

De
Brabantse
Spreekwoorden

DRS. H. MANDOS & M. MANDOS-VAN DE POL

DE BRABANTSE SPREEKWOORDEN

De
Brabantse
Spreekwoorden

DRS. H. MANDOS & M. MANDOS-VAN DE POL

Uitdrukkingen in Brabant gebruikt en opgetekend

Eerste druk: november 1988
Tweede druk: december 1988
Derde druk: november 1989
Vierde, herziene en aangevulde druk: oktober 1992
Vijfde druk: september 1997
Zesde, verbeterde druk: september 2003

Correctie zesde druk: drs. Josien Stehouwer en W. Sterenborg
Vormgeving en opmaak: Nies en Partners bv, grafisch ontwerpers bno, Nijmegen
Druk:
Afwerking:

© 2003 Kempen Uitgevers, Liempde/Zaltbommel
© Tekst 1997 Hein Mandosstichting, Waalre
© Tekst 1988, 1992 M. Mandos - van de Pol
© Illustraties 1988, 1992 René Coolen, Waalre

ISBN 9066572914
NUR 521/610

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor alle Brabanders

VOORWOORD BIJ DE EERSTE T/M DERDE DRUK

Eind augustus 1985 werd de Hein Mandosstichting te Waalre opgericht met o.a. het doel het 'stille monument' voor de in 1978 overleden drs. Hein Mandos op te richten: de publicatie van *De Brabantse Spreekwoorden*. Mevrouw Miep Mandos-van de Pol heeft echter zelf twee jaar lang stevig moeten meetrekken, voordat het monument overeind stond. Gelukkig was het haar gegeven om zelf, hierbij geholpen door vrijwilligers, de samenstelling van *De Brabantse Spreekwoorden* ter hand te nemen en tot een goed einde te brengen. Hier ligt dan het resultaat van die twee jaar intensieve arbeid.

Met subsidies van de provincie Noord-Brabant, het Anjerfonds Noord-Brabant, de gemeenten Best, Eindhoven, Mierlo en Waalre, en ook met een aantal giften van particulieren kon de jonge stichting drie computers aanschaffen waardoor het spreekwoordenmateriaal in een gegevensbestand opgeslagen en gemanipuleerd kon worden. Vrijwilligers hebben geholpen bijna twee miljoen karakters in te toetsen. Zij verdienen voor dit monnikenwerk alle lof! De voorbereiding van het materiaal gebeurde door – hoe kan het anders – Miep Mandos, die ook zelf veel achter de computer te vinden was.

Voor de technische leiding van het computergebeuren is de Hein Mandosstichting veel dank verschuldigd aan ir. W.J.M. Balemans uit Waalre. Zonder zijn steun en zonder zijn technische kennis zou het niet gelukt zijn *De Brabantse Spreekwoorden* in deze korte tijd gepubliceerd te krijgen.

De redactieraad van deskundigen die de samenstelling van *De Brabantse Spreekwoorden* begeleidde bestaat uit:

Prof. dr. A.A. Weijnen, oud-studiegenoot van Hein Mandos, emeritus hoogleraar dialectkunde, oprichter en eerste directeur van de Nijmeegse Centrale voor Dialect en Naamkunde van de Katholieke Universiteit Nijmegen.

Prof. dr. A.M. Hagen, de opvolger van professor Weijnen en huidige directeur van de Nijmeegse Centrale voor Dialect en Naamkunde.

Dr. J.B. Berns, hoofd van de afdeling dialectologie van het P.J. Meertens Instituut te Amsterdam.

Drs. P.H. Vos, redacteur van het *Woordenboek van de Brabantse Dialecten*, dat wordt samengesteld aan de Nijmeegse Centrale voor Dialect en Naamkunde van de Katholieke Universiteit Nijmegen.

Drs. P.J.A. Bakkes, docent aan de Hogeschool Katholieke Leergangen Sittard, actief op dialectologisch gebied.

Zij gaven de samenstelster veel waardevolle aanwijzingen waarvoor wij hen hier danken.

Voor juridisch advies kon het stichtingsbestuur terecht bij Mr. A.J.A.D.M. Pigmans uit Waalre.

Deze unieke samenwerking van mensen en de inzet van de medebestuurders, te weten M. Mandos-van de Pol, vice-voorzitter, L. van Grinsven, secretaris, drs. A. Dams, penningmeester, en W. de Bakker, heeft ertoe geleid dat de wens van Hein en Miep Mandos om eens de collectie terug te geven aan de Brabanders die er meer dan zestig jaar lang de stof voor leverden in vervulling is gegaan.

Alle betrokkenen hopen dan ook dat *De Brabantse Spreekwoorden* veel mensen – in Brabant en daarbuiten – mag boeien en dat zij dit unieke boek met de fraaie illustraties van René Coolen vaak ter hand zullen nemen.

Het 'stille monument' voor Hein Mandos is hiermee opgericht!

Drs. Caspar van de Ven
Voorzitter van de Hein Mandosstichting
Waalre, september 1988

VOORWOORD BIJ DE VIERDE DRUK

Toen de Hein Mandosstichting in november 1988 het door Miep Mandos-van de Pol samengestelde boek *De Brabantse Spreekwoorden* op de markt bracht, was nog onbekend dat het boek zo'n waardering zou krijgen dat er binnen een jaar drie drukken nodig waren. Dit geeft aan dat het boek – het 'stille monument' voor de in 1978 overleden drs. Hein Mandos – bij veel mensen in Brabant en daarbuiten grote waardering vond. Bijzonder verheugend was ook de wetenschappelijke waardering uit de U.S.A.*.

De steeds aanhoudende vraag was aanleiding voor het bestuur van de Hein Mandosstichting te besluiten een vierde en geheel bijgewerkte druk te laten verschijnen. De vorige drukken leidden tot spontane reacties van gebruikers. Deze bijdragen, opmerkingen, varianten en aanvullingen zijn door Miep Mandos-van de Pol verwerkt. De Hein Mandosstichting is weer veel dank verschuldigd aan de samenstelster en aan allen die haar geholpen hebben bij het tot stand komen van de vierde, herziene en aangevulde druk.

Namens het bestuur van de Hein Mandosstichting,

Drs. Caspar van de Ven
Voorzitter van de Hein Mandosstichting
Waalre, augustus 1992

* Wolfgang Mieder, Prolegomena to Prospective Paremiography, *Proverbium*, Yearbook of International Proverb Scholarship, 7 (1990), p 133-144.

VERANTWOORDING VAN DE VIERDE DRUK

Deze uitgave is aangevuld met gegevens die wij na het ter perse gaan van de eerste druk hebben gekregen. Onjuistheden die in de vorige uitgaven geslopen waren, zijn, indien door ons ontdekt, verbeterd. Wij menen de gebruikers van dienst te zijn met de uitbreiding van verwijzingen met (Zie ook:), waarmee in de eerste druk begonnen was. Zijn er veel verwijzingen, dan vindt men bij de eerste verwijzing alle gegevens. Zo zijn bij het lemma *aanbranden* de buitenechtelijke zwangerschappen aangegeven, bij *akker* die in het huwelijk vermeld; onder *Beemd* vindt u de uitdrukkingen over dood en begraven; de ziekten echter, die tot de dood leiden, moesten mede om technische redenen daarvan gescheiden worden. Deze vindt u bij *aardappel-7* vermeld.

Om te voorkomen dat u lang moet zoeken naar synonieme uitdrukkingen, gezegden met ongeveer gelijke betekenis of lemmata met een identiek beeld, zijn de items genummerd, indien er meer dan twee zijn met hetzelfde woord.

Enkele tekeningen die bij de eerste druk op onverklaarbare wijze niet opgenomen waren, zijn nu geplaatst.

Dankzij de inzendingen van vele Brabanders na het verschijnen van de eerste druk is deze uitgave aanzienlijk uitgebreid.

Voor de hulp bij de voorbereiding van deze druk ben ik weer veel dank verschuldigd aan ir. W. Balemans, voor zijn technische bijstand; mevrouw F. Sweens-Wackerhausen en de heren W. Sterenborg en P. Sweens voor hun hulp bij de correctie.

Miep Mandos-van de Pol
Waalre, juli 1992

VOORWOORD BIJ DE VIJFDE DRUK

Miep Mandos-van de Pol zat nog vol plannen. Ze was nog maar pas aan haar nieuwe boek begonnen, toen zij begin december 1995 te horen kreeg dat ze nog maar korte tijd te leven had. Op 30 januari 1996 stierf Miep na een zeer enthousiast leven met een grote belangstelling voor mensen, planten, spreekwoorden, dialect en taalkunde. Na het overlijden van Miep bleef de vraag naar het spreekwoordenboek bestaan. De vierde druk was echter volledig uitverkocht. Het is voor het bestuur van de Hein Mandosstichting dan ook een dankbare taak deze vijfde druk te verwezenlijken.

Namens het bestuur van de Hein Mandosstichting,

Drs. Caspar van de Ven
Voorzitter van de Hein Mandosstichting
Waalre, mei 1997

VOORWOORD BIJ DE ZESDE DRUK

In 1985 werd in Waalre de Hein Mandosstichting opgericht met onder andere als doel de grote spreekwoordenverzameling van het echtpaar Mandos te publiceren in een Brabants spreekwoordenboek. De jonge Stichting ging, geholpen door vrijwilligers, adviseurs en een redactieraad, onder de dagelijkse leiding van Miep Mandos aan het werk. Tien jaar na het overlijden van Hein Mandos verscheen in 1988 het door de Stichting uitgebrachte *De Brabantse Spreekwoorden* als een 'stil monument' van Miep Mandos voor haar man Hein. Het boek is sindsdien klassiek en onmisbaar geworden. Binnen een jaar waren drie drukken nodig van het boek, waarvan sceptici bekeerden dat er maar een matige belangstelling voor zou zijn. In 1992 verscheen de vierde, herziene en aangevulde druk, ook weer samengesteld door mevrouw Mandos. Het boek was intussen bekend geworden tot ver over onze landsgrens heen. In de Verenigde Staten oogstte het waardering voor uitvoering en aanpak van de Amerikaans-Duitse spreekwoordeskundige professor Wolfgang Mieder*. Hij bracht het boek verder onder de aandacht van de wereld. Miep Mandos stierf in 1996 en bij haar dood was de vierde druk nagenoeg geheel uitverkocht. De populariteit van het boek bleef en dus ook de vraag. De Hein Mandosstichting bracht dan ook in 1997 een vijfde ongewijzigde herdruk uit. Het verhaal wordt eentonig. Het boek verkoopt zichzelf. De oplage is weer uitverkocht, maar de vraag blijft!

Voor een stichting met beperkte financiële middelen is het een steeds groter risico een dergelijke kostbare uitgave te financieren. Het is daarom des te verheugender dat Kempen Uitgevers het initiatief heeft genomen een zesde, verbeterde druk te verzorgen, waarin onder meer de spelling volgens de laatste herziening is aangepast.

In dit boek vindt u de gecompriëerde Brabantse levenswijsheid, en soms levensblijheid, van voorbije generaties terug in meer dan zesduizend spreekwoorden, spreekwoordelijke vergelijkingen, gezegden, uitdrukkingen, zeispreuken, weerspreuken, kaarttermen, afjachten, et cetera. Veel Brabanders binnen onze provinciegrens zijn al in het bezit van dit heerlijke boek, dat als opdracht meekreeg 'Voor alle Brabanders'. Nu krijgt het standaardwerk zijn landelijke verspreiding. Moge het initiatief van Kempen Uitgevers ertoe leiden dat veel mensen binnen en buiten onze provinciegrens alsnog kunnen genieten van dit unieke boek.

Namens het bestuur van de Hein Mandosstichting,

Drs. Caspar van de Ven
Voorzitter van de Hein Mandosstichting
Waalre, september 2003

* Wolfgang Mieder, Prolegomena to Prospective Paremiography, *Proverbium*, Yearbook of International Proverb Scholarship, 7 (1990), p 133-144.

TOELICHTING OP INHOUD EN VORM VAN 'DE BRABANTSE SPREEKWOORDEN'

Sinds zijn middelbare-schooltijd heeft mijn man spreekwoorden verzameld en bestudeerd. Tijdens zijn studie in Nijmegen publiceerde hij reeds verschillende artikelen over dit onderwerp.¹ Gedurende de Tweede Wereldoorlog ontwierp hij een vragenlijst om de bekendheid van het spreekwoord bij de gemiddelde Nederlander te onderzoeken. De resultaten van dat onderzoek wilde mijn man in een dissertatie verwerken. Het respons op de uitgezonden lijsten was goed. Ruim vierhonderd van de vijfhonderd formulieren kwamen retour. We hebben die samen verwerkt en op staten de gegevens over personen en spreekwoorden opgetekend. De inleiding voor de dissertatie was een historisch overzicht van de spreekwoordenliteratuur. Verder is hij niet gekomen. Toch is deze arbeid niet vergeefs geweest. Dit overzicht en de uitgewerkte lijsten hebben anderen tot stof voor scripties gediend.

In die jaren kreeg zijn belangstelling voor alles wat Brabants was vorm in zijn werkzaamheden voor de Stichting Brabants Heem. Hij kwam in het bestuur van de jonge Stichting en begon al spoedig met een tijdschrift. Hierdoor kreeg hij veel contacten die het hem mogelijk maakten een enquête te houden naar het gebruik van spreekwoorden in Noord-Brabant. Het succes was geweldig. Niet alleen kwamen er veel ingevulde lijsten uit de hele provincie terug, maar hij kreeg tevens de beschikking over collecties en handschriften waarin nieuw materiaal te vinden was. Door het onderzoek werd bij velen belangstelling gewekt voor het gebruik van spreekwoorden, waarvan mijn man weer kon profiteren. Daarnaast werden woordenboeken en dissertaties die de Brabantse taal als geheel of plaats- of streeksgewijze tot onderwerp hadden, op uitdrukkingen nagekeken en werd het Handschrift Sassen op deze onderwerpen geëxcerpeerd. Ook lazen we Brabantse streekromans. De daarin gebruikte spreekwoorden werden aan de collectie toegevoegd. Dit alles had tot gevolg dat mijn man nu artikelen over Brabantse spreekwoorden schreef.² Hij vroeg zich daarin onder meer af: wanneer zijn spreekwoorden Brabants; door wie worden ze gebruikt; zijn ze een uiting van het karakter van de Brabantse mens en hebben ze nog toekomst? Alleen op het laatste wil ik hier ingaan.

Uit het radioprogramma van Omroep Brabant en de artikelen in enkele regionale bladen³ blijkt dat nog zeer velen spreekwoorden kennen, ze ook gebruiken, en dat niet begrepen en verouderde woorden voor gebruiken en voorwerpen gebezigd worden, zoals ook in het volkslied veel onbegrepen teksten voortleven. Ik deel niet zijn sombere uitspraak 'de tijd van het spreekwoord lijkt voorbij'⁴ en ik hoop door deze publicatie de mogelijkheden van spreekwoorden te laten herontdekken en oude voorwerpen door de illustraties aan de vergetelheid te onttrekken.⁵

Na zijn pensionering begon Hein aan het grote werk: uitdrukkingen in Brabant gehoord of opgetekend, in een West-Europees verband plaatsen, d.w.z. equivalenten in West-Europese talen en dialecten op te zoeken en te verwerken. Voor deze opzet was Stoett zijn grote voorbeeld. Mijn man en ik hebben veel gediscussieerd over de vorm: de uitdrukkingen rangschikken naar onderwerp of alfabetisch. Ten slotte is voor het laatste gekozen omdat wij ervoeren dat uitdrukkingen, die zo speels zijn als de menselijke geest en zo variabel als het leven zelf, zich niet in thema's laten ordenen. Er blijven te veel gezegden over die niet onder te brengen zijn. Toen hij ziek werd, waren de lemmata van de letters A, B en C nagenoeg voltooid. Bovendien was er al veel onderzoek gepleegd voor de overige letters. Mijn man en ik besloten de items van de eerste drie letters uit te geven en de rest van het alfabet toe te voegen zoals het voorhanden was. Ook dat is er niet van gekomen. Zo bleef ik achter met een berg aan gegevens.

Na enige jaren begon het plan vooralsnog een Brabantse versie uit te geven langzaam bij mij te rijpen, ook omdat via 'Het spreekwoordenspel van Omroep Brabant', waarvan mijn man de geestelijke vader is, een stroom aan gegevens binnenkwam.⁶

Om de uitgave van zo'n werk te verwezenlijken werd de 'Hein Mandosstichting' opgericht, waarvoor gelden verkregen konden worden, die de mogelijkheid openden de gegevens in een computer op te slaan om ze daarna te kunnen verwerken.

Ik dank de leden van de Stichting alsmede de adviseurs voor de energie, de tijd en de middelen die zij aan dit doel besteed hebben.

Voor de begeleiding bij het aan het papier toevertrouwen van de gegevens werd een redactieraad gevormd. Elk lid becommentarieerde op zijn manier de vorm en redactie van de lemmata en gaf raad over de te volgen criteria voor de op te nemen items. Er bleven grensgevallen over, die behandeld werden om het volkskundige belang ofwel vanwege de merkwaardige dialectwoorden die men in woordenboeken wel voor Vlaanderen maar nergens voor Noord-Brabant vermeld ziet.

Mijn voorstel over opbouw van de lemmata werd in de eerste vergadering met enkele wijzigingen aangenomen. Ze waren nieuw wat betreft de toevoeging plaats, datum en bron; voor de vermelding van het gegeven in dialect en de vernederlandsing had Krosenbrink mij tot voorbeeld gediend.⁷ Het programma voor de computer werd hiervoor speciaal ontworpen⁸, waarna gestart kon worden met de input. Hiervoor stelden zich verschillende vrijwilligers beschikbaar.⁹ Het aanwezige bestand werd door mij gedurende de afgelopen twee jaren bewerkt; het zag er daarna als volgt uit: bron, jaartal, kernwoorden, teksten in dialect en in AN en de toelichting daarvan, waarbij het laatste de meeste tijd vergde, vanwege de naspeuringen in mijn bibliotheek en elders naar de betekenis van niet meer courante woorden, gebruiken en gewoonten. De grondgedachte hierbij was dat het boek, behalve wetenschappelijk verantwoord, ook voor iedereen gemakkelijk te raadplegen moest zijn.

Daarmee rekening houdend, is de volgende vorm tot stand gekomen:

De items zijn alfabetisch geordend naar het eerste zelfstandig naamwoord in het Algemeen Nederlands; ontbreekt dit, dan naar het eerste werkwoord of een belangrijk naam- of bijwoord.

Alle zelfstandige naamwoorden die in een uitdrukking voorkomen en waarvan de eerste drie letters niet gelijk zijn, zijn opgenomen, soms ook een belangrijk ander woord. Bij afwijking van de Algemene taal kan men het dialectwoord ook terugvinden. Een uitzondering hierop, zo bleek bij het gereedmaken van de teksten, moest gemaakt worden voor de spreekwoordelijke vergelijkingen, waarvan we het belangrijkste woord uit het eerste deel namen. Zijn er meer uitdrukkingen met eenzelfde woord, dan staan deze in alfabetische volgorde naar de beginletters, met dien verstande dat, om technische redenen, uitdrukkingen die beginnen met een " eerst staan vermeld, vervolgens die met ', beide in alfabetische volgorde, bijvoorbeeld 'n voor 't. In deze reeks zijn naast spreekwoorden uitdrukkingen, zegswijzen, 'zeispreuken', spreekwoordelijke vergelijkingen en afjachten in alfabetische volgorde opgenomen.

DE LEMMATA

Deze zijn als volgt ingedeeld:

De tekst in dialect.

Is de tekst uit gedrukte dan wel uit geschreven bronnen overgenomen, dan wordt waar het kan de schrijfwijze van het origineel gerespecteerd.

Zoveel mogelijk is de onbepaalde wijs gebruikt, ook al geeft de bron een vervoegde vorm van het werkwoord. Vaak moest uit meer mogelijkheden een keuze worden gemaakt.

De data van de feesten van heiligen zijn in de eerste regel van de uitdrukking opgenomen.

Een vernederlandsing van de tekst.

Deze wordt alleen gegeven als het dialect afwijkt van het AN.

De betekenis van het spreekwoord is, waar deze bekend dan wel te achterhalen bleek, steeds gegeven.¹⁰

Bestaat er een variant in het AN, dan staat deze voorop, gevolgd door de verklaring. Indien nodig wordt de verklaring verduidelijkt door een tekening. Wat de betekenis van het spreekwoord betreft heb ik me gehouden aan de bronnen die ik ter beschikking had. Als die geen verklaring gaven, was er vaak veel speurwerk nodig, dat echter niet altijd tot resultaat leidde. Soms waren degenen die een uitdrukking aangereikt hadden totaal onkundig van de betekenis ervan. Voor de hulp die ik hierbij ondervond, wil ik naast de redactieraad en het correctieteam¹¹ vele Brabantse bibliothecarissen, archivariissen, het Meertens Instituut, het Nederlands Openluchtmuseum in Arnhem, de directeur van het Niederrheinisches Museum für Volkskunde und Kulturgeschichte in Kevelaer en die van het Nationaal Oorlogs- en Verzetsmuseum te Overloon, de heer Vogels van het landbouwmuseum 'Hand en Span' te Oirschot, museum 'De Platijn' te Best, museum 'De Acht Zaligheden' te Eersel, prof.dr. G. Rooijackers, die de collectie van de heer C. Maas beheert, alle andere hulpverleners, Brabanders en Vlamingen, bedanken. Zij hebben door hun constructieve bijdragen de waarde van dit boek zeer verhoogd.

Als varianten worden beschouwd:

- A. Uitdrukkingen met hetzelfde beeld, maar met een andere betekenis.
- B. Uitdrukkingen met dezelfde betekenis maar met een afwijkend beeld. Deze zijn, indien ze niet in het lemma vermeld worden, eveneens te vinden onder de verwijzing (Zie ook:). Zijn er veel verwijzingen, dan vindt men bij de eerste vermelding alle gegevens. De verwijzing (Zie ook:) wordt ook gebruikt als de toelichting eveneens van toepassing is op items die onder een ander trefwoord staan. (Zo kan bijvoorbeeld *wijwater* onder *heks* en *duivel* gevonden worden. Het wordt maar eenmaal verklaard; in de andere lemmata volgt dan een verwijzing als boven.)

De geografische bron- en tijdaanduiding.

De geografische aanduidingen worden als volgt vermeld: Alg. Brab. = Algemeen Brabants, als de gegevens verspreid zijn over de hele provincie. Omdat door het woon-werkgebied van mijn man de inlichtingen uit Oost-Brabant kunnen overheersen, zijn van elke uitdraai vijf exemplaren naar West-Brabant gezonden.¹² Men heeft deze met opmerkingen en aanvullingen geretourneerd. Oost-Brab. = Het gebied ten oosten van de Donge. West-Brab. = Het gebied ten westen van de Donge. Gebieden als Langstraat, Meierij, Maaskant, Peel worden vermeld als de informatie uit die streken afkomstig is.

De plaatsnamen heb ik aan de gegevens ontleend. Indien er slechts één gegeven in de collectie aanwezig is, wordt de bron vermeld met een afkorting, die in de lijst met afkortingen te vinden is. Zijn er meer gegevens aanwezig, dan wordt alleen plaats of streek vermeld, zoals ook het geval is bij de varianten. Is de plaats of streek echter onbekend, dan wordt de bron vermeld.

Als tijd wordt het laatste jaar opgegeven waarin de uitdrukking genoteerd of gepubliceerd is. Zowel bij de geografische aanduiding als met de tijd kreeg ik problemen die niet te voorzien waren. Wie schreef van wie over? Panken en Sassen van Cuypers? Van de laatste is de oudste publicatie bekend.¹³ Gaven de correspondenten van Sassen originele ter plaatse gehoorde uitdrukkingen? De berichtgever uit Nederwetten verdenk ik van overschrijven uit almanakken. De norbertijn A. van der Biezen heeft in zijn handschrift, zonder bronvermelding, uit het *Tijdschrift voor Noordbrabantsche Geschiedenis, Taal en Letterkunde* spreekwoorden opgetekend die Cuypers daarin voor Zeelst en omstreken gepubliceerd had. Ze zijn te vinden onder de nummers 31 t/m 45. Ook uit *Taxandria* jaargang 1 t/m VI werd op dezelfde manier geput, nrs. 71-190. Maar hij

heeft, dit zij tot zijn eer gezegd, ook de kostschooljongens de boer op gestuurd; zij hebben veel goede gegevens aangereikt. Na deze ontdekking heb ik wel de originele plaatsnamen aangehouden, maar toch de laatste datum van vermelding, zoals in de opzet was voorgesteld.¹⁴ Dat niet alle in Noord-Brabant gebruikte uitdrukkingen vermeld zijn, ligt aan de opzet van dit boek; de Algemeen Nederlandse, bij Stoett¹⁵ te vinden specimina, worden niet genoemd; bovendien is het een weergave van wat in vele jaren door ons is verzameld. Ik ben ervan overtuigd dat na het verschijnen van dit boek nieuwe gegevens aangedragen zullen worden, die we graag in de collectie opnemen en misschien nog eens als aanvulling zullen publiceren.

Ten slotte dank ik allen die het mij mogelijk gemaakt hebben om tien jaar na de dood van mijn man tot deze uitgave te komen. Hij zou het zeker beter hebben gedaan; ik heb slechts wat ik in al die jaren onder zijn leiding aan kennis op dit gebied heb mogen vergaren, in dit boek vast willen leggen. De gebreken die eraan mochten kleven, zijn voor mijn rekening.

M. Mandos-van de Pol,
Waalre, 28 september 1988

NOTEN

¹ Mandos, H., 'Van Pontius naar Pilatus en "De geest van Jan Tamboer"', *Onze Taaltuin IV*, Rotterdam, 1936.

Mandos, H., 'Een tekenend spreekwoord van West-Europa I', *Onze Taaltuin VII*, Maastricht, 1938.

Mandos, H., 'Een tekenend spreekwoord van West-Europa II', *Onze Taaltuin VII*, Maastricht, 1938.

² Mandos, H., zie lijst van geraadpleegde bronnen.

³ *Bij Wijze van Spréke*, programma van Omroep Brabant, onder leiding van Frans van Hooff, 1977-heden. Voor de rubrieken in de regionale dagbladen, zie de lijst van geraadpleegde bronnen.

⁴ H. Mandos, *oc*, 1947.

⁵ Reeds jaren geleden heeft mijn man met René Coolen gesproken over de illustraties in zijn boek. Het was dus vanzelfsprekend dat René en ik elkaar vonden in dit boek. We hebben samen veel spuurwerk moeten verrichten, opwindend, interessant en vooral leerzaam. René, bedankt voor het belangeloos beschikbaar stellen van je tijd en je tekentalent; maar ook Mia voor het accepteren van al die trubbel die we in het laatste jaar bij jullie in huis veroorzaakt hebben.

⁶ Voor de verwerking van de gegevens zie de lijst van geraadpleegde bronnen.

⁷ Zie de lijst van geraadpleegde bronnen.

⁸ Veel dank ben ik verschuldigd aan ir. W. Balemans, die het programma ontwierp en die dag en nacht klaarstond om mij te helpen als iets mis was gegaan. Het aantal uren dat hij thuis aan deze zaak besteed heeft, is niet te schatten. Ook zijn vrouw ben ik erkentelijk voor het begrip dat zij steeds kon opbrengen als er een beroep op haar man werd gedaan. En *last but not least* dank ik drs. C. van de Ven, onze voorzitter, die zijn vriend, de computerdeskundige, introduceerde, waardoor deze uitvoering mogelijk werd.

⁹ De volgende vrijwilligers hebben mij geholpen met het intikken van de tekst. Zij waren voor mij in deze tijd vaak een steun en toeverlaat. Het zijn de dames Jenneke Groenenberg, Marga van de Ven-Pluijms, An Zimmerman-Wagevoort en de heer Pieter Sweens.

¹⁰ Hierbij zij vermeld dat spreekwoorden in bepaalde gemeenschappen gebruikt worden, zodat eenieder die daarvan geen deel uitmaakt, op de korrel genomen wordt. Zo is een protestant in een katholieke gemeenschap, iemand van roomsen huize in een hervormde omgeving, een jood in beide, het voorwerp van spot of kritiek. De boer ondervindt dat in de stad; de burger op het platteland. Ook leden van de gemeenschap zelf die niet in het gareel lopen, die gebreken hebben of anderszins opvallen, bijvoorbeeld zij die door aanleg, vlijt of geluk boven de middelmaat uitsteken, moeten dat horen. Wat de laatste categorie betreft: *Wie hoog klimt kan diep vallen; Als een boerenperd op de keien komt, maakt 't gekke sprongen*.

¹¹ Tot het correctieteam behoorden: mevrouw Marga van de Ven-Pluijms en de heren A. Sarneel, P. Sweens en drs. C. van de Ven.

¹² De heer C. Leijten, voorzitter van Brabants Heem, die zelf lijsten nakeek en voor de distributie zorgde, zeg ik dank, alsook mevrouw Buiks-Timmermans te Oosterhout, en de voor mij onbekend gebleven personen die voor de West-Brabantse aanvullingen zorgden.

¹³ Zie de lijst van geraadpleegde bronnen.

¹⁴ Ook anderen hebben vaak zonder verwijzing of slechts met vermelding van geraadpleegde literatuur gebruikgemaakt van wat voor hen bijeengegaaard was. Ik heb dit slechts willen signaleren; het uitzoeken valt naar mijn mening buiten de opzet van dit boek.

¹⁵ Zie de lijst van geraadpleegde bronnen.

LIJST VAN AFKORTINGEN

A	J. Aarts, Gilze	Dr	H. Draaier
Aa	H. Aarts, Lierop	DrH	Dreijhornliksels
AB	A. van Breugel, Sint-Oedenrode	Du	A. van Duren, Nistelrode
ABT	A. Buiks-Timmermans,	DW	A. de Werd, Oss
Oosterhout		E	Dr. J.H.A. Elemans
ADK	A. Kakebeeke, Eersel	EBS	Enquête Brabantse
AC	A. Coolen, Waalre	Spreekwoorden	
AE	A. van Esch, Loon op Zand	EC	Drs. E. Cools, Knegsel
Agt	Mr. A. van Agt, Eindhoven	ED	Eindhovens Dagblad
Al	van Alkemade, Sint-Oedenrode	Eer	Dr. H. v.d. Eerenbeemt, Tilburg
AM	A. Mols-Mandos, Tilburg	EH	E. Hoogers, Waalre
AV	A. Vermeulen, Eersel	EK	E. Knippenberg, Valkenswaard
B	A.P. de Bont	EOB	Enquête Omroep Brabant
Bal	Ir. W. Balemans, Aalst-Waalre	ES	A. van Esch, Etten
BB	Bisdomblad (St-Jansklokken)	ET	Drs. E. Theuws, Aalst-Waalre
Be	G. Beex, Hoogeloon	F	A. Frenken, Gerwen
Bee	H. Beex, Berlicum	FB	F. Brekelmans, Oosterwijk
Bi	A. v.d. Biezen, Heeswijk	FK	Dr. P. Kemmeren, Berlicum
Bie	J. Biemans, Bergeijk	FS	Fr. Swinkels, Eindhoven
Bo	E. v. Bommel-Prinsen, Aalst-	GB	Groen Buukske
Waalre		Ge	D. v.d. Gevel, Eindhoven
Bos	G. Bossers, Geldrop	Geb	Sinte Geertruydtsbronne
Br	J. Bruens	Gh	Dr. H. Ghijsen, Domburg
Bra	Brabantius, ps H. v.d. Brand	GH	Gemerts Heem
Brab	A. van Brabant	Gi	Dr. J. van Gils, Waalwijk
Braba	Brabantia	Gov	J. Govers, Geldrop
Bu	Drs. M. v.d. Burgt, Geldrop	Goi	Goirle
C	H. Corstiaans, Hoogeloon	GR	De Ghulden Roos
Cl	J. Claessen, Nijmegen	Gr	J. Groos, Boxtel
Com	Mw. Compen, Soerendonk	Gri	C. van Grinsven, Boekel
Cop	M. Coppens, Eindhoven	GW	G. de Wit, Waalre
CoV	Dr. C. Verhoeven	H	H. v.d. Heyden, Wintelre
Cr	Dr. H. Crompvoets	Ha	Dr. H. van Hall
CT	C. Teulings	Hak	J. Hakkens, Hapert
Cu	J. Cuypers	Han	S. Hanewinkel
CV	Mr. C. de Vries-van Haaften,	Hap	J. van Hapert, Eindhoven
	Eindhoven	HD	Helmonds Dagblad
CvB	C. van Bokhoven, Helmond	He	P. Heerkens svd
CVe	Drs. C. v.d. Ven, Aalst-Waalre	Heer	K. Heeroma
D	N. Daamen, Tilburg	Hees	J. Heesbeen, Den Bosch
Da	B. van Dam, Eerde	Hey	Dr. H. Heyman, Heeswijk
Dam	Drs. A. Dams, Waalre	HM	Drs. H. Mandos, Waalre
Das	H. Das-Horsmeier, Vught	Ho	Mr. J.H. Hoeufft, Breda
DD	Drie dorpen een gemeente	Hoo	J. Hoogedoorn, Berkel-Enschot
De	A. van Delft, Sint-Anthonis	HS	H. Strijbos, Eersel
DG	D. Gooren, Sint-Oedenrode	HSc	H. Schenkelaars, Eindhoven
DmB	Driemaandelijkse Bladen	HSC	H. Schellekens, Gemonde
Do	P. Dorenbosch, Boxtel	I	W. Iven, Aarle-Rixtel

IGB	I.G. Becanus	NB	Nieuwsblad v.h. Zuiden
J	F. Jansen, Sint-Oedenrode	NG	N. Goossens, Hoogeloon
JA	J. Antonis-Willems, Waalre	NT	N. Thijssen-Adriaans, Waalre
JB	J. van Bracht, Eindhoven	NTC	Nieuwe Tilburgsche Courant
JH	J. Heeren, Helmond	NZ	Negende Zaligheid
JM	J. Mandos sr, Tilburg	Ou	H. Ouwering, Deurne
Jo	A. de Jong	P	P.N. Panken, Westerhoven
JP	J. Pijnenburg, Aalst-Waalre	Pa	E. Panken-van Engeland, Eindhoven
JR	J. Raaimakers, Eindhoven	PAS	P. Sweens, Aalst-Waalre
JRS	J.R. Snieders	PE	Pastor Emeritus
JU	B. Janssen, G. Ulijn	Pen	Pennings, Gemert
Jut	Ir. A. Juten, Bergen op Zoom	PK	P. Kanen, Eindhoven
JV	J. Verschueren	PKW	P. Kwinten, Eersel
JvG	J. van Genugten, Waalre	PP	P. v.d. Putt, Eindhoven
Jvk	J. van Kemenade, Deurne	Pr	A. Prinsen-Robben, Den Bosch
K	Dr. H.H. Knippenberg, Waalwijk	Ps	Post scriptum
Ka	H. Kampers, Geldrop	PV	Drs. P. Vos, Nijmegen
KL	K. Luybregts, Valkenswaard	R	C. Robben, Goirle
Kn	A. Knegtel, Tilburg	RC	R. Coolen, Waalre
Ko	Drs. A. Koopmans, Kruisland	Re	Drs. J. Renders, Eindhoven
Kr	Kroniek van de Kempen	Rey	W. Reymersdal, Helmond
KrH	Kroniek van Heeze	Rij	J. Rijken, Veldhoven
Ku	H. Kunst, Zundert	RL	Rooms Leven
Kul	Mw. Kuipers, Leende	Ro	Mr. A. Roothaert
KV	K. Verkuijlen, Ravenstein	Roo	A. Roovers, Bergen op Zoom
L	F. v. Lankvelt, Sint-Michielsgestel	Roy	N. Roymans, Bladel
Le	M. Leenders-Bellemakers,	RS	R. Stokmans, Waalre
Neerkant		S	A. Sassen, Helmond
Lee	A. v.d. Lee, Loon op Zand	Sa	Sanders, Nuenen
Ley	C. Leijten, Ulvenhout	Sc	J. Scheltema, Utrecht
Lev	H. Leevelt, Halsteren	Sch	G. Schellekens, Riel
Lo	Th. v.d. Logt, Uden	Sche	Scheepers, Best
M	H. Maas	SGV	Jos. Schrijnen, Jac. van Ginneken en J.J. Verbeeten
Ma	M. Maas-van Ampting, Westerhoven	Si	J. Sicking, Eindhoven
Maa	H. Maas, Waalre	Sm	F. Smulders, Den Bosch
MB	M. Beens, Steenbergen	Sn	J. Sinninghe, Breda
MD	M. Daverveldt-Beysens, Roosendaal	Sö	J. Söhngen, Oirschot
Me	H. v.d. Meyden, Boxtel	So	P.A. van Sonsbeek
MG	M. Gijzen	Sp	J. Spoorenberg, Helmond
MGT	Met ganse trou	Spa	P. Spapens, Tilburg
MH	M. v.d. Heijden, Erp	SV	C. Verschuuren, Tilburg
MI	Meertens Instituut, Amsterdam	SW	C. Swanenbergh, Berlicum
MP	M. Mandos-van de Pol, Waalre	T	M. Theuws-van Hooff, Valkenswaard
MS	M. Schellekens, Boxtel	TP	T. Peels, Valkenswaard
MSc	M. Schreurs-Jansen, Oirschot	TS	M. Sijbers, Steensel
MvI	M. v. Iersel, Helvoirt	TT	Tilburgse Taalplastiek
N	De Navorscher	US	Udense Sprokkelingen
N1N4	Enquête NCDN		

V	K. Vermeeren, Eindhoven	art	artikel
VaH	van Hoek, Deurne	bv	bijvoorbeeld
Hahe	M. v.d. Heijden-Schoone, Knegsel	ca	circa
Val	v.d. Linden, Veldhoven	dg	dergelijke
VB	J. v. Berlo, Aarle-Rixtel	diss	dissertatie
VBa	Dr. J. v. Bakel, Nuenen	dln	delen
VBe	A.F. van Beurden	dmv	door middel van
VD	A. van Dort-van Deursen, Breda	dr	doctor
VDa	G. van Dam, Opwetten	drs	doctorandus
VDH	v.d. Heyden, Valkenswaard	dwz	dit wil zeggen
VDM	J. v.d. Mortel, Vught	ea	en anderen
VDS	Zr. v.d. Sande, Deurne	ed	en dergelijke
VDV	J. v.d. Vijver, Geldrop	enz	enzovoorts
VE	L. van Elderen, Best	Fr	Frans
Ve	Vermeulen, Oudenbosch	Germ	Germaans
Vel	A. Velter, Waalre	h	heilige
Ven	M. v.d. Ven, Oirschot	ha	hectare
Ver	Drs. L. Verhoeven, Nijnsel	ipv	in plaats van
VG	N. van Gameren, Aarle-Rixtel	ir	ingenieur
VH	M. van Hoof, Hoogeloon	jg	jaargang
VL	A. v.d. Linden, Helmond	Joh	Johannes
VM	C. van Meel, Nieuw-Vossemeer	Lat	Latijn
VMo	Mw. van Mook, Dorst	m	meter
VO	J. van Overbruggen, Nuenen	mr	meester
VR	A. van Roessel, Helmond	nl	namelijk
VS	A. van Sonsbeek	nr	nummer
W	De Waterschans, Bergen op Zoom	oa	onder andere
WB	W. de Bakker, Oisterwijk	OL	Onze-Lieve
WBS	Werkgroep Borkel en Schaft	p	pagina
We	Dr. A. Weijnen	ps	pseudoniem
WH	P. W. Heesters, Sint-Oedenrode	resp	respectievelijk
Wo	J. v.d. Wouw, Moergestel	RIP	requiescat in pace
WR	Werkgroep Reusel	St	Sint
WS	W. Swinkels, Eindhoven	t/m	tot en met
WvK	W. van Kessel, Eindhoven	vgl	vergelijk
Z	B. v.d. Zanden, Sint-Oedenrode	vs	vers
ZH	Zuster Henricus, Berlicum	zg	zogenaamd
		zj	zonder jaar
		zp	zonder plaats
Alg. Brab.	Algemeen Brabants		
Oost-Brab.	Oost-Brabants		
West-Brab.	West-Brabants		

LIJST VAN GERAADPLEEGDE BRONNEN

- Bächtold-Stäubli, H.**, *Handwörterbuch des Deutschen Aberglaubens*, Berlin und Leipzig, 1927-1942.
- Beccx, J.A.J.**, 'Historische achtergrond van de Beekse schuttersgilden' I, *Brabants Heem* xxii, 1970, p 81-83; II p 102-116.
- Beek, P. van**, 'Tilburgse Taalplastiek', *Nieuwsblad van het Zuiden*, Tilburg, 1964-1972.
- Berlo, J. van**, 'Spreekwoorden', *Bisdomblad*, 54ste jg, 5, p 11.
- Berns, J., ea**, 'Brabantse spot- en scheldwoorden', *Mededeling van de Nijmeegse centrale voor dialect en naamkunde*, Nijmegen, 1974.
- Biemans, Joh. en M. Mandos-van de Pol**, *Over Bij Wijze van Spréke Gesproken* II en III, Helmond, 1981 en 1982.
- Biezen, A. van der**, *Noordbrabantsche Spreekwoorden en Spreekwijzen*, Handschrift, 1940.
- Bijbel*, dat is de gansche Heilige Schrift, ... overgezet. Statenvertaling, Amsterdam, 1919.
- Bisdomblad*, weekblad voor het bisdom van 's-Hertogenbosch, Den Bosch, 1922-heden.
- Blécourt, W. de**, *Volkverhalen uit Noord-Brabant*, Utrecht/Antwerpen, 1980.
- Boer-Jongejan, M. de, ea**, *Goirle*, Breda, 1975.
- Bokhoven, A.J.L. van**, 'De dominee komt voorbij', *Brabants Heem* xvi, 1964, p 86.
- Bont, A.P. de**, *Dialekt van Kempenland* dl I en II, Assen, 1958-1962.
- Brabant, A. van**, *Groeiend erfdeel*, roman uit het arbeidersleven, Utrecht, 1935.
- Brabantia*, Tweemaandelijks Tijdschrift van het Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen in Noord-Brabant en de Stichting Brabantia Nostra, Den Bosch, 1952-heden.
- Brabantia Nostra*, Tilburg, 1935-1941, 1945, 1950, 1951.
- Brabantius, ps H. v. d. Brand**, 'Woordenlijst der Noord-Brabantsche volkstaal', *Onze Volkstaal* I (1882), p 193-208.
- Brabants Heem*, Uitgave van de Stichting Brabants Heem, zp, 1949-heden.
- Breugel, A. van**, Handschrift, 1965.
- Bruens, Jan**, *Spul van de Rul*, Uitdrukkingen van Bossche Kneepen, Den Bosch, 1976.
- Cock, Alf. de**, *Spreekwoorden en zegswijzen over vrouwen, de liefde en het huwelijk*, Gent, 1911.
- Cock, Alf. de**, *Spreekwoorden en zegswijzen en uitdrukkingen op volksgeloof berustend*, Antwerpen, 1920.
- Cornelissen, J.**, *Idioticon van het Antwerpsch dialect*, en *Bijvoegsel*, 3 dln, Turnhout, 1936-1938.
- Cornelissen, J.**, *Nederlandse Volkshumor op stad, dorp, land en volk*, dl. I t/m VI, Antwerpen, 1929-1937.
- Cornelissen, P.J. en J.B. Vervliet**, *Idioticon van het Antwerpsch dialect*, 3 dln, Gent, 1899-1906.
- Crompvoets, H.**, *Veenderijterminologie in Nederland en Nederlandstalig België*, Amsterdam, 1981 (diss).
- Cuypers, J.**, 'Spreekwoorden en uitdrukkingen in Zeelst en omstreken saamgelezen', *Noord-Brabantsche Almanak voor het jaar 1891*, p 438-443.
- Cuypers, J.**, 'Spreekwoorden te Zeelst in gebruik', *Tijdschrift voor Noord-Brabantsche Geschiedenis, Taal en Letterkunde* I, 1883-1884, p 235.
- Cuypers, J.**, 'Bijdrage tot een Meierijsch Idioticon', *Noord-Brabantsche Almanak voor het jaar 1893*, p 840-858.
- Cuypers, J.**, 'Spreekwoorden en spreekwoordelijke uitdrukkingen (Zeelst en omstreken)' (Tweede honderdtal), *Noord-Brabantsche Almanak voor het jaar 1893*, p 883-891.
- Daamen, N.**, *Tilburgs dialect*, Handschrift, 1916.
- Dale, Van**, *Groot Woordenboek der Nederlandse taal*, Den Haag, 1970.
- Dam, B. van**, Handschrift, 1940.
- Dam, B. van**, *Oud-Brabants Dorpsleven*, Oisterwijk, 1972.
- Dam, B. van**, 'Voermanstaal in Noord-Brabant', *Brabants Heem* viii, 1956, p 71.
- Delft, A. van**, 'Tilburgsche spreekwoorden uit de weverstaal', *Spin- en weversliedjes oud en nieuw*, Utrecht/Nijmegen, 1952, p 9.
- Delft, A. van**, 'Spreekwoorden', *Nieuwe Tilburgse Courant*, Tilburg, 25-8-1959.
- Dort-van Deursen, A. van**, Handschrift, 1977.
- Draaijer, H.G.A.**, 'Wa zeede gij dèèr?' Rubriek in *De Waterschans* II, 1971, p 176; III, 1972, p 199, 219, 244, 259; IV, 1973, p 16, 68.
- Dreij hornikfels*, Orgaan van de Heemkundige Kring 'Nuenen', Nuenen 1975, 1976.
- Driemaandelijke bladen voor taal en volksleven in het oosten van Nederland*, Orgaan van het Nedersaksisch Instituut der Rijksuniversiteit, Groningen, 1900-1987; 02-30, '49-heden.
- Dubbe, B., ea**, *Antiek*, Tijdschrift voor liefhebbers en kenners van oude kunst en kunstnijverheid, Lochem, 1966-heden.
- Duren, A. van**, *History van Nestelre*, Nistelrode, 1940.
- Edele Brabant*, verschijnt elke drie weken, Tilburg, 1946-1950.
- Egeraat, Dr. L. van**, *Zeg maar dag tegen Babant*, Den Haag, 1973.
- Eigen Volk*, Algemeen tijdschrift voor volkskunde (folklo-

- re) en dialect voor Nederland, Oost- en West-Indië, Vlaanderen, Zuid-Afrika en Noord-Amerika, De Bilt, 1929-1940.
- Eindhoven's Dagblad*, Dagblad voor Oost-Brabant, Eindhoven, 1912-heden.
- Elderen, L. van**, Handschrift, Best, 1949.
- Elemans, J.H.A.**, *Woord en wereld van de boer*, Utrecht-Antwerpen, 1958 (diss).
- Endepols, Dr. H.J.E.**, *Woordenboek of diksjenaer van 't Mestreechs*, Maastricht, 1955.
- Endt, Drs. E. en L. Frerichs**, *Kleine woordenschat van de volkstaal*, Bargoens woordenboek, Amsterdam, 1972.
- Enquête NCDN*, n1 t/m IV, 1960.
- Esch, A.J. van**, 'Spreekwoorden uit Etten en omgeving', *Brabants Heem v*, 1952, p 65.
- Franken, H., ea**, *De kroniek van de Kempen I t/m v*, Hapert, 1982-1986.
- Frenken, A.M.**, Handschrift, ca. 1930.
- Frenken, Mr. Ton**, 'Spreekwoorden en gezegden in de kunst van Jeroen Bosch', *Spreuken zo te zien*, 1976, p 48-58.
- Gezelle, G.**, *Loquela*, woordenboek, verzorgd door J. Craeynest, 3e druk, Amsterdam, 1946.
- Ghijzen, Dr. H. C. M., ea**, *Woordenboek der Zeeuwse dialecten*, Den Haag, 3de druk, 1974.
- Gijsen, M.**, 'Zegswijzen uit Berlicum', *Eigen volk VIII*, 1936, p 89.
- Ginneken, Prof. Dr. J. van, ea**, *Onze Taaltuin*, Maandblad voor de wetenschap der taal als volksuiting, nationale cultuurschat en instrument voor schoone kunst, Rotterdam/Maastricht, 1932-1941.
- Ginneken, Dr. J. van**, *Handboek der Nederlandsche Taal*, 2 dln, Nijmegen, 1913-1914.
- Gompel, W. van, ea**, *Reuzel ligt midden in 't vèereke*, Reusel, 1976.
- Greif, H.**, *Gespräche über Fingerhüte*, Creglingen, 1983.
- Gooren, p Dagobert SSCC**, 'St. Bartholomeus' velleke', *Brabants Heem VI*, 1954, p 22, 46.
- Gooyer, A.C. de**, *Bijbeltaal en moedertaal*. De invloed van de Statenvertaling op het Nederlands, Den Haag, 1962.
- Goossenaerts, Dr. J.**, *De taal van en om het landbouwbedrijf in het N.-W. van de Kempen*, Gent, 1956-1958.
- Goris, Dr. J.**, *Het vizirgat*, studie over Arendonkse folklore, Arendonk, 1939.
- Groos, J.**, 'De gepapte boer en de gesopte os', *Brabants Heem VI*, 1954, p 117.
- 't *Gruun Buukske*, Orgaan van de Heemkundige Studiekring 'Kempeland', Eindhoven, 1972-heden.
- De Ghulden Roos*, Oudheidkundige Kring 'Roosendaal', jaarboek, Roosendaal, 1941-heden.
- Hagens, G.L.**, 'Oude Eindhovense Gezegden' I, 't *Gruun Buukske*, 56, 1978, p 89; II, 57, 1978, p 24-26.
- Hall, Dr. J. van**, *Spreekwoorden en voorschriften betreffende de landbouw en weërkennis*, Haarlem, 1872.
- Hamer*, Maandblad, Den Haag, 1940-1944.
- Hanewinkel, S.**, *Reize door de Majorij van 's Hertogenbosch in den Jaare 1798-1799*, reprint, 1973.
- Hanewinkel, S.**, *Geschied- en Aardrijkskundige Beschrijving der Stad en Meierij van 's-Hertogenbosch*, Nijmegen, 1803.
- Harrebomée, P.J.**, *Spreekwoorden der Nederlandsche Taal*, 3 dln, Utrecht, 1858-1870.
- Heemkronijk*, Orgaan van de Heemkundige Kring 'Heeze-Leende-Zesgehuchten', zp, 1962-heden.
- Heemkundige Cahiers*, Uitgave van de Heemkundekring 'Beek en Donk', 1968-1971.
- Heemkundige Werkgroep Reusel**, *Volksvermaak in Reuzel*, bijdrage tot de kennis van het Reusels Heem, 1981.
- Heemschild*, Driemaandelijks uitgave van de Heemkundige Kring 'De Oude Vrijheid', Sint-Oedenrode, 1966-1987.
- Heeren, J.**, 'Hij is voor den Hupse', *Brabants Heem I*, 1949, p 30.
- Heerkens, P. SVD**, *Brabant*, Tilburg, 1940.
- De Heerlijkheid Oirschot*, 25 jaar Heemkundige Kring, Oirschot, 1976.
- Heeroma, K.**, 'Brabants uit de 18de eeuw: De Meierij-sche woordenlijsten van J.L. Verster'. *Bijdragen en Mededelingen Dialectencommissie Koninklijke Academie van Wetenschappen te Amsterdam xxxiv*, Amsterdam, 1968.
- Helmonds Dagblad*, Helmond, 1945-heden.
- Heukels, H.**, *Woordenboek der Nederlandsche Volksnamen van Planten*, Nederlandsche Natuurhistorische Vereeniging, zp, 1907.
- Heyden, H.v.d.**, Handschrift, Wintelre, 1963.
- Heyst, J.A.J.A. van**, 'Langstraatse spreekwijzen, bij verscheidene gelegenheden opgevangen', *Taxandria 6*, 1899, p 235-236.
- Hoeufft, Mr J.H.**, *Proeve van Bredasch Taaleigen*, Breda, 1836.
- Hoogedoorn, J.**, Handschrift, Berkel-Enschot, 1980.
- Iven, W. en M. Mandos-van de Pol**, *Bij Wijze van Spreken*, Eindhoven, 1984.
- Jacob, W.G.J.A.**, *Het dialect van Grave*, 's-Hertogenbosch, 1937 (diss).
- Jansen, F.**, Handschrift, Sint-Oedenrode, 1900.
- Janssen, B. en G. Ulijn**, *De boer en zijn erf*. Spreekwoorden en gezegden uit Brabant, Maasbree, 1979.
- Janssen, Drs. E.**, Spreekwoordenenquête via het Meertens Instituut, Amsterdam, 1962/1963.
- Janssen, p Radboud, so cist**, 'Spreekwoorden en gezegden in Ons Heem', *Met gansen Trouw IV*, 1954, I-v.
- Jong, A. de**, *Het verraad*, 1925.
- Joos, A.**, *Waes idioticon*, Sint-Niklaas, 1904.
- Kampers, H.**, Handschrift, Geldrop, 1976.
- Kemp, P.**, *Limburgs Sagenboek*, Lutterade, 1925.
- Kenis, L.**, 'Zijn de weerspreuken betrouwbare voorspelers?', *Edele Brabant I*, 1946, p 11; 1947, p 13, 15, 16.
- Klaassen, E., ea**, *Tilburgs dialect*, Tilburg, 1985.
- Knegtel, A.**, Handschrift, Tilburg, 1950.

- Knippenberg, Dr. H.H.**, Handschrift, Helmond, 1920.
- Knippenberg, Drs. W.H.Th., ea**, *Zo bijgelovig bent U*, met spreekwoorden van Drs. L.A. Verhoeven, Stichting Brabantse Dag, Heeze, 1970.
- Koenen, M.J.J. en J. Endepols**, *Verklarend handwoordenboek der Nederlandse taal*, 25ste druk, uitgegeven door Dr. J. Naarding, Groningen, 1960.
- Kruizinga, J.**, 'Van ziekten, spreekwijzen en kruiden rond Sint Jan, 24 Juni', *Edele Brabant* IV, 1950, 15, p 7.
- Kunst, H.**, 'Brabantse spotnamen en spreekwijzen', *Sinte Geertruydsbronnen* III, Bergen op Zoom, 1926, p 10.
- Laan, K. ter**, *Nederlandse Spreekwoorden, spreuken en zegswijzen*, Den Haag, 1950, 1984.
- Laan, K. ter**, *Nieuw Groninger Woordenboek*, Groningen/Den Haag, 1929.
- Laane, Aug.P.C.**, 'Brandplaatjes, kentekenen van brandverzekering', *Antiek*, jg 5, 1970.
- Lankvelt, Fr. v.**, *Lijst van spreekwoorden*, Handschrift, 1946.
- Leopold, J.A. en L. Leopold**, *Van Schelde tot Weichsel, Nederduitsche dialecten in dicht en onacht*, 2 dln, Groningen, 1882.
- Lievevrouw-Coopman, L.**, *Gents Woordenboek*, 2 dln, Gent, 1950, 1951.
- Maas, H.**, *De hoofdzonden op het platte land*, Roermond, 1930.
- Maas-Anpting, M.**, Handschrift, Westerhoven, 1986.
- Mandos, Drs. H.**, 'Het velleke van Sint Bartholomeus', *Brabants Heem* V, 1953, p 142 en p 290; VI, 1954, p 27, p 46.
- Mandos, Drs. H.**, 'Problemen van een Brabants spreekwoordenboek', *Brabants Heem* II, 1950, p 2; idem II, p 74.
- Mandos, Drs. H.**, 'Oostbrabantsche spreekwoorden', *Land van Dommel en Aa*, 1947, p 27-67.
- Mandos, Drs. H.**, 'Gouden priesters, houten kelken', *Brabants Heem* XXVII, 1975, p 168-169.
- Mandos, Drs. H.**, *Enquête Brabantsche Spreekwoorden*, 1948.
- Mandos, Drs. H.**, 'Spreuken gaan voorbij', *Spreuken zo te zien*, 1976, p 13-21.
- Mandos, Drs. H., ea**, *Land van Dommel en Aa*, Eindhoven, 1947.
- Mandos, J.**, Handschrift, Tilburg, 1950.
- Meel, C. van**, Handschrift, Nieuw-Vossemeer, 1974.
- Meer, Prof. Dr. P. van der, OP, ea**, *De Katholieke Encyclopedie*, 2de druk, Amsterdam-Antwerpen, 1949-1959. *Met gansen trou*, Orgaan van de Heemkundekring 'Onsenoort', Nieuwkuijk, 1950-heden.
- Naaijkens, Jan, ea**, *Hilvarenbeek in heden en verleden*, 1970.
- Naaijkens, Jan, ea**, *Leer mij ze kennen de Brabanders*, Leiden, 1967.
- De Navorscher*, een middel tot gedachtenwisseling en letterkundig verkeer, tussen allen die iets weten, iets te vragen hebben of iets kunnen oplossen, zp, 1851-1859.
- Nederlandse Volkskundige Bibliographie*, Systematische Registers op Tijdschriften, Reeks werken en gelegheidsuitgaven, Antwerpen, 1964-heden.
- Neerlands volksleven*, Tijdschrift van het Nederlands Genootschap voor Volkskunde, Wassenaar, 1951-1983.
- Nieuwe Tilburgse Courant*, Tilburg, 1879-1964.
- Nieuwsblad van het Zuiden*, Tilburg, 1917-heden. (Nu: *Het Nieuwsblad*).
- Nuinen, W. van, ea**, *Drie dorpen een gemeente*, Hapert, 1987.
- Odink, Hendrik**, *Volkswijsheden uit de Achterhoek*, bewerkt door Henk Krosenbrink, Hengelo, 1983.
- Oirschot, A. van**, 'Brabants geroddel in spreekwoorden en gezegden', *Spreuken zo te zien*, 1976, p 22-25.
- Oirschot, A. van**, 'Spreekwoorden en gezegden bij Pieter Bruegel', *Spreuken zo te zien*, 1976, p 59-67.
- Oirschot, A. van**, 'En gij geleuft da, "gelovige" spreekwoorden', *Spreuken zo te zien*, 1976, p 68-73.
- Ons Moeder zei altijd...* een boeket bloemrijke uitspraken uit moeders eigen taaltuintje, bijeengebracht door Ruud Groen, Eindhoven, 1984.
- Ons Moeder zei altijd...* een reeks kruidige gezegden uit moeders eigen bonte schort, tekst Henk de Weert, Helmond, 1988.
- Ons Volksleven*, Antwersch, Brabantsch tijdschrift voor taal, volksdichtveerdigheid, voor oude gebruiken en wangelooftkunde enz., Antwerpen, 1889-1892.
- Ons Volksleven*, Antwersch, Brabantsch tijdschrift voor taal, volks- en oudheidkunde, Antwerpen, 1892-1900.
- Onze Volkstaal*, tijdschrift gewijd aan de studie der Nederlandsche tongvallen, zp, 1882 (1)-1890(3).
- Os, J. van**, *Maas en Waals woordenboek*, Tweestromenlandreeks, Zutphen, 1980.
- Panken, P.N.**, 'Spreekwoorden en zegswijzen uit Noord-Brabant', *Ons Volksleven* VIII, 1896, p 227-230; idem IX, 1897, p 19-24.
- Panken, P.N.**, Handschrift, 1894.
- Pastor Emeritus, ps P. van de Ven**, *Brabantsch vrouwvolk*, zp, 1929.
- Pijnenburg, J.**, Handschrift, Aalst, 1965.
- Post Scriptum, ps A.J.M. Jacobs**.
- Putten, V. van der**, Handschrift, Antwerpen, zj.
- Renders, Drs. J.**, *Verzameling van Noordbrabantse Spreekwoorden*, Handschrift, 1962.
- Rijken, J.**, Handschrift, Veldhoven, Zeelst, 1962.
- Reijs, Drs. J., ea**, *Spreuken zo te zien*, Heeze, 1976.
- Robben, C.**, *Tilburgs Prentebuukseke* I t/m IV, Tilburg, 1958-1975.
- Roessel, Nol van**, *B'ons op Gineind*, Helmond, 1981.
- Roessel, Nol van**, *Geestig Geloof*, 3de druk, Helmond, 1983.
- Rooms Leven*, Kerkelijk weekblad, Tilburg, 1917-1970.
- Roothaert, A.**, *De verkeerde Wereld*, Utrecht, 1939.
- Roovers, A.C.J.**, 'Uitdrukkingen en zegswijzen' (Omstreken Bergen op Zoom), *Taxandria* 1, 1894, p 272, 280, 293-294; 2, 1895, p 295-297; 4, 1897, p 31-32; 5, 1898, p 89-91.
- Roovers, A.**, Handschrift, Bergen op Zoom, 1957.
- Roymans, N.**, *Lijst van Spreekwoorden*, Handschrift, Bladel, 1970.

- Roymans, N., ea**, *De negende Zaligheid*, Cultuurhistorisch beeld van Bladel en Netersel in de Acht Zaligheden, Bladel, 1975.
- S.**, 'Spreekwoorden aangaande Aarle, Beek en Lieshout', *Taxandria* XXI, 1914, p 167.
- Salaman, R.A.**, *Dictionary of leather-working tools, c. 1700-1950 and the tools of allied trades*, London, 1986.
- Sassen, A.**, Handschrift ca. 1890. Bibliotheek Katholieke Universiteit Brabant, Tilburg.
- Sassen, A., ea**, *Noordbrabantsche Almanak*, Jaarboekje voor Noord-Brabantsche Geschiedenis, Taal en Letterkunde, Helmond, 1883-1893.
- Sassen, A., ea**, *Tijdschrift voor Noord-Brabantsche Geschiedenis, Taal en Letterkunde*, Helmond, 1883-1996.
- Schellekens, G.**, Handschrift, Riel, 1985-1986.
- Scheltema, J.**, 'Volksgebruiken der Nederlanders bij het vrijen en trouwen', *Geschied- en Letterkundig Mengelwerk* IV, III, Utrecht, 1832.
- Schrijnen, Jos., Jac. van Ginneken en J.J. Verbeeten**, *Onderzoek in Limburg en Oost-Noord-Brabant*, zp. 1914.
- Schuermans, L.W.**, *Volk en Taal* I, 1888, p 8.
- Sicking, J.**, Handschrift, Eindhoven, zj.
- Sicking, J.**, 'Volksgezegen en Geschiedenis', *Brabants Heem* XVII, 1965, p 141.
- Sijbers, Th. en M. Mandos-van de Pol**, *Bij Wijze van Sprake Gesproken* I, Helmond, 1980.
- Sinninghe, J.W.R.**, *Brabantse Volkshumor*, Scheveningen, 1934.
- Sinninghe, J.W.R.**, 'Gezegen uit Achtmaal, Gezegen uit Breda', *Sinte Geertruydsbronnen* IV, 1962.
- Sinte Geertruydsbronnen*, driemaandelijks tijdschrift gewijd aan de geschiedenis en volkskunde van West-Brabant en omgeving, Bergen op Zoom, 1924-1940.
- Sints, H.**, *Bäuerliche und handwerkliche Arbeitsgeräte in Westfalen. Die alten Geräte der Landwirtschaft und des Landhandwerk 1390-1930*, Münster, 1982.
- Snieders, R.**, *Novellen uit de Acht Zaligheden*, Antwerpen, 1883.
- Snieders, R.**, *Uit de Kempen*, Antwerpen, 1884.
- Sonsbeek, P.A. van**, 'Ons moeder zou zeggen...', *Bisdomblad*, 1975, 18, p 11; 19, p 11.
- Söhngen, J.**, *Uit de Meierij*, Leiden, 1888, reprint, Den Haag, 1977.
- Spoorenberg, J.**, *Jan den Bok en zijn tijd*, Helmond, 1934.
- Spreekwoordenspel van Omroep Brabant, 1977-1989*. Inzendingen van luisteraars.
- Sprenger van Eijk, J.P.**, *Vaderlandsche spreekwoorden en zegswijzen*, 5 dln. Rotterdam, 1835-1841.
- Stoett, Dr. F.A.**, *Nederlandsche Spreekwoorden, spreekwijzen, uitdrukkingen en gezegenen*, 4de druk, Zutphen, 1923.
- Strijbosch, H.**, Handschrift, 1950.
- Swanenberg, C.**, *Boerrejongens, Krintemik, 'n buukske humor ot de Meiereej*, Maasbree, 1982.
- Swanenberg, C.**, *Wiej wè bewaart...*, Delft, 1986.
- Swanenberg, C.**, *Jikkes Merante!*, 's-Hertogenbosch, 1990.
- Swinkels, W.**, Handschrift, Eindhoven, 1965.
- Taxandria*, Tijdschrift voor Noordbrabantsche Geschiedenis en Volkskunde, Bergen op Zoom, 1893-1943.
- Teirlinck, I.**, *Flora Magica*, Antwerpen, 1930.
- Teirlinck, I.**, *Zuid-Oostvlaandersch Idioticon*, Gent, 1908-1910.
- Te Lomele op die Campina*, Orgaan van de Heemkundige Kring 'Lommel', Lommel, 1974-1987.
- Teulings, C.**, *Jeugd in een oude stad*, herdruk van *De jeugd voor vijftig jaren* (1930); herinneringen aan toestanden, kinderspelen en volksgebruiken in 's-Hertogenbosch rond de tijd van 1875. 's-Hertogenbosch, 1951.
- Udense Sprokkelingen*, Orgaan van de Heemkundige Kring 'Uden', Uden, 1960-heden.
- Uittien, Dr. H.**, *De volksnamen van onze planten*, Zutphen, 1950.
- Vanden Bussche, Ap. L.**, *Onze volkstaal voor kruiden en artsenijen*, 2e uitg., Langemark, 1978.
- Ven, Drs. M. van de en Drs. P. Vos**, *De Gemertse Handwever, zijn vaktaal en zijn dagelijks leven*, Gemert, 1981.
- Verhoeven, Dr. C.**, *Herinneringen aan mijn moedertaal*, Baarn, 1978.
- Verhoeven, Dr. C.**, 'Vraag en Antwoord', *Spreuken zo te zien*, 1976, p 65-67.
- Verhoeven, Drs. L.**, Handschrift, Nijnsel, 1976.
- Verhoeven, Drs. L.**, 'Heiligen en de natuur', *Spreuken zo te zien*, 1976, p 76-78.
- Verhoeven, Drs. L.**, 'Natuurkalender in 1962 in de Meierij en Kempen', *Heemschild* II, 1968, p 38.
- Verhoeven, Drs. L.**, 'Veranderingen in de maan, verandering van weer', *Heemschild* III, 1969, p 24.
- Vermeeren, K.**, *Eindhoven toen Eindhoven nog Eindhoven was*, Den Haag, 1977.
- Vermeeren, K.**, Handschrift, Eindhoven, zj.
- Vermeulen**, Handschrift, Oudenbosch, zj.
- Verschueren, J.**, *Weerspreuken*, Maasbree, 1980.
- Verwijs, Dr. E. en Dr. J. Verdam, ea**, *Middelnederlandsch Woordenboek 1885-1929*, 's-Gravenhage, 1941.
- Vlam, P.H.**, 'Uit de Baronie van Breda', *Onze Volkstaal* 3, 1898, p 253.
- Volk en Taal*, Maandschrift over gebruiken, geschiedenis, taalkunde enz., jg 1-7, Ronse, 1888-1895.
- Voort, Th. van der**, *Het dialect van de gemeente Meerlo-Wanssum*, woordenboek met inleiding, Amsterdam, 1973.
- Vos, W.**, 'Gemerts Dialect, Humoristische Rijmpjes en Zegswijzen', *Gemerts Heem* 28, 1967, p 26; 31, 1968, p 912; 36, 1969, p 35; 39, 1970, p 58; 52, 1973, p 29-32.
- Vries, M. de, L.A. Te Winkel, ea**, *Woordenboek der Nederlandsche Taal en Supplement*, Den Haag/Leiden, 1882-heden.
- Waterschans*, Orgaan van de Geschiedkundige Kring van 'Stad en Land van Bergen op Zoom', Bergen op Zoom, 1971-heden.
- Werd, A. de**, Handschrift, Oss, 1949.

- Werkgroep Borkel en Schaft**, Handschrift, 1948.
- Weijnen, Dr. A.**, *De dialecten van Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch*, 1952.
- Weijnen, Dr. A.**, 'Uit de vaktaal der Peelarbeiders', *Onze Taaltuin* 6, 1938, p 331-335.
- Weijnen, Dr. A.**, 'Geboeid door onze Brabantse taal' III, 'Het Peellands dialect', *Brabantia Nostra* 6, 1940-1941, p 324-326.
- Weijnen, Dr. A.**, 'Een Roosendaals sjiboeth', *Eigen Volk* 10, 1938, p 191-196.
- Weijnen, Dr. A.**, 'Bijzondere Oud-Gastelse woorden', *De Ghulden Roos* 4, 1944-1945, p 78-87.
- Weijnen, Dr. A.**, 'Vragenlijst 15', *Edele Brabant* II, 1947, 8, p 7.
- Weijnen, Dr. A.**, 'Vragenlijst 16', *Edele Brabant* II, 1948, 15, p 8.
- Weijnen, Dr. A.**, 'Het katholicisme weerspiegeld in de Brabantse Volkstaal', *Donum lustrale catholicae universitati Noviomagensi oblatum*, Noviomagum, 1947, p 195-229.
- Weijnen, Dr. A., ea**, *Woordenboek van de Brabantse Dialecten* 1967-heden.
- Weyns, Dr. J.**, *Bakhuus en broodbakken in Vlaanderen*, Sint-Martens-Latem, 1963.
- Weyns, Dr. J.**, *Volkshuisraad in Vlaanderen*, 4 dln, Ter Speelbergen, Beerzel, Antwerpen, 1974.
- Wijk, Dr. N. van**, *Franck's Etymologisch Woordenboek der Nederlandsche taal*, Den Haag, 1912, 1929, Supplement door Dr. C.B. van Haeringen, 1936.
- Wijst, M.A. van der**, 'Strawsel'. (Iets over en uit het Gemerts dialect), *Gemerts Heem* 41, 1970/71, p 15.
- Willems, Joh.Th.**, 'Januari in Frankenland', *Hamer* IV, 1944, 4, p 28; 'Februari...', 5, p 29; 'Maart...', 6, p 29.
- Wouw, J.v.d.**, Handschrift, Moergestel, 1945.
- Zon, A. van**, 'Oude Weersvoorspellingen', *Met gansen trou* III, p 149 (1-13); p 176 (14-28).

a

A As ge tegen die A zegt, krijg je de hele ABC. Als je tegen haar A zegt, krijg je het hele ABC. Als je met haar begint te praten, vertelt ze je haar hele geschiedenis. Alg. Brab. '87

a-b-c Het a-b-c kunnen uitschijten. Veel winden kunnen laten. (Zie ook: appel -2-, broekhoest, brood -10-, duivel -3-, duivel -7-, ei -7-, gat -14-, geweer, hennenkooi, hommel, huishuur, jongen -1-, klinker, knapzak, raap, scheet -1-, sok -2-, vel -8-, vinger -10-, water -5-, weet, wereld -3-.) Bergeijk (S) 1892

aaïen (zie: hand -20-) Mee één hand aaïen en mee de ander ouw bakkes kapot krabben.

aal (zie: slap -3-) Zo slap als een bies.

aalmoes (zie: verlegen) Verlegen zijn als een schooier die een aalmoes krijgt.

Aalst (zie: wind -1-) "De wind van Aalst deugt niet", zeggen ze in Waalre.

Aalst (zie: Waalre) As Woldere gin kaaie gescheten had, had Aalst ginne harde weg.

Aalst (zie: lang -3-) Lank en smaol lãk Aalst.

Aaltje Van mooi Aaltje zingen. Lustig drinken en feesten. ("Aaltje" is een meisjesnaam, maar "aal" is ook een soort bier.) Alg. Brab. (K) '20

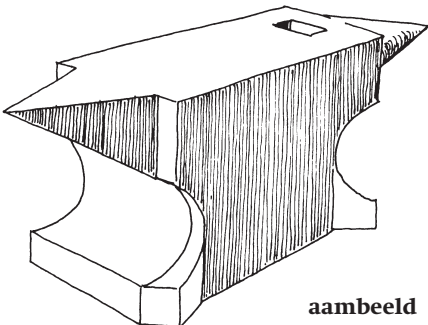
aambeeld (zie: begin -2-) "Alle begin is moeilijk", zei de dief, en hij stal een aambeeld.

aambeeld In een keer is een aambeeld niet te stellen. In een keer is de zaak niet klaar te spelen. Oost-Brab. (Bi) '40

aan (zie: boer -2-) "An is an", zei den boer, en hij liet ene mutserd liggen.

aanbakken (zie: kont -8-) Beter aangebakken, dan zijn kont verbrand.

aanberen (zie: zog) Op sok aanberen.

aambeeld

aanblazen (zie: hoofd) Unne kop hebbe ofde de hel hê aongebloaze.

aanbranden (zie: mond -2-) Aangebrand en niet gaar, houd de mond en it maar.

aanbranden Z'is aangebrand. Ze is aangebrand. Ze heeft een buitenechtelijke zwangerschap. Variant: De pap is aangebrand (Oost-Brab. '53). (Zie ook: appel -3-, bel, boerin -2-, bruid -6-, dauw, donder -3-, donker -3-, doorn -4-, doos -1-, draad -5-, een -8-, ei -6-, emmer -1-, emmer -4-, geit -4-, grondverf, haagweduwe, hangen -1-, hof, hoorn -3-, kalk -3-, kar -13-, koe -28-, kont -8-, lap -1-, lap -6-, malheur, muilezel, oliebruid, paardenvoet, peer -2-, peer -4-, punt -3-, ransel, rapelingske, schoot, slopke, sneeuw -3-, straat -5-, teen -6-, trouwen -3-, versnelling, water -4-.) Alg. Brab. '92

aandoen (zie: gareel) Iemand al vroeg het gareel aanschieten.

aandoen (zie: duivel -32-) Iemand den duivel aandoen.

aanduwen (zie: aantrouwen) Aongetrouwd is mar aongeskete.

aaneenhangen Aaneenhangen als klessen. Aaneenhangen als klitten. Spreekwoordelijke vergelijking. Zeer vertrouwd met elkaar zijn. (Kles, kliš, klit = Lappa Tourn. De omwindselblaadjes van de bloemhoofdjes hebben een haakje, waardoor de vruchtjes gemakkelijk aan voorwerpen blijven hangen en daar moeilijk af te krijgen zijn.) Oost-Brab. 1892

aangeven 't Er gelijk óngegeve hebbe. Het helemaal opgegeven hebben. Er helemaal mee gestopt zijn. Alg. Brab. '87

aanhebben (zie: omhebben) Niks om- of aanhebben.

aanhouden Aanhouden als de Lommelse hond. Spreekwoordelijke vergelijking. Van geen ophouden weten; voor een hond betreft dit zowel blaffen als werken. (De Lommelse honden moesten waakzaam zijn; veel mannen waren teut. Ze waren veel van huis, sommigen met een hondenaar, om hun waren te verkopen. Van baas en hond werd veel gevegd.) Varianten: ... boterhond (Oost-Brab. '78) (de boterhond liep in de botermolen); ... trekhond (Dongen 1892), ... bedelaar (Uden 1892), ... pìsos (Oost-Brab. '78). (Zie ook: gang.) Kempenland '80

aanhouder

aanhouder “D’n onhaauwer wint”, zin Dokus, èn ie gong nor bed mi al z’n dingen on. “De aanhouder wint”, zei Dokus, en hij ging naar bed met al zijn kleren aan. Zeispreuk. Varianten: ipv Dokus: *sufferd*; “Den aanhouder overwint”, zei de mulder, en hij ging met zijn dingen aan naar bed (Uden ’58). Oost-Brab. (Sw) ’86

aankappen (zie: boonstaak -2-) Gin boonstoaken op z’ne kop laote aonscherpe.

aankijken (zie: rug -6-) Iemand mee z’nnen rug nog nie aankèke.

aankomen Als een hond aan zijn vlooiën.

Antwoord op de vraag: “Hoe kom je er aan?”

Variant: *Met tien lange vingers en een eerlijk geweten* (Breda ’75). Veldhoven (Rij) ’35

aankomen Het komt juist aan als scheperspap.

Het komt juist aan als schaapherderspap. Het wordt zeer gewaardeerd. (Een herder was altijd zeer hongerig, verslond zijn eten en liet niets over.) Alg. Brab. (SVE) 1839

aanleg (zie: gek -3-) *Ge kant nie gek worre ès ge wilt; daor moete aonleg vur hebbe.*

aanlengen De romme zen gehengst. De melk is aangelengd (met water). Varianten: ipv hengsten: *stieren* (Erp ’90), *bene* (Grave ’90). (Zie ook: *melk -7-, sterk -3-*) Oost-Brab. (Sw) ’90

aanluiden (zie: klok -1-) *’t Is hem met de klokken aangeluid.*

aanmaken *Daor ben ik veel mee aon gemaakt.*

Daar ben ik erg mee opgescheept. Dat komt vaak voor. Oost-Brab. (Bi) ’40

aanmeten (zie: broek -15-) *Iemand een broekske aanmeten.*

aanmetoeren *Aongemetoerd is knap.* Opgedirkt is knap. Als een vrouw zich nogal opvallend kleedt. (Van *montuur* = kleding en alles wat daartoe behoort.) Oost-Brab. ’73

aannaaien (zie: oor -13-) *Zich geen oren aan laten naaien.*

aanopperen *Dè oppert aon.* Dat oppert aan. Dat helpt een handje. (Opperen komt uit de bouwwereld. De opperman brengt het materiaal bij de metselaar; stagneert zijn werk dan kan de metselaar niet verder.) Variant: *Ge mot de jong ’n bietje ònopperen* = je moet de kinderen een handje helpen. Oost-Brab. ’87

aanraden (zie: afraden) *Afraoje is aanraoje.*

aanrecht (zie: schotel -4-) *Zie maar eens dat ge de schotels onder de aanrecht krijgt.*

aanrecht (zie: geut) *Zo een kan men wel zweten op een koude geut.*

aanschieten (zie: gareel) *Iemand al vroeg het gareel aanschieten.*

aanschijten (zie: aantrouwen) *Aongetrouwd is mar aongeskete.*

aanslaan *Aanslaan as ’ne roggeströf.* Aanslaan als een roggepannenkoek. Spreekwoordelijke vergelijking. Veel drukte en lawaai maken. Variant: *Aangaan lijk olie in de pan* (Oost-Brab. 1892). (Zie ook: *bescheten, geschreeuw, gezwaai -4-, jaar -6-, pint -3-, scheet -3-, wassen.*) Bergeijk (JA) ’83

aanspugen (zie: passen -4-) *Passen als ’n stront in de sneeuw.*

aansteek *Zunnen aonstek maoke.* Zijn aansteek maken. 1. Met iets beginnen. (Voordat men begint met het omspitten wordt er een aansteek gemaakt; 2. door het aansteken van een kraan in een vol vat bier kan men beginnen met tappen.) (Voor 1. zie ook: *grondverf, kaars -4-, voor -6-*) Oost-Brab. ’35

aansteeken (zie: vuur -3-) *Die het vuurke aansteekt, die moet het zelf maar uitblazen.*

aantellen (zie: bedplank) *Mi de bedspoon aongeteld zen.*

aantrouwen *Aongetrouwd is mar aongeskete.*

Aangetrouwd is maar aangescheten.

Aangetrouwde familie is niet erg in tel.

Varianten: ... is aangescheten; ... is aangedouwd, en aangedouwd is aangescheten. (Zie ook: *bloed -1-, bloed -2-, eigen -1-, groeien -2-, kant -8-, waar, water -19-*) Alg. Brab. ’87

aantuigen (zie: vrouw -17-) *Hij zal nog wel ’n andere vrouw aontuige.*

aanvallen *Op iets aanvallen as ’ne hond op ee’ doo’ kalf.* Op iets aanvallen als een hond op een dood kalf. Spreekwoordelijke vergelijking. Je druk maken terwijl het helemaal niet hoeft; een dood kalf is een gemakkelijke prooi. Eindhoven ’89

aanvoelen (zie: klomp -2-) *Da kunde mee oew klompe aanvoelen.*

aanwensel “Eten is een aanwensel”, zei de boer, en hij liet zijn paard van honger kapotgaan.

Zeispreuk. (Zie ook: *lucht -1-*) Oost-Brab. (S) 1892

aanwijzen (zie: haas -1-) *’n Aongewezen haas moette late zitte.*

aanzetten (zie: luizenkam) *’ne Luizekam aangezeten hebben.*

aap (zie: uil -1-) “’t Is vuil”, zei de uil, en hij bekeek z’n jong.

aap (zie: wonde) “Het is een oude wond”, zei de aap, en hij keek in z’n kont.

aap -1- ’k Wo de g’innen aop scheet. Ik wou dat je een aap scheet. Verwensende reactie op een ergernis. (Zie ook: *Best, blik, brobbelschijt, Franssen, hak -7-, kloot, kok, kont -29-, Mokerhei, lopense, maan -6-, meelzak, Mun, run, schuurgat, stikken, verzen, vinkenslag.*) Oost-Brab. ’87

aap -2- 'n Aop zien neuken op glad ijs. Een aap zien neuken op glad ijs. Iets gekz zien. (Zie ook: hebbderdegrieks, varken -26-) Tilburg '87
aap (zie: man -9-) Al wat 'n man schoonder is as 'n aap, is meegenomen.

aap (zie: wat doen -2-) Den aap vlooiën.

aap -3- Der zit 'nen aop op zolder. Er zit een aap op zolder. Reactie die twijfel uitdrukt over wat iemand mededeelt. (Zie ook: dief -3-, evangelie -3-, fluiten, geloven, haan -2-, jodenkerk, leugen, liegen -2-, liegen -3-, liegen -4-, liegen -5-, luis -12-, mus -1-, oog -15-, pisserd, schijten -2-, stolpen, vloeken, Witlox, zeven.) Tilburg (TT) '69

aap (zie: slim -1-) Er is niks zo slim as unne mens, daar vange ze ape mee.

aap -4- Es 'nen aop umhog klimt, ziede z'n bille. Als een aap omhoog klimt, zie je zijn billen. Parvenu's leer je gauw kennen. Varianten: Als apen hoger klimmen willen, ziet men eerst hun naakte billen (Helmond '87); Hoe hoger de apen klimmen, des te beter ziet men de naakte billen (Valkenswaard '87); Hoe hoger 't aapje klimmen wil, te meer ziet men zijn blote bil (Sint-Oedenrode '88). Oost-Brab. (Sw) '86

aap -5- Ge hoeft 'nen aawen aop nie te leren oew de-t-ie bakkese moet trekke. Je hoeft een oude aap niet te leren hoe hij bakkesen moet trekken. Iemand met veel ervaring hoeft je niets te leren. Variant: Ge kunt een ouwe hond geen kunstjes leren (Oost-Brab. '87). (Zie ook: bok -3-, rat -2-) Alg. Brab. '87

aap -6- Ge kunt vur mijn part den aap vlooiën. Je kunt voor mijn part de aap vlooiën. Je kunt me nog meer vertellen. (Zie ook: kont -4-, pot -11-, zeven.) Alg. Brab. '87

aap -7- Ge zet toch nen aop laote jonge. Je zou toch een aap jongen laten krijgen. Hierdoor geeft men lucht aan zijn verontwaardiging. (Zie ook: hen -13-) Alg. Brab. '87

aap -8- Hoe meer kunstjes nen aop kent, hoe meer hij er dan moet doen. Hoe meer kunstjes een aap kent, hoe meer hij er moet doen. Reactie van iemand die weigert meer aan te leren. Alg. Brab. '87

aap -9- Iemand voor aop houwen. Iemand voor aap zetten. Iemand voor de gek houden. (Zie ook: gans -1-, geit -9-, lut, vrouw -23-) Alg. Brab. '87

aap (zie: kop -24-) Ik volg munnen eigen kop, anders hadden ze ur net zo goed unnen raop op kunnen zetten.

aap (zie: freet -3-) Zo freet zijn als een hond met zeuven lullen.

aap (zie: lelijk -3-) Zo lelijk als 'n aap.

aar 'n Dobbel oor is 'n dobbel schoor. Een dubbele

aren lezen; zie: aar

aar is een dubbele opbrengst. (Werd bij het aren lezen een dubbele aar gevonden, dan had men een dubbele opbrengst. Het gaf de lezer het recht om alleen verder te oogsten op dat veld. Het kon ook afgekocht worden met tien aren de tol genaamd. Dan mochten allen doorgaan met oogsten.) Oost-Brab. '85
aar (zie: koud -2-) Koud en nat groeit er wat; droog en schraal blijft het kaal.

aar (zie: april -7-) Pril moet mei de aren leveren.

aard 't Is den aard van 't beestje. Het is de aard van het beestje. Als bij een persoon een gebrek zozeer uit zijn karakter voorkomt dat het niet verholpen kan worden. Alg. Brab. '90
aard (zie: kind -9-) 't Zèn de slechtste jong nie, die d'n aard hebbe naor d'aauw.

aard (zie: vos -4-) De vos ruit wel van baard, maar niet van aard.

aard (zie: paard -26-) Een pèrd en een vrouw moet je zoeken onder de rook van de schouw.

aard Ge het er pas den aard, als ge er gescheten het. Je hebt er pas de aard, als je er gescheten hebt. Blijkbaar voelt men zich ergens pas thuis als men van het toilet gebruik gemaakt heeft. Varianten: Nie op z'n aerd zen (Kempenland '58); Ergens den aard hebben = zich ergens thuis voelen (Alg. Brab. '91). (Zie ook: haring, huis -6-, kat -2-, leven -7-) Kempenland '86

aardappel -1- 'n Goeie êrpel zal 't nie verspeule, ge kunt er de boks af ophouen. Een goede aardappel is niet verspeeld, je kunt er de broek van ophouden. Van goede aardappels word je dik, daardoor kun je de broek ophouden. Gemert (Si) '35

aardappel -2- 'n Kleinen errepel motte nie schelle. Een kleine aardappel moet je niet schillen. 1. Aan mensen die weinig geld hebben, moet je niet veel geld vragen; 2. van kinderen moet je niet te veel eisen. Varianten: ... te dik schillen; ipv dik: hard (Oost-Brab. '90). (Voor 1. zie ook: buidel, cent -3-, dubbeltje -4-, geld -13-, geld

aardappel

-25-, *hen* -12-, *kater* -2-, *kei* -3-, *luchtig*, *slap* -1-, *straal*, *stront* -10-, *vat* -4-, *veer* -6-, *wassen.*) Alg. Brab. '87

aardappel (zie: *boer* -25-) 'nnen *Boer is geen pieper.*

aardappel -3- 't *Hebbe over blaow èipel en blaow sokke.* Het hebben over blauwe aardappelen en blauwe sokken. Zonder het aanvankelijk besef te hebben over verschillende zaken spreken. (Zie ook: *appel* -1-.) Maaskant (Sw) '90

aardappel (zie: *alles* -8-) *Alles komt van boven, behalve de erpel, die komme uit de grond.*

aardappel -4- *De hete aardappel doorspelen.* Iemand anders de kastanjes uit het vuur laten halen; ... de vervelende klus laten opknappen. Alg. Brab. '90

aardappel -5- *De kleine erpels komen uit.* De kleine aardappels komen uit. Zo maakt men iemand attent op een gat in zijn sok (kous). Variant: ipv *kleine aardappels*: *aardappels* (Alg. Brab. '87). (Zie ook: *kwartje* -1-, *Toon*, *tuinboon.*) Waalre '87

aardappel (zie: *boer* -45-) *De lompeste boeren teulen de grootste erpel.*

aardappel -6- *De petrassen kommen nie vur de aoikeblaar.* De aardappelen komen niet voor de eikenblaren. Boerenregel. De aardappelplant begint te groeien als de eik in het blad komt. (Zie ook: *aardappel* -10-) Reusel (WR) '75

aardappel -7- *Die haolt de nei èrpel nie.* Die haalt de nieuwe aardappelen niet. Iemand die gauw zal gaan sterven. Varianten: ipv *erpel*: *flodderbonne*; *Die eet geen nieuwe èrrepels meer* (Zevenbergen '87). (Zie ook: *aardappel* -12-, *aftellen*, *been* -19-, *beukenheg*, *biecht*, *Den Haag*, *dobbelsteen*, *dood* -1-, *dood* -8-, *draad* -6-, *einde* -2-, *eten* -10-, *gat* -37-, *hoefijzer*, *hupse*, *jas* -4-, *kaars* -9-, *kerkhof* -1-, *klomp* -12-, *koekoek*, *korenpijp*, *kraag*, *lap* -7-, *lood* -1-, *luiden*, *mast*, *mond* -15-, *motor*, *pierenkuiltje*, *pijp* -3-, *pijp* -4-, *pot* -6-, *rekstro*, *schip* -4-, *schoft*, *school*, *schop* -4-, *spuwen*, *straat* -2-, *straat* -3-, *stront* -20-, *stuiver* -4-, *troef* -2-, *Valendries*, *veeg*, *vernieting*, *Vossenbergh*, *wetstrekkel*, *zuurkool* -2-.) Oost-Brab. '87

aardappel (zie: *huwelijk* -2-) *Een huwelijk zonder kinderen is een kermis zonder viool.*

aardappel (zie: *mens* -13-) *Ene mens is geen erpel, ook al rolt ie al 'ns aorig.*

aardappel -8- *Erpel læk jong hond.* Aardappels als jonge honden. Spreekwoordelijke vergelijking. Aardappels zo groot als jonge honden. Kempenland (B) '58

aardappel (zie: *bal*) *Groot bal op klein erpel.*

aardappel -9- *Hier sopt oewen erpel maar 'ns in.* Sop hier je aardappel maar eens in.

Kaartterm. Als een rikker *acht slagen* speelt. (Bij het rikken heeft men gewoonlijk een maat; *acht slagen* moet men alleen doen; dat kan dus een waagstuk zijn.) Tilburg (TT) '69

aardappel (zie: *soep* -1-) *Iets doen tussen soep en aardappelen.*

aardappel (zie: *boer* -71-) *Ik trew nog nie mi 'nne boer al schijt ie ook bij elke tree 'n mud erpel.*

aardappel (zie: *tijd* -9-) *In tijd van nood maakt men een teilder van een snee brood.*

aardappel (zie: *kijken* -22-) *Kèke ès 'nen hard geskelden èipel.*

aardappel (zie: *kermis* -4-) *Mee Hasseltse kermis of èèrpel of loof.*

aardappel (zie: *Johannes Sint* -3-) *Mee St Jan nieuw èrpele in de pan.*

aardappel -10- *Men legge de aardappelen wanneer men wil, ze komen toch niet in april.* Men pote de aardappelen wanneer men wil, ze komen toch niet in april. Boerenregel.

Aardappelen komen pas in mei uit. (Zie ook: *aardappel* -6-) Gemert (GH) '74

aardappel (zie: *mottig*) *Mottig alsof er erwten op zijn gezicht gedorsen zijn.*

aardappel -11- *Nog ginne kaauwen èipel wèrd zèn.* Nog geen koude aardappel waard zijn. Weinig waard zijn. (Zie ook: *loenen*, *pijp* -2-) Alg. Brab. '90

aardappel (zie: *Petrus en Paulus Sint* -4-) *Petrus en Paulus, die eten patatten en schijten stokvis.*

aardappel (zie: *wever* -6-) *Wevers komt eten, de pap hèt de prut gegeven en de petatten zijn zo gaar als 'n woldat.*

aardappel (zie: *eigen* -3-) *Wie z'n eige bewaort, bewaort gin rotte appel.*

aardappel (zie: *groot* -6-) *Z'is zo groot, as ze op 'nen turf stao, kan z'n schaop in z'n gat kaiken.*

aardappel -12- *Z'n aepel óp hebbe.* Zijn aardappelen op hebben. Niet verder meer kunnen. Variant: *Z'n aei óp hebben* (Kempenland '58).

(Zie ook: *aardappel* -7-) Kempenland '58

aardappel (zie: *erwt* -8-) *Z'n erte uithebben.*

aardappel -13- *Z'n èrpel af gaon giete.* Zijn aardappelen af gaan gieten. Gaan plassen. (Zie ook: *geit* -3-, *sok* -3-) Oost-Brab. '87

aardappel (zie: *glad*) *Zo glad ès 'ne paoling in 'nen emmer snot.*

aardappel -14- *Zo lang erpels zette as ge mist het.* Zo lang aardappels poten als je mest hebt. Met iets zo lang mogelijk doorgaan.

Tilburg (TT) '71

aardappeldicht *Den deeze is zowa errepeldicht.* Deze is ongeveer aardappeldicht. In een zak of schoen zitten flinke gaten maar aardappelen zullen er wel niet uitvallen. Oost-Brab. '60

aardappeleter 'n Goejen èrpelaeter hé-t-'r aalt drij op 't òwch: ìnne in z'ne mont, ìnne án z'ne verkèt, en ìnne in de paan. Een goede aardappeler heeft er altijd drie op het oog: een in zijn mond, een aan zijn vork en een in de pan. Een handig iemand zorgt dat hij niets te kort komt. (Stamt uit de tijd toen men nog met het hele gezin de aardappelen uit dezelfde pan at.) Varianten: *Drie aardappels onderhanden hebben, een in de mond, een aan het verket en de derde die weer genomen moet worden*

(Kaatsheuvel '90); *Ge moet altijd mee 3 erpel eten: één aan de verkèt, één aan de mond, één in de oog* (Riethoven '73); *Een in de mond een in de hand en een in 't oog, zo eet men mosselen* (Oost-Brab. 1892). (Zie ook: *garant, hei -2-, scheppen, schotel -3-*.) Gemert (GH) '78

aardappelfooi *Het is maar een erpelfooi.* Het is maar een aardappelfooi. Dat is een feestje dat niet veel betekent. Het wordt gebruikt in ongunstige zin. (Oorspronkelijk was de erpelfooi een feest dat gegeven werd na het binnenhalen van de aardappeloogst.) Alg. Brab. '58

aardappelketel (zie: *koster -3-*) *De köster schut de erpelketel um, hij luidd de klok, 't is sanctus.*

aardappelkuil (zie: *leven -7-*) *Leven as 'n prins in een kafkot.*

aardappelmand *Ge zult mee d'erpelmand nao de kerk moete.* Je zult met de aardappelmand naar de kerk moeten. Boerenregel. Voor Allerheiligen moeten de aardappelen gerooïd zijn. Varianten: *As ge met Allerheiligen de aardappels nie ut had (uit de grond had), moeste met de handen op de rug gaan offeren*

(Kempensland '86); *As met de kermis de aardappnie uit zijn, zullen ze een bosje aardappelloof op je rug binden* (Knegsel '88). (Voor andere veldvruchten zie ook: *boonstaak -3-, mutserd, Vessem, Wintelre, winterkoren.*) Hoogeloon '52

aardbei (zie: *Petrus en Paulus Sint -3-*) *Peer en Pauw gaon mee de aerdbezie op sjouw.*

aarde -1- *D'r moet nog erd zitten.* Daar moet nog aarde zitten. 1. Die mensen hebben geld. Variant: *D'r moet nog erd inzitten* 2. je moet wat klein geld in de beurs houden (Riethoven '76). (Voor 1. zie ook: *cent -3-, ei -10-, ei -23-, eigen -2-, fiets -1-, katholiek, koffie -5-, kont -15-, kous -1-, klotveger, krabben, kuit, land -7-, plank -4-, potje, stuk -8-, Toon, voering -1-, wortelschijf, zaad -6-; voor 2. zie ook: moeder -4-.) Kempensland '78*

aarde (zie: *vrouw -15-*) *Een vrouw met een baard is 'nen duvel op aard.*

aarde -2- *Erd aon de knieën.* Aarde aan de

schit; zie: **aarde**-2

knieën. Belangrijk bezit inbrengen bij een huwelijk tussen jongelui uit de boerenstand. Varianten: *ipv erd: mos, ros, schit; ipv knie: kuit, been; 'n Meid mee schitten aon de billen.* (Zie ook: *buik -6-, gat -23-, kuit, zode.*) Alg. Brab. '87

aarde (zie: *geld -8-*) *Geld is het slijk der aarde, maar ge dabt er zelf toch gère in!*

aarde -3- *Ze verbranden hun eerd, ze eten hun peerd en slapen bij de voerman.* Ze verbranden hun aarde, ze eten hun paard en slapen bij de voerman. (De aarde is de turf uit de gemeenschappelijke gronden; het paard is de os die als trekdiër gebruikt werd; de voerman bij wie geslapen werd, is de boerin, die de ossen leidde en het werk van drijver verrichtte; zo leefde de Peelboer.) Oost-Brab. '74

aardigheid (zie: *arbeid*) *Arbeid is zaligheid, maar dichtbij de meid is aardigheid.*

aardmannetje (zie: *klein -4-*) *Zo klein as een aardmanneke.*

aardvlo (zie: *groot -7-*) *Zo groot als een aardvlo.*

Aarle *Aarle boven, Rixtel in de oven.*

Uitdrukking over de rivaliteit tussen deze dorpen. (*In de oven* = in de put, beneden.) (Zie ook: *Best, Woensel.*) Oost-Brab. '80

Aarle (zie: *Lieshout*) *Lijshout sonder dieven, Beek sonder moordenaars en Aarle sonder hoeren, dan sal de weereld nijet lang meer doeren.*

aars 't *Gee over 't villen van de preut.* Het gaat over het villen van de aars. Kaartterm.

Aarle-Rixtel (VG) '60

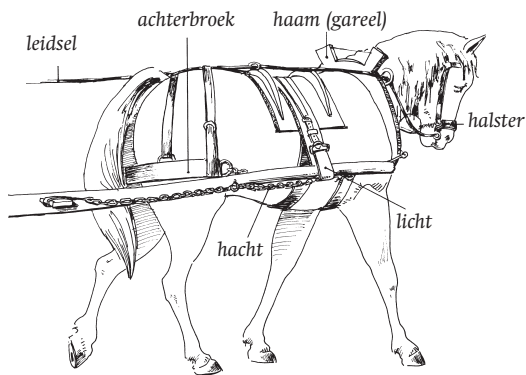
aars *Hebt ge pijn aan uwen èrs, ga dan maar naar Middelbèrs.* Heb je pijn aan je aars, ga dan maar naar Middelbeers. Restant van een spotliedje. (In Middelbeers woonde in 1772 een vrouw, die beweerde geneeskundige kracht te bezitten tengevolge van een bliksemingslag.) Kempensland '80

aars (zie: *kont -29-*) *Lek m'n kont!*

aas (zie: *duivel -7-*) 't *Is of er den duvel mee speelt.*

aas (zie: *geit -4-*) *De geit is over de wis.*

aas *Mee aoze kunde nie maoze.* Met azen kun je niet mazen. Kaartterm. Als iemand bij het

paardentuig; zie: achterbroek

rikken “misère” speelt (geen slag halen) en er toch een haalt. (Mazen = in breiwerk met een naald de breisteek maken.) Tilburg (TT) '72

aas Osse moette kope, want die hoevde nie te melke. Ossen moet je kopen, want die hoef je niet te melken. Kaartterm. Als bij het rikken de eerste slag de beste, de gevraagde aas wordt afgetroefd, gekocht. Woordspeling. Variant: *ipv kope: hebbe* (Oost-Brab. '90). Alg. Brab. '58

ABC (zie: A) *As ge tegen die A zegt, krijde de hele ABC.*

ABC *In het ABC is maar één W; in het menselijk leven zijn er ontelbare.* Het leven kent veel weeën (pijnen). Veldhoven (Rij) '35

Abraham (zie: Sara) *Sara gezien hebben.*

abt (zie: patersvat) *Dat houden we nog efkes in 't paotersvatje.*

abus “Abuis”, *zei den haan, en ie sprong op den bessem, want ie mende dè't 'n hen was.* “Abuis”, *zei de haan, en hij sprong op de bezem, want hij meende dat het een hen was.* Zeispreuk. Reactie op een mededeling die niet klopt. Eindhoven (ED) '84

abus *Abuis is menselijk en dik is penselijk.* Verontschuldiging voor een fout of mislag. Variant: *“Abuis is menselijk”, zei de boer tot zijn vrouw, en hij kuste de meid* (Woensel 1892). Oost-Brab. '76

accorderen *Accorderen als hond en haas.* Spreekwoordelijke vergelijking. Slecht met elkaar overweg kunnen. Variant: *... als kat en hond* (Alg. Brab. '87). (Zie ook: *hond -4, landen, pik.*) Gemert (S) 1892

Acht *Acht is de stam, Woensel is de wortel; Acht was er lang, eer Woensel kwam.* Acht en Woensel zijn twee aan elkaar grenzende dorpen in de buurt van Eindhoven; ze behoren sinds 1920 tot Groot-Eindhoven. Oost-Brab. '65

acht (zie: uur -2-) *Als het regent voor acht uren, kan het heel den dag niet duren.*

acht (zie: zwavelstok) *Een zwavelstok in achten en een fles wijn ineens.*

Acht (zie: Woensel) *Woensel boven, Acht in den oven.*

acht (zie: zeven) *Zeuen, zeuen en mee de maai aacht.*

acht-uren-moeder 't *Is een acht-ure-moer.* Het is een acht-uren-moeder. Zo heet in de streek tussen Tilburg en Turnhout maar ook elders in de Kempen de avondschrik; het is een kinderschrik, waarmee men kinderen die 's avonds niet vroeg naar bed willen, of als het donker is nog op straat lopen, bang maakt. (Zie ook: *dadel, man -28-.*) Tilburg (TT) '72

achter (zie: voor -1-) 't *Gaat er veur af en komt er van achter nie bij.*

achter (zie: mouw -2-) 't *Is vóór niks, 't is achter niks, en de mouwen zijn van hetzelfde.*

achter (zie: breed -1-) 't *Veur zo breed hebben, det et aachter spits toelopt.*

achter (zie: armoede -1-) *Als den ermoei door de deur binnenkomt, vliegt de liefde het venster uit.*

achter (zie: voor -3-) *As ge 't veur het en aachter, dan worret erg.*

achter (zie: voor -4-) *As ge oe eige van vurre oppoetst dan rijde van achtere langer mee.*

achter (zie: gevel) *Kom mèr 's achter de gevel!*

achter (zie: geluk -7-) *Nie wete of 't geluk van veure of van achtere kómt.*

achter (zie: voor -8-) *Van voren niet weten dat men van achteren leeft.*

achteraan *Achteraan komen as de kloten van de armelui.* Achteraan komen als de kloten van de arme mensen. Spreekwoordelijke vergelijking. Varianten: *... kloten van Klabbeek* (Breda 1892); *Een arme mens en de kloten van een hond liggen achteraan* (Deurne '87); *ipv liggen: kommen* (Breda '40). (Zie ook: *april -6-, bak -5-, bode, broek -4-, koe -2-, oordeel, paard -33-, staart -2-, tijd -13-.*) Tilburg (D) '16

achteraf *Achteraaf kaokelen de kiepen.* Achteraf kakelen de kippen. Kritiek achteraf is gemakkelijker. (Ook als kaartterm.) (Zie ook: *been -5-, boer -70-, paal -2-, steek -1-.*) Alg. Brab. '85

achterbroek *De veldwachter hee zijn aterbroek aan.* De politieagent heeft zijn achterbroek aan. Bedoeld is het officieel tenue met leren gordel. (Aterbroek = leren getuig op het achterwerk van het paard.) Variant: *ipv de veldwachter: hij.* Hoogeloon '48

achterdeur (zie: als -10-) *As ik jou niet had en geen poortje naast het huis, dan moest ik altijd veur naar binnen.*

achterdeur (zie: familie -7-) *Wij zijn nog fami-*

lie: onze grootmoeders hebben in een en denzelfden winkel snuf gekocht.

achtereind (zie: stom) Zo stom zijn als 't paard van OL Heer.

achterhand Op zijn achterhand vallen. Ergens erg in krijgen. Alg. Brab. '87

achtermartel In den achtermartel zijn. In de achtermartel zijn. Achter zijn met werk, zich verlaten. (Zie ook: achterwerk.) Oud-Gastel (We) '45

achterom (zie: Den Bosch -2-) 't Is Den Bosch nie achterum.

achterom Aachterom kuieren. Achterom kuieren. Niet oprecht zijn. Oost-Brab. (Bi) '40

achterom (zie: kermis -7-) Veur wordt nie gebokt, aachterom is 't kermis.

achterste (zie: paard -13-) Bij 'n pèrd moete achter en bij 'n jong meid veur e'weg blijven.

achterste (zie: koe -27-) Dur is gin één koei of ze lekt nog us gère.

achterste Ge moet nie mee 'wen achterste et urst beginne. Je moet niet met je achterste het eerst beginnen. Je moet bij het begin beginnen. (Zie ook: hok.) Oost-Brab. (Bi) '40

achterste (zie: been -11-) Het achterste been bijtrekke.

achterste (zie: waarheen -1-) M'n neus na en m'n gat zal wel volgen.

achterstel Op den achterstel denke. Aan de nasleep denken. Achterstel is datgene wat nog achterna kan komen, zoals een nasleep bij een ziekte of wraakneming na het ontslag van een knecht. Kempenland (B) '58

achteruitgang Den aachteröt zuuke. De achteruitgang zoeken. Terugkrabbelen; op zijn voornemen, zijn woorden, zijn plannen terugkomen. Kempenland (B) '58

achteruitlopen Achteruitlopen as 'n pèrd dè trekt. Achteruitlopen als een paard dat trekt. Spreekwoordelijke vergelijking. Zienderogen achteruitgaan. Tilburg (TT) '68

achterwerk Te wèd in z'n achterwerk zèen. Te ver achter zijn met het werk. (Zie ook: achtermartel.) Alg. Brab. '87

achterwerk (zie: zijn -5-) Zijn as 'n weps, ... van vurre honing in z'nen mond en vergif in z'n aachterwerk.

achterwiel Op zijn achterwiel jagen. Wieler-sport. Iemand op het juiste moment kloppen. (Zie ook: brood -8-, snee -1-) Oost-Brab. '90

Achtmaal (zie: boer -33-) As enen boer z'n buik vol hè, vertrekt ie.

achttiende (zie: jeuk -3-) Echte jeuk kregde pas op oew achttiende.

Adam Vol Adam zitten. 1. Nog (veel) zinnelijke

neigingen hebben. Variant: As Adam eruit is, dan is 't gedaan 2. als de man geen seksuele lusten meer heeft, is het afgelopen met hem. (Voor 1. zie ook: bok -1-, bok -2-, dul, kapel, kip -1-, koe -11-, koe -27-, muts -2-, os -9-, plank -3-, poes, struif -1-, wereld -8-, zand -6-; voor 2. zie ook: struif -1-, zaad -1-) Oost-Brab. '85

Adam Witte wa Adam docht toen hij veur 't eerst zat te poepen? Hij docht da hij een stert kreeg.

Weet je wat Adam dacht toen hij voor het eerst zat te poepen? Hij dacht dat hij een staart kreeg. Reactie als iemand zegt: Ik docht Tilburg '55

adel (zie: mens -22-) Mensen van adel, die hebben 'n ringske in der gat.

adem Beter een goede adem dan een goede naam. Goede adem raak je niet kwijt, goede naam kun je wel verliezen. (Zie ook: kroon.)

Valkenswaard (EK) '68

adem Oe uit den adem kweken. Zo roepen dat je buiten adem raakt. Zo kwaad worden dat je geen adem meer hebt. (Zie ook: been -18-, beer -6-, borstel, dak -2-, frot, haar -2-, hor, keutel -2-, kornet, pad -1-, uiteenvallen.) Oost-Brab. '87

adem (zie: einde -3-) Tène zèn.

advent Advent of geen advent, toch maar kafoep. Advent of geen advent, toch maar muziek.

Een beslissing nemen; een knoop doorhakken. (In de advent, besloten tijd voor Kerstmis, mochten er van de rooms-katholieke geestelijken geen dansavondjes georganiseerd worden; de jongelui negeerden dat verbod en gingen ermee door.) (Zie ook: pruim -2-) Peelland (M) '30

advocaat (zie: soort) "Sort zükt sort", zei den düvel, en hij pakte den schoorsteenveger.

advocaat 'n Advocaat en 'n hond verdienen hun brood met de mond. Een advocaat en een hond verdienen hun brood met de mond. Dit getuigt niet van groot respect voor het beroep van advocaat. (Zie ook: stijfkop.) Deurne '89

advocaat (zie: inschieten) 't Schiet erin as 'nen lul in 'n widduwvrouw.

advocaat (zie: een -7-) Eén vur één gaon de avekaote de hel in.

advocaat (zie: lullen -3-) Lullen lek 'n kont die tabak knauwt.

advocaat (zie: praat -5-) Goeje praot kost niks, goeje raod is geld werd.

advocaat (zie: ei -20-) Nie kakelen ... eier leggen.

afbijten (zie: vinger -8-) Ge zult er de vingers nog ooit veur afbijten.

afboeren (zie: staart -17-) Op de stèrt afboere.

afbraak (zie: plank -3-) Liever een gave plank dan een stuk afbraak zien.

afbranden

afbranden (zie: *verhuizen*) Drie kere verhöze kost nāt zuvuul a's ens afbrande.

afbranden (zie: *pan -17-*) Op de pan afgebrand zijn.

afdak (zie: *gereedschap*) Goei geridskap moet onder 't afdak hange.

afdoen (zie: *dief -3-*) Die 'r wat afdoet, is 'n dief.

afdoen (zie: *omstoten*) Hij heiget umgesteute.

afdraaien (zie: *gat -6-*) 't Gat afdraaien.

afgaan (zie: *elf -3-*) Nie vur half elf afgaon, en dan nog heel dun.

afgang As ge aan de afgang zijt, kijkte nie op een keutel. Als je op de wc zit, kijk je niet op een keutel. Kaartterm. Als je aan het verliezen bent en maar blijft betalen. (Zie ook: *ingaan -3-, vaan.*) Tilburg (Si) '66

afgetrokken (zie: *gezicht -1-*) 'n Afgetrokken gezicht hebbe ès twee lood thee.

afgeven (zie: *schijt -1-*) Erges de schijt afgeve.

afgieten (zie: *aardappel -13-*) Z'n èrpel afgaon giete.

afhebben (zie: *tuier*) Z'n tuier afhebbe.

afkomen (zie: *hangende*) Mè 'nen hangenden afkomme.

afkomst "Ik ben van hogge komaf", zin de knècht, "op de ball'ke gemakt en onder d'euze geborre." "Ik ben van hoge afkomst", zei de knecht, "op de balken gemaakt en onder het dak geboren." Zeispreuk. Spottende reactie als iemand zich op zijn voornaam afkomst laat voorstaan.

(*Euze, euze* = dakrand, ruimte onder het schuine dak; *balken* = hooizolder.) (Zie ook: *april -5-, bed -1-, boekweit -6-, boerenkind, dak -6-, elzenblad, hooi -12-, huis -1-*.) Maaskant (Sw) '86

afkorting (zie: *Kerstmis*) Vur de Korsmis kunde nie aftelle.

aflaat Door is enen aflaat mee verdiend. Daar is een aflaat mee verdiend. Als men zwaar werk gedaan heeft. (Aflaat is in de rooms-katholieke Kerk een kwijtschelding van straffen, die men heeft opgelopen door te zondigen.) (Zie ook: *boekweit -1-, ezel -5-, heup, paard -12-*.) Alg. Brab. '87

afleggen (zie: *hoefijzer*) De hoefijzers zijn uitgetrokken.

afleggen Ik zè host afleggens gereed. Ik kan bijna afgelegd worden. Ik ben zo moe dat men mij bijna (als een dode) kan afleggen. Tilburg (TT) '65

aflikken (zie: *boterham -1-*) 'n Afgelèkte botterham.

afraden Afraoje is aonraoje. Afraden is aanraden. Als een dochter of zoon verliefd is op iemand tegen de zin van de ouders, durven de laatsten de verkering niet af te raden, uit

angst de liefde daardoor aan te wakkeren. (Zie ook: *tegenhouden.*) Alg. Brab. '87

afschieden Er afscheiden as nen hond van z'ne stront. Weglopen als een hond van zijn stront. Spreekwoordelijke vergelijking. 1. Een werk half voltooid achterlaten; 2. slordig werk leveren. Varianten: *ipv er afscheiden: weglopen; ipv hond: boer* (Tilburg '82). (Voor 1. zie ook: *schip -3-*; voor 2. zie ook: *bak -6-, borstel, kont -19-, paddenvoet, soep -1-, vinger -9-, waterverf.*) Alg. Brab. '87

afsnée Op d'n afsnij kope. Op de afsnee kopen. Op een nog af te leveren geit of plat kalf kopen; op krediet kopen. (Afsnijders gingen de boer op om geiten en zeer jonge kalveren te kopen. Plat kalf = een kalf dat slechts één tot drie dagen oud is.) Den Bosch (Br) '76

afsnijden (zie: *eind -8-*) Niet van 'n gelukkig einde afgesneden zijn.

afspannen Er lelijk mee afgespannen zijn. Ergens mee onthand zijn; iets kwijt zijn dat men nodig heeft. (Zie ook: *paard -6-*.) Oost-Brab. '70

afstand (zie: *slak*) De slak hei net zo gauw Neijaor as den haos.

afsteken (zie: *boer -24-*) 'nen Boer moet alt' erres de walleg over afsteeke.

afstoten (zie: *hoorn -3-*) Ze heet d'erren énen horen afgesteute.

aftellen Aon 't aftèllen zèn. Aan het aftellen zijn. 1. Niet lang meer te leven hebben; 2. de zwangerschap nadert het einde. (Voor 1. zie ook: *aardappel -7-, Beemd, gerechtigheid*; voor 2. zie ook: *alles -4-, been -19-, bij -2-, brand -3-, eierkorf, grootvader, hoek -3-, inkopen, kerk -6-, laars, lachen -1-, leger, mand -2-, meutelen, pastelenhuis, pot -13-, uittellen, weer -18-, weg -9-, wilg, zak -8-, ziekte.*) Oost-Brab. '74

afvallen (zie: *geloven*) Als ge hem gelooft en God afvalt, zulde'r wel komen.

afvangen (zie: *teek*) Iemand een teek afvangen.

afvliegen Erop afvliegen als een haan op een kroezelbos. Erop afvliegen als een haan op een kruisbessenstruik. Spreekwoordelijke vergelijking. Erg uit zijn op resultaat in de liefde of anderszins. Variant: *Hij zit erop als een haan op een kroezelbos*; 't Gaat erop as 'nen haan op nen kroezelbos, als het kaartspel spannend wordt (Helmond '87). (Deze struik met zijn stekels is een geducht obstakel.) (Zie ook: *beren, geld -19-, melkscheut, ophebben.*) Oost-Brab. '87

afvrijen (zie: *staart -17-*) Op de stèrt afboere.

afwachten Afwachten gelijk de hond de sleeg.

Afwachten als de hond de slaag. Spreekwoordelijke vergelijking. Aan een dreigend gevaar niet kunnen ontkomen. Oost-Brab. '87

afwachten Maar afwachten, als OL Heer aan het kruis. Spreekwoordelijke vergelijking. Zijn ziel in lijdzzaamheid bezitten; rustig afwachten. (Zie ook: Heer OL -33-, weren.) Tilburg (TT) '71

afwaswater Er in 't skottelwater meugen piese. Er in het afwaswater mogen plassen. Een streepje voor hebben. (Zie ook: paard -18-, pap -3-) Sint-Oedenrode (J) 1900

afzijn (zie: center) Van z'ne cänder afzen.

Aken (zie: Heer OL -6-) De Heer had genoeg gesjouwd, daarom zijn Keulen en Aken niet op één dag gebouwd.

akkefietje Iemand 'n akkefietje gezet hebben. Iemand een akkefietje gezet hebben. Iemand een hak gezet hebben. (Akkefietje wordt ook verbasterd tot hakkelvuurkje.) Haarsteeg (MGT) '54

akker 't Is er d'n ekker in 't zaad. Het is er de akker in het zaad. 1. De eerste huwelijksnacht meteen zwanger zijn. Variant: Z'et d'n akker in 't zaad 2. ze is in verwachting (Voor 1. zie ook: bedplank, wei -9; voor 2. zie ook: baan -1-, hof, orwegen, vlees -5-, volk -3-, wei -9-) Alg. Brab. '82

akker (zie: schrijnwerker) Een schrijnwerker op Gods akker zijn.

akker (zie: vogel -8-) Ieder veugeltje zingt es 't wil, mer ikke nie vur hallef pril.

akker (zie: kop -32-) Te kop liggen, mer op d'ekker in.

akker Vuil op den äkker is vuil in de schuuier. Veel op de akker is veel in de schuur. Als bij het binnenhalen van de oogst (vooral rogge) veel zaad uit de aren op de akker valt, kan men erop rekenen dat de oogst goed gelukt is. Kempenland (B) '58

akkoord 'n Goed akkoord is een zachte scheiding. Een goed akkoord is een zachte scheiding. Het is beter een geschil bij minnelijke schikking te regelen al is het met wat schade, dan de kans op een duur proces te wagen. Variant: Beter een mager akkoord dan een vette sententie (Knegsel '90). Alg. Brab. '47

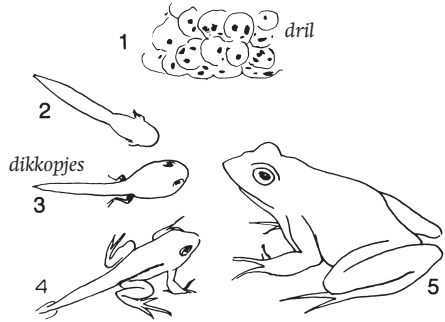
alepad (zie: kikkors -3-) Van kikkors kuilpad worden.

alleen (zie: deur -4-) De deur nie alleen kunnen laten.

alleen (zie: Hollander -2-) Ene goeien Hollander zekt nooit alleen.

allejezus Dè zal zönnen allejezus nie zèn. Dat zal zo'n allejezus niet zijn. Dat zal zo moeilijk niet zijn. Alg. Brab. '90

alleluja Het alleluja is gezongen en de vasten is gesprongen. Op paaszaterdag wordt in de rooms-katholieke Kerk het Alleluja aangehe-

ontwikkeling van de groene kikker; zie: **alepad**

ven omdat er een einde gekomen is aan de vasten. (Vasten = besloten tijd tussen carnaval en Pasen.) Varianten: ipv Alleluja: Gloria; Alleluja door de kerk: het spek in de pan (Oud Gastel '55). Alg. Brab. '87

alleman (zie: Johannes Sint -2-) Maaïen voor St Jan, kan alleman, maar na St Jan, alleen de man die maaïen kan.

alleman (zie: Jacobus Sint) Met St Jacobus (de meerdere, 25 juli) en Sint An (26 juli) maait Jan en alleman.

Allerheiligen (zie: Maastricht) 't Duurt van Maastricht tot Allerheiligen.

Allerheiligen -1- Allerheilige (1 november), spurrieke piep, vandaag iet en mèrege niet. Allerheiligen spurrieke piep, vandaag iets en morgen niets. Weerspreuk. (Spurrie was een traditioneel voedergewas in de Kempen. Na Allerheiligen kon men vanwege de kans op vorst niet meer op spurrie rekenen.) (Zie ook: Allerheiligen -2-) Kempenland '74

Allerheiligen -2- Allerheiligen is 'n waterke of 'n winterke. Allerheiligen is een watertje of een wintertje. Weerspreuk. Na Allerheiligen moet men op slecht weer rekenen. (Zie ook: Allerheiligen -1-) Oost-Brab. '75

Allerheiligen -3- Allerheiligen, Allerzielen (2 november), Sinten Huibert (3 november) Oirschot mert. Allerheiligen, Allerzielen, Sint Hubertus, markt in Oirschot. In Oirschot waren er zes markten per jaar, steeds op een dinsdag. De zesde, de grootste, werd gehouden dinsdags na Sint Hubertus. Kempenland '39

Allerheiligen (zie: aardappelmand) Ge zult mee d'erpelmand nao de kerk moete.

Allerheiligen -4- Is er met Allerheiligen vochtig weer, dan komen sneeuwbuien keer op keer. Is het met Allerheiligen vochtig weer, dan komen sneeuwbuien keer op keer. Weersvoorspelling. (Zie ook: kat -7-, sneeuw -1-, Stefanus Sint.) Oost-Brab. '90

Allerheiligen

Allerheiligen -5- *Mi Alderheiligen zanneskéén gift 'ne winter mí péén.* Met Allerheiligen zonneshijn geeft een winter met pijn. Weersvoorspelling. Als met Allerheiligen de zon schijnt, kan men een strenge winter verwachten. Variant: *Geeft Allerheiligen zonneshijn dan zal het spoedig winter zijn* (Kempenland '86). (Zie ook: *blad* -1-, *Dominicus Sint, egel, eikel, land* -5-, *loof, Maria Opdracht, notenjaar, oktober, steenvrucht, vlieg* -3-, *zwaluw* -1-) Oost-Brab. (Sw) '82

Allerheiligen (zie: Maastricht) Tussen Maastricht en Allerheiligen.

Allerzielen (zie: Allerheiligen -3-) Allerheiligen, *Allerzielen* (2 november), *Sinten Huibert* (3 november) Oirschot mert.

alles -1- "Alles met mate", zei de kleermaker, en hij sloeg de vrouw met de el. Zeispreuk. Varianten: *ipv kleermaker: snijder; ipv vrouw: wijf; ...; ze den boer, en-ie sloeg z'ne zoun met 'n el vur z'n broek* (Kempenland '58). Alg. Brab. '87

alles -2- *Alles gi over, behalve honger.* Alles gaat over, behalve honger. Helmond (HD) '87

alles -3- *Alles in orde en niks op z'n plaats.* Alles in orde en niets op zijn plaats. Het is er slordig. Varianten: *Alles op z'n plots en de pispot op toffel* (Alg. Brab. '54); *Alles naovenant (à venant), 't kruiskefiks (crucifix) in de pispot* (Bakel 1892). (Zie ook: *bokking* -1-, *duivel* -8-, *goede* -7-, *hoek* -1-, *kleren* -3-, *kraai* -3-, *kwartier, pop, rouw, slag* -6-, *uitzien* -2-, *uitzien* -4-, *vaatdoek, vrouw* -10-, *weer* -18-, *zuiver*.) Alg. Brab. '67

alles -4- *Alles is kits: de kachel op bed en de kleine in de kolenbak.* 1. Alles is in orde; 2. opmerking na een goed geslaagde bevalling. Variant: *... en 't kind heit Janus (Jaoneke)* (Alg. Brab. '80). (Voor 1. zie ook: *als* -2-, *buik* -8-, *houtje, kloppen* -2-, *kloppen* -3-, *koek* -5-, *schroef, uitkomen*; voor 2. zie ook: *aftellen*.) Tilburg (TT) '74

alles -5- *Alles is maar een weet, behalve vlooiën vangen, dat is een gauwigheid.* Als iemand deskundig en vaardig iets afwerkt; handigheid is evenveel waard als wetenschap. Varianten: *ipv weet: wetenschap, gauwigheid, vlugheid; ipv vlo: vlieg* (Etten '87); "Alles is een weet", *zei de boer, "behalve vlooiën vangen, da's 'n gauwigheid"* (Oost-Brab. '87); *Gauw vangde vlooiën* (Budel '84); *Alles heeft zijn tijd, maar vlooiën vangen niet* (Veldhoven '35). Alg. Brab. '87

alles -6- *Alles kan, behalve omhoog vallen.* Scepticisme bij een (te) sterk verhaal. Varianten: *... hupkes pissen; ... een scheet in 'n netje vangen en 'n nakse mens in z'n tes vuulen* (Valkenswaard '84); *... een scheet op een plank spijkere* (Roosendaal '77); *... je eigen neus afbijten* (Oost-Brab. '84); ...

omhoog vallen en 'n aauw vrouw pestoor maken (Oirschot '88). (Zie ook: *ezel* -3-, *ezel* -4-, *viool* -2-) Alg. Brab. '87

alles -7- *Alles komt terecht, behalve verzopen dubbeltjes.* Variant: *... of ge moet de kasteleinsdochter trouwen.* Oost-Brab. '40

alles -8- *Alles komt van boven, behalve de erpel, die komme uit de grond.* Alles komt van boven, behalve de aardappels, die komen uit de grond. Ironische reactie op: "Alles komt van boven." (Zie ook aardappel) Varianten: *ipv erpel: pieren; ... behalve den uier, die hangt eronder* (Bladel '89); *... behalve de melk, die kumt van onderen* (Uden, Milheeze '89); *... behalve de melk, die komt van de koe; die komt van onderen* (Lierop '87). Oost-Brab. '89

alles -9- *Alles moet z'n tijd hebben.* Alles moet zijn tijd hebben. 1. Iets duurt lang voor het klaar is; 2. een belofte laat lang op realisatie wachten. (Voor 1. zie ook: *alles* -10-, *apparentie, arbeid, bank, been* -6-, *berg, dag* -5-, *Den Bosch* -4-, *doodwerken, draad* -7-, *duren, ei* -7-, *eind* -1-, *evangelie* -2-, *gauw, Geest Heilige, geit* -12-, *haast, hangen* -2-, *Heer OL* -18-, *Keulen, kind* -20-, *klok* -2-, *kous* -9-, *kruk, lied* -2-, *lijn, Maastricht, Megen, morgen* -2-, *opschieten, pappen, pissen* -1-, *proceduresie* -1-, *schotel* -4-, *slak, stade, stro* -2-, *tijd* -13-, *uur* -4-, *vierendertig, vlo* -7-, *vlug* -1-, *vlug* -2-, *vogelmelk, volk* -6-, *wereld* -6-, *werk* -3-, *werk* -7-, *woord* -2-, *zak* -9-, *zomer* -1-) Alg. Brab. '86

alles -10- *Alles op z'n tijd en boontjes in augustus.* Alles op zijn tijd en boontjes in augustus. Reactie van iemand die tot spoed wordt aangemaakt. (In augustus worden de boontjes geplukt.) Varianten: *ipv boontjes: bötterbontjes* (Oost-Brab.); *... lāk de snijboontjes* (Oerle '58); *... en de bruine bonen in mei* (Tilburg '70); *... en de boekende koek in de herfst* (bruine bonen worden in mei gezaaid, boekweit wordt in de herfst geoogst) (Cuyk '40); *... stokvis in de vasten* (West-Brab. '62); "Alles op z'n tijd", *zin Klaos Klosse, en iej hiel me baomes z'ne Paose* (Maaskant '86); Humoristische reactie op "Alles op z'n tijd!" (*Baomis* = *Bavomis* = feest van Sint Bavo, 1 oktober.) (Zie ook: *alles* -9-, *arbeid*.) Tilburg (TT) '69

alles -11- *Alles went behalve soep ete mi unne verket.* Alles went behalve soep eten met een vork. (Zie ook: *vrijen* -4-) Oost-Brab. '87

alles -12- *Ge kent nie alles hebbe, skon watter en 'n bleek.* Je kunt niet alles hebben, helder water en een bleek. Tegen iemand die hoge eisen stelt. (*Een bleek* = een grasveld waarop vroeger de was gelegd werd om te drogen en te bleken in de zon. Bij de boerderij lag meestal een bleekdrieske.) Varianten: *ipv bleek: bleekdrieske,*

skon bleek; Schon water en 'n bleekveld dè hedde nie mekkelik bij elkaar (Westerhoven '76). (Zie ook: *alles* -13-, *poot* -3-, *vermöklerde*.) Oost-Brab. '91
alles -13- *Ge kunt nie alles hebbe, veul boter en 'n vet wijf. Je kunt niet alles hebben, veel boter en een dikke vrouw. Tegen iemand die hoge eisen stelt. Varianten: ipv vet wijf: knap wijf; ... en oe neus vol* (Oost-Brab. '90). (Zie ook: *alles* -12-.) Oost-Brab. (Bi) '40

alles -14- *Ge meugt wel alles ete, maar niet alles wete. Je mag wel alles eten, maar niet alles weten. Ik hoef je niet alles te vertellen. (Een vrouw tegen haar echtgenoot als ze bezoek heeft gehad waar hij niet bij was.)* Alg. Brab. '83

alles (zie: *ei* -19-) *Nie alles kunnen hebben in een ei.*

alles -15- *Van alles is kippestront. Als iemand in een zin van alles gebruikt zonder iets te noemen. Variant: ipv kip: hen.* Alg. Brab. '84

alles (zie: *denken* -4-) *Wagge denkt det alles is, des niks, en wagge denkt det niks is, des alles.*

alles (zie: *leven* -9-) *Wie 't langst leeft, heeft alles, ook alle kwaje broeken.*

almanak (zie: *mens* -11-) *De mens wikt en wéégt, mar tis dun Héér die mi den bessum véégt.*

almanak (zie: *liegen* -5-) *Liegen as 'n bidprentje.*

Almkerk (zie: *blinken* -2-) *Blinken als Almkerk.*

als -1- *Als de kat op de onderdeur zit, hangt z'n stèrt in 't vuur. Als de kat op de onderdeur zit, hangt zijn staart in het vuur. Antwoord aan iemand die steeds maar bezwaren maakt: "Ja maar als ...". Klundert (VD) '77*

als -2- *As alles meeloopt, hebben we optocht. Als alles meeloopt, hebben we optocht. Als alles goed gaat, is het dik in orde. (Zie ook: *alles* -4-.)* Tilburg (TT) '69

als -3- *As as meel waar en stront stroop, dan ate we alledaag pannekoek. Als as meel was en stront stroop, dan aten we elke dag pannenkoeken. Antwoord aan iemand die steeds maar bezwaren maakt; "Ja maar als ...". Variant: *As ijs assemeel waar en turf spek, dan koste ströf bakke* (Oost-Brab. '40). Oost-Brab. (Sw) '86*

als -4- *As de as breekt, valt de kar. Als de as breekt, valt de kar. Antwoord aan iemand die steeds maar bezwaren maakt: "Ja maar als ...". Variant: ... in de kwik. (Kwik = mank.)* Alg. Brab. '87

als -5- *As de hemel valt, krijgen we allemaal een blauwe muts. Als de hemel valt, krijgen we allemaal een blauwe muts. Tegen iemand die steeds maar bezwaren maakt: "Ja maar als ...". Varianten: ... zijn we allemaal blauw; ... zijn alle boonstaken kapot* (Alg. Brab. '87); *As de locht velt, zijn alle sauspannekes kapot* (Hoogeloon '48); *As*

de locht velt, zen alle musse gevange (Kempenland '58). Alg. Brab. '87

als -6- *As de kat in d'n ove jongt, zèn 't dan kadetjes? Als de kat in de oven jongt, zijn het dan broodjes? Antwoord aan iemand die steeds maar bezwaren maakt: "Ja maar als ...".* Bergeijk '86

als -7- *As de nou kijkt, kunde geen geit houwe. Als je erg precies bent, kun je geen geit houden. Antwoord aan iemand die steeds maar bezwaren maakt: "Ja maar als ...".* Waalre '79

als -8- *As ge alles wilt, kijkte scheel op oe neus. Als je alles wilt, kijk je scheel op je neus. Waarschuwing wanneer iemand te veel wil. (Waarschijnlijk een verbastering van: *Wie het onderste uit de kan wil hebben, krijgt het scheel* (deksel) op zijn neus.) Variant: *ipv scheel: deksel* (Alg. Brab. '90). Tilburg (Si) '66*

als -9- *As het waait, draaiien alle meulens. Als het waait, draaiien alle molens. Antwoord aan iemand die steeds maar bezwaren maakt: "Ja maar als ...". Het wordt ook gebruikt in de betekenis van: met geluk kan men wél varen.* Tilburg (TT) '72

als -10- *As ik jou niet had en geen poortje naast het huis, dan moest ik altijd veur naar binnen. Als ik jou niet had en ook geen poortje naast het huis, dan moest ik altijd door de voordeur naar binnen. Antwoord aan iemand die steeds maar bezwaren maakt: "Ja maar als ...". Varianten: *As ik jouw nie ha en de achterdeur nie, dan moest ik altijd veur in* (Eindhoven '45); *... en de voordeur niet dan moest ik altijd achterom* (Oost-Brab. '90); *... en bei m'n ogen niet dan was ik stekeblind* (Alg. Brab. '91). Tilburg (TT) '72*

als -11- *As onze kat een koei was, dan konde gj ze melke. Als onze kat een koe was, kon jij haar melken. Antwoord aan iemand die steeds maar bezwaren maakt: "Ja maar als ...". Varianten: ... *ze nog nie melke* (Tilburg '72); *... melkte ik ze in den hoek* (Riel '86); *... hoefde we gin romme te koope* (Oost-Brab. '90); *As onze kat gin kulleke had gehad, was 't 'n kater gewist* (West-Brab. '89). Tilburg (TT) '64*

als -12- *Es is een kromme letter. De s is een kromme letter. Antwoord aan iemand die steeds maar bezwaren maakt: "Ja maar als ...".* Alg. Brab. '82

als -13- *Jè, as we ham han, dan kosse we snippere. Ja, als we ham hadden, konden we snipperen. Antwoord aan iemand die steeds maar bezwaren maakt: "Ja maar als ...".* Tilburg (R) '65

altaar (zie: *Lichtmis* -2-) *Als men op Lichtmisdag met een brandende kaars om 't huis kan gaan, drinken de biemannen 'n fles.*

altaar (zie: rug -7-) *Mee oewe rug na den altaar zitte.*

altaarwerk (zie: kerkwerk) 't Is geen kerkwerk.

alven (zie: vervelen) *Lig nie te alve.*

ambacht Bij 't groot ambacht gewist zijn. Bij het groot ambacht geweest zijn. Geld verdiend hebben met de erwtenpluk. (De erwtenpluk voor de conservenfabrieken bracht gedurende enkele weken in de zomer een enorme bron van inkomsten in West-Brabant; groot en klein deed dan mee.) Fijnaart (We) '37

ambacht (zie: smeer -3-) *Dâ's de smeer van 't ambacht.*

ambt (zie: officie) "Alle officies zijn smerig", zei de koster, en hij stal de eindjes kaars uit de kerk.

Amerikaans (zie: spektakel) *Ge moet zoveel spektakel nie maoken, ge het Amerikaans spek gegeten.*

ander -1- *Doe of ge op 'n ander zijt dan eet je 't meest. Doe of je op 'n ander bent dan eet je het meest. Aansporing om het ervan te nemen.* Varianten: ...het lekkerst; ... dan eten de boeren het best. (Het algemeen bekende: *Doe alsof je thuis bent*, wordt in Brabant wel omgekeerd wat op het eerste gezicht niet zo complimenteuzs lijkt, maar steeds humoristisch is bedoeld.) (Zie ook: zien.) Oost-Brab. '86

ander -2- *Je mag wel op 'n ander honger krijgen, as je thuis maar komt eten. Je mag wel ergens anders honger krijgen, als je thuis maar komt eten. Een getrouwde man mag wel met knappe meisjes flirten, daar moet het echter bij blijven.* (Zie ook: brood -19-, hen -6-, paard -43-) Alg. Brab. '87

ander (zie: thuis -4-) *Thuis op zijn Pruis en op een ander op z'n Frans.*

ander -3- *Urst altijd vur 'n aander schijte, vur ge 't vur oe eige du. Eerst altijd voor iemand anders schijten, voordat je het voor je zelf doet. Eerst iets voor een ander doen en afwachten hoe de zaak afloopt voor je er zelf aan begint.* Schijndel (Bi) '40

anderhalf (zie: man -10-) *Anderhalf man en een paardekop.*

anderhalf (zie: cent -3-) *Daar zit voor een cent of anderhalf.*

anderman (zie: kind -12-) *Andermans kinderen zijn gauw groot.*

anderman (zie: geld -16-) *Niks zo mooi als andermans geld opmaken.*

andijvie *Andievie mach te mèèj ni sien. Andijvie mag de meimaand niet zien. Boerenregel. Met het zaaien van andijvie hoeft men nooit haast te maken; dat kan men na mei ook nog doen.* (Zie ook: boekweit -4-) Huisseling (E) '58

Andreas Sint -1- *Met St Andries (30 november)*

worden de varkens vies. Met Sint Andreas worden de varkens geen eten meer omdat de slachttijd begon. Alg. Brab. '82

Andreas Sint -2- *Schijnt St Andries de zon door het koren de hoop op vlas is verloren. Schijnt met Sint Andreas de zon door het koren dan is de hoop op vlas verloren. Boerenregel. Zeeland '48*

Andreas Sint -3- *St Andries, 't snijt of 't vriest, 't hagelt of 't waait, Andries heeft sine rogge nog niet gesaaid. Sint Andreas, het sneeuwt of het vriest, het hagelt of het waait, Andreas heeft zijn rogge nog niet gezaaid. Boerenregel. 30 November gold als de laatste dag waarop de boeren nog winterrogge konden inzaaien. Op sommige plaatsen kregen de boeren die dan nog niet gezaaid hadden bovenstaand rijmpje te horen. Etten-Leur '73*

Andreas Sint -4- *St Andries wekt op de vries en laat niet af tot op Lieve Vrouwen Lichtmisdag. Sint Andreas wekt op de vries en laat niet af tot op Lievevrouw Lichtmisdag. Weerspreuk. Op 30 november kan het gaan vriezen, de vorst kan tot 2 februari (Onze-Lieve-Vrouw Lichtmis) aanhouden. Varianten: St Andries brengt de vries (Alg. Brab. '89); Vur St Andries ginne vries (Helvoirt '49); Met St Andries begint de vries maar St. Mathijs werpt een steen op het ijs (Kempenland '87). (Zie ook: Andreas Sint -5-, Matthias Sint -3-, Severinus Sint.) Alg. Brab. '73*

Andreas Sint -5- *St. Andries brengt de boer verlies. Boerenwijsheid. Heeft waarschijnlijk te maken met het invallen van de vorst omstreeks 30 november. (Zie ook: Andreas Sint -4-) Alg. Brab. '86*

angelus (zie: kaak) *Hij kan met de kaken wel brood snijden.*

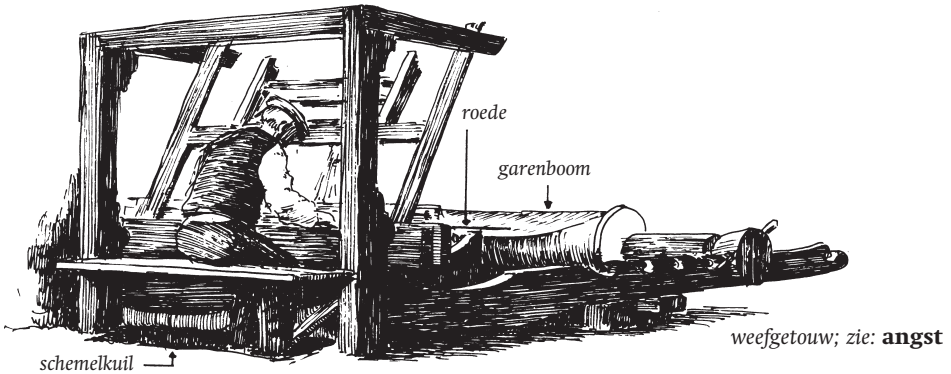
angst *Van bangigheid in z'ne schéémelkuil kruipen. Van angst in zijn schemelkuil kruipen.*

Weverstaal. *Zich verbergen uit angst. (Schemels zijn pedalen van het weefgetouw. Die waren vaak zo laag bij de grond dat men een gat groef, opdat men met de pedalen de ketting gemakkelijker kon veranderen.) (Zie ook: bang, hazenbloed, herfst, knijperd, poeperd, schildwacht, tintel, water -4-, wiggenvuur.) Tilburg (TT) '71*

anker (zie: vet -9-) *Zo vet als een Spaans anker.*

Anna Sint -1- *Bouwen met Sint Anna de mieren hopen, de winter zal met zachtheid verlopen. Weersvoorspelling. (Zie ook: egel, Martinus Sint -1-, regen -4-, vlieg -3-) Knegsel '89*

Anna Sint (zie: Jacobus Sint) *Met St Jacobus (de meerdere, 25 juli) en St An (26 juli) maait Jan en alleman.*

weefgetouw; zie: angst

Anna Sint -2- Naar St Anneke voor een manneke. Ongehuwde meisjes gingen naar een kerk waar de Heilige Anna (de moeder van Maria) vereerd werd (oa te Molenschot) bidden om door haar voorspraak een man te krijgen. Variant: *St Anneke, geef me 'n manneke* (Alg. Brab. '87). Alg. Brab. '60

Anna Sint -3- Op St Anna's schaaap zitten. Op Sint Anna's kast zitten. Daar zitten vrouwen boven de dertig jaar, die nog niet gehuwd zijn. (Schaap = schapraai = kast.) Variant: *Voor St Anna's schapraai blijven* (Tilburg '71). (Voor ongehuwden boven de dertig jaar zie ook: *bewaarappel, haan -17-, kelder, ossenboek, slechte, sterven -4-, sleutel -2-, trouwgeld, vrouw -19-, wijf -5-*.) Oost-Brab. '79

Annemie Brobbelsche (zie: *waarheen -2-*)
Naar 't veertje onder de hen z'ne start.

Antonius Sint -1- Antonius (17 januari) schoon en helder vult het vat en ook de kelder. Antonius schoon en helder vult het vat en ook de kelder. Oogstvoorspelling. Als het dan mooi weer is, zal de oogst ook goed zijn. (Zie ook: *april -1-, april -9-, augustus, donder -1-, februari -5-, februari -8-, januari -3-, koud -2-, Lichtmis -2-, Lichtmis -4-, Lichtmis -7-, Lichtmis -9-, Lichtmis -10-, maart -4-, maart -11-, maart -12-, maart -18-, mei, Michaël Sint -1-, mist -1-, regen -1-, regen -6-, Stefanus Sint, weer -17-*.) Valkenswaard '81

Antonius Sint -2- As 't met St Tönnis nie getönnist heeft, kan 't nog tönnissen. Als het met Sint Antonius nog niet hard gevoren heeft, kan het daarna nog hard vriezen. Weerspreuk. Als er dan nog geen harde vorst is geweest, kan die erna nog komen. (Zie ook: *Antonius Sint -4-, Driekoningen -1-, Sebastianus Sint.*) Oost-Brab. '83

Antonius Sint -3- Op St Antoon en St Sebastiaan zal de winter het hardste gaan. Op Sint Antonius

en Sint Sebastianus zal de winter het hardst gaan. Weerspreuk. Op de feestdagen van deze heiligen vriest het gewoonlijk erg hard. (Zie ook: *februari -3-, Vincentius Sint.*) Langstraat (MGT) '65

Antonius Sint -4- St Antonius abt komt over met hoog water of met een hard heud. Sint Antonius abt komt over met hoog water of met een hard hoofd. Weerspreuk. In dat seizoen is er vaak hoog water, of een strenge winter. Variant: *St Tunnis komt geskipperd of geslibberd.* (Zie ook: *Antonius Sint -2-, Antonius Sint -5-, Driekoningen -1-, Matthias Sint -4-*) Nistelrooy (Du) '40

Antonius Sint -5- St Antunis een hard heuik of 'n natte staart. Sint Antonius heeft een hard hoofd of een natte staart. Weerspreuk. Op de feestdag van Sint Antonius kan het hard vriezen (hard hoofd) of gaan dooien (natte staart). (Zie ook: *Antonius Sint -4-*.) Oost-Brab. (S) 1892

Antonius Sint -6- St Tunnis en St Sebastiaan (20 januari) kommen op 't midde van de winter aan. Sint Antonius en Sint Sebastianus komen in het midden van de winter aan. De feesten van deze twee heiligen worden midden in de winter gevierd. Bergeijk (WBS) '48

Antonius Sint van P Heilige Antonius (13 juni) beste vrind, maak dat ik mijn ... vind. Heilige Antonius beste vrind, maak dat ik mijn ... vind. De heilige Antonius van Padua wordt met dit rijmpje aangeroepen om een verloren voorwerp te laten vinden. Meestal wordt een klein offer beloofd als het verloren voorwerp werkelijk terugkomt. Alg. Brab. '87

Antwerpen (zie: *reis*) 't Is een Antwerpse reis: een heel eind weg.

Antwerpen (zie: *klinken*) 't Klinkt alsof ge met 'n slaapmuts op enen durpel slaat.

Antwerpen

Antwerpen (zie: jaar -5-) *Er nie langer werken dan een Antwerps jaar.*

Antwerpen *Ge moet mij in Antwerpen de weg leren kennen! Je moet mij in Antwerpen de weg leren kennen! Hiermee wil iemand zeggen dat hij ergens goed in thuis is. (Waar-schijnlijk wordt een bepaalde stadswijk van Antwerpen bedoeld!) Tilburg (TT) '69*

apparentie 'k Zou mer is apprensie maoke. Ik zou maar eens aanstalten maken. Ik zou maar eens opschieten. (Zie ook: alles -9-) Alg. Brab. '87

appel (zie: kermis -1-) "*t Is altijd geen kermis*", *zei de begijn, en sneed een appel in vieren.*

appel (zie: pereboom) *Aan een pereboom groeien geen appels.*

appel -1- *Appels met peren vergelijken. Twee verschillende zaken vergelijken. (Zie ook: aardappel -3-) Alg. Brab. '90*

appel -2- *D'r rolt n'n appel út de kaast. Er rolt een appel uit de kast. Er wordt een wind gelaten. (Zie ook: a-b-c.) Kempenland (Kr) '86*

appel -3- *Die is er vroeg bij: ze heeft appels in de slip. Die is er vroeg bij: ze heeft appels in de schoot. Een ongetrouwd meisje dat in verwachting is. (Zie ook: aanbranden.) Oost-Brab. '87*

appel -4- *Er wordt in de appels niet gerommeld, van boven aan beginnen. Als de vrijer niet de oudste, nog ongetrouwde, dochter ten huwelijk kwam vragen, maar een jongere. Variant: Nie modde (Kempenland '86). (Modden = uit-zoeken bij een marktkraam.) (Zie ook: brood -4-, eimaat, nest -5-, schoof, voet -9-) Tilburg (HM) '76*

appel (zie: komen -4-) *Erin komen als de smaak in de appel.*

appel (zie: schenk -3-) *Ik gooi nog mi jouw schenk de note uit de boom.*

appel -5- *Liever een gave appel hebben dan een daar iedereen al in gebeten heeft. Liever een gave appel hebben dan een waar iedereen al in gebeten heeft. Liever de eerste vrijer zijn. (Zie ook: boterham -1-, buntbos, koe -41-, wiegenstro, wijwatervat.) Someren '88*

appel -6- *Met een appel naar een noot schieten. 1. Een grotere zaak aan een mindere wagen; 2. trouwen beneden de stand. Variant: ipv schieten: gooien (Eindhoven '90). Oost-Brab. '71*

appel (zie: pruimentijd) *Tot in de pruimentijd!*

appel (zie: uiteenvallen) *Uiteenvallen as 'ne braoi-appel.*

appel (zie: eigen -3-) *Wie z'n eige bewaort, bewaort gin rotte appel.*

appelboom (zie: Lichtmis -5-) *Als met Lichtmis de zon op den misboek schijnt, boer, schelft uw oorten.*

appelboom (zie: kijken -27-) *Staan te kijken as 'n koe onder 'n appelboom.*

appelboor *M'ene guiteneffer geboord zèn. Met een appelboor geboord zijn. Zeer gierig zijn. Variant: Door een effer ... (Beek en Donk '87).*

(Een effer dient om het kroos uit een appel te boren.) (Zie ook: arm -2-, benauwd, boer -13-,

boren, brood -27-, cent -6-, cent -9-, cent -10-, dub-beltje -5-, een -3-, ekster -3-, elf -3-, Engeland, Geffen, geld -10-, geld -24-, geven -2-, gierig, Griek, hand -2-, hard -3-, Heer OL -23-, knip, mand -3-, oor -4-, os -6-, pan -11-, pezerik, pin -1-, pin -5-, porcus, rook -3-, schop -6-, spek -4-, spek -6-, spijker -3-, stront -5-, stront -18-, varken -16-, veil.) Stiphout (Bi) '40

appelmelk (zie: kraai -1-) "*Klavot*", *sí de krêit, èn ze skeet in de appelemöllek.*

appelmelk (zie: goede -1-) 'n *Goede zijn om door 't appelemulck te waden.*

appelwijnf. kont (zie: lullen -3-) *Lullen lek 'n kont die tabak knauwt.*

april (zie: maart -1-) "*Mert-mei, hooi zat*", *zei de boer, maar hij vergat april.*

april (zie: poot -1-) 'n *Prilse poot is 'n mei's raokelhout.*

april -1- *April kauw en nat vult kòreschuur en vat. April koud en nat vult korenschuur en vat.*

Oogstvoorspelling. Een koude en natte april belooft een goede oogst. (Zie ook: Antonius Sint -1-) Kempenland '86

april -2- *Aprilletje zoet geeft nog wel 'ns 'n witte hoed. Aprilletje zoet geeft nog wel eens een witte hoed. Weerspreuk. In april kan het nog wel eens sneeuwen. Alg. Brab. '87*

april -3- *Een drogen april is niet de boeren wil, maar aprilse regen daar is hem veel aan gelegen. Een droge april is niet de wil van de boer, maar aan regen in april is hem veel gelegen. Weerspreuk. Veel regen in april is goed voor het land en dus van belang voor de boer.*

Variant: Een natte pril is den boer z'ne wil (Oost-Brab. '75). Gemert (GH) '74

april (zie: maart -8-) *Heb ik maartje nog 'n jaartje.*

april (zie: vogel -8-) *Ieder veugeltje zingt es 't wil, mer ikke nie vur hallef pril.*

april -4- *Is april klaar en rein, mei zal des te minder zijn. Weersvoorspelling. Als april mooi is, zal mei slechter zijn. Oost-Brab. '74*

april (zie: maart -10-) *Is mert dreug en fijn, pril kan des te feller zijn.*

april (zie: maart -12-) *Maart naat, april schraap, mei wèrrem, dè geeft een grote korenberrum.*

april (zie: maart -13-) *Maart roert z'n staart, april doet wat hij wil.*

april (zie: aardappel -10-) *Men legge de aardappelen wanneer men wil, ze komen toch niet in april.*

april (zie: maart -15-) *Mert en pril hebbe neige weke tot hun wil.*

april -5- *Mi den eerste april dan gee nao de balken die wil. Met de eerste april dan gaat naar de balken die wil. (Op de eerste april was er al zoveel daglicht dat er 's middags een dutje afkon. De boer en de boerin gingen naar bed; de knechts en de meiden zochten dan vaak de balken, hoozolder, op.) Variant: Op de Gemertse mert van april werd de schaft gehaald (BB '75).*

(De uitdrukking is in de Achtzaligheden niet bekend, waarschijnlijk omdat daar geen grote boeren waren.) (Zie ook: afkomst.) Meierij '90

april (zie: maart -17-) *Mèrt moet epril de zòd-bloem geeve.*

april (zie: maart -18-) *N'n dreuge mert en 'ne natte 'pril, dan hi den boer z'ne wil.*

april -6- *Op drie april komen. Te laat komen. Houdt verband met het in dienst treden van personeel per 1 april op de boerderij in sommige streken. (Zie ook: achteraan.) Alg. Brab. '90*

april -7- *Pril moet mei de aren leveren. April moet mei de aren leveren. Boerenregel. In april moeten de aren zich zetten, zodat ze zich in mei verder kunnen ontwikkelen. Varianten: ipv aren: ròg-òòr (Huissseling '58); In april schiet het koren in z'n spil; ... in de maei in de schaei (Kempenland '80). Alg. Brab. '77*

april -8- *Reegen 't in april, dan stò' de wötterstand niej stil. Regent het in april, dan staat de waterstand niet stil. Weerspreuk. Oost-Brab. (Sw) '90*

april (zie: regen -5-) *Regen in september, Kerstmis in december.*

april -9- *Sneeuwt april op onze hoed, dat is voor druiven en koren goed. Oogstvoorspelling.*

Sneeuw in april voorspelt goed weer in de zomer. (Zie ook: Antonius Sint -1-) Kempenland (H) '86

april (zie: kind -34-) *Wie wil blijven een schoon kind, die moet schuwen de mertse zon en de aprilse wind.*

arbeid "Arbeid is zaligheid", zegt de begijn, "maar langs de kantjes gegaan is ook geen kwaad gedaan." Zeispreuk. Reactie op de opmerking dat aan het werk gegaan moet worden.

Varianten: ... "maar er neven gegaan" ... (Oost-Brab. '40); "Werken is zaligheid", zeggen de begijnen, en ze droegen een bezem met z'n vieren; ipv bezem: boonstaak, stroospier; ipv vieren: tweeën, zevenen, achten; "Werken is zalig", zag de begien, en toe raapte ze 'n naold op (Peelland '34); ipv begien: zuster, non; "Arbeid adelt", zei het begijntje, en ze droegen een mutsert met zijn twee-

ën (Bergeijk '87). (Zie ook: alles -9-, alles -10-) Alg. Brab. '83

arbeid *Arbeid is zaligheid, maar dichtbij de meid is aardigheid. Arbeid is zaligheid, maar dichtbij het meisje is aardigheid. Reactie van iemand op de opmerking dat hij aan het werk moet gaan. (Zie ook: alles -9-) Alg. Brab. '76*

arm -1- 'n *Bruine arm halen. Een bruine arm halen. Een wit voetje halen. (Zie ook: gat -7-) Oost-Brab. '90*

arm (zie: boer -16-) 'n *Goeie boer gao nie uit de regen zolang ie onder z'n armen nog dreug is.*

arm -2- 'nen *Staive erm hebben. Een stijve arm hebben. 1. Gierig zijn; niets weggeven; 2. niet katholiek zijn, (de arm niet buigen om een kruisteken te maken) (Alg. Brab. '87). (Voor 1. zie ook: appelboor; voor 2. zie ook: ruit.) Alg. Brab. '28*

arm -3- 't *Liever aan d'n erm dan aan d'n derm hangen. Het liever aan de arm dan aan de darm hangen. De schone schijn ophouden. Variant: Wel um 't mundje, mar niks in 't mundje (Helmond '87); In den derm en erom dè gao nie (Eindhoven '89). (Zie ook: bal, bont, breed -1-, broek -9-, gat -10-, gebijt, gevel, kaal, kak -5-, kak -6-, nagel -3-, portemonnee -2-, uier -2-, uithangbord, volk -2-, wieg -1-) Alg. Brab. '84*

arm (zie: moeder -2-) *Al is oew moeder nog zo èrm, toch dekt ze wèrm.*

arm (zie: mens -7-) *Arme mensen hout en rijkeluis-kinderen zijn vroeg houwbaar en vroeg trouwbaar.*

arm (zie: boer -37-) *Da kan 'ne boer met 'n vat luis ook wel.*

arm (zie: kont -12-) *De kont in d'en èrem neme.*

arm (zie: slip -1-) *De slippers in den aerm vatte.*

arm (zie: staan -1-) *Dor stèt ze net as Louisa, mit de ziel onder den èrm.*

arm (zie: verstand -2-) *Er gaat niks zo veul verlossen als erm mense-verstand.*

arm -4- *Ge kunt nie verder zeiken dan je arm lang is. Je kunt niet verder plassen dan je arm lang is. Er zijn grenzen aan je mogelijkheden. (Zie ook: erwt -8-) Oost-Brab. '86*

arm (zie: heer -5-) *Hog hirre hebbe lang èrrem.*

arm (zie: God -24-) *Hou God vur oge en de hand voor de gulp.*

arm -5- *Houde gij ze mèr erm, dan hou ik ze wel stom. Hou jij hen maar arm, dan houd ik hen wel dom. Filosofie van een pastoor, fabrikant of burgemeester die de mensen braaf en dom dan wel arm wilde houden. Varianten: Houdt U ze maar braaf, ik houd ze wel arm; Houde gij ze maar arm, dan houd ik ze wel braaf. (Zie ook: drietip, fabrikant, heer -8-, latijn, leek.) Alg. Brab. '91*

arm -6- *Lang erm is zelden rijk. Lang arm is*

arm

zelden rijk. 1. Woordspeling op arm, het kan lichaamsdeel en arm zijn; 2. in behoeftige omstandigheid verkeren. (Voor 1. zie ook: *arm* -8-; voor 2. zie ook: *arm* -10-, *breed* -2-, *duivel* -44-, *eigen* -2-, *hard* -3-, *kater* -5-, *klomp* -10-, *kont* -40-, *kous* -6-, *kweps*, *land* -2-, *luis* -3-, *luis* -4-, *luis* -10-, *luis* -17-, *molen* -2-, *mop*, *mouw* -3-, *naad* -1-, *nagel* -3-, *os* -5-, *pier* -3-, *stiltzitten*, *stro* -3-, *stuiver* -3-, *varken* -23-, *wandluis*, *zolder* -4-.) Oost-Brab. '40

arm (zie: *maart* -12-) *Maart naat, april schraap, mei wërrem, dè geeft een grote korenberum.*

arm -7- *Mi de krommen erm gaon.* Met de kromme arm gaan. 1. Oorspronkelijk op kraamvisite gaan met onder de schort of in de mand cadeautjes voor de kraamvrouw; 2. iets van de slacht naar de pastoor brengen; 3. op visite gaan en een geschenkje bij zich hebben. Varianten: *Mi de kromme slip gaan; Op kiendjes koffie gaon* (Maaskant '86); *De krommen erm gaon brengen* (Tilburg '49). (Voor 1. zie ook: *pastellenhuis*, *snee* -3-.) Alg. Brab. '87

arm (zie: *leven* -8-) *Nôw kömmet aerm leve pas an.*

arm (zie: *troef* -5-) *Smousjassen mee troef onder den èrem.*

arm (zie: *pint* -3-) *Van 'n pint een arm maken.*

arm -8- *Van kreugen kredde lange erm en grote neusgaten.* Van kruien krijg je lange armen en grote neusgaten. Iemand die geen zwaar werk wil verrichten. Varianten: *ipv kruien: hard werken* (Ommel '87); *Van da werk krijde 'n lange tong en grote neusgate* (Peelland '84). (Zie ook: *arm* -6-, *blaas*, *rug* -10-, *water* -7-, *wervelkolom* -2-.) Oost-Brab. '89

arm (zie: *schooien*) *Van schooien worde nie èrm.*

arm (zie: *kerk* -17-) *Vooraan in de kerk is het warm, achteraan is het arm.*

arm (zie: *rijk*) *Wie rijk is, kan huizen bouwen; wie arm is, moet stenen sjouwen.*

arm -9- *Ze gaat mee de kromme arm.* Ze gaat met de kromme arm. Ze heeft verkering. Bokhoven (MGT) '54

arm -10- *Zo arm als de mieren.*

Spreekwoordelijke vergelijking. Zeer arm. (Zie ook: *arm* -6-.) Alg. Brab. '87

arm (zie: *duivel* -43-) *Zo èrrem zijn, dè de duivel ze niej heffen of drage kan.*

armbestuur (zie: *loterij*) *Loterij is de toegangskaart tot het armbestuur.*

arme -1- *'t Is kräk of 't van den aermè kömt.* Het is juist alsof het van de armen komt. Er wordt een gering voorwerp weggegeven of gekregen. (Met *de arme* is het armbestuur bedoeld, dat zeer zuinig was met de ondersteuning.) (Zie ook: *koster* -2-.) Alg. Brab. '87

met de kromme arm; zie: **arm**-7

arme (zie: *rijke*) *A's de reken et af kosse keupe än d'aerm ontleupe, dan störf er gen ene.*

arme -2- *D'n arme z'n list is wat de rijke niet wist.* De arme zijn list is wat de rijke niet wist. Met weinig middelen wordt iets goeds tot stand gebracht. Varianten: *Echte erremoei zuukt list, wie ze het, die vuult dè 't bist* (Tilburg '76); *Armoe zoekt list, wanne rijke niet wist* (Best '83); *Erremoei zuukt list, waarvan de rijke niet en wist* (Oerle '84). (Zie ook: *prakkizeren*, *stront* -18-, *tijd* -9-, *varken* -3-.) Alg. Brab. '84

arme -3- *Ge moet meer aan den armen geven, dan bibberde niet.* Je moet meer aan de armen geven, dan beef je niet. Tegen iemand die beeft. Variant: *Hij hee wa aon den erme beloofd.* Oost-Brab. '71

arme -4- *Van den armen leven.* Van de arme leven. Ondersteuning krijgen. (Bedoeld is het armbestuur, een voorloper van de sociale dienst.) (Zie ook: *blok* -3-, *grootvader*, *heffen*, *trap* -3-.) Alg. Brab. '87

armelui (zie: *achteraan*) *Achteraan komen as de kloten van de armelui.*

armelui *Armelui's* struiven en *rijkelui's* ziekten *ruikte wijd.* De pannenkoeken van arme mensen en de ziekten van rijke mensen kun je van ver al ruiken. (De pannenkoeken van arme mensen werden in de sterk ruikende raapolie gebakken, dat was dus van ver te ruiken; de ziekten van rijke mensen werden druk besproken en waren in de wijde omtrek bekend.) Varianten: *Rijkeluis' ziekte en erm mensen struif ruikte wijd; ... hoorde wijd, armeluis' pannekoeken ruikte wijd* (West-Brab. '54); *Grote luis' ziekte en armeluis' spekkeok rieken wijd* (Maaskant '40); *ipv spekkeok: speksteuif*

(Kempenland '58). Alg. Brab. '79

armoee (zie: geven -4) *Wie geeft wat hij heeft, is waard dat hij armoee lijdt.*

armoede -1- *Als den ermoei door de deur binnenkomt, vliegt de liefde het venster uit. Als de armoede door de deur binnenkomt, vliegt de liefde het venster uit. Als men tot armoede vervalt, is het met de liefde vaak gedaan.*

Varianten: ... *vliegt de liefde door de schouw (schoorsteen) naar buiten (Eindhoven '84); ... er veur inkomt, vliegt de liefde er achter uit (Eindhoven '84); Waar niet is, vliegt de liefde het venster uit (Eindhoven '84).* (Zie ook: bak -9-, kist -3-, nauwen.) Alg. Brab. '84

armoede -2- *Als ge met oew ermoei gin raad wit, zèdde nie werd dè ge ze het. Als je met je armoede geen raad weet, ben je niet waard dat je ze hebt. Men moet met zijn problemen leren leven. (Eigenlijk een paradox. De armoede wordt als iets goeds voorgesteld.)* Varianten: *Die met z'ne ermoei gin raad wit, is nie werd dè t'ie ze hèt; Die zich niet weet te redden, is niet waard dat hij armoee lijdt (Veghel '82).* Alg. Brab. '87

armoede -3- *Armoede is geen schande maar 't is lastig. Armoede is geen schande maar het is lastig.* Alg. Brab. '90

armoede -4- *Beter eens weelde als altijd armoei. Beter eens weelde dan altijd armoede.* Opmerking als men één keer eens volop goederen heeft. Varianten: *ipv beter eens weelde: één keer volop (Eindhoven '76); Beter ene keer weelde, as twee kere erremoei (Oost-Brab. '40).* Oost-Brab. 1892

armoede -5- *D'r is niks zo gauw vergete as ermoei. Er is niets zo gauw vergeten als armoede. Als de armoede voorbij is, wordt ze spoedig vergeten.* Opwetten '48

armoede (zie: luis -4-) *De luis zallen 'm van ermoei eweg draoge.*

armoede (zie: winterkoning) *De winterkoning zingt zowel van armoede als van weelde.*

armoede -6- *Ermoei is nie zo erg as kerèl. Armoede is niet zo erg als strijd. Met elkaar in onmin leven is erger dan armoede. (vgl In kerwel liggen, dat is tegenover een ander een zaak betwisten. Fr querelle = twist, krakeel.)* Beek en Donk '58

armoede -7- *Ge kunt mî z'n tweeje meer armoei lijje as alleen. Je kunt met tweeën meer armoede verdragen dan alleen. Als je met zijn tweeën bent, kun je narigheid beter aan dan alleen.* Oost-Brab. '84

armoede -8- *Ge moet oewen ermoei thuislaote. Je moet je armoede thuislaten. Men moet aan*

de buitenwereld niet laten blijken dat men armoede heeft. (Zie ook: broek -8-, einde -5-, ham.) Alg. Brab. '87

armoede (zie: lint) *Handelen in smal lint en armoei.*

armoede (zie: jeuk -4-) *Jeuk en weelde kunde nie lije, pènt en ermoei moete lije.*

armoede (zie: ruimte) *Ruimte schaaait nie als 't geen ermoei is.*

armoede (zie: geld -21-) *Vast geld, vaste ermoei.*

armoede (zie: slapen) *Wat slaapt, lijdt niet.*

armoede -9- *Ze gaat van armoede het Broek in. (Het Broek - een enkeling spreekt van de Broekstraat - ligt wat achteraf; er wonen slechts weinig mensen.)* Eersel '76

arree *Op arree zitten. Ongeduldig zitten te wachten om te vertrekken of om iemand te ontvangen, paraat zijn. (Voermansterm; jagerstaal: het staan van een hond die wild in de neus heeft.)* (Fr arrêt.) Alg. Brab. '87

as (zie: weer -2-) *'t Is geen weer om 'n hond erdeur te jagen.*

as (zie: klinken) *'t Klinkt alsof ge met 'n slaapmuts op enen durpel slaat.*

as (zie: vet -1-) *'t Vet is van de romme.*

as *Aalt d' aase kunne uitdraoge. Altijd de as moeten uitdragen. Altijd voor moeilijkheden, in feite door een ander veroorzaakt, moeten opdraaien. Varianten: ipv uitdragen: uitkruijen (Tilburg '16); Altijd de assen van het vuur moeten wegkruijen (Goirle '71); Ge moet zelf de as maar uitdragen, daar verbrand ik mijn vingers niet aan; weigering om voor moeilijkheden van anderen op te draaien (Oost-Brab. '86).* Alg. Brab. '87

as (zie: als -3-) *As as meel waar en stront stroop, dan ate we alledaag pannekoek.*

askruisje halen; zie: askruisje

Asperges me

as (zie: als -4-) *As de as breekt, valt de kar.*

as (zie: kat -34-) *Men zou er de katten van te bed doen en zelf in de asse gaan liggen.*

as (zie: slip -2-) *Met de slippers in de as zitten.*

as (zie: droog -4-) *Zo droog als been.*

asdag (zie: Lichtmis -9-) *Lichtmis donker maakt de boer tot jonker; Lichtmis klaar dan is de boer 'n bedelaar.*

ashoop (zie: kleur -2-) *Een kleur als een afgeregende ashoop.*

askruisje *Het askruisje wegspoelen. Het askruisje wegspoelen. Daarvoor werd op Aswoensdag een extra borrel genomen. (Met "Aswoensdag" de eerste dag van de grote vasten, worden de rooms-katholieken tijdens of na de mis op hun voorhoofd getekend met een kruisje dat bestaat uit de as van de verbrande palmtakjes die het jaar te voren op Palmzondag gewijd waren.) (Voor borrel drinken zie ook: borrel -1-, Crispinus Sint, hartworm, Hubertus Sint, keldersnip, koper, lat -3-, Maas, Petrus Sint, pekkel -3-, scheel -1-, smeren, varken -24-, wervelkolom -1-, wever -1-.) Oost-Brab. '26*
asperge (zie: leek) *'t Is met de leken precies als met de asperges: als ze de kop opsteken, moeten ze 'r uit.*

Asperges me *Als het "Asperges me" uit de kerk is, komen de asperges op tafel. In de paastijd wordt in de rooms-katholieke kerken het "Asperges me" voor de hoogmis vervangen door het "Vidi aquam" dat tussen Pasen en Pinksteren gezongen wordt. Dan valt de aspergetijd. Variant: De asperges uit de kerk, wel op tafel (Oerle '90). (Asperges me = besprenkel mij; Vidi aquam = ik zag het water.) Oost-Brab. '87*
assebak (zie: huishouden) *In elk huishouwe hebben ze wel 'nne assebak.*

Asten (zie: Someren) *Someren, Lierop en Asten moeten de kermis verdienen met vasten.*

astrant *Astrant als 't houtje van de galg. Astrant als het houtje van de galg. Spreekwoordelijke vergelijking. Brutaal als de beul. (Astrant = brutaal.) (Zie ook: bereddering, brutaal.) Alg. Brab. '87*

Augustinus Sint *Me' Sint Augustijn (28 augustus) moet 't onweer over zijn. Met Sint Augustinus (28 augustus) moet het onweer voorbij zijn. Weerspreuk. Na 28 Augustus moet er geen onweer meer komen. Oost-Brab. '90*

augustus (zie: alles -10-) *Alles op z'n tijd en boontjes in augustus.*

augustus (zie: oogstmaand) *Als de oogstmaand sterk dauwen doet, dan blijft het weder goed.*

augustus *Is 15 augustus goed en klaar, dan is het een goed honingjaar. Is 15 augustus goed en helder, dan is het een goed honingjaar. Oogstvoorspelling. (Zie ook: Antonius Sint -1-) Kempenland (Kr) '86*

augustus (zie: spurrie -6-) *Spurrie moet men maaïen voor de eerste of voor de vijftiende augustus.*

avance *Ergens gin avans mee hebben. Ergens geen avance mee hebben. Ergens niets mee te maken hebben. Alg. Brab. '87*

avond -1- *"'t Is niks as ovent en mèrge", zin 't wèfke, en 't was St Jan (24 juni) in de zomer. "'t Is niks als avond en morgen", zei het wijfje, en het was Sint Jan in de zomer. Zeispreuk. Met Sint Jan blijft het 's nachts ook schemeren, omdat de zon niet echt ondergaat. (Voor de kortste dag zie ook: Thomas Sint.) Schijndel (Bi) '40*

avond (zie: vrouw -4-) *'n Vrouw zegt per dag driemaal de waarheid; 's morgens: "ik ben niet lekker", 's middags: "ik zal 't mijn wel krijgen", 's avonds: "ik ben muug en ik weet niet waarvan."*

avond -2- *'s Aoves groot, 's merreges ôk groot. 's Avonds groot, 's morgens ook groot. Je moet de gevolgen dragen van je gedrag. (Van iemand, die 's avonds uitgaat en van geen ophouden weet, waardoor hij 's morgens niet uit zijn bed kan.) Varianten: ipv groot: grote jongen, groot meisje. (Zie ook: gek -7-, hout -4-, klok -4-, mond -17-, stelen, zemelen.) Oost-Brab. '87*

avond (zie: morgen -1-) *'s Morges vallen ze over de communiebank en 's avons over de hofheg.*

avond (zie: brood -12-) *Brood moete 'smèires ziejn en wijfsvolk 'saoves.*

avond (zie: roos -1-) *Die roos is wel geplukt eer 't avond is.*

avond (zie: spin) *Een spin in de morgen geeft kommer en zorgen, een spin in de noen is om goed te doen.*

kinderschrik, naar een prent van Brepolis (Turnhout);
zie: **acht-uren-moeder**

avond -3- Hoe later op den aovent, hoe schoonder volk. Hoe later op de avond, hoe mooier volk. Zo worden 's avonds laat, onverwachte gasten begroet. Alg. Brab. '87

avond (zie: haan -15-) Krèijt d'n haon oit saoves, dan is oew lot: mèrr'ge mot, of d'n haon k'pot.

avond (zie: vrouw -22-) Op een vrouw moet men 's morgens uitgaan en op een paard 's avonds.

avond (zie: dag -14-) Prijs de dag nie vur 't aovend is.

avond -4- Saoves laot in d'n hært smèèrges niks werd. 's Avonds laat in de woonkeuken 's morgens niets waard. Als men 's avonds laat opblijft, kan men de volgende dag niet goed werken. Variant: *Lao't in den hãrd is lao't in 't slãt.* (Slãt = doek.) (Zie ook: avonduil, broek -24-, zon -3-) Oost-Brab. '89

avond (zie: Michaël Sint -2-) *Sinte Michiel die luie ziel die 't altijd op de avond hiel, Sinte Geertrui (17 maart) die trouwe vrouw die in den avond nie werken wou.*

avond (zie: haver -5-) *Tusse haver zèje en haver mèje, wèjt et 's aoves nie meer.*

avond (zie: vensterluik) *Wacht oe voor degenen die 't vensterluik dichtknijpen eer 't avond is.*

avondregen "t Zal 'n avondregentje worden",

zei Mina, en 't begon 's morgens om vier uur. "Het zal een avondregentje worden", zei Mina, en het begon 's morgens om vier uur. Zeispreuk. Hier wordt gespot met de vele spreekwoorden die vaak niet uitkomen. Variant: ... *zei de jongen, en 't was 's morgens zeven uur* (Oost-Brab. 1892). (Zie ook: regen -5-) Oost-Brab. '90

avondregen (zie: pad -6-) *Padden op de baon, reegen in de laon.*

avondrood Avondrood heeft geen nood, morgenrood is water in de sloot. Weersvoorspelling. 1. Op een rode zonsondergang volgt over het algemeen goed weer; 2. een rode zonsopgang voorspelt regen. (Voor 1. zie ook: boter -5-, dauw, hen -5-, hooi -7-, kikvors -2-, noorderstof, zwaluw -2-, voor 2. zie ook: morgenrood.) Alg. Brab. '87

avonduil Aoventüüjle zeng gîn mèlkestarze.

Avonduilen zijn geen melksterren. Wie 's avonds te laat opblijft, kan 's morgens niet vroeg op zijn. (Avonduil = teunisbloem, *Oenothera biennis* L., die in de late namiddag haar kroon opent; *de melkster* of *vogelmelk*, *Ornithogalum umbellatum*, doet dat juist 's morgens.) (Zie ook: avond -4-)

Gemert eo '84

b

baai (zie: rok) *Hij hee daor 'nen baaien rok binnen-gegoooid.*

baan (zie: V) *De V van ènd en zwaon brengt vriejs in de laon, mar 'ne kring um de maon beteekent vriejs van de baon.*

baan -1- *Dor moet iejt in de bao'n komme.* Daar moet iets in de baan komen. Daar wordt een baby verwacht. (*Baan = weg.*) Variant: *ipv baan: buurt* (Zevenbergen '86). (Zie ook: *akker.*) Kempenland (B) '58

baan (zie: kring) *Een kring om de maan zal in water en wind vergaan, een kring om de zon brengt water in de ton.*

baan -2- *Op een scheef baon den bal voortsiaan.* Op een scheve baan de bal voortsiaan. Een vuil nieuwtje verder vertellen. Oost-Brab. (Bi) '40

baan -3- *Ouver de bao'n kunne met iejt.* Met iets overweg kunnen. Kempenland (B) '58

baan (zie: pad -6-) *Padden op de baon, reegen in de laon.*

baard -1- *'nen Baard als 'nen bessem.* Een baard als een bezem. Spreekwoordelijke vergelijking. Een sterk groeiende baard. Oost-Brab. (S) 1892

baard (zie: vos -4-) *De vos ruit wel van baard, maar niet van aard.*

baard -2- *Dur z'nen baard zeike.* Door zijn baard plassen. Zich onbetrouwbaar gedragen. Variant: *ipv zeike: schijten.* (Zie ook: *doorslaan, schelm, zijn* -5-.) Tilburg '50

baard -3- *Dè kunde toch wel snorren al hedde ginne baard.* Dat kun je toch wel snappen al heb je geen baard. Dat kun je toch wel snappen al ben je nog jong. Sint-Oedenrode '84

baard (zie: vrouw -15-) *Een vrouw met een baard is 'nen duvel op aard.*

baard -4- *Wat steekt me de baard. Het geld brandt in mijn zak; gemakkelijk geld uitgeven, royaal zijn.* (Zie ook: *cent* -4-, *gat* -17-, *geld* -24-, *geven* -2-, *hond* -36-, *jaar* -7-, *koe* -16-, *man* -25-, *navenant*, Oost-Indië, *onverdoens*, *os* -5-, *paddestoel*, *raap*, *schoen* -6-, *schop* -2-, *spek* -5-, *vinger* -2-, *weg* -4-, *zak* -13-, *ziel* -7-, *zwavelstok*.) Oost-Brab. (Bi) '40

baard -5- *Zonder baard aan kin of kaak heeft niemand recht op medespraak.* Zonder baard aan kin of kaak heeft niemand recht om mee te spreken. Wie geen baardgroei heeft, is niet

volwassen. (Zie ook: *groen* -3-, *grondverf*, *jongen* -3-, *kaas*, *kalfsvlees*, *poetszak*, *ruig*, *vogel* -13-.)

Opwetten (HS) '48

Baarle *Achter Baal schijnt de zon.* Achter Baarle schijnt de zon. Na tegenspoed zal de situatie toch weer verbeteren. (Veel Tilburgers gingen 's zondags naar Baarle-Hertog om daar de bloemetjes buiten te zetten.) (Zie ook: *lijden*, *morgen* -3-.) Tilburg eo '86

Baarle (zie: Oedenrode Sint) *In Rooi en bij OL Heer is alles mogelijk.*

baars (zie: eind -3-) *Aan alle einden leven net als een baars.*

baas -1- *'t Is beter de baas zelf as van z'n booi twelf.* Het is beter de baas zelf dan twaalf dienstboden. Het is beter dat de baas het zelf doet dan dat hij het karwei door het personeel laat verrichten; de belanghebbende is de meest aangewezen persoon om iets te regelen. Variant: *Het is beter de man zelf dan brief twelf.* (Zie ook: *kop* -35-, *leerjongen*.) Oost-Brab. '89

baas -2- *Alle bazen groeien er een hand spek in.* 1. Leedvermaak van lieden als een concurrent moet stoppen omdat zij aan zijn ondergang hebben meegewerkt; 2. bij verschillende bazen iets geleerd hebben, zodat ze allemaal aan de vorming hun steentje hebben bijgedragen. Varianten: *Hem greit er spek in* (Nederwetten 1892); *Hij groeit er spek in* 3. heeft leedvermaak (Oost-Brab. '40). (De hand spek duidt op de dikte van het spek. Maatgevend voor het spek was de dikte van een hand ongeveer een duim. Een vette zeug kon wel 6 hand spek hebben (Sint-Oedenrode '89).) (Voor 1. zie ook: *bak* -7-.) Alg. Brab. '89

baas -3- *Als de baas van honk is, zitten de muizen aan 't spek.* Als de baas van honk is, zitten de muizen aan het spek. *Als de kat van huis is, dansen de muizen op tafel;* als er geen toezicht is, halen de kinderen kattenkwaad uit. (Zie ook: *deur* -4-, *tuieren*.) Alg. Brab. '87

baas (zie: man -11-) *As-ter wipt en nog 's wipt, dan is de mens de baas, mar as-ter wipt en nog 's wipt en wederwipt, dan is de vrouw de baas.*

baas -4- *Baas is baas al is ie van strooi.* Baas is baas al is hij van stro. Hiermee laat men zich denigrerend uit over een zwakke baas.

baas

Varianten: *ipv stro: papier, hout; Al is oe moeder ut 'n strooiwis gevlochten, dan hedde ze nog te eren* (Valkenswaard '84). (Zie ook: *haverstro, koek -5-, meelworm, vent -2-*.) Alg. Brab. '85

baas (zie: *meelworm*) *Baos melwurm, as g'em op z'ne kop trapt, is ie dood.*

baas -5- *Beter kleine baas dan grote knecht.* 1. Zelfstandigheid gaat boven een betrekking.

Variant: *Liever knecht dan baas* 2. liever een vast inkomen dan meer verdienen maar daarbij de risico's van de ondernemer moeten dragen. (Voor 1. zie ook: *vrouw -6-*.) Alg. Brab. '87

baas -6- *De baas z'n dubbeltjes zijn nie van zink.* De dubbeltjes van de baas zijn niet van zink. Men moet werken voor zijn loon. Valkenswaard '54

baas -7- *Dor is mer énen baos en die hi hog getimmerd.* Er is slechts één baas en die heeft hoog gebouwd. God is de baas. (Afkomstig uit de tijd dat de huizen voornamelijk opgetrokken werden uit hout.) Oost-Brab. '87

baas -8- *Hoe kleiner 't baoske, hoe groter den hond.* Hoe kleiner het baasje, hoe groter de hond. Het huisdier moet soms zijn baas een gevoel van eigenwaarde verschaffen. Riel (Sch) '84

baas -9- *Iemes baos en mjèster make.* Iemand baas en meester maken. Iemand boedelslichter (executeur-testamentair) maken; eveneens indien echtgenoten elkaar aanwijzen als erfgenaam of aan elkaar het vruchtgebruik geven. Alg. Brab. '76

baas -10- *Ik blijf hier de baos, al worde zo gróót as de Sint-Janskerk.* Ik blijf hier de baas, al word je zo gróót als de Sint-Janskerk. Ouder tegen een uit de kluiten gewassen kind dat zijn zin wil doordrijven. (Met Sint-Janskerk is de kathedraal in Den Bosch bedoeld.) Varianten: *Al worde zo groot as de St-Janstoren, onder mè deur go-de* (Den Bosch '84); *Ge zult mij d'n baas nie speulen, al bende zo groot als de kerktoren* (Alg. Brab. '87); *Ze groeien wel boven m'n kop mar nie boven m'n hand* (Oost-Brab. '87); *Zolang er hout groeit, blijf ik de baas* (Oost-Brab. '84). Den Bosch (Br) '76

baas (zie: *zomer -5-*) *In de zomer was een kat haas, in de winter is een kat spek.*

baas (zie: *kat -30-*) *Katte en wijve moete thuis blijve, minse en honde doen de ronde.*

baas -11- *Wie baos is, bakt koek.* Wie baas is, bakt koek. Een meerdere moet men zijn zin geven. Variant: *"Wie baas is, bakt koek", zin de snijer* (kleermaker), *"mar ik naai m'nen eigen naod"* (Oost-Brab. '87). (Zie ook: *heer -5-, heer -6-, kalf -10-, lieden -2-, mus -4-, wereld -1-*.) Alg. Brab. '87

baas -12- *Wie? Hij den baos? Hij slopt bij den baos.* Wie? Hij de baas? Hij slaapt bij de baas. De vrouw is de baas. (Zie ook: *haas -6-, moeder -5-, nek -4-, voet -7-, vrouw -12-, vrouw -26-*.) Alg. Brab. '87

baat (zie: *koe -28-*) *Een koe met de baat verkopen.*

baat *Er is maar één baat en die zoekt ieder.* Er is maar één baat en die zoekt iedereen. Ieder is op eigen voordeel uit. (Zie ook: *bed -2-, begin -1-, bodem -2-, boer -18-, boer -77-, gast -2-, Heusden, induwen, kant -3-, kers -3-, koe -13-, koe -18-, kok, kruis -8-, lood -3-, pastoor -9-, vos -1-, zak -14-*.) Bergen op Zoom (S) 1892

baauw (zie: *paardenvlieg*) *Ge moet van den urste baauw nie bizzen.*

baby (zie: *kind -2-*) *"Platte kijnder zen 't hëndigste", zin Klaar, èn ze kriegj ieder jaor 'ne klèine.*

baden (zie: *springen*) *Springe of baoie.*

baf (zie: *bons*) *Iemand den baf geven.*

bak -1- *Aan den bak komen.* Aan de beurt komen, een baan krijgen. Alg. Brab. '87

bak -2- *Aan den bak gaan.* Aan de bak gaan. Aan tafel gaan. Vroeger werd bij de boeren het eten in een bak op tafel gezet en at men allemaal uit die bak. Alg. Brab. '90

bak -3- *Bak er aan zijn.* Gearresteerd zijn en gevonnist worden. (Zie ook: *deur -3-, logement, paraplu, schans, seminarie, straf, studie, zetten*.) Oost-Brab. (P) 1897

bak -4- *De bakke zen afgezet.* De bakken zijn weggezet. Men wordt op rantsoen gesteld. (Op een vastendag.) Variant: *ipv zen: worre.* Kempenland (B) '58

bak -5- *Den bak zit van achtere.* De bak zit achter. Degene die niet vlug beslist, komt altijd te laat of te kort. Variant: *... stee achter.* (Zie ook: *achteraan*.) Oost-Brab. (Bi) '40

bak -6- *Het is allemaal halven bak wat zij doen.* Het is allemaal halve bak wat zij doen. Zij werken slecht, gebrekkig. (Zie ook: *afscheiden*.) Tilburg (TT) '69

bak -7- *Iemes op den bak rukke.* Iemand op de bak rukken. Iemand failliet doen verklaren, doen uitverkopen. (Afkomstig van het slachten van varkens. Een varken dat tegenstribbelde, moest over de slachtbak getrokken worden en daarop blijven liggen om goed leeg te bloeden.) Variant: *ipv rukke: trekke, haole* (Berlicum '36). (Zie ook: *baas -2-*.) Alg. Brab. '85

bak -8- *Iemes van den bak bijte.* Iemand van de bak bijten. Iemand verdringen in de vrijage of in andere zaken. (Met de bak is de voederbak van varkens bedoeld.) Variant: *ipv bijte: dringe.* (Zie ook: *halster*.) Alg. Brab. '87

bakermat

bak -9 Lege bakken maken knorrige varkens. Te weinig eten maakt de mensen ontevreden. (Zie ook: armoede -1-) Alg. Brab. '87

bak -10 Over den bak springen. Over de bak springen. Een maaltijd mislopen. (Zie ook: blinde -3-, pot -14-) Drunen (MGT) '73

bak (zie: veeg) Zo veég als een luis op 'ne kam.

Bakel (zie: lof) 't Lof is langer as de leste mis.

Bakel (zie: lantaarn) Een Bakelse lantaarn.

Bakel (zie: koe -40-) *Net as de koew van Baokel! die ha twëlef ossen gevuurd en moest zelf nog voor de ploeg!*

Bakel (zie: Goirke) *Op 't Goirke, waar de "klaank" zat, in de stad, waar "de staank" zat.*

Bakel Over Bakel naar Den Bosch. 1. Via een omweg ergens naar toe gaan; 2. langs een omweg iets te weten willen komen. (Voor 1. zie ook: Beek, Keulen, klink -2-, omweg, weg -1-, weg -5-) Oost-Brab. '87

baker *Dè rokt de baoker nie as 't kiendje mar gezond is. Dat raakt de baker niet als het kindje maar gezond is. Dat is weinig ter zake of ondergeschikt aan iets belangrijkers.* Varianten: *ipv rokt: neukt; ipv gezond: vlug.* Oost-Brab. '84

bakje (zie: zaad -6-) Zaad in 't bekske hebben.

bakken (zie: steen -2-) *Aan 't bouwen zijn en nog geen steen gebakken hebben.*

bakken (zie: brood -9-) *Alle kanten wordt breud gebakke.*

bakken (zie: spurrie -2-) *Bakken en buiteren en spurrie huiten.*

bakken (zie: brood -14-) *D'r is wir zo goeien brood as er gebakken is.*

bakken (zie: koken -1-) *D'r langs gekookt is nie zo erg, d'r langs gebakken is erger.*

bakken (zie: oven -1-) *De oven van lieverkoekjes is ingevallen.*

bakken *Die is met het bakken uit de pan gesprongen.* 1. Een buitenechtelijk kind; 2. een buitenbeentje dat de aard van de familie niet heeft. Varianten: *ipv bakken: vet bakken; Die is uit de pan gesprongen toen de duivel an 't vis bakken waar* (Eindhoven '84); *Ze is den duvel uit de pan gesprongen* (Oost-Brab. '78). (Voor 1. zie ook: blok -1-, bofkonten, dauw, deur -13-, ezel -6-, hoorn -3-, kind -17-, mand -2-, omduwen; voor 2. zie ook: dertien, familie -3-, schaaap -3-, schuim.) Tilburg '68

bakken *Ge kunt nie bakken en brouwen in één oven. Je kunt niet bakken en brouwen in één oven. Je kunt geen twee verschillende zaken tegelijk doen.* (Zie ook: een -4-, een -5-, een -6-, een -7-, metselen, processie -2-, rook -4-) Alg. Brab. '87

bakken (zie: maan -5-) *Het is in de maon gebakke.*

bakken (zie: kakken) *Kakken gè vóór bakken, al is den oven heit.*

bakken (zie: mengen) *Wel mengen, maar niet bakken.*

bakker (zie: zwarigheid) *"t Is geen zwarigheid", zi den bekker, en zen brood was te licht.*

bakker -1- *"t Zal wel wennen", zei den bakker, en hij dweilde den oven mee de kat uit. "Het zal wel wennen", zei de bakker, en hij dweilde de oven mee de kat uit.* Zeispreuk. (Als de oven rood gestookt is, wordt de houtskool uit de oven geschept. De laatste restjes worden er met een dweil uitgeveegd.) Oost-Brab. (Bi) '40

bakker -2- *De bakker hee in den oven gescheten. De bakker heeft in de oven gescheten. De bakker sluit zijn bedrijf. (De bakker schiet een brood in de oven; schijt hij erin, dan heeft hij niets te bakken.)* (Zie ook: hefkeutel, schemel, sleutel -3-, staart -17-, vrouw -9-, werkstoel.) Tilburg (D) '16

bakker -3- *De bakker heet er z'n vrouw deur-gejaagd. De bakker heeft er zijn vrouw door-gejaagd. Een brood waarin grote gaten zijn.* Variant: *ipv vrouw: wijf.* Alg. Brab. '87

bakker -4- *De bakker nept, maar de mulder schept. De bakker knijpt, maar de mulder schept. Ongecontroleerde beloning in natura kon bij de mulder te ruim uitvallen. (De molenaar mocht een schep graan houden; de bakker een stuk van het deeg afknijpen.)* Variant: *ipv neppen: bousteren* (Den Bosch '78). (Bousteren = bewerken, voorbereiden.) (Zie ook: God -13-, molenaar -1-, molenaar -3-, prul, troef -5-) Alg. Brab. '87

bakker (zie: scheet -5-) *De lieste scheet die de duvel geschete hé, woegas ne metser, toen neep ie nog us en de woegas nun uperman.*

bakker

shietter (scheuter)

brood in de oven schieten; zie: **bakker**

bakker -5- Den *bèkker* moez er de zwarte man öwtstooke. De bakker moest er de zwarte man uitstoken. (De oven moest zo lang gestookt worden tot ook de laatste zwarte steen gloeiend geworden was.) Huisseling (E) '58

bakker -6- Den *bèkker* krijgen. De bakker krijgen. Door slaap overmand worden. (Na het nachtwerk viel een bakker soms overdag in slaap.) (Zie ook: *boer* -46-, *dutje*, *Heesch*, *heikrekel*, *hemel* -2-, *jood* -3-, *oog* -4-, *slaap hebben*, *vaak*.) Oost-Brab. (Sw) '86

bakker -7- Ge kant oew geld beter naor den *bakker* bringe as naor den dokter. Je kunt je geld beter naar de bakker brengen dan naar de dokter. Men kan beter zijn geld aan brood besteden dan aan medicijnen. Variant: *ipv bakker: slager* (Oost-Brab. '92.) Alg. Brab. '87
bakker (zie: *brouwer*) *Wor d'n braauwer is, kan d'n bekker niej zèn.*

bakker (zie: *bruin*) Ze *bruin* bakken.

bakkes (zie: *gelag*) 't *Is een hard gelaach.*

bakkes (zie: *drank*) *D'n drank uit z'n bakkes kunnen tappen.*

bakkes (zie: *aap* -5-) *Ge hoeft 'nen aawen aop nie te leren oew de-t-ie bakkese moet trekke.*

bakkes (zie: *leidsel* -3-) *Ge moet 'm mè dobbel lijnt rije en de stang in de bakkes.*

bakkes (zie: *varken* -15-) *Hij beslagt de vèrrekes; hij hee 't geweld in de bakkes.*

bakkes (zie: *toet* -3-) *Toot tegen bakkes.*

bakkes (zie: *Picus*) *Werk ik soms bij Picus?*

bakkes (zie: *donker* -4-) *Zo donker as 't bakkes van de hel.*

bakkes (zie: *kinnebak*) *Zo gauw we geslacht hebbe, krijde gij de bakkes.*

bakmeel (zie: *gist* -2-) *Mee oewe gist komen als de mik in de oven zit.*

bakoven (zie: *gapan*) *Gapan als een oven.*

bakpan 't *Is 'n eurste bakpan*. Het is een eerste bakpan. 1. Het is een luië vrouw, ze deugt niet voor het huishouden. (Een nieuwe pan bakt

niet goed.) Variant: *Ga niet zitten bakpannen; 2. doe eens wat.* (Voor 1. zie ook: *beer* -5-, *Berker ziekte*, *bier* -5-, *blaas*, *boer* -59-, *driftige*, *eelt* -1-, *eten* -6-, *fles*, *gat* -29-, *hand* -4-, *Heer* OL -31-, *hei* -2-, *Helmondse ziekte*, *hiel*, *hondenvlees*, *kantonniers-zweet*, *kapot*, *Kobus*, *land* -4-, *looier*, *lui*, *luiteer*, *Michaël Sint* -2-, *milt*, *molenaar* -6-, *naald*, *paard* -28-, *paard* -42-, *rug* -9-, *rug* -10-, *scholier*, *vader* -4-, *weer* -11-, *zweet* -3-, *zweet* -4-.) Alg. Brab. '58

baksel *Alle gebakken en gebrouwen zijn niet eender. Alle baksels en brouwsels zijn niet hetzelfde. Iets is mislukt.* (Zie ook: *duivel* -7-, *kaf* -2-, *kalf* -13-, *kind* -5-, *pral*.) Alg. Brab. '87

bakstruifpan (zie: *druk* -1-) 't *Net zo druk hebbe as de pan mee vastelaovend.*

bal *Bal mee open deure.* Bal met open deuren. 's *Avonds de gordijnen open hebben.* Alg. Brab. '87

bal *Groot bal op klein erpel.* Groot bal op kleine aardappelen. *Grote parade*, *klein garnizoen*; *boven de stand leven.* (Zie ook: *aardappel*, *arm* -3-.) Alg. Brab. '87

bal (zie: *baan* -2-) *Op een scheef baan den bal voortslaan.*

bal (zie: *hond* -46-) *Van d'n hond z'n kont nie deugen.*

bal gehakt (zie: *mottig*) *Mottig alsof er erwten op zijn gezicht gedorsen zijn.*

balk -1- "*Daor zèn gin balken onder*", *zin de Jood, èn ie zakte dur 't ijs.* "*Daar zijn geen balken onder*", *zei de Jood, en hij zakte door het ijs.* Zeispreuk. Hier worden de gevolgen van slechte voorzorgsmaatregelen gehekeeld. Oost-Brab. '87

balk (zie: *afkomst*) "*Ik ben van hogge komaf*", *zin de knècht, "op de ball'ke gemakt en onder d'euze geborre."*

balk (zie: *zomer* -3-) *Die 's zomers gaat vissen en 's winters gaat vinken, zal het spek in de schouw niet stinken.*

balk -2- *Er zijn veel papieren balken in dat huis.* Er rust een zware hypotheek op dat huis. (Zie ook: *schrijlings*.) Oost-Brab. '58

balk (zie: *knuppel* -2-) *Et rakt an klippel of halsbalk.*

balk (zie: *april* -5-) *Mi den eerste april dan gee nao de balken die wil.*

balk (zie: *dak* -6-) *Vrijen onder één dak kost eer, mar is 'n gemak.*

balk -3- *Zijn balken laag hebben hangen.* *Vlug huilen.* Variant: *Die hé ze leeg hangen* (Helmond '87). (Balken = huilen.) (Zie ook: *klok* -3-.) Eindhoven '83

balkenbrij *Wie op 'n aander bulling eet, die weet nie wat erin steekt.* *Wie bij anderen witte*

balkenbrij eet, die weet niet wat erin zit. Wantrouwen met betrekking tot andermans vrijgevigheid. (Voor het beeld zie ook: worst -2-) Oost-Brab. (Bi) '40

bamis (zie: Bavo Sint) 'ne Groten bamis hebbe.

bamis (zie: alles -10-) Alles op z'n tijd en boontjes in augustus.

bamis (zie: Bavo Sint) Mi bomis de ram, mi St Peter (22 februari) 'n lam.

band Ennem band en ennen wis, die halt men daor tie is. Een band en een wis, die haalt men waar die is. (Volgens oude regels mag men twijgen, tenen enz voor eigen gebruik snijden.) Varianten: ipv band: garf; ipv snijdt: haalt, kapt; ... maar 'ne bonestaak uit den hof, da wordt wa grof; Band en wis meude pakke war die is (Haarsteeg '54); "nen Baand en 'ne wis die vatte daortie is, en gèerde (dekgaarde van de rietdekker) en latte, die moogde ôk nog vatte, mer de staoke uit m'ne hof, dè is toch al te grof", zei de pastoor (Cromvoirt '70); ...boom en spaar, dè is al te vaar (Kempenland '48); Unnen gaarf en unnen wis, die hólde wòdòr tie is (Oost-Brab. '78); ... maar 'n roei en 'n lat maakt een te groot gat (Oost-Brab. '81); ipv roei: staak; ... maar 'n lat en 'n paer is wel wa vaer (Oost-Brab. '81); 'ne bessem en 'n wis die haalt men waar ie is; maar de wortelen uit de pastoor z'nen hof, dat wordt wel wat te grof (Aarle-Rixtel '77); ... maar latten en staken, dat zijn wat groffe zaken (Hoogeloon '87). Alg. Brab. '87

band (zie: vat -2-) Ge bent een heilig vat zonder bodem.

band (zie: hebben -4-) Had ik, had ik hei gegeten, dan had je bessems gescheten.

band (zie: zak -10-) Het moet uit de zak of uit den band komen.

band (zie: ton -2-) Hij heeft een ton doorgeslikt, men kan de banden zien.

band (zie: doen -3-) Net doen als 'n hond die van den band gebroken is.

band (zie: rand) Uit rand en band doen.

band (zie: mutserd) Voor Pasen de mutserd nog nie in den band hebben.

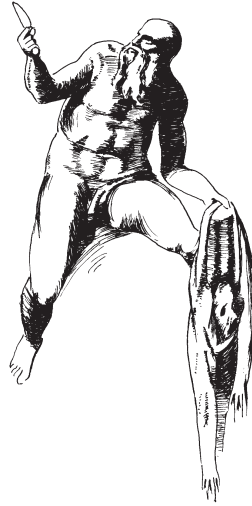
band (zie: poot -4-) Ze heeft hem aan 't pootje.

bang (zie: schildwacht) Die bang is, moet op schildwacht.

bang (zie: slaag -2-) Die niet bang is, krijgt ook nog wel eens slaag.

bang Hij is er zo bang af as 'nen hond van 'ne kluppel. Hij is er zo bang van als een hond van een knuppel. Spreekwoordelijke vergelijking. Bang zijn voor een bestraffing die nog komen moet. (Zie ook: slaag -3-; voor het beeld zie ook: hond -9-, kerk -20-) Helmond (S) 1892

bang (zie: tram -3-) Nie bang veur de tram.

Bartholomeus
naar Michelangelo

bang (zie: komen van -3-) Van Someren komen en niet bang zijn.

bang (zie: duivel -38-) Vur dun duvel of dood ginne schrik hebben.

bang Zo bang als een schelm.

Spreekwoordelijke vergelijking. Varianten: Zo bang dat men stinkt (Gilze 1892); ... as de duvel van het kruis (Oost-Brab. '87). (Zie ook: angst.) Breugel (S) 1892

bank (zie: test) Bij iemand een testje aan de bank hebben hangen.

bank (zie: lieden -3-) Rijke lui zijn deur de bank èrrem mensen mee veul cente.

bank Van 'n lang bank komme. Van een lange bank komen. Lang duren voordat iets uitgevoerd wordt. Variant: ipv bank: graacht. (Zie ook: alles -9-) Kempenland (B) '58

barbier (zie: druk -2-) Het zo druk hebben als een pruikenmaker met één klant.

barenleed (zie: kind -30-) Van het kind zijn eerste kreet, vergeet de moeder alle leed.

Barnabas Sint St Barnabas (11 juni) diej mèijt 't gras. Sint Barnabas die maait het gras.

Boerenregel. De feestdag van Sint Barnabas valt in de hooitijd. (Zie ook: Jacobus Sint, Johannes Sint -2-) Oost-Brab. '82

barrevoets (zie: ei -13-) Hij gaat barrevoets aeierlegge.

barsten (zie: buigen) Et zal wel iejt doewn: beuge, borsten of e gat waerpe.

Bartel (zie: koe -1-) "Da's mijn koe", zei Bartel.

Bartel Waar haalde Bartel de mosterd? Waar haalde Bartel de mosterd? Met deze zin snijdt men een verder gesprek af. Alg. Brab. '87

Bartholomeus Sint Berthelemeus (24 augustus) heeft met het velleke over de brembeziën gesleipt.

Bartholomeus Sint

Bartholomeus heeft met zijn velleke over de bramen gesleept. Boerenregel. Tegen eind augustus verschijnt op bramen een wit wasachtig vliesje, dat de vruchten een verdord en onsmakelijk aanzien geeft. (Dit heeft reminiscenties opgeroepen aan het afgestroopte vel van Sint Bartholomeus wiens feestdag in die tijd gevierd wordt.) Varianten: 't Velleke van St Barthelemeus is op de brembesien, dan kan d'r van sterven (Oost-Brab. 1892); Bartholomeus heeft er met zijn huid (vel) overgeslept (Nistelrode '40); Brembesies kunde eten tot Bartelemeuus erover gekropen hi (Waalre '68); ipv gekrope: gereje (Acht Zaligheden '75); Na vijftien augustus meugde gin brembezien mèr plukken, want dan hé Mozes er mee z'n velleke overgeslept (Hoogeloon '84). Alg. Brab. '87

Bartholomeus Sint (zie: knol) Wie knollen wil eten, moet St Laurentius (10 augustus) niet vergeten.

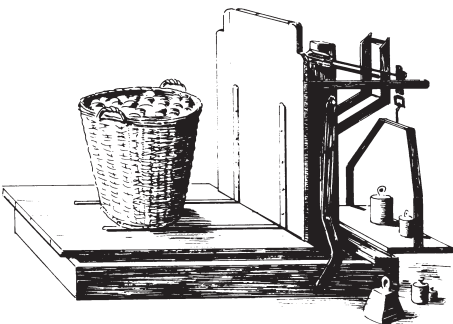
Bartje (zie: blinde -1-) "We zullen wel zien", zei de blinde.

bas Een bas ... die haolt 't wit zaand uit de grond. Een bas ... die haolt het wit zand uit de grond. Woordspeling. Een zanger met een diepe stem. (Bas is ook *baas* die haalde het wit zand, dat zeldzamer is dan zwart, voor zijn vrouw uit de grond om er de vloer "in den herd" 's zondags mee te versieren.) Alg. Brab. '87

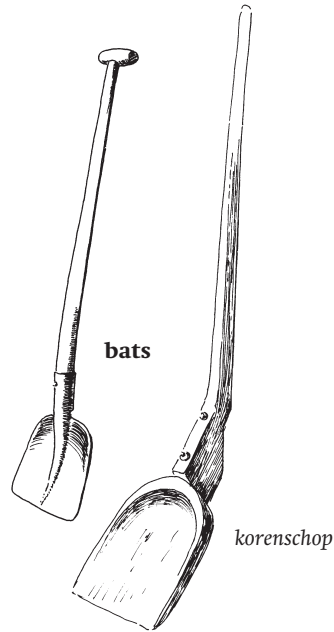
bascule Op de baskuul geweest zijn. Op de bascule geweest zijn. Gewogen zijn. (Als een boerendochter of boerenzoon trouwplannen heeft, gaan de ouders na wat de bruidegom bezit.) (Zie ook: *punder*, *ruiken*.) Alg. Brab. '87

bast (zie: hand -9-) Ge moet oe hand nie tussen schors en boom stēken.

bastaard Iemand basterd delen. Iemand bastaard delen. Iemand niet laten meedelen in een erfenis. (Volgens een oud recht was een buitenechtelijk kind uitgesloten van de nalatenschap: Item, dat geene bastaarden erfenisse ontfangen van haren vader, ten waare bij gifte of maake

bascule

Utrecht 1729.) Variant: ipv *delen*: *maken*. (Zie ook: *Zeebregts*.) Oost-Brab. '87

basterdlijster (zie: zingen -3-) Zingen als een basterdlijster.

bats 't Bats hēbbe. Druk praten. Bats (*batsch*) heeft te maken met ijdel zwierig. Men bedoelt de manier van spreken, het willen weten en daarvan met veel woorden gewag maken. (Zie ook: *blaar*, *eelt* -2-, *gat* -22-, *hennengat*, *honderd en tien*, *kat* -29-, *kist* -1-, *knikker*, *koets*, *komen van* -2-, *kont* -31-, *lullen* -3-, *mondfiat*, *monnik*, *nek* -3-, *non* -2-, *oor* -6-, *op en neer*, *pin* -2-, *rijf*, *schaar* -1-, *schel*, *stijl*, *stok* -4-, *vel* -2-, *viijhonderd*, *voet* -3-, *vrouwentong*, *wekker*, *wind* -17-.) Meierij '89

Bavo Sint 'ne Groten bamis hebbe. Een grote Sint Bavomis hebben. Op Sint Bavo (1 oktober) veel te betalen hebben. (*Bavomis* was de betaaldag in onze streken. Dan moesten alle huren, pachten, lonen, alsmede de goederen die op veilingen gekocht waren, betaald worden.) Alg. Brab. '87

Bavo Sint (zie: zomer -4-) Een droge zomer, een natte bamis.

Bavo Sint *Mi bomis de ram, mi St Peter (22 februari) 'n lam*. Met Sint Bavo de ram, met Sint Petrus een lam. Boerenregel. (Brengt men op Sint Bavo de ooi bij de ram dan werpt ze met Sint Petrus haar lammetje(s).) Oost-Brab. '80

bed (zie: *aanhouders*) "D'n onhaauer wint", zin Dokus, èn ie gong nor bed mi al z'n dingen on.

bed -1- “Dè skilt ’n bed”, zin de meid, èn ze sliep bij de knecht. “Dat scheelt een bed”, zei de meid, en ze sliep bij de knecht. Zeispreuk. (Zie ook: *afkomst.*) Oost-Brab. (Sw) ’86

bed (zie: vrouw -5-) ’n Zatte vrouw is ’n engel in bed.

bed (zie: hul -1-) ’t Hòltje gehangen en ’t bedje gespreid.

bed (zie: weer -2-) ’t Is geen weer om ’n hond erdeur te jagen.

bed (zie: kind -7-) ’t Is niks werd ès de kènder ’t bedje gespraaid vènen; of ze pissen erin of ze rollen eruit.

bed (zie: ongeluk -3-) A’s et ongeluk ew dient, dan doet er niks an.

bed (zie: alles -4-) Alles is kits: de kachel op bed en de kleine in de kolenbak.

bed (zie: boer -27-) Als ’nen boer gaat sterven, wil hij het bed nog eens uit.

bed (zie: drie -1-) Als ge trouwt, dan bende drie dingen kwijt: de beste plaats in bed, het leste woord en de sleutel van de geldzak.

bed (zie: zon -4-) Als men kwaad is, moet men de zon er niet over naar bed laten gaan.

bed -2- Altijd midden in het bed moeten liggen. 1. Altijd het beste moeten hebben.

Variant: *Ergens midden in het bed liggen* = 2. ergens goed aangeschreven staan. (Voor 1. zie ook: *baat*; voor 2. zie ook: *bescheten*, *lucht* -9-.) Alg. Brab. ’87

bed (zie: broek -6-) Beter de broek aan een wieg gescheurd, dan een oud wijf op het bed gebeurd.

bed -3- Bove zèn ze de bedde wir an ’t schudde. Boven zijn ze de bedden weer aan het schudden. Het sneeuwt. Alg. Brab. ’87

bed (zie: dadel) Dadels en vijgen, om kinderen naar bed te krijgen.

bed (zie: been -8-) De benen nie verder uitsteken as oe dekens lang zijn.

bed (zie: zon -7-) De zon gi schön gewaassen nor bed.

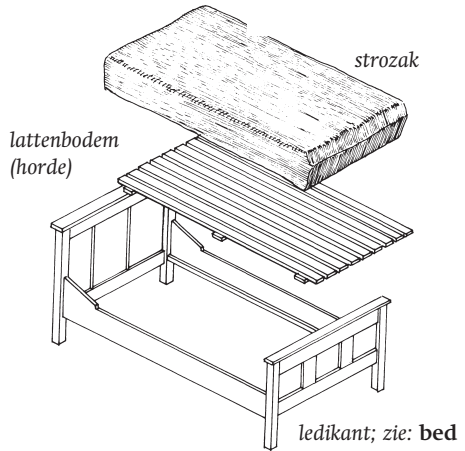
bed (zie: vuur -4-) Die met vuur speelt, pist ’s nachts in zijn bed.

bed (zie: vlo -3-) Die verliesde nie vur un vlo in bed.

bed (zie: dromen) Dromen is bedrog, schet in ew bed, dan heddet ’s maerges nog.

bed -4- Ergens mee te bed gaan en ermee opstaan. Ergens mee naar bed gaan en ermee opstaan. Voortdurend in gedachten met iets bezig zijn; iets niet van je af kunnen zetten. Alg. Brab. ’87

bed -5- Erges nie mee naor bed gaon. Ergens niet mee naar bed gaan. Ergens niet op vertrouwen; er niet akkoord mee zijn. Alg. Brab. ’87

bed (zie: eten -8-) Eten, bidden, pissen en naar bed.

bed -6- Ge moet er een beddeke van zaaien. Je moet er een bedje van zaaien. Tegen iemand die dikwijls van personeel verandert. Alg. Brab. ’87

bed -7- Ge moet oe eigen nie uitkleje voor ge naar bed gaat. Je moet je niet uitkleden voor je naar bed gaat. 1. Je moet je bezit niet te vroeg onder de erfgenamen verdelen; 2. ook bij andere zaken moet je goed uitkijken. Variant: *Zijn klompen uitdoen voor men naar bed gaat.*

(Voor 1. zie ook: *hemd* -6-, *kat* -37-, *schoen* -2-; voor 2. zie ook: *oog* -25-, *oog* -26-.) Alg. Brab. ’87

bed (zie: hen -13-) Ge zoudt er de hengen van te bed doen en zelf op de hort gaon zitten!

bed (zie: gereformeerd) Geriffformeerd in bed liggen.

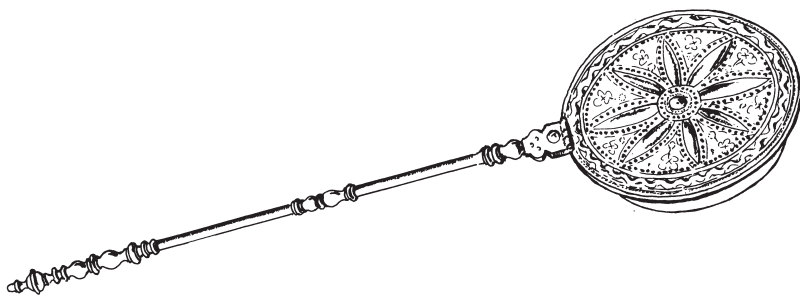
bed -8- Het bed in de vurhof hebbe staon. Het bed in de voortuin hebben staan. Bedgeheimen niet vóór zich kunnen houden. (Zie ook: *was*.) Alg. Brab. ’87

bed -9- Het bed verkopen en zelf op de hoort gaan zitten. Het bed verkopen en zelf op de lattenbodem gaan zitten. Zichzelf door vrijgevigheid benadelen. (Met bed is hier de matras bedoeld. Vroeger zat men in bed. *Hoort* = gevlochten latwerk, waar de matras op lag; op de schelft hangt een hoort waar de kippen op slapen.) (Zie ook: *gat* -16-.) Alg. Brab. ’87

bed -10- Iemand van bed op stroo helpen.

Iemand van bed op stro helpen. 1. Iemand van de wal in de sloot helpen; 2. verkeerd helpen. (Dodan werden vroeger op stro gelegd.)

Varianten: *ipv helpen: (ge)raken* 3. achteruitgaan; *Van het bed op het stro komen* achteruitgaan (Breda ’77). (Voor 1. zie ook: *vet* -5-; voor 3. zie ook: *haak*, *klaver*, *mallemoer*, *pissebed*,

bedpan

stoep -3-, vink, vlieg -2-, wei -7-) Alg. Brab. '87

bed -11- In 't bed is 't nog zo slecht nie: rondom werm en ge verbrandt oe eige nie. In het bed is het nog zo slecht niet: rondom warm en je verbrandt jezelf niet. Waarschijnlijk letterlijk bedoeld. Alg. Brab. '87

bed -12- In zijn bed zeiken om werrem te liggen. In zijn bed plassen om warm te liggen. Het middel is erger dan de kwaal. Alg. Brab. '87

bed (zie: introuwen) Introuwe en in bed piesen is mar efkes werm.

bed (zie: Vrouw OL -4-) Lieve Vrouwke, schudt uw bedje dat de pluimkes vliegen.

bed (zie: kat -34-) Men zou er de katten van te bed doen en zelf in de asse gaan ligge.

bed -13- Mi bed en bult vertrekken. Met bed en bult vertrekken. Vertrekken met alle bezittingen. Alg. Brab. '87

bed -14- Nie in bed pissen en toch nat worre. Niet in bed pissen en toch nat worden. Onschuldig veroordeeld worden. Variant: Nie gepist en toch nat (Alg. Brab. '87). West-Brab. '87

bed (zie: even) Ut is mèèn um ut even of ik vur mun bed lig of erneve.

bed (zie: worst -3-) Voor 'n stukje worst geen heel varken in bed willen.

bed (zie: woensdag) Woensdag voor de wet, donderdag voor het bed.

bed -15- Zo dik as ge mè uw bed draagt, verliesde stro. Zo vaak als je met je bed draagt, verlies je stro. Verhuizen kost bedstro. Kneysel '90

bedanken (zie: hond -45-) Van bedanken gaan de beste hond kapot.

beddenkoets (zie: schroef) Op schroeven lopen lèk Martekes beddekoets.

beddenstro (zie: wiegestro) 't Wiegestro zit nog achter z'n oren.

bedelaar (zie: aanhouden) Aanhouden als de Lommelse hond.

bedelaar (zie: schooier -1-) Als een schooier te paard zit, weet hij niet welke straat hij in wil rijden.

bedelaar (zie: sterk -1-) Eeuwig sterk is eeuwig bedelaar.

bedelaar (zie: Lichtmis -9-) Lichtmis donker maakt de boer tot jonker; Lichtmis klaar dan is de boer 'n bedelaar.

bedelaar (zie: schelm) Liever schelm as bedelaar.

bedelstaf (zie: geldbuidel) De geldbuidel hangt geen 100 jaar aan dezelfde deur.

bedevaart -1- 'n Houtere bevert. Een houten bedevaart. Een niet volgens de geldende regels volbrachte bedevaart; niet te communie gaan in de mis volgend op een bedevaart. (Hout = niet echt.) Gemert '76

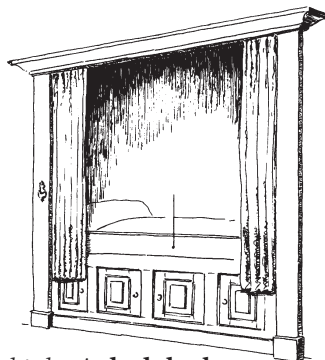
bedevaart -2- Als de bedevaarten naar Kevelaar trekken, zijn de bramen rijp. Boerenregel. (Die bedevaarten zijn eind augustus, begin september.) Kempenland (Kr) '86

bedevaart (zie: koren -3-) As 't koren twee konten groot is.

bedevaart -3- Een loze bevert. Een loze bedevaart. Een vergeefse bedevaart. Hoogeloon '48

bedevaart -4- Gô nô de beavert fan 't Hajlich Kraojs, dan bènde smiddes al wir taojs. Ga naar de bedevaart van het Heilig Kruis, dan ben je 's middags al weer thuis. Is ironisch bedoeld, want de bedevaartplaats is Gemert. (Daar wordt sinds lang de relikwie van het Heilig Kruis vereerd.) Gemert '77

bedonderen (zie: Rome) Ge moet in Rome zijn om de paus te bedonderen.

bedstede; zie: bedplank

bedplank *Mi de bedspoon aongeteld zen.* Van de bedplank aangeteld zijn. Vanaf de eerste huwelijksnacht zwanger zijn. (*Bedspoon* = de opstaande plank aan de voorzijde van de bedstee.) Variant: ipv *bedspoon*: *bedplank*. (Zie ook: *akker*.) Alg. Brab. '87

bedplasser (zie: *kijken -23-*) *Kèken a's ene pier uit 'n deuske.*

bedriegen (zie: *boer -52-*) *Die 'nne boer wil bedriege, moet 'nne aandere boer meebrengen.*

bedriegen *Erres me' geklôt zen ès 'nen aauwen os.* Ergens mee bedrogen zijn als een oude os. Spreekwoordelijke vergelijking. Ergens lelijk mee zitten. (Zie ook: *beurs -1-*, *bij zijn, gehad hebben, hitte, slim -1-*, *tobber*.) Oost-Brab. (Sw) '90

bedrieger (zie: *bout*) *Boutje bij boutje, want God is geen bedriegertje.*

bedrieger (zie: *lieger*) *Liegers da zèn bedriegers en da zijn of worre schelmen.*

bedroefd *Ge kunt toch wel bedroefd zijn, al schreuwde nie.* Je kunt toch wel bedroefd zijn, al huil je niet. Je kunt verdriet hebben zonder dat iemand anders het merkt. Variant: *...al jankte (huilde) nie* (Oost-Brab. '89). (Zie ook: *kruis -1-*.) Alg. Brab. '87

bedrog (zie: *dromen*) *Dromen is bedrog, schet in ew bed, dan heddet 's maerges nog.*

Beek (zie: *schuld -1-*) *Eigen schuld is eigen schade.*

Beek (zie: *gaan -3-*) *Gaan als de zagers van Beek.*

Beek *Hier en te Beek één.* Hier en in Beek één. Spottend als er bij maar weinig rozijnen in het brood zijn. (*Beek* = *Hilvarenbeek*.) Variant: *Ge kunt met de fiets van de een krint naar de ander fietse* (Oost-Brab. '87). Tilburg '70

Beek (zie: *Lieshout*) *Lijshout sonder dieven, Beek sonder moordenaars en Aarle sonder hoeren, dan sal de weereld nijet lang meer doeren.*

Beek *Over Beek en Esbeek naar Poppel gaan.* Met een omweg zijn doel willen bereiken. (Zie ook: *Bakel*.) Tilburg eo '86

Beemd *De Bimd ingaon.* De Beemd ingaan. 1. Sterven. Variant: *Op de Bimd liggen* 2. dood zijn. (In Schijndel ligt het kerkhof in de "Beemd".) (Voor 1. zie ook: *aftellen*; voor 2. zie ook: *been -14-*, *beukenheg, bil -3-*, *De Wilde, doornenheg, grondheer, hemd -7-*, *Hogen Dries, ijzer -1-*, *Jan Hensen, Jantje Marinus, kast -3-*, *klomp -12-*, *kont -39-*, *laatste, lang -2-*, *lap -7-*, *laten houden, lepel -3-*, *meet, Mokerhei, mollemiesjes, opkuilen, Orthen, papenkuil, pieletje, pisser, poten, Putte, rekken, RIP, riptum, roe -3-*, *rug -9-*, *runnen, schoen -4-*, *stinkerd, stro -7-*, *tuin -1-*, *uitslepen, verraden, wijzer*.) Schijndel (Bi) '40

been (zie: *dokter*) *"'t Gao goed", zeej den dokter, "'t aander been moet er ook afl!"*

been (zie: *ongeluk -1-*) *"Een ongeluk komt nooit alleen", zei Uilenspiegel, en hij brak hals en been.*

been (zie: *blok -1-*) *'n Blok aan 't been hebben.*

been (zie: *geloof -1-*) *'t Beste geloof is dè vlis beeter is ès been.*

been (zie: *tafel*) *'t Is dezelfde tafel waar jullie de voeten onder steken.*

been (zie: *vlees -2-*) *Als 't vlees eraf is, gooien ze de benen buiten.*

been -1- *Been hebben als een taks.* Benen hebben als een taks. Spreekwoordelijke vergelijking. Kromme benen hebben. (*Een taks* = een kleine hond met kromme pootjes.) (Zie ook: *beugeling, bril -3-*, *broek -10-*, *kooi, varken -13-*.) Alg. Brab. '87

been -2- *Been hebbe tot de kont òn toew.* Benen hebben tot aan de kont. Opvallende lange benen hebben. Variant: *Mè 'n kont op hog been.* (Zie ook: *goede -1-*, *goede -2-*, *goede -9-*, *mest -4-*, *schelft -4-*, *wind -3-*.) Alg. Brab. '87

been -3- *Been lāk e muilepārd.* Benen als een molenpaard. Spreekwoordelijke vergelijking. Dikke benen. Varianten: *... ene muilestānder* (molenstander = paal van een molen); *... ene pennestāk* (penhouder, zijn dunne benen); *... ene strosnè:r* (strosnijder, zijn zwakke benen). Kempenland (B) '58

been -4- *Been noch teen kenne.* Been noch teen kennen. Een kind dat nog niet kan lopen. Alg. Brab. '87

been -5- *Da's tegen het verkeerde been aan.* Dat is tegen het verkeerde been. Terechte kritiek wordt als pijnlijk ervaren. Variant: ipv *verkeerde*: *heren* (West-Brab. '50). (Zie ook: *achteraf*.) Alg. Brab. '87

been -6- *Dat zal lange benen hebben.* Dat zal lang duren 1. Een werk dat niet opschiet; 2. een slepende ziekte. (Voor 1. zie ook: *alles -9-*.) Alg. Brab. '87

been -7- *De been zijn te kort om op 't perd te kommem.* De benen zijn te kort om op het paard te komen. Met geld geholpen moeten worden. Alg. Brab. '87

been -8- *De benen nie verder uitsteken as oe dekens lang zijn.* De benen niet verder uitsteken dan je dekens lang zijn. *De tering naar de nering zetten*; niet meer kopen dan je betalen kunt. Varianten: ipv *benen*: *voeten*; ipv *dekens*: *lakens, bed*; *De benen uitsteken navenant de dekens lang zijn* (Oost-Brab. '87). (Zie ook: *haard, spek -3-*.) Alg. Brab. '87

been -9- *De benen strak haauwe.* De benen strak houden. Niet toegeven. (Zie ook: *kont -13-*.) Alg. Brab. '90

been (zie: *haas -3-*) *De hazen breken er de been op.*

been

been (zie: *hersens -1-*) Die z'n hersens niet gebruikt, moet z'n benen gebruiken.

been (zie: *aarde -2-*) Erd aon de knieën.

been -10- Erges van been toe teen aan bekend zijn. Ergens van been tot teen mee bekend zijn. Geheel met iets op de hoogte zijn. (Zie ook: *haas -9-*, *hoed -9-*, *kort -1-*, *markt -5-*.) Alg. Brab. '87

been (zie: *omstoten*) Ge zult veel kosten van omstoten, als ge staande beens sterft.

been -11- Het achterste been bijtrekke. Het achterste been bijtrekken. Opschieten, voortmaken. Variant: Z'n *èngde bètrêkke* (Gemert '76). Alg. Brab. '87

been (zie: *staart -6-*) Het hengt er mie de starten uit.

been (zie: *buik -5-*) Het unne buik met benen zetten.

been (zie: *kluwen*) Hij heiget klówken an z'n been.

been (zie: *kerkzanger*) Kerkzangers staan met een been in de kerk en met het andere in het café.

been -12- Klage mi gezonde been. Klagen met gezonde benen. Klagen zonder reden. (Zie ook: *pap -7-*.) Alg. Brab. '87

been (zie: *vel -7-*) Krek vel over been krijgen.

been -13- Mee twee beën ineens schuppen. Met twee benen tegelijk schoppen. Erg kwaad zijn. (Zie ook: *beest -3-*, *hart -7-*, *hoorn -2-*, *kam -3-*, *kam -4-*, *keutel -2-*, *klaauw*, *korf -1-*, *kwaad -3-*, *malinge*, *milt*, *rijden*, *staart -13-*, *staart -14-*, *tand -1-*, *tekeergaan*, *uitvallen*, *vals*, *vuur -9-*.) Tilburg eo '86

been -14- Met de benen omhoog liggen. Gestorven zijn. (Zie ook: *Beemd.*) Gilze (S) 1892

been -15- Met twee benen in één broekspijp zitten. In een lastig parket zitten; voor een moeilijke keus staan. Variant: *ipv been: kous*. Alg. Brab. '75

been -16- Met z'n been door de hoorden gevallen zijn. Met zijn been door de hoorden gevallen zijn. Een misstap begaan hebben. (Hoorden zijn grote plakken gevlochten buigzaam hout, die vroeger oa op de balken van de hooizolder gelegd werden.) Oost-Brab. '78

been -17- Nergens been in proeven. 1. Er geen heil in zien; 2. het zo nauw niet nemen.

(Voor 2. zie ook: *God -27-*, *horen zeggen*, *men-deur.*) Bergen op Zoom (S) 1892

been (zie: *hond -40-*) Nie werd zèn da de hond tegen oe been zeiken.

been -18- Op de achterste benen gaan staan.

Kwaad worden. (Zie ook: *adem.*) Alg. Brab. '90

been -19- Op de laatste benen lopen. 1. Als een bevalling aanstaande is; 2. als de dood nabij is; 3. als iets bijna afgelopen is. (Voor 1. zie

ook: *aftellen*; voor 2. zie ook: *aardappel -7-*.)

Alg. Brab. '87

been (zie: *slim -2-*) Slim is ie wel, mar mist an z'n benen.

been (zie: *teen -4-*) Teen noch been kenne.

been (zie: *duivel -37-*) Tusse twëllef en één zen de duyvels ter been.

been (zie: *hond -44-*) Twee honden die knabbelen aan één been, komen zelden overeen.

been (zie: *paard -45-*) Zelfs 'n pèèrd valt nog wel, al heet-j't vier been.

been (zie: *droog -4-*) Zo droog als been.

been (zie: *kop -38-*) Zo'nen berrevoetse kop hebben, dè-t'er alle vliegen de been op breken.

beenderen (zie: *Mokerhei*) Op de Mokerhei mee z'n beentjes liggen te rammelen.

beenderhuis (zie: *mager -3-*) Zo mager als OL Heer aan 't kruis.

beer (zie: *melk -1-*) "Jüst de melk", zei d'n boer, "anders was d'n os net zo goed as de koe."

beer -1- 'n Beer kent negen liedjes, ze gaan allemaal over honing. Een beer kent negen liedjes, ze gaan allemaal over honing. Tegen iemand die blijft vragen om dezelfde zaken, ook al zijn ze geweigerd of onbereikbaar. (Zie ook: *kruilstaart.*) Riel (Sch) '85

beer -2- Baeren in de locht zien. Beren in de lucht zien. Een zaak donker inzien.

West-Brab. '87

beer -3- Beren op de weg zien. Moeilijkheden onderkennen. West-Brab. (MB) '92

beer -4- De beer is los. De remmen zijn los.

Alg. Brab. '87

beer -5- De's 'ne goeien um d'n beer te lèije. Dat is een goede om de beer te leiden. Dat is een luiwammes bij uitstek; hij laat het werk aan een ander over. (De *berenleider* was iemand die met de beer (mannetjesvarken) rondtrok om zeugen te gaan dekken.) (Zie ook: *bakpan.*) Alg. Brab. '87

beer -6- Den beer rije. De beer rijden. 1. De beerput leegmaken; 2. boos worden, opspeulen. (Voor 1. zie ook: *bruid -7-*, *bruiloft*; voor 2. zie ook: *adem.*) Alg. Brab. '87

beer -7- Er kan geen beerke gelubt worden, of hij moet erbij zijn. Er kan geen beertje gecastreerd worden, of hij moet erbij zijn. Hij bemoeit zich overal mee. Variant: *ipv beer: haon* (Oost-Brab. '90). (Zie ook: *overal.*) Alg. Brab. '87

beer (zie: *hand -12-*) Handen als een beer.

beer (zie: *Hein*) Hein, Katrijn, d'n béér is los, hurt 'm toch 's brullen, snijd 'm z'n neus en z'n oren af, dan hedde wa te smullen.

beer (zie: *he*) Hé dè's 'ne verkesvloek diej moete bij d'n beer gòn biechte.

beer (zie: hort) *Mee horten en stoten, net as den beer zeikt.*

beer (zie: oog -16-) *Met de ogen knippen as 'nen beer die jong makt.*

beer (zie: boer -77-) *Un boer en un zog hebbe noeit genug, mer nun heer en un beer die willen altijd meer.*

beer (zie: voet -10-) *Voeten hebben als nen beer.*

Beer -8- *Zo kan Jantje de Beer het ook.* 1. Kleine jongens aftuigen; 2. door buitengewone goede kaarten het spel winnen. (Voor 2. zie ook: thuis -5-) Den Bosch '75

beergeltkost *Op beergeltkost staan.* Op beergeltkost staan. 1. Slechte kost krijgen. (Gelt = vrouwelijke big. Als ze bij de berenboer moest blijven omdat het dekken niet lukte, kreeg ze boekweitkaf met water.) Varianten: *Vrete waar 'nen beergelt nie brunstig af wordt* (Oost-Brab. '87); *Beergeltkost krijgen* 2. weinig te eten krijgen (Oirschot '86); *Malkalvenkost* (Vessem '86). (Maalkalf = jonge vaars, die nog niet gekalfd heeft.) (Voor 1. zie ook: gal, Hannekeskost, pad -2-, pot -14-, schut, soep -2-, veulen -2-; voor 2. zie ook: bril -1-, plooi, tand -3-, tand -4-, vet -1-, zak -7-) Oost-Brab. '58

beerput *Als de beerput en de mesthoop hard stinken, brengt de regen zo volop drinken.* Als de beerput en de mesthoop erg stinken, brengt de regen zo volop drinken. Weersvoorspelling. Variant: *ipv beerput: wc.* (Zie ook: bij -4-, blaas, boot, donder -2-, gerstmaand, haan -16-, hamerslag, Hollander -3-, hond -43-, houwmouw -2-, kikvors -2-, krab, kring, Laurentius Sint, maan -3-, maan -4-, Margaretha Sint, morgenrood, oosten, pad -6-, paling, Petrus en Paulus Sint -1-, Petrus Banden Sint, regen -4-, roet, Rombout Sint, rook -1-, schaaap -5-, scharenslijper, vis -2-, water -21-, weer -7-, wind -5-, wind -10-, Zevenslaper, zomer -4-, zon -6-, zon -11-) Alg. Brab. '87

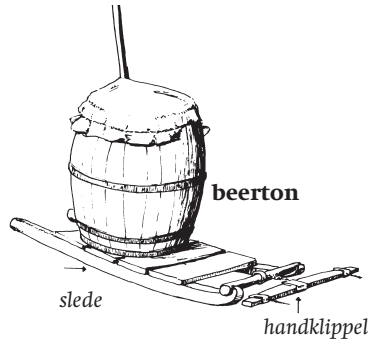
beerton *Ge kunt uit een beerton geen honing halen.* Je kunt uit een beerton geen honing halen. Het is een onmogelijke zaak. (De beerton was een ton onder de ouderwetse wc.) (Zie ook: erwt -5-, langzaam komen, melk -8-, mens -17-, ruin.) Megen (Bi) '40

beest (zie: boer -6-) *"Et sakt", si ten boe.r, èn ed bést tè wint.*

beest (zie: aard) *'t Is den aard van 't beestje.*

beest (zie: negennegentig) *'t Is er enen van de negennegentig.*

beest -1- *'t Is er mar 'n bisje bij.* Het is er maar een beestje bij. Het ene onderwerp waarover gesproken wordt, stelt niets voor in vergelijking met het andere. (Zie ook: rat -1-) Tilburg '73

beest (zie: zonde -3-) *'t Is zund van 't beesje: 't kos zo mooi danse.*

beest -2- *Als het beestje maar een naam heeft.* 1. Aan een pasgeboren kind moet een naam gegeven worden; welke, dat doet er niet toe; 2. zaken of personen met een ongebruikelijke naam. (Voor 1. zie ook: boer -47-, boer -49-, kind -1-; voor 2. zie ook: duivel -28-) Alg. Brab. '87

beest (zie: Lichtmis -6-) *Als met Lichtmis het kaarsje is gewijd, zijn de oude paarden van de dood bevrijd.*

beest (zie: kop -6-) *As ouwe kop op 'n verken stond, zouden ze zeggen, het bistje is ziek.*

beest -3- *D'n bist uithange.* De beest uithangen. De beest spelen, erg te keer gaan, razen, tieren. Varianten: *ipv uithange: rijden; D'n bist spanne* (Gemert '85). (Zie ook: been -13-) Alg. Brab. '87

beest (zie: boer -41-) *De boer is neven et beesje afgesneje.*

beest (zie: zegen -2-) *De zeegen mit chêt; geluk mit bést.*

beest (zie: kooi) *Dicht bei de kooi weien de schaop nie.*

beest (zie: brouwer) *Eenen brouwer sonder mout, eenen timmerman sonder hout, eenen schoenmaker sonder leesten, eenen boer sonder beesten, dat sijn vier arme geesten.*

beest (zie: haar -10-) *Er groeit gin kaoi haor op 'n goei bist.*

beest (zie: geest -2-) *Hedde ut over de gist dan ziede ut bist.*

beest -4- *Het bisje bij de naam noemen.* Het beestje bij de naam noemen. *Man en paard noemen; zegen wat het probleem is.* Alg. Brab. '87

beest -5- *Iemand 'n bisje in 'n oor zetten.* Iemand een beestje in het oor zetten. Een vrouw zwanger maken. (Zie ook: buik -5-, haan -4-, kam -3-, kneukel, meisje -6-, schort -1-, waterverf.) Tilburg (D) '16

beest

beest (zie: kerstnacht) *Op kerstnacht van twaalf tot één staan al de beesten op de been.*

beest (zie: toebak) *Toebak is goed voor mensen, niet voor beesten.*

beesterij (zie: ondeugd) *De ondeugd komt eruit.*

beet (zie: noop) *Noop hebben.*

beetje *“Alle beetjes helpen”, zei de mug, en ze piste in de zee. Zeispreuk. Als men een kleine bijdrage aan iets levert. Varianten: ipv helpen: baten (Eindhoven '84); ipv mug: boer (Gemert '84), begijn (Dommelen '63), spin; ipv zee: Rijn; ... piste in de zee, en toen liep (stroomde) die over (EOB '84); ... zee; eerst was ie vol en toen liep ie over (EOB '84); ... zee, en zag 't water van de zee stijgen; ... zee, en toen kon de schipper weer varen (Oost-Brab. '90); ... zei de olifant, en hij slikte een mug (Bakel 1892);... “baten”, zei den boer, en hij vraat vliegen (Geldrop '62); ... “helpen”, zei de kleermaker, en hij roeide met een naald (Lithoyen '78); ipv kleermaker: snijer (Reek '62). (Zie ook: duivel -43-, hulp, tijd -9-.) Oost-Brab. '85*

beetje (zie: virtueukje) *'t Ga mee virtueukjes, net as Jan de kat voeiert.*

beetje (zie: eind -5-) *Dè kenne van ênje toe bietje.*

beetje *Iemand op 'n bietje hebben. Iemand op een beetje hebben. Iemand weinig achten.*

Oost-Brab. '40

bef (zie: boord) *Den bāf hog anhebbe.*

begankenis (zie: drukte) *'t Is 'n hil begenkenis.*

begieten (zie: stront -12-) *Ge zot 'm mè stront begiete.*

begijn (zie: kermis -1-) *“'t Is altijd geen kermis”, zei de begijn, en sneed een appel in vieren.*

begijn (zie: beetje) *“Alle beetjes helpen”, zei de mug, en ze piste in de zee.*

begijn (zie: arbeid) *“Arbeid is zaligheid”, zegt de begijn, “maar langs de kantjes gegaan is ook geen kwaad gedaan.”*

begijn (zie: klontje) *“De kleinste klontjes zijn de zuutste, maar ik eet ze niet graag”, zei de begijn, en ze nam de grootste.*

begijn *'t Is een begijnendaggeld. Het is een begijnendaggeld. Dit zegt men bij het vinden van een speld. (Het is een zinspeling op het karige loon van begijnen. Dit zijn vrouwen die zonder kloostergeloften af te leggen als geestelijke zusters met elkaar leven en voor kinderen en zieken zorgen.) Breda (S) 1892*

begijn (zie: vrouw -10-) *Als vrouwke vuil den herd uitkeert, laachen alle huukskes.*

begijn (zie: deugd) *De deugd in 't midden en de prullerij opzij.*

begijn (zie: pater) *Paoters, nonnen en begijnen, zijn nie zo heilig as ze schijnen.*

begin -1- *“'t Is nog maar 't begin”, zei de ooievaar*

tegen de pier toen hij hem half op had. “Het is nog maar het begin”, zei de ooievaar tegen de pier toen hij hem half op had. Zeispreuk. Inhalig zijn. (Pier = worm.) (Zie ook: baat, boer -77-.) Oost-Brab. (S) 1892

begin -2- *“Alle begin is moeilijk”, zei de dief, en hij stal een aambeeld. Zeispreuk. Variant: “Alle beginsels zijn moeilijk”, zei de duivel, en hij stal een aambeeld (Oost-Brab. 1892). (Zie ook: duivel -25-, eer -1-, ei -5-, struif -3-.) Oost-Brab. (ED) '84*

begin -3- *Da's het begin van de honderdduizend. Dat is het begin van de honderdduizend. Reactie van iemand, die zuinig is op de kleintjes. (Zie ook: halfke, stuiver -1-.) Alg. Brab. '87*

begin (zie: introuwen) *Introuwe en in bed piesen is mar efkes wèrm.*

beginnen (zie: gelijk -3-) *Ge had al gelaik, vur ge begint.*

beginnen (zie: achterste) *Ge moet nie mee 'wen achterste et urst beginne.*

begrafenis (zie: hoed -6-) *Er ene zijn om mi enen hogen zije achter 'n begrafenis te lopen.*

begrafenis (zie: mier) *Voor iedere zeikmier die je kapot trapt, komen er tien op de begrafenis.*

begrafenis (zie: prijzen) *Wanneer iedereen u prijst, is uw begrafenis nabij.*

begraven (zie: Blijenberg) *Die is te Blijenberge begraven.*

begraven (zie: hart -8-) *In imes z'n hart begraven liggen as 'n boerenkont in 'nen turkslaire broek.*

begraven (zie: bimbam) *Mee 't klein bimke begraven.*

behagen *As ge het krijgt naor oe behagen, worde weggedragen. Als je het krijgt naar je behagen, word je weggedragen. Als je het naar je zin krijgt, ga je dood. (Zie ook: huis -2-, lijkkoeets.)*

Alg. Brab. '87

behoren (zie: zijn -1-) *'t Is zo 't is, maar niet zo 't hoort.*

behouden zijn (zie: verneuken) *Ermee vernukt zijn als een dorp met een gekke pastoor.*

bek *Ergens bek op zijn. Ergens begerig naar zijn. (Zie ook: freet -1-, staken.) Oost-Brab. (Bi) '40*

bek (zie: zomer -5-) *In de zomer was een kat haas, in de winter is een kat spek.*

bek (zie: koe -38-) *Men melkt een koe door de bek.*

bek (zie: mond -13-) *Nou brikte m'nen bek open.*

bek (zie: pronken) *Pronken as 'n kat die enen bulling in d're mond hee.*

bek (zie: vogel -13-) *Wêke vogeltjes hebben weke bekjes, daarom heten ze kwikstertjes.*

beklagen (zie: benijden) *Wordt men benijd dan gaat het ons goed, wordt men beklaagd dan zijn wij den bloed.*

bekomen *Ge bent bekomen, net als 'n platluis. Je bent bekomen, net als een platluis. Spreekwoordelijke vergelijking. Je ziet er veel beter uit; iemand heeft iets nieuws aan. (Een platluis leeft op mensen op zeer behaarde plaatsen maar niet op het hoofdhaar; heeft een platte schijfvorm.) Oost-Brab. '82*

bekwaam (zie: mens -7-) *Arme mensen hout en rijkeluiskinderen zijn vroeg houwbaar en vroeg trouwbaar.*

bel (zie: fiets -1-) 'n Fiets hebben.

bel (zie: Deurne) *De Deurnse bokken komen hier schrokken, trekken aan de bel en vallen achterover in de hel.*

bel (zie: huis -15-) *Wel wel, wel wel, een huis met 'n bel.*

bel *Ze hebbe ook nie ammel bellekes aon, die naor de kerk gaon. Ze dragen ook niet allemaal belletjes, die naar de kerk gaan. 1. Bedoeld zijn bruidjes die moeten trouwen; 2. zaken zoals ziekten en schulden, waarvan het bestaan sterk vermoed wordt. Varianten: ... dan zoude er veul heure rammelen (Kempenland '87); ipv rammelen: bellen, rinkelen (Oost-Brab. '87); Ze hebben ook niet allemaal bellekes aan. (Voor 1. zie ook: aanbranden.) Alg. Brab. '87*

Belg (zie: Hollander -3-) *Es den Hollander mee zand begint te gooien, begint den Bels mee wotter te gooien.*

Belgisch (zie: spoor -4-) *Het Bels spoor is er niks bij.*

Belgisch (zie: varken -22-) *Liever Belgisch verken als Hollandse mens.*

België (zie: houwmuw -2-) *Es 'nen haauwmauw van Den Bosch kömt, gi-tie in Bels wätter hao-len.*

believen (zie: God -1-) *Als 't God belieft ...*

bellefleur (zie: kleur -1-) 'n *Kleur ès 'nen bellefleur.*

Bels (zie: koud -2-) *Koud en nat groeit er wat; droog en schraal blijft het kaal.*

Bels (zie: vrouw -21-) *Mee 'n Bels wijf en 'n Hollands perd kunde 't beste boere.*

benauwd (zie: nacht -3-) *Heget tenaacht hard gedaawd, worret lich'lijk vandaag hee:l benaawd.*

benauwd *Wie benauwd leeft, sterft benauwd. Iemand die gierig is blijft gierig. (Zie ook: appelboor.) Teteringen '88*

benauwd *Zo benauwd zitten als 'ne vos onder 'nen heg. Zo benauwd zitten als een vos onder een heg. Spreekwoordelijke vergelijking. Klein behuisd zijn. Oost-Brab. (S) 1892*

Benedictus Sint *Als op St Benedictus (21 maart) de wind in het noorden staat, blijft hij daar zes weken staan. Als op Sint Benedictus de wind in het*

noorden staat, blijft hij daar zes weken staan. Weersvoorspelling voor een bepaalde periode. Variant: *Es op 21 mert de wend in de noorde stî, blêt 'ie dôr driekwart van 't jaor stôn* (Oost-Brab. '90). (Zie ook: Catharina Sint -2-, Laurentius Sint, Margaretha Sint, Maria Geboorte -1-, Petrus en Paulus Sint -1-, Petrus Banden Sint, Rombout Sint, weer -7-, Zevenslaper.) Kempenland (Kr) '86

benen (zie: aanlengen) *De romme zen gehengst.*

benijden (zie: vrijen -5-) *Wie vrijt wordt benijd, wie sterft wordt geprezen.*

benijden *Wordt men benijd dan gaat het ons goed, wordt men beklaagd dan zijn wij den bloed. Wordt men benijd dan gaat het goed, wordt men beklaagd dan is men het slachtoffer. Beter benijd, dan beklaagd. West-Brab. '87*

bereddering 'n *Bereddering hebben of oe de wereld toekomt. Een bereddering hebben of de hele wereld je toekomt. 1. Verwaand zijn; 2. veel praatjes hebben. (Bereddering = drukte, die ergens mee samengaat.) (Voor 1. zie ook: broek -1-, buik -7-, buil -4-, dubbeltje -7-, eelt -5-, ei -2-, fret -2-, fret -3-, gat -21-, gat -24-, gat -26-, groot -1-, groot -4-, Hagenaar, hart -1-, hak -6-, hefkeutel, hemd -1-, hemd -5-, herd -2-, hoed -6-, hovaardig, hovaardij, huid -4-, jus, kak -1-, kak -3-, kak -6-, kanarievogel, karnemelk -2-, kaskenade, kat -4-, kop -2-, kop -9-, lucht -10-, luis -13-, lullen -2-, man -7-, mest -4-, Netersel, neusgat, parade, pruimtabak, rand, rug -1-, schoen -5-, schoenmaker -1-, schoorsteenmantel, schrijden, spektakel, spoor -4-, spul -4-, stront -8-, stront -12-, stront -21-, trots, veer -3-, verbeelding, verzen, wapen, wind -9-, wind -18-, zeik -6-; voor 2. zie ook: astrant.) Alg. Brab. '87*

beren 't *Is vandaag beren en mergen baggen. Het is vandaag dekken en morgen werpen.*

Meteen resultaat willen zien, de tijd niet af kunnen wachten. (Beren = het varken bij de beer brengen; baggen = biggen werpen.) (Zie ook: afvliegen.) Alg. Brab. '87

beren *Lochjes gebeerd en toch veul bagge.*

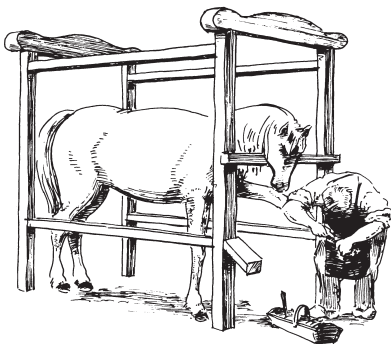
Vluchtig gebeerd en toch veel biggen. Vluchtig werk kan toch tot goede resultaten leiden. West-Brab. '87

berenklauw (zie: hand -12-) *Handen als een beer.*

Beresteyn *De Beresteyns brullen, maar de Martini's smullen. (De Beresteyns van kasteel Maurick en de Martini's van kasteel Zwijnsbergen waren aanzienlijke families in Vught. De Martini's moeten goedmoedige mensen geweest zijn, dit in tegenstelling tot de Beresteyns.) Vught '67*

berg (zie: boer -30-) *Als ge een boer en een varken van een berg rolt, is er altijd een varken boven.*

berg *Van de lange berg komen. Iets tergend*

hoefstal; zie: **beslaan**

langzaam doen. (Zie ook: *alles* -9-) Tilburg (TT) '71

Bergeijk (zie: *keuter*) Een Bergeijkse keuter en een Eerselse ruur duren een uur.

berisping (zie: *paard* -46-) Zoveel kijves krège, as e pèrd trekke kos.

berk (zie: *meitak*) De meitak steken.

berkentak (zie: *wat krijgen*) Twee blauwe netten, in iedere hand effe veul.

berkentwigg (zie: *feest* -2-) Als ik te laat thaus kom, dan ister fist met berkerijsen.

berketuter (zie: *schavuit*) Schavuiten vangen.

Berkter ziekte De Berkter ziekte hebben. Te lui zijn om te werken. (Berk = een buurtschap in Bergeijk waar vroeger veel bedelaars woonden.) Variant: ipv *ziekte*: *koorts*. (Zie ook: *bakpan*; voor het beeld zie ook: *Helmondse ziekte*, *Waalrese ziekte*.) Bergeijk (P) 1894

Bernardus Sint St Bernardus (20 augustus) lust gin knollen. Sint Bernardus blijft geen knollen. Boerenregel. De knollen moeten voor 15 augustus gezaaid worden; zaaien na 20 augustus geeft een slechte oogst. (Zie ook: *knol*, *gras* -5-, *groen* -2-.) Alg. Brab. '87

berouw Berauw, goei veurnemens en de brandweer kommen altè te laat. Berouw, goede voornemens en de brandweer komen altijd te laat. (Zie ook: *boeten*.) Alg. Brab. '87

berouwen (zie: *vrijen* -5-) Wie vrijt wordt benijd, wie sterft wordt geprezen.

Berrevoets Over de Berrevoets moeten. Als iemand in Reusel geld nodig had, moest hij over een weg, die deze naam droeg naar Bladel, waar de geldschietters woonden. Variant: ipv *Berrevoets*: *Rein*. (Zie ook: *Herpt*, *kaaljakker*.) Reusel '52

Bert (zie: *paard* -1-) "'n Pèrd slò niej zo gaauw over de burries", zin Bert, "ès 't mar genog te werr'-ken hè."

bescheten Et erges bescheiten hog me hebbe. Het ergens bescheten hoog mee hebben. 1.

Kolossaal met iets weglopen. Varianten: *Bescheite vuil mei iemand ophebbe*; 2. heel veel van iemand houden; *Ze hebben er wa beschets me vael*; 3. ze maken er veel drukte van. (Voor 1. zie ook: *bed* -2-; voor 2. zie ook: *bloem* -1-, *geld* -4-, *kast* -1-, *kat* -16-, *koelen*, *kool* -3-, *krik*, *pan* -3-, *steel*, *test*, *vet* -7-, *vinger* -3-, *wit* -1-, *wit* -3-; voor 3. zie ook: *aanslaan*.) Kempenland (B) '58

beschieten (zie: *zoveel zijn*) Het is als een boon in enen brouwketel.

beschutten (zie: *Uilenspiegel* -1-) "'k Bin beschut", zei Uilenspiegel, en ie stond achter en smeel.

beslaan Dubbel beslaan is altijd beter. Dubbel beslaan is altijd beter. Aan twee heiligen tegelijk dezelfde gunst vragen; meer kans hebben op resultaat door het aan meer personen te vragen. (Men denke hierbij aan het beslaan van een paard.) Tilburg eo '86

beslot Dor is ge beslot an. Daar is geen beslot aan. Dat is kleding die niet past. Kempenland (B) '58

besnieten (zie: *goede* -8-) De goei moeten et mi de kooi besnieten.

besnut (zie: *misniet*) Zijn besnut krijgen.

Besoyen (zie: *Waalwijk* -2-) Waalwijk en Besoyen; 't is éne goddomme.

bessenstruik (zie: *ophebben*) 't Erop hebben as 'n mus op inne perdestront.

Best Best boven, Oirschot in den oven. Best boven, Oirschot in de oven. Uitdrukking over de rivaliteit tussen deze dorpen. (In de oven = in de pot, beneden, onder.) (Zie ook: *Aarle*.) Oost-Brab. '80

Best Ge kunt erin en te Baest eröt. Je kunt erin en te Best eruit. Loop naar de maan; als men genoeg had van iemands geklets gebruikte men deze uitdrukking. (Tussen Oerle waar dit is genoteerd en Best was een groot heideveld.) (Zie ook: *aap* -1-.) Kempenland (B) '58

Best (zie: *Wintelre*) In Wintelre worden met de kermis de vliegen in de mik gebakken.

Best (zie: *kijken* -14-) Kijken als de hennen van Best als de boekweit op is.

best (zie: *laatst*) Lest heugt best.

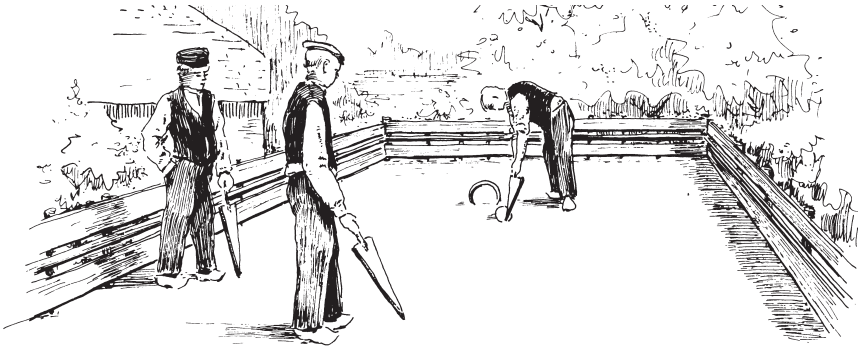
Best (zie: *Odulphus Sint*) Odulphus est patroon van Best, waar 't klumphout west.

bestaan (zie: *kind* -36-) Zolang kinderen met voetjes worden geboren, is het bestaan van de schoenmaker beschoren.

beste (zie: *grootste*) Als al de grootsten de besten waren, dan kon men ze zo kennen.

beste (zie: *man* -12-) De koïste man hèt alted de koïste wan, en hèt ie den beste, dan is ie nog de leste.

beste Ge zèt d'n bovenste beste van d'onderste plank. Je bent de bovenste beste van de

beugelbaan

Slegger

onderste plank. Je bent een goeie, maar
Alg. Brab. '87

beste kamer (zie: zitten) Zitten as èn hoer op èn schiethüs.

bestellenkorf (zie: pastellenhuis) Et peställenhösken is oupe.

bestoven (zie: kind -17-) Een bestoven kind krijgen.

Bet (zie: vet -6-) Te vet, Bet, twee keer van doen.

betalen (zie: gooier) 'n Goeie gooier betaalt alles.

betalen (zie: geld -3-) Den enen moette betale en den anderen geld geven.

betalen (zie: goede -10-) Voor 'ne goeie moeten betalen.

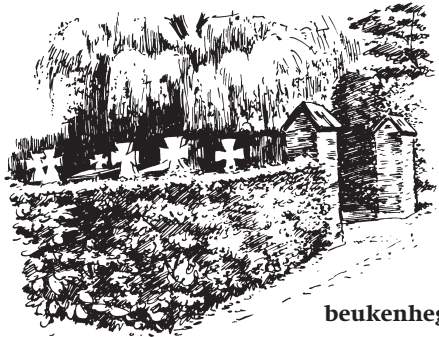
beter (zie: dag -6-) Alle dagen 'nen anderen en word'er dan nie beter van, dan worden we toch auwer.

beter (zie: groen -1-) Beter as ene grune uit de heg.

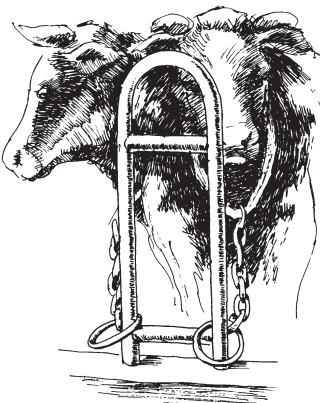
betijen (zie: Heer OL -10-) Laat ons betijen, OL Heer is er ook nog.

beugel Den beugel wordt groter as de koe. De beugel wordt groter dan de koe. De kosten worden groter dan het profijt. Alg. Brab. '87

beugelring In beugelringen reizen. Kromme

beukenheg

stalbeugel

benen hebben. (Beugelen = een baanspel waar bij men moet proberen een grote bal door een ring te gooien.) Varianten: De's 'nen goeien beugelring; Benen hebben als 'n beugelring (Oost-Brab. '73). (Zie ook: been -1-) Oost-Brab. '79 **beukenheg** Achter de bukeheg liggen. Achter de beukenheg liggen. 1. Dood zijn; op het kerkhof liggen. (Veel kerkhoven zijn omheind met beukenhagen.) Varianten: Hij gee achter de bukeheg 2. hij zal gauw sterven; Ze brengen hem achter de bukeheg 3. hij wordt begraven. (Voor 1. en 3. zie ook: Beemd; voor 2. zie ook: aardappel -7-) Oost-Brab. '85

beul (zie: gezicht -4-) Een gezicht trekken als 'n beul die zijn Pasen gehouden heeft.

beul Halen bij de beul van Haarlem. Variant:

beul

Bedank de beul van Haarlem ma, dat ie ouwen kop zolang gespaord hê reactie van iemand die bedankt wordt (Eindhoven '84). (Zie ook: hond -45-) Berkel-Enschot (Hoo) '80

beul (zie: Deurne) In Deurne wordt den beul gegèsseld.

beuling (zie: praten -2-) Praoten is gene'n beuling.

beurs (zie: gewin) 't Urste gewin is kattegespin.

beurs (zie: hand -2-) De haand op de kniep haauwen.

beurs (zie: lood -3-) Gaer de loi me de beurs hebbe.

beurs -1- Hij he niks mer in de beurs. Hij heeft niets meer in de beurs. Een gecasteerde hond. Variant: Hij is de beurs kweet (kwijt). (Zie ook: bedriegen.) Kempenland (B) '58

beurs (zie: portemonnee -2-) In z'n eigen portemonnee pissen.

beurs -2- Op de beurs staon. Op de beurs staan. Achter in de kerk staan tussen de laatste bank en de deur van het kerkportaal waar de nieuwtjes werden uitgewisseld. Variant: ipv staon: zitte. (Beurs = algemene plaats van samenkomst.) Kempenland '58

beurs (zie: rammelen) Rammelen als een knikker in een floerze burzeke.

beurs -3- Uit 'n lege beurs kunde nie schuiven. Uit een lege beurs kun je niet betalen. Waalre (RS) '85

beurs -4- Z'n beurske umschudde. Zijn beursje omschudden. Geslachtsgemeenschap hebben. (Zie ook: bovenlicht, grootvader.) Alg. Brab. '87

bevriezen (zie: februari -6-) Fip zei: "Als ik de macht had van Jan, dan liet ik de struif bevrozen in de pan."

bevuilen (zie: heup) Ge mot ze aaltij boven de heup vatten, dan bevuilen ze oe nie.

bewaarappel Met de hauwappel blijven zitten. Met de bewaarappels blijven zitten. Nog een oudere ongetrouwde dochter thuis hebben. (Hauwappels zijn bewaarappels zoals die tot voor kort op zolders enz. bewaard werden.) (Zie ook: Anna Sint -3-) Oost-Brab. '80

bewaren Die wat bewaart, heeft wat. Wie wat bewaart, heeft wat. Alg. Brab. '87

bewaren (zie: God -29-) Wie God bewaart, is goed bewaart.

beweging An de wötter bleve. Zachtjes in beweging blijven. Zachtjes met iets aan de gang blijven. Kempenland (B) '58

bezem (zie: wijf -2-) "t Zal wel komen", zei 't wijfke, en 't moest een bessem kakken.

bezem (zie: abuis) "Abuis", zei den haan, en ie sprong op den bessem, want ie mende dè't 'n hen was.

'bessem hebben',
naar Pieter Brueghel

bezem (zie: arbeid) "Arbeid is zaligheid", zegt de begijn, "maar langs de kantjes gegaan is ook geen kwaad gedaan."

bezem (zie: baard -1-) 'nen Baard als 'nen bessem.

bezem -1- 'nen Goeie bessem in huis hebben. Een goede bezem in huis hebben. Een goede huisvrouw hebben. Variant: 'nen Goeien bessem is goud werd (Oost-Brab. '75). Alg. Brab. '87

bezem (zie: inschieten) 't Schiet erin as 'nen lul in 'n widduwvrouw.

bezem (zie: vuil -1-) 't Vuil gao vur den bissem.

bezem -2- As ge kwaad bent, moette mar over d'n bezzem pissen. Als je kwaad bent moet je maar over de bezem plassen. Dan ben je het gauw vergeten, want je kunt het meteen wegvegen. Variant: ... dan moet je je maar bukken dan schiet 't over de kop af. (Zie ook: Dieze, steen -6-) Oost-Brab. '87

bezem (zie: mens -11-) De mens wikt en wéégt, mar tis dun Héér die mi den bessem véégt.

bezem -3- Den bessem uitsteken. De bezem uitsteken. Vrij hof hebben; 1. Als het vrouwvolk alleen thuis was; 2. als de ouders weg waren; 3. als een nieuw huis klaar was. (Altijd een teken dat er gefeest kon worden.) Varianten: Bessem hebben; Den biesbos uithangen; De blauwe voorschoot (Tilburg '16). Alg. Brab. '87

bezem (zie: man -16-) Ene man die genen bessem kan maoke, mag nie tröwe.

bezem -4- Ge stikt de verkeerde bessem aan oë steel. Je steekt de verkeerde bezem aan je steel. Je trouwt de verkeerde vrouw. Alg. Brab. '87

bezem (zie: hebben -4-) Had ik, had ik hei gegeten, dan had je bessems gescheten.

bezem (zie: man -25-) n'n Man kan er niet zoveel met 't paard inbrengen, als 'n vrouw er met haren schoot uit kan dragen.

bezem (zie: noorderstof) Noorderstof is 'nne bessem in de locht.

bezem -5- *Op den bessem rije.* Op de bezem rijden. Aan de diarree zijn. (Zie ook: broek -23-, plank -2-, schei -2-, schijten -7-, slingerkoek, spel(t), vlugge, Waalrese ziekte, wervelkolom -3-.) Alg. Brab. '16

bezem -6- *Schone bessems kere niet.* Mooie bezems vegen niet. Mooie meisjes werken niet. (Zie ook: fluweel, krul, tafel, vrouw -7-, vrouw -13-.) Alg. Brab. '87

bezem -7- *Steekt em enen bessem in ze gat, dan kan ie de weg vegen.* Steek hem een bezem in zijn gat, dan kan hij de weg vegen. Men bespot aldus een man die zich heupwiegend voortbeweegt. Oost-Brab. (Bi) '40

bezem -8- *Voor den bessem zijn.* Voor de bezem zijn. Munten die op de grond gevonden worden, zijn voor de schoonmaakster. Variant: *Bezemgeld.* Alg. Brab. '87

bezemsteel *Gaon staon dor den bessemsteil ste.* Gaan staan waar de bezemsteel staat. In zijn eigen huis niets te zeggen hebben.

Varianten: ipv *bezemsteel*: bezemstok; *Gaon staon achter de deur bij de bezemsteel* (tegen kinderen). (Zie ook: brief, eg, kerkhof -2-, maat -7-, thuiswever, wil -2-.) Alg. Brab. '87

bezemsteel (zie: lopen -2-) *Het loopt eruit als fonteinwater uit een bezemsteel.*

BH (zie: blauw -1-) *Een plekje blauw zo groot als een broek, voerspelt goed weer.*

bibberen (zie: rillen) *Reiren as 'n waoterhoentje.*

bidden (zie: land -1-) *bidden en het laand mesten, da doede niet gaaauw teveul.*

bidden (zie: leven -1-) *bidden of het leven ervan ahangt.*

bidden (zie: lezen) *Daar is lezen of bidden veur.*

bidden (zie: malheur) *Dat zijn maleuren en daar moet je voor bidden.*

bidden (zie: dekkerswijven) *De dekkerswijf zijn aan het bidden.*

bidden (zie: paternoster -1-) *De Franse padde-noster bidden.*

bidden (zie: kruisweg) *De kruisweg bidden.*

bidden (zie: eten -8-) *Eten, bidden, pissen en naar bed.*

bidden (zie: mens -23-) *Ons soort mensen hebben harde knieën, is 't nie van 't bidden, dan is 't van het boenen.*

bidden (zie: brood -28-) *Waar ze schijten is brood, waar ze bidden is nood.*

bidden (zie: zee) *Wie moet leren bidden, die moet naar zee gaan.*

bidden (zie: hit) *Wie niet bidt, is 'n hit.*

bidder (zie: kwezel) *Bij de kwezels moete gin*

rozenkraansen kopen, want die bidden zelf te gère.

bidprentje (zie: liegen -5-) *Liegen as 'n bidprentje.*

biecht (zie: ontschieten) 't Waas em ontschoten, as 't menneke de biecht.

biecht (zie: vod -1-) *Gen vodden in de biecht.*

biecht *Sterve zonder biecht of richt.* Sterven zonder biecht of berechting. Sterven zonder van de laatste Heilige Sacramenten voorzien te zijn, welke aan rooms-katholieken die in stervensgevaar zijn, worden toegediend.

(Berechten = zaken in orde brengen.) Variant: ipv sterven: *er uittrekken.* (Zie ook: aardappel -7-.) Kempenland (B) '58

biechten *Biechten is oe eige waase en dan mi unne turf aafdreuge.* Biechten is jezelf wassen en dan met een turf afdrogen. De biecht reinigt, maar de boete, die de biechteling wordt opgelegd, kan hard aankomen. Kempenland '87

biechten *Ge biecht ze zo nie.* Je hoort zo hun biecht niet. Je komt er zo niet achter. Alg. Brab. '87

biechten (zie: heikrekel) *Heikrekels biechte.*

biechtstoel (zie: duivel -7-) 't Is of er den duvel mee speelt.

bidden (zie: pap -1-) *As 'w de pap geboje wordt.*

bieman (zie: Lichtmis -2-) *Als men op Lichtmisdag met een brandende kaars om 't huis kan gaan, drinken de biemannen 'n fles.*

bier -1- 't Bier is voor de ganzen niet gebrouwen. Het bier is niet voor de ganzen gebrouwen.

Het bier is voor mensen gemaakt. Varianten: ipv *bier*: *wijn.* (Deze verwisseling is van jongere datum hetgeen blijkt uit; *Den wijn en is voor de verckens niet gewassen, noch dat bier niet gebrouwen voor de gansen* (Antwerpen 1600).); *Het is voor de varkens niet gebrouwen* (Knegsel '90); 't Is *vur de gaanze niej gebraauwe* (Oost-Brab. '90). Alg. Brab. '87

bier -2- *Bier op wijn geeft venijn, wijn op bier geeft plezier.* 1. Achteruitgaan in financiële of maatschappelijke zin; 2. ziek worden. De uitdrukking in deze vorm is uit de 19de eeuw, toen werd melk vervangen door bier.

Variant: *ipv venijn*: *chagrijn.* (Voor 1. zie ook: *bovenarm, kant -1-, kikkvors -3-, redus, rug -3-, vink*; voor 2. zie ook: *burrie -6-, hals, hart -5-, klets, mens -18-, mest -3-, onderbroek, Oosterhout -3-, peer -3-, pijp -7-, vel -5-, vernieling, vod -4-, ziek -3-, ziekte.*) Alg. Brab. '87

bier -3- *Ge kunt het bier wel uit z'n ogen schepen.* Je kunt het bier wel uit zijn ogen schepen. Een dronkaard met waterige ogen. (Zie ook: *drank, jenever -1-.*) Alg. Brab. (Cl) '74

bier -4- *Het is een klein bierke.* Het is een klein-

bier

tje bier. 1. Het is niet veel zaaks; een klein gedoe. Variant: *Dat is geen klein bier* 2. dat is de moeite waard. (Voor 1. zie ook: gat -36-, kalf -4-, kalf -12-, kool -2-, kuil, nops, stront -17-, ticht, vracht, wijk, zeik -6-.) Tilburg (TT) '65

bier -5- *Het slechtste bier is altijd nog beter dan het beste werk.* Je kunt beter slecht bier drinken dan goed werk hebben. (Mening van een luie man.)

Varianten: *ipv slechtste: kwaaieste; ipv beste: hendigste.* (Zie ook: bakpan.) Tilburg (TT) '71

bier -6- *Hoe gekker gebrouwen, hoe lekkerder bier.* Chaam (VD) '77

bier (zie: wijn) *Kom drinken wij, wijn, bier en spons; op 't geld staat te lezen "God zij met ons".*

bier (zie: olie -3-) *Liever as d'n heilige olie.*

bier (zie: pot -15-) *Tapt 'ne pot van 't beste bier, want grutvadder is dood!*

bier -7- *Te bier leiden.* Naar het bier vergezellen. De boerenjongens nodigden zo het meisje uit waarmee ze kermis wilden houden.

(Het was algemeen gebruikelijk op het plateland tot in de 19de eeuw.) Alg. Brab. 1881

bier (zie: zakken) *Zakken als bruin bier.*

bier (zie: schuim) *Ze hebben meer schuim op hun bier dan wij.*

bierglas (zie: hel -4-) *In de hel zijn de bierglazen van onderen open en (is) het vrouwvolk toe.*

bies (zie: braam) *Beter 'n brem as 'n bies.*

bies (zie: klaver) *Van de klaver naar de hei.*

bies (zie: slap -3-) *Zo slap als een bies.*

biesbos (zie: meitak) *De meitak steken.*

biesbos (zie: bezem -3-) *Den bessem uitsteken.*

biet (zie: kind -11-) *Als 't kindje is geboren, hebben de knollen hun smaak verloren.*

biet (zie: boer -45-) *De lompeste boeren teulen de grootste erpel.*

big 'n *Klocht bagge èn 'n erfenis moete niej telle vurdè ge ze in oewe zak he't.* Een troep biggen en een erfenis moet je niet tellen voordat je ze in je zak hebt. Niet te zeker zijn van succes in zaken waaraan risico verbonden is. (Biggen fokken is blijkbaar een riskante aangelegenheid.) (Zie ook: ei -19-, koe -33-, tellen.) Oost-Brab. '90

big (zie: zeug) 'n *Zog mee bagge is 'n beter vervuui as een hoop jong.*

big (zie: mem) *Aan de achterste mem liggen.*

big (zie: geld -11-) *Geld van boekend en baggen moete nie tellen vur dège 't in ouwe zak het.*

big *Het laatste kebke uit de maand.* De laatste big uit de maand. De laatste dochter uit een groot gezin die de huwbare leeftijd heeft bereikt. (Zie ook: trogschaarsel.) Tilburg (TT) '71

big (zie: kijken -11-) *Kijken als een pas geschrobde big.*

big (zie: luisteren) *Staan te luisteren as 'n zog die in 't strooi zèkt.*

biggen (zie: beren) 't *Is vandaag beren en mergen baggen.*

biggen (zie: beren) *Lochjes gebeerd en toch veul bagge.*

biggenkont (zie: blinken -1-) *Blinken als 'n mol onder z'nen staart.*

bij (zie: kar -1-) 'n *Eel kaor haolt goed.*

bij (zie: hommel) 'n *Hommel en 'n bije diej steeke mekare niej.*

bij -1- *De witte bieë vliegen.* De witte bijen vliegen. Het sneeuwt. Oost-Brab. '20

bij -2- *Dem bie zwermt.* De bij zwermt. De bevalling wordt spoedig verwacht. Variant: *Ze verwachten een zwerm* (Oost-Brab. '58). (Zie ook: aftellen.) Alg. Brab. '87

bij -3- *Die de bieë nie wil veur de ro'te, die moet et bieë mår lo'te.* Die de bijen niet wil voor de raten, die moet het bijhouden maar laten. Boerenregel. Wie omwille van de was geen bijen wil, moet van het houden van bijen maar afzien. Variant: *Es ge nie wil bieen vur de raote, dan moete 't bieje mår laote* (Bergeijk '82). Kempenland '82

bij -4- *Doen de biejen ammal op hauws òn dan zal 't gaaw òn 't ree:g'ne gòn.* Als de bijen allemaal naar huis gaan, dan zal het gauw gaan regenen. Weersvoorspelling. (Zie ook: beerput.) Oost-Brab. (Sw) '82

bij -5- *Een bij in de mei is zoo goed als een ei.* Een bij in de mei is zo goed als een ei. In de mei-maand brengen de bijen veel honing naar de korf. (Zie ook: halen.) Alg. Brab. '20

bij -6- *Een vreemde bij in de kurf.* Een vreemde bij in de korf. *Een vreemde eend in de bijt;* een onbekend gezicht in de vriendenkring. (Zie ook: haar -5-, loon.) Oost-Brab. '76

bij (zie: halen) *Haalen es 'n bie.*

bijenzwerm scheppen

imker voor de bijenhal

bij (zie: opzetter) *Nou ha'k zo'n mooi opzetter en nou is 't nog eens genen bie.*

bij (zie: kerstnacht) *Op kerstnacht van twaalf tot één staan al de beesten op de been.*

bij (zie: Maria Hemelvaart) *Tussen Hoog Lievevrouw (15 augustus) en Laag Lievevrouw (8 september) gaan de bijen naar de hei.*

bij zijn *Erbij zijn als een gelubde kater. Erbij zijn als een gecasteerde kater.*

Spreekwoordelijke vergelijking. Het slachtoffer zijn, onherstelbaar verlies geleden hebben. (*Lubben = castreren.*) (Zie ook: *bedriegen.*) Oost-Brab. '89

bij zijn *Erbij zijn als een vlieg die in de paardenstront pikt. Spreekwoordelijke vergelijking. Haantje de voorste zijn; overal vooraan bij zijn.* Tilburg (Kn) '50

bijdehand *Bijdehand zijn als een pan zonder steel. Spreekwoordelijke vergelijking. Dom zijn.* (Zie ook: *boer -37-, buil -1-, dubbeltje -1-, duit, eggen -3-, ezel -8-, geletterd, God -28-, handdoek, heiligendag -1-, hersens -2-, hond -53-, zitten, kat -10-, kei -5-, kijken -13-, klossenbak, komen uit, kop -7-, kruiwagen, langzaam komen, lantaarn, luchtig, mijt, mond -12-, naam -4-, onnozel, os -10-, pet -1-, schelling, slim -2-, stom, stront -2-, uitvinder, verstand -1-, verstand -3-, verstand -4-, verstand -5-, voor -8-, weten -5-, zak -6-.*) Tilburg (TT) '64

bijdehand *Zo bij as 'ne verslete schoenborstel. Zo handig als een versleten schoenborstel. Spreekwoordelijke vergelijking. Dom zijn. Varianten: ipv bij: bijdehand; ipv versleten: zonder haar (Eindhoven '84); Bijdehand zijn, als een oude schoenborstel; ... op zaterdag (Cuyk '40). Haarsteeg (MGT) '59*

bijenjaar (zie: Lichtmis -7-) *Als met Lichtmis de zon over de kaarsen schijnt, wordt het 'n goei biejaar.*

bijenjaar (zie: februari -5-) *Februarri licht en klaor is e goei biejaar.*

bijenjaar (zie: Lichtmis -10-) *Lichtmis helder en klaor, geeft 'n goed bijenjaar.*

bijenkorf (zie: klinken) *'t Klinkt alsof ge met 'n slaapmuts op enen durpel slaat.*

bijenvolk (zie: Lichtmis -4-) *Als met Lichtmis de zon schijnt op de toren, zijn de bijenvolken verloren.*

bijenzwerm (zie: bruid -6-) *Een bruid in den oogst, een bieëzwerm in de mert, is zelden wa werd.*

bijl (zie: tijd -9-) *In tijd van nood maakt men een teilder van een snee brood.*

bijl (zie: kijken -5-) *Kieke as een bijl.*

bijslaper (zie: slaapkameraad) *Z'n slaapkameraad wegbrengen.*

bijster (zie: gek -8-) *Te gek en te bijster.*

bijten (zie: oog -3-) *Dat bijt mij in m'n ogen.*

bijten (zie: luis -9-) *Eigen luis bijten het hardst.*

bijten (zie: krabben) *Er met krabben en bijten komen.*

bijten (zie: bak -8-) *Iemes van den bak bijte.*

bijten (zie: bil -1-) *In zijn bil gebeten zijn.*

bijten (zie: kont -27-) *In zijn kont gebeten zijn.*

bijten (zie: luis -13-) *Kaal luis bijten scherp.*

bijten (zie: knapblaas) *Op de knapblaas kunnen bieten.*

bijten (zie: brood -29-) *Ze bijten allemaal as ze brood zien en da's tijds genoeg.*

bijter (zie: vaak) *De vaakbierterkes die biete.*

bijtrekken (zie: been -11-) *Het achterste been bijtrekke.*

bikkelen (zie: hiltlen) *Ga maar hiltlen!*

bikkel spelende meisjes; Griekse kleifiguren 2e eeuw; zie: **bikkelen**

bil (zie: Waal De) “Hardi!” zi De Waal, en hij scheet zoft.

bil (zie: buik -3-) Daor is buik noch bil aan.

bil (zie: aarde -2-) Erd aon de knieën.

bil (zie: aap -4-) Es 'nen aop umhög klimt, ziede z'n bille.

bil (zie: lood -2-) Et leud in de billen hebbe.

bil (zie: hebben -4-) Had ik, had ik hei gegeten, dan had je bessems gescheten.

bil (zie: hemd -5-) Hempje raok m'n gatje nie.

bil -1- In zijn bil gebeten zijn. In zijn wiek geschoeten zijn. Alg. Brab. '87

bil (zie: kont -27-) In zijn kont gebeten zijn.

bil (zie: klits) Klits-klits-klanderen, van den enen bil op den anderen.

bil -2- Lope dè de bille vuur slaon. Lopen dat de billen vuur slaan. Zich het vuur uit de sloffen lopen van haast om het iemand naar de zin te maken. (Zie ook: eind -4-, gist -1-, haas -2-, lopen -5-, schobbeke, spoel, vandaag, vuur -12-) Oost-Brab. '87

bil (zie: buik -7-) Meer buik as bil.

bil -3- Mi strákke billekes ligge. Met stijve biletjes liggen. Dood zijn. (Zie ook: Beemd.) Gemert (PV) '87

bil (zie: mogen doen) Teigen eu kont aan zèn ew billen et dikst.

bil -4- We zullen 's zien, wie de blaankste billen hee. We zullen eens zien, wie de blankste billen heeft. Kaartterm. De kaarten moeten worden opengelegd; ook in algemene zin, maar steeds met wedstrijdmotief. Variant: Met de billen bloot komen = je bluf waarmaken. Alg. Brab. '87

billenwagen Met de billewagen gaan. Met de billenwagen gaan. Te voet gaan. (Zie ook: veulen -3-, wagen -4-) Alg. Brab. '87

bimbam Mee 't klein bimke begraven. Met de bimbam begraven. Van de arme begraven worden. (De kosten waren voor het burgerlijk armbestuur, nu sociale dienst. De kleinste kerkklok werd dan geluid.) Tilburg (TT) '73

bindel (zie: zak -10-) Het moet uit de zak of uit den band komen.

binden (zie: gelag) 't Is een hard gelaach.

binden (zie: laden -3-) Goewd gelaojen is half gevaoren.

binden (zie: buik -6-) Iets voor den buik te binden hebben.

binden (zie: tuieren) Wijer willen weiden dan je geteurd staat.

binnen (zie: hoe gaat) Gezond, ik zeik nog as ene kaoter.

binnen (zie: hooi -8-) Het hooi nog niet binnen hebben.

binnen (zie: bui -4-) Voor de bui binnen zijn.

binnen (zie: donker -3-) Voor den donkeren binnen willen zijn.

binnendoor Erges mee binnendeur gaon. Ergens mee binnendoor gaan. 1. Met een omweg gaan, iets te verbergen hebben. Varianten: *Nergens mee binnendeur gaon*; 2. niets te verbergen hebben, open kaart spelen en alles eerlijk opbiechten; *Iets mi 'nen binnendeur vertellen* 3. iets met een omweg vertellen (Kempensland '58). (Voor 2. zie ook: hand -5-, Loenen.) Alg. Brab. '87

binnendoor (zie: lap -4-) Lap en leur ge binnendeur.

binnenkant (zie: buil -1-) De buil van De Gruyter lezen.

binnennest Den binnennest dug nie. Het binnennest deugt niet. De vrouw des huizes bestuurt het huishouden niet met wijs beleid; maakt de boel op. Kempensland (B) '58

binnensteken (zie: kop -21-) Hij het er z'ne kop goewd binnengesteike.

binnenzak (zie: boer -21-) 'nen Boer moete van z'ne rug en zijn knipbeurs aflèven.

bisschop Als de bisschop een priester wijdt, wijdt de duvel een pastoorsmeid. Als de bisschop een priester wijdt, wijdt de duivel een pastoorsmeid. Zo blijft het evenwicht tussen goed en kwaad bewaard. (Dit getuigt niet van veel respect voor een pastoorsmeid: ze kan de pastoor verleiden ondanks de canonieke leeftijd van vijftig jaar.) Tilburg eo '85

bitter (zie: Petrus Sint) “Sinte Petrus weende bitter”, zei dronken Piet, “dan zal hij ook wel “klare” gelust hebben.”

bitter Van bitter krijgt men plakken in de maag. Hiermee werd iemand die een borreltje vroeg, afgescheept. Variant: ipv maag: mond (Oost-Brab. '89). (Volgens veel mensen krijg je echt plak in de mond van alcohol.) Oost-Brab. (S) 1892

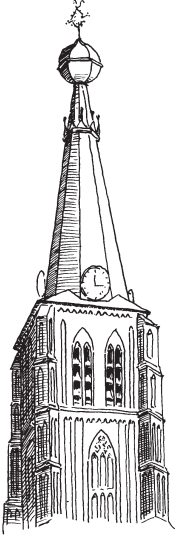
bizzen (zie: koe -11-) Als er één koe bist, steken de andere hun starten omhoog.

blaak (zie: schotel -3-) De schotel was al leeg, eer 't d'n blaak aon de zulder was.

blaar Gin bleine op z'n tong krèège. Geen blaren op zijn tong krijgen. Weinig of niet praten. (Zie ook: boer -43-, een -3-, gat -22-, kinnebak, mond -4-, veil, woord -4-, zaaien -2-) Tilburg (TT) '71

blaar Iemes de blaor' aon zen orre praote. Iemand de blaren aan zijn oren praten. 1. Veel praten. Variant: *Iemes gin blaore op zen hoofd praote* 2. weinig praten. (Voor 1. zie ook: bats.) Alg. Brab. '87

Blaarthem (zie: Gestel) De Gestelse bokken, die komen de Blaarthemse pap opslokken.

toren van Leende;
zie: **blaas**

blaas As 't brobbels regent, dan duut 't d'n helen dag deur. Als het blaasjes regent, dan regent het de hele dag. Weersvoorspelling. Varianten: *ipv d'n helen dag deur: drie daog; Brobbels op de plasse, de reege zal niej passe* (ophouden) (Oost-Brab. '90). (Zie ook: *beerput*.) Oost-Brab. '87
blaas *De blaas nie scheuren.* De blaas niet scheuren. 1. Niet hard werken; 2. lui zijn. Varianten: *ipv blaas: reuzels; Hij zal z'n blaas niet breken* (Bavel '86). (Blaas wordt gebruikt in de Meierij, Kempenland en West-Brabant, reuzels in Peelland en de Maaskant. In het overgangsgebied zijn beide vormen bekend.) (Voor 1. zie ook: *arm -8-*; voor 2. zie ook: *bakpan*.) Oost-Brab. '87

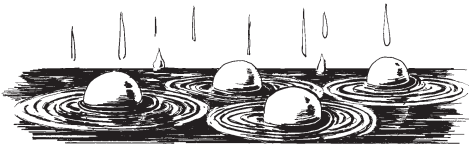
blaas (zie: *varken -18-*) *Ieder varken heeft maar één frutblaas.*

blaas (zie: *Leende*) *Ze hebben in Leend weer in de blaas gepikt.*

blad (zie: *bok -2-*) 'n *Ouwen bok lust nog wel 'n groen blaaike.*

blad (zie: *zon -1-*) *Als 't regent en de zon die schijnt, is 't kermis in de hel.*

blad -1- *Blad aan de boom op St Martijn (11 november) zal een strenge winter zijn.* Blad aan de boom op Sint Maarten zal een strenge winter zijn. Weersvoorspelling. Varianten: *Zo 't loof*

blaasjes op het water; zie: **blaas**

niet valt voor Sint Martijn zal het een harde winter zijn (Kempenland '88); *Haauwe de beum de blaajer lang, zijt dan vurde winter bang* (Oost-Brab. '90). (Zie ook: *Allerheiligen -5-*.) Oost-Brab. '82

blad -2- *De blaren waaien d'r af maar ze waaien d'r ok aon.* De bladeren waaien er af, maar ze waaien er ook aan. Weerspreuk. Als de bladeren gaan vallen, is er veel wind; als ze er in het voorjaar aankomen waait het eveneens. Alg. Brab. '87

blad (zie: *elzenblad*) *Es de elzenblaajkes zo groot zen es 'ne cent, dan meude pas skofte.*

blad (zie: *oktober*) *Oktober met groene blaân duidt een strenge winter aan.*

blad -3- *Wie schölt onder 'n blad wordt dubbel nat.* Wie schuilt onder een blad wordt dubbel nat. Wie tijdens regen onder een boom schuilt, wordt na de bui nog eens nat van de druppels; maatregelen treffen, is soms erger dan de zaak op haar beloop laten. Varianten: *Wie schuilt onder boom of blad...; ipv dubbel: tweemaal, twee keer.* Alg. Brab. '90

Bladel (zie: *wind -1-*) "De wind van Aalst deugt niet", zeggen ze in Waalre.

Bladel (zie: *krik*) *Dor wier krik of mik in Blaël gezeet.*

Bladel (zie: *kaaljakker*) *Een kaaljakker komt uit Bladel.*

Bladel (zie: *Hapert*) *Haopert is 'ne gaopert, Blaol is 'n knijnegat en Reusel is de schoonste stad.*

blaffen (zie: *hond -25-*) *Een hond blaft nog nie voor niks.*

blakke *Ten blakke komen.* 1. Tevoorschijn komen, aan de dag komen; 2. eropuit trekken; 3. op vrijersvoeten gaan. (*Blakke* = effen, glad.) Varianten: *Hij gi ten blakke* (Helmond '87); *Vor den blakke komme* 4. opbiechten, met de billen bloot moeten (West-Brab '81). (Voor 1. zie ook: *oelper*; voor 2. zie ook: *hort, legère, rak, reep, sas, toerlesjoer*; voor 3. zie ook: *kroot, veld, week -3-*.) Alg. Brab. '87

blank (zie: *bil -4-*) *We zullen 's zien, wie de blaankste billen hee.*

blank *Zeu blank as zilver.* Zo blank als zilver. Spreekwoordelijke vergelijking. Kempenland (B) '58

blauw (zie: *zak -2-*) *D'n blauwe zak vatte.*

blauw -1- *Een plekje blauw zo groot als een broek, voorspelt goed weer.* Varianten: *ipv broek: hemd, BH.* Alg. Brab. '87

blauw (zie: *vinger -7-*) *Er zijn vingers niet blauw aan tellen.*

blauw -2- *Ergens blaauw van blijven.* Ergens blauw van blijven. Ergens niets van krijgen West-Brab. (Str) '81

blauw

blauw (zie: oog -11-) *Het oog moet ook wat hebben, al is het maar een blauw.*

blauw (zie: man -22-) *Iemand blauw männekes maken.*

blauw (zie: deur -9-) *Iemand veur de blauw deur zetten.*

blauw (zie: steen -6-) *Je moet maar op 'n blauw steentje plassen.*

blauw -3- *Tussen de blauwe en de grauwe.*

Tussen het blauwe en het grauwe. Tussen licht en donker. Variant: *Tussen graauwen en blaauwen* (Tilburg '49). (Zie ook: uilevlucht.)

Tilburg (Kn) '50

blauw (zie: trap -3-) *Ze gaan de blaauwe trap op.*

blauw -4- *Zeg blauwe, lit er toch nie zo flow te dowe, want anders gooj ik oe mî spow op oe mouw van oew pouw-blouw jeske. Zeg blauwe, lig er toch niet zo flauw te duwen, want anders gooi ik je met spuug op je mouw van je pauw-blouw jasje. Woordspeling. Variant: Dôw mijn nie; ik dôw ôw toch ôk nie* (Eindhoven '87). Eindhoven '76

blauw -5- *Zo blauw as 'n lei. Zo blauw als een lei. Spreekwoordelijke vergelijking. (De kleur van leesteen is blauw.) Varianten: ipv lei: schalie* (Kempenland '58), *kolkeij* (Maaskant '86).

(Een koolkei = een kei die op de met een doekje en plankjes afgedekte ingezouten kool in een Keulse pot gelegd werd.) Kempenland '86

blauwsel (zie: snot) *Snot en blauwsel kwêken.*

blazen (zie: koelen) *Dat zal wel koelen zonder blazen.*

blazen (zie: gat -24-) *In het grote gat blazen.*

blazen (zie: rook -4-) *Nie kunnen blaozen en tegelijkertijd de rook in de mond houwen.*

blazen (zie: partij) *Z'n partij goed blazen.*

blazen (zie: broek -28-) *Zwetsen en in oew broek schijten, da kunde zittende doen.*

bleek *De bleek aanhebbe. De bleek aanhebben. Een hoge witte boord dragen. (Bleek = bleekveld, de plaats waar het linnengoed in de zon te drogen werd gelegd, waardoor het*

mooi wit werd.) (Zie ook: boord, geit -10-, haam, hondenband, wit -2-) Kempenland (B) '58

bleek *De bleek bestolen hebben. Een overhemd aanhebben met een groot wit front. Variant: Hij heeft vannacht op de blijk gelegen, hij is helemaal open gevrozen* (Bokhoven '54). Alg. Brab. '58

bleek(drieske) (zie: alles -12-) *Ge kent nie alles hebbe, skon watter en 'n bleek.*

Bles (zie: freet -2-) *Zo freet as Bles.*

bleik (zie: gezond) *Gezond als een bleik.*

bleiken (zie: werken -2-) *Moeten werken da ge bleikt.*

blij *Zu blej as e voltje. Zo blij als een vogeltje.*

Spreekwoordelijke vergelijking. Variant: *ipv vogeltje: engel* (Oost-Brab. '40). Kempenland (B) '58

Blijenberg *Die is te Blijenberge begraven. Woordspeling op de vreugde bij erfgenamen die een rijke nalatenschap verwachten. (Zie ook: voorrouw.) Kempenland (Rij) '35*

blijven (zie: pap -2-) *Bij de pap blijven waarvoor men zit.*

blijven (zie: leven -5-) *Hè jankte leven en bleven.*

blik *Iemes op 't blek vegen. Iemand op het blik vegen. Iemand als vuil behandelen. (Zie ook: boer -25-, herd -3-) Oost-Brab. '71*

blik *Ik wou da ge verroeste met 'n blik an oe gat, om lawaai mee te maken. Ik wou dat je verroeste met een blik aan je gat, om lawaai mee te maken. Verwensing. Variant: ... dan kunde rammelen* (Gemert '86). (Zie ook: aap -1-) Tilburg (Si) '66

bliksem (zie: hand -15-) *Houd handen en voeten warm, vul matig uwen darm, zet de poort van achter open, en laat de dokter naar de klote lopen.*

bliksem (zie: zomer -5-) *In de zomer was een kat haas, in de winter is een kat spek.*

bliksem *Tegen 't hemmelslicht stoken. Tegen de bliksem stoken. Hard stoken. Variant: Als de bliksem stoken* (Oosterhout '87). (Zie ook: kachel, klep.) Alg. Brab. '87

bliksem (zie: Megen) *Van Megen naar Megen.*

bliksemen *Als hij bliksemt, zal ik donderen. Als hij opspeelt, doe ik het nog erger.* Alg. Brab. '89

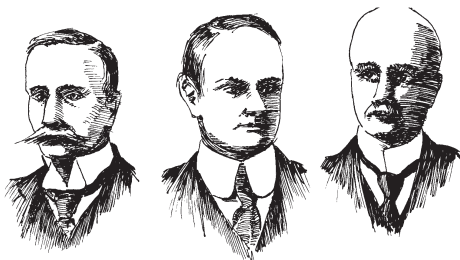
blind (zie: paard -15-) *Daor kan un bleind pèrd nog gin schaoi doen.*

blind (zie: liefde -3-) *De liefde is niet blind, mar ze verrekt 't da ze kijkt.*

blind (zie: jaar -4-) *En ieder jaar dan krijgt hij weer een hongerkind, van honger als jonge honden negen dagen blind.*

blind *Zo blind als een blindaas. Zo blind als een horzel. Spreekwoordelijke vergelijking.*

Varianten: *ipv blindaas: daas, kip, tes, vink.* Oost-Brab. '85

hoge witte boorden; zie: bleek

blindaas (zie: paard -7-) 't Magerste paard stecken de blindazen het hardst.

blindaas (zie: vlieg -1-) Niks afslaan as vliegen.

blindaas (zie: vlieg -2-) Van de vliegen in de blindazen vallen.

blinde -1- "We zullen wel zien", zei de blinde.

Zeispreuk. Er wordt een afwachter houding aangenomen. Varianten: ... tegen de andere; ..., zei de blinde Friedus (Peelland '83); ipv Friedus: Peer, Bartje; ..., zi Van Dullemen, en hij waar hardstikke blind; ..., en hij zag geen steek; ipv geen steek: niks; ..., zei de blinde, "we kunnen nog altijd kijken"; ..., of ge blijft blind (Knegsel '90); ..., "en dan heuren we nog wel", zei de dove (Zeelst '86). Oost-Brab. (EOB) '83

blinde -2- Met een blinde speule. Met een blinde spelen. Kaartterm. (Toch spelen, al is er een kaarter te weinig. Een van de deelnemers speelt dan voor twee.) Alg. Brab. '87

blinde -3- We hebben vanmiddag 'nen blinden. We hebben vanmiddag een blinde. Als er bij het middagmaal geen vlees is. (Blind drukt het ontbreken van iets uit.) (Zie ook: bak -10-) Breda (S) 1892

blindemannetje (zie: kakkerollen) Kakkerullen spelen.

blink Op den blink stellen. Op de blink stellen. Te pronk zetten; etaleren. (De blink = een aan de muur bevestigde plank (meestal in de woonkamer) waarop het glimmend geschuurde tin en koper te kijk staat.) Oost-Brab. '36

blinken -1- Blinken als 'n mol onder z'nen staart. Blinken als een mol onder zijn staart; Spreekwoordelijke vergelijking. 1. Niet blinken; 2. blinken; 3. er goed uitzien. Varianten: ipv staart: gat; ... in de maneschijn; ... als 'n zwart kalf in de maneschijn (Breda 1892); ... als 'n hondelulleke dat vertind is (Breda 1892); ipv hondelulleke: haonekulleke; blinken als 'n hondelulleke in de maneschijn (Eindhoven '84); ipv hondelulleke: hondegat; Blinken als 'n biggekuntje (Oost-Brab. '84); Zo blank zijn als 'n mol onder zijn staart 4. niet blank zijn (Lieshout 1892). (Voor 2. zie ook: blinken -3-; voor 3. zie ook: blinken -2-, vierendertig.) Oost-Brab. '89

blinken -2- Blinken als Almkerk.

Spreekwoordelijke vergelijking. 1. Er keurig uitzien. (Zoals het dorp Almkerk, waar overwegend protestanten woonden, die hun dorp opvallend schoonhielden.) Varianten: ... tegen donker; Blinken als Almkerk in de zon; 2. koperen voorwerpen die dof geworden zijn (West-Brab. '34). (Voor 1. en 2. zie ook: blinken -1-) Langstraat (MGT) '54

blinken -3- Blinken as ene worst. Blinken als een worst. Spreekwoordelijke vergelijking.

Erg blinken. (Omdat worst vet is, blinkt het vel dat erom zit.) (Zie ook: blinken -1-)

Schijndel (Bi) '40

blinken (zie: geld -23-) Wor 't zo bleenkt, dor moete gin geld zuujke.

blinkend Blinkend kan niet zoveel verblinken as ne veulik verstinken. Blinkend kan niet zoveel verblinken als een vuilak verstinken. Iemand die graag pronkt, geeft niet zoveel geld uit, als iemand die de boel laat vervuilen. (Zie ook: pronker, mouw -1-) West-Brab. '87

bloed -1- "Eigen bloed trekt", zei de boer, en hij kuste het kalf. Zeispreuk. Bespottung van het voortrekken van bloedverwanten. (Zie ook: aantrouwen.) Oost-Brab. (Bi) '40

bloed (zie: kroot) As ge krotten it dan kakte bloed.

bloed -2- Bloed luugt nie. Bloed liegt niet. De familieband blijft sterker dan andere relaties. (Zie ook: aantrouwen.) Peelland (M) '30

bloed (zie: geven -1-) Eens gegeven, blijft gegeven, driemaal over den Dommel springen, alle dagen 'n potje bloed, alle dagen mijn goed.

bloed (zie: geven -1-) Eens gegeven, blijft gegeven, driemaal over den Dommel springen, alle dagen 'n potje bloed, alle dagen mijn goed.

bloed -3- Et bloed onder de nagel uithalen. Het bloed onder de nagels uithalen. Tot het uiterste tergen. Alg. Brab. '87

bloed (zie: gelijk -4-) Gelijk goed, gelijk bloed, gelijke jaren zijn de beste paren.

bloed -4- Mijn bloed was er. Mijn familie was er. Erp (S) 1892

bloed -5- Onrèns bloewd kùmt alted ùit. Onzuiver bloed komt altijd uit. Oneerlijk gedoe verraadt zichzelf; oneerlijkheid loont nooit de moeite. (Zie ook: oneerlijkheid.) Oost-Brab. (Sw) '86

bloed (zie: water -19-) Water kan geen bloed worden.

bloed (zie: benijden) Wordt men benijd dan gaat het ons goed, wordt men beklaagd dan zijn wij den bloed.

bloedbalkenbrij (zie: praten -2-) Praoten is gene'n beuling.

bloeden Bloeien as 'n vèrreke. Bloeden als een varken. Spreekwoordelijke vergelijking. Erg bloeden. (Gedacht wordt aan geslachte dieren.) Varianten: ipv varken: rund, kalf. Alg. Brab. '87

bloedzuiger (zie: zat -3-) Zat zijn als een snep.

bloei (zie: rogge -1-) Als de rogge staat in bloei, ware het best dat er een noordenwind woei.

bloeien (zie: boom -1-) As 't boomke bloeit, kan 't vruchten draoge.

bloeien (zie: brem) Es de brem bloeit, zen de meiden 't gekst.

bloem

bloem -1- 't Is wer klaoren blom èn dikke mik. Het is weer zuivere bloem en dikke mik. Het kan niet beter. Varianten: ... en botter tot den bojem (bodem) toe; 't Is dikke mik (Alg. Brab. '87); 't Is wer bègewit tussen die twee (Kempenland '58). (Zie ook: *bescheten.*) Oost-Brab. '87

bloem (zie: noot -1-) 't Zijn goei note as ze gekrakt zijn.

bloem (zie: Martinus Sint -1-) Als met St Maarten (11 november) de ganzen op 't ijs staan, moeten ze met Kerstmis door 't slijk gaan.

bloem -2- Bloemen buiten tijd, is een bruid of een lijk. Dit is een voorteken. (Aan een voorteken wordt een voorspellende kracht toegekend.) (Als voorjaarsbloemen in de herfst bloeien, is dat buiten tijd.) (Zie ook: *geest -3-, lijk -3-, water -2-*.) Alg. Brab. '87

bloem -3- De bluumkes willen hebben. De bloempjes willen hebben. Eer willen behalen ten koste van anderen. Schijndel (Bi) '40

bloem -4- De mooiste bloemkes verfletsen 't eerst. De mooiste bloempjes verflensen het eerst. Schoonheid is bedrieglijk. Variant: De mooiste bluumkes verslakteren uurst (Deurne '89). Aarle-Rixtel '75

bloem -5- De schonste blumkes bleuje langs de mestvaalt. De mooiste bloempjes bloeien langs de mestvaalt. Onder eenvoudige mensen zijn er vaak die veel goed doen. Geldrop (EOB) '77

bloem -6- Den blom slaat men eruit en de zemelen blijven erin. De bloem slaat men eruit en de zemelen blijven erin. Zachte handen zullen slagen, waar ruw geweld slechts kan falen. Het goede slaat men eruit en het kwade blijft erin (Helmond '89). Varianten: Den donst eruit slaon (Ommel '87); 'r Den dons uitslaon en de zemelen overhaauwen (Oost-Brab. '87); Ut koren slao d'r uit en ut kafhoude over (Oost-Brab. '87); Ge slaot er niks uit en niks in (Tilburg '70); Ge slaot er 'nen duvel nie uit maar er zeven in (Asten '87); Ge slötter de pit uit èn haauw 't kaf over (Maaskant '89). Alg. Brab. '87

bloem -7- Ge moet nie alles toe donst toew zeeft. Je moet niet alles tot bloem zeven. 1. Je moet niet zo nauw kijken; 2. niet alles uitpluizen. Variant: ipv donst: ons (Helmond '87). (Voor 1. zie ook: *pastoor -19-, paus, peen, stuiver -7-, ziel -2-*.) Oost-Brab. '87

bloem (zie: water -12-) Nie te veul kaaw wátter dringke: kriedde bloemme op owen baojk.

bloem (zie: honing) Nöw is er hoening op de bloem.

bloem -8- Ook uit bloemen is venijn te zuigen en als 't een pad doet, dan is 't dubbel vergif. Ook uit

bloksleper afgebeeld op zitteke; zie: **blok**

bloemen is venijn te zuigen, en als een pad het doet, dan is dat dubbel vergif. De mooiste dingen kun je verkeerd uitleggen, en als de uitlegger kwaad wil, kan hij het nog erger maken. Helmond (F) '30

blok -1- 'n Blok aan 't been hebben. Een blok aan het been hebben. Een onecht kind hebben. (Zie ook: *bakken.*) Breda (S) 1892

blok -2- D'n blok wèl weten te sleipe. De blok goed kunnen slepen. 1. Goed weten hoe je iets aan moet pakken; 2. een mooiprater, een vleier, *bloksleper* zijn. (Voor 2. zie ook: *falie-vouwer.*) Oost-Brab. '87

blok (zie: *klomp -2-*) Da kunde mee oew klompe aanvoelen.

blok (zie: *klomp -4-*) Die vat de klompen in z'n handen.

blok (zie: *jaar -10-*) Uit 't jaar blok zijn.

blok -3- Van den blok trekken. Van de blok trekken. Door het armbestuur (nu sociale dienst) onderhouden worden. (Blok herinnert aan de wijken of blokken waarin een stad verdeeld was; bij de blokhoofden moest men om ondersteuning vragen.) Variant: Naor den blok gaon. (Zie ook: *arme -4-*.) Den Bosch '76

blokstaarten (zie: *ringeloren*) Iemand ringeloren en bloksterten.

blokstaarten (zie: *viloren*) Ik zal oe viloren en bloksterten.

bloot (zie: *zoon*) Bloot zijn tot "des zoons".

bloot (zie: *krabben*) Den diejen krabben ze nie bloot.

bloot (zie: *mens -17-*) Ge kent een blauwte mens nie in zun tès vuule.

bloot (zie: *groot -4-*) Groot en bloot lijk een hondskloot.

bloot (zie: *gat -23-*) Iets meer hebben as 'n bloot gat.

blussen (zie: *schuur*) *As 'n aauw schuur brandt, dan brandt ze hard.*

blussen *Valt er niks te blussen, valt er niks te kussen.* Na een echtelijke ruzie die bijgelegd is, wordt met liefdesbetuigingen alles weer goedgemaakt. Variant: *Waar niks te sussen is, is ook niks te kussen* (Best, Tilburg '90). (Zie ook: *vuur -3-, waaïen.*) Alg. Brab. '90

Blücher *Blücher of de nacht.* Kaartterm. Nu of nooit. (De Pruisische generaal Blücher stak stiekem de Rijn over in de nacht van oud op nieuw 1813/1814.) Tilburg (Kn) '50

bode *Kreupele booi zal wel achterna kome.* De kreupele bode zal wel achterna komen. Waarschuwing tegen voorbarige blijdschap. (Zie ook: *achteraan.*) Tilburg (TT) '70

bodem (zie: *bloem -1-*) *'t Is wer klaoren blom èn dikke mik.*

bodem -1- *Boteren toe den bojem toe.* Boteren tot aan de bodem. Nergens voor terugdeinzen; er alles uithalen. Alg. Brab. '87

bodem -2- *De bodem uit de pan scharen.* De bodem uit de pan scharren. 1. Alles uit de pan schrapen; 2. zeer inhalig zijn. (Voor 2. zie ook: *baat.*) Tilburg '90

bodem -3- *Er den bojem uitslaan.* Er de bodem uitslaan. Met opmerkingen komen die *kant noch wal raken*; iets zeggen dat het niveau van een gesprek onderuithaalt. (Zie ook: *knuppel -2-, tuin -4-.*) Alg. Brab. '86

bodem (zie: *vat -2-*) *Ge bent een heilig vat zonder bodem.*

bodem (zie: *varken -21-*) *Jonge varkens vroeten op harde bodem.*

bodem (zie: *emmer -7-*) *Nie in enen emmer zónder bojem melken.*

bodenbrood *Het bojebrood verdienen.* Het bodenbrood verdienen. Een fooi verdienen. (*Bojenbrood* eigenlijk *bodenbroodeis*, dat echter minder wordt gebruikt. Het is de beloning die iemand ontving bij het overbrengen van een tijding zoals een geboorte of vrijloting voor het leger.) Variant: *ipv verdienen: eisen.* Oost-Brab. '72

boedel *De boel aan de plank brengen.* De boedel onder de hamer brengen. De boedel laten veilen, waarbij de afslager een hamer gebruikt. (Zie ook: *erfhuus, notaris -2-.*) Peelland (AC) '32

boek -1- *Beter twaalf op je boekje dan één op je consciëntie.* Beter twaalf op je boekje dan één op je geweten. Troostwoord in rooms-katholieke kring, waarmee men bij het sterven van de moeder bij de geboorte van een kind, de familie trachtte te troosten. (Volgens de rooms-katholieke moraal moest het oude leven opge-

boekweit

offerd worden voor het jonge.) Variant: *Liever tien kinderen om te eten dan tien op m'n geweten* (Oost-Brab. '84). (Zie ook: *martelares.*) Tilburg (TT) '73

boek -2- *Een zwart boekske in zijn tes hebben.* Een zwart boekje in zijn zak hebben. Onthouden wat een ander misdaan heeft. Oss (DW) '50

boek -3- *Iemand een boek openleggen dat ge met geen zessen kunt lezen.* Iemand een boek openleggen dat je met zijn zessen nog niet kunt lezen. Van iemand zeer veel gebreken bekendmaken. (Zie ook: *drooglijn, heg -8-, hemd -4-, pad -1-.*) Oost-Brab. (S) 1892

boek -4- *Liever in jouwen boek dan op het dagelijks gebed.* Liever in jouw boek dan op het dagelijks gebed. 1. Liever schuld hebben dan dood zijn; 2. liever leven ... (Onder de dagelijkse mis worden gedurende een bepaalde tijd de namen van overledenen voorgelezen, met het verzoek voor hen te bidden.) (Voor 1. zie ook: *familie -6-, hoop -2-, kweken, muur, potlood, rij, schuld -2-, schuld -3-, sjambonkel;* voor 2. zie ook: *kaars -8-, lopen -8-.*) Tilburg (TT) '72

Boekel (zie: *waarheen -3-*) *No Boekelmert om vlooiën te vangen.*

Boekel (zie: *doortrokken*) *Zo deurtrrokken as de Boekelse oliekar.*

boekweit (zie: *tijd -1-*) *"Tij genog" laat 't koren op 't veld en dorst den boekent op 't ijs.*

boekweit -1- *'t Is geen boekend dorsen.* Het is geen boekweit dorsen. Het is zwaar en moeizaam werk. (In vergelijking met graan dorsen was boekweit dorsen licht werk. Het geschiedde niet in een schuur maar buiten op een vlakgemaakte plek, waarbij de dorsers in twee rijen tegenover elkaar waren opgesteld.) (Zie ook: *aflaat, hooi -4-.*) Alg. Brab. '87

boekweit (zie: *alles -10-*) *Alles op z'n tijd en boontjes in augustus.*

boekweit

boekweit -2- *Boekend is 'n weke schoor.* Boekweit heeft een onzekere schaar. Boerenwijsheid. Het telen van boekweit is riskant. (*Schaar* = oogst, opbrengst van de oogst.) Door onverwacht optredende nachtvorst en wind kan de oogst mislukken. Varianten: *ipv weke: krikkel; ipv schoor: schaar; Durske* (meisje), *traowt mar noit, want dè's toch zo'n teer skoor* (Maaskant '86); *Keujes zen en tier schòòr* (Maaskant '90); *Een teer schoor een kwetsbare persoon of zaak* (Oost-Brab. '40). Oost-Brab. '83

boekweit -3- *Boekend te koop hebben.* Boekweit te koop hebben. Met de handen op de rug lopen; het rustig hebben. Varianten: *ipv boekweit: haver, koren, spurriezaad, wortelzaad; Aauwen boewgent te vuil (veel) hebbe* (Kempensland '58). Alg. Brab. '58

boekweit -4- *De boekend mag de mei niet zien.* De boekweit mag de meimaand niet zien. Boerenregel. De boekweit mag niet te vroeg gezaaid worden omdat die zeer vorstgevoelig is. (Zie ook: *andijvie.*) Oost-Brab. '86

boekweit -5- *De boekweit moet er aanwaaien.* Boerenregel. (In de periode dat de graankorrel zich in de aren zet, het korrelen, dit gebeurt op ongeveer 8 augustus en duurt gewoonlijk drie à vier dagen, wordt een matige wind als zeer voordelig beschouwd.) Alg. Brab. (Ha) 1872

boekweit (zie: *geld* -11-) *Geld van boekend en baggen moete nie tellen vur dège 't in ouwe zak het.*

boekweit (zie: *zweet* -2-) *Het zweet van 'n pèrd is de beste mest voor de boekent.*

boekweit (zie: *kijken* -14-) *Kijken als de hennen van Best als de boekweit op is.*

boekweit (zie: *Laurentius Sint*) *St Laurentius wind maakt de boekweit blind.*

boekweit -6- *Van boegent zeije tot boegent meije, hâ den boer schafttijd.* Van boekweit zaaien tot boekweit maaien, had de boer schafttijd. Boerenregel. 1. Als de boekweit gezaaid was, brak er tot de oogst een rustige tijd aan op de boerderij. Varianten: *ipv boekweit: haver* (Waalre '87); 2. *Van haver zaaitijd tot haver maaitijd mag de boer 'n dutje doen* (Oost-Brab '70). (Voor 1. zie ook: *hooien*; voor 2. zie ook: *afkomst.*) Oerle (H) '63

boekweit (zie: *mei*) *Voor 20 mei moet men boekweit zaaien.*

boekweit (zie: *kwartel*) *Zoveel as de kwartel slaat, zoveel is den boekent waard.*

boekweitstoppel (zie: *vel* -1-) *'t Vel van 'ne vos is nie mîr goed, es ze merts watter gedronken hî.*

boekweitstoppel *Moeten huishouden op boekweitstoppel.* Moeten huishouden op boekweit-

stoppels. Heel zuinig moeten huishouden. (De stoppels van gepikte boekweit waren slecht als braakgrond; ze werden niet begraaud.) (Zie ook: *dag* -4-, *hooi* -2-) Gemert '60

boekweitzaad (zie: *vrouwenraad*) *Vrouweraod is zelden kaod, maar die 't minste doet, zal 't beste varen.*

boenen (zie: *mens* -23-) *Ons soort mensen hebben harde knieën, is 't nie van 't bidden, dan is 't van het boenen.*

boer (zie: *duivel* -1-) *"'k Wou dè den duuvel dood waas", zi den boer, "en de hel mee knollen bezaaid."*

boer (zie: *weet*) *"'t Is mer 'ne weet", zi den boer, en hij blies een kaars uit mi 'n scheet.*

boer -1- *"'t Viel verkeerd uit", zee den boer, "'t perd gong kapot, en 't wijf worde beter." "Het viel verkeerd uit", zei de boer, "het paard ging dood, en de vrouw werd beter." Zeispreuk. Uiting van geringe waardering voor de vrouw. Variant:*

"'t Is zo wijd mis as 't kan", zin de mens, "de geit kapot, en de vrouw beter" (Oost-Brab. '87). (Zie ook: *kat* -31-, *ongeluk* -2-) Schijndel (Bi) '40

boer (zie: *weer* -1-) *"'t Weer is goed", zei d'n boer, "as 't traktement ok mar goed was."*

boer (zie: *beetje*) *"Alle beetjes helpen", zei de mug, en ze piste in de zee.*

boer (zie: *alles* -1-) *"Alles met mate", zei de kleermaker, en hij sloeg de vrouw met de el.*

boer -2- *"An is an", zei den boer, en hij liet ene mutserd liggen. "Aan is aan", zei de boer, en hij liet een takkenbos liggen. Zeispreuk. Genoeg is genoeg. Valkenswaard '75*

boer -3- *"Da kunde wel drinken", zei de boer, en hij slurpte moes. "Dat kun je wel drinken", zei de boer, en hij slurpte moes. Zeispreuk. Peelland (S) 1892*

boer (zie: *Uilenspiegel* -3-) *"Daar 't rookt, is 't warm", zei Uilenspiegel, en hij blaasde aan een paardestront.*

boer (zie: *volk* -1-) *"Daor 't volk is, is de nering", zee de mosselenboer, en hij reej mee z'nen kreugel de kerk in.*

boer (zie: *lucht* -1-) *"De lucht die voedt", zei de vrouw, en ze bond de geit aan den boom en die ging subiet kepot.*

boer -4- *"Der dan mar", zin den boer, mar 't gonk 'm òn z'ne nier. "Toe dan maar", zei de boer, maar het ging hem aan zijn nier. Spreekwoordelijke vergelijking. Met veel tegenzin iets toegeven; ook gebruikt voor alsjeblijft. (Zie ook: *emmer* -2-, *gelijk* -3-, *melk* -9-, *nier* -1-) Oost-Brab. (Sw) '86*

boer -5- *"Dwalen is menselijk", zin de boer, en hij zocht no ze perd, toen hij erop zat. "Dwalen is menselijk", zei de boer, en hij zocht naar zijn*

paard, toen hij erop zat. Zeispreuk. Verontschuldiging dat men verstrooid is. Son (S) 1892

boer (zie: pastoor -1-) "Dè'k weet, weet ik zò goed als de pastoor", zi den boer, "mar nie zo veul."

boer (zie: bloed -1-) "Eigen bloed trekt", zeï de boer, en hij kuste het kalf.

boer -6- "Et sakt", si ten boe.r, èn ed bést tè wint. "Het zakt", zeï de boer, en het beest wint.

Spreekwoordelijke vergelijking. (Dit gezegde heeft geen speciale betekenis, het is waarschijnlijk aan een oude dekkingsterminologie ontleend.) Huisseling (E) '58

boer (zie: aanwensel) "Eten is een aanwensel", zeï de boer, en hij liet zijn paard van honger kapot gaan.

boer (zie: overleg) "Ge moet overleg hebben", zeï de boer, en snuitte zijn neus in zijnen hemdsslip.

boer (zie: steiloor) "Ge win 'et, stailoor", zi den boer tegen den haos toe ie 'm nie kos kraigen.

boer (zie: geluk -1-) "Geluk bij 'n ongeluk", zeï de boer, "m'n koe is kapot en m'n hooi is op."

boer -7- "Het zal wel schikken", zeï den boer, en hij zat met zijn ossekar in de hei. "Het zal wel schikken", zeï de boer, en hij zat met zijn ossenkar in de hei. Zeispreuk. In moeilijke gevallen moet men er de moed maar inhouden.

Bergen op Zoom (Roo) 1897

boer -8- "Hè, hè", zè den boer as ie gescheten heeft. "Hè, hè", zegt de boer als hij gescheten heeft. Reactie op "Hè". Als iemand iets niet verstaan heeft en het nog eens wil horen.

(Zie ook: pastoor -11-) Alg. Brab. '87

boer (zie: manier) "Ieder doet 't op zijn manier", zeï de jongen, en hij kietelde zijn moeder met een riek.

boer (zie: meug) "Ieder z'n meug", zeï de boer, en hij at vijgen.

boer -9- "Ik weet nie waar 't schet", zè den boer, en 't kalf ha gin gat. "Ik weet niet waar het schijjt", zeï de boer, en het kalf had geen gat.

Zeispreuk. Oost-Brab. '87

boer (zie: familie -1-) "Ik wil 's weten of de f'milie al slòpt", zin d'n boer, en iej kiejk in de verkeskoi.

boer -10- "Ik zal er wel achter komen", zeï de boer, en hij had de koe bij de staart. Zeispreuk. Megen (Bi) '40.

boer (zie: melk -1-) "Jüst de melk", zeï d'n boer, "anders was d'n os net zo goed as de koe."

boer -11- "Urst anstoken", zeï den boer, en dan 't perd üt de graaf. "Eerst aansteken", zeï de boer, en dan het paard uit de gracht. Zeispreuk. Wat het zwaarst is, moet het zwaarst wegen. (Zie ook: duivel -9-, kakken, koe -34-, schijten -8-) Boxmeer (S) 1892

boer (zie: geschreeuw) "Veel geschreeuw en weinig wol", zeï den boer, en hij schoor z'n varken.

boer (zie: dag -1-) "We eten alle dagen spek", zeï de boer, "en 's vrijdags spek mee spijlen."

boer (zie: varken -2-) "We zullen dè vairke wel waassen", zi den boer, en hij douwde den dominee in de mistput.

boer -12- "Wè is hier te doen", vroeg den boer, en hij laag op sterven. "Wat is hier te doen", vroeg de boer, en hij lag op sterven. Zeispreuk.

Kempeland (DD) '87

boer -13- 'n Boer die moet ziek zijn, voordat ie overgeeft. Een boer moet ziek zijn, voordat hij overgeeft. De boer is gierig. Variant: ipv boer: vrek. (Deze vervanging is zeker secundair vanwege de verklarende interpretatie die tevens een verzwakking is.) (Zie ook: appelboer.) Oost-Brab. '59

boer -14- 'n Boer en 'n puthaak kunnen niet altijd krom liggen. Een boer en een puthaak kunnen niet altijd krom liggen. Iedereen wil wel eens een verzetje. Variant: De mens is geen puthaak, hij kan niet altijd krom liggen. (Zie ook: mens

-13-) Oost-Brab. '90

boer -15- 'n Boer is maar 'nen boer, al is 't op nen paasdag. Een boer is maar een boer, al is het op een paasdag. Iedereen verraadt zijn afkomst, ondanks zijn kleren. Variant: 'nen Boer blè boer, ok ès ie nie mer boert (Kempeland '87). (Zie ook: gek -4-, kikkvors -3-, komen van -1-, kop -24-, lomp, luis -14-) West-Brab. '86

boer -16- 'n Goeie boer gao nie uit de regen zolang ie onder z'n armen nog dreug is. Een goede boer gaat niet uit de regen zolang hij onder zijn armen nog droog is. Een goede boer werkt door zolang hij kan. (Zie ook: burrie -3-, karnemelk -5-, mens -3-, rug -8-, snot.) West-Brab. '87

boer -17- 'ne Verdruiden boer kumt rullek terug, 'ne verzopen boer kumt nooit terug. Een verdroogde boer komt redelijk terug, een verzopen boer komt nooit terug. Te droog weer is voor de boer te verkiezen boven te nat. Lierop (I) '66

boer -18- 'nen Boer denkt in zakken. Een boer denkt in zakken. Een boer is steeds uit op eigen baat. (Gedacht kan worden aan aardappel- of korenzakken echter ook aan de eigen broekzak.) (Zie ook: baat.) Bergeijk (Bie) '67

boer -19- 'nen Boer moet 't mî de jas aon verdiene. Een boer moet het met de jas aan verdienen. Als het de boer goed wil gaan, moet het bijtijds regenen. Vlijmen (MGT) '68

boer -20- 'nen Boer zonder stront hé gin futsoen-delukke boks aon z'n kont. Een boer zonder mest heeft geen fatsoenlijke broek aan zijn gat. Een boer zonder mest heeft maar een schrale oogst. (Zie ook: mest -1-) Erp '89

boer -21- 'nen Boer moete van z'ne rug en zijn knipbeurs afblèven. Van de rug van een boer en van zijn portemonnee moet je afblijven. Met een boer moet je geen ruzie krijgen en je moet hem zeker niet om geld vragen.

Variant: Men moet 'n boer van zijn rug en uit zijn binnenzak blijven (Oirschot '89). Oost-Brab. '89

boer -22- 'nen Boer bindt zolang hij touw heeft. Een boer bindt, zolang hij touw heeft. Iemand doet een te lang stuk touw om een pak; men bestelt overvloedig voor een familiefeestje.

Varianten: ipv *touw*: *zeel* (Maaskant '90); *Binden zolang as ge touw het* (Best '87). Oost-Brab. '87

boer -23- 'nen Boer stao aaltij veuls te eng. Een boer staat altijd veel te eng. Het is buitengewoon moeilijk om met een boer zaken te doen. (Uit vrees bedrogen te worden is hij zo eng van opvatting, dat redelijk overleg uitgesloten is.) (Zie ook: *melken, taai* -1-) Tilburg (TT) '73

boer -24- 'nen Boer moet alt' erres de walleg over afsteeke. Een boer moet altijd ergens de walg over steken. 1. Een boer moet altijd ergens over klagen. (Walg is sterke fysieke afkeer van iets, weezin.) Varianten: ipv *boer*: *mens*; *Dor stekt me de walg af* (Kempenland '58); *Ge moet iets hebben waar oe de walg van steekt*; *Een mens moet altijd iets hebben waar hem de walg aansteekt*; *Daar mot altied iets zien, waar ouw de walg van stekt*; 2. je hebt altijd wel een afkeer van iets (Cuyk '40). (Voor 2. zie ook: *kots*.) Alg. Brab. '87

boer -25- 'nnen Boer is geen pieper. Een boer is geen aardappel. (Reactie op de stuursheid van de boer in zijn contact met anderen.) Er is geen reden om hem onverschillig als een aardappel te behandelen. (Zie ook: *blik*.) Huisseling (E) '58

boer (zie: *mens* -4-) 's Mensen zin is 's mensen leve, ook al is-t-er 'n koei wijd neve.

boer -26- 't Is 'nen boer nie wijs te maoken hoe 'nen soldaat an den kost komt. Het is een boer niet wijs te maken hoe een soldaat aan de kost komt. De zaken van anderen kan men vaak niet begrijpen. (Zie ook: *boer* -63-) Tilburg (D) '16

boer (zie: *negenennegentig*) 't Is er enen van de negenennegentig.

boer (zie: *houtje*) 't Is gelajen holtje.

boer (zie: *regen*) 'As 't regent lupt den boer, de poling en de pieër.

boer (zie: *abuïs*) *Abuïs is menselijk en dik is penselijk.*

boer (zie: *alles* -5-) *Alles is maar een weet, behalve vlooiën vangen, dat is een gauwigheid.*

boer -27- *Als 'nen boer gaat sterven, wil hij het bed nog eens uit.* Als een boer gaat sterven, wil

hij het bed nog eens uit. Iemand die op het punt staat failliet te gaan, begint nog een nieuwe zaak. Oost-Brab. (S) 1892

boer (zie: *top* -2-) *Als 't dondert in de kale top, dan voert de boer zijn orten op.*

boer (zie: *jonker* -1-) *Als de jonkers plukharen, moeten de boeren hun kop lenen.*

boer (zie: *pastoor* -5-) *Als de pastoors niet meer vragen en de boeren niet meer klagen dan is het einde der dagen.*

boer (zie: *koe* -11-) *Als er één koe bist, steken de andere hun starten omhoog.*

boer -28- *Als ge 'n boer bestuit, sneeuwt het in z'n emmer.* Als je een boer priijst, sneeuwt het in zijn emmer. Als je een boer bestuit, wordt hij voorzichtig, is hij op zijn hoede. (Aan sneeuw heeft hij niets; een emmer sneeuw is geen emmer water.) Oost-Brab. '89

boer -29- *Als ge drie boeren hebt, krijde van den vierde slaag.* Als je drie boeren hebt, krijg je van de vierde slaag. Kaartterm. Sint Anthonis (De) '59

boer -30- *Als ge een boer en een varken van een berg rolt, is er altijd een varken boven.* Als je een boer en een varken van een berg rolt, is er altijd een varken boven. Berlicum (ZH) '48

boer (zie: *Lichtmis* -3-) *Als met Lichtmis onder de mis de zon schijnt, dan zeggen de boeren: Schet, winter!*

boer (zie: *Lichtmis* -5-) *Als met Lichtmis de zon op den misboek schijnt, boer, schelft uw oorten.*

boer -31- *As 'nen boer wijn drinkt en 'ne pastoor mölk eet dan zijn ze bei ziek.* Als een boer wijn drinkt en een pastoor karnemelk, dan zijn ze alle twee ziek. (Dan is het met beide ernstig gesteld!) Varianten: ipv *pastoor*: *burger*; ipv *mölk*: *mölkepap*: ... is 't mee bei klotten (Volkel '84); ... kunnen ze hun testament maken (Oost-Brab. '84). (Vroeger werd op de Brabantse dorpen bij ernstige ziekte aan de pastoor wel wijn gevraagd, een uitvloeisel uit de volksgeneeskunde, dat wijn een der beste geneesmiddelen was voor vrijwel alle ziekten; het was een veeg teken dat een pastoor of burger aan de karnemelk zat.) Alg. Brab. '87

boer (zie: *jaar* -1-) *As 't jaor nie dient, teelt de boer niks.*

boer -32- *As den boer 't spek op heeft, gaat ie an z'n hammen.* Als de boer het spek op heeft, begint hij aan zijn hammen. Men neemt eerst het slechtste en bewaart het beste zolang mogelijk. Best (VE) '48

boer -33- *As enen boer z'n buik vol hè, vertrekt ie.* Als een boer zijn buik vol heeft, gaat hij weg. Opmerking als een gast na gegeten te heb-

ben, meteen weggaat. Variant: *Zijn gelijk de boeren van Achtmaal, die hebben ook gegeten voor ze naar huis gaan* (Zundert '34). Oost-Brab. '83
boer (zie: *koe -13-*) *As ge de koe verkoopt, ben de ook den uir kwèt.*

boer (zie: *februari -2-*) *As in februari de muggen zwermen, moette in mert de ore wermen.*

boer -34- *Boer! doe oew hekke toe of ik vaor dur oe koole. Boer! maak je hek dicht of ik rij door je kolen. Doe je broek dicht!* (Zie ook: *duivenhok, fluit, harmonie, heer -2-, lucht -8-, schuurdeur, volk -10-*.) Wintelre (S) 1892

boer -35- *Boeren hebben ook manieren, maar andere.* Tilburg eo '84

boer -36- *D'n boer opgaan.* Den boer opgaan. Het platteland opgaan voor uiteenlopende zaken zoals verkopen, handelen, en lezingen houden. Variant: *"Ge moet d'n boer opgaan", zin de lauws, en ze kroewp uit de klompe* (Oost-Brab. '90). Alg. Brab. '90

boer -37- *Da kan 'ne boer met 'n vat luis ook wel. Dat kan een boer met een vat luizen ook wel 1. Dat is heel gemakkelijk; 2. dat kan een domme boer ook.* (Arme en domme mensen hadden luizen; had je een vat luizen, dan was je dus erg dom (EOB '85). Varianten: *Dat kan een boer mee énen arm nog wel zien; ipv met énen arm: met de klompen aon*) (Kempenland '84). (Voor 1. zie ook: *hak -2-, hennep, steek -2-*; voor 2. zie ook: *bijdehand.*) Oost-Brab. '85

boer -38- *Da ste ginnen boer int venster.* Dat staat geen boer in het venster. Dat staat niet in de weg. Varianten: *ipv da ste: ge zit; Hij ste enen boer nie in z'n enggaot* (Deurne). (Enggaot = de dam in een sloot waarover de boer toegang tot zijn land heeft.) (Zie ook: *boer -67-, zoldervenster.*) Alg. Brab. '87

boer (zie: *ei -8-*) *Da's 'n vaol ei veur 'enne zieke boer.*

boer -39- *Daor valt 'nen boer toch kaol bij verlorre.* Daar valt een boer toch helemaal bij in het niet. Dat gaat gewone boerenmensen toch veel te hoog. Maaskant (Sw) '90

boer (zie: *varkensstaart*) *Dat is meer dan 'n rechte varkensstaart.*

boer -40- *De boer heeft een vrouw nodig.* Kaart-term. Als op een boer een vrouw valt. St Anthonis (VaD) '59

boer -41- *De boer is neven et beesje afgesneje.* De boer is naast het bestje afgesneden. (Bij de schepping in bijbelse zin.) Oost-Brab. (Bi) '40

boer -42- *De boer wordt uitgespannen.* Hij gaat failliet. (Zie ook: *kant -1-, kar -7-, schei -1-, sleutel -3-, stop -4-, stro -6-, trog -2-, uur -5-*.) West-Brab. (VD) '76

boer -43- *De boeren hebben dikwijls dorst, ze houden van een korte preek en van een lange worst. Men moet niet te veel praten, maar het ervan nemen.* (Zie ook: *blaar.*) Alg. Brab. '84

boer -44- *De knapste boer pist zich nog wel is op z'n klompen.* De knapste boer pist nog wel eens op zijn klompen. De beste breister laat wel een steek vallen; dat kan de beste overkomen. Variant: *ipv klompen: blök.* Oost-Brab. '90

boer (zie: *liefde -2-*) *De liefde valt nèt zo gaauw op 'ne koestront ès op 'n lillieblad.*

boer (zie: *liefde -3-*) *De liefde is niet blind, mar ze verrekt 't da ze kijkt.*

boer -45- *De lompeste boeren teulen de grootste erpel.* De domste boeren telen de grootste aardappelen. *Het geluk is met de dommen.* Varianten: *ipv lompeste: stomste; ipv teulen: hebben; ipv erpel: knollen, peeën, mangelwortels* (Beta vulgaris) of *bieten* (beta) (Peelland '87). (Zie ook: *engel -7-, geluk -2-, hemel -3-, hoterdekoter, mens -15-, oog -14-, twaalf, varken -11-*.) Alg. Brab. '87

boer (zie: Mill) *De Milse boeren die zijn er zo lompe, die lopen de vròlie de schulp van de klomp.*

boer -46- *Den boer gaon dorsen.* De boer gaan dorsen. Een dutje gaan doen. (Zie ook: *bakker -6-*.) Oost-Brab. '90

boer -47- *Den boer heeft geen verken, met zo'n naam.* De boer heeft geen varken, met zo'n naam. Tegen iemand met een vreemde naam. (Zie ook: *beest -2-*.) Dongen (S) 1892

boer -48- *Den boer vrit zich ziek aan 't spek en vrit zich weer gezond aan de keremelkse pap.* De boer eet zich ziek aan het spek en eet zich weer gezond aan de karnemelkse pap. Men kent het middel om de gevolgen van een verkeerde handeling te verhelpen. Alg. Brab. '90

boer -49- *Den boer waagde wel da' z'nne zoon Wout hiette en da' was veur hil z'n leven.* De boer waagde wel dat zijn zoon Wout heette en dat was voor heel zijn leven. Iemand wil wat wagen. Variant: *"'t Is veur al zun leven", zee den boer, en hij hiet z'n zoon Wout* (Aarle-Rixtel '60). (Zie ook: *beest -2-*.) Sint-Oedenrode (AB) '65

boer -50- *Den bonten boer rijden.* De bonte boer rijden. 1. Zich losbandig gedragen; 2. stelen en roven. (Voor 2. zie ook: *bons, hennenkooi, Kaatsheuvel -4-*.) Alg. Brab. '80

boer -51- *Den enen boer heeft al gescheten veur d'n anderen de broek omleeg hee.* De ene boer heeft al gescheten voor de andere de broek omhoog heef. De een is vlugger dan de ander. Varianten: *ipv boer: mens; ipv broek: boks; Hij hee al geschete veur 'n ander de broek los hee; ... broek heeft laten zakken* (Westerhoven '86). Alg. Brab. '87

boer

boer -52- Die 'nne boer wil bedriege, moet 'nne andere boer meebrengen. Wie een boer wil bedriegen, moet een andere boer meebrengen. Wie een boer wil bedriegen, moet bij de tijd zijn. Alg. Brab. '81

boer (zie: zonde -5-) Dik zijn van 't zund.

boer (zie: ander -1-) Doe of ge op 'n ander zijt dan eet je 't meest.

boer (zie: donder -1-) Donder op 'ne kalen tak, gëft kôre in de zak.

boer (zie: drie -2-) Drie dingen die niet tegen te houden zijn: een koe die bist, een meid die vrijt, en een boer die een vaan draagt.

boer (zie: wat gebeuren) Dôr wôrt 'nem bowr opchelaote tussen twee zâkke stront.

boer -53- Een boer die niet vooruitgaat, gaat achteruit. Stilstand is achteruitgang. Knegsel '90

boer -54- Een boer heeft twee roeien. Een boer heeft twee roeden. Een boer meet met twee maten. (Roede = een lengte- of oppervlakte-maat variërend in grootte die gewestelijk of plaatselijk is vastgesteld. bv Bredase roede = 20 voet = 5,68 m; oppervl. ± 32 m² = ± 1/3 are.) Tilburg (TT) '73

boer -55- Een boer houdt er twee meiden op na: één voor het verlies. Men houdt iets achter de hand. (Meiden waren eind 19de eeuw vrijsters.) Aarle (S) 1892

boer (zie: doorn -2-) Een doorn! Dat is het zuiverste hout dat er is; er heeft nog nooit één boer z'n gat aan afgeveegd.

boer (zie: april -3-) Een drogen april is niet de boeren wil, maar aprilse regen daar is hem veel aan gelegen.

boer -56- Een goeie boer heeft een dikke vrouw, een mager perd en een zoon op het seminarie. Een goede boer heeft een dikke vrouw, een mager paard en een zoon op het seminarie. Het eten is goed, er wordt hard gewerkt en ook op godsdienstig gebied zijn de zaken gezond. Varianten: Drie dingen zijn het ideaal van een boer: 'n dikke merrie op stal, 'n flink dik wijf, en 'nne heerzoon (Sint-Oedenrode '65); ... 'n dikke vrouw, 't perd op 't stamboek, 'n zeun op 't seminarie (Riel '85); Drie wensen van een boer zijn: een stal vol vee, een dikke vrouw, een zoon op het seminarie (Oost-Brab. '76). Loon op Zand (MGT) '78

boer (zie: heer -4-) Een heer steekt in zijn zak, wat een boer weggooit.

boer (zie: koe -28-) Een koe met de baat verkopen.

boer (zie: brouwer) Eenen brouwer sonder mout, eenen timmerman sonder hout, eenen schoenmaker sonder leesten, eenen boer sonder beesten, dat sijn vier arme geesten.

boer (zie: eenvoudig) Eenvoudig als een kwezel.

boer -57- Ene gepapten boer en ene gesopte os kunnen mar drie ure werken. Een gepapte boer en een gesopte os kunnen maar drie uur werken. (Een boer die alleen pap en een os die slechts sop eet, hebben geen kracht.) (Sop = sloeber gekookt van oa aardappelschillen, groenten en veel water.) (Zie ook: broodpaard.) Boxtel (Gr) '54

boer -58- Enen boer en een varken worden knorrende vet. Een boer en een varken worden knorrend vet. Tegen iemand die altijd mopert, hoewel hij het in alle opzichten goed stelt. Variant: ipv knorrend: jankend. (Zie ook: kind -25-) Alg. Brab. '87

boer (zie: afscheiden) Er afscheiden as nen hond van z'ne stront.

boer -59- Er liggen veel boeren op 't kerkhof die zo lui zijn als ik. Er liggen veel boeren op het kerkhof die zo lui zijn als ik.

Verontschuldiging van een luiaard. (Zie ook: bakpan.) Oost-Brab. (S) 1892

boer (zie: zon -9-) Es de zon schënt in de sprokkel, boer paast op uwen hooitas wël.

boer -60- Es ge van 'nen boer rijk wordt, dan worde ge 't irlijk. Als je van een boer rijk wordt, dan word je het eerlijk. Een boer is slimmer dan je denkt. Alg. Brab. '87

boer (zie: een -4-) Eén veur één, net zo as de boeren in de hemel komen.

boer -61- Ge kunt er de boer nog door ruiken. Je kunt er de boer nog door ruiken. Een opschepper van geringe afkomst verraadt zich vaak door zijn manieren. (Zie ook: paard -40-) Gilze-Rijen '76

boer -62- Ge moet den boer de kunst niet afvragen. Je moet de boer de kunst niet afvragen. Reactie als men iemand tracht uit te horen. Varianten: ipv afvragen: afkijken, uitvragen. Alg. Brab. '90

boer -63- Ge moet unnen boer gin hallef werk laote zien. Je moet een boer geen half werk laten zien. Hij denkt dan dat het werk af is en begrijpt het niet. Variant: ipv boer: gek. (Zie ook: boer -26-) Alg. Brab. '87

boer -64- Ge mot den boer nie in z'n kraom schijte veur ie uitgepakt hee. Je moet de boer niet in zijn kraam schijten voordat hij uitgepakt heeft. Je moet me niet in de rede vallen. Varianten: Ge moet nie in minne kraom schijten vurdè ik uitgepakt ben (Oost-Brab. '87); ... voordat ie af is (Asten '60); Iemand in zijn kraam schijten (Tilburg '50); Ge komt me wel lillijk in m'n kraom schijte vur dè'k uitverkocht zij (Bergeijk '80). Oost-Brab. '84

boer -65- Gif diejen boer ne stoel. Geef die boer

een stoel. Tegen iemand die een boer laat. (Zie ook: *gaan* -4-, *schelft* -1-.) Alg. Brab. '87

boer (zie: *praat* -5-) *Goeje praot kost niks, goeje raad is geld werd.*

boer -66- *Gun de boer dat varken, hij heeft maar dat ene. Gun de mens (ieder) toch zijn plezier.* Alg. Brab. (MI) '62

boer (zie: *hebben* -4-) *Had ik, had ik hei gegeten, dan had je bessems gescheten.*

boer (zie: *haver* -2-) *Haver in 't sleek mäkt den boer reek.*

boer -67- *Het li ginnen boer in z'n kolen. Het ligt geen boer in zijn kolen. Het ligt niet in de weg.* (Zie ook: *boer* -38-.) Alg. Brab. '87

boer (zie: *pan* -12-) *Het pannetje warm maakt den boer arm.*

boer -68- *Iederen boer heeft eenen heerzoon. Iedere boer heeft een heerzoon. In een huishouden loopt er altijd wel één de kantjes af. (In boeren-families werd de zoon, die op het seminarie voor priester studeerde, den heerzoon, met veel egards behandeld.)* Eindhoven '65

boer -69- *Iederen boer mènt dè ie 't schonste wijf hee. Iedere boer meent dat hij de mooiste vrouw heeft. Iedereen denkt het beste te hebben. Varianten: ipv wijf: vrouw; ipv schonste: knapste. (Zie ook: *mand* -4-, *pastoor* -12-.)* Oost-Brab. '89

boer -70- *Iederen boer kust zijn wijf op zijn manier. Iedere boer kust zijn vrouw op zijn manier. Reactie van iemand op wiens manier van werken kritiek wordt uitgeoefend. (De vorm met boer lijkt de oudste.)* Varianten: ipv *iedere* *boer*: *ieder*; ipv *wijf*: *meidje*, *vrouw*; ... *de een met de mond de ander met de kont* (Ommel '87). (Zie ook: *achteraf*.) Alg. Brab. '87

boer -71- *Ik trew nog nie mi 'nne boer al schijt ie ook bij elke tree 'n mud erpel. Ik trouw nog niet met een boer al schijt hij ook bij elke stap een mud aardappelen. Een burgermeisje dat niet met een boer wil trouwen. Varianten: *Ik wil je nog niet al schijt je iedere dag een gulden* (Someren '76); *Al skejt ie iedderen treej 'ne rejks-dålder, dan noch heb ik 'm nie nõddich* (Gemert '78). (Zie ook: *geldschijter*.) Eindhoven (V) '77*

boer (zie: *februari* -8-) *In februari sneeuw en regen, betekent goddelijke zegen.*

boer (zie: *januari* -2-) *Januari zonder regen brengt den boer 'n zegen.*

boer (zie: *jood* -6-) *Joden en 'n boer zijn kwaaijer dan 'n hoer.*

boer (zie: *koud* -2-) *Koud en nat groeit er wat; droog en schraal blijft het kaal.*

boer (zie: *koud* -4-) *Koud? Als de boeren ijs melken dàn is het pas koud!*

← 17 cm →

↑ 26 cm

brandplaatje
Onderlinge Brand
Waarborg
Maatschappij
's-Hertogenbosch,
1841;

zie: **boer** -74

boer -72- *Kult den boer: hij komt van buite. Fop de boer: hij komt van buiten. Men kan de boer rustig bedriegen. Variant: ipv kult: klood.* Alg. Brab. '87

boer -73- *Laot de boere maar dorse. Laat de boeren maar dorsen. 1. Laat de boeren hun gang maar gaan. Variant: ... as wij de rog mar hebben; 2. als wij het profijt maar hebben (Aalst '87). (Voor 2. zie ook: *dochter* -6-, *haan* -14-, *mallemlen*, *rug* -4-.)* Alg. Brab. '87

boer (zie: *Lichtmis* -9-) *Lichtmis donker maakt de boer tot jonker; Lichtmis klaar dan is de boer 'n bedelaar.*

boer (zie: *Maria Geboorte* -2-) *Maria geboren, boer zaai uw koren.*

boer (zie: *Martinus Sint* -3-) *Met St Marten vatten de boeren de koeien bij de starten.*

boer (zie: *maart* -18-) *N'n dreuge mert en 'ne natte 'pril, dan hi den boer z'ne wil.*

boer (zie: *ei* -20-) *Nie kakelen ... eier leggen.*

boer -74- *O Boer Wordt Mens.* (Tot uitdrukking geworden humoristische interpretatie van OBWM, de beginletters van Onderlinge Brand Waarborg Maatschappij "Pro Patria" te 's-Hertogenbosch, waarbij veel boeren verze-kerd waren, hetgeen men kon zien aan op de muur bevestigde plaatjes.) Oost-Brab. '87

boer -75- *Ons boere paast alles, want we zijn rond van achtere. Ons boeren past alles, want we zijn rond van achteren. Dat getuigt van zelfoverschatting; men geeft er niet om hoe men bij anderen overkomt; men kan zich presenteren zoals men is. Varianten: ... welliej zèn van achteren rond (Oost-Brab. '90); "Ons paast alles", zi Jaon Kok, "om dème van achteren rond zèn" (Tilburg '16). Oost-Brab. '80*

boer

boer (zie: klomp -10-) *Op ene klomp en ene schoen lopen.*

boer (zie: lichtmis -15-) *Op Lichtmisdag ziet de boer liever den wolf in zijn stal dan de zon.*

boer (zie: recht -2-) *Op z'n raicht staon, as 'nen boer op z'n klompen.*

boer (zie: proberen) *Proberen is het naaste.*

boer (zie: kop -31-) *Rond van kop, magere sop, een turf in de hand, dat waren de boeren van Peelland.*

boer -76- *Schijt den boer op z'n gezicht en 't is altijd te veul, schijt op z'n land en 't is nooit genoeg. Schijt de boer op zijn gezicht en het is altijd te veel, schijt op zijn land en het is nooit genoeg. De boer is nooit tevreden. (Zie ook: kind -13-) Megen (Bi) '40*

boer (zie: spul -4-) *Spullen mee schroeven, die draaien als ze 't nie hoeven.*

boer (zie: Andreas Sint -5-) *St. Andries brengt de boer verlies.*

boer (zie: kip -4-) *Tien kippen en een haan, daar kan een boer op leeg gaan.*

boer -77- *Un boer en un zog hebbe nooit genug, mer nun heer en un beer die willen altijd meer. Een boer en een zeug hebben nooit genoeg, maar een heer en een beer die willen altijd meer. Tegen iemand die inhelig is. Varianten: ... mar en zoch èn enen hie:r die vrèete nog mie:r (Maaskant '58); 'n Boer en 'n zog hebben nooit genug; 'n Heer en 'n beer willen altijd meer (deze twee delen worden ook afzonderlijk gebruikt.) (Zie ook: baat, begin -1-) Alg. Brab. '87*

boer (zie: jood -8-) *Unne jood wordt noit ginne boer.*

boer (zie: halfke) *Van een halfke is de boer rijk geworre.*

boer -78- *Veur 'n slomme boer mee geld valt iedere vrouw, veur 'n slomme boer nog gin melkmeid. Voor een slome boer met geld valt iedere vrouw, voor een slome boer nog geen melkmeisje. Zonder geld ben je niet geteld. (Zie ook: geld -14-) Tilburg '87*

boer (zie: gezelschap) *Voor 't gezelschap doen, net as 'n boer die naar Rome gè.*

boer -79- *Wanneer een boer kip eet, is den boer of de kip ziek. Wanneer een boer kip eet, is de boer of de kip ziek. Uit zuinigheid slachtte de boer geen kip die nog aan de leg was, of er moest iets bijzonders aan de hand zijn. (Kip eten was vroeger een luxe.) (Zie ook: hen -7-, varken -9-, vet -6-) Alg. Brab. '85*

boer -80- *Wat de boer niet kent, dat vrit hij nie.*

Wat de boer niet kent, dat eet hij niet.

Weigering bij een aanbod van vreemde spijzen; ook in meer algemene zin. Varianten:

ipv vrit: *it, lust, koopt.* Alg. Brab. '87

boer (zie: wat) *Watte, de boer zegt: "wat mot je?"*

boer (zie: paard -44-) *Wor een mager pèrd is en unne vetten hond, dor is ut goewt vrije.*

boer -81- *Zeg mer boer en geft me mer ne gulden. Zeg maar boer en geef me maar een gulden.*

Ontnuchterende reactie tijdens een gesprek waarin iemand vervelend wordt, vooral als hij zich voornaam en geleerd wil voordoen. (Zie ook: hond -20-, meelemmer, pispot -2-) Alg. Brab. '87

boer (zie: zitten) *Zitten as èn hoer op èn schiethüs.*

boer (zie: freet -2-) *Zo freet as Bles.*

boer (zie: zuurkool -3-) *Zuurkool met vis eten de boeren als het spek op is.*

boer biechtstoel (zie: Heer OL -34-) *Wè ge wint aon OL Heer, dè verspeulde aon oew broek.*

boerderij (zie: schuim) *Et schöm van den handel is beter a's de beste boerderij.*

boerderij (zie: koe -37-) *Mee mager koei en 'n vet perd is 't heel geboer geen donder werd.*

boeren *Boeren met een geit en een ekster. Boeren met wat kleinvee; een armoedig bedrijf hebben. (De geit was de koe der armen; een tamme ekster was een speelgenoot voor de kinderen.) Kaatsheuvel '78*

boeren (zie: gebont) *Goed boeren in 't vurste gebont.*

boeren (zie: kree) *Op krei boere.*

boerenfatsoen *Rood en groen is boerenfatsoen. Tegen iemand die deze kleurencombinatie draagt. (De kleurencombinatie rood en groen is volgens de smaak der boeren.) Oost-Brab. '87*

boerenfluit (zie: Jan -5-) *Op z'n Jan boerenfluitjes.*

boerenjongen (zie: jongen -6-) *Oude jongens krentenbrood.*

boerenkakhuis (zie: vallen -3-) *Vallen as drollen in 'n boerenkakhuis.*

boerenkermis *Net ne boerenkermis mee hier en daar 'n kraam. Precies een boerenkermis met hier en daar een kraam. Zo ziet een beginnende baardgroei bij een jongeman eruit.*

Variante: ipv *boerenkermis: Gemert mert; ipv kraam: krömke (Helmond '87). West-Brab. '87*

boerenkind *De meeste boerenjong zijn onder de schafttijd gemaakt. De meeste boerenkinderen zijn onder de schafttijd gemaakt. Tijdens de middagschafttijd ging men op de boerderij naar bed of naar het hooi. (Zie ook: afkomst.) Oost-Brab. '90*

boerenknecht *Een boerenknecht is het laagste vaarwater wat er ooit gestaan heeft. Een boerenknecht is het laagste vaarwater dat er ooit gestaan heeft. De boerenknecht en boerenmeid werden niet geacht; het waren de slechtste beroepen. (Zie ook: scheet -5-)*

Nuene (VI) '85

boerenkont (zie: kop -1-) 'n Kop als 'n kont hebben.

boerenkont (zie: hart -8-) In iemes z'n hart begraven liggen as 'n boerenkont in 'nen turkslaire broek.

boerenpaard As 'n boereperd op de kaaie komt, kent 't z'n eige nie. Als een boerenpaard op de keien komt, kent het zichzelf niet. Als iemand van eenvoudige of boerenafkomst maatschappelijk of financieel vooruitkomt, gebeuren er gemakkelijk ongelukken. (Een boerenpaard was vroeger niet beslagen; daardoor gleed het uit op de keien, zodat er nogal eens ongelukken gebeurden.) Varianten: ipv boerenpaard: boer (is secundair); ipv op de kaaie: op 't hard; ipv kent 't z'n eige nie: is 't nie te houwe, doet ie gek. (Zie ook: hard -1-, schooier -1-, stront -19-, weg -2-.) Alg. Brab. '87

boerenstijl (zie: eed) Van den ouden eed.

boerentaal (zie: lul) 't Is lul, maer 't praot toch.

boerenteen (zie: tuinboon) De flodderbone komme uit.

boerenverdriet (zie: Margaretha Sint) Met Sinte Margriet (20 juli) regent het dertig dagen of niet.

boerenwang (zie: kont -17-) Een kont als een wan hebben.

boerenzak 'n Boerenzak pooft lang. Een boerenzak stuift lang. Boeren vergeten niet gemakkelijk. (Zie ook: nasmaak.) Schijndel (VR) '84

boeretij Het is een echte boeretij. Het is een echte boerenbeweging. Het gaat er landelijk toe. Tilburg (TT) '70

boerin -1- "t Is grof en groot", zee de boerin, en ze snufte erten. "Het is grof en groot", zei de boerin, en ze snufte erwten. Zeispreuk.

Aarle-Rixtel (VG) '60

boerin (zie: koe -13-) As ge de koe verkoopt, ben de ook den uir kwèt.

boerin -2- Bij 'n boerinneke uit His, is de geit dik over de wis. Bij een boerinneke uit Heesch, is de geit dikwijls over de wis. 1. Als de geit over de wis is, betekent dat er iets niet goed is; 2. buiten de orde is bv buitenechtelijk zwanger. (Voor 1. zie ook: bok -4-, gaaf; voor 2. zie ook: aanbranden.) Maaskant (Sw) '86

boerin -3- Ge kunt beter van 'n boerin 'n juffrouw maken es van 'n juffrouw 'n boerin. Je kunt beter van een boerin een juffrouw maken dan van een juffrouw een boerin. Oost-Brab. '90

boete (zie: rilkwie) De rilkwie verere(n).

boete (zie: hemdslip) Zeg 't mar tegen oewen hemdslip, dan hoefde gin boetes te doen.

boeten Laat geboet, zelden goed. Berouw komt na de zonde. (Zie ook: berouw.) Tilburg eo '86

boezeroen (zie: dood -3-) De ene zijn dood is de andere zijn korstje kaas.

bofkont Een bofkont zijn. Een geluksvogel zijn. Alg. Brab. '92

bofkonten Gebofkont zijn. Een buitenechtelijk kind zijn. Variant: 't Is ne pofferd (Breda 1892). (Bofkonten = een kind verwekken.) (Zie ook: bakken.) Alg. Brab. (S) 1892

Bogaers Ge zijt er ginne van Sanneke Bogers. Je bent er geen van Vincent Bogaers. 1. Waarschuwing dat de eisen van de kinderen de financiële draagkracht van de ouders te boven gaan. Variant: 't Lekt wel Versanneke Bogaers 2. iemand die zich rijk wilde voordoen of door deftige kleding wilde opvallen. (Vincent Bogaers was een rijke Tilburger.) (Zie ook: oud -5-, ruimte, schip -2-, spierzak.) Tilburg '70

bok (zie: Paulien) "Dè's getroffen", zin Paulien, èn ze makte van d'n bok 'n minneke.

bok -1- 'n Auwe bok is nog gèèr van 'n jong geit gelekt. Een oude bok wordt nog graag door een jonge geit gelikt. Een oude man staat nog graag in de belangstelling. Variant: Dor is nog altijd 'n spierke dè trekt (Helmond '87). (Zie ook: Adam.) Oost-Brab. '87

bok -2- 'n Ouwen bok lust nog wel 'n groen blaaike. Een oude bok lust nog wel een groen blaadje. Een oude man wil ook nog wel eens een jong meisje. Variant: ... mer liefst den hullen tuin (Oerle '65). (Zie ook: Adam.) Alg. Brab. '91

bok -3- 'nen Aawen bok leren stinken. Een oude bok leren stinken. Iets doen of zeggen dat vanzelfsprekend is. (Zie ook: aap -5-) Riel (Sch) '85

bok (zie: ophebben) 't Erop hebben as 'n mus op inne perdestront.

bok (zie: ophebben) 't Erop hebbe as den bok op mieë.

bok -4- 't Is frut mee den bok. Het is mis met de bok. 1. Er deugt niets van; 2. de zaak is niet in orde. Varianten: ipv frut: klote; ipv bok: ezel. (Voor 1. zie ook: fluitjeshout, mouw -2-, rabat; voor 2. zie ook: boerin -2-) Oost-Brab. '87

bok (zie: weer -6-) 't Weer is goed, mar 't gemke deugt niet.

bok (zie: wervel) As ge er de vrel ophoudt, kan er den bok nie in.

bok -5- Daar zal den bok wel eens scheef zeiken. Daar zal de bok wel eens scheef plassen. Bij een royale levenswijze zal er nog wel eens een tekort komen. Variant: ... schuin schijnen (Oost-Brab. '60). Tilburg (JM) '50

bok -6- Dat is goed gestoten voor een jonge bok.

Lofuiting voor de prestatie van een beginnening. Variant: Is dat niet goed gestoten voor 'n jonge bok =

bok

vraag van een beginneling aan een ervaren persoon. Tilburg (TT) '73

bok (zie: Gestel) De Gestelse bokken, die komen de Blaarthemse pap opslokken.

bok (zie: Veldhoven) De Veldhovense bokken, die komen hier slokken, zij hebben geen nood, zij hebben geen brood, zij steken vaders en moeders met spelden dood.

bok -7- Doe den bok 'n sleufter veur dan kommen er gin bedroge schaoop. Doe de bok een sloof voor dan komen er geen bedrogen schapen. Neem voorzorgmaatregelen. Oost-Brab. '86

bok (zie: wat eten -1-) Hennebiest met kattenmemmen.

bok (zie: geit -10-) Mee de geit nar den bok moeten.

bok (zie: nuchter -2-) Nuchter zèn as 'n jong bökske.

bok -8- Oude bokken hebben stijve horens. Ervaren mensen zijn slagvaardiger dan jongelui. Variant: ipv stijve: harde. (Zie ook: groen -1-.)

West-Brab. (MI) '62

bok (zie: kreunen) Steune of ie enen bok moet lamme.

bok (zie: Heer OL -32-) Tegen OL Heer kunde nie meutelen en tegen 'nen bok nie keutelen.

bok (zie: mager -2-) Zij is zo mager da ze unne bok tussen z'n horens kan kussen.

bok (zie: stijf) Zo stijf als nen bok.

bok (zie: weten -5-) Zoveel weten als een koe van saffraan.

bok (zie: streek) Zò vol streken zitte as 'nen bok vol keutels.

Bokhoven (zie: voorbijgaan) Voorbijgaan als de Maas langs Bokhoven.

bokken (zie: Deurne) De Deurnse bokken komen hier schrokken, trekken aan de bel en vallen achterover in de hel.

bokken Er niet om bokken. Er niet voor bokken. Er geen zier om geven. (Bokken = slaan, smijten.) (Zie ook: vogel -10-) Oost-Brab. (S) 1892

bokken (zie: kermis -7-) Veur wordt nie gebokt, achterom is 't kermis.

bokkenleer (zie: droog -4-) Zo droog als been.

bokkenleer (zie: taai -2-) Zo taai als kattenmemmen.

bokking (zie: kat -19-) De kat sleept mee den bukkum.

bokking -1- De leste bukkum uit 't kistje. De laatste bokking uit het kistje. Iemand die er wat verslonsd uitziet. (Zie ook: alles -3-.)

Valkenswaard '86

bokking -2- Ieder iets van den bukkum, al is ie nog zo plat. Ieder iets van de bokking, al is hij nog zo plat. Ieder wat van de stokvissevelen; eerlijk delen. Tilburg (TT) '72

bokking -3- Sterven as 'nen bukkum mee 't zaad in zijn buik. Sterven als een bokking met het zaad in zijn buik. Sterven zonder gehuwd te zijn geweest. (Zie ook: sterven -4-, stok -10-.)

Lage Mierde '89

bokking (zie: stijf) Zo stijf als nen bok.

bokkingstaart (zie: wat eten -1-) Hennebiest met kattenmemmen.

boks (zie: stuk -2-) Da's 'n sterk stuk in 'n versleten broek.

boks (zie: hommel) Hommel in de boks.

boks (zie: honderd) Honderd ... Sla het männeke op z'n kop, dat het hagelt en het dondert.

boks (zie: broek -13-) Iemand de boks opdoen.

boks (zie: broek -14-) Iemand de broek warm maken.

boks (zie: kleur -3-) Kleuren is geld beure.

boks (zie: moeder -5-) Ons mòn hi te bóks òn.

boks (zie: springen) Springe of baoie.

boks (zie: lap -6-) Veel lappen op de broek hebben.

boks (zie: broek -24-) Z'n broek nie kunne vinden.

boks (zie: broek -25-) Z'n broek niet kunnen ophouden.

boks (zie: broek -26-) Z'n eige in z'n eigenste boks laten schijten.

boks (zie: broek -28-) Zwetsen en in oew broek schijten, da kunde zittende doen.

bokstapelen Iemand bokstapelen. Iemand in kennis stellen; op de hoogte brengen.

(Bokstapelen = boekstaven.) Tilburg (TT) '65

bol (zie: hooi -1-) 't Hoeft nie over heuj en bol te komen.

bol (zie: brood -24-) Niks kunne as van goei brood kaoi make.

bom De bom sloon. De bom slaan. 1. Bijna gek worden van kwaadheid; 2. van zijn stokje gaan. (Bom = het verouderde bombe, bonge dat trommel betekent.) (Voor 1. zie ook: tureluurs; voor 2. zie ook: center, dol, draaien -1-, geloof -6-, kluit.) Alg. Brab. '87

bomijs (zie: ijs) Boolijs, kraakijs, valde erin, dan worde wijs.

Bommel (zie: Matthias Sint -1-) Met Sinte Mathijs (24 februari) was er geen ijs en den 25en mert reed Jan de Werd met kar en perd over den Bommelsen werd.

Bommelskonten (zie: waarheen -1-) M'n neus na en m'n gat zal wel volgen.

bonen (zie: erwt -2-) De erte deur de bone laote lope.

bonenkop (zie: boon -5-) Wie bonen wil eten, moet St Job (10 mei) niet vergeten.

bonenstaak (zie: lang -4-) Zo lang als een boom.

bonenstro (zie: brutaal) Zo vreg als bonestro.

Bonifatius Sint (zie: Pancratius Sint) Pancreas

(12 mei), Servaas (13 mei) en Bonifaas (14 mei) geven vorst en ijs helaas.

Bonifatius Sint (zie: boon -5-) *Wie bonen wil eten, moet St Job (10 mei) niet vergeten.*

bons *Iemand den baf geven.* Iemand de bons geven. 1. Iemand afwijzen; 2. iemand de zak geven. (Baf = slag.) (Voor 1. zie ook: staart -17-, zweetvoet; voor 2. zie ook: brood -6-, oorlof, opgebot, pral, rentekaart, schopstoel, vlees -2-, zak -4-, zeggen.) West-Brab. '87

bons *Op den bons gaan.* Op de bons gaan. Fruit stelen uit tuinen. Variant: ipv *bons*: pik (Bergen op Zoom 1892). (Waarschijnlijk komt dit bons uit het Bargoens waarin Bomsken voor appel gebruikt wordt en buns of bons voor aardappel.) (Zie ook: boer -50-) Bergen op Zoom (Roo) '57

bont *Van boven bont, van onder stront.* Iemand die alles besteedt aan uiterlijkheden, vooral kleding. Variant: ... *en nauwelijks een hemd aan de kont.* (Zie ook: arm -3-) Alg. Brab. '87

boog 't Pist al met 'n beugske. Het plast al met een boogje. Het jongetje wordt al groot. (Zie ook: geit -13-, heg -4-, peesteker.) Helmond (F) '30

boog (zie: heusheid) *Huesheit hoort den bo(o)g to(e).*

boog *In d'n boog springe.* In de boog springen. Iemand helpen, bijspringen. (Zie ook: brood -22-, dekken, doorn -3-, hand -16-, rug -5-, schouder, vinger -9-) Alg. Brab. '87

boolijs (zie: ijs) *Boolijs, kraakijs, valde erin, dan worde wijs.*

boom (zie: een -1-) *"Dat is één!" zei Uilenspiegel, en hij smeet zijn moeder de trappen af.*

boom (zie: lucht -1-) *"De lucht die voedt", zei de vrouw, en ze bond de geit aan den boom en die ging subiet kepot.*

boom (zie: scheut -1-) 'n Maaise scheut krijgen.

boom -1- *As 't boomke bloeit, kan 't vruchten draoge.* Als het boompje bloeit, kan het vruchten dragen. Zo gauw een vrouw huwbaar is, kan ze kinderen krijgen. Variant: *Als de boom niet blöit, kan hij ook geen vrucht dragen* (Gerwen '30). Alg. Brab. '87

boom (zie: blad -1-) *Blad aan de boom op St Martijn (11 november) zal een strenge winter zijn.*

boom -2- *Boompjes tellen.* Op zon- of feestdagen uitgaan zonder vertering te maken; met de kermis bij het kasteel, waar veel bomen staan, gaan vrijen (Sint-Oedenrode '65). Oost-Brab. (S) 1892

boom -3- *Bömke groot, planterke dood.* Boompje groot, plantertje dood. In Brabant alleen in de letterlijke betekenis. Varianten: ipv *boomke*: notenboom; ipv *planterke*: poterke. (De noten-

boom groeit langzaam waardoor de zin nog wordt versterkt.) Alg. Brab. '87

boom -4- *Den boom intrekken.* De boom intrekken. Als bruid en bruidegom niet getraakteerd hadden met de ondertrouw werden door de jongelui uit ergernis, als straf, twee poppen in een boom gehangen, zodat iedereen kon zien dat het bruidspaar in gebreke was gebleven. (Zie ook: bruid -4-, doek, donst, kwansel, lepik, schotelvisite.) Oost-Brab. (Sw) '90

boom (zie: perzik) *Die perzike wil hebben en haauwe, moet hebben 'nne jonge en ene ouwe.*

boom (zie: donder -2-) *Donder op 'n kaole dore, is d'n halve zomer verlore.*

boom -5- *Door den boom velt, bleven de spoonder.* Waar de boom valt, blijven de spaanders liggen. De in het sterfhuis inwonende verwanten zijn het best met de erfenis. (Zie ook: pot -18-) Kempenland (B) '58

boom (zie: band) *Ennen band en ennen wis, die halt men daor tie is.*

boom -6- *Ge hoeft oe eige tigde d'n uursten bom ok nie kepot te loupe.* Je hoeft jezelf tegen de eerste boom ook niet dood te lopen. Troost bij het eindigen van een verkering. (Zie ook: hand -11-, kat -6-, kont -20-, man -18-, roggeschip, tuiersaak, wei -2-) Helmond (HD) '87

boom (zie: viool -2-) *Ge kunt 'n viool nog wel tegen 'n boom kapotslaan.*

boom (zie: hand -9-) *Ge moet oe hand nie tussen schors en boom stēken.*

boom (zie: mens -19-) *Hoe meer ik de mensen leer kennen, hoe meer ik van m'ne hond ga houwen.*

boom -7- *Hoge bomen hebben lange schaduwen.* Hoge heren hebben lange armen. Belangrijke of hooggeplaatste personen hebben meer invloed en op andere gebieden dan men op het eerste gezicht zou denken. (Zie ook: man -21-) Knegsel, Helmond '90

boom (zie: schenk -3-) *Ik gooi nog mi jouw schenk de note uit de boom.*

boom (zie: klomp -7-) *Klompen uit denzelfden boom hebben.*

boom (zie: mens -21-) *Mensen moeten praten, want beum kunnen 't nie.*

boom -8- *Tegen geen bomen vertellen als er mensen zijn.* Willen dat iedereen het weet. (Zie ook: mens -21-, stoep -1-) Oost-Brab. (S) 1892

boom (zie: noot -5-) *Wie noten wil hebben en houwen, moet jonge bomen hebben en ouwe.*

boom (zie: blad -3-) *Wie schölt onder 'n blad wordt dubbel nat.*

boom (zie: lang -4-) *Zo lang als een boom.*

boomgaard (zie: heusheid) *Huesheit hoort den bo(o)g to(e).*

boomstronk

boomstronk *Over de puisten wonen. Verder dan de boomstronken wonen. Erg achteraf wonen. (Puisten = boomstronken.) (Zie ook: huis -3-, wereld -4-.)* Peelland '89

boon (zie: *scheet* -1-) 'n Poolse *scheet* moeten laoten.

boon (zie: *alles* -10-) *Alles op z'n tijd en boontjes in augustus.*

boon -1- *As ge in de bonen zijt, komde ooit in de erwten terecht. Als je in de bonen bent, kom je ooit in de erwten terecht. Speelse verlenging op: In de bonen zijn = in de war zijn. (Volgens het volksgeloof bracht een bloeiende akker met tuinbonen iemand totaal in de war.)*

Variant: ... *en plukte soms erwten* (Peelland '84). Oost-Brab. '85

boon -2- *Bonen gezaaid met noordenwind, komen uit met slechte koppen. Boerenregel. (Bonen hebben warmte nodig.)* Wintelre (H) '63

boon -3- *Boone moete nie dièper gezet worren a's dässe de klokken heure luie. Bonen moeten niet dieper gezet worden dan dat ze de klokken horen luiden. Boerenregel. (Voorschrift voor het zetten van bonen: nl zeer ondiep.) (Zie ook: *zaad* -2-.)* Oost-Brab. '87

boon -4- *Bône hoeuvde nie te zette vêur de aishaailge; dan stôn ze mar te pratte of te beviejze. Bonen hoef je niet te zetten voor de ijsheiligen; dan staan ze maar te pratten of te beviezen. Boerenregel. (Pratten = kwijnen, niet groeien.) (Ijsheiligen zijn: Pancratius, Servatius en Bonifatius 11-13 mei.) (Zie ook: *Pancratius Sint.*) Gemert (GH) '73*

boon (zie: *zand* -3-) *Gezaaid in 't zand, bonen in de hand.*

boon (zie: *zoveel zijn*) *Het is als een boon in enen brouwketel.*

boon (zie: *pik*) *Iedere pik een boon.*

boon (zie: *kruisdagen*) *Mee de kreusdaogen gin bônne zetten, anders krèègen ze gin hart.*

boon (zie: *soep* -3-) *Soep zonder sèlderie en bonen zonder spèk en 'n mèske zonder vreijer, dè't is toch al te gek.*

boon -5- *Wie bonen wil eten, moet St Job (10 mei) niet vergeten. Wie bonen wil eten, moet Sint Job niet vergeten. Boerenregel. Varianten: ipv St Job: St Marcus; Tussen St Marcus en St Job moete de bône gezet worden; Den tienden mei dan is 't St Job, zet bonen en houdt niet op; ... zet bonen hals over kop; Wie bonen wil winnen moet op St Job beginnen; Job hèt 'nen echte bonenkop; Wie bonen wil eten, moet St Servaas (13 mei) niet vergeten. (St Job en St Servatius worden de bonenzetter of bônman genoemd.) (Zie ook: *boon* -7-, *erwt* -7-, *haver* -3-, *tuinboon*.)* Alg. Brab. '87

boon -6- *Wie bônne wil eten, moet den tiende*

maai nie vergeten. Wie bonen wil eten, moet de tiende mei niet vergeten. Boerenregel. (Sint Job is uit deze regel verdwenen; de datum van zijn feestdag wordt hier genoemd.)

Varianten: *ipv 10 mei: 14 mei* (Oost-Brab. '87); *Bonen: die voor 10 mei gezaaid worden, krijgen kwaai harten.* Alg. Brab. '87

boon -7- *Wie labbonne wil eten, moet Goeie Vrijdag nie vergeten. Wie tuinbonen wil eten, moet Goede Vrijdag niet vergeten.*

Boerenregel. (*Goede Vrijdag* is de vrijdag voor Pasen.) Variant: *Wie labbonen wil eten, moet maart niet vergeten* (Oirschot '86); *ipv maart: februari.* (Zevenbergen '86). (Zie ook: *boon* -5-) Kempenland (Kr) '81

boon (zie: *erwt* -8-) *Z'n erte uithebben.*

boonkruid (zie: *hamerslag*) *Hammerslach, réégen binne den dèrden dach.*

boonstaak (zie: *arbeid*) *"Arbeid is zaligheid", zegt de begijn, "maar langs de kantjes gegaan is ook geen kwaad gedaan."*

boonstaak (zie: *poot* -1-) 'n *Prilse poot is 'n mei's raokelhout.*

boonstaak (zie: *als* -5-) *As de hemel valt, krijgen we allemaal een blauwe muts.*

boonstaak (zie: *meisje* -8-) *Die meid is zo mager, dat ze zich achter een boonstaak kan uitkleden.*

boonstaak (zie: *band*) *Ennem band en ennen wis, die halt men daor tie is.*

boonstaak -1- *Er mee de boonstaak hinne moeten. Er met de boonstaak heen moeten. (Spot met het kleine torentje van het even kleine Knegselse kerkje, dat gesloopt is in de 19de eeuw.) (Vanaf de grond konden de wijzers met een boonstaak bijgesteld worden.) (Zie ook: *toren* -1-.)* Oost-Brab. '54

boonstaak -2- *Gin boonstoaken op z'ne kop laote aanscherpe. Geen bonenstaken op zijn hoofd laten aanspitsen. Niet alles dulden, niet met zich laten sollen. Varianten: *Boonstake op uw kop moeten laten scherpen = zich veel laten welgevallen* (Oost-Brab. '87); *Ge went overal aan, zelfs aan boonstaken op uw kop aankappen**

(Aarle-Rixtel '76); *Ge raokt overal aon gewend, behalve bônstaak op 'we kop aanpunte = alles heeft zijn grenzen* (Kempenland '82); *Als men het gewoon is, kan men wel een bonenstaak op zijnen kop laten aanscherpen = alles went; Ge went aon alles, behalve boonstaken aanspitsen op uwe kop* (Knegsel '90). Alg. Brab. '82

boonstaak (zie: *wat eten* -6-) *Spring in den herd.*

boonstaak -3- *Ze zullen de boonstaken op ewe rug bènen. Ze zullen de boonstaken op je rug binden. Als je met Allerheiligen (1 november) de bonen nog niet uit de grond hebt, dan zul je*

met de boonstaken op je rug in de processie moeten lopen. Varianten: *Boonstaken te koop*. (Een briefje met dit opschrift wordt tegen de deur geplakt als met Allerheiligen de boonstaken nog in de grond staan (Dongen 1891); Boonstaken die nog in de grond stonden met Allerheiligen, werden door de jongelui opgeruimd (West-Brab. '30).) (Zie ook: *aardappelmand*.) Kempenland '52

boonstaak (zie: *recht -4-*) *Zo recht als een boonstaak*

boord (zie: *vracht*) "*Alle vrachtjes lichten*", zei de schipper, en hij gooide zijn vrouw overboord.

boord *Den bāf hog anhebbe*. De hoge boord aanhebben. In Oerle was het voornaam met een witte boord te lopen. Men is dan op zijn 's zondags gekleed. (Afwijkende betekenis van bef.) (Zie ook: *bleek*.) Oerle (B) '58

boord (zie: *morgenrood*) *Morgenrood, mussen dood, avondrood, water in de sloot*.

boordenknoopje (zie: *vrouwvolk*) *Vrawvòllek iz az 'm boordeknūpke: laastich, már ge kaant se nie misse*.

boos (zie: *kwaad -3-*) *Zo kaod ès 'n kalkoen*.

boot *Es ge de boten op de Vaort hurt toeteren, kómt er réégen*. Als je de boten op de Vaart hoort toeteren, komt er regen. Weersvoorspelling. (Met de Vaart wordt het zijkanaal naar Turnhout bedoeld, dat ten westen van Reusel ligt.) Variant: *Egge de booten op de Maas kunt heuren, kregde reegen* (Maaskant '90). (Zie ook: *beerput*.) Reusel '80

bord (zie: *tijd -9-*) *In tijd van nood maakt men een teilder van een snee brood*.

bord *Nog efkes borden gaon lezen*. Nog even borden gaan lezen. Nog even een straatje omlopen. (Stamt waarschijnlijk uit de tijd dat de huizen namen hadden ipv huisnummers. Het is mogelijk een eufemistische omschrijving voor het bezoeken van herbergen, die immers met een uithangbord getooid waren.) Eindhoven (Si) '56

bord (zie: *opvliegen*) *Opvliegen ès 'n beuleke mi vlooië*.

bord (zie: *tafel*) *Van 'n schon tafel ette nie lang*.

bordenwisser (zie: *visser*) *Vissers en jegers zèn schotelveggers*.

borduren (zie: *kont -4-*) *Aan je kont geborduurd*.

boren (zie: *gat -20-*) *Haddet eigeste gat mar geboord*.

boren *Te eng geboord zijn*. Gierig zijn. (Zie ook: *appelboor*.) Someren (S) 1892

borg (zie: *boter -1-*) *Boter bij de vis is beter dan 'n borg van 'n pastoor*.

borggen (zie: *tappen*) *Tapte ze wel, mar burg ze nie*.

Borkel (zie: *lof*) *'t Lof is langer as de leste Mis*.

borrel (zie: *slok*) *Dat scheelt 'n slok op 'n borrel*.

borrel -1- *Een borrel waar ge met twee ogen in kondt kijken*. Een borrel waar je met twee ogen in kon kijken. Een grote borrel. (Zie ook: *askruisje*.) Tilburg (TT) '70

borrel -2- *Ge moet 'nne goeie borrel nôit uitsuule*.

Je moet een goede borrel nooit wegspoelen. Wat goed is, goed laten. Alg. Brab. '87

borrel -3- *Het borreltje is de melk voor de ouderling*. Een West-Brabantse bewerking van het vrijwel steeds in het Frans geciteerde: *Le vin est le lait des vieillards*. (Het woord *ouderling* verraaft herkomst uit protestantse kring.) Variant: *'n Goeie borrel op tijd, dè zal 't um nie verspeulen, want er zin meir aaw pruuvers dan aaw dokters* (Helmond '87). Ulvenhout (VD) '75

borrel (zie: *olie -3-*) *Liever as d'n heilige olie*.

borreltijd *Geen borreltijd vóór de vijf in de klok*.

Eindhoven '61

borst (zie: *haan -4-*) *'nen Goeien haon die brengt er den buik en borsten aan*.

borst (zie: *mem*) *Aan de achterste mem liggen*.

borst (zie: *korst*) *Korstjes geven borstjes*.

borst *Maak je borstje maar vast nat*. Hou je taai; er komt wat op je af. (Advies als iemand ter verantwoording geroepen wordt.) (Zie ook: *falie, kardon*.) Oost-Brab. '69

borstel *De borsels opzetten*. De borstels opzetten. Kwaad worden. (*Borstels* zijn stijve stekelharen, op de rug van een varken.) (Zie ook: *adem*.) Oost-Brab. (Da) '55

borstel *Er mee de raauwe borstel overheen gaan*. Er met de ruwe borstel overheen gaan. *Met de Franse slag, snel en slordig iets afwerken*. (Zie ook: *afscheiden*.) Alg. Brab. '87

borstel (zie: *haar -16-*) *Iemes van haor of borstel kennen*.

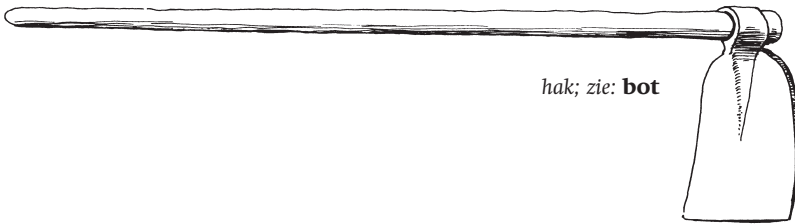
borstrok *'t Op z'n borsrok hebben*. Het op zijn borstrok hebben. Verkouden zijn. Variant: *ipv borsrok: borslap*. (Zie ook: *Catharina, haak, klets, kluit, neus -7-*.) Alg. Brab. '87

bos *'n Mooi buske gesprokkeld hebben*. Een mooi bosje gesprokkeld hebben. *Aangeschoten zijn*.

(Zie ook: *brood -7-, gemeente, hemel -2-, hoed -3-, jak, Knegtel, knoop, Manus, Moonen, muts -4-, omhebben, pandoer, peer -1-, pint -1-, praam, scheid -6-, smeer -1-, snoer -1-, spoor -3-, stop -2-, streep, stuk -4-, teen -4-, truur, vloeken, zat -1-, zat -2-, zat -3-, zat -4-, zolder -5-, zuipen -2-, zuipen -3-*.) Oost-Brab. (Bi) '40

bos (zie: *stro -2-*) *Al stookt-er 'nen bos strooi onder, dan wordt-ie nog nie vlug*.

bos (zie: *aardappelmand*) *Ge zult mee d'erpelmand nao de kerk moete*.

bos (zie: *peen*) *Nie op 'nen bos peejen kijken.*

bos (zie: *grootvader*) *Sprokkelen in grootvaders bos.*

bos (zie: *braam*) *Wie de braomen vrist, moet uit 't bos blève.*

Bosschenaar (zie: *God -18-*) *God wit alles ..., 'nen Bosschenaar wit alles beeter!*

bot (zie: *peer -1-*) *'n Peer aan hebben.*

bot (zie: *schenk -1-*) *'t Heeft al lang in de schenk gezeten.*

bot (zie: *schenk -2-*) *'t Sljumme in m'n skenke.*

bot -1- *Er zijn botten aan afvegen. Er zijn laarzen aan afvegen. 1. Zich om iets of iemand helemaal niet bekommeren; 2. er minachting voor hebben. Variant: ipv botten: hakken. (Voor 2. zie ook: geut, gulden, hond -11-, schijten -4-, schijthuis, stront -14-.) Alg. Brab. '87*

bot -2- *Iet nie hard in z'ne knouk hebbe. Iets niet hard in zijn botten hebben. Iets niet sterk van plan zijn. Variant: ipv knouk: schenk. (Zie ook: merg.) Kempenland (B) '58*

bot (zie: *schenk -3-*) *Ik gooi nog mi jouw schenk de note uit de boom.*

bot (zie: *Mokerhei*) *Op de Mokerhei mee z'n been-tjes liggen te rammelen.*

bot -3- *Op den wilden bot gaon. Op de wilde bot gaan. 1. Op goed geluk; op de bonnefooi; 2. zonder plan of afspraak. (Vgl *Op rabote gaan 3. aan de zwier zijn* Gent '50). (Voor 3. zie ook: ladderie.) Alg. Brab. '89*

bot -4- *Zo bot as 'n hak. Zo bot als een hak. Spreekwoordelijke vergelijking. Botte voorwerpen die scherp behoren te zijn. Varianten: *Zu bot a's 'n zaog* (Kempenland '58); *Zo bot als Sinterklaas z'n kont* (Eindhoven '84). Alg. Brab. '87*

boter (zie: *haar -1-*) *'n Haor in de bötter, de meid kan vertrekken.*

boter (zie: *bloem -1-*) *'t Is wer klaoren blom èn dikke mik.*

boter (zie: *navenant*) *Alles nòvenant als boter op de vlaaikant.*

boter (zie: *melk -2-*) *As che de romme már zowr lot worre, dàn kömt er wel botter.*

boter -1- *Boter bij de vis is beter dan 'n borg van 'n pastoor. Boter bij de vis is beter dan een borg*

van een pastoor. Een waarschijnlijk Brabantse aanvulling op de algemeen bekende uitdrukking. (Zie ook: *geld -18-*) Alg. Brab. '86

boter -2- *Boter naar de vis dragen. De kat op het spek binden; iemand in de verleiding brengen. Waalre '85*

boter -3- *D'es boter op z'ne koek. Dat is boter op zijn koek. Daar heeft hij voordeel van. (Zie ook: honing, kater -1-, mand -4-, officie, verspelen, windet.) Alg. Brab. '87*

boter -4- *De boter is groot. Een werk is goed afgehandeld. (Afgeleid van het karnen van melk tot boter.) Eerde (Da) '55*

boter -5- *De boter is op, et zal maerge wel schoon weer zijn. De boter is op, het zal morgen wel mooi weer zijn. Als bij de avondmaaltijd de boter in het vlotje op is. Varianten: ipv schoon: mooi; Het is mooi weer in de boterpot (Westerhoven '60). (Zie ook: avondrood.) Alg. Brab. '87*

boter -6- *Den eenen is vuil boter en den anderen is vuile vis. De ene is bedorven boter en de andere is bedorven vis. Ze deugen geen van beiden. Variant: ipv vis: vet. Alg. Brab. '87*

boter (zie: *haan -11-*) *Dieën haan moete nie in de boter broaige.*

boter (zie: *alles -13-*) *Ge kunt nie alles hebbe, veul boter en 'n vet wijf.*

boter (zie: *brood -20-*) *Gin brood, gin botter, och God, ach God, och God.*

boter -7- *Het eerst aan de boter, het eerst aan de man. Verwacht wordt dat de boerendochter die het eerst karnen kan, ook het eerst zal trouwen. (Zie ook: straat -6-, vrijage, wijs -2-) Oost-Brab. '89*

boter (zie: *spek -5-*) *Het spek in de boter bakken.*

boter -8- *Liever de boter groot karnen, dan water bij-dragen. (De karnemelk die door de Bokhovense boeren in Den Bosch werd verhandeld, was zo berucht om het water dat eraan toegevoegd was, dat het spreekwoordelijk werd; de boter is groot als er grote brokken boven op de melk drijven.) Langstraat (MGT) '54*

boter (zie: *savooi -1-*) *Mee z'n savooi in de boter vallen.*

boter (zie: *mei*) *Mei koud en nat vult schuur en vat.*

boter -9- *Mi botter en suiker kunde stront nog wel lekker maken.* Met boter en suiker kun je stront nog wel lekker maken. Vaak worden aan een eenvoudig gerecht veel ingrediënten toegevoegd om het lekker te maken. Varianten: *ipv stront: kei, straatkei* (Valkenswaard '85), *kiezelsteen* (Waalre '89). Oost-Brab. '85

boter (zie: *waarheen* -2-) *Naar 't veertje onder de hen z'ne start.*

boter (zie: *gat* -30-) *Sop in mijn gat, want ik heb er boter in.*

boter -10- *Vuile boter beroest het mes.* Vuile boter doet het mes roesten. Waarschuwing als men nieuwe vrienden niet vertrouwt. Eindhoven '84

boter (zie: *glad*) *Zo glad ès 'ne paoling in 'nen emmer snot.*

boter (zie: *zonde* -8-) *Zund is goei boter aan oe gat te smeren en zelf dreug brood te eten.*

boteren (zie: *bodem* -1-) *Boteren toe den bojem toe.*

boteren (zie: *karnemelk* -4-) *Nie gebotterd en toch mulk.*

boterham (zie: *straf*) "*Straf moet er zijn*", *zei de meester, en toen at hij de boterham van een jongen op.*

boterham -1- 'n *Afgelèkte boterham.* Een afgelikte boterham. Een meisje dat veel vrijers heeft gehad. Variant: *In die boterham is al vól gebeten* (Someren '88). (Zie ook: *appel* -5-) Alg. Brab. '84

boterham -2- *Boterham uit het vuistje kan volstaan met een kruisje.* Als men haast heeft, volstaat een kruisteken in plaats van het gebruikelijke gebed voor de maaltijd. Eindhoven '50

boterham (zie: *elzenblad*) *Es de elzeblaajkes zo groot zen ès 'ne cent, dan meude pas skofte.*

boterham (zie: *kloppen* -2-) *Het klopt als twaalf aaiëren met 'nen mikken boterham.*

boterham -3- *Hij is nie botram lekker.* Hij is niet boterhamlekker. Op zakelijk gebied moet men bij hem scherp opletten. Variant: *Die jongens zijn ok nie botram lekker* = dat zijn ook geen lieverdjes (Eindhoven '88). Sint-Oedenrode (JR) '76

boterham -4- *Iets doen voor een boterham met suiker.* Ergens *de hand niet voor omdraaien*; er geen moeite mee hebben. Tilburg (TT) '65

boterham (zie: *kruis* -9-) *Kröske stèrreve ... as 't nie waar is.*

boterham (zie: *ziel* -6-) *Oewe ziel en oewe botram moete in de gate hauwe.*

boterham (zie: *vasten*) *Vasten is: drie boterhammen eten en naar de vierde tasten.*

boterhappen 't *Is geen boterhappen mee 'n spaantje.* Het is geen boter happen met een spaantje. Het gaat niet vanzelf. (Zie ook: *moeite, scheid* -8-) West-Brab. '87

boterjaar 't *Is 'n goed boterjaar, want hij krabt aan zijn kont.* Het is een goed boterjaar, want hij krabt aan zijn kont. Variant: *M'n gat jeukt, 't is 'n goed boterjaar.* Alg. Brab. '87

boterknop (zie: *druppel*) *De lesten drop is d'n botterknop.*

boterkorf *De botterkorf thuis moeten brengen.*

De boterkorf thuis moeten brengen. De kost moeten verdienen. (Zie ook: *kar* -6-) Oost-Brab. (Bi) '40

Botermans *Botermans waagde z'n dochter wel, en dè was zo'n kostelijk paand.* Botermans waagde zijn dochter wel, en dat was zo'n rijk bezit. Aanmoediging als iemand een beslissing moet nemen in een onzekere aangelegenheid. (Botermans was de gegoede eigenaar van Hotel de Zwaan in Tilburg. Hij gaf zijn enige dochter ten huwelijk aan een zekere Knegtel, pottenbakker uit Bohemen.) (Zie ook: *tram* -3-) Tilburg '77

botsen (zie: *klappen*) *Klapt et nie dan bots et.*

Bouken (zie: *spoken*) *Spoken als Bouken's geest.*

bout *Boutje bij boutje, want God is geen bedriegertje.* (Bout = het onderinde van een afgemaide strohalm.) Aarle-Rixtel (VG) '60

bouwen (zie: *steen* -2-) *Aan 't bouwen zijn en nog geen steen gebakken hebben.*

bouwen *Zó zèlde bouwen.* Zo moet je bouwen. Op enigszins autoritaire manier zeggen hoe iets moet gebeuren. (Bouwen = ploegen.) Maaskant '75

bovenarm *Iemand bovenèrrens vatten.* Iemand bovenarms pakken. 1. Iemand zo de waarheid zeggen, dat hij erdoor in de knel raakt en niet meer weet wat te antwoorden. Varianten: *Het kan er bovenarms toegaan* 2. het spant er; *Hij stötte bovenèrrens* 3. hij was zeer uitbundig in zijn lof (Udenhout '78); *Van bovenèrrens int waoter springen* 4. in armoede vervallen (West-Brab. 1882).

(Voor 1. zie ook: *bril* -2-, *broek* -13-, *broek* -14-, *broek* -15-, *kant* -6-, *kar* -9-, *kot*, *pak* -3-, *poeder*, *pruim* -3-, *staart* -9-, *uitrijden*; voor 2. zie ook: *tekeergaan*; voor 4. zie ook: *bier* -2-) Alg. Brab. '87

bovenlicht *Dur 't bovelicht stootte.* Door het bovenlicht stoten. Geslachtsgemeenschap hebben. (Zie ook: *beurs* -4-) Oost-Brab. (Sw) '86

bovenlip (zie: *fluiten*) *Fluiten zonder bovenlip gaat niet.*

bovenste (zie: *wereld* -1-) "*De wirreld is 'n kiepekooi*", *zin Jan Hen, "de bovenste beskipten altèd d'onderste."*

bovist (zie: *luchtig*) *Zo locht as 'n bovist.*

Boxmeer *Nô Boksmeer gaon.* Naar Boxmeer gaan. Zijn beurs uit zijn broek (boks) pakken. (Zie ook: *spleet*.) Oost-Brab. '87

Boxmeer (zie: oud -6-) *Zo oud als de weg naar de Peel.*

Boxtel Jan van *Zijn als Jan van Boxel, er de kloten van afweten. Spreekwoordelijke vergelijking. Van een bepaalde zaak niet op de hoogte zijn. (Zie ook: Gemonde, kerk -12-, komen uit, loos, mond -5-, naam -3-, spoor -1-, Strijp.) Bergeijk (S) 1892*
braadpan (zie: pan -10-) *Elke pan is nog geen braadpan.*

braaf (zie: catechismus) *Het zijn niet altijd de braafste, die het eerst d'n catechismus kennen.*

braaf (zie: arm -5-) *Houde gij ze mèr erm, dan hou ik ze wel stom.*

braam (zie: bedevaart -2-) *Als de bedevaarten naar Kevelaer trekken, zijn de bramen rijp.*

braam (zie: Bartholomeus Sint) *Bertelemeus (24 augustus) heeft met het velleke over de brembeziën gesleipt.*

braam *Beter 'n brem as 'n bies. Beter een braam dan een bies. Beter een kordate pittige, dan een bedeesde vrouw trouwen. (Biezen zijn buigzaam en gemakkelijker hanteerbaar dan de stekelige braamplanten, die echter eetbare vruchten heeft.) Variant: ipv brem: doren. Oost-Brab. '73*

braam *Wie de braomen vrist, moet uit 't bos blève. Wie de bramen vreest, moet uit het bos blijven. Wie de gevolgen vreest, moet de gelegenheid vermijden. Oost-Brab. (JU) '79*

braambes (zie: reden) *Redenen zijn te koop als braambessen.*

Brabander (zie: steek -1-) *Da's 'nne steek op den Brabander.*

Brabant (zie: koe -8-) *Al stèrve al de koei uit Holland, dan èrve we nog gene start.*

braden (zie: zieden) *'t Is er gezoje en gebroje.*

braden (zie: krep) *'t Is uit met kreppen braaien.*

braden *Braden zoals men 't eten wil. Braden zoals men het eten wil. Zelf de zaak opknappen. (Zie ook: kar -5-) Oost-Brab. (Bi) '40*

braden (zie: haring) *Daor waor den herring braoit.*

braden *Erop braojen. Erop braden. Een groot vuur aanleggen. Gilze (A) '48*

braden (zie: ei -28-) *Wel 'n ei voor zijn gat kunnen braden.*

brak *Ginnen brak loslaote. Geen schakel loslaten. Taai volhouden. (Brak = schakel van een ketting.) (Voor het beeld zie ook: ketting.) Asten (We) '36*

braken (zie: wagen -2-) *Die nie waogt, die nie wint die nie schijt, die nie stinkt.*

brand (zie: wijf -1-) *"'t Is altij iet", zei 't wijfke, "d'n ene is nie goed gezeten en de ander is nie goed gescheten."*

brand (zie: schuur) *As 'n aauw schuur brandt, dan brandt ze hard.*

brand -1- *Bij 'n brand is 't allemaal prijs en buut. Bij een brand is het allemaal prijs en buit. Bij een brand gaat alles verloren. (Prijs en buut = oorlogsbuit, maar ook buit van andere aard.) (Zie ook: verbranden, water -20-) Schijndel (Bi) '40*

brand -2- *Brand in het zand, maar niet in het vlees, Glorie zij den Vader en den Zoon en den Heiligen Geest. Brand in het zand, maar niet in het vlees, Glorie zij de Vader en de Zoon en de Heilige Geest. Bezweringsformule tegen brandwonden. Variant: Brand, valt in 't zand, uit het vlees, door de zegen van Gods hand. (In beide gevallen werd een kruisje gemaakt.) Berlicum (Bi) '40*

brand (zie: Janskerk) *De St-Janskerk staat in brand.*

brand -3- *Er is brand in den regenbak. Er is brand in de regenbak. Er is een bevalling aan de gang. (Zie ook: aftellen.) Someren (S) 1892*

brand (zie: Kaatsheuvel -4-) *Ketsheuvel en Loon op Zand, ze schooien den honger en stoken den brand.*

brand -4- *Nog wel van den brand horen. Nog wel van de brand horen. Nog wel horen hoe de zaak is afgelopen. Breda '89*

brand (zie: helder) *Zo helder as brand.*

branden (zie: huis -1-) *'n Huis dat van binnen brandt, is niet te redden.*

branden *Branden as solfer. Branden als zwavel. Spreekwoordelijke vergelijking. Licht ontbrandbaar zijn. Kempenland '85*

branden (zie: tak) *Het dunste takske brandt het eerst.*

brandhout (zie: kachelhout) *Als je ooit trouwt, zorg dan goed voor kachelhout.*

brandnetel (zie: doorn -2-) *Een doorn! Dat is het zuiverste hout dat er is; er heeft nog nooit één boer z'n gat aan afgeveegd.*

brandnetel (zie: gat -38-) *Zijn gat in de netelen leggen.*

brandweer (zie: berouw) *Beraauw, goei veurnemens en de brandweer kommen altè te laot.*

brasem (zie: dochter -1-) *Dochters en dode brasem moet men niet te lang bewaren.*

Breda (zie: kant -4-) *De mooiste kant naar Breda. Breda (zie: varken -9-) De varkens staan mee de koppen naar Den Bosch.*

Breda *Die er geen erg in hebben, die hebben ze in Breda het liefste. Die er geen erg in hebben, die hebben ze in Breda het liefst. Reactie op de verontschuldiging: "ik heb er geen erg in".*

Breda (zie: Dè hebben de miste nie; mar die zitte in Breda of Vught (Tilburg '68). (Met Breda is de Bredaase Rechtbank bedoeld; in Vught is een psychiatrische inrichting.) (Zie ook: Den Bosch -3-, Jorisstraat St.) West-Brab. '87

Breda *Geluk, geluk, Breda*. Als iets buiten verwachting goed af loopt. (Er moet in Breda een volkslied bijzonder populair zijn geweest, waarvan de beginregel tot staande uitdrukking werd.) (Zie ook: *inhoud, schrede*, voor -7-.)

Breda (Sn) '35

Breda (zie: *bruin*) *Ze bruin bakken*.

Breda (zie: *Den Bosch -7-*) *Ze hangen aaltij 't schoonste naar Den Bosch*.

brede (zie: *broek -1-*) 'n *Bree broek aanhebben*.

breed (zie: *lang -1-*) "t *Is zo lang es 't breed is*", zin *Fons, en ie stond vur 'n vierkant*.

breed -1- 't *Veur zo breed hebben, det et achter spits toelopt*. Het voor zo breed hebben, dat het achter spits toeloopt. Zich voornameer, rijker voordoen dan men in werkelijkheid is. (Zie ook: *arm -3-*.) Alg. Brab. '87

breed -2- 't *Zit daar zo breed niet als voor de Willemstad*. Het zit daar zo breed niet als voor Willemstad. Spreekwoordelijke vergelijking. Het is er armoedig. (Zie ook: *arm -6-*; voor het beeld zie ook: *zitten*.) West-Brab. '86

breed -3- *Zo breed als Vught voor Den Bosch*.

Spreekwoordelijke vergelijking. 1.

Overdreven breed. Varianten: *Da zit krek Vught voor Den Bosch 2. dat zit in de weg* (Geldrop '84); *Liggen als ... 3. in de weg liggen* (Aalst '75); *Zo breed als Brussel* (Oud Gastel '35). (Voor 2. zie ook: *licht -1-, schuurdeur*.) Alg. Brab. '87

breed -4- *Zo breed es 't veur is, zo smal es 't deur is*. Zo breed als het ervoor is, zo smal als het erdoor is. Een zware taak blijkt vaak mee te vallen. (Men denke hierbij bv aan een bevaling.) Oost-Brab. (Bi) '40

breedte (zie: *lengte*) *Ge moet lachen in de lengte, as ge het in de breedte niet hebt*.

breekhout (zie: *kraakhout*) *Kraakhout is nog gin bréékhout*.

breekijs (zie: *ijs*) *Boolijs, kraakijs, valde erin, dan worde wijs*.

breekspel *Ergens een breekspul inbrengen*.

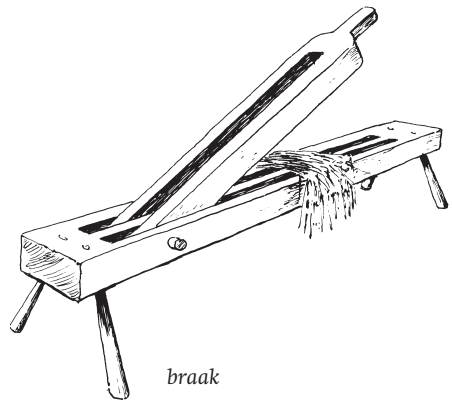
Ergens een breekspel inbrengen. Ergens een spelbreker zijn; de goede gang van zaken verstoren. Variant: *Gin breekspel willen maken*. Alg. Brab. '87

breien (zie: *kous -4-*) *Eerst de kous op het midden breien*.

breinaald (zie: *beetje*) "Alle beetjes helpen", *zei de mug, en ze piste in de zee*.

breken (zie: *hout -1-*) 't *Is koai hout da van liggen briket*.

breken *Breken a's ene kánnepsták*. Breken als een hennepstok. Spreekwoordelijke vergelijking. De stengel van de droge hennep breekt gemakkelijk. (Vroeger teelden de boeren

braak

deze voor eigen gebruik nl om er touw van te draaien.) Variant: ipv *kánnepsták*: *kempstok* (Oirschot '85). (Zie ook: *droog -2-, droog -3-, droog -4-, nat -3-*.) Kempenland (B) '58

breken (zie: *eierkorf*) *D'ren eijerkóref umschudden*.

breken (zie: *blaas*) *De blaas nie scheuren*.

brem *Es de brem bloeit, zen de meiden 't gekst*.

Als de brem bloeit, zijn de meisjes het gekst. Alg. Brab. '87

brem (zie: *wat eten -2-*) *Hondspoten met brem*.

brem (zie: *zout -5-*) *Zo zout als brem*.

brembijter (zie: *kind -37-*) *Zoveel als een koekoek*.

bremstruik (zie: *buntbos*) 'ne *Buntbos, dór zeikt ieder hóndje tegenan*.

brenge (zie: *halen*) 't *Is halen en brengen*.

Breugel (zie: *lof*) 't *Lof is langer as de leste mis*.

Breugel (zie: *komen uit*) *Uit de liste mis komen en van niks weten*.

brevier (zie: *thuis zijn*) *Erin thuis zijn als de pastoor in zijn kerkboek*.

brief (zie: *baas -1-*) 't *Is beter de baas zelf as van z'n booi twelf*.

brief (zie: *letter*) *Letter of brief erges af hebbe*.

brief *Niets te lezen hebben als lege briefkes*. Niets te lezen hebben dan lege briefjes. *Niets in de melk te brokkelen hebben*; niets te vertellen, geen recht van meepraten hebben. (Vooral gebruikt door ouders tegen kinderen.) Varianten: *Niets in te brengen hebben as ...* (Alg. Brab. '87); *... ijl briefkes* (Maaskant '86). (Zie ook: *bezemsteel*.) Tilburg (TT) '70

brief *Op 'n anders briefke deurmalen*. Op een briefje van iemand anders verder malen. 1. Iets doen dat niet door de beugel kan; 2. over spel plegen. (Gedacht wordt aan het laten malen op de molen door twee boeren op één vergunning van de heer.) (Voor 1. zie ook: *dief -4-, lap -6-*; voor 2. zie ook: *buil -2-, burrie -4-*,

briens

draad -5-, ei -14-, koeienstaart, muis -6-, nest -4-, omstoten, stroper, trouwring, weg -3-, zaad -3-.) Megen (Bi) '40

briens *Van den briens hebben. Van de briens hebben. Paardevlees gegeten hebben; druk, woelig, wild zijn. (Briens = het hoge hinneken van paarden. Ze maken dit geluid als ze elkaar zien; als ze eten willen hebben.)* (Zie ook: *doen -3-, duivel -31-, ei -30-, hond -39-, kont -11-, luis -15-, minuut, nestei, os -8-, rand, spil.*) Oost-Brab. (Da) '55

bril (zie: *kakhuis*) *As g'op grote meense kakhuisen gaat, dan valde dur den bril.*

bril -1- *De bril er niet van beschijten. Weinig te eten krijgen. (Zie ook: beergelk kost.)* Oost-Brab. '89

bril -2- *Iemand enen bril opzetten. Iemand een bril opzetten. Iemand inlichten en zodoende terechtwijzen. (Zie ook: bovenarm.)* Oost-Brab. '80

bril -3- *Mee 'nen bril lope. Met een bril lopen. Kromme benen hebben. (De bril = een rond gat in de plankenwand van een varkenskot. Het varken moest de kop hierdoor steken om uit de aan de buitenkant staande trog te kunnen eten.)* (Zie ook: *been -1-.*) Tilburg (TT) '70

brilgat *Door het beste brilgat eten. Het goed maken. (Zie ook: kaart -2-, mem.)* Oost-Brab. (Bi) '40

britske (zie: *hitske*) *Hitskes en britskes, die veinde overal, maar de beste koeien, die ston op stal.*

brobbel (zie: *blaas*) *As 't brobbels regent, dan duut 't d'n helen dag deur.*

brobbelschijjt 'k *Wo det ie et brobbelschijjt kreeg. Ik wou dat hij diarree kreeg. Verwensing. (Brobbel = luchtbel.)* (Zie ook: *aap -1-.*) Tilburg (D) '16

broche *War 't brosche zit, is veur. Waar de broche zit, is voor. Een vrouw die zo plat is als een plank met twee erwtes.* Oost-Brab. '83

Broeders (zie: *vader -1-)* "t *Kamme nie mir gebeure dè m'n vader sterft, zonder dè'k erbè ben", zee de jongen.*

broedhen (zie: *thuis -1-)* *Ginne thuis en ginne tondel hebbe.*

broeinik (zie: *uitzien -2-)* *Er uitzien of ze in den broeinik geslaope hebbe.*

broek (zie: *alles -1-)* "Alles met mate", *zei de kleermaker, en hij sloeg de vrouw met de el.*

broek (zie: *meester*) "Ge moet meesters niet leren", *zei van Kruisdijk, en hij sneed een broek zonder zolder.*

broek -1- 'n *Bree broek aanhebben. Een brede broek aanhebben. Verwaand zijn. Variant: Een grote broek aantrekken = opscheppen. (Zie ook: bereddering.)* Alg. Brab. '87

broek -2- 'n *Broek van 'tzelfde laoke. Een broek*

van hetzelfde laken. Van hetzelfde laken een pak. Iemand van hetzelfde kaliber; iets van hetzelfde soort. Variant: Van 'tzelfde laoke 'n broek. Alg. Brab. '87

broek (zie: *aardappel -1-)* 'n *Goeie èrpel zal 't nie verspeule, ge kunt er de boks af ophouen.*

broek (zie: *schoteljacht*) 'n *Skotteljacht en ammel van d'uurste boks.*

broek (zie: *voering -1-)* 'n *Stevige voering in de broek hebben.*

broek (zie: *boer -20-)* 'nen *Boer zonder stront hé gin futsoendelukke boks aan z'n kont.*

broek (zie: *geluk -3-)* 't *Geluk lopt em mee 'n straoltje z'n broek uit.*

broek (zie: *groot -2-)* 't *Zal wel 'nne grote worre, want wat is ie grof in de broek.*

broek -3- *Als de broek gespannen staat, is er een gek die ertegen slaat. Als de broek gespannen staat, is het een gek die ertegen slaat. De gevolgen van een daad (handeling) kunnen erg tegenvallen. (Zie ook: gat -9-, meelzak.)* Den Dungen (MI) '62

broek -4- *Altijd met z'n broek vanaachter staon. Altijd met zijn broek achter staan. Altijd met zijn werk het laatst zijn. (Zie ook: achteraan.)* Alg. Brab. '87

broek -5- *As 't er de broek mar nie bè lapt. Als het er de broek maar niet bij lapt. 1. Als het maar niet erger wordt; 2. als men er maar geen verlies bij lijdt.* Oost-Brab. (Bi) '40

broek -6- *Beter de broek aan een wieg gescheurd, dan een oud wijf op het bed gebeurd. Beter de broek aan een wieg gescheurd, dan een oud wijf op het bed getild. Een huwelijk van een oudere man met een veel jongere vrouw. Variant: ipv gebeurd: getild. (Zie ook: fiets -4-, haan -12-, heg -5-, muziek, ooi, ossenhaam, pot -17-, struik.)* Oost-Brab. '87

broek -7- *Better 'n aaw boks mi lappe, dan 'n nei naor de lommerd. Beter een oude broek met lappen, dan een nieuwe naar de lommerd. Beter iets dan niets. (Zie ook: lap -2-, luis -2-.)* Helmond (HD) '87

broek (zie: *stuk -2-)* *Da's 'n sterk stuk in 'n versleten broek.*

broek (zie: *vrouw -12-)* *De vrouw heeft de broek aan.*

broek (zie: *boer -51-)* *Den enen boer heeft al gescheten veur d'n anderen de broek omleeg hee.*

broek -8- *Die 'n kwaai broek aan hee, is bang, da ze z'n gat zien. Iemand die een slechte broek aan heeft, is bang, dat men zijn gat ziet. Iemand die zich schaamt voor de gevolgen van nalatigheid of armoede. (Zie ook: armoede -8-.)* Oost-Brab. '63

broek (zie: kruis -3-) Die hè 't grotste kruis in z'n broek.

broek (zie: hemd -2-) Dè hadde beter in 'w hemd kunne laote; dan waar d'r mee ôtweise af geweest.

broek -9- Een grote broek, mar een klein kuntje. Een grote broek, maar een klein kontje. 1. Een magere man met een te grote broek; 2. iemand die zich rijker voordoet dan hij is. Varianten: Een kilo's broek aanhebben en een kontje van een ons (Geldrop '84); ipv kilo: pond (Helmond '87); ipv broek: zulder (Kempenland '87). (Voor 1. zie ook: broek -25-, buik -3-, darm, haan -3-, Heer OL -19-, kaak, kamer, kleermaker -3-, kleermaker -7-, konijn, lampenglas, lood -2-, mager -1-, mager -2-, mager -3-, mager -4-, mager -5-, mand -5-, meisje -8-, mooie, ton -2-, vet -9-, zolder -3-; voor 2. zie ook: arm -3-) Alg. Brab. '87

broek (zie: kont -16-) Een grote kont het een grote boks nodig.

broek -10- Een kromme broek aanhebben. Kromme benen hebben. (Zie ook: been 1-) Veldhoven (Rij) '35

broek (zie: kont -18-) Een nuuw kont in 'n aauw broek zetten.

broek (zie: blauw -1-) Een plekje blauw zo groot als een broek, voorspelt goed weer.

broek (zie: gekheid) Gekheid is gekheid, mar vuur ien de boks is wèèrm.

broek (zie: geld -9-) Geld lenen en in de broek doen is mar eventjes warm.

broek (zie: gist -1-) Gèèst in de boks hebbe.

broek -11- Het is een gemaakte boks van eene snijer. Het is een gemaakte broek van een kleermaker. Het is afgesproken werk, een doorgestoken kaart. Varianten ipv boks: broek; Dä zen mār gemakte mōuwkes (Kempenland '58); ipv mōuwkes: mōskes; Da's opgemaakte boks (Mill '87). (Zie ook: pandoer, varken -5-) Oost-Brab. '85

broek (zie: kruis -7-) Het kruis uit zijn broek werken.

broek (zie: voering -3-) Het voer is duurder dan de broek.

broek -12- Hij is er een van de eerste broek. Een jongeman die zich brutaal gedraagt. (Als een jongen 14 jaar werd, kreeg hij de eerste lange broek.) Variant: Hij is onder en boven al uit de broek. (Zie ook: wiegestro.) Oost-Brab. '87

broek (zie: hommel) Hommel in de boks.

broek (zie: honderd) Honderd Sla het männeke op z'n kop, dat het hagelt en het dondert.

broek (zie: God -24-) Hou God vur oge en de hand voor de gulp.

broek -13- Iemand de boks opdoen. Iemand de broek aandoen. 1. Iemand overtreffen; 2. iemand de waarheid zeggen. Varianten: ipv boks: broek (Alg. Brab. '87); ipv opdoen: opbinden

(Berkel-Enschot '78); Ze allemaal de broek opdoen 3. iedereen overtreffen (Knegsel '89). (Voor 1. zie ook: prul, prut; voor 2. zie ook: bovenarm.) Oost-Brab. '87

broek -14- Iemand de broek warm maken. 1. Iemand een pak slaag geven; 2. iemand in het nauw brengen; 3. het hem lastig maken; 4. een berisping geven; 5. iemand de waarheid zeggen. Variant: ipv broek: boks. (Voor 1. zie ook: busselen, feest -2-, gard, gortzak, haar -15-, ketel -3-, klothek, kont -10-, laken, lat -1-, noot -4-, pezerik, pin -3-, roffel, slaag -4-, slaag -5-, stoel -4-, stokvis, streng -2-, vet -3-; voor 2. zie ook: kat -25-, pen, prang, schaar -2-, schijt -2-, stop -4-, varken -19-, voelen -2-, zolder -4-; voor 3. zie ook: cent -8-, dak -4-, falie, gilet, huid, kamizool, ploeg; voor 4. zie ook: livrei, man -23-, meuk, paard -46-, pot -12-; voor 5. zie ook: bovenarm.) Alg. Brab. '87

broek -15- Iemand een broekske aanmeten. Iemand een broekje aanmeten. Iemand harde waarheden zeggen. (Zie ook: bovenarm.) Alg. Brab. '87

broek (zie: wind -12-) Iemand geen wind in de broek jagen.

broek -16- Iemend 'n nèj broewk geve. Iemand een nieuwe broek geven. Iemand bekeuren. (Zie ook: jas -5-) Kempenland (B) '58

broek -17- Iets aan de broek houden. Ergens aan blijven hangen, bv aan een miskoop. (Zie ook: pand.) Alg. Brab. '87

broek (zie: Hulsel) In Hulsel trouwen ze nie voor de broek maar voor het vulsel.

broek (zie: introuwen) Introuwe en in bed piesen is mar efkes wèrm.

broek (zie: luis -15-) Luis in de broek hebben.

broek -18- M'n broek zal wel te kort zijn. Mijn broek zal wel te kort zijn. Uitlating van een om financiële redenen niet geaccepteerde vrijer. Variant: ipv broek: boks. (Zie ook: eer -3-, hemd -1-, kont -26-, kont -37-, ruiken, wat trouwen; voor vrijster zie ook: goudvink.) Alg. Brab. '87

broek -19- Me iejt in de broewk gesteike zen. Met iets in de broek gestoken zijn. Een natuurlijke aanleg hebben voor iets; ergens van jongsaf aan gewend zijn. Oost-Brab. '58

broek -20- Mekaore de broek opgeve. Elkaar de broek opgeven. Aan elkaar gewaagd zijn. Alg. Brab. '87

broek (zie: Simon en Judas Sint) Met Simon en Juu (28 oktober) verlaat men de strooien huu.

broek (zie: moeder -5-) Ons mōn hi te bōks òn.

broek (zie: passen -4-) Passen als 'n stront in de sneeuw.

broek (zie: pek) Pek aan de broek hebben.

broek

broek -21- *Schatrijk of de boks kwiet*. Schatrijk of de broek kwijt. Van het ene uiterste in het andere. Cuijk (Bi) '40

broek (zie: kleermaker -6-) *Snip, snap, snijer maakt oe broek wa wijer*.

broek (zie: sterk -2-) *Sterk, dè is un lèren broek mee un ijzeren kont*.

broek -22- *Van d'een broek in d'aander*. Van de ene broek in de andere. Na het feest meteen weer aan het werk. Alg. Brab. '87

broek (zie: lap -6-) *Veel lappen op de broek hebben*.

broek (zie: vuur -12-) *Vuur in de broek hebbe*.

broek -23- *Wat zal het dun deur z'n broekje drenten*. Wat zal het hem dun door zijn broek lopen. Hij zal van angst diarree krijgen.

Variant: *Wat zal hij in z'n broek schijten* (Alg. Brab. '89). (Zie ook: *bezem* -5-, *ei* -28-) Tilburg '86

broek (zie: leven -9-) *Wie 't langst leeft, heeft alles, ook alle kwaje broeken*.

broek (zie: Heer OL -34-) *Wè ge wint aon OL Heer, dè verspeulde aon oew broek*.

broek -24- *Z'n broek nie kunne vinden*. Zijn broek niet kunnen vinden. 's Morgens zijn bed niet uit kunnen. Variant: *ipv broek: boks; ipv vinden: vène*. (Zie ook: *avond* -4-) Alg. Brab. '87

broek -25- *Z'n broek niet kunnen ophouden*. Zijn broek niet kunnen ophouden. Zo mager zijn, dat de broek afzakt. Variant: *ipv broek: boks*. (Zie ook: *broek* -9-) Alg. Brab. '87

broek -26- *Z'n eige in z'n eigenste boks laten schijten*. Zich in zijn eigen broek laten schijten. Zich laten foppen, bedriegen. (Zie ook: *zak* -15-) Alg. Brab. '87

broek -27- *Zijne broek vasthouden*. Zijn broek vasthouden. Zijn uiterste best doen. Zeelst (Cu) 1891

broek (zie: pastoor -19-) *Zo nauw keek de pastoor nog niet, of er viel wel een druppeltje in zijn broek*.

broek -28- *Zwetsen en in oew broek schijten, da kunde zittende doen*. Zwetsen en in je broek schijten, dat kun je zittende doen. Tegen iemand die gewaagde plannen oppert, die hij nooit uitvoert. Varianten: ... *op énen stoel* (Tilburg '16);

Lulle en in oew boks skjiten, dè gé zittende (Oost-Brab. '84); *Blaoze en broekschijte dè gaat dur één pijp* (Geldrop '84); *Zeveren en schijten kunde zittende* (Mierlo '75); ... *zittende doen* (Den Bosch '51). (Zie ook: *kak* -1-) Alg. Brab. '84

broekband *Zorgen, nie dur de broeksband hinne te slaon*. Zorgen, niet door de broekband te slaan. Niet overdrijven. (Zie ook: *gek* -5-) Kempenland (DD) '87

broekhoest *In 'n broekhoest schieten*. In een broekhoest schieten. Een wind laten. (Zie ook: *a-b-c*.) Breda (S) 1892

Broekhoven (zie: tram -1-) *Gij zijt zeker met den Broekhovense tram meegekomen*.

Broekhoven (zie: spleet) *Naar de spleet van Broekhoven moeten*.

broekspijp (zie: been -15-) *Met twee benen in één broekspijp zitten*.

broekzak (zie: weg -4-) *De weg naar de broekzak te goed kennen*.

broekzak *Iemand nog minder vertrouwen as z'n eigen broekzak*. Iemand nog minder vertrouwen dan zijn eigen broekzak. Iemand helemaal niet vertrouwen. Oost-Brab. '89

broekzak (zie: oog -17-) *Met het linkeroog in de rechter broekzak kijken*.

broelie (zie: grut) *Mi z'nen hille broelie*.

broer (zie: buur) *Beter is 'n goeien buur as 'n wijen bruur*.

broer (zie: kleermaker -2-) *De snijer z'n bruur*.

broer (zie: dochter -2-) *Enigste dochter tussen veel broers is een slaaf*.

broer (zie: knecht) *Knecht en meid vecht of vrijt*.

Brok (zie: eind -1-) *"'t Eindje is kort", zei de dominee, en hij beet op zijn worst*.

brok (zie: goede -9-) *Dè's 'n goei um dur de mölk te waoje, dan drijven de brussels nie in d'r kont*.

brok (zie: kruimel) *Kruimels is ook brood*.

brok (zie: rok) *Niet alleen werken voor den rok, maar ook voor den brok*.

brommen (zie: God -12-) *God hoort 'm brommen*.

bromolie (zie: geld -15-) *Naar 't geld stinken als 'n varkenskont naar den bromolie*.

Bronsgest *"Ge moet ze wat toegeven", zei Bronsgist*. "Je moet ze wat toegeven", zei Bronsgest. Zeispreuk. Je moet ze gelijk geven. (Bronsgest was een kruidenierswinkel in Tilburg.) (Toegeven = iets meer gewicht geven.) Tilburg (TT) '71

Bronsgest (zie: buil -1-) *De buil van De Gruyter lezen*.

Bronsgest (zie: zout -4-) *Samen zout gehaald hebben bij de Dames Bronsgest*.

brood (zie: zwarigheid) *"'t Is geen zwarigheid", zi den bekker, en zen brood was te licht*.

brood -1- *"Nieuwbakken brood is mijn dood", zei de gast, maar hij werd er vet bij*. Zeispreuk. West-Brab. '67

brood (zie: advocaat) *'n Advocaat en 'n hond verdienen hun brood met de mond*.

brood -2- *'n Gerezen brood is 'n geprezen brood*. Een gerezen brood is een geprezen brood.

Een geslaagde zaak wordt geroemd.

Vorstenbosch '50

brood -3- *'r Valt gin dreug brood me' te verdiejne*.

Er valt geen droog brood mee te verdienen. Er valt niets mee te verdienen. Alg. Brab. '90

brood -4- 't *Auw brood moet eerst op*. Het oud brood moet eerst op. De ouders willen hun dochters in volgorde van hun leeftijd uithuwelijken. (Zie ook: *appel* -4-.) Valkenswaard (ED) '84.

brood -5- 't *Brood moet naar den oven smaken*. Het brood moet naar de oven smaken. Het brood moet een donker korstje hebben, dan is het goed doorbakken. Varianten: 't *Is beter dat 't naar den oven smaakt dan naar den trog* (Oost-Brab. '81); ... *dan naar de gist*; ... *dan naar de deeg* (Oost-Brab. '81). (Zie ook: *trog* -1-.) Alg. Brab. '85

brood -6- 't *Brood van de tafel vege*n. Het brood van de tafel vege. Ontslag geven. (Zie ook: *oorlof, bons*.) Helmond (HD) '87

brood -7- 't *Brouwd van de toffel pruuven*. Het brood van de tafel drinken. Zoveel drinken dat er geen geld meer overblijft voor brood. (Zie ook: *bos*.) Oost-Brab. (Sw) '90

brood -8- 't *Brouwet moet erin es dun oven heeut is*. Het brood moet erin als de oven heet is. Maatregelen moeten op het juiste moment genomen worden. (Zie ook: *achterwiel*.) Bakel (HD) '87

brood -9- *Alle kanten wordt breud gebakke*. Overal wordt brood gebakken. Overal is de kost te verdienen; op een ander, ergens anders is het ook goed te zijn. (Troost voor iemand die gaat emigreren of naar een andere plaats moet verhuizen.) Variant: *ipv alle kanten: overal* (Waalre '90). (Zie ook: *koren* -5-.) Alg. Brab. '87

brood -10- *Brood in de zak hebben*. Een wind gelaten hebben. (Zie ook: *a-b-c*.) Tilburg (D) '16

brood -11- *Brood in een hondsnest zoeken*. Brood in een hondenhok zoeken. 1. Iets zoeken waar het niet verloren is; 2. verkeerde zuinigheid of zuinigheid die de wijsheid bedriegt. (Voor 2. zie ook: *mond* -16-, *spek* -6-, *zuipen* -1-.) Alg. Brab. '87

brood -12- *Brood moete 'sméires ziejn en wijfsvolk 'saoves*. Brood moet je 's morgens zien en vrouwvolk 's avonds. (Zie ook: *vrouw* -22-.) Oost-Brab. (Sw) '90

brood -13- *Brood trekt de kaar*. Brood trekt de kar. Aanbeveling om *ipv mik* (wittebrood): *brood* (= roggebrood) te eten. (Brood werd aan trekdiere(n), vooral aan paarden, bijgevoerd.) Varianten: *ipv brood: zuur brood; Brood met spek ...* . Alg. Brab. '87

brood -14- *D'r is wir zo goeien brood as er gebakken is*. Er is weer net zo'n goed brood als er gebakken is. Het nieuwe is licht zo goed als het oude. Oost-Brab. (Bi) '40

brood (zie: *Veldhoven*) *De Veldhovense bokken, die komen hier slokken, zij hebben geen nood, zij*

hebben geen brood, zij steken vajers en moeijers met spelden dood.

brood -15- *Dè hier brood heeft, moet nie op een ander gaan om mik*. Wie hier brood heeft, moet niet ergens anders naar toe gaan voor wittebrood. Lichtvaardig vertrekken naar een andere plaats om daar een beter bestaan te vinden, wordt afgekeurd. (Zie ook: *engel* -4-.) Alg. Brab. '87

brood -16- *Dè zal nog brood kosten*. Dat zal nog brood kosten. Dat zal nog heel wat voeten in de aarde hebben. Variant: *ipv brood: scheten*. (Zie ook: *gat* -13-.) Oost-Brab. '40

brood (zie: *kop* -14-) *Een kop als een zes punders brood*.

brood -17- *Et frit geen breud*. Het eet geen brood. Het kost niets aan onderhoud, daar is geen verlies bij te verwachten. Alg. Brab. '87

brood -18- *Ge kunt er beter van pissen als van 'n korstje brood*. Je kunt er beter van pissen dan van een korstje brood. Aanmoediging, na een bedankje, om toch iets te drinken; ook om kinderen over te halen iets te drinken. Variant: ... *as van 'n kar zand* (Helmond '87). Alg. Brab. '90

brood (zie: *Heer OL* -9-) *Ge moet OL Heer gin beschimmeld brood geve*.

brood -19- *Gij moet mar waosse wor ge brood hòlt*. Jij moet je maar wassen waar je brood haalt. Hier is sprake van het onderhouden van de huwelijkstrouw. (Zie ook: *ander* -2-.) Oost-Brab. (Sw) '86

brood -20- *Gin brood, gin botter, och God, ach God, och God*. Geen brood, geen boter, och God, ach God, och God. Nabootsing van de beweging van het weefgetouw. Varianten: *Gim brôôt, gîm mik, òch chòt, òch chòt, òch chòt, Kaoj wééf, 'n streup kender, òch chòt, òch chòt, òch chòt; Jan Schiet, Klaas Vat ... rokketokke; Geen boter, geen brood, Och God, och God, Ochgotte* (Gemert '81). Tilburg (D) '16

brood -21- *Goed z'n brood hebben*. Goed zijn brood hebben. 1. Goed verdienen. Variant: *Goed voor zijn brood zijn 2. de kost kunnen verdienen*. (Voor 2. zie ook: *hooi* -11-.) Alg. Brab. '90

brood (zie: *kaak*) *Hij kan met de kaken wel brood snijden*.

brood -22- *Iemand aan een stuk brood helpen*. 1. Iemand werk bezorgen waarvan hij kan leven; 2. iemand helpen de kost te verdienen. (Zie ook: *boog*.) Alg. Brab. '87

brood -23- *Iemes het brood uit de mond stote*. Iemand het brood uit de mond stoten. Iemand zijn kostwinning onmogelijk maken, bv door oneerlijke concurrentie. Alg. Brab. '87

brood

brood (zie: nodig hebben) *Iets zo hard van doen hebben als brood in de kas.*

brood (zie: oven -2-) *In 'n kooje ove wordt slèècht brood gebakke.*

brood (zie: tijd -9-) *In tijd van nood maakt men een teilder van een snee brood.*

brood (zie: kruimel) *Kruimels is ook brood.*

brood (zie: gist -2-) *Mee oewe gist komen als de mik in de oven zit.*

brood (zie: meel) *Meleke ouwe, brooike kouwe, kan een man in het jaar méér onderhouwe.*

brood -24- *Niks kunne as van goei brood kaoi make. Niets kunnen dan van goed brood slecht maken. Niets presteren. Varianten: ipv brood: stront, worst; Niks kunnen ès grote stront (hopen) schijten; Niks kunnen az in de haant skejte èm bõlle maoke (Gemert '85). (Zie ook: leppen.)* Alg. Brab. '87

brood (zie: Heer OL -14-) *OL Heer hee aorige kostgangers.*

brood -25- *Onge Gund brood wordt 't meest gegeten. Onge Gund brood wordt het meest gegeten. Ieder heeft van afgunst te lijden. Varianten: ipv het meest gegeten: smaakt het best; Een onge Gund brok smaakt ook (Helmond 1892). (Zie ook: uil -3-)* Alg. Brab. '87

brood (zie: pocher) *Pochers hebben geen brood.*

brood -26- *Snaid 'n brood in drieë. Snij een brood in drieën. Raad die gegeven werd als iemand een langdurige doodsstrijd had. (Een brood van 12 pond sneed men in drie stukken en bracht die aan drie arme mensen in de hoop dat door dit goede werk de zieke spoedig zou verlost worden uit zijn lijden. In Oerle werd in 1872 nog een brood in drieën gesneden "dewijl dit een krachtig middel was om de lijder uit zijn smarten te verlossen". Symbool voor het afsnijden van de levensdraad.) (GB '89-108) Oost-Brab. '40*

brood -27- *Van een snee brood gaat-ie dood. Van een snee brood gaat hij dood. Een gierigaard; hij geeft nog geen snee brood weg. (Zie ook: appelboor.)* Alg. Brab. '87

brood (zie: mik -4-) *Van mik worde dik en van brood worde groot.*

brood (zie: kind -32-) *Veul kijnder haauwen 't brood uit de skimmel.*

brood -28- *Waar ze schijten is brood, waar ze bidden is nood. Waar men schijt is brood, waar men bidt is nood. West-Brab. '87*

brood -29- *Ze bijten allemaal als ze brood zien en da's tijds genoeg. Ze bijten allemaal als ze brood zien en dat is vroeg genoeg. Als mannen vrouwen ontmoeten, krijgen ze belangstelling voor elkaar. Tilburg (Si) '67*

brood -30- *Ze hee brood op de plaank. Ze heeft brood op de plank. Een vrouw met zware borsten. Variant: ipv op de plank: voor 't raam. (Zie ook: kom, melkinrichting, toot, volk -2-, voor-kant.)* Oost-Brab. '76

brood -31- *Zijn brood onder 't droog kunnen eten. Zijn brood onder het droog kunnen eten. Een lange neus hebben. (Zie ook: neus -3-) Dongen (S) 1892*

brood -32- *Zijn broodje is gebakken. 1. Voor hem is gezorgd; 2. hij is ermee klaar. (Voor 2. zie ook: draaien -3-, uitpurgeren.)* Alg. Brab. '90

brood (zie: wit -4-) *Zo wit als een Frans brood.*

brood (zie: zonde -8-) *Zund is goei boter aan oe gat te smeren en zelf dreug brood te eten.*

broodje (zie: als -6-) *As de kat in d'n ove jongt, zèn 't dan kadetjes?*

broodkant 't Grootste stuk van zijnen broodkant ophebben. Het grootste stuk van zijn broodkant ophebben. Het grootste deel van zijn leven achter de rug hebben. (Broodkant = een brood waarvan al een stuk is afgesneden.) Variant: *Z'n grootste korst brood ophebben (Tilburg '16).* (Zie ook: tientje, tijd -11-) Tilburg '65

broodkast (zie: muis -3-) *De muizen liggen er dood voor de broodkast.*

broodpaard 'n Broodpèrd is maar 'n kloopèrd. Een broodpaard is maar een klooppaard. Een paard dat alleen brood te eten krijgt, heeft geen kracht. (Zie ook: boer -57-) Gilze (VD) '78

broodpijp *Wè op de broodpaip speulen. Wat op de broodpijp spelen. Honger lijden. Tilburg (D) '16*

brots (zie: kloek -1-) 'n Dikke brots.

brouwen (zie: bier -1-) 't Bier is voor de ganzen niet gebrouwen.

brouwen (zie: bakken) *Ge kunt nie bakken en brouwen in één oven.*

brouwen (zie: bier -6-) *Hoe gekker gebrouwen, hoe lekkerder bier.*

brouwer *Eenen brouwer sonder mout, eenen timmerman sonder hout, eenen schoenmaker sonder leesten, eenen boer sonder beesten, dat sijn vier arme geesten. Een brouwer zonder mout, een timmerman zonder hout, een schoenmaker zonder leesten, een boer zonder beesten, dat zijn vier arme geesten. Als je over zaken die je nodig hebt niet kunt beschikken, kun je niets beginnen. (Zie ook: dans, molenaar -2-, pap -9-, werk -5-) Rijsbergen (FB) '55*

brouwer (zie: molenaar -5-) *Mulders dochters en braauwers koei zijn zelden goei.*

brouwer *Wor d'n braauwer is, kan d'n bekker niej zèn. Waar de brouwer is, kan de bakker niet zijn. Waar veel bier gedronken wordt,*

kan niet goed gegeten worden. Alg. Brab. '87
brouwketel (zie: zoveel zijn) *Het is als een boon in enen brouwketel.*

bruid -1- "‘t Is nog ver van lachen", zei de bruid, en ze schreuwde. "Het is nog ver van lachen", zei de bruid, en ze huilde. Zeispreuk. Tilburg (D) '16

bruid -2- 'k Zal oe ok is dienen, zo gaauw as ge de bruid zait. Ik zal jou ook eens (be)dienen, zodra je de bruid bent. Doe het opgedragen werk zelf maar. Varianten: *Als ge me vandaag huurt, ben ik merge oew dienstmeid* (Alg. Brab. '87); *Als ge me gisteren gehuurd had, was ik vandaag oew knecht geweest* (Oost-Brab. '92). (Zie ook: hond -12-) Tilburg (D) '16

bruid -3- *Als de bruid gewild is, dan willen ze allemaal.* Als de bruid vergeven is, dan willen ze haar allemaal. Als iets eenmaal verkocht is, wil iedereen het. Varianten: ..., *wil ze allemaal* (Tilburg '16); *Als de bruid weg is dan wil ze iedereen* (Knegsel '90). Alg. Brab. '87

bruid (zie: bloem -2-) *Bloemen buiten tijd, is een bruid of een lijk.*

bruid -4- *De bruid en den bruidegom uitsteken.* De bruid en de bruidegom uitsteken. Een bruidspaar hekelen omdat het niet trakteert. (Bij het aantekenen werd het paar losgeschoten, voor het huis van de bruid een ereboog opgesteld en de stoep met wit zand bestrooid. Als de "buurtgenoten" niet werden onthaald op bier en koffie met mik, dan staken zij het jonge paar uit, door een groot vuur bij het huis aan te steken.) (Zie ook: boom -4-) Waalwijk (Sc) 1832

bruid (zie: lamp) *De lamp brandt alsof de spinster de bruid is.*

bruid -5- *De's 'n aander bruid.* Dat is een andere bruid. *Dat is andere koek*; dat is veel beter dan het oorspronkelijke plan. (Zie ook: koek -3-, olie -1-) Tilburg (D) '16

bruid -6- *Een bruid in den oogst, een bieëzwerf in de mert, is zelden wa werd.* Een bruid in de oogst, een bijenzwerm in maart, is zelden iets waard. Alles moest op gestelde tijden gebeuren. (Tijdens de oogst was er geen tijd om te trouwen. Gebeurde dat wel dan was er iets aan de hand. Maart is veel te vroeg om te zwermen; vliegt een koningin uit, dan komt er door de kou niets van terecht.) Varianten: *ipv bieëzwerf: onweer*; *'Nen biejenzwèrf in mèrt is zelden iets wèrd, mar 'n bij in de mèij is zò goewd ès 'n èij* (Oost-Brab. '90). (Zie ook: aanbranden.) Oost-Brab. '87

bruid (zie: dode) *Een dode en een bruid, moeten beide het huis uit.*

bruid -7- *Een stinkende bruid in huis hebben.* De beerput moet worden geruimd. (Zie ook: beer -6-) Breda (S) 1892

bruid -8- *Ge kunt wel dansen al is 't niet met de bruid.* Je kunt wel dansen al is het niet met de bruid. 1. Je moet met minder tevreden zijn; 2. je hoeft het beste niet te hebben. (Voor 1. zie ook: ezel -1-, mikken, paard -3-, paard -39-, peer -6-; voor 2. zie ook: hout -6-) Alg. Brab. '87

bruid (zie: lijk -4-) *Mee trouwe en lijke gaot 't geleke strijke.*

bruid (zie: Gertrudis Sint) *Sinte Geertruydt blaast de kaars uit.*

bruidegom (zie: bruid -4-) *De bruid en den bruidegom uitsteken.*

bruiloft (zie: Mis -1-) *Bij een mis drinkt er één en zingen ze allemaal, bij een bruiloft zingt er één en drinken ze allemaal.*

bruiloft *Daar hebben ze bruiloft.* Bedoeld werd het ruimen van de beerput, bij huizen zonder riolering. Variant: 't *Huiske lichten (ruimen)*. (Zie ook: beer -6-) Alg. Brab. '70

bruin *Bruin zien als een kastanje.* Spreekwoordelijke vergelijking. Oost-Brab. (S) 1892

bruin *Ze bruin bakken.* 1. Een bruin leven hebben; 2. overdrijven. Varianten: *ipv bakken: stoven* (Oost-Brab. '40); *Da's van de Bredaase bakker; die bakt ze bruin* (Tilburg '91). (Ook letterlijk gebruikt.) (Voor 1. zie ook: buik -1-, jongen -6-, leven -6-, lollepot, pluche; voor 2. zie ook: pint -3-, scheet -3-) Alg. Brab. '87

bruren (zie: tempel) *Met iemand tempels gaan zitten bouwen.*

brussel (zie: goede -9-) *Dè's 'n goei um dur de mólk te waoje, dan drijven de brussels nie in d'r kont.*

brussel (zie: kruimel) *Kruimels is ook brood.*

Brussel (zie: breed -3-) *Zo breed als Vught voor Den Bosch.*

brutaal *Zo vreg als bonestro.* Zo brutaal als bonestro. Spreekwoordelijke vergelijking. Zeer brutaal. (Met het weerbarstige bonestro was niets aan te vangen.) (Zie ook: astrant.) Maarheeze (ED) '83

bruur (zie: buur) *Beter is 'n goeien buur as 'n wijen bruur.*

Budel (zie: stoel -1-) *Als de steul beginne te rouke, giet gans Beul loupe.*

buffel (zie: stinken -4-) *Stinken as 'nen bössum.*

bui -1- 'n *Koi bui tegen de kop spelen.* Een kwade bui tegen het hoofd spelen. Uit zijn humeur zijn. (Zie ook: horregelewibes, muts -1-, spurrie -2-, uitvinder, vod -4-) Oost-Brab. (S) 1892

bui (zie: schoer) 't *Mee schoeren hebben.*

bui

bui -2- Als 't hard giet, is de bui gauw over. Als het hard giet, is de bui gauw over. 1. Reactie op een opmerking over het vlug achtereen krijgen van een aantal kinderen; 2. een hevige verliefdheid.

Varianten: *Hoe harder 't regent, hoe eerder 't ophoudt*; 'n *Harde bui duurt niet lang*. (Voor 1. zie ook: *gebont, konijn, laden* -2-; voor 2. zie ook: *gek* -12-, *hemel* -2-.) Alg. Brab. '87

bui -3- *De bui ophebben*. De zondagse poffer ophebben; een hoge hoed, of biezen of buntten zomerhoed dragen. Alg. Brab. '72

bui (zie: *maart* -14-) *Maartse buien beduïen, dat de lente aan komt kruïen*.

bui -4- *Voor de bui binnen zijn*. Voor de moeilijkheden beginnen, het zijne (hare) hebben. Alg. Brab. '87

buidel 't *Moet allemaal van d'n ijlen buil*. Het moet allemaal van de lege buidel. Het moet allemaal betaald worden en er is toch al zo weinig. (*Buil* = geldbuidel; *ijl* = een samen-trekking van ijdel; ledig, leeg.) (Zie ook: *aardappel* -2-.) Alg. Brab. '87

buidel (zie: *zak* -10-) *Het moet uit de zak of uit den band komen*.

buidel *Vechten om de lege buil*. Vechten om de lege buidel. Ruzie tussen erfgenamen om een nalatenschap die niet veel voorstelt. (Zie ook: *heilige* -4-, *helder, hooi* -3-, *koe* -8-, *spek* -2-, *spek-struif*.) Alg. Brab. '87

buigen *Et zal wel ietj doewn: beuge, borsten of e gat waerpe*. Het zal wel iets doen: buigen, barsten of een gat werpen. Er moet iets gebeuren, hoe dan ook. Variant: *ipv beuge: buuke*. (Zie ook: *garen* -4-.) Kempenland (B) '58

buik (zie: *Jan* -1-) "*Lekker*", *antwoordde Jan, "as wèrm pap in 'n kauw boïkske!"*

buik (zie: *plooi*) 'n *Plooi in z'n buik naaien*.

buik (zie: *tuin* -1-) 'n *Tuintje op oewen buik hebben*.

buik (zie: *haan* -4-) 'nen *Goeien haon die brengt er den buik en borsten aan*.

buik (zie: *varken* -5-) 't *Vèrken is al deur den buik gestoken*.

buik (zie: *boer* -33-) *As enen boer z'n buik vol hè, vertrekt ie*.

buik (zie: *hart* -3-) *As ge er geen hart vur het, zet er dan 't soft mar vur*.

buik -1- *Beter 'nen buik van 't drinken dan 'nen bult van 't sjouwen*. Beter een buik van het drinken dan een bult van het sjouwen. Beter plezierig geleefd, dan zich kromgewerkt.

Varianten: *ipv sjouwen: werken*; *ipv buik: pens* (Oost-Brab. '84). (Zie ook: *bruijn*.) Alg. Brab. '87

buik (zie: *wereld* -3-) *Beter in de wijde wereld dan in 'n engen buik*.

buik -2- *Better 't bōkske gebarsten dan de pap*

bedorven. Beter de buik gebarsten dan de pap bedorven. Het eten moet op; er mag niets overblijven dat kan bederven. Varianten: ... *dan spijs bedorven*; ... *verloren*; *Beeter 'n strak buïkske dan de pap bedūrve* (Oost-Brab. '90).

Oost-Brab. '78

buik -3- *Daor is buik noch bil aan*. Daar is buik noch bil aan. Een mager iemand. Variant: *Daar is buik noch bil aan te krijgen*, ondanks goed eten wordt die persoon niet dikker. (Zie ook: *broek* -9-.) Oost-Brab. '85

buik -4- *Een buik hebben als een spurriekoei*. Een buik hebben als een spurriekoe.

Spreekwoordelijke vergelijking. Een dikke buik hebben. (Koeien kregen dikke buiken van veel spurrie eten.) Varianten: *ipv buik: lijf, pens*; *ipv spurriekoe: stand* (karnton), *okshoofd* (vat met een inhoud van ongeveer 220 liter), *zog, uilaard* (Breda eo 1892); *Zo dik as 'n spurriekoe* (Riel '85); 't *Is krek 'n spurriekoe* (Oost-Brab. '84). (*Uilaard* = bijgebouwte van een schuur dat als berging dienst doet.) (Zie ook: *dik, contributie, riem*.) Oost-Brab. '90

buik -5- *Het unne buik met benen zetten*. Het een buik met benen geven. Een meisje zwanger maken. (Zie ook: *beest* -5-.) Oost-Brab. '83

buik -6- *Iets voor den buik te binden hebben*. Iets voor de buik te binden hebben. 1. Iets financieel op kunnen vangen. (De vrouwen bonden vroeger een losse zak om onder hun rokken, waarin zij hun geld bewaarden.) Varianten: *Niks vur d'ren buik te bijne hebbe* 2. geen bezit hebben (Oost-Brab. '87); *Nie vuil vur z'n kont te beennen hebbe* (Kempenland '58); *Nie veul veur 't lijf te beïnen hebben* (Oost-Brab. '83). (Voor 1. zie ook: *aarde* -2-; voor 2. zie ook: *grond* -2-, *thuis* -1-, *vervat, zoveel*.) Alg. Brab. '87

buik -7- *Meer buik as bil*. Meer buik dan bil.

Verwaand. (Zie ook: *bereddering*.) West-Brab. '87

buik (zie: *water* -12-) *Nie te veul kaaw wätter dringke: kriedde bloemme op owen baofk*.

buik (zie: *niets* -2-) *Niks is goed in d'oge*.

buik -8- *Op en uit en de buïkskes dik*. Op en uit en de buikjes dik. Alles is dik in orde. (Zie ook: *alles* -4-.) Oost-Brab. '76

buik (zie: *vrouw* -23-) *Ouw vrouwkes tege z'nen buik aonpisse en zeggen dat 't regent*.

buik (zie: *bokking* -3-) *Sterven as 'nen bukkum mee 't zaod in zijn buik*.

buik (zie: *wat zijn*) *Ut is wat, mi 't kiendje z'n gat en gin luiers*.

buik (zie: *vlo* -8-) *Vur één vlooi hoefde hil oewen buik niej kepot te krabbe*.

buik -9- *Zennen buik mee lauw mullek waassen*.

Zijn buik met lauwe karnemelk wassen. Zeer

buil van De Gruyter;
zie: **buil** -1

veel zorg aan zichzelf besteden voor het uitgaan. (Zie ook: *stuiver* -7-.) Eerde (Da) '40

buik (zie: *gat* -36-) *Zich ergens geen gat over in de buik krabben.*

buikpijn *Erges bökpent af hebbe.* Ergens buikpijn van hebben. 1. Ergens mee inzitten; 2. er hartzeer, chagrijn van hebben. (Voor 1. zie ook: *ei* -16-, *petraïne*, *tob.*) Alg. Brab. '87

buikpijn (zie: *koppijn*) *Koppent is eetpent en bökpent is scheeptent.*

buikpijn (zie: *tandpijn*) *Tandpijn is geen pijn, maar peper in je reet, dat is pas heet.*

buikspreken (zie: *lusten*) *Vreet je kop maar op, dan kun je buikspreken.*

buil -1- *De buil van De Gruyter lezen.* Het zakje van De Gruyter lezen. 1. Een sufferd zijn; 2. erg geleerd doen maar weinig weten; 3. oud nieuws vertellen. (Vroeger vouwde men de builen van krantenpapier.) Varianten: ipv *De Gruyter: Hettema, Ebben, Bronsgeest*; ipv *buil: tabaksbuil*; ... *aan de binnenkant lezen*; *De kolenbak gelezen hebben* (Tilburg '66). (De Gruyter was een Bossche grootgrutter, Hettema en Ebben exploiteerden een aantal winkels in Oost-Brabant die in de EDAH zijn opgegaan, Bronsgeest was een zaak in Tilburg.) (Voor 1. zie ook: *bijdehand*; voor 2. zie ook: *handdoek*; voor 3. zie ook: *krant.*) Alg. Brab. '87

buil -2- *Hij hee in zijnen buil gezaaid.* Hij heeft in zijn buil gezaaid. 1. Hij heeft hem lelijk te pakken genomen; 2. hij heeft bij de vrouw van iemand anders een kind verwekt.

Variant: *Den buil hebben* 3. de sleutel hebben - van een vrouw (Oost-Brab. 1892). (Voor 2. en 3. zie ook: *brief.*) Hooge Mierde '48

buil -3- *In 't builtje pro'te.* In het zakje praten. Heel zacht binnensmonds praten. Variant: ipv in 't: *uit* 't. Alg. Brab. '87

buil -4- *Meer buil as tabak.* Meer buil dan tabak. Iemand die verwaand is. (Zie ook: *bereddering.*) West-Brab. '87

buil (zie: *Heer OL* -14-) *OL Heer hee aorige kostgangers.*

builtje (zie: *opvliegen*) *Opvliegen ès 'n beuleke mi vlooië.*

buit (zie: *brand* -1-) *Bij 'n brand is 't allemaal prijs en buut.*

buiten (zie: *hoe gaat*) *Gezond, ik zeik nog as ene kaoter.*

buiten (zie: *boer* -72-) *Kult den boer: hij komt van buite.*

buiten (zie: *eer* -4-) *Van binnen de eer, van buiten de kleer.*

bul (zie: *vod* -1-) *Gen vodden in de biecht.*

bult -1- 't *Is den bult z'n aegë schuld dā hij ze kāske moet draoge.* Het is de bult zijn eigen schuld dat hij zijn kastje moet dragen. 1. Tegen iemand met een bult; 2. iemand die klaagt over de gevolgen van zijn eigen gedrag.

Variant: *Z'n kāske op z'n rug draoge.* (Voor 1. zie ook: *kast* -4-, *kat* -21-, *sacristie.*) Alg. Brab. '87

bult (zie: *hult*) 't *Is niks ès hult en bult.*

bult -2- *As 't veur niks is, de bulten erop.* Als het voor niets is, de bulten erop. 1. Het ervan nemen; het is voor niets. (2. Oorspronkelijk de inhoud van de maatbeker niet gladstrijken, zodat men naast de juiste maat, bij het scheppen telkens een bult meer neemt of geeft.) Variant: *Een kwartje de kop met een toren erop!* Ventroep (Tilburg '65). (*Een kop* = inhoudsmaat voor droge waren: algemeen 1 liter, in Tilburg 4,7 liter.) (Voor 1. zie ook: *burgemeester*, *wol*, *wereld* -5-, *zeis* -2-; voor 2. zie ook: *oliemaat.*) Alg. Brab. '87

bult (zie: *buik* -1-) *Beter 'nen buik van 't drinken dan 'nen bult van 't sjouwen.*

bult (zie: *Hein*) *Hein, Katrijn, d'n béér is los, hurt 'm toch 's brullen, snijd 'm z'n neus en z'n oren af, dan hedde wa te smullen.*

bult (zie: *hoe laat*) *Kwart over den bult, het hi krek gespuuld.*

bult (zie: *schuld* -2-) *Liever de schuld, dan ene bult.*

bult -3- *Mi 'n bultje van devotie lopen.* Met een bultje van devotie lopen. Met een scheef hoofd lopen. (Zie ook: *hout* -5-.) Tilburg '54

bult (zie: *bed* -13-) *Mi bed en bult vertrekken.*

bult -4- *Ongeleek is 'nen bult!* Ongelijk is een bult! Reactie van iemand die verweeten wordt dat hij *ongelijk* heeft. Oost-Brab. '82

Bunder *In den Bunder thuishoren.* In de Bunder thuishoren. 1. Overspannen en radeloos zijn. (*De Bunder* 2. een klein diep vennetje in Tilburg, waarin reeds verschillende mensen de

bunt

dood vonden.) (Voor 1. zie ook: *toer*; voor 2. zie ook: *Sprengers*.) Tilburg (JM) '50

bunt (zie: *hebben -4*) *Had ik, had ik hei gegeten, dan had je bessems geschetten.*

buntbos 'ne Buntbos, dór zeikt ieder hōndje tegenan. Buntgras, daar plast ieder hondje tegen. Een meisje dat veel vrijers heeft. (Zulke meisjes vonden de morgen van de eerste mei een bremtak bij de deur.) Variant: *ipv buntbos: brembos.* (*Buntgras* = *Corynephorus canescens*.) (Zie ook: *appel -5*, *wiegestro.*) Oost-Brab. '87

buntpol (zie: *liefde -2*) *De liefde valt nèt zo gaauw op 'ne koestront ès op 'n lillieblad.*

bunzing (zie: *vel -1*) 't Vel van 'ne vos is nie mîr goed, es ze merts watter gedronken hî.

bunzing (zie: *hen -9*) *De hennen die schättere, et zal rôw weer worre.*

bunzing (zie: *schetteren*) *Schätteren a's 'n fis.*

burgemeester (zie: *pastoor -6*) *Als ge de pastoor en de burgemeester tegen hebt, kunde 't dorp wel uit trekken.*

burgemeester *Den burgemeester inhalen.* De burgemeester inhalen. Feestvieren met dien verstande dat men gratis kan drinken. (Zie ook: *bult -2*.) Hoogeloon (Be) '65

burgemeester *Ge zult nog wel 'ns burgemister van Gendurpe worren.* Je zult nog wel eens burgemeester van Geendorpe worden. Tegen iemand die staat te zwetsen. (*Geendorpe* bestaat niet.) Alg. Brab. '87

burger (zie: *boer -31*) *As 'nen boer wijn drinkt en 'ne pastoor mōlk eet dan zijn ze bei ziek.*

burger (zie: *Heer OL -19*) *OL Heer in burger.*

burrie (zie: *paard -1*) "n *Pèrd slō niej zo gaauw over de burries*", *zin Bert, "ès 't mar genog te werr'-ken hê."*

burrie -1 *Al vroeg tussen de burries moeten.* 1. Al op jeugdige leeftijd moeten werken.

Variant: *Lang genog in de burries geleupe hebbe* 2. aan het pensioen toe zijn (Helmond '87). (Voor 2. zie ook: *pomp*.) Ommel (HD) '87

burrie -2 *Burrie aan burrie staan.* Voor elkaar niet willen wijken. (Oorspronkelijk van paard en wagen.) Boxtel (Do) '66

burrie (zie: *geit -4*) *De geit is over de wis.*

burrie (zie: *kont -11*) *De kont bōten de bōrrie goie.*

burrie (zie: *dam*) *Den dam eronder zetten.*

burrie -3 *In de burries sterven. In het harnas sterven: In het gareel sterven;* niet willen ophouden met werken ook als men door de leeftijd hiervoor geëxcludeerd zou zijn, priesters bv uit roeping of gewoon omdat men niet zonder werken kan leven. (Zie ook: *boer -16*.) Alg. Brab. '90

burrie -4 *Over de burrie zeiken.* Over de burries plassen. 1. Vreemd gaan; 2. niet aardig

zijn voor de vrouw. (Een ruïn zoekt gewoonlijk over de burries.) (Voor 1. zie ook: *brief*.) Boekel (Gri) '87

burrie (zie: *trekketting*) *Over de hacht slaan.*

burrie -5 *Uit de burrie liggen.* Uit de burries liggen. Geen paard meer hebben. Alg. Brab. '87

burrie -6 *Uit de burrie vallen.* Uit de burries vallen. 1. Ziek zijn. (Oorspronkelijk van paarden die dood vallen terwijl ze ingespannen staan.) Variant: *Ge mót niej öt de burries ziejn te valle* 2. zorg dat je gezond blijft (Oost-Brab. '82). (Zie ook: *bier -2*.) Alg. Brab. '87

bus *De bus lichten.* De nalatenschap ontvangen. Alg. Brab. '87

bus (zie: *mond -17*) *Wie 'n grote mond wil hebben, die mot ok mar in de bus blaze.*

busje (zie: *opvliegen*) *Opvliegen ès 'n beuleke mi vlooië.*

bussel *Mit den bussel.* Met de bussel. Volop. (*Bussel* = *schoof*.) (Zie ook: *huts*, *zieden*.) West-Brab. '87

busselen *Eronder busselen.* Er met harde hand tegenaan gaan. (*Busselen* = *slaan*.) (Zie ook: *broek -14*.) Alg. Brab. '87

butts (zie: *knuts*) 't *Is knuts tegen de butts.*

buur *Beter is 'n goeien buur as 'n wijen bruur.*

*Beter is een goede buur dan een verre broer. Beter een goede buur dan een verre vriend. Goede burenen betekenen veel! (De oude vorm voorkomend in de Statenvertaling: Beter een gebuur die nabij is dan een broeder die ver is, heeft zich in Noord-Brabant, waarschijnlijk vanwege het rijmende element buur-bruur gehandhaafd.) (Zie ook: *heg -8*.) Alg. Brab. '87*

buur *Kwade geburen moet men bezuren.*

Moeilijke burenen moet men bezuren. Van lastige burenen kan men veel ongenoegen beleven. Ommel '88

buur (zie: *familie -5*) *Mee oe familie moette kermis haauwe, mee oe buur moette haws haauwe.*

buur (zie: *water -18*) *Water en vuur weigert men geen en buur.*

buurman (zie: *ding*) "Alle ding met vriendschap", *zei Govert, terwijl hij de eieren bij zijn buurman uit het nest nam.*

buurman *Houd oe buurman in ere, maar doe nooit de heg uit.* Houd je buurman in ere, maar haal nooit de heg weg. Overloop elkaar niet; kom niet te veel bij elkaar op bezoek.

Variant: *... maar laat de heg staan* (Oost-Brab. '89). (Zie ook: *kant -9*, *pad -5*.) Alg. Brab. '87

buurt (zie: *paard -26*) *Een pèrd en een vrouw moet je zoeken onder de rook van de schouw.*

buurten (zie: *lul*) 't *Is lul, maer 't praot toch.*

buut (zie: *keer*) *Den derde keer... buut.*

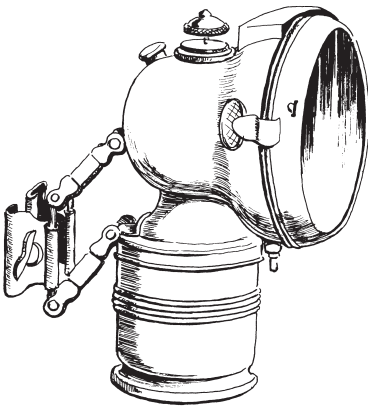
C

café (zie: kerkzanger) Kerkzangers staan met een been in de kerk en met het andere in het café.

café (zie: Made) Wie wil op de Maai gaan vrijen, die moet hebben een knol op zak en 'n meske om te snijen, want Maaienaars zijn niet mak.

Callistus Sint Vur Sint Cal (14 oktober) de koeien op stal. Voor Sint Callistus de koeien op stal. Boerenregel. (Sint Callistus, paus van 217-222; stierf de marteldood.) (Zie ook: Catharina St -3-.) Oost-Brab. (Sw) '90

capucijn (zie: deugd) De deugd in 't midden en de prullerij opzij.

fiets-carbidlantaarn; zie: carbid

carbid Den dieje moes carbid lusse, dan kon ie omhoog. Hij moest carbid lusten, dan kon hij omhoog. Men heeft geen hoge dunk van die man. (Carbid = calciumcarbid, vormt met water acetyleneegas.) Varianten; ... dan kon hij vlammekes pissen; ... dan kon hij ploffen; 't Is 'n goei ding, mar ze moest carbid lusten (Ommel '87); Den dieje moes carbid lusse mee hooi ... (Kempenland '70). Alg. Brab. '87

Casteren (zie: komen uit) Uit de liste mis komen en van niks weten.

Casteren (zie: geloof -5-) Van 't oud Caasters geloof zèn.

castreren (zie: beer -7-) Er kan geen beerke gelubt worden, of hij moet erbij zijn.

catechismus Het zijn niet altijd de braafste, die

het eerst d'n catechismus kennen. Het zijn niet altijd de braafsten die het eerst de catechismus kennen. Fraaie theorie wordt niet altijd door even fraaie praktijk bevestigd. Tilburg (TT) '70

Catharina 't Op zijn Catrientje hebben. Het op zijn Catrientje hebben. Het op zijn borstkas hebben. (Zie ook: borstrok.) Oost-Brab. '90

Catharina Sint -1- As 't veur Sinte Katrien (25 november) sneuwt, is 't: Vrouwke, snijd oe kolen af. Als het voor Sint Catharina sneeuwt, is het: Vrouwkje, snij de kolen af. Boerenregel. De kool die op het land staat, kan dan bevroren. Varianten: ... vrouwke snijdt uw mooske af (Budel '88); ... vrouwke haal oe kolen uit den hof (Oost-Brab. '88); ... vrouwke haalt oe kolen binnen (Landhorst '88); ... bederft 't moes (de kool) (Zeelst 1892). Oost-Brab. '90

Catharina Sint -2- Vorst op Sinte Katrien (25 november), dan vriest het zes weken lang. Vorst op Sint Catharina, dan vriest het zes weken lang. Weersvoorspelling. Variant: ipv lang: nadien (Geldrop '90). (Voor een periode met hetzelfde weer zie ook: Benedictus Sint.) Oost-Brab. (JV) '80

Catharina Sint -3- Wie luiert met St Cathrijn (25 november) die heeft het zijn. Wie luiert met Sint Catharina die heeft zijn oogst binnen. Boerenregel. Met Sint Catharina moet het vee onderhand in de stallen zijn. Variant: Sint Cathrijn de koeien aan de lijn (Oost-Brab. '84). (Zie ook: Callistus Sint.) Schaijk (EBS) '48

cavalerie Da's lochte cavalerie. Dat is lichte cavalerie. Dat zijn wufte meisjes. Tilburg (Kn) '50
cent (zie: spul -2-) "Spullen fiks, mar centen niks!" zè Jantje van Hees.

cent -1- 'ne Cent voor 't vasthouden van 't perd. Een cent voor het vasthouden van het paard. Kaartterm. Weinig inspanning, dus weinig verdienste. Tilburg (Si) '70

cent -2- 'ne Sent naar 'ne gulden gooien. Een cent naar een gulden gooien. Een spiering uitgooien om een kabeljauw te vangen; door middel van iets kleins iets groots proberen te krijgen. Varianten: ipv cent: dubbeltje (Alg. Brab. '87); ipv gulden: riksdalder; Me 'n döbbeltje noo 'ne gulde (rikdaldaler) tröllen (Kempenland '58). Oost-Brab. '58

cent (zie: dubbeltje -1-) 't Dubbeltje is gevallen.

cent (zie: kachelhout) Als je ooit trouwt, zorg dan goed voor kachelhout.

cent -3- Daar zit voor een cent of anderhalf. 1.

Dat is een buurt, waar heel gewone mensen wonen, niet veel bijzonders, mensen van licht allooi; 2. mensen met weinig geld (Waalre '87); 3. mensen met veel geld (Alg. Brab. '90). (Voor 1. zie ook: oven -2-; voor 2. zie ook: aardappel -2-; voor 3. zie ook: aarde -1-) Tilburg (TT) '72

cent -4- De centen steken hem. 1. Hij geeft te gemakkelijk geld uit; 2. hij kan de weelde niet verdragen. Variant; ipv hem: haar. (Voor 1. zie ook: baard -4-) Alg. Brab. '87

cent (zie: pastoor -11-) De pastoor doet geen twee missen veur 'tzelfde geld.

cent (zie: schelling) Ene schilling dè doe'k nie, maar ik zal 'w dertig cent geve.

cent (zie: elzenblad) Es de elzeblaajkes zo groot zen ès 'ne cent, dan meude pas skofte.

cent (zie: dorst) Ga mar naor Jantje van der Horst, die hi 'n hundje en die pist vur vijf centen in oe mundje.

cent -5- Ge verneukt 'm nog veur gene cent. Je verneukt hem nog voor geen cent. Je krijgt geen kans om hem te bedriegen. Variant: Ge zult hem nie verneuken of kullen (Wintelre 1892). Alg. Brab. '87

cent -6- Geen zes cent veur enen stuiver geven. Geen zes cent voor een stuiver geven. Niet vrijgevig zijn. (Zie ook: appelboor.) Alg. Brab. '87

cent (zie: God -10-) God hebbe z'n ziel ... en de duivel z'n klompe!

cent -7- Hij tapt veur drie cente. Hij tapt voor drie cent. 1. Hij heeft een druppel aan zijn neus. (Uit de tijd toen de borrel drie centen kostte.)

Variant: 'n Borreltje zonder vergunning tappen 2. de neus met de vingers snuiten (Tilburg '70). (Voor 2. zie ook: heer -4-) Oost-Brab. (Bi) '40

cent -8- Iemand voor vijf cent meegeven. Iemand heel wat onder de neus wrijven, flink onder handen nemen. (Zie ook: broek -14-) Alg. Brab. '87

cent -9- Ne cent durbijte. Een cent doorbijten. Gierig zijn. Varianten: ipv cent: halfke; ... en al van ouwerdom op oe tandvlees lopen (Tilburg '64). (Zie ook: appelboor.) Alg. Brab. '87

cent -10- Op 'ne cent zitten ès de duivel op 'n ziel. Op een cent zitten als de duivel op een ziel. Spreekwoordelijke vergelijking. Gierig zijn. (Zie ook: appelboor.) Alg. Brab. '87

cent (zie: lieden -3-) Rijke lui zijn deur de bank èrrem mensen mee veul cente.

cent (zie: spijker -5-) Unne spijker van unne cent houdt meer dan unne man van unnen daalder.

center

cent (zie: slecht -3-) Zo slecht als katoen van 'n cent 't el.

cent -11- Zonder centen geen talenten. Heeft men geen geld, dan worden de kwaliteiten die men wel heeft, vaak niet erkend. Variant: Zonder geld zijde nie geteld (Oost-Brab. '86). (Zie ook: lengte, uitvinder, verstand -2-) Helmond (Si) '59

centenèr (zie: plaats) Z'n centenèr nie kunne vènne. **center** Van z'ne cänder afzen. Van zijn center af zijn. Bewusteloos zijn. Varianten: Van z'n center vallen; Van z'n centrum gaan (Zeelst '86). (Een center = een puntig ijzer om het middelpunt van een te boren gat aan te geven, zodat men bij het boren niet uitschuift.) (Zie ook: bom.) Kempenland (B) '58

Chaam In Chaam komt alles. Chaam (VD) '77

Chaam (zie: komen van -1-) Van de kusten van Chaam komen.

chagrijn (zie: bier -2-) Bier op wijn geeft venijn, wijn op bier geeft plezier.

chanternel Op chanternel gaan. 1. Weg zijn om vrienden te ontmoeten; 2. overal op goed geluk af boodschappen doen, winkelen, gezellig slenteren. (Fr chanterelle = lokvogel, meisje dat als lokvogel de straat op gaat.) Varianten: ipv gaan: zijn; Ons poezemien is altijop sjanterel ... mar as het zover is ... schudt ze hier durren kôrf om (Goirle '69). (Voor 1. zie ook: revellie, week -3-, zool; voor 2. zie ook: leer, reep, rits.) Tilburg '67

chocolade (zie: vinger -4-) Chocoladevingers hebben.

chocoladekant Aon de chocoladekant vatten.

Aan de chocoladekant pakken. De beste kant pakken. (Zie ook: scheperskant.) Tilburg '76

christelijk (zie: katholiek) Goed katholiek zijn.

christen (zie: heiden) Gîn hèjèmèns of kristemèns sien.

christen (zie: kerk -9-) Hoe dichtter bij de kerk, hoe slechter volk.

Christus Kristus fan Marante, bit fûr de klante, bit fûr onze Jan, dèt ie gowt pissen èm poeppe kan.

Christus van Marante, bid voor de klanten, bid voor onze Jan, dat hij goed pissen en poepen kan. Spotvers. Het eerste deel is een uitdrukking van verbazing. (Kristus (Jezus) van Marante = Christus (Jezus), de zoon van Maria, de dochter van Anna. Deze naamgeving komt nu nog in sommige dorpen voor; men is vaak niet

Sint Anna-te-Drieën; zie: **Christus**

eens onder zijn eigen naam bekend maar wordt bijvoorbeeld genoemd: Christ van Miet van Anna.) Varianten: ipv *Christus Marante*: *Jezus Marante* (Alg. Brab. '87), *Jezus Maria Maranta* (Bergeijk '85). (Zie ook: *haan* -20-, *hand* -10-, *hond* -50-, *vuur* -9-) Gemert (GH) '85

Christus (zie: *stom*) Zo stom zijn als 't paard van OL Heer.

circuspaard (zie: *vrouw* -7-) Als een vrouw 't circusperdje uithangt, kost ze veul stro.

Clara (zie: *kind* -2-) "Platte kijnder zen 't hêndigste", zin Klaar, èn ze kriejg ieder jaor 'ne klèine.

Clara (zie: *worst* -1-) 'n Worst aan Clara beloven.

Cleve (zie: *Geffen*) Hij komt niet van Geffen, maar van Kleef, hij is meer voor den heb dan voor den geef.

Coba (zie: *kont* -1-) "Aon oe kont", zi Coba.

comédie (zie: *rug* -2-) Een rug als een comédie.

commandeer (zie: *hond* -12-) Commandeer je hond en blaf zelf.

commiesbrood (zie: *muis* -4-) Een muis op 'n commiesbrood.

commode (zie: *rug* -2-) Een rug als een comédie.

communiebank (zie: *morgen* -1-) 's Morges vallen ze over de communiebank en 's avons over de hofheg.

concert (zie: *scheet* -1-) 'n Poolse scheet moeten laoten.

contributie Die betaalt veel kontributie. Die betaalt veel contributie. Een dikzak. (Zie ook: *buik* -4-) Oost-Brab. '78

corset 't Corset aantrekken. Het corset aantrekken. Een jacquetkostuum of een ander feest-

kostuum aantrekken dat door snit en/of bijbehorende accessoires knellend aanvoelt.

Variant: 't *Harnas aantrekken* (Oost-Brab. '90). Bergen op Zoom '60

credo (zie: *tussen schuiven*) Ertussen geschoven zijn als Pontius Pilatus in 't credo.

Crispinus Sint Kriespien (25 oktober) was een hêjlich màn, hêj drónk de klaare ójt de kàn.

Crispinus was een heilig man, hij dronk de klare uit de kan. (Sint Crispinus was de patroon van de schoenmakers. Op zijn feest dronk men graag een borrel, meestal jonge klare.) (Zie ook: *askruisje*.) Peelland '65

Crispinus Sint Met Sinte Crispinus moeten de wevers van de straat af zijn. Met Sint Crispinus moeten de wevers van de straat zijn. Op Sint Crispinus moesten de wevers uitgefeest zijn om plaats te maken voor de schoenlappers, die dan hun patroondag vierden. (Het feest van Sint Crispinus was drie dagen na dat van Sint Severus (22 oktober) patroonheilige van de wevers.) Helmond '75

Cromvoirt Kom mar af van Cromvoirt en die kanten. Kom maar af van Cromvoirt en die kanten. Iemand presteert iets onverwachts. Langstraat (MGT) '54

crucifix (zie: *alles* -3-) Alles in orde en niks op z'n plaats.

crêpe (zie: *ham*) Daor hangt de ham ok hog.

crêpe (zie: *kruim*) Kröm koste.

d

daad (zie: praat -3-) *De praat is erger dan de daad.*

daad (zie: dag -11-) *Een dag lache en 'n jaar schreuwe.*

daad (zie: laat) *Liever de loo't a's de doo'd.*

daad (zie: praat -7-) *Om praot noch daod geven.*

daads (zie: praats) *Veel praats, weinig daads.*

daalder (zie: gulden) 'n Hoogdurpse gulden is mar twee kwartjes werd.

daalder (zie: vlo -4-) *Een vlo in maart is een daalder waard.*

daalder (zie: spijker -5-) *Unne spijker van unne cent houdt meer dan unne man van unnen daalder.*

daalder (zie: kont -33-) *Uw kont en een daalder is eenendertig.*

daas (zie: blind) *Zo blind als een blindaas.*

dabber (zie: pronker) *Unne pronker kan niet zoveel verpronken als unne vuulik vervuuliken.*

dadel *Dadels en vijgen, om kinderen naar bed te krijgen. Zo probeert men kinderen over te halen om naar bed te gaan. Variant: Met vijgen kunde kinderen naar bed toe krijgen (Eersel '57).*

(Zie ook: acht-uren-moeder.) Oost-Brab. '68

dag (zie: wijf -2-) "t Zal wel komen", zei 't wijfke, en 't moest een bessem kakken.

dag -1- "We eten alle dagen spek", zei de boer, "en 's vrijdags spek mee spijlen." "We eten elke dag spek", zei de boer, "en vrijdags spek met spijlen." Zeispreuk. (*Spek met spijlen* = vis.) Tilburg (TT) '70

dag -2- 'n Dag mee 'n omweg. Een dag met een omweg. Een drukke werkdag. Tilburg (De) '61

dag (zie: kalf -2-) 'n Kalf van drie dagen speelt wel.

dag (zie: vrouw -4-) 'n Vrouw zegt per dag drie-maal de waarheid; 's morgens: "ik ben niet lekker", 's middags: "ik zal 't mijn wel krijgen", 's avonds: "ik ben muug en ik weet niet waarvan."

dag -3- 't Is alle daag geen kermis en zondags brulleft. Het is door de week geen kermis en zondags bruiloft. Het is niet altijd feest. Varianten: ... *al speelt het muziek* (Deurne '84); ... *al hangen de vlaggen buiten* (Deurne '84); ... *al staan er de kramen* (Oost-Brab. '84); *Al staan er kramen, daarom is 't nog geen kermis.* (Zie ook: dorp -1-, kermis -1-) Eerde (Da) '40

dag -4- 't Is vort dagen tellen en de touwen los. Het is voortaan dagen tellen en de touwen los. 1. Ontboezeming van iemand, die ergens naar toeleeft zoals trouwen, uitbetalingsdag,

vakantie of de dood. Variant: 't Is uitkijken en dagen tellen 2. zuinig moeten zijn met huishoudgeld (Liessel '89). (Als de winter lang duurde, moest de boer zorgen dat hij met het voer voor de beesten toekwam, maar zo gauw er genoeg gras in de wei was, gingen de touwen waarmee de koeien in de stal vastgebonden waren los.) (Voor 2. zie ook: boekweitstoppel.) Oost-Brab. '90

dag (zie: weer -7-) 't Weer met St Jan (24 juni) houdt dertig dagen an.

dag -5- 't Zal nog wel een dag en ene veurmiddag worre. Het zal nog wel een dag en een voormiddag worden. Het zal langer duren dan verwacht werd. (Zie ook: alles -9-) Oost-Brab. (Bi) '40

dag (zie: ijzel) *Al is de ijzel nog zo koud, na drie dagen valt hij toch van het hout.*

dag (zie: februari -1-) *Al is februari nog zo fel, 't levert zijn zomerse dagen wel.*

dag (zie: tijd -4-) *Al wa ge in oew jonge tēd bescheten hēt da wilde in uwe ouwe dag nog besnuffelen.*

dag -6- *Alle dagen 'nen anderen en word'er dan nie beter van, dan worden we toch auwer. Alle dagen een andere en word je er dan niet beter van, dan word je toch ouder. Iedere dag is meegenomen.* Oost-Brab. '83

dag (zie: pastoor -5-) *Als de pastoors niet meer vragen en de boeren niet meer klagen dan is het einde der dagen.*

dag (zie: uur -2-) *Als het regent voor acht uren, kan het heel den dag niet duren.*

dag (zie: blaas) *As 't brobbels regent, dan duut 't d'n helen dag deur.*

dag (zie: geluk -4-) *As 't geluk en 't goei weer bij mekaar slaot, jē dan kan 't gebeuren dē't lukt.*

dag -7- *As 't in zes dagen niet kan, dan is 't de zevende ook mis. Als het in zes dagen niet kan, dan is het de zevende ook mis. Ver-zuchting als succes uitblijft.* (Zie ook: mols-hoop, pan -7-, pan -8-, paraplu, slip -3-) Sint-Oedenrode (DG) '84

dag (zie: Zevenslaper) *As 't regent op het fist van de Heilige Zevenslaper (27 juni), dan regent 't zeuve daag aon een stuk.*

dag (zie: oosten) *As 't rēgent öt den oosten, dan rēgent 't zonder trooste.*

dag

dag -8- *As de daag gaon lenge, gaon ze strenghe.* Als de dagen lengen, gaan ze strengen. Weerspreuk. (Met het lengen der dagen komt de vorst.) Varianten: *ipv ze: de dagen, de winter, de nachten, de vorst; ipv gaon: beginnen.* (Zie ook: *Driekoningen -2-)* Alg. Brab. '87

dag (zie: *lelijk -1-)* *As lillik zeer dee, wè zou ze krassen.*

dag (zie: *markt -3-)* *Daags nao de mert komen, net as Jan mee z'n eksters.*

dag (zie: *dauw*) *Dauw in de mergen is 'ne gezonden dag.*

dag -9- *De eerste dag zegt niets, de tweede dag zegt iets, de derde dag zegt meer, de vierde dag zet het weer.* Weerspreuk. (Pas na vier dagen wordt het weer bestendig.) West-Brab. '51

dag (zie: *Heer OL -6-)* *De Heer had genoeg gesjouwd, daarom zijn Keulen en Aken niet op één dag gebouwd.*

dag (zie: *hel -1-)* *De hel ontkropen zijn, toen de duvel sliep.*

dag -10- *De kortste dag is lang genoeg.* Voor iemand die een vervelende zaak moet opknappen. Variant: *Voor trouwen is de kortste dag lang genoeg* (Asten '87, Nuenen '89). Oost-Brab. '85

dag (zie: *lap -3-)* *De lap neven het gat zetten.*

dag (zie: *zomer -3-)* *Die 's zomers gaat vissen en 's winters gaat vinken, zal het spek in de schouw niet stinken.*

dag (zie: *Driekoningen -2-)* *Driekoningen doen de dagen lengen en de nachten strengen.*

dag -11- *Een dag lache en 'n jaar schreuwe.* Een dag lachen en een jaar huilen. Varianten: *Een daad van onbezonnenheid kan maken dat men jaren schreit; Een moment van onbedachtzaamheid ...* (Alg. Brab. '87). Riel (Sch) '85

dag (zie: *spin*) *Een spin in de morgen geeft kommer en zorgen, een spin in de noen is om goed te doen.*

dag (zie: *praatje*) *Een Tilburgs protje duurt maar drie dagen.*

dag (zie: *morgen -3-)* *Een zieke morgen is 'n gezonde dag.*

dag (zie: *geven -1-)* *Eens gegeven, blijft gegeven, driemaal over den Dommel springen, alle dagen 'n potje bloed, alle dagen mijn goed.*

dag (zie: *hond -26-)* *Elke hond krijgt z'ne dag wel eens.*

dag (zie: *jaar -4-)* *En ieder jaar dan krijgt hij weer een hongerkind, van honger als jonge honden negen dagen blind.*

dag (zie: *ziel -4-)* *Er oe ziel aan versnoepen en lopen veertien dagen zonder.*

dag (zie: *ingaan -3-)* *Er zo diep ingaon as e pèrd in nene zomersen dag kan lope.*

dag (zie: *februari -4-)* *Februari met z'n korte dagen heeft voor veel mensen erge plagen.*

dag (zie: *gast -1-)* *Gasten en vis blijven drie dagen fris.*

dag (zie: *maaltijd*) *Ge kunt de maaltijd wel trekken, maar den dag niet rekken.*

dag (zie: *God -14-)* *God makt d'n dag en wij gon d'r deur.*

dag (zie: *hamerslag*) *Hammerslach, réégen binne den dèrden dach.*

dag (zie: *nacht -3-)* *Heget tenaacht hard gedaawd, worret lich'lijk vandaag hee:l benaawd.*

dag (zie: *voelen -1-)* *Iets nog eer voelen as den dag.*

dag (zie: *boer -71-)* *Ik trew nog nie mi 'nne boer al schijt ie ook bij elke tree 'n mud erpel.*

dag (zie: *kruidmoes*) *Kormoes koud, drie dagen oud, spek erin vergeten, de duvel mag 't eten.*

dag (zie: *zon -11-)* *Kruipt de zon in een nest, dan regent het 's anderendaags z'n best.*

dag (zie: *haan -16-)* *Kukelt d'n haon midden op d'n dag, kredde ree:gen mî stoo:ten èn slag.*

dag (zie: *Margaretha Sint*) *Met Sinte Margriet (20 juli) regent het dertig dagen of niet.*

dag (zie: *Petrus en Paulus Sint -2-)* *Met St Petrus en Paulus, dan breekt de rog de wortel en rijpt het koren dag en nacht.*

dag -12- *Morgen is er weer een dag waar de muis nog nie aan gezeten hebben.* Morgen is er weer een dag waar de muizen nog niet aan gezeten hebben. Stop met je werk, morgen komt er weer een hele nieuwe dag. Varianten: *ipv gezeten: geknabbeld; Morgen komt er weer een dag waar de poes nog niet aan geweest is* (Geldrop '85); *Morgen is er weer een dag, waar nog niks aan gedaan is* (Asten '84); *Morgen komt er weer een dag* (Valkenswaard '86). (Zie ook: *kikvors -1-, lucht -4-)* Oost-Brab. '85

dag (zie: *Driekoningen -4-)* *Mè Driekunninge lenge de daag 'nen haneskree.*

dag -13- *Negen dagen jagen, negen weken dragen, negen dagen blind is een hondskind.* Jongen krijgen verloopt bij honden in cycli van negen. Variant: *ipv hond: kat.* Oost-Brab. '87

dag (zie: *haan -18-)* *Of d'n haon krèijt of niej, d'n dag begint toch.*

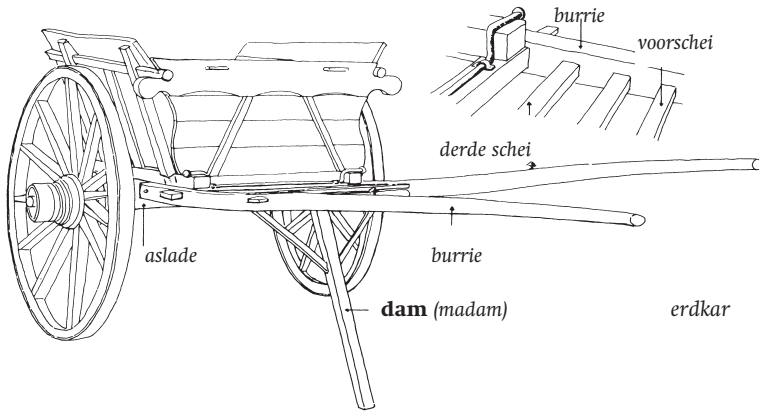
dag (zie: *Lucia Sint*) *Op Sinte Lucee lengen de dagen nen hanentree.*

dag -14- *Prijs de dag nie vur 't avoend is. Prijs de dag niet voor het avond is.* Juich niet voordat iets zeker geslaagd is. Alg. Brab. '87

dag (zie: *Petrus Banden Sint*) *Ree:enèchtig mî St Pieter (1 augustus), weer dèrteg daag ès 'ne gieter.*

dag (zie: *rogge -3-)* *Rogge moet 14 dagen groeien, 14 dagen bloeien; 14 dagen rijpen, 14 dagen er met de zicht langs strijken.*

dag (zie: *vrouwentranen*) *Vrouwentranen... een kwartje de emmer.*

dag (zie: vrouw -26-) Wa 't vrouwke gèèr mag, eet 't menneke elken dag.

dag (zie: sneeuw -3-) Wat onder de sneeuw zit en onder de schorteband, dat komt voor den dag.

dag (zie: doen -4-) Ze doen als de dames in Den Haag; ze dragen 't best al daag.

dag -15- Zingen voor negen, valt de dag tegen. Vogel-tjes die vroeg zingen zijn voor de poes. Westerhoven (Ma) '86

dag (zie: groot -8-) Zo groot ès mèrr'ge d'n hillen dag.

dag (zie: hoe oud) Zo oud es 't hólleke van m'n gat en 't stinkt van ouwerdom.

dag schaft (zie: noorderstof) Noorderstof is 'nne bessem in de locht.

daggeld (zie: begijn) 't Is een begijnendaggeld.

daggeld (zie: Hoogeloon) Hoog loon, lage dag-gelden.

dak (zie: dekker) "'t Is zo als 't valt", zei den dekker.

dak (zie: afkomst) "Ik ben van hogge komaf", zin de knecht, "op de ball'ke gemakt en onder d'euze geborre."

dak -1- Daken die lekke en kwaie wijven kunnen de man het huis uitdrijve. Daken die lekken en lastige vrouwen kunnen de man het huis uitdrijven. Dit kan men op den duur niet verdragen. (Zie ook: drie -6-) Sint Michielsgestel (L) '55

dak (zie: kat -21-) De kat zit op het dak.

dak (zie: mus -1-) De mussen van 't dak liegen.

dak -2- Door 't dak gaan. Door het dak gaan.

Kwaad worden. (Zie ook: adem.) Waalre '90

dak (zie: lat -2-) Er zitten latten op het dak.

dak (zie: mus -3-) Het is zo heet dat de mussen op het dak gapen.

dak -3- Hij is erme dur 't ták. Hij is ermee door het dak. Hij is ermee vandoor, Variant: ipv ták: dak. Kempenland (B) '58

dak -4- Iemand op z'n dak komen met 'nen roeiwis, waar de nachtegaal al zeven zomers op heeft zitten

speulen. Iemand op zijn dak komen met een roede, waar de nachtegaal al zeven zomers op heeft zitten spelen. Iemand flink onder handen nemen. Varianten: *Ik heb altij 'nen klippel bij me waar 'nen nachtegaal es goed over gezongen hi* (Waalre '87); *Ze moesten jou op de kont slaon mee 'n zwiekmke waor zeuve jaor de nachtegaal op hee zitte zingen* (Udenhout '70). (*Wis* = twijg van wilgehout; *zwieemel* = lange dunne boom.) (Zie ook: broek -14-) Helmond (F) '30

dak -5- Iets in 't dak steken. Iets in het dak steken.

1. Iets opgeven, van iets afzien; 2. uitscheiden met werken; 3. een gebeurtenis geheim houden. Kaartterm: als iedere speler gepast had, zei men: *Steek ze maar in het dak*. Slechte kaarten zijn *dakdouwers* (Etten-Leur '87) (Gereedschap bv oogstgereedschap dat langere tijd niet gebruikt werd, stak men in het dak, daar was het veilig opgeborgen.) (Voor 1. zie ook: peer -5-, sjer, uittellen; voor 2. zie ook: ei -18-, grondwerker, jas -7-, oorlof, pan -9-, piek, pijp -4-, schijt -1-, sibot, speld, stok -3-, Tilburg, Vliegenberg.) Alg. Brab. '82

dak -6- Vrijen onder één dak kost eer, maar is 'n gemak. Vrijen onder één dak kost eer, maar is 'n gemakkelijk. (Het was vroeger ongeoorloofd dat vrijende stellen onder één dak verbleven.) Variant: "Vrijen onder een dak is schaand, maar ok 'n gemak", zei de knecht, en hij lag met de meid in 't stro; ... op de balken (Oost-Brab. '87). (Zie ook: afkomst.) Oost-Brab. '87

dakgoot (zie: lawaai) Lawaai als 'n neukend geraamte in een dakgoot.

dakgoot (zie: top -4-) Met de toppen van de vingers aan de dakgoot hangen.

dakspaar (zie: Tilburg) In Tilburg steken de messen boven de daksparen uit.

dam (zie: wijf -4-) 'n Ondeugend wijf is 'n goeie hekke an den dam.

dam Den dam eronder zetten. De dam eronder

dame

zetten. Gaan uitrusten na arbeid. (*De dam, madam* = een stut voor en achter onder de kar, waarop de stilstaande kar steunt.) Varianten: *Zet mèr op de madam* = rust maar eens wat uit (Udenhout '78); "*Niej alt' in de burries*", zin Jòs, èn iej zette de m'dam d'r 's onder (Oost-Brab. '87). (Zie ook: *houweel*.) Kempenland '86

dame (zie: doen -4) *Ze doen als de dames in Den Haag; ze dragen 't best al daag.*

damp (zie: schotel -3-) *De schotel was al leeg, eer 't d'n blaok aon de zulder was.*

dampen (zie: zweten) *Dampen a's ene schorsteen.*

dans (zie: markt -3-) *Daags nao de mert komen, net as Jan mee z'n eksters.*

dans *Vur den dans is meier nodig as dansskoen.* Voor de dans is meer nodig dan dansschoenen. Men moet om iets ten uitvoer te brengen de mogelijkheden hebben. (Zie ook: *brouwer*.) Helmond (Sp) '34

dansen (zie: zonde -3-) *'t Is zund van 't beesje: 't kos zo mooi danse.*

dansen (zie: bruid -8-) *Ge kunt wel dansen al is 't niet met de bruid.*

dansen *Gedanst en gedaon.* Gedanst en gedaan. 1. Flink gevrijd hebben; 2. dingen gedaan hebben die het daglicht niet kunnen verdragen. (Zo biechttten jongelui hun vastenavonds- en kermisfouten.) (Voor 1. zie ook: *ei -4-, Kevelaer, pan -16-, turf -1-, viervoeter, voerman -2-, vrijen -2-, vuur -5-, waat, wil -1-*; voor 2. zie ook: *stinken -2-, vensterluik*.) Alg. Brab. '87

dansen (zie: meisje -9-) *Ieder danst met z'n eigen meid.*

dansen (zie: zingen -1-) *Kom er maar eens voor zingen.*

dansen (zie: maat -7-) *Op de maat dansen.*

darm (zie: stront -2-) *'t Is niks as stront en dèrm.*

darm (zie: arm -3-) *'t Liever aan d'n erm dan aan d'n darm hangen.*

darm *Die hee 'ne langen darm.* Die heeft een lange darm. Die is lang en mager. (Zie ook: *broek -9-*.) Alg. Brab. '87

darm (zie: kleermaker -3-) *Een snijer heeft maar één darm.*

darm (zie: hand -15-) *Houd handen en voeten warm, vul matig uwen darm, zet de poort van achter open, en laat de dokter naar de klote lopen.*

das *Uit z'n das kegelen.* Uit zijn das kegelen. Een kwalijk riekende adem hebben. (Kegelen = een minder frisse adem hebben.) Eindhoven '84

das (zie: zand -6-) *Zand in zijnen das hebben.*

datum (zie: tijd -2-) *"Tijd is geld", zei de ober, en hij telde de datum bij de rekening.*

dauw (zie: oogstmaand) *Als de oogstmaand sterk dauwen doet, dan blijft het weder goed.*

dauw *Dauw in de mergen is 'ne gezonden dag.* Dauw in de morgen is een gezonde dag. Weersvoorspelling. Hangt er 's morgens dauw, dan wordt de dag mooi. (Zie ook: *avondrood*.) Oost-Brab. '87

dauw *Den daw valt zowel op 'n koestront as op e leliënblad.* De dauw valt zowel op een koestront als op een liebieblad. 1. Elk meisje kan zwanger worden. Varianten: *ipv dauw: hemelse dauw, dauw van de Heilige Geest; In de dauw gelopen hebben* 2. buitenechtelijk zwanger zijn (Langstraat '90); *Hij is zeker van den Heiligen Geest* 3. als de vader onbekend is (Alg. Brab. '90). (Voor 2. zie ook: *aanbranden*; voor 3. zie ook: *bakken*.) Oost-Brab. (Bi) '40

dauw (zie: nacht -3-) *Heget tenaacht hard gedaawd, worret lich'tlijk vandaag hee:l benaawd.*

dauwen *Als het zo dauwt, behoeft het niet te regenen.* Boerenregel. Van de dauw groeien de planten zeker zo goed als van de regen. Alg. Brab. '86

David (zie: flink) *Zo flink as David; die reed op een kat 't moosgat uit.*

De Gruyter (zie: buil -1-) *De buil van De Gruyter lezen.*

De Wilde *Iemand naar "De Wilde" brengen.* Iemand begraven. (In Goirle lag vroeger het kerkhof op de Wildakkers, in de volksmond "De Wilde" geheten.) (Zie ook: *Beemd*.) Goirle '67

december (zie: merel -1-) *As de malder fluit in december krijgen we een vroeg voorjaar.*

december (zie: regen -5-) *Regen in september, Kerstmis in december.*

deddel (zie: draad -1-) *'t Is ammaal draod en deddel.*

deeg (zie: koek -1-) *'n Kuukske van eigen deeg krijgen.*

deeg (zie: brood -5-) *'t Brood moet naar den oven smaken.*

deel (zie: hard -3-) *Zo hard as 'nen spijker op z'n kop.*

deelhaat *Dälhao't wordt noit vergeite.* Deelhaat wordt nooit vergeten. Haat ten gevolge van een erfenisdeling blijft. (Zie ook: *trouwhaat*.) Kempenland (B) '58

degen (zie: slag -7-) *Nog éne slag, dan is 't blanken Deum.*

deken *Bang zijn dat het niet mee onder de dekens genomen kan worden.* Bang zijn geen waar voor zijn (kost)geld te krijgen. Oost-Brab. (Bi) '40

deken (zie: been -8-) *De benen nie verder uitsteken as oe dekens lang zijn.*

deken (zie: pot -11-) *Je kunt de pot op.*

deken *Twee onder dezelfde deken krijgen dezelfde streken.* Twee onder een deken krijgen dezelfde streken. Een getrouwde man en vrouw beïnvloeden elkaar. Varianten: ... *dek, krijgen hetzelfde gebrek; Twee onder een deken worden door dezelfde vlooi gesteken* (Kempenland '87). Alg. Brab. '87
dekken (zie: haas -2-) *Bende van den haas gedekt.*
dekken *Iemand gedekt krijgen.* Met iemand tot zaken komen. Eigenlijk: zoals men een dier, bv merrie, laat dekken. Eerde (Da) '72
dekken (zie: schijten -5-) *Niet weten of ge schijten of zèken wilt.*

dekken *Veul moeten dekken en schijten.* Veel moeten dekken en schijten. In stilte veel hulp verlenen. Variant: *Schijten en dekken* (Oost-Brab. '40). (Zie ook: *boog*). Tilburg (Kn) '50

dekker "t Is zo als 't valt", zei den dekker. "Het is zoals het valt", zei de dekker. Zeispreuk. Dit is een uiting van berusting of fatalisme. Varianten: "t Is krèk lèk 't valt", zin d'n dekker, èn iej skiejt in de pap (Oost-Brab. '87); ..., *door de schoorsteen* (Kempenland '58); ..., *en ie viel van de kerktoeren* (Oost-Brab. '87); ..., *zei den dekker, en scheet van het dak* (Oosterhout '87). Tilburg (D) '16

dekkerswijven *De dekkerswif zijn aan het bidden.* De vrouwen van de dekkers zijn aan het bidden. Werd gezegd tijdens herfststormen. (De rieten daken hadden daarvan veel te lijden zodat de rietdekkers daarna weer werk kregen.) Boxtel (Me) '75

deksel (zie: gat -1-) "Alle gaten trekken", zei 't wijfke, en ze dee de scheel van de trog dicht.

deksel (zie: als -8-) *As ge alles wilt, kijkte scheel op oe neus.*

deksel *Het deksel gaat op de pot.* Na veel regen bij hoge waterstand komt er vaak vorst, waardoor plassen, sloten en rivieren bevroren. Varianten: *Als 't vat vol is, moet de deksel erop; Eerst de gaten vol en dan het deksel erop; Als alle gaatjes vol zijn dan legt OL Heer der een dekselke over* (Knegsel '90). Oost-Brab. '90

deksel *Houdt 't deksel op de kittel en ut vrelleke op ut speentje.* Houdt het deksel op de ketel en het werveltje op de spinde. Laat (ongenode) bezoekers niets zien. (*Vrel* = wervel, waarmee men op primitieve wijze een deur sloot; *speen* = spinde = voorraadkast.) Helmond (HD) '87
dektier (zie: voorzichtig) *Zo voorzichtig als 'n dektier.*

delen *Hedde d'r al mee gedeeld.* Heb je er al mee gedeeld. Reactie op de opmerking dat iemand toch zo'n goeie mens is, waarmee de aangesprokene het niet eens is. (Meestal zinspeelt men dan op een erfenis, maar er kunnen ook kleinere zaken mee bedoeld

zijn.) Variant: *Hedde d'r al 'n struif mee gedeeld* (Oost-Brab. '87). Alg. Brab. '87

delen (zie: *bastaard*) *Iemand basterd delen.*

delen (zie: *pijp -8-*) *Looie pijpe samen delen.*

delen (zie: *deurstijl*) *Me den deursteel afdaele.*

deluvie 'n Ware deluvie. Een ware deluvie. Een echte zondvloed; als er grote lekkages waren of met veel water geknoeid werd. Breda (S) 1892

deluvie *Det is er nog een van d'aauw deluvie.* Dat is er nog een van de oude deluvie. Dat is iemand van de oude stempel. Variant: 'k *Haauw m'n eigen aon d'aauw luvie* = aan de oude gewoonte. (De, dat men als lidwoord had gezien, verdween.) (Zie ook: *eed, geloof -5-, jaar -10-*) Tilburg '69

delver (zie: *eten -4-*) *Eten als 'nen spaojer.*

dempig (zie: *kortademig*) *Zo dèmpig as 'n spurrie-koe.*

den (zie: *meitak*) *De meitak steken.*

Den Bosch -1- 't Al achter Den Bosch an vule kome. Het al achter 's-Hertogenbosch aan voelen komen. *Het ver aan voelen komen; erg kleinzerig zijn.* (Zie ook: *vlo -2-*) Oost-Brab. '70

Den Bosch -2- 't Is Den Bosch nie achterum. Het is Den Bosch niet achterom. Zo ver is het niet. (Zie ook: *deur -2-*) Oost-Brab. '75

Den Bosch (zie: *reis*) 't Is een Antwerpse reis: *een heel eind weg.*

Den Bosch (zie: *Deuteren*) *Beter Deuteren bij je leven as Den Bosch bij je dood.*

Den Bosch (zie: *goede -6-*) *D'r is maar één goei, en die staot achter in de kerk.*

Den Bosch (zie: *koolduif*) *De koolduif er al gehoord hebben.*

Den Bosch (zie: *oven -1-*) *De oven van liever-koekjes is ingevallen.*

Den Bosch (zie: *varken -9-*) *De varkens staan mee de koppen naar Den Bosch.*

Den Bosch -3- *Die 't vergeten en 't niet weten, dè hebben ze in Den Bosch het liefst.* Die het vergeten en het niet weten, dat heeft men in Den Bosch het liefst. (Hier wordt de rechtbank in Den Bosch bedoeld.) (Zie ook: *Breda*.) Alg. Brab. '87
Den Bosch (zie: *houwmouw -2-*) *Es 'nen haauw-maauw van Den Bosch kömt, gi-tie in Bels wätter haolen.*

Den Bosch -4- *Hij gaat naar Den Bosch om en Deuteren verom.* Hij gaat naar Den Bosch om en Deuteren weerom. Het duurt zeer lang voor hij in een gesprek aan de kern van de zaak toe is. (Zie ook: *alles -9-*) Langstraat (MGT) '86

Den Bosch -5- *Iets geven als Den Bosch geus wordt.* Er zeker van zijn dat iets nooit gebeurt. (Het

Den Bosch

slechts uit de literatuur bekende gezegde zou ontstaan zijn in de 17de eeuw, nog voor de val van Den Bosch in 1629. De Brabanders hadden het grootste vertrouwen in de onneembaarheid van de vestingstad.) Variant: *Op Den Bosch Geus* = als Den Bosch geus wordt. Alg. Brab. '34
Den Bosch -6- *In Den Bosch op de wal schijten mag ook niet en dat doen ze ook wel.* Reactie van iemand die bezig is met iets dat niet mag en daarop geattendeerd wordt. Tilburg '50

Den Bosch (zie: *Orthen*) *Orthen voor Den Bosch vatten.*

Den Bosch (zie: *Bakel*) *Over Bakel naar Den Bosch.*

Den Bosch (zie: *Keulen*) *Over Keule naar Den Bosch.*

Den Bosch (zie: *Luik*) *Tussen Luik en de Bossche Poort is geen rotter oord dan de Steevoort.*

Den Bosch (zie: *Zaltbommel*) *Wie volop heeft, gaat van Bommel naar Den Bosch.*

Den Bosch (zie: *waarom*) *Wurrrum, durrum, umde 'n wurrrum ginne pier is, durrum.*

Den Bosch -7- *Ze hangen aaltij 't schoonste naar Den Bosch. Ze hangen altijd het mooiste naar Den Bosch. Men laat alleen de mooie kanten zien. Varianten: ipv Den Bosch: Breda; Den Bosch wordt altijd veurgetrokken (Etten '86). Alg. Brab. '16*

Den Bosch (zie: *breed -3-*) *Zo breed als Vught voor Den Bosch.*

Den Briel (zie: *tegenhouden*) *Tegenhouden als den Briel.*

Den Dungen (zie: *pastoor -9-*) *De pastoor zegent z'n eigen het eerst.*

Den Haag *Den Haag gezien hebben. Menen wat te weten. Langstraat (MGT) '54*

Den Haag *Ge zult Den Haag nie meer zien. Je zult Den Haag niet meer zien. Je zult spoedig sterven. (Zie ook: aardappel -7-.) Oost-Brab. '58*

Den Haag (zie: *doen -4-*) *Ze doen als de dames in Den Haag; ze dragen 't best al daag.*

Den Haag (zie: *stuiver -7-*) *Ze kan op een stuiverke kakken.*

Den Hout (zie: *negenennegentig*) *'t Is er enen van de negenennegentig.*

dendere (zie: *drie -3-*) *Er drie hebbe: 'nen hendere, 'nen dendere en 'ne komvort.*

denken -1- *'t Maar denken, zoals Jan Lijne zijne kneuter. Het maar denken, zoals de kneuter van Jan Lijne. Spreekwoordelijke vergelijking. Stil voor zich heen zitten kijken. (Jan Lijne uit Oirschot had een kneuter die niet zong, maar altijd voor zijn kooi zat. (Kneuter = barmsijsje, carduelis flammea.)) (Zie ook: vink.) Oirschot (MSc) '86*

denken -2- *Denken en gissen kan wijd missen.*

Denken en gissen kan ver missen. Reactie op: "Ik denk ..., ik denk ...". Variant: *Tussen denken en gissen kunde wijd missen (Tilburg '66). Alg. Brab. '87*

denken -3- *Denken is vur de peird, die hebbe grote hersens. Denken is voor de paarden, die hebben grote hersens. Reactie als iemand zegt: "Ik zal er 'ns over nadenken". Variant: ... die hebbe unne grotere kop (Zeelst '86). Oost-Brab. '87*

denken (zie: *paard -20-*) *Denken is vur de peird, die hebbe grote hersens.*

denken -4- *Wagge denkt det alles is, des niks, en wagge denkt det niks is, des alles. Wat je denkt dat alles is, is niets, en wat je denkt dat niets is, dat is alles. Vermeende belangrijke zaken blijken onbelangrijk te zijn en omgekeerd. Helmond (HD) '87*

dennennaald (zie: *os -6-*) *Den os die lust wel maastespellen.*

dertien (zie: *mem*) *Aan de achterste mem liggen.*

dertien *Mee d'n dieje hen ze dertien gegooïd.*

Met hem hebben ze dertien gegooïd. Over iemand uit een gezin die zich buitensporig gedraagt. (Zie ook: *bakken*.) Eindhoven '84

deserteur (zie: *mager -3-*) *Zo mager als OL Heer aan 't kruis.*

deugd *De deugd in 't midden en de prullerij opzij.*

De deugd in het midden en de prullerij opzij.

Het eerste deel wordt schertsend gezegd tegen iemand die in het midden loopt; zo wordt ook schijnvroomheid gehekeld. Varianten: ... *en de rotzooi aan de kant; ipv rotzooi: rommel; ... zei den duivel, en hij liep tussen twee bagijntjes (Oost-Brab. 1892); ... en hij ging tussen twee bagijntjes zitten (Oost-Brab. '90); ipv bagijntjes: pastoors (Peelland '32), capucijnen (Oost-Brab. '87). Alg. Brab. '87*

deugd *Ergens gin ducht mir van hebbe. Ergens geen deugd meer van hebben. 1. Ergens geen plezier meer aan beleven. Variant: Dat doet me deugd 2. dat doet me goed (Alg. Brab. '91) (Voor 1. zie ook: *struif -4-*, *zegen -4-*; voor 2. zie ook: *Herpen, mooi*.) Tilburg (D) '16*

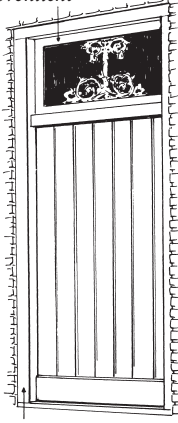
deugen (zie: *Geel*) *'t Duch hier en te Geel nie.*

deugen (zie: *goed -1-*) *'t Is noit nie goed, of 't deugt nie.*

deugen *Het kan niet erger als niet deugen. Het kan niet erger dan niet deugen. Het ergste dat van iemand gezegd kan worden, is dat hij niet deugt. Variant: Het kan niet kwader dan niet deugen (Riethoven '76). (Zie ook: *drie -4-*, *hond -46-*, *nek -1-*, *oor -8-*, *oven -2-*, *pad -3-*, *stuk -9-*.) Valkenswaard (MI) '63*

deugen (zie: *mogen*) *Van mekaar meugen ze nie, bij mekaar deugen ze nie.*

bovenlicht

deurgebont; zie: **deurkozijn**

deuk (zie: hak -8-) Onder hak en deuk zijn.
Deum (zie: slag -7-) Nog éne slag, dan is 't blanken Deum.
deuntje (zie: speelman) De ene speelman is den andere een deuntje weerd.
deuntje (zie: vink) Hij beslècht Leyten's vink, hij leert achteruit.
deur (zie: paard -5-) 'n Perd mit de start buiten de deur verkoupe.
deur (zie: heer -2-) 'nen Schonen heer mag altè aan de deur staan.
deur -1- 't Is nie tegen de deur over. Het is niet tegenover de deur. Het is niet veel bijzonders; men is er niet tevreden mee. (Zie ook: haan -1-, trog -3-, weer -1-.) Alg. Brab. '40
deur -2- 't Is nogal bij de deur. Het is nogal bij de deur. 1. Het is naast de deur. Variant: 't Is nie bij de deur 2. het is ver. (Voor 1. zie ook: Den Bosch -2-.) Alg. Brab. '87
deur -3- Achter de dikke deur zitten. In de gevangenis zitten. (Zie ook: bak -3-.) Oost-Brab. '58
deur (zie: armoede -1-) Als den ermoei door de deur binnenkomt, vliegt de liefde het venster uit.
deur (zie: geluk -5-) As 't geluk in huis is, stao 't ongeluk vur de deur.
deur (zie: bal) Bal mee open deure.
deur (zie: kerk -3-) Bende in de kerk geboren.
deur (zie: punder) Daar hangt de punder achter de deur.
deur (zie: hondenmarkt) Dan hedde altij hondsmert voor de deur.
deur -4- De deur nie alleen kunnen laten. De deur niet alleen kunnen laten. Niet van huis kunnen. (Zie ook: baas -3-.) Alg. Brab. '87
deur (zie: geldbuidel) De geldbuidel hangt geen 100 jaar aan dezelfde deur.

deur (zie: klink -3-) De klink van de deur nog nie faast hebbe.
deur (zie: sleutel -3-) De sleutel ien de deur laoten zitten.
deur (zie: weg -3-) De weg loopt er ook langs de deur.
deur (zie: knuppel -1-) Den klippel achter de deur hebben staan.
deur (zie: goudsmid) Des neven de goudsmid z'n deur gekommen.
deur (zie: kooi) Dicht bei de kooi weien de schaop nie.
deur -5- Ergens de deur platlopen. Ergens veel op bezoek gaan. Variant: Ergens de deur van de stijl lopen (Oost-Brab. '87). (Zie ook: gat -7-, gehouden, gras -4-, herd -1-, hooi -1-, huis -12-, spoor -2-.) Alg. Brab. '87
deur -6- Erges de ene deur mee open en de andere mee toemaken. Ergens de ene deur mee open en de andere mee dichtmaken. Door iets te verhelpen een nieuw probleem veroorzaken. Alg. Brab. '87
deur -7- Erges nie meer over deur of dolper komen. Ergens niet meer over deur of dorpel komen. Ergens niet meer in huis komen. Variant: Ergens niet over de dorpel komen. (Zie ook: tuin -5-, vloer.) Alg. Brab. '87
deur (zie: bezemsteel) Gaon staon dor den bessemsteil ste.
deur (zie: gek -7-) Gekske komt weleens voor gekskes deur staan.
deur -8- Grote deuren draaien op kleine scharnieren. Hoge posten zijn vaak wankel. Eindhoven (WS) '75
deur (zie: stok -5-) Iemand met geen stok de deur uit krijgen.
deur -9- Iemand veur de blauw deur zetten. Iemand voor de blauwe deur zetten. Iemand het gras voor de voeten wegmaaien. (In psychiatrische inrichtingen zouden de ergste patiënten achter een blauwe deur zitten Mierlo '89). Eindhoven '60
deur (zie: kerstnacht) Is 't groene in de kerstnachte, dan is Pasen wit te verwachten.
deur (zie: wil -2-) Jouw wil staat achter de deur.
deur -10- Mi iemes de deur nog nie ôt zèn. Met iemand de deur nog niet uit zijn. Van iemand nog veel last kunnen hebben. Kempenland (B) '58
deur -11- Nie dur één deur kunne. Niet door één deur kunnen. Het niet goed met elkaar kunnen vinden. Variant: Samen deur één deur kunne = het goed met elkaar kunnen vinden. Alg. Brab. '87
deur -12- Op de deur passen. Bezoek opvangen. Alg. Brab. '74

deur

deur (zie: waar is -3-) *Op de zulder achter de put.*

deur-13- *Over de half deur gescheten zijn.* Over de halve deur gescheten zijn. Een buitenechtelijk kind zijn. Varianten: *Over de halfdeur binnengegoot zijn* (Eerde '40); *Over de onderdeur gegoot zijn* (Breda 1892); *'t Is er een van de onderdeur* (Dongen 1892); *Een kind over de halve deur krijgen* (Tilburg '72, Oud-Gastel '75). (Zie ook: bakken.) Oost-Brab. '70

deur-14- *Tussen deur en dorpel.* In de gauwigheid, tussen de bedrijven door. Variant: *ipv dorpel: dulleper* (Maaskant '86). Alg. Brab. '87

deur-15- *Voor eigen deur schoonmaken.* Eigen handelingen in het mooiste daglicht stellen. (Zie ook: kant -4-.) Oost-Brab. '87

deur (zie: huis -15-) *Wel wel, wel wel, een huis met 'n bel.*

deur (zie: link) *Zo link as 'n looie deur.*

deurkozijn (zie: koster -2-) *De koster staat in 't deurgebont.*

deurkozijn *Gao is uit 't deurgebont.* Ga eens uit het deurkozijn. 1. Ga eens uit de weg. Variant: *Ze stao altei in 't deurgebont* 2. ze werkt niet veel. (Voor 1. zie ook: prins.) Oost-Brab. '84

Deurne *De Deurnse bokken komen hier schrokken, trekken aan de bel en vallen achterover in de hel.* (Zie ook: Gestel, Oudbosch, Veldhoven.) Griendtsveen (Cr)

Deurne *In Deurne wordt den beul gegèsseld.*

Te Deurne wordt de beul geïgeseld. Zo plagen de omliggende dorpen die van Deurne.

(Een geseling door de beul van Deurne schijnt eens mislukt te zijn.) (Zie ook: Rijen, rijksdaalder, Strijp, varken -22-, Veghel.) Peelland (Ro) '39

Deurne (zie: Goirke) *Op 't Goirke, waar de "klaank" zat, in de stad, waar "de staank" zat.*

Deurne (zie: pissen -1-) *Pissen as de pissen van Deurze.*

deurstijl (zie: kok) *Geen kok valt op de stoep flauw.*

deurstijl *Me den deursteele afdaele.* Met de deurstijl delen. Enig erfgenaam zijn; met niemand hoeven te delen. Oost-Brab. '87

deurwaarder (zie: duivel -4-) *"Het is gemeend", zei de duivel, en hij nam de deurwaarder mee.*

Deuteren (zie: lof) *'t Lof is langer as de leste Mis.*

Deuteren *Beter Deuteren bij je leven as Den Bosch bij je dood. Beter Deuteren bij je leven dan Den Bosch bij je dood. Beter een half ei dan een lege dop.* (Zie ook: Orthen.) Bokhoven (MGT) '54

Deuteren (zie: Den Bosch -4-) *Hij gaat naar Den Bosch om en Deuteren verom.*

devotie (zie: bult -3-) *Mi 'n bultje van devotie lopen.*

devotie *Veel devotie!* Ironische wens. (Heeft de betekenis van: *de groeten*, het interesseert mij niet, ga je gang.) Alg. Brab. '87

dicht (zie: gat -27-) *Neven de gaten dicht.*

dicht-1- *Zo dicht as haor op 'nen hond.* Zo dicht als haar op een hond. Spreekwoordelijke vergelijking. Iets staat zeer dicht op elkaar bv de gewassen op het veld. (Zie ook: dicht -3-.) Alg. Brab. '87

dicht-2- *Zo dicht als een hollekenszeef.* Zo dicht als een vergiet. Spreekwoordelijke vergelijking. *Zo lek als een mandje.* Variant: *ipv dicht: toe* (Berkel Enschoot '80). (Zie ook: dicht -4-, lek -2-.) Gilze (S) 1892

dicht-3- *Zo dicht op mekander ès vliegen op 'ne stront.* Zo dicht op elkaar als vliegen op een stront. Spreekwoordelijke vergelijking. Zeer dicht bij elkaar. (Zie ook: dicht -1-.) Bergeijk (Bie) '80

dicht-4- *Zo toe als een holleken zeef.* Zo dicht als een holle vergiet. Spreekwoordelijke vergelijking. Lek. (Zie ook: dicht -2-.) Berkel-Enschoot (Hoo) '80

dichtknijpen (zie: gat -37-) *Zijn gat dichtknijpen.*

dief (zie: begin -2-) *"Alle begin is moeilijk", zei de dief, en hij stal een aambeeld.*

dief-1- *"Ik wou da'k thuis war", zee den dief, en ie moest hangen.* "Ik wou dat ik thuis was", zei de dief, en hij moest hangen. Zeispreuk.

Kempeland (B) '58

dief-2- *'nen Dief en kwaoje praot blefde nie vur.*

Een dief en kwaadsprekerij kun je niet verhinderen. Kempeland (DD) '87

dief (zie: waar) *Als 't nie waar is, stelen me de dieven.*

dief (zie: familie -3-) *D'r is geen familie zo lief, of d'r is 'n hoer in of 'nen dief.*

dief (zie: zak -3-) *De een houdt de zak op, de ander steekt het erin.*

dief-3- *Die 'r wat afdoet, is 'n dief.* Wie er wat af doet, is een dief. 1. Bij overdrijving; 2. bij twijfel aan de echtheid van een verhaal.

Varianten: *'t Is 'nen dief die t'r afduu* (Oost-Brab. '87); *'t Is umne leugenèr, dieter wè afdoe* (Tilburg '76); *Het zijn schelmen* (dieven), *die er iets afdoen*

(Oirschot '85); *'t Zijn gin kwaai, die er iet bijgeven gezegd door de leugenaar* (Hoogeloon '57). (Voor 2. zie ook: aap -3-.) Alg. Brab. '87

dief-4- *Eenmaal gestolen, altijd dief.* Als iemand eens betrapt is op iets dat niet door de beugel kan, wordt hij altijd verdacht. (Zie ook: brief.) Alg. Brab. '87

dief-5- *Ge kunt ginnen diefhange of ge moet 'm eerst hebbe.* Je kunt geen dief hangen of je moet hem eerst hebben. *Je kunt de huid van*

een beer niet verkopen, voordat die geschoten is. (Zie ook: vangen, vel -3-) Oost-Brab. '78

dief -6- *Gin dief zijn van z'n eige portemonnee.* Geen dief zijn van eigen portemonnee.

Proberen iets zo voordelig mogelijk te kopen. Variant: *ipv portemonnee: zak.* (Zie ook: vos -3-) Alg. Brab. '87

dief -7- *Liever een dief aan mijn klink dan een luistervink.* Een dief is niet zo gevaarlijk als een luistervink. (Wat een dief meegenomen heeft, weet men, maar wat een luistervink gehoord heeft, moet men gissen.) (*Klink* = *deurklink*.) Alg. Brab. '87

dief (zie: *Lieshout*) *Lijshout sonder dieven, Beek sonder moordenaars en Aarle sonder hoeren, dan sal de weereld nijet lang meer doeren.*

dief (zie: *prangdief*) *Waren er geen prangdieven, dan waren er geen hangdieven.*

dief (zie: *hoer -4-*) *Zijde hoer, schelm of dief, hedde geld, ik heb oe lief.*

Dielemans (zie: *papenkuil*) *Als ge doodgaat, gaode in 't paopekuiltje.*

dienstbode (zie: *baas -1-*) *'t Is beter de baas zelf as van z'n booi twelf.*

dienstbode (zie: *rok*) *Niet alleen werken voor den rok, maar ook voor den brok.*

dienstbode (zie: *maart -19-*) *Veur den eurste mert moeten de bojen zèn op den herd, anders zèn ze geen schup onder d'r kont werd.*

dienstmeid (zie: *bruid -2-*) *'k Zal oe ok is dienen, zo gaauw as ge de bruid zait.*

diep (zie: *nat -1-*) *Even diep nat zijn.*

diep (zie: *zitten*) *Het zit er zo diep niet als voor Willemstad.*

diepen *Dat zal niet diepen of drogen.* 1. Het heeft niets te betekenen; 2. het zal niet verrijken of verarmen; 3. het zal niet veel helpen. (Voor 1. zie ook: *kind -5-*) Alg. Brab. '87

dier (zie: *mens -19-*) *Hoe meer ik de mensen leer kennen, hoe meer ik van m'ne hond ga houwen.*

dier (zie: *rentenier*) *Rentenier arm dier.*

dier *Wie dieren heeft, krijgt vel.* Wie voordelen heeft van iets, moet ook de nadelen accepteren. Varianten: *ipv dieren: vie* (Budel '58); *Wie konijnen heeft, heeft keutels* (Valkenswaard '86); *Wie starte hi, kan velle verwachte.* (*Vel* = *huid*.) (Zie ook: *mee*.) Oost-Brab. '87

Dieze *Iemand in de Dieze willen schuiven.* Uiting van boosheid. (Het riviertje de Dieze stroomt door Den Bosch.) (Zie ook: *bezem -2-*) Vught (VDM) '86

dijk (zie: *slijk -1-*) *Als 't sneeuwt op 't slijk; is er vries op den dijk.*

dijk (zie: *land -2-*) *Geen land over den dijk kunnen kopen.*

dijk *Gelijk op den dijk. Gelijk op de dijk. Gelijk oversteken; met gesloten beurs betalen.* (Zie ook: *kop -26-*, *strek*, *top -3-*.) Oost-Brab. '57

dijk (zie: *duin*) *Tussen duin en dèk.*

dijn (zie: *mijn*) *Zonder mijn en dijn zou de wirreld 'nme himmel zijn.*

dik (zie: *deur -3-*) *Achter de dikke deur zitten.*

dik (zie: *doek -16-*) *De kat is dik.*

dik (zie: *doek*) *Hoe wilde 't hebbe, dun, dik, of dur 'n duukske?*

dik (zie: *kort -3-*) *Kort en dik is genen schik, lang en smal is niemendal.*

dik (zie: *kwaad -2-*) *Kwaad en dik beteren vanzelf.*

dik (zie: *staart -13-*) *Mee n'n dikke start staon.*

dik (zie: *mik -4-*) *Van mik worde dik en van brood worde groot.*

dik (zie: *vet -7-*) *Vet met elkaar zijn.*

dik *Zo dik als 'n pad.* Zo dik als een pad.

Spreekwoordelijke vergelijking. (Zie ook: *buik -4-*.) Kempenland (Kr) '85

dikke *Den dikken draeie.* De dikke draaien. 1. De beest uithangen; 2. veel drinken. (Voor 2. zie ook: *Dirk*, *snappen*, *vinger -5-*, *volk -4-*.)

Kempenland (B) '58

dikkop (zie: *kikvors -3-*) *Van kikvors kuilpad worden.*

ding *"Alle ding met vriendschap", zei Govert, terwijl hij de eieren bij zijn buurman uit het nest nam.* "Alle dingen met vriendschap", zei Govert, terwijl hij de eieren bij zijn buurman uit het nest nam. Zeispreuk. Tilburg (TT) '72

ding (zie: *aanhouder*) *"D'n onhaauwer wint", zin Dokus, èn ie gong nor bed mi al z'n dingen on.*

ding (zie: *drie -1-*) *Als ge trouwt, dan bende drie dingen kwijt: de beste plaats in bed, het leste woord en de sleutel van de geldzak.*

ding (zie: *carbid*) *Den dieje moes carbid lusse, dan kon ie omhoog.*

ding (zie: *drie -2-*) *Drie dingen die niet tegen te houden zijn: een koe die bist, een meid die vrijt, en een boer die een vaan draagt.*

ding (zie: *drie -6-*) *Mi driej dinger verlee:ge zèn: mî roo:k, 'n hee:l kooi wijf èn vervee:lend lang ree:gen.*

ding (zie: *scheef*) *Scheef, da juffert goed.*

dinsdag (zie: *lof*) *'t lof is langer as de leste mis.*

dinsdag (zie: *woensdag*) *Woensdag voor de wet, donderdag voor het bed.*

Dionysius Sint *Op den dôfdag (St Dionysius, 9 oktober) moet men geen koren zaaien. Op de duivendag moet men geen koren zaaien.* Boerenregel. Kempenland (H) '63

Dionysius Sint (zie: *regen -4-*) *Reegen op St Denijs (9 oktober) natte winter, weinig ijs.*

Dirk *Dirk slaan.* Braken, overgeven ten gevolge

Dirk

van dronkenschap. Variant: *ipv slaan: wassen.* (Zie ook: *hospes, kalf-14-, nameten, tong-8-.*) Oost-Brab. '40

Dirk *Mooi Dirreke geranseld hebbe.* Mooie Dirk geranseld hebben. Goed gedronken hebben. (Zie ook: *dikke.*) Oost-Brab. (Bi) '40

distel *Dijssels en dorres doen zeer, mar kaoi tonge nog meer.* Distels en dorens doen zeer, maar kwade tongen nog meer. De prikken van distels en doornen worden vergeleken met pijn die geleden wordt door laster. Alg. Brab. '87

dobbelsteen *Met de dobbelstenen aan 't gooien zijn.* Met de dobbelstenen aan het gooien zijn. Stervende zijn. (Zie ook: *aardappel-7-.*) Velp bij Grave (Bi) '40

dobbelsteen (zie: *twaalf*) *Twaalf gegooid hebben.*

dochter (zie: *Botermans*) *Botermans waagde z'n dochter wel, en dè was zo'n kostelijk paand.*

dochter -1- *Dochters en dode brasem moet men niet te lang bewaren.* 1. Dochters moet men jong uithuwelijken; 2. vis moet men vlug eten. (Voor 1. zie ook: *ekster-2-.*) Vlijmen (MGT) '73

dochter -2- *Enigste dochter tussen veel broers is een slaaf.* Enige dochter tussen veel broers is een slaaf. De enige dochter moet altijd voor haar broers klaar staan. Variant: *Een enigst zootje tussen veel zusters is een graaf.* (De zussen moesten voor de enige zoon draven.) (Zie ook: *man-30-.*) Alg. Brab. '87

dochter -3- *Je dochters zijn hoerrekinderen.*

Reactie als iemand zegt: "Ik docht".

Varianten: *Je dochters lopen nog nie wijd; ... zijn geen zonen.* Oost-Brab. '87

dochter -4- *Recht op m'n dochter, daor komt 'nen officier aon!* Recht op mijn dochter, daar komt een officier aan! Duidt op een poging om uit ijdelheid zich van zijn beste zijde te laten zien. Oost-Brab. '84

dochter -5- *Van 'n enige dochter en een ketelkoe daar moete afblijve.* Van een enige dochter en een ketelkoe moet je afblijven. Waarschuwing aan een jonge boer: beiden zijn verwend, werken niet voor de kost. (Zie ook: *molenaar-5-.*) Geldrop '83

dochter -6- *Van één dochter kunde geen twee schoonzons krijgen.* Van één dochter kun je geen twee schoonzons krijgen. Iemand die dubbel profijt wil hebben; een hebzuchtige. (Zie ook: *boer-73-.*) Tilburg (TT) '71

dochter -7- *Wie met de dochter wil trouwen, moet met de moeder vrijen.* Maak de moeder het hof om toestemming voor een huwelijk met haar dochter te krijgen. (Zie ook: *moeder-3-, varken-14-.*) Alg. Brab. '87

dode *De dooi hebben de veurrang.* De doden heb-

ben voorrang. (Bij de naamgeving van een kind, die volgens vaste regels geschiedde, maakte men een uitzondering als er iemand van de naaste familie, die eigenlijk nog niet aan de beurt was, gestorven was.) Alg. Brab. '87

dode *Een dode en een bruid, moeten beide het huis uit.* Een dode en een bruid, moeten beiden het huis uit. De norm is dat meisjes niet introuwen. Oost-Brab. '87

dode (zie: *kerkhof-4-.*) *Op 't kerkhof ligge de dooi en liege de levende.*

doedelzak (zie: *hemel-2-.*) *D'n hemel voor 'n doedelzak aanzien.*

doek *Den doek aansteken.* De doek aansteken. (In Dongen moeten de buurmeisjes van de bruid deze vóór zij naar het raadhuis gaat *den doek aansteken*, dat is de omslagdoek omhangen en zij krijgen daarvoor de koffie en ten slotte een borreltje.) (Zie ook: *boom-4-.*) Dongen (S) 1892

doek *Hoe wilde 't hebbe, dun, dik, of dur 'n duukske?* Hoe wil je het hebben, dun, dik, of door een doekje? 1. Vraag aan iemand die kieskeurig is; 2. veel noten op haar/zijn zang heeft. (Voor 1. zie ook: *kanarievogel, ouderdom, pitsen;* voor 1. en 2. zie ook: *neus-13-.*) Alg. Brab. '87

doek (zie: *wit-4-.*) *Zo wit als een Frans brood.*

doen -1- *Doe wè ge zegt, dan liege nie.* Doe wat je zegt, dan lieg je niet. Niet praten maar doen. (Als de ander iets doet wat de spreker niet aanstaat.) (Zie ook: *ei-20-, gat-28-.*) Alg. Brab. '87

doen (zie: *dansen*) *Gedanst en gedaan.*

doen -2- *Ger gedaan ge komt nie te dik.* Graag gedaan u komt niet te vaak. Dit zegt men als iemand die slechts zelden komt, bedankt voor de goede zorgen. Middelbeers '90

doen (zie: *bak-6-.*) *Het is allemaal halven bak wat zij doen.*

doen (zie: *vinger-9-.*) *Iemand met een vochtige vinger kunnen helpen.*

doen (zie: *nummer*) *Ik heb er gene nummer van huren doewn.*

doen -3- *Net doen als 'n hond die van den band gebroken is.* Net doen als een hond die van de band gebroken is. Spreekwoordelijke vergelijking. 1. Uit de band springen; 2. wild en luidruchtig, uitbundig zijn. Varianten: *Net zo'n losgebroken hond* (Oosterhout '87); *Net ene hond die van zijn halsband is losgebroken* (Tilburg '71). (Voor 1. zie ook: *kalf-7-, praam, rand, streng-5-;* voor 2. zie ook: *briens.*) Kempenland (Cu) 1893

doen -4- *Ze doen als de dames in Den Haag; ze dragen 't best al daag.* Ze doen als de dames in Den Haag; ze dragen het beste elke dag. Spreekwoordelijke vergelijking. Als eenvoudige mensen altijd hun "goei kleren" aanhadden.

(Zie ook: *mooi*, *Vrouw OL -3-*, *vod -2-*, *weg -2-*, *werk -8-*) Cuyk (Bi) '40

dokter "‘t Gao goed", zeej den dokter, "‘t aander been moet er ook af!" "Het gaat goed", zei de dokter, "het andere been moet er ook af!" Zeispreuk. Tilburg (TT) '64

dokter (zie: *gevaar*) D'r is gevaar van durkomme.

dokter (zie: *bakker -7-*) Ge kant oew geld beter naor den bakker brenge as naor den dokter.

dokter (zie: *onderbroek*) Gooi de onderbroek bij de dokter binnen, dan kan hij zien wadde mankeert.

dokter (zie: *borrel -3-*) Het borreltje is de melk voor de ouderling.

dokter (zie: *hand -15-*) Houd handen en voeten warm, vul matig uwen darm, zet de poort van achter open, en laat de dokter naar de klote lopen.

dokter Zachte dokters maken stinkende wonden. Slap optreden geeft slechte resultaten. (Zie ook: *mesthoop*, *praten -3-*) Alg. Brab. '87

doktersgang (zie: *gang*) Oewen gang is geen doktersgang.

Dokus (zie: *aanhouder*) "D'n onhaauwer wint", zin Dokus, èn ie gong nor bed mi al z'n dingen on.

dol Zo dol ès 'n kuike. Zo dol als een kuiken. Spreekwoordelijke vergelijking. Duizelig. (Zie ook: *bom*.) Alg. Brab. '87

dolderij Ergens mee in de dolderij komen. Ergens mee in de moeilijkheden komen. (Dol = moeite, last.) Varianten: *Ergens veul dol(s) mee hebben* = ergens veel last mee hebben (Alg. Brab. '87); *Ergens mee in de doling komme* (Alg. Brab. '58).

(Zie ook: *driftige*, *druppel*, *halskracht*, *krabben*, *kruim*, *martelen*, *mentie*, *pit*, *stellen*, *sukkelen*, *ver*, *voering -3-*, *water -10-*, *wijs -1-*) Tilburg (D) '16

dom (zie: *arm -5-*) Houde gij ze mèr erm, dan hou ik ze wel stom.

dom (zie: *Lichtmis -14-*) Met Lichtmis kwam de dooi, St Joseph nam de kooi, Maria sloeg de halsdoek om, ze gingen naar de dom.

dom (zie: *wijze*) Twee wijzen, twee grijzen, twee dommen en één zot.

dom (zie: *stom*) Zo stom zijn als 't paard van OL Heer.

dominee (zie: *eind -1-*) "‘t Eindje is kort", zei de dominee, en hij beet op zijn worst.

dominee (zie: *varken -2-*) "We zullen dè vairke wel waassen", zi den boer, en hij douwde den dominee in de mistput.

dominee (zie: *inschieten*) 't Schiet erin as 'nen lul in 'n widduwvrouw.

dominee Dominee heeft de pap uit; hij rammelt met den lepel in de ketel. Dominee heeft de pap op; hij rammelt met de lepel in de ketel. De klok van de protestantse kerk luidt. (Zie ook: *koster -3-*) Kempenland '60

dominee (zie: *molenaar -5-*) Mulders dochters en braauwers koei zijn zelden goei.

Dominicus Sint Ist heet mi Sinte Domijn (6 augustus), dan zalt 'ne strenge winter zijn. Is het warm met Sint Dominicus, dan zal het een strenge winter zijn. Weersvoorspelling op lange termijn. (Zie ook: *Allerheiligen -5-*) Oost-Brab. (Sw) '86

Dommel (zie: *geven -1-*) Eens gegeven, blijft gegeven, driemaal over den Dommel springen, alle dagen 'n potje bloed, alle dagen mijn goed.

Dommelen (zie: *Waalre*) Als 't in Woldere begint te bolderen en Dommelen begint te rommelen, dan staat Weerd gelijk verveerd.

donder (zie: *duivel -3-*) "Hard tegen hard", zei de duivel, en hij liet 'n scheet tegen de donder.

donder -1- Donder op 'ne kalen tak, gèft kôre in de zak. Donder op een kale tak, geeft koren in de zak. Weersvoorspelling op lange termijn. Belofte voor een goede oogst. Varianten: ... brengt de zomer 'ne volle zak (Diessen '76); ... in 't voorjaar de klèèvertróm (Asten '39); ... in de mei, gift de boer 'n groene wei; ... kale dorre tak, gift haver in de zak (Soerendonk '92). (Voor 1. zie ook: *donder -2-*, *maart -13-*, *top -2-*; voor 2. zie ook: *Antonius Sint -1-*) Alg. Brab. '87

donder -2- Donder op 'n kaole dore, is d'n halve zomer verlore. Donder op een kale doren, dan is de halve zomer verloren. Weersvoorspelling op lange termijn, slechte voorbode. Varianten: *ipv donder: weerlicht; Onweer op het dorre hout, gift 'n zomer (voorjaar) nat en koud* (Oost-Brab. '76); *Donder op 'n kalen boom, met St Jan 'n volle stroom* (Diessen '50); ... 't hele jaar 'n waoterstroom (Alg. Brab. '87); *Donder op 'ne kale boom is 'ne weke zomer* (Knegsel '89). (Zie ook: *beerput*, *donder -1-*) Oost-Brab. '87

donder (zie: *introuwen*) Intröwe en onweer kan nie beschreve voorre.

donder -3- Van de donder geraakt zèn. Van de donder geraakt zijn. Van een onbekende in verwachting zijn. (Zie ook: *aanbranden*.) Oost-Brab. (JU) '79

donderbui Daar komt een donderbui. Daar komt een boer met een os voor de kar. (Dit doelde op het geratel van de wielen.) (Zie ook: *kar -19-*) West-Brab. '87

donderdag (zie: *woensdag*) Woensdag voor de wet, donderdag voor het bed.

donderen (zie: *bliksemen*) Als hij bliksemt, zal ik donderen.

donderen (zie: *geld -2-*) As ge veul geld het, kunde den hemel kopen; hedde 't nie, dan kunde naor den duvel lopen.

donderslag (zie: *scheet -3-*) 't Nie mi 'ne skeet en 'nen donderslag klaor krijge.

Dongen

Dongen (zie: tram -2-) Iemand liever zien dan de Dongense tram.

donker (zie: blinken -2-) Blinken als Almerik.

donker -1- In den donkere net zo goed zien als zonder licht. In het donker net zo goed zien als zonder licht. Geen raad weten met een bepaalde zaak. Variant: ipv licht: lamp (Oost-Brab. '87). (Zie ook: slip -2-) Oost-Brab. '72

donker -2- In den donkere is et goewd monkele, maar slecht vlooiën vangen. In het donker is het goed monkelen, maar slecht vlooiën vangen. Deze situatie biedt een goede gelegenheid om te vrijen, maar men ziet niet goed wat men doet. (Zie ook: heg -1-, koren -3-, misboek, stiekem.) Oost-Brab. '66

donker (zie: Lichtmis -9-) Lichtmis donker maakt de boer tot jonker; Lichtmis klaar dan is de boer 'n bedelaar.

donker (zie: jonker -3-) Tusse licht èn donker zuukt 'r minnig jonker de vlam van z'n levee um 'r licht òn te geeve.

donker (zie: trouwen -3-) Tussen licht en donker trouwen.

donker -3- Voor den donkeren binnen willen zijn. Voor het donker binnen willen zijn. Willen trouwen voordat het kind geboren wordt. (Zie ook: aanbranden.) Alg. Brab. '87

donker -4- Zo donker as 't bakkes van de hel. Zo donker als de bek van de hel.

Spreekwoordelijke vergelijking. Variant: ... ès de nacht (Kempensland '85). Tilburg '31

donst (zie: bloem -6-) Den blom slaat men eruit en de zemelen blijven erin.

donst (zie: bloem -7-) Ge moet nie alles toe donst toew zeeft.

donst Op den donst goon. Op de donst gaan. (Donst = traktatie op pastellen door een echt-paar daags na hun huwelijk voor de buur-vrouwen; pastellen ook mastellen genoemd, zijn gekruide ronde broodjes, die bij feestelijke gelegenheden gegeten werden. Iedere bakker had zijn eigen recept.) (Zie ook: boom -4-) Kempensland (B) '58

dood (zie: brood -1-) "Nieuwbakken brood is mijn dood", zei de gast, maar hij werd er vet bij.

dood (zie: poot -1-) 'n Prilse poot is 'n mei's raokel-hout.

dood (zie: eten -1-) A's ge vuil èt, dan bende te leulek a's ge deud bent.

dood (zie: Lichtmis -6-) Als met Lichtmis het kaarsje is gewijd, zijn de oude paarden van de dood bevrijd.

dood -1- Als de dood ermee gemoeid is, godde toch. Als de dood ermee gemoeid is, ga je toch. Het leven van een ongeneeslijke zieke kan, ondanks goede verzorging, niet ver-

lengd worden. (Zie ook: aardappel -7-) Alg. Brab. '86

dood (zie: meelworm) Baos melwurm, as g'em op z'ne kop trapt, is ie dood.

dood (zie: Deuteren) Beter Deuteren bij je leven as Den Bosch bij je dood.

dood -2- De deud hee aaltè 'n oorzaak. De dood heeft altijd een oorzaak. Schertsend als iemand een voor de hand liggend excuus heeft. Alg. Brab. '87

dood -3- De ene zijn dood is de andere zijn korstje kaas. Voor de erven blijft na een sterfgeval toch wel iets over. (De broodmaaltijd na een begrafenis, bestond op vele plaatsen uit krentenbrood met kaas.) Variant: De ene zijn dood de ander zijn bazeloën (boezeroen) (Sint-Oedenrode '84). (Boezeroen = korte kiel met lange mouwen meestal van blauw gestreepte katoen of linnen.) (Zie ook: roos -2-, struif -2-, vinger -7-, vlees -3-) Alg. Brab. '87

dood (zie: kaars -6-) De kerskes na de dood die branden flauw.

dood (zie: maart -3-) De mert vindt 't dood of maakt het dood.

dood -4- De oud en de nieuwe dood bewaren. De oude en de nieuwe dood bewaren. Alles bewaren. Waalre (PAS) '87

dood -5- Dor de deud gehärrebärgd is, is et leve kunstig. Waar de dood geherbergd is, is het leven een kunst. Het is een kunst om ook in moeilijke omstandigheden iets van het leven te maken. Variant: Es de dood ermee gemoeid is, is 't leven een kunst (Kempensland '82). Kempensland (B) '58

dood (zie: varken -12-) Een varken leert nog na z'n dood.

dood (zie: geven -1-) Eens gegeven, blijft gegeven, driemaal over den Dommel springen, alle dagen 'n potje bloed, alle dagen mijn goed.

dood -6- Ge moet oe nie laten kisten vur ge dood zijt. Je moet je niet laten kisten voor je dood bent. Je moet je niet laten inmaken. Alg. Brab. '89

dood (zie: luis -10-) Geen luis hebben om dood te trappen.

dood (zie: hemd -6-) Het hemd niet uittrekken voor men dood is.

dood (zie: kind -28-) Kleine kinderen slapen d'r eigen groot, en ouwe mensen slapen d'r eigen dood.

dood -7- Maar ene dood schuldig zijn. Maar één dood schuldig zijn. Je sterft maar een keer. (Motto van een roekeloos persoon.) Alg. Brab. '87

dood -8- Mee de deud op de lippe ligge. Met de dood op de lippen liggen. Op sterven liggen.

Variant: *Op sterven na dood zijn.* (Zie ook: *aardappel* -7-.) Alg. Brab. '87

dood -9- *Steek me dood, want ik moet hoesten.* (Schertsend door iemand die een hoestbui voelt aankomen.) (Oorspronkelijk gebruikt door Matthijs Helt, die bang was, door zijn hoesten de overval op Breda te verraden, die hij en zijn makkers in 1590 met het "turfschip" wilden uitvoeren.) West-Brab. (AE) '53
dood (zie: *brood* -27-) *Van een snee brood gaat-ie dood.*

dood -10- *Vriezen we dood, dan vriezen we dood!* Wat er ook gebeurt, we nemen geen maatregelen, die zijn toch vergeefs. Een uiting van lakonieke berusting. Variant: ... *dan hoeven we niet dood te sneuwen* (sneeuwen) (Tilburg '68). (Zie ook: *Uilenspiegel* -1-.) Alg. Brab. '87

dood (zie: *duivel* -38-) *Vur dun duvel of dood ginne schrik hebben.*

dood (zie: *lelijk* -3-) *Zo lelijk als 'n aap.*

dood (zie: *mager* -3-) *Zo mager als OL Heer aan 't kruis.*

dood (zie: *stom*) *Zo stom als 'n vis met spreken.*

doodgaan *Doodgaan, da's nie erg, mar ge moet zo verdraaid lang stilliggen.* Doodgaan, dat is niet erg, maar je moet zo verdraaid lang stilliggen. De gebeurtenis op zich is wel te dragen, maar wat erop volgt niet. Alg. Brab. '87.

doodschieten *Die is het doodschieten nie werd.* Die is het doodschieten niet waard. Iemand zonder enige moraal. (Zie ook: *slecht* -3-.) Alg. Brab. '87

doodshemd *Op een doodshemd staan geen zakken.*

1. Wees niet gierig; 2. bedenk je niet bij een grote uitgave, want in de dood kan men niets meenemen. Varianten: *ipv doodshemd: leste hemd; Dor is gin doodskist mi 'n kluis* (Helmond '87); *Gin tessen in het pak hebbe* (Helmond '87). (De laatste uitdrukking wijst op een nieuwere wijze van dodenbezorging.) (Voor 1. en 2. zie ook: *meest, naakt, rijk, tand* -6-.) Alg. Brab. '87

doodskist (zie: *sigaret*) *Elke sègrèt is 'ne nagel òn oew dodskist.*

doodwerken *Doodgewerkt is ok gestorreve.* Doodgewerkt is ook gestorven. Reactie op een aansporing om harder aan te pakken. Variant: *ipv dood: kapot.* (Zie ook: *alles* -9-.) Alg. Brab. '87

doodzonde *Ze is 'n doodzonde wel/nie waard.* Ze is een doodzonde wel/niet waard.

Overweging over een avontuurte met een aantrekkelijke jonge vrouw. (Zie ook: *ziel* -4-.) Alg. Brab. '87

doof (zie: *mens* -14-) *Ene mins mot mei veul heuren as ie nie doof is.*

dooi *Kaauwen dooi, behaauwen dooi.* Koude dooi, behouden dooi. Weerspreuk. Als de dooi koud is, zal deze aanhouden. Varianten: *ipv behaauwen: gewissen; ipv kaauwen dooi: raauwe dooi* (Middelbeers '86). Alg. Brab. '87

dooi (zie: *Lichtmis* -14-) *Met Lichtmis kwam de dooi, St Joseph nam de kooi, Maria sloeg de halsdoek om, ze gingen naar de dom.*

doopgeld (zie: *kind* -3-) *"Veul kijnder veul zegen" zin de köster, en ie staak 't doopgeld in z'n tes.*

doorgaan *Ga mer deur op oew zije sokken.* Ga maar verder op je zijden sokken. Je bent te deftig. Klein Zundert (VD) '75

doorgonden (zie: *hopstaak*) *Met geen hopstaak te doorgonden zijn.*

doorjagen (zie: *bakker* -3-) *De bakker heet er z'n vrouw deurgejaagd.*

doorjager *Dat is enen deurjeger assie den tijd hee.* Dat is een doorjager als hij de tijd heeft. Over iemand die veel naar de wc gaat. Alg. Brab. '87

doorn (zie: *braam*) *Beter 'n brem as 'n bies.*

doorn (zie: *meitak*) *De meitak steken.*

doorn -1- *Een doorn hebben die steekt.* Afgunstig zijn op iemand. Bergen op Zoom (Roo) '57

doorn -2- *Een doorn! Dat is het zuiverste hout dat er is; er heeft nog nooit één boer z'n gat aan afgeveegd.* Een doorn! Dat is het zuiverste hout dat er is; er heeft nog nooit één boer zijn gat aan afgeveegd. (Geruststellende opmerking als iemand zich aan een doorn prikt.) Variant: "*Brandmittels dè is zuiver goewd*", *zin 't boerke, "daar veegt gin man z'n gat me af"* (Maaskant '90). Oost-Brab. '81

doorn -3- *Iemand 'nen doorn uit z'n hiel trekken.* Iemand een doorn uit zijn hiel trekken.

Iemand uit de moeilijkheden helpen, of een dienst bewijzen. Variant: *ipv hiel: teen* (Alg. Brab. '87). (Zie ook: *boog*.) Oost-Brab. '58

doorn -4- *Nie wete wèlke dorre van 'n kroezelstruik oew gestoke hee.* Niet weten welke doorn van een kruisbessenstruik je gestoken heeft. In verwachting zijn en niet weten van wie. Variant: *Wiej in de kroesele* (kruisbessen) *velt, wordt gestoke, mar wit niej alt' krèk van well'ken dorre* (Oost-Brab. '87). (Zie ook: *aanbranden*.) Oost-Brab. '73

doorn (zie: *regen* -6-) *Réégen op den urste pozdach chift te koj gebròdje gras.*

doornheg *Achter de dorres ligge.* Achter de doornheg liggen. Op het kerkhof liggen. (Veel kerkhoven zijn/waren omheind met hagen van meidoorn.) (Zie ook: *Beemd*.) Oost-Brab. '85

doornheg (zie: *stront* -14-) *Ik wou dagge stront waart, dan scheet ik oe in 'n dorenheg.*

doorslaan

doorslaan *Doorslaan als een kwaje punder. Doorslaan als een slechte punder. Spreekwoordelijke vergelijking. Doet iemand wiens uitspraken onbetrouwbaar zijn; op wie men niet aan kan. (Als de veer van de punder verslapt was en de punder doorsloeg, was het aangegeven gewicht niet juist.) (Zie ook: baard -2-) Oost-Brab. '75*

doorsnijden (zie: week -3-) *De week doorsnijden.*
doortrokken *Zo deurtrokken as de Boekelse oliekar. Zo vol luchtjes als de Boekelse oliekar. Spreekwoordelijke vergelijking. Lierop (Bi) '40*
doos -1- *As ge uit zoveul deuskes gesnuft het, dan witte nie mer van welk dè ge nieze moet. Als je uit zoveel doosjes gesnoven hebt, dan weet je niet meer van welk je niezen moet. In verwachting zijn en niet weten van wie. Varianten: As ge ut veul pötjes sneuft, witte nie van wie dè ge niejst (Oost-Brab. '86); Die van ieders wè pruuft die wordt aan alles gewend (Schijndel '40). (Zie ook: aanbranden.) Oost-Brab. '85*

doos (zie: kijken -23-) *Kèken a's ene pier uit 'n deuske.*
doos -2- *Mee 'n doos kunde alle kanten op. Met een doos kun je alle kanten op. Met een simpele vrouw kun je van alles uithalen. (Een doos = een doetje, een nul.) Oost-Brab. '87*

doos -3- *Niet uit de verkeerde doos zijn. Op een van de ouders lijken. (Zie ook: schikking, spek -1-, zegel.) Zundert (VD) '75*

doos (zie: wijf -8-) *Wie een wijf trouwt om 't schoon lijf, verliest het lijf en houdt het wijf.*

doosje (zie: duivel -31-) *Hij is als een duveltje in een duske, zò ziedem en zo ziedem nie.*

dop (zie: ei -10-) *Die veul eieren hee, die mokt veul doppen.*

dop *Er 't döpken opsteken. Er het dopje opsteken. Ervan afzien. Oost-Brab. (Bi) '40*

dopen (zie: kalf -6-) *Daor worre de kalver nog wël gedöpt.*

dor (zie: kam -2-) *'nen Dorre kam hebbe.*

dor (zie: pad -5-) *Men moet 'n groen paadje niet dor lopen.*

Dora (zie: ziel -1-) *"Ik smair m'n ziel mee 'n spekwaaord", zi Door, "dan schuift ze de duivel dur z'n haanden."*

Dordrecht (zie: schip -5-) *Zó varen de schepen voorbij Dort.*

doren (zie: donder -2-) *Donder op 'n kaole dore, is d'n halve zomer verlore.*

doren (zie: roos -3-) *Schoon is de roos, maar de doren die steekt.*

dorens (zie: distel) *Dijssels en dorres doen zeer, mar kaoi tonge nog meer.*

dorp (zie: gaan -2-) *'t Gaat als een tiet.*

dorp -1- *'t Is 'n slecht dorp, wor 't mer enne keer in 't jaar kermis is. Het is een slecht dorp, waar het maar eens per jaar kermis is. Op inspanning moet op gepaste tijd een ontspanning volgen. (Zie ook: dag -3-) Alg. Brab. '87*

dorp (zie: groot -1-) *'t Is ene greuten op e klaen dörp.*

dorp (zie: lopen -1-) *'t Loopt als 'n tiet in 'n dorpke.*

dorp -2- *Aan 't durp de praacht, maar hier de maacht. Aan het dorp de pracht, maar hier de macht. Het geld was op het Goirke te vinden. ("Het dorp" het Goirke, een deel van Tilburg dat ten noorden van de spoorlijn ligt. Er woonden veel fabrikanten.) Tilburg (Ps) zj*

dorp (zie: pastoor -6-) *Als ge de pastoor en de burgemeester tegen hebt, kunde 't dorp wel uit trekken.*

dorp (zie: varken -9-) *De varkens staan mee de koppen naar Den Bosch.*

dorp (zie: stad) *Er gebeurt in 'n stad méér dan in zeven dorpen.*

dorp (zie: verneuken) *Ermee vernukt zijn als een dorp met een gekke pastoor.*

dorp -3- *Ge mot dörpe veur steje kennen. Je moet dorpen vóór steden kennen. Eerst kleine zaken aanpakken, voordat je aan grote begint. Oost-Brab. (Bi) '40*

dorp -4- *Ieder dorp heeft zijne wolf. Ieder dorp heeft zijn wolf. Ieder dorp heeft zijn winkel, zijn herbergier of zijn ambachtsman, die de meeste klandizie tot zich trekt. Oost-Brab. (Sj) 1892*

dorp -5- *Menen 't hele dorp op de horens te hebben. Menen het hele dorp op de horens te hebben. Denken overal de baas te zijn. Oost-Brab. '79*

dorp (zie: eer -4-) *Van binnen de eer, van buiten de kleer.*

dorp (zie: mond -18-) *Z'n mond is net 'n afgebrand durp.*

dorpel (zie: klinken) *'t Klinkt alsof ge met 'n slaapmuts op enen durpel slaat.*

dorpel (zie: deur -7-) *Erges nie meer over deur of dolper komen.*

dorpel (zie: tuin -5-) *Over tuin of dorpel komen.*

dorpel (zie: deur -14-) *Tussen deur en dorpel.*

dors *Z'nen dors opdoen. Zijn dors opdoen. Opdijselen (mooi maken), ruiteren (te paard zitten), moeten vertrekken. (Dors = ors, ros, peerd. De d is het lidwoord.) Oost-Brab. '78*

dorsen (zie: boekweit -1-) *'t Is geen boekend dorsen.*

dorsen (zie: boer -46-) *Den boer gaon dorsen.*

dorsen (zie: erwt -4-) *Erten dorsen en alles proberen.*

dorsen (zie: hooi -10-) *Hooi dorsen.*

dorsen (zie: boer -73-) *Laot de boere maar dorse.*

dorser (zie: Lichtmis -11-) *Me de Lich(t)mis he de spinster et haspelen en de wever et spowelen 6t-gewonne.*

dorser (zie: Driekoningen -3-) *Met Driekoningen hee de dorser z'n wannen en de spinster 't haspelen verdiend.*

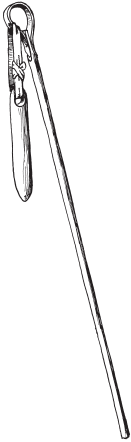
dorst (zie: liefde -1-) *'t Is daar liefde en genen dorst.*

dorst (zie: kind -13-) *Bedorven kiendjes, die van drinken dorst krijgen.*

dorst (zie: boer -43-) *De boeren hebben dikwijls dorst, ze houden van een korte preek en van een lange worst.*

dorst *Ga mar naor Jantje van der Horst, die hi 'n hundje en die pist vur vijf centen in oe mundje. Ga maar naar Jantje van der Horst, die heeft een hondje en dat pist voor vijf cent in je mondje. Reactie op: "Ik heb dorst". Varianten: Hedde dorst, dan loopt naar den Horst, daar is een h6ndje, dat pist in uw m6ndje (West-Brab. 1891). (Den Horst = een gehucht bij Oosterhout); ... dan godde m6r nor Hannes Worst, die het 'n hundje d6 pist vur v66f cente in oew mundje (Udenhout '78); Hedde daorst, g6 n6 an de Kaorst, ... (Gemert '85). Alg. Brab. '87*

dorsvlegel (zie: vogelzang) *Gen ene zo'ne schone vougelezank a's in de maei ene vlegelsklank.*

dorsvlegel

Dort (zie: Matthias Sint -1-) *Met Sinte Mathijs (24 februari) was er geen ijs en den 25en mert reed Jan de Werd met kar en perd over den Bommelsen werd.*

dove *"Ooh, heur ik oew", zin d'n doove, en ie ving er 66n. "Oh, hoor ik jou", zei de dove, en hij kreeg een klap. Zeispreuk. Oost-Brab. '87*

dove (zie: blinde -1-) *"We zullen wel zien", zei de blinde.*

Dr Oetker (zie: lullen -1-) *As lulle worst waar, dan hadde gij 'n heel stuk.*

draad -1- *'t Is ammaal draod en deddel. Het is allemaala draod en deddel. Het is allemaala flauwe kul. (vgl Gededdel = gezeur van kinderen.) Den Bosch '76*

draad (zie: weer -8-) *A's 't rouw weer is, dan blaeken alle noikes en droikes.*

draad -2- *De draad van Sipkes. Er is geen touw aan vast te knopen. Den Bosch '68*

draad (zie: ossenhaam) *De ossenhaam op de draad hangen.*

draad (zie: zaterdag -3-) *De zaterdag is nooit zo koad, of de zon die schijnt 's vrugt of laot.*

draad -3- *Er is geen goeie draad mee te spinnen. Er is geen goede draad mee te spinnen. Er is geen goed garen mee te spinnen. (Een onhandelbaar mens.) (Zie ook: eggen -1-, einde -3-, richt, riek, tuig, voor -5-, zuur.) Alg. Brab. '61*

draad (zie: drooglijjn) *Iemend op de drugt hange.*

draad -4- *Lang draoi, lui naaisters. Lange draden, luie naaisters. Er wordt met een lange draad genaaid. Varianten: ... slechte naad; ... slordige naaisters. (Hier denkt men aan de slijtage van een lange draad.) Alg. Brab. '87*

draad (zie: weer -19-) *M6 z6'n weer is de waaï m6 ginne klippel onder den draod te houwe.*

draad (zie: meikever) *Nimt de meulene6r mar met draad en al!*

draad -5- *Onder d'n draod deurvreten. Onder de draad doorvreten. 1. Vreemd gaan; 2. moeten trouwen; iets doen wat niet mag. (Het beeld is ontleend aan het onder de draad doorvreten van vee.) (Voor 1. zie ook: brief; voor 2. zie ook: aanbranden.) Alg. Brab. '87*

draad -6- *Op de druij liggen. Op de draden liggen. Stervensziek zijn. (Zie ook: aardappel -7-) Oost-Brab. '78*

draad -7- *Van de langen droo'd zen. Langdradig zijn Niet opschieten, de tijd nemen. (Zie ook: alles -9-) Kempenland (B) '58*

draad (zie: tuieren) *Wijer willen weiden dan je geteurd staat.*

draad (zie: waarom) *Wurrun, durrun, umd6 'n wurrun ginne pier is, durrun.*

draaiboom (zie: ezel -6-) *Van 'nen ezel over de halfdeur gewipt zijn.*

draaien (zie: dikke) *Den dikken draeie.*

draaien -1- *Draaien als een drol in een sluisdeur. Spreekwoordelijke vergelijking. Staan te tollen. Variant: ... stront in de pispot (Tilburg '16). (Zie ook: bom.) Helmond (Re) '60*

draaien -2- *Draaien als 'ne kernel. Draaien als een haktol. Spreekwoordelijke vergelijking. Met alle winden meedraaien. Varianten: ipv kernel: knel; Draaien als een pindol (Helmond '87). (Zie ook: molen -6-) Eindhoven (Re) '60*

draaien

draaien -3- *Ergens mee gedraaid zijn.* Ergens mee klaar zijn. (Zie ook: brood -32-) Tilburg '59
draaien (zie: spinnen) *Grof gesponnen, maar los gedraeid.*

draaien (zie: wenden) *Na veul wenen en draaien was het gevonden.*

draaien (zie: zeeff) *Op 't sijke draaien.*

draaien (zie: hiel) *Op de hielen draaien.*

drachtig (zie: koe -2-) 'n *Goei koei draagt over.*

draf (zie: gang) *Altijd tussen gang en draf zijn.*

draf *In den draf zitten.* In de draf zitten. 1.

Ergens ongerust over zijn; 2. in verlegenheid zitten. (Voor 2. zie ook: kont -27-, veer -7-) Alg. Brab. '60

dragen (zie: pak -1-) *Iedereen moet z'n eigen pèkske draoge.*

dragen (zie: stro -5-) *Met strooi dragen.*

dragen (zie: laden -4-) *Wat geladen is, is ook gedragen.*

dragen (zie: heffen) *Ze moeten em heffen en draoge.*

dragonder (zie: kop -1-) 'n *Kop als 'n kont hebben.*

dragonder (zie: vloeken) *Vloeken als een ketel-buunder.*

drank *D'n drank uit z'n bakkes kunnen tappen.*

De drank uit zijn bakkes kunnen tappen.

Iemand met een rode kleur van de drank.

(Zie ook: bier -3-) Oost-Brab. (Bi) '40

drank (zie: spijs) *Na spijs en drank, geef God dank.*

draven (zie: jagen) *Wie een aander jage wil, moet zellef drave.*

draverke (zie: paard -17-) *De beste paarden vindt men op stal en de wipstaartjes overal.*

drek (zie: vuil -4-) *Zo vuil als een mesthoop.*

drempel (zie: kant -9-) *Z'ne kant aankere.*

drentelen (zie: broek -23-) *Wat zal het dun deur z'n broekje drentelen.*

Dreumel (zie: Oedenrode Sint) *In Rooi en bij OL Heer is alles mogelijk.*

drie (zie: aardappeleter) 'n *Goejen èrpelaeter hé-t-r aalt driej op 't òwch: ìnne in z'ne mont, ìnne án z'ne verkèt, en ìnne in de paan.*

drie (zie: kalf -2-) 'n *Kalf van drie dagen speelt wel.*

drie -1- *Als ge trouwt, dan bende drie dingen kwijt: de beste plaats in bed, het leste woord en de sleutel van de geldzak.*

Als je trouwt, dan ben je drie dingen kwijt: de beste plaats in bed, het laatste woord en de sleutel van de geldzak. Humoristisch! (Zo

denkt een vrijgezel over het huwelijk!) (Zie ook: Heer OL -37-, kalf -1-, los.) Lierop (Bi) '40

drie (zie: oosten) *As 't règent òt den oosten, dan règent 't zonder trooste.*

drie (zie: wereldwonder) *De driej miraokele van de werrelt zen: 'n hen drinkt en pist nie; e kerneen drinkt nie en pist wel; dát enen eizel òt e rond gat*

driekántige mophe lut valle.

drie -2- *Drie dingen die niet tegen te houden zijn: een koe die bist, een meid die vrijt, en een boer die een vaan draagt.*

Drie dingen die niet tegen te

houden zijn: een koe die biest, een meid die

vrijt, en een boer die een vaan draagt. (Biezen = hard lopen.) Varianten: ... 'ne jongen en 'n

meiske, 'ne boer met 'n vaan in de processie, en 'n

pot met pruime (Beek en Donk '71); ... een boer met 'n vaan, en 'n perd op hol, en 'n meid die vrijt

(Alg. Brab. '87); ... 'n vallend perd, gereedstaonde weeuw en 'nen boer mee 'n vaan (Sint-Oedenrode

'70); ... een locomotief, een boer die een vaan draagt, een jonge meid die wil trouwen (Den Bosch

'75); ... een oude schuur die brandt, een oude vrijster die wil trouwen en 'n boer met een processie-vaan in z'n klauwen (Tilburg '73); Er zijn twee

dingen die ge nie kunt tegenhouden: 'n mèske dè verliefd is en 'nen boer die 't vaan draogt (MGT '59); ... 'n boer met 'n vaan, 'n meid die vrijt

(Helmond '64). Oost-Brab. '82

drie -3- *Er drie hebbe: 'nen dendere, 'nen dendere en 'ne komvort.* Er drie hebben: één op de arm,

één dat al kan lopen, en één dat overal stil blijft staan. Drie kinderen hebben waarvan de

oudste drie jaar is. (Kom vort = kom mee; hendere = aan de hand.) Varianten: ipv dendere:

slendere (Asten '84); 'n Komvort hebben (Oost-Brab. '84); 'n Komvortjong hebben (Oost-Brab.

'87); 'n Plat keind hebbe en 'n komvort; 'n plat, 'n komvort en vier kwaai (miskramen) (Den Bosch

'92); 'n Komvort kind (Den Bosch '85). (Zie ook: kind -2-, spreij.) Oost-Brab. '84

drie (zie: volk -6-) *Hoe meer volk vóór, hoe minder het opschiet.*

drie -4- *Lui, lekker en veel te meugen zijn drie dingen die niet deugen.* Lui, lekker en veel te

mogen zijn drie dingen die niet deugen. (Zie ook: deugen.) Alg. Brab. '87

drie (zie: elleboog) *Met de ellebogen op de knie kan men schijten vur drie.*

drie -5- *Met drieën kunde 'n olifant nog wel kapot krijgen.* Met drieën kun je een olifant nog wel

kapot krijgen. Als meer jongens tegen één aan het vechten zijn. Variant: *Ge kunt 'n olifant ...*

(West-Brab. '87). Oost-Brab. '83

drie (zie: drie -5-) *Met drieën kunde 'n olifant nog wel kapot krijgen.*

drie -6- *Mi driej dinger verlee:ge zèn: mi roo:k, 'n hee:l kooi wijf èn vervee:lend lang ree:gen.* Met

drie dingen verlegen zijn: met rook, een heel slecht wijf en vervelend lang regen. (Zie ook: dak -1-) Maaskant (Sw) '82

drie (zie: april -6-) *Op drie april komen.*

drie (zie: brood -26-) *Snaid 'n brood in drieë.*

drie (zie: man -30-) *Zijn er drie mannen en een*

driekantige steek Noord-Brabant 19e eeuw;
zie: **driekantig**

vrouw, dan is de vrouw een slaaf, zijn er drie vrouwen en een man, dan is de man een graaf.

driedraads 'ne Driedraadse sterke tas koffie. Een driedraadse sterke kop koffie. Een kop sterke koffie. (Driedraads = stof die uit drie maal zoveel draden geweven wordt als het gewone linnen.) Tilburg (D) '16

driejarige (zie: lopen -7-) Lopen as nen driejarige.

Driek (zie: krabben) Den diejen krabben ze nie bloot.

driekantig Enen driekantige zijn. Een driekantige zijn. Lomp en onbehouwen zijn. Varianten: Vierkantige ...; Da's n'n kantige (Zevenbergen '86); enen aachtkaantege (Tilburg '92). (Zie ook: hondenslager, voorzichtig.) Oost-Brab. '87

drieklets Er op 'n drieklets uitgaan. Er op een drieklets uitgaan. Met een flinke vaart wegtrekken. (Drieklets = de onregelmatige loop van het paard, dat bij het galopperen of draven de voorbenen tegelijk en de achterbenen beurtelings beweegt.) Varianten: Op 'n vierklets (Oost-Brab. '87); Op 'n viervoets; Te vierklauw (Kempenland '58). (Zie ook: gaarde, hondskoord, klevetter, klink -4-, klomp -4-, kont -12-, lantaarn, lap -5-, lus, melkscheut, pisserd, schelm, scheut -3-, sibot, slip -1-, sok -1-, trekketting, uitdeur, wegpissen, wis -2-.) Oost-Brab. '82

Driekoningen -1- De drie koningen (6 januari) hebben harde koppen. De drie koningen hebben harde koppen. Weerspreuk. Als het op Driekoningen begint te vriezen, vriest het streng en lang. (Zie ook: Antonius Sint -2-, Antonius Sint -4-.) Oost-Brab. '58

Driekoningen (zie: winter -2-) De winter vóór Driekoningen telt nie mee.

Driekoningen -2- Driekoningen doen de dagen lengen en de nachten strengen. Driekoningen doet de dagen lengen en de nachten strengen. Weerspreuk. De winter wordt na Driekoningen strenger. (Zie ook: dag -8-.) Alg. Brab. '87

Driekoningen -3- Met Driekoningen hee de dorser z'n wannen en de spinster 't haspelen verdiend. Met Driekoningen heeft de dorser zijn wannen en de spinster het haspelen verdiend. Met Driekoningen is het al zo lang licht dat de genoemde werkzaamheden nog bij daglicht gebeuren kunnen. Men gebruikt de twee delen ook afzonderlijk. Varianten: ipv verdienen: gewonnen; Met Driekoningen heeft de spinster het haspelen gewonnen (Hoogeloon '57); ... heeft de dorser zijn wannen (graanzuivering) gewonnen, al dorst hij maar een vat (Moergestel '45). (Zie ook: Lichtmis -11-, maart -16-, wannen.) Oost-Brab. '84

Driekoningen -4- Mè Driekunninge lenge de daag 'nen haneskree. Met Driekoningen lengen de dagen een hanentree. Weerspreuk. Varianten: Met Driekoningen lengt de dag, zoveel een geitje springen mag (Alg. Brab. '87); Met Nieuwjaar lengen de dagen een hanenschree (Oost-Brab. 1892); Nô d'n inentwintichste (december) wôre de daog elken dach n'n haonenskreej langer (Gemert '73); No hallef mèrt lenge de daag 'nen haonenskreej (Oost-Brab. '87); Met Driekoningen op oewen rug lengt iedere dag 'n hanentrei (Valkenswaard '90). (Zie ook: hanenschrede, Lucia Sint.) Alg. Brab. '87

driemaal (zie: kerk -7-) Driemaal rond de kerk is zo goed as eens erin.

driemaal (zie: geven -1-) Eens gegeven, blijft gegeven, driemaal over den Dommel springen, alle dagen 'n potje bloed, alle dagen mijn goed.

driepunder Te vangen zijn aan 'nen driepunder. Te vangen zijn aan een drieponder. Voor een appel en een ei te krijgen zijn. (Drieponder = soort spijker van 3 1/2 duim lang.) (Zie ook: kroon.) Oost-Brab. (Bi) '40

dries (zie: koe -31-) Es de koei de wèij he'n gezeijn, freete ze ok op d'n dries.

driespeen 'n Driespeentje kunnen krijgen. Een driespeentje kunnen krijgen. Iets minderwaardigs kunnen krijgen. (Een driespeen = een uier die uit drie spenen melk geeft ipv uit vier.) Variant: Zo'n driespeentje kon hij nog wel krijgen (Oost-Brab. '58). (Zie ook: einde -5-.) Alg. Brab. '87

drietip D'n drietip zit 'r wir tussen. De drietip zit er weer tussen. De geestelijkheid bemoeit zich er weer mee. (Drietip duidt op de driekantige steek, het hoofddekse van de geestelijken.) (Zie ook: arm -5-.) Oost-Brab. '90

driftig In z'n het schieten. In zijn hitte schieten. Driftig worden. (Zie ook: ergst, gat -5-, heet-hoofd, houwmouw -1-, kar -10-, kram.) Oost-Brab. (Bi) '40

driftige 't Is beter voor een driftige te zwijgen, as om 'ne luie aan 't werk te drijven. Het is beter voor een driftige te zwijgen dan om een luie aan

drijven

het werk te drijven. Het kost veel tijd en moeite om een luie mens over te halen te gaan werken. Varianten: *ipv driftige: hete* (Schijndel '77), *haastige* (Oost-Brab. '87); *gek* (Knegsel '89); *Je kunt beter een haastige zwijgen dan een luierd drijven* (Oost-Brab. '89). (Zie ook: *bakpan, dolderij*.) Alg. Brab. '87

drijven (zie: *lijk -3-*) Het lijk zien drijven.

drijver (zie: *haar -13-*) *Haor hebbe ès van 'ne kaoien drijver.*

dringen (zie: *bak -8-*) *Iemes van den bak bijte.*

drinken (zie: *scheel -1-*) *'t Scheel d'r af drinken.*

drinken (zie: *kind -13-*) *Bedorven kiendjes, die van drinken dorst krijgen.*

drinken (zie: *mis -1-*) *Bij een mis drinkt er één en zingen ze allemaal, bij een bruiloft zingt er één en drinken ze allemaal.*

drinken (zie: *vinger -5-*) *Drinken zonder vinger.*

drinken (zie: *verteren*) *Er wordt nie verteerd, navenant er verdiend wordt.*

drinken (zie: *eten -7-*) *Eten en drinken houdt lijf en ziel bijeen.*

drinken *Goed drinken, eten is ok duur! Goed drinken, eten is ook duur! Aansporing om nog eens toe te tasten. Variant: Flink eten, drinken is ook duur!* Alg. Brab. '87

drinken (zie: *leppen*) *Niks kunne as leppe en leutere.*

drinken (zie: *zingen -2-*) *Waar veul gezongen wordt en weinig gedronken, daor moette nie zijn.*

drinken (zie: *zuipen -3-*) *Zuipen als een mök.*

drinker *'t Is 'ne godminnende pruuver. Het is een godminnende drinker. (Een pruuver = een geregeld drinker van sterke drank.) Tilburg (D) '16*
drinkgeld *Hij hee al drinkgäld. Hij heeft al drinkgeld. Opmerking als een klein kind dege- ne die het op schoot heeft of op de arm draagt "bewatert". Variant: Ge kret (krijgt) al drinkgäld.* (Zie ook: *jaar -2-, wijwater.*) Alg. Brab. '87

drogen (zie: *neus -6-*) *Daar hoeft nie iedereen zijn neus over te snutten.*

drogen (zie: *diepen*) *Dat zal niet diepen of drogen.*

drogen (zie: *tong -5-*) *Iedereen droogt er zijn tong over.*

drogen (zie: *heg -8-*) *Over dezelfde heg dreuge.*

drol (zie: *draaien -1-*) *Draaien als een drol in een sluisdeur.*

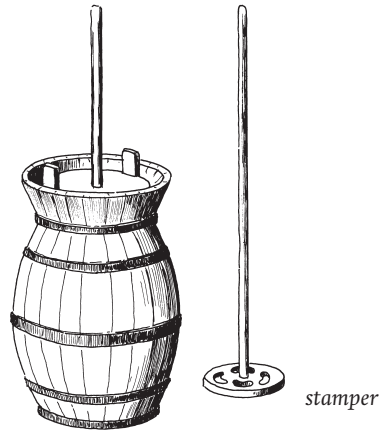
drol *Iemand een knol in de muts draaien.*

drol *Iemand een drol in de muts draaien. Iemand foppen. (Zie ook: *koord -1-, man -22-, pint -2-*.) Hintham (S) 1892*

drol (zie: *stront -19-*) *Stront wie hè oe gescheten.*

drol (zie: *vallen -3-*) *Vallen as drollen in 'n boerenkakhuis.*

dromen *Dromen is bedrog, schet in ew bed, dan*

boterstand; zie: **druppel**

heddet 's maerges nog. Dromen is bedrog, schijt in je bed, dan heb je het 's morgens nog. De droom is 's morgens verdwenen, doet men het in zijn droom in bed, dan vindt men het 's morgens wel. Alg. Brab. '87

droog (zie: *maart -4-*) *Ene schrale mert is geld werd.*

droog -1- *Er dreug ötziejn. Er droog uitzien. Er ziekelijk bleek uitzien. (Zie ook: *kop -6-*.) Kempenland (B) '58*

droog (zie: *nat -2-*) *Heb je nat gelegen?*

droog (zie: *koud -2-*) *Koud en nat groeit er wat; droog en schraal blijft het kaal.*

droog (zie: *maart -18-*) *N'n dreuge mert en 'ne natte 'pril, dan hi den boer z'ne wil.*

droog (zie: *brood -31-*) *Zijn brood onder 't droog kunnen eten.*

droog -2- *Zo dreug als 'n hort. Zo droog als een horde. Spreekwoordelijke vergelijking. Erg droog. (Hort, horde: plat vlechtwerk van tenen.) (Zie ook: *breken.*) Tilburg (HM) '70*

droog -3- *Zo dreug als 'n kempstok. Zo droog als een hennepstok. Spreekwoordelijke vergelijking. Variant: *ipv kempstok: kemstok.* (Zie ook: *breken.*) Oost-Brab. '87*

droog -4- *Zo droog als been. Spreekwoordelijke vergelijking. Varianten: *ipv been: as, bokkeleer, pier* (Kempenland '85). (Zie ook: *breken.*) Oost-Brab. '87*

Droogbrood (zie: *Halsteren*) *Er een zijn van 'Alterke Droogbrood'.*

drooglijn *Iemend op de drugt hange. Iemend aan de drooglijn hangen. Iemend belasteren, kwaad van hem vertellen. Varianten: *Iemend op de draad hangen* (Alg. Brab. '87); *Iemend op de toetssteen zetten.* (Zie ook: *boek -3-*.) Kempenland (B) '58*

droogte (zie: morgenrood) *Morgenrood, mussen dood, avondrood, water in de sloot.*

drop (zie: schaap -5-) *Hoe klaender de sköpkes, hoe groter de dröpkes.*

drop (zie: waar is -4-) *Tebak haole bij Woestenbèèrgh.*

drop (zie: pop) *Vroeger de mooiste pupkes, later de vuilste drupkes.*

druif (zie: april -9-) *Sneeuwt april op onze hoed, dat is voor druiven en koren goed.*

druk -1- 't *Net zo druk hebbe as de pan mee vaste-laovend.* Het net zo druk hebben als de pan met vastenavond. Spreekwoordelijke vergelijking. Het heel druk hebben. (Met vastenavond worden er pannenkoeken gebakken.) Varianten: ipv vastelavond: vastenavond; ipv pan: struifpan, bakstruifpan (Zuidoost-Brab.), koekepan (elders); "Zij heeft het zo druk", zei Flip, "als de pan te vastenavond" (Oost-Brab. 1892); Druk as 't panneke. (Zie ook: druk -4-, Lichtmis -13-, markt -5-, spurrie -2-, tijd -7-, vol.) Alg. Brab. '87

druk (zie: jacht) *Het te druk hebben met de jacht op geschoten hazen.*

druk -2- *Het zo druk hebben als een pruikenmaker met één klant.* Spreekwoordelijke vergelijking. Doen alsof men het druk heeft. Variant: ipv pruikenmaker: barbier. (Zie ook: druk -3-.) Alg. Brab. '84

druk -3- *Het zo druk hebben as 'n vrouw met één koe.* Het zo druk hebben als een vrouw met één koe. Spreekwoordelijke vergelijking. Doen alsof men het druk heeft. (Zie ook: druk -2-.) Oost-Brab. (Bi) '40

druk (zie: Heuvel) *Is 't druk op den Heuvel?*

druk -4- *Zo druk ès de zèikwürm.* Zo druk als de mieren. Spreekwoordelijke vergelijking. Zeer druk. (Zie ook: druk -1-.) Oost-Brab. (Sw) '90

druk (zie: freet -3-) *Zo freet zijn als een hond met zeuven lullen.*

drukken (zie: poepen) 't *Is poepen zonder drukken.*

drukken (zie: schrijven) *Het staat geschreven en gedrukt, men moet krabben waar het jeukt.*

drukke 't *Is 'n hil begenkenis.* Het is een hele drukte. Er komt heel wat bij kijken, wordt vooral in verband met een processie gebruikt. Alg. Brab. '87

Drunen (zie: processie -1-) *Een processie van Drunen op Uilecoten.*

drupke (zie: olie -3-) *Liever as d'n heilige olie.*

druppel *De heilige drop valt.* De heilige druppel valt. Het gevaar is geweken. (Zodra bij onweer de eerste druppels vallen.) Oost-Brab. (Bi) '40

druppel *De lesten drop is d'n botterknop.* De laatste druppel is de botterknop. 1. De laatste trek aan de uier is het vetste; 2. de laatste krachts-

inspanning geeft resultaat. (Uit de tijd dat er met de hand gemolken werd.) Varianten: *De leste stoewt maakt de bôtter goewd* 3. *laat nooit de moed zinken* (Oost-Brab. '78); *ipv goed: groe:t* (Huisseling '58); *De eerste stralen mag de duivel halen: maar de leste stoot maakt de boter groot.*

(Drop en botterknop wordt door geheel Oost-Brabant gehoord; stoot en groot alleen ten noorden van Eindhoven. Men moest de melk in de karn-ton zo lang stoten tot er grote botervlokken in de melk dreven.) (Voor 2. zie ook: dolderij.) Alg. Brab. '87

druppel (zie: lijken op) *Lijken op elkaar als twee druppels water.*

druppel (zie: pastoor -19-) *Zo nauw keek de pastoor nog niet, of er viel wel een druppeltje in zijn broek.*

druppelen (zie: oog -13-) *Het zal oe nog wel in de ogen druppelen.*

dubbeltje (zie: kont -1-) *"Aon oe kont", zi Coba.*

dubbeltje (zie: cent -2-) 'ne *Sent naar 'ne gulden gooien.*

dubbeltje -1- 't *Dubbeltje is gevallen.* Het dubbeltje is gevallen. 1. *Er gaat een licht op;* het is tot hem doorgedrongen; hij snapt het. (Deze uitdrukking is ontstaan na de algemene installatie van geldautomaten.) Varianten: ipv dubbeltje: nikkel(tje), kwartje, cent, muntje; *Bij den dieje valt z'n dubtje cent voor cent* 2. hij is zeer traag van begrip (Oost-Brab. '90). (Voor 2. zie ook: bijdehand.) Alg. Brab. '87

dubbeltje (zie: alles -7-) *Alles komt terecht, behalve verzopen dubbeltjes.*

dubbeltje -2- *As ge veur 'n dubbeltje in de wieg bent geleed, krijgde geen kwartje bij mekaar.* Als je voor een dubbeltje in de wieg bent gelegd, krijg je geen kwartje bij elkaar. Iemand die arm geboren wordt, is voorbestemd om arm te blijven. Variant: *Wie voor een dubbeltje (stuiver) geboren is, kan nooit een kwartje worden* (Waalre '85). (Zie ook: ezel -7-.) Alg. Brab. '87

dubbeltje (zie: baas -6-) *De baas z'n dubbeltjes zijn nie van zink.*

dubbeltje -3- *Döbbeltjes zuujke.* Dubbeltjes zoeken. Met gebogen hoofd lopen. Kempenland '58

dubbeltje (zie: honderd) *En honderd op 'nen hoop en meer.*

dubbeltje (zie: elzenblad) *Es de elzeblaajkes zo groot zen ès 'ne cent, dan meude pas skofte.*

dubbeltje -4- *Gin dubbeltje te verteren hebbe.*

Geen dubbeltje te verteren hebben. Geen geld hebben. (Zie ook: aardappel -2-.) Alg. Brab. '87

dubbeltje (zie: kont -30-) *Me zui iemand de kont kussen, die èn dubbeltje gezien haj.*

dubbeltje

dubbeltje -5- *Op 'n dubbeltje kakken.* Op een dubbeltje kakken. Gierig zijn. Variant: *ipv kakken: doodblijven* (Alg. Brab. '87). (Zie ook: *appelboor*; voor het beeld zie ook: *jongen -2-, stuiver -7-*.) Oost-Brab. '80

dubbeltje -6- *Op een dubbeltje en de kont, draait de hele wereld rond.* Alles draait om geld en seks. Varianten: *ipv kont: vrouwenkont; Um de dōten en de flōten (vrouwelijk schaamdeel) draeit hel de wereld* (Kempenland '58). (Zie ook: *fluit*.) Helmond (HD) '87

dubbeltje -7- *Van 'n dubbeltje 'n kwartje geworden zijn.* Van een dubbeltje een kwartje geworden zijn. Verwaand zijn. (Zie ook: *bereddering*.) Helmond (HD) '87

duif *As ge duiven houdt en tabak rookt, dan ziede de schaoj vur oe ogen.* Als je duiven houdt en tabak rookt, dan zie je de schade voor je ogen. Duiven houden en roken kost geld.

Variant: *Wie z'n geld wil zien verschuiven rookt sigaren en koopt duiven* (Knegsel '84). (Zie ook: *jagen, visser, zomer -3-*.) Oost-Brab. '82

duif (zie: *krop*) *De krop omwenden lijk een duif.*

duif (zie: *duivenhok*) *Doe het duivenhok dicht.*

duif (zie: *eenvoudig*) *Eenvoudig als een kwezel.*

duif (zie: *lat -2-*) *Er zitten latten op het dak.*

duiken (zie: *emmer -5-*) *In zijn emmer duiken.*

duim (zie: *vinger -2-*) *'t Gè toch op tussen vinger en duim.*

duim (zie: *vinger -3-*) *'t Is vinger naast de duim.*

duim *De duimpkes is vur iemand warm houden.*

De duimpjes eens voor iemand warm houden.

Duimen voor iemand. Tilburg (D) '16

duim *Onder iemands duimen komen.* In iemands handen vallen. Oost-Brab. (Bi) '40

duimkei *Langs z'n duimkei gaan.* Langs zijn duimkei gaan. *Aan z'n neus voorbijgaan.* (De *duimkei* was een kei of steen waarin de muurduim vastzat waar de deur of poort aanhing.) (Zie ook: *duivel -33-, gezwaai -3-, neus -4-, schuurdeur*.)

Schijndel/Gemonde '90

duin *Tussen duin en dèk.* Tussen duin en dijk.

1. *Tussen neus en lippen; tussendoor.* (Zie ook: *kade, lepel -2-, soep -1-*.) Tilburg '76

duit (zie: *fluit*) *'t Gaat om de fluit en om de duit.*

duit *Eene duit in den olie bieden.* Een duit in de olie bieden. 1. Een duit in het zakje doen;

2. een mop vertellen. (Vroeger deed men wel bij het bakken van oliebollen een geldstuk (duit) in de olie om overkoken te verhinderen.) Asten (S) 1892

duit (zie: *overal*) *Hij is overal bij als de kwaaije duit.*

duit *Voor gin duit verstand hebben.* Voor geen duit verstand hebben. Dom zijn. (Zie ook: *bijdehand*.) Alg. Brab. '87

duit (zie: *gat -39-*) *Zijn gat zo plat zitten as 'n doet.*
Duitser (zie: *Helmonder*) *De beste Helmonder heeft nog wel eens een paard gestolen.*

duivel -1- *"k Wou dè den duuvel dood waas", zi den boer, "en de hel mee knollen bezaaid."* "Ik wou dat de duivel dood was", zei de boer, "en de hel met knollen bezaaid." Reactie op een onvervulbare wens. Alg. Brab. '87

duivel (zie: *fijn*) *"De fijne zijn de mijne", zei den duvel.*

duivel -2- *"Haaru! Spitskop", zei de duvel, en hij zat op 'n kievit. "Haaru! Spitskop", zei de duivel, en hij zat op een kievit.* Zeispreuk. Varianten: *ipv haaru: haarop; ipv zat: reed; "Ruiterij", zi de duvel, en hij reed op 'n vairke* (Tilburg '16). (Zie ook: *spitskop*.) Alg. Brab. '87

duivel -3- *"Hard tegen hard", zei de duivel, en hij liet 'n scheet tegen de donder. "Hard tegen hard", zei de duivel, en hij liet een scheet tegen de donder.* Zeispreuk. (Zie ook: *a-b-c*.) Oost-Brab. '87

duivel -4- *"Het is gemeend", zei de duivel, en hij nam de deurwaarder mee.* Zeispreuk. Reactie als iemand zegt: "Het is gemeend". Variant: *"Dat is één", zei de duivel, en hij schopte de deurwaarder de hel in* (Oost-Brab. '80). Oost-Brab. '78

duivel (zie: *ziel -1-*) *"Ik smair m'n ziel mee 'n spekzwaard", zi Door, "dan schuijft ze de duivel dur z'n haanden."*

duivel -5- *"Klaverimus", zei de duivel, en hij sprak Engels.* Zeispreuk. Kaartterm. Bij het uitspelen van klaveren. Oost-Brab. (S) 1892

duivel (zie: *geschreeuw*) *"Veel geschreeuw en weinig wol", zei den boer, en hij schoor z'n varken.*

duivel (zie: *engel -1-*) *'n Engelke m' een duivelke moete vatte.*

duivel (zie: *man -6-*) *'s Mans moer is de duivel op de vloer.*

duivel -6- *'t Gonk 'r mè duvel èn geweld nor toew.* Het ging er met duivel en geweld tegenaan.

Er was erg veel geweld en herrie. (Zie ook: *duivel -15-, roken, spannen, stuiven*.) Oost-Brab. '87

duivel (zie: *godsblok*) *'t Is 'ne godsblok, mar de duvel slo d'r z'n houtjes op kepot.*

duivel -7- *'t Is of er den duvel mee speelt.* Het is of de duivel ermee speelt. 1. Het is een ongelukkig toeval; 2. iets mislukt telkens. Varianten: *"Daor spult de duijvel toch me", zin de Joef* (gek), *"vier osse"* (azen), *"èn nog ginnen troef"* (Oost-Brab. '87); 3. *"t Is toch of de duvel er me' spult", zin Kaat, èn ze liet er een vliegen in de biechtstoel* (Oost-Brab. '82). (Voor 2. zie ook: *baksel*; voor 3. zie ook: *a-b-c*.) Alg. Brab. '87

duivel -8- *'t Lèkt wèl of de duuvel d'r gejongd he.* Het lijkt wel of de duivel er gejongd heeft.

Het is er een grote bende. (Zie ook: alles -3-.)
Alg. Brab. '87

duivel -9- *Al zô den duvel de kèrs vaasthawen.* Al zou de duivel de kaars vasthouden. Het moet beslist; er valt niet aan te ontkomen. (Zie ook: boer -11-.) Tilburg (TT) '64

duivel (zie: zon -1-) *Als 't regent en de zon die schijnt, is 't kermis in de hel.*

duivel (zie: bisschop) *Als de bisschop een priester wijdt, wijdt de duvel een pastoorsmeid.*

duivel (zie: spiegel) *Als je in de spiegel kijkt, staat de duivel achter je.*

duivel (zie: Heer OL -2-) *Als OL Heer een kerk bouwt, zet de duvel er een kapel neffe.*

duivel -10- *As de duuvel 'n ziel en de pastoor 'n erfenis hee, dan zijn ze allebei reddeloos verloren.* Als de duivel een ziel en de pastoor een erfhuis heeft, dan zijn alle twee reddeloos verloren. Als geld of voorwerpen in verkeerde handen terecht zijn gekomen. Variant: *As de pastoor de erfenis en de duvel de ziel hè, zèn ze allebei reddeloos verloren* (Tilburg '50). Tilburg (JM) '50

duivel -11- *As ge goed met den duuvel staot, komde gemak in de hel.* Als je goed met de duivel staat, kom je gemakkelijk in de hel. Alg. Brab. '40

duivel (zie: Heer OL -3-) *As OL Heer z'n ziel hee en de duvel z'n klompen, dan hebben ze allebei wa.*

duivel -12- *Bij de duujvel um wijwotter gaon.* Aan de duivel wijwater vragen. Aan het verkeerde adres zijn. (Zie ook: kwezel.) Alg. Brab. '87

duivel (zie: vuur -1-) *Bij de eerste kets vuur, bij de tweede trek rook, op de duvel mijn ziel en m'n ketsgetuug ook.*

duivel -13- *D'n duvel in z'n gat kijken.* De duivel in zijn gat kijken. Veel in de spiegel kijken. Oost-Brab. '90

duivel -14- *Da mag den duvel wete.* Dat mag de duivel weten. Niemand weet het! Alg. Brab. '86

duivel -15- *Daar loopt het duveltje rond het huis.* Daar loopt het duveltje rond het huis. Er heersen spanningen in het huis; er is bijna altijd herrie. (Zie ook: duivel -6-.) Tilburg (TT) '69

duivel (zie: deugd) *De deugd in 't midden en de prullerij opzij.*

duivel -16- *De duivel en zijn moer!* Reken er maar niet op! Dat hoeft je niet te verwachten. Variant: *Den duvel en z'n aauw moeier* (Kempenland '76). Alg. Brab. '87

duivel -17- *De duivel heeft de schoorsteenveger op zijn rug.* De ene deugnet heeft de ander bij zich. (Zie ook: hond -51-, kreupele, molenaar -4-, soort.) Goirle (Kn) '50

duivel -18- *De duvel he in de Peel z'n leste stront gescheten.* De duivel heeft in de Peel zijn laatste stront gescheten. Er valt niets te halen.

(Zie ook: vogel -4-; voor het beeld zie ook: scheet -5-.) Asten (Cr) '81

duivel -19- *De duvel komt over 't koor de kerk in.* De duivel komt over het koor de kerk in. De koorleden gedragen zich soms oneerbiedig. Variant: *Als de duvel de kerk binnenkomt, komt hij altijd langs het zangkoor* (Oost-Brab. '77). Alg. Brab. '87

duivel -20- *De duvel zat op zijn ploegstaart.* De duivel zat op zijn ploegstaart. Hij heeft aan iemand gedacht. (Zie ook: engel -6-, vent -4-.) Valkenswaard '87

duivel -21- *De duvel zit in de willege.* De duivel zit in de wilgen. Iemand windt zich op. (Zie ook: ketel -2-.) Oud-Gastel (GR) '44

duivel (zie: straal) *De eerste straolen uit de speen, die jaagt men naar de duivel heen.*

duivel (zie: hel -1-) *De hel ontropen zijn, toen de duvel sliep.*

duivel (zie: druppel) *De lesten drop is d'n botterknop.*

duivel (zie: bloem -6-) *Den blom slaat men eruit en de zemelen blijven erin.*

duivel -22- *Den duuvel is oud.* De duivel is oud. 1. Reactie op: "Ik ben (jij bent) al oud"; 2. antwoord op de vraag: "Hoe oud ben je?" (Voor 2. zie ook: hoe oud.) Alg. Brab. '87

duivel -23- *Den duvel hâlt er veul, mar nog nie half genoeg.* De duivel haalt er veel, maar nog niet half genoeg. Opmerking over iemand die iets heeft uitgehaald. Variant: *... mar 't raechte sort nie* (Gemert '68). Oost-Brab. '68

duivel -24- *Den duvel schet altij bij de grootsthe hoop.* De duivel schijnt altijd bij de grootste hoop. Waar geld is, komt steeds meer bij. Varianten: *ipv bij: op; Den duvel schet altij op dezelfde hoop.* (Zie ook: hebben -5-.) Alg. Brab. '87

duivel (zie: bakken) *Die is met het bakken uit de pan gesprongen.*

duivel -25- *Dä hee de duivel gemaakt.* Dat heeft de duivel gemaakt. Dat is moeilijk of vermoeiend werk. (Zie ook: begin -2-.) Oost-Brab. (S) 1892

duivel -26- *Dèèr sta d'un duveltje vor te danse.* Daar sta je een duveltje voor te dansen. Dat is vergeefse moeite. (Zie ook: eer -2-, hout -2-, pan -6-, steen -1-, vlo -5-, vogel -4-, water -6-, zeik -6-, zoeken, zweetvoet.) Oost-Brab. (Sw) '90

duivel -27- *Er den duvel van geselen.* Er de duivel van geselen. Iets erg, verschrikkelijk vinden. Tilburg (TT) '65

duivel -28- *Er is ginnen duvel die zo hiet.* Er is geen duivel die zo heet. Een kind met een vreemde naam. Varianten: *D'r is nog ginnen duvel in de hel ...* (Oost-Brab. '90); *D'r is gin engel in den himmel ...* (Oost-Brab. '59); *Den duvel hiet*

duivel

z'n moer nog nie zo (Steensel '87). (Zie ook: *beest -2-*) Oost-Brab. '69

duivel -29- *Ergent de duivel over in hebben. Ergens de duivel over in hebben. Ergens de pest over in hebben.* (Zie ook: *kei -1-*, *schurft -3-*.) Alg. Brab. '87
duivel (zie: *vat -2-*) *Ge bent een heilig vat zonder bodem.*

duivel -30- *Genen duivel op z'n hart laten borsten. Geen duivel op zijn hart laten barsten. Geen blad voor de mond nemen; zeggen wat je op je hart hebt.* Variant: *ipv barsten: smoren* (Alg. Brab. '87). Oost-Brab. '87

duivel (zie: *God -10-*) *God hebbe z'n ziel ... en de duijvel z'n klompe!*

duivel (zie: *God -13-*) *God kent de harten, maar de duivel kent de kneep.*

duivel (zie: *God -20-*) *God zal oe mikken, maar de duivel zal oe pikken.*

duivel (zie: *God -22-*) *God zegen(e) oew mee 'n strowis, dan mèënt den duvel dè't 'n miraokel is.*

duivel (zie: *slecht -2-*) *Het kan niet slechter as onder in de hel en de kont vol duvels.*

duivel -31- *Hij is als een duveltje in een duske, zo ziedem en zo ziedem nie. Hij is als een duiveltje in een doosje, zo zie je hem en zo zie je hem niet. Spreekwoordelijke vergelijking. Bedoeld is een druk en beweeglijk persoon.* (Zie ook: *briens*.) Tilburg (TT) '69

duivel (zie: *stop -3-*) *Hij is net 't stöpke van den duvel z'n oliekruijske.*

duivel (zie: *ieder*) *Ieder 't zijne, mèr de duvel niks.*

duivel -32- *Iemand den duivel aandoen. Iemand de duivel aandoen. Iemand plagen, lastigvalen.* Oost-Brab. (Ro) '39

duivel (zie: *tijd -9-*) *In tijd van nood maakt men een teilder van een snee brood.*

duivel (zie: *jood -7-*) *Jood, smaas maak 'en krauws, anders komt de duvel in houws.*

duivel (zie: *kijken -15-*) *Kijken als 'n duvel die wijwater gedronken hee.*

duivel (zie: *kijken -18-*) *Kijken gelijk de duivel door een gaatjeszift.*

duivel (zie: *kruidmoes*) *Kormoes koud, drie dagen oud, spek erin vergeten, de duvel mag 't eten.*

duivel -33- *Lustig geleefd èn zalig gestùrr've, dè is d'n duijvel de mèrt goewd bedùrr've. Vrolijk geleefd en zalig gestorven, dat is de duivel de markt goed bedorven. Mensen die vrolijk geleefd hebben maar bekeerd sterven, gaan aan de neus van de duivel voorbij.* (Zie ook: *duimkei*.) Oost-Brab. (Sw) '86

duivel -34- *Men moet den duivel te vriend houden. Men moet de duivel tot vriend houden. Een invloedrijk persoon gunstig stemmen.* Oost-Brab. (S) 1892

duivel -35- *Menen dat men de duivel met z'n moer heeft. Menen dat men de duivel met zijn moeder heeft. Menen iets van belang te hebben, dat in feite van weinig betekenis blijkt te zijn.* Alg. Brab. '87

duivel (zie: *cent -10-*) *Op 'ne cent zitten ès de duijvel op 'n ziel.*

duivel (zie: *geld -19-*) *Op 't geld zijn als de duivel op Geertjes.*

duivel (zie: *God -27-*) *Schipperen mi God èn de duivel.*

duivel (zie: *smid -3-*) *Smid, smid, smee; as de duivel komt dan motte mee.*

duivel (zie: *neus -11-*) *Spitse neus en spitse kin, daar zit de duivel in.*

duivel -36- *Tegen de duivel haarplukken. Tegen de duivel haarplukken. 1. Vergeefse moeite doen; 2. nutteloos werk verrichten. (Haarplukken = vechten.)* (Voor 1. zie ook: *Empel, jonker -1-*; voor 2. zie ook: *garen -5-*, *hooi -10-*, *keutel -4-*, *mol, molshoop, prins*.) Oost-Brab. '65
duivel (zie: *Pasen -5-*) *Tegen Pase rijdt de duivel op stelten.*

duivel -37- *Tusse twëllef en één zen de duyvels ter been. Tussen twaalf en één zijn de duyvels op de been. Tussen middernacht en één uur is er gevaarlijk volk op de been. Variant: ... maar dan niet alleen = ... maar ook op andere tijden.* Oost-Brab. '87

duivel (zie: *geloof -4-*) *Twee geloven op één kussen, daar slopt den duivel tussen.*

duivel -38- *Vur dun duvel of dood ginne schrik hebben. Voor de duivel of dood niet bang zijn. Nergens bang voor zijn. Variant: ... niet bang zijn.* (Zie ook: *kat -27-*.) Alg. Brab. '87

duivel (zie: *geld -22-*) *Waar geld is, is de duivel; waar geen geld is, is ie tweemaal.*

duivel -39- *Wie met de duivel eet, moet een lange lepel hebben. Wie met de duivel eet, moet een lange lepel hebben. Pas op je tellen in onbetrouwbaar gezelschap.* Oost-Brab. '73

duivel -40- *Wie me' de duivel gescheept is, moet 'e me' over. Die met de duivel ingescheept is, moet ermee over. Die het kwaad zelf opzoekt, komt in de problemen te zitten.* Oost-Brab. '90

duivel -41- *Wor de duivel negòssiej he' daor stuurt iej 'n aauw wijfhene. Waar de duivel negotie heeft, daar stuurt hij een oud wijf heen. Duidt op de narigheid die een gevolg is van geroddel en gestook van oude vrouwen.* Oost-Brab. '90

duivel -42- *Zelfs de duivel vreet vliegen, als hij grote honger heeft. Zelfs de duivel eet vliegen, als hij erge honger heeft. Honger maakt rauwe bonen zoet; in tijd van nood smaakt alles.* Helmond (Sp) '34

duivel (zie: God -31-) *Zijde van God, dan sprikt, zijde van de duvel, dan wikt.*

duivel (zie: bang) *Zo bang als een schelm.*

duivel (zie: hard -3-) *Zo hard as 'nen spijker op z'nen kop.*

duivel (zie: hard -4-) *Zo hard zijn dat de duivel oe nie wil.*

duivel (zie: kwaad -3-) *Zo kaod ès 'n kalkoen.*

duivel (zie: lelijk -3-) *Zo lelijk als 'n aap.*

duivel (zie: zwart) *Zo zwart als een moor.*

duivel -43- *Zo èrrem zijn, dè de duivel ze niej heffen of drage kan. Zo arm zijn, dat de duivel ze niet heffen of dragen kan. Arm aan geestelijke bagage maar zwaar van het geld. Variant: Zo arm dat de duivel heffen of slijpen kan (tillen noch slepen) (Eersel 1892); ... dat de duvel ze nie wil (Oost-Brab. '35). (Voor het beeld zie ook: beetje, heffen.) Oost-Brab. (Sw) '86*

duivel -44- *Zu slaecht zèn dät de duujvel oe nie gärt. Zo slecht zijn dat de duivel je niet wil hebben. 1. Zeer slecht zijn. (Gärt = geert, begeert.) Variant: ipv slaecht: aerm; 2. arm zijn. (Voor 1. zie ook: haar -19-; voor 2. zie ook: arm -6-) Kempenland (B) '58*

duivelswerk (zie: mensenwerk) *Kwaad worre is mensenwerk, kwaad blieden is duuvelswerk.*

duivendag (zie: Dionysius Sint) *Op den dôfdag (St Dionysius, 9 oktober) moet men geen koren zaaien.*

duivenhok *Doe het duivenhok dicht. Doe je broek dicht. Deze uitdrukking stamt uit de tijd dat er een broek met klep gedragen werd; de penis werd vogel genoemd. Varianten: Doe de klep dicht, anders vliegt de malder (merel) weg (Oost-Brab. '87); ..., anders vliegt oewe leeuwerik weg (Oost-Brab. '86); ..., anders vliegen oew deuven weg (Oost-Brab. '86); ..., anders vliegt ie weg (Oost-Brab. '87); Sluit oe kooike, anders is het vogeltje gevlogen; Gaode mussen vangen (Oost-Brab. '40). (Zie ook: boer -34-) Oost-Brab. '87*

Duizel (zie: Steensel) *Steensel is 'n hupke, Knegsel is 'n knupke, Duizel is 'n koffiegat, en Eersel is 'n grote stad.*

duizend *Een duzendzinder zijn. Er duizend zinnen op na houden. Steeds iets anders willen. Tilburg (TT) '70*

dul *De leste dul. De laatste gekke streek. Iemand die op latere leeftijd nog trouwt. (Dul = onwijs, onverstandig, zot.) (Zie ook: Adam.) Hoogeloon (Be) '65*

dun (zie: doek) *Hoe wilde 't hebbe, dun, dik, of dur 'n duukske?*

dun *Zo dun ès 'n haor van 'n aauw nèister. Zo dun als een haar van een oude naaister. Spreekwoordelijke vergelijking. Biljartterm. (Opmer-*

king als er een bal maar heel even geraakt wordt.) (Zie ook: naaister.) Oost-Brab. (Sw) '86
duren (zie: Maastricht) *'t Duurt van Maastricht tot Allerheiligen.*

duren (zie: tijd -3-) *'t Zal mijne tijd wel duren.*

duren *Stillekes aon dè duuret langst. Stilletjes aan dat duurt het langst. Zoetjes aan dan breekt het lijntje niet. (Zie ook: alles -9-) Tilburg (D) '16*
durfkruid *Geen durfkruid hebbe. Geen durfkruid hebben. Te verlegen zijn om een meisje ten huwelijk te vragen. Variant: Dörfrkröd moete keupen = durfkruid moeten kopen (Kempenland '58). (Zie ook: weg -2-) Alg. Brab. '87*

durske (zie: meisje -6-) *'n Meidje in de kneup leggen.*

dus *Dus, 'n kiep is gin mus. Dus, een kip is geen mus. Reactie op: "Dus" Variant: ... en toch hee ze vairen (veren) (Tilburg '16). Alg. Brab. '87*

dutje *Den onteren uithebben. Het dutje uithebben. 1. Een dutje gedaan hebben. Varianten: 'n Onteren down 2. een dutje doen vooral zomers op de boerderij (Ommel '87); Unne nontre down (Aarle-Rixtel '87). (Voor 1. zie ook: bakker -6-; voor 2. zie ook: elzenblad.) Peelland '90*

duur *Beter duur as niet te koop. Beter duur dan niet te koop. Bergijk (PK) '85*

duvel (zie: vrouw -15-) *Een vrouw met een baard is 'nen duvel op aard.*

duvel (zie: haar -18-) *Rood haar en elzehout zijn zelden op goede grond gebouwd.*

duw (zie: Vrouw OL -5-) *Ons-Lief-Vrouwke, gift'm nog 'n douwke!*

duwen *Dan moette andersum gaon zitte, dan duwt 't. Dan moet je andersom gaan zitten, dan duwt het. Reactie op de klacht "Het trekt hier". Tilburg (ED) '84*

duwen (zie: kot) *Iemand in z'n kot douwen.*

dwaas (zie: koren -7-) *Wie na 't kore gee kijke veur St Servaas (13 mei) is unne gek of unnen dwaas.*

dwars (zie: getuig) *Uit het getuig slaon en dwers gaon.*

dwars *Zo dwers as 'n klippel. Zo dwars als een knuppel. Spreekwoordelijke vergelijking. (Dwars = onhandelbaar.) (Zie ook: kont -14-) Eindhoven (ED) '84*

dweil (zie: slap -4-) *Zo slap als een dweil.*

dwers (zie: hers) *'t Is allemaal hers en dwers.*

e

Ebben (zie: buil -1-) *De buil van De Gruyter lezen.*

echel (zie: zat -3-) *Zat zijn als een snep.*

echel (zie: zuipen -3-) *Zuipen als een mök.*

eed (zie: haar -7-) *De haren staan alsof men een valse eed gedaan heeft.*

eed *Van den ouden eed. Van de oude eed. Van de oude stempel. Varianten: Dä zen nog minse van den aauwen boerestiel; ... van d'aauw wet (Kempensland '58). (Zie ook: deluvie.) Alg. Brab. '87*

eekhoorn (zie: kerk -4-) *De kerk is ginnen haas.*

eelt -1- *Eelt op 't gat hebben. Eelt op het gat hebben. 1. Werkschuw zijn; 2. meer zitten dan werken. Variant: Eelt onder de kin hebben van 't hangen. (Gevolg van het met de kin op de spade rusten tijdens veel voorkomende werkonderbrekingen.) (Tilburg '86). (Voor 1. zie ook: bakpan; voor 2. Zie ook: gat -39-) Alg. Brab. '87*

eelt -2- *Er eelt van op de oren krijgen. Van het lang moeten luisteren naar een oninteressant gesprek. (Zie ook: bats.) Waalre (RC) '83*

eelt -3- *Geen eelt op de handen maar op de knieën hebben. Niet veel werken maar wel veel bidden. (Zie ook: mens -23-) Sint-Oedenrode '84*

eelt -4- *Ilt op z'n ziel hebben. Eelt op zijn ziel hebben. Hardvochtig zijn; op (soms onredelijke) klachten niet willen ingaan. Alg. Brab. '87*

eelt -5- *Te veul eelt onder de voete hebbe. Te veel eelt onder de voeten hebben. Naast de schoenen lopen; verwaand zijn. (Zie ook: bereddering.) Deurne (HD) '87*

een -1- *"Dat is één!" zei Uilenspiegel, en hij smeed zijn moeder de trappen af. Zeispreuk. Varianten: ipv één: raak; ipv Uilenspiegel: de jongen; ..., zei Uilenspiegel en hij stiet zun wijf van de trap (Alg. Brab. '87); "Dör gège't (gaat het) al", zei Wassenberg, en ie smeed zien vrouw van de trappen (Wassenberg was een man uit Sambeek) (Oeffelt 1892); ... zei Wassenberg, toen viel den böm dér de glaas (de boom door de ruiten) (Oeffelt 1892). Oost-Brab. '58*

een (zie: duivel -4-) *"Het is gemeend", zei de duivel, en hij nam de deurwaarder mee.*

een -2- *'t Is ammel één tut mem. Het is allemaal één tut mem. Het is allemaal een pot nat; ... hetzelfde. (Tut mem van het Fr Tout de même.) Alg. Brab. '87*

een (zie: pastoor -4-) *Als 't op de pastoor regent, dan druppelt 't op de koster.*

een -3- *Er genen enen te missen hebben. Er geen een te missen hebben. 1. Ergens niets van weg willen geven; 2. helemaal niets zeggen. (Voor 1. zie ook: appelboor; voor 2. zie ook: blaar.) Alg. Brab. '87*

een (zie: krentenbol) *Er vier hebben en 'ne krentenbol.*

een -4- *Eén veur één, net zo as de boeren in de hemel komen. Eén voor één, precies zoals de boeren in de hemel komen. Geen twee dingen tegelijk doen. (Zie ook: bakken.) Oost-Brab. (Bi) '40*

een -5- *Eén voor één, zoals Dierik Spoor z'n wortelen wies. Eén voor één, zoals Dierik Spoor zijn wortelen waste. Spreekwoordelijke vergelijking. Als iemand twee dingen tegelijk wil.*

(Met Dierik (Driek) Spoor werden de spoorwegen bedoeld, die de wagens die tijdens de campagne suikerbieten aanvoerden, één voor één omkiepten in een goot en ze daarna wasten met een ferme waterstraal.) (Zie ook: bakken.) Aarle-Rixtel (VB) '75

een -6- *Eén vur één da wörzet nie. Eén voor één dat raakt niet in de war. Als iemand twee dingen tegelijk wil doen. (Zie ook: bakken.) Oost-Brab. '40*

een -7- *Eén vur één gaon de avekaote de hel in. Eén voor één gaan de advocaten naar de hel. Als iemand twee dingen tegelijk wil. (Zie ook: bakken.) Oost-Brab. '84*

een -8- *Hier zit er nog een. Bedoeld werd een ongehuwde moeder. (Spottend gezegde als met het zandstrooien in den herd zand op de buitendeur was gekomen.) (Zie ook: aanbranden.) Aarle-Rixtel (S) 1892*

een (zie: deur -11-) *Nie dur één deur kunne.*

een (zie: duivel -37-) *Tusse twëllef en één zen de duyvels ter been.*

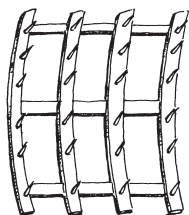
eend (zie: V) *De V van ènd en zwaon brengt vriejs in de laon, mar 'ne kring um de maon betee:kent vriejs van de baon.*

eend (zie: water -21-) *Watter mî zwaon'en en ènden op d're kop dan kömt 'r 'nen hoo:p ree:gen, ree:kent d'r op.*

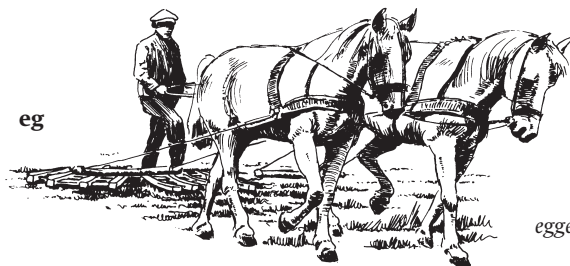
eendenei (zie: gras -1-) *'t Is klaor gras en ende-eijer.*

eendenei (zie: sla -1-) *Allemaal slaoi en enden-eier.*

eendenkop

eg

eggende boer

eendenkop (zie: water -6-) *Da's waoter op 'nne ganzekop.*

eendvogel (zie: kerk -4-) *De kerk is ginnen haas.*

eenentwintig (zie: Driekoningen -4-) *Mè Driekunninge lenge de daag 'nen haneskree.*

eenvoudig *Eenvoudig als een kwezel.* Spreekwoordelijke vergelijking. (Kwezel = vrouw die een vroom leven leidt.) Varianten: *ipv kwezel: nonneke* (Eersel 1892), *duif* (Oost-Brab. 1892), *klaas* (Mierlo 1892), *boer* (Mierlo 1892), *Breugel* (S) 1892

eer -1- *Aan iemand geen eer kunnen behalen.* 1. Bedoeld is een lastig of ondankbaar persoon. Variant: *ipv iemand: iets* 2. een werk dat niet wil vlotten. (Voor 2. zie ook: *begin* -2-.) Alg. Brab. '86

eer (zie: kleren -1-) *Bewaart ow klier en ow ier.*
eer -2- *Da's eer bewaard en koste gespaard.* Dat is eer bewaard en kosten gespaard. Troostwoorden wanneer een genodigde niet komt. Varianten: *ipv eer: moeite; ipv kosten: geld.* (Zie ook: *duivel* -26-.) Alg. Brab. '87

eer -3- *Niks hebbe as oe eer en oe kleeer.* Niets hebben dan je eer en je kleren. Niets inbrengen bij het huwelijk. (Zie ook: *broek* -18-.) Alg. Brab. '87

eer (zie: tandpijn) *Tandpijn is geen pijn, maar peper in je reet dat is pas heet.*

eer -4- *Van binnen de eer, van buiten de kleeer.* Van binnen de eer, van buiten de kleren. In eigen dorp ben je bekend, maar elders word je beoordeeld naar het voorkomen. Varianten: *In 't dorp moet je pronken met je eer, en buitendorps met je kleeer* (Zeeland '48); *Thuis ga je met je eer, op een ander met je kleeer* (Kempenland 1893); *ipv thuis: op het dorp.* (Zie ook: *groot* -1-, *knippen, kop* -8-, *kop* -19-, *lieden* -1-, *luifel, voor* -4-.) Alg. Brab. '87

eer (zie: dak -6-) *Vrijen onder één dak kost eer, mar is 'n gemak.*

eerlijk (zie: op) *Op is op en op is eerlijk.*

Eersel (zie: keuter) *Een Bergeijkse keuter en een Eerselse ruur duren een uur.*

Eersel (zie: wind -9-) *Erselse wijnd is lochten tort.*

Eersel (zie: Steensel) *Steensel is 'n hupke, Knegsel is 'n knupke, Duizel is 'n koffiegat, en Eersel is 'n grote stad.*

eerst (zie: achterste) *Ge moet nie mee 'wen achterste et urst beginne.*

eerste (zie: broek -12-) *Hij is er een van de eerste broek.*

eetpijn (zie: koppijn) *Koppent is eetpent en bökpent is scheetpent.*

eeuw (zie: smid -1-) *'n Smid in de sneeuw, dan duurt de liefde 'n eeuw.*

eeuwig (zie: sterk -1-) *Eeuwig sterk is eeuwig bedelaar.*

eeuwigheid (zie: koe -5-) *'n Koe schijt in een keer meer as zeven mussen in een jaar.*

eg *Onder d'eig zitte.* Onder de eg zitten. Onder de plak zitten; thuis niets te vertellen hebben. (Zie ook: *bezemsteel.*) Kempenland '58

egel *Als 'n egel zich in 't westen ingraaft, komt er 'n zachte winter; als 'n egel zich in 't zuiden ingraaft, volgt er 'n strenge winter.* Als een egel zich in het westen ingraaft, komt er een zachte winter; als een egel zich in het zuiden ingraaft, volgt een strenge winter. Weersvoorspelling. (Voor de zachte winter zie ook: *Anna Sint* -1-; voor de harde winter zie ook: *Allerheiligen* -5-; voor beide zie ook: *vlieg* -3-.) Gerwen '86

egel (zie: stront -9-) *Die lacht nog nie, al kruipt er unne stront tegen de muur omhoog.*

eggen (zie: paard -11-) *As ge mee een oud pèrd moet eggen.*

eggen -1- *Der vèlt nie mee te egge of te teule.* Er valt niet mee te eggen of te ploegen. Er is niets mee aan te vangen. Varianten: *Door kunde me tuilen of egge* (Kempenland '58); *Er valt mi hum te eggen of te eere* (Sint-Oedenrode 1900); *D'r valt nie mee te eren of te eggen* (Maaskant '86). (Eren, teulen = ploegen; of = noch.) (Zie ook: *draad* -3-.) Asten '87

eggen -2- *Het komt wel gef bij 't eggen.* Het komt

wel goed bij het eggen. Als iets niet goed gemaakt is, kan het bij verdere behandeling nog in orde komen. Variant: *ipv gef: goed.* (Zie ook: *koot, rietdekker, zand -5-.*) Oost-Brab. '84

eggen -3- *Van eggen of teulen weten.* Van eggen noch ploegen weten. Dom zijn. Variant: *Van ploegen of eggen weten* (Oost-Brab. '87). (Zie ook: *bijdehand.*) Bergeijk (P) 1894

ei (zie: *ding*) "*Alle ding met vriendschap*", *zei Govert, terwijl hij de eieren bij zijn buurman uit het nest nam.*

ei -1- 'n *Ei in de moor leggen.* Een ei in de ketel leggen. Een pruim tabak nemen. (Zie ook: *meuk.*) Oost-Brab. (Bi) '40

ei -2- 'n *Ei in zun gat hebben.* Een ei in zijn gat hebben. Verwaand zijn. Variant: *ipv gat: kont.* (Zie ook: *bereddering.*) Alg. Brab. '87

ei -3- 'n *Eitje mee in 't korfje leggen.* Ook een eitje in het korfje leggen. Medezeggenschap hebben. (Zie ook: *ei -11-.*) Tilburg (Kn) '60

ei -4- 'n *Goei aei zetten.* Een goed ei zetten. Een meisje flink zoenen. (Zie ook: *dansen.*) Kempenland (B) '58

ei -5- 't *Zijn geen aaiër, al rollen ze.* Het zijn geen eieren, al rollen ze. Het wil niet vlotten; alles gaat even moeilijk. (Zie ook: *begin -2-.*) Tilburg (TT) '73

ei -6- 't *Zulle jong of vaol èijer worre.* Het zullen kinderen of vuile eieren worden. 1. Er zullen kinderen of miskramen van komen; 2. dat zijn de gevolgen van een vrije liefde. Variant: *Dor zulde vaol eijer aflegge* (Nuland '40). (Zie ook: *aanbranden.*) Oost-Brab. '87

ei -7- *Aier of jong!* Eieren of jong! 1. Kiezen of delen. Varianten: ... *of de kloek van het nest* 2. als iemand traag of besluiteloos is (Gemonde '87); *Wa zal 'r kômme: èèr ôfjoong* 3. spottend als iemand een wind laat (Gemert '85). (Voor 1. zie ook: *hebben -3-, hond -4-, kool -4-, middendoor, pisen -2-, schelm, springen;* voor 2. zie ook: *alles -9-;* voor 3. zie ook: *a-b-c.*) Oost-Brab. '50

ei -8- *Da's 'n vaol ei veur 'enne zieke boer.* Dat is een vuil ei voor een zieke boer. Dat is een slechte beurt, iets onaangenaams. Variant: *ipv boer: mens* Oost-Brab. '40

ei -9- *De eieren verloren leggen.* Niet kunnen beslissen oa over de erflating. (Zie ook: *weten -3-.*) Tilburg (TT) '72

ei -10- *Die veul eieren hee, die mokt veul doppen.* Wie veel eieren heeft, die maakt veel doppen. Wie veel geld heeft, kan veel opmaken. Variant: ... *kan veul klutsen* (Mierlo '48); ... *hee veul te klutsen* (Oirschot '88). (Zie ook: *aarde -1-.*) Oost-Brab. '87

ei (zie: *bij -5-.*) *Een bij in de mei is zoo goed als een ei.*

ei (zie: *kus*) *Een kus zonder snor is een ei zonder zout.*

ei (zie: *kip -2-.*) *Een zwarte kip legt ook eier.*

ei -11- *Er z'n ei ook bij slaon.* Zijn ei er ook bij slaan. Er zich ook mee bemoeien. (Een extra ei bij het beslag doen.) Variant: *ipv ei: eike* (Tilburg '86). (Zie ook: *ei -3-.*) Oost-Brab. '40

ei -12- *Et van eier maken.* Het van eieren maken. *Het bont maken.* (Zie ook: *gort, pot -7-.*) Tilburg '87

ei (zie: *zuipen -1-.*) *Ge mot et zuipen om een ei niet bederven.*

ei (zie: *genoeg*) *Genoeg is genoeg, 'n ei is 'n ei.*

ei (zie: *nest -1-.*) *Gén néste, gén èèjer.*

ei (zie: *kloppen -2-.*) *Het klopt als twaalf aaiëren met 'nen mikken boterham.*

ei -13- *Hij gaat bärrevoets aaiërlegge.* Hij gaat barrevoets eieren leggen. Spottend over iemand die op blote voeten loopt. Kempenland (B) '58

ei -14- *Hij legt 't ei in andermans nest, net as de koekoek.* Hij legt het ei in andermans nest, net als de koekoek. 1. Iemand die zich schuldig maakt aan overspel. Variant: *Hij beslacht de koekoek, hij legt altijd z'n eieren in andermans nest* 2. hij profiteert graag van een ander (Maaskant '63). (Voor 1. zie ook: *brief.*) Eerde (Da) '40

ei -15- *Ik zou willen dat ge een aai waart, dan konde ook geleed worden.* Ik zou willen dat je een ei was, dan kon je ook gelegd worden. Tegen iemand die wil rusten. Tilburg (TT) '71

ei -16- *Inzitten over ongelegde aaiër.* Inzitten over ongelegde eieren. 1. Bang zijn zich aan koud water te branden; 2. zich bezorgd maken over zaken die daartoe geen aanleiding geven.

Varianten: *ipv inzitten over: bang zijn voor; Geen zorg hebben voor ...* (Oost-Brab. '90). (Voor 2. zie ook: *buikpijn.*) Oost-Brab. '65

ei -17- *Je moet je eieren niet in één mandje doen.* Je moet niet alles op één ding zetten. Eindhoven '87

ei -18- *M'n ei is uit.* Mijn ei is uit. Ik ben ermee klaar. Variant: *Z'n aei ôp hebbe* (Kempenland '58). (Zie ook: *dak -5-.*) Valkenswaard (KL) '55

ei (zie: *Gertrudis Sint*) *Mi Sinte Geertrui (l7 maart) legt de kieviet zijn eerste ei.*

ei -19- *Nie alles kunnen hebben in een ei.* Niet alles kunnen hebben in een ei. De verwachtingen mogen niet te hoog gespannen zijn. (Zie ook: *big.*) Alg. Brab. '40

ei -20- *Nie kakelen ... eier leggen.* Niet kakelen ... eieren leggen. *Niet praten, maar doen.* Varianten: *Kakelen genoeg, maar navenant geen eieren leggen; Er wordt hil wa meer gekaokeld dan geleet* (Son '44); *Ze leggen nie nagelang ze kakelen* (Tilburg '65); *'t Zijn niet altijd de beste leggers, die 't hardst kakelen* (Ommel '87); *Kakelen is niks, maar eieren leggen* (Oost-Brab. 1892); *Wie kakelen wil, moet eieren leggen* (Knegsel '89);

"Kakelen is altermaal niets, maar eieren leggen", zei

de boer (Nederwetten 1892); “Kaokelen is heng zat”, zi den boer tegen den advekaot, “mèr aaier leggen” (Oost-Brab. '40). (Zie ook: doen -1-.) Oost-Brab. '84

ei -21- Nie weten, waar ge oe aai mot leggen. Niet weten, waar je je ei moet leggen. Onrustig rondlopen. (Zie ook: koe -11-.) Alg. Brab. '87
ei -22- Niet gelegde aaier zijn kaod tellen. Ongelegde eieren zijn moeilijk te tellen. 1. Op beloften kan niet vast gerekend worden; 2. winst kan pas vastgesteld worden, als die gemaakt is; Telt geen eier vur dè ge ze in de nest het (Helmond '87). (Zie ook: geld -11-.) Alg. Brab. '84

ei -23- Nog 'n eike in de moor hebbe. Nog een eitje in de ketel hebben. Een appeltje voor de dorst hebben. (Zie ook: aarde -1-.) Oost-Brab. '90

ei -24- Op èijer lopen. Op eieren lopen. Heel voorzichtig lopen. (Zie ook: hemd -5-, lopen -3-, lopen -6-.) Alg. Brab. '87

ei (zie: kool -7-) Plant men kôl in mei, ze worden zo groot als een ei, maar plant men ze met St Jan (24 juni), dan zo groot als een wan.

ei -25- Te veul eier onder iemand legge. Te veel eieren onder iemand leggen. Iemand, speciaal een kind, te week behandelen. Varianten: Ge moet er nie te veul eier onder leggen want hij broeit ze nie ôt (Kneysel '89); Ge mot em mèr veul èèr onder légge, dan kaande ze vòl (vuil) broeje (Gemert '74); Die ge't mist eier onder legt die broeie ze vuil (Uden '61); “Ik hè'r alt èijer ondergeleed”, zin Mina, “mar hij makte d'r struij af” = ik heb hem altijd verwend, maar hij was er niet dankbaar voor (Maaskant '86). (Zie ook: haan -11-, hand -29-, kind -7-, kont -38-.) Oost-Brab. '87

ei -26- Toch wel eieren kunnen eten, ok al hedde gin kiepe. Toch wel eieren kunnen eten, ook al heb je geen kippen. Seksueel toch wel aan je trekken komen, al ben je niet getrouwd. Varianten: Dè moete mar kenne, eier eten en geen henne (Oost-Brab. '40); ipv kip: hen. Oost-Brab. '85

ei -27- Twaalf eieren en dertien kuikens. Een buitkansje. Variant: “Goewd geboerd”, zin Tinus, “twèlf èijer èn dèrtien kukskes” (Oost-Brab. '87). (Zie ook: slaatje.) Tilburg (TT) '71

ei -28- Wel 'n ei voor zijn gat kunnen braden. Wel een ei voor zijn gat kunnen braden. Iemand die erg bang is. Varianten: 'n Ei in z'n kont gaar kunnen koken (Eindhoven '85); 't Is me wel 'n aai = het is een bangerik (Kneysel '70). (Zie ook: broek -23-.) Oost-Brab. '62

ei -29- Wè zodde gij grote eijer legge, as ge 'n ganzekont had. Wat zou jij grote eieren leggen, als je een ganzenkont had. Wat zou jij veel uitge-

ven, als je in goeden doen was. Oost-Brab. '87
ei (zie: aardappel -12-) Z'n aepel óp hebbe.

ei -30- Z'n ei nie kwijt kunnen. Zijn ei niet kwijt kunnen. Nerveus, onrustig zijn. (Zie ook: briens.) Alg. Brab. '92

ei (zie: nestei) Z'n nestei niet gevonden krijgen.

ei -31- Zij is 'n eij me' 'n tod 'r um. Zij is een ei met een tod erom. Zij is een halfzacht en kwetsbaar persoon. Oost-Brab. (Sw) '90

ei (zie: gezien -3-) Zo geviert ès 'n vaol èij.

ei (zie: vol) Zo vol as 'n pôtje mee pieren.

eierkorf D'ren eijerkörref umschudden. Haar eierkorf omschudden. 1. Ontijdig bevallen; 2. kramen, een kind krijgen. Varianten: ipv omschudden: omstoten, leegschudden (Bergeijk 1892), breken (Oost-Brab. 1892), omgooien (Kempenland '58). (Voor 1. zie ook: kar -18-, pot -13-, wagen -1-; voor 2. zie ook: aftellen.) Oost-Brab. '87

eigen -1- Eigen is geen vòdje. Eigen is geen vodge. 1. De familie is niet niks; een hoge dunk hebben van het eigen bezit. (Eigen = bloedverwant; vodge, todje = lapje, prul, iets zonder waarde.) Varianten: ... ook al scheurde 't tot 'n tòdje (Best '87); Eigen gi veur = familie gaat voor (Oost-Brab. '87). (Voor 1. zie ook: aantrouwen; voor 2. zie ook: varken -17-.) Oost-Brab. '90

eigen -2- Iets òn oew eige hebbe. Iets aan jezelf hebben. 1. Iets in bezit hebben. Variant: 'et Aan oe eigen hebbe, lijk de boer zijnen stokvis; 2. niets hebben (Bergeijk 1894). (Voor 1. zie ook: aarde -1-; voor 2. zie ook: arm -6-.) Alg. Brab. '87
eigen (zie: ander -3-) Urst altijd vur 'n aander schijje, vur ge 't vur oe eige du.

eigen -3- Wie z'n eige bewaort, bewaort gin rotte appel. Wie zichzelf bewaart, bewaart geen rotte appels. Zichzelf verwennen kan geen kwaad; men moet op zijn gezondheid passen. Varianten: Wie z'n èjge bewòort, bewòort chèn ròtte èrpel (Huisseling '58); As ge oe aigen goed doet, dan doe de et gin rotte appel (Tilburg '16). (Zie ook: vriend -6-, waar.) Alg. Brab. '87
eik (zie: tak) 'n Eiken tak is duk nat geworden.
eikel (zie: weer -4-) 't Is goei weer veur de eekel.
eikel (zie: varken -11-) Een blind varken vindt ook nog wel eens een eikel.

eikel (zie: stront -18-) Stront pikke òit 'n èkel.
eikel Valle d'ikkels al vurt fist van Sinte M'chiel (29 september), dan snéj't de winterwènd dalijk dur. Vallen de eikels al voor het feest van Sint Michaël, dan snijdt de winterwind dadelijk door. Weersvoorspelling. (Zie ook: Allerheiligen -5-.) Maaskant (Sw) '86
eikenblad (zie: aardappel -6-) De petrassen kommen nie vur de aoikeblaar.

eikenhout (zie: *pardon*) *Iemend me 'nen aeke pardon betao'le.*

eimaat *Daor is d'n eiment dur 't hooigras gewassen. Daar is de toemaat door het hooigras gegroeid. Een jonger kind uit een gezin is eerder getrouwd dan de oudste broer of zus. (Eimaat of toemaat is de tweede snede van het gras. Als door een te natte zomer het hooi te lang op de wei blijft liggen, groeit het gras door het hooi.) Varianten: Gij laat het gras over den toemet wassen (Deurne '84); Ge moet 't gras nie dur de toemeijt laote waasse (Beek en Donk '76); De eimaat groeit door het gras (Aalst '75); Den toemet over den hoemet (Best '65); Den toemaat onder het hooi uit laten wassen (Neerkant '77); Den eimaat die west (groeit) dur 't aauw gras (Oost-Brab. '40); De toemaat groeit boven het hooi (Tilburg '70, Haarsteeg '54). (Zie ook: *appel -4-*) Oost-Brab. '87*

eind -1- “t Eindje is kort”, ze i de dominee, en hij beet op zijn worst. “Het eindje is kort”, ze i de dominee, en hij beet op zijn worst. Zeispreuk. Reactie op een aansporing om op te schieten. Varianten: “t Einde wordt kort”, ze i de dominee, en hij beet aan een eindje worst (Oost-Brab. 1892); “t Kort al”, zi 't menneke, en hij beet van z'ne worst (Tilburg '69); “Het kort al”, zi den Brok, en hij beet van z'ne worst (Tilburg '69). (Den Brok was een Tilburgse figuur.) (Zie ook: *alles -9-*) Oost-Brab. '58

eind (zie: *officie*) “Alle officies zijn smerig”, ze i de koster, en hij stal de eindjes kaars uit de kerk.

eind -2- “Eind goewd, al goewd”, zin Kaat Knilliej, èn ze kwaamp de kerrek in onder 't leste invvangilliej. “Eind goed, al goed”, ze i Kaat Knilliej, en ze kwam in de kerk onder het laatste evangelie. (Het laatste evangelie is de laatste lezing uit de bijbel in de Latijnse mis.) (Zie ook: *kaars -5-*, *voor -1-*.) Maaskant (Sw) '86

eind -3- *Aan alle einden leven net als een baars.* Aan alle einden leven zoals een baars. Spreekwoordelijke vergelijking. Springlevend zijn. Varianten: *ipv baars: pier, vis, härsländer (hagedis).* Oost-Brab. '58

eind (zie: *klos*) *Alle klöskes lopen eens op 'n end.*

eind (zie: *lullen -1-*) *As lulle worst waar, dan hadde gij 'n heel stuk.*

eind -4- *d'Endjes voortlegge.* De eindjes verder leggen. 1. Een vrijage bevorderen; 2. vaart ergens achter zetten; 3. zich moeten haasten. Variant: *Z'n engde vòrtlègge; Z'n engde bètrekke* (Gemert '76). (Voor 2. en 3. zie ook: *bil -2-*.) Oost-Brab. '71

eind -5- *Dè kenne van ènje toe bietje.* Het kennen van eindje tot beetje. Het door en door

kennen. Oost-Brab. (Sw) '86

eind (zie: *scheut -2-*) *Een eind op scheut zijn.*

eind (zie: *goot*) *Een heel eind uit de goot.*

eind (zie: *lied -2-*) *Een liedje zonder end.*

eind (zie: *kop -18-*) *Et zit er kop ouver änd in.*

eind -6- *Et änd in 'w haand krège en ineens weten waoraf en waoraon.* Het eind in je hand krijgen en meteen weten waaraf en waaraan. Als je het slot weet, dan weet je waar je aan te bent. Oost-Brab. '68

eind -7- *Iemes on z'n eind brenge.* Iemand aan zijn eind brengen. Iemand, in ruil voor zijn geld en goed, tot zijn dood toe verzorgen. Alg. Brab. '87

eind -8- *Niet van 'n gelukkig einde afgesneden zijn.* Niet van een gelukkig eind afgesneden zijn. Veel tegenvallers hebben moeten incasseren. (Zie ook: *hooikar.*) Eindhoven (CV) '84

eind (zie: *heg -5-*) *On 't eind van de heg snijde toch nog 'n stukske.*

eind -9- *Van 't gekke eind komen.* Van het gekke eind komen. Niet normaal zijn. (Het laatste gedeelte van de Hinthamerstraat in Den Bosch wordt zo genoemd, omdat daar de psychiatrische inrichting ligt.) Varianten: *ipv gekke eind: gekkeind; Op 't Hintummerend zitten = gek zijn; Alle gekheid op een änd en alle wijsheid op een stukske* (Den Bosch 1841). Den Bosch (Br) '76

einde (zie: *gebed*) *'n Gebed zonder end.*

einde -1- *'t Eindje van verleng zuuken.* Het einde van het verlengen zoeken. Blijven uitstellen. Varianten: *Het touwtje van verleng; Dä's e liejke zonder änd (Kempensland '58).* (Zie ook: *vertrek.*) Oost-Brab. '87

einde (zie: *pastoor -5-*) *Als de pastoors niet meer vragen en de boeren niet meer klagen dan is het einde der dagen.*

einde -2- *An z'n leste engt zèn.* Aan zijn laatste einde zijn. Niet lang meer te leven hebben. (Zie ook: *aardappel -7-*.) Helmond (HD) '87

einde (zie: *been -11-*) *Het achterste been bijtrekke.*

einde (zie: *prent*) *Met twee op 'n prentje, vlug aan 'n endje.*

einde -3- *Tène zèn.* Aan het einde zijn. 1. Kaartterm. De laatste troef of laatste kans verspeeld hebben; 2. erg moe zijn. (Het einde zijn de kleine troefkaarten.) Varianten: *Teine aojem zèn; Iemand nie tenge kriegen* 3. iemand niet klein krijgen (Beek en Donk '76). (Voor 2. zie ook: *troef -2-*, *tuiet*; voor 3. zie ook: *draad -3-*.) Oost-Brab. '87

einde -4- *Tèene moo't, tèene geld.* Het einde van de maat is het einde van het geld. Als iets bij maat verkocht werd; op is op; als de voorraad op is, brengt hij niets meer op.

Varianten: *t'Enge maat, t'enge geld* (Peelland 1892); *Tenge maat, tens geld* (Aarle-Rixtel '76). (*Tenge* = aan het einde.) Oost-Brab. '87

einde -5- *Vier enden melken*. 1. Ipv een koe twee geiten hebben; 2. niet voor zijn armoede uit durven komen. (Een koe heeft vier spenen, een geit heeft er twee.) (Voor 1. zie ook: *driespeen*; voor 2. zie ook: *armoede* -8-) Sint-Oedenrode (AB) '65

Eindhoven (zie: *hond* -11-) *Beter 'ne Loonse hond dan 'ne Veldhovense mens*.

ekster -1- *Al wè van eksters komt, dè huppelt gèèr*. Alles wat van eksters komt, dat huppelt graag.

1. De appel valt niet ver van de boom; 2. de natuur gaat boven de leer. Varianten: *De ekster kan het huppelen niet laten* (Oost-Brab. '86); *Wor ge-èkstert wordt, d'r huppelt ut* (Bergeijk '84); *Al wà van kraaien komt, leert huppelen* (Valkenswaard '84); *Ge leiert een auwe kraai ut huppelen nie af* (Aarle-Rixtel '87). (Zie ook: *kind* -9-, *kuiken, lam, muis* -9-, *os* -11-, *pereboom, pot* -19-, *vijg*.) Oost-Brab. '87

ekster -2- *As 'n ekster vlugge jongen heeft, zet-ie ze op de rand van het nest*. Als een ekster vlugge jongen heeft, zet hij ze op de rand van het nest. Ouders doen veel moeite om kinderen vlug getrouwd te krijgen. Variant: *Een vogeltje is vlug als het uit kan vliegen* (Sint-Oedenrode 1900). (Zie ook: *dochter* -1-; voor het beeld zie ook: *nest* -8-) Eindhoven (Pa) '82

ekster (zie: *boeren*) *Boeren met een geit en een ekster*.

ekster (zie: *markt* -3-) *Daags nao de mert komen, net as Jan mee z'n eksters*.

ekster -3- *Er is 'n ekster uit z'n gat gevlogen*. Er is een ekster uit zijn gat gevlogen. Een gierigaard die plotseling iets geeft. Varianten: *ipv gevlogen: geschoten*; *ipv ekster: kraai, uil*; *Er is een kraai uit z'n kont gevlogen*; *Er vliegt een uil uit zijn gat* (Eindhoven '84). (Zie ook: *appelboor*.) Oost-Brab. '83

ekster (zie: *gapen*) *Gapen als een oven*.

ekster -4- *Ik zal oe 'n andere ekster wèzen*. Ik zal je een ander eksternest wijzen. Een andere weg (manier) wijzen. (Vroeger hield men tamme eksters.) Variant: *... die ge nie weet te houwen* (Helmond '87). Peelland '87

ekster (zie: *jaar* -8-) *In 't jaor nul, toen de eksters nog gèèn kont han en dêur d'r ribben skete*.

ekster (zie: *schijten* -7-) *Schijte as een reiger*.

ekster (zie: *zeker spelen*) *Zeker spelen zoals Klaas met zijn hikster*.

eksternest 't *Is hier beter ès in 'nmen eksternest*. Het is hier beter dan in een eksternest. Opmerking als het ergens behaaglijk is. Oost-Brab. '87

eksteroog (zie: *schuld* -3-) *Skuld hedde nèt zohendig ès eksteroog*.

el (zie: *alles* -1-) "*Alles met mate*", *zei de kleermaker, en hij sloeg de vrouw met de el*.

el *Gin zeuve el geschoten hebben*. Geen zeven el geschoten hebben. Tegenspoed gehad hebben. (*Schieten* = weven; *el* = een oude lengtemaat.)

(Zie ook: *smet, vat* -3-) Zeelst '86

el (zie: *slecht* -3-) *Zo slecht als katoen van 'n cent 't el*.

elastiek *D'n illestiek ister vort uit*. De rek is er uit. 1. Iemand is oud en stijf; 2. de grens van voorstellen financieel of anderszins is bereikt. (Voor 1. zie ook: *kop* -11-, *schrapp, schutter, vos* -2-, *vos* -4-) Oost-Brab. '87

elf -1- *Dè zen de elfooge nie*. Dat zijn de elf ogen niet. Daar is weinig kans op. Tilburg (D) '16

elf -2- *Ge gaat er geen elf uur mee luien*. Je gaat er geen elf uur mee luiden. 1. Mensen die men lastig vindt; 2. personen die zich niet gemakkelijk voor het lapje laten houden. (Voor 1. zie ook: *kamizool, karnemelk* -1-, *melken, prut, steel*.) Alg. Brab. '90

elf -3- *Nie vur half elf afgaon, en dan nog heel dun*. Niet voor half elf naar de wc gaan, en dan nog heel dun. Gierig zijn. Varianten: *Niet voor half elf schijten, en dan nog mar dun* (Den Bosch '73); *Die poept nie voor elven, en dan is het nòg dun* (Eindhoven '84); *Kak, kak is kakken voor 's morgens negen uur, en dan is 't nog mar dun* (Eindhoven '86). (Zie ook: *appelboor*.) Alg. Brab. '87

elf (zie: *spuit*) *Spuit elf geeft ook modder*.

elfde (zie: *gebod*) *Houd wa ge het en vat wa ge krijgje kunt; da's 't elfde geod*.

Elisabeth (zie: *Vrouw OL* -5-) *Ons-Lief-Vrouwke, gift'm nog 'n douwke!*

elleboog *Met de ellebogen op de knie kan men schijten vur drie*. Met de ellebogen op de knie kan men schijten voor drie. Variant: *Hier moet ge maar drukken dan zal het wel lukken; met de(n) elleboog op de knie dan kunt ge kakken tegen drie* (opschrift op privaat) (Nederwetten 1892). Tilburg (D) '16

els (zie: *meitak*) *De meitak steken*.

elsenklok *Heurt, den elsenklok die slaat*.

Hoort, de elsenklok die slaat. Het slaat elf uur. Geldrop '55

Elshout (zie: *Herpt*) *Van Herpt loopt er 'n paadje naar Elshout*.

elzenblad *Es de elzeblaajkes zo groot zen ès 'ne cent, dan meude pas skofte*. Als de elzenblaadjes zo groot zijn als een cent, dan mag je pas schaften. Dan waren de dagen zo lang dat er 's middags een schafttijd ingelast kon worden. De boerin moest de namiddagkoffie verzorgen voor al haar huisgenoten. Varianten: *Als 't elzeblad 'n dubbeltje groot is, krijgt de scheper 's*

namiddags z'nen boterham wêêr (Wintelre 1892); *Als de blaadjes van de heg zo groot zijn als een cent, mag je 's middags slapenstijd houden* (Waalre '87). (Zie ook: *afkomst, dutje.*) Oost-Brab. '87

elzenhout (zie: *haar -18*) Rood haar en elze-hout zijn zelden op goede grond gebouwd.

emmer (zie: *boer -28*) Als ge 'n boer bestuit, sneeuwt het in z'n emmer.

emmer -1- De emmer in de put laten vallen.

Moeten trouwen. Variant: *In d'n emmer geschetten hebben* (Alg. Brab. '87). (Zie ook: *aanbranden.*) Oost-Brab. '82

emmer -2- Door de emmer gezakt zijn. 1. Schuld bekennen; 2. schuld toegeven. (Voor 2. zie ook: *boer -4.*) Nederwetten (S) 1892

emmer -3- Et snuwt in zonnen emmer. Het sneeuwt in zijn emmer. *Het gaat hem voor de wind.* (Zie ook: *goot, Heer OL -8., vooruitvliegen, zeil -1.*) Eindhoven '84

emmer (zie: *kalf -13*) *Het kalf schet in de emmer.*

emmer -4- In den emmer geschetten hebben.

In de emmer geschetten hebben. Buiten-echtelijk zwanger zijn. (Zie ook: *aanbranden.*) Alg. Brab. '90

emmer -5- In zijn emmer duiken. Naar bed gaan. (Zie ook: *iepert, pijp -9., poetszak, Rugdijk, schelft -2., slet, vod -3.*) Boxtel (Do) '84

emmer -6- Neven den eemer kalven. Naast de emmer kalven. Iets verkeerd doen; letterlijk als de koe na de geboorte van een kalf geen melk geeft. Oost-Brab. '78

emmer -7- Nie in enen emmer zónder bojem melken.

Niet in een emmer zonder bodem melken. Goed op zijn bezittingen passen. (Zie ook: *mand -3.*) Oost-Brab. '78

emmer (zie: *hond -41*) *Nou gaat de hond de Peel op.*

emmer -8- Over d'n emmer rake. Over de emmer raken. Over zijn toeren raken. Oost-Brab. (Sw) '86

emmer (zie: *tekeergaan*) *Tekeergaan als 'n blikken emmer.*

emmer (zie: *vrouwentranen*) *Vrouwentranen... een kwartje de emmer.*

emmer (zie: *koe -42*) *Wat baat het als een koe goed geeft en ze slaat de emmer melk met de staart om.*

Empel Empel en Gewande heb ik in mijn handen, maar Kessel en Maren, daar moet ik nog over plukharen. Deze uitdrukking wordt toegeschreven aan de kikvors. (*De kikvorslanden*; zo worden de laaggelegen polders rond Den Bosch genoemd, eertijds stroomgebied van de Beerse overlaat, waarin Empel en Gewande liggen. De boeren die er wonen heten *kikvorsen*. Kessel en Maren zijn hoger gelegen en daardoor geen natuur-

lijk kikvorsland.) (*Plukharen* = vechten.) (Zie ook: *duivel -36.*) Oss (DW) '49

en toen *En toe, staak ik de neus terin en toe was 't toe.* En toen stak ik de neus erin en toen was het toe. Reactie op het herhaald gebruik van: "En toen". Oeffelt (S) 1892

eng (zie: *boer -23*) 'nen Boer stao aaltij veuls te eng.

eng (zie: *boren*) Te eng geboord zijn.

eng *Zo eng dè ge mekaar niet kunt wijken.* Zo eng dat je elkaar niet kunt ontwijken. Je moet elkaar wel zien of je wilt of niet. Oost-Brab. (Bi) '40

engel -1- 'n Engelke m' een duvelke moete vatte.

Een engeltje met een duveltje moeten nemen.

1. Moeten geven en nemen; 2. moeten schipperen. (Voor 1. zie ook: *schijten -5.*) Oost-Brab. '40

engel (zie: *vrouw -5*) 'n Zatte vrouw is 'n engel in bed.

engel -2- 't Is 'ne schone engel in den himmel. Het is een mooie engel in de hemel. Troost bij de dood van een (klein) kind. (Zie ook: *kind -24., luier, misse, wereld -2.*) Alg. Brab. '87

engel -3- 't Is alsof er een engeltje over je tong pist. Het is alsof er een engeltje over je tong pist. Spreekwoordelijke vergelijking. Spijs en drank zijn heel lekker. Variant: *... met een fluwelen sok over oew hart aait* (Tilburg '64).

(Zie ook: *Jan -1., spul -3., suiker.*) Alg. Brab. '87

engel -4- Als de engeltjes luien motte niet in de processie gaan. Als de engeltjes luiden moet je niet in de processie gaan. Als het ergens goed is moet je niet naar een ander gaan. (Zie ook: *brood -15.*) Roosendaal (VD) '76

engel -5- Als een engel uit den himmel komen. Als een engel uit de hemel komen. Als geroepen komen. Alg. Brab. '87

engel -6- Als je over een engel spreekt, hoor je z'n wieden ruisen. Zeiden de nonnen voor *Als je over de duivel spreekt, trap je op zijn staart.*

Variant: *ipv wieden: vleugels.* (Zie ook: *duivel -20.*) Alg. Brab. '86

engel -7- Door een goeie engel gediend zijn. Door een goede engel gediend worden. 1. Veel geluk gehad hebben. Variant: *Een goede engel-bewaarder gehad hebben 2. aan een ongeluk ontsnapt zijn* (Alg. Brab. '87). (Voor 1. zie ook: *boer -45.*) Oost-Brab. '72

engel (zie: *blij*) *Zu blej as e voltje.*

Engel des Heren (zie: *kaak*) *Hij kan met de kaken wel brood snijden.*

Engel des Heren (zie: *oor -5*) *Hij kan met z'n oren de Engel des Heren kleppen.*

Engeland (zie: *kat -10*) *As ge de kat nor Engeland stuurt, dan mauwt ze as ze terugkomt.*

Engeland *Van Engeland zijn.* Gierig, vrekkelig zijn. (Waarschijnlijk terug te brengen op een

Engeland

persoonsnaam.) Varianten: *Betaolen is Engels* = betalen kent hij niet; staat niet in zijn woordenboek; *Dat is Frans bij hun* (Oost-Brab. 1892). (Zie ook: *appelboor*.) Kempenland (B) '58

engelbewaarder (zie: *engel -7-*) Door een goeie engel gediend zijn.

Engels (zie: *duivel -5-*) "Klaverimus", zei de duivel, en hij sprak Engels.

enggat (zie: *boer -38-*) Da ste ginnen boer int venster.

engt (zie: *einde -2-*) An z'n leste engt zèn.

Enschot (zie: *toren -1-*) 't Wordt tijd dat ze de toren van Knegsel binnen zetten.

entel Op 'n entel gooien. Op een entel gooien.

1. Provoceren, ruzie zoeken; 2. het op een akkoordje gooien. (*Entel* komt van het werkwoord *entelen* = provoceren. Het wordt in Tilburg en omgeving gebruikt.) Variant: *Den entel ruiken*; 3. twist zoeken (Sint-Oedenrode 1900). (Voor 1. en 3. zie ook: *gevel*, *hond -20-*, *kapsie*, *onweer*, *opkopen*, *stormweer*, *vuur -7-*.) Tilburg (TT) '72

entre-deux *Ick ben interdeus, niet te Paeps, noch te Geus*. Ik ben *entre deux*, niet te Paaps, noch te Geus. Ik ben noch het een, noch het ander. Antwoord op de vraag: "Hoe gaat het?" Variant: *Intredus maken* = in verarring brengen (Woensel '62). Oost-Brab. (Ro) '39

entre-deux (zie: *hoe gaat*) *Ick ben interdeus, niet te paeps, noch te geus*.

epistel (zie: *evangelie -3-*) *Het is alles geen evangelie, er lopen ook epistels door*.

Epscheuten (zie: *Wie zijn*) Van Epscheuten.

erdkar (zie: *kar -18-*) *Ze heet de kar omgegooid*.

ereafdeling *Vloeken in de ereafdeling*. Goed vloeken. (Zie ook: *God -25-*, *Kaatsheuvel -3-*, *mond -5-*, *paternoster -1-*, *vloeken*, *vuur -11-*, *Waalwijk -2-*.) Tilburg (TT) '64

eren (zie: *geestelijke*) *As ge de gistelijken wilt eren, moete er nie mee verkeren*.

eren (zie: *eggen -1-*) *Der velt nie mee te egge of te teule*.

erf *Op iemands erf nie gewasse zijn*. Op iemands erf niet gegroeid zijn. *Niet uit iemands koker komen*; daarmee niet opgevoed zijn. Varianten: *Dè's op èige misse nij gewaasse* (Maaskant '86); *Tis nie op oewen erf gewassen* bedoeld is: gedragen kleding. Oost-Brab. '84

erfenis (zie: *big*) 'n *Klocht bagge* en 'n *èrfernis* moete *nij telle vurdè ge ze in oewe zak he't*.

erfenis (zie: *duivel -10-*) *As de duuvel 'n ziel en de pastoor 'n erfenis hee, dan zijn ze allebei reddeloos verloren*.

erfenis (zie: *weer -12-*) *Goei weer um errefshauws te haauwe*.

erfhuis *Grötjes erfhuus*. *Grootjes erfhuus*. *Onder-*

linge verkoping bij arme mensen, op zondagmiddag, zonder notaris. (Zie ook: *boedel*.)

Tilburg/Bergeijk/Gemert '90

erg (zie: *Jorisstraat St*) "Zonder erg" zit in de St Jorisstraat.

erg (zie: *Breda*) *Die er geen erg in hebben, die hebben ze in Breda het liefste*.

erger *Da's tege d'n èrger*. Dat is tegen de erger. *Waarschuwing als zich iets onverwachts voordoeft dat mooier lijkt dan het is*. Variant: *Da zal tege d'n erger zèn*. Alg. Brab. '87

ergst 't *Op z'n ergst krijgen*. Het op zijn ergst krijgen. *Zich laten meeslepen door drift*. (Zie ook: *driftig*.) Berlicum (MG) '36

erven *Erven rijmt op sterven, maar 't volgt niet altijd*. Erven rijmt op sterven, maar het volgt niet altijd. (Zie ook: *sterven -7-*.) Oost-Brab. '79

erven (zie: *nering*) *Nering is geen erven*.

erwt (zie: *boerin -1-*) "'t Is grof en groot", zee de boerin, en ze snuffte erten.

erwt (zie: *scheet -1-*) 'n *Poolse scheet moeten laoten*.

erwt (zie: *boon -1-*) *As ge in de bonen zijt, komde ooit in de erwten terecht*.

erwt -1- *D'r moet iemes de erten ophebben*. Er moet iemand de erwten op(gegeten) hebben. Iemand moet het gedaan hebben; het geld uitgegeven hebben. Oost-Brab. (Bi) '40

erwt -2- *De erte deur de bone laote lope*. De erwten door de bonen laten lopen. *Zich vergissen; niet opletten wat men doet*. (Zie ook: *hen -10-*.) Oost-Brab. (Bi) '40

erwt -3- *Een erwt op 'n plankske*. Een erwt op een plankje. *Armoede*. (Zie ook: *hoed -2-*, *jaar -4-*, *muis -1-*, *muis -3-*, *neer*, *olie -2-*, *omhebben*, *schoen -1-*, *sneeuw -2-*, *stoken*, *turfbak*, *visser*, *vlees -3-*.) Schijndel (VR) '84

erwt -4- *Erten dorsen en alles proberen*. Erwten dorsen en alles proberen. *Alles aan willen pakken zelfs het vervelendste werk*. (*Erwten dorsen* is "rotwerk"!.) Aalst '89

erwt -5- *Ge kunt geen erwt op een plankje spijkereen*. Je kunt geen erwt op een plankje spijkereen. Je kunt die opdracht niet uitvoeren. (Zie ook: *beerton*.) Eindhoven (ED) '84

erwt (zie: *spurrie -4-*) *Ge kunt spurrie in oew ore zaaie*.

erwt (zie: *zand -3-*) *Gezaaid in 't zand, bonen in de hand*.

erwt -6- *Twee ertjes op 'n plank*. Twee erwtjes op een plank. *Bedoeld is een meisje dat nauwelijks borsten heeft*. (Zie ook: *molshoop*.) Alg. Brab. '87

erwt (zie: *huwelijk -3-*) *Voor een tweede huwelijk mag de man niet langer vrijen als een erwt van de trap valt*.

erwt -7- *Wie erte wil ète, moet de mert nie vergète.* Wie erwten wil eten, moet maart niet vergeten. Boerenregel die de zettijd van de erwten aangeeft. Varianten; *Wie erwten wil winnen, moet in mert beginnen; zette ze in de mei, dan hedde stro en erten allebei* (Kempenland '81); ... *moet in sprokkel beginnen, zet ze diep en mest ze niet* (Zeelst 1892); *Erwten moeten vur Posse gezet worren* (Reusel '76). (Zie ook: boon -5-) Oost-Brab. '78

erwt -8- *Z'n erte uithebben.* Zijn erwten eruit hebben. 1. Met de erwtenoogst klaar zijn; 2. bij iemand uit de gratie zijn; 3. niet meer meetellen; 4. aan het eind van zijn mogelijkheden zijn. Varianten: *Z'n errepel erges uithebbe* (Sint-Oedenrode 1900); *Z'n boontjes uithebben* (Eindhoven '75). (Voor 2. zie ook: *uitzwaaien*; voor 3. zie ook: *kaars* -6-, *verdust*; voor 4. zie ook: *arm* -4-) Alg. Brab. '87

erwt (zie: *slijk* -3-) *Zaaide mee slik, dan edde niks; zaaide mee sant, dan edde 't in oe ant.*

erwtensoepp (zie: *mottig*) *Mottig alsof er erwten op zijn gezicht gedorsen zijn.*

Esbeek (zie: *Beek*) *Over Beek en Esbeek naar Poppel gaan.*

eten (zie: *wijf* -1-) "*t Is altij iet*", *zei 't wijfke, "d'n ene is nie goed gezeten en de ander is nie goed gescheten."*

eten (zie: *Oosterhout* -1-) "*Eerst eten*", *zeggen ze in Oosterhout.*

eten (zie: *man* -5-) 'n *Man mag alles eten, maar niet alles weten.*

eten (zie: *kers* -1-) 't *Is krek as mî kerze ète: as ge inhaawend de beste vat, blie-t-r mar ein over.*

eten (zie: *sop*) 't *Is sop en gekookt eten.*

eten -1- *A's ge vuil èt, dan bende te leulek a's ge deud bent.* Als je veel eet, dan ben je te lelijk als je dood bent. Waarschuwing tegen te veel eten. Oost-Brab. '58

eten (zie: *braden*) *Braden zoals men 't eten wil.*

eten -2- *Die nie zat vrèt, zal ook nie zat lekken.* Die niet genoeg eet, zal ook niet genoeg likken. Het weinige (dat door likken verkregen zou worden) zal hem ook niet baten. Varianten: *Wie z'n eigen niet vet eet, zal z'n eigen ook niet vet lekken* (Aarle-Rixtel '76); *Ge kunt oe wel dik eten, maar nie dik lekken* (Eindhoven '84). Oost-Brab. '84

eten (zie: *grif*) *Dè hedde net zoû grif az ete!*

eten -3- *Eerst eten, dan zeveren.* Eerst eten, dan kwijlen. Eerst leven dan filosoferen. (Zie ook: *eten* -7-, *neus* -12-) Tilburg (TT) '72

eten (zie: *verteren*) *Er wordt nie verteerd, nave-nant er verdiend wordt.*

eten -4- *Eten als 'nen spaojer.* Eten als een spitter. Spreekwoordelijke vergelijking. Veel eten.

Varianten: *ipv spaojer: delver* (Bergen op Zoom 1897), *schupspaaier* (Kempenland '58), *weerwolf* (Boxmeer 1892), *heimaaijer, wolf, varken, zeug.* (Zie ook: *gat* -18-, *hond* -38-, *kanis, kar* -12-, *kont* -36-, *Mechelen, mest* -2-, *onverdoens, pap* -4-, *partij, teen* -2-, *tering, vreten, windei, zand* -4-) Alg. Brab. '87

eten -5- *Eten als een kribbebijter.*

Spreekwoordelijke vergelijking. Een lastige, kleine eter zijn. (Een *kribbebijter* = paard dat door slechte spijsvertering stuiptrekkingen heeft en daarom in de kribbe (voerbak) bijt.) Kempenland 1894

eten -6- *Eten da ge zwit en werken dat ge kouw krijgt, da zijn de gerechtse.* Eten dat je zweet en werken dat je het koud krijgt, dat zijn de waren. Slecht personeel. Uit de tijd toen de meiden en knechts bij de boer in de kost waren. Varianten: *Eten da ge zweet, d'es den aard van den luilakker* (Oost-Brab. '40); *Veel vreten, grote hopen schijten, maar werken Frans* (Steenbergen '92). (Zie ook: *bakpan*.) Oost-Brab. '87

eten -7- *Eten en drinken houdt lijf en ziel bijeen.* Eten en drinken blijven levensbehoeften. (Zie ook: *eten* -3-) Oost-Brab. (S) 1892

eten -8- *Eten, bidden, pissen en naar bed.*

Volgorde als de kinderen naar bed moeten. Varianten: *Es ge gegeten het en gebid, meugde schijte waar ge zit* (Kempenland '86); *Allee, bidden, plassen en naor bed* (Eindhoven '84). (Zie ook: *spijs*.) Alg. Brab. '87

eten -9- *Ge kunt wel alleen eten, maar niet alleen werken.* Je kunt wel alleen eten, maar niet alleen werken. Men moet goed voor het personeel zijn. Nuenen (VO) '83

eten (zie: *alles* -14-) *Ge meugt wel alles ete, maar niet alles wete.*

eten (zie: *nemen*) *Ge moet 't nemen zo 't kunt.*

eten (zie: *strijken*) *Gestreiken en gemeite is gaauw geëite.*

eten (zie: *wegen*) *Gewegen en gemeten is gauw geëten.*

eten (zie: *drinken*) *Goed drinken, eten is ok duur!*

eten -10- *Het eten niet meer op kunnen.* Spoedig moeten sterven. (Zie ook: *aardappel* -7-) Oost-Brab. (S) 1892

eten (zie: *lullen* -2-) *Hij lult goed, maar hij vreet beter.*

eten (zie: *verstand* -5-) *Verstand hebben van gekookt eten.*

eten -11- *Wa goed èt, dè goed schèt.* Wat goed eet, schijft goed. Gezond eten laat het lichaam goed functioneren. (Zie ook: *kei* -4-, *zand* -2-) Kempenland (Kr) '84

eten (zie: *balkenbrij*) *Wie op 'n aander bulling eet, die weet nie wat erin steekt.*

eten

eten (zie: praten -4-) *Ze zullen langer van me praten dan van me eten.*

eter *Flugge eters zijn vlugge werkers. Bij het inhuren van een knecht placht de boer daarop te letten. Variant: 'n Knecht moete ge uurst te ete vraoge eer dè ge um huurt (Peelland '87). (Zie ook: hand -27-.) Alg. Brab. '87*

Etten (zie: wind -1-) *"De wind van Aalst deugt niet", zeggen ze in Waalre.*

Etten *In Etten eten ze luizen met gouden verketten. In Etten eten ze luizen met gouden vorken.*

Woordspeling. 1. Het is vermoedelijk een beschimping van de Ettense hovaardigheid; 2. men scheidt op over dingen die elders reeds lang bestaan; dat valt je als vreemdeling sterk op. (Voor 1. zie ook: rijksdaalder, uiterste, Valkenswaard, Waalwijk -1-, Waalwijk -3-, wind -9-; voor 2. zie ook: nieuws.) West-Brab. '53

Etten (zie: komen uit) *Uit de liste mis komen en van niks weten.*

etter (zie: zuiver) *Zo zuiver as 'n oog vol materrie.*

Eva (zie: zaterdag -3-) *De zaterdag is nooit zo koad, of de zon die schijnt 's vruug of laot.*

evangelie (zie: eind -2-) *"Eind goewd, al goewd", zin Kaat Knilliej, èn ze kwaamp de kerrek in onder 't leste invangilliej.*

evangelie -1- *Aauw waifs evangelies. Oude-vrouwen-evangelies. Verhalen uit de oude tijd; bakerpraatjes. Variant: Dat is het evangelie van het spinrokken (Oost-Brab. '85). (Tijdens de spinavonden op de boerderijen werden veel oude verhalen verteld.) (Zie ook: spinning.) Tilburg (D) '16*

evangelie -2- *Ene van het lange evangelie. Iemand van het lange evangelie. Een langdradige spreker die de toehoorders verveelt. (Zie ook: alles -9-.) Oost-Brab. '84*

evangelie -3- *Het is alles geen evangelie, er lopen ook epistels door. 1. Het is allemaal geen waarheid wat hij zegt; 2. het is niet altijd vreugde in het leven. (Met evangelie wordt hier bedoeld het gedeelte uit een der vier boeken, die het leven van Jezus beschrijven, dat in de mis wordt voorgelezen. Epistel: het gedeelte uit brieven van de apostelen of een ander deel uit de H. Schrift dat voorafgaat aan het evangelie.) Variant: Da's geen evangelie (Alg. Brab. '87). (Voor 1. zie ook: aap -3-.) Alg. Brab. '78*

even *Ut is mèèn um ut even of ik vur mun bed lig of erneve. Het is mij om het even of ik voor het bed lig of ernaast. Het is lood om oud ijzer; beide keuzemogelijkheden zijn even slecht. (Zie ook: geld -3-, knuts, toet -3-.) Stiphout (HD) '87*

ezel (zie: bok -4-) *'t Is frut mee den bok.*

ezel -1- *Beter van een ezel wel gedragen dan door*

een paard in het zand geslagen. Beter door een ezel goed gedragen dan door een paard in het zand geslagen. Beter met minder tevreden zijn, dan door grote ambities mislukken. (Zie ook: bruid -8-.) Tilburg (TT) '71

ezel (zie: paard -13-) *Bij 'n pèrd moete aachter en bij 'n jong meid veur e'weg blijven.*

ezel (zie: wereldwonder) *De drijf miraokele van de werreld zen: 'n hen drinkt en pist nie; e kerneen drinkt nie en pist wel; dät enen eizel öt e rond gat drikèntige moppe lut valle.*

ezel (zie: paard -19-) *De paarden verdienen de haver en den ezel krijgt ze.*

ezel -2- *Ezels, kwezels en notebomen moeten mee slaag worden goedgeemaakt. Ezels, kwezels en notenbomen moeten met slaan worden goedgeemaakt. Stugheid moet men met hardheid bestrijden. (Noten werden niet geplukt maar afgeslagen.) Varianten: Enen nootenbòm, enen eezel èn en wéjf moette sméér (slaag) hébbe, anderz doen zet nie (Huisseling '58); 'n Kwezel en 'nen ezel en 'n noot - as 't gin gròt is dan moette ze geven op d'r verdommenis (Tilburg '72); Ezels, kwezels, en notebomen moeten slaag hebben (Alg. Brab. '87); Sleeg krijge ès de notenboom (Oost-Brab. '87). Oost-Brab. '78*

ezel -3- *Ge kunt een ezel nog wel naaien, als ge z'n oren maar vasthoudt. Je kunt een ezel nog wel naaien, als je zijn oren maar vasthoudt. Alles kan! (Zie ook: alles -6-.) Waalre (MP) '82*

ezel -4- *Ge wet noit hoe enen eizel z'ne start stekt. Je weet nooit wat de staart van een ezel doet. Men weet nooit hoe iets kan lopen. (Zie ook: alles -6-.) Kempenland (B) '58*

ezel (zie: wil -2-) *Jouw wil staat achter de deur.*

ezel (zie: kijken -10-) *Kijken als een ezel die in 't stro staat te zeiken.*

ezel (zie: lachen -4-) *Lachen as unnen hond dè mosterd hee gevèrte.*

ezel -5- *Mie den ezel vaare. Met de ezel rijden. Zwaar werk verrichten. (Ezelen = hard moeten werken.) (Zie ook: aflat.) Griendtsveen (Cr) '81*

ezel (zie: oor -11-) *Oren hebben als een ezel.*

ezel -6- *Van 'nen ezel over de halfdeur gewipt zijn. Door een ezel over de halve deur gewipt zijn. Een buitenechtelijk kind zijn. Varianten: Van enen eizel ouver 'n (de) half deur gescheite zen (Kempenland '58); Door 'nen ezel over 'nen draai-boom gescheten zijn (Oost-Brab. 1892); Door 'n ezel op 'n jaarmarkt gescheten zijn (Oost-Brab. '87). (Zie ook: bakken.) Tilburg '70*

ezel (zie: os -12-) *Van den os naar de ezel sturen.*

ezel (zie: man -28-) *Waachten op 't menneke mee den ezel.*

ezel (zie: werken -4-) *Werken als een muilezel.*

ezel -7- *Wie als ezel geboren is, zal nooit als paard sterven. Iemands talenten zijn bepalend voor wat hij wordt. Varianten: Ge zijt ezel geboren en ezel zult ge sterven (Knegsel '89); Wie als haan geboren is, moet geen stier willen zijn (Hulsel '90). (Zie ook: dubbeltje -2-) Alg. Brab. '87*

ezel -8- *Wie enen ezel rijdt, moet ook ieder jaar 'nen koop hout pachten. Wie een ezel rijdt, moet ook ieder jaar een koop hout pachten. Het een hoort bij het ander. (Een ezel en zijn berijder worden voor dom aangezien; de laatste denkt zelfs brandhout dat te koop wordt aangeboden, te kunnen huren.) (Zie ook: bijdehand.) Tilburg (TT) '69*

ezel (zie: koppig) *Zo koppig als een ezel.*

ezel (zie: stom) *Zo stom zijn als 't paard van OL Heer.*

ezelen (zie: ezel -5-) *Mie den ezel vaare.*

ezelskont (zie: haar -18-) *Rood haar en elzehout zijn zelden op goede grond gebouwd.*

f

fabriek (zie: lullen -1-) *As lulle worst waar, dan hadde gj 'n heel stuk.*

fabrikant *De fabrikaant en de pastoor, die lopen in dezelfde voor.* De fabrikant en de pastoor, die lopen in dezelfde voor. Die hebben dezelfde opvattingen. (*Een voor = een ploegsnede.*) (Zie ook: arm -5-, hond -29-) Tilburg (TT) '73

falie (zie: kuiken) *De kuikens hebben de falie om.*

falie *Iemand aan zijn follie trekken.* Iemand aan zijn falie trekken. 1. Iemand achter zijn vonden zitten; ter verantwoording roepen. Variant: *Op z'n falie gehad hebben* 2. een pak slaag gekregen hebben (Alg Brab. '90). (*Falie zwarte sluierdoek, die in de rouwperiode, maar ook bij de kerkgang door de vrouw over haar kleding werd gedragen.*) (Voor 1. zie ook: borst; voor 2. zie ook: broek -14-) Tilburg (TT) '70

falie (zie: fip) *Tussen de fip en de falie.*

falievrouw *Hij is 'n echte follievawer.* Hij is een echte falievrouw. Hij is een schijnheilige, een huichelaar. (Zie ook: blok -2-, Fanny, fijn, God -5-, godsblok, Heer OL -1-, Heer OL -9-, kont -23-, man -26-, mooiprater, schaduw, stroopkwast, vat -2-, wijwaterpisser.) Tilburg (TT) '65

falie -1- *"Ik wil 's weten of de f'miliej al sløpt", zin d'n boer, en lej kiejk in de verkeskoi.* "Ik wil eens weten of de familie al slaapt", zei de boer, en hij keek in de varkenskooi. Zeispreuk. Maaskant (Sw) '90

familie -2- *As che iemmant in de femiellie hêt die wajwätter kan maake, dan zén ow kaoste gekaocht.* Als je iemand in de familie hebt die wijwater kan maken, dan is je kostje gekocht. Als je een geestelijke in de familie hebt, lijd je geen armoede. Gemert (GH) '85

familie -3- *D'r is geen familie zo lief, of d'r is 'n hoer in of 'nen dief.* Er is geen familie zo lief, of er is een hoer in of een dief. In elke familie is wel iemand die niet deugt. (Zie ook: bakken.) Eindhoven (Si) '60

familie -4- *Familie in 't 69e kneupsgat.* Familie in het negenezestigste knoopsgat. Verre familie zijn. (Zie ook: familie -7-, klomp -7-, nabij, stuk -7-, vriend -3-) Oost-Brab. (Bi) '40

familie (zie: hondsknobbenhout) *Familie van hondsknobbenhout zijn.*

familie (zie: gast -1-) *Gasten en vis blijven drie dagen fris.*

familie -5- *Mee oe familie moette kermis haauwe, mee oe buur moette haws haauwe.* Met je familie moet je kermis houden, met je buren moet je huishouden. Met je familie moet je feest vieren, met je buren heb je dagelijks te maken. Variant: *Mee de familie moette feeste = met de familie moet je geen zaken doen* (Alg. Brab. '87). Borkel en Schaft '86

familie -6- *Van iemand familie zijn.* Iemands schuldenaar zijn. (Zie ook: boek -4-) Helmond (S) 1892

familie (zie: vader -8-) *Van veure op z'n vader laike en van achter op hil z'n familie.*

familie -7- *Wij zijn nog familie: onze grootmoeders hebben in een en denzelfden winkel snuif gekocht.* Wij zijn nog familie: onze grootmoeders hebben in een en dezelfde winkel snuiftabak gekocht. Op gekscherende wijze aangeven dat men uit de verte familie van elkaar is. Varianten: *Zien grootmoeders puthaok hêt wel is (eens) tegen zien vaders achterdeur gestaon* (Oeffelt 1892); *'t Ruikt nog naar de familie - jao 't stinkt nie, dôrrum ruiket nog* (Schijndel '40). (Zie ook: familie -4-) Oost-Brab. (S) 1892

Fanny *Ge bent 'ne schone fanny als ge hangoren had.* Je zou een mooie fanny zijn als je hangoren had. 1. Gekscherend tegen een slimmerd. Variant: *... en e krolstårtje.* (Fanny = lichtbruin hondje; 2. mooiprater (Kempenland '58).) (Voor 2. zie ook: falievrouw.) Oost-Brab. '87

fant (zie: Raamsdonksveer) *Dat zijn de Veersche fanten, die lopen langs de kanten.*

farizeeër (zie: liegen -4-) *Liegen als een farizeeër.*

februari -1- *Al is februari nog zo fel, 't levert zijn zomerse dagen wel.* Al is februari nog zo fel, hij levert zijn zomerse dagen wel. Weerspreuk. Variant: *De sprokkel is niet zo wreed en snel, of ze levert haar drie zomerse dagen wel* (West-Brab. '65). (Sprokkel = februari.) Alg. Brab. '87

februari -2- *As in februari de muggen zwermen, moette in mert de ore wermen.* Als in februari de muggen zwermen, moet je in maart de oren warmen. Weersvoorspelling. Een warme februari kan worden gevolgd door een koude maart. Varianten: *ipv februari: sprokkel, januari* (Kempenland '65), *Kerstmis* (Oost-Brab. '86); *As de muggen dansen in de sprokkel, boer bewaar oew hooike wel; ipv hooike: hooitas* (Eersel '67), *aartjes*

februari

(Leenderstrijp '87); *Vende in fibbrewari al muggegezwerrem, wordt de mèrtmònd zeker niej wèrrem* (Oost-Brab. '82); *Blazen de muggen in februari alarm, houdt in maart uw oren warm* (West-Brab. '65); *Als de muggen dansen in januari wordt de boer een bedelaar* (Kempenland '65). (Zie ook: februari -7-, Kerstnacht, maart -6-, zon -9-) Oost-Brab. '77

februari -3- *Februari is nooit zo goed, of 't vriest een voet, en 't sneeuwt een voet.* Februari is nooit zo goed, of het vriest een voet, en het sneeuwt een voet. Weerspreuk. Februari heeft altijd winterse dagen. (Zie ook: Antonius Sint -3-) Zeelst (S) 1892

februari -4- *Februari met z'n korte dagen heeft voor veel mensen erge plagen.* Februari met zijn korte dagen heeft voor veel mensen erge plagen. Maarheeze '86

februari -5- *Februarri licht en klaar is e goei biejaar.* Februari licht en klaar is een goed biejaar. Oogstvoorspelling. Op een heldere februari volgt een zonnige zomer met veel honing. (Zie ook: Antonius Sint -1-) Kempenland (WBS) '45

februari -6- *Fip* zei: "Als ik de macht had van Jan, dan liet ik de struif bevrozen in de pan." *Fip* zei: "Als ik de macht had van Jan, dan liet ik de pannenkoek bevrozen in de pan." (*Fip* = februari; *jan* = januari; *struif* = pannenkoek.) Zeelst (S) 1892

februari -7- *Groeit mi februari 't gras, mi Pase 'nen dikke jas.* Groeit met februari het gras, met Pasen een dikke jas. Weersvoorspelling. Op een warme februari volgt een koud voorjaar. (Zie ook: februari -2-) Kempenland (H) '63

februari -8- *In februari sneeuw en regen, betekent goddelijke zegen.* Oogstvoorspelling. De regen in februari is goed voor het gewas. Varianten: *Februari nat, vult koren en vat; Februari regen is de landman een zegen.* (Zie ook: Antonius Sint -1-) Oost-Brab. '87

februari (zie: wind -14-) *Ligt de wind in februari stil dan komt hij zeker in april.*

februari (zie: tuinboon) *Wie flodderbonne wil ete, moet Sunte Mathijs (24 februari) nie vergete.*

feest -1- 't *Fist hing aan de zolder.* Het feest hing aan de zolder. Een feestmaal waartoe men was uitgenodigd, viel tegen. (Gedacht wordt aan de hammen die, bij de traditionele thuisslachting na het roken door de boer, aan haken of houten stokken tussen twee balken werden opgehangen.) (Zie ook: krom -3-) Bergeijk (ED) '84

feest -2- *Als ik te laat thaus kom, dan ister fist met berkerijsen.* Als ik te laat thuiskom, dan is er feest met berkentwijgen. Mariaheide (Si) '61

feest -3- *Feest in de kòrf.* Feest in de korf. Feest in het gezin. (Korf = bijenkorf.) Borkel en Schaft '70

feest (zie: genoeg) *Genog is zò goewd ès 'n fist.*

feest (zie: mest -2-) *Iemand liever in de mest als in de kost hebbe.*

feesten *As 'tis dè't is, dan fisten we.* Als het is dat het is, dan feesten we. Als de tijd daar is, dan feesten we. Alg. Brab. '87

feestmuts (zie: kers -2-) *De keerze naar Mierlo dragen.*

feit 't *Is 'n feit dat 'n koe meer schijt dan 'n geit; had de koe niet zoveel gegeten, had ze ook niet meer dan 'n geit gescheten.* Het is een feit dat een koe meer schijt dan een geit; had de koe niet zoveel gegeten, had ze ook niet meer dan een geit gescheten. Eigen schuld. (Zie ook: garen -2-, kroot, schuld -1-, water -1-) Oost-Brab. '90

fiche (zie: honderd) *En honderd op 'nen hoop en meer.*

fiets -1- 'n *Fiets hebben.* Een fiets hebben. 1. Iets bijzonders zijn; 2. bemiddeld zijn. (Slechts de bevoorrechte mensen hadden fietsen.) Varianten: *Hij kan 't weten, hij heeft een fiets; ... mi 'n bel.* (Voor 1. zie ook: huis -15-; voor 2. zie ook: aarde -1-) Alg. Brab. '87

fiets -2- *An 'n aaufw fiets en 'n jong wijf mankeert altij wà.* Aan een oude fiets en aan een jonge vrouw mankeert altijd iets. Kleine dingen zijn vaak oorzaken van problemen. Varianten: *On 'n vrouw en 'n fiets is altij iets; Een wijf en een fiets de's nog licht iets* (Oost-Brab. '40). Alg. Brab. '85

fiets (zie: Beek) *Hier en te Beek één.*

fiets -3- *Ik kan aan mijn fiets voelen waar gij moet trappen.* Ik kan aan mijn fiets voelen waar jij moet trappen. Ik merk aan mezelf wat jij moet doen. Eindhoven (Pa) '86

fiets -4- *Op 'n aaufw fiets moete 't leren.* Op een oude fiets moet je het leren. Als bruid en bruidegom veel in leeftijd verschillen. (Zie ook: broek -6-) Alg. Brab. '87

fiets -5- *Wat heb ik nou aan m'n fiets hangen? Wat heb ik nu aan mijn fiets hangen? Wat zal me nu gebeuren?* Alg. Brab. '87

fietsbel (zie: mens -16-) *Ge hebt mensen en potloden, en schrijven doen ze allebei.*

fijn "De fijne zijn de mijne", *zei den duvel.* "De fijnen zijn van mij", *zei de duivel.* Zeispreuk. De fijnen (godvruchtigen) moet je wantrouwen. Varianten: ..., *en de groffe komen vanzelf wel; "De fijnen zen de men", zin de duujvel, èn iej verslikte z'n èige in Kaatje de Krint* (Oost-Brab. '87); *Wacht U voor de fien, de graof doen 't dich nie* (Budel '87); ... *die kniepe de katjes in 't donker* (Budel '87). (Zie ook: falievouwer.) Alg. Brab. '87

fijn Zo fijn als gemalen poppestront. Spreekwoordelijke vergelijking. Overdreven in de geloofsbeleving; kwezelachtig. Variant: ... as de Stijsselblok (Helmond '87). (De Stijsselblok woonde in Helmond in de Kerkstraat.) (Zie ook: Heer OL -27-, kalf -6-, kermis -3-, pilaar-bidder.) Alg. Brab. '84

fijne lui (zie: mens -24-) Voor fijne mensen en motregen moette oppassen.

fik (zie: mop) As mop jankt, krijde gij 'n fikske.

Filistijnen Naar de Filistijnen gaan. 1. Ten ondergaan; 2. kapot gaan. (De Filistijnen = een niet-Semitisch volk, dat in het zuiden van Palestina woonde en door de joden verdreven werd.) Variant: Naar de knoppen zijn (Alg. Brab. '87). (Voor 2. zie ook: gat -27-, stad.) Alg. Brab. '87

finaal Altijd 't finaal ervan moeten weten. Er altijd het fijne van moeten weten. Het naadje van de kous willen weten. Tilburg (D) '16

Finkelenberg (zie: kat -20-) De kat was vannacht weer op de Finkelenberg.

fip Tussen de fip en de falie. Tussen de wieg en het graf. (Fip = speen; falie = rouwsluier.) Oost-Brab. '76

fis (zie: hen -9-) De hennen die schättere, et zal röv weer worre.

flapoor (zie: mens -12-) Eerst grote mensen en dan hangoren.

flauw (zie: zat -1-) Beter zat als flauw.

flauw (zie: kat -39-) Zo flauw zèn da de wel katten kan spouwen.

fles (zie: Lichtmis -2-) Als men op Lichtmisdag met een brandende kaars om 't huis kan gaan, drinken de biemannen 'n fles.

fles Als werken in 'n flesje zat, dan kwam het stopke er niet af. Als werken in een flesje zat, dan kwam het stopje er niet af. Liever lui zijn dan moe. (Zie ook: bakpan.) Oost-Brab. '87

fles (zie: geldbuidel) Een geldbui, een fles snevel en een jonge meid kun je nooit alleen laten.

fles (zie: zwavelstok) Een zwavelstok in achten en een fles wijn ineens.

fles (zie: ruig) Zo ruig zijn als een fles.

flink Zo flink als David; die reed op een kat 't moosgat uit. Zo flink als David; die reed op een kat het moosgat uit. Spreekwoordelijke vergelijking. Ironisch gebruikt voor niet flink of groot zijn. (Moosgat = gat in de muur van de geut waardoor het schrobwater naar buiten werd geveegd.) Variant: ... en David was ene vent as een mussestront, die reed op een kat 't moosgat uit. (David, koning van Israëel, was klein van stuk.) (Zie ook: groot -6-, groot -7-, klein -1-, klein -3-, klein -4-, kont -2-, kont -3-, stop -3-, toren -2-, vuist, waarom.) Dongen (S) 1892

Flip (zie: druk -1-) 't Net zo druk hebbe as de pan mee vastelaovend.

flisdänker (zie: mooiprater) De flisdänker öthange.

flodderbonenschel (zie: waar is -1-) Die is lelijkerds vangen op de hei.

flodderboon (zie: tuinboon) De flodderbone komme uit.

flodderboon (zie: tuinboon) Wie flodderbonne wil ete, moet Sunte Mathijs (24 februari) nie vergete.

fluit (zie: gaan -1-) 't Gaat als 'n fluitje.

fluit 't Gaat om de fluit en om de duif. Het gaat om de fluit en om de duif. Het gaat om seks en geld. Variant: Um de döten en de flöten draeit de wereld (Kempensland '58). (Fluit = vrouwelijk schaamdeel.) (Zie ook: dubbeltje -6-) Breda (VD) '76

fluit (zie: kermis -5-) Met de kermis een koek.

fluit Oew fluit stò ope, daa'k vliegt-ie weg. Je fluit staat open, dadelijk vliegt hij weg. Je gulp staat open. (Een broek die met een gulp gesloten wordt, noemde men een fluitbroek.) (Zie ook: boer -34-) Oost-Brab. (Sw) '86

fluiten Es ie fluit, dan liegt-ie nog! (Zelfs) als hij fluit, liegt hij nog! Hij is een gewoonteugenaar. (Zie ook: aap -3-) Oost-Brab. '87

fluiten Fluiten zonder bovenlip gaat niet. Alleen kan men niet trouwen. (Zie ook: koe -3-, steen -4-) Geldrop (Re) '60

fluitjeshout Van fluitjeshout zijn. 1. Niet deugen; 2. weinig om het lijf hebben. (Van fluitjeshout (wilgehout = Salix of vlier = Sambucus nigra) werden in het voorjaar fluitjes gesneden; het is hout van een slechte kwaliteit.) (Voor 1. zie ook: bok -4-, melk -7-; voor 2. zie ook: kous -7-, niets -1-) Oost-Brab. '80

fluweel (zie: engel -3-) 't Is alsof er een engeltje over je tong pist.

fluweel Fluweel, satijn en lekkere reuken, die blussen het vuur in de keuken. Van een burger- of stadsmeisje als bruid van een boerenzoon kon men geen inzet op de boerderij verwachten. (Zie ook: bezem -6-) Oost-Brab. '83

foezelmand Stillekes in de foezelmaand geraken. Stilaan in de lappenmand komen. Oud en gebrekkig worden. (Zie ook: kop -11-, paard -41-, top -1-) Tilburg (TT) '74

folio Nog in volle folio zijn. In de fleur van zijn leven zijn. Alg. Brab. '87

fonds Héj is fört fur de fóns. Hij is zo langzaam voor het fonds. Oneerbiedig over een oude pastoor, die om financiële redenen in functie moest blijven. (Het fonds was een onderlinge levensverzekering voor mens en vee.) Huisseling (E) '58

Fons

Fons (zie: lang -1-) “t Is zo lang es 't breed is”, zin Fons, en ie stond vur 'n vierkant.

fonteinwater (zie: lopen -2-) Het loopt eruit als fonteinwater uit een bezemsteel.

foppen Ieder is liever gefopt als geklopt. Eenieder is liever gefopt dan geklopt. Men is liever bij de neus genomen dan verslagen. Oost-Brab. (Bi) '40

fopper (zie: god -4-) De bout is de god der foppers.
fortuin (zie: Waalwijk -3-) Waalwijk, kalekijk: als ze leven, zijn ze rijk; maar komen ze te sterven, dan valt er niets te erven.

Franciscus Sint (zie: wagen -4-) Op de wagen van St Franciscus.

Frans -1- Frans met haar. Slecht Frans.

Variant: ... dat kunt ge terugtrekken (Helmond '30). Alg. Brab. '91

Frans -2- Iemand het Frans praten wel afleren.

1. Een bluffer de mond snoeren; 2. een groot-spreker op zijn plaats zetten. (Voor 1. zie ook: praam.) Alg. Brab. '90

Frans -3- Net zo goed Frans kennen als een koe Spaans. Spreekwoordelijke vergelijking. Er niets van kennen. Alg. Brab. '91

Frans (zie: thuis -4-) Thuis op zijn Pruis en op een ander op z'n Frans.

Frans (zie: Engeland) Van Engeland zijn.

Frans (zie: wit -4-) Zo wit als een Frans brood.

Frans Staps (zie: mals) Zo mals als het wijf van Frans Staps.

Fransen Loop naor de Franse! Loop naar de Fransen! Hoepel op! (Zie ook: aap -1-) Oost-Brab. '83

frater (zie: jenever -2-) Naar de snevel stinken als 'nen frater naar snuf.

freet -1- Ergens freet op zèn. Ergens freet op zijn. Ergens begerig naar zijn. (Zie ook: bek.) Oost-Brab. '80

freet -2- Zo freet as Bles. Zo gelukkig als Bles. Spreekwoordelijke vergelijking. Trots en gelukkig zijn. (Bles = gek, dwaas.) Variant: Zo freet as een boer met een processievaantje (Tilburg '72). (Zie ook: bereddering.) Oost-Brab. '87

freet -3- Zo freet zijn als een hond met zeven lullen.

Zo trots zijn als een hond met zeven lullen. Spreekwoordelijke vergelijking. 1. Apetrots zijn. Varianten: ipv freet: trots, verwaand, blij; ipv hond: aap (Eindhoven '82); ipv lul: staart (Alg. Brab. '87); Zo blij zijn als een hond met twee staarten (Tilburg '82); ipv twee: zeven (Kempenland '82); Het zouk hebben als een hond met zeven lullen (Eindhoven '84). (Zie ook: bereddering.) Oost-Brab. '87

Friedus (zie: blinde -1-) “We zullen wel zien”, zei de blinde.

fries (zie: smet) Hij kon vijf smet fries weven.

frikadel (zie: wat eten -5-) Muizenmemmen en kabouterplatvoeten.

frikadel (zie: wat eten -2-) Hondspoten met brem.

frot In z'n frut schieten. In zijn frot schieten.

In woede ontsteken. (Frot = prop, kluwen.)

(Zie ook: adem.) Alg. Brab. '85

frot Op 'n frut uitdraaien. Op een frot uitdraaien. Op niets uitlopen. Oost-Brab. '87

frut (zie: kram) In z'n kram schieje.

frut Zo frut as den ezal van Stien-olie. Zo onoorlijk als de ezal van Stien-olie. Spreekwoordelijke vergelijking. (Stien-olie was een bekende petroleumventer.) Tilburg (RL) '77

frutblaas (zie: klappen) 't Klapt net as 'ne frutblaas.

frutblaas (zie: varken -18-) Ieder varken heeft maar één frutblaas.

futsel (zie: kwaad -3-) Zo kaod ès 'n kalkoen.

g

gaaf (zie: eggen -2-) *Het komt wel gef bij 't eggen.*

gaaf *Zo gef as moeders jak, hier en daar 'n gat.* Zo gaaf als het jak van moeder, hier en daar een gat. Spreekwoordelijke vergelijking. Iets dat wordt aangeprezen als prima in orde, maar veel mankementen vertoont. (Zie ook: *boerin* -2-) Bergeijk (PK) '86

gaan -1- 't *Gaat als 'n fluitje.* Het gaat als een fluitje. Spreekwoordelijke vergelijking. *Het is een fluitje van een cent*; het gaat vanzelf. Variant: *ipv gaan: lopen.* (Zie ook: *gaan* -2-, *grif*.) Alg. Brab. '87

gaan -2- 't *Gaat als een tiet.* Het gaat als een tiet. Spreekwoordelijke vergelijking. Het gaat naar wens. (*Tiet* = kip.) Variant: *ipv gaat: loopt; ... in een dörpke* (Waalre '82). (Zie ook: *gaan* -1-) Oost-Brab. '16

gaan (zie: *fluit*) 't *Gaat om de fluit en om de duit.*

gaan (zie: *hoed* -1-) *Aon den hoewd gaon.*

gaan (zie: *os* -3-) *As 't lukt, dan kalft den os.*

gaan (zie: *genade*) *Er genaoi van hebben*

gaan (zie: *binnendoor*) *Erges mee binnendeur gaon.*

gaan (zie: *bed* -5-) *Erges nie mee naor bed gaon.*

gaan -3- *Gaan als de zagers van Beek.*

Spreekwoordelijke vergelijking. Achter elkaar lopen. (Vroeger gingen houtzagers uit Hilvarenbeek, ook wel Beek, in Goirle bomen tot planken zagen. Die kozen de kortste weg door de hei langs een smal heipaasje en liepen achter elkaar; zo bleven ze ook lopen op de brede weg.) (Zie ook: *Raamsdonksveer*.) Tilburg (TT) '68

gaan (zie: *gans* -3-) *Naar de ganzen gaan, maar ophouden waar ze beginnen te zwemmen.*

gaan (zie: *geitenmarkt*) *Naar de geitenmarkt gaan.*

gaan (zie: *lepik*) *Op de lepik gon.*

gaan (zie: *donst*) *Op den donst goon.*

gaan (zie: *reep*) *Op reep gaan.*

gaan (zie: *kerk* -18-) *Waar gaat zij naar de kerk?*

gaan -4- *Ze laten gaan en komen.* Onafgebroken boeren laten. (Zie ook: *boer* -65-) Oost-Brab. '87

gaar (zie: *mond* -2-) *Aangebrand en niet gaar, houd de mond en it maar.*

gaarde (zie: *band*) *Ennem band en ennen wis, die halt men daor tie is.*

gaarde *Op de gèerde gaon.* Op de gaarde gaan.

1. Ertussenuit gaan; aan de haal gaan; hem smeren. (*Gaard* = roede; soldaat behorende tot

de garde.) Varianten: *La mèn 's even op de gère* = laat mij eens even ertussenuit gaan; *Hij is op de gèert*; 2. *hij is veel van huis* (Etten '72). (Voor 1. zie ook: *drieklets*.) Bergen op Zoom (W) '71

gaatje (zie: *tandpijn*) *Tandpijn is geen pijn, maar peper in je reet dat is pas heet.*

gaatjeszeef (zie: *kijken* -18-) *Kijken gelijk de duivel door een gaatjeszift.*

gaffel (zie: *hooi* -2-) 't *Hoj mit de zilveren gaavel voeren.*

gagelbroek *Deur de gaogelbroeken moeten.* Door de gagelbroeken moeten. Een moeilijke tijd doormaken. (*Het Gagelbroek* = een laag gelegen, met gagel begroeid stuk land; de weg erdoorheen is moeilijk.) (*Gagel* = *Myrica gale*.) Tilburg (TT) '72

gal *Dor zulde de gal nie van krijge.* Daar zul je het niet van aan de gal krijgen. Eten bereid zonder vet; mager eten. (Zie ook: *beergelkost*.) Den Bosch (Pr) '50

galg (zie: *astrant*) *Astraant as 't houtje van de galg.*

galg (zie: *vertrek*) *Het vertrek van de galg zoeken.*

galg *Zich aan de galg praten.* Zichzelf verraden. Oost-Brab. (S) 1892

galopperen (zie: *opschieten*) *Opschieten als een luis op een teerton.*

gang (zie: *paard* -2-) 'n *Auw pèrd de moette on de gang hauwe.*

gang *Altijd tussen gang en draf zijn.* Steeds aan het werk zijn. (*Gang* en *drاف* zijn wijzen van voortbewegen van een paard.) (Zie ook: *aanhouden*.) Oost-Brab. (Bi) '40

gang (zie: *beweging*) *An de wötter bleve.*

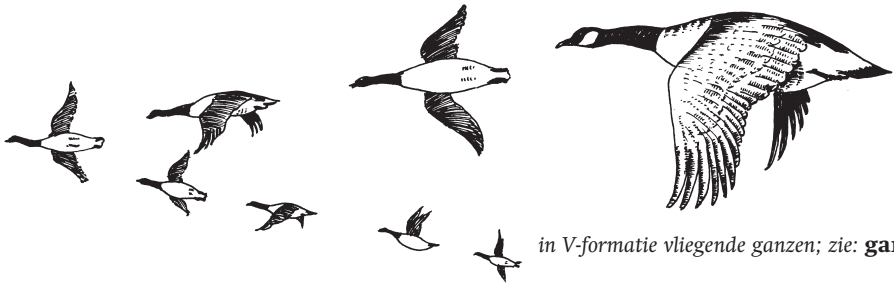
gang (zie: *kerk* -11-) *In de kerk kunde altij aan de gang.*

gang (zie: *geen*) *Kom niet in mijn geen.*

gang *Oewen gang is geen doktersgang.* Je gang is geen doktersgang. Reactie als iemand bezwaar maakt dat hij een tweede keer moet komen. (Zijn bezoek kost niets en het is ook niet zo belangrijk als een visite van de dokter.) Alg. Brab. '87

gans (zie: *bier* -1-) 't *Bier is voor de ganzen niet gebrouwen.*

gans (zie: *Martinus Sint* -1-) *Als met St Maarten (11 november) de ganzen op 't ijs staan, moeten ze met Kerstmis door 't slijk gaan.*

in V-formatie vliegende ganzen; zie: **gans**

gans -1- *De gans mee iemand rije.* De gans met iemand rijden. Iemand voor de gek houden. (Zie ook: *aap* -9-.) West-Brab. (We) '35

gans (zie: *man* -19-) *Er zèn net zo veul goei maans as rooj gaans.*

gans -2- *Es de ganzen naor 't westen trekken, gaat 't vriezen.* Als de ganzen naar het westen trekken, gaat het vriezen. Weersvoorspelling. (Zie ook: *gans* -4-, *ring*, *V.*) Alg. Brab. '87

gans -3- *Naar de ganzen gaan, maar ophouden waar ze beginnen te zwemmen.* Bij tegenslag snel de moed laten zakken. Tilburg (TT) '70

gans -4- *Vliege de ganzen in 'n V, brenge ze 'nen harde winter mee.* Vliegen de ganzen in een V, brengen ze een harde winter mee. Weersvoorspelling. (Zie ook: *gans* -2-.) Alg. Brab. '87

gans -5- *Ze motte de gaans gelde.* Ze moeten de ganzen gelden. Zij moeten bloeden. Schijndel (Bi) '40

ganzenbord (zie: *mager* -3-) *Zo mager als OL Heer aan 't kruis.*

ganzenkont (zie: *ei* -29-) *Wè zodde gij grote eijer legge, as ge 'n ganzekont had.*

ganzenkooi (zie: *passen* -2-) *Het past als een klep op een ganzekooi.*

ganzenkooi (zie: *wat maken*) 'n *Klink op een ganzekooi.*

ganzenkop (zie: *water* -6-) *Da's waoter op 'nne ganzekop.*

gapen (zie: *haan* -2-) *"Vroeger kraaide de haan", zei 't oude wijffe, "nu gapen ze."*

gapen *Gapen als een oven.* Spreekwoordelijke vergelijking. Varianten: *ipv oven: bakoven* (Zeelst 1892), *ekster* (Kempenland '81). Oost-Brab. '81

gapen (zie: *oven* -4-) *Tegen enen oven kande nie gapen.*

garant *Zunne grant krijgen.* Zijn garant krijgen. Niets tekortkomen; krijgen wat iemand toekomst. (*Garant* = borg, waarborg.) (Zie ook: *aardappeleter*.) Alg. Brab. '35

gard *Van de lagaert krijge.* Van de gard krijgen Klappen krijgen. (*Lagaert* = gard = roede.) (Zie ook: *broek* -14-.) Oud Gastel (GR) '27

gareel *Iemand al vroeg het gareel aanschieten.* 1. Al jong verkering krijgen; 2. iemand bekorten in zijn handelingen. (*Gareel* = lederen halsjuk van trekdier; juk.) Variant: *ipv aanschieten: aandoen.* (Zie ook: *verkopen*.) Bergen op Zoom (Roo) '57

garen -1- *'t Leupt in 't gaore.* Het loopt in het garen. 1. Er is veel garen voor nodig; 2. het is duur. (Voor 2. zie ook: *pan* -12-, *schaar* -2-.) Oost-Brab. '40

garen -2- *Dat heeft-ie zelf in 't gaar gegoten.* Dat heeft hij zelf in het garen gegoten. Dat is eigen schuld. (*Gaar* = garen, net.) (Zie ook: *feit*.) Cuyk (Re) '60

garen -3- *Dè ha ook gaaw in ze gorre gegaon.* Dat was ook gauw in zijn garen gegaan. Dat was gauw beklonken. Varianten: *Dè ging zo kort in ze gorre* (Schijndel '40); *Vlug in ze garre schiete* (Oost-Brab. '87). (Bij het weven schiet de spoel door het garen.) (Zie ook: *vuur* -10-.) Oost-Brab. (Bi) '40

garen -4- *Er moet garen op de klos komen.* Er moet iets gebeuren. (Het gesponnen garen wordt op een klos gewonden.) (Zie ook: *buigen*.) Alg. Brab. '87

garen -5- *Garen vernaaien en tijd verkwisten.* Nutteloze arbeid verrichten. (Zie ook: *duivel* -36-.) Tilburg (TT) '68

garen (zie: *uitvinder*) *Geen uitvinder van zwart garen zijn.*

garen -6- *Lullik in 't gaore kome.* Lelijk in het garen komen. Een nalatenschap die uit schulden bestaat, geaccepteerd hebben. Alg. Brab. '40

garenboom (zie: *rollen*) *Iemand rollen als een vrijdagse garenboom.*

garf (zie: *band*) *Ennem band en ennen wis, die halt men daor tie is.*

garf *Es gèrr've òn 'ne gaast.* Als garven aan een schovenbundel. Acht, tien of twaalf kinderen hebben. (Dit is het aantal *garven* die samen een *gast* vormen.) Oost-Brab. (Sw) '86

garf *Iets op de gerf gooien.* Iets op de garf gooien. Iets in de week zetten. (*Een garf* = een bos gemaaide graanhalmen voor het dorsen.) (Zie ook: *nee*, *week* -5-, *wis* -1-.) Best (VE) '47

garnaal Een garnaal heeft ook een hoofd. Een klein kind heeft ook verstand. Oost-Brab. '84

garnaal (zie: hersens -2-) Hersens als 'n garnaal.

garnaal (zie: mager -4-) Zo mager als een garnaal.

garnaal (zie: zin -5-) Zoveel zinnen hebben als een garnaal poten.

garnizoen (zie: parade) Een grote parade, een klein garnizoen.

gast (zie: brood -1-) "Nieuwbakken brood is mijn dood", zei de gast, maar hij werd er vet bij.

gast (zie: kat -8-) Als de kat zich wast, komt er wis een gast.

gast (zie: sukkelen) Ermee sukkelen as mee 'n kreuge mee kikkorsen.

gast (zie: garf) Es gèrr've òn 'ne gaast.

gast -1- Gasten en vis blijven drie dagen fris. Gasten moeten niet te lang blijven. Varianten: ipv gast: familie, 'n logé; 'ne Vis en 'ne gast stinken d'n derden dag. (Zie ook: handveger, sla -3-, stinken -5-) Alg. Brab. '87

gast -2- Het is een dragende gast. Iemand die na het eten nog iets van de maaltijd mee naar huis neemt; inhalig is. Variant: ipv dragen: slepen. (Zie ook: baat.) Alg. Brab. '87

gast -3- Wie eens gast is, moet ook eens waard zijn. Men moet een genoten onthaal met wederonthaal vergelden. Oost-Brab. (S) 1892

gasthuis Drie keer niezen, dan mag men 't gasthuis uit. Wie drie keer niest, mag het ziekenhuis uit. Hierbij wordt herhaaldelijk niezen gezien als teken van gezondheid. (Dit vindt zijn oorsprong in de bijbel, 2 Kon. 4. 35, waarin Elisa een jongen ten leven wekte; de jongen niesde tot zevenmaal toe en deed daarna de ogen open.) Varianten: Die niest, moet het gasthuis uit (Den Bosch 1892); ipv gasthuis: ziekenhuis (Oost-Brab. '87). Oost-Brab. '50

gat -1- "Alle gaten trekken", zei 't wijfke, en ze dee de scheel van de trog dicht. "Alle gaten trekken", zei het vrouwtje, en ze deed het deksel van de trog dicht. Zeispreuk. Helmond (HD) '87

gat (zie: Hollander -1-) "Gedaan is gedaan", zei de Hollander, en hij veegde ze gat af veur ie gescheten had.

gat (zie: Waal De) "Hardi!" zi De Waal, en hij scheet zoft.

gat (zie: boer -9-) "Ik weet nie waor 't schet", zè den boer, en 't kalf ha gin gat.

gat -2- 'k Geef m'n gat vur 'n kummeke soep, as 't nie waar is. Ik geef mijn gat voor een kommetje soep, als het niet waar is. Humoristische versterking van een twijfelachtig verhaal. Oost-Brab. '52

gat (zie: ei -2-) 'n Ei in zun gat hebben.

gat -3- 'n Gat mee 'n gat is gin gat, mar 'n gat zonder gat is 'n gat. Een gat met een gat is geen gat, maar een gat zonder gat is een gat. Raadsel. Antwoord: De bril van de wc. Alg. Brab. '88

gat -4- 'n Gat opsteekte. Een gat opsteken. Het wat rustiger aandoen. (Landbouwterm voor minder diep ploegen, waarbij men het ploegijzer een gat hoger zet.) Variant: ipv gat: gaatje. (Zie ook: gat -8-, koe -39-, rustig.) Oost-Brab. (Sw) '86

gat (zie: vogel -1-) 'n Grote vogel hé z'n vleugels net zo hard nodig om te vliegen as 'n kleine.

gat -5- 'n Heet gat hebben. Een heet gat hebben. Heet gebakerd zijn. (Zie ook: driftig.) Oost-Brab. (Sw) '86

gat (zie: kop -1-) 'n Kop als 'n kont hebben.

gat (zie: roe -1-) 'n Roei haole vur oe eigen gat.

gat (zie: stop -1-) 'n Stupke in oew gat stèke, dan bliede kwaod.

gat -6- 't Gat afdraaien. Het gat afdraaien. Een taak of verplichting niet nakomen. Tilburg (JM) '50

gat (zie: boterjaar) 't Is 'n goed boterjaar, want hij krabt aan zijn kont.

gat -7- 't Is uit en in m'n gat. Het is uit en in mijn gat. 1. Iemand tracht ergens een wit voetje te krijgen; 2. mensen die veel bij elkaar over de vloer komen. (Voor 1. zie ook: arm -1-; voor 2. zie ook: deur -5-) Alg. Brab. '84

gat (zie: kop -4-) 't Is zo erg nie, de kop is nogal wijd van 't gat, ge hoeft er nie op te zitten.

gat -8- 't Op 't tweede gat moeten zetten. Het op het tweede gat moeten zetten. Het kalmer aan moeten doen. (Een kolenfornuis had twee kookgaten, die met ringen werden gesloten, één boven het vuur, het andere ernaast.) Variant: Op een zacht pitje zetten (Alg. Brab. '87). (Zie ook: gat -4-) Helmond (HD) '87

gat (zie: wiegestro) 't Wiegestro zit nog achter z'n oren.

gat -9- 't Zal oew gatje vaoren. Het zal je gatje niet meevallen. Het zal je tegenvallen. Varianten: ipv gatje: kontje, broekje; 't Zal oe vaore (Oost-Brab. '84); 't Zal 'm in z'n gat sneuwen (Oost-Brab. '87). (Zie ook: broek -3-) Alg. Brab. '87

schovenbundel; zie: **garf**

gat (zie: kat -6-) 't Zing kooi katte, die veur ein gat muizen.

gat (zie: ongeluk -3-) A's et ongeluk ew dient, dan doet er niks an.

gat (zie: kont -6-) Achter m'n kont vergaat de wereld.

gat -10- Alles aon z'n eige gat hangen. Alles aan zijn eigen gat hangen. Al het geld voor opschik gebruiken. Variant: ipv z'n: d'r. (Zie ook: arm -3-) Alg. Brab. '87

gat (zie: spiegel) Als je in de spiegel kijkt, staat de duivel achter je.

gat -11- Alweer 'n zuiver gat. Alweer een zuiver gat. Kaartterm. Bij het ontdekken van een nieuwe renonce (het niet hebben van een bepaalde kleur) en die dus moeten verzaken. Oost-Brab. (Bi) '40

gat -12- As oew gat nie vast ston, dan zodde da ok nog kwetrake. Als je gat niet vastzat, zou je dat ook nog kwijtraken. Iemand die alles vergeet of verliest. Varianten: ipv gat: liepert (penis); Goed da oew kont vastzit, anders vergaatte hem nog (Oost-Brab. '87). (Zie ook: kop -28-) Alg. Brab. '87

gat (zie: tand -1-) Astie tanden in z'n gat had, beet tie zijn eigen hemd kapot!

gat (zie: kerk -3-) Bende in de kerk geboren.

gat (zie: lap -2-) Beter 'n lap as 'n gat.

gat (zie: kont -9-) Bid mar da't voor oe kont schiet, dan kunde 't uitpoepen!

gat (zie: duivel -13-) D'n duvel in z'n gat kijken.

gat (zie: hen -7-) Daor zitten de hennen met d'r gat naar de winkel.

gat (zie: kar -5-) De kar is helemaal aan m'n kont gebonden.

gat (zie: lap -3-) De lap neven het gat zetten.

gat (zie: roe -2-) De roei is van 't gat.

gat (zie: hand -6-) Den dieje zulde met gin kouw haand aan z'n kont komen.

gat -13- Deur veul gaoten ter kerk kommen. Door veel gaten ter kerke komen. Veel voeten in de aarde hebben. Variant: Deur de kont, in de kont en uit de kont ter kerke (Schijndel '40).

(Woordspeling op een tekst uit de mis: Door Hem en met Hem en in Hem.) (Zie ook: brood -16-) Schijndel (Bi) '40

gat (zie: broek -8-) Die 'n kwaai broek aan hee, is bang, da ze z'n gat zien.

gat -14- Die 't eerst ruikt, heeft z'n eigen gat gebruikt. Wie het eerst iets ruikt, heeft zijn eigen gat gebruikt. Antwoord aan iemand die opmerkt, dat het in het gezelschap stinkt. Varianten: ... en wie erop antwoordt, brengt de stank voort; ... voort, wie daarna nog wat zegt, heeft zelf het eitje gelegd (Zeelst, Eindhoven '89); Wie het eerste roept, heeft hem gepoept; wie het tweede zegt, heeft hem gelegd; wie hem als derde ruikt,

heeft zijn gat gebruikt (Waalre '89); Wie het eerste ruikt, heeft zijn keutelbeurs gebruikt (Oost-Brab. '89). (Zie ook: a-b-c.) Alg. Brab. '87

gat -15- Die gooit mi d'r gat meer um es dè ze mi d'r haand rèchtzet. Ze gooit met haar gat meer om dan ze met haar handen rechtzet. Bedoeld is een onhandige vrouw. (Zie ook: hand -21-, hand -28-, lantaarn, poedelhuid, sokkenverzoler, spijker -4-) Alg. Brab. '87

gat (zie: vuur -5-) Die te dicht bij 't vuur komt, brandt zijn gat.

gat -16- Die zijn gat weggeeft, moet zelf door de ribben schijten. Wie zijn gat weggeeft, moet zelf door de ribben schijten. Wie alles weggeeft, lijdt zelf gebrek. Varianten: ipv gat: kont; Zich wel kunnen uitkleden en zelf door de ribben schijten (Schijndel '40). (Zie ook: bed -9-) Alg. Brab. '87

gat (zie: goede -9-) Dè's 'n goei um dur de mōlk te waoje, dan drijven de brussels nie in d'r kont.

gat (zie: doorn -2-) Een doorn! Dat is het zuiverste hout dat er is; er heeft nog nooit één boer z'n gat aan afgeveegd.

gat -17- Een gat in de hand hebben. Te gul zijn met geld. (Zie ook: baard -4-) Alg. Brab. '87

gat (zie: koeienstaart) Een koeienstaart kan niet altijd voor eenzelfde gat hangen.

gat (zie: kont -17-) Een kont als een wan hebben.

gat (zie: kalf -11-) Een vreemd kalf wordt z'n gat gelikt.

gat (zie: kater -3-) Ene zoute kaoter ze gat gelekt hebben.

gat (zie: band) Ennem band en ennen wis, die halt men daor tie is.

gat (zie: ekster -3-) Er is 'n ekster uit z'n gat gevlogen.

gat (zie: scheet -7-) Er mag geen scheet verkeerdt voor d'r gat zitten.

gat (zie: kont -21-) Ergens z'n kont an afvaege.

gat (zie: buigen) Et zal wel iejt down: beuge, borsten of e gat waerpe.

gat -18- Eten dat je gat tot 'n tutje staat. Eten dat je gat uitstulpt. Veel eten. Varianten: ipv tutje: toeter, tuutje; Ge krijgt m'n kont vur 'ne toethore zo gaaw ik dood ben. Dan kund'r in bloze zolang as ik er uit geblozen heb (Schijndel '40). (Toethoorn = een koe- of ossehoorn als blaasinstrument gebruikt.) (Zie ook: eten -4-) Oost-Brab. '88

gat -19- Ge vangt hem nie veur één gat waar er twee zijn. Je vangt hem niet voor één gat waar er twee zijn. Dat is een slimmerik. (Zie ook: hel -1-) Tilburg (Kn) '50

gat (zie: mol) Ge zit er hoog, dan zal de mol nie in oe gat vruten.

gat (zie: nagel -3-) Geen nagel hebben om het gat te krabben.

gat (zie: vel -2-) *Gin vel veur 't gat hebben.*

gat (zie: God -10-) *God hebbe z'n ziel ... en de duijvel z'n klompel!*

gat -20- *Haddet eigeste gat mar geboord. Had hetzelfde gat maar aangeboord. Kaartterm. Had dezelfde kleur maar gespeeld. Variant: 't Aauw gat in, dè scheurt nie (Helmond 1892). Oost-Brab. '40*

gat (zie: spijker -2-) *Heb ik de spijker, dan hee hij 'n gat.*

gat (zie: hemd -5-) *Hempje raok m'n gatje nie.*

gat (zie: deksel) *Het deksel gaat op de pot.*

gat (zie: lijken op) *Het lijkt er zo veul op, as m'n gat op 'n kumpke soep.*

gat (zie: wiggevuur) *Het wiggevuur in 't gat hebben.*

gat (zie: zoveel) *Hij hà zòveul, as ge mee bei oe haanden in oe gat kunt gooiën.*

gat (zie: spijker -3-) *Hij is zo eng, da ge mee gene spijker in ze gat kunt peutenen.*

gat -21- *Hoger schijten dan oew gat staat. Hoger schijten dan je gat staat. Boven je stand leven. Varianten: ipv gat: kont; ipv schijten: kakken, afgaon; ... as oe gat sti (Wintelre '65); Ge mòt ni høgger wille skéète egge krèk kunt (Maaskant '82); Hij mak't 't hemd vuil, omdat hij hòger schèt dan zijn kont is (Kempenland '87). (Zie ook: bereddering.) Alg. Brab. '87*

gat (zie: hoop -4-) *Hoop over gat.*

gat (zie: God -24-) *Hou God vur oge en de hand voor de gulp.*

gat -22- *Iemand gaten in de sokken lullen. Iemand de oren van het hoofd praten; heel erg kletsen om te kletsen. Variant: ipv sokken: hopen (Noordoost-Brab. '87). (Zie ook: bats, blaar.) Alg. Brab. '87*

gat (zie: pijp -6-) *Iemend vur de peep zette.*

gat (zie: kont -25-) *Iets aon z'n kont laote hange.*

gat -23- *Iets meer hebben as 'n bloot gat. Iets meer hebben dan een bloot gat. Niet bepaald arm zijn. (Zie ook: aarde -2-) Mierlo (S) 1892*

gat (zie: vuur -9-) *Ik schij't het vuur uit.*

gat (zie: blik) *Ik wou da ge verroestte met 'n blik an oe gat, om lawaai mee te maken.*

gat (zie: jaar -8-) *In 't jaor nul, toen de eksters nog gèèn kont han en dèur d'r ribben skete.*

gat -24- *In het grote gat blazen. Grootspreken, snoeven. (Het spreekwoord is ontleend aan de toonkunst, namelijk een hoge toon op een blaasinstrument.) (Zie ook: bereddering.) Breda (Ho) 1836*

gat (zie: kont -27-) *In zijn kont gebeten zijn.*

gat (zie: klinker) *Klinkers zijn geen stinkers.*

gat (zie: kont -29-) *Lek m'n kont!*

gat (zie: oog -15-) *Liejge dè't wit van oew ooge zwart vur oew gat skjiet.*

gat (zie: maan -6-) *Loop naar de maan en pluk sterren.*

gat (zie: waarheen -1-) *M'n neus na en m'n gat zal wel volgen.*

gat (zie: savooi -1-) *Mee z'n savooi in de boter vallen.*

gat (zie: mens -22-) *Mensen van adel, die hebben 'n ringske in der gat.*

gat -25- *Met 'n toe gat lopen. Met een dicht gat lopen. Het bar koud hebben. Variant: Oe gat vriest dicht. (Zie ook: voet -6-) Eindhoven (Ge) '86*

gat (zie: waarheen -2-) *Naar 't veertje onder de hen z'ne start.*

gat -26- *Naive 't gat lope. Naast het gat lopen. Verwaand zijn. (Zie ook: bereddering.) Tilburg (D) '16*

gat -27- *Neven de gaten dicht. Naast de gaten heel. Totaal kapot. Variant: ipv neven: bij. (Zie ook: Filistijnen.) Oost-Brab. (S) 1892*

gat -28- *Nie lullen, mar gaatjes vullen. Niet lullen, maar gaatjes vullen. Niet praten, maar doen. (Zie ook: doen -1-) Alg. Brab. '87*

gat -29- *Nog te lui zijn om oe gat dicht te knippen as ge gescheten het. Nog te lui zijn om je gat dicht te knippen als je gescheten hebt. Zeer lui zijn. (Zie ook: bakpan.) Oost-Brab. '89*

gat (zie: riem) *Nou de riem van 't gat is.*

gat (zie: ziel -6-) *Oewe ziel en oewe bottram moete in de gate hauwe.*

gat (zie: kop -29-) *Op oewe kop getörrefd, dan hedde gene Peel van doen.*

gat (zie: plank -7-) *Plank in 't gat.*

gat (zie: plat) *Plat vur 't gat.*

gat (zie: prins) *Prins, zet oew gat 's ginds.*

gat -30- *Sop in mijn gat, want ik heb er boter in. Je krijgt iets extra's. Variant: Ik heb in vaders gat gesopt (Loosbroek '40). (De saus werd in een kuiltje tussen de aardappelen gedaan.*

De volwassenen werden het eerst bediend, hadden dus de beste saus.) Mierlo (S) 1892

gat (zie: bezem -7-) *Steekt em enen bessem in ze gat, dan kan ie de weg vegeen.*

gat (zie: veer -8-) *Stek 'n veer in oe vot, dan vliegde.*

gat (zie: tijd -12-) *Tegen dieën tijd schij't er nog wel een krei die nou nog gèn kont hé.*

gat -31- *Toew, dè's gin gat, en open is een hennekont. Toe, dat is geen gat, en open is een hennengat. Reactie op: "Toe, toe ...". Het eerste gedeelte wordt ook alleen gebruikt. (De hennekont gaat met Lichtmis, 2 februari, open; dan begint de legperiode.) Oost-Brab. '87*

gat (zie: wat zijn) *Ut is wat, mi 't kiendje z'n gat en gin luiers.*

gat (zie: raap) *Va raope düget gat gaope, va wortele düget gat bortele, zu mennigen beit, zeu mennige scheit.*

gat

gat (zie: *geld* -20-) *Van mijn geld worden geen gaten in de grond gepist.*

gat -32- *Van z'n gat een heiligendag maken. Van zijn gat een heiligendag maken. Lang op de wc vertoeven. Variant: Nog niet van z'n gat gewaaid zijn (Oost-Brab. '90). (Vroeger was het toilet buiten!)* (Zie ook: *paard* -38-) Alg. Brab. '80

gat (zie: *geduld*) *Veel geduld, 'n scherpe schaar en een zittend gat.*

gat -33- *Vlug zijn voor 'n gat waar niets te keren is. Vlug zijn voor een gat waar niets te veggen is. Waar geen moeilijkheden zijn, kan een zaak snel afgewerkt worden. Tilburg (Si) '70*

gat (zie: *kat* -38-) *Voor de kat z'n gat.*

gat (zie: *wat*) *Watte, de boer zegt: "wat mot je?"*

gat (zie: *ei* -28-) *Wel 'n ei voor zijn gat kunnen braden.*

gat -34- *Wie kent m'n gat in Keule? Wie kent mijn gat in Keulen? Wie ergens onbekend is, kan daar doen wat hij wil. Varianten: ipv *gat*: *kont*; *In Keulen kennen ze mijn gat = wat kan het mij schelen (Bakel 1892).* (Zie ook: *toren* -5-) Oost-Brab. '87*

gat (zie: *groot* -6-) *Z'is zo groot, as ze op 'nen turf stao, kan z'n schaop in z'n gat kaiken.*

gat -35- *Z'n gat omgooien. Zijn gat omgooien. Plotseling veranderen; het schiften van melk, pap of room; het zuur worden van wijn; het troebel worden van water (het putwater wordt dan geel). Varianten: ipv *gat*: *kont*; *De melk heeft zijn gat omgekeerd (Bergen op Zoom '57).* Alg. Brab. '87*

gat (zie: *oog* -24-) *Z'n ogen niet uitgewassen hebben.*

gat (zie: *werk* -10-) *Ze stoppe vuil waerk in e klæe gatje.*

gat -36- *Zich ergens geen gat over in de buik krabben. Ergens niet over inzitten; ergens niet veel moeite voor doen. (Zie ook: *bier* -4-) Oost-Brab. '87*

gat -37- *Zijn gat dichtknijpen. Sterven. Variant: ipv *gat*: *kont*. (Zie ook: *aardappel* -7-) Alg. Brab. '70*

gat -38- *Zijn gat in de netelen leggen. Zijn gat in de brandnetels leggen. 1. Slecht terecht-komen. Variant: *Met oew gat in de netelen zitten*; 2. het erg moeilijk hebben. Oost-Brab. '84*

gat -39- *Zijn gat zo plat zitten as 'n doet. Zijn gat zo plat zitten als een duit. Spreekwoordelijke vergelijking. Lang stil moeten zitten. (Zie ook: *eelt* -1-) Zeelst (Cu) 1893*

gat (zie: *gaaf*) *Zo gef as moeders jak, hier en daar 'n gat.*

gat (zie: *lek* -3-) *Zo lek als een zeef neffen de gaten.*

gat (zie: *hoe oud*) *Zo oud es 't hõlleke van m'n gat en 't stinkt van ouwerdom.*

gat (zie: *scherp* -2-) *Zo schairp as 'n gat.*

gat (zie: *geld* -25-) *Zoveel geld als je met je handen in je gat kunt gooien.*

gat (zie: *zonde* -8-) *Zund is goei boter aan oe gat te smeren en zelf dreug brood te eten.*

gatslag *Ergens 'n grote gatslag van maken.*

*Ergens een grote gatslag van maken. Veel ophef van iets maken. (Gatslag = klap tegen de billen.) (Zie ook: *kaskenade*.) Tilburg '73*

gauw *Gauw is dood en langzaam leeft nog.*

Reactie op een aansporing wat vlugger te zijn.

*Varianten: ipv *gauw*: *vlug*; ipv *langzaam*: *lui* (Roosendaal '77); *Gauw is in de schiet gestorven (Oeffelt 1892); Gauwke is dood en luike leeft nog, en dè ben ik (Neerkant '87).* (Zie ook: *alles* -9-) Oost-Brab. '87*

gauwdief (zie: *scheel* -2-) *Scheel kijken als een gauwdief.*

gauwigheid (zie: *alles* -5-) *Alles is maar een weet, behalve vlooiën vangen, dat is een gauwigheid.*

gebaar *Mok gin pergestikus. Maak geen gebaren. Kaartterm. Als iemand bij het kaarten een medespeler stiekem een teken geeft. (Fr *gesticuler* = gebaren maken.) Tilburg (TT) '69*

gebakje (zie: *liefde* -4-) *In de liefde is 'nne stront net zo goed as 'nne pannekoek.*

gebakken (zie: *baksel*) *Alle gebakken en gebrouwen zijn niet eender.*

gebed 'n *Gebed zonder end. Een gebed zonder einde. Een slepende zaak. Alg. Brab. '82*

gebed (zie: *boek* -4-) *Liever in jouwen boek dan op het dagelijks gebed.*

gebijt *Groot gebijt en 'n klein geschijt. Groot gebijt en een klein geschijt. 1. Bedoeld is beschuit eten, meer lucht dan voedsel; 2. zich belangrijker voordoen dan men is. (Voor 2. zie ook: *arm* -3-) Boekel '84*

gebint (zie: *gebont*) *Goed boeren in 't vurste gebont.*

gebod (zie: *molenaar* -1-) *"Het zal er straks mouwen", zei de molenaar, en toen laas-ie het zeuvende gebod.*

gebod (zie: *God* -15-) *God of gebod kennen.*

gebod *Houd wa ge het en vat wa ge krijgje kunt; da's 't elfde gebod. Hou wat je hebt en neem*

wat je krijgen kunt; dat is het elfde gebod.

Ironische aanvulling op de tien geboden.

*Variant: *Doe gin man (niemand) goed, dan zal oe gin kwaod geschieën.* Oost-Brab. '84*

gebod (zie: *keizer*) *Keizer zijn.*

gebont *Goed boeren in 't vurste gebont. Goed boeren in het voorste gebint. Veel kinderen krijgen. (In "het voorste gebont" woonde de boer; in het "achterste" was het vee gehuis-*

vest.) (Zie ook: *bui* -2-, *notenjaar*, *pik*.) Oost-Brab. '87

geboren (zie: *kind* -8-) 't Jong is al vervloekt, èr dè't geborren is.

geboren (zie: *kerk* -3-) *Bende in de kerk geboren.*

geboren (zie: *jodenkind*) *Er is een jodenkind geboren.*

gebrek Bij gebrek aan beter gebruikt men 'n *touwtje als veter*. Bij gebrek aan beter gebruikt men een *touwtje als veter*. Men moet zich zien te behelpen. (Zie ook: *kont* -32-, *tijd* -9-, *veer* -2-, *zuurkool* -3-) *Kaatsheuvel* '89

gebrek (zie: *luiheid*) *Luiheid en 'ne lekkerbek zijn de sleutels voor 't gebrek.*

gebrek (zie: *deken*) *Twee onder dezelfde deken krijgen dezelfde streken.*

gebroken In 't gebroken komen. In het gebroken komen. 1. Ongelegen komen. Variant: *Krek in 't gebroke* = precies in het gebroken 2. *te klein voor tafellaken en te groot voor servet* (Oost-Brab. '87).

(Voor 2. zie ook: *merel* -4-) *Tilburg* (JM) '50

gebrouwen (zie: *baksel*) *Alle gebakken en gebrouwen zijn niet eender.*

gebrui (zie: *lieden* -2-) *Grote lui hebben groot gebrui.*

gebruiken (zie: *gat* -14-) *Die 't eerst ruikt, heeft z'n eigen gat gebruikt.*

gedachte *Hij ha'r nüt zuvul gedaachten op a's op z'ne kop no Romen te leupe*. Hij dacht er net zoveel aan, als aan op zijn hoofd naar Rome te lopen. Spreekwoordelijke vergelijking. Hij dacht er absoluut niet aan. *Kempensland* (B) '58

gedachte (zie: *nacht* -4-) *Winterse nachten en vrouwengedachten veranderen zesmaal in een uur.*

gedenken (zie: *laatst*) *Lest heugt best.*

geduld *Al 't geduld dà ge het, kan ik wel in ene wetkaei kneupe*. Al het geduld dat je hebt, kan ik wel in een wetsteen knopen. Je hebt volstrekt geen geduld. (*Wetsteen* = steen om de zeis of de zicht op te wetten.) (Zie ook: *tand* -5-, *zomer* -1-) *Kempensland* (B) '58

geduld *Veel geduld, 'n scherpe schaar en een zittend gat*. Veel geduld, een scherpe schaar en een zittend gat. Dit waren eisen die aan een goede wever gesteld werden. *Tilburg* (TT) '71

Geel 't *Duch hier en te Geel nie*. Het deugt hier en in Geel niet. Het deugt nergens. Variant: "t *Dug hieër of (noch) te Gèl*", *ze de gäk* (*Kempensland* '58). (*Geel* ligt in de Belgische Kempen en is bekend om de huisverpleging voor zwakzinnigen.) Oost-Brab. '65

Geel (zie: *gek* -2-) *Alle gekken zitten nie in Vught.*

Geel (zie: *paard* -36-) *Iemand met 'n wit paerd naar Vught doen.*

geel *Zo geel ès 'n peer*. Zo geel als een peer.

Spreekwoordelijke vergelijking. Varianten:

ipv *peer*: *saffraan*, was. *Kempensland* (Kr) '85

geelzucht *Geelzucht gao over, geldzucht nie*. Geelzucht gaat over, geldzucht niet. (*Geelzucht* = ziekte, die een gele kleur geeft, diezelfde kleur hebben gouden munten.) *Boxtel* '75

geen *Kom niet in mijn geen*. Kom niet in mijn gang. *Kom niet in mijn vaarwater*. (Zie ook: *gezwaai* -1-, *hooiarm*.) *Someren* (S) 1892

Geendorpe (zie: *burgemeester*) *Ge zult nog wel 'ns burgemister van Gendurpe worren.*

geep (zie: *mager* -4-) *Zo mager als een garnaal.*

Geerte (zie: *geld* -19-) *Op 't geld zijn als de duivel op Geertjes.*

geest (zie: *brouwer*) *Eenen brouwer sonder mout, eenen timmerman sonder hout, eenen schoenmaker sonder leesten, eenen boer sonder beesten, dat sijn vier arme geesten.*

geest -1- *Goede geesten komen terug*. Als men iemand in korte tijd vaak tegenkomt. Variant: *De derde keer trakteren* (Alg. Brab. '87). *Alg. Brab.* '90

geest -2- *Hedde ut over de gist dan ziede ut bist*. Heb je het over de geest, dan zie je het beest. *Als je over de duivel spreekt zie je zijn staart*. *Helmond* '87

geest (zie: *Heer* OL -16-) *OL Heer hee meer op mee 'ne vrolijke geest as mee e kniesbeest.*

geest (zie: *spoken*) *Spoken als Bouken's geest.*

geest (zie: *geven* -3-) *Van gèven is ons geit gestörve.*

geest -3- *Z'n geest zien kruipen*. Zijn geest zien kruipen. 1. Een naar voorgevoel hebben; 2. ergens vreselijk tegen opzien. (Voor 1. zie ook: *bloem* -2-) *Tilburg* (MP) '86

Geest Heilige 't *Moet van den Heiligen Geest kommen*. Het moet van de Heiligen Geest komen.

Als iemand lang na moet denken voor hij een antwoord weet. (Zie ook: *alles* -9-) *Alg. Brab.* '86

geestelijke *As ge de gistelijken wilt eren, moete er nie mee verkeren*. Als je de geestelijken wilt eren, moet je er niet mee verkeren. (Dan ziet men duidelijk de menselijke gebreken en gaat men hen minder waarderen.) *Tilburg* (JM) '50

geestelijkheid (zie: *Latijn*) *Latijn drinkt wijn.*

Geffen *Hij komt niet van Geffen, maar van Kleef, hij is meer voor den heb dan voor den geef*. Hij komt niet uit Geffen, maar uit Cleve, hij is meer voor hebben dan voor geven. Hij is gierig. Woordspeling. (*Geffen* = geven; *Cleve* = *Kleef*, bekijken.) Varianten: *Hij is nie van Geffen; Hij komt van Kleef, houdt meer van den heb dan van de geef; Hij komt van Geffen, niet van Kleef ...; Hij hiet gin Gevers* (Oost-Brab. '86); *Hij is van Sinte Niegeven* (*Kempensland* '58); 't *Is er ene van Kleef, daor haauwe ze meer van den heb als van de geef*

gefreten

(Tilburg '16). (Zie ook: *appelboor*.) Alg. Brab. '87
gefreten *Het altijd gefreten hebben. Het altijd gevreten hebben. Altijd de schuld krijgen.* Alg. Brab. '90

gegeven *Er gaan veel gegevens in 'nen zak. Er gaan veel gegevens in een zak. Een bedelaar moet veel gegeven krijgen, voordat zijn zak vol is.* Tilburg (TT) '70

gehad hebben 't *Gehad hebbe krèk ès den os.* Het gehad hebben juist als de os. Spreekwoordelijke vergelijking. 1. Iets achter de rug hebben; 2. onherstelbaar verlies geleden hebben; niet meer terug kunnen. (*Een os = een gesnedene stier.*) Varianten: "Gehad is lillijk", *zin d'n os* (Oost-Brab. '90); *Die os is, blijft os* (Megen '40). (Voor 2. zie ook: *bedriegen*.) Alg. Brab. '84

gehad hebben *Gehad! Daor gift den jood niks veur. Gehad! Daar geeft de jood niets voor.* Reactie op "Gehad hebben". (*Jood = kleinhandelaar.*) (Zie ook: *bedriegen*.) Eindhoven (WS) '65

geheimzinnig *Behemd doen as 'n kat mee d'r jong.* Geheimzinnig doen als een kat met haar jongen. Spreekwoordelijke vergelijking. (Een kat die juist gejongd heeft, verstopt de kleintjes, alsof ze niet gezien mogen worden.) Tilburg (TT) '69

geheugen 'n *Geheugen als 'n hen.* Een geheugen als een hen. Spreekwoordelijke vergelijking. *Een geheugen als een zeef; een slecht geheugen.* (Zie ook: *hersens -1-, kop -28-*.) Oost-Brab. (JU) '79

gehoor *Een gehoor hebben als een varken.* Spreekwoordelijke vergelijking. Een slecht gehoor hebben. Variant: *Een gehoor hebben als een trom = een goed gehoor hebben.* Kempenland (Cu) 1891

gehouden *Erges gehouwen en geslagen zijn.* Ergens gehouden en geslagen zijn. Veel op een bepaalde plaats of bij bepaalde familie komen. (Zie ook: *deur -5-*.) Oost-Brab. '65

geit (zie: *uier -1-*) "t *Is krèk d'uier*", *zee Sjaok, "anders is 't hendig zat, 'n geit maake."*

geit (zie: *boer -1-*) "t *Viel verkeerd uit*", *zee den boer, "t perd gong kapot, en 't wijf worde beter."*

geit (zie: *lucht -1-*) "De *lucht die voedt*", *zei de vrouw, en ze bond de geit aan den boom en die ging subiet kepot.*

geit (zie: *Paulien*) "Dè's *getroffen*", *zin Paulien, èn ze makte van d'n bok 'n minneke.*

geit (zie: *stem*) "Ik *heb die stem nooit gehoord*", *zei de koster, en zijn geit stond op het koor.*

geit (zie: *bok -1-*) 'n *Auwe bok is nog gèèr van 'n jong geit gelekt.*

geit (zie: *koe -5-*) 'n *Koe schijt in een keer meer as zeven mussen in een jaar.*

geit (zie: *mond -1-*) 'n *Mond hebben of er een schooier in geslapen heeft.*

geit (zie: *neus -3-*) 'ne *Neus hebben waarmee ge un geit kunt bokken.*

geit (zie: *ophebben*) 't *Erop hebbe as den bok op mieë.*

geit (zie: *feit*) 't *Is 'n feit dat 'n koe meer schijt dan 'n geit; had de koe niet zoveel gegeten, had ze ook niet meer dan 'n geit gescheten.*

geit -1- *Alleman zurgt vur z'n eige en de geit vur de romme.* Iedereen zorgt voor zichzelf en de geit voor de melk. Humoristische aanvulling op bekend gegeven. Oost-Brab. '87

geit (zie: *verjaardag*) *Alles vieren, zelfs de verjaardag van unne geit.*

geit (zie: *als -7-*) *As de nou kijkt, kunde geen geit houwe.*

geit (zie: *boerin -2-*) *Bij 'n boerinneke uit His, is de geit dik over de wis.*

geit (zie: *boeren*) *Boeren met een geit en een ekster.*

geit -2- *D'r komt geen geit van Hees die deugt.* Er komt geen geit uit Heeze die deugt. Uit Heeze komt niets goeds. Variant: *ipv Heeze: Goirle.* (Zie ook: *Somerén*.) Eindhoven (Si) '61

geit -3- *De geit gaon verzette.* De geit gaan verzetten. Een *kleine boodschap* gaan doen. (Zie ook: *aardappel -13-*.) Tilburg (TT) '71

geit -4- *De geit is over de wis.* 1. Het meisje is zwanger. Variant: *De geit heeft zich versprongen en raakt over de wis* (Dongen '89); 2. kaartterm. Zo

maakt men bij het rikken kenbaar dat men drie azen heeft. Varianten: *ipv wis: burrie* (Kempenland '58), *streng* (Lithoyen); 't *Is maleur; ipv maleur: troela, gekheid; Ik ga luien* (Bokhoven '54); *De meid is over de heg* (*Troel = meid*) (Elshout '54); *Koe in de lucht* (Oost-Brab. '40); *Drie die nie melken kunnen* (Oost-Brab. '61); *Ongeluk* (Elshout '54); *Hoer in de polder* (Oost-Brab. '87); *Verreke z'n kont kepot.* (*Wis = wilgetak; Burrie = elk van beide houten bomen aan kar of kruiwagen; streng = touw waarmee een dier voor de kar wordt gespannen.*) (Voor 1. zie ook: *aanbranden*.) Alg. Brab. '87

geit -5- *De geit van Jan Pigge.* Hiermee werd een excuus over een mislukking afgewimpeld. (*Pigge = Pigmans had een klein circus in Tilburg waarin hij met een geit optrad.*) Tilburg (TT) '64

geit -6- *De sik stee dreug.* De geit staat droog. De melkkan is leeg. Variant: *Siep de geit 's* (Veldhoven '84). (*Siepen = de laatste melk uit de uier trekken.*) Oost-Brab. '87

geit -7- *Ergens 'n geit skippen.* Ergens een geit skippen. Kaartterm. Vaste haalkaarten uitspelen in verschillende kleuren in de hoop

dat de maat enkele slechte kaarten kan weg-
gooien. Schijndel '40

geit -8- *Ge moet gin drie geiten houwe ès ge mer
vur één hooi hèt. Je moet geen drie geiten
houden als je maar voor één hooi hebt. Men
moet niet te veel hooi op de vork nemen.* (Zie ook:
gezwaai -2-) Knegsel '89

geit (zie: hooi -11-) *Hooi genoeg hebben voor zijn
eigen geitje.*

geit (zie: ieder) *Ieder zurregt vur z'n eigen en de
geit vur de romme.*

geit -9- *Iemand op 'n natte geit zetten. Iemand
op een natte geit zetten. Iemand voor de gek
houden.* (Zie ook: aap -9-) Tilburg (TT) '68

geit (zie: lopen -3-) *Leupen as 'n geitje over 't
gevroot.*

geit (zie: geweld) *Me geweld kunde wel 'n os nog
stiere.*

geit -10- *Mee de geit nar den bok moeten. Met de
geit naar de bok moeten. Een witte stropdas
dragen; voor een bijzondere gelegenheid def-
tig gekleed zijn.* (Zie ook: bleek.) Oost-Brab. '40

geit (zie: Driekoningen -4-) *Mè Driekunninge lenge
de daag 'nen haneskree.*

geit (zie: voer -3-) *Trouwen is: voer zoeken voor
andermans geit.*

geit -11- *Van de geit gehad hebben. Erg nieuws-
gierig zijn. Varianten: Geitevlees ophebben
(Tilburg '70); Een geit aan de kop hebben (Tilburg
'64); Hedde gullie thuis 'n geit? (Vessem '86);*

*Komde van Gool (Goirle), hedde soms geit op
(Tilburg '82); Net 'n ritse geit zèn (Oost-Brab.*

*'86). (Zie ook: hennenpreut, kater -4-, neus -9-,
nieuwsgierig, vogel -11-.) Oost-Brab. '87*

geit (zie: geven -3-) *Van gèven is ons geit gestörve.*

geit -12- *Veuruit mee de geit! Vooruit met de
geit! Opschieten! (Vroeger werd de geit ook
gebruikt als trekdier voor een klein karretje.)*
(Zie ook: alles -9-) Oost-Brab. '84

geit -13- *Weer over de tweede geit kunnen pissen.
Weer over de tweede geit kunnen plassen.*

Weer heel wat mans zijn. (Zie ook: boog.)
Oirschot (ED) '84

geit (zie: min) *Zo min nog niet zijn.*

geitenkop (zie: jaar -9-) *Over honderd jaar heb-
ben we toch een geitekop.*

geitenmarkt *Naar de geitenmarkt gaan. Naar de
kermis gaan in Drunen. (Men had dan een
bosje klaver aan de fiets hangen om de speciale
bedoeling, een meisje te zoeken, kenbaar te
maken.)* West-Brab. (MGT) '54

geitenpriester (zie: hennepriester) *'t Is een
echte hennepriester.*

geitenstaart (zie: vrouwentong) *Un vrouwentong
en unne gètestart staon noot stil.*

geitenuier (zie: slim -3-) *Zo slim zijn as 'n geite-
neurke.*

geitenvlees (zie: geit -11-) *Van de geit gehad heb-
ben.*

gek (zie: zot -1-) *"'t Zal wel uitkomen", zei de zot,
en hij zaaide zageemel.*

gek (zie: Geel) *'t Duch hier en te Geel nie.*

gek (zie: driftige) *'t Is beter voor een driftige te
zwijgen, as om 'ne luie aan 't werk te drijven.*

gek -1- *'t Is beter gek gepraat dan gek gedaan. Het
is beter gek gepraat dan gek gedaan. Variant:
Ge mot zot praten, maar wijs doen (Riel '84). Alg.
Brab. '84*

gek (zie: negenennegentig) *'t Is er enen van de
negenennegentig.*

gek -2- *Alle gekken zitten nie in Vught. Alle gek-
ken zitten niet in Vught. Er lopen nog vreem-
de lieden rond. (In Vught is de psychiatrische
inrichting Voorburg.) Varianten: Ge moet naar
Vught; ipv Vught: Geel als men twijfelt aan de
verstandelijke vermogens van betreffende
persoon. Waalre '85*

gek (zie: vriend -1-) *Allemans vrind is allemans
gek.*

gek (zie: broek -3-) *Als de broek gespannen staat,
is er een gek die ertegen slaat.*

gek (zie: gewoon) *Doe mar gewoon, dan doe-de al
gek genoeg.*

gek (zie: paard -21-) *Dor heet ie 'n gek pèrd mee
gereje.*

gek (zie: meid) *Een gekke meid kunnen wij niet
hebben, daar blie onze Joost niet af.*

gek -3- *Ge kant nie gek worre ès ge wilt; daor moete
aonleg vur hebbe. Je kunt niet gek worden als je
wilt; daar moet je aanleg voor hebben. Een mens
kan veel incasseren. Variant: Ge kant nie gek wor-
den as ge nie wilt (Alg. Brab. '87). Alg. Brab. '82*

gek -4- *Ge kunt de gekke nie kenne as an d'r kure.
Je kunt de gekken alleen kennen aan hun
kuren. Iemand doet vreemde dingen. Varian-
ten: Ge kunt de gekken kennen aon d'r kuren
(Tilburg '65); Gekken doen als gekken, al komen ze
ook op Pasen (West-Brab. '55). (Zie ook: boer
-15-.) Oost-Brab. '87*

gek (zie: boer -63-) *Ge moet unnen boer gin hallef
werk laote zien.*

gek -5- *Geine gek van Sinte Merte maake. Geen gek
van Sint Maarten maken. Niet overdrijven.
(Feestdag van Sint Martinus valt op 11 novem-
ber en 11 = het gekkengetal.) (Zie ook: broek-
band.) Oerle (H) '63*

gek -6- *Gek zijn is geen schaand, maar 'n plaog.
Gek zijn is geen schande, maar een plaag.
Van meisjes die gek (verliefd) zijn op jongens.
Oost-Brab. (Bi) '40*

gek

gek -7- *Gekske komt weleens voor gekskes deur staan. Wie kaatst moet de bal verwachten; zoals men een ander voor de gek heeft gehouden, wordt men op zijn beurt beetgenomen. (Zie ook: avond -2-.) Oost-Brab. '83*

gek (zie: strontkar) *Hier gao de strontkar veurop.*

gek (zie: oud -3-) *Hoe ouder, hoe lotter, hoe jonger, hoe zotter.*

gek -8- *Te gek en te bijster. Overdreven, buitensporig. (Bijster zijn = het niet meer weten.) Oost-Brab. '78*

gek (zie: eind -9-) *Van 't gekke eind komen.*

gek (zie: mik -4-) *Van mik worde dik en van brood worde groot.*

gek -9- *Vur 'n auwe gek moete oppassen. Voor een oude gek moet je oppassen. Waarschuwing aan een jong meisje dat gecharmeerd is van de avances van een oude man. (Zie ook: schuur, verstand -7-.) Alg. Brab. '90*

gek (zie: koren -7-) *Wie na 't kore gee kijke veur St Servaas (13 mei) is unne gek of unnen dwaas.*

gek -10- *Zo gek als Tielebuus. Zo gek als Tielebuys. Spreekwoordelijke vergelijking. (Tielebuys is de eigennaam van de hoofdpersoon uit de klucht, de Cluyt van Tielebuys, die wederom herdragen wilde zijn, welke in 1541 door de Haarlemse rederijderskamer te Diest werd gespeeld.) Oost-Brab. '87*

gek -11- *Zo gek als een kwartel. Spreekwoordelijke vergelijking. (Gedacht wordt aan de manier waarop een kwartel gevangen werd. Men plaatste aan het einde van een ploeg voor een netje en maakte daarachter een geluid met een kwartelfluitje; de kwartel liep dan snel door de voor het net in, zonder uit te kijken.) Wintelre (H) '63*

gek -12- *Zo gek als een karrad. Spreekwoordelijke vergelijking. Stapelgek; verliefd.*

Varianten: *ipv gek: zot, dól, heet; ipv karrad: rad, wagenwiel, kanariepop, hoen, kat, muis, paard, rat, ui; Ze is zo heet dat men wel een ei op haar buik zou kunnen koken (Oost-Brab. 1892); Ze is zo gek dat ze tist (kooft) (Oost-Brab. 1892); Zo zot ge kunt ze wel met een natte klippel aangooien (Dongen 1892); Sô haet sên as Jan Tejs s'n tîfke (ook van mannen) (Gemert '85). (Zie ook: bui -2-.) Alg. Brab. '87*

gek -13- *Zo gek zijn als een kreuger. Zo gek zijn als een kruiwagen. Spreekwoordelijke vergelijking. Zwoegen; hard werken. (Zie ook: haam, kar -12-, klapzuur, kont -34-, kop -32-, kost, kruis -7-, melk -3-, naad -2-, pees, streng -1-, uur -1-, werken -2-, werken -3-, werken -4-.) Tilburg '87*

gek (zie: stom) *Zo stom zijn als 't paard van OL Heer.*

gek zijn *Nee, rooms-katholiek. Antwoord op de*

vraag: "Ben je gek?" Variant: *Ik ben rooms en dat is nog erger (Oost-Brab. 1892). Alg. Brab. '87*

gekheid (zie: geit -4-) *De geit is over de wis.*
gekheid *Gekheid is gekheid, mar vuur ien de boks is wèerm. Gekheid is gekheid, maar vuur in de broek is warm. (Gekheid = hier geilheid, wulpsheid die tot seksueel handelen "vuur" in de broek leidt.) Variant: ... maar vuur in de broek is wijsheid (Nederwetten 1892). Oeffelt (S) 1892*

gekrijs (zie: Matthias Sint -2-) *Met Sinte Metijs worden de katten krijs.*
gelag 't *Is een hard gelaach. Het is een hard gelag. Het is een onaangename ervaring of arbeid. Varianten: ... 'n kaind te kussen mee 'n steene bakkes (Tilburg '16); Maaien en beennen (binden) is 'n hard gelag (Oost-Brab. '58). Alg. Brab. '87*

geld -1- *"Dè heget gèld gekost", zin 't wefke tege de knècht, en ze gaaf hum de koffiedrats. "Dat heeft het geld gekost", zei de vrouw tegen de knecht, en ze gaf hem het koffiedik. Zeispreuk. Als de koffie bijna op is en er bij het schenken veel koffiedik meekomt. Variant: Da hee 't miste geld gekost (Oost-Brab. '70). Oost-Brab. (Sw) '86*

geld (zie: man -3-) *"Och wa", zee het menneke, "geld is geld en geld stinkt niet."*

geld (zie: tijd -2-) *"Tijd is geld", zei de ober, en hij telde de datum bij de rekening.*

geld (zie: zonde -1-) *'n Eerlijke hoer betalen met vals geld, da's zund.*

geld (zie: paard -3-) *'n Kreupel pèrd is geld wèrd, es ge zelf de kaor moet trekken.*

geld (zie: schip -2-) *Als 't schip met geld komt.*
geld -2- *As ge veul geld het, kunde den hemel kopen; hedde 't nie, dan kunde naor den duvel lopen. Als je veel geld hebt, kun je de hemel kopen; heb je het niet, dan kun je naar de duivel lopen. 1.*

Met geld kun je alles bereiken. Varianten: Als je geld hebt, doe je wonderen; heb je het niet, dan is 't donderen (Oost-Brab. '84); 2. Een mens zonder geld, is nergens geteld (Alg. Brab. '87). (Voor 1. zie ook: hebben -6-, kat -22-, vriend -4-.) Oost-Brab. '87

geld (zie: luis -2-) *Beter een luis in de pot als geen vet.*

geld (zie: maandag) *Beter een maandags paard, dan een maandagse knecht.*

geld (zie: eer -2-) *Da's eer bewaard en koste gespaord.*

geld (zie: mens -9-) *Daar gaan veul mense om 't geld nao de hel, mar 't geld blie't er zelf uit.*

geld (zie: stuiver -1-) *De dagelijkse stuiver brengt 't geld in de kast.*

geld (zie: paap) *De paap geschorre is geld gewonne.*

geld (zie: pastoor -10-) *De pastoor verdient z'n geld veur de eerste koffie.*

geld (zie: *pastoor -11-*) *De pastoor doet geen twee missen veur 'tzelfde geld.*

geld (zie: *zegen -2-*) *De zeegen mit chèlt; geluk mit bést.*

geld -3- *Den enen moette betale en den anderen geld geven. De ene moet je betalen en de andere geld geven. Het is lood om oud ijzer, het komt op hetzelfde neer. Variant: Voor het één moet je geld geven en voor het ander betalen (Tilburg '72). (Zie ook: *even.*) Alg. Brab. '86*

geld (zie: *maart -4-*) *Ene schrale mert is geld werd.*

geld -4- *Er 't gäld gille. Er het geld waard zijn. Er niets verkeerds kunnen doen. (Gille = gelden, kosten, waard zijn.) (Zie ook: *bescheten.*) Kempenland (B) '58*

geld (zie: *verteren*) *Er wordt nie verteerd, navenant er verdiend wordt.*

geld -5- *Et gäld is den twede Lieven Heer. Het geld is de tweede Lieve Heer. Het geld is de afgod. Variant: Gäld dä's de God van 't waerk (Kempenland '58). (Zie ook: *hoer -4-, vel -9-.*) Kempenland (B) '58*

geld (zie: *geloof -3-*) *Et rooms geleuf is 'n heel bietjen e gäldgeleuf.*

geld (zie: *bakker -7-*) *Ge kant oew geld beter naor den bakker brenge as naor den dokter.*

geld -6- *Ge mot 't geld nie zaaien, 't komt toch nie uit. Je moet het geld niet zaaien, het komt toch niet uit. Als iemand geld laat vallen. (Zie ook: *goud, zaaien -3-.*) Alg. Brab. '87*

geld (zie: *omstoten*) *Ge zult veel kosten van omstoten, als ge staande beens sterft.*

geld -7- *Geld bij geld en luus bij luus. Geld bij geld en luizen bij luizen. Soort bij soort. (Zie ook: *gelijk -4-, hommel, Job Sint, kat -1-, koe -4-, kluit, leeuw, schurft -1-, vee.*) Helmond (HD) '87*

geld -8- *Geld is het slijk der aarde, maar ge dabt er zelf toch gère in! Geld is het slijk der aarde, maar je knoeit er zelf toch graag in! Men zegt dat geld slecht is, maar men heeft het toch graag. Tilburg (TT) '70*

geld -9- *Geld lenen en in de broek doen is mar eventjes warm. Geld lenen en in de broek doen is maar eventjes warm. Na geld lenen volgen vaak onaangenaamheden. (Zie ook: *introuwen.*) Alg. Brab. '86*

geld -10- *Geld met hoeken hebben. Gierig zijn. (Zie ook: *appelboor.*) Oost-Brab. '92*

geld -11- *Geld van boekend en baggen moete nie tellen vur dège 't in ouwe zak het. Het geld dat boekweit en biggen opbrengen, moet je niet tellen voordat je het in je zak hebt. (Het zijn twee zeer riskante zaken voor de boer.) (Zie ook: *ei -22-.*) Alg. Brab. '86*

geld (zie: *praat -5-*) *Goeje praot kost niks, goeje raod is geld werd.*

geld -12- *Gäld da's de God van 't waerk. Geld is de God van het werk. Kempenland (B) '58*

geld (zie: *overal*) *Hij is overal bij als de kwaaië duut.*

geld -13- *In zijn geld zitten as 'n pad in d'r veren. In zijn geld zitten als een pad in haar veren. Spreekwoordelijke vergelijking. Geen geld hebben. Variant: Net zoveel geld hebben als een kikkvors veren (Helmond '87). (Zie ook: *aardappel -2-.*) Megen (Bi) '40*

geld (zie: *vrouw -18-*) *Je kunt een vrouw alleen maar blij maken met klein hout en groot geld.*

geld (zie: *kleur -3-*) *Kleuren is geld beure.*

geld (zie: *wijn*) *Kom drinken wij, wijn, bier en spons; op 't geld staot te lezen "God zij met ons".*

geld (zie: *peer -6-*) *Koopt peren voor uw geld, dan versnoept ge 't niet.*

geld (zie: *lijk -4-*) *Mee trouwe en lijke gaot 't gelleke strijke.*

geld -14- *Met geld en tijd komt ge altijd wijd. Met geld en tijd kom je altijd ver. Geld opent veel deuren! Varianten: ipv wijd: verder; ... altijd overal (Oost-Brab. '87). (Zie ook: *boer -78-.*) Oost-Brab. '87*

geld (zie: *maart -18-*) *N'n dreuge mert en 'ne natte 'pril, dan hi den boer z'ne wil.*

geld -15- *Naar 't geld stinken als 'n varkenskont naar den bromolie. Naar het geld stinken als een varkenskont naar de petroleum. Spreekwoordelijke vergelijking. Iemand die stoeft op zijn geld. (Bromolie = bronolie, petroleum, stinkolie.) Variant: Zo rijk zijn dat men stinkt van 't geld (Oost-Brab. '86). (Zie ook: *man -3-, reuk.*) Boxmeer (Bi) '40*

geld (zie: *veil*) *Nie vèèl zèn mee praote.*

geld -16- *Niks zo mooi als andermans geld opmaken. Niets is zo mooi als andermans geld opmaken. Bokhoven (MGT) '54*

geld -17- *Nog op z'n aauw gäld staon. Nog op zijn oude geld staan. Hetzelfde verdienen als vroeger; nog evenveel kosten als vroeger. Kempenland (B) '58*

geld -18- *Nou geld voor den houthakker. Nu geld voor de houthakker. Boter bij de vis; nu betalen. (Zie ook: *boter -1-.*) Tilburg (JM) '50*

geld -19- *Op 't geld zijn als de duivel op Geertjes. Op het geld zijn als de duivel op Geertje. Spreekwoordelijke vergelijking. Begerig zijn naar geld. Sint Geerte (Gertrudis) is de patrones van de reizigers; met deze heilige hebben zich herinneringen aan de Oudgermaanse godenwereld (Freija) vermengd. Men beval de ziel aan de hoede van Geerte aan, bij wie die, evenals bij*

Sint Gertrudis;
zie: **geld-19**

Freija de eerste nacht na de scheiding van het lichaam geherbergd werd. (De duivel kon zijn buit dus niet aan en had het daarom gemunt op Geerte.) Varianten: *Dat gaat erop als de duvel op Geertje* = er wordt fors gespeeld (kaartterm) (Eindhoven '84); *'t Erop hebben als de duvel op Gerte* = iets beslist willen bezitten (Oost-Brab. '76); *Erop afvliegen als de duvel op Geertjes = erop afvliegen als de bok op een haverkist* (Kempensland '64); *'t Er op hebben als de duvel op 'n ziel* (Oost-Brab. '87). (Zie ook: *afvliegen.*) Oost-Brab. '87

geld (zie: *Marcoen Sint*) *Sint Marcoen (1 mei)*, 't is alleen maar om de poen te doen.

geld (zie: *einde -4*) *Tèene moo't, tèene geld.*

geld -20 *Van mijn geld worden geen gaten in de grond gepist. Mijn geld wordt door anderen niet verkwest.* Varianten: *ipv geld: centen; Ze zullen van mijn geld gin kuiltes pissen* (Valkenswaard '85); *Ge pist van hem ook geen gatjes in de grond van een gierig mens; Ze gon mi mijn geld nie lachen* (Oost-Brab. '87). Alg. Brab. '87

geld -21 *Vast geld, vaste erremoei. Vast geld, vaste armoede. Wie een vast inkomen heeft, zal niet gauw rijk worden, heeft geen marge om te sparen.* (Zie ook: *geraamte, rentenier, schaap -8-, sterven -5-*). Alg. Brab. '87

geld -22 *Waar geld is, is de duivel; waar geen geld is, is ie tweemaal. Waar geld is, is de duivel; waar geen geld is, is hij tweemaal. Geld is vaak de oorzaak van het kwaad; door armoede kan men noodzaak worden kwaad te doen.* Valkenswaard '75

geld (zie: *wijf -8-*) *Wie een wijf trouwt om 't schoon lijf, verliest het lijf en houdt het wijf.*

geld (zie: *Made*) *Wie wil op de Maai gaan vrijen, die moet hebben een knol op zak en 'n meske om te snijen, want Maaienaars zijn niet mak.*

geld -23 *Wor 't zo bleenkt, dor moete gin geld zuujke. Waar het zo blinkt, daar moet je geen geld zoeken. Schijn bedriegt.* (Zie ook: *huis -11-, pater.*) Helmond '83

geld -24 *Z'n geld is aon z'n hart gewaasen. Zijn geld is aan zijn hart vastgegroeid. 1. Hij is gierig. Variant: Het geld is hem niet aan zijn hart gewassen = hij is vrijgevig.* (Voor 1. zie ook: *appel-boor; voor 2. zie ook: baard -4-*). Alg. Brab. '87

geld (zie: *schaar -5-*) *Zo scheer, zo sliep.*

geld (zie: *cent -11-*) *Zonder centen geen talenten.*
geld -25 *Zoveel geld als je met je handen in je gat kunt gooien. Geen geld.* (Zie ook: *aardappel -2-*) Beek en Donk (HD) '87

geldbuidel *De geldbuidel hangt geen 100 jaar aan dezelfde deur. Rijkdom blijft geen 100 jaar in dezelfde familie; ook armoede niet. Varianten: ipv geldbuidel: bedelzak; Den bedelstaf en de geldbuul hangen zelden laang an dezelfde deur* (Helmond '87); *De geldzak en de bedelzak blijven niet lang aan dezelfde deurknop hangen* (Deurne '89). (Zie ook: *geluk -5-*) Oost-Brab. '84

geldbuidel *Een geldbuil, een fles snevel en een jonge meid kun je nooit alleen laten. Een geldbuidel, een fles jenever en een jong meisje kun je nooit alleen laten. Begerenswaardige zaken moet je niet uit het oog verliezen.* Oost-Brab. '87

gelden (zie: *gans -5-*) *Ze motte de gaans gelde.*

Gelderland *Hoog van moed, klein van goed, zwaard in de hand, dat is het wapen van Gelderland. Bokhoven bezingt zo, niet zonder spot, de overkant van de Maas. Bokhoven (MGT) '54*
geldschijter *Iemes nie begere, al haai unne geldschijter an z'n kont hange. Iemand niet willen, al had hij een geldschijter aan zijn kont hangen. Een onaantrekkelijke vrijer niet willen, zelfs al zou hij veel geld hebben.* (Zie ook: *boer -71-*) Oost-Brab. '89

geldzak (zie: *drie -1-*) *Als ge trouwt, dan bende drie dingen kwijt: de beste plaats in bed, het leste woord en de sleutel van de geldzak.*

geldzucht (zie: *geelzucht*) *Geelzucht gao over, geldzucht nie.*

geleerde *Voor 'ne geleerde is het goed preken. Voor een geleerde is het goed praten. Slechts die van het vak zijn, verstaan hem.* Eindhoven (Si) '63

geletterd *Zo geletterd ès 'nen os gekloot. Zo geletterd als een os gekloot. Spreekwoordelijke vergelijking. Weinig ontwikkeld. (Os = gesneden stier.)* (Zie ook: *bijdehand.*) Kempensland '82

gelijk -1- *'t Grootste gelijk van de vismarkt. Het grootste gelijk van de vismarkt. Bergeijk (PK) '86*

gelijk -2- *Er is meer gelijks as geliefs. Er is meer*

gelijk dan geliefd. Er zijn meer mensen die op elkaar lijken dan die familie van elkaar zijn. Variant: *Meer gelijken dan geneven* (Waalre '87). Oost-Brab. '73

gelijk -3- *Ge had al gelaik, vur ge begont*. Je had al gelijk, voor je begon. Meteen toegeven zonder dat men overtuigd is. Variant: *En hedde gelijk, dan liegde toch* (Oost-Brab. '84). (Zie ook: *boer* -4-) Tilburg (D) '16

gelijk -4- *Gelijk goed, gelijk bloed, gelijke jaren zijn de beste paren*. (Zie ook: *geld* -7-) Veldhoven (Rij) '35

gelijk (zie: *dijk*) *Gelijk op den dijk*.

geloof -1- *'t Beste geloof is dè vlis beeter is ès been*. Het beste geloof is dat vlees beter is dan been. Dit getuigt van een zeer materialistische instelling. Oost-Brab. (Sw) '90

geloof -2- *'t Geloof kan ik je niet geven*. Het geloof kan ik je niet geven. Ik kan je niet dwingen om iets aan te nemen. Alg. Brab. '90

geloof -3- *Et rooms geleuf is 'n heel bietjen e gâld-geleuf*. Het rooms geloof is voor een groot deel een geldgeloof. Het is een geloof dat van de belijder financiële offers vraagt. (Zie ook: *Heer OL* -34-) Kempenland (B) '58

geloof (zie: *handel*) *Handel is handel, het geloof is er niet voor den handel, maar voor den wandel; wie dat onthoudt, vindt wat in de pot en wie dat vergeet is een zot!*

geloof -4- *Twee geloven op één kussen, daar slopt den duvel tussen*. Twee geloven op één kussen, daar slaapt de duivel tussen. Waarschuwing voor gemengde huwelijken. Alg. Brab. '87

geloof -5- *Van 't oud Caasters geloof zèn*. Van het oud Casters geloof zijn. Ouderwets denkende mensen. (Kan zowel op Casteren gem. Hoogeloon als op Casterlee in België slaan)

Variant: *'t Geloof van Casteren zal nie verbasteren* (Hulsel '52). (Zie ook: *deluvie*.) Kempenland '86

geloof -6- *Van zijn geloof vallen*. Flauwvallen. (Zie ook: *bom*.) Oost-Brab. '75

geloven (zie: *Witlox*) *"'t Kan zain", zi Witlox, mar dan geleufd'ie et nie*.

geloven *Als ge hem gelooft en God afvalt, zulde'r wel komen*. Als ge hem gelooft en God afvalt, zul je er wel komen. Hij is een leugenaar. Variant: *Egge hum geleuft en God afvalt, zulde 'r wèl komme, want hij liejgt nog ès iej fluit* (Oost-Brab. '90). (Zie ook: *aap* -3-) Oost-Brab. (S) 1892

geloven (zie: *kop* -5-) *Als je 't niet geloven wil, dan loop maar met je kop tegen de muur; dan voel je het*.

geloven (zie: *kerk* -8-) *Geleuve moete in de kerk*.

gelt (zie: *beergeltekost*) *Op beergeltekost staon*.

geluk -1- *"Geluk bij 'n ongeluk", zei de boer, "m'n*

koe is kapot en m'n hooi is op." "Geluk bij een ongeluk", zei de boer, "mijn koe is kapot en mijn hooi is op." Zeispreuk. Variant: ..., *zei de jongen toen zijn moeder de nek brak, "ze had er de ribben nog bij kunnen breken"* (Oost-Brab. 1892). Oost-Brab. '87

geluk -2- *'n Ons geluk is beter dan 'n pond verstand*. Een ons geluk is beter dan een pond verstand. Een beetje geluk brengt je verder dan veel overleg. (Zie ook: *boer* -45-) Alg. Brab. '87

geluk -3- *'t Geluk lopt em mee 'n straaltje z'n broek uit*. Het geluk loopt met een straaltje zijn broek uit. Hij verliest snel het geluk. Tilburg (D) '16

geluk -4- *As 't geluk en 't goei weer bij mekaar slaot, jè dan kan 't gebeuren dè't lukt*. Als het geluk en het goede weer samengaan, ja dan kan het gebeuren dat het lukt. Als alles meezit, lukt het. Varianten: *Als 't geluk en 't goei weer bij elkaar slapen* (Tilburg '67); *Het kan lukken als het geluk en het goei weer meezit; ipv meezit: niet tegenzit, meespeult, op dezelfde dag vallen* (Oost-Brab. '87). Tilburg (D) '16

geluk -5- *As 't geluk in huis is, stao 't ongeluk vur de deur*. Als het geluk in huis is, staat het ongeluk voor de deur. Geluk duurt niet lang. (Zie ook: *geldbuidel*.) Oost-Brab. (JU) '79

geluk (zie: *spin*) *Een spin in de morgen geeft kommer en zorgen, een spin in de noen is om goed te doen*.

geluk (zie: *Breda*) *Geluk, geluk, Breda*.

geluk -6- *Het geluk is niet uit de wereld, maar 't dient alleman niet*. Het geluk is niet uit de wereld, maar het dient niet iedereen. Niet iedereen ondervindt geluk in zijn leven. Oost-Brab. '58

geluk -7- *Nie wete of 't geluk van veure of van aachtere kömt*. Niet weten of het geluk van voor of van achter komt. Twijfelen aan geluk. Kempenland (WBS) '45

gelukkig *Zo gelukkig as 'nen hond die op zonne verjaardag verzopen wordt*. Zo gelukkig als een hond die op zijn verjaardag verzopen wordt. Spreekwoordelijke vergelijking. Ironisch voor ongelukkig. Varianten: *ipv zo gelukkig: nog gelukkiger* (Oost-Brab. '40); *Zo gelukkig as 'n hond die aan het verzuipen is* (Helmond '85); *Ge ziet er uit as unnen jongen hond, die op zonne verjaardag verzopen wordt* (Tilburg '69). (Zie ook: *hak* -8-, *kijken* -26-, *leven* -7-, *lieden* -3-) Tilburg (D) '16

gem (zie: *weer* -6-) *'t Weer is goed, mar 't gemak deugt niet*.

gemak *Er gaat veel gemak in een kleine zak. Er gaan veel makke schapen in een stal; als iedereen wat*

gemak

inschikt, is er plaats genoeg. Variant: ipv *gemak*: *schikking* (Tilburg '87). Eindhoven (WS) '65

gemak *Gemak vaort nie lang. Gemak duurt niet lang. (Als iets nieuws gemakkelijk, praktisch is, heeft men geen heimwee naar vroegere toestanden.)* Oost-Brab. '84

gemak (zie: *dak -6-*) *Vrijen onder één dak kost eer, mar is 'n gemak.*

gemeen (zie: *gewoon*) *Zo gemeen als 'n busselke schollen van vijf centen.*

gemeente *Van de natte geminte zijn. Van de natte gemeente zijn. Herbergier zijn; flink kunnen drinken. (Zie ook: bos.)* Oost-Brab. '87

gemeentehuis (zie: *kerkehuisje*) *As ge tegen het kerkehöske pist, dat dreugt nooit op.*

Gemert (zie: *april -5-*) *Mi den eerste april dan gee nao de balken die wil.*

Gemert (zie: *boerenkermis*) *Net ne boerenkermis mee hier en daar 'n kraam.*

Gemert (zie: *waar is -4-*) *Tebak haole bij Woestenbèèrgh.*

gemoed *Niet tegen z'n gemoed kunnen spreken. Niet tegen zijn gemoed kunnen spreken.*

Niet tegen zijn overtuiging kunnen spreken. Alg. Brab. '90

gemoed *Oew gemoed schiet vol. Je gemoed schiet vol. Je wordt overstelpt door emoties.* Alg. Brab. '84

Gemonde *Gemonde is een schone stad, van vier dorpen aaneen gelapt. Het dorp Gemonde hoort tot vier burgerlijke gemeenten.* Oost-Brab. '80

Gemonde *Te Gemonde in 't lof geweest zijn. Te Gemonde in het lof geweest zijn. Van een bepaalde zaak niet op de hoogte zijn; van niets weten. (Zie ook: Boxtel Jan van.)*

Oost-Brab. '80

gemul (zie: *ondertussen*) *Ondertusse stekt men tórf.*

genade *"Dè kan ok 'n genooi zen", zin Pirke, èn iej zaat op de pleej. "Dat kan ook een genade zijn", zei Pietje, en hij zat op de wc. Zeispreuk. Berlicum (Sw) '86*

genade *Er genaoi van hebben Er genade van hebben. 1. Er baat bij vinden. Varianten: Genooi zuujke 2. baat zoeken (Kempenland '58); Um genooi gaon 3. om bijstand vragen in benarde omstandigheden (Schijndel '40).*

Alg. Brab. '90

genegenheid (zie: *trouwen -1-*) *De eerste trouw je uit genegenheid, de tweede uit verlegenheid.*

geneuk *"Daor hedde 't geneuk", zi Steven, en z'n waif stierf. "Daar heb je het geneuk", zei Steven, en zijn vrouw stierf. Zeispreuk. Oost-Brab. '87*

geneven (zie: *gelijk -2-*) *Er is meer gelijks as geliefs.*

genoeg *Genoeg is genoeg, 'n ei is 'n ei. Genoeg is genoeg, een ei is een ei. Wees tevreden met wat je hebt. (Zie ook: leven -3-.)*

Eindhoven (Pa) '82

genoeg *Genog is zò goewd ès 'n fist. Genoeg is evengoed als een feest. Oost-Brab. (Sw) '90*

geraamte (zie: *lawaai*) *Lawaai als 'n neukend geraamte in een dakgoot.*

geraamte *Op z'n geremt gaon zitten. Op zijn geraamte gaan zitten. Gaan rentenieren en dan rond moeten komen met bescheiden middelen. (Geremt = mager persoon.) (Zie ook: geld -21-.)* Tilburg (Kn) '50

geraamte (zie: *mager -3-*) *Zo mager als OL Heer aan 't kruis.*

gerechtigheid *Zijn gerechtigheid gehad hebben.*

Gekregen hebben waar men recht op heeft; bij rooms-katholieken: voorzien zijn van de laatste H. Sacramenten der stervenden; berecht zijn; bediend zijn. (Zie ook: aftellen.) Oost-Brab. '87

gereed (zie: *schijten -3-*) *Die schet, as 't gereed is, die schet, as 't 'm leed is.*

gereedschap *Goei geridskap moet onder 't afdak hange. Goed gereedschap moet onder het afdak hangen. Hiermee wordt het dikke buikje vergoelijkt dat zich boven het mannelijk gereedschap welft. Variant: ipv afdak: goei afdak (Etten '87).* Oost-Brab. '87

gereformeerd (zie: *kar -4-*) *De kar gereformeerd maken.*

gereformeerd *Gerifformeerd in bed liggen.*

Gereformeerd in bed liggen. Dwars in bed liggen. Casteren (Be) '60

gereformeerd (zie: *kerk -15-*) *Stippentse kerk.*

gerei (zie: *man -31-*) *Zo 't menneke, zo 't gespenneke.*

gerf (zie: *garf*) *Iets op de gerf gooien.*

gerf (zie: *maart -12-*) *Maart naat, april schraap, mei wèrrem, dè geeft een grote korenberrum.*

gericht *Gericht is niet om. Recht uit is niet om. Variant: Raecht toew vort, dā's noit nie um antwoord op de vraag: "Wor is hieër de gerichse weg?" (Kempenland '58).* Oost-Brab. (Cu) 1892

gerief *Wie al koopt wat zijn gerief is, moet verkopen wat hem lief is. Wie alles koopt waar hij zin in heeft, moet dierbare zaken verkopen.* Oost-Brab. '89

germ (zie: *weer -6-*) *'t Weer is goed, mar 't gemke deugt niet.*

germ (zie: *ooi*) *Een jonge ooi en een oude ram, geeft ieder jaar een lam.*

gerookt (zie: *vlees -4-*) *Gerookt vlees gao langer mee.*

Gerrit (zie: Heer OL -7-) *Ge kunt hem wel wijsmaken dat OL Heer Hendrik hiet en in de hei klot sta te steken.*

gerst (zie: groeien -3-) *Groeien als rijpe gerst in de oogst.*

gerst (zie: weer -16-) *Is 't geen weer voor te hooien, dan is 't weer voor oe kolen.*

gerstmaand *Als 't den eersten van garstmaand regent, dan wordt de turf niet droog, al hangt gij hem aan 't spits van den toren. Als het de eerste september regent, dan wordt de turf niet droog, al hang je hem aan de torenspits. Weersvoorspelling. Varianten: Als 't den eersten september regent, krijg je nog geen turf meer droog, al steek je 'm ook aan een garenroei (lange stok, waar de wol aan gedroogd werd voor het spinnen.) (Liessel '45); ... al hangd'm òn 't hòntje van den toren (Oost-Brab. '90); ... mer es 't den eersten september dreugt, stekt 'm gerust n'n blok (klomp) dik (Reusel '78); ipv garstmaand: St Jansdag (Oost-Brab. '90); Als 't op den eerste van de garstmaand droogt, dan droogt poel en put nog leeg (Liessel '45). (Zie ook: beerput.) Zeelst (Cu) 1892*
gerstmaand *Den drie-en-därtigste van de gaarsmond. De drieëndertigste september. Nooit. (Als men aan iemands verzoek niet kan of wil voldoen.) (Zie ook: maan -8-, wanneer, zaterdag -2-) Kempenland (B) '58*

Gertrudis Sint *Mi Sinte Geertrui (17 maart) legt de kieviet zijn eerste ei. Met Sint Gertrudis legt de kievit zijn eerste ei. Boerenregel. (Zie ook: kievit.) Nistelrode (Du) '40*

Gertrudis Sint *Sinte Geertruydt blaast de kaars uit. Sint Gertrudis blaast de kaars uit. Na Sint Gertrudis werd in de boerenwoning geen kaars of lamp meer ontstoken. Varianten: ipv kaars: lamp; Geertruid, die schone bruid, blaast de snijders de kaarsen uit (Tilburg '50). Heerle (Geb) '33*

Gertrudis Sint (zie: Matthias Sint -3-) *Sinte Mathijs gôit 'ne hete steen deur 't ijs.*

Gertrudis Sint (zie: Michaël Sint -2-) *Sinte Michiel die luie ziel die 't altijd op de avond hiel, Sinte Geertrui (17 maart) die trouwe vrouw die in den avond nie werken wou.*

gesar *Uit klaore krêt. Louter uit gesar. Alleen om te pesten. (Kreit = gesar.) Oost-Brab. '87*

geschijt (zie: gebijt) *Groot gebijt en 'n klein geschijt.*

geschreeuw *"Veel geschreeuw en weinig wol", zei den boer, en hij schoor z'n varken. "Veel geschreeuw en weinig wol", zei de boer, en hij schoor zijn varken. Zeispreuk. Veel drukte om niets. Varianten: ipv boer: duivel; ipv veel: groot. (Zie ook: aanslaan.) Alg. Brab. '87*

geschrei (zie: maart -18-) *N'n dreuge mert en 'ne natte 'pril, dan hi den boer z'ne wil.*

gesel (zie: ransel) *As ge oe ransel kwijt bent, dan is ook de gesel weg.*

geselen (zie: duivel -27-) *Er den duvel van geselen.*

geselen (zie: Mechelen) *Mechelen geselen.*

geslagen (zie: gehouden) *Erges gehouwen en geslagen zijn.*

gespan (zie: man -31-) *Zo 't menneke, zo 't gespenneke.*

Gestel *De Gestelse bokken, die komen de Blaarthemse pap opslokken. Spotrijm op Gestel. (Gestel en Blaarthem waren vroeger buurdorpen ten zuidwesten van Eindhoven, zijn nu Eindhovens grondgebied.) (Zie ook: Deurne.) Kempenland '80*

gesteld zijn (zie: verneuken) *Ermee vernukt zijn als een dorp met een gekke pastoor.*

getijd *Wa hëdde getèët? Wat heb je getijd? Wat ben je van plan? (Getijd = zwak voltooid deelwoord bij middelnederlands tien = trekken.) (Zie ook: mens -4-, schenk -1-, vermik.) Gemert (GH) '76*

getouw *Op 't getaaw zèn. Op het getouw zijn. Weven als beroep hebben. Tilburg (RL) '47*

getuig *Uit het getuig slaan en dwers gaan. Uit het tuig slaan en dwars gaan. De verkeerde weg opgaan. Breugel (Bi) '40*

getuig (zie: man -31-) *Zo 't menneke, zo 't gespenneke.*

getuige *Getögen trekke. Getuigen trekken. Erom loten, wie iets zal doen. Variant: Spierke trekke = dmv ongelijke halmstukjes loten. Kempenland (B) '58*

Geurtje *"Is er deur", zei Geurtje, en hij boorde door zijne klomp. "Is erdoor", zei Geurtje, en hij boorde door zijn klomp. Zeispreuk. Variant: "Des 'r deur", zee Geuke, en ie boorde dur ze klumpke (Schijndel '40). Son (S) 1892*

geus (zie: veer -1-) *Als pluymen sincken en vischen verdrincken; als meulensteen swemmen, dan sullen de geusen ten Hemel klimmen.*

geus (zie: kar -4-) *De kar gereformeerd maken.*

Geus (zie: entre-deux) *Ick ben interdeus, niet te Paeps, noch te Geus.*

geus (zie: hoe gaat) *Ick ben interdeus, niet te paeps, noch te geus.*

geus (zie: Den Bosch -5-) *Iets geven als Den Bosch geus wordt.*

geus (zie: kuis) *Niet te kuis en niet te guis.*

geut (zie: klink -2-) *De klingel omlopen en de geut deur.*

geut *Zo een kan men wel zweten op een koude geut. Zo een kan men wel zweten op een koude achterkeuken. Uiting van minachting! Varianten: ipv geut: aanrecht (Valkenswaard '90), gutsteen (Helmond '88), veurstal (Leende*

Geuze

'90); *Den dieë kan ik wel zweten op 'n kaauw moos* (Tilburg '16). (De geut lag achter den herd; daar werd de afwas gedaan.) (Zie ook: *bot -1-*) Oost-Brab. (S) 1892

Geuze-Els *De Geuze-Els heeft de hele Kempen gevelst.* De Geuze-Els heeft de hele Kempen gevalst. (Geuze-Els, vrouw van de smid Fabrie te Hapert is de stammoeder van de vele protestantse Fabrie's.) Oost-Brab. '60

gevaar *D'r is gevaar van durkomme.* Er is gevaar van doorkomen. Zeispreuk. De zaak, ziekte is niet zo erg als zich laat aanzien. Variant: "*'t Is niej zo èrg*", *zin d'n dokter*, "*d'r is gevaor van durkomme*" (Oost-Brab. '90). Alg. Brab. '90

gevel (zie: *neus -2-*) *'ne Neus als ne gevel.*

gevel *Het is ginnen geschelde gèvel.* Het is geen geschelde gevel. Van mensen die dik doen en geen middelen hebben. (*Schellen* = oude stenen van kalk ontdoen; afbikken.) (Zie ook: *arm -3-*) Tilburg (TI) '65

gevel *Kom mèr 's achter de gevel!* Kom maar eens achter de gevel! Kom het buiten maar uitvechten! (Uitdaging bij ruzie in een café; *de gevel* = de zijkant van het huis.) (Zie ook: *entel*.) Hoogeloon (Be) '57

geven (zie: *heilige -2-*) *Alle heiligen zijn ons goed, als zij maar geven.*

geven -1- *Eens gegeven, blijft gegeven, driemaal over den Dommel springen, alle dagen 'n potje bloed, alle dagen mijn goed.* Eens gegeven, blijft gegeven, driemaal over de Dommel springen, alle dagen een potje bloed, alle dagen mijn goed. Eigendomsformule. Varianten: ... *tien kannen bloed spouwen, 'n stekske veur de hel douwen, dood in de put springen en levend weer eruit kommen* (Oost-Brab. '40); ... *trek aan de bel, mars naar de hel* (Maaskant '92). Den Bosch (DmB) '03

geven -2- *Geven as een koei.* Geven als een koe. Spreekwoordelijke vergelijking. 1. *Vrijgevig zijn.* Varianten: ... *als een vorse koe* (Oost-Brab. '90); *Geen koe zijn*; 2. *niet vrijgevig zijn* (Ommel '89). (Voor 1. zie ook: *baard -4-*; voor 2. zie ook: *appelboor*.) Alg. Brab. '87

geven (zie: *hand -16-*) *Iemand een hendje geven.*

geven -3- *Van gèven is ons geit gestörve.* Van geven is onze geit gestorven. Reactie van iemand die het vragen moe is. Varianten: *ipv ons: oomkes*; *Van gève gao de beste geit kepot* (dood); *Van geven is m'n grootmoeder gestorven; had ze de geest niet gegeven, dan leefde ze nog* (Tilburg '66). Oost-Brab. '87

geven -4- *Wie geeft wat hij heeft, is waard dat hij armoe lijdt.* Humoristische variant op: *Wie geeft wat hij heeft, is waard dat hij leeft.* Varianten: ... is

waard dat ie kapot gao (Maaskant '90); *Wat geven en wat houwen, zal oe nie berouwen* (Knegsel '89). Alg. Brab. '87

geven (zie: *intrek*) *Z'n intrek geven.*

Gevers (zie: *Geffen*) *Hij komt niet van Geffen, maar van Kleef, hij is meer voor den heb dan voor den geef.*

gevloek (zie: *Waalwijk -2-*) *Waalwijk en Besoyen; 't is éne goddomme.*

gevoeg *Er gaat veel gevoegs in een zak, maar weinig haspels. Veel beloven en weinig geven.* (Gevoeg = iets dat zich aanpast; *haspel* = molen om garen tot strengen te winden.) Nederwetten (S) 1892

gevoeg *Mi gevuug en gewelt.* Met gevoeg en geweld. *Goedschiks of kwaadschiks.* (Zie ook: *hart -3-*, *kak -4-*) Alg. Brab. '87

gevroort (zie: *lopen -3-*) *Leupen as 'n geitje over 't gevroort.*

Gewande (zie: *Empel*) *Empel en Gewande heb ik in mijn handen, maar Kessel en Maren, daar moet ik nog over plukharen.*

geweer *Het zijn nog zo'n kwaje gewirre nie, as ze zó goed afgaon.* Het zijn nog zo'n slechte geweren niet, als ze zo goed afgaan.

Verontschuldiging na het laten van een harde wind. (Zie ook: *a-b-c*.) Oost-Brab. '87

geweld (zie: *duivel -6-*) *'t Gonk 'r mè duvel èn geweld nor toew.*

geweld (zie: *varken -15-*) *Hij beslagt de vèrrekes; hij hee 't geweld in de bakkes.*

geweld *Me geweld kunde wel 'n os nog stiere.* Met dwang kun je een os nog wel laten dekken. Tegen een doordrijver; met geweld kan het onmogelijke gepresteerd worden. Varianten: "*Ja, me' geweld*", *zin Jan de Koew*, "*dan kunde 'nen os nog wèl stiere*" (Maaskant '86); *Mi geweld kunde wel een geit opheffen* (Peelland '87); *Met geweld kun je nog geen pier stieren* (Oost-Brab. '84), hier wordt het tegenovergestelde beweerd; *Er moet een pier gestierd worden in 'n kupke*, antwoord op de vraag naar de oorzaak van een oloppeje (Helmond '87). Oost-Brab. '87

geweld (zie: *halskracht*) *Met alle halskrachten en geweld.*

geweld (zie: *gevoeg*) *Mi gevuug en gewelt.*

geweten (zie: *aankomen*) *Als een hond aan zijn vlooiën.*

geweten (zie: *boek -1-*) *Beter twaalf op je boekje dan één op je consciëntie.*

geweten *Een geweten als een hooischuur.* Spreekwoordelijke vergelijking. Een ruim geweten. (Zie ook: *handel*.) Breda (S) 1892

geweten (zie: *stuiver -3-*) *Mensen die geen stuiver op hun geweten hebben.*

gewicht (zie: *pin -5-*) *Pinnekesgewicht geven.*

gewin 't Urste gewin is kattegespin. Het eerste gewin is kattengespin. De eerste winst zegt niets; ook als kaartterm. Varianten: ... 't tweede gewin gao 't zakske in = het komt erop aan wie de laatste winst opstrijkt; ipv tweede: laatste; ipv zakske: beurs, zak, tes. (Tes = zak.) Alg. Brab. '87
gewisse (zie: misse) Na een misse een gewisse.
gewoel (zie: Petrus Stoel Sint -3-) Op St Petrus Stoel komt d'n oiver in 't gewoel; op St Petrus Banden gaat hij weer naar vreemde landen.
gewoon Doe mar gewoon, dan doe-de al gek genoeg. Doe maar gewoon, dan doe je al gek genoeg. Stel je niet aan. Alg. Brab. '87
gewoon Zo gemeen als 'n busselke schollen van vijf centen. Zo gewoon als een bosje schollen van vijf cent. Spreekwoordelijke vergelijking. Eindhoven (HS) '55

geworrig (zie: waakzaam) Zo geworrig as unne hond.

gewrongene Mit de gewrongen naor de meulen gaon. Met de gewrongen naar de molen gaan. Met lege meelzak, tot een wrong geknoopt om niet op te vallen, naar de molen gaan om op voorschot rogge te krijgen als de oude oogst op is en de nieuwe nog niet klaar. Varianten: Me de gevronge moete leupe (Kempenland '58); Wa zulde vuil (veel) me de gevronge moete leupe spottend tegen een boer die geen rogge meer had (Kempenland '82). (Zie ook: hongerkar, Johannes St -9-.) Hoogeloon (Be) '65

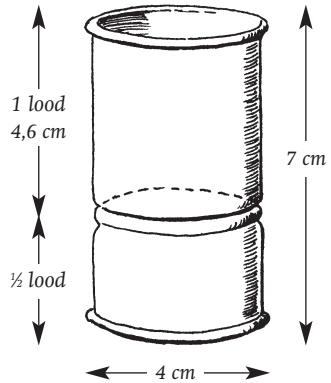
gewürmt (zie: ongedierte) 't Gewürmt is lastig.
gezeik Toen pissen plassen wier, is 't gezeik begonnen. Toen pissen plassen werd, is het gezeik begonnen. Toen men geen dialect meer sprak, begon men ook met flauwe opmerkingen. Oost-Brab. '89

gezeik (zie: kak -6-) Veel kak op een klein potje.
gezelschap Voor 't gezelschap doen, net as 'n boer die naar Rome gè. Het voor het gezelschap doen, net als een boer die naar Rome gaat. Spreekwoordelijke vergelijking. Met de hoop mee willen doen, lid worden van iets dat in aanzien staat. Casteren (Be) '49

gezette Dor let-ie me z'n gezette! Daar ligt hij met zijn gezette! Daar ligt hij met zijn gebakken peren. Kempenland (B) '58

gezicht -1- 'n Afgetrokken gezicht hebbe ès twee lood thee. Een afgetrokken gezicht hebben als twee lood thee. Spreekwoordelijke vergelijking. Er slecht uitzien. (Lood = oud gewicht van ongeveer 1 dg) (Zie ook: kam -2-, oog -21-, uitzien -1-.) Schijndel (Bi) '40

gezicht -2- 'n Gezicht van auuw lappe. Een gezicht van oude lappen. Er slecht uitzien. (Zie ook: uitzien -2-.) Oost-Brab. '87

theelood; zie:
gezicht-1

gezicht -3- 'n Skon gezicht vur 'n k'potte ruit. Een mooi gezicht voor een kapotte ruit. De combinatie van mooi en lelijk maakt ook het mooie lelijk. Oost-Brab. '87

gezicht -4- Een gezicht trekken als 'n beul die zijn Pasen gehouden heeft. Een gezicht trekken als een beul die zijn Pasen gehouden heeft. Spreekwoordelijke vergelijking. Schijnheilig kijken. (Pasen houden = de voor rooms-katholieken verplichte deelname aan de communie tussen Palmzondag en Beloken Pasen, waaraan de biecht vooraf moest gaan als men doodzonde had gedaan.) (Zie ook: kijken -15-.) Peelland (S) 1892

gezicht (zie: hand -20-) Mee één hand aaien en mee de ander ouw bakkes kapot krabben.

gezicht (zie: heer -6-) Met grote heren is 't kwaad kersen eten, ze spuwen je de pitten in het gezicht.

gezicht (zie: boer -76-) Schijt den boer op z'n gezicht en 't is altijd te veul, schijt op z'n land en 't is nooit genoeg.

gezien -1- Ergens gezien zijn als een hond in een vleeshal. Spreekwoordelijke vergelijking. Geen graag geziene gast zijn. Varianten: ipv vleeshal: kegelspel, vleeskeuken, hennenhok, vleeshuis, spek-winkel (Boxtel '42). (Zie ook: gezien -3-.) Alg. Brab. '78

gezien -2- Gezien zijn als de zwarte hond. Spreekwoordelijke vergelijking. Gezien zijn als de bonte hond; absoluut niet gewaardeerd worden. (Zie ook: tel.) Kempenland (Cu) 1889

gezien -3- Zo gevierd ès 'n vaol èij. Gezien als een vuil ei. Spreekwoordelijke vergelijking. Slecht gezien. (Zie ook: gezien -1-.) Oost-Brab. (Sw) '86

gezond (zie: waar) Als 't nie waar is, stelen me de dieven.

gezond (zie: baker) Dè rokt de baoker nie as 't kiendje mar gezond is.

gezond Gezond als een blik. Spreekwoordelijke vergelijking. Gezond als een vis. (Blik = bei, blicca.) (Zie ook: *hagel*.) Oost-Brab. '65

gezond (zie: *hoe gaat*) Gezond, ik zeik nog as ene kaoter.

gezouten (zie: *slap -1*) 't Is een slappe gezoute.

gezwaai -1- Blei me öt me gezwad. Blijf uit mijn gezwaai. Kom niet in mijn vaarwater; blijf me uit de weg. (Gezwad, zwad, zwade = de halve cirkel die de maaiër met de zeis beschrijft tijdens het maaien; de afgemaaide strook gras wordt ook zo genoemd.) (Zie ook: *geen*.) Schijndel (Bi) '40

gezwaai -2- Een breed gezwad maaien. Een brede strook maaien. Veel hooi op zijn vork nemen. (Zie ook: *geit -8*.) Gilze (S) 1892

gezwaai -3- In 'n andermans gezwad komen. In een andermans gezwaai komen. 1. Iets voor iemands neus wegkapen. Variant: 't Zal nog hendig in m'n gezwad komen 2. ik zal het me nog gemakkelijk herinneren. (Voor 1. zie ook: *duimkei*.) Oost-Brab. (Bi) '40

gezwaai -4- Veel gezwaai op zijn lijf hebben. Drukte maken. (Zie ook: *aanslaan*.) Alg. Brab. '40

giender (zie: *volk -9*) Van goei volk zèn en nie van giender heen.

gierig (zie: *Griek*) 't Is 'ne groote griek.

gierig Gierig dat het krast. Spreekwoordelijke vergelijking. Zeer gierig. (Zie ook: *appelboor*.) Eersel (S) 1892

gierkelder (zie: *mest -4*) Z'n mest hoog dragen.

gieten (zie: *bui -2*) Als 't hard giet, is de bui gauw over.

gieten (zie: *garen -2*) Dat heeft-ie zelf in 't gaar gegoten.

gieter (zie: *Petrus Banden Sint*) Ree: enèchtig mī St Pieter (1 augustus), weer derteg daag ès 'ne gieter.

giftig (zie: *pad -3*) Jong padde is òk vergif.

gij (zie: *ik*) Met 'nen ik en 'nen gij naaien.

Gijs "Hm", zei Gijs, en hij leefde nog en hij zonk toen hij in het graf gonk. "Hm", zei Gijs, en hij leefde nog en hij zonk toen hij in het graf ging. Zeispreuk. Reactie op Hm voor ja. Varianten: "Hm", zei Gijs, toen leefde hij nog en hij at haring toen hij dood was en hij zonk toen hij in 't graf gonk (Oost-Brab. '87). Woordspeling van zonk (dialect voor zong en de verleden tijd van zinken = begraven). Oost-Brab. '40

gilde In de grote gild gaon. In het grote gilde gaan. Gaan trouwen. (Zie ook: *hemd -8*, *hussel*, *kluwen*, *preekstoel*, *roep*, *straat -5*, *tijk*, *trap -3*.) Sint-Oedenrode (J) 1900

gilet Iemand over z'n zijp snije. Iemand over zijn gilet snijden. Iemand flink onder handen nemen. (Gilet = vest) Variant: *ipv zijp: ziepke* (Kempenland '58). (Zie ook: *broek -14*.) Deurne (S) 1892

gillen (zie: *geld -4*) Er 't gäld gille.

Gilles (zie: *Latijn*) Latijn drinkt wijn.

Gillis Gierklomp (zie: *poep*) "Poep òn de knikker", zin Gillus Gierklomp, èn 't begos te zèiken op 't hoilaand.

gissen (zie: *denken -2*) Denken en gissen kan wijd missen.

gist (zie: *brood -5*) 't Brood moet naar den oven smaken.

gist -1- Geèst in de boks hebbe. Gist in de broek hebben. 1. Haast hebben; 2. energiek zijn; 3. een erectie krijgen. Variant: *ipv boks: broek*.

(Voor 1. zie ook: *bil -2*.) Oost-Brab. '85

gist -2- Mee oewe gist komen als de mik in de oven zit. Met je gist komen als het brood in de oven zit. Komen als mosterd na de maaltijd.

Variant: *Me' 't bakmeel kome ès 't brood al in d'n ove li'* (Oost-Brab. '90). (Zie ook: *markt -1*, *markt -3*, *pot -14*, *sikkel*.) Oost-Brab. '80

gist -3- Van gist tot kaneelwaoter. Van gist tot kaneelwater. Van het kastje naar de muur. (Zie ook: *hoek -2*, *os -12*.) Tilburg (TT) '72

gisteren (zie: *bruid -2*) 'k Zal oe ok is dienen, zo gaauw as ge de bruid zait.

gisteren (zie: *hoe oud*) Zo oud ès 't hólleke van m'n gat en 't stinkt van ouwerdom.

git (zie: *zwart*) Zo zwart als een moor.

glad Plat aflāk Petrus' vurbroewk. Glad als Petrus voorbroek. Spreekwoordelijke vergelijking.

Varianten: ipv *plat*: *glad*; *Raichtaaf, net as Sinte Petrus' vurbroek* (Oost-Brab. '61). Oost-Brab. '58

glad *Zo glad ès 'ne paoling in 'nen emmer snot. Zo glad als een paling in een emmer snot. Spreekwoordelijke vergelijking. Glibberig.*

Variant: ... 'n stuk boter op 'nen heten èrpel (Oost-Brab. '40). Oost-Brab. '87

glas (zie: ruit) 't Is 'n ruit uit 'n glaas.

gloeiend (zie: minuut) *De gloeiige vijf minuten hebbe.*

gloeiend (zie: grootje) *Dè's grutje gloeiend op den hengst.*

gloria (zie: alleluja) *Het alleluja is gezongen en de vasten is gesprongen.*

glorie *Die glorie hè, moet pent lije. Wie glorie heeft, moet pijn lijden. Wie mooi wil zijn, moet pijn lijden; pronkzucht, verwaandheid brengt last.* Varianten: *Wie grots is, moet peeng lèje* (Gemert '87); ipv *grots: hovaardig* (Helmond 1892). Tilburg (JM) '50

God (zie: zonde -2-) 't Is zund vur God.

God -1- *Als 't God belieft Als God het wil... Als God het toelaat. (Voorbehoud bij uitgesproken beloften of voornemens.)* Variant: ipv *God: God de Heer* (Gemert '87); ... *maar Hij zal 't wel believe, want zelf doet Hij 't niet* (Geldrop '76). Alg. Brab. '87

God (zie: geloven) *Als ge hem gelooft en God afvalt, zulde'r wel komen.*

God -2- *Aon Gods zege is alles gelege. Aan Gods zegen is alles gelegen. Van Gods hulp hangt alles af.* Alg. Brab. '87

God (zie: zegen -1-) *Aon Gods zegen is alles gelegen.*

God (zie: bout) *Boutje bij boutje, want God is geen bedriegertje.*

God (zie: brand -2-) *Brand in het zand, maar niet in het vlees, Glorie zij den Vader en den Zoon en den heiligen Geest.*

God -3- *Dat zullen we God en de mulder maar laoten schaaïen. Dat zullen we God en de molenaar maar laten uitmaken. Men wil geen uitspraak doen in een ingewikkelde zaak.* Varianten: ipv *God: duivel* (Tilburg '64); ipv *scheiden: beschaaiën, uitmaken; ... die schaaïen zoveul* (Oost-Brab. '84). Alg. Brab. '87

god -4- *De bout is de god der foppers. De strijk-bout is de god der foppers. Degene die uit vrijen gaat, moet er fijn uitzien. Schijndel (Bi) '40*

God -5- *De goden verneuken en in de tempel schijten. De goden voor de gek houden en in de tempel schijten. Een huichelaar. (Zie ook: falievouwer.)* Oost-Brab. '87

God (zie: toren -2-) *De klainen torre ees an de graute vaost gemakt um "God-zegent-ow" te zegge es de graute niejst.*

God -6- *Dè zal òn God en 't weer ligge. Dat zal aan God en het weer liggen. Dat is van veel zaken afhankelijk.* Alg. Brab. (Sw) '90

God (zie: schrijnwerker) *Een schrijnwerker op Gods akker zijn.*

God (zie: geld -5-) *Et gäld is den twede Lieven Heer.*

God (zie: brood -20-) *Gin brood, gin botter, och God, ach God, och God.*

God -7- *God de ogen uitsteken. Altijd klagen en menen te kort te komen, terwijl men het goed heeft. (vgl De ogen uitsteken = jaloers maken.)* Tilburg (TT) '69

God -8- *God gif kracht nor kruis. God geeft kracht naar kruis. Troost als men in moeilijkheden verkeert. (Zie ook: God -16-.)* Alg. Brab. '86

God -9- *God gift de koe, mar nie beide hores. God geeft de koe, maar niet de twee horens.*

Men zal moeten werken om iets te bereiken. Variant: *God geeft de vogels te eten, maar ze moeten er wel voor vliegen* (Riel '85). (Zie ook: os -13-.) Oost-Brab. (JU) '79

God -10- *God hebbe z'n ziel ... en de duivel z'n klompe! God hebbe zijn ziel ... en de duivel zijn klompen! Iemand wiens sterven niet zwaar wordt opgenomen.* Varianten: ... *en de duvel z'n gat, dan hebben ze allebei wat; ... en de pastoor z'n centen* (Den Bosch '78). Oost-Brab. '87

God -11- *God helpt de winnaars, de verspeulers hebben het toch kwaad. God helpt de winnaars, de verliezers hebben het toch kwaad. Men moet geen goed geld naar kwaad geld gooien.* Eindhoven (Si) '67

God -12- *God hoort 'm brommen. God hoort hem brommen. Iemand die zijn kritiek voor zich houdt. (Zie ook: hooi -8-, koren -6-, oogst, vlo -6-.)* Oost-Brab. '85

God -13- *God kent de harten, maar de duvel kent de kneep. God kent de harten, maar de duivel kent de kneepjes. Er zijn vermoedens van oneerlijkheid. (Zie ook: bakker -4-.)* Oost-Brab. 1892

God -14- *God makt d'n dag en wij gon d'r deur. God maakt de dag en wij gaan erdoor. We moeten het nemen zoals het komt.* Oost-Brab. '87

God -15- *God of gebod kennen. God noch gebod kennen. Van geen godsdienst of rechtsorde weten; zich gedragen als een goddeloze of bandelozes. Varianten: Van God of gebod wete* (Oost-Brab. '90); *Niks geven om God of gebod* (Nuenen '88). Alg. Brab. '87

God -16- *God slaat nooit met twee handen tegelijk. Troost bij ziekte of ongeluk. (Zie ook: God -8-.)* Alg. Brab. '63

God

God -17- *God voordert u ... of uw werk!* God vor-
dere u ... of uw werk! God bevordere uw werk,
doe het welslagen. (Groet aan iemand die
werkt.) Bergeijk (P) 1894

God -18- *God wit alles ..., 'nen Bosschenaar wit alles
beeter!* God wit alles ..., een Bosschenaar weet
alles beter! De Bosschenaar komt bij andere
Brabanders arrogant en betweterig over; van-
daar ...! (Zie ook: *Jan -4-, meester, wijsheid, wijze.*)
Oost-Brab. (Sw) '90

God -19- *God zal 't oe lone.* God zal het u lonen.
Wens na een ontvangen aalmoes. (Vroeger
spraken de collectanten, vaak de kerkmeesters,
oa in de Catharinakerk in Eindhoven deze
wens uit als ze tijdens de mis met de schaal
rondkwamen.) Alg. Brab. '90

God -20- *God zal oe mikken, maar de duvel zal oe
pikken.* God stelt het doel, maar de duivel zal
je pakken. Een niet opgelost geschil.
Oost-Brab. '73

God -21- *God zegen de greep.* God zegene de
greep. Bij twijfel als men een keuze moet
maken. Alg. Brab. '90

God -22- *God zegen(e) oew mee 'n stro-wis, dan
meênt den duvel dè't 'n miraokel is.* God zegene u
met een bosje stro, dan meent de duivel dat
het een mirakel is. Wens die wordt uitgespro-
ken als iemand niest. Varianten: *God zegene oe
mi de honderdduzend en 'n zèkske kleingeld om te
wisselen* (Gemert '66); *... en mij de helft* (Oost-
Brab. '87). Gemert (GH) '66

God -23- *God, m'n God, wat is m'n lot, hard wer-
ken en nog moet ik kepot.* God, mijn God, wat is
mijn lot, hard werken en nog moet ik kapot.
Zelfspot van een hard werkende, weinig ver-
dienende mens. Variant: *'t Lot geldt God* (Cuijk
'40). Oost-Brab. '87

God (zie: *geld -12- Gãld da's de God van
't waerk.*)

God (zie: *mest -1-)* Het mest is een tweede God.

God -24- *Hou God vur oge en de hand voor de gulp.*
Houd God voor ogen en de hand voor je gulp.
Ga en gedraag je netjes; groet bij het afscheid.
Varianten: *... ipv gulp: gat; ... gat, dan zal oe niks
ontvallen* (Oost-Brab. '84); *... dan kan oe geen
scheet ontsnappen* (Eindhoven '84); *Ga met God
en houd de broek dicht* (Roosendaal '76); *... dan
hedde een goete geleidsman* (Mierlo Hout '87); *...
en 'n man onder de arm, het ene loopt zalig, het
andere loopt warm* (Alg. Brab. '87); *Ga met God en
zeven stuivers, dan hedde geld en gezelschap* (Breda
'77); *God geleide U want ik heb de macht niet*
(Oost-Brab. 1892); *Ga met God en een strowis, dan
meent de duvel dat het een kalf is* (Oost-Brab. '84);
Hou God veur ogen en oe boks dicht (Oost-Brab.

'87); *Het kruis voor ogen en oe hand voor oe gat,
dan ontvalt oe niks* (Oost-Brab. '72); *Houdt oe ogen
open en oe benen toe* tegen meisjes die naar een
feestje gingen (Veldhoven '84); Als kaartterm
het meevragen van klaveren aas onder het
motto: *kròws fur oe:ge nòjt bedrooge!* (Maaskant
'58). Alg. Brab. '87

God (zie: *hand -17-)* Iemand in z'n hand kietelen.

God (zie: *Oedenrode Sint*) In Rooi en bij OL Heer
is alles mogelijk.

God (zie: *wijn*) Kom drinken wij, wijn, bier en
spoons; op 't geld staot te lezen "God zij met ons".

God (zie: *leven -6-)* *Laeve as Chòt in de Pèl.*

God -25- *Met de God voorop vloeken.* Stevig
vloeken. (Zie ook: *ereafdeling.*) Eindhoven '66

God -26- *Mokt dè God of de mulder mar wijs.* Maak
dat God of de molenaar maar wijs. Dat is onge-
loofwaardig. (Zie ook: *kat -33-)* Bladel '59

God (zie: *spijs*) *Na spijs en drank, geef God dank.*

God -27- *Schipperen mi God en de duvel.*

Schipperen met God en de duivel. Het niet
zo nauw nemen. (Zie ook: *been -17-)*

Oost-Brab. '87

God (zie: *stuk -8-)* Stukken hebben daar God zij
met ons op staat.

God -28- *Van God geen kwaad weten.* Onnozel
zijn. Varianten: *Van God gee goed wete en van de
duvel gee kaod* (Kempenland '85); *Fan Gòt of
kluppel wete* (Gemert '85). (Zie ook: *bijdehand.*)
Alg. Brab. '87

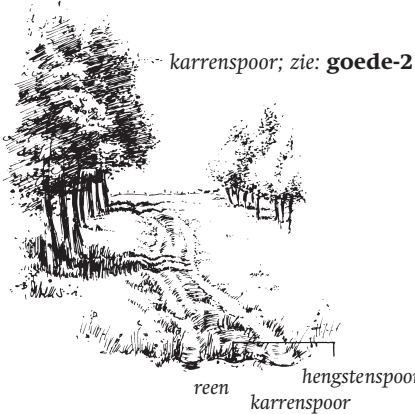
God -29- *Wie God bewaart, is goed bewaart.* Alg.
Brab. '90

God -30- *Zijde van God verlaote?* Ben je door God
verlaten? Reactie op een verzoek waaraan
men niet kan of wil voldoen; ben je helemaal
gek? Varianten: *... of hedde gin kneupe aon oew
onderbroek?* (Tilburg '72); *... of hedde gin schoe-
nen aon? ... of hedde gin hemd aon?* (Maaskant
'86). Oost-Brab. '87

God -31- *Zijde van God, dan spricht, zijde van de
duvel, dan wikt.* Ben je van God, dan spreek,
ben je van de duivel, dan wijk. Bezwerings-
formule. Uitgesproken als men een onbeken-
de op zijn weg vond. (Zie ook: *waar, kruis -9-)*
Alg. Brab. '54

goddelijk Niet goed goddelijk zijn! Niet goed
wijs zijn! (Zie ook: *unster.*) Alg. Brab. '87

godsblok 't Is 'ne godsblok, mar de duvel slo d'r
z'n houtjes op kepot. Het is een godsblok, maar
de duivel slaat er zijn (brand)hout op kapot.
Het is een huichelaar. Variant: *De duivel kapt
er zijn hout op.* (Godsblok = goedig mens, goed-
zak, sul.) (Zie ook: *falienvouwer.*) Oost-Brab. '87
goed (zie: *reuk*) 'n Reuk an de peuk is geld en
goewd in overvloed.

karrenspoor; zie: goede-2

- goed** -1- 't Is noit nie goed, of 't deugt nie. Het is nooit goed of het deugt niet. Alg. Brab. '87
- goed** -2- 't Is: heb goed, val goed. Het is: heb goed, val goed. Het is een tref. Oost-Brab. (Bi) '40
- goed** -3- As 't goed weg is, kan 't nie slecht terugkomen. Als het goed weg(gegaan) is, kan het niet slecht terugkomen. 1. Men kan geen nadelige gevolgen hebben van wat met smaak is opgegeten; 2. weg is weg. Alg. Brab. '84
- goed** (zie: muts -1-) De goei muts ophebbe.
- goed** (zie: doorn -2-) Een doorn! Dat is het zuiverste hout dat er is; er heeft nog nooit één boer z'n gat aan afgeveegd.
- goed** (zie: geven -1-) Eens gegeven, blijft gegeven, driemaal over den Dommel springen, alle dagen 'n potje bloed, alle dagen mijn goed.
- goed** (zie: gelijk -4-) Gelijk goed, gelijk bloed, gelijke jaren zijn de beste paren.
- goed** -4- Hedde goed gegeten, dan kunde totden schijten. Heb je goed gegeten, dan kun je totden schijten. Woordspeling op goed, dat ook stof, kleding betekent. Variant: ipv goed: linnen; ipv totden: lappen. (Zie ook: hooi -9-) Oost-Brab. '87
- goed** (zie: Gelderland) Hoog van moed, klein van goed, zwaard in de hand, dat is het wapen van Gelderland.
- goed** (zie: gebod) Houd wa ge het en vat wa ge krijge kunt; da's 't elfde gebod.
- goed** (zie: wei -3-) In 'n goej waai terechtgekomen zijn.
- goed** (zie: kaart -2-) Ne goeie kaart speulen.
- goed** -5- Verlegen goed deug nie. Verlegen goed deugt niet. Tegen verlegen mensen. (Woordspeling: verlegen goed is versleten.) Oost-Brab. (Bi) '40
- goede** -1- 'n Goede zijn om door 't appelmulck te waden. Een goede zijn om door de appelmelk te waden. 1. Lange benen hebben zodat de

broek maar amper aan de enkels komt.

Variant: Hoog water. (Appelmulck = een soort appelmoes bereid met karnemelk gebonden met bloem en gezoet met honing.) (Zie ook: been -2-) Aarle-Rixtel (VB) '76

goede -2- 'n Goede zijn om door 'n karrenspoor te jagen. Een goede zijn om door een karrenspoor te jagen. Een lang en mager persoon. (Zie ook: been -2-) Helmond (F) '30

goede -3- 'n Goeie zèn om op 'ne kwaaiie toe te geven. Een goede zijn om bij een slechte gratis te geven. Niet veel beter zijn dan een slechte. Variant: 'n Goeie om mee 'n redelijke mee te geven (Bakel, Mierlo 1892). Peelland (S) 1892

goede -4- 't Is 'n goeie om planken te dragen. Het is een goede om planken te dragen. Iemand die een kopje kleiner gemaakt is. Bergen op Zoom (S) 1892

goede (zie: kwade) 't Zijn gin kwaai die naor goei aauw aarden.

goede -5- Beter een goeie betaalde dan een kwajie veur niks. Beter een goede betaalde dan een slechte voor niets. Men kan beter een goede werker goed betalen, dan een slechte kracht weinig. Oost-Brab. '80

goede -6- D'r is maar één goei, en die staot achter in de kerk. Er is maar één goede vrouw, en die staat achter in de kerk. Humoristische gedachte van mannen over vrouwen. Varianten: ... in de Hasseltse kapel (Tilburg '68); ..., die sto onder de stölp (Oost-Brab. '90); ... in diej stò, achter in de kerk ès 't gin mis is (Oost-Brab. '90); D'r is mar een goei vrouw en die staat achter in de kerk; ... en die staat in Den Bosch in de kerk (West-Brab. '54); ... en die staat bij de paters achter in de kerk (Volkel '75); ... die stao in Meerveldhoven in den boom, ... in de kapel van den H. Eik (te Oirschot); ... in Handel; ... in de grot (bedoeld is een nagemaakte Lourdesgrot) (Oost-Brab. '87); ... en die ligt achter de buike heg. (Zie ook: kwade.) Oost-Brab. '87

goede -7- Da's 'ne goede om in een kerseboom te zetten. Dat is een goede om in een kersenboom te zetten. Iemand die er haveloos uitziet. (Vogelverschrikkers worden in kersensbomen gezet om spreuwen te verjagen.) Variant: Ge kunt ze zo in de kerseboom zetten (Tilburg '73). (Zie ook: alles -3-) Aarle-Rixtel (VB) '76

goede -8- De goei moeten et mi de kooi besnieten. De goeden moeten het met de kwaden ontgelden. De goeden worden met de kwaden over één kam geschoren. Varianten: ipv besnieten: misnieten, ontgelden, bekopen. Alg. Brab. '84

goede -9- Dè's 'n goei um dur de mölk te waoje, dan drijven de brussels nie in d'r kont. Dat is een goede

om door de karnemelk te waden, dan drijven de brokken niet in haar kont. Een lange, magere vrouw of man. (Op primitieve boerderijen werd wel geboterd door in de zure melk te trappelen; de boerin deed daarbij de rokken over de rand.) Varianten: ... *de brokken zullen hem niet in z'n gat schieten* (Nederwetten 1892); *De brokken zullen hem nie in z'n gat schieten* (Oost-Brab. 1892). (Zie ook: *been -2-*; Voor de boterbereiding zie ook: *stand.*) Nistelrode (Bi) '40
goede -10- *Voor 'ne goeie moeten betalen. Voor een goede moeten betalen. Flink moeten betalen voor mindere kwaliteit.* Oost-Brab. (S) 1892
Goede Vrijdag *Me Goeie Vredeg is 't aalte goeie wend. Met Goede Vrijdag waait er altijd een goede wind. Boerenregel. Op Goede Vrijdag is de wind goed om te zaaien en voor vele andere zaken. Variant: Op Goeie Vrijdag is 't altijd goed, zaai maar gerust met goeie moed, maar op Goeie Vrijdag regen brengt de landman geen zegen* (Maaskant '82). (Zie ook: *vlas.*) Kempenland (B) '58
Goede Vrijdag *Op Goede Vrijdag geboren zijn. Een goed mens zijn.* Helmond (S) 1892
Goede Vrijdag (zie: *boon -7-*) *Wie labbonne wil eten, moet Goeie Vrijdag nie vergeten.*
Goede Week *Heuve moete in de Goei Week. Tuinieren moet je in de Goede Week. Boerenregel. Variant: ipv in de Goede Week: op Goede Vrijdag.* Kempenland (H) '63
goedmaken (zie: *liegen -1-*) *Die veel liegt, moet veel onthouden.*
goesting (zie: *nacht -4-*) *Winterse nachten en vrouwengedachten veranderen zesmaal in een uur.*
Goirke *Op 't Goirke, waar de "klaank" zat, in de stad, waar "de staank" zat. Op het Goirke, waar de "klank" zat, in de stad, waar "de stank" zat. Bij begrafenissen was de uitvaartmis op het Goirke, daar luidden de klokken, de teraardebestelling volgde in de stad (Tilburg). Variant: In Bakel de klank, in Deurne de stank ('64). (Het Goirke lag aan de andere kant van de lijn) (Zie ook: *kant -2-*)* Tilburg (RL) '53
Goirle (zie: *wind -1-*) *"De wind van Aalst deugt niet", zeggen ze in Waalre.*
Goirle (zie: *geit -2-*) *D'r komt geen geit van Hees die deugt.*
Goirle (zie: *geit -11-*) *Van de geit gehad hebben.*
gooi *Een heel eind uit de gooi. Ver uit de buurt. (Zo ver dat men het met een steenworp niet kan bereiken.) (Wordt ook figuurlijk gebruikt.)* Alg. Brab. '87
gooiarm (zie: *hooiarm*) *Niet in iemands hooiarm komen.*
gooien (zie: *heg -2-*) *Et nie ouver de heg goie.*

gooien (zie: *zaad -2-*) *Gooi m'r mèr op, ik kom er wel in, gooi me mer diep, ik kom er wel uit.*
gooien (zie: *griebel*) *In de gribbel goie.*
gooien (zie: *dertien*) *Mee d'n dieje hen ze dertien gegooid.*
gooien (zie: *dobbelsteen*) *Met de dobbelstenen aan 't gooien zijn.*
gooien (zie: *deur -13-*) *Over de half deur gescheuten zijn.*
gooier 'n *Goeie gooier betaalt alles. Een goede gooier betaalt alles. Kaartterm. Als iemand bij het kaarten veel geld wint. (Gooien = geld op tafel werpen.)* Schijndel (Bi) '40
Gool (zie: *komen uit*) *Uit de liste mis komen en van niks weten.*
goot (zie: *hout -2-*) 't *Is met 'n houtje in de goot gemorst.*
goot *Alle gootjes lopen vol. Het gaat voor de wind.* (Zie ook: *emmer -3-*.) Breda (S) 1892
goot *Zo lopen de geutjes as 't regent. Zo lopen de gootjes als het regent. Een zaak die op een bijzondere manier afloopt.* Alg. Brab. '84
gootgat (zie: *maan -2-*) *Daor skent de maon nog deur 't gutgat.*
gootgat (zie: *kijken -9-*) *Kijken als 'ne uil deur 't gutgat.*
gootsteen (zie: *geut*) *Zo een kan men wel zweten op een koude geut.*
Gorcum (zie: *Maas*) *Zo stroomt de Maas langs Gorcum.*
gordijn (zie: *kat -15-*) *De kat in de gordijnen jagen.*
gort (zie: *reis*) *Goeie reis is beter dan slechte gort.*
gort *Het lelijk door de gort roeren. Iets in de gort gooien; het erg bont maken.* (Zie ook: *ei -12-*.) Alg. Brab. '84
gortzak *Iemand over de gortzak leggen. Iemand afslaan; een pak slaag geven.* (Zie ook: *broek -14-*.) Tilburg (Kn) '50
goud (zie: *ram(m)enas*) *Als je een rammenas eet: 's morgens goud, 's middags zilver, 's avonds koper.*
goud (zie: *kelk*) *Beter houten kelken en gouden priesters, dan gouden kelken en houten priesters.*
goud (zie: *kont -15-*) *Een gouden kont hebben.*
goud (zie: *huis -5-*) *Elk huis heeft zijn kruis, de kleine hebben er van hout en de grote van goud.*
goud (zie: *schuim*) *Et schöm van den handel is beter a's de beste boerderij.*
goud (zie: *morgenstond*) *Morgenstond heeft goud in de mond, maar lood in de kont.*
goud *Val da ge goud wordt, dan ben de het oprapen werd. Val dat je goud wordt, dan ben je het oprapen waard. Wens van iemand, die iets uit handen valt. Variant: ipv goud: 'n kwartje (Aalst '85). (Zie ook: *geld -6-*.)* Oost-Brab. '87

goud (zie: koets) *Van 'n gouden koets kan gerust 'n gouden spijker vallen.*

Gouda (zie: waar is -2-) *In z'n vel ès ie nie gestrupt is.*

goudmijn 'n Goudmijntje denken te vènden en nog geen lood krijgen. Een goudmijntje denken te vinden en nog geen lood krijgen. Iemand die erg teleurgesteld is. (Zie ook: kermis -6-, kijken -14-, kijken -20-, mens -19-, ton -1-, vriend -2-) Megen (Bi) '40

goudsmid *Des neven de goudsmid z'n deur gekommen.* Dat is langs de deur van de goudsmid gekomen. Het ziet er wel uit als goud, maar is het niet. Varianten: ... *mår vergeten binnen te gon* (Kempensland '58); *'t Hee neven 't goud gehangen* (Alg. Brab. '87). Oost-Brab. '87

goudvink 't *Is mis met de goudvink, ze zingt nie.* Het is mis met de goudvink: ze zingt niet. Het meisje waarmee de vrijer wilde trouwen, bleek minder te bezitten dan hij verwachtte. (Voor vrijer zie ook: *broek* -18-; voor beiden zie ook: *kont* -37-) Tilburg (D) '16

gouvernement *Be 't gouvernemânt zèn.* Bij het gouvernement zijn. Kaalhoofdig zijn. (Verondersteld wordt dat mensen die gestudeerd hebben vlugger kaal zijn.) (Zie ook: *hersens* -3-, *kop* -38-) Oost-Brab. '90

Govert (zie: ding) *"Alle ding met vriendschap",* zei Govert, terwijl hij de eieren bij zijn buurman uit het nest nam.

graaf (zie: dochter -2-) *Enigste dochter tussen veel broers is een slaaf.*

graaf (zie: man -30-) *Zijn er drie mannen en een vrouw, dan is de vrouw een slaaf, zijn er drie vrouwen en een man, dan is de man een graaf.*

grabbel (zie: griebel) *De griebels over de grabbels krijgen.*

grabbelen (zie: voet -9-) *Veur de voet aanvatte; nie grabbelen.*

gracht (zie: boer -11-) *"Urst anstoken",* zei den boer, en dan 't *perd út de graaf.*

gracht (zie: bank) *Van 'n lang bank komme.*

graf (zie: Gijs) *"Hm",* zei Gijs, en hij leefde nog en hij zonk toen hij in het graf gonk.

graf (zie: mens -6-) 't *Zèn lang altè de braafste mensen nie, die de grutste zèèrken op hun graf hebbe.*

graf (zie: nagel -4-) *Nagels hebben als iemand die zijn vader en moeder uit het graf wil graven.*

graf (zie: hand -22-) *Oe handen groeien boven het graf uit.*

graf *Zich in z'n graf omdraaien.* Zich in zijn graf omdraaien. Als de overledene er iets van kon vernemen, zou hij tot iets onmogelijks in staat zijn. Alg. Brab. '87

graf (zie: stom) *Zo stom als 'n vis met spreken.*

grap (zie: streek) *Zò vol streken zitte as 'nen bok vol keutels.*

grappenmaker (zie: lol) *Lol hebben als een mug in de zon.*

gras -1- 't *Is klaor gras en ende-eijer.* Het is alleen gras en eendeneieren. 1. Het is bijzonder groeizaam weer; 2. er is overvloed. (Voor 2. zie ook: *Janus, molenaar* -5-, *overensie, pan* -2-, *patrijs, Peel* -3-) Maaskant '86

gras -2- *Alle gras is geen hooigras.* Niet iedere zoon brengt het even ver als zijn vader. Tilburg (TT) '73

gras -3- *Andermans gras is altijd groener.* Bij anderen lijkt alles beter. (Zie ook: *wei* -1-) Oost-Brab. '85

gras (zie: koren -3-) *As 't koren twee konten groot is.*

gras (zie: eimaat) *Daor is d'n eiment dur 't hooigras gewassen.*

gras (zie: koe -32-) *Es twee koej vèchte, lij' 't gras 't miste.*

gras -4- *Geen gras over de paadjes laten groeien.* Ergens veel komen. Variant: *ipv groeien: waase* (Kempensland '58). (Zie ook: *deur* -5-) Kempensland '58

gras -5- *Gras moet men zaaien tussen de Lievevrouwendagen (15 augustus - 8 september).* Gras moet men zaaien tussen de Lievevrouwendagen. Boerenregel. (Zie ook: *Bernardus Sint*) Kempensland (H) '63

gras (zie: februari -7-) *Groeit mî februari 't gras, mi Pase 'nen dikke jas.*

gras (zie: weer -16-) *Is 't geen weer voor te hooien, dan is 't weer voor oe kolen.*

gras (zie: regen -6-) *Réégen op den urste pozdach chift te koej gebròòje gras.*

gras (zie: Barnabas Sint) *St Barnabas (11 juni) diej mèijt 't gras.*

grasdief (zie: noordenwind) *noordewind, korenvrind, mer grasdief.*

graspol (zie: Uilenspiegel -1-) *"k Bin beschut",* zei Uilenspiegel, en ie stond achter èn smeel.

Grat Hèèzen (zie: pan -1-) *"'t Zien mé pannen",* zei Grat, en ie zaat àn den oever van èn snellen vliet.

grauw (zie: blauw -3-) *Tussen de blauwe en de grauwe.*

Grave (zie: waarom) *Wurrun, durrum, umdè 'n wurrun ginne pier is, durrum.*

grazen (zie: tuiertaak) *Z'n èjge an den uursten teurstaak vet wèèje.*

greep (zie: God -21-) *God zegen de greep.*

greep *Meej de grop verkopen.* Met de greep verkopen. Zoveel verkopen als men in één handgreep kan vasthouden. (*Grop* = handvol, bv de erwten met de greep verkopen.)

Tilburg (TT) '73

griebel

griebel *De griebels over de grabbels krijgen.* Herhaalde rillingen over de rug krijgen bij verwachting van sneeuw. Tilburg (TT) '69

griebel *In de gribbel goie.* In de gribbel gooien. Rondstroomen. Variant: *In de gribbel de grabbel gooien* (Tilburg '65). Kempenland (B) '58

Griek 't Is 'ne groote griek. Het is een grote griek. Gierig persoon. Variant: *Gierig als een Griek* (Dongen 1892). (*Griek* = handelaar.) (Zie ook: *appelboor.*) Oost-Brab. (Sw) '86

grif *Dè hedde net zoû grif az ete!* Dat heb je net zo zeker als eten! Dat gaat vanzelf. (Zie ook: *gaan -1.*) Gemert (GH) '68

grijs *Beter grèès as kèès.* Beter grijs dan kaas. Reactie op de opmerking: "Wat word je grijs". Met kaas bedoelt men kaal of dood. (Voor de laatste betekenis moet gedacht worden aan de kaas-en-broodmaaltijd, die na een begrafenis aangeboden wordt.) Tilburg (TT) '71

grijs (zie: wijze) *Twee wijzen, twee grijzen, twee dommen en één zot.*

grijze *Overal met z'n grijze bij zijn.* Overal met zijn grijze hoofd bij zijn. Ondanks zijn leeftijd zich niets laten ontgaan. (Zie ook: *wijf -6.*) Tilburg '69

groeien -1- 't Was as 'ne koeistert: recht naor umleeg. Het groeit als een koeienstaart: recht naar beneden. 1. Een kind dat niet groeien of bloeien wil; 2. oudere mensen die eerder kleiner dan groter worden. Variant: ipv wassen: *groeien*. (Voor 1. zie ook: *groeien -3, man -24.*) Alg. Brab. '78

groeien (zie: vrijen -1-) *Die vrijt, die lijdt.*

groeien -2- *Er maar tegenaan gegroeid zijn.* Er niet voor 100% bij horen. (Zie ook: *aantrouwen.*) Tilburg (TT) '71

groeien -3- *Groeien als rijpe gerst in de oogst.* Spreekwoordelijke vergelijking. Niet groeien. (Rijpe gerst groeit niet meer.) (Zie ook: *groeien -1.*) Alg. Brab. '40

groeien (zie: hand -22-) *Oe handen groeien boven het graf uit.*

groen (zie: gras -3-) *Andermans gras is altijd groener.*

groen -1- *Beter as ene grune uit de heg.* Beter dan een groene uit de heg. Beter een oudere, bekwame man dan een jonge onervaren persoon. (Zie ook: *bok -8.*) Dongen (S) 1892

groen (zie: wei -1-) *De weiden zijn van verre altijd groenig.*

groen (zie: sneeuw -2-) *Groene sneeuw gezien hebben.*

groen -2- *Gruu.n moet er tusse Hòg (15 augustus) èn Léch (8 september) Lievròw inzèjn.* Groen moet er tussen Maria Hemelvaart en Maria Geboorte in

zijn. Boerenregel. Men moet de stoppelknollen tussen 15 augustus en 8 september erin hebben. (Zie ook: *Bernardus Sint*) Maaskant (E) '58

groen (zie: lusten) *Ik lust oe gruuu.*

groen (zie: kaas) *In de groene kès lopen.*

groen (zie: pad -5-) *Men moet 'n groen paadje niet dor lopen.*

groen (zie: hout -7-) *Met groen hout stoken.*

groen (zie: boerenfatsoen) *Rood en groen is boerenfatsoen.*

groen (zie: knol) *Wie knollen wil eten, moet St Laurentius (10 augustus) niet vergeten.*

groen -3- *Zo groen als 'n prei.* Zo groen als een prei. Spreekwoordelijke vergelijking.

1. Bedoeld zijn erg jonge verliefden; 2. onervaren mensen. (Voor 1. zie ook: *nier -2*; voor 2. zie ook: *baard -5.*) West-Brab. (MGT) '54

groenteboer (zie: tel) *Van tel zijn as een rotte kool bij den gruuanteboer.*

grof (zie: fijn) *"De fijne zijn de mijne", zei den duvel.*

grof (zie: spinnen) *Grof gesponnen, maar los gedraeid.*

grof *Zo grof als schuurpapier.* Spreekwoordelijke vergelijking. Grof in de mond. Variant: ipv *schuurpapier*: *sintelpad* (Tilburg '71). Oost-Brab. '87

grond (zie: pier -1-) 't Was zó stil dè ge de piere in de grond kost hurre nieze.

grond (zie: alles -8-) *Alles komt van boven, behalve de erpel, die komme uit de grond.*

grond (zie: hemel -1-) *D'n hemel zit 'nne meter boven de grond.*

grond (zie: bas) *Een bas ... die haolt 't wit zaand uit de grond.*

grond (zie: papenkop) *Een papekop maakt de grond niet heilig.*

grond (zie: kuil) *Er geen kuilen van in de grond krabben.*

grond -1- *Grond is nie gruts maar hebbelijk.* Grond is niet trots maar inhalig. Grond hoeft er niet sierlijk bebouwd uit te zien, maar wil mest, veel mest hebben. Oost-Brab. (S) 1892

grond -2- *Hij hee nie meer grond ès onder z'n naogels zit.* Hij heeft niet meer grond dan onder zijn nagels zit. Hij heeft geen bezittingen. (Zie ook: *buik -6.*) Kempenland (DD) '87.

grond (zie: spijker -4-) *Hij kan nog geen spijker in de grond slaan.*

grond -3- *In de geploegde grond vallen.* 1. Op de goede plaats terechtkomen; 2. een goed huwelijk gesloten hebben. (Voor 1. zie ook: *kont -22, savooi -1, voer -1, wei -3, wind -2*; voor 2. zie ook: *hul -1, kater -1, kop -21, kruis -3, land -3, savooi -1, schort -2, struif -5, voer -1, wei -3, wind -2, ziel -8.*) Alg. Brab. '87

grond (zie: kerstnacht) Is 't groene in de kerstnacht, dan is Pasen wit te verwachten.

grond (zie: Heer OL -28-) OL Heer zit niet diejp in de grond.

grond (zie: haar -18-) Rood haar en elzehout zijn zelden op goede grond gebouwd.

grond (zie: licht -5-) Toen 't licht hing aan de touwen, toen waren de mensen te vertrouwen. En nou 't licht komt uit de grond, nou is 't allemaal stront.

grond (zie: lepel -2-) Tussen lepel en mond valt de pap nog op de grond.

grond (zie: geld -20-) Van mijn geld worden geen gaten in de grond gepist.

grondheer Ze hebben em grondheer gemaakt. Ze hebben hem grondheer gemaakt. Ze hebben hem in de grond gestopt; dood en begraven zijn. (Zie ook: *Beemd.*) Kempenland (B) '58

grondverf In de grondverf staan. 1. Buitenechtelijk zwanger zijn; 2. niet volwassen zijn (Breda '90); 3. niet gedoopt zijn (Standdaarbuiten '90). Varianten: In de grondverf zetten 4. met iets beginnen (Geertruidenberg '90); Ik zal je in de grondverf zetten, afwerken doen we later wel. (Tegen een meisje.) (Breda '90). (Voor 1. zie ook: *aanbranden*; voor 2. zie ook: *baard -5-*; voor 4. zie ook: *aansteek.*) West-Brab. '90

grondwerker "Ik veeg m'n schup af", zei de grondwerker. "Ik veeg mijn schop af", zei de grondwerker. Zeispreuk. Ik hou op met werken. (Zie ook: *dak -5-*) Tilburg (TT) '69.

groot (zie: kat -1-) "Groot bè groot", zee de kat, en ze gong bè d'n hond zitten.

groot -1- 't Is ene greuten op e klaen dörp. Het is een grote op een klein dorp. 1. Trots verwaand persoon; 2. iemand die in zijn eigen omgeving geëerd is, daarbuiten telt hij echter niet mee. (Voor 1. zie ook: *bereddering*; voor 2. zie ook: *eer -4-*) Kempenland '81

groot -2- 't Zal wel 'nme grote worre, want wat is ie grof in de broek. Het zal wel een grote worden, want wat is hij grof in de broek. Een pasgeboren kind dat groot is. Eersel '66

groot (zie: *boter -4-*) De boter is groot.

groot (zie: *klein -1-*) De klein zijn nog niet geboren om bij de grote in hun kont te kijken.

groot (zie: *struif -2-*) De struif zal niet groot zijn.

groot -3- *Greut (dä) is greut lummel.* Groot is erg lummelachtig. Grote mensen en vooral sterk groeiende jongens weten vaak met hun handen en voeten geen raad, stoten overall tegen. Kempenland (B) '58

groot -4- Groot en bloot lijkt een hondskloot. Groot en bloot zoals de testikels van een hond. Spreekwoordelijke vergelijking.

Iemand die verwaand is op niets. Variant: *ipv lijk: net as.* (Zie ook: *bereddering.*) Peelland '89

groot -5- Heb ze maar groot en voeiert ze maar havermoutpap. Heb ze maar groot en voer ze maar havermoutpap. Een niet al te tragische wanhoopskreet, bij teleurstelling in de kinderen. Varianten: *ipv havermoutpap: taartjes, klot* (Liessel '87), *spurrie* (Someren '87); ... en voeiert ze mar tramwagens (gebakken tramlijntjes) dan lopen ze hard (Oost-Brab. '87). Oost-Brab. '84

groot (zie: *baas -10-*) Ik blijf hier de baos, al worde zo gróót as de Sint-Janskerk.

groot (zie: *mik -4-*) Van mik worde dik en van brood worde groot.

groot -6- Z'is zo groot, as ze op 'nen turf stao, kan z'n schaop in z'n gat kaiken. Ze is zo groot, als ze op een turf staat, kan ze een schaap in zijn gat kijken. Humoristisch over iemand die maar klein is. Varianten: *ipv schaap: varken, kluit*; As ge op 'n stoofstot kande al over nen erpel kijken (Oost-Brab. '87); ... kunde over 'n erpel pissen (Eindhoven '65). (Zie ook: *flink.*) Oost-Brab. '84

groot (zie: *kerk -19-*) Ze zing ook nie allemaal eve groot die na de kerk gon.

groot -7- Zo groot als een aardvlo. Spreekwoordelijke vergelijking. Klein. (Zie ook: *flink.*) Oost-Brab. (Bi) '40

groot -8- Zo groot ès merr'ge d'n hillen dag. Zo groot als morgen de hele dag. Spreekwoordelijke vergelijking. Groot. Alg. Brab. '87

grootbrengen (zie: *varken -8-*) Bij de varkens grootgebracht zijn.

grootje Dè's grutje gloeiend op den hengst. Dat is grootje gloeiend op de hengst. Een vrouw die in rood gekleed is. Sint-Oedenrode (S) 1892

grootje (zie: *erfhuus*) Grötjes erfhuus.

grootje (zie: *kind -21-*) Het kind zal wel bij z'n grootje komen.

grootje (zie: *notaris -3-*) Schrijf notaris, grootje knikt.

grootje (zie: *oom*) Urst umke en dan umkes keinder.

grootmoeder Grootmoeder is 'n stootmoeder. Grootmoeder is een stootmoeder. Grootmoeder moet nog alle werk doen. (Zie ook: *kaan, koe -40-, luis -8-, vader -2-*) Helmond (F) '35

grootmoeder (zie: *geven -3-*) Van gèven is ons geit gestörve.

grootmoeder (zie: *familie -7-*) Wij zijn nog familie: onze grootmoeders hebben in een en denzelfden winkel snuf gekocht.

groots (zie: *trots*) Groots zijn als een pauw.

grootste Als al de grootsten de besten waren, dan kon men ze zo kennen. Het is moeilijk van tevoren te zeggen of iemands bedoelingen

grootvader

goed zijn. (Een troost na een ontgoocheling.) Hilvarenbeek (Kn) '50

grootvader *Nor onze grutvadder gaon.* Naar grootvader gaan. Bij sociale zaken gaan aankloppen. (Zie ook: *arme -4.*) Tilburg (TT) '64

grootvader *Sprokkelen in grootvaders bos.* 1. Sprokkelen in de gemeentebossen of op andermans land; 2. geslachtsgemeenschap hebben; 3. babies komen uit *grootvaders bos*. (Voor 1. zie ook: *stok -9*; voor 2. zie ook: *beurs -4*; voor 3. zie ook: *aftellen*; voor het beeld zie ook: *wilg.*) Oost-Brab. '75

grop (zie: *griep*) *Meej de grop verkopen.*

grote (zie: *broek -1*) 'n *Bree broek aanhebben.*

grote (zie: *node*) *Nooi, nooi, Peer Nooie waar ok 'ne mens.*

grote (zie: *kleine*) *Wie 't kleine niet mikt, die 't grote niet slikt.*

grut *Mi z'nen hille broelie.* Met zijn hele grut. Spreekwoordelijke vergelijking. Met zijn hele kinderschaar. (*Broelie* = verwant met Fr "brouiller" = verwarren.) Oost-Brab. '87

guiteneffer (zie: *appelboor*) *M'ene guiteneffer geboord zèn.*

gulden 'n *Hoogdurpse gulden is mar twee kwartjes werd.* Een hoogdurpse gulden is maar twee kwartjes waard. Blijk van minachting over de opschepperij die men op sommige dorpen meent aan te treffen. (De hoogdorpen zijn: Vessem, Wintelre en Kneegsel.) Varianten: *ipv twee kwartjes: één kwartje; 'n Skeendelse (Schijndel) gulden waar gin zeven stuivers wèrd* (Oost-Brab. '82.); ... *dòlder is nog ginne gulde werd* (Oost-Brab. '80); *Een Beugense gulden is 2 1/2 cent waard* (Oost-Brab. '78). (Zie ook: *bot -1.*) Oost-Brab. '90

gulden (zie: *cent -2*) 'ne *Sent naar 'ne gulden gooien.*

gulden *Da zijn de zeuve gulden.* Dat zijn de zeven gulden. Dat is de kwestie. Variant: *ipv gulden: stuivers* (West-Brab. '90). Oost-Brab. (Bi) '40

gulden (zie: *maart -4*) *Ene schrale mert is geld werd.*

gulden (zie: *elzenblad*) *Es de elzeblaajkes zo groot zen ès 'ne cent, dan meude pas skofte.*

gulden (zie: *boer -71*) *Ik trew nog nie mi 'nme boer al schijt ie ook bij elke tree 'n mud erpel.*

gulden (zie: *maart -18*) *N'n dreuge mert en 'ne natte 'pril, dan hi den boer z'ne wil.*

gulden (zie: *jaar -10*) *Uit 't jaar blok zijn.*

gulden (zie: *kwartje -3*) *Van 'n kwartje 'n gulden maken.*

gulden (zie: *kwartje -4*) *Veur 'n kwartje maken en veur unne gulde bederve.*

gulden (zie: *stuiver -5*) *Wie een stuiver niet acht, krijgt geen gulden in zijn macht.*

gulden (zie: *boer -81*) *Zeg mer boer en gefte me mer ne gulden.*

gulp (zie: *God -24*) *Hou God vur oge en de hand voor de gulp.*

Gummiegalgan (zie: *Wie zijn*) *Van Epscheuten.*

gunnen (zie: *Peelboer*) *"'t Is oe gegund", zi de Pilboer.*

gust *Ge kunt nooit weten, wanneer een gust kan kalven.* Je kunt nooit weten, wanneer een gust kan kalven. Onverwachte dingen kunnen toch gebeuren. (*Een guste koe* = een droogstaande, niet drachtige koe.) (Zie ook: *os -4.*) Tilburg '59

h

haagweduwe *Haagweeuw*. Hegweduwe. Ongetrouwde moeder. Variant: *Hegweeuw* (Tilburg '65). (De bijvoeging haag was vroeger heel gewoon bij zaken die buitenshuis, al of niet in het verborgene, gebeurden.) (Zie ook: *aanbranden*.) Alg. Brab. '87

haak *De haak in de keel hebben*. 1. Verkouden zijn; 2. achteruitgaan in zaken. Variant: *Met de keel in de haak hangen* = niet weten hoe het hoofd boven water te houden (Tilburg '71). (Voor 1. zie ook: *borstrok*; voor 2. zie ook: *bed -10-*.) Gilze (S) 1892

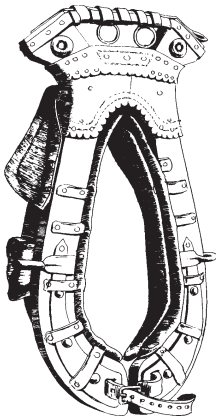
haak *Haken krommen al vruug*. Haken krommen al vroeg. Een mens moet jong geleid worden; later lukt dat niet meer. (Zie ook: *wis -3-*.) Tilburg (TT) '69

haak (zie: *kram*) *In z'n kram schiepte*.

haal *Op den haal na gepoetst*. Op de haal na gepoetst. *Op een oor na gevild*; bijna klaar. (De haal hing in de haard. Als er een bruiloft was, werd alles daags tevoren gepoetst, behalve de haal, want daar moest 's morgens de ketel nog aan hangen; die kreeg pas een beurt als het vuur gedoofd was.) (Zie ook: *zoom*.) Bergeijk (ET) '87

haam (zie: *leidsel -1-*) *De lent op den haom hange*.

haam *Den haam afleggen*. De haam afleggen. De boord en das uitdoen. (Als een paard ingespannen is, heeft het een haam om zijn hals.) (Zie ook: *bleek*.) Lith (So) '75

haam (*gareel*)

haam *Op den haam hangen*. Op de haam hangen. Hard werken. Varianten: *Deur den haom moete keke* (kijken) (Kempenland '58); *Wel door den haam kieken* (Ommel '87). (Zie ook: *gek -13-*.) Alg. Brab. '40

haan (zie: *tobber*) *“ne Tobber”*. “Witte wa 'ne tobber is? 'ne Gebute haon.”

haan (zie: *abuïs*) *“Abuïs”, zei den haan, en ie sprong op den bessem, want ie mende dè't 'n hen was*.

haan (zie: *hen -1-*) *“De hennen zingen mij van den toon”, zei de haan*.

haan -1- *“Ge bent nog nie van mèn aaf”, zi den haon tegen de pier, en hij had hem al half op*. “Je bent nog niet van mij af”, zei de haan tegen de pier, en hij had hem al half op. Zeispreuk. Tegen iemand die meent dat hij door het nemen van bepaalde maatregelen aan de wensen van een ander voldaan heeft, als de laatste nog niet tevreden is. (Zie ook: *deur -1-*.) Tilburg (D) '16

haan -2- *“Vroeger kraaide de haan”, zei 't oude wijffe, “nu gapen ze.”* “Vroeger kraaiden de hanen”, zei het oude wijffe, “nu gapen ze.” Zeispreuk. Bij twijfel aan de waarheid van een verhaal uit vroegere tijden. (Hier wordt ouderdomsdoofheid gesuggereerd.) (Zie ook: *aap -3-*.) Oost-Brab. '87

haan (zie: *vos -1-*) *“We zulle mar beginne”, zin de vos tegen de henne, en ie ha d'n haon al binne*.

haan -3- *'ne Goeien haon is nie vet*. Een goede haan is niet vet. Iemand die op seksueel gebied actief is, is niet dik. (Zie ook: *broek -9-*.) Alg. Brab. '87

haan -4- *'nen Goeien haon die brengt er den buik en borsten aan*. Een goede haan brengt er buik en borsten aan. Een goede echtgenoot maakt een vrouw zwanger. (Zie ook: *beest -5-*.) Tilburg (D) '16

haan -5- *'t Is net of ge een haan bij de stert het*. Het is net alsof je een haan bij de staart hebt. Eindhoven (Agt) '65

haan (zie: *gerstmaand*) *Als 't den eersten van garstmaand regent, dan wordt de turf niet droog, al hangt gij hem aan 't spits van den toren*.

haan -6- *Als de haan erover gekraaid heeft, is de mest weer goed*. Boerenregel. De kraaiende haan op de mesthoop is voor de boer een teken dat de mest goed is. Oost-Brab. '59

haan

haan -7- *Als de haan kraait in de morgen vergeet men meestal zijn zorgen. Maarheeze* '86

haan -8- *Daar is een haan van de riek gevallen. Er is een voornaam persoon, of iemand die dacht dat hij voornaam was, overleden. Alg. Brab.* '20

haan -9- *De haan de kop afgebeten hebben. De lippen gestift hebben. Alg. Brab.* '84

haan -10- *De haan van half ellef. De haan van half elf. 1. Een goedkope haan; 2. iemand die op koopjes uit is. (Vroeger was de markt om half elf afgelopen en tegen die tijd zakten de prijzen.) Den Bosch (Br)* '76

haan (zie: hond -17-) *De hond bij de slager, de haan bij de mulder, en de rector bij de nonnen... die komen niets te kort.*

haan -11- *Dieën haan moete nie in de boter broa-je. Die haan moet je niet in de boter braden. Die vent moet je niet in de watten leggen, te goed doen; dan wordt hij te brutaal. (Zie ook: ei -25-) Schijndel (Bi)* '40

haan -12- *Een auwe haan en een jonge hen hebben gewisse kuikens. Een oude haan en een jonge kip hebben zeker kuikens. Een oude man die met een jonge vrouw trouwt, krijgt zeker kinderen. (Zie ook: broek -6-) Oost-Brab.* '87

haan -13- *Ene kraaiende haan kan ene luie knecht 's morgens niet wakker krijgen; maar natte plavuizen wel. Een kraaiende haan kan een luie knecht 's morgens niet wakker krijgen; maar natte plavuizen wel. Soms moeten er rigoureuze maatregelen genomen worden om succes te hebben. (Zie ook: paard -44-) Uden (US)* '62

haan -14- *Er is geen haan of er braait vet uit. Er is geen haan of er braadt vet uit. Overal kan men profijt uit trekken. (Zie ook: boer -73-) Bergen op Zoom* '40

haan (zie: beer -7-) *Er kan geen beerke gelubt worden, of hij moet erbij zijn.*

haan (zie: afvliegen) *Erop afvliegen als een haan op een kroezelbos.*

haan (zie: trots) *Groots zijn als een pauw.*

haan -15- *Krèijt d'n haan oit saoves, dan is oew lot: mèrr'ge mot, of d'n haan k'pot. Kraait de haan wel eens 's avonds, dan is je lot: morgen mist, of de haan dood. Voorspelling die een tegen-slag inhoudt wat het weer betreft of de boerderij. Variant: 's Oves vuur aon de pot, da geeft 's mèrges regen of mot, of den haan kapot (Bra 1882). (Vuur in de pot = een rode zonsondergang.) Oost-Brab. (Sw)* '86

haan -16- *Kukelt d'n haan midden op d'n dag, kredde ree:gen mî stoo:ten èn slag. Kraait de haan midden op de dag, dan krijg je slagregen met windstoten. Weersvoorspelling. (Zie ook: beerput.) Oost-Brab. (Sw)* '82

haan (zie: hoe laat) *Kwart over den bult, het hi krek gespuuld.*

haan -17- *Met de oude hanen de mars in gaan. Met de oude hanen de korf in gaan. Oude vrijsters (en vrijers) die niet meer tot een huwelijk komen. (Oude hanen en kippen worden verkocht.) Varianten: ipv hanen: hennen; Met de hennen in de korf naar Tiel gaan (Cuyk '40); Voort mee de aw henne nao Tiel gaon (Cuyk '40) (Zie ook: Anna St -3-) Oost-Brab.* '87

haan (zie: zijn -2-) *Net zijn as enen haon mè ene natte start.*

haan -18- *Of d'n haon krèijt of niej, d'n dag begint toch. Of de haan kraait of niet, de dag begint toch. Als het licht wordt, kraait de haan. Oost-Brab.* '90

haan (zie: kip -4-) *Tien kippen en een haan, daar kan een boer op leg gaan.*

haan (zie: schrijden) *Treejen as 'nen haon mè stront tusse z'n teen.*

haan -19- *Unne goeie haan kraait twee keer. Een goede haan kraait twee keer. Reageer niet op het eerste roepen. Variant: ... nog unne keer. Oost-Brab.* '84

haan -20- *Wa-j is't toch iejt, zeuve hane en gin tiejt. Wat is het toch iets, zeven hanen en geen kip. Het is toch wat! Uitdrukking van verbazing. (Het eerste deel wordt ook alleen gebruikt.) (Zie ook: Christus.) Alg-Brab.* '87

haan (zie: ezel -7-) *Wie als ezel geboren is, zal nooit als paard sterven.*

haan (zie: mager -4-) *Zo mager als een garnaal.*

haanachtig (zie: kip -1-) *Een ouwe kip is ook nog wel eens haanachtig.*

haar -1- *'n Haor in de bötter, de meid kan vertrekken. Een haar in de boter, de dienstbode kan vertrekken. 1. Duidt op een wankel dienstverband. Variant: 'n Haar in de boter 2. er zijn moeilijkheden (Alg. Brab. '90). (Voor 2. zie ook: hond -14-, kak -2-, lieden -3-, scheet -3-, stui-ver -6-) Oost-Brab. (Sw)* '90

haar -2- *'t Haor krijgen. Het haar krijgen. Boos worden. (Zie ook: adem.) Tilburg (TT)* '72

haar -3- *'t Is allemaal geen haar knippen. Het is allemaal geen haar knippen. Het is allemaal niet zo gemakkelijk. (Zie ook: scheet -2-) Eindhoven* '90

haar -4- *'t Raakt ons geen haar of hout. Het raakt ons geen haar noch huid. Het is helemaal geen familie. Variant: Geheel en al, van haar of (noch) hout = helemaal niet. (Hout, houd = huid.) Oost-Brab.* '58

haar -5- *Aander haor hebben. Ander haar hebben. Een andere dienstbode; een ander trekdiër hebben. Varianten: ipv ander: nei; Vremde haor op de*

soep hebbe = mensen aan tafel hebben die niet tot de familie horen (Oost-Brab. '87). (Zie ook: *bij -6-, loon-*) Oost-Brab. '70

haar -6- *Aar komt te paar. Haar komt te paard. Boontje komt om zijn loontje.* (Haar betekent in de voerliedentaal links.) (Voor het beeld zie ook: *voerman -1-*) West-Brab. (Bi) '40

haar (zie: *oud -1-*) *Als je niet oud wil worden, moet je je jong laten hangen.*

haar (zie: *varkensstaart*) *Dat is meer dan 'n rechte varkensstaart.*

haar -7- *De haren staan alsof men een valse eed gedaan heeft. Spreekwoordelijke vergelijking. De haren staan recht overeind van angst of schrik.* Eindhoven (WS) '65

haar -8- *De haren van de ziel kunnen verbranden. Er is iets gedronken dat zeer heet is; pas op met vuur. Variant: Ge verbraant d'aare op oewe ziel* (West-Brab. '87). Alg. Brab. '87

haar -9- *Ene keer nej haor is gewonnen. Een keer nieuw haar is gewonnen. Verandering is goed.* (Zie ook: *mes -4-, wei -8-*) Oost-Brab. (Bi) '40

haar -10- *Er groeit gin kaoi haor op 'n goei bist. Er groeit geen slecht haar op een goed beest. 1. Iemand met een goede inborst heeft geen kwade streken. Variant: 2. Er groeit gin goei haor op 'n kwaai perd* (Riel '85). (Voor 1. zie ook: *kwade*.) Oost-Brab. '84

haar (zie: *Frans -1-*) *Frans met haar.*

haar (zie: *hond -29-*) *Grote honden bijten elkaar niet.*

haar -11- *Haar op de werf hebben. Geslacht hebben.* Deurne (S) 1892

haar -12- *Haar opleggen van denzelfden hond. Haar van dezelfde hond opleggen. 1. Middel tegen een hondenbeet; 2. advies om weer iets te drinken als men een kater heeft. (Oude hond is een benaming voor oude langbe-waarde wijn.) Variant: Ge moet haar vatte van den hond waardoor ge gebeten zijt* (Knegsel '89). (Voor 2. zie ook: *kater -3-*) Alg. Brab. '87

haar -13- *Haor hebbe ès van 'ne kaaien drijver. Haren hebben als van een slecht jong varken. Spreekwoordelijke vergelijking. Stug, blond haar hebben. (Drijver = varken dat nog niet gemest wordt of niet gedekt is; grote, wat oudere big.)* Oost-Brab. '87

haar -14- *Iemand tegen 't haar instrijken. Iemand tegen het haar instrijken. Iemand kwaad maken.* (Zie ook: *kam -3-, kast -2-*) Alg. Brab. '91

haar -15- *Iemands haor uitkème. Iemands haar uitkammen. Iemand flink onderhanden nemen.* (Zie ook: *broek -14-*) Alg. Brab. '40

haar -16- *Iemes van haor of borstel kennen. Iemand van haar noch borstel kennen.*

Iemand helemaal niet kennen. (Zie ook: *huid -3-*) Geldrop '84

haar (zie: *Nieuwjaar*) *Ik wens oe 'n Zalig Nieuwjaar mee 'n keutel in oe haar.*

haar (zie: *krul*) *Krullen in 't haor, stront in de romme.*

haar -17- *Laat ze maar kammen, die geen haar hebben. Laat ze hun gang maar gaan, ze hebben de middelen niet. Variant: ... ze zullen er nie veul uittrekken.* Alg. Brab. '87

haar (zie: *kop -27-*) *Laat ze mar lullen die geen kop hebben.*

haar (zie: *Pasen -3-*) *Paosen haawe mei strooi in 't haor.*

haar -18- *Rood haar en elzehout zijn zelden op goede grond gebouwd. Zo wordt een roodharige beschimpt. Deze antwoordt dan: Rooi haor groeit op goeie grond en zwart haor op 'n ezelskont. Varianten: ipv elzehout: wilgehout; Rooi haor op goei grond en witte op 'n verkeskont* (Eerde '40); *Rooi haor, duvelshaor* (Oost-Brab. '84); *Rooi haor zie ik nooi; reactie: Beter ... dan blond op een ezelskont* (Tilburg '71); *Rooie, rooie, moest gaon schooie, mee ne steen tegen zun been met ne kluit tegen z'n snuit, rooie, rooie, de kerk is uit* (Haarsteeg '54); *ipv moest gaon schooien: ik zal oe gooien* (Tilburg '92). (Zie ook: *honds-knobbenhout, staart -1-*) Alg. Brab. '87

haar -19- *Van gin haor of start deugen. Van haar noch staart deugen. Zeer slecht zijn. Varianten: Geen haor op z'ne kop hebben, dè deugt; Gin haor of stert deugt ervan* (Etten '87). (Zie ook: *duivel -44-*) Alg. Brab. '87

haar (zie: *hersens -3-*) *Wor herses zitte, groeie gin haor.*

haar -20- *Z'n haor terughaole. Zijn haar terughalen. Revanche zoeken, wraak nemen.* Alg. Brab. '87

haar (zie: *dicht -1-*) *Zo dicht as haor op 'nen hond.*

haar (zie: *dun*) *Zo dun ès 'n haor van 'n aauw nèister.*

haar (zie: *hoe oud*) *Zo oud es 't hólleke van m'n gat en 't stinkt van ouwerdom.*

haar (zie: *moeite*) *Zonder moeite hedde niks ès luis en lang haor.*

haard *Het is daar haardje bij schuurtje. Knegsel '89
haard *Wie weinig wint en veel verteert, die vindt op 't laatst een kouden heerd. Wie weinig wint en veel verteert, die vindt op het eind een koude haard. Men moet de tering naar de nering zetten anders loopt het slecht af. Variant: ipv kouden: blooten.* (Zie ook: *been -8-*) Oost-Brab. (Bi) '40
haard (zie: *wijd*) *Wijd is rijk.**

Haaren (zie: *negenennegentig*) *'t Is er enen van de negenennegentig.*

Haarlem

Haarlem (zie: beul) *Halen bij de beul van Haarlem.*

haarplukken (zie: duivel -36-) *Tegen de duvel haarplukken.*

haas (zie: steiloor) *"Ge win 'et, stailoor", zi den boer tegen den haas toe ie 'm nie kos kraigen.*

haas -1- 'n Aongewezen haas moette late zitte. Een aangewezen haas moet je laten zitten. Daar is iets aan, anders had de tipgever hem al geschoten; hetzelfde geldt voor een huwbare vrouw op wie men attent gemaakt wordt. Waalre (Vel) '86

haas (zie: hond -4-) 't Is hond of haas.

haas (zie: accorderen) *Accorderen als hond en haas.*

haas (zie: hond -8-) *Als den hond wentelt, kan men daarmee geen hazen vangen.*

haas -2- *Bende van den haas gedekt.* Ben je door de haas gedekt. Woordspeling. Vraag aan iemand die haast heeft. (Zie ook: bil -2-) Valkenswaard (T) '87

haas -3- *De hazen breken er de been op.* De hazen breken er de benen op. Men bedoelt hier een slecht geploegd stuk land. West-Brab. (Sch) '85

haas (zie: kerk -4-) *De kerk is ginnen haas.*

haas (zie: slak) *De slak hei net zo gauw Neijaor as den haas.*

haas -4- *Den haas bijna uithebben.* De haas er bijna uithebben. Bijna klaar zijn met maaien. (De haas kan zich dan niet meer verschuilen en vlucht.) West-Brab. (MGT) '54

haas -5- *Draagt d'n haas nog alt z'n zommerkleed, dan is de winter nog bé lange niej gereed.* Draagt de haas nog altijd zijn zomerkleed, dan wordt het nog lang geen winter. Weerspreuk. (Zolang dieren de zomerpels houden, wordt het geen winter.) Oost-Brab. (Sw) '82

haas (zie: konijneoor) *Ge zot het zo kromp nie krijgen, ge zot konijnenoren krijgen, al waarde ge ook 'n haas.*

haas (zie: jacht) *Het te druk hebben met de jacht op geschoten hazen.*

haas -6- *Het velt niet mee dieën haas te streupen.* Het valt niet mee die haas te stropen. Het valt niet mee de baas te blijven over een potige vrouw. Variant: *Hazen en konijnen kun je stropen maar de mensen moet je nemen zoals ze zijn* (Eindhoven '84). (Zie ook: baas -12-) Cuijk (Bi) '40

haas (zie: zomer -5-) *In de zomer was een kat haas, in de winter is een kat spek.*

haas (zie: naam -3-) *Mijn naam is haas, ik weet van niks.*

haas (zie: proberen) *Proberen is het naaste.*

haas -7- *Van krommenaas gebaren.* Van kromme haas gebaren. Zich van de domme houden.

Alg. Brab. (Brab) '37

haas -8- *Weten hoe haasje hoest.* 1. Weten hoe de zaak in elkaar zit. Variant: *Wete waar 't haasje hoest* 2. weten waar het te doen is. (Voor 1. zie ook: haas -9-, hen -16-, kerk -18-, uil -4-, verstand -5-.) Alg. Brab. '87

haas -9- *Weten wor haas haauid.* Weten waar de haas zijn leger heeft. 1. Weten waar je moet zijn. Varianten: *Wete wôr d'n haas lûpt* 2. goed op de hoogte zijn (Gemert '85); *Weten waar of de haas hōkt* 3. weten waar de schulde zit (Helmond '87). (Voor 1. zie ook: haas -8-; voor 2. zie ook: been -10-) Oost-Brab. '65

haast *Hoe meer host hoe minder spoewd.* Hoe meer haast hoe minder spoed. *Haastige spoed is zelden goed*; hoe meer men zich haast, hoe minder men vordert. (Zie ook: alles -9-) Kempenland (B) '58

haastige (zie: driftige) 't Is beter voor een driftige te zwijgen, as om 'ne luie aan 't werk te drijven.

habijt *De habijt aannemen.* Het habijt aannemen. In het klooster gaan. (Zie ook: steek -3-) Alg. Brab. '89

hacht (zie: trekking) *Over de hacht slaan.*

hagedis (zie: eind -3-) *Aan alle einden leven net als een baars.*

hagedis (zie: oog -19-) *Ogen as 'n hekkefis.*

hagel *Den hagel zal er naar slaan.* De hagel zal ernaar slaan. Waarschuwing bij onnodig weggooiën van voedsel; het zal gewroken worden. Alg. Brab. '73

hagel *Hagel en wind zijn.* Sterk en gezond zijn. (Zie ook: gezond.) Oost-Brab. '40

Hagenaar 't Is 'n echte Hagenaar: *hoog op de poten en slecht in de veren.* Het is een echte Hagenaar: hoog op de poten en slecht in de veren.

Iemand die verwaand is en weinig in de mars heeft. (De ooievaar staat in het wapen van Den Haag.) (Zie ook: beredding.) Waalre '86

hak -1- 't Zal nog lang duren, eer ze van jouw hakken relikwieën snijden. Het zal nog lang duren, voordat ze van jouw hakken relikwieën snijden. Je zult niet gauw heiligverklaard worden. (Als iemand rauw in de mond is.) (Relikwie = overblijfsel van heilige of voorwerp dat door aanraking geheiligd is.) Lieshout '78

hak -2- *Da kunde op hoge hakken.* Dat kun je op hoge hakken. Dat is een gemakkelijk werkje. (Zie ook: boer -37-) Oost-Brab. '90

hak (zie: verzen) *Die hee me te hoge varse.*

hak (zie: bot -1-) *Er zijn botten aan afvegen.*

hak -3- *Iemand liever mee de hakken as mee de teen zien.* Iemand liever met de hakken dan

met de tenen zien. Iemand liever zien gaan dan komen; er genoeg van hebben. (Zie ook: *kont* -24-, *pap* -6-, *zeik* -3-) Alg. Brab. '87

hak -4- *Iemand op zijn hakken laten kijken. Niets om hem geven. Variant: ipv op: onder.*

Oost-Brab. (S) 1892

hak -5- *Iemes op z'n hakke noolowpe. Iemand op zijn hakken nalopen. Iemand op zijn hielen zitten; blijven volgen. Variant: Iemand op z'n hakken zitten = iemand achter de veren zitten* (Oost-Brab. '76). Gemert (GH) '76

hak (zie: *klomp* -5-) *Iets onder de klomp schrijven.*

hak -6- *Langs z'n hakken lopen. Naast zijn hakken lopen. Naast zijn schoenen lopen; verwaand zijn. (Zie ook: bereddering.)* Alg. Brab. '87

hak -7- *Lek de hakken. Je kunt me wat; dat zou je wel willen. Varianten: On oew hakke; "On oewen hak", si Kooba (Huissseling '58); Lek oe staars* (Gemert '87). (Zie ook: *aap* -1-) Alg. Brab. '87

hak (zie: *hond* -42-) *On d'n hond z'n kont.*

hak -8- *Onder hak en deuk zijn. Vertoeven in een omgeving waar het onprettig leven is. (Zie ook: gelukkig.)* Helmond (F) '30

hak (zie: *uitvallen*) *Uitvallen lijk 'nen ouwen hak.*

hak -9- *Z'n hakken onder z'n klompen uitlopen.*

Zijn hakken onder zijn klompen uitlopen. 1. Zijn benen onder zijn gat uitlopen; 2. zich haasten. Variant: *ipv klomp: schoen* (Kempenland '87). (Voor 1. zie ook: *schelp*.) Alg. Brab. '59

hak -10- *Zet er de hakke onder. Zet er de hakken onder. Steek de voeten onder de tafel; ga aanzitten. Variant: Erges z'n been onder de toffel steke. Ergens mee-eten* (Oost-Brab. '90). (Zie ook: *lepel* -1-, *mes* -5-, *stuk* -1-) Tilburg (D) '16

hak (zie: *verstand* -7-) *Zijn verstand is in zijn onderbroek gezakt.*

hak (zie: *bot* -4-) *Zo bot as 'n hak.*

hakhout (zie: *meisje* -7-) *'n Meisje van drie hout-hakken.*

haktol (zie: *draaien* -2-) *Draaien as 'ne kernel.*

halen 't Is *halen en brengen. Het is halen en brengen. Het gaat steeds op en neer. (Bij bv een ziekte, of het weer.)* Alg. Brab. '87

halen (zie: *duivel* -23-) *Den duivel hält er veul, mar nog nie half genoeg.*

halen (zie: *Kaatsheuvel* -1-) *Den hele Kets haole.*

halen *Haolen es 'n bie. Halen als een bij. Spreekwoordelijke vergelijking. Kaartterm. Veel slagen halen. Variant: Halen as 'n bie in de mei* (Schijndel '40). (Zie ook: *bij* -5-) Kempenland (Kr) '86

halen (zie: *nest* -3-) *Iemend ôt z'ne nest hao'le.*

halen (zie: *bak* -7-) *Iemes op den bak rukke.*

halen (zie: *hand* -23-) *Oet z'n haand haole.*

halen (zie: *Heer* OL -36-) *Zolang OL Heer nimt, neem ik ook.*

half (zie: *maart* -5-) *Et halfmårt maoke.*

half (zie: *hond* -30-) *Half-en-half, gelijk men de honden scheert.*

half (zie: *kind* -26-) *Kinderen van half om half.*

half (zie: *scheren*) *Maar half geschoren zijn.*

half (zie: *deur* -13-) *Over de half deur gescheten zijn.*

half elf (zie: *haan* -10-) *De haon van half elfef.*

half elf (zie: *muts* -4-) *Zijn muts op schoppen zeven hebben staan.*

half twaalf (zie: *hoed* -3-) *Den hoed op half twaalf hebben staan.*

half zeven (zie: *mis* -6-) *Z'n eigen er met 'n half zeuven miske van afmaken.*

halfdeur (zie: *ezel* -6-) *Van 'nen ezel over de halfdeur gewipt zijn.*

halfduims (zie: *werk* -2-) *Geen halfduims werk leveren.*

halfje (zie: *cent* -9-) *Ne cent durbijte.*

halfke *Van een halfke is de boer rijk geworre.*

Van een halfje is de boer rijk geworden. Let op de kleintjes. (Halfke = halve cent.) (Zie ook: *begin* -3-) Tilburg (TT) '70

halfvasten (zie: *vastenavond*) *Op vastenavond wordt het lief in het zout gelegd, met halfvasten wordt het lief eens omgekeerd en op Pasen wordt het lief uit het zout gehaald.*

hals (zie: *ongeluk* -1-) *"Een ongeluk komt nooit alleen", zei Uilenspiegel, en hij brak hals en been.*

hals (zie: *paard* -12-) *Beter een oud paard kapot als een jong bedorven.*

hals *Hals, nek en nieren breken. Alles breken.*

(Waarschuwing bij gevaarlijk spel: voorzichtig anders ...) Alg. Brab. '87

hals (zie: *paard* -31-) *Het beste paard den hals afdoen.*

hals *Nie goed aan ut hãlske zèn. Niet goed aan het halsje zijn. Niet lekker zijn, min of meer ziek zijn. (Zie ook: bier -2-) Kempenland (B) '58*

hals (zie: *water* -14-) *Van water krijgt men 'n klare hals.*

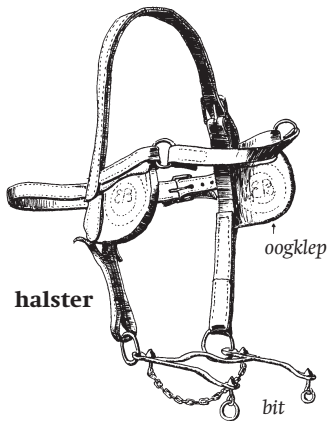
halsbalk (zie: *knuppel* -2-) *Et rakt an klippel of halsbalk.*

halsband (zie: *hond* -39-) *Net enen hond die van zijn halsband is losgebroken.*

halskracht *Met alle halskrachten en geweld. Met de grootste moeite. (Halskrachten zijn mogelijk helse krachten.)* (Zie ook: *dolderij*.) Gemert (S) 1892

halster *Iemes den hëlster afdoen. Iemand de halster afdoen. 1. Vrij worden, vooral bij het afbreken van een vrijage. Varianten: ipv afdoen: aftrekken; Aan 't hãlstergåld zen; 2. een*

Halsteren

jongen wiens meisje is afgevruid (Kempenland '58). (Voor 2. zie ook: bak -8-) Oost-Brab. '87

Halsteren Er een zijn van 'Alterke Droogbrood'. Er een zijn van 'Halterke Droogbrood'. Iemand uit Halsteren zijn. Bergen op Zoom (W) '73

Halve Mijl Nooit nie wijer gaon dan de Half Mijl. Nooit verder gaan dan de Halve Mijl. Je moet je vrouw in de buurt zoeken, als ze van ver komt, ken je haar niet goed. (Halve Mijl is een buurtschap onder Oerle, gemeente Veldhoven.) (Zie ook: hitske, kooi, paard -17-, paard -23-, paard -26-, schoorsteen -1-) Hoogeloon (Be) '65

ham 'n Houten ham op tafel hebben. Een houten ham op tafel hebben. De armoede niet willen laten zien. Variant: ipv ham: kaas (Oost-Brab. '87). (Zie ook: armoede -8-) Alg. Brab. '87

ham (zie: ingaan -1-) 't Gaat erin als gesneden ham.

ham (zie: boer -32-) As den boer 't spek op heeft, gaat ie an z'n hammen.

ham Daor hangt de ham ok hog. Daar hangt de ham ook hoog. Als boerenkinderen er slecht uitzien. Variant: ipv ham: worst (Oost-Brab. '78), crêpe (Waalre '87). (Crêpe = varkensrib zonder bot.) (Zie ook: spek -4-) Lith (So) '75

ham (zie: als -13-) Jè, as we ham han, dan kosse we snippere.

ham (zie: wat trouwen) Twee hammen en een mosterdpot.

hamerslag Hammerslach, réégen binne den dèrden dach. Hamerslag, regen binnen de derde dag. Weersvoorspelling. (Hamerslag = schapenwolken.) Varianten: Et bonkröd bloeit; ipv bonkröd: bonkrök (Kempenland '58); Als er hamerslag (bônkruiik) in de lucht zit, komt er binnen drie dagen regen (Kempenland '65). (Zie ook: beerput.) Alg. Brab. '87

Han Haffel (zie: minnebroeder) Ze kommen ès minnebroeders, mèr ès ge ze hèt, zèn 't krauwshirre.

hand (zie: ziel -1-) "Ik smair m'n ziel mee 'n spek-zwaard", zi Door, "dan schuift ze de duivel dur z'n haanden."

hand (zie: aardappeleter) 'n Goejen èrpelaeter hé-t-'r aalt drief op 't òwch: inne in z'ne mont, inne an z'ne verkèt, en inne in de paan.

hand (zie: kind -5-) 't Is 'n kindje me 'n lam handje.

hand (zie: baas -2-) Alle bazen groeien er een hand spek in.

hand -1- Beter 'n volle haand dan 'n vol laand. Beter een volle hand dan een vol land. Beter een vogel in de hand, dan tien in de lucht. Neem het zekere voor het onzekere. Variant: Beter 'n handvol, dan 'n landvol. (Voor het beeld zie ook: hand -11-) Alg. Brab. '87

hand (zie: schop -1-) Beter tien schoppen onder oe kont dan een schop in oe hand.

hand (zie: brand -2-) Brand in het zand, maar niet in het vlees, Glorie zij den Vader en den Zoon en den heiligen Geest.

hand -2- De haand op de kniep haauwen. De hand op de beurs houden. Gierig zijn. (Kniep = knip, beurs met een knipsluiting.) Variant: d'Aant op de knip ouwe (Etten '87). (Zie ook: appelboor.) Alg. Brab. '87

hand -3- De hant nie hebben. De handen niet hebben. Kaartterm. Niet het vereiste aantal spelers hebben. Variant: De haand hebbe = met het vereiste aantal personen zijn, als men kaarten wil. Oost-Brab. '87

hand -4- De hândjes de zaligheid beloofd hebben. De handjes de zaligheid beloofd hebben. Liever lui dan moe zijn. (Zie ook: bakpan.) Oost-Brab. 1900

hand -5- De rechte hand, die houdt het land. Eerlijk duurt het langst. (Zie ook: binnendoor.) Tilburg (Kn) '50

hand -6- Den dieje zulde met gin kouw haand aan z'n kont komen. Hem zul je met geen koude handen aan zijn kont komen. Je zult hem geen knollen voor citroenen verkopen; die is te slim om zich te laten beetnemen. Varianten: Ge zult er me gen kaauw hand an komme (Kempenland '58); Ge zult die niet verneuken, ge komt niet met koude handen aan zijn gat (Netersel '63); Een kouwe hand op een bloot gat (Fijnaart '35); Ze zullen hem met geen kaauw hand aan zijn kont komen (Kempenland '83). (Zie ook: kuieren, laars, oor -13-, portemonnee -2-, Rome, springen, spurrie -7-, wees, zak -15-) Oost-Brab. '63

hand -7- Deur de haand lopen. Door de hand lopen. Gewild zijn. Oost-Brab. (Bi) '40

hand (zie: klomp -4-) Die vat de klompen in z'n handen.

hand -8- Dè kunde toch me beij oew haand vatten.

Dat kun je toch met beide handen pakken. *Dat ligt voor de hand; dat kun je toch op je vingers natellen.* (Zie ook: klomp -2-) Alg. Brab. '87
hand (zie: gat -17-) Een gat in de hand hebben.
hand (zie: Empel) Empel en Gewande heb ik in mijn handen, maar Kessel en Maren, daar moet ik nog over plukharen.
hand (zie: eind -6-) *Et ènd in 'w haand krège en ineens weten waoraf en waoraon.*
hand -9- *Ge moet oe hand nie tussen schors en boom stêken.* Je moet je hand niet tussen schors en boom steken. Bemoei u niet met intieme aanlegenheden, bv een ruzie tussen man en vrouw. Variant: *ipv schors: bast.* (Zie ook: kont -28-, moeshof.) Alg. Brab. '68
hand -10- *Ge vouwt er de haande van samen!* Je vouwt er de handen van samen! Uitroep van verbazing over een krasse of onbegrijpelijke uitlating. (Zie ook: Christus.) Tilburg (TT) '70
hand (zie: eelt -3-) *Geen eelt op de handen maar op de knieën hebben.*
hand (zie: weer -11-) *Geen weren in de handen krijgen.*
hand (zie: zand -3-) *Gezaaid in 't zand, bonen in de hand.*
hand -11- *Gin handvol, mar 'n landvol.* Geen handvol, maar een landvol. Troostwoorden als een verkering is uitgeraakt. (Zie ook: boom -6-; voor het beeld zie ook: hand -1-) Oost-Brab. '87
hand (zie: God -16-) *God slaat nooit met twee handen tegelijk.*
hand -12- *Handen als een beer.* Spreekwoordelijke vergelijking. Varianten: ... *als bereklauwen; een reus, een ovenschoot* (werktuig om brood in de oven te schieten.) Oost-Brab. (S) 1892
hand -13- *Het is beter met de warme hand te geven dan met de kouwe.* Het is beter met de warme hand te geven dan met de koude. Het is beter tijdens het leven te geven dan na de dood. Variant: *Ge kan 't bitter an werm dan an kou hand geven = ge kunt beter tijdens het leven iets geven, dan na de dood bloemen op het graf leggen* (Liessel '87). Alg. Brab. '82
hand -14- *Het schouwt haand of keer.* Het scheelt hand noch keer. *Het scheelt geen haar; ...* maar heel weinig. (Zie ook: hanenkrul.) Alg. Brab. '87
hand (zie: zoveel) *Hij hà zòveul, as ge mee bei oe haanden in oe gat kunt gooien.*
hand (zie: Gelderland) *Hoog van moed, klein van goed, zwaard in de hand, dat is het wapen van Gelderland.*
hand -15- *Houd handen en voeten warm, vul matig uwen darm, zet de poort van achter open, en laat de dokter naar de klote lopen.* Houd handen en voeten warm, vul matig uw darm, zet de poort

van achter open, en laat de dokter naar de kloten lopen. Leefregel. Varianten: *ipv hand: borst; ipv dokter: kwakzalver* (Gemert '87); *Houdt het hoofd en voeten warm, vul steeds matig uwen darm, houdt de roeper dicht en de poepert open, dan kan de dokter naar de bliksem lopen; Houdt het hoofd en voeten warm, vul met mate uwen darm, houdt de achterpoort goed open, ... ; Houdt de poort van achteren open en ...* (Helmond '87); *Houdt oewe an en afvoer goe wèt open en laot dun dokter no du kluite leupen* (Deurne '87). (Zie ook: pijp -5-, roeper.) Alg. Brab. '87
hand -16- *Iemand een hendje geven.* Iemand een handje geven. De handen uit de mouwen willen steken. (Zie ook: boog.) Tilburg (TT) '69
hand -17- *Iemand in z'n hand kietelen.* Iemand in zijn hand kietelen. Iemand iets toestoppen; steekpenningen of een fooi geven om iets gedaan te krijgen. Variant: *De hand Gods moet je kietelen* (Dommelen '82). Alg. Brab. '87
hand -18- *Iemand in z'n haand hebben.* Iemand in zijn hand hebben. Iemand in zijn macht hebben. (Zie ook: snoer -2-) Oost-Brab. (Bi) '40
hand (zie: hart -7-) *Iemand zijn hart in de hand geven.*
hand (zie: baas -10-) *Ik blijf hier de baos, al worde zo gróót as de Sint-Janskerk.*
hand -19- *Kaauw haend, gestadige liefde.* Koude handen, bestendige liefde. Opmerking als men merkt dat iemand koude handen heeft. Variant: *ipv gestadig: warm.* Alg. Brab. '87
hand (zie: kijk) *Kijk erop hebben doe meer as twee haanden.*
hand (zie: Jacobus Sint) *Mee St Jacob (de Mindere, 1 mei) bloeit 't vlas, al is 't ôk mar 'n haand lank.*
hand -20- *Mee één hand aaien en mee de ander ouw bakkes kapot krabben.* Met één hand aaien en met de ander je gezicht kapot krabben. Slijmen en treiteren. (Zie ook: hond -32-) Eindhoven '84
hand (zie: hoed -7-) *Met de hoed in de hand ..., mar met de pet op je test kom je d'r ook best.*
hand (zie: kaars -9-) *Met de kaars in de hand liggen.*
hand (zie: brood -24-) *Niks kunne as van goei brood kaoi make.*
hand -21- *Niks uit de haand kwijt kunne worre.* Niets uit de handen kwijt kunnen worden. Niet op kunnen schieten met het werk; onhandig zijn. (Zie ook: gat -15-) Alg. Brab. '87
hand -22- *Oe handen groeien boven het graf uit.* Je handen groeien boven het graf uit. Waarschuwing aan een kind dat een oudere persoon wil slaan. Alg. Brab. '87
hand -23- *Oet z'n haand haole.* Uit zijn hand halen. Verbeteren. Oost-Brab. (Bi) '40

hand

hand (zie: opa) *Op worden da kunde mee oew haanden in de broekzakken.*

hand (zie: rietdekker) *Rietdekkers hand dekt timmerman schand.*

hand (zie: kop -31-) *Rond van kop, magere sop, een turf in de hand, dat waren de boeren van Peelland.*

hand -24- *Schoon handje spelen. Kaartterm. Bij het kaartspel geen slag kunnen halen. Oost-Brab. (S) 1892*

hand (zie: wat krijgen) *Twee blauwe nieten, in iedere hand effe veel.*

hand -25- *Uit de hand pikken. 1. Gemakkelijk zijn, tam zijn. Variant: As 'n meske uit oe hand komt pikken, da wil er nie in 2. dat een meisje uit je hand komt pikken (achter een jongen aan zit), ziet men niet graag (Riel '85). (Voor 1. zie ook: mak; voor 2. zie ook: hooi -6-) Alg. Brab. '87*

hand -26- *Van de kaoi haand gerakt. Van de kwade hand geraakt. Van hekserij verdacht. Alg. Brab. '87*

hand -27- *Vlug met de hand, vlug met de tand. Vlug met de handen, vlug met de tanden. Vlug bij het werken, vlug bij het eten (van personeel). Varianten: ipv vlug: rap; Lui met de tand is lui met de hand (Oost-Brab. '64); Vlug met de tand is vlug met de hand (Veldhoven '84); ... wakker bij 't leren zo iemand moet men eren (Knegsel '89); Vlugge handen, vlugge tanden (Eindhoven '84). (Zie ook: eter.) Alg. Brab. '87*

hand -28- *Wa ge mi oew haand opbouwt, stootte mi oew kont weer om. Wat je met je hand rechtzet, stoot je met je kont weer om. Tegen een onhandig mens. (Zie ook: gat -15-) Oost-Brab. '84*

hand (zie: waaibomenhout) *Waaibomenhout in de hand hebben.*

hand (zie: oog -24-) *Z'n ogen niet uitgewassen hebben.*

hand (zie: slijk -3-) *Zaaide mee slik, dan edde niks; zaaide mee sant, dan edde 't in oe ant.*

hand -29- *Zij hoeft geen handen in koud water steken. Zij hoeft geen handen in koud water te steken. Zij wordt bijzonder vertroeteld. (Zie ook: ei -25-) Knegsel '89*

hand -30- *Zijn handen zijn niet schoon geweest. Hij heeft niet toegeslagen toen de waarde of meer geboden werd. Nederwetten (S) 1892*

hand (zie: hoe oud) *Zo oud es 't hölleke van m'n gat en 't stinkt van ouwerdom.*

hand (zie: geld -25-) *Zoveel geld als je met je handen in je gat kunt gooien.*

handdoek *Hij leest den handdoek of de suffert. Hij leest de handdoek noch de sufferd. 1. Hij weet niets; 2. is dom. (De suffert = een bijnaam voor*

een huis-aan-huis krantje.) (Voor 1. zie ook: buil -1-; voor 2. zie ook: bijdehand.) Geldrop '84

handel 'n *Handeltje onder de scholk hebben. Een handeltje onder de schort hebben. Veel mannenbezoek ontvangen. Hapert '84*

Handel (zie: goede -6-) *D'r is maar één goei, en die staot achter in de kerk.*

handel (zie: man -14-) *De man van handel.*

handel (zie: schuim) *Et schöm van den handel is beter a's de beste boerderij.*

handel *Handel is handel, het geloof is er niet voor den handel, maar voor den wandel; wie dat onthoudt, vindt wat in de pot en wie dat vergeet is een zot!*

Handel is handel, het geloof is er niet voor de handel, maar voor de wandel; wie dat onthoudt, vindt wat in de pot en wie dat vergeet is een zot! Wil je verdienen met de handel, dan moet je een ruim geweten hebben. Variant: Handel is 't zieltje verkopen of niks verdienen (Deurne '89). (Zie ook: geweten.) Oost-Brab. (M) '30
handel (zie: vrouw -25-) *Vrouwen bloot, handel dood.*

handspel *Handspel met iemand houden. Het met iemand aanleggen. Nistelrode (DW) '49*

handveger (zie: krant) *Die leest de krant en de handveger.*

handveger *Iemes nie wegvegen mi unnen koken handveger. Iemand niet wegvegen met een slechte handveger. Iemand van wie men last heeft en die men niet gemakkelijk kwijt kan raken. (Zie ook: gast -1-) Eersel '84*

hanenei (zie: wat eten -3-) *Hopstruif met kermiskeerskes.*

hanenknie (zie: wat eten -5-) *Muizenmemmen en kabouterplatvoeten.*

hanenkont (zie: blinken -1-) *Blinken als 'n mol onder z'nen staart.*

hanenkrul 't *Scheelt maar een hanekrulleke. Het scheelt maar een hanenkrulletje. Het scheelt weinig. (Zie ook: hand -14-) Tilburg (TT) '72*

hanenschrede 't *Is mar 'nen haoneskreej. Het is maar een hanenschrede. Het is niet ver. (Schrede = stap.) (Zie ook: Driekoningen -4-) Maaskant (Sw) '86*

hanenschree (zie: Driekoningen -4-) *Mè Driekunninge lenge de daag 'nen haneskree.*

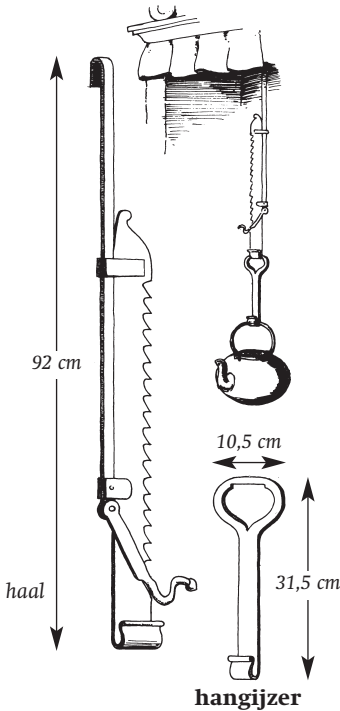
hanenstap (zie: Lucia Sint) *Op Sinte Lucee lengen de dagen nen hanentree.*

hangaal (zie: zwak) *Zo zwak als een hangaal.*

hangen (zie: dief -1-) *"Ik wou da'k thuis war", zee den dief, en ie moest hangen.*

hangen -1- *Eraan hangen. Zwanger zijn. (Zie ook: aanbranden.) Oud-Gastel (S) 1892*

hangen -2- *Hangen hè gin haast. Hangen heeft geen haast. Onaangename dingen kunnen*

wachten. Variant: ... en vlooiën vangen is geen gaauwigheid (Oosterhout '87). (Zie ook: alles -9-) Oost-Brab. '86

hangen (zie: stelen) Hee't ie gestolen, dan mot ie hangen.

hangen (zie: geldschijter) Iemes nie begere, al haai unne geldschijter an z'n kont hange.

hangen (zie: fiets -5-) Wat heb ik nou aan m'n fiets hangen?

hangen -3- Wie 't gewend is, kan 't hangen wel lijdén. Wie het gewend is, kan het hangen wel verdragen. Men past zich aan de omstandigheden aan. Oost-Brab. (De) '59

hangende Mè 'nen hangenden afkomme. Met een hangende afkomen. Druipstaartend naderen. (Bedoeld zijn honden; soms ook mensen.) Kempenland (B) '58

hanghout (zie: krom -3-) Zo krom als 'n hankholt.

hangijzer (zie: stijf) Zo stijf als nen bok.

hangoor (zie: mens -12-) Eerst grote mensen en dan hangoren.

hangoor (zie: Fanny) Ge bent 'ne schone fanny als ge hangoren had.

Hanneke 't Is daor ók nie aalten Hanneke-nicht. Het is daar ook niet altijd Hanneke-nicht. Daar gaat het ook niet altijd even lief en aardig toe.

(Hanneke = onnozél persoon.) Oost-Brab. '58

Hanneke Mår zeu lang leve a's Hanneke de Gåk. Maar zo lang leven als gek Hanneke. Trachten zo lang mogelijk te leven. Varianten: ... dā stierf van aauwerdom; Leven zolang men kan gelijk 't gek Hanneke (Oost-Brab. 1892); ... da lèëfde zwolang ès-'t kos (Sint-Oedenrode 1900).

Kempenland (B) '58

Hannekeskost Altijd Hannekeskost gegeten hebben. Onvoldoende slechte, vaak gekregen kost gegeten hebben en daardoor mager zijn. (Hanneke = een nuchter kalf, dat biest te drinken krijgt.) (Zie ook: beergelk.kost.) Tilburg (TT) '64

Hannes (zie: kind -1-) "Gift dè jong menne naam mar", zin Hannus, "ik kan wèl zonder."

Hannes Als ieder wa doe, dan komt Hannes wel in ze wammes. Als ieder wat doet, dan komt Hannes wel in zijn wambuis. Als iedereen zich inspant, komt Hannes wel aan zijn spullen. Variant: Mit der taid komt Hannes wel in z'n wammes en Griet in de rokken (Tilburg '16). (Hannes = een lamledige vent, een sul.)

Oost-Brab. (Bi) '40

Hannes (zie: Heer OL -7-) Ge kunt hem wel wijsmaken dat OL Heer Hendrik hiet en in de hei klot sta te steken.

Hannes Worst (zie: dorst) Ga mar naar Jantje van der Horst, die hi 'n hundje en die pist vur vijf centen in oe mundje.

haperen (zie: kant en klaar) 't Is nooit niet kant en klaar of 't hapert hier en daar.

Hapert Haopert is 'ne gaopert, Blaol is 'n knijngat en Reusel is de schoonste stad. Hapert is een gaperd, Bladel is een konijnengat en Reusel is de mooiste stad. Reusels kinderrijmpje. Reusel (WR) '76

Hapert In Hapert hapert 't altijd. In Hapert hapert het altijd. Woordspeling. Variant: Witte wor 't hapert? Antwoord: "In Hapert." (Oost-Brab. '87). Tilburg (TT) '72

Hapert (zie: spook) Met het Haperts spook.

Hapert (zie: kerk -15-) Stippentse kerk.

happig Erges nie koeterig op zen. Ergens niet happig op zijn. Ergens niet begerig naar zijn. Kempenland (B) '58

Haps (zie: pater) "Hukkum Paoter", zee 't meske, en ze durfde gin jao te zeggen.

hard (zie: weg -2-) Aon de zwore weg wonen.

hard (zie: kop -11-) Die dan nog leeft, he 'nen harde kop.

hard -1- Nie vur 't eerst op 't hard komme. Niet voor het eerst op de harde weg komen. Al heel wat van de wereld gezien hebben. (Zie ook: boerenpaard.) Oost-Brab. '87

hard

hard -2- *Op 't hard gelegen hebben.* Op het hard gelegen hebben. Een dikke stijve knie hebben. Variant: 'n *Stalknie hebben* (Oost-Brab. '90). (De voorste koe lag vaak op het beton en kreeg daardoor wel dikke stijve knieën. Om dit te voorkomen werden bij de voorpoten ca 1/2 vierkante meter graszoden gelegd.) Peelland '90

hard (zie: *scheet* -12-) *Zijn scheten klinken 't hardst.*

hard -3- *Zo hard as 'nen spijker op z'n kop.* Zo hard als een spijker op zijn kop. Spreekwoordelijke vergelijking. Zo hard als een spijker; 1. gierig; 2. arm; 3. blut. Varianten: *ipv spijker: duivel* (Tilburg '16), *déél* (Huisseling '58). (Voor 1. zie ook: *appelboor*; voor 2. zie ook: *arm* -6-) Tilburg (TT) '57

hard -4- *Zo hard zijn dat de duivel oe nie wil.* Zo hard zijn dat de duivel je niet wil. Tilburg (D) '16

hard -5- *Zo hard zijn as 'n klopkei.* Zo hard zijn als een klopkei. Spreekwoordelijke vergelijking. Geen cent bezitten. (Een klopkei werd door de schoenmaker gebruikt.) (Zie ook: *puut*.) Waalwijk (Gi) '62

hardhouten *Hij he den hardhouteren eran steke.* Hij heeft de hardhouten eraan steken. Hij draagt een bolhoed. (Een bolhoed is gemaakt van gehard materiaal; hardhout = collectieve benaming voor het hout van sommige boomsoorten zoals eiken, beuken, meranti en ander tropisch hout.) Kempenland (B) '58

hardi (zie: *Waal De*) "*Hardi!*" *zi De Waal, en hij scheet zoft.*

Hardzak (zie: *koe* -14-) *Daer is gin koew mee gemoeid.*

haren (zie: *tijd* -6-) *Gaon zitten um te wetten is gin tijd verletten; ge verlicht de snee en ge rust er 'ns mee.*

haring *Daor waor den herring braoit.* Daar waar de haring braadt. Daar waar het iemand bevalt. (Zie ook: *aard*.) Tilburg '35

haring *De haring braden om de roge of kuit.* Klaplopen. (Roge = viskuit.) (Zie ook: *kant* -7-, *kosten*, *opzomen*, *schaft*, *schap*, *schoppen*, *spreeuw*, *strontvlieg*, *timmerman*, *varken* -18-, *vlaggen*, *vlieg* -1-, *vlug* -2-, *vogel* -11-) Kempenland (Kr) '86

haring (zie: *wat eten* -1-) *Hennebiest met kattenmemmen.*

harmonie *De Poppelse harmonie verwachten.* De gulp open hebben staan. (Zie ook: *boer* -34-) Oost-Brab. '87

harnas (zie: *corset*) 't *Corset aantrekken.*

hart -1- 't *Hart in 't kruintje van z'n kop hebben.* Het hart in het kruintje van zijn kop hebben.

Het hoog in de kop hebben; verwaand zijn. (Zie ook: *bereddering*.) Kempenland '79

hart (zie: *roof*) 't *Is 'ne roof van m'n hart.*

hart (zie: *engel* -3-) 't *Is alsof er een engeltje over je tong pist.*

hart (zie: *waarom*) 't *Pinneke van z'n hart hangt in de stront.*

hart -2- *Alle harten bij oe aige nemen.* Alle harten bij jezelf nemen. Bij de beoordeling van anderen ook aan zichzelf denken. Alg. Brab. '87

hart -3- *As ge er geen hart vur het, zet er dan 't soft mar vur.* Als je er geen hart voor hebt, zet er dan het zachte maar voor. *Niet goedschiks, dan kwaadschiks; het moet toch gebeuren.* (Hart = hart; in de spreektaal kan het ook hard zijn; Soft = zacht.) Variant: *ipv soft: buik.* (Zie ook: *gevoeg*.) Helmond (HD) '87

hart (zie: *keutel* -2-) *De kleine hebben de keutel kort bij 't hart.*

hart (zie: *koe* -18-) *De koei eten et hart en de start op.*

hart (zie: *stront* -7-) *De stront dicht bij het hart hebben zitten.*

hart (zie: *vinger* -6-) *Er eentje zijn van vijf vingers en een benauwd hart.*

hart (zie: *duvel* -30-) *Genen duvel op z'n hart laten borsten.*

hart (zie: *God* -13-) *God kent de harten, maar de duvel kent de kneep.*

hart -4- *Hart op harten hebben alle mensen.* Kaartterm. Bij het uitspelen van harten. (Zie ook: *hartzeer*, *keutel* -3-) Oost-Brab. (S) 1892

hart -5- *Hebben ze 't nie an 't hart, dan hebben ze 't an d'r start.* Hebben ze het niet aan het hart, dan hebben ze het aan hun staart. 1. Ze weten, voelen altijd wel iets; 2. zijn vaak een beetje ziek. (Voor 2. zie ook: *bier* -2-) Tilburg (D) '16

hart -6- *Het hart slaat als een rattekeutel in een moespot.* Spreekwoordelijke vergelijking. Als men in spannende verwachting verkeert. (Moespot = pot om groenten in te koken.) Variant: *ipv slaat: gaat.* Nederwetten (S) 1892

hart -7- *Iemand zijn hart in de hand geven.* 1. Het leven benemen; 2. boos zijn op iemand; 3. zijn geduld met iemand verliezen en hem iets willen aandoen. (Voor 2. zie ook: *been* -13-; voor 3. zie ook: *hoorn* -2-) Oost-Brab. '68

hart -8- *In iemes z'n hart begraven liggen as 'n boerenkont in 'nen turkslaire broek.* In iemands hart begraven zijn als een boerenkont in een turks-leren broek. Spreekwoordelijke vergelijking. In iemands hart gesloten zijn. (Turks leer = oorspronkelijk bokken- of geitenvel in rood of zwart; het woord wordt nu ook

gebruikt voor ribfluweel en andere stugge stoffen.) Tilburg (D) '16

hart (zie: *kijven*) *Kijven doet nie zeer en slaan is gouv gedaan.*

hart -9- *Kom an m'n hart, want ge ruukt nor snevel. Kom aan mijn hart, want je ruikt naar jenever. Schertsende liefdesverklaring van een drinker aan zijn glas.* Tilburg (D) '16

hart (zie: *kruisdagen*) *Mee de kreusdaogen gin bònne zetten, anders krèègen ze gin hart.*

hart (zie: *opscheppen*) *Opscheppen kost niks.*

hart (zie: *oog -22-*) *Uiter ooge, uiter harte, dag Marte.*

hart (zie: *vrouw -27-*) *Wat de vrouw tot het hart komt, komt de man maar aan de knieën.*

hart (zie: *boon -6-*) *Wie bònne wil eten, moet den tiende maai nie vergeten.*

hart (zie: *geld -24-*) *Z'n geld is aon z'n hart gewaasen.*

hartworm 't Is goed vur den hartworm. Het is goed voor de hartworm. Excuus als een borreltje genomen wordt. (Zie ook: *askruisje*.) Tilburg (D) '16

hartzee *Hartzee is meisjesverdriet. Kaartterm. Als men met harten uitkomt. (Zie ook: hart -4-.)* Maaskant (MP) '90

Has (zie: *spel*) *Van spul komt heskesspul.*

haspel (zie: *gevoeg*) *Er gaat veel gevoegs in een zak, maar weinig haspels.*

haspelen (zie: *wagen -2-*) *Die nie waogt, die nie wint die nie schijt, die nie stinkt.*

haspelen (zie: *milt*) *Ge zult 'm zunne milt uit-haspelen!*

haspelen (zie: *Lichtmis -11-*) *Me de Licht(t)mis he de spinster et haspele en de wever et spoewlen ötgewonne.*

haspelen (zie: *Driekoningen -3-*) *Met Driekoningen hee de dorsor z'n wannen en de spinster 't haspelen verdiend.*

haten (zie: *Uilenspiegel -2-*) *"Alleman hot me", zei Tijl Uilenspiegel, "mar ik maok 't ernaor."*

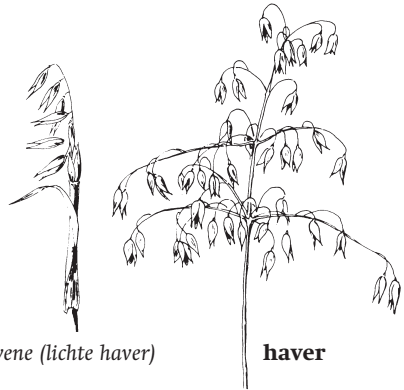
hauwappel (zie: *bewaarappel*) *Met de hauwappel blijven zitten.*

haven *Als ge op de haven liegt, kent ge op de markt uw leugens niet. Als je op de haven liegt, (her)ken je op de markt je leugens niet.*

Een gerucht verspreidt zich niet alleen snel, maar wordt veranderd door degenen die het verder vertellen. Variant: *Wanneer men op de markt liegt, dan kent men op de kaai zijn leugens niet* (Bergen op Zoom 1897). Bergen op Zoom (Roo) '57

haver (zie: *spurrie -1-*) 't Is goed um spurrie te zèje.

haver (zie: *hooi -6-*) *As 't hoi 't perd naolupt, dan wil 't gegete zèn.*

evene (lichte haver)

haver

haver (zie: *koren -3-*) *As 't koren twee konten groot is.*

haver (zie: *boekweit -3-*) *Boekend te koop hebben.*

haver (zie: *paard -19-*) *De paarden verdienen de haver en den ezel krijgt ze.*

haver (zie: *donder -1-*) *Donder op 'ne kalen tak, gèft kôre in de zak.*

haver -1- *Haover in de knieës hebbe. Haver in de knieën hebben. Tegen kietelen kunnen. (Haver maakt paarden dartel, figuurlijk voor jonge mensen; als je tegen kietelen kunt, heb je het veel gedaan.)* Alg. Brab. '87

haver -2- *Haver in 't sleek mäkt den boer reek. Haver in het slijk maakt de boer rijk. Boerenwijsheid. (Als haver nat staat, groeit hij goed.)* Kempenland (H) '63

haver -3- *Haver moete zaaien vur 10 mei, want meihaver is kafhaver. Haver moet je zaaien voor 10 mei, want meihaver is kafhaver. Boerenregel. Varianten: Voor 10 mei haver zaaien; Met St Job zaait men haver hals over kop* (Peelland '79). (Zie ook: *boon -5-*.) Oost-Brab. (H) '63

haver (zie: *weer -13-*) *Het is goed weer om haver te zaaien.*

haver -4- *Late haver komt ook op. Kaartterm. Iemand, die in het begin aan de verliezende hand was, wint. Opwetten* (HS) '55

haver -5- *Tusse haver zèje en haver mèje, wèjt et 's aoves nie meer. Tussen haver zaaien en haver maaien, waait het 's avonds niet meer. Weerspreuk. (Zie ook: wind -4-.)* Oost-Brab. (Bi) '40

haver (zie: *boekweit -6-*) *Van boegent zeije tot boegent meije, hâ den boer schaftitjd.*

haverkist (zie: *ophebben*) 't Erop hebben as 'n mus op inne perdestront.

havermoutpap (zie: *groot -5-*) *Heb ze maar groot en voeiert ze maar havermoutpap.*

haverstro *Dè 's er een van haverstrooi. Dat is er een van haverstro. Dat is een willoos persoon. (Zie ook: baas -4-.)* Berkel-Enschot (Hoo) '80

hawterejilleke (zie: loos) Loos houden as 'n hawterejilleke.

hazenbloed Hazebloed hebben. Hazevlees gegeten hebben; bang zijn. (Zie ook: angst.) Nederwetten (S) 1892

he Hé dè's 'ne vèrkesvloek diej moete bij d'n beer gòn biechte. Hé dat is een varkensvloek, die moet je bij de beer gaan biechten. Reactie op het gebruik van hé. Variant: Hè, da's 'n keujesvloek (Maaskant '90). Oost-Brab. '90

heb Heel hunnen heb en leg. Heel hun heb en leg. Heel hun hebben en houden; alles wat zij bezitten. Varianten: Heb en leg weggeve (Kempensland '58); ipv weggeve: opete; Mi heel z'n heb en leg vertrekken (Tilburg '50). Oost-Brab. '71

hebben -1- 't Is heb goed, val goed. Het is heb goed, val goed. Op iemand geen staat kunnen maken. Valkenswaard (TP) '91

hebben -2- Als hadden komt, is hebben te laat. Alg. Brab. '87

hebben (zie: tellen) D'n tël is meer dan d'n hèèb.

hebben (zie: zien) Die het ziet, weet het, maar die het vat, heeft het.

hebben (zie: bewaren) Die wat bewaart, heeft wat.

hebben (zie: stilzitten) Er veul hebben die nie stilzitten.

hebben -3- Ge kunt nie hebben en te goed hawe. Je kunt niet hebben en te goed houden. Je moet kiezen of delen. (Zie ook: ei -7-) Schijndel (Bi) '40

hebben -4- Had ik, had ik hei gegeten, dan had je bessems gescheten. Had ik, had ik hei gegeten, dan had je bezems gescheten. Als iemand steeds zegt: "Had ik." Varianten: ipv hei: bunt; ... dan hadde nog geen bunt om bessems te beinen; ... dan hadde geen band van doen; Ha'k (hadde) haai gegeten, dan had ik (je) turf gescheten (Tilburg '46); Had ik hei gescheten, dan hadde bessems kunne binden (Den Bosch '55); As ge hei gevreten had, hadde bessems gevreten op de banden na (Helmond 1892); Hadde den boer zijn kont gekust, dan hadden bei z'n bille gezien (Oost-Brab. '63); Haa'k de vette kaoter z'n kont gelekt, dan haa'k bei z'n billekes gezien (Gemert '85). Oost-Brab. '87

hebben (zie: volk -5) Haddik en wollik is erm vollik.

hebben -5- Hedde nie, dan kredde nie. Heb je niet, dan krijg je niet. De duivel schijt altijd op de grootste hoop. (Zie ook: duivel -24-) Helmond (HD) '87

hebben -6- Hedde wè dan zedde wè, hedde niks dan zedde niks. Heb je wat dan ben je wat, heb je niets dan ben je niets. Wie geld heeft, staat in aanzien. (Zie ook: geld -2-) Oost-Brab. '87

hebben -7- Hij maag wel iets hebben want hij snuft nie. Hij mag wel iets hebben want hij snuift niet. Hij mag ook wel eens wat hebben. (Meestal ironisch bedoeld.) (Snuffen, snuiven = het opsnuiven van tabak in poedervorm.) Oost-Brab. '58

hebben (zie: weten -2-) Hij wet nie wor-ie 't he.

hebben (zie: scheppen) Schepte nie, dan hedde nie.

hebben (zie: maken) Zo ge 't makt, zo hedde't.

hebben (zie: wennen) Zoals je ze went, zo heb je ze.

heberdegrieks Iets heberdegrieks. Iets gek. (Zie ook: aap -2-) Tilburg (HM) '70

hebzucht (zie: kruin) Zo gaauw de kruin wordt geschoren, wordt de hebzucht geboren.

Hedel (zie: wind -1-) "De wind van Aalst deugt niet", zeggen ze in Waalre.

Hedikhuizen In Hekeze naar de kerk geweest zijn. In Hedikhuizen naar de kerk geweest zijn. Niet naar de kerk geweest zijn. (Hedikhuizen had van de reformatie tot 1843 geen rooms-katholieke kerk.) Variant: In Steenberg... (West-Brab. '54). (Zie ook: jood -5-, kerk -7-, kerk -13-, kerk -20-, rooms.) West-Brab. '54

heelmeester (zie: dokter) Zachte dokters maken stinkende wonden.

heen 't Heen en weer van iets krijgen. Het heen en weer van iets krijgen. Ergens doodnerveus van worden. Alg. Brab. '87

heer -1- "Vat ze heer zoals ze zijn", zeej Kupke Wagemans, "anders krijde er geen". "Neem ze heer zoals ze zijn", zei Kupke Wagemans, "anders krijg je er geen". Stel de eisen niet te hoog, dan kom je bedrogen uit. (Oorspronkelijk bij leverantie van aardappels.) (Zie ook: hooikar, kakhuis, legei, paard -21-, vogel -12-, wijf -8-, zot -3-; voor het beeld zie ook: Heer OL -25-) Tilburg '73

heer -2- 'nen Schonen heer mag altè aan de deur staan. Een knappe heer mag altijd aan de deur staan. Antwoord op de waarschuwing dat de gulp open staat. (Zie ook: boer -34-) Bergeijk (Bie) '82

heer -3- As 't veur de here kömt. Als het voor de heren komt. Als het publiek wordt. Oost-Brab. (Bi) '40

heer (zie: been -5) Da's tegen het verkeerde been aan.

heer (zie: winter -3-) De winter is een heer.

heer -4- Een heer steekt in zijn zak, wat een boer weggooit. Een heer gebruikt zijn zakdoek in plaats van twee vingers om zijn neus te snuiven. (Zie ook: cent -7-) Oost-Brab. 1892

heer (zie: volk -6) Hoe meer volk vóór, hoe minder het opschiet.

...wat een boer weggooit.; zie: **heer-4**

heer -5- Hog hirre hebbe lang errem. Hoge heren hebben lange armen. De macht van de autoriteiten reikt ver. (Zie ook: **baas -11-**) Alg. Brab. '87

heer -6- Met grote heren is 't kwaad kersen eten, ze spuwen je de pitten in het gezicht. Met grote heren is het kwaad kersen eten, ze spuwen de pitten in je gezicht. Vertrouwelijke omgang met groten valt dikwijls tegen. Varianten: ... ze gaan zelf in de top zitten en spuwen de pitten op oer kop (Deurne '62); ... dan komde op de kriksteen (Engelen '62); ... ze gooien oer met de steen (Oost-Brab. '40); Met grote lui moet je nooit kersen plukken, want die schieten je met de pitten dood (Eersel '53). (Zie ook: **baas -11-**) Alg. Brab. (MI) '62

heer (zie: **Mis -5-**) Mis met drie heren.

heer -7- N'n heier knipt ok de nagels van z'n tein. Een heer knipt ook de nagels van zijn tenen. Een echte heer werkt niet alleen voor het oog van een ander. Helmond (HD) '87

heer (zie: **boer -77-**) Un boer en un zog hebbe noeit genog, mer nun heer en un beer die willen altijd meer.

heer -8- Wij zijn de heren, gij zult ons eren; wij zullen ze trouwen, gij moet ze houden; wij drinken wijn, gij hoeft er niet bij te zijn. Humoristisch rijmpje op de drie punten van de steek of pastoorshoed. (Zie ook: **arm -5-**) Alg. Brab. '83

heer (zie: **nacht -4-**) Winterse nachten en vrouwengedachten veranderen zesmaal in een uur.
Heer OL -1- 't Is OL Heer in 't wild. Het is Onze-Lieve-Heer in het wild. 1. Iemand die heilig lijkt, mooi kan praten; 2. iemand die lange haren heeft en een baard draagt. (Voor 1. zie ook: **falievouwer.**) Tilburg '54

Heer OL -2- Als OL Heer een kerk bouwt, zet de duvel er een kapel neffe. Als Onze-Lieve-Heer een kerk bouwt, zet de duivel er een kapel naast. Dit slaat op de cafés die gewoonlijk dicht bij

een kerk staan. Varianten: Al is het kerkske nog zo klein, er zal wel een kapelleke van den duvel neffe zijn (West-Brab. '87); D'r is gin kerkske zo klein of de duuvel baauwt 'r 'n k'pelleke bij (Oost-Brab. '86); ipv kerk: godshuis. Oost-Brab. '87

Heer OL -3- As OL Heer z'n ziel hee en de duvel z'n klompen, dan hebben ze allebei wa. Als Onze-Lieve-Heer zijn ziel heeft en de duivel zijn klompen, dan hebben ze allebei wat. Iemand die het tijdens zijn leven niet zo nauw neemt en aan wiens eeuwige zaligheid men twijfelt. Variant: God hebbe z'n ziel en de duvel z'n klompen (Oost-Brab. '87). Alg. Brab. '87

Heer OL -4- Bij OL Heer op tafel kunnen kijken. Erg lang zijn. (Zie ook: **huis -9-**) Alg. Brab. '87

Heer OL -5- Dat is zene Lieve Heer. Dat is zijn Lieve Heer. Dat is zijn zeer speciale vertrouwensman. West-Brab. (MGT) '54

Heer OL -6- De Heer had genoeg gesjouwd, daarom zijn Keulen en Aken niet op één dag gebouwd. Uitbreiding van het Algemeen Nederlands spreekwoord. Tilburg (TT) '73

Heer OL (zie: **mens -11-**) De mens wikt en wéégt, mar tis dun Héér die mi den bessum véégt.

Heer OL (zie: **schikking**) Dä's 'n schoon schikking veur Onze-Lieven-Heer.

Heer OL (zie: **kleur -2-**) Een kleur als een af-geregende ashoop.

Heer OL (zie: **geld -5-**) Et gäld is den tweede Lieven Heer.

Heer OL -7- Ge kunt hem wel wijsmaken dat OL Heer Hendrik hiet en in de hei klot sta te steken. Je kunt hem wel wijsmaken dat Onze-Lieve-Heer Hendrik heet en in de hei turf staat te steken. Men kan hem van alles wijsmaken. Varianten: ipv Hendrik: Hein, Hannes, Peer, Gerrit; ipv klot-steken: vlaggen; ... dat hij in de hei staat te turven; ... dat OL Heer in de Peel stao te törve (Oost-Brab. '87); ... dè OL Heer in 't klot stao te turven (Reusel '76); ... in de Beekse hei peejen (wortels) staat te steken (Tilburg '61); ... op de Zwarte Horst aan 't buntsteken is (Bergeijk '84); ... op Tulder aan 't turven is (Tulder = een gehucht van Esbeek) (Esbeek '84); ... te Strijp in 'n vlierboom woont (Kempenland '84); ... in een pereeboom woont (Oost-Brab. '84). Oost-Brab. '87

Heer OL -8- Ge moet OL Heer niet wakker maken. Je moet Onze-Lieve-Heer niet wakker maken. Als het voor de wind gaat, moet men rekening houden met mogelijke tegenslag. (Zie ook: **emmer -3-**, **mens -5-**) Tilburg (TT) '73

Heer OL -9- Ge moet OL Heer gin beschimmeld brood gève. Je moet Onze-Lieve-Heer geen beschimmeld brood geven. Je moet niet hui-chelen. (Zie ook: **falievouwer.**) Oost-Brab. (JU) '79

Heer

Heer OL (zie: deksel) *Het deksel gaat op de pot.*

Heer OL (zie: Peel -2-) *In de Peel is genen Lieven Heer.*

Heer OL (zie: Oedenrode Sint) *In Rooi en bij OL Heer is alles mogelijk.*

Heer OL -10- *Laat ons betijen, OL Heer is er ook nog. Laat ons onze gang gaan, Onze-Lieve-Heer is er ook nog. Doen wij het niet goed, dan corrigeert Onze-Lieve-Heer ons wel. (Zie ook: Heer OL -15-) Oost-Brab. (Ro) '39*

Heer OL (zie: afwachten) *Maar afwachten, als OL Heer aan het kruis.*

Heer OL -11- *OL Heer die snijdt de koek zoals Hij wil. Onze-Lieve-Heer regelt alles naar zijn believen. Tilburg (Kn) '50*

Heer OL -12- *OL Heer geeft kou naar kleren. Niemand wordt boven zijn kracht beproefd. (Zie ook: Heer OL -26-) Bergen op Zoom (Roo) '57*

Heer OL -13- *OL Heer haalt d'een tot kruis en laot d'ander tot kruis. Onze-Lieve-Heer haalt de een tot het kruis en laat de ander tot het kruis. God beschikt over leven en dood. Alg. Brab. '87*

Heer OL -14- *OL Heer hee aorige kostgangers. Onze-Lieve-Heer heeft rare kostgangers. Er zijn veel rare mensen. Varianten: OL Heer heeft aardige zakken, daar le z'n brood in steekt = vreemdsoor- tige mensen die Hij onderhoudt (Oost-Brab. '76); ipv zakken: builen; ipv brood: voer; Niet weten in wat voor spierzakken OL Heer zijn brood steekt (Aarle-Rixtel '76). (Spierzak = brood- of knap- zak.) (Zie ook: mens -16-) Alg. Brab. '87*

Heer OL -15- *OL Heer heeft wat te houden te water en te land. Overal heeft Onze-Lieve-Heer zijn zorgen. (Zie ook: Heer OL -10-) Oost-Brab. 1892*

Heer OL -16- *OL Heer hee meer op mee'ne vrolijke geest as mee e kniesbeest. Onze-Lieve-Heer heeft meer op met een vrolijke geest dan met een kniezer. Onze-Lieve-Heer bemint de blijmoedigen. Variant: OL Heer houdt meer van een plezierige geest dan van een grijsbeest (Beek en Donk '87). Oost-Brab. '65*

Heer OL -17- *OL Heer heeft 't uit zijn kamtäs laten vallen. Onze-Lieve-Heer heeft het uit zijn kambakje laten vallen. (Kamtäs = kambakje, was vroeger van hout.) Hulsel '65*

Heer OL -18- *OL Heer houdt niet van razen. Verontschuldiging als iets langzaam gebeurt. (Zie ook: alles -9-) Tilburg (Si) '67*

Heer OL -19- *OL Heer in burger. 1. Zeer magere persoon; 2. iemand die een speciale indruk maakt. Variant: 'nen Outere Lieve-n-er 3. een stijf persoon (Etten '87). (Voor 1. zie ook: broek -9-; voor 3. zie ook: Jozef, lopen -4-, staan -2-, zwak.) Oost-Brab. '65*

Heer OL -20- *OL Heer is zo niet of hij poft wel een miske. Onze-Lieve-Heer is zo niet of hij poft wel een mis. God ziet wel wat door de vingers.*

Varianten: *OL Heer is genne muggezifter; O L Heer is ginne kommies (Gemert '76); OL Heer is ginne stiefvader (Tilburg '66). Oost-Brab. '87*

Heer OL -21- *OL Heer is met zijn sloren. Onze-Lieve-Heer is met zijn stumpers. God kiest de partij van de tobbers en sukkelaars. Alg. Brab. '87*

Heer OL -22- *OL Heer is voort oud. Onze-Lieve-Heer is stilaan oud. Opmerking als de toestand niet goed is, bijv bij slecht weer 's zomers; Hij vergeet de zaken van het mensdom te regelen. Kempenland (B) '58*

Heer OL -23- *OL Heer is gelukkig ginne krententeller. Onze-Lieve-Heer is gelukkig geen krententeller. 1. Hij let niet op kleinigheden; 2. hij is niet gierig. Varianten: een krentenweger zijn; Een krentenplukker zijn 3. gierig zijn (Oosterhout '87). (Voor 3. zie ook: appelboor.) Alg. Brab. '87*

Heer OL -24- *OL Heer mee zand in de oge gooien. Onze-Lieve-Heer met zand in de ogen gooien. Onze-Lieve-Heer op de proef stellen. Someren (Bi) '40*

Heer OL -25- *OL Heer nimt ze toch zoals ze zijn anders krijgde er geen. Onze-Lieve-Heer neem ze toch zoals ze zijn, anders krijgt U er geen. (Zie ook: heer -1-) Oost-Brab. '90*

Heer OL -26- *OL Heer slao nooit mee twee riemen tegelijk. Onze-Lieve-Heer slaat nooit met twee riemen tegelijk. Beproevingen worden nooit te zwaar. Variant: ipv twee riemen: alle roeien. (Zie ook: Heer OL -12-) Eindhoven '75*

Heer OL -27- *OL Heer van 't kruis bidden. 1. Vurig bidden; 2. vooral door een schijnvrome. Variant: De heiligen van de pilaren bidden (Bergeijk 1894). (Voor 1. zie ook: leven -1-; voor 2. zie ook: fijjn.) Alg. Brab. '87*

Heer OL -28- *OL Heer zit niej diejp in de grond. Onze-Lieve-Heer zit niet diep in de grond. Een boer hoeft niet diep te ploegen om zijn arbeid gezegend te zien. (Verontschuldiging bij oppervlakkige bewerking van de grond.) Kempenland (B) '58*

Heer OL -29- *OL Heer, hier is een stenen tand, geef me as-u-blijf een benen tand. Onze-Lieve-Heer, hier is een stenen tand, geef me alstublieft een benen tand. (Heeft een kind een melktand uit, dan gooit het deze over het hoofd, maakt een kruis en zegt het bovenstaande versje.) Variant: Tand, tand, tauwe, geef me 'n nieuwe voor 'nen auwe (Oost-Brab. '87). Bergen op Zoom (Roo) '57*

Heer OL -31- *Te lui zijn om OL Heer te groeten.* Zeer lui zijn. Variant: *ipv groeten: gedag te zeggen* (Oosterhout '87). Variant: *Te lui zijn om gen'dag te zeggen* (Tilburg '66). (Zie ook: *bakpan.*) Alg. Brab. '87

Heer OL -32- *Tegen OL Heer kunde nie meutelen en tegen 'nen bok nie keutelen.* Tegen Onze-Lieve-Heer kun je niet mopperen en tegen een bok niet keutelen. Er is altijd een baas boven baas. (*Meutelen* = het boren van de houtworm in hout, *pruttelen*, *mopperen.*) Varianten: *ipv bok: schaaip: Ge kant tegen Ons Lievrouw nie meutele en tege 'nen bok nie keutele* (Kempenland '82); *Tegen den Heer en 't weer is niet te vechten* (Valkenswaard '90). Oost-Brab. '84

Heer OL -33- *Wachten tot OL Heer voorbijkomt.* Lang zitten wachten. (Zie ook: *afwachten.*) Geldrop '80

Heer OL -34- *Wè ge wint aon OL Heer, dè verspeulde aon oew broek.* Wat je wint aan Onze-Lieve-Heer, verspeel je aan je broek. De katholieke Kerk vraagt geldoffers. (*Broek* = broekzak; ook slijtage aan de broek van het knielen.)

Variant: *"Wè ge hier wint òn oew ziel, verspeulde òn oew boks", zin d'n boer, èn iej blijf in d'n biecht-stoewl òn 'ne spijker hange* (Oost-Brab. '90). (Zie ook: *geloof* -3-.) Udenhout (MGT) '77

Heer OL -35- *Zo hangt OL Heer aan het kruis.* Bij het uitrekken. (Zie ook: *hoorn* -4-.) Alg. Brab. '87

Heer OL (zie: *mager* -3-) *Zo mager als OL Heer aan 't kruis.*

Heer OL (zie: *stom*) *Zo stom zijn als 't paard van OL Heer.*

Heer OL -36- *Zolang OL Heer nimt, neem ik ook.* Zolang Onze-Lieve-Heer neemt, neem ik ook. Zo vaak Onze-Lieve-Heer mijn vrouw tot zich neemt, hertrouw ik. Varianten: *ipv nemen: vatten, halen.* (Zie ook: *liggen.*) Oost-Brab. '83

Heer OL -37- *Zò gaauw as ge kwoad genog gedaon hed, lot OL Heer oe trouwen.* Zo gauw als je kwaad genoeg gedaan hebt, laat Onze-Lieve-Heer je trouwen. 1. Na het huwelijk krijgt men minder kans de bloemetjes buiten te zetten. Variant: *Als OL Heer er geen raad mee weet, laat Hij ze maar trouwen* (Oost-Brab. '90); 2. Het huwelijk als straf voor 't vrije leven. (Voor 1. zie ook: *drie* -1-.) Tilburg (D) '16

heeroom 't *Gee zo schoon nie as heeumeke prikt.* Het gaat niet zo mooi als heeroom preekt. Het gaat allemaal niet zo gemakkelijk als wordt voorgesteld. (*Heeroom* = oom die rooms-katholiek priester is.) Varianten: *As ge de lui heurt preken dan is den hemel zo schoon, maar ge kunt er ginne pastoor inkrijgen* (Megen '40); 't *Gi ni altijd as Heeroom prikt* (Helmond '87); 't *Is*

kräk läk heeumeke prikt (Kempenland '58). Oost-Brab. '87

heerzoon (zie: *boer* -56-) *Een goeie boer heeft een dikke vrouw, een mager perd en een zoon op het seminarie.*

heerzoon (zie: *boer* -68-) *Iederen boer heeft eenen heerzoon.*

Hees (zie: *spul* -2-) *"Spullen fiks, mar centen niks!" zè Jantje van Hees.*

Heesch (zie: *boerin* -2-) *Bij 'n boerinne uit His, is de geit dik over de wis.*

Heesch *Half Heesch zit op hoel.* Half Heesch zit op lasten. Half Heesch heeft schulden. (*Hoelen* = knellen, knechten.) Oss (S) 1892

Heesch *Naar Heesch gaan.* Even dutten.

Varianten: *ipv Heesch: Velddriel, Nistelrode, Heusden* (Gorinchem '80), *Oosterhout.* (Zie ook: *bakker* -6-.) Maaskant (Bi) '40

heet (zie: *gat* -5-) 'n *Heet gat hebben.*

heet 't *Is te heet of te koud.* Het is te heet of te koud. Het is nooit goed. (Zie ook: *kort* -2-.) Oost-Brab. '87

heet (zie: *herfst*) *Bang zijn veur enne hete herfst, die zelden kumt.*

heet (zie: *smid* -2-) *De koude smid geeft de hete smid werk.*

heet (zie: *mus* -3-) *Het is zo heet dat de mussen op het dak gapen.*

heet (zie: *koken* -2-) *Het kan niet heter dan koken.*

heet (zie: *Petrus Stoel Sint* -2-) *Me Sinte Peter, hoe langer hoe heter.*

heethoofd 't *Is me ne heetzeiker, ze slaat over de derde schei heen.* Het is een heethoofd, hij slaat over de derde schei. Hij is heetgebakerd, driftig. (Zie ook: *driftig.*) Zeelst '78

Heeze (zie: *geit* -2-) *D'r komt geen geit van Hees die deugt.*

Heeze (zie: *pissen* -1-) *Pissen as de pises van Deurze.*

heffen *Ze moeten em heffen en draoge.* Ze moeten hem heffen en dragen. 1. Een zieke die helemaal op de hulp van anderen is aangewezen. Variant: *Die moet geheft en gedragen worden*; 2. die is armlastig (Eindhoven '86). (*Heffen* = de last op de schouders van de drager leggen; omhoog doen gaan; *dragen* = verplaatsen.) (Voor 1. zie ook: *sturen*; voor 2. zie ook: *arme* -4-; voor het beeld zie ook: *duivel* -43-.) Kempenland '85

heffer *Hij is dun heffer en de legger.* Hij is de heffer en legger. Hij is de raadsman. Chaam (VD) '77

hefkeutel *Op hefkuitel afboeren.* Op hefkeutel afboeren. 1. Doorgaan met boeren tot men niets meer bezit. Variant: *Op de start afboeren, lāk hefkuitel.* (*Hefkeutel* 2. een groots (trots) en

heg

ijdel persoon, speciaal een vrouw.) (Voor 1. zie ook: bakker -2; voor 2. zie ook: bereddering.) Kempenland (B) '58

heg (zie: meisje -2-) "t Is uit", zin de meid, en ze gooide d'r rok over de heg.

heg (zie: non -1-) "Ame", zin 't nunneke, en ze hong d'r kap òn de will'ge.

heg -1- Achter de heg gaon liggen. Achter de heg gaan liggen. 1. Kaartterm. In een hinderlaag gaan liggen. (Als men met veel troefkaarten de tegenpartij is.) Variant: Samen achter de heg liggen te speulen 2. achter de heg liggen te vrijen (Oost-Brab. '90). (Voor 2. zie ook: donker -2-) Oost-Brab. (Bi) '40

heg (zie: groen -1-) Beter as ene grune uit de heg.

heg (zie: paard -18-) De een mag een paard stelen en de ander nog nie over de heg kijken.

heg (zie: geit -4-) De geit is over de wis.

heg (zie: hemd -3-) Een hemd in de was, een in de kast, een aon 't lijf is net vijf.

heg (zie: elzenblad) Es de elzeblaajkes zo groot zen ès 'ne cent, dan meude pas skofte.

heg -2- Et nie ouver de heg goie. Het niet over de heg gooien. Het niet over de balk gooien. (Zie ook: tuin -2-) Kempenland (B) '58

heg (zie: knuppel -2-) Et rakt an klippel of halsbalk.

heg -3- Heggen hebben oren, haai hee ooge.

Heggen hebben oren, heide heeft ogen. Er kan niets geheim gehouden worden. Variant: Hegge he'n orre en heij he'ooge ès't gò' um de liefde en de skaand (Oost-Brab. '90). (Zie ook: klokken-touw, neus -14-, op en neer, praat -2-, tong -1-, tong -5-) Leenderstrijp (MI) '62

heg (zie: buurman) Houd oe buurman in ere, maar doe nooit de heg uit.

heg (zie: waar is -2-) In z'n vel ès ie nie gestrupt is.

heg (zie: koe -35-) Koej kunne wel over 'n zeuvejörriige heg spelle.

heg (zie: hond -38-) Met de hond over de heg-kunnen.

heg (zie: Johannes Sint -6-) Na St Jan moeten de heggen geknipt worden.

heg -4- Nog over een drie jaorse heg kunnen pissen. Nog over een heg, die drie jaar oud is, kunnen pissen. 1. Met een grote boog kunnen plassen; 2. nog niet zo oud zijn. Varianten: ipv drie: zeuven (Gemert '85); ipv pissen: zeiken; Over een driejaorse heg kunnen springen (Oost-Brab. '87). (Zie ook: boog.) Oost-Brab. '84

heg -5- On 't eind van de heg snijde toch nog 'n stukske. Aan het eind van de heg snij je toch nog een stokje. Een vrijgezel die op latere leeftijd gaat trouwen. (Zie ook: broek -6-) Alg. Brab. '87

heg -6- Op de heg kloppen. Pogen iets te weten te komen. Variant: ipv kloppen: slaan. (Zie ook: tong -7-, weg -3-) Oost-Brab. '65

heg -7- Over de heg uitkomen. 1. Het eens zijn; 2. op hetzelfde neerkomen. (Voor 2. zie ook: lang -1-, moeder -1-, sop, toet mem.) Lith (So) '75

heg -8- Over dezelfde heg dreuge. Over dezelfde heg drogen. 1. Goede bureu zijn. Varianten: Iemand op de tòn hange 2. kwaadspreken; Iemand uitwassen en op de heg hangen 3. nare zaken van iemand bekend maken (Knegsel '90). (Tòn = heg.) (Voor 1. zie ook: buur; voor 2. zie ook: boek -3-) Oost-Brab. '87

heg -9- Waar heggen zijn, zijn ook mussen.

Profiteren van de mogelijkheden die er zijn; het goede met het kwade accepteren. Variant: ipv mussen: luizen (Drongelen '62). Alg. Brab. '87

heg (zie: benauwd) Zo benauwd zitten als 'ne vos onder 'nen heg.

hegweduwe (zie: haagweduwe) Haagweeuw.

hei (zie: boer -7-) "Het zal wel schikken", zei den boer, en hij zat met zijn ossekar in de hei.

hei (zie: koe -6-) 'n Koej van de klei en 'n wijf van de hei, dan kunde boeren.

hei (zie: kat -8-) Als de kat zich wast, komt er wis een gast.

hei (zie: kar -3-) Beter met een kwade kar in de hei, dan met een goed schip op zee.

hei (zie: modder) Deur de modder naar de hei en door 't stof terug, dan brengde honing mee.

hei (zie: waar is -1-) Die is lelijkerds vangen op de hei.

hei (zie: klei) Diej van de kleij vrijen niej hendig op de heij.

hei (zie: verstand -2-) Er gaat niks zo veul verloren als erm mense-verstand.

hei (zie: Heer OL -7-) Ge kunt hem wel wijsmaken dat OL Heer Hendrik hiet en in de hei klot sta te steken.

hei -1- Goed over de hei komen. Als maagd het huwelijk ingaan. (Zie ook: rug -4-) Helmond (F) '30

hei (zie: hebben -4-) Had ik, had ik hei gegeten, dan had je bessems gescheten.

hei (zie: heg -3-) Heggen hebben oren, haai hee ooge.

hei (zie: onweer) Het onweer in de schone mei doet het koren bloeien op de hei.

hei (zie: Mun) Ik wou dat ge op de Mun laogt.

hei (zie: waar is -2-) In z'n vel ès ie nie gestrupt is.

hei -2- Niet in de hei gaan lammen. 1. Zorgen dat men niets tekortkomt. Variant: Die zal in 't vel nie lamme 2. hij is lui (Oost-Brab. '87). (Als een schaap in het veld een lam kreeg, gebeurde dat snel.) (Voor 1. zie ook: aardappeleter; voor 2. zie ook: bakpan.) Alg. Brab. '73

heiligehuiske; zie: **heilig**

hei -3- *Nog nie deur de haai zèn.* Nog niet door de hei zijn. Zijn doel nog niet bereikt hebben. Oost-Brab. '71

hei (zie: hond -41-) *Nou gaat de hond de Peel op.*

hei (zie: kop -29-) *Op oewe kop getörrefd, dan hedde gene Peel van doen.*

hei (zie: Maria Hemelvaart) *Tussen Hoog Lievevrouw (15 augustus) en Laag Lievevrouw (8 september) gaan de bijen naar de hei.*

hei (zie: klaver) *Van de klaver naar de hei.*

hei (zie: wei -7-) *Van de wei naar de hei.*

heiden *Gin hëejmëns of kristemëns sien.* Geen heiden of christen zien. Niemand zien.

Gemert (GH) '85

Heikant (zie: Nederland) *Neerlant eël lant, Hollant bol lant, Zeelant geen lant, ick hou mij aen den Heijkant.*

heike *Van 't heike kumt 'n schreike.* Van een klap komt een schreeuw. Eerst is het gekheid, later menens. (Zie ook: spel.) Oost-Brab. '75

heikrekel *Heikrekels biechte.* Heikrekels biechten. 1. Zitten te suffen of te knikken van de slaap; 2. zacht smoezen. (Voor 1. zie ook: bakker -6-) Oost-Brab. '87

heikrekel (zie: turfbak) *In onze klotbak zitten meer heikrekels dan klot.*

heilig (zie: druppel) *De heilige drop valt.*

heilig (zie: papenkop) *Een papekop maakt de grond niet heilig.*

heilig (zie: olie -3-) *Liever as d'n heilige olie.*

heilig (zie: huis -12-) *Veul heilige huiskes afgaon.*

Heilig Kruis (zie: bedevaart -4-) *Gô nô de beavert fan 't Hajlich Kraojs, dan bèende smiddes al wir taojs.*

heilige -1- *Alle heiligen in d'n himmel bij mekare kwêke.* Alle heiligen in de hemel bij elkaar schreeuwen. Luid en aanhoudend geschreeuw. Varianten: ipv kwêke: janken, schreeuwen (Alg. Brab. '90). (Zie ook: janken, leven -5-, snot, werk -11-.) Oost-Brab. '90

heilige -2- *Alle heiligen zijn ons goed, als zij maar geven.* Men moet niet te kieskeurig zijn met betrekking tot een schenker. Variant: ipv geven: helpen. (Zie ook: kom.) Oost-Brab. '89

heilige -3- *Ge kunt van een heilige niet verwachten dat hij dadelijk wonderen doet.* Je kunt van een heilige niet verwachten dat hij dadelijk wonderen doet. Een zaak kan niet meteen winst opleveren; pleidooi voor soepelheid bij beoordeling van een nieuwe werkkraft. Alg. Brab. '86

heilige -4- *Iedere heilige moet z'n kèrske hebben.* Iedere heilige moet zijn kaarsje hebben. 1.

Ieder moet zijn aandeel hebben. Varianten: ipv kaarsje: lichtje; *Als iedere heilige z'n kaarske heeft, stao OL Vrouwke in het donker* 2. als bij een erfenis alle schulden betaald zijn, blijft er voor de erfgenamen niets over; 3. als in een zaak de schulden betaald zijn, blijft er voor de eigenaar niets over; *OL Vrouw stao in het donker*; 4. men zit er krap bij (Tilburg '73). (Voor 1. zie ook: perlot; voor 2. zie ook: buidel; voor 4. zie ook: hemd -3-, krom -2-.) Alg. Brab. '87

heilige (zie: Heer OL -27-) *OL Heer van 't kruis bidden.*

Heilige Geest (zie: dauw) *Den daw valt zowel op 'n koestront as op e lieliëblad.*

heiligenbeeld (zie: kijken -7-) *Kijken als een heiligenbeeldje dat van de kruisweg is gevallen.*

heiligendag -1- *D'n dieje kumt zeker de heiligendaag afzeggen.* Hij komt zeker de heiligendag afzeggen. 1. Als een boer op een heiligendag op zijn paard zit; 2. als iemand er erg onnozel uitziet. (Voor 2. zie ook: bijdehand.) Oost-Brab. '90

heiligendag -2- *Daor moet de heiligedag van komen.* Daar moet de heiligendag van komen. Daar moet het goede vandaan komen; daar is iets te verwachten. Alg. Brab. '87

heiligendag -3- *Dä's enen hälligendag teigen hum.* Dat is een heiligendag tegen hem. *Dat is een verschil van dag en nacht.* Kempenland (B) '58

heiligendag -4- *Er zit een heiligendag tussen.* Er zit een heiligendag tussen. Een overgeslagen plek bij het schilderen. Alg. Brab. '87

heiligendag (zie: gat -32-) *Van z'n gat een heiligendag maken.*

heimaaier (zie: eten -4-) *Eten als 'nen spaojer.*

heimaaier

heimaaier (zie: werken -3-) *Werken als 'nen hejmmeeijer.*

heimouwerik (zie: honger) *Honger hebben als 'n heimouwerik.*

Hein *Hein, Katrijn, d'n béér is los, hurt 'm toch 's brullen, snijd 'm z'n neus en z'n oren af, dan hedde wa te smullen.* Hein, Katrijn, de beer is los, hoor hem toch eens brullen, snijd hem zijn neus en zijn oren af, dan heb je wat te smullen. Kinderrijmpje op de naam Hein.

Variant: ... *af, dan gooi ze bij de bulten* (Oosterhout '87). Kempenland (Kr) '83

Hein van Summeren (zie: hovaardig)

Hovaardig en onnuts als Hein van Summerens perd.

heiwortel (zie: taai -3-) *Zo taai as 'nen haai-wortel.*

hek -1- *"Gôde mee nô 't hekke?" "Dan zal ik skeite en gai trekke!" "Ga je mee naar het hek? Dan zal ik schijten en jij trekken!"* (Spottend voorstel van een volwassene die hoge nood heeft, aan een kind.) Variant: ... *hede skôn haand, dan kande helpe trekke.* Gemert (GH) '66

hek -2- *'t Hekke verhangen.* Het hek verhangen. Iets veranderen. Variant: *Het hek niet aan de oude paal hangen = vernieuwen* (Oost-Brab. '76). Lith (VS) '75

hek (zie: boer -34-) *Boer! doe oew hekke toe of ik vaor dur oe koole.*

hek (zie: koe -23-) *De leste koe maakt het hek toe.*

hek -3- *Het hek aan de oude paal laten hangen.* Alles bij het oude laten. Varianten: *'t Hekke om den ouden post laten draaien* (Kempenland 1893); *ipv hek: zak* (Oost-Brab. '40). (Zie ook: *kont* -18-) Oost-Brab. '76

hek -4- *Over 't hekke kijken.* Over het hek kijken. Kaartterm. Afkijken bij het kaarten. Oost-Brab. (Bi) '40

hek (zie: vals) *Zo vals ès 'n hekke.*

Hekeren (zie: kerk -15-) *Stippentse kerk.*

hekkendam *Er is deze week een hekkendam.* Een week met een feestdag. (Hekkendamb = dam met een hek, die toegang geeft tot wei- of akkerland; op die plaats wordt de sloot om het perceel onderbroken.) Tilburg (D) '16

hekkenfis (zie: oog -19-) *Ogen as 'n hekkefis.*

hekkengat (zie: koe -23-) *De leste koe maakt het hek toe.*

hekkenpaal (zie: Lichtmis -12-) *Me Lichtmis gî de leuwerik op den horst, is 't nie van den honger dan is 't van den dorst.*

hekkenpost (zie: merel -3-) *De merel zit op den ekkepost.*

hekkenslag (zie: weipoort) *Bé unnen ope hékke-slag, mèije de scho'jers.*

hekkenspringer 'nne Hekkespringer wegdoen

en 'nne kribbebijter terugkrijgen. Een hekken-springer wegdoen en een kribbenbijter terugkrijgen. Een wildebras wegdoen en een humeurig mens terugkrijgen. Eindhoven (Si) '60

heks *"t Zal heet worre", zin de heks, en ze zo verbrand worre.* "Het zal heet worden", zei de heks, en ze zou verbrand worden. Zeispreuk. Ironische opmerking over te verwachten onaangenaamheden. Alg. Brab. '87

heks (zie: zon -1-) *Als 't regent en de zon die schijnt, is 't kermis in de hel.*

heks (zie: kat -11-) *Daor wordt de kat 'n heks.*

heks (zie: Mun) *Ik wou dat ge op de Mun laagt.*

heks (zie: kijken -25-) *Net zitten kèke as 'n heks op e puisje.*

heks (zie: pond) *Ze weegt negenennegentig pond met de leer.*

heksenspel (zie: spel) *Van spul komt heskesspul.*

hel (zie: duivel -1-) *"k Wou dè den duuvel dood waas", zi den boer, "en de hel mee knollen bezaaid."*

hel (zie: duivel -4-) *"Het is gemeend", zei de duivel, en hij nam de deurwaarder mee.*

hel (zie: inschieten) *'t Schiet erin as 'nen lul in 'n widduwvrouw.*

hel (zie: zon -1-) *Als 't regent en de zon die schijnt, is 't kermis in de hel.*

hel (zie: veer -1-) *Als pluymen sincken en visschen verdrincken; als meulensteen swemmen, dan sullen de geusen ten Hemel klimmen.*

hel (zie: duivel -11-) *As ge goed met den duuvel staot, komde gemak in de hel.*

hel (zie: mens -9-) *Daar gaan veul mense om 't geld nao de hel, mar 't geld blie't er zelf uit.*

hel (zie: Deurne) *De Deurnse bokken komen hier schrokken, trekken aan de bel en vallen achterover in de hel.*

hel -1- *De hel ontkropen zijn, toen de duvel sliep.* De hel ontkropen zijn, toen de duivel sliep. Een gewiekste slimmerik of een kwaadaardig mens. Varianten: *ipv hel: duivel* (Tilburg '16); *De diej (D'n dieje) die iz d'n duvel ontkroope op klaorleechten dách* (Gemert '77). (Zie ook: *gat* -19-) Alg. Brab. '87

hel (zie: olieslager) *De olieslager kan niet heen zonder hel, en de pastoor niet zonder vagevuur.*

hel -2- *Dor is ouveral 'n hel an.* Daar is overal een hel aan. Aan iedere zaak is een slechte kant. Kempenland (B) '58

hel (zie: geven -1-) *Eens gegeven, blijft gegeven, driemaal over den Dommel springen, alle dagen 'n potje bloed, alle dagen mijn goed.*

hel (zie: duivel -28-) *Er is ginnen duvel die zo hiet.*

hel (zie: een -7-) *Eén vur één gaon de avekaote de hel in.*

hel (zie: slecht -2-) *Het kan niet slechter as onder in de hel en de kont vol duvels.*

hel -3- *Iemand in de hel laten kijken. Iemand schrik aanjagen.* Oost-Brab. (Bi) '40

hel -4- *In de hel zijn de bierglazen van onderen open en (is) het vrouwvolk toe. In de hel zijn de bierglazen van onderen open en de vrouwen dicht. Dat zijn kwellingen die tot de volksverbeelding spreken.* Kempenland '76

hel (zie: kind -24-) *Kinderen die je niet hebt voor de hemel, heb je ook niet voor de hel.*

hel (zie: waarheen -1-) *M'n neus na en m'n gat zal wel volgen.*

hel (zie: kerk -14-) *Rokende naar de kerk is schijtend naar de hel.*

hel (zie: meelzak) *Stik in de meelzak, dan komde gepoederd in de hel.*

hel (zie: klep) *Stoken tegen de kleppen van de hel in.*

hel (zie: hoofd) *Unne kop hebbe ofde de hel hê aongebloaze.*

hel (zie: kop -33-) *Unne kop hebbe ofde de hel hê aongebloaze.*

hel (zie: donker -4-) *Zo donker as 't bakkes van de hel.*

hel (zie: vlug -3-) *Zu hel a's een wesp.*

held (zie: lafaard) *Beter een levende lafaard dan een dooie held.*

helder *Dor is hâlder of spâlder van te ziejn.*

Daar is helder noch spelder van te zien. Niet het geringste van te merken bv van een verwachte erfenis. (Helder = jongere vorm van Heller, oorspronkelijk een Duitse munt; spelder = splinter.) (Zie ook: buidel.) Kempenland (B) '58

helder (zie: hondsdagen) *Hondsdaag (19 juli-18 augustus) mî heel veul reege, dan komde de koiste tééje tege.*

helder *Zo helder as brand. Zo helder als een brand. Spreekwoordelijke vergelijking.* Tilburg (D) 16

heler (zie: prangdief) *Waren er geen prangdieven, dan waren er geen hangdieven.*

helft (zie: God -22-) *God zegen(e) oew mee 'n strowis, dan mênt den duvel dê't 'n miraokel is.*

Helmond (zie: hond -11-) *Beter 'ne Loonse hond dan 'ne Veldhovense mens.*

Helmond (zie: kers -2-) *De keerze naar Mierlo dragen.*

Helmond (zie: kat -32-) *Kiek, de kat zit op den torren, en kiekt heel Helment deur.*

Helmond (zie: pissen -1-) *Pissen as de pisis van Deurze.*

Helmond (zie: komen van -2-) *Van Helmond komme.*

Helmonder *De beste Helmonder heeft nog wel*

eens een paard gestolen. Hieruit spreekt de lage dunk die niet-Helmonders van de inwoners van die plaats hebben. Varianten: De beste Pruis heeft altijd nog een paard gestolen (Oost-Brab. '55); ipv Helmonder: Duitser (Oost-Brab. '91); ipv een paard: twee paarden (Helmond '34). Waalre '86 Helmonder Hellemonder, kattendonder, vlooiensbijter, keienschijter. Variant: Helmuntse katte springe op de latte en als de latte braeke, beginne de katte te kwaeke (Gemert '70). (Keienschijter omdat ze weinig te eten hadden, was de ontlasting hard.) (Kwêken = hard roepen.) (Zie ook: Waalre.) Oost-Brab. '91

Helmondse ziekte *De Helmondse ziekte hebben: ping in de linge. De Helmondse ziekte hebben: pijn in de lenden. Ziekte simuleren, bij werkschuwheid of om als dienstplichtige te worden afgekeurd. (Zie ook: bakpan; voor het beeld zie ook: Berkter ziekte.) Oost-Brab. '91*

helpen (zie: vinger -9-) *Iemand met een vochtige vinger kunnen helpen.*

helpen (zie: pan -16-) *Iemend an de pan hâlpe.*

hemd (zie: pastoor -2-) *'n Stukske van de pastoor z'n hemd.*

hemd -1- *'t Hemd zal te kort zèn. Het hemd zal te kort zijn. 1. De bruidegom zal te weinig meebrengen in het huwelijk. Varianten: ... hangt te kort 2. men is verwaand (West-Brab. '75); De jas is te kort (Elshout '54). (Voor 1. zie ook: broek -18-; voor 2. zie ook: bereddering.) Alg. Brab. '87*

hemd (zie: tand -1-) *Astie tanden in z'n gat had, beet tie zijn eigen hemd kapot!*

hemd (zie: zondag) *Dat is een planken zondag.*

hemd (zie: zaterdag -3-) *De zaterdag is nooit zo koad, of de zon die schijnt 's vruug of laot.*

hemd (zie: luis -5-) *Dor kaande nog geen luis in 'n vuil hemd vangen.*

hemd -2- *Dê hadde beter in 'w hemd kunne laote; dan waar d'r mee ôtweise af geweest. Dat had je beter in je hemd kunnen laten; dan was je er met uitwassen af geweest. Dat had je moeten verzwijgen. Varianten: Ge kunt 't bèter onder oew hemd haauwen ès op oew tong legge (Hapert '77); ipv haauwen: laten zitten; Da hadde beter in oew broek kunne schijte, dê was bèter gewist; ... dan was 't mi uitwassen goed gewist; Hagget mar in oew hemd gelaote (Oost-Brab. '86). (Zie ook: hemdslip.) Oost-Brab. '87*

hemd -3- *Een hemd in de was, een in de kast, een aon 't lijf is net vijf. Eén hemd in de was, één in de kast, één aan het lijf is net vijf. (Fout in de opgave?) Variant: Een hemd aan en een op den tuin = er is geen overvloed (Nistelrode '40). (Tuin = heg.) (De was werd op de heg gedroogd.) (Zie ook: heilige -4-) Schijndel (Bi) '40*

hemd

hemd (zie: *blauw -1*) Een plekje blauw zo groot als een broek, voorspelt goed weer.

hemd -4 Ge moet geen hemdjes oplichten. Je moet geen hemdjes oplichten. Men moet geen kwaadspreken van mensen. (Zie ook: *boek -3-*) Tilburg (Si) '59

hemd (zie: *vlo -5-*) Ge moet geen vlooiën zoeken in een schoon hemd.

hemd (zie: *vlo -6-*) Ge vindt allicht een vlooi in een schooiershemd.

hemd (zie: *wat aantrekken*) Hemd boven.

hemd -5 Hempje raak m'n gatje nie. Hemdje raak mijn gatje niet. 1. Op eieren lopen; 2. nuffig lopen; 3. verwaand zijn. Varianten: ipv *gatje: kontje, billeke*. (Voor 1. zie ook: *ei -24-*; voor 2. zie ook: *hiel*; voor 3. zie ook: *bereddering*.) Alg. Brab. '87

hemd -6 Het hemd niet uittrekken voor men dood is. Niet voortijdig zijn goederen verdelen. (Zie ook: *bed -7-*.) Alg. Brab. '90

hemd (zie: *gat -21-*) Hoger schijten dan oew gat staat.

hemd (zie: *kamizool*) Nie prut zijn an d'r kamizool.

hemd -7 Oe leste hemd anhebbe. Je laatste hemd aanhebben. Gestorven zijn en afgelegd. (Zie ook: *Beemd*.) Oost-Brab. '72

hemd -8 Onder 't hemd gaon timmeren. Onder het hemd gaan timmeren. Gaan trouwen. (Zie ook: *gilde*.) Nuenen (VO) '82

hemd (zie: *bont*) Van boven bont, van onder stront.

hemd (zie: *God -30-*) Zijde van God verlaote?

hemdslip (zie: *overleg*) "Ge moet overleg hebben", zei de boer, en snuutte zijn neus in zijnen hemdslip.

hemdslip (zie: *zegel*) Het nog nie op zegel in oew hemdslip hebben.

hemdslip (zie: *vrouw -20-*) Lag de vrouw op je hemdslip?

hemdslip Zeg 't mar tegen oewen hemdslip, dan hoejde gin boetes te doen. Zeg het maar tegen je hemdslip, dan hoeft je geen boete te doen. Van geheimhouding ondervindt men geen nadeel. (Zie ook: *hemd -2-*.) Oost-Brab. (Sw) '86

hemel (zie: *heerroom*) 't Gee zo schoon nie as heereumke prikt.

hemel (zie: *engel -2-*) 't Is 'ne schone engel in den himmell.

hemel (zie: *heilige -1-*) Alle heiligen in d'n himmell bij mekare kwêke.

hemel (zie: *engel -5-*) Als een engel uit den himmell komen.

hemel (zie: *veer -1-*) Als pluymen sincken en vischen verdrincken; als meulensteenew swemmen, dan sullen de geusen ten Hemel klimmen.

hemel (zie: *als -5-*) As de hemel valt, krijgen we allemaal een blauwe muts.

hemel (zie: *geld -2-*) As ge veul geld het, kunde den hemel kopen; hedde 't nie, dan kunde naor den duvel lopen.

hemel -1 D'n hemel zit 'nne meter boven de grond. De hemel zit een meter boven de grond. Slaat op het laten lezen van een mis voor een overledene. Herpen (Ka) '76

hemel -2 D'n hemel voor 'n doedelzak aanzien. De hemel voor een doedelzak aanzien. 1. dronken zijn; 2. slaap hebben (Klundert '40); 3. verliefd zijn (Bladel '89). (Voor 1. zie ook: *bos*; voor 2. zie ook: *bakker -6-*; voor 3. zie ook: *bui -2-*.) Alg. Brab. '90

hemel -3 Den hemel eens laten zien. De hemel eens laten zien. 1. Kaartterm. Na aanvankelijke winst toch verlies. Variant: *Den hemel gezien hebben* 2. even van geluk genoten hebben (Oost-Brab. '87). (Zie ook: *boer -45-*) Helmond (S) 1892

hemel (zie: *ketel -1-*) Die de ketel schraapt, komt niet in de hemel.

hemel (zie: *kleermaker -5-*) Er gaat een snijer naar de hemel.

hemel (zie: *een -4-*) Eén veur één, net zo as de boeren in de hemel komen.

hemel (zie: *stoel -3-*) Ge kunt 'r 'ne stoel in den himmell mî verdiene.

hemel (zie: *kind -24-*) Kinderen die je niet hebt voor de hemel, heb je ook niet voor de hel.

hemel -4 Naor d'n himmell rijde nie in 'n gauuwe koets. Naar de hemel rij je niet in een gouden koets. De weg naar de hemel gaat niet over rozen. (Zie ook: *weg -6-*.) Oost-Brab. (JU) '79

hemel (zie: *pottenkijker*) Pottekijkers komme nie in d'n hemel.

hemel (zie: *mond -15-*) Van mond ten hemel.

hemel (zie: *mijn*) Zonder mijn en dijn zou de wirreld 'nne himmell zijn.

hemelse dauw (zie: *dauw*) Den daw valt zowel op 'n koestront as op e leliënblad.

hemelslicht (zie: *bliksem*) Tegen 't himmelslicht stoken.

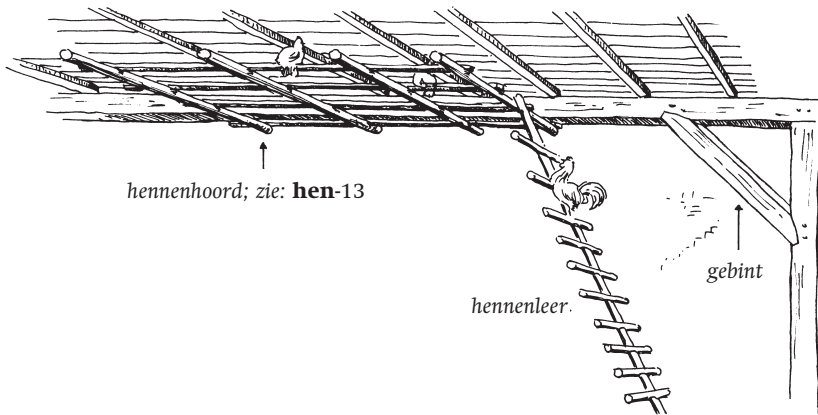
Hemeüs (zie: *Wie zijn*) Van Epscheuten.

hen (zie: *abuis*) "Abuis", zei den haan, en ie sprong op den bessem, want ie mende dè't 'n hen was.

hen -1 "De hennen zingen mij van den toon", zei de haan. "De kippen zingen mij van de toon", zei de haan. Zeispreuk. Ironische reactie op de bewering van iemand, dat hij van zijn à propos is gebracht. Kempenland (Cu) 1891

hen (zie: *geheugen*) 'n Geheugen als 'n hen.

hen -2 'n Goei hen duikt wel. Een goede kip duikt wel. Antwoord van een lang meisje dat geplaagd wordt, omdat haar vrijer zo klein is. (Zie ook: *kerk -5-*, *kleermakersgat*, *muis -4-*, *paard -9-*, *toren -2-*.) Oost-Brab. '84

hen -3- 'n Hen li as ze sti. Een kip legt als zij staat. Woordspeling. Oost-Brab. '60

hen -4- 'n Hunneke geschoten hebben. Een kip geschoten hebben. Een bok geschoten hebben. Variant: 't Is 'n hunneke. Sint-Oedenrode (S) 1892

hen (zie: zon -1-) Als 't regent en de zon die schijnt, is 't kermis in de hel.

hen -5- Als de hennen schuilen duurt de regen niet lang. Als de kippen schuilen duurt de regen niet lang. Weersvoorspelling. Varianten: 1. ipv hennen schuilen: kippen binnen blijven; Es de hennen vruug gaon slaopen, kömt er schon weer; 2. De hennen die ploddere, et zal wel ander weer worre (Kempenland '58) (Plodderen = in het rulle zand ploeteren.) (Voor 1. zie ook: avond-rood; voor 2. zie ook: Lucia Sint) Alg. Brab. '87

hen -6- Daor de hen schaort, moet z'ok pikke. Waar een kip scharrelt, moet zij ook pikken. 1. Waar men werkt, moet men ook de kost hebben. Varianten: Waar ge schaaft, daor moete ok pikke; ipv pikken: eten (Oost-Brab. '80); Ge moet mar pikken waor ge schrobt; 2. hier is sprake van het onderhouden van de huwelijksrouw (Zevenbergen '87). (Voor 2. zie ook: ander -2-) Oost-Brab. '58

hen -7- Daor zitten de hennen met d'r gat naar de winkel. Daar zitten de kippen met hun gat naar de winkel. De eieren worden tegen winkel-waar geruild. (Dit werd vroeger uit zuinigheid veel gedaan, ipv de eieren zelf te gebruiken.) (Zie ook: boer -79-) Kempenland '58

hen (zie: wereldwonder) De driej miraokele van de werreld zen: 'n hen drinkt en pist nie; e kerneen drinkt nie en pist wel; dät enen eizel ôt e rond gat driekântige moppe lut valle.

hen -8- De hen gaat de start uit. De kip gaat de staart uit. Het kritieke ogenblik is daar, nu valt de beslissing. Oost-Brab. '82

hen -9- De hennen die schättere, et zal röv weer worre. De hennen schetteren, het zal ruw weer worden. Weersvoorspelling. Variant: De henne schättere wend (Oost-Brab. '58). (Schätteren = een eigenaardig uit een reeks van herhalingen bestaand geluid.) (Zie ook: kind -14-, koe -11-, stormweer, water -21-, weer -9-) Kempenland (B) '58

hen -10- De slimste hen li' nog wèl 's in de nittele. De slimste kip legt nog wel eens in de netels. Een wijze kan zich ook vergissen. Variant: 'n Verstandige kip legt wel 'ns 'n aai in de dan-netels (Tilburg '72). (Dannetel = hennepnetel, Galeopsis tetrahit L.) (Zie ook: erwt -2-) Alg. Brab. '87

hen (zie: kind -16-) Door kinderen en kippen ontstaan de moeiten.

hen (zie: haan -12-) Een auwe haan en een jonge hen hebben gewisse kuikens.

hen -11- Een goei hen legt 's morgens. Een goede kip legt 's morgens. Men dient 's morgens naar 't toilet te gaan. (Zie ook: heup, laden -2-, mest -5-, mestkar, mol, slaapkameraad, splinter, zweer.) Geldrop '88

hen (zie: uitzien -1-) Er uitzien èz 'n kat, tie kik-förse vèngt.

hen -12- Ge kant van 'n kaol hen gin vèere plukke. Je kunt van een kale kip geen veren plukken. Waar niets is, kun je niets halen. Variant: Van un kale kiep kunde nie plukke (Alg. Brab. '81); ... kende gin vere plukke (Eindhoven '88). (Zie ook: aardappel -2-) Alg. Brab. '87

hen -13- Ge zoudt er de hennen van te bed doen en zelf op de hort gaon zitten! Je zou er de kippen van naar bed doen en zelf op de hoord gaan zitten! Uiting van verontwaardiging als iemand iets gek had gedaan. (Hoord heeft hier een dubbele betekenis: lattenraam waarop de kip sliep en lattenraam dat onder de

hen

strozak in het bed of de bedstee lag.) Variant: *Ge zot er de hennen van te bed doen* (Oost-Brab. '91) (Zie ook: *aap -7-*) Oost-Brab. '87

hen (zie: *kijken -14-*) *Kijken als de hennen van Best als de boekweit op is.*

hen -14- *Men moet de hen niet in den staart plukken, dan is er 't schone af.* Je moet een kip niet in de staart plukken, dan is het mooie eraf. 1. Je moet niet meer vragen dan is toegezegd. Variant: *Daor wordt 't henneke z'n stertje otgeplukt* 2. daar wordt overvraagd (Oost-Brab. '40). Helmond (F) '30

hen -15- *Met de hennen te bed gaan.* Met de kippen naar bed gaan. Vroeg naar bed gaan.

Varianten: *ipv bed: stok, schelft, hort, roest, hoord, polder* (Oost-Brab. '84). (Voor de onderscheiden gebieden, zie het WBD.) Alg. Brab. '87

hen (zie: *haan -17-*) *Met de oude hanen de mars in gaan.*

hen (zie: *waarheen -2-*) *Naar 't veertje onder de hen z'ne start.*

hen (zie: *ei -26-*) *Toch wel eieren kunnen eten, ok al hedde gin kiepe.*

hen -16- *Wete, waar 't henneke te nest gaat.*

Weten, waar de kip haar nest heeft. De oplossing van een probleem gevonden hebben; achter het fijne van de zaak gekomen zijn. (Zie ook: *haas -8-*) Oost-Brab. '87

hendere (zie: *drie -3-*) *Er drie hebbe: 'nen hendere, 'nen dendere en 'ne komvort.*

hendig (zie: *mak*) *Zo hendig als een schaaap.*

Hendrik (zie: *Heer OL -7-*) *Ge kunt hem wel wijsmaken dat OL Heer Hendrik hiet en in de hei klot sta te steken.*

hengsel (zie: *wat maken*) 'n *Klink op een ganzekooi.*

hengst (zie: *grootje*) *Dè's grutje gloeiend op den hengst.*

hengsten (zie: *aanlengen*) *De romme zen gehengst.*

hengstenleer (zie: *taai -2-*) *Zo taai als kattenmemmen.*

hennenbiest (zie: *wat eten -1-*) *Hennebiest met kattememmen.*

hennenbroedsel 'n *Hennebroedsel blijven.*

Blijven zolang een kip broedt. Maar kort blijven. (De broedtijd van een kip is 21 dagen.)

(Zie ook: *jaar -5-, kist -1-, lang -5-, paashuizen, pijp -1-, zak -8-*) Oost-Brab. '84

hennengat 't *Hennegat is dichtgevroren.* Het kippengat is dichtgevroren. De eieren zijn schaars. (Restant van een vastenavondliedje.) Oost-Brab. '87

hennengat (zie: *kreuken*) *Gekreukt als 'n hennepreut.*

hennengat (zie: *hoe laat*) *Kwart over den bult, het hi krek gespuld.*

hennengat *Van 't hennegat gegeten hebben.* Van het kippengat gegeten hebben. Te veel praten. Variant: *Zijn mond gaat als een hennegat gestadig open en toe.* (Zie ook: *bats.*) Oost-Brab. (S) 1892

hennenkont (zie: *gat -31-*) *Toew, dè's gin gat, en open is een hennekont.*

hennenkooi *Bij anderen in de hennekooi werken.* Bij anderen in de kippenkooi werken. 1. Geregeld iets wegpikken; 2. stelen. (Voor 2. zie ook: *boer -50-*) Helmond (HD) '87

hennenkooi *De hennekooi open laoten staan.*

De kippekooi open laten staan. Een wind laten. Variant: *ipv hen: kip* (West-Brab. '87).

(Zie ook: *a-b-c.*) Alg. Brab. '87

hennenpik (zie: *koren -5-*) *Koren, kaf en hennepik vindt men overal.*

hennenpreut *Van de hennepreut gehad hebben.* Van het hennengat gehad hebben. Nieuwsgierig zijn. (Preut = zichtbaar geslachtsdeel.) (Zie ook: *geit -11-*) Oost-Brab. '84

hennenpriester 't *Is een echte hennepriester.*

Het is een echte hennenpriester. Varianten: *ipv hennenpriester: hondenpriester, kattenpriester, geitenpriester.* (... priester is iemand die verstand heeft van die dieren of erin handelt.)

Oost-Brab. '87

hennenspel (zie: *kattenpoep*) *Kattepoep is grote troep, maar hennenspel is ook niet wel.*

hennenstront (zie: *kin*) *Je moet de kin mi kattenstront insméere.*

hennenstront (zie: *wat meebrengen*) *Van alles.*

hennep (zie: *breken*) *Breken a's ene kãnnepstãk.*

hennep *Dè gee van kempe kurdje.* Dat gaat van een hennepen koordje. 1. Dat gaat gemakkelijk, vlug. Varianten: *Op 't kempekurtje aaf* 2. op het nippertje (Tilburg '16); 't *Was op 't liste kempekurtje* (Tilburg '72); *Op 't kempekurdje.* (Kempekoordje = hennepkoordje = touwtje gedraaid van hennepvezels.) (Voor 1. zie ook: *boer -37-*; voor 2. zie ook: *kaars -1-*) Schijndel (Bi) '40

hennepstok (zie: *droog -3-*) *Zo dreug as 'n kempstok.*

herberg (zie: *kalk -2-*) *De kalk niet uit de muur pissen.*

herberg (zie: *weg -7-*) *Kort op de weg en lang in de herberg.*

herd (zie: *vrouw -2-*) 'n *Goei vrouw ga mar één keer deur den herd.*

herd (zie: *vrouw -10-*) *Als vrouwke vuil den herd uitkeert, laachen alle huukskes.*

herd -1- *Bij iemand over den herd komen.* Bij iemand aan huis komen. 1. Bij iemand over

de vloer komen; 2. vaak op bezoek komen.

Variant: ipv komen: *liggen*. (Voor 2. zie ook: *deur* -5-.) Alg. Brab. '87

herd (zie: *maart* -7-) *Half märt moet de spinne-wiel van den herd.*

herd (zie: *ketel* -2-) *Het keteltje vliegt door d'n herd.*

herd -2- *Midden door den herd gaon.* Midden door de woonkeuken gaan. Verwaand zijn. (Zie ook: *bereddering.*) Tilburg (De) '59

herd -3- *Mè iemes den hêrd aonkere.* Met iemand de woonkeuken aanvegen. Met iemand de vloer aanvegen; iemand onwaardig behandelen. (Zie ook: *blik.*) Eindhoven '84

herd -4- *Oewen herd nie keren, eer ge nieuw zand bij de hand het.* Je woonkeuken niet vegen, voordat je nieuw zand bij de hand hebt. Men moet geen oude schoenen wegwerpen, voordat men nieuwe heeft. (De vloer in den herd werd met witte zandfiguren bestrooid.) Oost-Brab. (S) 1892

herd (zie: *avond* -4-) *Saoves laot in d'n hêrt smèerges niks werd.*

herd (zie: *ketel* -4-) *Stee de kittel in den herd, dan eest niks werd.*

herd (zie: *maart* -19-) *Veur den eurste mert moeten de bojen zèn op den herd, anders zèn ze geen schup onder d'r kont werd.*

herd -5- *Z'nen eigen herd uitkere.* Zijn (eigen) woonkeuken vegen. Zijn (eigen) zaakjes opknappen. (Zie ook: *hoofd*, *kant* -9-, *kont* -35-, *merrie*, *nagel* -2-, *pak* -1-, *pan* -15-, *soldaat*, *waard.*) Oost-Brab. (Bi) '40

herdganger *Ene goeien herdgenger.* Een goede haardganger. Een patente huismoeder die haar werkzaamheden thuis verricht. (Zie ook: *huisvrouw*, *kat* -30-, *kloek* -2-, *sacrament*, *wijf* -3-.) Eerde (Da) '40

herfst (zie: *alles* -10-) *Alles op z'n tijd en boontjes in augustus.*

herfst *Bang zijn veur enne hete herfst, die zelden komt.* Bang zijn voor een hete herfst, die zelden komt. Bang zijn voor een onzekere, dreigende toekomst. (Zie ook: *angst.*) Alg. Brab. '87

herfst (zie: *weer* -17-) *Is het weer op Maria Hemelvaart (15 augustus) uitgelezen, dan zal de herfst voortreffelijk wezen.*

Herpen *Herps zat.* Vrolijk. (De kleiboeren van Herpen komen pas los, als zij zat zijn.) (Zie ook: *deugd.*) Maaskant (E) '58

Herpen *In Herpen daar zijn ze wel slim genoeg daar spannen ze de vrôlie voor den ploeg.* In Herpen daar zijn ze wel slim genoeg; daar spannen ze het vrouwvolk voor de ploeg. Waar bij gebrek aan een os als trekdier, de vrouw voor de ploeg werd gespannen, heerste zeker geen welvaart. Maaskant (Sw) '86

Herpt *Van Herpt loopt er 'n paadje naar Elshout.*

Van Herpt loopt er een paadje naar Elshout. Hoewel de Herptse boeren kapitaalcrachtig leken, gingen ze lenen waar werkelijk geld zat; in Elshout. (Zie ook: *Berrevoets.*) West-Brab. (MGT) '54

hers 't *Is allemaal hers en dwers.* Het is allemaal her en der. Allerlei afspraken door elkaar; links en rechts, in alle richtingen. Oost-Brab. '82

hersenen (zie: *stuk* -3-) *De stukken vallen van zijn harsens.*

hersens (zie: *denken* -3-) *Denken is vur de peird, die hebbe grote hersens.*

hersens (zie: *paard* -20-) *Denken is vur de peird, die hebbe grote hersens.*

hersens -1- *Die z'n hersens niet gebruikt, moet z'n benen gebruiken.* Wie zijn hersens niet gebruikt, moet zijn benen gebruiken. Wie vergeetachtig is, moet extra lopen. Varianten: *Wie z'n hoofd niet gebruikt ...* (West-Brab. '62); *Wie ginne kop (gin hoofd) hê, moet mar been hebbe* (Best '83); *Die gin herses hi, moet (goei) been hebbe* (Eindhoven '84); *Wat de kop vergit, moeten de benen besnieten* (Bakel '62); *Wat je hoofd vergeet, moeten de benen misgelden* (West-Brab. '62). (Zie ook: *geheugen.*) Oost-Brab. '87

hersens -2- *Hersens als 'n garnaal.* Hersens als een garnaal. Spreekwoordelijke vergelijking. Zeer weinig hersenen, dus een klein verstand. Variant: *In hem zit zoveel verstand als in een garre-naal* (Oost-Brab. 1892). (Zie ook: *bijdehand.*) Den Bosch (Pr) '50

hersens -3- *Wor herses zitte, groeie gin haor.* Waar hersens zitten, groeien geen haren. Reactie van iemand die om zijn kaalheid geplaagd wordt. Variant: *Op verstand groeit geen haar.* (Zie ook: *gouvernement.*) Alg. Brab. '87

hervormd (zie: *kar* -4-) *De kar gereformeerd maken.*

heskessel (zie: *spel*) *Van spul komt heskesspul.*

het Broek (zie: *armoede* -9-) *Ze gaat van armoede het Broek in.*

Het Schijf (zie: *toren* -1-) 't *Wordt tijd dat ze de toren van Kngesl binnen zetten.*

Hettema (zie: *buil* -1-) *De buil van De Gruyter lezen.*

heugen (zie: *laatst*) *Lest heugt best.*

heup *Ge mot ze aaltij boven de heup vatten, dan bevuilen ze oe nie.* Je moet ze altijd boven de heupen pakken, dan bevuilen ze je niet. Iemand goed aanpakken, anders kun je zelf het slachtoffer worden. Varianten: *Vat ze boven de heupen, dan vatte nie in de stront* (Gastel '65); *Iemand boven de heupen vatten* (Sint-Oedenrode '80). (Zie ook: *pastoor* -8-.) Tilburg (D) '16

heup

heup *Zijn heupen uitwringen.* 1. Zwaar werk doen; 2. zijn gevoeg doen. (Voor 1. zie ook: *aflaat*; voor 2. zie ook: *hen* -11-.) Oost-Brab. '85
Heusden *Heusden mijn, Mechelen dijn.* Spreekwoord der inhaligen. (Zie ook: *baat*.) West-Brab. '80

Heusden (zie: *Heesch*) *Naar Heesch gaan.*

Heusden (zie: *partij*) *We zullen beide partijen horen, gelijk ze op 't stadhuis van Heusden doen.*

heusheid *Huesheit hoort den bo(o)g to(e).*

Heusheid hoort de boog toe. Bescheidenheid en eerzaamheid horen bij de boog. Variant: *Heusden hoort den boomgaard (booggaard) toe* (Heusden '80). (Volgens J.A.J. Becx, archivaris te Hilvarenbeek, is deze variant een verkeerde interpretatie.) Hilvarenbeek (IGB) 1569

Heuvel *Is 't druk op den Heuvel? Is het druk op de Heuvel? Vraag aan iemand die op zijn hoofd krabt.* ("Den Heuvel" is een druk plein in het centrum van Tilburg.) (Zie ook: *klomp* -8-.) Tilburg (TT) '65

hiel (zie: *doorn* -3-) *Iemand 'nen doorn uit z'n hiel trekken.*

hiel (zie: *verzen*) *Lèkt ewe vjers.*

hiel *Met de hielen aan de voorkant geboren zijn. Met de hielen naar voren geboren zijn.*

Sloom zijn. (Zie ook: *bakpan*.) Tilburg (TT) '70

hiel *Op de hielen draaien. Koket lopen.* (Zie ook: *hemd* -5-.) Tilburg (D) '16

hiëp *Den hiëp in 't spek zetten. Het kapmes in het spek zetten. Bijgeloof. (Hierdoor moet het gaan zweren van een snijwond worden voorkomen.)* Boxtel (Me) '80

hier (zie: *Lieshout*) *Lijshout sonder dieven, Beek sonder moordenaars en Aarle sonder hoeren, dan sal de weereld nijet lang meer doeren.*

hierboven (zie: *verraden*) *Wie van ons zal hij hierboven gaan verrajen?*

hijgen (zie: *kortademig*) *Zo dèmpig as 'n spurrie-koe.*

hikske *Op 'n hikske lopen. Met een knikje lopen. Een beetje mank zijn.* (Zie ook: *nier* -2-.) Alg. Brab. '87

hiltén *Ga maar hiltén! Ga maar bikkelen!* Tegen iemand die zich verveelt; een saae gast die men weg wil hebben. (Hiltén = spelen met bikkels; kootbeentjes uit de hiel van een schapepoot.) Oost-Brab. '87

Hilvarenbeek (zie: *Beek*) *Hier en te Beek één.*

Hilvarenbeek *Van Beek komt niks goed as de wind.* Van Hilvarenbeek komt niets goed behalve de zuidenwind. Dit zegt men in Moergestel. (Zie ook: *Schijndel*, *wind* -1-.) Moergestel (EBS) '48

hinken (zie: *hond* -21-) *Den hond mår lo'ten hinke.*

hinken *Erges nie aon hinken. Ergens niet van hinken. Ergens niet slechter of armer van worden.* (Zie ook: *moeite*.) Oost-Brab. (Bi) '40

Hinthammereind (zie: *eind* -9-) *Van 't gekke eind komen.*

hit (zie: *paard* -9-) *Als ik met een pèrd kon varen, trok ik ginnen hit.*

hit *Wie niet bidt, is 'n hit. Wie niet bidt, is een hit. Men moet bidden voordat er gegeten wordt.* (Zie ook: *wever* -2-.) Helmond (HD) '87

hitske *Hitskes en britskes, die veinde overal, maar de beste koeien, die ston op stal. Hitskes en britskes, die vind je overal, maar de beste koeien, die staan op stal. Een goede vrouw vind je thuis. (Britsig = tochtig; hit = onaanzienlijk paard.)* Varianten: *ipv ston: veinde; 'n Britske gaat naar de markt* (Hoogeloon '48); *Met de brikskens doen ze de masten of (Casteren '48); 'n Goei koe vindt den nie als thuis en op stal, mer van die kliertskes en klertskes, die vindt men overal* (St Oedenrode 1892); *... mèr môkskes vijnde overal* (Oost-Brab. '81); *... 'n ripstert vinde overal* (Gilze '78); *... en kwikmadrillekes (bewegelijk meisje dat door haar gedrag op wil vallen) vindt men overal* (Tilburg '50); *... rètse èn reepstarte die vend' overal* (Oost-Brab. '86); *De beste koeien worden op stal verkocht* (Vlijmen '73); *'n Goei koe zuukt me' op stal, nie' op de mert* (Eerde '40). (Zie ook: *Halve Mijl*.) Oost-Brab. '87

hitte *De grootste hèt ister af. De grootste hitte is er af. 1. De beste tijd is voorbij; 2. ook op seksueel gebied.* (Voor 1. zie ook: *peer* -3-; voor 2. zie ook: *bedriegen*.) Maaskant (Sw) '86

hitte (zie: *driftig*) *In z'n het schieten.*

hoe gaat *Gezond, ik zeik nog as ene kaoter.*

Gezond, ik pis nog als een kater. Antwoord op de vraag: "Hoe gaat het?" Varianten: *ipv gezond: mager; Mager en gezond* (Alg. Brab. '87); *Reactie: Dat is beter as ziek en vet* (Meierij 1893); *Buiten gewoon, maar binnen beter* (Eindhoven '84); *'t Kos kaojer* (Oost-Brab. '87). Sint-Oedenrode '65

hoe gaat *Ik ben interdeus, niet te paeps, noch te geus. Ik ben entre deux, niet te paaps, noch te geus. Ik ben noch het een, noch het ander. Antwoord op de vraag: "Hoe gaat het?"*

Variant: *Intrèdus maken* = in verwarring brengen (Woensel '62). Oost-Brab. (Ro) '39

hoe laat *Kwart over den bult, het hi krek gespuld.*

Kwart over de bult, het heeft juist gespeeld.

Antwoord op de vraag: "Hoe laat is het?"

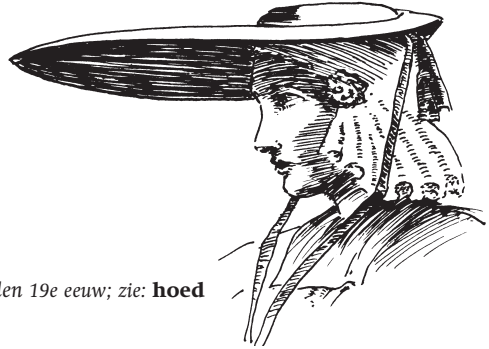
Varianten: *... Ginderwijl komt ie aangehuld*

(Veldhoven '84); *... Pilatus hé net gespuld*

(Eindhoven '84); *... Daor komt ie aongetruld*

Gemert

luifelhoeden 19e eeuw; zie: hoed

(Hapert '84); 't Is kwart vur den bult, tijd om den haon te melken (Eindhoven '85); 'n Kwartier over 't hennegat, tijd om den haan te melken; ... de klok hé net gespuld (Den Bosch '84); E ketier veur 't kakke; (antwoord): Dan hedde nog teed um ew broewk los te doen (Kempenland '58); Net zeu laot as gisteren om deze tijd (Oost-Brab. '87); Zeu laot as de klok wijst; Kwart veur de kadetten dadelijk beginnen de krentebollen te speulen (Helmond '87); Kiek mar onder d'n hond zunne start (Helmond '87); Kwart over den bol, de wiezer sté stil (Helmond '87); 't Is kwart over den (kouwen) aerepel (Oost-Brab. '89). Oost-Brab. '87.

hoe oud Zo oud es 't hólleke van m'n gat en 't stinkt van ouwerdom. Zo oud als het holletje van mijn gat en het stinkt van ouderdom. Antwoord op de vraag "Hoe oud ben je?" Varianten: ... m'n neus en m'n oren zèn effetij gebore (Kempenland '84); ... 'n beetje ouder as m'n tanden, neus en oren zijn op dezelfde dag geboren; ipv effentij: op dezelfde dag; Ik ben zo oud als m'n handen, maar niet als m'n tanden; m'n neus en m'n oren zijn op dezelfde dag geboren (Alg. Brab. '87); M'n haar en m'n taand kwame nõdderhaand (Maaskant '90). (Zie ook: *duivel* -22-; voor het beeld zie ook: *wonde*.) Oost-Brab. '87

hoe zwaar Kees en 'n kluntje, lek as Lambooy. Kaas en een klontje, zoals Lambooy. Reactie op de vraag: "Hoe zwaar ben je?" (Lambooy verkocht vroeger kaas en klontjes boter, die moesten afgewogen worden.) Helmond (HD) '87

hoed -1- Aon den hoewd gaon. Aan de hoed gaan. Zich gaan kleden als burger, oa door een hoed te gaan dragen in plaats van de poffer (boerinnenmuts). Alg. Brab. '42

hoed (zie: *april* -2-) *Aprilletje zoet geeft nog wel 'ns 'n witte hoed*.

hoed -2- *D'r meer onder den hoed as in de portemonnee hebben*. Er meer onder de hoed dan in de

portemonnee hebben. Meer luizen dan geld hebben. (Zie ook: *erwt* -3-.) Bergeijk (WBS) '45

hoed -3- *Den hoed op half twaalf hebben staan*.

De hoed op half twaalf hebben staan.

Dronken zijn. (Zie ook: *bos*.) Alg. Brab. '87

hoed -4- *Den hoed zal wel te zwaar geworden zijn*.

De hoed zal wel te zwaar geworden zijn.

1. Het zal wel te duur geworden zijn; 2.

boven de begroting zijn. (Voor 2. zie ook: *korf*

-6-.) Nuenen (VO) '82

hoed -5- *Den èzeren hoed op gehad hebbe*. De ijzeren hoed op gehad hebben. In de gevangenis gezeten hebben. (Vroeger droegen gevangenen wel een soort helm op het hoofd.)

Kempenland (B) '58

hoed -6- *Er ene zijn om mi enen hogen zije achter*

'n begrafenis te lopen. Iemand zijn om met een

hoge hoed achter een begrafenis te lopen.

Graag deftig doen. (Zie ook: *bereddering*.)

Eindhoven '82

hoed -7- *Met de hoed in de hand ..., mar met de pet*

op je test kom je d'r ook best. Met de hoed in de

hand ..., maar met de pet op je test kom je er

ook best. Humoristische aanvulling op een

bekend spreekwoord. Tilburg (Si) '67

hoed (zie: *Simon en Judas Sint*) *Met Simon en Juu*

(28 oktober) verlaat men de strooien huu.

hoed -8- *Onder het hoedje vrijen*. De neerge-

slagen hoed van het meisje hield vroeger het

liefkozen voor menige spiedende blik van

buitenstaanders verborgen; het samen goed

eens zijn. Alg. Brab. (Sc) 1832

hoed (zie: *april* -9-) *Sneeuwt april op onze hoed,*

dat is voor druiven en koren goed.

hoed (zie: *Michaël Sint* -3-) *St Michiel verbiedt lin-*

nen hoed en blauwe kiel.

hoed -9- *Van de hoed en de rand weten*. 1. Alles

weten; 2. goed op de hoogte zijn. (Voor 2. zie

ook: *been* -10-.) Alg. Brab. '87

hoed

hoed (zie: zacht) Zoo zuutjes ès 'n skeet in 'ne vilten hoewd.

hoed gemoed (zie: lieden -1-) De lui wel op den hoed zien, maar niet in het gemoed.

hoeden Iemand hoeden als een kloek haar kuikens. Spreekwoordelijke vergelijking. Goed op iemand passen. Oost-Brab. '87

hoef (zie: ijzer -2-) Het ijzer onder den hoef nagelen.

hoefijzer De hoefijzers zijn uitgetrokken. Ten volle bediend zijn. Varianten: ipv uitgetrokken: afgetrokken (West-Brab. 1892), afgeleet; De hoefijzers uittrekken = een overledene afleggen (Nederwetten 1892). (Aflleggen = het reinigen en met een doodsgewaad bekleden van een lijk). (Zie ook: aardappel -7-) Alg. Brab. '87

hoek (zie: als -11-) As onze kat een koei was, dan konde gij ze melke.

hoek (zie: jood -2-) De jood zit in den hoek.

hoek (zie: geld -10-) Geld met hoeken hebben.

hoek -1- In de hoeken daar zitten de koeken. Het is slecht gepoetst. (Zie ook: alles -3-) Oost-Brab. '89

hoek -2- Van den hoek naar 't kaesje. Van de hoek naar het kastje. Van het kastje naar de muur. (Zie ook: gist -3-) Alg. Brab. '87

hoek -3- Ze mot in den hoek. Ze moet in den hoek. Ze moet in de kraam. (Zie ook: aftellen.) Breda (S) 1892

hoekstek (zie: mis -5-) mis met drie heren.

hoel (zie: Heesch) Half Heesch zit op hoel.

hoen (zie: gek -12-) Zo gek als een karrad.

hoender (zie: licht -1-) Ga uit de licht dat de muggen zien te pissen.

hoepel (zie: krom -3-) Zo krom als 'n hankholt.

hoepelstok (zie: wat eten -4-) Hussen mee lange starten.

hoer (zie: zonde -1-) 'n Eerlijke hoer betalen met vals geld, da's zumd.

hoer -1- As de hoeren oud worren, staan ze onder de prikstoel. Als de hoeren oud worden, staan ze onder de preekstoel. Als mensen die het niet nauw nemen oud zijn, worden ze vroom. Varianten: ipv staan: kruipen; Als de hoeren oud worden, pissen ze wijwater. Alg. Brab. '87

hoer -2- Beter een auw hoer, dan 'n jong zonder klanten. Beter een oude hoer, dan een jonge zonder klanten. Reactie van iemand die voor ouwehoer is uitgemaakt. Oost-Brab. '87

hoer (zie: familie -3-) D'r is geen familie zo lief, of d'r is 'n hoer in of 'nen dief.

hoer (zie: geit -4-) De geit is over de wis.

hoer -3- Een hoer is gauw gevreeje. Een hoer is gauw gevreeën. Meisjes van losse zeden happen gauw toe. Variant: Een lichte hoer is gauw verlegd (Dinther '40). Megen (Bi) '40

hoer (zie: jood -6-) Joden en 'n boer zijn kwaaiier dan 'n hoer.

hoer (zie: ziel -5-) Net zo min um 'n ziel geven, as 'n hoer um 'n scheet.

hoer -4- Zijde hoer, schelm of dief, hedde geld, ik heb oe lief. Ben je hoer, schelm of dief, heb je geld, ik heb je lief. Geld maakt alles goed.

(Zie ook: geld -5-) Tilburg (JM) '50

hoer (zie: zitten) Zitten as èn hoer op èn schiethüs.

hoerenkast (zie: kijken -26-) Staan te kijken als iemand zonder kloten in een hoerenkast.

hoerenkind (zie: dochter -3-) Je dochters zijn hoerekinderen.

hoerenstro (zie: stinken -2-) Stinken als hoerenstrooi.

hoesten (zie: dood -9-) Steek me dood, want ik moet hoesten.

hoesten (zie: haas -8-) Weten hoe haasje hoest.

hoeveel (zie: kind -37-) Zoveel als een koekoek.

Hoeven (zie: Oudenbosch) De Ouwenbossche kakkeduten komen in de Hoeven wruten.

hof (zie: Catharina Sint -1-) As 't veur Sinte Katrien (25 november) sneuwt, is 't: Vrouwke, snijd oe kolen af.

hof (zie: mand -2-) De mand in den hof hebben hangen.

hof Dè hufke hoeft niej mer ingezetijd. Dat tuintje hoeft niet meer ingezaaid te worden. 1. Een meisje dat in verwachting is. Varianten: Z'et d'ren hof ingezaaid; Zit den hof al in het zaad 2. is je vrouw al in verwachting? (Vraag van een pastoor uit Tilburg '87) (Voor 1. zie ook: aanbranden; voor 2. zie ook: akker.) Oost-Brab. (Sw) '86

hofheg (zie: morgen -1-) 's Morges vallen ze over de communiebank en 's avons over de hofheg.

hofheg (zie: kont -7-) As ze met de kont door de schelft hangen, hebben ze allemaal dezelfde.

hofheg (zie: waar is -2-) In z'n vel ès ie nie gestrupt is.

hofpad (zie: weg -8-) Langs den weg gescheten hebben.

hoge hoed (zie: bui -3-) De bui ophebben.

Hogen Dries Naar den Hogen Dries gebracht zijn. Naar de Hogen Dries gebracht zijn. 1. Begraven zijn; 2. in ongewijde aarde begraven zijn. (Op "De Hogen Dries" lag het parochiekerkhof van de parochie Heuvel in Tilburg en de algemene begraafplaats; ongewijde aarde.) (Zie ook: Beemd.) Tilburg '72

hok (zie: hond -1-) 'n Ondje in 'n okje met 'n beetje ooi daarbij.

hok (zie: hond -2-) 'nen hond is het ondeugendst in zijn eigen kot.

hok (zie: hond -18-) De hond in 't hok, de vrouw in huis, de man in de kroeg: een geregeld huishouden!

hok *Iemend in ze kot jaoge.* Iemand in zijn hok jagen. *Iemend in zijn schulp doen kruipen.* (Eigenlijk van honden.) Variant: ipv ze: 't. Kempenland (B) '58

hok *Irst un hok maoke vóór varkens op te doen.* Eerst een hok maken alvorens de varkens aan te schaffen. 1. Zorgen voor een huis, voordat je trouwt; 2. bij het begin beginnen. (Voor 1. zie ook: vogel -14; voor 2. zie ook: achterste.) Chaam (VD) '77

hol (zie: moord) 't *Is 'nen moord in 'n maand.*

hol (zie: wilg) 't *Zit nog in enen holle wilg.*

hol (zie: tand -3-) *Dat kan in een holle tand.*

hol (zie: muis -6-) *Het is 'n kwaai muis die maar één hol heeft.*

hol (zie: teen -2-) *Hol zijn tot aan de grote teen.*

hol (zie: hoe oud) *Zo oud es 't hólleke van m'n gat en 't stinkt van ouwerdom.*

Holbroek (zie: man -4-) 'n *Man 'n man, 'n woord 'n woord, 'n vrouw 'n woordenboek.*

Holland 't *Kan mij niet schelen wie Holland wint.* Het kan mij niet schelen wie Holland wint. Ik ben niet geïnteresseerd. Langstraat (MGT) '54

Holland (zie: koe -8-) *Al stèrve al de koei uit Holland, dan érve we nog gene start.*

Holland (zie: Nederland) *Neerlant eël lant, Hollant bol lant, Zeelant geen lant, ick hou mij aen den Heijkant.*

Hollander -1- "Gedaan is gedaan", *zei de Hollander, en hij veegde ze gat af veur ie gescheten had.* "Gedaan is gedaan", *zei de Hollander, en hij veegde zijn gat af voor hij gescheten had.* Zeispreuk. Megen (Bi) '40

Hollander (zie: sloot) *Door 'n sloot gekropen zijn, waar een Hollander in gepist heeft.*

Hollander -2- *Ene goeien Hollander zekt nooit alleen.* Een goede Hollander pist nooit alleen. Opmerking van iemand die in de vrije natuur pist als iemand anders het ook gaat doen. Variant: ipv zeiken: pissen. Oost-Brab. '58

Hollander -3- *Es den Hollander mee zand begint te gooien, begint den Bels mee wotter te gooien.* Als de Hollander met zand begint te gooien, begint de Belg met water te gooien. Weerspreuk. Als in het voorjaar de wind uit het oosten (noordoosten, noorden) komt en het droge zand in de richting van België stuurt, gebeurt het vaak dat de wind weldra omslaat en men regen uit het zuidwesten ontvangt. Varianten: ipv gooien: strooien; Als Rijthove met zand gooit dan zal Luikgestel wel water brengen van Bels ut (Knegsel '89). (Zie ook: beerput.) Kempenland '81

Hollands (zie: varken -22-) *Liever Belgisch verken als Hollandse mens.*

Hollands (zie: vrouw -21-) *Mee 'n Bels wijf en 'n Hollands perd kunde 't beste boere.*

Holleboom "Doe wel en zie niet om", *zei Holleboom, en hij stal een varken.* Zeispreuk. Ironische aanvulling op een bekend spreekwoord. Oost-Brab. (S) 1892

hollekenszeef (zie: dicht -2-) *Zo dicht als een hollekenszeef.*

hommel 'n *Hommel en 'n bieje diej steeke mekare niej.* Een hommel en een bij steken elkaar niet. Gelijksoortigen hebben respect voor elkaar. (Zie ook: geld -7-) Oost-Brab. (Sw) '90

hommel *Hommel in de boks.* Hommel in de broek. Een wind lanten. (Zie ook: a-b-c.) Oost-Brab. (Bi) '40

hond (zie: jongen -2-) "Dat is krek", *zei de jongen, en hij piste door eenen naairing.*

hond (zie: kat -1-) "Groot bè groot", *zee de kat, en ze gong bè d'n hond zitten.*

hond (zie: advocaat) 'n *Advocaat en 'n hond verdienen hun brood met de mond.*

hond -1- 'n *Ondje in 'n okje met 'n beetje ooi daarbij.* Een hondje in een hokje met een beetje hooi daarbij. Dialectgrapje om de West-Brabanders te bespotten. Varianten: 'n *Ontje hin 'n okje hen 'n oopje ooi; "op", zei 't ontje, hen hop was 't ooi* (Etten '87); 'n *Ondje in 'n okje met 'n oedje op 't oofd* (Eindhoven '87). Tilburg '50

hond -2- 'nen *hond is het ondeugendst in zijn eigen kot.* Een hond is het ondeugendst in zijn eigen hok. Men voelt zich het zekerst in zijn eigen huis. Oost-Brab. (S) 1892

hond -3- 'nen *Hond bevuilt zijn eigen nest nog nie.* Een hond bevuilt niet eens zijn eigen nest. 1. Tegen iemand die een seksuele relatie heeft met zijn dienstbode. Varianten: ipv *hond: varken* (Boekel '87); *As ik mene nest gèr bevuild heb, schijt ik er zelf in;* 2. weduwe die niet wil hertrouwen (Eindhoven '88). (Voor 1. zie ook: nest -9; voor 2. zie ook: worst -3-) Helmond (S) 1892

hond (zie: weer -2-) 't *Is geen weer om 'n hond erdeur te jagen.*

hond -4- 't *Is hond of haos.* Het is hond of haas. 1. Het is het een of het ander. Variant: 't *Is haos en hond;* 2. *het is kat en hond.* (Voor 1. zie ook: ei -7; voor 2. zie ook: accorderen.) Oost-Brab. (Bi) '40

hond (zie: lierelauw) 't *Is lierie-leuw, net ès 't hundje piest.*

hond -5- 't *Lijkt wel een lopse hond.* Het lijkt wel een loopse hond. Een vrijer die te vaak aan de deur komt. (Zie ook: hondenmarkt, scherp -1-, tandpijn.) Alg. Brab. '87

hond -6- 't *Wil nie, hoe ge den hond ligt, hij seykt*

hond

nie. Het wil niet, hoe je de hond leidt, hij zeikt niet. Kaartterm. Alle pogingen zijn vergeefs.

(Zie ook: *os -2-*, *paard -10-*, *paard -32-*, *paard -37-*, *schijten -6-*, *volk -8-*.) Aarle-Rixtel (VG) '60

hond -7- *A's 't träft dan kan enen hond de kerk umzaeke*. Als het treft dan kan een hond de kerk ompissen. Reactie op het veelvuldig gebruik van de verbinding "A's 't träft." (Zie ook: *os -3-*.) Kempenland (B) '58

hond (zie: *aanhouden*) *Aanhouden als de Lommelse hond*.

hond (zie: *afwachten*) *Afwachten gelijk de hond de sleeg*.

hond (zie: *koe -9-*) *Als 't over de koe is, komt 't ook wel over de staart*.

hond -8- *Als den hond wentelt, kan men daarmee geen hazen vangen*. Als de hond wentelt, kan men daarmee geen hazen vangen. Wie van het werk afgeleid is, heeft geen resultaat.

Variant: *Als de hond niet gescheten had, dan had-ie 'n haas gevangen* (Eindhoven '84). (Zie ook: *kat -36-*, *peer -7-*.) Nistelrode (Du) '40

hond (zie: *aankomen*) *Als een hond aan zijn vlooiën*.

hond -9- *As ge 'nen hond zuukt, hedde gaauw unne klippel*. Als je een hond wilt slaan, heb je gauw een stok. Als men iemand de schuld in de schoenen wil schuiven, vindt men gemakkelijk een reden. Variant: ... *klippel gevonden*. (Voor het beeld zie ook: *bang*.) Alg. Brab. '87

hond -10- *As ge 'nne vremde hond z'ne start oplicht, worde'r van bescheten*. Als je de staart van een vreemde hond optilt, word je door hem bescheten. Wees voorzichtig met onbekende zaken en personen. Varianten: *Ge moet genne vrimden hond z'ne start lichten*; *Ge moet ene vremde hond z'n start nie lichten, want dan bijt ie*

(Reusel '88); *As ge iemands hond z'ne start oplicht worde nat gezeikt* (Diessen '88). Oost-Brab. '84

hond -11- *Beter 'ne Loonse hond dan 'ne Veldhovense mens*. Beter een Loonse hond dan een Veldhovense mens. Hieruit spreekt minachting van de inwoners van Hoogeloon voor die van Veldhoven. Variant: *Ik zie liever 'nen Eindhovense hond dan 'n Helmondse mins* (Eindhoven '75). (Zie ook: *bot -1-*.) Hoogeloon '58

hond -12- *Commandeer je hond en blaf zelf*. Doe het opgedragen werk zelf maar. Variant: *ipv commandeer: bestel*. (Zie ook: *bruid -2-*.) Alg. Brab. '92

hond -13- *D'r de honden 't mist geplaogd wõre, zen ze 't liefst*. Waar de honden het meest geplaagd worden, zijn ze het liefst. Bergeijk (TM) '90

hond -14- *Daar ligt de hond begraven*. Daar zit de moeilijkheid. (Zie ook: *haar -1-*.) Knegsel '89

hond -15- *Daor best geen hundjen op*. Daar blaft geen hondje op. Geen jongen wil dat meisje trouwen. Varianten: *Geen hundje blaft erop* (Best '83); *'n Meid dor ginnen hond nor blaft* (Schijndel '40). (Zie ook: *hond -40-*, *zool*.)

Kempenland (B) '58

hond -16- *Dar ze 'n magere hond hebbe en 'n vet perd dor moete nie te veld gan*. Waar ze een magere hond hebben en een vet paard, daar moet je niet te veld gaan. Waar geen eten is voor de hond en geen werk voor het paard; waar de organisatie niet klopt, gaat het bedrijf ten onder, daar keek een boer op vrijersvoeten naar! Variant: *ipv te veld gan: nar de meid gan*. (Zie ook: *ketel -4-*, *koe -37-*.) Erp (MH) '89

hond -17- *De hond bij de slager, de haan bij de mulder, en de rector bij de nonnen... die komen niets te kort*. Die komen geen eten te kort. (Een rector = de geestelijke leidsman van de zusters in een klooster.) Alg. Brab. '74

hond -18- *De hond in 't hok, de vrouw in huis, de man in de kroeg: een geregeld huishouden!* De hond in het hok, de vrouw in huis, de man in de kroeg: een geregeld huishouden! Ironische opmerking als de man een kroegloper is. Alg. Brab. '87

hond -19- *De hond moet uit de stoel*. Als vader met zijn weekgeld thuiskomt, heeft hij recht op de beste plaats. Variant: *ipv hond: kat*. Tilburg (TT) '70

hond -20- *De hond zuke*. De hond willen slaan. 1. Ruzie zoeken; 2. vervelend zijn. (Voor 1. zie ook: *entel*; voor 2. zie ook: *boer -81-*.) Oost-Brab. (Bi) '40

hond (zie: *kat -13-*) *De kat de kees bevele*.

hond -21- *Den hond mår lo'ten hinke*. De hond maar laten hinken. Een zaak niet goed behartigen. (Zie ook: *kruik*, *pot -3-*.) Kempenland (B) '58

hond -22- *Den hond moet z'nen start kunnen dragen*. De hond moet zijn staart kunnen dragen. De boer moet zijn gereedschap mee naar huis nemen en het niet in het veld laten liggen. Oost-Brab. (Bi) '40

hond -23- *Den hond verkocht hebben*. De hond verkocht hebben. Een hoge hoed dragen; een hoed dragen ipv een pet. (De hoge hoed wordt met een hondenhok vergeleken.) Variant: *Het hondskot ophebben* (Kempenland '58). (Zie ook: *kool -1-*, *zuurkool -1-*.) Oost-Brab. '58

hond -24- *Dõr zoïn ze ok gjinnen hond op*. Daar sturen ze ook geen hond op af. Daar zijn ze niet bevreesd voor. Geldrop '13

hond -25- *Een hond blaft nog nie voor niks*. Een hond blaft nog niet voor niets. *Voor wat hoort wat*. Alg. Brab. '87

hond (zie: paard -25-) Een pèrd en een hond die hinken om een stront.

hond -26- Elke hond krijgt z'ne dag wel eens. Elke hond krijgt zijn dag wel eens. Al zijn er weinig vrouwen in de omgeving van een ongehuwde man, eens krijgt hij zijn kans. Eindhoven (Agt) '60

hond (zie: jaar -4-) En ieder jaar dan krijgt hij weer een hongerkind, van honger als jonge honden negen dagen blind.

hond -27- Enen hond op de kaar hebbe. Een hond op de kar hebben. Bijna niets geladen hebben. Oost-Brab. (Bi) '40

hond (zie: afscheiden) Er afscheiden as nen hond van z'ne stront.

hond (zie: gezien -1-) Ergens gezien zijn als een hond in een vleeshal.

hond (zie: wachten) Ergens op wachten als een hond op een zieke koe.

hond (zie: aardappel -8-) Erpel lāk jong hond.

hond (zie: dorst) Ga mar naor Jantje van der Horst, die hi 'n hundje en die pist vur vijf centen in oe mundje.

hond -28- Ge doet me niks en m'n heundje nog minder! Je doet me niets en mijn hondje nog minder! Reactie op een op schertsende toon uitgesproken bedreiging. (Zie ook: stoken.) Gemert (GH) '66

hond (zie: aap -5-) Ge hoeft 'nen aawen aop nie te leren oew de-t-ie bakkese moet trekke.

hond (zie: gezien -2-) Gezien zijn als de zwarte hond.

hond (zie: God -22-) God zegen(e) oew mee 'n stro-wis, dan mêënt den duvel dè't 'n miraokel is.

hond -29- Grote honden bijten elkaar niet. Machtige mensen werken elkaar niet tegen. Variant: De heren houden elkaar de hand boven het hoofd (Oosterhout '87). (Zie ook: fabrikant.) Alg. Brab. '87

hond (zie: haar -12-) Haar opleggen van den-zelfden hond.

hond -30- Half-en-half, gelijk men de honden scheert. Slecht geschoren. (Zie ook: scheren.) Kempenland (Cu) 1891

hond (zie: uitzien -4-) Het ziet er uit, als of de kat er gejongd heeft.

hond -31- Hij hee al 'n hille honsaauwer. Voor een hond is het een flinke leeftijd. Over een fles wijn die 17 jaar oud was. (Oude hond benaming voor oude lang bewaarde wijn.) Waalre (RC) '90

hond -32- Hist es mi w kojjen hont, haj weigt nog gin half pond. Hits je kwade hond eens aan, hij weegt nog geen half pond. Hiermee wil men iemand treiteren. Variant: Haas huis koiën

hond, ge weegt nog geen hallef pond, ge weegt nog geen kluntje, ik schup u onder uw kuntje (Ommel '87). (Zie ook: hand -20-) Helmond '53

hond -33- Hoe groter hond, hoe meer vlooiën. Naarmate een bedrijf groter is, krijgt men meer zorgen; wie zelf niets presteert, heeft vaak veel eisen. Varianten: *Hoe kaoler hond, ...* (Oost-Brab. '87); *Hoe ontère (viezere) hond, ...* (West-Brab. '54). Tilburg '71

hond (zie: baas -8-) *Hoe kleiner 't baoske, hoe groter den hond.*

hond (zie: mens -19-) *Hoe meer ik de mensen leer kennen, hoe meer ik van m'ne hond ga houwen.*

hond -34- *Hond of stront zeggen. Hond noch stront zeggen. Boe noch ba zeggen.* (Zie ook: schip -5-, Vessem, voorbijgaan.) Kempenland '85

hond (zie: wat eten -2-) *Hondspoten met brem.*
hond (zie: kopen) *Iets kopen net as de smed z'ne hond.*

hond -35- *In den hond geraken. In de hond raken. In moeilijkheden terechtkomen.* (Zie ook: kat -17-, trekken.) Tilburg (TT) '73

hond (zie: tijd -8-) *In den tijd dette hund mette start bēulde(n).*

hond (zie: kat -30-) *Katte en wijve moete thuis blijve, minse en honde doen de ronde.*

hond (zie: kijken -12-) *Kijken als 'n hond die zit te schijten.*

hond (zie: kind -25-) *Kinderen en jonge honden worden jankend groot.*

hond (zie: hoe laat) *Kwart over den bult, het hi krek gespuuld.*

hond (zie: lachen -4-) *Lachen as unnen hond dè mosterd hee gevrière.*

hond (zie: mond -9-) *Lachende mundjes zijn bijtende hundjes.*

hond -36- *Laote zien da den hond nie op 'we zak gescheeten héé. Laten zien dat de hond niet op je zak gescheten heeft. Royaal zijn.* (Zie ook: baard -4-) Oost-Brab. (Bi) '40

hond (zie: kont -29-) *Lek m'n kont!*

hond -37- *Liever met andere honden jagen. Iemand mijden omdat die te veel weet.* Tilburg (Kn) '50

hond (zie: waarheen -1-) *M'n neus na en m'n gat zal wel volgen.*

hond (zie: Thomas Sint) *Maar áánkloten met St Thomas' hunneke.*

hond -38- *Met de hond over de heg kunnen. Te veel gegeten hebben. (Een hond eet ook zoveel hij kan.)* (Zie ook: eten -4-) Helmond (HD) '87

hond (zie: dag -13-) *Negen dagen jagen, negen weken dragen, negen dagen blind is een hondskind.*

hond

hond (zie: *doen* -3-) *Net doen als 'n hond die van den band gebroken is.*

hond -39- *Net enen hond die van zijn halsband is losgebroken. Precies een hond die van zijn halsband is losgebroken. Spreekwoordelijke vergelijking. Iemand die zich opvallend wild en uitgelaten gedraagt. (Zie ook: *briens*.) Tilburg (TT) '71*

hond (zie: *zijn* -3-) *Net zijn als 'n hond, beter geschopt en geslagen dan niets gedaan.*

hond -40- *Nie werd zèn da de hond tegen oe been zeiken. Niet waard zijn dat de honden tegen je benen plassen. Duidelijk blijkt van afkeuring. Variant: *Geen hondje pist ertegenaan* (Eindhoven '84). (Zie ook: *hond* -15-.) Oost-Brab. '84*

hond (zie: *smerig*) *Nog smeriger zèn as jong hond.*

hond -41- *Nou gaat de hond de Peel op. Nu gaat de hond de Peel op. Nu gaat hij ervandoor; het gaat fout. (Vooral ivm huiselijke twisten.) Varianten: *Den hond die zeikt verkeerd* (Kempenland '58); *Nou gaat het kalf de hei in* (Oost-Brab. '84); *ipv gaat: loopt; Nou hedde 't schaop on 't schijten* (Oost-Brab. '87); *Nou sket 't kalf in den emmer* (Gemert '85). Alg. Brab. '87*

hond -42- *On d'n hond z'n kont. Aan de hond zijn kont. Dat had je gedroomd, dat zou je wel willen. Varianten: ... èn òn oew hakke; D'n hond z'n kont en de kaoter ze klokske* (Oost-Brab. '40); *... op oew oenge* (Eindhoven '86). (Zie ook: *kont* -1-, *mogen doen*, *toet* -1-.) Alg. Brab. '87

hond (zie: *aanvallen*) *Op iets aanvallen as 'ne hond op ee' doo' kalf.*

hond (zie: *schijten* -7-) *Schijte as een reiger.*

hond (zie: *schoppen*) *Schoppen hebben de honden nog niet graag.*

hond (zie: *slaap hebben*) *Slaap hebben als een hond.*

hond (zie: *stinken* -4-) *Stinken as 'nen bössum.*

hond -43- *Stinkt d'n hond, dan kregde reegen. Als de hond stinkt, komt er regen. Weersvoorspelling. (Zie ook: *beerput*.) Oost-Brab. '90*

hond -44- *Twee honden die knabbelen aan één been, komen zelden overeen. Twee mensen die hetzelfde willen bezitten, worden het zelden eens. Variant: *Als twee honden vechten om een been, loopt de derde ermee heen* (Alg. Brab. '87). (Zie ook: *kloek* -3-.) Alg. Brab. '87*

hond (zie: *Someren*) *Uit Someren komt nog gene kwaoje hond.*

hond -45- *Van bedanken gaon de beste hond kapot. Van bedanken gaan de beste honden dood. Reactie op: "Ge zijt bedankt", als men verwachtte iets te krijgen. Varianten: *Daar is de kat aan gestorven* (Oost-Brab. '76); *Gin dank,**

dôr is de kat van gesturve (Kempenland '63); *Dor meste de katten mee* (Oost-Brab. '40); *Daor hebbe wai de zulder van vol liggen* (Oost-Brab. '91). (Zie ook: *beul*.) Oost-Brab. '80

hond -46- *Van d'n hond z'n kont nie deugen. Van de hond zijn kont niet deugen. Absoluut niet deugen. Varianten: ... klote nie deuge* (Oost-Brab. '84); *... z'n hangende nie deuge* (Oost-Brab. '84); *... z'n balle nie deugen* (Eindhoven '84). (Zie ook: *deugen*.) Alg. Brab. '87

hond (zie: *vechten*) *Vechten als arme honden.*

hond (zie: *vet* -8-) *Vet wil altijd bovendrijven, al is 't van 'n hond.*

hond (zie: *weer* -21-) *Veurret goei weer wort, moeten uurst de rooi hond van de straat zèn.*

hond -47- *Voor de hond z'n kont. Voor de hond zijn kont. Voor niets. (Zie ook: *koning*, *lijs*, *prins*, *sus*.) Riel (Sch) '85*

hond (zie: *vrouwentranen*) *Vrouwentranen... een kwartje de emmer.*

hond (zie: *tuin* -6-) *Waar den tuin het laagste is, springt der den hond over.*

hond -48- *Waar énen hond pist, daor pissen er meer. Waar één hond pist, daar pissen er meer. Als er een onaangenaam persoon is, volgen er meer. Alg. Brab. '87*

hond -49- *Wat een hond wint met lopen, verliest hij met zeiken. Het is hollen of stilstaan.*

Varianten: *ipv zeiken: pissen; Wat de hondjes met pissen verletten, moeten ze met hard lopen weer inhalen* (Knegsel '89). Alg. Brab. '83

hond (zie: *mond* -16-) *Wat men spaart uit de mond, krijgt dikwijls kat of hond.*

hond (zie: *wat*) *Watte, de boer zegt: "wat mot je?"*

hond -50- *Wel verdomd, afgestomd, wat 'n goei leven heeft onze hond. Wel verdomd, afgestompt, wat een goed leven heeft onze hond. Uitroep van verwondering. (Zie ook: *Christus*.) Helmond (Cu) 1893*

hond -51- *Wie bij de hond slaapt, krijgt vlooien. Wie met pek omgaat, wordt ermee besmet; wie lang met iemand omgaat, neemt eigenschappen over. Variant: *Wie van honden houdt, moet ook de vlooien voor lief nemen* (Ommel '88). (Zie ook: *duivel* -17-.) Alg. Brab. '84*

hond (zie: *paard* -44-) *Wor een mager pèrd is en unne vetten hond, dor is ut goewt vrije.*

hond (zie: *schenk* -4-) *Zeulang a's 't schenkske nie gewörpen is, blaffen alle hondjes.*

hond (zie: *ziek* -3-) *Ziek zijn als een oliekruik.*

hond (zie: *dicht* -1-) *Zo dicht as haor op 'nen hond.*

hond -52- *Zo erg, dè genen hond et gevreten zo hebben. Zo erg, dat geen hond het gegeten zou hebben. Daar zouden de honden geen brood van gelust hebben. Alg. Brab. '87*

hond (zie: *freet -3*) Zo *freet* zijn als een hond met zeuven lullen.

hond (zie: *gelukkig*) Zo *gelukkig* as 'nen hond die op zonne verjaardag verzopen wordt.

hond (zie: *waakzaam*) Zo *geworrig* as *unne hond*.

hond (zie: *kerk -20*) Zo *kerks* als 'n hond klippels.

hond -53- *Zoiets weet de hond van den ouwe Koob nog wel*. *Zoiets weet de hond van de oude Koob nog wel*. Ironisch voor: zo dom ben jij. (Zie ook: *bijdehand*.) West-Brab. (MGT) '64

hondenband Met 'n *hondsbendje* om. Met een *hondbandje* om. Met een *boord* om. (Een witte boord was geen dagelijks verschijnsel in de Hasselt; stadsdeel van Tilburg.) (Zie ook: *bleek*.) Tilburg (RL) '48

hondengat (zie: *kreuken*) *Gekreukt* als 'n *hennepreut*.

hondengezeik 't *Is alle hondsgzeik te doen*. Het is alle *hondengezeik* te doen. Het is telkens te doen. Variant: *Alle hondegezeiken wa anders weten* = onophoudelijk aanmerkingen hebben (Oost-Brab. '87). Alg. Brab. '87

hondenhok (zie: *brood -11*) *Brood in een hondsnest* zoeken.

hondenhok (zie: *hond -23*) *Den hond verkocht* hebben.

hondenlul (zie: *blinken -1*) *Blinken* als 'n *mol onder z'nen staart*.

hondenmarkt *Dan hedde altij hondsmert voor de deur*. *Dan heb je altij hondenmarkt voor de deur*. Als er jonge meisjes in huis zijn, is er veel aanloop van jongens. (Zie ook: *hond -5*.) Tilburg (Kn) '50

hondenest (zie: *spek -6*) *Spek in een hondsnest* zoeken.

hondenneus (zie: *wat eten -2*) *Hondspoten met brem*.

hondenpoot (zie: *wat eten -2*) *Hondspoten met brem*.

hondenpriester (zie: *hennepriester*) 't *Is een echte hennepriester*.

hondenslager 't *Is net een hondenslager*. Het is precies een *hondenslager*. Spreekwoordelijke vergelijking. Iemand die ruw optreedt. (Een *hondenslager* was een stedelijk beambte, die wilde honden moest vangen en doden; kerkknecht die honden uit de kerk moest jagen.) (Zie ook: *driekantig*.) Bergen op Zoom (Geb) '24

hondensnuit Een *hondesnuit*, een *vrouwenkuit* en een *mansknie* zijn zelden warm, geen van drie. Een *hondesnuit*, een *vrouwenkuit* en een *mannenknie* zijn zelden warm, geen van drieën. Varianten: ... *zijn altij koud* (Best '90); 'n *Neus van 'n hond* en 'n *vrouwekuit*, die moeten koud zijn (Riel '84). Leur (S) 1892

hondenvlees *Hondsvlees hebben*. *Hondenvlees hebben*. Lui zijn. Varianten: *Veul hondsvlees aon 't lijf hebbe*; *ipv hebben: krijgen* (Aarle-Rixtel '75); 't *Hingerde in oewe nek hebbe* (Oost-Brab. '40). (*Hingeren* = belemmeren, tegenhouden.) (Zie ook: *bakpan*.) Oost-Brab. '57

honderd En *honderd op 'nen hoop en meer*. En *honderd op een hoop en meer*. Na een lang verhaal *ipv enz enz*. Varianten: *Anders is 't altij honderd fiches op enen hoop*; *Hij praot (moppert) honderd op 'n hoop (hupke)* (Oost-Brab. '87); *Honderd op 'n döbbeltje* (Schijndel '40); ... *en honderd is geen één* (Eindhoven '86). Alg. Brab. '87

honderd *Honderd ... Sla het männeke op z'n kop, dat het hagelt en het dondert*. *Honderd ... Sla het mannetje op zijn kop, dat het hagelt en het dondert*. *Rijmpje op het woord honderd, dat oa bij aftelrijmpjes gebruikt wordt*. Varianten: *Sla 't männeke op zijne kop, dat et dondert* (Peelland 1892); *Honderd ... Schijt in de broek dat het dondert* (Oost-Brab. '84); *ipv broek: boks*. Oost-Brab. '87

honderd en tien *Kijven, razen, vloeken, praten tegen honderd en tien in*. Kaartterm. Varianten: *Hij lult tegen honderd en tien aan*; *Hij lult op vijf-honderd uit* (Oost-Brab. 1892). (Zie ook: *bats*.) Bergeijk (P) 1894

honderduizend (zie: *begin -3*) *Da's het begin van de honderduizend*.

honds (zie: *waarom*) *Wurrum, durrum, umdè 'n wurrum ginne pier is, durrum*.

hondsagen *Hondsdaag (19 juli-18 augustus) mi heel veul reege, dan komde de koiste tééje tege*. *Hondsdagen met heel veel regen, dan kom je de slechtste tijden tegen*. *Weersvoorspelling*. (Met de *hondsdagen* slecht weer, dan blijft het een tijd slecht.) Variant: *Hondsdaag hëlder en klaor, verwaacht 'n heel goei jaor* (Oost-Brab. '90). Oost-Brab. '82

hondsgezeik (zie: *kermis -2*) *De kermis kömt mar eens in 't joor, mar Paosen alle honsgezek*.

hondskloot (zie: *groot -4*) *Groot en bloot lijk een hondskloot*.

hondsknobbenhout *Familie van hondsknobbenhout zijn*. *Rood haar en zomersproeten hebben*. (*Hondsknobben* = vuilboom of sporkehout, *Frangula alnus*.) (Zie ook: *haar -18*.) Tilburg (TT) '65

hondskonten 't *Zal er hondskonten*. Het zal er *hondskonten*. *Weersvoorspelling*. Er is slecht weer op komst; het zal er spannen. Oost-Brab. '87

hondskoord *De hondskoord trekken*. *De hondskoorden trekken*. *Ervandoor gaan*. (*Hondskoorden* = leidsels van de hondenkar.) Variant:

honger

Er de hondskoord aandoen (Peelland '89). (Zie ook: drieklets.) Nederwetten (S) 1892

honger (zie: aanwensel) "Eten is een aanwensel", zei de boer, en hij liet zijn paard van honger kapot gaan.

honger (zie: varken -3-) 'n Vèt vèrke wit niej dè 'n mager vèrke honger he'.

honger (zie: alles -2-) Alles gi over, behalve honger.

honger (zie: top -2-) Als 't dondert in de kale top, dan voert de boer zijn orten op.

honger (zie: jaar -4-) En ieder jaar dan krijgt hij weer een hongerkind, van honger als jonge honden negen dagen blind.

honger Het is niks as honger en kou. Het is niets dan honger en kou. Iemand met veel kaponses, die op geen enkel gebied iets voorstelt. Eindhoven '84

honger Honger hebben als 'n heimouwerik. Honger hebben als een heimouwerik.

Spreekwoordelijke vergelijking. Erge honger hebben. (Heimourik of kneu = Acanthis cannabina cannabina.) (Zie ook: jeuk -5-, natuur, varkensdorst.) Tilburg (NTC) '59

honger (zie: ander -2-) Je mag wel op 'n ander honger krijgen, as je thuis maar komt eten.

honger (zie: Kaatsheuvel -4-) Ketsheuvel en Loon op Zand, ze schooien den honger en stoken den brand.

honger (zie: profijt) Vruug op is geen profijt, 't gift vruug honger en vruug schijt.

hongerig (zie: luis -13-) Kaal luis bijten scherp.

hongerig (zie: Johannes Sint -9-) Wie poolt vóór St Jan is een hongerachtig man.

hongerkar Met de hongerkar varen. Met de hongerkar rijden. Aardappels moeten gaan kopen. (Het was een schande als men met de eigen oogst niet toekwam.) (Zie ook: gewrongene.) Oost-Brab. '77

hongerkind (zie: jaar -4-) En ieder jaar dan krijgt hij weer een hongerkind, van honger als jonge honden negen dagen blind.

hongerkooi (zie: pastoor -13-) De pesteur is no de hongerkoi.

honing (zie: beer -1-) 'n Beer kent negen liedjes, ze gaon allemaal over honing.

honing Daar braait honing uit. Daar braadt honing uit. Die zaak zal voordeel opleveren. (Zie ook: boter -3-) Bergen op Zoom (S) 1892

honing (zie: modder) Deur de modder naar de hei en door 't stof terug, dan brengde honing mee.

honing (zie: verstand -2-) Er gaat niks zo veul verloren als erm mense-verstand.

honing (zie: beerton) Ge kunt uit een beerton geen honing halen.

honing Nów is er hoening op de bloem. Nu is er

honing op de bloemen. Nu zijn er zaken te doen. Kempenland (B) '58

honing (zie: leven -9-) Wie 't langst leeft, heeft alles, ook alle kwaje broeken.

honing (zie: zijn -5-) Zijn as 'n weps, ... van vurre honing in z'nen mond en vergif in z'n achterwerk.

honingdauw (zie: mist -1-) Be osterse mok velt den hoeningdauw.

honingjaar (zie: Lichtmis -7-) Als met Lichtmis de zon over de kaarsen schijnt, wordt het 'n goei biejaar.

honingjaar (zie: augustus) Is 15 augustus goed en klaar, dan is het een goed honingjaar.

honk (zie: baas -3-) Als de baas van honk is, zitten de muizen aan 't spek.

hoofd (zie: oog -2-) D'oogen uit oewe kop schaome.

hoofd (zie: hersens -1-) Die z'n hersens niet gebruikt, moet z'n benen gebruiken.

hoofd (zie: garnaal) Een garnaal heeft ook een hoofd.

hoofd (zie: leven -2-) Een leven als een luis op een zeer hoofd.

hoofd (zie: boonstaak -2-) Gin boonstoaken op z'ne kop laote aonscherpe.

hoofd (zie: luis -11-) Gin lois op minne kop die doran denkt.

hoofd (zie: hand -15-) Houd handen en voeten warm, vul matig uwen darm, zet de poort van achter open, en laat de dokter naar de klote lopen.

hoofd (zie: blaar) Iemes de blaor' aon zen orre praote.

hoofd (zie: stoel -4-) Iemezen e stüleken an z'ne kop paasse.

hoofd (zie: Heuvel) Is 't druk op den Heuvel?

hoofd (zie: kers -3-) Kersen opeten en met de stenen naar iemands hoofd gooien.

hoofd (zie: nagel -5-) Nagels mee heu maoken.

hoofd (zie: Antonius Sint -4-) St Antonius abt komt over met hoog water of met een hard heud.

hoofd (zie: Antonius Sint -5-) St Antunis een hard heuike of 'n natte staart.

hoofd Unne kop hebbe ofde de hel hè aongebloaze. Een hoofd hebben alsof je de hel hebt aangeblazen. Spreekwoordelijke vergelijking.

Een rood hoofd van de hitte hebben. Variant: Net kijken of ie ... (Oost-Brab. '40). (Zie ook: kop -16-, kop -33-) Alg. Brab. '87

hoofd Waar ge zelf nooit komt, wordt je hoofd niet gewassen. Waar je zelf nooit komt, wordt je hoofd niet gewassen. Red je zelf, anderen doen het niet voor je. (Zie ook: herd -5-) Tilburg (Kn) '50

hoofdkaas (zie: kaan) Dur de koie zijn, nou nog dur de zult.

hoofdkaas (zie: schip -4-) Voor gin skip zult willen umroilen.

hoog (zie: hart -1-) 't Hart in 't kruintje van z'n kop hebben.

hoog (zie: ham) Daor hangt de ham ok hog.

hoog (zie: wind -6-) Die is mee hoge wijnd gezèèid.

hoog (zie: lucht -9-) Een hoge locht met iemand hebben.

hoog (zie: neusgat) Het hoog in de neusgaten hebben.

hoog (zie: wapen) Het hoog in de wapens hebben.

hoog (zie: lucht -10-) Het veul te hoog in de lucht hebben.

hoog (zie: oog -14-) Hoge ogen gooien.

hoog (zie: Mechelen) Hoog wilde Mechelen zien.

hoog Ze hog afgeve. Ze hoog afgeven. Dit is beschaafd spreken, al of niet gemaakt. (Zie ook: paal -1-, plat, plat praten, sloot.) Kempenland (B) '58

Hoogdorpen (zie: gulden) 'n Hoogdurpse gulden is mar twee kwartjes werd.

Hooge en Lage Mierde Hooge en Lage Mierde onder Hulsel. Deze drie dorpen vormden één gemeente. Hulsel was het kleinste, maar de inwoners waren vaak, naar men beweert, de slimste of sterkste. Oost-Brab. '80

Hoogeloon (zie: hond -11-) Beter 'ne Loonse hond dan 'ne Veldhovense mens.

Hoogeloon Hoog loon, lage daggelden. Ironisch over de armoede in de Kempen met zinspeling op de plaatsnaam Hoogeloon. Oost-Brab. '85

hoogfeest (zie: Pasen -5-) Tegen Pase rijdt de duivel op stelten.

Hooghei Naar de Hooghei gaon en de schup meenemen om plaggen te steken. Naar de Hooghei gaan en de schop meenemen om plaggen te steken. Kaartterm. Tilburg (Si) '72

hoogkar (zie: kar -17-) Veul laaide op een kar.

hoogmiddag Het zal houden van hoogmiddag tot twaalf uur. Iets waarvan men vermoedt dat het niet houdt. (Hoogmiddag = twaalf uur.) (Zie ook: houden.) Bergen op Zoom '40

Hoogmis (zie: Thomas Sint) Met Sinte Tommes (21 december) rakt de vesper aan de homis.

hoogmoed "Hoogmoed kùmt vur de val", zin de p'stoor, en Trien gink wèl onderùit me' d'r splinterniej klompe. "Hoogmoed komt voor de val", zei de pastoor, en Trien ging wel onderuit met haar splinternieuwe klompen. Zeispreuk. (Zie ook: klimmen.) Oost-Brab. (Sw) '90

hoogtij Ten Hoogtijd gaan. Te hoogtij gaan. Zijn Pasen houden. (De rooms-katholieken moeten ten minste eenmaal per jaar, omstreeks Pasen, te communie gaan.) Alg. Brab. '87

hooi (zie: geluk -1-) "Geluk bij 'n ongeluk", zei de boer, "m'n koe is kapot en m'n hooi is op."

hooi (zie: hond -1-) 'n Ondje in 'n okje met 'n beetje ooi daarbij.

hooi -1- 't Hoeft nie over heuj en bol te komen.

Het hoeft niet over hooi en bol te komen. 1. Overloop; 2. vaak op bezoek komen. (Voor 2. zie ook: deur -5-) Schijndel (Bi) '40

hooi -2- 't Hoj mit de zilveren gaavel voeren. Het hooi met de zilveren gaffel voeren. Zuinig zijn met hooi, omdat het schaars en duur is. (Zie ook: boekweitstoppel.) Oeffelt (S) 1892

hooi -3- 't Hooi op en de koe dood. Het hooi op en de koe dood. 1. Als alle middelen geprobeerd zijn, moet men het opgeven; 2. er valt niets te erven. (Voor 2. zie ook: buidel.) Den Bosch (Pr) '50

hooi -4- 't Is allemaal geen hooiplukken. Het is allemaal geen hooiplukken. Het valt allemaal niet mee. (Zie ook: boekweit -1-) Oost-Brab. (Bi) '40

hooi -5- 't Is goed, dè ze 't hooi deur den reep moeten trekke, dan weten ze hoe kostber dè 't is. Het is goed, dat ze het hooi door de ruif moeten trekken, dan weten ze hoe kostbaar het is. Jonggehuwden moeten geen te royale uitzet hebben. Schijndel (Bi) '40

hooi -6- As 't hoi 't perd naolupt, dan wil 't gegete zèn. Als het hooi het paard naloopt dan wil het gegeten zijn. Als meisjes jongens nalopen. Varianten: Als 't voer de krib naloopt, wil 't niet gegete worden (Oost-Brab. '76); ipv voer: haver, hooi; ipv worden: zijn; De krib moet niet naar 't paard komen; 't Wil nie gedan zen, as 't perd de haover naoleupt (Borkel en Schaft '70); De haover leupet perd nao (Gemert '82); De haover moet de krib nie naolopen (Den Bosch '50); Als het hooi naar de wagen komt, zijn de hooivorken goedkoop (Tilburg '70); Als de krib 't paard naloopt, wordt de haver duur (Boxtel '64); Als de pap de lepel naloopt, dan wil ze niet gehapt (gegeten) zijn (Schayk, Volkel '48). (Zie ook: hand -25-) Alg. Brab. '87

hooi (zie: kar -7-) De kar staat te hooi.

hooi (zie: carbid) Den dieje moes carbid lusse, dan kon ie omhoog.

hooi (zie: stront -9-) Die lacht nog nie, al kruipt er unne stront tegen de muur omhoog.

hooi (zie: geit -8-) Ge moet gin drie geiten houwe ès ge mer vur één hooi hèt.

hooi -7- Ge zult 't hooi dreug kréégen: de slekken kreupen erover. Je zult het hooi droog krijgen: de slakken kruipen erover.

Weersvoorspelling. Het zal mooi weer worden. (Zie ook: avondrood.) Reusel '80

hooi -8- Het hooi nog niet binnen hebben. De kinderen nog niet op hun bestemming hebben; dus nog geen kritiek durven uiten. (Zie ook: God -12-) Riethoven (Bo) '78

“te heuj”; zie: kar-7

hooi -9- Hij moest hooi lusse, konnie op stal gaan staan en pijltjes pisse. Hij moest hooi lusten, dan kon hij op stal gaan staan en pijltjes pissen. Als iemand altijd alles beter weet. Variant: *Frit eizer en klompniggelkes, dan kaande pikkerdraot skejte* (Gemert '85). (Zie ook: goed -4-) Oost-Brab. (ED) '84

hooi -10- Hooi dorsen. Nutteloos werken. (Zie ook: duivel -36-) Alg. Brab. '59

hooi -11- Hooi genoeg hebben voor zijn eigen geitje. De kost kunnen verdienen. (Zie ook: brood -21-) Oirschot (I) '83

hooi (zie: kat -34-) Men zou er de katten van te bed doen en zelf in de asse gaan ligge.

hooi (zie: vrouw -22-) Op een vrouw moet men 's morgens uitgaan en op een paard 's avonds.

hooi (zie: slaag -4-) Sleeg krègen a's hooi.

hooi (zie: stro -8-) Strooi is langer as hooi.

hooi -12- Trouwen in 't hooi is mooi, trouwen in de kerk is eeuwig werk. Trouwen in het hooi is mooi, trouwen in de kerk is eeuwig werk. Denk hierbij aan boerenknechts en meiden op de hooizolder! (Zie ook: afkomst.) Eindhoven '87

hooi(mijt) (zie: februari -2-) As in februari de muggen zwermen, moette in mert de ore wermen.

hooiarm Niet in iemands hooiarm komen. Niet in de weg lopen. (Bij hooiarm moet men denken aan de ruimte die men nodig heeft als met de zeis gemaaid wordt.) Variant: *ipv hooiarm: gooi-arm* (Oost-Brab. 1892). (Zie ook: geen.) Nederwetten (S) 1892

hooiberg (zie: schoof) Geen schoven uit den tas trekken.

hooien (zie: zon -10-) Ge moet hooien als de zon schijnt.

hooien (zie: weer -16-) Is 't geen weer voor te hooien, dan is 't weer voor oe kolen.

hooien Tussen hooi en oogst is 't legen tijd. Tussen het hooien en het oogsten is er een stille tijd. Boerenregel. In de periode tussen hooien en oogsten is er weinig werk op het land. (Zie ook: boekweit -6-, zeis -3-) Waalre (Dam) '83

hooigras (zie: gras -2-) Alle gras is geen hooigras.

hooigras (zie: eimaat) Daor is d'n eiment dur 't hooigras gewassen.

hooihoop (zie: kalf -1-) “Ongebonden best”, zei 't kalf, en 't stond aan de hooitas.

hooikar (zie: mijt) Nog geen mèt uit 'n hooijkaar kennen.

hooikar Op 'n lege hooikar gesprongen zijn. Op een lege hooikar gesprongen zijn. 1. Tegenvallers hebben moeten incasseren; 2. bedrogen uitgekomen zijn. (Voor 1. zie ook: eind -8-; voor 2. zie ook: heer -1-) Eindhoven (PK) '86

hooiland (zie: poep) “Poep òn de knikker”, zin Gillus Gierklomp, en 't begos te zeiken op 't hoilaand.

hooimijt (zie: zon -9-) Es de zon schènt in de sprokkel, boer paast op uwen hooitas wèl.

hooimijt (zie: noordenwind) Noordewind, korenvrind, mer grasdief.

hooiopper (zie: opschieten) Opschieten als een hooiopper tegen de wind.

hooischoor (zie: geweten) Een geweten als een hooischoor.

hooitas (zie: kalf -1-) “Ongebonden best”, zei 't kalf, en 't stond aan de hooitas.

hooivork (zie: hooi -6-) As 't hoi 't perd naolupt, dan wil 't getege zèn.

hooizolder Op den hooischelft en in de kerk is altijd werk. Op de hooizolder en in de kerk is altijd werk. (Zie ook: kerk -11-) Ommel (HD) '87

hool (zie: paard -34-) Het paard niet over de heul jagen.

hoop -1- Allemaal op enen hoop schijten. Allemaal op een hoop schijten. Ongetrouwde broers of zusters blijven bij elkaar wonen. Oost-Brab. '40

hoop (zie: alles -6-) Alles kan, behalve omhoog vallen.

hoop (zie: Anna Sint -1-) Bouwen met Sint Anna de mieren hopen, de winter zal met zachtheid verlopen.

hoop -2- D'r stao nog 'nen hoop te krèje. Er staat nog veel te kraaien. Er is nog veel schuld. (Zie ook: boek -4-) Oost-Brab. (Bi) '40

hoop (zie: duivel -24-) Den duvel schet altij bij de grootsten hoop.

hoop (zie: honderd) En honderd op 'nen hoop en meer.

hoop -3- *Hoe grooter den heup, hoe kooier de koop.* Hoe groter de hoop, hoe slechter de koop. Hoe meer men voor een bepaald bedrag koopt, des te slechter is de kwaliteit. Alg. Brab. '87

hoop -4- *Hoop over gat. Hals over kop.* (Zie ook: hul -2-) Zundert (Bal) '87

hoop -5- *Hupke kom bij!* Hoopje kom erbij! *Hoe meer zielen hoe meer vreugde.* (Reactie als een kind vroeg om mee te mogen spelen.) Tilburg (TT) '73

hoop (zie: *trubbel*) *Niks aon verbeurd, 'nen hoop trubbel in een klein kuiltje.*

hoop (zie: *Andreas Sint -2-*) *Schijnt St Andries de zon door het koren de hoop op vlas is verloren.*

hoop (zie: *stront -19-*) *Stront wie hè oe gescheten.*

hoord (zie: *hen -13-*) *Ge zoudt er de hennen van te bed doen en zelf op de hort gaon zitten!*

hoord (zie: *been -16-*) *Met z'n been door de hoorden gevallen zijn.*

hoorn (zie: *koe -8-*) *Al stèrve al de koei uit Holland, dan èrve we nog gene start.*

hoorn -1- *De rome zen in de hores getrokke.* De melk is in de hoorns getrokken. De koe is verdroogd, geeft hoe langer hoe minder melk. (Zie ook: *melk -6-*) Kempenland (B) '58

hoorn -2- *Ergens horens van krijgen.* 1. Ergens zijn geduld door verliezen. Varianten: *Dès um horreziek van te worre* 2. dat is om wild van te worden (Oost-Brab. '87); *Het op zijn horens hebben* 3. boos zijn; ipv hebben: *krijgen*; *Veel op z'n horens hebben* 4. veel praat hebben (Tilburg '56). (Voor 1. zie ook: *hart -7-*; voor 3. zie ook: *been -13-*; voor 4. zie ook: *kapmes, mesthoop, mond -10-, oven -4-, schuurdeur, uitflappen, varken -15-, vetsmelter, voerman -2-*.) Oost-Brab. '87

hoorn -3- *Ze heet d'erren énen horen afgesteute.* Ze heeft haar ene hoorn afgestoten. 1. Ze heeft een buitenechtelijk kind gekregen. Varianten: *Alles afmeuge stote, mar nie d'n horre* 2. niet ongetuwd zwanger mogen raken; *Aon hum he'k m'n horres nog 's aafgestaote* 3. in hem heb ik me lelijk vergist (Bergeijk '87). (Voor 1. zie ook: *bakken*; voor 2. zie ook: *aanbranden*.) Oost-Brab. '84

hoorn (zie: *mager -2-*) *Zij is zo mager da ze unne bok tussen z'n horens kan kussen.*

hoorn -4- *Zo'n hoorres hee onzen os!* Zulke horens heeft onze os! Verontschuldiging als iemand zich met uitgestrekte armen rekt. (Zie ook: *Heer OL -35-*.) Oost-Brab. (Bi) '40

hoornziek (zie: *hoorn -2-*) *Ergens horens van krijgen.*

hoort (zie: *bed -9-*) *Het bed verkopen en zelf op de hoort gaan zitten.*

hoort (zie: *hen -15-*) *Met de hennen te bed gaan.*

hop (zie: *stinken -3-*) *Stinken als een hop.*

hop (zie: *stinken -4-*) *Stinken as 'nen bössum.*

hopstaak *Met geen hopstaak te doorgronden zijn.* Niet te doorgronden zijn. (Een hopstaak = een zeer lange stok, die dient om er de hop tegenop te laten groeien.) Megen (Bi) '40

hopstruif (zie: *wat eten -3-*) *Hopstruif met kermiskeerskes.*

hor 't *Hor aankrijgen.* Het hor aankrijgen. 1. Kwaad worden. Varianten: *Et hor(s) hebbe* (Kempenland '58); *De deur uithoorsen*; 2. kwaad weglopen (Oost-Brab. 1893). (*Hor* = boze bui.) (Voor 1. zie ook: *adem*.) Tilburg '69

horde (zie: *droog -2-*) *Zo dreug als 'n hort.*

horen (zie: *leidsel -1-*) *De lent op den haom hange.*

horen (zie: *koe -24-*) *Die een koe toebehoort, vat 'r met de horens.*

horen (zie: *God -9-*) *God gift de koe, mar nie beide hores.*

horen (zie: *tong -7-*) *Iemend aachter de tong huren.*

horen (zie: *nummer*) *Ik heb er gene nummer van huren doewn.*

horen (zie: *dorp -5-*) *Menen 't hele dorp op de horens te hebben.*

horen (zie: *bok -8-*) *Oude bokken hebben stijve horens.*

horen (zie: *schrapp*) *Veul te veul schrappen op z'n hores hebben.*

horen (zie: *os -13-*) *Vur os leren, mar gin horres kunnen krijge.*

horen zeggen *Horen zeggen liegt scherp.* 1.

Uiting van achterdocht; 2. men wekt de indruk het met de waarheid niet te nauw te nemen. Varianten: *Van horen zeggen liegde veul* (Oost-Brab. '87); *Van horen zeggen (en voort vertellen) komen de leugens in het land* (Oost-Brab. '84). (Voor 2. zie ook: *been -17-*) Oost-Brab. '84

horloge (zie: *werk -9-*) *Z'n werk doen als een horloge.*

horregelewibes *Het horregelewibes hebbe.* Het horregelewibes hebben. Geen goed humeur hebben. (Zie ook: *bui -1-*.) Wintelre (S) 1892

horst (zie: *Lichtmis -12-*) *Me Lichtmis gî de leuwerik op den horst, is 't nie van den honger dan is 't van den dorst.*

hort *Mee horten en stoten, net as den beer zoekt.*

Met horten en stoten, net als de beer pist. Spreekwoordelijke vergelijking. Iets gebeurt met korte tussenpozen. Oost-Brab. (Da) '40

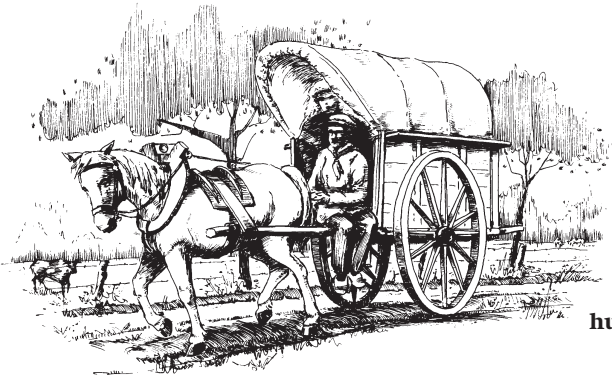
hort (zie: *hen -15-*) *Met de hennen te bed gaan.*

hort *Op wiekerenbaank zèn.* Op wiekerenbank zijn. *De hort op zijn; weg zijn; ervandoor zijn.* Variant: ipv *wiegerenbaank: wiegeretang* (Breda '75). (Zie ook: *blakke*.) Klein Zundert (VD) '75

horzel

horzel (zie: *luis -7-*) Een lastige luis zijn in de pels.
horzel Zeuven heurze steken een perð kapot. Zeven horzels steken een paard kapot. Vele kleine vijanden kunnen een grote tegenstander overwinnen. Varianten: Zeuven heurze kannen een pjerð beteurze (Peelland '86); Zeuven wespen en zeuven heurzen, kennen 'n alling (heel) perð verteurzen (Aarle-Rixtel '76). (Verteurzen = verscheuren, onbruikbaar maken.) Oost-Brab. '87
horzel (zie: *blind*) Zo blind als een blindaas.
hospes Den hospes nameten. De waard name-ten. Van dronkenschap overgeven. Varianten: De kastelein nameten (Tilburg '64); Hij is z' an 't nomete (Kempenland '58). (Zie ook: *Dirk*.) Nederwetten (S) 1892
hoterdekoter Op hoterdekoter aan doen. Op goed geluk af doen. (Zie ook: *boer -45-*) Tilburg (TT) '66
houden (zie: *hebben -3-*) Ge kunt nie hebben en te goed hawe.
houden Houden als een kram in het slik. Spreekwoordelijke vergelijking. Los zitten. (Zie ook: *hoogmiddag*.) Bergen op Zoom '40
houden (zie: *vervuui*) Op half vervuui haauwe.
houden (zie: *trouwen -2-*) Trouwen is houwen; is 't niet wel, dan hedde't uvël.
hout (zie: *Jozef*) 'nen Houtere Jôzsep.
hout (zie: *godsblok*) 't Is 'ne godsblok, mar de duvel slo d'r z'n houtjes op kepot.
hout -1- 't Is koai hout da van liggen brikt. Het is slecht hout dat van liggen breekt. Een langslaper voert dit ter verontschuldiging aan. Varianten: ipv *kaoi*: slecht; Liggen is altijd goed, zelfs voor 't slechtste hout = een zieke doet het liggen goed (Eersel '65); 'n Liggend houtje breekt niet gauw = een zieke die zich in acht neemt, kan nog lang leven (Eindhoven '84). Oost-Brab. '87
hout -2- 't Is met 'n houtje in de goot gemorst. Het is met een houtje in de goot gemorst. Het helpt niets, is vergeefse moeite, geknoei. (Zie ook: *duivel -26-*) Breda (S) 1892
hout (zie: *ijzel*) Al is de ijzel nog zo koud, na drie dagen valt hij toch van het hout.
hout (zie: *voet -1-*) Al wie wil worden oud, steek' zijn voeten vroeg in 't hout.
hout -3- Alle hout dient voor geen spullen. Niet alle hout kan voor spullen dienen. Alle hout is geen timmerhout; 1. niet iedereen is geschikt voor moeilijk werk; 2. men moet geschikt materiaal hebben. Variant: Alle hâwt dient vör gin spiele (Gemert '66). (Voor 2. zie ook: *pan -10-*) Oost-Brab. '66
hout (zie: *mens -7-*) Arme mensen hout en rijkeluis- kinderen zijn vroeg houwbaar en vroeg trouwbaar.

hout (zie: *baas -4-*) Baos is baos al is ie van strooi.
hout (zie: *kelk*) Beter houten kelken en gouden priesters, dan gouden kelken en houten priesters.
hout -4- Die hout kapt, heeft spaanders te verwach-ten. Wie hout kapt, heeft spaanders te verwach-ten. Men moet de gevolgen van zijn daden aanvaarden. Variant: Wie kapt ... (Deurne '89). (Zie ook: *avond -2-*.) Asten (HD) '87
hout (zie: *vent -2-*) Die vent is van nat hout in mekare gezet.
hout (zie: *doorn -2-*) Een doorn! Dat is het zuiverste hout dat er is; er heeft nog nooit één boer z'n gat aan afgeveegd.
hout (zie: *brouwer*) Eenen brouwer sonder mout, eenen timmerman sonder hout, eenen schoenmaker sonder leesten, eenen boer sonder beesten, dat sijn vier arme geesten.
hout (zie: *huis -5-*) Elk huis heeft zijn kruis, de kleine hebben er van hout en de grote van goud.
hout (zie: *stoken*) Haw op mêê stoke: anders slouw'k oe mêê 'n hawt op oew knoke.
hout -5- Hout gekocht? Vraag aan iemand met een scheve nek. (Zie ook: *bult -3-*.) Eindhoven (HSc) '76
hout (zie: *baas -10-*) Ik blijf hier de baos, al worde zo gróot as de Sint Janskerk.
hout (zie: *januari -1-*) Januari komt ons verklaren dat men turf en hout moet sparen, want daarna komt nog een tijd dat men op de schaatsen rijdt.
hout (zie: *land -5-*) Komt van het land de veld-muis, draagt dan maar turf en hout in huis.
hout -6- Krom hout brandt even goed als recht. 1. Ook mindere kwaliteit kan voldoende zijn; 2. men hoeft het niet steeds in hogere rang of stand te zoeken. (Voor 1. zie ook: *bruid -8-*.) Tilburg (TT) '70
hout -7- Met groen hout stoken. Onaangenaam zijn tegen iemand. (Groen hout is pas gekapt en veroorzaakt door de nog aanwezige sappen veel rook.) (Zie ook: *luis -7-*.) Veghel (Si) '70
hout (zie: *Odulphus Sint*) Odulphus est patroon van Best, waar 't klumphout west.
hout -8- Op 't kaaiste hout wordt 't miste verf gesmeerd. Op het slechtste hout wordt de meeste verf gesmeerd. Oude dames hebben de meeste crèmes nodig. (Zie ook: *oppoetsen*.) Beek en Donk '76
hout (zie: *stok -11-*) Op stok verkeupe.
hout (zie: *ezel -8-*) Wie enen ezelt rijdt, moet ook ieder jaar 'nen koop hout pachten.
hout (zie: *jeugd*) Wie zijn jeugd op hout verslijt, zeker 'n lang leven leidt.
hout (zie: *stijf*) Zo stijf als nen bok.
Hout 't (zie: *Stiphout*) Stiphout is een mikske, Mierlo is een strikske en 't Hout ertussenin.

huifkar

houten (zie: *jas -4*) *De houten jas aanschieten.*

houthakker 't *Is voor den houthakker.* Het is voor den houthakker. Iemand belooft veel maar houdt die belofte niet. Tilburg '65

houthakker (zie: *zout -3*) *Nog wè zout voor den houthakker.*

houthakker (zie: *geld -18*) *Nou geld voor den houthakker.*

houtje 't *Is gelajen hōltje.* Het is geladen houtje. Zeispreuk. *Het is in orde.* Variant: "t *Is gelajen hōltje*", *zei den boer, en ie haj klompen op de kar.*

(Zie ook: *alles -4*.) Oeffelt (S) 1892

houtraper (zie: *liegen -4*) *Liegen als een farizeeër.*

houtzolder (zie: *rug -11*) *Van zijn rug een houtzolder laten maken.*

houw (zie: *slag -6*) *Met een houw en een klop.*

houwbaar (zie: *mens -7*) *Arme mensen hout en rijkeluiskinderen zijn vroeg houwbaar en vroeg trouwbaar.*

houweel *Er 't houweel onder zetten.* Er het houweel onder zetten. Even rusten. (Zie ook: *dam*.) Oost-Brab. '87

houwers (zie: *spouwer*) *Spauwerkes zijn houwerkes.*

houwmouw -1 't *Is maar een houwmouw.* Het is maar een wervelwind. Het is maar een driftige opwelling. (Een *houwmouw* komt plotseling.) (Zie ook: *driftig*.) Nederwetten (S) 1892

houwmouw -2 *Es 'nen haauwmaauw van Den Bosch kōmt, gi-tie in Bels watter haolen.* Als een wervelwind uit den Bosch komt, gaat hij in België water halen. Weerspreuk. (Een wervelwind uit het noorden brengt kans op regen uit het zuiden.) (Zie ook: *beerput*.) Kempenland '83

houwmouw -3 *It begon er te haauwmaauwe.* Het begon er te waaien. Er kwam een twist opzetten. Kempenland (B) '58

hovaardig *Hovaardig en onnuts als Hein van Summerens perd.* Hovaardig en van geen belang

als het paard van Hein van Summeren. Spreekwoordelijke vergelijking. Graag dure kleren willen hebben, maar er niet netjes op zijn. (Zie ook: *bereddering*.) Eindhoven (GB) '83

hovaardig (zie: *pronker*) *Unne pronker kan niet zoveel verpronken als unne vuilik vervuuliken.*

hovaardij *Hovaardij wat plaagt ge mij.* Hovaardij wat plaag je mij. Tegend iemand die hovaardig is. Varianten: *Hovaardij wat kulde mij; Hoovaardij wat bruit ge mij* (Hintham 1892). (Zie ook: *bereddering*.) Alg. Brab. '87

hozen (zie: *kous -1*) 't *In den haos hebben.*

hozen (zie: *kous -3*) *Dat zakt in de haosen.*

hozen (zie: *gat -22*) *Iemand gaten in de sokken lullen.*

hozen (zie: *kous -6*) *Lang gelope hebbe op hozen en schoen.*

hozen (zie: *kous -7*) *Niet veul op den haos hebben.*

Hubertus Sint (zie: *Allerheiligen -3*) *Allerheiligen, Allerzielen (2 november), Sinten Huibert (3 november) Oirschot mert.*

Hubertus Sint *St Huibert kussen.* Sint Hubertus kussen. Borreltjes drinken. (Zie ook: *askruisje*.) Oost-Brab. (Bi) '54

Huib (zie: *uil -2*) "De's vur onzen Huib", *zei de jongen, en hij stak 'n pad in z'ne zak.*

huib (zie: *huig*) *Iemand den huib trekken.*

huib (zie: *uil -4*) *Weite wor hōb roest heldt.*

huid (zie: *kater -2*) 't *Is kwaad doen eenen kater de huid aftrekken, als hij er geene op heeft.*

huid (zie: *haar -4*) 't *Raakt ons geen haar of hout.*

huid -1 *Al een huid op zolder hebben hangen.*

Getrouwd geweest zijn. (Voor het trouwfeest werd een konijn geslacht.) Variant: "Ik heb vijf huikes op zolder hangen", *zei Mie Moors, en ze wou zeggen, dat ze vijf keer getrouwd was geweest en dacht aan konijnenhuidjes* (Acht Zaligheden '61). (Met de vijfde man Theodorus Josen vierde ze haar zilveren bruiloft. Ze stierf in 1965 in de leeftijd van 92 jaar.) Riethoven (Bo) '73

huid

huid (zie: kei -3-) *Ge kunt een kei de huid niet afdoen.*

huid -2- *Iemes de huid nie afdoen.* Iemand de huid niet afstropen. Iemand niet afzetten. Wintelre (S) 1892

huid -3- *Iemes van geen huid of start kennen.* Iemand van huid noch staart kennen. Iemand helemaal niet kennen. (Zie ook: haar -16-) Tilburg (AM) '76

huid -4- *Strak in zijn huid zitten.* Verwaand zijn. (Zie ook: bereddering.) Nederwetten (S) 1892

huifkar *Mit de huifkar rijden.* Met de huifkar rijden. Met de knieën omhoog in bed zitten. (Huifkar = boerenkar die met een grote huif overdekt is.) Tilburg (D) '16

huig *Iemand den huib trekken.* Iemand de huig trekken. Kwakzalverbehandeling toepassen tegen benauwdheid op de borst: het slachtoffer krachtig bij een bosje haar in de hoogte trekken. (Huib = huig.) Variant: *Iemand den huig lichten = iemand ergens voorgoed vanaf helpen* (Berkel-Enschoot '80). Tilburg (TT) '71

huig *Iemand efkes den huig koken.* Iemand even de huig koken. *Iemand de les lezen.* (Zie ook: broek -14-) Berkel-Enschoot (Hoo) '80

huilen (zie: ruilen -1-) *Als er twee ruilen, dan mot er enen huilen.*

huilen (zie: lelijk -1-) *As lillik zeer dee, wè zou ze krassen.*

huilen (zie: lachen -3-) *Ge kunt er beter om lachen dan om schreuwen.*

huilen (zie: bedroefd) *Ge kunt toch wel bedroefd zijn, al schreuwde nie.*

huilen (zie: lamp) *Het is huilen met de lamp uit.*

huilen (zie: pan -14-) *Hoor eens wat het panneke schreuwte.*

huipen *Zitten te huipen.* Zitten op te hopen.

Kaartterm. Op winst spelen. Tilburg (TT) '69

huïs (zie: tijd -1-) *"Tij genog" laat 't koren op 't veld en dorst den boekent op 't ijs.*

huïs -1- 'n *Huïs dat van binnen brandt, is niet te redden.* Een huis dat van binnen brandt, is niet te redden. 1. Met een gekke meid valt niet te praten. Variant: *Het huis brandt van binnen 2.* de knecht vrijt met de meid (Waspik '40). (Voor 2. zie ook: afkomst.) Eindhoven (WS) '65

huïs (zie: bezem -1-) 'nen *Goeie bessem in huis hebben.*

huïs (zie: kerk -1-) 't *Gao beter van een kerk dan van een huïs.*

huïs (zie: zon -2-) *Als de zon in huïs komen.*

huïs (zie: Lichtmis -2-) *Als men op Lichtmisdag met een brandende kaars om 't huïs kan gaan, drinken de biemannen 'n fles.*

huïs (zie: mens -8-) *Arme mensen hebben ook wel 'ns huïzen.*

huïs (zie: geluk -5-) *As 't geluk in huïs is, stao 't ongeluk vur de deur.*

huïs (zie: boer -33-) *As enen boer z'n buik vol hê, vertrekt ie.*

huïs -2- *As ge 'n huïs het naor oewe zin, komen er andere mensen in.* Als je een huis hebt naar je zin, komen er andere mensen in. Als je het naar je zin begint te krijgen, ga je dood. Variant: *Hedde eens 'n höske nor oeë zin, dan kröpt er gaauw 'n aander in* (Tilburg '16). (Zie ook: behagen.) Oost-Brab. '87

huïs (zie: kerkenhuïse) *As ge tegen het kerkehöske pist, dat dreugt nooit op.*

huïs (zie: als -10-) *As ik jou niet had en geen poortje naast het huïs, dan moest ik altijd veur naar binnen.*

huïs (zie: slop) *Beter in 't slop, dan in 't huïs.*

huïs -3- *D'r stonne mèr twee huïs en 'n musseklem.* Er stonden maar twee huizen en een musseklem. Misprizend over een heel klein dorp.

Varianten: *D'r stonne mèr twee huïs; ... en 'n karschop* (Knegsel '89). (Zie ook: boomstronk.) Bergeijk (Bie) '80

huïs (zie: duivel -15-) *Daar loopt het duveltje rond het huïs.*

huïs (zie: dak -1-) *Daken die lekke en kwaie wijven kunnen de man het huïs uitdrijve.*

huïs (zie: werker) *De hardste werkers wonen in de kleinste huïskes.*

huïs (zie: hond -18-) *De hond in 't hok, de vrouw in huïs, de man in de kroeg: een geregeld huïshouden!*

huïs (zie: kooi) *Dicht bei de kooi weien de schaop nie.*

huïs (zie: bij -4-) *Doen de biejen ammal op hauws òn dan zal 't gaaw òn 't ree: g'ne gòn.*

huïs (zie: dode) *Een dode en een bruid, moeten beide het huïs uit.*

huïs -4- *Een huïs in de wend zetten.* Een huis in de wind zetten. Een huis, gewoonlijk uit armoede, verkopen. Oost-Brab. (Bi) '40

huïs (zie: kat -24-) *Een kat gaat nooit met een lege maag van huïs.*

huïs (zie: paard -26-) *Een pèrd en een vrouw moet je zoeken onder de rook van de schouw.*

huïs (zie: bruid -7-) *Een stinkende bruid in huïs hebben.*

huïs -5- *Elk huïs heeft zijn kruis, de kleine hebben er van hout en de grote van goud.* Geen gezin blijft voor leed gespaard. De aanvulling getuigt van humor. Varianten: *Ieder huïse heeft zijn kruisje* (Alg. Brab. '91); *"Ieder huïske heeft z'n kruiske", zei de molenaar, "maar ik heb het grootste"* (Uden '63). Oost-Brab. (S) 1892

huïs (zie: balk -2-) *Er zijn veel papieren balken in dat huïs.*

huïs (zie: lat -2-) *Er zitten latten op het dak.*

huis -6- *Ergens midden in huis gaan zitten.* Zich ergens thuisvoelen. (Zie ook: aard.) Cuijk (Bi) '40

huis -7- *Gaon wonen, wor de haos getimmerd zèn.* Gaan wonen, waar de huizen getimmerd zijn. Een burgerwoning, dus geen boerderij, huren. Oost-Brab. (Bi) '40

huis -8- *Gij de huizen, ik de luizen.* Jij de huizen, ik de luizen. Jij rijk en ik arm. (Zie ook: schaaap -2-) Tilburg (Kn) '50

huis (zie: roken) *Het rookt er.*

huis -9- *Hog haos hē'n kaauw zulder.* Hoge huizen hebben een koude zolder. Spottend van lange vrouwen. (Zie ook: Heer OL -4-) Oost-Brab. (Sw) '86

huis -10- *Huizen zijn kruisen, obligaties zijn temptaties, niemendal is 't ergst van al.* Huizen zijn kruisen, obligaties zijn temptaties, niemendal is het ergst van al. Bezit kan zorgen brengen, maar armoede is erger. Gilze (A) '48

huis (zie: kerk -10-) *In de kerk en in de kroeg bende nooit te vroeg.*

huis (zie: jood -7-) *Jood, smaus maak 'en krauws, anders komt de duvel in houws.*

huis (zie: land -5-) *Komt van het land de veldmuis, draagt dan maar turf en hout in huis.*

huis (zie: wind -13-) *Krimpemde winden en uitgaande vrouwen motte nie vertrouwen.*

huis (zie: familie -5-) *Mee oe familie moette kermis haauwe, mee oe buur moette haws haauwe.*

huis (zie: Kerstmis) *Mê Kerstmis van hois gegaon zèn.*

huis (zie: loon) *Ney loon in 't haus.*

huis -11- *Schone huizen geven geen geld.* Schijn bedriegt, waar verdiend moet worden, moeten mensen komen (die de boel vuil maken.) (Dubbele betekenis van schoon = mooi; niet vuil.) (Zie ook: geld -23-) Oost-Brab. (Bi) '40

huis (zie: leeuw) *Trouw je, dan leeuw bij leeuw en muis bij muis, dan komt de minste trubbel in huis.*

huis (zie: liefde -5-) *Van huis brengt de liefde thuis, dichtbij is de liefde altij.*

huis -12- *Veul heiligenhuiskes afgaon.* Veel heilige huisjes afgaan. 1. Veel kroegen bezoeken. Variant: *Da's zijn heilig huisje 2.* dat huisje bezoekt hij vaak (Alg. Brab. '90). (Voor 2. zie ook: deur -5-) Alg. Brab. '90

huis -13- *Waar geen huizen staan, wonen ook geen mensen.* Men moet planten dicht bij elkaar zetten. (De planten worden met huizen vergeleken.) Kempenland (Cu) 1893

huis -14- *Wat 'n huis neemt, geeft 't weer.* Wat een huis neemt, geeft het terug. Wat in huis verloren is, komt weer terecht. Alg. Brab. '87

huis -15- *Wel wel, wel wel, een huis met 'n bel.* Wel wel, wel wel, een huis met een bel. Commen-

taar op deftig gedrag. (Vroeger hadden alleen de burgers een bel aan de deur, bij gewone mensen ging men achterom.) Variant: *De bäl an de deur hebbe* = deftig en voornaam doen (Kempenland '58). (Zie ook: fiets -1-, vader -6-) Tilburg (JM) '66

huis (zie: waarheid) *Wie de waarheid spricht, moet 't huis uit.*

huis (zie: rijk) *Wie rijk is, kan huizen bouwen; wie arm is, moet stenen sjouwen.*

huis (zie: wijd) *Wijd is rijk.*

huis -16- *Ze moeten van goeie huize komen.* Ze moeten van goeden huize komen. 1. Kaartterm. Iemand heeft goede of niet te overtroeven kaarten; 2. wordt ook in andere situaties gebruikt als men zeker is van zijn zaak. (Voor 2. zie ook: prut.) Alg. Brab. '87

huis (zie: vast) *Zu vaast a's 'n hous.*

huisboon (zie: tuinboon) *De flodderbone komme uit.*

huisboon (zie: tuinboon) *Wie flodderbonne wil ete, moet Sunte Mathijs (24 februari) nie vergete.*

huishouden 't *Half huishouden doen.* Het halve huishouden doen. Kaartterm: 50 roemen, dat is de helft van wat men kan roemen. (Zie ook: Jan -3-, tik.) Oost-Brab. (S) 1892

huishouden (zie: hond -18-) *De hond in 't hok, de vrouw in huis, de man in de kroeg: een geregeld huishouden!*

huishouden *In elk huishauwe hebben ze wel 'nne assebak.* In elk huishouden hebben ze wel een vuilnisbak. In elk huishouden is wel iemand die alles op kan eten. Eindhoven '72

huishouden (zie: boekweïstoppel) *Moeten huishouden op boekweïstoppel.*

huishuur *Eruit, die geen huishuur betalen.* Schertsend door iemand die een wind laat. (Zie ook: a-b-c.) Alg. Brab. '87

huiske (zie: bruiloft) *Daar hebben ze bruiloft.*

huiske (zie: plank -2-) *De plänke van 't heuske skéjte.*

huisvrouw *Een goede huisvrouw is een goede thuisvrouw.* Variant: *... en een loopvrouw is een koopvrouw* (Oosterhout '87). (Zie ook: herdganger.) Alg. Brab. '87

hul -1- 't *Höltje gehangen en 't bedje gespreid.* Het hultje gehangen en het bedje gespreid. (Met hultje kan het jongemeisjesmutsje bedoeld zijn, dat na het huwelijk niet meer gedragen werd.) Variant: *'t Bedje gespreid vinden* = een goed huwelijk sluiten (Oost-Brab. '87). (Zie ook: grond -3-) Cuyk (Bi) '40

hul -2- *Hul over trul.* 1. Hals over kop; 2. ijlings. (Voor 1. zie ook: hoop -4-; voor 2. zie ook: slag -6-, wassen.) Tilburg (TT) '70

huishouden

hul -3- *Iemand onder zijn hul stoken. Aansporen om bv harder te werken. (Zie ook: jagen.)*

Eindhoven (PP) '60

hulp "Alle hulp baat", zei de vos, en hij slikte een mug in. Zeispreuk. (Zie ook: beetje.) Someren (MI) '62

Hulsel (zie: Hooge en Lage Mierde) Hoge en Lage Mierde onder Hulsel.

Hulsel In Hulsel trouwen ze nie voor de broek maar voor het vulsel. Oosterwijk (WB) '90

Hulsel (zie: Wintelre) In Wintelre worden met de kermis de vliegen in de mik gebakken.

Hulsel (zie: klomp -10-) Op ene klomp en ene schoen lopen.

hult 't Is niks ès hult en bult. Het is niets dan hulten en bulten. Het is niets dan gaten en kuilen. Variant: *Over hult en bult = recht toe, recht aan; over niet gebaande wegen* (Oost-Brab. '58). (*Hult = laagte.*) Oost-Brab. '87

huppelen (zie: ekster -1-) *Al wè van eksters komt, dè huppelt gèer.*

hupse Hij is voor den Hupse. Hij is voor de Hupse. Hij is ten dode opgeschreven. (In Helmond woonde ca. 1880 een slager met de bijnaam "den Hupse". Deze slachtte afge-maakt vee. Bij de bouw van het Sint-Antonius-gasthuis ging men de uitdrukking gebruiken voor zeer ernstig zieken.) (Zie ook: aardappel -7-) Helmond (JH) '49

Hurk (zie: Waal De) "Hardi!" zi De Waal, en hij scheet zoft.

hussel *Onder hussel staan. Onder de geboden staan; De eerste roep gehad hebben; in onder-trouw zijn. (Zie ook: gilde.)* Oost-Brab. (Bi) '40

hussen (zie: wat eten -4-) *Hussen mee lange starten.*

huts *Ze mit den huts hebben. Ze met hopen hebben. Volop hebben. (Zie ook: bussel.)* Tilburg (D) '16

hutspot (zie: wat eten -3-) *Hopstruif met kermis-keerskes.*

huur (zie: maart -19-) *Veur den eurste mert moeten de bojen zèn op den herd, anders zèn ze geen schup onder d'r kont werd.*

huwelijk (zie: top -2-) *Als 't dondert in de kale top, dan voert de boer zijn orten op.*

huwelijk -1- *Dat wordt 'n huwelijk of 'n trümùlt.* Dat wordt een huwelijk of tumult. Een lang-durige verkering leidt tot een huwelijk of tot ruzie. Kempenland (B) '58

huwelijk -2- *Een huwelijk zonder kinderen is een kermis zonder viool. Spreekwoordelijke verge-lijking. Variant: ... als èrpels zonder saus* (Eindhoven '84). (Zie ook: struif -1-) Nederwetten (S) 1892

huwelijk (zie: koe -28-) *Een koe met de baat verkopen.*

huwelijk -3- *Voor een tweede huwelijk mag de man niet langer vrijen als een erwt van de trap valt. Voor een tweede huwelijk mag de man niet langer vrijen dan een erwt van de trap valt. Bij een langdurige vrijage zou hij gemakkelijk te ver kunnen gaan. Zundert (VD) '75*

i

ieder *Ieder 't zijne, mèr de duvel niks. Ieder het zijne, maar de duivel niets. Varianten: ... en de kaoi (slechte mensen) niks; ... dan hè de kaoi niks (Leende '50); ... en de kaoie ervan delen (Tilburg '68); Ieder wa en den oebert niks (Bergen op Zoom 1892). (Oebert komt van het jongensspel flikken, een spel met centen. Zeer vaak blijft er voor de laatste, als men met velen is, weinig of niets over, en die laatste noemt men buiten den oebert.) Alg. Brab. '87*
ieder *Ieder zurregt vur z'n eigen en de geit vur de romme. Ieder zorgt voor zichzelf en de geit voor de melk. (Humoristische toevoeging.) Alg. Brab. '87*

ieder (zie: boer -70-) *Iederen boer kust zijn wijf op zijn manier.*

iedereen (zie: vuur -2-) *Daar kan geen vuurke branden of alleman komt er zich aan warmen.*

iedereen (zie: geluk -6-) *Het geluk is niet uit de wereld, maar 't dient alleman niet.*

iepert *In z'nen iepert kruipen. In zijn iepert kruipen. 1. Naar bed gaan; 2. zich terugtrekken. Variant: ipv iepert: ieper, upper, opper. (Ieper dialectisch voor opper; ieperman = opperman (Kempensland '58).) (Voor 1. zie ook: emmer -5-) Tilburg (TT) '69*

iets (zie: wijf -1-) *"'t Is altij iet", zei 't wijfke, "d'n ene is nie goed gezeten en de ander is nie goed gescheten."*

iets (zie: kraai -5-) *Een vliegende kraai vangt iet, een zittende niet.*

ijs (zie: Uilenspiegel -3-) *"Daar 't rookt, is 't warm", zei Uilenspiegel, en hij blaasde aan een paardestront.*

ijs (zie: balk -1-) *"Daor zèn gin balken onder", zin de Jood, èn ie zakte dur 't ijs.*

ijs (zie: schaap -1-) *"Ik zal eens een schaap gaan stelen", zei de vos, en hij zat met zijn staart in 't ijs gevoren.*

ijs (zie: tijd -1-) *"Tij genog" laat 't koren op 't veld en dorst den boekent op 't ijs.*

ijs (zie: aap -2-) *'n Aop zien neuken op glad ijs.*

ijs (zie: ijzel) *Al is de ijzel nog zo koud, na drie dagen valt hij toch van het hout.*

ijs (zie: slijk -1-) *Als 't sneeuwt op 't slijk; is er vries op den dijk.*

ijs (zie: Lichtmis -1-) *Als Maria haar kerkgang doet met warme zonneschijn; er zal meer sneeuw, ijs en vorst dan van te voren zijn.*

ijs (zie: Martinus Sint -1-) *Als met St Maarten (11 november) de ganzen op 't ijs staan, moeten ze met Kerstmis door 't slijk gaan.*

ijs (zie: water -5-) *As 't watter valt, kraakt 'et is.*

ijs (zie: als -3-) *As as meel waar en stront stroop, dan ate we alledaag pannekoek.*

ijs *Boolijs, kraakijs, valde erin, dan worde wijs. Boolijs, kraakijs, val je erin, dan word je wijs. (Boolijs, bomijs = ijs waaronder weinig water staat.) Varianten: Bomijs, kraakijs, valde erin, dan worde wijs (Valkenswaard '85, Veldhoven '88); Kraakijs is geen breekijs (Alg. Brab. '87). Oss (DW) '49*

ijs *Iemend op et ijs laeie. Iemand op het ijs leiden. Iemand erin luizen, vooral bij een koop. Varianten: Iemand onwetend op het ijs leiden (Schijndel '40); Iemand op het ijs brengen en dan laten slipperen = iemand in moeilijkheden brengen en dan in de steek laten (Oost-Brab. '40). Kempensland (B) '58*

ijs (zie: koud -3-) *Koud zijn als 'ne kikvors.*

ijs (zie: koud -4-) *Koud? Als de boeren ijs melken dan is het pas koud!*

ijs (zie: lopen -3-) *Leupen as 'n geitje over 't gevroot.*

ijs (zie: koe -39-) *Met de koeien van het ijs zijn.*

ijs (zie: Matthias Sint -1-) *Met Sinte Mathijs (24 februari) was er geen ijs en den 25en mert reed Jan de Werd met kar en perd over den Bommelsen werd.*

ijs (zie: schroef) *Nie mee losse schroeven op 't ijs gaon.*

ijs (zie: water -12-) *Nie te veul kaaw watter dringke: kriedde bloemme op owen baajk.*

ijs (zie: regen -4-) *Reegen op St Denijs (9 oktober) natte winter, weinig ijs.*

ijs (zie: Matthias Sint -3-) *Sinte Mathijs gôit 'ne hete steen deur 't ijs.*

ijs (zie: Matthias Sint -4-) *St Mathijs vindt ijs of brengt ijs.*

ijsheiligen (zie: boon -4-) *Bône hoevde nie te zette vêur de aishaailge; dan stôn ze mar te pratte of te bevrieje.*

ijzel *Al is de ijzel nog zo koud, na drie dagen valt hij toch van het hout. Weersvoorspelling. Als er zich 's winters rijp (ijskristallen) gevormd heeft, wordt de temperatuur milder en gaat het dooien. Varianten: Ijs op het hout, wordt gin drie dagen oud; ipv ijs: rijp. (Zie ook: vriezen.) Alg. Brab. '87*

ijzel

ijzel *Ijzel op den kalen tak is koren in den zak. Ijzel op de kale tak is koren in de zak. Boerenregel. (Koren groeit beter na een strenge winter.)* Alg. Brab. '80

ijzer -1- *De ijzers afgelegd hebben. Dood zijn. (Zie ook: Beemd.)* Etten (Ley) '87

ijzer (zie: hoed -5-) *Den èzeren hoed op gehad hebbe.*

ijzer -2- *Het ijzer onder den hoef nagelen. Het ijzer onder de hoef nagelen. Iets regelen.* Kempenland (JRS) 1883

ijzer -3- *Niks kunne laote ligge, as heet èzer en meulesteen. Niets kunnen laten liggen dan heet ijzer en molenstenen. Alles kunnen gebruiken.*

Variant: *ipv heet: gloeiend. (Zie ook: teen -2-, winter -4-.)* Alg. Brab. '87

ijzer (zie: paard -42-) *Van werken gaan de beste pèerden kapot, en die hebben nog wel ijzer onder de voeten.*

ijzerdraad (zie: hooi -9-) *Hij moest hooi lusse, konnie op stal gaan staan en pijltjes pisse.*

ik *Ikke, ikke èn de rest kan stikke. Ik, ik en de rest kan stikken. Een egoïst.* Alg. Brab. '87

ik *Met 'nen ik en 'nen gij naaien. Met een ik en een jij naaien. Met grote steken iets aan elkaar naaien. (Zie ook: pin -4-.)* Alg. Brab. '87

imker (zie: Lichtmis -2-) *Als men op Lichtmisdag met een brandende kaars om 't huis kan gaan, drinken de biemannen 'n fles.*

imker (zie: Lichtmis -4-) *Als met Lichtmis de zon schijnt op de toren, zijn de bijenvolken verloren.*

inbeelding (zie: verbeelding) *Verbeelding is erger dan de derdedaagse koorts.*

inbrengen (zie: breekspel) *Ergens een breekspul inbrengen.*

inbrengen (zie: brief) *Niets te lezen hebben als lege briefkes.*

induwen *Ze zon 't er veur en achter indouwe. Ze zouden het er voor en achter induwen. Ze zijn erg inhalig. (Zie ook: baat.)* Schijndel (Bi) '40

ingaan -1- *'t Gaat erin als gesneden ham. Het gaat erin als gesneden ham. Spreekwoordelijke vergelijking. Het gaat erin als koek. (Zie ook: ingaan -2-, tand -2-.)* Aarle-Rixtel (VB) '76

ingaan -2- *'t Gaat erin als snevel in een kaailegger. Het gaat erin als jenever in een stratenmaker. Spreekwoordelijke vergelijking. Het valt goed in de smaak. (Kaailegger = keienlegger, stratenmaker.) (Zie ook: ingaan -1-.)* Tilburg (TT) '70

ingaan (zie: mond -7-) *Er wordt niet zoveel gezondigd dur wè de mond ingaot, ès wetter uitkomt.*

ingaan -3- *Er zo diep ingaan as e pèrd in nene zomersen dag kan lope. Er zo diep ingaan als een paard op een zomerse dag kan lopen. Spreekwoordelijke vergelijking. Kaartterm.*

Verliezen bij het spel. (Zie ook: afgang.) Oost-Brab. (Bi) '40

inhangen *Het zal er veur oe inhangen. Het zal er voor je inhangen. Er hangt iets boven je hoofd.* Alg. Brab. '87

inhebben (zie: morgen -2-) *'t Hè wè in, voordat ze 's morgens op de keien staon.*

inhebben (zie: wereld -8-) *Hij ha de wereld nog in 'm.*

inhoud *De inhoud is beter as de veurrede. De inhoud is beter dan de voorrede. Het valt mee; het resultaat is beter dan het werd voorgesteld. (Zie ook: Breda.)* Lierop (Bi) '40

inkopen *Ingekocht hebben. Een baby gekregen hebben. (Zie ook: aftellen.)* Oost-Brab. (GW) '86

inkt (zie: pen) *Roepen om pen en inkt.*

inleggen *Inleggen is mutserd maake. Inleggen is mutsaard maken. Een goed begin is het halve werk; succes is afhankelijk van de zorg die in het begin aan een zaak besteed wordt. Variant:*

Goed ingespannen is half gereden. (Inleggen = rijshout bij elkaar leggen om het later te binden tot bossen.) (Mutsaard = takkenbos.) (Zie ook: kietelen -2-, laden -3-, varken -4-, zepen.)

Kempenland (B) '58

inpikken (zie: winter -4-) *Pik in, 't is winter.*

inschieten *'t Schiet erin as 'nen lul in 'n widduw-vrouw. Het schiet erin as een lul in een weduwe. Spreekwoordelijke vergelijking. Het gaat van een leien dakje. Varianten: ... als 'n bezem in 'n plukselkuil (Bergeijk '80); ... als een dominee in de hel (Valkenswaard '87); ... als een advocaat in de hel; ipv inschieten: invliegen, ingaan. (Inleggen = rijshout bij elkaar leggen om het later te binden tot bossen.)* Alg. Brab. '87

inslaan (zie: koek -4-) *De koek sloeg in.*

inslaan (zie: roe -3-) *Er 't roeike ingeslaan hebbe.*

inspannen (zie: kar -15-) *Span de kaar in.*

insteken (zie: balkenbrij) *Wie op 'n aander bulling eet, die weet nie wat erin steekt.*

intrappen (zie: schoen -7-) *Overal intrappen met grote schoen.*

intrek *Z'n intrek geven. Zijn intrek geven. De burens trakteren die met de verhuizing geholpen hebben. (Zie ook: overtrek.)* Alg. Brab. '58

introuwen *Introuwe en in bed piesen is mar efkes wèrm. Introuwen en in bed pissen is maar even warm. Als men na het huwelijk bij de ouders gaat inwonen, komt er vaak ruzie. Varianten: Intrawe iz 't sèllevde az in ow boks pisse, 't is már èfkes wèèrm (Gemert '77); Trouwen is net als in oew broek schijten: in 't begin is 't werm, maar dan begint 't te skrijne (Sint-Oedenrode '84); Trouwen is efkes werm, net as in de boks pissen (Oost-Brab. '86). (Zie ook: geld -9-.)* Oost-Brab. '78

introuwen *Intröwe en onweer kan nie beschreve woorre. Introuwen en onweer zijn niet te*

beschrijven. (Zie hiervoor.) Varianten: *ipv kan niet beschreven worden: zijn niet te beschrijven* (Peelland '87); *Intraowe èn onweer gif alt' gedonder* (Maaskant '86); *Intröwen en onweer dā deug gee van baeie, want et een sleu naor binne en et andere naor bôte* (Oostelbeers '58); *De weerlicht en de'n introuw hebben ze nog nooit kunnen beschrijven* (Den Bosch '54). Oost-Brab. '87

introuwen (zie: *Nistelrode*) *Op ze Nisselroois trouwe.*

inzitten (zie: *gehad hebben*) *'t Gehad hebbe krèk ès den os.*

item *'t Is 'nen item. Het is een item. Het is een hele verzameling. Hoeven (Ve) zj*

Izaak *Izaak gezien hebben. Zestig jaar geworden zijn. Breda '81*

j

ja (zie: nee) 't Nee hedde en 't ja kunde krijgen.

jaar (zie: kind -2-) "Platte kijnder zen 't hêndigste", zin Klaar, èn ze kriegj ieder jaor 'ne klèine.

jaar (zie: koe -5-) 'n Koe schijt in een keer meer as zeven mussen in een jaar.

jaar (zie: dorp -1-) 't Is 'n slecht dorp, wor 't mer enne keer in 't jaor kermis is.

jaar (zie: wilgehout) *Al wie loopt op wilgehout, die wordt honderd jaren oud.*

jaar (zie: Benedictus Sint) *Als op St Benedictus (21 maart) de wind in het noorden staat, blijft hij daar zes weken staan.*

jaar -1- *As 't jaor nie dient, teelt de boer niks. Als het jaar niet meewerkt, teelt de boer niets.*

Boerenwijsheid. De boer is gedurende het gehele jaar afhankelijk van het weer. (Zie ook: jaar -6-.) Oost-Brab. (Bi) '40

jaar (zie: kermis -2-) *De kermis kôm't mar eens in 't joor, mar Paosen alle honsgezek.*

jaar (zie: kruk) *De krukken van Napoleon krijgen.*

jaar (zie: oven -1-) *De oven van lieverkoekjes is ingevallen.*

jaar (zie: donder -2-) *Donder op 'n kaole dore, is d'n halve zommer verlore.*

jaar -2- *De's binnen 't jaor 'ne jonge zoon. Dat is binnen het jaar een jonge zoon. Als een kind dat bij de vader op de knie zit, hem nat plast.*

(Zie ook: drinkgeld.) Sint-Oedenrode (J) 1900

jaar (zie: dag -11-) *Een dag lache en 'n jaor schreuwe.*

jaar -3- *Een jaar is maar een koolwas lang. De tijd gaat snel. (Kolen groeien zeer snel.) (Wassen = groeien.) Leende (EOB) '87*

jaar (zie: ooi) *Een jonge ooi en een oude ram, geeft ieder jaar een lam.*

jaar -4- *En ieder jaar dan krijgt hij weer een hongerkind, van honger als jonge honden negen dagen blind.*

(Restant van een weversliedje, dat duidelijk de armoede van de wever aantoonst.) (Zie ook: erwt -3-.) Helmond (Sp) '34

jaar -5- *Er nie langer werken dan een Antwerps jaor. Er niet langer werken dan een Antwerps jaor. Het in een betrekking niet lang uithouden. (Gewoonlijk is het een periode van zes weken.) (Zie ook: hennebroedse.) Alg. Brab. '87*

jaar (zie: gelijk -4-) *Gelijk goed, gelijk bloed, gelijke jaren zijn de beste paren.*

jaar (zie: maart -6-) *Gift de Mèr'tsmònd al volop*

nakend gedonder, dan is 'ne witte Pòsse dè jaor gin wonder.

jaar (zie: maart -8-) *Heb ik maartje nog 'n jaartje.*

jaar -6- *Het gaat er niet gelijk in 't jaor veertig. Het gaat er niet zoals in het jaar veertig. 1. Het jaar '40 schijnt gunstig voor de boeren geweest te zijn, of dat 1840, 1740 of een andere '40 is,*

*weet men niet te zeggen. Variant: *Het spien d'r nog erger as in 't jaor '40, en toen was er niks te doen**

2. veel drukte om niets (Eindhoven '83). (Spien = spande.) (Voor 1. zie ook: jaar -1-; voor 2. zie ook: aanslaan.) Bergeijk (P) 1894

jaar (zie: hondsdagen) *Hondsdaag (19 juli-18 augustus) mi heel veul reege, dan komde de koiste tééje tege.*

jaar (zie: dak -4-) *Iemand op z'n dak komen met 'nen roeiwis, waar de nachtegaal al zeven zomers op heeft zitten speulen.*

jaar -7- *In 'n vol jaor geboren zijn. In een vol jaor geboren zijn. Royaal zijn. (Zie ook: baard -4-.) Oost-Brab. (Bi) '40*

jaar -8- *In 't jaor nul, toen de eksters nog gèên kont han en dêur d'r ribben skete. In het jaar nul, toen de eksters nog geen kont hadden en door hun ribben scheten. Niet te bepalen*

*tijdstip in het verleden. Varianten: *In 't jaor één toen d'òle(uilen) preekte (Kempenland '58);**

ipv één: nul (Bergeijk 1894); ... toen de ossen nog mi hunne stert beulden (Oost-Brab. '78);

Jao vruugger toen de êksters nôch gin kónt hán èn dör d'r ribbe skeete (reactie op vruugger) (Gemert '87);

In 't jaor 0 toen de uilen preekten (Oost-Brab. 1892). (Zie ook: tijd -8-; voor het beeld zie ook: tijd -12-.) Gemert (PV) '82

jaar (zie: meel) *Méleke ouwe, brooike kouwe, kan een man in het jaor méér onderhouwe.*

jaar (zie: heg -4-) *Nog over een drie jaorse heg kunnen pissen.*

jaar (zie: nieuwjaarsnacht) *Néijjoorsnaacht rusteg èn kloor, dan kredde veul kans op 'n hee:l goei nééj joor.*

jaar -9- *Over honderd jaar hebben we toch een geitekop. Over honderd jaar zijn we allemaal dood.*

*Variant: *ipv geitekop: doodskop (Oost-Brab. '87). Tilburg, Best '87**

jaar -10- *Uit 't jaor blok zijn. Uit het jaar blok zijn. Ouderwets zijn. Varianten: *Uit 't jaor stillekes (Kempenland '85);**

Uit den tijd van de

jaar

houteren gulden (Oost-Brab. '87). (Zie ook: *delu-
vie*.) Alg. Brab. '83

jaar (zie: *verstand -6-*) *Verstand kumt mi de jorren,
en de jorren as 't te laat is.*

jaar (zie: *vrouwenraad*) *Vrouweraod is zelden
kaod, maar die 't minste doet, zal 't beste varen.*

jaar (zie: *ezel -8-*) *Wie enen ezel rijdt, moet ook
ieder jaar 'nen koop hout pachten.*

jaar (zie: *onkruid*) *Wie zijn roet een jaar laat staan,
moet zeven jaar uit wieden gaan.*

jaar -11- *Zeven jaar teruggevrijd.* Als een meisje
het afwaswater liet koken. Varianten: *In zeven
jaar niet trouwen tegen iemand die tijdens
het eten aanzat op de hoek van de tafel: in
beide gevallen mocht er in zeven jaren niet
getrouwd worden; ... of binnen het jaar* (Alg.
Brab. '90). (Deze laatste is waarschijnlijk een
recente aanvulling.) Oost-Brab. 1893

jaarmarkt (zie: *ezel -6-*) *Van 'nen ezel over de
halfdeur gewipt zijn.*

jaartal *Van 't jaartal zijn.* Van het jaartal zijn.
In 1900 geboren zijn. Breda '88

jacht *Het te druk hebben met de jacht op geschoten
hazen.* Zich bezighouden met onbelangrijke
zaken. Eindhoven '91

jachthond (zie: *paternoster -2-*) *Liever z'ne pater-
noster zijn as z'n vrouw.*

Jacobus Sint *Mee St Jacob (de mindere, 1 mei)
bloeit 't vlas, al is 't ôk mar 'n haand lank.* Met Sint
Jacob bloeit het vlas, al is het ook maar een
hand lang. Boerenregel. Oost-Brab. (JU) '79

Jacobus Sint *Met St Jacobus (de meerdere, 25 juli)
en Sint An (26 juli) maait Jan en alleman.* Met Sint
Jacobus en Sint Anna maait Jan en alleman.
Boerenregel. Dan is het oogsttijd. Varianten:
Met St Jobik en St An maait alleman (Uden '61);
Met St Jacobus en St An maait alleman (Rosmalen
1892); *St Jacob en St An kommen in den okst
gegaan* (Borkel en Schaft '45); *Me de St-Jaobek
dan is et okst of ze maoken et okst* (Kempensland
'58). (Zie ook: *Barnabas Sint*) Nistelrode (Du) '40

jagen *Jagen, vissen en vrijen, gaat nooit zonder
lije.* Jagen, vissen en vrijen, gaat nooit zonder
lijden. 1. Opmerking als iemand voor stropen
gepakt was en in Oirschot moest voorkomen
(In Oirschot was vroeger een kantonge-
recht.); 2. al deze bezigheden kosten geld.
(Voor 2. zie ook: *duif*.) Kempensland '75

jagen (zie: *hond -37-*) *Liever met andere honden
jagen.*

jagen *Wie een aander jage wil, moet zellef drave.
Wie een ander jagen wil, moet zelf draven.*

Wie een ander wil voortdrijven, moet zelf ook
aanpakken. (Zie ook: *hul -3-*.) Oost-Brab. '79

jager 'n *Jager zonder hond is 'n schooier zonder*

wijf. Een jager zonder hond is als een schooier
zonder vrouw. Spreekwoordelijke vergelij-
king. De hond en de vrouw moeten de buit
binnenhalen. Variant: *... is nog erger as 'n schooi-
er zonder wijf* (Hoogeloon '57). Oost-Brab. '76

jager (zie: *visser*) *Visseren en jegers zèn schotelvegers.
jak 'n Jak hebben.* Een jak hebben. Dronken
zijn. (Zie ook: *bos*.) Den Bosch (Br) '76

Jak *Jak en Joj.* Jak en Jo. Jan en alleman. (*Jak =
Jacobus; Joj = Johannes*.) (Zie ook: *Jut*.) Oost-
Brab. '58

jak (zie: *gaaf*) *Zo gef as moeders jak, hier en daar
'n gat.*

jaloers (zie: *vijlkantig*) *Niks vekaantig zijn.*

jammer (zie: *zonde -7-*) *Jammer is geen zund.*

Jan -1- *"Lekker", antwoordde Jan, "as wèrm pap in
'n kauw boikske!"* "Lekker", antwoordde Jan,

"als warme pap in een koud buikje!" Geeft
uitdrukking aan een aangenaam gevoel. (Zie
ook: *engel -3-*.) Helmond (Sp) '34

Jan (zie: *spul -2-*) *"Spullen fiks, mar centen niks!"
zè Jantje van Hees.*

Jan (zie: *virtuukje*) 't *Ga mee virtuukjes, net as
Jan de kat voeiert.*

Jan (zie: *lierelauw*) 't *Is lierie-leuw, net ès 't hundje
piest.*

Jan -2- 't *Is van Jan schrap me de wortel.* Het is
van Jan schrap me de wortel. Het is van alle
kanten mis. Varianten: *Jan schrap me de wortel
of ik vreet 'm raauw* (Oost-Brab. '88); *Boer schrap
me de wortel of ik vreet ze raauw* (Megen '40).
Oost-Brab. '87

Jan -3- *Boven Jan zijn.* Kaartterm. 1. Bij het
kruisjassen boven de 50 punten zijn, meer
dan de helft die men moet of kan halen; 2. de
grootste moeilijkheden te boven zijn. Variant:
Onder Jan zijn 3. het niet gehaald hebben. (Voor
1. zie ook: *huishouden*; voor 2. zie ook: *kind -30-
koe -39- lek -1- riem, roe -2-, rui, stoom, wilgentak,
winnen*.) Alg. Brab. '87

Jan (zie: *markt -3-*) *Daags nao de mert komen, net
as Jan mee z'n eksters.*

Jan -4- *Een Jan Zeuven.* Een Jan Zeven. Een be-
weter. (Zie ook: *God -18-*.) Tilburg (TT) '73

Jan (zie: *Christus*) *Kristus Jan Marante, bit für de
klante, bit für onze Jan, dèt ie gowt pissen èm poeppe
kan.*

Jan (zie: *Jacobus Sint*) *Met St Jacobus (de meerde-
re, 25 juli) en Sint An (26 juli) maait Jan en alleman.*

Jan -5- *Op z'n Jan boerenfluitjes.* Op zijn Jan
boerenfluitjes. Zonder orde of regelmaat.
Variant: *... z'n boerenfluitjes.* Alg. Brab. '87

Jan (zie: *Beer -8-*) *Zo kan Jantje de Beer het ook.*

Jan de Klos (zie: *liefde -3-*) *De liefde is niet blind,
mar ze verrekt 't da ze kijkt.*

Jan de Koe (zie: geweld) *Me geweld kunde wel 'n os nog stiere.*

Jan de Korst (zie: dorst) *Ga mar naor Jantje van der Horst, die hi 'n hundje en die pist vur vijf centen in oe mundje.*

Jan de Wasser *Dat weet dadelijk de hele Jan de Wesser. Dat weet dadelijk de hele Jan de Wasser. Dat weet dadelijk de gehele wereld. (Jan de Wasser is een sullige figuur, een man die thuis het werk van de vrouw doet; vooral bekend door de 18de-eeuwse kinderprent voorstellende het verkeerde huishouden.) Mierlo (S) 1892*

Jan Donders (zie: vink) *Hij beslècht Leyten's vink, hij leert achteruit.*

Jan Hen (zie: wereld -1-) *"De wirreld is 'n kiepe-kooi", zin Jan Hen, "de bovenste beskijen altèd d'onderste."*

Jan Hensen *Achter Jan Hensen liggen. Dood en begraven zijn. (Het kerkhof van het Tilburgse stadsdeel Heikant lag achter de boerderij van ene Jan Hensen. De boerderij is inmiddels verdwenen.) (Zie ook: Beemd.) Tilburg '87*

Jan Koolen *Hij is de rëke Jan Koolen. Hij is de rijke Jan Koolen. Het gaat hem goed. (In Tilburg, Eindhoven en Middelbeers zegt men te weten wie Jan Koolen was. De figuur is echter in geheel Noord-Brabant en daarbuiten bekend.) Varianten: Gij beslecht (lijkt op) de rijke Jan Koolen; Rijk zijn as (de rijke) Jan Koolen (Oost-Brab. '75); Unne rijke Jan Koolen; Och erme Jan Kole, hier hedde 'n kwartje = een troostend woord (met een knipoog naar een huilend kind) (Gemert '75); Dè's de rijke Jan Kock (Someren '87). (Zie ook: kont -22-, lopen -1-) Tilburg '86*

Jan Lije (zie: denken -1-) *'t Maar denken, zoals Jan Lijne zijne kneuter.*

Jan Pigge (zie: geit -5-) *De geit van Jan Pigge.*

Jan Rap (zie: neus -6-) *Daar hoeft nie iedereen zijn neus over te smuten.*

Jan Rap *Met Jan Rap en zijn moer. Met Jan Rap en zijn moeder. Met Jan Rap en zijn maat. Tilburg (TT) '68*

Jan Schiet (zie: brood -20-) *Gin brood, gin botter, och God, ach God, och God.*

Jan Sint (zie: avond -1-) *"'t Is niks as ovent en mèrge", zin 't wèfke, en 't was St Jan (24 juni) in de zomer.*

Jan Sint (zie: gerstmaand) *Als 't den eersten van garstmaand regent, dan wordt de turf niet droog, al hangt gij hem aan 't spits van den toren.*

Jan Sint (zie: donder -2-) *Donder op 'n kaole dore, is d'n halve zomer verlore.*

Jan Sint (zie: kool -7-) *Plant men kôl in mei, ze*

worden zo groot als een ei, maar plant men ze met St Jan (24 juni), dan zo groot als een wan.

Jan Sint (zie: komen uit) *Uit de liste mis komen en van niks weten.*

Jan van Bartele *Alles sal reg kom... behalve Jan van Bartele, die leeft nog en is krom. Humoristische aanvulling op een bekende zegswijze. Bergeijk (WBS) '45*

Jan van der Aa (zie: uier -1-) *"'t Is krèk d'uiet", zee Sjaok, "anders is 't hendig zat, 'n geit maoke."*

Jan vd Horst (zie: dorst) *Ga mar naor Jantje van der Horst, die hi 'n hundje en die pist vur vijf centen in oe mundje.*

Jancken *Jancken als een varken dat geslacht wordt. Spreekwoordelijke vergelijking. Erg huilen, gillen. Variant: Te keer gaan ès 'n vèrke dè geringd wordt. (Zie ook: heilige -1-) Alg. Brab. '87*

Jans (zie: vlees -1-) *"Het vlees is zwak", zei tante Ka, en ze kocht een ijzeren beha.*

Janskerk *De St Janskerk staat in brand. Er is grote drukte. (Zie ook: navigatie.) Heusden (Bi) '40*

Jantje Marinus *Hartstikke Jantje Marinus zijn. Dood zijn. (Jantje Marinus had in Tilburg een café in het begin van deze eeuw.) (Zie ook: Beemd.) Tilburg (TT) '70*

januari (zie: februari -6-) *Fip zei: "Als ik de macht had van Jan, dan liet ik de struifbevrozen in de pan."*

januari -1- *Januari komt ons verklaren dat men turf en hout moet sparen, want daarna komt nog een tijd dat men op de schaatsen rijdt. Weersvoorspelling. In januari moet men niet denken dat de winter al voorbij is. Variant: ipv januari: februari. (Zie ook: Matthias Sint -1-) Alg. Brab. '87*

januari -2- *Januari zonder regen brengt den boer 'n zegen. Januari zonder regen brengt de boer een zegen. Boerenwijsheid. Alg. Brab. '87*

januari -3- *Knapt Januari nie van de kauw, dan zitte in de zomer in de rouw. Knapt januari niet van de kou, dan zit je in de zomer in de rouw. Oogstvoorspelling. (Rouw = rouwen = in de betekenis van treuren omdat de oogst tegenvalt.) (Zie ook: Antonius Sint -1-) Kempenland '63*

Janus *'t Is daar gouden Janus in de vetpot. Het is daar gouden Janus in de vetpot. Ze hebben daar alles in overvloed. (Zie ook: gras -1-) Bergeijk (Re) '60*

Janus (zie: alles -4-) *Alles is kits: de kachel op bed en de kleine in de kolenbak.*

Janus (zie: Heer OL -7-) *Ge kunt hem wel wijsmaken dat OL Heer Hendrik hiet en in de hei klot sta te steken.*

Jaon Kok (zie: boer -75-) *Ons boere paast alles, want we zijn rond van aachtere.*

Jaoneke (zie: alles -4-) *Alles is kits: de kachel op bed en de kleine in de kolenbak.*

Jaones (zie: markt -3-) *Daags nao de mert komen, net as Jan mee z'n eksters.*

jas -1- 'n *Gekeerde jas wordt weer gauw vaal.* Een gekeerde jas wordt weer gauw vaal. Bij iemand die om de partner van geloof verandert, zit het niet diep. (Vroeger werd kleding als die er aan de goede kant afgedragen uitzag, losgetornd en opnieuw in elkaar gezet, nu met de verkeerde kant boven.) Varianten: *ipv vaal: vuil, kaal* (Oost-Brab. '90); *'n Omgekeerde jas is nie veul: ... , zei de Jood* (Eindhoven '50); *Z'n jaske omdraaien* 1. van mening veranderen; 2. de heersende mening napraten (Waalre '88). (Zie ook: *vuur* -13-; voor 2. zie ook: *wind* -15-.) Oost-Brab. '89

jas (zie: boer -19-) *'nen Boer moet 't mi de jas aon verdiene.*

jas (zie: hemd -1-) *'t Hemd zal te kort zèn.*

jas -2- *'t Jeske öttrekke.* Het jasje uittrekken. *Een toontje lager zingen.* Kempenland (WBS) '45

jas -3- *An minne jas geen gouwe kneup.* Aan mijn jas geen gouden knopen. 1. Ik wil geen uniform dragen; 2. ik hou niet van flauwekul. (Voor 2. zie ook: *lijf*.) Asten (HD) '87

jas -4- *De houten jas aanschieten.* Sterven. Variant: *ipv houten: houteren* (Tilburg '48). (Zie ook: *aardappel* -7-.) Tilburg (TT) '72

jas -5- *Ene neije jas geve.* Een nieuwe jas geven. Bekeuren, verbaliseren. (Zie ook: *broek* -16-.) Kempenland (B) '58

jas (zie: februari -7-) *Groeit mi februari 't gras, mi Pase 'nen dikke jas.*

jas -6- *Het is een jas kaauwer.* Het is een jas kouder. Het is veel kouder. Variant: *Het scheelt een jas.* Alg. Brab. '87

jas (zie: schenk -3-) *Ik gooi nog mi jouw schenk de note uit de boom.*

jas -7- *Z'ne jas vatten.* Zijn jas pakken. Zijn ontslag nemen. (Zie ook: *dak* -5-.) Tilburg (TT) '73

jas (zie: blauw -4-) *Zeg blouwe, lit er toch nie zo flow te dowe, want anders gooj ik oe mi spow op oe mouw van oew pouw-blouw jeske.*

jen (zie: Mie) *"t Is wel", zei Mie, en ze had maar eens gedanst.*

jenever (zie: ingaan -2-) *'t Gaat erin als snevel in een kaailegger.*

jenever -1- *De snevel komt hem de ogen uit.* De jenever komt hem de ogen uit. De ogen zijn waterig ten gevolge van het vele drinken. (Zie ook: *bier* -3-.) Oost-Brab. '87

jenever (zie: geldbuidel) *Een geldbuil, een fles snevel en een jonge meid kun je nooit alleen laten.*

jenever (zie: hart -9-) *Kom an m'n hart, want ge ruukt nor snevel.*

jenever -2- *Naar de snevel stinken als 'nen frater naar snuf.* Naar de jenever stinken als een frater

naar snuiftabak. Spreekwoordelijke vergelijking. (De fraters van Tilburg, congregatie der fraters van O.L. Vrouw, Moeder van Barmhartigheid, gesticht in 1844, stonden bekend om het gebruik van snuiftabak.) Tilburg (TT) '71

jenever -3- *Snevel en tranen geven geen vlekken.* Jenever en tranen geven geen vlekken. Het is beter zijn leed uit te huilen. (Leed slijt en een roes kan men uitslapen.) Tilburg, Eindhoven '89

jeneverbes (zie: meitak) *De meitak steken.*

jeugd *Wie zijn jeugd op hout verslijt, zeker 'n lang leven leidt.* Wie zijn jeugd op hout verslijt, zeker een lang leven leidt. Een eenvoudige jeugd waarborgt een lang leven. (Met hout zijn de klompen bedoeld.) (Zie ook: *voet* -1-, *wilgehout*.) Aarle-Rixtel (VB) '76

jeuk -1- *Daor geen jeuk is, daor krabde niet.* Waar geen jeuk is, daar krab je niet. Geen gevolg zonder oorzaak. Varianten: *... valt niks te krabben; ... hoejde nie te krabben; ... valt niks te krassen;* *ipv krabben: schobben* (Oost-Brab. '89); *Jeuk hebben en er niet aan kunnen krabben* (Eindhoven '90). (Zie ook: *moeite, schurft* -2-.) Oost-Brab. '87

jeuk -2- *De jeuk is erger ès de pènt.* De jeuk is erger dan de pijn. Een vrouw (weduwe) die graag wil (her)trouwen. Alg. Brab. '87

jeuk -3- *Echte jeuk kregde pas op oew achttiende.* Echte jeuk krijg je pas op je achttiende. Tegen kinderen die over jeuk klagen. Variant: *Jeuk kredde pas as ge achttien bent* (Eindhoven '90). Oost-Brab. (Sw) '90

jeuk -4- *Jeuk en weelde kunde nie lije, pènt en ermoei moete lije.* Jeuk en weelde kun je niet lijden, pijn en armoe moet je lijden. Men kan de weelde niet verdragen zomin als de jeuk.

Varianten: *... en mèè z'n tweeje kaande meer èerre-moei lèije az-alleen* (Gemert '67); *Pijn en ermoei kunde verdragen, mer jeukt en waelde zijn nie te lijen tegen iemand die klaagt, er zijn altijd nog erger zaken* (Oost-Brab. '87); *... màr aan jeuk en weelde gee 'n mens kapot* (Helmond '87); *Jeuk en weelde zijn niet te lijen = het goede leven niet aankunnen* (Eerde '40). Oost-Brab. '67

jeuk -5- *Jeuk in de maag hebben.* Honger hebben. (Zie ook: *honger*.) Oost-Brab. (S) 1892

jeuk (zie: wat zijn) *Ut is wat, mi 't kiendje z'n gat en gin luiers.*

jeuken *Daor jeuket em nie.* Daar jeukt het hem niet. Daar zit het hem niet. Tilburg (D) '16

jeuken (zie: schrijven) *Het staat geschreven en gedrukt, men moet krabben waar het jeukt.*

Jezus (zie: Christus) *Kristus fan Marante, bit fûr de klante, bit fûr onze Jan, dèt ie gowt pissen èm poeppe kan.*

Jezus (zie: lopen -4-) Lopen als 'n stalen Jezus.

Jo (zie: Jak) Jak en Joj.

Job Sint St Job (10 mei) kent z'n volk. Sint Job kent zijn volk. Soort zoekt soort. Variant: Job kent z'n volk. (Zie ook: geld -7-) Oost-Brab. '76

Job Sint (zie: boon -5-) Wie bonen wil eten, moet St Job (10 mei) niet vergeten.

jodenkerk "Als 't waar is", zeggen ze in de jodenkerk. "Als het waar is", zeggen ze in de jodenkerk. Hiermee wordt twijfel uitgedrukt aan de waarheid van een bewering. Variant: ipv zeggen: zingen. (Zie ook: aap -3-) Tilburg (AM) '84

jodenkind Er is een jodenkind geboren. Men spreekt gelijktijdig en zegt hetzelfde. (Zie ook: sterven -6-) Alg. Brab. (Brab) '37

jodenmeid De jodenmeid speulen. De jodenmeid spelen. De enige zijn in het gezin, die niet vast. Tilburg (Kn) '50

Joef (zie: duivel -7-) 't Is of er den duvel mee speelt.

joerek (zie: scheel -2-) Scheel kijken als een gauw-dief.

Johannes Sint (zie: weer -7-) 't Weer met St Jan (24 juni) houdt dertig dagen an.

Johannes Sint -1- Bidt vóór St Jan (24 juni) voor regen, anders komt hij ongelegen. Bidt vóór St Jan om regen, anders komt hij ongelegen. Weerspreuk. Varianten: *Vur Sunt Jan réégen'et nie hendich chenoech* (niet gauw genoeg), *nò Sunt Jan gaawèèchtech* (gauw) *teveul* (Maaskant '58); *Vur St Jan moette um règen bidde, nao St Jan kumt ie van eiges* (Oost-Brab. '78). (Zie ook: regen -1-) Kempenland (H) '63

Johannes Sint -2- Maaien voor St Jan, kan alleman, maar na St Jan, alleen de man die maaien kan. Boerenregel. Voor Sint Jan is gras maaien met de zeis gemakkelijker dan daarna wanneer het taai is. (Zie ook: Barnabas Sint) Kempenland (Kr) '83

Johannes Sint -3- Mee St Jan nieuw èrepel in de pan. Met Sint Jan nieuwe aardappels in de pan. Boerenregel. (Zie ook: week -1-) Eersel (ADK) '69

Johannes Sint -4- Mee St Jan is de melk in de kan. Met Sint Jan is de melk in de kan.

Boerenregel. Dan werd vroeger de meeste melk gemolken. Oosterhout (ABT) '87

Johannes Sint -5- Met St Jan staak en rang even lang. Met Sint Jan staak en rank even lang. Boerenregel. Op vierentwintig juni is de hop uitgegroeid. (Uit de tijd van de bloeiende hopcultuur in Vlijmen.) Langstraat (MGT) '54

Johannes Sint -6- Na St Jan moeten de heggen geknipt worden. Boerenregel. (Vanwege het Sint-Jansschot; zo noemt men de jonge scheuten die dan nog verschijnen aan boom en struik.) (Zie ook: scheut -1-) Kempenland (H) '63

Sint-Janstros:
Sint-Janskruid,
Spaans gras,
Korenbloemen,
Lieve mennekes,
Veldbloemen

zie: **Johannes Sint**

Johannes Sint -7- Op St Jan is 't nooit onweer. Met Sint Jan is het nooit onweer. Weerspreuk. Gestel (S) 1892

Johannes Sint -8- Voor St Jan moet de selderij gezet worden, anders schiet hij door. Voor Sint Johannes moet de selderij gezet worden, anders schiet hij door. Boerenregel. Wintelre (H) '63

Johannes Sint -9- Wie poolt vóór St Jan is een hongerachtig man. Wie de aren pelt vóór Sint Jan is een hongerig man. Boerenregel. Dan was de oude oogst op; men mocht pas na Sint Jan beginnen met oogsten. (Zie ook: gewrongene.) Aarle-Rixtel '76

jong (zie: moeder -1-) 't Is één moers jong.

jong (zie: kind -8-) 't Jong is al vervloekt, èr dè't geboren is.

jong (zie: kind -9-) 't Zèn de slechtste jong nie, die d'n aord hebbe naor d'aauw.

jong (zie: ei -7-) Aier of jong!

jong (zie: oud -1-) Als je niet oud wil worden, moet je je jong laten hangen.

jong (zie: ekster -2-) As 'n ekster vlugge jongen heeft, zet-ie ze op de rand van het nest.

jong (zie: paard -12-) Beter een oud paard kapot als een jong bedorven.

jong (zie: kind -15-) Die jong lope as skaop in 't wild.

jong (zie: oud -3-) Hoe ouder, hoe lotter, hoe jonger, hoe zotter.

jong (zie: vrouw -19-) Jong en gezwak, drie met gemak, oud en stijf en nog geen wijf.

jong (zie: knap) Mi knap, rijk en jong zijn er drie mee gediend.

jong (zie: oud -5-) Wor gen oud is, is ok gen nieuw gewèst.

jong (zie: kind -35-) Z'n jong nog nie groot hebben.

jonge (zie: kind -28-) Kleine kinderen slapen d'r eigen groot, en ouwe mensen slapen d'r eigen dood.

jongen

jongen (zie: spul -1-) “t Is een spul”, zei de jongen, en hij had zijn moeder aan een touwke.

jongen (zie: uil -1-) “t Is vuil”, zei de uil, en hij bekeek z'n jong.

jongen (zie: vader -1-) “t Kamme nie mir gebeure dè m'n vader sterft, zonder dè'k erbè ben”, zee de jongen.

jongen (zie: avondregen) “t Zal 'n avondregentje worden”, zei Mina, en 't begon 's morgens om vier uur.

jongen -1- “Als het treft dan treft het” zei de jongen, en hij fluitte in de kerk. “Als het treft dan treft het” zei de jongen, en hij floot in de kerk. Zeispreuk. Op een ongewenst ogenblik een wind moeten laten. (Zie ook: a-b-c.) Asten (S) 1892

jongen (zie: Uilenspiegel -3-) “Daar 't rookt, is 't warm”, zei Uilenspiegel, en hij blaasde aan een paardestront.

jongen -2- “Dat is krek”, zei de jongen, en hij piste door eenen naairing. “Dat is juist”, zei de jongen, en hij piste door een naairing. Zeispreuk. Varianten: ipv naairing: vingerhoed; “Da's krek” zei den hond, en ie scheet op èn pöltje (paaltje); “t Is maar een passen”, zei 't ventje, en 't scheet op 'n bril (Kempenland '86). (Voor het beeld zie ook: dubbeltje -5-) Oeffelt (S) 1892

jongen (zie: een -1-) “Dat is één!” zei Uilenspiegel, en hij smet zijn moeder de trappen af.

jongen (zie: uil -2-) “Dè's vur onzen Huib”, zei de jongen, en hij stak 'n pad in z'ne zak.

jongen (zie: geluk -1-) “Geluk bij 'n ongeluk”, zei de boer, “m'n koe is kapot en m'n hooi is op.”

jongen (zie: manier) “Ieder doet 't op zijn manier”, zei de jongen, en hij kietelde zijn moeder met een riek.

jongen (zie: straf) “Straf moet er zijn”, zei de meester, en toen at hij de boterham van een jongen op.

jongen (zie: kat -2-) 'n Kat aort nie vur ze gejongd hi.

jongen (zie: konijn) 't Is bij de konijnen af.

jongen (zie: duivel -8-) 't Lèkt wèl of de duuvel d'r gejongd he.

jongen (zie: geheimzinnig) Behemd doen as 'n kat mee d'r jong.

jongen -3- Bij 'n jongen zonder baard is geen meiske bewaard. Bij een jongen zonder baard vindt geen meisje bescherming. Een jongen zonder baard boezemt nog geen ontzag in. (De volksopvatting ziet in het dragen van een baard het bewijs van mannelijkheid.) Variant: Een jongen zonder haar op de kin, daar zit geen zorg in (Gemert '86). (Zie ook: baard -5-, vogel -13-) Alg. Brab. '87

jongen (zie: kat -18-) De kat moust 't bèst, als ze jong hê.

jongen -4- Ergens maar klein jongens bij zijn.

Ergens maar kleine jongens bij zijn. Niet zo geleerd, kundig zijn. Alg. Brab. '87

jongen (zie: aap -7-) Ge zot toch nen aop laote jonge.

jongen -5- Ge zult er nie va jonge. Je zult er niet van jongen. Reactie op aanmerkingen dat het werk te zwaar is. (Zie ook: licht -4-, pony.) Kempenland (B) '58

jongen (zie: uitzien -4-) Het ziet er uit, als of de kat er gejongd heeft.

jongen -6- Oude jongens krentenbrood. Toffe boel, gezellig. Variant: Boerrejonges krintebrood (Maaskant '82). (Zie ook: bruin.) Alg. Brab. '90

jongen (zie: winnen) Win 't mer en wis mar twee.

jonker -1- Als de jonkers plukharen, moeten de boeren hun kop lenen. 1. Als de groten vechten, zijn de kleinen het slachtoffer. (Plukharen = oorspronkelijk elkaar de haren uittrekken; betekent later: 2. vechten.) Variant: ipv kop: haar. (Voor 1. zie ook: pastoor -4-; voor 2. zie ook: duivel -36-) Geldrop '82

jonker -2- Hoe groter jonker, hoe kaler pronker. Personen die zichzelf erg belangrijk vinden, maar eigenlijk niets voorstellen. (Zie ook: mens -22-) Alg. Brab. '87

jonker (zie: Lichtmis -9-) Lichtmis donker maakt de boer tot jonker; Lichtmis klaar dan is de boer 'n bedelaar.

jonker -3- Tusse licht èn donker zuukt 'r minnig jonker de vlam van z'n levee um 'r licht òn te geeve. Tussen licht en donker zoekt menig jonker de vlam van zijn leven om er licht aan te geven. Maaskant (Sw) '86

jood (zie: balk -1-) “Daor zèn gin balken onder”, zin de Jood, èn ie zakte dur 't ijs.

jood -1- “Eerlijk duurt het langst”, zin de jood, “daorum zullen we de korste weg vatten.” “Eerlijk duurt het langst”, zei de jood, “daorum zullen we de kortste weg nemen.” Zeispreuk. Humoristische aanvulling op een bekende uitdrukking. Oost-Brab. '87

jood (zie: jas -1-) 'n Gekeerde jas wordt weer gauw vaal.

jood -2- De jood zit in den hoek. De jood zit in de hoek. Het varkensvlees is op. (De wet van Mozes verbood de joden varkensvlees te eten.) (Zie ook: smous.) Oost-Brab. 1892

jood -3- Den jood hebben. De jood hebben. Slaap hebben. (Zie ook: bakker -6-) Breda (S) 1892

jood (zie: gehad hebben) Gehad! Daor gift den jood niks veur.

jood -4- Iemend jod maake. Iemand jood maken. Eens zoveel bieden als een ander. Kempensland (B) '58

jood -5- *Jod gewist zen.* Jood geweest zijn. Niet naar de kerk geweest zijn op zondag. (Zie ook: *Hedikhuizen.*) Kempenland (B) '58

jood -6- *Joden en 'n boer zijn kwaaijer dan 'n hoer.* Joden en een boer zijn slechter dan een hoer. Aalst (Bo) '75

jood -7- *Jood, smaas maak 'en krauws, anders komt de duvel in houws.* Jood, smous maak een kruis, anders komt de duivel in huis. Spotrijm van de jeugd. Oost-Brab. (Da) '72

jood -8- *Unne jood wordt noit ginne boer.* Een jood wordt nooit een boer. De grond kun je niet bedriegen. Kempenland (PK) '85

jood (zie: *slap* -4-) *Zo slap als een dweil.*

Joost (zie: *schotel* -3-) *De schotel was al leeg, eer 't d'n blaok aon de zulder was.*

Joost (zie: *meid*) *Een gekke meid kunnen wij niet hebben, daar blie onze Joost niet af.*

Joost (zie: *lelijk* -3-) *Zo lelijk als 'n aap.*

Jorisstraat Sint "Zonder erg" zit in de St Jorisstraat. Reactie op: "Ik dee 't zonder erg". (In de Sint-Jorisstraat is het Huis van Bewaring, daar zitten ook lieden die zeggen dat ze "zonder erg" iets verkeerd gedaan hebben.) Variant: *Zonder erg is ook zonde* (Helmond '87). (Zie ook: *Breda.*) Den Bosch (Br) '76

Jos (zie: *burrie* -6-) *Uit de burrie vallen.*

Josef (zie: *Lichtmis* -14-) *Met Lichtmis kwam de dooi, St Joseph nam de kooi, Maria sloeg de halsdoek om, ze gingen naar de dom.*

Jozef 'nen *Houtere Jôzzep.* Een houten Jozef. Een droge (stijve) figuur. (Zie ook: *Heer OL* -19-) Gemert (GH) '85

Judas *Z'n Judas het best kennen.* Zijn Judas het best kennen. Zijn eigen man het best kennen. (Zie ook: *man* -19-) Den Bosch (Pr) '50

juffrouw (zie: *boerin* -3-) *Ge kunt beter van 'n boerin 'n juffrouw maken es van 'n juffrouw 'n boerin.*

juffrouw (zie: *Valkenswaard*) *In Valkenswaard komt een juffrouw uit den koestal.*

juffrouw (zie: *scheet* -10-) *Nog minder dan een scheet van de juffrouw.*

juffrouw (zie: *stuiwer* -7-) *Ze kan op een stuiwerke kakken.*

juin (zie: *ui*) *Nie kijken op 'n rotte juin.*

juin (zie: *scheel* -2-) *Scheel kijken als een gauwdief.*

juk (zie: *krom* -3-) *Zo krom als 'n hankholt.*

Jul (zie: *Jut*) *Jut en Jul.*

jus *D'r nog al wat zeu kunnen bijzetten.* Er nogal wat jus kunnen bijzetten. Verwaand zijn. (Jus = djeu = zeu = vleesnat, dat wat geur en smaak aan iets geeft.) (Zie ook: *bereddering.*) West-Brab. (MGT) '54

Jut *Jut en Jul.* Een raar stel. Variant: *Dè's 'n schele*

Jut (Oosterhout '87). (Zie ook: *Jak.*) Kempenland (Kr) '85

Jut (zie: *scheel* -3-) *Zo scheel kijken als Jut.*

juttemis sint *Terugkomen tussen nu en sint juttemis.* Niet terugkomen. (Zie ook: *pruimentijd.*) Oost-Brab. '87

juttenpeer (zie: *scheel* -2-) *Scheel kijken als een gauwdief.*

juttenpeer (zie: *zoet* -3-) *Zo zuujt ès jut(t)epirre.*

Ka (zie: vlees -1-) "Het vlees is zwak", zei tante Ka, en ze kocht een ijzeren beha.

kaailegger (zie: zand -5-) Met zand bedekt de kaailegger z'n schand.

kaak Hij kan met de kaken wel brood snijden. 1. Een spits, zeer mager persoon. Varianten: Mager als hij is ge kunt met zijn kaken brood snijden (Deurne '89); Met de kaken 't Engel des Heren wel kunnen kleppen (Alg. Brab. '87); ipv Engel des Heren: angelus, twelv-ure. (2. Voor het angelus werd om twaalf uur geluid; het was een kort gebed dat gebeden werd door rooms-katholieken.) (Voor 1. zie ook: broek -9-; voor 2. zie ook: oor -5-, rib.) Helmond (S) 1892

kaak (zie: tafel) Van 'n schon tafel ette nie lang.

kaak (zie: baard -5-) Zonder baard aan kin of kaak heeft niemand recht op medespraak.

kaal (zie: Waal De) "Hardi!" zi De Waal, en hij scheet zoft.

kaal (zie: luis -13-) Kaal luis bijten scherp.

kaal (zie: koud -2-) Koud en nat groeit er wat; droog en schraal blijft het kaal.

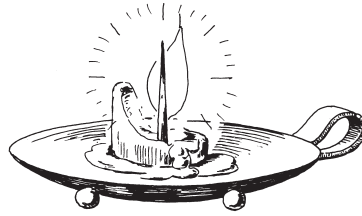
kaal Zo kaol ès 'n laus. Zo kaal als een luis. Spreekwoordelijke vergelijking. Onbemiddelde mensen die zich rijk voordoen. (Zie ook: arm -3-) Alg. Brab. '87

kaaljakker Een kaaljakker komt uit Bladel. Toch ging Reusel in Bladel lenen waarbij ze over de Berrevoets moesten. (Zie ook: Berrevoets.) Kempenland (Kr) '85

kaalwijk (zie: Waalwijk -3-) Waalwijk, kalekijk: als ze leven, zijn ze rijk; maar komen ze te sterven, dan valt er niets te erven.

kaan Dur de koeie zijn, nou nog dur de zult. De kaantjes gehad hebben, nu nog de hoofdkaas. Uit de kleine kinderen zijn; dan nog moeten zorgen voor de grote. (Kaantjes = uitgetrokken vet dat men direct na het slachten kan bereiden, maar om zult (hoofdkaas) te kunnen maken, moet de kop minstens een dag besterven.) (Zie ook: grootmoeder.) Oost-Brab. '87

kaan Gèn koikes wille ète, vur 't verke aon de leer hangt. Geen kaantjes willen eten, voor het varken aan de ladder hangt. 1. Niet op de zaken vooruit willen lopen; 2. niet willen profiteren voor het werk gedaan is. (Na het doden werd het varken op de leer gelegd om het te laten uitbloeden, en het verder te

tot de nagel...; zie: **kaars-1**

behandelen.) (Voor 1. zie ook: kind -18-, pot -15-) Oost-Brab. '80

kaars (zie: officie) "Alle officies zijn smerig", zei de koster, en hij stal de eindjes kaars uit de kerk.

kaars -1- 't Karske tot aan de nagel laten opbranden. Het kaarsje tot aan de nagel laten opbranden.

1. Het op het nippertje laten aankomen. Variant: 't Karske moet aan de nagel branden (St Oedenrode '80); Hij leudet kårsken op de naogel brande 2. hij laat de zaak tot het uiterste komen (Kempenland '58). (Voor het beeld in deze uitdrukking zijn twee verklaringen mogelijk: Vroeger had men bij openbare verkopeningen gelegenheid tot bieden zolang het kaarsje brandde; in kerkdiensten lichtte men zichzelf bij met een kaarsje dat op de duimnagel gezet was. In beide gevallen kon men het kaarsje tot de nagel laten opbranden.) (Voor 1. zie ook: hennep.) Oost-Brab. '76

kaars -2- 't Zijn goei kaarskens, die vooruitluchten. Het zijn goede kaarsjes, die voorlichten.

Woorden wekken maar voorbeelden trekken; daden en voorbeelden zijn beter dan woorden. Helmond (F) '30

kaars -3- Aan 'n gewijde kaars kunde oe eige ok brande. Aan een gewijde kaars kun je je ook branden. Waarschuwing aan een jong meisje als een priester te veel belangstelling voor haar heeft. (Zie ook: wijden.) Bergeijk '90

kaars (zie: duivel -9-) Al zò den duvel de kèrs vaasthawan.

kaars (zie: alles -5-) Alles is maar een weet, behalve vlooiën vangen, dat is een gauwigheid.

kaars (zie: Lichtmis -2-) Als men op Lichtmisdag met een brandende kaars om 't huis kan gaan, drinken de biemannen 'n fles.

kaars (zie: Lichtmis -6-) Als met Lichtmis het kaarsje is gewijd, zijn de oude paarden van de dood bevrijd.

kaars

kaars (zie: *Lichtmis -7-*) *Als met Lichtmis de zon over de kaarsen schijnt, wordt het 'n goei biejaar.*

kaars -4 *De kaars aansteken.* Met het werk beginnen. (Zie ook: *aansteek.*) Tilburg (TT) '70

kaars -5 *De karsen ôtdoen.* De kaarsen doven. Veel te laat in de kerk komen. Variant: *ipv ôtdoen: uitblaozen* (Oosterhout '87). (Zie ook: *eind -2-*) Alg. Brab. '87

kaars -6 *De kerskes na de dood die branden flauw.* De kaarsjes branden na de dood flauw. Na de dood is men spoedig vergeten. (Zie ook: *erwt -8-*) Oost-Brab. '90

kaars -7 *Een kaars onder de stoel van vader zijn.* Vader prijzen zonder dat deze er iets van weet. Mierlo '50

kaars (zie: *Kevelaer*) *Hij is naar Kevelaer geweest, maar moest daarna hard lopen om de kerskens weer uit te blazen.*

kaars (zie: *heilige -4-*) *Iedere heilige moet z'n kerske hebben.*

kaars -8 *Liever één kars die vooruitlupt, as honderd die achterno komme.* Liever één kaars die vooruitloopt, dan honderd die volgen. Beter zelf met de kaars in een processie te lopen dan door honderd kaarsdragers gevolgd te worden; liever leven, dan dood zijn. (Zie ook: *boek -4-*) Oost-Brab. (Bi) '40

kaars -9 *Met de kaars in de hand liggen.* Stervende zijn. Variant: *Iemand uitluchten.* (Vroeger gaven de rooms-katholieken een stervende een kaars in de hand.) (Zie ook: *aardappel -7-*) Oost-Brab. '89

kaars (zie: *maart -16-*) *Met half maart, dan spaart de kok 'n kaars.*

kaars (zie: *Gertrudis Sint*) *Sinte Geertruydt blaast de kaars uit.*

kaars (zie: *recht -4-*) *Zo recht als een boonstaak kaars scheet* (zie: *weet*) "'t Is mer 'ne weet", zi den boer, en hij blies een kaars uit mi 'n scheet.

kaarsendomper (zie: *neus -2-*) *'ne Neus als ne gevel.*

kaart (zie: *troef -1-*) *As ouwoeren troef is, dan kunde gerust aacht bieje.*

kaart -1 *Kaarten hebben als klippels.* Kaarten hebben als knuppels. Spreekwoordelijke vergelijking. Kaartterm. Hoge speelkaarten hebben waar veel slagen mee gehaald kunnen worden. Variant: *ipv klippels: klompen* (Sint Anthonis '59). Oost-Brab. '84

kaart -2 *Ne goeie kaart speulen.* Een goede kaart spelen. Het goed maken. (Zie ook: *brilgat.*) Oost-Brab. (Bi) '40

kaart (zie: *voddenzak*) *Toddenzakken van kaarten.*

kaart -3 *Unne kaart of unne klippel.* Een kaart of een knuppel. Kaartterm. Aanmaning om

vlotter te spelen. Variant: *Kaarten of takkebosen* (Oost-Brab. '87). Kempenland (WBS) '45

kaarten *Kaartspeulen is gin schoop huujen.*

Kaarten is geen schapen hoeden. Kaartterm. Als bij het kaarten niet opgelet wordt. (De aandacht van de scheper kan wel verslappen, want zijn hond let op!) Oost-Brab. '16

kaarter *'ne Kaarter lijdt gewis van kou voeten en pis.* Een kaarter lijdt gewis van koude voeten en pis. Een kaarter zit ver van de kachel en hij heeft geen tijd om naar het toilet te gaan. Variant: *Kou en pis heeft een kaarter gewis* (Deurne '89). Aarle-Rixtel (VB) '75

kaas (zie: *ham*) *'n Houten ham op tafel hebben.*

kaas (zie: *grijs*) *Beter grèès as kèès.*

kaas (zie: *dood -3-*) *De ene zijn dood is de andere zijn korstje kaas.*

kaas *In de groene kès lopen.* In de groene kaas lopen. Niet meetellen. (Groene kaas = jonge kaas die nog moet rijpen.) (Zie ook: *baard -5-*) Waspik (Bi) '40

kaas (zie: *hoe zwaar*) *Kees en 'n kluntje, lek as Lambooy.*

kaas *Op de kèès moeten.* Op de kaas moeten. Op een begrafenis en de maaltijd daarna uitgenodigd zijn. Varianten: *Op dum ouwe kees komen* (Vught '85); *Op de kèès verzuke* = op de begrafenis verzoeken (Oost-Brab. '78); *Nog nie an de kès komme* = er is nog geen begrafenis in zicht (Sint-Oedenrode '80). (Zie ook: *plank -1-, snee -3-*) Alg. Brab. '87

Kaat (zie: *duivel -7-*) *'t Is of er den duvel mee speelt.*

Kaat Knilliej (zie: *eind -2-*) *"Eind goewd, al goewd", zin Kaat Knilliej, èn ze kwaamp de kerrek in onder 't leste ivvangilliej.*

Kaatsheuvel -1 *Den hele Kets haole.* De hele Kets halen. Kaartterm. Alle slagen halen. (Kets = Kaatsheuvel. De straatventers uit Kaatsheuvel gingen vroeger in groepen op pad.) (Zie ook: *pandoer, poepen, slag -7-*) Schijndel (Bi) '40

Kaatsheuvel -2 *Er de hille Kets aon waoge.* Er heel Kaatsheuvel aan wagen. Er alles aan wagen. (Kets = Kaatsheuvel.) Variant: *Ergens hel de Kätshuivel an waoge* (Kempenland '58). Valkenswaard '80

Kaatsheuvel (zie: *processie -3-*) *Kaatsheuvelse processie.*

Kaatsheuvel -3 *Ketsheuvel en Loon zijn éne gad-dome.* Kaatsheuvel en Loon op Zand zijn één goddomme. De inwoners (straatventers, scharenslijpers, bezembinders enz) vloekten veel. (Zie ook: *ereafdeling.*) Tilburg '82

Kaatsheuvel -4 *Ketsheuvel en Loon op Zand, ze schooien den honger en stoken den brand.*

Kaatsheuvel en Loon op Zand, ze schooien de honger en steken de brand. In Kaatsheuvel en Loon op Zand woonden veel stoelenmatters, scharenslijpers en zwervers. Varianten: *Loon op Zand, èrm volk, èrm land, ze schooien de kost en ze stèken den brand; ipv steken: stelen* (Oosterhout '87); ... *licht volk, licht land, ze schooien de kost ...* (Alg. Brab. '87); ... *kaoj volk, kaoj land, ze stelen de kost en ze steken den brand* (Tilburg '82). (*Stelen den brand* = stelen het brandhout.) (Zie ook: *boer* -50-, *mars*.) Tilburg (TT) '65

kabinetswerk (zie: *kerkwerk*) 't Is geen kerkwerk.

kabouterplatvoet (zie: *wat eten* -5-) *Muizenmemmen en kabouterplatvoeten.*

kachel (zie: *pook*) 't Was zo koud dat de pook stijf achter de kachel hing.

kachel (zie: *alles* -4-) *Alles is kits: de kachel op bed en de kleine in de kolenbak.*

kachel *De kachel brandt tegen de honderd tien aan. De kachel brandt fel.* (Zie ook: *bliksem*.) Oost-Brab. '90

kachel (zie: *turf* -2-) *Er dient nog wel een turf in de kachel.*

kachelhout *Als je ooit trouwt, zorg dan goed voor kachelhout. Zorg dat je in de dagelijkse behoefte kunt voorzien. (Klein hout was dagelijks nodig om het vuur aan te maken.) Variant: Es ge zurgt vur klein brandhout en vur 'ne kwak centen, kunde lichtelijk mi oew wêfke akkorderen (Kempeland '87). (Zie ook: vrouw -18-.) Milheeze (HD) '87*

kachelpijp *Er is niks kepot aon de kachelpijp. Er is niets kapot aan de kachelpijp. Er is geen meningsverschil. Schijndel (Bi) '40*

kadaai 't Is er groot kadaai. Het is er groot kadei. Het is er groot feest. Variant: *Op kadaai gaan* = naar een feestmaal gaan (Tilburg '16). Tilburg '86

kade (zie: *haven*) *Als ge op de haven liegt, kent ge op de markt uw leugens niet.*

kade *Tussen kaai en schip gao nog veel kwijt. Tussen kade en schip gaat nog veel verloren. Tussendoor gaat nog veel verloren. Variant: Tussen het schip en de kaai gaat er veel verloren (Knegsel '89). (Zie ook: *duin*.) West-Brab. '90*

kadetje (zie: *uitzien* -3-) *Er uitzien als een kadetje gebakken in de maneschijn.*

kaf -1- 't Lichtste kaf waait 't wijdste weg. Het lichtste kaf waait het verst weg. Gemert '88

kaf (zie: *bloem* -6-) *Den blom slaat men eruit en de zemelen blijven erin.*

kaf (zie: *mus* -2-) *Ge vangt gèn musse mi kaf, daar moete korre bè hebbe.*

kaf (zie: *haver* -3-) *Haver moete zaaien vur 10 mei, want methaover is kafhaover.*

kaf -2- *In 't kaf vallen. In het kaf vallen. Niets van terechtkomen. (Zie ook: *baksel*.) Oost-Brab. '86*

kaf (zie: *koren* -5-) *Koren, kaf en hennepik vindt men overal.*

kaf -3- *Met kaf en korteling. Met kaf en zemelen. Alles inbegrepen, zelfs het geringste. (Korteling = grove zemelen.) (Term gebruikt door de rechtbank van Breda inzake een huurcontract uit Tholen.) Breda 1861*

kaf -4- *Wie trouwt op kaf, komt er nooit meer af. Wie arm trouwt, blijft arm. (Kaf werd gebruikt als vulling van de matras.) Oss (DW) '49*

kaf (zie: *snappen*) *Ze zo dicht snappen as kaf.*

kafkot (zie: *leven* -7-) *Leven as 'n prins in een kafkot.*

kafmolen (zie: *knarsen*) *Schèren en piepen als een kafmeulen.*

kafboek (zie: *advent*) *Advent of geen advent, toch maar kafboek.*

kak (zie: *opkomen*) 't Komt niet op lijk schijt, maar lijk spelt.

kak (zie: *wieg* -1-) *Aan de wieg niet kunnen zien, of 't kind kak heeft.*

kak -1- *De kak ophaauwe. De kak ophouden. 1. De grootse plannen niet ten uitvoer brengen; 2. de bedreigingen nalaten. Variant: 3. Ze zullen hun kak nog wel eens ophouden (bedoeld zijn opscheppers) (Oosterhout '87). (Voor 1. zie ook: *broek* -28-; voor 3. zie ook: *bereddering*.) Oost-Brab. '71*

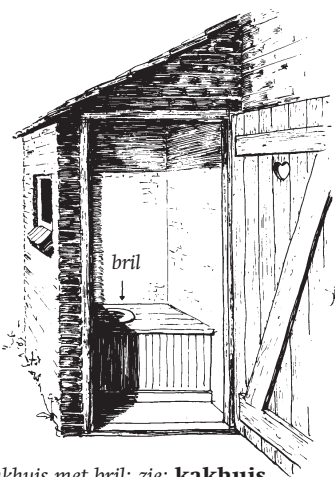
kak -2- *Er is kak an de knikker. Er is kak aan de knikker. 1. De zaak is niet zuiver; 2. er zijn moeilijkheden. Varianten: ipv *kak*: *poep, stront*; *Stront aan de knikker krijgen* 3. moeilijkheden krijgen (Oost-Brab. '87); ipv *stront*: *poep* (Etten '87). (Voor 1. zie ook: *zuiver*; voor 2. zie ook: *haar* -1-; voor 3. zie ook: *kat* -17-, *licht* -5-, *pissen* -3-.) Alg. Brab. '87*

kak -3- *Kak is ook een vak. Zich bekakt gedragen, kan niet iedereen. (Zie ook: *bereddering*.) Eindhoven '86*

kak -4- *Kak of ginne kak, toch op de pot. Kak of geen kak, toch op de pot. Goedschiks of kwaadschiks, willen of niet, het moet. Varianten: *Kak of gene kak, èvel op de pot* (Beek en Donk '40); "*Kak of ginne kak*", *zin de Steeve*, "*t kan gelijk de pot op*" (Maaskant '86). (Zie ook: *gevoeg*.) Alg. Brab. '87*

kak -5- *Meer kak dan plak. Zich rijker voordoen dan men is. (Plak = geldstuk, zilver of brons.) (Zie ook: *arm* -3-.) Oost-Brab. '90*

kak (zie: *elf* -3-) *Nie vur half elf afgaon, en dan nog heel dun.*

kakhuis met bril; zie: **kakhuis**

kak -6- Veel kak op een klein potje. 1. Veel gescheeuw en weinig wol; 2. veel herrie en weinig te verteren. Varianten: *Veul kak hebbe* 3. veel verbeelding hebben (Alg. Brab. '87); *ipv kak: stront* (Oost-Brab. '40); *Da's ok vul gezeiks op 'n klein potje* (Eindhoven '87). (Voor 1. zie ook: *mond* -10-, *praats*; voor 2. zie ook: *arm* -3-; voor 3. zie ook: *bereddering*.) Oost-Brab. '87

kak (zie: *Made*) *Wie wil op de Maai gaan vrijen, die moet hebben een knol op zak en 'n meske om te snijen, want Maaienaars zijn niet mak.*

kakelen (zie: *ei* -20-) *Nie kakelen ... eier leggen.*

kakhuis *As g'op grote meense kakhuisen gaat, dan valde dur den bril. Als je op het toilet van grote mensen gaat, dan val je door de bril. Wie de grote heer wil uithangen, of dingen wil doen die alleen volwassenen aankunnen, komt bedrogen uit. Varianten: *ipv kakhuisen: schijthuisen* (Oosterhout '87); *Als kleine kinderen op grote mans kakhuisen gaan, vallen ze er door* (Peelland 1892). (Zie ook: *heer* -1-) Tilbrug (D) '16*

kakkebed (zie: *pissebed*) *Van 't pissebed op 't kakkebed.*

kakkeduut (zie: *Oudenbosch*) *De Ouwenbosche kakkeduten komen in de Hoeven wruten.*

kakken (zie: *kei* -4-) *Ge zult vandaag gin kaaien meer kakken!*

kakken *Kakken gè vóór bakken, al is den oven heit. Kakken gaat voor bakken, al is de oven heet. Iets dat geen uitstel kan lijden moet voorgaan. Varianten: *ipv is: stao; ... oven dan ook heet.* (Zie ook: *boer* -11-) Alg. Brab. '87*

kakken (zie: *dubbeltje* -5-) *Op 'n dubbeltje kakken.*

kakken (zie: *tong* -8-) *Over z'n tong kakken.*

kakken (zie: *pissen* -2-) *Pissen of kakken.*

kakkerollen *Kakkerullen spelen. Kakerollen spelen. Blindemannetje spelen. (Spel uit de 18e eeuw.) (Kakerollen = mommen.) Alg. Brab. (Heer) '68*

kalander (zie: *klits*) *Klits-klets-klanderen, van den enen bil op den anderen.*

kalf (zie: *bloed* -1-) *"Eigen bloed trekt", zei de boer, en hij kuste het kalf.*

kalf (zie: *boer* -9-) *"Ik weet nie waar 't schet", ze den boer, en 't kalf ha gin gat.*

kalf -1- *"Ongebonden best", zei 't kalf, en 't stond aan de hooitas. "Ongebonden best", zei het kalf, en het stond aan de hooitas. Zeispreuk. Reactie van een vrijgezel op de vraag waarom hij niet getrouwd is. Varianten: *ipv hooitas: hooiheup* (Kempenland '58); ..., en 't stond aan de melkkist; ..., en 't liep los in de wei (Valkenswaard '65); ..., en 't ging er vandeur (Alg. Brab. '87); ..., en 't liep in de spurrie (Sint-Oedenrode 1892); "Ongebonden", zei 't kalf, "is het best" (Oost-Brab. 1892). (Zie ook: *drie* -1-) Oost-Brab. '87*

kalf -2- *'n Kalf van drie dagen speelt wel. Een kalf van drie dagen speelt wel. Kaartterm. Aanmoediging om te spelen. Oost-Brab. 1892*
kalf (zie: *koe* -3-) *'n Koe allenig makt nog gin kalf.*
kalf -3- *'n Nuchtere kalf en 'ne zatte mens stoten d'r eigen nie lichtelijk. Een nuchter kalf en een zatte mens stoten zich niet gemakkelijk. Kempenland (DD) '87*

kalf -4- *'t Kalf is groter dan de koe. Het kalf is groter dan de koe. 1. Het sop is de kool niet waard; 2. de kosten wegen niet op tegen het te bereiken resultaat. Varianten: *Als 't kalf groter wordt dan de koe* 3. als er zich meer problemen voordoen dan verwacht worden (Deurne '87). (Voor 1. zie ook: *bier* -4-; voor 2. zie ook: *vlo* -8-) Alg. Brab. '76*

kalf -5- *'t Kalf komt bij z'n moeder. Het kalf komt bij zijn moeder. 1. Alles komt weer in orde. Varianten: ... en daar hoort 't thuis; 't Kalf is wer be ze moeier; 2. mensen die gescheiden waren, zijn weer bij elkaar (Kempenland '58). (Voor 1. zie ook: *kind* -21-, *veulen* -1-) Alg. Brab. '58*

kalf (zie: *water* -4-) *Al verzopen zijn, voordat men water gezien heeft.*

kalf (zie: *blinken* -1-) *Blinken als 'n mol onder z'nen staart.*

kalf (zie: *bloeden*) *Bloeien as 'n vèrreke.*

kalf -6- *Daor worre de kalver nog wèl gedópt. Daar worden de kalveren nog wel gedoopt. Zo fijn zijn die mensen. (Zie ook: *fijn, paus*.) Oost-Brab. (Sw) '90*

kalf (zie: *koe* -17-) *De koe vergit dat ie kalf gewist is.*

kalf -7- *De kuuskes waren van de wis gesneje. De kalfjes waren van de wis gesneden. Ze spron-*

gen uit de band. (Bij een feest in Veghel. De Veghelnaars worden in de omliggende dorpen *kuuskes* genoemd.) (Wis = stok.) (Zie ook: *doen* -3-) Oost-Brab. (Bi) '40

kalf (zie: *liefde* -3-) *De liefde is niet blind, mar ze verrekt 't da ze kijkt.*

kalf -8- *Dorse mei e kuuzeken en e kalfke.* Dorsen met een koetje en een kalfje. Met een dorsvlegel nu eens hard en dan weer zacht op het stro slaan. (*Kuuzeke* = kuus = vaars, jonge koe.) Kempenland (B) '58

kalf -9- *E verdronke kalf is goe waoge.* Een verdronken kalf is licht te wagen. Men kan vrij risico nemen bij iets dat zijn waarde al verloren heeft. (Zie ook: *kind* -6-) Kempenland (B) '58

kalf -10- *Een kalf kan tegen 'n koei niet stoten.* Een kalf kan niet zo hard stoten als een koe. Een mindere kan het van een meerdere niet winnen. (Zie ook: *baas* -11-) Alg. Brab. '87

kalf (zie: *koe* -28-) *Een koe met de baat verkopen.*

kalf -11- *Een vreemd kalf wordt z'n gat gelikt.* Een nieuweling in stad of dorp, bv een winkelier, heeft succes. Bergen op Zoom (Roo) '57

kalf (zie: *mens* -15-) *Ene zatte mens en e nuchtere kalf verongelucken nie hendig.*

kalf -12- *Het kalf is de koei nie wèèrd.* Het kalf is de koe niet waard. *Het sop is de kool niet waard;* het loont de moeite niet. (Zie ook: *bier* -4-) Tilburg (TT) '70

kalf -13- *Het kalf schet in de emmer.* Het kalf schijnt in de emmer. *Dat komt faliekant uit;* het mislukt op het laatste moment. (Zie ook: *baksel*.) Alg. Brab. '87

kalf -14- *Het kalf verkopen.* Braken (ten gevolge van dronkenschap.) Variant: *Mekskes maken* (Cuyk 1892). (*Mek* = kalf.) (Zie ook: *Dirk*.) Oost-Brab. 1892

kalf (zie: *vel* -3-) *Het vel verkopen veur 't kalf gestroopt is.*

kalf -15- *Met 't kalf van Veghel opbieden.* Met het kalf van Veghel opbieden. Bij het bieden zeven gulden ophogen. Variant: *Zu duuier* (duur) *a'z e Vächels kalf* = zeven gulden (Kempenland '58). (De inwoners van Veghel werden *kalf* of *kuuske* genoemd, omdat ze veel kalveren mestten.) Oost-Brab. '80

kalf (zie: *hond* -41-) *Nou gaat de hond de Peel op.*

kalf (zie: *oog* -19-) *Ogen as 'n hekkefis.*

kalf (zie: *aanvallen*) *Op iets aanvallen as 'ne hond op ee' doo' kalf.*

kalf (zie: Veghel) *Veghels kuuske, mulk in de kittel: bèèh!*

kalf (zie: *poot* -3-) *Vijf poten aan een kalf willen.*

kalf (zie: *wat*) *Watte, de boer zegt: "wat mot je?"*

kalf (zie: *zuipen* -3-) *Zuipen als een mök.*

kalfsvlees *Kalfsvlis kan geen zout verdragen.*

Kalfsvlees kan geen zout verdragen. Te jong zijn voor bepaalde zaken. (Zie ook: *baard* -5-; voor het beeld zie ook: *pekel* -3-, *rundvlees*.) Oost-Brab. (JU) '79

kalfsvlees (zie: *rundvlees*) *Rundvlees kunde onder de pekelen zetten, maar kalfsvlees niet.*

kalk -1- 't Is altijd kalk als 't steen moet zen, en dan metsel maar! Het is altijd kalk als het stenen moeten zijn, en dan metsel maar! Kaartterm. Altijd verkeerde kaarten hebben, en dus niet kunnen spelen. Aarle-Rixtel (VG) '60

kalk (zie: *kant* -1-) *Aan de kant van Koole zijn.*

kalk -2- *De kalk niet uit de muur pissen.* Niet veel naar de kroeg gaan. Variant: ... *van de herberg pissen.* (Zie ook: *muur*.) Oost-Brab. (S) 1892

kalk -3- *Kalk in de ogen hebben.* Moeten trouwen. (Vrouwen menen aan de ogen te kunnen zien als iemand in verwachting is. Met kalk van de ogen wordt in sommige streken het wit bedoeld.) (Zie ook: *aanbranden*.) Tilburg (TT) '72

kalk -4- *Kalk maakt rijke ouders, maar arme kinderen.* Kalk maakt de oogst groter, maar put wel de grond uit. Oss (DW) '49

kalkoen (zie: *kwaad* -3-) *Zo kaod ès 'n kalkoen.*

kalven (zie: *gust*) *Ge kunt nooit weten, wanneer een gust kan kalven.*

kalven (zie: *lopen* -6-) *Lopen as een koe die op kalven sta.*

kalven (zie: *emmer* -6-) *Neven den eemer kalven.*

kalvergat (zie: *vallen* -1-) 't Velt, 't velt ès 'n koew diej spelt.

kalverstront 'ne Kalverstront is geuw gerijmt. Kalverstront is gauw gerijpt. Gevoelige mensen mankeren gauw iets. Nuenen (VBa) '67

kam -1- 'n Beetje kam beginnen te krijgen. Een beetje kam beginnen te krijgen. Vrouwelijke vormen beginnen te krijgen. (Letterlijk van kippen.) Oost-Brab. (Sw) '86

kam -2- 'nen Dorre kam hebbe. Een droge kam hebben. Er slecht uitzien. (Een kip met een droge kam is een zieke kip.) (Zie ook: *gezicht* -1-) Oost-Brab. '87

kam -3- *Iemand in de kam pikken.* 1. Iemand beledigen; 2. een reprimande geven; 3. kwaad maken; 4. een meisje zwanger maken (Bakel '87). Variant: *In de kam gepikt zijn* 5. kwaad zijn; *In de keutel gepikt zijn* (Zundert '40). (Voor 1. zie ook: *staart* -11-, *vel* -6-; voor 3. zie ook: *haar* -14-; voor 4. zie ook: *beest* -5-; voor 5. zie ook: *been* -13-) Alg. Brab. '87

kam -4- *Mee 'ne rooie kam weggaon.* Met een rode kam weggaan. Kwaad weggaan. (Zie ook: *been* -13-) Oost-Brab. (Bi) '40

kam

in de kam pikken; zie: **kam-3**

kam (zie: veeg) Zo véég als een luis op 'ne kam.

kambakje (zie: Heer OL -17-) OL Heer heeft 't uit zijn kamtās laten vallen.

kameel (zie: zuipen -3-) Zuipen als een mōk.

kamer (zie: koe -4-) 'n Koe in de stal en 'n koe in de kamer krijgen.

kamer (zie: vrouw -10-) Als vrouwke vuil den herd uitkeert, laachen alle huukskes.

kamer (zie: oog -12-) Het oog van de vrouw houdt de kamers net.

kamer (zie: portemonnee -3-) In z'n portemonnee kamers kunnen verhuren.

kamer Locht van kaamer worden. Luchtig van kamer worden. Mager worden en los in de kleren komen zitten. Variant: Kamers kunnen verhuren (Ommel '87). (Zie ook: broek -9-) Eerde (Da) '40

kameraad Z'n kameraad opzoeken. Zijn kameeraad opzoeken. Een tweede glas drinken. (Zie ook: wijn.) Oost-Brab. '50

kamizool Nie prut zijn an d'r kamizool. Niet gemakkelijk zijn in haar kamizool. 1. Lastig zijn. Variant: Iemand aan ze kammerzoul komme 2. iemand op zijn kop geven (Kempenland '58). (Kamizool = soort kledingstuk voor mannen en vrouwen.) (Voor 1. zie ook: elf -2-; voor 2. zie ook: broek -14-) Alg. Brab. '87

kammen (zie: haar -17-) Laat ze maar kammen, die geen haar hebben.

kan (zie: als -8-) As ge alles wilt, kijkte scheel op oe neus.

kan (zie: geven -1-) Eens gegeven, blijft gegeven, driemaal over den Dommel springen, alle dagen 'n potje bloed, alle dagen mijn goed.

kan (zie: Crispinus Sint) Kriespien (25 oktober) was een hējlich mǎn, hēj drónk de klaare ojt de kǎn.

kan (zie: Johannes Sint -4-) Mee St Jan is de melk in de kan.

kan Zet de kan maar neer en pak de leer. Zet de kan maar neer en pak de ladder. Reactie op: "Da kan ik nie!" Varianten: Dan moette de kan

neerzette en de pin(t) vatte (Tilburg '66); Kan ik nie, ligt op 't kerkhof (Alg. Brab. '87); Kannie ligt op 't kerkhof en wilnie ligt erneven (ernaast) (Alg. Brab. '87); ipv erneven: erlang, ernaast. (Dit laatste vooral in het stedelijk gebied van Eindhoven '90) (Zie ook: volk -5-) Alg. Brab. '87

kanarie (zie: koe -5-) 'n Koe schijt in een keer meer as zeven mussen in een jaar.

kanariepop (zie: gek -12-) Zo gek als een karrad.

kanarievogel We zullen oe knorrievogeltongeskes te eten geven. We zullen je kanarievogeltongeskes te eten geven. 1. Tegen een opschepper die bovendien 2. kieskeurig is; 3. we zullen hem tevreden stellen. (Mogen we hier denken aan de nachtegaaltongesjes die voor de Romeinen een delicatesses waren?) (Voor 1. zie ook: bereddering; voor 2. zie ook: doek; voor het beeld zie ook: wat eten -8-) Tilburg (TT) '64

kanaster (zie: tondel) Dè's 'nen anderen tonkel es tebak.

kandelaar Iemand op den kandelaar zetten.

Iemand op de kandelaar zetten. Iemand bij het publiek bekend maken. Helmond (F) '30

kaneelwater (zie: gist -3-) Van gist tot kaneelwaoter.

kanis Z'ne kanis weer eens goed volgevreten hebben.

Zijn lijf weer eens goed volgevreten hebben. Zeer veel gegeten hebben. Variant: Z'n kanis voldouwen = schransen (Strijp '53). (Zie ook: eten -4-) Alg. Brab. '87

kanon (zie: zat -3-) Zat zijn als een snep.

kans (zie: malheur) Dat zijn maleuren en daar moet je voor bidden.

kans Nog een kans hebben als er goei op de lummel liggen. Nog een kans hebben als er goede op de stok liggen. Kaartterm. Er bestaat nog een mogelijkheid tot succes. (Lummel = een aantal kaarten, die spelers in eerste instantie niet in handen krijgen, maar die voorlopig na iedere gift op tafel blijven liggen. Er is een mogelijkheid dat een speler zijn kaarten voor de lummel ruilt, in de hoop dat deze beter zijn.) Tilburg (TT) '69

kans (zie: ongeluk -4-) Ongelukken zijn kwaai kansen, moet ge maar denken.

kansel (zie: preekstoel) Van de preekstoel vallen.

kant (zie: arbeid) "Arbeid is zaligheid", zegt de begijn, "maar langs de kantjes gegaan is ook geen kwaad gedaan."

kant -1- Aan de kant van Koole zijn. 1. Er beroerd aan toe zijn. Varianten: ... kalk zijn (Gilze 1892); ... kwalijk zijn; 2. bijna failliet zijn (Kempenland '58). (Voor 1. zie ook: bier -2-; voor 2. zie ook: boer -42-) Eindhoven (Agt) '56

kant (zie: kerk -2-) *Al is de kerk groot, de pastoor staat toch maar één kant.*

kant -2- *Aon gene kaant van de lijn.* Aan de andere kant van de spoorlijn. (Tilburg wordt door de spoorlijn in twee helften verdeeld; de mensen die in het centrum wonen, voelen zich beter dan die boven de lijn, die *Turken* genoemd worden; deze naam heeft niets te maken met die van bepaalde gastarbeiders.) (Zie ook: *Goirke.*) Tilburg (TT) '64

kant (zie: hen -7-) *Daor zitten de hennen met d'r gat naar de winkel.*

kant (zie: Raamsdonksveer) *Dat zijn de Veersche fanten, die lopen langs de kanten.*

kant (zie: deugd) *De deugd in 't midden en de prullerij opzij.*

kant -3- *De kantjes van de struifeten.* De kantjes van de pannenkoek eten. 1. Het beste voor zichzelf zoeken; 2. goed voor zichzelf zijn. (Voor 1. zie ook: *baat.*) Oost-Brab. '78

kant -4- *De mooiste kant naar Breda.* De zaak van de mooiste kant voorstellen. Variant: *De schone kant na Eindhoven* (Beek en Donk '87). (Zie ook: *deur* -15-) West-Brab. '87

kant (zie: rad) *Het rad aan een kant horen draaien.*

kant -5- *Iemand aan z'ne kant komme.* Iemand aan zijn kant komen. Iemand in een of ander opzicht te na komen. Variant: *Aan oewen kaant komen* = u ontroeren (Riel, Tilburg '85). Alg. Brab. '87

kant -6- *Iemand voor zijn kant schudden.* Iemand geducht de waarheid zeggen, of iets verwijten. (Zie ook: *bovenarm.*) Tilburg (TT) '70

kant (zie: Cromvoirt) *Kom mar af van Cromvoirt en die kanten.*

kant -7- *Langs de kentjes lekken.* Langs de kantjes lekken. Overal een beetje van profiteren. (Zie ook: *haring.*) Oost-Brab. '40

kant (zie: doos -2-) *Mee 'n doos kunde alle kanten op.*

kant -8- *Van de koude kant zijn.* Aangetrouwd zijn. (Zie ook: *aantrouwen.*) Alg. Brab. '87

kant -9- *Z'ne kant aankere.* Zijn kant aanvegen. 1. Voor zichzelf zorgen; 2. zich doen gelden. Varianten: *Oewe kant nie aan late kere* 3. niet met zich laten lachen (Eindhoven '81); *Z'n eigen drempel schuren* (Best '79); *Oewen eige misse* (erf) *mar moete keren* (Maaskant '86); *Op eige misse blijven* 4. je niet met anderen bemoeien (Sint-Oedenrode '76). (Voor 1. zie ook: *herd* -5-; voor 2. zie ook: *mainteneren, pan* -13-; voor 4. zie ook: *buurman.*) Alg. Brab. '87

kant en klaar 't Is nooit niet kant en klaar of 't hapert hier en daar. Het is nooit kant en klaar of

kovel/keuvel;

zie: **kap** en **kat**-29

het hapert hier en daar. Zaken door mensen gemaakt, zijn nooit volmaakt. Variant: *Het is niet zo kant en klaar ...* (Tilburg '91). (Zie ook: *schijten* -1-) Alg. Brab. '87

kantonnierszweet *Kantonnierszweet is niet te krijgen en wordt duur betaald.* Kantonniers ziet men bijna nooit werken. Varianten: *ipv kantonniers: wegwerkers; Wegwerkerszweet duur zweet.* (Zie ook: *bakpan.*) Valkenswaard '86

kantoor (zie: sigaar) *Da ge bedankt zijt da witte, de sigaren liggen in 't kistje.*

kap (zie: non -1-) "Ame", zin 't nunneke, èn ze hong d'r kap òn de will'ge.

kap (zie: varken -6-) *Als 'n varken nie wil, dan moette 'm 'n kap opzetten.*

kap *Kap en kont afleupe.* Kap en kont aflopen. *Stad en land aflopen*; alles aflopen. Variant: *ipv kap: kat.* (Zie ook: *land* -6-) Kempenland (B) '58

kap (zie: kat -29-) *Kat en keuvel aan elkaar lullen.*

kapbaar (zie: mens -7-) *Arme mensen hout en rijkeluiskinderen zijn vroeg houwbaar en vroeg trouwbaar.*

kapel (zie: Heer OL -2-) *Als OL Heer een kerk bouwt, zet de duvel er een kapel neffe.*

kapel (zie: goede -6-) *D'r is maar één goei, en die staot achter in de kerk.*

kapel *Er is gin kapelleke zo oud of er wordt nog wel 'ns 'n miske in gelezen.* Er is geen kapelletje zo oud of er wordt nog wel eens een misje in gelezen. Ook een oudere vrouw bedrijft de liefde nog wel eens. (Zie ook: *Adam.*) Gemert '85

kapelaan (zie: pastoor -7-) *De pastoor en de kapelaan lopen achter hetzelfde vaon.*

kapitaal

kapitaal (zie: kip -3-) *Mee jonge kippen en ouwe koeien zal 't kapitaal wel groeien.*

kapmes (zie: hiep) *Den hiep in 't spek zetten.*

kapmes *Met 't slagmes gevoerd zijn. Met het kapmes gevoerd zijn. Een grote mond hebben.*

Varianten: *ipv slagmes: kapmes* (Eindhoven '86); *In 't sleegmes gebeten hebben* (Oost-Brab. '88). (Zie ook: *hoorn* -2-) Aalst '65

kapot (zie: paard -15-) *Daor kan un bleind pèrd nog gin schaoi doen.*

kapot (zie: kachelpijp) *Er is niks kepot aon de kachelpijp.*

kapot (zie: boom -6-) *Ge hoeft oe eige tigge d'n uursten bom ok nie kepot te loupe.*

kapot (zie: drie -5-) *Met drieën kunde 'n olifant nog wel kapot krijgen.*

kapot *Nie veul kepòt lûpe. Niet veel kapot lopen. Lui zijn.* (Zie ook: *bakpan*.) Gemert (GH) '78

kappertuun 'n *Schone kappertuun hebben. Een mooie kappertuun hebben. Een mooi uiterlijk, vóórkomen hebben. (Kappertuun (couverture) = omslag of kaft van een boek.)* (Zie ook: *knap*.) Heeswijk (Hey) '53

kapsie *Aaltij en overal kapsies zuuken. Altijd en overal kapsies zoeken. Overal aanleiding tot ruzie zoeken.* (Zie ook: *entel*.) Tilburg (D) '16

kapstok (zie: toog) *D'n toog aan de kapstok hangen.*

kapstok (zie: wil -2-) *Jouw wil staat achter de deur.*

kapucijn *"Wor mar noit gin kapusien", zin Toos, "want dan moete 'nen ollingen nacht in 't watter staon." "Wordt maar nooit kapucijn", zei Toos, "want dan moet je een hele nacht in het water staan." Zeispreuk. Woordspeling. De namen van de kloosterorde (kapucijnen) en die van een peulvrucht zijn hier opzettelijk door elkaar gehaald: om grauwe erwten te kunnen eten, moeten ze een nacht in water geweekt worden.* Alg. Brab. '87

kar (zie: klomp -1-) *"Nouw brikt m'ne klomp", zin de aauw Leen, èn de kaar riej over d'r teen.*

kar -1- 'n *Eel kaor haolt goed. Een lege kar haalt goed. Iemand die met niets moet beginnen, kan gemakkelijk verdienen.* Varianten: *ipv 'n eel kaor: 'nen ele kôrf; Op de lege kôärf haole de biekes 't strafst* (Deurne '89). Den Dungen (Bi) '40

kar (zie: paard -3-) 'n *Kreupel pèrd is geld wèrd, es ge zelf de kaor moet trekken.*

kar -2- 't *Is altijd wat, is 't nie aan 't karreke, dan is 't aan 't rad. Het is altijd wat, is het niet aan het karretje, dan is het aan het rad. Tegenvallers zijn er altijd.* Variant: *ipv rad: burrie, paard.* (Zie ook: *viool* -1-) Oost-Brab. '87

kar (zie: weer -2-) 't *Is geen weer om 'n hond erdeur te jagen.*

kar (zie: houtje) 't *Is gelajen hóljtje.*

kar (zie: als -4-) *As de as breekt, valt de kar.*

kar -3- *Beter met een kwade kar in de hei, dan met een goed schip op zee. Beter met een slechte kar in de hei, dan met een goed schip op zee. Prijs de zee en blijf op het land.* Varianten: *ipv hei: Peel; Liever met een kwaad kaarske op de hei staan, dan met een schip op het water zijn* (Aarle-Rixtel '75). Oost-Brab. '80

kar (zie: brood -13-) *Brood trekt de kaar.*

kar -4- *De kar gereformeerd maken. De kipkar laten kippen en de dam ertegenaan zetten, zodat rijden onmogelijk wordt. Dit was een onderdeel van het tafelen, een volksgericht, dat volgde op het schenden van de trouwbeloften.* Varianten: *De kar hervormd maken; De kar geus maken* (Reusel '82); *De kar in de kneup legge* (Oost-Brab. '87). Oost-Brab. '69

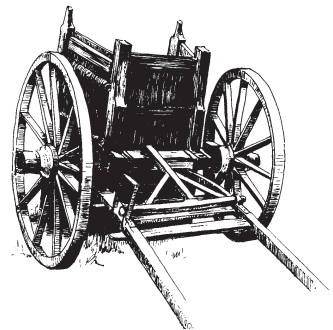
kar -5- *De kar is helemaal aan m'n kont gebonden. De kar is helemaal aan mijn kont gebonden. De zaak is helemaal aan mij overgelaten; ik heb er de verantwoordelijkheid voor.* (Zie ook: *braden*.) Breda (S) 1892

kar -6- *De kar moeten trekken. De kar moeten trekken. Het werk moeten doen.* (Zie ook: *boterkorf*.) Alg. Brab. '87

kar -7- *De kar staat te hooi. 1. De kar staat met de burries naar boven en het krat naar beneden.* Varianten: *Te heuj gestote worden* (Alg. Brab. '78); *Te heuj gaon 2. achterovervallen; 3. op de fles gaan; 4. op een stoel met de leuning tegen de muur gaan zitten, zodat de zitting schuin staat* (Oost-Brab. '86). (*Te heuj* = te hooi, te hovede.) (Voor 3. zie ook: *boer* -42-) Alg. Brab. (Heer) 1781

kar -8- *De korte kar ópslòon. De korte kar opslaan. De laadbak naar achteren neerlaten om de vracht met één slag te lossen.* Maaskant (E) '58

gereformeerd gemaakte kar; zie: kar-4

kar (zie: hond -27-) *Enen hond op de kaar hebbe.*

kar (zie: paard -29-) *Erres me' pèrd en kaar wèl kunne kere.*

kar (zie: brood -18-) *Ge kunt er beter van pissen als van 'n korstje brood.*

kar (zie: toot) *Ge moogt op de toten als de kar weg is.*

kar (zie: paard -37-) *Iemand met geen pèrd en kar ergens naartoe krijgen.*

kar -9- *Iemezen in z'n kaor(t) reie.* Iemand in zijn kar rijden. Iemand flink de waarheid zeggen. Variant: *Iemand in de kaars vaoren* (Oost-Brab. '40). (Zie ook: *bovenarm.*) Kempenland (B) '58

kar (zie: Peel -3-) *In de Pieël zie me nie op 'n tōrf.*

kar -10- *Kort in de kar zijn.* Kort aangeboden, vlug driftig zijn. (Zie ook: *driftig.*) Alg. Brab. '87

kar -11- *Met een zwaar kar rijden* Met een zware kar rijden. Pessimistisch zijn. Varianten: *Met 'n zwaor kar varen* (Oost-Brab. '80); *Met een zwaar kaars vaoren* (Asten '39). (Zie ook: *partij.*) Alg. Brab. '87

kar (zie: Matthias Sint -1-) *Met Sinte Mathijs (24 februari) was er geen ijs en den 25en mert reed Jan de Werd met kar en perd over den Bommelsen werd.*

kar -12- *Met staande kar varen.* Met staande kar rijden. 1. Onafgebroken werken; 2. gulzig eten. (Met twee karren tegelijk hooi of koren binnenhalen; de ene kar wordt geladen, terwijl de andere gelost wordt.) Varianten: *Mi de stōnde kaar wërke* (Gemert '76); *Staannde kar varen* 3. volle kruiwagen heen terug (Nuenen '76); *Eten mi de staande kar* (Son '84); *"Dè's laojen èn losse me' de stōnde kaar", zin Wend, èn de klèine zaat op de pot meeje te eeten* (Maaskant '86). (Voor 1. zie ook: *gek* -13-; voor 2. zie ook: *eten* -4-.) Alg. Brab. '87

kar (zie: man -25-) *n'n Man kan er niet zoveel met 't paard inbrengen, als 'n vrouw er met haren schoot uit kan dragen.*

kar (zie: koe -40-) *Net as de koew van Baokel! die ha twèlef ossen gevuujd en moest zelf nog voor de ploeg!*

kar -13- *Onder de kaar gelegen hebbe.* Onder de kar gelegen hebben. Zwanger zijn. (Zie ook: *aanbranden.*) Oost-Brab. '87

kar (zie: wagen -4-) *Op de wagen van St Franciscus.*

kar -14- *Plat in de kar liggen.* Helemaal afgewerkt, uitgeput zijn. (Zie ook: *pap* -4-, *wel-varen.*) Wanroij '72

kar -15- *Span de kaar in.* Span de kar in. Kaart-rem: er dient gereageerd te worden. Son '84

kar -16- *Van de kaar valle.* Van de kar vallen. 1. *Door de mand vallen*; 2. niet langer iets staande kunnen houden; 3. zich gewonnen geven; 4. ongelijk bekennen; 5. een meevaller krijgen

(Helmond '87). (Voor 1. zie ook: *pot* -4-; voor 3. zie ook: *winnen*; voor 5. zie ook: *karnemelk* -4-, *selderij.*) Kempenland (B) '58

kar -17- *Veul laaide op een kaar.* Veel laad je op een kar. Reactie op de vraag: "Krijg ik veel?" Variant: *ipv kar: hoogkar* (Knegsel '89). Alg. Brab. '87

kar -18- *Ze heet de kar omgegooid.* Ze heeft de kar omgegooid. Ze heeft een miskraam gehad. Varianten: *De kar is omgevallen* (Oirschot '51); *Ze hee de kèr gewipt* (Gilze Rijen '77); *De kar is opgeslage* (Kempenland '80); *De erdkar is umgeslagen* (Someren Heide '87); *De kraam is umgeweid* (Helmond '87). (Zie ook: *eierkorf.*) Waalre (RC) '86

kar (zie: toot) *Ze hi skon toten op de kar.*

kar -19- *Ze kappen een kar klot in de hel.* Ze kappen een kar turf in de hel. Het dondert. (Zie ook: *donderbui.*) Bergen op Zoom (S) 1892

kardon *Deur de kurdons lopen.* Door de kardonson lopen. 1. Spitsroede moeten lopen;

2. ter verantwoording geroepen worden; 3. kinderspelletje: tussen twee rijen kinderen lopen, die klappen geven. (*Kardons* zijn de beide naven aan de wielen van een kar.)

Varianten: *Door de kedons jagen* (Bergen op Zoom '74); *Door de kedons lopen* (Zeelst 1891).

(Voor 2. zie ook: *borst.*) Alg. Brab. '87

karhengst (zie: zuur) *Zo zuur als een karrehengst.*

karnemelk (zie: boer -31-) *As 'nen boer wijn drinkt en 'ne pastoor mölk eet dan zijn ze bei ziek.*

karnemelk (zie: boer -48-) *Den boer vrit zich ziek aan 't spek en vrit zich weer gezond aan de keremelkse pap.*

karnemelk -1- *Dor gaode gin melk halen.* Daar ga je geen melk halen. *Die laat niet met zich spotten.* (Zie ook: *elf* -2-, *klomp* -11-.) Oost-Brab. '87

karnemelk (zie: goede -9-) *Dè's 'n goei um dur de mölk te waoje, dan drijven de brussels nie in d'r kont.*

karnemelk -2- *Ge zult veul meulk vuil maken, als ge in de volle tobbe schijt.* Je zult veel karnemelk vuil maken, als je in de volle tobbe schijt.

Tegen iemand die verwaand is. Varianten: *ipv tobbe: stand* (Eindhoven '60), *ton* (Oosterhout '87); *Veul mölk vuil maake spottend van iemand die beweert dat hij veel ten uitvoer zou brengen als hij het voor het zeggen had* (Kempenland '58). (Zie ook: *beredding.*) Oost-Brab. '84

karnemelk -3- *Hij heeft zeker z'n mölk nog niet gehad.* Hij heeft zeker zijn karnemelk nog niet gehad. Een erge herriemaker. Aarle-Rixtel (VB) '76

karnemelk -4- *Nie gebotterd en toch mulk.* Niet gebotterd en toch karnemelk. Iets voor niets of zonder moeite gekregen hebben; een mee-

karnemelk

valler gehad hebben. (Boteren = karnen; mulk = karnemelk.) Variant: 'ne Stuiver melk en niet geboterd (Tilburg '66). (Zie ook: kar -16-) Oost-Brab. '87

karnemelk (zie: thuis -3-) Thous mölleke saus kunne hao'le.

karnemelk (zie: Veghel) Veghels kuuske, mulk in de kittel: bèèh!

karnemelk (zie: buik -9-) Zennen buik mee lauwwullek waassen.

karnemelk -5- Zolang werken as ge mulk kunt knauwen. Zolang werken als je karnemelk kunt kauwen. Tot in hoge ouderdom doorwerken. (Zie ook: boer -16-) Oost-Brab. '84

karnen (zie: spurrie -2-) Bakken en buiteren en spurrie huiten.

karrad (zie: gek -12-) Zo gek als een karrad.

karretje (zie: malheur) D'r is meleur in 't karr'ke.

karspoor (zie: goede -2-) 'n Goede zijn om door 'n karrespoor te jagen.

kasknade Veul kasknade veil hebben. Veel ophef te koop hebben. 1. Opscheppen. (Kasknade = Fr gasconnade = ophef, beweging, drukte; veil = te koop.) Varianten: Káskenádde maoken (Gemert '85); ipv kasknade: kommaande (Gemert '71), kaschenòd 2. verwaande streken (Maaskant '58), kaskenauten (Oirschot '76). (Voor 1. zie ook: gatslag; voor 2. zie ook: bereddering.) Oost-Brab. '87

kast -1- Bij iemand goed in de kaast liggen. Bij iemand goed in de kast liggen. Een wit voetje bij iemand hebben; bij iemand een potje kunnen breken. Variant: ipv goed: hoog. (Zie ook: bescheten.) Oost-Brab. '87

kast (zie: appel -2-) D'r rolt n'n appel út de kaast.

kast (zie: punder) Daar hangt de punder achter de deur.

kast (zie: stuiver -1-) De dagelijkse stuiver brengt 't geld in de kast.

kast (zie: hemd -3-) Een hemd in de was, een in de kast, een aon 't lijf is net vijf.

kast -2- Iemand op de kast krijgje. Iemand op de kast krijgen. Iemand met opzet kwaad maken. (Zie ook: haar -14-) Alg. Brab. '87

kast (zie: nodig hebben) Iets zo hard van doen hebben als brood in de kas.

kast (zie: kist -2-) In kist en kaast zitte.

kast -3- Kastje zis zijn. Kastje zes zijn. Dood zijn. (Een doods-kist heeft zes wanden.)

Varianten: ipv zes: wijle (Tilburg '88); Kastje zes afwijlen = iemand begraven (Oost-Brab. '90). (Zie ook: Beemd.) Alg. Brab. '87

kast -4- Onder de kast schijten. Een bult hebben. Variant: Da's 'n vuile vent, hij schijnt onder z'n kaast (Tilburg '16). (Zie ook: bult -1-) Oost-Brab. '85

kast (zie: Anna Sint -3-) Op St Anna's schaap zitten.

kast (zie: kom) Skon kumkes op de kaast hebbe.

kast (zie: hoek -2-) Van den hoek naor 't kaesje.

kastanje (zie: bruin) Bruin zien als een kastanje.

kastelein (zie: hospes) Den hospes nameten.

kasteleinsdochter (zie: alles -7-) Alles komt terecht, behalve verzopen dubbeltjes.

kat (zie: bakker -1-) "t Zal wel wennen", zei den bakker, en hij dweilde den oven mee de kat uit.

kat -1- "Groot bè groot", zee de kat, en ze gong bè d'n hond zitten. "Groot bij groot", zei de kat, en ze ging bij de hond zitten. Zeispreuk.

Variant: ipv zitten: kruipen. (Zie ook: geld -7-) Oost-Brab. '87

kat -2- 'n Kat aort nie vur ze gejongd hi. Een kat aardt niet, voordat ze gejongd heeft. Men voelt zich ergens pas thuis, als men binding met zijn omgeving heeft. (Zie ook: aard.) Kempenland '82

kat -3- 'n Kat hé zeven levens. Een kat heeft zeven levens. Een kat komt altijd goed terecht. Alg. Brab. '87

kat (zie: lucht -2-) 'n Locht of 't katten zal spēuwen.

kat (zie: nacht -1-) 's Naachs zen alle katte grauw.

kat (zie: virtueukje) 't Ga mee virtueukjes, net as Jan de kat voiert.

kat -4- 't Is 'n hele kat die 'n pond schijt. Het is een hele kat die een pond schijt. Hou maar op met die opschepperij. Variant: ipv hele: kleine (Budel-Hamont '90). (Zie ook: bereddering.) Oost-Brab. '40

kat -5- 't Lekt wel of 't katte speuwt. Het lijkt wel of het katten spuwt. Weerspreuk. Het is zeer slecht weer. (Zie ook: kat -34-, weer -2-, weer -5-, weer -12-, weer -23-) Waalre (ED) '84

kat -6- 't Zing kooi katte, die veur ein gat muizen. Het zijn slechte katten die voor één gat muizen. Tegen jongens die het bij één meisje houden. (Zie ook: boom -6-) Helmond (HD) '87

kat (zie: accorderen) Accorderen als hond en haas.

kat (zie: als -1-) Als de kat op de onderdeur zit, hangt z'n stèrt in 't vuur.

kat -7- Als de kat met de rug naar 't vuur zit, komt er sneeuw. Als de kat met de rug naar het vuur zit, komt er sneeuw. Weersvoorspelling. Varianten: ipv kat: iemand (Alg. Brab. '87); De kat zel wer snuw bruuuie: ipv kat: ge (Kempenland '58). (Zie ook: Allerheiligen -4-) Oost-Brab. '84

kat -8- Als de kat zich wast, komt er wis een gast. Als de kat zich wast, komt er zeker een gast. Voorteken. Varianten: ... krijgt men een onverwachte gast (Oosterhout '87); Poetse de katte, dan kredde volk, poetse ze achter de orre, dan komme ze over de heij (Maaskant '86). (Zie ook: koe -10-) Alg. Brab. '87

kat (zie: muis -2-) *Als ik zo'n muizen had, dan joeg ik de kat weg en muisde zelf.*

kat (zie: als -6-) *As de kat in d'n ove jongt, zèn 't dan kadetjes?*

kat -9- *As de katte zèn.* Als de katten zijn. Spreekwoordelijke vergelijking. Kloek zijn. Bakel (S) 1892

kat -10- *As ge de kat nor Engeland stuurt, dan mauwt ze as ze terugkomt.* Als je de kat naar Engeland stuurt, dan miauwt ze als ze terugkomt. Als je een domoor wegstuurt, komt er een sufferd terug. (Zie ook: *bijdehand.*) Tilburg (D) '16

kat (zie: als -11-) *As onze kat een koei was, dan konde gij ze melke.*

kat (zie: geheimzinnig) *Behemd doen as 'n kat mee d'r jong.*

kat -11- *Daor wordt de kat 'n heks.* Daar wordt de kat een heks. De zaak wordt nu precair. Maaskant (Sw) '82

kat (zie: hond -19-) *De hond moet uit de stoel.*

kat -12- *De hèmelijke ketjes haolen 't spek uit de pot.* De stiekeme katjes halen het spek uit de pot. Vertrouw geen stiekemerds. Varianten: *Strijkende katjes haolen 't spek uut de pot* (Kempenland '85); *Verlegen poeskes ...* (Gemert '70). (Zie ook: *mond -9-.*) Alg. Brab. '87

kat -13- *De kat de kees bevele.* De kat in de zorg van de hond aanbevelen. Verkeerde maatregelen nemen. Schijndel (Bi) '40

kat -14- *De kat de kont aflopen.* Iedereen nalen. Nederwetten (S) 1892

kat -15- *De kat in de gordijnen jagen.* Moeilijkheden uitlokken. (Zie ook: *roe -1-.*) Alg. Brab. '87

kat -16- *De kat is dik.* Het is dik aan tussen die twee. (Zie ook: *bescheten.*) Megen (Bi) '40

kat -17- *De kat komt op de koord.* De kat komt op het koord. *Daar heb je de poppen aan het dansen;* nu gaan de moeilijkheden beginnen. (Met dit koord is een gespannen koord bedoeld waarop koorddansers hun kunsten vertonen.) Variant: *De katten gon wir te koord* (Oost-Brab. '84). (Zie ook: *hond -35-, kak -2-.*) Alg. Brab. '84

kat -18- *De kat moust 't bèst, als ze jong hê.* De kat muist het beste, als ze jongen heeft. Als het nodig is, werkt men het hardst. Oost-Brab. '79

kat -19- *De kat sleept mee den bukkum.* De kat sleept met de bokking. Bij het zien van een verliefd paartje. Tilburg (TT) '64

kat -20- *De kat was vannacht weer op de Finkelenberg.* De kat is de hele nacht "op sjouw" geweest. Tilburg (TT) '70

kat -21- *De kat zit op het dak.* Iemand met een

kromme rug of bult. (Zie ook: *bult -1-.*) Berkel-Enschot (Hoo) '80

kat (zie: koe -25-) *Die gin koew hee, melkt de kat.*

kat -22- *Dä's kräk dor et kätjen um danst.* Dat is precies waar het katje voor danst. Daar gaat het juist om, nl om het geld. (Zie ook: *geld -2-.*) Kempenland (B) '58

kat -23- *Dè doen katte nog wel uit 'etzelfde mendje.* Dat doen katten uit hetzelfde mandje nog wel. Dat doen kinderen uit een en hetzelfde gezin nog wel. Schijndel (Bi) '40

kat -24- *Een kat gaat nooit met een lege maag van huis.* Met een lege maag kun je niet werken; men moet eerst eten, voordat men iets onderneemt. Varianten: *ipv van huis: weg* (Handel '87), *de hoord op* (Gemert '87), *naar de kater* (Helmond '87). Oost-Brab. '90

kat -25- *Een kat in het nauw springt te paard.* Een kat in het nauw maakt rare sprongen; als men in het nauw zit, is men tot veel in staat. (Zie ook: *broek -14-.*) Oost-Brab. '85

kat -26- *Een rooibonte kat is noit gènne kaoter.* Een roodbonte kat is nooit een kater. Plaagzinnetje voor kinderen. (*Roodbont* = *driebont*: rood, wit, zwart.) Variant: *Drie kleuren op een poes is nooit een kater* (Oirschot '84). (Zie ook: *moeder -5-, opscheppen, panlekker, papenkuil, ringeloren, viloren.*) Oost-Brab. '84

kat (zie: spin) *Een spin in de morgen geeft kommer en zorgen, een spin in de noen is om goed te doen.*

kat (zie: uitzien -1-) *Er uitzien èz 'n kat, tie kikfõrse véngt.*

kat -27- *Eén katje krabt hem niet.* Die is niet bang uitgevallen. Variant: *ipv katje: poes.* (Zie ook: *duivel -38-.*) Tilburg (TT) '72

kat -28- *Ge mot een kat zijn om de kattedklomp te kennen.* Je moet een kat zijn om de kattenklomp te kennen. Alleen de ingewijden weten hoe het in elkaar zit. Sint Anthonis (De) '59

kat (zie: kloek -3-) *Geen twee kloeken op een nest.*

kat (zie: Helmonder) *Hellemonder, kattendonder, vlooiënbijter, keienschijter.*

kat (zie: uitzien -4-) *Het ziet er uit, als of de kat er gejongd heeft.*

kat (zie: zomer -5-) *In de zomer was een kat haas, in de winter is een kat spek.*

kat (zie: maart -9-) *In maart hebben het de katten aan d'r staart.*

kat (zie: kap) *Kap en kont afleupe.*

kat -29- *Kat en keuvel aan elkaar hullen.* Druk, veel, zonder ophouden praten; kletsen. Variant: *Kap en kovel ...* (Bakel 1892). (*Keuvel* = kleeft met kap van kloosterlingen; vrouwenmuts met afhangerende strook.) (Zie ook: *bats.*) Breda (S) 1892

kat

kat (zie: uil -3-) *Kat: "O, uil, je doet me onrecht, want de muis is mij toegelegd!" Uil: "O, kat, ge moet weten, dat er veel ongedugd brood wordt gegeten."*

kat -30- *Katte en wijve moete thuis blijve, minse en honde doen de ronde.* Katten en vrouwen moeten thuis blijven, mannen en honden doen de ronde. De vrouw hoort thuis te zijn. Varianten: ... *manne en honde maake d're ronde* (Veldhoven '30); ... *de katten en vrouwen behoren thuis te blijven* (Aarle-Rixtel '57); ... *mannen en honde moeten ten ronde* (Kempenland '58); *Katten en wijven moeten thuis blijven* (Oost-Brab. 1892); ... *moeten bij honk blijven; 'n Goeie wijf en 'n goei kat hören bij den herd* (Oost-Brab. '85); *Ene goeie kël (kerel) en ene goeie hond doen de rond* (Cuyk '40); *Den baas en den hond moeten rond, de katten en de wijven moeten thuisblijven* (Oost-Brab. '40). (Zie ook: *herdgan-ger*.) Oost-Brab. '87

kat -31- *Katten en vrouwvolk geven ze voor niks weg.* 1. Van waardeloze zaken ontdoet men zich gemakkelijk; 2. uiting van geringe waardering voor de vrouw. (Voor 1. zie ook: *kavelen*; voor 2. zie ook: *boer -1-*.) Asten (Cop) '70

kat -32- *Kiek, de kat zit op den torren, en kiekt heel Helment deur.* Kijk, de kat zit op de toren, en kijkt uit over heel Helmond. (Wordt in verband gebracht met de bijnaam van de Helmonders: *Helmonders kattendonders*.) Helmond '80

kat (zie: *kijken -17-*) *Kijken as een lollig katje.*

kat -33- *Maak dat de kat maar wijs.* Reactie op een ongeloofwaardig verhaal. (Zie ook: *God -26-*.) Alg. Brab. '87

kat -34- *Men zou er de katten van te bed doen en zelf in de asse gaan ligge.* Men zou er de katten van naar bed doen en zelf in de as gaan liggen. 1. Verzuchting als er iets tegenzit; 2. ... bij flauwe verhalen; 3. bij slecht weer. (De katten gingen 's avonds in de as van de haard liggen.) Varianten: ... *asse gaan liggen krassen* (Oost-Brab. '90); *Ge zult er de katten van te bed doen; Ge zot 'r de katte van op bet legge en zelf mui-zen* (Oost-Brab. '87); ... *te bed dun en gôn zelf in het hoi liggen* (Oost-Brab. '85); ... *en zelf in de asse gaan zitten schijten* (Eindhoven '65); *Je zou de kat naar buiten jagen en zelf in 't hooi gaan liggen* 4. reactie op "Wat een weer"! (Valkenswaard '75). (Voor 3. en 4. zie ook: *kat -5-*.) Oost-Brab. '87

kat -35- *Mijn kat ook een viske.* Mijn kat ook een visje. Mij ook wat. Oost-Brab. '53

kat (zie: *dag -13-*) *Negen dagen jagen, negen weken dragen, negen dagen blind is een hondskind.*

kat (zie: *pronken*) *Pronken as 'n kat die enen bul-ling in d're mond hee.*

kat -36- *Slapende katten vangen geen muizen.* Wie

van het werk afgeleid is, heeft geen resultaat. (Zie ook: *hond -8-*.) Kneghel (VaH) '89

kat (zie: *overgeven*) *Spouwen gelijk 'n kat in de schimmelskuil.*

kat (zie: *hond -45-*) *Van bedanken gaon de beste hond kapot.*

kat -37- *Van overgeven gao de kat kapot.* Van overgeven gaat de kat dood. Woordspeling. Reactie van iemand die niet van plan is afstand te doen van zijn goederen. (*Overgeven* = goederen aan iemand anders geven; *vome-ren*.) (Zie ook: *bed -7-*.) Eindhoven (Hap) '73

kat (zie: *vogel -12-*) *Veugeltjes die zo vruug zingen die holt de kat weg.*

kat -38- *Voor de kat z'n gat.* Voor de kat zijn gat. Voor niks; gratis. Variant: *ipv gat: viool* (Oost-Brab. '87). (*Viool* = achterste, gat.) (Zie ook: *keutel -4-*.) Veghel '85

kat (zie: *kijken -28-*) *Vreemd kijken, as 'n kat in de schaauw.*

kat (zie: *mond -16-*) *Wat men spaart uit de mond, krijgt dikwijls kat of hond.*

kat (zie: *waarom*) *Wurrun, durrun, umdè 'n wurrun ginne pier is, durrun.*

kat (zie: *wassen*) *Z'n eige wasse ès de katte.*

kat -39- *Zo flauw zèn da de wel katten kan spouwen.* Zo flauw zijn dat je wel katten kunt spuwen. (*Flauw* = hier in de betekenis van "onpasselijk, misselijk".) Tilburg (D) '16

kat (zie: *flink*) *Zo flink as David; die reed op een kat 't moosgat uit.*

kat (zie: *gek -12-*) *Zo gek als een karrad.*

kat (zie: *nat -3-*) *Zo nat als mest.*

kat (zie: *slap -3-*) *Zo slap als een bies.*

kat (zie: *wijs -3-*) *Zo wais as Salomons kat; die viel van waishei van de trappen.*

kater -1- *'ne Kaoter strikken.* Een kater strikken. 1. Voordeel behalen (ook bij kaartspel). Varianten: *'n Vette kater strikken* (Oost-Brab. '87); *Hij had unne kaoter gestrikt op de klinkert* 2. hij had een rijk huwelijk gesloten (Tilburg '58).

(*Klinkert* = klinkerweg.) (Voor 1. zie ook: *boter -3-*; voor 2. zie ook: *grond -3-*.) Alg. Brab. '87

kater -2- *'t Is kwaad doen eenen kat de huid aftrekken, als hij er geene op heeft.* Het is moeilijk een kater de huid aftrekken, als hij er geen heeft. Waar niets is, kun je niets halen. (Zie ook: *aardappel -2-*.) Zeelst 1891

kater (zie: *als -11-*) *As onze kat een koei was, dan konde gij ze melke.*

kater (zie: *kop -9-*) *De kop omhoog hauwen, as een kater die 'n worst gestolen heeft.*

kater (zie: *kat -26-*) *Een rooibonte kat is noit gënne kaoter.*

kater -3- *Ene zoute kaoter ze gat gelekt hebben.*

Een zoute kater zijn gat gelekt hebben. 1. Na dorst hebben; 2. dorst hebben na overmatig gebruik van alcoholische drank daags tevoren! Variant: *De kaoter z'n kont gelekt hebben* (Tilburg '50). (Zie ook: *haar* -12-) Alg. Brab. '87

kater -4 *Er kan geen kater geklemd worden, of die is erbij.* Er kan geen kater gecastreerd worden, of die is erbij. Iemand die erg nieuwsgierig is. (Zie ook: *geit* -11-) Sint-Oedenrode (ED) '84

kater (zie: *bij zijn*) *Erbij zijn als een gelubde kater.*

kater -5 *Gene vette kater strikken.* Geen vette kater strikken. 1. Geen voordeel behalen. Varianten: *Denke 'n vette kater te strikken en 't waar 'n maoger poeske* (Tilburg '16); *Hij zal dor ok gene vatte kao'ter (an) snutte* (strikken) (Kempensland '58); *Daor strikte nooit unne vette kaoter mee* (Waalre '91); *Ge zult hier gène vette kaoter z'n gat lèkke* 2. het is armoe troef (Gemert '75). (Voor 1. zie ook: *kosten*; voor 2. zie ook: *arm* -6-) Alg. Brab. '87

kater (zie: *hoe gaat*) *Gezond, ik zeik nog as ene kaoter.*

kater (zie: *loeren*) *Loeren as 'n kater onder 'n schuurdeur deur.*

kater (zie: *Matthias Sint* -2-) *Met Sinte Metijs worden de katten krijs.*

kater (zie: *hond* -42-) *On d'n hond z'n kont.*

kater (zie: *oog* -21-) *Uit de ogen kijken als een kater uit z'n kont.*

kater (zie: *zeik* -5-) *Zeik hebben als nen os.*

kater (zie: *vals*) *Zo vals ès 'n hekke.*

katholiek *Goed katholiek zijn.* Veel geld hebben. Variant: *Christelijk zijn* (Oost-Brab. 1892). (Zie ook: *aarde* -1-) Alg. Brab. '78

katholiek (zie: *rooms*) *Goed rooms zijn.*

katholiek (zie: *kerk* -9-) *Hoe dichtter bij de kerk, hoe slechter volk.*

katjesspel (zie: *spel*) *Van spul komt heskesspul.*

katoen (zie: *slecht* -3-) *Zo slecht als katoen van 'n cent 't el.*

Katrijn (zie: *Hein*) *Hein, Katrijn, d'n béér is los, hurt 'm toch 's brullen, snijd 'm z'n neus en z'n oren af, dan hedde wa te smullen.*

kattendonder (zie: *Helmonder*) *Hellemonder, kattendonder, vlooiënbijter, keienschijter.*

kattengespin (zie: *gewin*) *'t Urste gewin is kattegespin.*

kattenklomp (zie: *kat* -28-) *Ge mot een kat zijn om de katteklomp te kennen.*

kattenmem (zie: *wat eten* -1-) *Hennebiest met kattenmemmen.*

kattenpis *Da's ginne kattepis.* Dat is geen kattepis. Dat is geen kleinigheid; dat is niet gering. Varianten: *ipv kattepis: kattedrek,*

kattepoep, muggepis (Etten '87), *kattewaosem* (Helmond '81); *'t Is gene kattewagen* (Oost-Brab. '40). (Zie ook: *mik* -3-, *tut.*) Alg. Brab. '87

kattenpoep *Kattepoep is grote troep, maar hennespel is ook niet wel.* Kattenpoep is grote troep, maar hennenpoep is ook niet goed. Men wordt met twee even slechte zaken geconfronteerd. Ommel (HD) '87

kattenpoot (zie: *wat eten* -2-) *Hondspoten met brem.*

kattenpriester (zie: *hennenpriester*) *'t Is een echte hennepriester.*

kattenschoen (zie: *wat doen* -3-) *Leer halen voor een kattenschoen.*

kattenspeen (zie: *taai* -2-) *Zo taai als kattememmen.*

kattenstront (zie: *kin*) *Je moet de kin mi kattestront insméère.*

kattenwagen (zie: *kattenpis*) *Da's ginne kattepis.*

kauw (zie: *kraai* -6-) *Ge kunt beter 'n kraai vatten as 'n kaauw.*

kauwen (zie: *mouw* -3-) *Ze met mauw en kauw vullen.*

kavelen *Het nogal licht afkavelen.* Het nogal gemakkelijk afkavelen. Het nogal gemakkelijk van zich afschuiven. (Zie ook: *kat* -31-) Oost-Brab. (Bi) '40

kazemat *Vreemde kazematte vael hebbe.*

Vreemde kazematten veil hebben. Met zonderlinge streken omgaan. (*Kazemat* = slaappleats, bed.) Kempensland '58

keel (zie: *voet* -2-) *Bètter voetjes nat dan kèlleke dreug.*

keel (zie: *haak*) *De haak in de keel hebben.*

keer *Den derde keer... buut.* De derde keer...

buut. De derde keer is het raak; iets lukt na enkele vergeefse pogingen. (Bij het verstoptertje spelen - *buten* - rende degene die zoeken moest, als iemand gezien was, naar de buutplaats en riep: "Één, twee, drie buut!" Dan was die erbij.) Alg. Brab. '87

keer (zie: *haar* -9-) *Ene keer nej haor is gewonnen.*

keer (zie: *geest* -1-) *Goede geesten komen terug.*

keer (zie: *hand* -14-) *Het schouwt haand of keer.*

keer (zie: *aambeeld*) *In een keer is een aambeeld niet te stellen.*

keer (zie: *vet* -6-) *Te vet, Bet, twee keer van doen.*

keer (zie: *koffie* -5-) *Zijn koffie geen twee keren meer opgieten.*

kees (zie: *kat* -13-) *De kat de kees bevele.*

kegel (zie: *kruis* -4-) *e Krouské mitte klos, dā makt al de kekels los.*

kegelen (zie: *das*) *Uit z'n das kegelen.*

kegelspel (zie: *gezien* -1-) *Ergens gezien zijn als een hond in een vleeshal.*

kei (zie: morgen -2-) 't Hè wè in, voordat ze 's morgens op de keien staon.

kei (zie: water -3-) 't Is net es waoter op 'ne gloeiige kei: zo verslagen.

kei -1- 't Is om de kaaien ervan in te lopen. Het is om de keien ervan in te lopen. Het is om er verschrikkelijk de pest over in te hebben. (Zie ook: *duivel* -29-) Tilburg (AM) '76

kei -2- *Achter de kei pissen*. Achter de kei pissen; Zijn slag niet meer kunnen slaan. Liempde '90 **kei** (zie: *boerenpaard*) As 'n boereperd op de kaaië komt, kent 't z'n eige nie.

kei -3- *Ge kunt een kei de huid niet afdoen*. Je kunt een kei de huid niet afdoen. Waar geen geld is, kun je het niet halen. Varianten: *Vilt mar 'ne kaai!* (Tilburg '86); *Vilt mar 'ne kaai waar niks op zit* (West-Brab. '54), (Zie ook: *aardappel* -2-) Oost-Brab. '87

kei -4- *Ge zult vandaag gin kaaien meer kakken!* Je zult vandaag geen keien meer kakken! Opmerking na een overvloedige maaltijd. Variant: *Ge zult gin leum afgaon* (Eersel '65).

(*Leum* - leem = houtachtig deeltje dat uit het vlas gezwingeld wordt, ook *schiftje* genaamd. De Bo) (Zie ook: *eten* -11-) Hoogeloon (C) '84

kei -5- *Kaoikes in de kop hebben*. Keitjes in de kop hebben. Weinig verstand hebben. (Zie ook: *bijdehand*.) Tilburg (JM) '50

kei (zie: *boter* -9-) *Mi botter en suiker kunde stront nog wel lekker maken*.

kei (zie: *lijden*) *Zoveel geleden hebben als de keien van de straat*.

keienschijter (zie: *Helmonder*) *Hellemonder, kattendonder, vlooiënbijter, keienschijter*.

keischijter (zie: *Waalre*) *As Woldere gin kaaië gescheten had, had Aalst ginne harde weg*.

keizer *Keizer zijn*. Op het eerste bod een koop toegewezen krijgen. Variant: *Keizers gebod* (Kempenland '58). (Zie ook: *nest* -3-) Helmond (S) 1892

keizersrecht *Tachtig is keizersrecht*. Kaartterm. Bergeijk (P) 1894

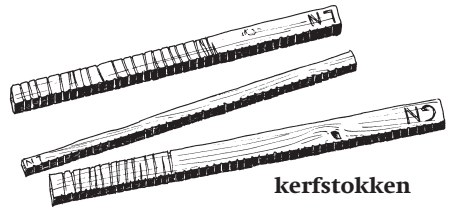
kelder (zie: *Mie*) "'t Is wel", zei Mie, en ze had maar eens gedanst.

kelder (zie: *Antonius Sint* -1-) *Antonius (17 januari) schoon en helder vult het vat en ook de kelder*.

kelder *Een kelder vol zuur bier*. Veel ongetrouwde dochters. Variant: *Zuur bier* = oude vrijster. (Als het bier oud is, wordt het zuur.) (Zie ook: *Anna Sint* -3-) Alg. Brab. '80

kelder (zie: *Lichtmis* -9-) *Lichtmis donker maakt de boer tot jonker; Lichtmis klaar dan is de boer 'n bedelaar*.

kelder (zie: *water* -13-) *Sti 't er wâöter in de kelder?*
keldersnip *Een keldersnip schieten*. Een glaasje

kerfstokken

drinken. Variant: *Keldersnippen schieten* = bier drinken (Oost-Brab. 1892). (Er is waarschijnlijk verband met het zigzaggend opvliegen van snippen en de gevolgen van veel glaasjes drinken.) (Zie ook: *askruisje*.) Oost-Brab. (S) 1892 **kelen** (zie: *stelen*) *Wie voor een ander steelt, wordt door zichzelf gekeeld*.

kelk *Beter houten kelken en gouden priesters, dan gouden kelken en houten priesters*. Beter arme meevoelende priesters dan rijke afstandelijke. Gemert (Si) '73

kemp (zie: *hennep*) *Dè gee van kempe kurdje*.

Kempenland (zie: *Peelland*) *Peelland, het grootste, Kempenland, het heerlijkste, Oosterwijk het schoonste, Maasland, het verste*.

kempstok (zie: *droog* -3-) *Zo dreug as 'n kempstok*.

kemtstok (zie: *droog* -3-) *Zo dreug as 'n kemptstok*.

kennen (zie: *eind* -5-) *Dè kenne van ènje toe bietje*.

kennen (zie: *gek* -4-) *Ge kunt de gekke nie kenne as an d'r kure*.

kennen (zie: *Judas*) *Z'n Judas het best kennen*.

keps (zie: *kweps*) *Kweps en keps zijn*.

kerel (zie: *merel* -4-) *Te groot voor 'n merel, te klein voor 'n kerel*.

kerf *In z'ne kârf schiete*. In zijn kerf schieten. In de juiste richting gaan. Varianten: *ipv kârf: kaerf; ipv in: uit*. (Op de loden letters is een kerf aangebracht om de richting voor het zetten aan te geven.) Kempenland (B) '58

kerfstok *De kerfstok kwijt zijn*. 1. In onzekerheid zijn. Variant: *... verloren hebben* 2. het niet goed onthouden hebben. (Voor 1. zie ook: *schopstoel, schotel* -1-, *spil, vonk, wilg, zak* -11-, *zeke*.) Oost-Brab. '40

kerk (zie: *officie*) *"Alle officies zijn smerig", zei de koster, en hij stal de eindjes kaars uit de kerk*.

kerk (zie: *jongen* -1-) *"Als het treft dan treft het" zei de jongen, en hij fluitte in de kerk*.

kerk (zie: *volk* -1-) *"Daor 't volk is, is de nering", zee de mosselenboer, en hij reej mee z'nen kreugel de kerk in*.

kerk (zie: *eind* -2-) *"Eind goewd, al goewd", zin Kaat Knillie, èn ze kwaamp de kerrek in onder 't leste ivvangillie*.

kerk (zie: koster -1-) "Wat nou gezongen?" zei de koster, en de kerk stond in brand.

kerk -1- 't Gao beter van een kerk dan van een huis. Het gaat beter van een kerk dan van een huis. Het gaat beter van een stad dan van een dorp; een uitgave kan beter door een rijke dan door een arme gedaan worden. Alg. Brab. '87

kerk (zie: hond -7-) A's 't träft dan kan enen hond de kerk umzaeke.

kerk -2- Al is de kerk groot, de pastoor staat toch maar één kant. Het is ongelijk verdeeld in de wereld; iets groots met weinig erin. (Zie ook: kerk -17-) Bergen op Zoom (Roo) '57

kerk (zie: Asperges me) Als het "Asperges me" uit de kerk is, komen de asperges op tafel.

kerk (zie: Heer OL -2-) Als OL Heer een kerk bouwt, zet de duvel er een kapel neffe.

kerk (zie: werken -1-) Als ze oe nie willen als ge gaat werke, zullen ze oe ook nie willen als ge gaat kerke.

kerk -3- Bende in de kerk geboren. Ben je in de kerk geboren. Vraag aan iemand die binnenkomend de deur open laat staan. Varianten: Ge krijgt een haak aan oew gat; Doe die deur toe, want het trekt op de veurste koe (Aalst '85). (Zie ook: plank -7-) Alg. Brab. '87

kerk (zie: goede -6-) D'r is maar één goei, en die staot achter in de kerk.

kerk (zie: duivel -19-) De duvel komt over 't koor de kerk in.

kerk -4- De kerk is ginnen haas. De kerk is geen haas. De kerk loopt niet weg, ook al kom je te laat. Varianten: ... en de pastoor is ginnen eekhoorn (Eersel '72, Best '84); ... en de pastoor ginne eendvogel (Oost-Brab. '60); ... klampvogel (Son '84); ... vogel (Duizel '84); De kerk is ginne kikvors, hij springt nie weg (Eersel '84); ... zandhaas, die loopt nie weg (Reusel '88). (Zie ook: kruis -10-) Alg. Brab. '87

kerk -5- De kerk is hoger dan de toren. Het is anderhalve cent; de vrouw is groter dan de man. (Zie ook: hen -2-) Alg. Brab. '87

kerk -6- De kerk moet door het kerkstraatje. De kerk moet door het kerkstraatje. Een zware bevalling. Varianten: De Grote Kerk is deur 't Krullartstraatje (Grote Kerk = de Sint Jan; de Krullartstraat = smalle zijstraat van de Kerkstraat) (Den Bosch '78); ... deur de Kerktraot hene (Den Bosch '78). (Zie ook: aftellen.) Tilburg (Kn) '50

kerk (zie: gat -13-) Deur veul gaoten ter kerk kommen.

kerk -7- Driemaal rond de kerk is zo goed as eens erin. Driemaal rond de kerk is zo goed als eenmaal erin. Verontschuldiging van iemand die

niet naar de kerk gaat. (Zie ook: Hedikhuizen.) Tilburg (D) '16

kerk (zie: kleermaker -3-) Een snijer heeft maar één darm.

kerk (zie: kont -20-) Er zijn meer konten as kerken.

kerk (zie: processie -2-) Ge kunt nie in de processie lopen en tegelijk de klok luien.

kerk (zie: aardappelmand) Ge zult mee d'erpelmand nao de kerk moete.

kerk -8- Geleuve moete in de kerk. Geloven moet je in de kerk. Niet veel geloof hechten aan andermans woorden. Varianten: ipv moeten: doen; En gij geleuft dè. Alg. Brab. '90

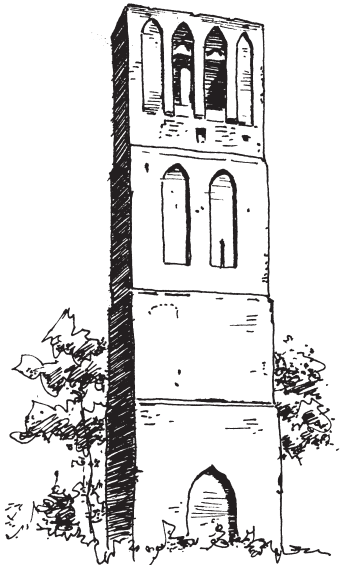
kerk (zie: rooms) Goed rooms zijn.

kerk -9- Hoe dichter bij de kerk, hoe slechter volk. Varianten: ... hoe slechter rooms; hoe dichter bij Rome, hoe slechter katholiek; ... christen. Alg. Brab. '87

kerk -10- In de kerk en in de kroeg bende nooit te vroeg. In de kerk en in de kroeg ben je nooit te vroeg. Variant: ... in huis en op straat kom je steeds te laat (Lith '75). Alg. Brab. '87

kerk -11- In de kerk kunde altijd aan de gang. In de kerk kun je altijd aan de gang. 1. In de kerk kun je altijd bidden. Varianten: 2. In de kerk is altijd werk (Geldrop '89.) (Voor 2. zie ook: hooizolder.) West-Brab. (MGT) '54

kerk (zie: Hedikhuizen) In Hekeze naar de kerk geweest zijn.

toren van Stiphout; zie: kerk-15

kerk

kerk -12- *Nergens komen als in de kerk en onder den meulen.* Nergens komen dan in de kerk en onder de molen. Veinzen dat je nergens van weet. (Zie ook: *Boxtel Jan van.*) Oost-Brab. (Bi) '40

kerk (zie: rug -8-) *Niej eer aflaote of ge mot op oewe rug nor de kerrek gaon.*

kerk -13- *Nor kerk noch kluis gaon.* Naar kerk noch kluis gaan. Geen kerkelijke diensten bijwonen. (Zie ook: *Hedikhuizen.*) Alg. Brab. '87

kerk -14- *Rokende naar de kerk is schijtend naar de hel.* Rokend naar de kerk is schijtend naar de hel. Variant: *Etend naar de kerk is stinkend (schijtend) naar de hel.* Tilburg (D) '16

kerk (zie: haar -18-) *Rood haar en elzehout zijn zelden op goede grond gebouwd.*

kerk -15- *Stippentse kerk. Stiphoutse kerk.* Kaartterm die aangeeft dat men geen plaatje heeft; of alleen een vrouw (Woensel '61). (In de Stiphoutse kerk zou het enige beeld een Lieve-vrouwebeeld zijn.) Varianten: *In Hekeren in de kerk* (Langstraat '54); *In Hapert in de kerk* (Oost-Brab. '79); *'t Is griffemeerde kerk* (Den Bosch '54). (Zie ook: *strooiselhoop.*) Oost-Brab. '87

kerk -16- *Te vroeg uit de kerk gaon.* Te vroeg uit de kerk gaan. Seksueel verkeer voor de zaadlozing beëindigen; coïtus interruptus. Varianten: *Voor 't zingen de kerk uitgaan;* *Voor 't luie van de klok de kerk uit* (Bakel '87); *Vur de pastouwer de zegen gift, de kerk verlaote* (Stiphout '87); *Met de zegen de kerk uit* (Alg. Brab. '87). Alg. Brab. '87

kerk (zie: hooi -12-) *Trouwen in 't hooi is mooi, trouwen in de kerk is eeuwig werk.*

kerk (zie: leger) *Ut hil leger van Napoleon is zu gekomen.*

kerk -17- *Vooraan in de kerk is het warm, achteraan is het arm.* De rijken zaten vooraan in de kerk. (Zie ook: *kerk -2-.*) Gilze-Rijen (VD) '77

kerk (zie: straat -6-) *Vroeg op straat, laat in de kerk.*

kerk -18- *Waar gaat zij naar de kerk? Waar woont zij?* (Werd gebruikt door jongelui.) Variant: *ipv zij: hij.* (Zie ook: *haas -8-.*) Oost-Brab. '73

kerk (zie: leven -9-) *Wie 't langst leeft, heeft alles, ook alle kwaje broeken.*

kerk (zie: werk -8-) *Wie schoon gaat te werke, gaat bescheten ter kerke.*

kerk (zie: woensdag) *Woensdag voor de wet, donderdag voor het bed.*

kerk (zie: bel) *Ze hebbe ook nie ammel bellekes aon, die naar de kerk gaon.*

kerk -19- *Ze zing ook nie allemaal eve groot die na de kerk gon.* Ze zijn ook niet allemaal even groot die naar de kerk gaan. Koopman tegen een gegadigde, die hem erop wees, dat het

kerkenhuisjes

gebodene minder groot was dan gewoonlijk. Oost-Brab. (S) 1892

kerk -20- *Zo kerks als 'n hond klippels.* Zo kerks als een hond knuppels. Spreekwoordelijke vergelijking. 1. Zo graag naar de kerk gaan als een hond slaag wil krijgen; 2. niet kerks zijn. (Voor 2. zie ook: *Hedikhuizen;* voor het beeld zie ook: *bang.*) Oost-Brab. '87

kerkboek (zie: thuis zijn) *Erin thuis zijn als de pastoor in zijn kerkboek.*

kerkboek (zie: paternoster -2-) *Liever z'ne paternoster zijn as z'n vrouw.*

kerkdeur (zie: koek -2-) *'t Is allemaal koek aan de kerkdeur.*

kerkengoed *Kerkegoed heeft ijzeren tanden.*

Wat aan de kerk behoort, mag niet vervreemd worden. Zeeland '48

kerkenhuisje *As ge tegen het kerkehöske pist, dat dreugt nooit op.* Als je tegen het kerkenhuisje pist, droogt dat nooit op. Als je autoriteiten, beledigd hebt, wordt dat door hen nooit vergeten. (*Kerkehuisjes* zijn kleine huisjes die tegen de kerk gebouwd zijn en eigendom van de kerk zijn.) Varianten: *Ge moet nie tegen heilige huiskes pissen* (Alg. Brab. '84); *ipv kerk: kerkmuur* (Deurne '87); *As ge tegen de kerk of het gemeentehuis (raadhuis) pist dan droogt 't niet mer op* (Kempenland '76); *Tegen 'n toog meugde niet pissen* (Breda '76); *Als je tegen 'nne toog pist ruiken ze 't in Rome* (Geldrop '76); *As ge tegen den toog pist, dan dreugt ie nie makkelijk op* (Alg. Brab. '87); *ipv toog: paars; Ge meugt nie tegen 'n blinkende kneup (agent) pissen* (Sint-Oedenrode '76); *Ge magt ummers alles, behalve vloeken en tegen de kerk aonpisse* (Bergeijk '67). (*Toog* = ambtskleed, voor rk geestelijken in zwart of paars met

strakke mouwen en een sluiting met kleine knoopjes.) (Zie ook: *pastoor* -6-; voor het beeld zie ook: *kerkhof* -2-.) Alg. Brab. '87

kerkgang (zie: *kind* -11-) Als 't kindje is geboren, hebben de knollen hun smaak verloren.

kerkgang (zie: *Lichtmis* -1-) Als Maria haar kerkgang doet met warme zonnenschijn; er zal meer sneeuw, ijs en vorst dan van te voren zijn.

kerkhof -1- 'et Kerk'of aon z'n kont 'ebbe 'ange. Het kerkhof aan zijn kont hebben hangen. Met de dood in zijn schoenen lopen. (Zie ook: *aardappel* -7-.) West-Brab. (Jo) '25

kerkhof (zie: *winter* -1-) 'n Zachte winter, 'n vette kerkhof.

kerkhof (zie: *koster* -4-) Die hi één toe, lèk kusters koe, die mag op 't kerkhof wèèien.

kerkhof (zie: *boer* -59-) Er liggen veel boeren op 't kerkhof die zo lui zijn als ik.

kerkhof -2- Hier zulde pissen en niet tegen het kerkhof. Hier zul je pissen en niet tegen het kerkhof. 1. Kaartterm. Bij het uitspelen van een goede kaart. Varianten: ... *mar nie tegen 't raadhuus* 2. je hebt niets te vertellen (Leende '90); ... *en nie tegen de paterskerk* (Eindhoven '88). (Voor 2. zie ook: *bezemsteel*; voor het beeld zie ook: *kerkenhuisje*.) Riethoven (Bo) '73

kerkhof -3- Kerkhof beleggen. Vergadering van het gilde beleggen. (Vroeger werden die bijeenkomsten op het kerkhof gehouden.) Alg. Brab. (Heer) 1781

kerkhof -4- Op 't kerkhof ligge de dooi en liege de levende. Op het kerkhof liggen de doden en liegen de levenden. Daar is veel huichelarij te zien. (Zie ook: *liegen* -5-, *mens* -6-, *prijzen*.) Oost-Brab. '87

kerkhof (zie: *zuiver*) So suyyer als een kerckhoff van doeij liens.

kerkhof (zie: *mond* -18-) Z'n mond is net 'n afgebrand durp.

kerkhof (zie: *kan*) Zet de kan maar neer en pak de leer.

kerkmeester (zie: *peer* -1-) 'n Peer aan hebben.

kerkpad Op de kerkpad gehörd hebben. Op weg naar de kerk gehoord hebben. 1. Men kan of wil niet vertellen van wie het meegedeelde werd vernomen. Varianten: *Iets of de kerkweg brengen* (Oost-Brab. 1892); *Iet van de kerkweg meibrenge (haole)* 2. nieuws horen als men naar de kerk gaat of terugkeert. (Voor 2. zie ook: *korf* -3-, *molen* -4-.) Alg. Brab. '54

kerktoren (zie: *dekker*) "'t Is zo als 't valt", zei den dekker.

kerktoren (zie: *neus* -2-) 'ne Neus als ne gevel.

kerktoren (zie: *man* -18-) Er zijn meer mannen dan kerktorens.

kerktoren (zie: *baas* -10-) *Ik blijf hier de baas, al worde zo gróót as de Sint Janskerk.*

kerkvolk (zie: *oog* -23-) Voor 't oog van het kerkvolk.

kerkweg (zie: *weg* -1-) Alle wegen zijn geen kerkwegen.

kerkwerk 't Is geen kerkwerk. Het is geen kerkwerk. Zo precies komt het niet, schiet maar wat op. Varianten: *ipv kerkwerk: kwezelbiecht* (Peelland '86), *altaarwerk* (Boekel '86), *pastoorswerk* (Lierop '86), *kerkgang* (Geldrop, Beek en Donk '86), *kabinetswerk* (Waalre '86). (Zie ook: *orgel*, *pet* -3-, *pin* -4-, *preekstoel*, *spits*.) Oost-Brab. '87

kerkzanger Kerkzangers staan met een been in de kerk en met het andere in het café. Na de dienst gaan ze naar het café om de keel te smeren. Eindhoven (V) '77

kermis -1- "'t Is altijd geen kermis", zei de begijn, en sneed een appel in vieren. "Het is niet altijd kermis", zei de begijn, en ze sneed een appel in vieren. Zeispreuk. Men kan niet altijd royaal zijn. (Zie ook: *dag* -3-.) Tilburg (TT) '72

kermis (zie: *dorp* -1-) 't Is 'n slecht dorp, wor 't mer enne keer in 't jaor kermis is.

kermis (zie: *Oosterhout* -2-) 't Is Oosterhoutse kèrremis.

kermis (zie: *lof*) 't Lof is langer as de leste Mis.

kermis (zie: *zon* -1-) Als 't regent en de zon die schijnt, is 't kermis in de hel.

kermis (zie: *kont* -10-) Dan zal oew kuntje kermis haauwe.

kermis -2- De kermis kömt mar eens in 't joor, mar Paosen alle hongsgezek. De kermis komt maar eens per jaar, maar Pasen elk hondsgezeik. Beide feesten zijn eens per jaar; Pasen lijkt vaker, omdat men dan zijn paasbiecht moet spreken, wat onaangenaam is. Schijndel (Bi) '40

kermis (zie: *huwelijk* -2-) Een huwelijk zonder kinderen is een kermis zonder viool.

kermis -3- Ge moet ze nie zuke op de kermis, mer an 't wijwatersvat. Je moet ze niet zoeken op de kermis, maar aan het wijwatersvat. Vrome mensen. (Zie ook: *fijn*.) Borkel en Schaft '60

kermis (zie: *aardappelmand*) Ge zult mee d'erpelmand nao de kerk moete.

kermis (zie: *knikker*) Hij is net ene knikker die kermis ouwt

kermis (zie: *Wintelre*) In Wintelre worden met de kermis de vliegen in de mik gebakken.

kermis -4- Mee Hasseltse kermis of èrpel of loof. Met de Hasseltse kermis of aardappelen of loof. Met de Hasseltse kermis (eerste zondag na 2 juli) zijn de aardappels rijp om gerooid te worden. (De Hasselt een deel van Tilburg, daar

kermis

staat de bekende Mariakapel.) Tilburg '49

kermis (zie: familie -5-) Mee oe familie moette kermis haauwe, mee oe buur moette haws haauwe.

kermis -5- Met de kermis een koek. Reactie op de vraag: Wat heb je verdiend? (Als er sprake was van een klein dienstbetoon.) Variant: *In de mei 'n fluitje* (Geffen '91). (In de meimaand werden er van jong hout fluitjes gemaakt.) Alg. Brab. '86

kermis (zie: Vesseem) Met Vesseem kermis (1 oktober) moet je half klaar zijn met zaaien.

kermis (zie: Wintelre) Met Wintelre kermis (zondag na 16 oktober) moest men helemaal klaar zijn met het werk op het land.

kermis (zie: Someren) Someren, Lierop en Asten moeten de kermis verdienen met vasten.

kermis -6- Van een kauw kermis thuiskomen. Van een koude kermis thuiskomen. Teleurgesteld zijn; ergens slecht afkomen. (Zie ook: goudmijn.) Alg. Brab. '87

kermis -7- *Veur wordt nie gebokt, achterom is 't kermis.* Voor wordt niet gebokt, achterom is het kermis. Uitdrukking met dubbele bodem. De bok stond achter het huis, zodat iemand die met een geit naar de bok kwam, achterom moest. Had de bok weinig interesse, dan moest de geit om de bok aan te sporen tot de geslachtsdaad, achterom de bok geleid worden. Variant: *Achterom is 't kermis* 1. je moet via de achterdeur binnengaan; 2. tegen een kind dat voor langs een volwassene wil lopen; 3. als bij het biljarten een bal achter de bal die men wil raken omloopt. (Het is een burgerlijk restant van bovenstaande uitdrukking.) Oost-Brab. '84

kermis-drie *Kermis-drie houden.* Daags na de kermis gingen de jongens het overgebleven kermisgeld opmaken. West-Brab. (MGT) '54

kermiskaars (zie: wat eten -3-) *Hopstruif met kermiskaarskes.*

kers -1- *'t Is krek as mî kerze ête: as ge inhaawend de beste vat, blie-t-r mar ein over.* Het is precies als met kersen eten: als je steeds de beste neemt, blijft er maar een over. Oost-Brab. (I) '45

kers -2- *De keerze naar Mierlo dragen.* De kersen naar Mierlo dragen. *Uilen naar Athene brengen;* nutteloze arbeid verrichten. (Mierlo is het kersenland.) Variant: *Met de feestmuts op naar Helmond trekken is keerze naar Mierlo dragen* (Eindhoven '78). (Zie ook: *spek* -6-) Oost-Brab. '60

kers (zie: meitak) *De meitak steken.*

kers -3- *Kersen opeten en met de stenen naar iemands hoofd gooien.* Kersen opeten en met de pitten naar iemands hoofd gooien. Zelf het beste nemen. (Zie ook: *baat.*) Mierlo '50

kers (zie: heer -6-) *Met grote heren is 't kwaad kersen eten, ze spuwen je de pitten in het gezicht.*

kers (zie: spreeuw) *Spreuwe willen wel kersen ête, mer gîn bôôm plante.*

kers (zie: pruimentijd) *Tot in de pruimentijd!*

kersenboom (zie: goede -7-) *Da's 'ne goede om in een kerseboom te zetten.*

Kerstmis (zie: Martinus Sint -1-) *Als met St Maarten (11 november) de ganzen op 't ijs staan, moeten ze met Kerstmis door 't slijk gaan.*

Kerstmis (zie: wanneer) *Als Pasen en Pinksteren op een dag vallen.*

Kerstmis *Mê Kerstmis van hois gegaon zèn.* Met Kerstmis van huis gegaan zijn. Erg lang weg-blijven (Helmond 1892); de winterkieren lang dragen. Variant: *ipv Kerstmis: de winter* (Eindhoven '90). Helmond (HD) '87

Kerstmis (zie: lichtmis -15-) *Op Lichtmisdag ziet de boer liever den wolf in zijn stal dan de zon.*

Kerstmis (zie: regen -5-) *Regen in september, Kerstmis in december.*

Kerstmis (zie: Pasen -5-) *Tegen Pase rijdt de duivel op stelten.*

Kerstmis *Vur de Korsmis kunde nie aftelle.* Voor Kerstmis kun je niet aftellen. Weerspreuk. Bedoeld wordt dat je de winterse dagen voor Kerstmis niet kunt aftrekken van die na Kerstmis nog zullen komen. Variant: *De winter die voor Kerstmis komt, is geen afkorting* (Wintelre 1892). (Zie ook: *winter* -2-, *winter* -5-) Alg. Brab. '87

kerstnacht *Is 't groene in de kerstnacht, dan is Pasen wit te verwachten.* Is het groen in de kerstnacht, dan is er een witte Pasen te verwachten. Weersvoorspelling. Varianten: *Ene werme Korsmis, ene kauwe Paosen* (Alg. Brab. '87); *Met Kerstmis aan de deur, met Pasen bij het vuur* (Geldrop '63); *'ne Grune Korsmis is 'ne witte Paose* (Kempenland '63); *Kèrsmis wèrrem mî zonneskéén, dan zal 'ne Posse mî houtvuur nog zen* (Maaskant '86); *Vliege mî Kèrsmis de mugge nog rond, dan dekt 'r mi Pòsse de sneuw nog de grond* (Oost-Brab. '87); *Zit met Kerstmis de kraai in 't klavergroen, met Pasen zal ze 't in 'n sneeuwveld doen* (Moergestel '46); *Witte Kerst, groene Posse* (Oost-Brab. '87). (Zie ook: *februari* -2-) Oost-Brab. (Bi) '40

kerstnacht *Op kerstnacht van twaalf tot één staan al de beesten op de been.* Varianten: *Met Kerstmis kon men de bijen horen zoemen, brommen en zingen* (op Sittert bij de klokkuil) (Oerle '63); *Met Kerstmis staat alle vee; ook de bijen brommen om twaalf uur* (Kempenland '58). Deurne (S) 1892

kerwel (zie: armoede -6-) *Ermoei is nie zo erg as kerèl.*

Kessel (zie: Empel) *Empel en Gewande heb ik in mijn handen, maar Kessel en Maren, daar moet ik nog over plukharen.*

ketel (zie: koe -21-) *De koew he neffen de keitel gekalfd.*

ketel (zie: pot -5-) *De pot verwijt de ketel dat hij kruist.*

ketel -1- *Die de ketel schraapt, komt niet in de hemel.* Wie de ketel schraapt, komt niet in de hemel. Spottend voor: wees niet al te gulzig. Variant: ... *maar in de keuken van de hemel* (Oost-Brab. '87). (Zie ook: pottenkijker.) Oost-Brab. '76

ketel -2- *Het keteltje vliegt door d'n herd.* Het keteltje vliegt door de woonkeuken. Iemand windt zich op tijdens een gesprek dat hem niet aanstaat. (Zie ook: duivel -21-) Eindhoven (Agt) '65

ketel -3- *Iemand aon zène keetel komme.* Iemand aan zijn ketel komen. Iemand op zijn broek geven. (Zie ook: broek -14-) Oost-Brab. (Bi) '40

ketel (zie: ei -23-) *Nog 'n eike in de moor hebbe.*

ketel -4- *Stee de kittel in den herd, dan eest niks werd.* Staat de ketel in de woonkeuken, dan is het niets waard. Dan is er niets te eten. (De ketel hoort op het vuur.) (Zie ook: hond -16-) Helmond (HD) '87

ketel (zie: Veghel) *Veghels kuuske, mulk in de kittel: bèèh!*

ketelboeter (zie: zuipen -3-) *Zuipen als een mök.*

ketelbuter (zie: liegen -4-) *Liegen als een farizeeër.*

ketelkoe (zie: dochter -5-) *Van 'n enige dochter en een ketelkoe daar moete afblijve.*

ketelapper (zie: vloeken) *Vloeken als een ketelbuunder.*

Kets (zie: Kaatsheuvel -1-) *Den hele Kets haole.*

Kets (zie: Kaatsheuvel -2-) *Er de hille Kets aon waoge.*

ketter (zie: vloeken) *Vloeken als een ketelbuunder.*

ketter (zie: zuipen -3-) *Zuipen als een mök.*

ketting (zie: pier -3-) *Een pier aan de ketting hebben.*

ketting *Zelfs de sterkste ketting is niet sterker dan de zwakste schakel.* Als de zwakke plaats breekt, is ook de ketting stuk; als in een plan een zwakke plaats is, valt het hele plan daarvoor in duigen. (Zie ook: brak.) Westerhoven (Ma) '86

keuken (zie: ketel -1-) *Die de ketel schraapt, komt niet in de hemel.*

keuken (zie: fluweel) *Fluweel, satijn en lekkere reuken, die blussen het vuur in de keuken.*

keuken (zie: pottenkijker) *Pottetekijkers komme nie in d'n hemel.*

Keulen (zie: reis) 't *Is een Antwerpse reis: een heel eind weg.*

Keulen (zie: Heer OL -6-) *De Heer had genoeg gesjouwd, daarom zijn Keulen en Aken niet op één dag gebouwd.*

Keulen *Over Keule naor Den Bosch.* Over Keulen naar Den Bosch. 1. Een grote omweg maken; 2. erg lang van stof zijn om iets aan te duiden. Varianten: ... *varen*; ipv *Keulen*: Nistelroy (Oost-Brab. '80). (Voor 1. zie ook: Bakel; voor 2. zie ook: alles -9-) Oost-Brab. '87

Keulen (zie: gat -34-) *Wie kent m'n gat in Keule?*

keutel (zie: afgang) *As ge aan de afgang zijt, kijkte nie op een keutel.*

keutel -1- *De keutel uit de kont vragen. Het hemd van het gat vragen.* (Zie ook: stront -3-) Asten (HD) '87

keutel -2- *De kleine hebben de keutel kort bij 't hart.* De kleinen hebben de keutel kort bij het hart. 1. Kleine personen (vooral kleine vrouwen) zijn gauw kwaad. Varianten: *Het hart kort bij de stront hebben zitten* (Oost-Brab. '76); *Gauw in z'n keutel gepakt zijn* 2. vlug kwaad worden (Zundert '40). (Voor 1. zie ook: been -13-; voor 2. zie ook: adem.) Oost-Brab. '58

keutel (zie: kooi) *Dicht bei de kooi weien de schaop nie.*

keutel -3- *Harte kuitels rollen goed.* Harde keutels rollen goed. Kaartterm. Bij het uitspelen van harten. (Zie ook: hart -4-) Kempenland (B) '58

keutel (zie: kam -3-) *Iemand in de kam pikken.*

keutel (zie: Nieuwjaar) *Ik wens oe 'n Zalig Nieuwjaar mee 'n keutel in oe haar.*

keutel -4- *Voor den keutel gespeeld hebben.* Voor de keutel gespeeld hebben. 1. Kaartterm. Voor niets gespeeld hebben. Variant: *Voor den keutel werken* 2. nutteloos werken; 3. voor de kost werken. (Voor 1. zie ook: kat -38-; voor 2. zie ook: duivel -36-) Oost-Brab. '59

keutel (zie: dier) *Wie dieren heeft, krijgt vel.*

keutel (zie: streek) *Zò vol streken zitte as 'nen bok vol keutels.*

keuter *Een Bergeijkse keuter en een Eerselse ruur duren een uur.* Een Bergeijkse keuter en een Eerselse roer duren een uur. Slaat op de gewoonte van vrouwen (uit het volk) om het vuur met schop of tang ter verwarming onder de rokken te trekken. (*Keuter* of *roer* = pook die gebruikt werd om in het vuur te porren. Op het eind van de 19de eeuw was *keuter* alleen in het gezegde nog bewaard, *roer* is nu bij oude Eerselnaren ook onbekend; over het gebruik ten tijde van Panken zijn geen aanwijzingen.) Bergeijk (P) 1893

Kevelaarganger (zie: zingen -4-) *Zingen als een Kevelaarganger.*

Kevelaer

Kevelaer (zie: reis) 't Is een Antwerpse reis: een heel eind weg.

Kevelaer (zie: bedevaart -2-) Als de bedevaarten naar Kevelaer trekken, zijn de bramen rijp.

Kevelaer Hij is naar Kevelaer geweest, maar moest daarna hard lopen om de kerskens weer uit te blazen. Hij is naar Kevelaer geweest, maar moest daarna hard lopen om de kaarsjes weer uit te blazen. Spottend over iemand die op bedevaart naar Kevelaer ging en daar een kaars opgestoken heeft om kinderen te krijgen; als er dan te veel kleintjes geboren werden, was het advies de kaarsen maar weer uit te gaan blazen. Alg. Brab. '87

Kevelaer Iemand kussen, vlak veur Kevelaer. Iemand kussen, vlak voor Kevelaer. Iemand op de mond kussen. (De jongelui, die te voet aan de bedevaart naar Kevelaer deelnamen, brachten de nacht door in het hooi bij boeren in de directe omgeving. Dat had wel eens gevolgen!) (Zie ook: dansen.) Helmond (Bi) '40

Kevelaerspijpe (zie: kop -15-) Een kop as een Kevelaerspijpe.

kiel (zie: Michaël Sint -3-) St Michiel verbiedt linnen hoed en blauwe kiel.

kierewiet Op de kierewiet gon. Op de kierewiet gaan. Stropers en broodjagers die zich bij het vallen van de avond verdekt opstellen om de zich verzamelende patrijzen te bestoken. (Kierewieten = de roep vooral van de beide oude patrijzen 's avonds, om de jongen te verzamelen.) Kempenland (B) '58

kieskeurig (zie: ouderdom) Ge zult zo kien niet sterven, as ge van ouderdom doodgaat.

kiespijn (zie: tandpijn) Tandpijn is geen pijn, maar peper in je reet dat is pas heet.

kietelen -1- As ge oe eige nie kietelt, lachte nooit. Als je jezelf niet kietelt, lach je nooit. 1. Verontschuldiging door iemand, ook van iemand, die zichzelf prijst. Varianten: Je moet je eigen kietelen wil je lachen (Tilburg '71); Ge moet oe eigen kietelen, 'n ander doe 't nie 2. je moet jezelf trakteren (Alg. Brab. '87). Alg. Brab. '87

kietelen -2- Die kierele kan lije, die kan ok vrije lije. Wie kietelen kan verdragen, kan ook vrijen verdragen. Als men het begin van een zaak aan kan, vlot het vervolg ook. (Zie ook: inleggen.) Kempenland (B) '58

kietelen -3- Goed weten of et kietelen of krabben is. Goed weten of het kietelen of krabben is. Weten wat bedoeld wordt. Alg. Brab. '87

kietelen (zie: hand -17-) Iemand in z'n hand kietelen.

kietelpinksteren (zie: wanneer) Als Pasen en Pinksteren op een dag vallen.

kievit (zie: duivel -2-) "Haaru! Spitskop", zei de duivel, en hij zat op 'n kievit.

kievit De kievit legt in maart, al vriest het op zijn staart. De kievit legt in maart, al vriest het op zijn staart. Boerenwijsheid. (Zie ook: Gertrudis St.) Oost-Brab. (P) 1894

kievit (zie: spitskop) Eróp spitskop en-ie reei op ene kiejvent.

kieselsteen (zie: man -15-) Die mens mē ne zok ân z'n keen.

kieselsteen (zie: boter -9-) Mi botter en suiker kunde stromt nog wel lekker maken.

kijk Kijk erop hebben doe meer as twee haanden. Kijk erop hebben doet meer dan twee handen. Overleg hebben is belangrijker dan kunnen werken. Tilburg (TT) '71

kijken -1- 't Kiekt zeu graouw az 'n skotelslet. Het ziet er zo grauwwit als een schoteldoek. Spreekwoordelijke vergelijking. Het ziet er erg vaal uit. Variant: 't Is zo grauwwit als een schoteldoek (Alg. Brab. '87). (Zie ook: kleur -2-, vaal.) Gemert (GH) '68

kijken (zie: Heer OL -4-) Bij OL Heer op tafel kunnen kijken.

kijken -2- Bliken of de wéejwätter zie branden. Kijken of je wijwater ziet branden. Spreekwoordelijke vergelijking. Verbaasd kijken. Varianten: ipv wijwater: water (Alg. Brab. '87), snot (Tilburg '71). Alg. Brab. '92

kijken -3- Hel kijken als een vink. Vlug kijken als een vink. Spreekwoordelijke vergelijking. Variant: ipv vink: lijster. (Vink = Fringilla coelebs; lijster = Turdus viscivorus.)

Kempenland (P) 1894

kijken -4- Kekt 's of ie kekt en as ie kekt, nie kèke.

Kijk eens of hij kijkt en als hij kijkt, niet kijken. Dialectgrap. Twee meisjes die willen weten of een jongen in een van hen geïnteresseerd is, tegen elkaar. Alg. Brab. '90

kijken -5- Kieke as een bijl. Kijken als een bijl. Spreekwoordelijke vergelijking. Scherp toezien. Helmond (ED) '84

kijken -6- Kieken of ze op oe geschoten hebben. Kijken of ze op je geschoten hebben. Spreekwoordelijke vergelijking. Kijken alsof je het in Keulen hoort donderen; verwonderd kijken. Oeffelt (S) 1892

kijken -7- Kijken als een heiligenbeeldje dat van de kruisweg is gevallen. Spreekwoordelijke vergelijking. Beduusd kijken. Tilburg (TT) '71

kijken -8- Kijken alsof ge Fianen verraden hebt. Kijken alsof je Vianen verraden hebt. Spreekwoordelijke vergelijking. Schuldig

kijken. (Vianen was vroeger een vrijplaats. Dieven, moordenaars enz konden er niet vervolgd worden.) Bergeijk (S) 1892

kijken -9- *Kijken als 'ne uil deur 't gutgat.* Kijken als een uil door het gootgat. Spreekwoordelijke vergelijking. Verbouwereerd, lelijk staan te kijken. Oost-Brab. '74

kijken -10- *Kijken als een ezel die in 't stro staat te zeiken.* Kijken als een ezel die in het stro staat te zeiken. Spreekwoordelijke vergelijking. (Voor het beeld zie ook: *luisteren.*) Alg. Brab. '87

kijken -11- *Kijken als een pas geschrobde big.* Spreekwoordelijke vergelijking. Oost-Brab. (Sw) '86

kijken -12- *Kijken als 'n hond die zit te schijten.* Kijken als een hond die zit te schijten. Onrustig kijken. (Voelt zich bedreigd omdat hij niet weg kan lopen.) Best (Sche) '86

kijken -13- *Kijken als 'n kip zonder kop.* Kijken als een kip zonder kop. Spreekwoordelijke vergelijking. Stom kijken. Variant: *ipv kijken: lullen* (Oost-Brab. '86). (Zie ook: *bijdehand.*) Alg. Brab. '87

kijken -14- *Kijken als de hennen van Best als de boekweit op is.* Kijken als de kippen van Best als de boekweit op is. Spreekwoordelijke vergelijking. *Op de neus kijken; teleurgesteld kijken.* (Zie ook: *goudmijn.*) Oost-Brab. '87

kijken -15- *Kijken als 'n duvel die wijwater gedronken hee.* Kijken als een duivel die wijwater gedronken heeft. Spreekwoordelijke vergelijking. Schijnheilig kijken. (Zie ook: *gezicht -4.*) Alg. Brab. '92

kijken -16- *Kijken as 'n koe die kalven moet.* Kijken als een koe die kalven moet. Spreekwoordelijke vergelijking. Een pijnlijk verrast gezicht trekken. Oost-Brab. '87

kijken -17- *Kijken as een lollig katje.* Kijken als een lollig katje. Spreekwoordelijke vergelijking. Slaperig kijken. Variant: *... een laat katje.* (Zie ook: *voering -2.*) Dongen (S) 1892

kijken -18- *Kijken gelijk de duivel door een gaatjeszift.* Kijken als de duivel door een vergiet. Spreekwoordelijke vergelijking. Gluren. (Zie ook: *loeren.*) Nederwetten (S) 1892

kijken (zie: *Klundert*) *Kijken naar de Klundert of de Willemstad in brand staat.*

kijken -19- *Kijken of ge een schoteltje gebroken het.* Kijken alsof je een schoteltje gebroken hebt. Spreekwoordelijke vergelijking. Beteuterd kijken. Variant: *Hij kekt kräk of dät-ie et pänneke gebroken he, mär hij is er zeu nie an = ...* maar zijn houding is meer geveinsd dan werkelijk gemeend (Kempenland '58). Nederwetten (S) 1892

kijken -20- *Kijken ès 'n hen die krèk 't snot ha.*

Kijken als een kip die net het snot had. Spreekwoordelijke vergelijking. *Op zijn neus kijken.* (Het snot = vogelziekte, die zich uit in een slijmerige afscheiding in de ademhalingsorganen.) (Zie ook: *goudmijn.*) Maaskant (Sw) '86

kijken -21- *Kèke es ne stier tegen onweer.* Kijken als een stier tegen onweer. Spreekwoordelijke vergelijking. Zeer stuurs kijken. Variant: *ipv stier: kater* (Oost-Brab. '85). (Zie ook: *pruimzuur.*) Oost-Brab. '65

kijken -22- *Kèke ès 'nen hard geskelden èipel.* Kijken als een hard geschilde aardappel. Spreekwoordelijke vergelijking. Bleek zien. Variant: *Zo glaozig kèken ès* (Zie ook: *kijken -23-, maan -5-, uitzien -3-, wit -4.*) Oost-Brab. (Sw) '86

kijken -23- *Kèken a's ene pier uit 'n deuske.* Kijken als een pier uit een doosje. Spreekwoordelijke vergelijking. Bleek zien. Varianten: *ipv pier: rups* (Oost-Brab. '65); *... læk enen beddezaeker* (bedplasser); *Zo wit kijke àz enne pis-pòt* (Gemert '66). (Zie ook: *kijken -22.*) Oost-Brab. '87

kijken (zie: *verstand -4*) *Met heel zijn verstand kijken.*

kijken (zie: *wereld -9*) *Naar de andere wereld kijken.*

kijken (zie: *licht -3*) *Naor de lichjes gaon kijken.*

kijken -24- *Net kijken of ge een slag van de molenwiek gehad het.* Kijken of je een slag van de molenwiek gehad hebt. Spreekwoordelijke vergelijking. Onnozel kijken. Variant: *Een slag van de molenwiek gehad hebben* (Alg. Brab. '87). (Zie ook: *staan -3-, wachten.*) Oost-Brab. '87

kijken -25- *Net zitten kèke as 'n heks op e puisje.* Net zitten kijken als een heks op een puistje. Spreekwoordelijke vergelijking. Vreemd zitten kijken. (Puist = korter of langer stuk dat na het afzagen van een boom in de grond is achtergebleven.) Oost-Brab. (Bi) '40

kijken (zie: *uitgepakte*) *Nòr et ötgepakt gòn kèeke.*

kijken (zie: *hek -4*) *Over 't hekke kijken.*

kijken (zie: *schaap -7*) *Schöpkes gaon kieken.*

kijken (zie: *thee*) *Slappen thee drinken, dan kunde hard lopen en scherp kijken.*

kijken -26- *Staan te kijken als iemand zonder kloten in een hoerenkast.* Spreekwoordelijke vergelijking. Ongelukkig kijken. (Zie ook: *gelukkig.*) Oost-Brab. '40

kijken -27- *Staan te kijken as 'n koe onder 'n appelboom.* Staan te kijken als een koe onder een appelboom. Spreekwoordelijke vergelijking. Sufferig omhoog kijken. Bergen (Bi) '40

kijken (zie: *trouwmis*) *Trouwmissen en lijkmissen zijn kijkmissen.*

kijken

kijken (zie: oog -21-) *Uit de ogen kijken als een kater uit z'n kont.*

kijken -28- *Vreemd kijken, as 'n kat in de schauw. Vreemd kijken, als een kat in de schouw. Spreekwoordelijke vergelijking. Waarschijnlijk: kijken naar de hammen, die er onbereikbaar voor de kat in hangen. Eindhoven (Agt) '65*

kijker *Zondagse kijkers zijn geen maandagse kopers. Het was op een dorp een verzetje om 's zondags naar de kijkdag te gaan, ook al had men niets nodig. Hoogeloon (C) '83*

kijkkast 't Is 'n looze kiekkaast. Het is een lege kijkkast. Het stelt weinig voor. (Zie ook: kind -5-) Tilburg (Kn) '50

kijven *Kijven doet nie zeer en slaan is gouw gedaan. Kijven doet niet zeer en slaan is gauw gedaan. Met deze woorden wordt iemand getreiterd, teruggedrupt als hij scheldt. Varianten: Keven dū gee zeer, maar sloon zeuvel te meer (Kempenland '58); Schelden doe ni zeer en slaan hedde 't hart nie (durf je niet) (Oost-Brab. '87); ..., skuppen hedde 't hard nie en mi de pook slaon durfde nie (Oirschot '88); Skelde kaande wêl, már slon dè dèurvde nie (Gemert '87); Kijve doe geen zeer en slaan is de mode nie meer (Oosterhout '87). Oost-Brab. (S) 1892*

kijven (zie: wijze) *Veel wijzen, veel kijven.*

kijven (zie: vrijen -5-) *Wie vrijt wordt benijd, wie sterft wordt geprezen.*

kikker (zie: kerk -4-) *De kerk is ginnen haas.*

kikker (zie: uitzien -1-) *Er uitzien èz 'n kat, tie kikfôrse vèngt.*

kikker (zie: veer -6-) *Men kan geen veren plukken van een kikker.*

kikvors -1- 't Is ginne kikvors, 't springt oe nie na. Het is geen kikvors, het springt je niet na. Het werk kan blijven liggen. (Zie ook: dag -12-) Waalre '81

kikvors (zie: sukkelen) *Ermee sukkelen as mee 'n kreuge mee kikvorsen.*

kikvors -2- *Es de kikvors ongerakt kwakt, wordt de reegen gemaakt. Als de kikvors zonder aanleiding kwaakt, komt er regen.*

Weersvoorspelling. Varianten: As de kikvorsse kwaken, krèdde mooi weer (Oost-Brab. '87); Gon de vorse te keer, dan kredde dage mooi weer (Oost-Brab. '82). (Voor regen zie ook: beerput; voor mooi weer zie ook: avondrood.)

Oost-Brab. (Sw) '82

kikvors (zie: geld -13-) *In zijn geld zitten as 'n pad in d'r veren.*

kikvors (zie: koud -3-) *Koud zijn als 'ne kikvors.*

kikvors -3- *Van kikvors kuilpad worden. Van kikvors dikkop worden. 1. Achteruitgaan in maat-*

schappelijke positie. Variant: Van alepad kikvors worre 2. zich opwerken en op zijn afkomst neerkijken (Lierop '50). (Alepad = kikkervisje; kuilpad = kikkervisje.) (Voor 1. zie ook: bier -2-; voor 2. zie ook: boer -15-) Helmond (F) '30

kikvors (zie: zeik -5-) *Zeik hebben als nen os.*

kilo (zie: broek -9-) *Een grote broek, mar een klein kuintje.*

kin (zie: jongen -3-) *Bij 'n jongen zonder baard is geen meiske bewaard.*

kin (zie: man -15-) *Die mens mē ne zok ân z'n keen.*

kin (zie: eelt -1-) *Eelt op 't gat hebben.*

kin *Je moet de kin mi katestront insméere. Je moet de kin met kattenstront insmeren. Raad aan een jongen wiens baard niet wil groeien. Variant: ipv katestront: hennestront (Gemert '87). Oost-Brab. '87*

kin (zie: neus -11-) *Spitse neus en spitse kin, daar zit de duvel in.*

kin (zie: tafel) *Van 'n schon tafel ette nie lang.*

kin (zie: baard -5-) *Zonder baard aan kin of kaak heeft niemand recht op medespraak.*

kind -1- *"Gift dè jong menne naam mar", zin Hannus, "ik kan wêl zonder." "Geef dat kind mijn naam maar", zei Hannes, "ik kan wel zonder." Zeispreuk. (Zie ook: beest -2-) Oost-Brab. (Sw) '90*

kind (zie: meug) *"Ieder z'n meug", zei de boer, en hij at vijgen.*

kind -2- *"Platte kijnder zen 't hèndigste", zin Klaar, en ze kriegj ieder jaar 'ne klèine. "Platte kinderen zijn het gemakkelijkst", zei Klaar, en ze kreeg ieder jaar een baby. Zeispreuk. (Platte kinderen zijn kinderen die in de wieg liggen.) (Zie ook: drie -3-) Oost-Brab. (Sw) '86*

kind -3- *"Veul kijnder veul zegen" zin de koster, en ie staak 't doopgeld in z'n tes. "Veel kinderen veel zegen" zei de koster, en hij stak het doopgeld in zijn zak. Zeispreuk. Maaskant '89*

kind -4- 'n Kientje? *De mens krieg-'t en de vròuw kruch-'t. Een kindje? De man krijgt het en de vrouw brengt het zuchtend ter wereld. De een de lusten, de ander de lasten; iets dat gewenst wordt, valt de een zo maar in de schoot, terwijl de ander er hard voor moet werken. (Zie ook: zuchten.) Gemert (GH) '69*

kind (zie: mens -2-) 'n Mens is driemaal in zijn leven zijn verstand kwijt: *als hij nog een kind is, als hij heel oud is geworden en als hij verliefd is.*

kind (zie: zeug) 'n *Zog mee bagge is 'n beter ver-
vuui as een hoop jong.*

kind -5- 't Is 'n kindje me 'n lam handje. Het is een kindje met een lam handje. 1. Het is een zaak van niets; 2. het heeft niets te betekenen; 3. het is slecht uitgevallen; 4. het is mislukt.

Variant: 't Is 'n dooi kindje ... (Sint-Oedenrode

1892). (Voor 1. zie ook: *kijkkast*; voor 2. zie ook: *diepen*; voor 3. zie ook: *baksel*.) Dongen (S) 1892

kind (zie: *gelag*) 't Is een hard gelaach.

kind -6- 't Is met een verloren kind goed speulen.

Het is met een verloren kind goed spelen. Men kan vrij risico nemen bij iets, dat zijn waarde verloren heeft. (Zie ook: *kalf* -9-.) Boxtel '63

kind -7- 't Is niks werd ès de kènder 't bedje

gespraaid vènen; of ze pissen erin of ze rollen eruit.

Het is niets waard als de kinderen hun bedje gespreid vinden; of ze pissen erin of ze rollen eruit. Men moet het de kinderen niet te gemakkelijk maken, dat wordt niet gewaardeerd. (Zie ook: *ei* -25-.) Kempenland (DD) '87

kind (zie: *treuren*) 't Is truren of muren.

kind -8- 't Jong is al vervloekt, èr dè't geborren is.

Het kind is al vervloekt, voordat het geboren is. Een ongewenst kind. Opwetten '48

kind -9- 't Zèn de slechtste jong nie, die d'n aord hebbe naor d'aauw. Het zijn de slechtste kinderen niet, die aarden naar de oudelui. Variant:

Het is geen goed jong dat niet op de aauwe lijkt (Eindhoven '84). (Zie ook: *ekster* -1-.) Alg. Brab. '82

kind (zie: *wieg* -1-) Aan de wieg niet kunnen zien, of 't kind kak heeft.

kind -10- Acht kender hebben en as de zon schent negen. Acht kinderen hebben en als de zon schijnt negen. Oost-Brab. (Bi) '40

kind (zie: *alles* -4-) Alles is kits: de kachel op bed en de kleine in de kolenbak.

kind -11- Als 't kindje is geboren, hebben de knollen hun smaak verloren. Als het kindje is geboren, hebben de knollen hun smaak verloren.

Boerenregel. Na de kersttijd smaken de knollen niet meer. Variant: *As 't kiend geboren is, zien de knollen bedurven* (Oeffelt 1892); ... *hebben de rapen hun smaak verloren* (Kempenland '83); ...

hebben de wortels en bieten de smaak verloren, maar als Onzer Lievrouw de kerkgang doet (2 februari), *smaakt 't knolleke nog goed* Oost-Brab. '87). Alg. Brab. '83

kind (zie: *kramen*) Als ze uitscheien mee kraomen, dan spannen ze mee de kender saomen.

kind -12- Andermans kinderen zijn gauw groot.

1. Eigen kinderen grootbrengen is een langdurige zaak, die van een ander lijken ineens groot; 2. andermans inspanningen worden vaak gebagatelliseerd. (Voor 1. zie ook: *kind* -35-, *slecht* -1-.) Alg. Brab. '87

kind (zie: *mens* -7-) Arme mensen hout en rijkeluis-kinderen zijn vroeg houwbaar en vroeg trouwbaar.

kind (zie: *kakhuis*) As g'op grote meense kakhuisen gaat, dan valde dur den bril.

kind -13- Bedorven kiendjes, die van drinken dorst

krijgen. Bedorven kinderen, die van drinken dorst krijgen. Verwende kinderen die nooit tevreden zijn. (Zie ook: *boer* -76-.) Den Bosch (Pr) '50

kind (zie: *boek* -1-) Beter twaalf op je boekje dan één op je consciëntie.

kind (zie: *dadel*) Dadels en vijgen, om kinderen naar bed te krijgen.

kind -14- De jong gòn zo te keer, we krijgen aander weer. De kinderen gaan erg te keer, we krijgen ander weer. Weersvoorspelling. Varianten: *Als kinderen erg druk zijn, komt er storm; D'r zal nog veul kaoi weer komme* (Alg. Brab. '90). (Zie ook: *hen* -9-.) Oost-Brab. '90

kind -15- Die jong lope as skaop in 't wild. Die kinderen lopen als schapen in het wild. Spreekwoordelijke vergelijking. Kritiek op de opvoeding, de kinderen worden aan hun lot overgelaten. (Zie ook: *moeder* -6-.) Helmond (HD) '87

kind -16- Door kinderen en kippen ontstaan de moeiten. Door kinderen en kippen ontstaan de moeilijkheden. Door kinderen en kippen krijg je ruzie met de bureu. Varianten: *Door keinder en henne krijgde ruzie* (Kempenland '84); *Mee de hen en de jong daarmee krijgde de miste ruzie* (Oost-Brab. '75). Alg. Brab. '87

kind (zie: *baker*) Dè rokt de baoker nie as 't kiendje mar gezond is.

kind (zie: *aanopperen*) Dè uppert aon.

kind -17- Een bestoven kind krijgen. Een kind ter wereld brengen dat het gevolg is van een

amoureuus avontuurtje van een meisje met een molenaar. (Zie ook: *bakken*.) Oost-Brab. '74

kind (zie: *huwelijk* -2-) Een huwelijk zonder kinderen is een kermis zonder viool.

kind (zie: *vader* -2-) Een vader kan beter tien kinderen onderhouden dan tien kinderen een vader.

kind (zie: *coe* -30-) Eerst de koei, dan de varkens, dan de lopende jong, dan pas de platte jong.

kind -18- Eerst het kiendje zien en dan pas wiegen. Eerst het kindje zien en dan pas wiegen. 1.

Ergens niet over beschikken voor je het gezien hebt; 2. beloften waarin men geen fiducia heeft. Varianten: *Een kindje wiegen eer het geboren is* (Tilburg '71); *Ge kunt nie wiege, vur degge 'n kend het* 3. ge kunt niet op de zaken vooruit

lopen (Oost-Brab. '50); *Eerst 't kindje kijken en dan wiegen* 4. iets ongezien kopen is riskant. (Vroeger werd de wieg pas in huis gehaald als het kind geboren was.) (Voor 3. zie ook: *kaan*.) Oost-Brab. '71

kind -19- Ge komt hendiger an tien kijnder ès an één koe. Je komt gemakkelijker aan tien kinderen dan aan een koe. Om tien kinderen te

kind

kopen heb je geen contanten nodig, wel om een koe te verwerven. Oost-Brab. '87

kind -20- *Ge zoudt er een kiendje van krijgen! Je zou er een kindje van krijgen! Wanhopige uitroep, als iets vreselijk gaat vervelen omdat het lang duurt. Varianten: Ik wou da ge 'n kiendje kreeg uit oe neusgaten (Eindhoven '70); Ge zoudt er 'n kiendje van krijgen met 'n houten kop (Oost-Brab. '88). (Zie ook: alles -9-.) Alg. Brab. '87*

kind (zie: brood -20-) *Gin brood, gin botter, och God, ach God, och God.*

kind -21- *Het kind zal wel bij z'n grootje komen. Het kind zal wel bij zijn grootje komen. Het komt weer goed. (Zie ook: kalf -5-.) Oudenbosch (Ve) zj*

kind -22- *Is 't nie goed voor 't kinneke, dan is 't goed voor 't minneke. Is het niet goed voor het kindje, dan is het goed voor de min. De voor een bepaalde persoon bestemde lekkere hapjes verdwijnen in de maag van iemand anders. (Min = vrouw die het kind van een ander zoogt.) Den Bosch (Pr) '50*

kind (zie: kalk -4-) *Kalk maakt rijke ouders, maar arme kinderen.*

kind -23- *Kiendjes die vragen, zijn te beklagen, kiendjes die zwijgen, kunnen alles verkrijgen. Kindjes die vragen, zijn te beklagen, kindjes die zwijgen, kunnen alles krijgen. Reactie op een vraag om iets te krijgen bij het uitdelen van bv versnaperingen. Varianten: Kinderen die vragen worden overgeslagen; ... kinderen die zwijgen kunnen alles verkrijgen (Oosterhout '87). Alg. Brab. '87*

kind -24- *Kinderen die je niet hebt voor de hemel, heb je ook niet voor de hel. Troost aan kinderloze echtparen. (Zie ook: engel -2-.) Deurne (VaH) '89*

kind -25- *Kinderen en jonge honden worden jankend groot. Rechtvaardiging van een weigering aan een kind. (Zie ook: boer -58-.) Alg. Brab. (Brab) '37*

kind -26- *Kinderen van half om half. Dit waren kinderen van een gemengd Tilburgs ouderpaar - een van boven de spoorlijn (Turk) en een van onder de lijn (Kaaibuter). Tilburg (TT) '64*

kind -27- *Kleine kinderen klein leed, grote kinderen groot leed. De kleinen treden op 't kleed, de groten treden op 't hert, ouders kunnen van hun kinderen in toenemende mate verdriet beleven. Variant: ipv leed: zorgen (Oosterhout '87). (Zie ook: luis -9-, oog -3-.) Oost-Brab. (S) 1892*

kind -28- *Kleine kinderen slapen d'r eigen groot, en ouwe mensen slapen d'r eigen dood. Kleine kinderen slapen zich groot en oude mensen*

slapen zich dood. Wat voor de een goed is, kan voor de ander slecht zijn. (Baby's verzamelen levenskracht in de slaap; oude uitgeputte mensen slapen omdat ze geen levenskracht meer hebben.) Variant: *Als ouwe veul slaopen en de jonge veul waoken zullen ze 't niet maoken (Gilze '78). Alg. Brab. '87*

kind (zie: molenaar -5-) *Mulders dochters en braauwers koei zijn zelden goei.*

kind (zie: ouder) *Ouders leren de kinderen praten, maar de kinderen leren de ouders zwijgen.*

kind -29- *Schreiende kinderen maken zingende moeders. De moeder troost met vreugde het schreiende kind. Variant: Het is beter dat het kind dan de moeder schreit (Oost-Brab. '86). Oost-Brab. '78*

kind (zie: oom) *Urst umke en dan umkes keinder.*
kind (zie: wat zijn) *Ut is wat, mi 't kiendje z'n gat en gin luiers.*

kind -30- *Van het kind zijn eerste kreet, vergeet de moeder alle leed. Bij het kind zijn eerste kreet, vergeet de moeder alle leed. 1. De pijnen en angsten bij de bevalling verdwijnen als de moeder het eerste kreetje van het kind hoort; 2. overwonnen moeilijkheden zijn gauw vergeten. Varianten: ipv van: bij; ipv alle leed: pijn en leed (Oost-Brab. '90), barenleed (Alg. Brab. '90). (Voor 1. zie ook: noot -1-; voor 2. zie ook: Jan -3-, koe -9-.) Oost-Brab. '86*

kind -31- *Veul keinder ertm nie; 't helt oe in oe eer en de motten ot de kleeer. Veel kinderen verarmt niet; je houdt je eer en de motten blijven uit de kleren. Veel kinderen zijn een zegen des Heren, maar ze houden de noppen van de kleren = de opvoeding en het grootbrengen van kinderen kost veel geld. Variant: ipv motten: noppen (Oost-Brab. '90). (Dezelfde kleren werden zo vaak gedragen dat de motten geen kans hadden; er was geen geld om kleren met noppen, is uitgaanskledij, te kopen.) (Zie ook: kind -32-.) Oost-Brab. '86*

kind -32- *Veul kijnder haauwen 't brood uit de skimmel. Veel kinderen zorgen dat het brood niet gaat schimmelen. De kinderen eten zoveel dat het brood op is voordat de schimmel een kans krijgt. (Zie ook: kind -31-.) Oost-Brab. (Sw) '90*

kind -33- *Vruger han kender snotbellen; tegenworrig hebben snotbellen kender. Vroeger hadden kinderen snotbellen; tegenwoordig hebben snotbellen kinderen. Het is de omgekeerde wereld. Kempenland (DD) '87*

kind -34- *Wie wil blijven een schoon kind, die moet schuwen de mertse zon en de aprilse wind. Wie wil blijven een mooi kind, die moet*

schuwen de maartse zon en de aprilse wind. De schoonheidsnormen lagen vroeger anders; bleek was toen mooi. Alg. Brab. '87 **kind** -35- *Z'n jong nog nie groot hebben. Zijn kinderen nog niet groot hebben. Als in het voorjaar de wind uit het noorden blijft waaien, wil er niets groeien. (De tegenslag bij de oogst wordt hier vergeleken met de groei van eigen kinderen.)* (Zie ook: *kind* -12-) Hoogeloon (NG) '48 **kind** -36- *Zolang kinderen met voetjes worden geboren, is het bestaan van de schoenmaker beschoeren. Zolang kinderen met voetjes worden geboren, is het bestaan van de schoenmaker verzekerd.* Langstraat (Si) '70

kind -37- *Zoveel als een koekoek. Dat is één kind. Antwoord op de vraag: "Hoeveel kinderen heb je?" Variant: Zoveel als een brembijter en een mólkei, dat zijn er vijf en nog een onderweg. (Een mólkei = een bebroed ei, dat nog niet is uitgekomen; brembijter = braamsluiper = Sylvania curruca.)* Kempenland 1893

kind (zie: *zonde* -8-) *Zund is goei boter aan oegat te smeren en zelf dreug brood te eten.*

kinderbed *In het kinderbed gestorven zijn. Bij de geboorte van een kind gestorven zijn.* Alg. Brab. '91

kinderhemd (zie: *leven* -4) *Het leven is gelijk een kinderhemd: kort en bescheten.*

kindjeskoffie (zie: *arm* -7-) *Mi de krommen erm gaon.*

kinnebak *Zo gauw we geslacht hebbe, krijde gij de bakkes. Zodra we geslacht hebben, krijg jij de kinnebak. Tegen iemand die zeer zwijgzaam is. (Zie ook: *blaar*.)* Nijnsel '82

kip (zie: *hen* -1-) *"De hennen zingen mij van den toon", zei de haan.*

kip (zie: *hen* -2-) *'n Goei hen duikt wel.*

kip (zie: *hen* -3-) *'n Hen li as ze sti.*

kinnebak

kip (zie: *hen* -4-) *'n Hunneke geschoten hebben.*

kip (zie: *mens* -3-) *'nen Ouwen mens en 'n ouw perd zèn geen klote werd, mer 'n ouw wijf en 'n ouwe koei zèn aaltè goei.*

kip (zie: *gaan* -2-) *'t Gaat als een tiet.*

kip (zie: *lopen* -1-) *'t Loopt als 'n tiet in 'n dorpke.*

kip (zie: *kuiken*) *Alle kuikens worden geen kippen.*

kip (zie: *hen* -5-) *Als de hennen schuilen duurt de regen niet lang.*

kip (zie: *vos* -2-) *Als de vos oud wordt, dansen de kiepen op z'nen rug.*

kip (zie: *hen* -6-) *Daor de hen schaort, moet z'ok pikke.*

kip (zie: *hen* -7-) *Daor zitten de hennen met d'r gat naar de winkel.*

kip (zie: *hen* -8-) *De hen gaat de start uit.*

kip (zie: *hen* -10-) *De slimste hen li' nog wèl 's in de nittele.*

kip (zie: *wind* -4-) *De wend ge me de hennen te bed.*

kip (zie: *kind* -16-) *Door kinderen en kippen ontstaan de moeiten.*

kip (zie: *dus*) *Dus, 'n kiep is gin mus.*

kip (zie: *hen* -11-) *Een goei hen legt 's morgens.*

kip -1- *Een ouwe kip is ook nog wel eens haanachtig. Een oude kip is ook nog wel eens haanachtig.*

Een oude vrouw houdt ook nog wel van een man. (Zie ook: Adam.) Oost-Brab. (S) 1892

kip -2- *Een zwarte kip legt ook eier. Een zwarte kip legt ook eieren. Iemand die minder goed bekend staat, bezit ook goede eigenschappen.* Tilburg (TT) '71

kip (zie: *hen* -12-) *Ge kant van 'n kaol hen gin vèere plukke.*

kip (zie: *hen* -13-) *Ge zoudt er de hennen van te bed doen en zelf op de hort gaon zitten!*

kip (zie: *kijken* -13-) *Kijken als 'n kip zonder kop.*

kip (zie: *kijken* -14-) *Kijken als de hennen van Best als de boekweit op is.*

kip (zie: *kijken* -20-) *Kijken ès 'n hen die krèk 't snot ha.*

kip -3- *Mee jonge kippen en ouwe koeien zal 't kapitaal wel groeien. Met jonge kippen en oude koeien zal het kapitaal wel groeien. Een goed gerund bedrijf geeft succes. (Als kippen drie jaar zijn, vermindert de productie, maar koeien geven lang melk.)* Variant: *Koej moette aaw hebben èn kieppe jóng* (Maaskant '58). (Zie ook: *mes* -2-) Gilze (VD) '78

kip (zie: *hen* -14-) *Men moet de hen niet in den staart plukken, dan is er 't schone af.*

kip (zie: *hen* -15-) *Met de hennen te bed gaan.*

kip (zie: *waarheen* -2-) *Naar 't veertje onder de hen z'ne start.*

kip -4- *Tien kippen en een haan, daar kan een boer op leeg gaan. Tien kippen en een haan, daar*

kip

kan een boer op ledig gaan. 1. De eieren brengen veel op; 2. er wordt zeer zuinig geleefd.

(Voor 2. zie ook: rest, stuiver -7-) Best '48

kip (zie: ei -26-) Toch wel eieren kunnen eten, ok al hedde gin kiepe.

kip -5- Vruug op en mee de kiepen op stok, dè zal 't 'm nie verlieze. Vroeg op en met de kippen op stok, daar zul je niet bij verliezen. Een geregeld leven geeft veel rendement. Tilburg (TT) '65

kip (zie: haan -20-) Wa-j is't toch iejt, zeuve hane en gin tiejt.

kip (zie: hen -16-) Wete, waor 't henneke te nest gaat.

kip (zie: blind) Zo blind als een blindaas.

kip (zie: lang -5-) Zo lang als een hen koren slikt.

kippen (zie: achteraf) Achteraaf kaokelen de kiepen.

kippenbroedsel (zie: hennenbroedsel) 'n Hennebroedsel blijven.

kippengat (zie: hennengat) 't Hennegat is dichtgevroren.

kippengat (zie: kreuken) Gekreukt als 'n hennepreut.

kippengat (zie: hennengat) Van 't hennegat gegeten hebben.

kippengat (zie: hennenpreut) Van de hennepreut gehad hebben.

kippenhok (zie: wereld -1-) "De wirreld is 'n kiepekooi", zin Jan Hen, "de bovenste beskijten altèd d'onderste."

kippenhok (zie: gezien -1-) Ergens gezien zijn als een hond in een vleeshal.

kippenkooi (zie: hennenkooi) De hennekooi open laoten staon.

kippenkooi (zie: wat maken) 'n Klink op een ganzekooi.

kippenstront (zie: alles -15-) Van alles is kippestront.

kist (zie: onzevader) "Eén onzevader en één weesgegroeit voor allen die in het kistje liggen."

kist -1- 'n Aorig kistje lullen. Een goed kistje verkletsen. 1. De tijd die nodig is voor het maken van een kistje sigaren, verpraten; 2. veel praten. (Een sigarenmaker die meer praat dan werkt.) (Voor 1. zie ook: hennenbroedsel; voor 2. zie ook: bats.) Eindhoven '60

kist (zie: veer -1-) Als pluymen sincken en visschen verdrincken; als meulensteenen swemmen, dan sulden de geusen ten Hemel klimmen.

kist (zie: bokking -1-) De leste bukkem uit 't kisie.

kist (zie: sleutel -1-) De sleutel op de kist leggen.

kist -2- In kist en kaast zitte. In kisten en kasten zitten. Overall in zitten. Kempenland (B) '58

kist -3- Lege kisten twisten. Als er geen geld is,

ontstaat er ruzie in een huishouden. (Zie ook: armoede -1-) Tilburg (HM) '58

kist (zie: waarheen -2-) Naar 't veertje onder de hen z'ne start.

kisten (zie: dood -6-) Ge moet oe nie laten kisten vur ge dood zijt.

kistje (zie: sigaar) Da ge bedankt zijt da witte, de sigaren liggen in 't kistje.

kits (zie: alles -4-) Alles is kits: de kachel op bed en de kleine in de kolenbak.

kits (zie: kots) Dor stekt me de kits af.

klaar (zie: Lichtmis -9-) Lichtmis donker maakt de boer tot jonker; Lichtmis klaar dan is de boer 'n bedelaar.

klaar Ze kloor hebbe. Haar klaar hebben. Het meisje zover hebben dat ze bereid is te trouwen. Kempenland (B) '58

klaas (zie: eenvoudig) Eenvoudig als een kwezel.

Klaas (zie: zeker spelen) Zeker spelen zoals Klaas met zijn hùkster.

Klaas Vat (zie: brood -20-) Gin brood, gin botter, och God, ach God, och God.

Klabbeek (zie: achteraan) Achteraan komen as de kloten van de armelui.

kladden (zie: Mun) Ik wou dat ge op de Mun laogt.

klagen (zie: been -12-) Klage mi gezonde been.

klager (zie: pocher) Pochers hebben geen brood.

klampvogel (zie: kerk -4-) De kerk is ginnen haas.

klampvogel De klampvougel zal er nie ankomme.

De klampvogel zal er niet aankomen. Laat het meisje maar gerust gaan, men zal haar niet weghalen. (Klampvogel = grijpvogel, roofvogel.) Kempenland (B) '58

klampvogel (zie: rondlopen) Rondlopen als een klampvogel.

klank (zie: Goirke) Op 't Goirke, waar de "klaank" zat, in de stad, waar "de staank" zat.

klant (zie: hoer -2-) Beter een auw hoer, dan 'n jong zonder klanten.

klant (zie: druk -2-) Het zo druk hebben als een pruikenmaker met één klant.

klant (zie: Christus) Kristus fan Marante, bit fùr de klante, bit fùr onze Jan, dèt ie gowt pissen èm poeppe kan.

klap Te klap en te klippel. Te klap en te knuppel. Te vuur en te zwaard. Helmond (VR) '81

klaplopen (zie: opzomen) Alles opzeume.

klapmuts (zie: klinken) 't Klinkt alsof ge met 'n slaapmuts op enen durpel slaat.

Klappei "Onder ons gezegd en gezwegen", zei Klappei. Zeispreuk. (Klappei = kletserd, kwaadspreekster.) Variant: ipv klappei: de klappeiers. Oost-Brab. 1892

klappen 't Klapt net as 'ne frutblaas. Het klapt als een varkensblaas. Spreekwoordelijke vergelijking. Tilburg (D) '16

klappen Klapt et nie dan bots et. Klapt het niet dan botst het. Raakt het niet dan botst het; stemt het niet overeen, dan stuit het maar. Variant: *Klinkt 't niet dan botst het* (Berlicum '36). Tilburg (D) '16

klapzuur *Zich in 't klapzuur werken. Zich in het klapzuur werken. 1. Zich uit de naad werken; zeer hard werken. Varianten: ipv zich: z'n ááigen* (Gemert '87); *Zich klaplazerus werken* (Oost-Brab. '40); 't Klapzoer van iemand krijgen 2. van iemand ziek worden (Oost-Brab. '87). (Voor 1. zie ook: gek -13.-) Oost-Brab. '73

klare (zie: Petrus Sint) "Sinte Petrus weende bitter", zei dronken Piet, "dan zal hij ook wel "klare" gelust hebben."

klare (zie: Crispinus Sint) *Kriespien (25 oktober) was een hējlich mán, hēj drónk de klaare ójt de kàn.*

klaauw (zie: koe -11-) *Als er één koe bist, steken de andere hun starten omhoog.*

klaauw *Er vier klaauwens op afgaan. Er met vier klauwen op afgaan. Er in volle galop op afgaan. (Zie ook: klevetter.) Riel (Sch) '85*

klaauw *Op z'ne klōw reie. Op zijn klauw rijden. Heel boos zijn en geweldig kijven. (Zie ook: been -13.-) Kempenland (B) '58*

klaver *Ge mot nie deur de jonge klever lopen. Je moet niet door de jonge klaver lopen. Oost-Brab. '87*

klaver *Van de klaver naar de hei. Van bed op stro; achteruitgaan. Varianten: Van de klaver naar de biezen lopen* (Oost-Brab. 1893); *Van de toemet naar de hei gaan* (Oost-Brab. '81); *ipv toemet: toement. (Toemet, toemaat = nagras, het groeit nadat de eerste maal gehooïd is.) (Zie ook: bed -10.-) Alg. Brab. '87*

klaverblad (zie: liefde -2-) *De liefde valt nèt zo gaauw op 'ne koestront ès op 'n lillieblad.*

klavergroen (zie: kerstnacht) *Is 't groene in de kerstnachte, dan is Pasen wit te verwachten.*

klavertrom (zie: donder -1-) *Donder op 'ne kalen tak, gēft kōre in de zak.*

klaverzaad *Klaverzaad dat zaait men dicht, dat maait men met een verroeste zicht. Boerenregel. Over het zaaien en oogsten van klaver. (Zicht = kleine zeis met het handvat loodrecht op het snijvlak.) Zeelst (S) 1892*

klavot (zie: kraai -1-) "Klavot", *sī de krēi, èn ze skeet in de applemöllek.*

kleed (zie: pastoor -3-) 'ne Pestoor en 'n weduw-vrouw hebben 'n lange sleep.

kleermaker (zie: beetje) "Alle beetjes helpen", zei de mug, en ze piste in de zee.

kleermaker in de wan; zie: **kleermaker-4**

kleermaker (zie: alles -1-) "Alles met mate", zei de kleermaker, en hij sloeg de vrouw met de el.

kleermaker (zie: soort) "Sort zúkt sort", zei den düvel, en hij pakte den schoorsteenveger.

kleermaker -1 *De snijer nie betaald hebbe. De kleermaker niet betaald hebben. Opmerking als er nog rijggaren op een kledingstuk zit. Variant: ipv snijder: naaister. (Zie ook: schoenmaker -3.-) Oost-Brab. (Bi) '40*

kleermaker -2 *De snijer z'n bruur. De broer van de snijder. Als het snijden van een boordje slecht uitvalt. (Het werk is niet door de vakman gedaan.) (Zie ook: man -12-, smid -2.-) Tilburg (AM) '64*

kleermaker -3 *Een snijer heeft maar één darm. Een kleermaker heeft maar één darm. Hij blijft mager omdat hij niet veel te eten krijgt; ondanks het vele eten blijft hij mager. Varianten: ipv snijder: kleermaker; De snèer he' mār ènen dèèrem drieë kère um de kèèrek* (Gemert '75). (Zie ook: broek -9.-) Alg. Brab. '75

kleermaker -4 *Een snijer in de wan hebben. Een kleermaker in de wan hebben. De kleermaker aan huis hebben om te komen naaien, voor een klein daggeldje en de kost. (De wan = een schaalvormige mand om graan te zuiveren. De rondtrekkende kleermaker ging daarin zitten naaien.) Variant: ipv snijer: kleermaker. Tilburg (D) '16*

kleermaker -5 *Er gaat een snijer naar de hemel. Er gaat een kleermaker naar de hemel. Het regent terwijl de zon schijnt. (Zie ook: zon -1.-) Oost-Brab. (Bi) '40*

kleermaker (zie: broek -11-) *Het is een gemaakte boks van eene snijer.*

kleermaker -6 *Snip, snap, snijer maakt oe broek wa wijer. Snip, snap, kleermaker maak je broek wat wijder. Spotregel op een kleermaker. Tilburg (Si) '64*

kleermaker

kleermaker -7- *Twee snijders één man.* Twee kleermakers een man. Kleermakers waren erg mager. Variant: *ipv man: mens.* (Zie ook: *broek -9-.*) Alg. Brab. '75

kleermaker (zie: *baas -11-.*) *Wie baos is, bakt koek.*

kleermakersgat *In 't snijdersgat moeten gaan staan.* In het kleermakersgat moeten gaan staan. Een klein mannetje met een grote vrouw. (*Snijdersgat, naziksgat* = opening in een vrouwenrok of japon waaronder een losse zak gedragen werd met oa de beurs en de zakdoek.) (*Nazik* = neusdoek.) (Zie ook: *hen -2-.*) Asten (S) 1892

kleermakersweek (zie: *week -2-.*) *De nèj week des de snéersweek.*

kleermakerszit *De snèerszit nog nie hèbbe.* De kleermakerszit nog niet hebben. Nog geen geroutineerde kleermaker zijn. Varianten: *Sneyerèchtig zitte* = ongemakkelijk zitten (Wanroij '73); *Een zittende kleermaker zijn* = nog niet in functie zijn (Aalst '73). Gemert '73

klei *Diej van de kleij vrijen niej hendig op de heij.* Die van de klei vrijen niet gemakkelijk op de hei. Kleibewoners en zandbewoners gaan niet gemakkelijk samen. Variant: *... ee:vemin ès andersum.* (Zie ook: *koe -6-.*) Maaskant (Sw) '86

klei (zie: *paard -40-.*) *Mee zeven paarden uit de klei getrokken zijn.*

klein -1- *De klein zijn nog niet geboren om bij de grote in hun kont te kijken.* De kleine mensen zijn nog niet geboren om bij de groten in hun kont te kijken. Reactie op een negatieve opmerking over iemands lengte. Variant: *De klèn z'en er nie um de grote de kont te lichten* (Bergeijk '85); *De kleine zijn niet gemaakt om bij de grote in de kont te kruipen, maar ze zijn er wel 't beste voor geschikt* (Oosterhout '87.) (Zie ook: *flink.*) Valkenswaard '84

klein -2- *Klèn jaoge de groete.* Kleine jagen de grote. Kaartterm. Als een kaartspeler bij het rikken opent met een klaveren twee of drie; als iemand met een kleine troef koopt. Oost-Brab. '58

klein -3- *Ze is klein maar kregel.* Een meisje dat klein maar vlug is. (Zie ook: *flink.*) Oeffelt (S) 1892

klein -4- *Zo klein as een aardmanneke.* Zo klein als een kaboutertje. Spreekwoordelijke vergelijking. (*Aardmannetje* = kaboutertje.) (Zie ook: *flink.*) Oost-Brab. (S) 1892

kleine (zie: *alles -4-.*) *Alles is kits: de kachel op bed en de kleine in de kolenbak.*

kleine (zie: *kar -12-.*) *Met staande kar varen.*

kleine *Mitte kleine gekommen.* Met de kleinen

gekomen. Van lieverlee gekomen. Oirschot (We) '35

kleine *Wie 't kleine niet mikt, die 't grote niet slikt.* Wie het kleine niet mikt, die het grote niet slikt. *Die het kleine niet eert, is het grote niet weerd.* Variant: *Wie het kleine niet neemt in acht, die krijgt tot groot geen macht* (Aalst '84). (Zie ook: *meel, stuiver -5-.*) Oost-Brab. '78

kleingeld (zie: *God -22-.*) *God zegen(e) oew mee 'n stro-wis, dan mêënt den duvel dè't 'n miraokel is.*

klep (zie: *wat maken*) 'n *Klink op een ganzekooi.*

klep (zie: *loenen*) 't *Is lauw loenen met de pet.*

klep (zie: *klappen -1-.*) *Da klopt as 'n pelisiemuts zonder klep.*

klep (zie: *duivenhok*) *Doe het duivenhok dicht.*

klep (zie: *zwavelstok*) *Een zwavelstok in achten en een fles wijn ineens.*

klep (zie: *passen -2-.*) *Het past als een klep op een ganzekooi.*

klep (zie: *Netersel*) *In Netersel dragen ze petten met twee kleppen.*

klep *Op de klep vallen.* 1. Thuiskomen. (Ontleend aan de duivensport.) Variant: *Onverwacht op de klep vallen* 2. onverwacht bij iemand op bezoek komen (Eindhoven '84). (Voor 2. zie ook: *nest -2-.*) Alg. Brab. '87

klep *Stoken tegen de kleppen van de hel in.* Hard stoken. Variant: *Alle duvels uit de hel stoken.* (Zie ook: *bliksem.*) Alg. Brab. '87

klepel (zie: *knuppel -2-.*) *Et rakt an klippel of halsbalk.*

kleppel (zie: *kop -6-.*) *As ouwe kop op 'n verken stond, zouden ze zeggen, het bistje is ziek.*

kleppen (zie: *oor -5-.*) *Hij kan met z'n oren de Engel des Heren kleppen.*

kleren (zie: *vrijer*) 'n *Vrijer komt met z'n zondagse kleren aan.*

kleren -1- *Bewaart ow klier en ow ier.* Bewaar je kleren en je eer. Waarschuwing van een moeder aan haar dochter. (Zie ook: *God -24-.*) Oost-Brab. '89

kleren -2- *Da gao oe nie in de kouwe klere zitte.* Dat gaat je niet in de koude kleren zitten.

Dat grijpt je geducht aan. Alg. Brab. '87

kleren (zie: *steek -3-.*) *De steik opzette(n).*

kleren (zie: *eer -3-.*) *Niks hebbe as oe eer en oe kler.*

kleren (zie: *Heer OL -12-.*) *OL Heer geeft kou naar kleren.*

kleren -3- *Overal liggen kleren te rijje.* Overal liggen kleren te rijden. Overal kleren hebben liggen; slordig zijn. (*Rijden* = op een niet daarvoor bestemde plaats liggen van voorwerpen.) (Zie ook: *alles -3-.*) Alg. Brab. '87

kleren (zie: *eer -4-.*) *Van binnen de eer, van buiten de kleeer.*

kleren (zie: kind -31-) *Veul keinder èrmt nie; 't helt oe in oe eer en de motten ôt de kleer.*

klerk (zie: scholier) *De scholieren en de klerken zijn te lui om te werken, maar asse geroepe worren um te ete, zijn ze het eerst aan toffel gezete.*

kles (zie: aaneenhangen) *Aaneenhangen als klessen.*

klets *Een klets oplopen.* Een verkoudheid oplopen. Varianten: 'n Klets vangen (Eersel '84); 'n Klèts vatte (Oost-Brab. '87). (Zie ook: borstrok.) Oost-Brab. '87

klets *Iemand de klets geven.* 1. Iemand slaan of verwonden. Varianten: *De klets weg hebben* 2. gewond of geslagen zijn; 3. ziek zijn; *De klets krijgen* = gewond of geslagen worden. (Voor 3. zie ook: bier -2-) Alg. Brab. (Heer) 1781

klets (zie: klits) *Klits-klets-klanderen, van den enen bil op den anderen.*

kletsen (zie: leppen) *Niks kunne as leppe en leutere.*

kletsen (zie: kont -31-) *Praot mar tegen m'n kont, m'n kop is ziek.*

kletsen (zie: neus -14-) *Voorbij de neus kletsen.*

kletskoek *Kletskoek op een stökske verkopen.* Kletskoek op een stokje verkopen. Onzin vertellen. (Zie ook: luizenzalf, lul, lullen -1-, waterverf.) Tilburg (TT) '71

kleur -1- 'n *Kleur ès 'nen bellefleur.* Een kleur als een bellefleur. Spreekwoordelijke vergelijking. Iemand met mooie rode wangen. (*Bellefleur* = naam voor een soort appel die een heldere kleur heeft.) Varianten: *ipv bellefleur: roos, hakmes; Wèèngskes az bëlleflûrkes* (Gemert '85). Alg. Brab. '87

kleur -2- *Een kleur als een afgeregende ashoop.* Spreekwoordelijke vergelijking. Iemand met een grauwe, ongezonde kleur. Varianten: *... een lemen Lieven Heer; ... alsof hij in de maan gebleikt was.* (Zie ook: kijken -1-) Sint-Oedenrode (S) 1892

kleur (zie: kat -26-) *Een rooibonte kat is noit gènne kaoter.*

kleur -3- *Kleuren is geld beure.* Kleuren is geld beuren. Kaartterm. Als de rikker een aas kiest van dezelfde kleur als zijn troeven. Variant: *... ôf oew bóks skeure* (toevoeging door iemand anders) (Gemert '87). Alg. Brab. '87

kleur -4- *Wa he dà nów vur kleur? Dà he gen kleur.* Wat heeft dat nu voor kleur? Dat heeft geen kleur. 1. Dat lijkt nergens op; 2. dat komt absoluut niet te pas; 3. is geen manier van handelen. Variant: *Dà he gen kleur.* (Voor 1. zie ook: stront -13-, staal.) Kempenland (B) '58

kleur (zie: stront -22-) *Zeven kleuren stront tegelijk schijten.*

klevetter *De klevetter opgaan.* Er snel tussen-uit gaan. (Klevetteren = viervoets galopperen.) (Zie ook: drieklets, klauw.) West-Brab. '87

kliertkes (zie: hitske) *Hitskes en britskes, die veinde overal, maar de beste koeien, die ston op stal.*

klik (zie: hoe laat) *Kwart over den bult, het hi krek gespuld.*

klimmen *Wie hoger klimt dan hem betaamt, valt lager als hij had geraamd.* Wie hoger klimt dan hem betaamt, valt lager dan hij had geraamd. *Hoogmoed komt voor de val.* (Zie ook: hoogmoed.) Sint-Michiëlsgestel (L) '55

kling *Zijn kling terugtrekken.* 1. Van een zaak terugkomen; 2. zijn woord intrekken. (Hierbij denke men aan het terugtrekken en in de schede steken van een degen.) Variant: *ipv kling: klink* (Oosterhout '87). (Voor 2. zie ook: melk -6-) Breda (Ho) 1836

klink (zie: wat maken) 'n *Klink op een ganzekooi.*

klink -1- *Da slao in z'ne klink.* Dat slaat in zijn gat. Dat staat hem aan. (*Klink* = aars, gat.) Oost-Brab. '40

klink -2- *De klingel omlopen en de geut deur.*

Langs de klink lopen en de spoelkeuken door. 1. Niet de meest voor de hand liggende weg nemen; 2. met een omweg tot je doel raken. (Of *klingel*, klink is dan wel klopper, vond ik nergens bevestigd. Men zou het concluderen uit de door meer mensen opgegeven betekenis. Bel kan niet, want de huizen hadden vroeger geen bel.) (*Geut* = spoelkeuken.) (Voor 2. zie ook: *Bakel, weg -5-*) Oost-Brab. '90

klink -3- *De klink van de deur nog nie faast hebbe.* De klink van de deur nog niet vast hebben. Nog niet van plan zijn weg te gaan. (Zie ook: *kramer, man -13-, pek, savoot -3-, slag -1-, stoel -2-*) Tilburg (D) '16

klink (zie: dief -7-) *Liever een dief aan mijn klink dan een luistervink.*

klink -4- *Veel klinken lichten.* 1. Veel bezoeken afleggen. Variant: *De klink lichten* 2. ervandoor gaan (Helmond '87). (Voor 1. zie ook: *wei -5-*; voor 2. zie ook: *drieklets*.) Oost-Brab. (Bi) '40

klinken 't *Klinkt alsof ge met 'n slaapmuts op enen durpel slaat.* Het klinkt alsof je met een slaapmuts op een dorpel slaat. Spreekwoordelijke vergelijking. 1. Het klinkt slecht, zwak. Varianten: *... op enen hollen wilg slaat* (Helmond 1892); *... dur (in) de asse slaat* (Oost-Brab. '87); *... tegen Antwerpen slaot* (Eindhoven '65); *... mee 'n slaapmuts op 'n houten durpel slaat* (Tilburg '16); *Hij zingt of ge mi 'n slaapmuts in d'aasse sloit* = hij kan niets van zingen (Re '60); *... in enen bieëkorf slaat* (Oost-Brab. '40). (Voor 2. zie ook: *rammelen, zacht*.) Zeelst (Cu) 1891

klinken (zie: klappen) *Klapt et nie dan bots et.*

klinker *Klinkers zijn geen stinkers.* Excuus bij het laten van een harde wind. Varianten: *Die*

klinkerweg

klinkt niet stinkt, Die ruikt heeft zijn gat gebruikt, Die erop antwoordt brengt de stank voort; Klinkers zijn geen stinkers, maar poffers dat zijn snoffers, en wie erop antwoordt, brengt de stank voort (Waalre '90); *Harde klinkers zijn geen stinkers, maar die op sokken lopen, gaan de stank verkopen.* (Zie ook: a-b-c.) Alg. Brab. '87

klinkerweg (zie: kater -1-) 'ne Kaoter strikken.

klip-klap 'n Klipklap mee 'n open meulen. Een klipklap met een open molen. Een achterdeurtje open houden. (Deze uitdrukking komt van het molenspel of zevenstek; een zeer oud spel dat zeker sinds het begin van onze jaartelling in heel West-Europa bekend is. Het wordt nog steeds verkocht. Heeft men een klipklap met een open molen dan staat men er zeer gunstig voor.) Eindhoven '50

klippel (zie: hond -9-) *As ge 'nen hond zuukt, hedde gaauw unne klippel.*

klippel (zie: kaart -1-) Kaarten hebben als klippels.

klippel (zie: kaart -3-) *Unne kaart of unne klippel.*

klippel (zie: kerk -20-) *Zo kerks als 'n hond klippels.*

klippel (zie: stijf) *Zo stijf als nen bok.*

kliit (zie: aaneenhangen) Aaneenhangen als klessen.

klits Klits-klets-klanderen, van den enen bil op den anderen. Klits-klets-klanderen, van de ene bil op de andere. Klappen op je achterste krijgen. (Klits en klets zijn geluidsnabootsingen; *kalander* is een benaming voor een bepaald aantal of hoeveelheid, bv het aantal slagen (30) dat zonder rusten door de arbeiders werd gedaan.

Waarschijnlijk afkomstig van een arbeidsslied.)

Variant: ... en as de ene nie klitsen wil, gaan we naar d'n anderen (Oosterhout '87). Alg. Brab. '87

kloek -1- 'n Dikke brots. Een dikke kloek. 1. Een dikke niet broedende kip; een stug onvriendelijk vrouwspersoon. Variant: 't Brots hebben 2. pruilen, pratten (Kempenland '58). (In Oost-Brabant kent men naast kloek: klok, brok, brots.) (Voor 2. zie ook: lip.) Oost-Brab. '58

kloek -2- 'n Goei kloek zit drie weeke en 'n kaog nog langer. Een goede kloek zit drie weken en een slechte nog langer. Bedoeld is een huisvrouw die altijd thuis zit. (Zie ook: *herdganger*.) Oost-Brab. (Sw) '86

kloek (zie: ei -7-) *Aier of jong!*

kloek -3- *Geen twee kloeken op een nest. Er dienen geen twee kapiteins op een schip; in het huis (de keuken) kan maar één vrouw de baas zijn.* Varianten: *Twee hennen op enne nest akkerderen nie* (Alg. Brab. '87); *Twee moeiers op ene kôrf is te veul (moeier is bijenkoningin)* (Kempenland '58); *Twee vrouwen in een huis zijn als twee katten mee één muus* (Tilburg '70). (Zie ook: hond -44-) Oost-Brab. '84

kloek (zie: hoeden) *Iemand hoeden als een kloek haar kuikens.*

klok -1- 't Is hem met de klokken aangeluid. Het is hem met de klokken aangeluid. Hij verkreeg geld zonder ervoor te werken, bv door een erfenis. Oost-Brab. 1892

klok -2- *Aan de klok niets schuldig zijn.* Tijd genoeg hebben. (Zie ook: alles -9-) Peelland (S) 1892

klok (zie: boon -3-) *Boone moete nie dièper gezet worren a's dásse de klokken heure luie.*

klok -3- *De klok trekke.* De klok trekken. Beginnen te huilen. Variant: *Et klokzeel* (klokkentouw) *trekke* (Kempenland '58). (Zie ook: balk -3-) Oost-Brab. '58

klok (zie: knuppel -2-) *Et rakt an klippel of halsbalk.*

klok (zie: processie -2-) *Ge kunt nie in de processie lopen en tegelijk de klok luien.*

klok (zie: borreltijd) *Geen borreltijd vóór de vijf in de klok.*

klok (zie: smoel) *Iemand voor zijn smoel smijten, dat 't zo klinkt als een klok.*

klok (zie: hoe laat) *Kwart over den bult, het hi krek gespuld.*

klok (zie: kerk -16-) *Te vroeg uit de kerk gaon.*

klok -4- *Wie de klok luidt, moet de weerklank kunnen verdragen. Wie kaatst, moet de bal verwachten; wie een daad stelt, moet de gevolgen accepteren.* (Zie ook: avond -2-) Oost-Brab. '60

klok (zie: wandluis) *Zo arm zijn, dat de wandluisen de klok optrekken.*

klokkentouw (zie: klok -3-) *De klok trekke.*

klokkentouw *Iets aan 't klokzeel hange. Iets aan het klokkentouw hangen. Iets aan de grote klok hangen.* (Zie ook: heg -3-) Oost-Brab. '58

klokske (zie: hond -42-) *On d'n hond z'n kont.*

klomp (zie: Geurtje) "Is er deur", zei Geurtje, en hij boorde door zijne klomp.

klomp (zie: hoogmoed) "Hoogmoed kúmt vur de val", zin de p'stoor, en Trien gink wèl onderùit me' d'r splinterneij klompe.

klomp -1- "Nouw briket m'ne klomp", zin de aauw Leen, en de kaar riej over d'r teen. "Nu breekt m'n klomp", zei oude Leen, en de kar reed over haar tenen. Zeispreuk. *Nu sta ik perplex in de letterlijke en figuurlijke betekenis.* Oost-Brab. (Sw) '86

klomp (zie: neus -2-) 'ne Neus als ne gevel.

klomp (zie: water -2-) 't Aon z'n waoter vuulen.

klomp (zie: houtje) 't Is gelajen hólteje.

klomp (zie: gerstmaand) *Als 't den eersten van garstmaand regent, dan wordt de turf niet droog, al hangt gij hem aan 't spits van den toren.*

klomp (zie: Heer OL -3-) *As OL Heer z'n ziel hee en de duvel z'n klompen, dan hebben ze allebei wa.*

klomp (zie: boer -36-) *D'n boer opgaan.*

klomp (zie: boer -37-) *Da kan 'ne boer met 'n vat luis ook wel.*

klomp -2- *Da kunde mee oew klompe aanvoelen.* Dat kun je met je klompen aanvoelen. *Dat ligt toch zo voor de hand.* Varianten: *Dè vuult 'nen boer mee z'n klompen aon* (Oost-Brab. '87); *Da hadde wel kunnen aanvoelen mee oew blok aon.* (Oost-Brab. '84). (Zie ook: *hand -8-*.) Alg. Brab. '87

klomp -3- *De klomp velt zelde mis assie velt van 'we voet.* De klomp valt zelden mis als hij van je voet valt. De klomp wordt bij kwaadheid dikwijls gericht weggeschopt. Lierop (Bi) '40
klomp (zie: boer -44-) *De knapste boer pist zich nog wel is op z'n klompen.*

klomp (zie: Mill) *De Milse boeren die zijn er zo lomp, die lopen de vrôlie de schulp van de klomp.*

klomp (zie: schelp) *De schöllepel van zijn klompen lopen.*

klomp -4- *Die vat de klompen in z'n handen.* Die neemt de klompen in zijn handen. 1. *Hij neemt de kuierlatten; iemand gaat plotseling hard lopen of fietsen.* Variant: *Zun blokken in zun haand vatte* 2. *er vaart achter zetten.* (Blokken = klompen.) (Voor 1. zie ook: *drieklets.*) Oost-Brab. '85

klomp (zie: bed -7-) *Ge moet oe eigen nie uitkleje voor ge naar bed gaot.*

klomp (zie: God -10-) *God hebbe z'n ziel ... en de duijvel z'n klompe!*

klomp (zie: tong -4-) *Héj hi de tóng óp te klómpe.*

klomp -5- *Iets onder de klomp schrijven.* Er niet op rekenen dat het verschuldigde betaald zal worden. Variant: *Onder d'r hakke schrijven* (Nuenen '75). Oost-Brab. '87

klomp -6- *In z'n barse klómpe lope.* In zijn harde klompen lopen. Geen sokken aanhebben in de klompen. (Bar = naakt.) Variant: *ipv barse: ruwe.* Alg. Brab. '76

klomp (zie: kaart -1-) *Kaarten hebben als klippels.*

klomp -7- *Klompen uit denzelfden boom hebben.* Klompen uit dezelfde boom hebben. Verre familie van elkaar zijn. Varianten: *ipv den-zelfden boom: hetzelfde hout, dezelfde blokhout, dezelfde puist* (Oost-Brab. '90). (Zie ook: *familie -4-*.) Oost-Brab. '75

klomp -8- *Laot ze zitte, dan hebbe ze mèrge klumpkes an.* Laat ze zitten, dan hebben ze morgen klompjes aan. Tegen iemand die in zijn haren aan het krabben is. (Zie ook: *Heuvel.*) Kempenland '70

klomp (zie: schoen -5-) *Neffe de schoen lope.*

klomp -9- *Ook met klompen aon kunde wèd komen, maar dan meuder nie mee klossebakken.* Ook met klompen aan kun je ver komen, maar dan mag

je er niet mee klossenbakken. Iemand van gewone komaf kan het ver brengen, als hij zijn manieren maar aanpast. Tilburg (TT) '68

klomp -10- *Op ene klomp en ene schoen lopen.* Op een klomp en een schoen lopen. 1. *Heel arm zijn.* Varianten: *ipv lopen: aankomen* 2. *arm aankomen; Op een klomp en een schoen net als de boeren van Hulsel doen* (Veldhoven '35). (Voor 1. zie ook: *arm -6-*; voor 2. zie ook: *schoen -3-*.) Alg. Brab. '87

klomp -11- *Op geen klomp spelen.* *Op zijn poot spelen;* niet mis zijn. (Zie ook: *karnemelk -1-*) Oost-Brab. '13

klomp (zie: recht -2-) *Op z'n raicht staan, as 'nen boer op z'n klompen.*

klomp (zie: panaarsten) *Panaarsten op 'nen klomp.*

klomp (zie: kroon) *Voor twee kronen en 'n klomp.*

klomp (zie: water -16-) *Water deugt nog niet in uw ogen.*

klomp (zie: hak -9-) *Z'n hakken onder z'n klompen uitlopen.*

klomp -12- *Z'n klompe weggezet hebbe.* Zijn klompen weggezet hebben. 1. *Gestorven zijn.* Varianten: *Z'n klompen uitgetrokken hebben* (Oost-Brab. '73); *Op z'n leste klompe lope* 2. *op sterven liggen* (Oost-Brab. '55). (Voor 1. zie ook: *Beemd;* voor 2. zie ook: *aardappel -7-*) Oost-Brab. '87

klompenhout (zie: Odulphus Sint) *Odulphus est patroon van Best, waar 't klumphout west.*

klompspijker (zie: hooi -9-) *Hij moest hooi lusse, konnie op stal gaan staan en pijltjes pisse.*

klont (zie: hoe zwaar) *Kees en 'n kluntje, lek as Lambooy.*

klontje *"De kleinste klontjes zijn de zuutste, maar ik eet ze niet graag", zei de begijn, en ze nam de grootste. "De kleinste klontjes zijn de zoetste, maar ik eet ze niet graag", zei de begijn, en ze nam de grootste. Zeispreuk. Uiting van valse bescheidenheid.* Variant: *"De kleinste zijn de beste", zei de begijn, en ze nam de dikste* (Tilburg '72). Alg. Brab. '87

klontje (zie: hond -32-) *Hist es mi w kojjen hont, haj weigt nog gin half pond.*

klloof (zie: roof) *'t Is niks ès reuf èn kleuf.*

klooster (zie: non -2-) *'n Non uit 't klooster kunnen lulle.*

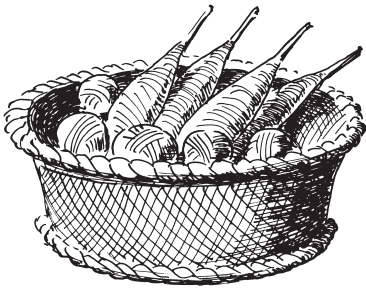
klooster *In het klooster gaan is wagen, trouwen is zeker doen.* Valkenswaard (ET) '84

kloot (zie: peer -1-) *'n Peer aan hebben.*

kloot (zie: mens -3-) *'nen Ouwten mens en 'n ouw perd zèn geen klote werd, mer 'n ouw wijf en 'n ouwe koei zèn aaltè goei.*

kloot (zie: achteraan) *Achteraan komen as de kloten van de armelui.*

kloot

klossenbak

kloot (zie: stuk -4-) e Stuk in z'n kleuten hebbe.

kloot (zie: sjer) Erges de sjär af geve.

kloot (zie: hand -15-) Houd handen en voeten warm, vul matig uwen darm, zet de poort van achter open, en laat de dokter naar de klote lopen.

kloot (zie: zomer -5-) In de zomer was een kat haas, in de winter is een kat spek.

kloot (zie: kont -29-) Lek m'n kont!

kloot Loop naar de kloten. Verwensing. Variant: ... , hang de gij ze mèr op oewe rug dan zalde ze nie stote = wederwoord van echtgenote, tot wie de verwensing gericht is (Eindhoven '84). (Zie ook: aap -1-) Alg. Brab. '87

kloot (zie: kijken -26-) Staan te kijken als iemand zonder kloten in een hoerenkast.

kloot (zie: hond -46-) Van d'n hond z'n kont nie deugen.

kloot (zie: maart -19-) Veur den eurste mert moeten de bojen zèn op den herd, anders zèn ze geen schup onder d'r kont werd.

klootpaard (zie: broodpaard) 'n Broodpèrd is maar 'n klootpèrd.

klop (zie: slag -6-) Met een houw en een klop.

klopkei (zie: hard -5-) Zo hard zijn as 'n klopkei.

kloppen -1- Da klopt as 'n pelisiemuts zonder klep. Dat klopt als een politiepet zonder klep. Spreekwoordelijke vergelijking. Dat klopt niet. Variant: Da klopt as 'n politiepet (Eindhoven '87). Tilburg (TT) '64

kloppen -2- Het klopt als twaalf aaiëren met 'nen mikken boterham. Het klopt als twaalf eieren met een boterham van wittebrood. Spreekwoordelijke vergelijking. Iets wordt geheel in orde bevonden. (Zie ook: alles -4-) Tilburg (TT) '70

kloppen -3- Het klopt als een zwerende vinger. Spreekwoordelijke vergelijking. 1. De redering of rekening is juist; 2. opmerking als men betaalt. (Voor 1. zie ook: alles -4-) Alg. Brab. '85

kloppen (zie: foppen) Ieder is liever gefopt als geklopt.

kloppen (zie: heg -6-) Op de heg kloppen.

klos Alle klöskes lopen eens op 'n end. Alle klosjes lopen eens op een einde. De kruik gaat zolang te water tot ze breekt. (Zie ook: pad -4-) Oost-Brab. (Bi) '40

klos (zie: kruis -4-) e Krouske mitte klos, dä makt al de kekels los.

klos (zie: garen -4-) Er moet garen op de klos komen.

klossenbak Het is 'nen klossebak. Het is een klossenbak. Het is een sufferd. (De klossebak stond naast het getouw met daarin de spoelen met garen, die door een kind of door een weinig intelligente volwassene waren opgewonden.) (Zie ook: bijdehand.) Tilburg (TT) '66

klot (zie: Heer OL -7-) Ge kunt hem wel wijsmaken dat OL Heer Hendrik hiet en in de hei klot sta te steken.

klot (zie: Peel -3-) In de Pieël zie me nie op 'n törf.

klot (zie: Lichtmis -12-) Me Lichtmis gî de leuwerik op den horst, is 't nie van den honger dan is 't van den dorst.

klot (zie: ondertussen) Onder tusse stekt men törf.

klot (zie: vallen -2-) Vallen a's ene klot.

klot (zie: kar -19-) Ze kappen een kar klot in de hel.

klotbak (zie: turfbak) In onze klotbak zitten meer heikrekels dan klot.

kloten (zie: bok -4-) 't Is frut mee den bok.

kloten (zie: Boxtel Jan van) Zijn als Jan van Boxtel, er de kloten van af weten.

klotheek Iemend op ze klothekke komme. Iemand op zijn klothekken komen. Iemand op zijn gat geven. Variant: ipv op: an. (Zie ook: broek -14-) Kempenland (B) '58

klotveger 't Is ginne klotveger. Het is geen turfveger. Hij is niet arm. (Zie ook: aarde -1-) Oost-Brab. '90

kluis (zie: kerk -13-) Nor kerk noch kluis gaon.

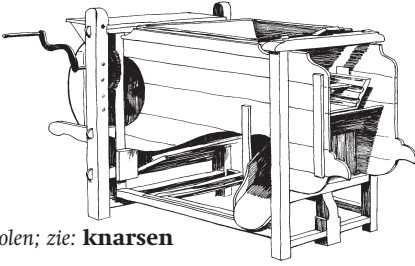
kluis (zie: doodshemd) Op een doodshemd staan geen zakken.

kluis (zie: haar -18-) Rood haar en elzehout zijn zelden op goede grond gebouwd.

kluit Als ge een kluitje hêt, dan gèren een turfke tegen. Als je een kluitje hebt, dan graag een turfje tegen. Geld trouwt graag geld. (Kluit = turf van niet geheel regelmatige vorm en daardoor goedkoper dan een zuiver gevormde turf.) Varianten: Als ge een kooltje het, wilde 'n turfke tegen (Tilburg '84); Die een turfke brengt, komt een kooltje tegen (Tilburg '50). (Zie ook: geld -7-) Oost-Brab. '81

kluit Va ze klötje gaon. Van zijn kluitje gaan. Van zijn stokje gaan; in zwijm vallen. Variant: ipv gaon: vallen. (Zie ook: bom.) Oost-Brab. '87

kluitier 't Op z'n kluitier hebben. Het op zijn

kaffmolens; zie: **knarsen**

kluiters hebben. Zwaar verkouden zijn. (Zie ook: *borstrok*.) Breda (S) 1892

Klundert *Kijken naar de Klundert of de Willemstad in brand staat.* Scheel kijken. Variant: *Naar de Willemstad kijken of de Klundert ook brandt* (N 1852). (Zie ook: oog -17-, *scheel* -2-, *scheel* -3-, *week* -6-, *wereld* -9-.) Alg. Brab. '87

klungel *Klungels en schoon vrouwlui bleiven overal aan hangen.* Klungels en mooie vrouwen blijven overal aan hangen. Opmerking over het gemak waarmee mooie vrouwen contact krijgen. Variant: *Todden en knappe meisjes blijven overal aan hangen* (Haarsteeg '59). (*Klungel* = *tod*, *vod*, maar ook *morsig* of *gemeen* *vrouwspersoon*.) Cuyk (Bi) '40

klutsen (zie: ei -10-) *Die veul eieren hee, die mokt veul doppen.*

kluwen *Hij heiget klōwken an z'n been.* Hij heeft de kluwen aan zijn benen. 1. Hij is gevangen; 2. schertsend van iemand die getrouwd is.

Variant: *ipv z'n: de; Et keurdje aon et been hebbe* 3. in ondertrouw zijn (Oost-Brab. '87). (Voor 3. zie ook: *gilde*.) Kempenland (B) '58

knap (zie: *aanmetoeren*) *Aongemetoerd is knap.*

knap *Es niej knap zen zeer din, wè zösse janke! Als niet knap zijn zeer deed, wat zou ze huilen! Een opvallend lelijk meisje.* (Zie ook: *kappertuun*, *kop* -6-.) Oost-Brab. (Sw) '90

knap *Mi knap, rijk en jong zijn er drie mee gediend.* Met knap, rijk en jong zijn er drie gediend.

Reactie op de opmerking dat een meisje knap, rijk en jong is; het is ongelijk verdeeld in de wereld. Varianten: ... *daar kunnen het er drie mee doen; ... kunde drie (man) mee gerieven.* Oost-Brab. (EOB) '78

knapblaas *Op de knapblaas kunnen bieten. Op de knapblaas kunnen bijten.* Een moeilijke opgave tot een goed einde kunnen brengen. Cuyk (Bi) '40

knazak *De knazak springt open.* Opmerking als er een wind gelaten wordt. (Zie ook: *a-b-c*.) Hintham (S) 1892

knarsen *Schèren en piepen als een kaffmeulen.*

Knarsen en piepen als een kaffmolen. Spreek-

woordelijke vergelijking. Een herstellende zieke heeft nog moeite met verschillende lichaamsfuncties. Tilburg (TT) '69

knauwen (zie: *karnemelk* -5-) *Zolang werken as ge mulk kunt knauwen.*

knecht (zie: *geld* -1-) *"Dè heget gèld gekost", zin 't wefke tege de knècht, en ze gaafhum de koffiedrats.*

knecht (zie: *bed* -1-) *"Dè skilt 'n bed", zin de meid, èn ze sliep bij de knècht.*

knecht (zie: *afkomst*) *"Ik ben van hogge komaf", zin de knècht, "op de ball'ke gemakt en onder d'euze geborre."*

knecht (zie: *bruid* -2-) *'k Zal oe ok is dienen, zo gaauw as ge de bruid zait.*

knecht (zie: *weer* -2-) *'t Is geen weer om 'n hond erdeur te jagen.*

knecht (zie: *maandag*) *Beter een maandags paard, dan een maandagse knecht.*

knecht (zie: *baas* -5-) *Beter kleine baas dan grote knecht.*

knecht (zie: *haan* -13-) *Ene kraaiende haan kan ene luie knecht 's morgens niet wakker krijgen; maar natte plavuizen wel.*

knecht *Knecht en meid vecht of vrijt.* Humoristische kijk op de verhouding tussen twee jongelui die veel bij elkaar zijn en niet met elkaar overweg kunnen of, ongemerkt met elkaar kunnen vrijen. Varianten: ... *neef en nicht vrijt licht* (Oost-Brab. '86); *Meid en knecht vrijt of vecht; Neef en nicht vrijt licht, broer en zuster vrijt geruster* (Liessel '86). Alg. Brab. '87

knecht (zie: *rok*) *Niet alleen werken voor den rok, maar ook voor den broek.*

knecht (zie: *spel*) *Van spul komt heskesspul.*

knecht (zie: *vrouw* -24-) *Veur de vrouw beginnen en veur de knecht uitkomme.*

knecht (zie: *dak* -6-) *Vrijen onder één dak kost eer, mar is 'n gemak.*

kneep (zie: *God* -13-) *God kent de harten, maar de duvel kent de kneep.*

Knegsel (zie: *weer* -5-) *'t Is Knegsels weer.*

Knegsel (zie: *toren* -1-) *'t Wordt tijd dat ze de toren van Knegsel binnen zetten.*

Knegsel (zie: *toren* -3-) *De Stinselse tore zî: "Berkenhout brandt goed" en de Knegselse antwoordde: "Brem ook, brem ook".*

Knegsel (zie: *Steensel*) *Steensel is 'n hupke, Knegsel is 'n knupke, Duizel is 'n koffiegat, en Eersel is 'n grote stad.*

Knegtel *Te veul Knegtel gezien hebben.* Te veel Knegtel gezien hebben. Te diep in het glaasje gekeken hebben. (In Tilburg was een drankzaak, later wijnhandel Knegtel, die drank onder eigen merk verkocht.) (Zie ook: *bos*.) Tilburg (TT) '66

kneu

kneu (zie: honger) *Honger hebben als 'n heimouwerik.*

kneukel *Die is van mijn kneukel geschoten. Die heb ik verwekt. (Zie ook: beest -5-) Aalst (JP) Aalst '68*

kneuter (zie: denken -1-) *'t Maar denken, zoals Jan Lijne zijne kneuter.*

knie (zie: paard -8-) *Als het paardje te hard loopt, valt het op z'n kniekes.*

knie (zie: aarde -2-) *Erd aon de knieën.*

knie (zie: eelt -3-) *Geen eelt op de handen maar op de knieën hebben.*

knie (zie: haver -1-) *Haover in de knieës hebbe.*

knie (zie: elleboog) *Met de ellebogen op de knie kan men schijten vur drie.*

knie (zie: mens -23-) *Ons soort mensen hebben harde knieën, is 't nie van 't bidden, dan is 't van het boenen.*

knie (zie: zode) *Rus aan de knieën hebben.*

knie (zie: vrouw -27-) *Wat de vrouw tot het hart komt, komt de man maar aan de knieën.*

knie (zie: mager -4-) *Zo mager als een garnaal.*

kniebanden (zie: koe -20-) *De koei kniebaande.*

kniep (zie: mes -1-) *De kniep dur deur jaogen.*

kniezer (zie: Heer OL -16-) *OL Heer hee meer op mee'ne vrolijke geest as mee e kniesbeest.*

knijperd *In oewe (k)nijpert zitten. In je knijperd zitten. In de rats zitten; angstig zijn. Variant: Hem knijpen (Alg. Brab. '87). (Zie ook: angst.) Alg. Brab. '87*

knikker *Bende oew knickers aon 't tellen? Ben je je knickers aan het tellen? Vraag aan iemand die met zijn handen in de zak loopt. Helmond (HD) '87*

knikker (zie: kak -2-) *Er is kak an de knikker.*

knikker *Hij is net ene knikker die kermis ouwt.*

Hij is net een knikker die kermis houdt.

Iemand die steeds maar doorpraat. (Zie ook: bats.) Roozendaal (We) '34

knikker (zie: rammelen) *Rammelen als een knikker in een floerze burzeke.*

knikker (zie: wat krijgen) *Twee blauwe nieten, in iedere hand effe veul.*

knip (zie: hand -2-) *De haand op de kniep haauwen.*

knip *De knip van de portemonnaie zweert. De portemonnee kan niet open; men wenst niets te geven. (Zie ook: appelboor.) Tilburg (TT) '73*

knipbeurs (zie: boer -21-) *'nen Boer moete van z'ne rug en zijn knipbeurs afblèven.*

knippen (zie: haar -3-) *'t Is allemaal geen haar knippen.*

knippen (zie: vangen) *Irst vangen en dan knippen.*

knippen *Zo je geknipt bent, zo word je versleten.*

Zoals je geknipt bent, word je versleten. Naar je uiterlijk word je beoordeeld. (Zie ook: eer -4-) Eindhoven (Si) '62

knipperbol (zie: verkering) *Een verkering als knipperbollen.*

knol (zie: duivel -1-) *“k Wou dè den duuvel dood waas”, zi den boer; “en de hel mee knollen bezaaid.”*

knol (zie: kind -11-) *Als 't kindje is geboren, hebben de knollen hun smaak verloren.*

knol *Ene knol van e pond mist ene voewt in 't rond. Een knol van een pond mest een voet in het rond. Dat duidt op de voortreffelijkheid van knollen als mest; eveneens op de laxerende werking van knollen. (Voet = maat; knol = voederbiet.) (Zie ook: rus.) Kempenland (B) '58*

knol (zie: raap) *Het gaat met de rapen de pot in.*

knol (zie: mand -4-) *Het mandje met de knollekes hebben.*

knol (zie: drol) *Iemand een knol in de muts draaien.*

knol (zie: koe -34-) *Ik doe het, al lopen de koeien in de kool.*

knol (zie: kop -24-) *Ik volg munnen eigen kop, anders hadden ze ur net zo goed unnen raap op kunnen zetten.*

knol (zie: paard -41-) *Ook het beste paard wordt eens 'n knol.*

knol *Wie knollen wil eten, moet St Laurentius (10 augustus) niet vergeten. Wie knollen wil eten, moet Sint Laurentius niet vergeten. Boerenregel. Men moet knollen zaaien rond 10 augustus. Varianten: ipv knollen: rapen (Waalre '86); ipv Laurentius: Barthelomeus (24 augustus) (Rosmalen 1892), 21 augustus (Oost-Brab. '90); St Laurens is de gruuu knollen mens (Uden '61); Op St Laurentius begint men gruuu te zaaien (Uden '37); Wie knollen wil winnen, moet voor de Lieve-vrouw (15 augustus) beginnen (Oost-Brab. '77); ...op tijd met de roggeogst beginnen; ... 12 augustus niet vergeten. (Knolgroen werd gezaaid als de rogge eraf was. Als het voor 15 augustus gezaaid werd, rijpte het te vroeg. De dagen in augustus tellen dubbel.) (Zie ook: Bernardus Sint) Alg. Brab. '77*

knol (zie: Made) *Wie wil op de Maai gaan vrijen, die moet hebben een knol op zak en 'n meske om te snijen, want Maaienaars zijn niet mak.*

knol (zie: voos) *Zo voos as 'n knol.*

knolvoet *Enne mee knolvoewten. Een plant met knolvoeten. (Knolvoet = een door bacteriën of virus veroorzaakte ziekte, ook bij koolsoorten, waarbij de wortels zwellingen vertonen.) Eerde (Da) '40*

knook (zie: stoken) *Haw op mêê stoke: anders slouw'k oe mêê 'n hawt op oew knoke.*

knoop (zie: meisje -6-) 'n Meidje in de kneup leggen.

knoop (zie: jas -3-) An minne jas geen gouwe kneup.

knoop (zie: kerkenhuisje) As ge tegen het kerke-höske pist, dat dreugt nooit op.

knoop (zie: kar -4-) De kar gereformeerd maken.

knoop (zie: soldaat) Ieder soldaat poetst z'n eigen knopen.

knoop (zie: schenk -3-) Ik gooi nog mi jouw schenk de note uit de boom.

knoop Z'ne leste kneup verzuipe. Zijn laatste knoop verzuipen. Zo aan de drank verslaafd zijn dat het hele bezit wordt opgedronken.

Variant: *De broek van z'n kont verzuipen* (Oosterhout '87). (Zie ook: bos.) Oost-Brab. (Sw) '86

knoop (zie: God -30-) Zijde van God verlaote?

knoops gat (zie: lip) De lip op het onderste knoops gat laten hangen.

knoops gat (zie: familie -4-) Familie in 't 69e knoops gat.

knoops gat (zie: mond -14-) Un mundje hebbe as 'n knups getje.

knop (zie: Filistijnen) Naar de Filistijnen gaan.

knopen (zie: geduld) Al 't geduld dä ge het, kan ik wel in ene wetkaei kneupe.

knorren (zie: trog -3-) Knorren bij de volle trog.

knuppel -1- Den klippel achter de deur hebben staan. De knuppel achter de deur hebben staan. Een wolf in schaapskleren zijn. Riethoven (Bo) '73

knuppel -2- Et rakt an klippel of halsbalk. Het raakt aan klepel noch halsbalk. Het raakt kant noch wal. (Halsbalk = molenbalk, balk waarop de kleine of achterste hals van een molenbalk ronddraait.) Varianten: *ipv halsbalk: balk; ... klok of klepel; ... tuin of staak.* (Tuin = heg.) (Zie ook: bodem -3-.) Kempenland (B) '86

knuppel (zie: kaart -1-) Kaarten hebben als klippels.

knuppel -3- Mee alle klippels kunnen slaon. Met alle knuppels kunnen slaan. Van alle markten thuis zijn. Tilburg (TT) '68

knuppel (zie: klap) Te klap en te klippel.

knuppel (zie: kaart -3-) Unne kaart of unne klippel.

knuppel (zie: peer -9-) Waar peren groeien, daar groeien ook klippels.

knuppel (zie: dwars) Zo dwars as 'n klippel.

knuppelsaus (zie: wat eten -6-) Spring in den herd.

knuts 't Is knuts tegen de butts. Het is stoot tegen de bots. Het is lood om oud ijzer. Variant: *Ze doen knuts tegen butts = ze schelden iets kwijt* (Oost-Brab. '40). (Knutsen = door stoten,

kneuzen; butsen = stoten.) (Zie ook: even.) Oost-Brab. (S) 1892

Koba (zie: hak -7-) Lek de hakken.

Kobus Kobus gezien hebben. Lui zijn, vooral ten gevolge van de hitte. Varianten: 't Kobus hebben (Zeelst 1892); *Lammerden gezien hebben.* (Schapen kunnen niet tegen de hitte, daarom gaan ze 's middags rusten. Vgl Es ist die Lämmerhitz', die Vogelruh und die Zeit, da die Mönchen schlafen.) (Zie ook: bakpan.) Kempenland '58

koe (zie: uier -1-) "'t Is krèk d'uiet", zee Sjaok, "anders is 't hendig zat, 'n geit maake."

koe -1- "Da's mijn koe", zei Bartel. Zeispreuk. Kaartterm. Als iemand een slag ophaalde, die hem niet toebehoorde. Helmond (S) 1892

koe (zie: lucht -1-) "De lucht die voedt", zei de vrouw, en ze bond de geit aan den boom en die ging subiet kepot.

koe (zie: geluk -1-) "Geluk bij 'n ongeluk", zei de boer, "m'n koe is kapot en m'n hooi is op."

koe (zie: boer -10-) "Ik zal er wel achter komen", zei de boer, en hij had de koe bij de staart.

koe (zie: melk -1-) "Jüst de melk", zei d'n boer, "anders was d'n os net zo goed as de koe."

koe -2- 'n Goei koe draagt over. Een goede koe draagt langer. Grapje om het te laat aankomen van iemand te vergoelijken. (Een koe blijft langer dan negen maanden drachtig.) (Zie ook: achteraan.) Loon op Zand (Lee) '78

koe -3- 'n Koe allenig makt nog gin kalf. Een koe die alleen is, krijgt geen kalf. Alleen kan men niet trouwen. (Zie ook: fluiten.) Oost-Brab. (JU) '79

koe -4- 'n Koe in de stal en 'n koe in de kamer krijgen. Een koe in de stal en een koe in de kamer krijgen. Als een boer een vrouw alleen trouwt vanwege het geld. (Hij krijgt wel een koe als bruidsschat, maar vaak een slechte vrouw.) (Zie ook: geld -7-.) Opwetten '48

koe -5- 'n Koe schijt in een keer meer as zeven mussen in een jaar. Een koe schijt in een keer meer dan zeven mussen in een jaar. Rijke mensen zijn van groter nut dan eenvoudige lieden. Varianten: ... as 'n mug in 'n eeuwigheid (Wintelre '81); ... as 'n geit in eeuwigheid; ... as zeven kanaries in een jaar; ... as zeuven mussen (Oost-Brab. '81). Oost-Brab. '81

koe -6- 'n Koe van de klei en 'n wijf van de hei, dan kunde boeren. Een koe van de klei en een vrouw van de hei, dan kun je boeren. Raad aan een boer. (De koeien van de klei zijn beter dan die van het zand, maar vrouwen uit de hei kunnen harder werken.) Variant: 'n Koe van de klei en 'n wijf van de hei (Oosterhout

koe

'87). (Zie ook: *klei, vrouw -21-*.) Oirschot '65

koe -7- 'n Koew in de locht! Een koe in de lucht! Iemands aandacht willen trekken. Kempenland (B) '58

koe (zie: *mens -3-*) 'nen Ouwen mens en 'n ouw perd zèn geen klote werd, mer 'n ouw wijf en 'n ouwe koei zèn aaltè goei.

koe (zie: *mens -4-*) 's Mensen zin is 's mensen leve, ook al is-t-er 'n koei wijf neve.

koe (zie: *hooi -3-*) 't Hooi op en de koe dood.

koe (zie: *feit*) 't Is 'n feit dat 'n koe meer schijt dan 'n geit; had de koe niet zoveel gegeten, had ze ook niet meer dan 'n geit gescheten.

koe (zie: *kalf -4-*) 't Kalf is groter dan de koe.

koe (zie: *vallen -1-*) 't Velt, 't velt ès 'n koew diej spelt.

koe -8- Al stèrve al de koei uit Holland, dan èrve we nog gene start. Al sterven alle koeien uit Holland, dan erven wij nog geen staart. Men verwacht weinig of niets van de erfplater.

Varianten: *ipv Holland: Brabant*; *ipv staart: hoorn*. (Zie ook: *buidel*.) Alg. Brab. '80

koe (zie: *alles -8-*) Alles komt van boven, behalve de erpel, die komme uit de grond.

koe -9- Als 't over de koe is, komt 't ook wel over de staart. Als het over de koe is, komt het ook wel over de staart. Is de grootste moeilijkheid overwonnen, dan gaat het ook verder. Variant: *Als 't over de hond kan, kan 't ook wel over de staart*. (Zie ook: *kind -30-*.) Alg. Brab. '87

koe -10- Als alle koeien eender liggen, komt er veel bezoek. Als alle koeien hetzelfde liggen, komt er veel bezoek. (Zie ook: *kat -8-*.) Berlicum (Bi) '40

koe -11- Als er één koe bist, steken de andere hun starten omhoog. Als er één koe bist, steken de andere hun staarten omhoog. 1. Als een koe doelloos hard rondloopt met opgeheven staart, doen de andere het ook; 2. naäpen. Variant: *Es één koej pist (zekt), steken de andere d'r start op* (het niet meer begrepen bizzen,

beezen werd hier pissen en vervolgens zeiken) (Oost-Brab. '84); *Gon de koei òn 't beze, zalt zo wirlucht weze 3*. als de koeien rondrennen, krijgen we slecht weer (Oost-Brab. '86); *De koei beze, d'r kùmt onweer* (Oost-Brab. '90); "*Dor ga get hinne*", *zè den boer, en z'n òsk dè bizde* (Tilburg '16); *Als de een bezemt dan stikt de ander zijn staart al omhoog 4*. als de een trouwt, heeft de ander al verkering; *Es aauw koei beze dan klappe de klaowe 5*. schamper: als personen op leeftijd dartel willen wezen (Oost-Brab. '90). (Voor 1. zie ook: *ei -21-*, *kromgat, paardvlieg*; voor 3. zie ook: *hen -9-*; voor 5. zie ook: *Adam*.) Alg. Brab. '87

koe -12- *As de koe zat is, is 't meel bitter*. Als de koe verzadigd is, is het meel bitter. Als men geen honger heeft, heeft men kritiek op het eten. Veldhoven (GW) '90

koe -13- *As ge de koe verkoopt, ben de ook den uir kwèt*. Als je de koe verkoopt, ben je ook de uier kwijt. 1. Als je de bron wegdoet, drogen de dagelijkse opbrengsten ook op. Variant: *As den boer z'n koei verkupt, stu de boerin te skrouwe* omdat ze dan de dagelijkse melkopbrengst niet meer heeft (Helmond '87); *Dan waer in ene keer de koe d'r heel uir afgesneje 2*. men had ineens te veel voordeel willen halen en had daardoor zichzelf nadeel berokkend (Oost-Brab. '40). (Voor 2. zie ook: *baat*.) Oost-Brab. '78

koe (zie: *als -11-*) *As onze kat een koei was, dan konde gij ze melke*.

koe (zie: *kerk -3-*) *Bende in de kerk geboren*.

koe -14- *Daer is gin koew mee gemoeid*. Het gaat niet om een koe. Er staat niet veel op het spel, er is niets aan de hand. Variant: *D'r is gin kow van overstuur* (Oost-Brab. '87); "*D'r is gin koew me' gemoeid*", *zin Hardzak, èn iej ha' z'n moeier begrave* (Oost-Brab. '87); 't *Gò niej um de vurste koew* (Oost-Brab. '90). Oost-Brab. '87

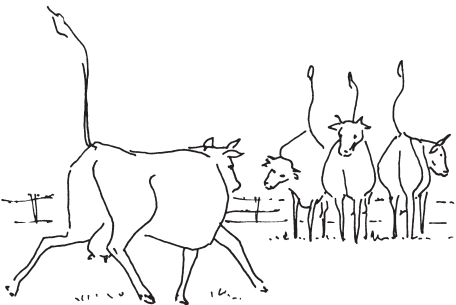
koe (zie: *paard -17-*) *De beste paarden vindt men op stal en de wipstaartjes overal*.

koe -15- *De koe is de teugel nie werd*. De koe is de teugel niet waard. De koe is geen echt trekdier, ze wordt alleen in nood daarvoor gebruikt; men moet minder belangrijke zaken niet belangrijk doen schijnen. Vught '50

koe -16- *De koe rijden*. Meer verteren dan het vermogen toelaat. Variant: *Op de koe rijden*. (Zie ook: *baard -4-*.) Breda (H) 1836

koe -17- *De koe vergit dat ie kalf gewist is*. De koe vergeet dat ze kalf geweest is. Ouders vergeten vaak dat ze jong geweest zijn. Alg. Brab. '87

koe -18- *De koei eten et hart en de start op*. De koeien eten het hart en de staart op. Iemand

bizzende koe; zie: **koe**-11

wil alles hebben, wat nog niet genoeg blijkt te zijn. (Zie ook: *baat*.) Kempenland '58.

koe -19- *De koei hebben 't spurrie af*. De koeien hebben de spurrie afgevreten. 't *Loopt op 'n eindje*. (*Spurrie* = groenvoer dat men de koeien te eten gaf.) Sint Anthonis (De) '59

koe -20- *De koei kniebaande*. De koe kniebanden omdoen. Als de koe een uitspringer was, werd ze geknieband. (Men bond een touw van de horens naar de voorpoot, zodat ze toch bewegen kon.) Variant: ipv *kniebaanden*: *kniebèènden*; *Iemand kniebaande* = iemands beweging beperken, zorgen dat iemand rustig blijft (Someren '88). (Zie ook: *poot* -4-.) Alg. Brab. '87

koe -21- *De koew he neffen de keitel gekalfd*. De koe heeft naast de ketel gekalfd. De koe geeft, na het kalven, weinig melk. Kempenland (B) '58

koe -22- *De koew is spillig, ze moet nor de stier*. De koe is stierig, ze moet naar de stier.

1. Naast de letterlijke betekenis 2. wordt ook een "manziek" meisje bedoeld. (*Spelig* = stierig = paardrift hebbend.) (Voor 2. zie ook: *wijf* -1-.) Oost-Brab. (Sw) '86

koe -23- *De leste koe maakt het hek toe*. De laatste koe maakt het hek toe. De laatste koe van de kudde sluit het hek. (Schertsend van de drijver achter de koeien, die het hek moet sluiten.) Variant: ipv *hek*: *hekkengat*. (Zie ook: *laatste, licht* -2-.) Alg. Brab. '87

koe (zie: *neus* -7-) *De neus gift as 'n vorse koei*.

koe (zie: *beugel*) *Den beugel wordt groter as de koe*.

koe -24- *Die een koe toebehoort, vat 'r met de horens*. Wie een koe toebehoort, pakt haar bij de horens. Zijn eigendom moet men in bezit nemen. Variant: *De varkens bij de oren vatten* (Eindhoven '86). Hintham (S) 1892

koe -25- *Die gin koew hee, melkt de kat*. Wie geen koe heeft, melkt de kat. *Je moet roeien met de riemen die je hebt*. Oost-Brab. (JU) '79

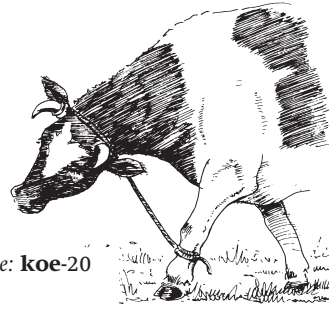
koe (zie: *koster* -4-) *Die hi één toe, lèk kusters koe, die mag op 't kerkhof wèèien*.

koe (zie: *melken*) *Die is tèèi melken*.

koe (zie: *stront* -9-) *Die lacht nog nie, al kruipt er unne stront tegen de muur omhoog*.

koe -26- *Die raecht um 'n koew, die geeft er een toew, die prossedeert um e paard, behoudt alleen de staart*. Wie procedeert om een koe, geeft er een toe, wie procedeert om een paard, behoudt alleen de staart. Procederen kost soms meer dan de zaak waard is. Varianten: ipv *rechten*: *procederen*; *Die recht om 'n koe, die geeft er liever een toe* (Oosterhout '87); *Wie procedeert om een koe geeft er twee toe* (Deurne '89). Kempenland (B) '58

koe (zie: *kalf* -8-) *Dorse mei e kuuzeken en e kälfske*.

kniebanden; zie: **koe**-20

koe -27- *Dur is gin één koei of ze lekt nog us gere*. Er is geen koe of ze ligt nog eens graag. Een oud mens geniet even graag als een jong mens.

Variant: *Een oude koe likt haar achterste zo gaarne als een jonge* (Alg. Brab. 1839). (Zie ook: *Adam*.) Hulsel (Roy) '70

koe (zie: *kalf* -10-) *Een kalf kan tegen 'n koei niet stoen*.

koe -28- *Een koe met de baat verkopen*. Een koe met de vrucht verkopen. 1. Een drachtige koe verkopen; 2. een zwanger meisje trouwen.

Varianten: ipv *met*: *bij*; *Wie de koei trouwt heej 't kalf ôôk*, *zei de boer, en dat sloeg op een gedwongen huwelijk* (Tilburg '70). (Voor 2. zie ook: *aanbranden*.) Alg. Brab. (Schu) 1888

koe -29- *Een koe weet niet waarvoor den stert dient, veur ze hem kwijt is*. Een koe weet niet waarvoor de staart dient, tot ze hem kwijt is. Iets vanzelfsprekends wordt pas gemist als het verloren is. Variant: *Als een koe geen staart meer heeft, weet ze pas waarvoor hij heeft gediend* (Eindhoven '81). Bergen op Zoom (S) 1892

koe -30- *Eerst de koei, dan de varkens, dan de lopende jong, dan pas de platte jong*. Eerst de koeien, dan de varkens, dan de lopende kinderen, dan pas de baby's. Alles in de juiste volgorde! Hoogeloon '48

koe (zie: *verstand* -1-) *Er evenveul verstand af hebben as 'n koe van vogeltjes vangen*.

koe (zie: *wachten*) *Ergens op wachten als een hond op een zieke koe*.

koe -31- *Es de koei de wèij he'n geziejn, freete ze ok op d'n dries*. Als de koeien de wei hebben gezien, vreten ze ook op de dries. Als men wat meer van de wereld gezien heeft, gaat men de eigen omgeving meer waarderen. (*Dries* is het grasland dicht bij de boerderij. De weilanden liggen meestal in de beemden.) Oost-Brab. (Sw) '86

koe -32- *Es twee koej vèchte, lijf 't gras 't miste*. Als twee koeien vechten, lijdt het gras het meest. Van ruzie zijn vaak anderen de dupe. Oost-Brab. (Sw) '86

koe

koe (zie: vrouw -16-) *Fluitende vrouwe en brullende koei zijn zelden goei.*

koe (zie: kind -19-) *Ge komt hendiger an tien kijnder ès an één koe.*

koe -33- *Ge kunt een koe wel te water doen, maar ge kunt ze niet doen drinken. Je kunt een koe wel naar water brengen, maar je kunt ze niet dwingen om te drinken. Je kunt je best wel doen maar je hebt niet altijd succes.* (Zie ook: *big*.) Oost-Brab. (Bi) '40

koe (zie: geven -2-) *Geven as een koei.*

koe (zie: God -9-) *God gift de koe, mar nie beide hores.*

koe (zie: os -9-) *Het doet een os wel goed als hij naast een kuuske staat.*

koe (zie: kalf -12-) *Het kalf is de koei nie wèèr.*

koe (zie: druk -3-) *Het zo druk hebben as 'n vrouw met één koe.*

koe (zie: hitske) *Hitskes en britskes, die veinde overal, maar de beste koeien, die ston op stal.*

koe -34- *Ik doe het, al lopen de koeien in de kool. Ik doe het in ieder geval.* Variant: *ipv kool: knollen* (Knegsel '89). (Koeien richten in korte tijd veel schade aan in een veld met kool en moeten dus zo gauw mogelijk eruit verwijderd worden. Het gaat hier over een zeer urgente zaak die in ieder geval voorgaat.) (Zie ook: *boer* -11-.) Alg. Brab. '87

koe (zie: kijken -16-) *Kijken as 'n koe die kalven moet.*

koe -35- *Koej kunne wel over 'n zeuvejòrrige heg spelle. Koeien kunnen wel over een zevenjarige heg poepen. Koeien aan de diarree kunnen verraderlijk zijn.* Oost-Brab. (Sw) '86

koe -36- *Liever onder de koei blijve. Liever onder de koeien blijven. Niet graag onder de mensen komen.* (Zie ook: *thuis* -2-, *tuin* -5-.) Alg. Brab. '90

koe (zie: lopen -6-) *Lopen as een koe die op kalven sta.*

koe (zie: kip -3-) *Mee jonge kippen en ouwe koeien zal 't kapitaal wel groeien.*

koe -37- *Mee mager koei en 'n vet perd is 't heel geboer geen donder werd. Met magere koeien en een vet paard is heel het geboer geen donder waard. Waar geen eten is voor de koeien en geen werk voor het paard, waar de organisatie dus niet klopt, gaat het bedrijf ten onder.* Variant: *ipv donder: bliksem.* (Zie ook: *hond* -16-.) Alg. Brab. '87

koe (zie: melk -7-) *Melk van de blauwe koe.*

koe -38- *Men melkt een koe door de bek. De kost gaat voor de baat uit.* (Zie ook: *mesten, zaad-goed*.) Alg. Brab. '65

koe -39- *Met de koeien van het ijs zijn. Met de koeien van het ijs af zijn. De grootste moei-*

lijkheden achter de rug hebben. (Zie ook: *gat* -4-, *Jan* -3-.) Oost-Brab. (JU) '79

koe (zie: Martinus Sint -3-) *Met St Marten vatten de boeren de koeien bij de starten.*

koe (zie: molenaar -5-) *Mulders dochters en braauwers koei zijn zelden goei.*

koe -40- *Net as de koew van Baokel! die ha twèlef ossen gevuijd en moest zelf nog voor de ploeg! Net als de koe van Bakel! die had twaalf ossen gevoed en moest zelf nog voor de ploeg! Spreekwoordelijke vergelijking. Iemand die op zijn oude dag nog werken moet omdat zijn kinderen niet voor hem zorgen. Variant: *Er mede staan als de Bakelse koe, twaalf ossen grootgebracht en zelf de kar moeten trekken* (Nistelrode '40). (Zie ook: *grootmoeder*.) Eerde (Da) '40*

koe (zie: vrouw -22-) *Op een vrouw moet men 's morgens uitgaan en op een paard 's avonds.*

koe (zie: Pasen -4-) *Pasen vroeg of Pasen laot, Pasen heeft altijd de zomer in 'z'n gat.*

koe (zie: kweekgras) *Pène make muug lène, magere koei en wèinig int schuttelke.*

koe (zie: regen -6-) *Réégen op den urste pozdach chift te koej gebròdje gras.*

koe (zie: kijken -27-) *Staan te kijken as 'n koe onder 'n appelboom.*

koe (zie: Trui) *Trék Tròøj, de koe die kalft!*

koe (zie: geven -3-) *Van gèven is ons geit gestörve.*

koe -41- *Veel koeien op de kop gezien hebben. Veel vrijers gehad hebben.* (Zie ook: *appel* -5-.) Oost-Brab. '78

koe (zie: wei -8-) *Verandering van wei doet de koe goed.*

koe (zie: stalraam) *Veul stalrumkes, daor hebbe ze meide me' veul koei.*

koe (zie: Callistus Sint) *Vur Sint Cal (14 oktober) de koeien op stal.*

koe -42- *Wat baat het als een koe goed geeft en ze slaat de emmer melk met de staart om. Wat baat het als een koe goed (melk) geeft en ze slaat de emmer melk met de staart om. Iemand bederft meer dan hij bereikt.* Oost-Brab. '87

koe (zie: wat) *Watte, de boer zegt: "wat mot je?"*

koe (zie: Catharina Sint -3-) *Wie luiert met St Cathrijn (25 november) die heeft het zijn.*

koe (zie: zwaluw -3-) *Woor en zwaluw wónt chò gèn koe kepòt.*

koe (zie: rustig) *Zo rustig ès 'n koew.*

koe (zie: weten -5-) *Zoveel weten als een koe van saffraan.*

koe (zie: zuipen -3-) *Zuipen als een mòk.*

koe (zie: voelen -3-) *Zun eije vùjlen as 'n koew in de Pil.*

koeienmem (zie: wat eten -2-) *Hondspoten met brem.*

koeienmest (zie: vaal) Zo vuil as koeischet.

koeienscheet (zie: zuchten) Zuchten als koescheten.

koeienstaart Een koeistaart kan niet altijd voor eenzelfde gat hangen. Een man die vreemd gaat. (Zie ook: brief.) Oost-Brab. (S) 1892

koek -1- 'n Kuukske van eigen deeg krijgen. Een koekje van eigen deeg krijgen. 1. Iets aangeboden krijgen dat men zelf heeft meegebracht; 2. hetzelfde moeten ondergaan als men een ander heeft aangedaan. (Voor 1. zie ook: vet -4-.) Alg. Brab. '87

koek -2- 't Is allemaol koek aan de kerkdeur. Het is allemaol koek aan de kerkdeur. Het gaat erin als gesneden koek. Oost-Brab. (Bi) '40

koek (zie: alles -10-) Alles op z'n tijd en boontjes in augustus.

koek (zie: boter -3-) D'es boter op z'ne koek.

koek -3- Da's andere koek as krentemik. Dat is andere koek dan krentenmik. Dat is wat anders. Variant: Da's andere koek dan peperkoek (Valkenswaard '89). (Zie ook: bruid -5-.) Helmond (HD) '87

koek -4- De koek sloeg in. Het was ineens mis. (In een bakkerij zakt de koek soms op onverklaarbare wijze in elkaar.) (Zie ook: zakken.) Schijndel (Si) '59

koek (zie: krent) De krenten uit de koek halen.

koek (zie: zuipen -1-) Ge mot et zuipen om een ei niet bederven.

koek (zie: hoek -1-) In de hoeken daar zitten de koeken.

koek (zie: kermis -5-) Met de kermis een koek.

koek (zie: Heer OL -11-) OL Heer die snijdt de koek zoals Hij wil.

koek -5- Van koek zijn. 1. Raak zijn; 2. in orde zijn; 3. zwak zijn (Alg. Brab. '87). (Voor 1. zie ook: ledderom; voor 2. zie ook: alles -4-; voor 3. zie ook: baas -4-.) Tilburg (D) '16

koek (zie: baas -11-) Wie baos is, bakt koek.

koekenpan (zie: druk -1-) 't Net zo druk hebbe as de pan mee vastelaovend.

koekoek De koekoek roept niet meer als de zicht gedragen wordt. Boerenregel. (Met de zicht werd het graan gemaaid.) Oirschot (Ven) '86

koekoek De maaise koekoek niet meer kunnen horen. In mei de koekoek niet meer kunnen horen. Spoedig sterven. (De koekoek begint pas eind april of begin mei te roepen.)

Variant: Hij zal niet meer aan de mei komen (Oost-Brab. 1892). (Zie ook: aardappel -7-.) Alg. Brab. '54

koekoek (zie: vis -2-) Es de vis öt 't wötter springt en de koekoek drijt kirres zingt; alles zoo: in de ree:gen verdrinkt.

koekoek (zie: ei -14-) Hij legt 't ei in andermans nest, net as de koekoek.

koekoek (zie: vogel -8-) Ieder veugeltje zingt es 't wil, mer ikke nie vur hallef pril.

koekoek (zie: kind -37-) Zoveel als een koekoek.

koekoeksklok (zie: waar is -3-) Op de zulder achter de put.

koelen Dat zal wel koelen zonder blazen. 1. Die overdreven ijver vermindert vanzelf; 2. die overdreven vriendschap koelt vanzelf af. (Voor 2. zie ook: bescheten.) Alg. Brab. '87

koerier In énen koerier. In één koerier. Snel, zonder rusten. Variant: Op énen koerier lopen. (Koerier is een renbode, belast met het overbrengen van een mondelinge boodschap.) (Zie ook: post.) Breda (Ho) 1836

koestaart (zie: groeien -1-) 't Wast as 'ne koeistert: recht naor umleeg.

koestront (zie: liefde -2-) De liefde valt nèt zo gaaauw op 'ne koestront ès op 'n lillieblad.

koestront (zie: dauw) Den daw valt zowel op 'n koestront as op e leliëblad.

koeterig (zie: happig) Erges nie koeterig op zen.

koets Iemand uit z'n koets lullen en er zelf in gaan zitten. Iemand uit zijn koets kletsen en er zelf in gaan zitten. Iemand die door veel praten zijn zin wil doordrijven of wil overtuigen. (Zie ook: bats.) Rosmalen '90

koets (zie: hemel -4-) Naor d'n himmel rijde nie in 'n gaauwe koets.

koets Van 'n gouden koets kan gerust 'n gouden spijker vallen. Van een gouden koets kan gerust een gouden spijker vallen. Bij rijken kan er best wat af. Schijndel (Si) '61

koffie (zie: driedraads) 'ne Driedraadse sterke tas koffie.

koffie -1- A's ge koffie drinkt dan kunde nog wel tee pisse. Als je koffie drinkt dan kun je nog wel thee pissen. Hieruit blijkt minachting voor slappe thee: thee is gepiste koffie. Oost-Brab. '87

koffie -2- De koffie is daar maar koud. Bedoeld is een koele vrouw. (Zie ook: koud -3-, rijstepap.) Tilburg (TT) '69

koffie (zie: pastoor -10-) De pastoor verdient z'n geld veur de eerste koffie.

koffie -3- Kouw koffie en hete vrouwen da's allemaol tijdwinst. Koude koffie en hete vrouwen is tijdwinst. Ironische opmerking van mannen. Bij beide komt men sneller tot het gewenste doel. Variant: Hete vrouwen en koude koffie is tijdwinst (Tilburg '72). Riel (Sch) '85

koffie (zie: sterk -2-) Sterk, dè is un lèren broek mee un ijzeren kont.

koffie -4- Van koffie krijde grote oren. Van koffie

koffie

krijg je grote oren. Met dit argument weigert men kinderen koffie. Varianten: *ipv oren: neusgaten; ... een groene buik as ge dood gaat.* Eindhoven '85

koffie (zie: pot -17-) *Voor een oude pot een nieuwe kopen.*

koffie -5- *Zijn koffie geen twee keren meer opgieten. Zijn koffie geen twee keer meer opgieten. Over geld beschikken, dus wat royaler kunnen zijn. Variant: 't Koffiezakje niet meer aan de waslijn hangen (Oost-Brab. '90). (Koffie opgieten = water op de koffie gieten.) (Zie ook: aarde -1-). Helmond (F) '30*

koffiedik (zie: geld -1-) *"Dè heget gèld gekost", zin 't wefke tege de knècht, en ze gaaf hum de koffiedrats.*

koffiedrinken *Stondebins koffiedrinken, daar krè-de krulhaar van. Van koffiedrinken terwijl men staat, krijgt men krullen. Reactie op een uitnodiging om even te gaan zitten, terwijl men koffie drinkt. Waalre (RC) '53*

kok *De kok die kookt nao heure mond, en lustet nie, dan lekt 'w kont. De kok die kookt naar haar mond, en lust je het niet, dan lekt je kont. Als je probeert het iemand naar de zin te maken en het mislukt, hoef je er niets om te geven. (Zie ook: aap -1-). Schijndel (Bi) '40*

kok *Geen kok valt op de stoep flauw. Ieder zorgt voor zich. Variant: Geen kok valt flauw aan de deurstijl. (Zie ook: baat.) Oost-Brab. (Bi) '40*

kok (zie: maart -16-) *Met half maart, dan spaart de kok 'n kaars.*

koken -1- *D'r langs gekookt is nie zo erg, d'r langs gebakken is erger. Niet goed gekookt is niet zo erg, niet goed gebakken is erger. De gevolgen van een fout in een kortdurende zaak zijn minder erg dan die in een langlopende kwestie. (Er werd iedere dag vers gekookt, maar van het brood dat gebakken werd, at men de hele week.) Waalre '83*

koken (zie: stoken) *Daar is niets te stoken of te koken.*

koken (zie: nemen) *Ge moet 't nemen zo 't kumt.*

koken -2- *Het kan niet heter dan koken. 1. Het kan niet erger worden; 2. het zal wel meevallen. (Voor 2. zie ook: scheet -3-). West-Brab. (MI) '62*

koken -3- *Mar met dat al, koken ze gaor. Maar ondanks alles koken ze gaor. Ondertussen gaat het werk door. Tilburg (D) '16*

koker (zie: snot) *Werken zolang men snot in de koker heeft.*

kolenbak (zie: alles -4-) *Alles is kits: de kachel op bed en de kleine in de kolenbak.*

kolenbak (zie: buil -1-) *De buil van De Gruyter lezen.*

kolenkar (zie: pony) *Ge kunt ginne pony spannen vur 'n kolenkèr.*

kom (zie: gat -2-) *'k Geef m'n gat vur 'n kummeke soep, as 't nie waar is.*

kom 'm *Wel lusten uit een kaauw kumke. Hem wel lusten uit een koud kopje. Niet kieskeurig zijn. (Met 'm zal wel een borreltje bedoeld zijn.) (Zie ook: heilige -2-). Eindhoven '50*

kom (zie: lijken op) *Het lijkt er zo veul op, as m'n gat op 'n kumpke soep.*

kom *Skon kumkes op de kaast hebbe. Mooie kommetjes op de kast hebben. Een fraaie buste hebben. Varianten: *ipv kast: plank, schouw.* (Zie ook: brood -30-). Oost-Brab. '87*

kom (zie: saus) *Zo saus, zo kumke.*

komaf (zie: zaak) *D'r is ginne komaf in die zaak.*

komen (zie: bak -1-) *Aan den bak komen.*

komen -1- *As 't komt, komt 't vruug genoeg. Als het komt, komt het vroeg genoeg. Vervelende dingen komen altijd te vlug. Tilburg (HM) '66*

komen (zie: herd -1-) *Bij iemand over den hêrd komen.*

komen -2- *Dat komt van het komen en mist van het doen. Dat komt van het komen en het meest van het doen. Dat is vanzelfsprekend. Alg. Brab. '91*

komen -3- *Die nie komt, wordt nie geteld. Wie niet komt, wordt niet geteld. De afweziggen komen niet in aanmerking. Tilburg (HM) '66*

komen -4- *Erin komen als de smaak in de appel. Spreekwoordelijke vergelijking. De verliefdheid komt vanzelf bij het volwassen worden. (Zie ook: schouder.) Helmond (F) '30*

komen (zie: oordeel) *Ge komt er nog mee ten oordeel.*

komen (zie: oordeel) *Ge komt nog te laat bij 't leste oordeel.*

komen (zie: nemen) *Ge moet 't nemen zo 't kumt.*

komen (zie: doen -2-) *Ger gedaan ge komt nie te dik.*

komen (zie: kant -5-) *Iemand aan z'ne kant komme.*

komen (zie: gebroken) *In 't gebroken komen.*

komen (zie: Chaam) *In Chaam komt alles.*

komen (zie: petraïne) *In de petraïne komen.*

komen (zie: kerk -12-) *Nergens komen als in de kerk en onder den meulen.*

komen (zie: hard -1-) *Nie vur 't eerst op 't hard komme.*

komen (zie: hooiarm) *Niet in iemands hooiarm komen.*

komen (zie: lepik) *Op de lepik gon.*

komen (zie: nest -6-) *Uit 'n goed nest komen.*

komen (zie: gaan -4-) Ze laten gaan en komen.

komen (zie: huis -16-) Ze moeten van goeie huize komen.

komen uit *Uit de liste mis komen en van niks weten.* Uit de laatste mis komen en van niets weten. 1. Van een bepaalde zaak niet op de hoogte zijn; 2. dom zijn; 3. zich onnozel houden. Varianten: *ipv Leste mis: Gendorpe* (Oirschot '88), *Gool, Breugel uit het lof, St Jan, Kruiskerk, Casteren, Etten, Hulsel, nergens.* (Voor 1. zie ook: *Boxtel Jan van*; voor 2. en 3. zie ook: *bijdehand.*) Oost-Brab. '87

komen van (zie: Someren) *Uit Someren komt nog gene kwaoje hond.*

komen van -1- *Van de kusten van Chaam komen.* Onbeschaafde, boerse manieren hebben. (Zie ook: *boer -15-.*) West-Brab. '87

komen van -2- *Van Helmond komme.* Van Helmond komen. Goed praten, zwetsen; (*Hel* = rap met de mond zijn.) (Zie ook: *bats.*) Oost-Brab. '80

komen van -3- *Van Someren komen en niet bang zijn.* Zichzelf moed inspreken. (Schijnt ontstaan te zijn tijdens een conflict tussen Helmond en Someren.) Variant: *Van Zomeren en niet bang.* Die van Someren durfden het tegen Helmond op te nemen (Peelland '87). Oost-Brab. '80

komen van (zie: Loenen) *We komen niet van Loenen.*

komkommer (zie: neus -2-) *'ne Neus als ne gevel.*

kommeke (zie: oog -19-) *Ogen as 'n hekkefis.*

kommer (zie: spin) *Een spin in de morgen geeft kommer en zorgen, een spin in de noen is om goed te doen.*

kommies (zie: Heer OL -20-) *OL Heer is zo nie of hij poft wel een Miske.*

komsa *Dat is er een van die komsa.* Dat is er een van dit komsa. (Komsa duidt op eigenschappen van zaken of personen die aanwijsbaar zijn, zoals bovenmatig groot, sterk, hard, snel, bijdehand, goede kwaliteiten, bijna altijd vergezeld gaande van een gebaar.) (Komt van: Fr *comme ça = zó.*) (Zie ook: *kont -17-.*) Alg. Brab. '87

... van de komsa; zie: **komsa**

komvort (zie: drie -3-) *Er drie hebbe: 'nen hendere, 'nen dendere en 'ne komvort.*

konijn *'t Is bij de konijnen af.* Het is als bij de konijnen. Er komt in een gezin het ene kind na het andere; het is erg. (De konijnen zijn bekend om hun vruchtbaarheid.) Variant: *Jongen as konijnen.* (Zie ook: *bui -2-.*) Alg. Brab. '87

konijn (zie: huid -1-) *Al een huid op zolder hebben hangen.*

konijn (zie: wereldwonder) *De driej miraokele van de werreld zen: 'n hen drinkt en pist nie; e kerneen drinkt nie en pist wel; dat enen eizel ot e rond gat drikántige moppe lut valle.*

konijn *Mi de kernijne deur de spijle kunne vrète.*

Met de konijnen door de spijlen kunnen vreten. Heel mager zijn. Varianten: *Hij kan deur de spijlekes eten* (Kempensland '65); *Er uitzien alsof hij met de konijnen door de tralies moet eten* (Oost-Brab. '70). (Zie ook: *broek -9-.*) Alg. Brab. '87

konijn (zie: dier) *Wie dieren heeft, krijgt vel.*

konijn (zie: zeik -5-) *Zeik hebben als nen os.*

konijnengat (zie: Hapert) *Haopert is 'ne gaopert, Blaol is 'n knijnegat en Reusel is de schoonste stad.*

konijnenoer *Ge zot het zo kromp nie krijgen, ge zot konijnenoren krijgen, al waarde ge ook 'n haas.* Je zou het zo gek niet krijgen. Je zou konijnenoren krijgen, al was je ook een haas. Men vindt iets gek of vreemd. Alg. Brab. '87

koning *Aan de koningen van Spanje mankeert wel iets.* 1. Aan iedereen mankeert wel iets.

Variant: *Voor den koning van Spanje 2. voor niets.* (Voor 2. zie ook: *hond -47-.*) Peelland (S) 1892

koning (zie: winterkoning) *De winterkoning is köning in de winter, maar hij mag niet höher vliegen dan de putmik.*

kont -1- *"Aon oe kont", zi Coba. "Aan je kont", zei Coba. Zeispreuk.* Dat zou je wel willen.

Variant: ..., *"dor kande dubbeltjes krassen"* (Veldhoven '84). (Zie ook: *hond -42-.*) Oost-Brab. '87

kont (zie: wonde) *"Het is een oude wond", zei de aap, en hij keek in z'n kont.*

kont (zie: kerkhof -1-) *'et Kerk'of aon z'n kont 'ebbe 'ange.*

kont (zie: ei -2-) *'n Ei in zun gat hebben.*

kont -2- *'n Kont te kort zijn.* Een kont te kort zijn. Te klein zijn. (Zie ook: *flink.*) Schijndel (Bi) '40

kont (zie: kop -1-) *'n Kop als 'n kont hebben.*

kont (zie: peer -1-) *'n Peer aan hebben.*

kont (zie: roe -1-) *'n Roei haole vur oe eigen gat.*

kont (zie: boer -20-) *'nen Boer zonder stront hé gin futsoendelukke boks aon z'n kont.*

kont (zie: boterjaar) *'t Is 'n goed boterjaar, want hij krabt aan zijn kont.*

met de kont door de schelft; zie: **kont-7**

kont -3- 't Kōntje laag hebben hangen. Het kontje laag hebben hangen. Klein zijn. (Zie ook: *flink*.) Helmond (F) '30

kont (zie: *stront -3-*) 't Stront uit de kont vragen.

kont (zie: *wiegenstro*) 't Wiegestro zit nog achter z'n oren.

kont (zie: *gat -9-*) 't Zal oew gatje vaoren.

kont -4- Aan je kont geborduurd. Dat kun je net denken. (Zie ook: *aap -6-*.) Tilburg '60

kont -5- Aan z'n eigen kont vulen hoe andere mensen schijten. Aan zijn eigen kont voelen hoe andere mensen schijten. Uit eigen ervaring weten hoe andere mensen zijn, handelen. Variant: *ipv schijten: krassen* (Helmond '87). Oost-Brab. '87

kont -6- Achter m'n kont vergaat de wereld.

Achter mijn kont vergaat de wereld. Na mij de zondvloed. Variant: *ipv kont: gat*. Alg. Brab. '87

kont (zie: *alles -5-*) Alles is maar een weet, behalve vlooiën vangen, dat is een gauwigheid.

kont (zie: *spiegel*) Als je in de spiegel kijkt, staat de duivel achter je.

kont (zie: *koren -3-*) As 't koren twee konten groot is.

kont (zie: *gat -12-*) As oew gat nie vast ston, dan zodde da ok nog kwetrake.

kont -7- As ze met de kont door de schelft hangen, hebben ze allemaal dezelfde. Als ze met de kont door de schelft hangen, hebben ze allemaal dezelfde. Tegen mensen die anders willen zijn dan anderen. Varianten: *ipv dezelfde: eender*; Ze zèn ummers allemoal 't zëllefde ès ze mee z'n blote kont dur de schelleft hange; Och ze zijn allemaal eender, as ze deur de schelft zakken (Valkenswaard '75); Alle vrouwen zijn krèk inter ès ze dur de skelft zakken (Helmond '81); As ze over de hofheg hangen, zijn ze allemaal eender (Ommel '87). (Schelft = hooizolder.) (Zie ook: *vader -8-*.) Bergeijk '80

kont (zie: *tand -1-*) Astie tanden in z'n gat had, beet tie zijn eigen hemd kapot!

kont (zie: *been -2-*) Been hebbe tot de kont òn toew.

kont (zie: *mond -4-*) Bende bang dat oe mond eer versleten is as oe kont.

kont -8- Beter aangebakken, dan zijn kont verbrand. Beter iets aangebrand (in de keuken), dan in verwachting zijn. (Zie ook: *aanbranden*.) Stiphout (HD) '87

kont (zie: *schop -1-*) Beter tien schoppen onder oe kont dan een schop in oe hand.

kont -9- Bid mar da't voor oe kont schiet, dan kunde 't uitpoepen! Bid maar dat het voor je kont schiet, dan kun je het uitpoepen! Bij pijntjes en kwalen, die niet serieus worden genomen. Varianten: (bij hoofdpijn): 't Is nog weed van ew kont (*anders kost' et ötschete!*) (Kempenland '58); Bid mar vur den Heilige Piet, dat 't vur oew gat schiet (Geldrop '85). (Zie ook: *kop -4-*.) Alg. Brab. '87

kont -10- Dan zal oew kuntje kermis haauwe. Dan zal je kontje kermis houden. Dan zul je een pak slaag krijgen. (Als waarschuwing tegen kinderen.) Varianten: *ipv houden: hebben, vieren*; Dan zal 't kuntje kermis zijn (*worre*); Dan is 't kuntje kermis. (Zie ook: *broek -14-*.) Alg. Brab. '87

kont (zie: *kar -5-*) De kar is helemaal aan m'n kont gebonden.

kont (zie: *kat -14-*) De kat de kont aflopen.

kont (zie: *keutel -1-*) De keutel uit de kont vragen.

kont (zie: *kok*) De kok die kookt nao heure mond, en lustet nie, dan lekt 'w kont.

kont -11- De kont böten de börrie goie. De kont buiten de burries goeien. Dartel, wild worden. (Oorspronkelijk van paarden.) (Zie ook: *briens*.) Kempenland (B) '58

kont -12- De kont in d'en èrem neme. Je kont in de arm nemen. 1. Niet willen luisteren naar goede raad; 2. er stilletjes tussenuit trekken. (Voor 1. zie ook: *vet -2-*, *water -3-*; voor 2. zie ook: *drieklets*.) Alg. Brab. '87

kont -13- De kont strak haauwen. De kont strak houden. Niet toegeven. (Zie ook: *been -9-*.) Oost-Brab. '87

kont -14- De kont tegen de krib zetten. Dwars, onhandelbaar zijn. (Oorspronkelijk boeren-term. Normaal staat een paard met het hoofd naar de krib, gaat het omgekeerd staan dan is het dwars, onwillig.) (Zie ook: *dwars*.) Alg. Brab. '87

kont (zie: *kop -8-*) De kop die moet de kont verkopen.

kont (zie: *maan -3-*) De maan op z'n kont is regen.

kont (zie: *hand -6-*) Den dieje zulde met gin kouw haand aan z'n kont komen.

kont (zie: gat -13-) *Deur veul gaoten ter kerk kommen.*

kont (zie: gat -16-) *Die zijn gat weggeeft, moet zelf door de ribben schijten.*

kont (zie: goede -9-) *Dè's 'n goei um dur de mólk te waoje, dan drijven de brussels nie in d'r kont.*

kont (zie: stuk -4-) *e Stuk in z'n kleuten hebbe.*

kont -15- *Een gouden kont hebben. Veel geld hebben. Variant: 'n Gouden kop of 'n gouden kont hebben = dwz zeer intelligent of rijk zijn. (Van iemand die bij de jezúieten aangenomen wilde worden, zei men dat hij een gouden kop of een gouden kont moest hebben.) (Zie ook: aarde -1-) Alg. Brab. '87*

kont (zie: broek -9-) *Een grote broek, mar een klein kuntje.*

kont -16- *Een grote kont het een grote boks nodig. Een grote kont heeft een grote broek nodig. Men moet zich aanpassen aan de behoefte. (Zie ook: mussenhagel, water -11-) Cuyk (Bi) '40*

kont (zie: parade) *Een grote parade, een klein garnizoen.*

kont -17- *Een kont als een wan hebben. Spreekwoordelijke vergelijking. Een omvangrijk achterwerk hebben. (In een wan werd vroeger het kaf van het graan gescheiden.) Varianten: ipv kont: gat; Een zulder (in de broek) hebben as een wan (Mierlo 1892); ... 'n boerenwang (Helmond '87); 'n Kont hebbe waor de op kunt toepe (Deurne '87). (Zie ook: komsa.) Alg. Brab. '59*

kont -18- *Een nuuw kont in 'n aauw broek zetten. Een nieuwe kont in een oude broek zetten. Nieuwe wijn in oude zakken doen. (Zie ook: hek -3-) Kempenland (DD) '87*

kont (zie: kater -3-) *Ene zoute kaoter ze gat gelekt hebben.*

kont (zie: ekster -3-) *Er is 'n ekster uit z'n gat gevlogen.*

kont -19- *Er zijn kont tegenaan gooien. Het met de Franse slag doen. (Zie ook: afscheiden.) Alg. Brab. '87*

kont -20- *Er zijn meer konten as kerken. Er zijn meer konten dan kerken. Troost voor een meisje bij een afgebroken verlovung. (Zie ook: boom -6-) Geldrop (ED) '84*

kont -21- *Ergens z'n kont an afvaege. Ergens zijn kont aan afvegen. Zich nergens iets van aantrekken. Alg. Brab. '87*

kont (zie: vooruit kunnen) *Ermee voort kunnen, gelijk 'n mier zonder kont.*

kont (zie: kruitwagen) *Es ge mi 'ne kreuger in z'n kont kruit, dan vraagt ie nog: "Waar kruide gè hin?"*

kont (zie: paard -30-) *Et pãrd in z'n kont keke.*

kont (zie: gat -18-) *Eten dat je gat tot 'n tutje staat.*

kont (zie: kop -19-) *Ge kekt ze wel op de kop, mar nie in de krop.*

kont (zie: nagel -2-) *Ge moet nagels hebben om oe kont te krassen.*

kont (zie: zand -2-) *Geen zand meer afgaon.*

kont (zie: hebben -4-) *Had ik, had ik hei gegeten, dan had je bessems gescheten.*

kont (zie: hemd -5-) *Hempje raok m'n gatje nie.*

kont (zie: slecht -2-) *Het kan niet slechter as onder in de hel en de kont vol duvels.*

kont -22- *Het waait hem in zijn kont. Het gaat hem goed. Variant: 't Zal nog wel 'ns voor je gat waaien (Knegsel '89). (Zie ook: grond -3-, Jan Koolen.) Gilze (S) 1892*

kont (zie: gat -21-) *Hoger schijten dan oew gat staat.*

kont (zie: boer -70-) *Iederen boer kust zijn wijf op zijn manier.*

kont -23- *Iemand in z'n kont kruipe. Iemand in zijn kont kruipen. Iemand de hielën likken, iemand flikflooiën. (Zie ook: falievouwer.) Alg. Brab. '87*

kont (zie: dak -4-) *Iemand op z'n dak komen met 'nen roeiwis, waar de nachtegaal al zeven zomers op heeft zitten speulen.*

kont (zie: veer -5-) *Iemes 'n veer in z'ne start steken.*

kont -24- *Iemes de kont zette. Iemand de kont zetten. Iemand de rug toekeren; genoeg van hem hebben. (Zie ook: hak -3-) Alg. Brab. '87*

kont (zie: geldschijter) *Iemes nie begere, al haai unne geldschijter an z'n kont hange.*

kont -25- *Iets aon z'n kont laote hange. Iets aan zijn gat laten hangen. Stiekem, achterbaks zijn, niet waarschuwen als er iets verkeerds is. Variant: ipv z'n: d'r. Schijndel (Bi) '40*

kont (zie: buik -6-) *Iets voor den buik te binden hebben.*

kont (zie: jaar -8-) *In 't jaor nul, toen de eksters nog gèên kont han en dêur d'r ribben skete.*

kont -26- *In de nakende kont buitengegooid worden. In de naakte kont buitengegooid worden. Geen bruidschat meekrijgen. (Zie ook: broek -18-) Oost-Brab. '90*

kont -27- *In zijn kont gebeten zijn. 1. Met de zaak verlegen zijn, ermee tussen zitten; 2. berouw hebben. Varianten: ipv kont: bil (Alg. Brab. '87); In de wiek geschoten zijn; Hij vuulde zich in z'n gat gebeten; 3. hij keek wat betueterd, iets liep tegen (Oost-Brab. '84). (Voor 1. zie ook: draf.) Nederwetten (S) 1892*

kont (zie: voet -6-) *Kaauw voeten lijden tot aan z'n kont.*

kont (zie: kap) *Kap en kont afleupe.*

kont (zie: kop -25-) *Kop en kont leggen.*

kont

kont -28- *Laat 'em toch z'n eigen kont krabben.* Laat hem toch zijn eigen kont krabben. Hou je afzijdig van een andermans zaak. (Zie ook: *hand* -9-) Oost-Brab. '87

kont -29- *Lek m'n kont!* Lek mijn kont! Je kunt me wat; niet ingaan op een verzoek dat je niet aanstaat. Varianten: *ipv lek: kus* (Oosterhout '87); *ipv kont: aars* (Helmond '87); *Kus m'n kont en lek m'n gat* (Helmond '30); *Läkt ew kleute; Läkt ew ore* (Kempenland '58); *Hond lek me de kont* (Geldrop '89); *Kunde gè wedden en winnen dan kust 'w kont van buiten en van binnen* (Tilburg '40). (Zie ook: *aap* -1-) Alg. Brab. '87

kont (zie: *mond* -10-) *Los in de mond, maar vast in de kont.*

kont (zie: *waarheen* -1-) *M'n neus na en m'n gat zal wel volgen.*

kont -30- *Me zui iemand de kont kussen, die èn dubbeltje gezien haj.* Men zou iemand de kont kussen, die een dubbeltje gezien had. Antwoord wanneer er voor iets een dubbeltje werd gevraagd. (Het is duidelijk dat op het einde van de 19e eeuw een dubbeltje een groot bedrag was.) Oeffelt (S) 1892

kont (zie: *mens* -22-) *Mensen van adel, die hebben 'n ringske in der gat.*

kont (zie: *morgenstond*) *Morgenstond heeft goud in de mond, maar lood in de kont.*

kont (zie: *dubbeltje* -6-) *Op een dubbeltje en de kont, draait de hele wereld rond.*

kont (zie: *panaarsten*) *Panaarsten op 'nen klomp.*

kont (zie: *passen* -4-) *Passen als 'n stront in de sneeuw.*

kont -31- *Praot mar tegen m'n kont, m'n kop is ziek.* Praat maar tegen mijn kont, mijn kop is ziek. Klets maar door, ik luister toch niet. Varianten: *Klets maar ...; En ze kletsen mar vur z'n kont* (Tilburg '16). (Zie ook: *bats*.) Alg. Brab. '87

kont -32- *Scheve konten schijten ook.* Gebrekkige mensen kunnen zich ook wel behelpen. (Zie ook: *gebrek*.) Oost-Brab. '87

kont (zie: *sterk* -2-) *Sterk, dè is un lèren broek mee un ijzeren kont.*

kont (zie: *tijd* -12-) *Tegen dieën tijd schijt er nog wel een krei die nou nog gèn kont hé.*

kont (zie: *mogen doen*) *Teigen eu kont aan zèn ew billen et dikst.*

kont (zie: *teen* -5-) *Toe teen en open kont lopen.*

kont (zie: *oog* -21-) *Uit de ogen kijken als een kater uit z'n kont.*

kont -33- *Uw kont en een daalder is eenendertig.* Ik laat mij niets wijsmaken. (Een daalder = dertig stuivers, de kont daarbij gerekend is eenendertig.) Variant: *Uw kont en 'n daalder*

(Oosterhout '87). (Zie ook: *mand* -3-) Nederwetten (S) 1892

kont (zie: *bont*) *Van boven bont, van onder stront.*

kont (zie: *paard* -42-) *Van werken gaan de beste pèerden kapot, en die hebben nog wel ijzer onder de voeten.*

kont (zie: *maart* -19-) *Veur den eurste mert moeten de bojen zèn op den herd, anders zèn ze geen schup onder d'r kont werd.*

kont (zie: *hond* -47-) *Voor de hond z'n kont.*

kont (zie: *hand* -28-) *Wa ge mi oew haand opbouwt, stootte mi oew kont weer om.*

kont (zie: *kop* -34-) *Wat ie in z'ne kop heet, dè heet-ie nie in z'n kont.*

kont -34- *Werr'ke tot oew kont ès ne toewthorre stond.* Werken tot je kont als een toethoorn stond. Je kromwerken. (Zie ook: *gek* -13-) Oost-Brab. '86

kont (zie: *kop* -35-) *Wie bij de kop aangaat, wordt door de kont niet bescheten.*

kont (zie: *gat* -34-) *Wie kent m'n gat in Keule?*

kont -35- *Z'n eige kont krabben.* Zijn eigen kont krabben. Zichzelf financieel kunnen helpen. Varianten: *ipv krabben: kraasse* (Kempenland '87); *Hij die trouwt dat hij zijn eigen kont klouwt* (krabt) (Nistelrode '40); *... schoert* (krabt) (Zijtaart '84). (Zie ook: *herd* -5-) Alg. Brab. '87

kont -36- *Z'n kont strak hebbe.* Zijn kont strak hebben. Zoveel mogelijk gegeten hebben. Variant: *Z'n kont vol frete hebbe.* (Zie ook: *eten* -4-) Alg. Brab. '87

kont -37- *Ze beschijten elkaar mee 'n toe kont.* Ze beschijten elkaar mee een gesloten kont. Die twee bedonderen elkaar; er komt niets uit. (Als bij het trouwen de rijkdom van beide partijen tegenvalt.) Variant: *Ze hebbe bekaar mè een kaol kont beschete.* (Zie ook: *broek* -18-, *goudvink*.) Eindhoven '76

kont -38- *Ze moete de kont mär oplichte.* Ze moeten hem de kont maar oplichten. Ze moeten hem maar met overdreven zorg omringen. (Zie ook: *ei* -25-) Kempenland (B) '58

kont (zie: *zijn* -5-) *Zijn as 'n weps, ... van vurre honing in z'nen mond en vergif in z'n achterwerk.*

kont (zie: *gat* -37-) *Zijn gat dichtknippen.*

kont -39- *Zijn kont is koud.* Hij is dood. (Zie ook: *Beemd*.) Breda (S) 1892

kont (zie: *bot* -4-) *Zo bot as 'n hak.*

kont -40- *Zoo arm zijn dat men zijn eigen kont niet kan krassen.* Zo arm zijn dat men zijn eigen kont niet kan krabben. Financieel tot niets in staat zijn. Variant: *Hij kan z'n eigen kuntje nog nie krasse* (Eindhoven '65). (Zie ook: *arm* -6-) Kempenland (B) '58

kont (zie: zonde -8-) *Zund is goei boter aan oe gat te smeren en zelf dreug brood te eten.*

Koob (zie: hond -53-) *Zoiets weet de hond van den ouwe Koob nog wel.*

kooi *Dicht bei de kooi weien de schaop nie. Dicht bij de kooi weiden de schapen niet. 1. Wat van ver komt vindt men beter, bv de huwelijkskandidaat. (Afkomstig uit de schapenteelt.) Varianten: ... d'r liggen veuls te veul keutels (Helmond '87); 'n goei bist waait (weidt) nie dicht bè haus (Bergeijk '80); Het schaap wil niet dicht bij de kooi geweid worden (Aarle-Rixtel '78); De schoop die weje nie gèr bè de kooi (Oost-Brab. '82); Kort bè de koi waeien de schaop nie (Kempenland '58); Dicht bij de kooi willen de schaapjes niet grazen (Bakel '89); dicht bij de deur (bij huis) weien de schapen niet (Alg. Brab. '78); Een schaap graast niet graag dicht bij de stal (Mortel, Reusel '89); Kort bij huis grazen de schapen niet goed (Ommel '89); 'n Goei pèrd weit ni wijt van huis 2. men zoekt zijn vrouw dicht bij huis (Liessel '87). (Voor 2. zie ook: Halve Mijl.) Oost-Brab. '87*

kooi *Mee 'n weij kooi lope. Met een wijde kooi lopen. Met de benen uit elkaar lopen; O-benen hebben. (Zie ook: been -1-) Alg. Brab. '87*

kooi (zie: Lichtmis -14-) *Met Lichtmis kwam de dooi, St Joseph nam de kooi, Maria sloeg de halsdoek om, ze gingen naar de dom.*

kooi (zie: vogel -14-) *Wel een vogeltje, maar nog geen kooike.*

kooi (zie: vogel -15-) *Zit de vogel in de kooi, dan fluit de vogelaar minder mooi.*

kook *In de kook meevallen. Meevallen bij het koken. Meevallen in de omgang. (Zie ook: loeder.) West-Brab. (MGT) '54*

kool (zie: kluit) *Als ge een kluitje hèt, dan gèren een turfke tegen.*

kool (zie: Catharina Sint -1-) *As 't veur Sinte Katrien (25 november) sneuwt, is 't: Vrouwke, snijd oe kolen af.*

kool (zie: boer -34-) *Boer! doe oew hekke toe of ik vaor dur oe kool.*

kool -1- *De kolen zijn op. Als iemand een hoge hoed draagt; een boer die ipv een pet een hoed draagt. ("De hoge hoed" wordt met een inmaakpot vergeleken.) (Zie ook: hond -23-) Oost-Brab. (S) 1892*

kool -2- *De kool is de saus nie werd. De kool is de saus niet waard. Het sop is de kool niet waard; de zaak is de moeite niet waard. (Zie ook: bier -4-) Lierop (Bi) '40*

kool (zie: jaar -3-) *Een jaar is maar een koolwas lang.*

kool -3- *Ergens in de kole liggen. Ergens in de kolen liggen. Ergens midden in bed liggen; ergens*

goed aangeschreven staan. (Zie ook: bescheten.) Kempenland (WBS) '45

kool -4- *Het kooltje aan iemands teen leggen. Het kooltje aan iemands tenen leggen. Iemand het vuur na aan de schenen leggen; hem tot een vlugge beslissing dwingen. (Zie ook: ei -7-) Alg. Brab. '87*

kool (zie: boer -67-) *Het li ginmen boer in z'n kolen.*

kool (zie: wat eten -4-) *Hussen mee lange starten.*

kool -5- *Iemand in z'n kolen gaan liggen. Iemand in zijn kolen gaan liggen. Onder iemands duiven schieten; iemand van zijn plaats verdringen; concurrentie aandoen. Variant: Wij komen u in de kolen liggen (Waalre '85). Oost-Brab. '85*

kool -6- *Iemes de kolle zoer make. Iemand de kolen zuur maken. Iemand het leven zuur maken; het iemand erg moeilijk maken. Oost-Brab. (Sw) '86*

kool (zie: koe -34-) *Ik doe het, al lopen de koeien in de kool.*

kool (zie: zomer -5-) *In de zomer was een kat haas, in de winter is een kat spek.*

kool (zie: weer -16-) *Is 't geen weer voor te hooien, dan is 't weer voor oe kolen.*

kool (zie: savooi -1-) *Mee z'n savooi in de boter vallen.*

kool -7- *Plant men kôl in mei, ze worden zo groot als een ei, maar plant men ze met St Jan (24 juni), dan zo groot als een wan. Plant men kool in mei, ze worden zo groot als een ei, maar plant men ze met Sint Jan, dan zo groot als een wan.*

Boerenregel. Wanneer witte kool voor Sint Jan wordt gepland, geeft deze kool geen opbrengst. (Een wan = platte mand waarin eertijds het koren van het kaf werd gescheiden.) Uden (US) '63

kool (zie: tel) *Van tel zijn as een rotte kool bij den gruuanteboer.*

kool (zie: zwart) *Zo zwart als een moor.*

koolblad (zie: peer -2-) *Als 'n peer rijp is, dan valt ze, al valt ze ook in de stront.*

koolduif *De koolduifer al gehoord hebben. Er de houtduif al gehoord hebben. Als er een hoeve verkocht werd en men veronderstelde dat iemand uit de stad er zijn zinnen op gezet had. (Koolduif = houtduif = Columba palumbus.) (De houtduif roept in Sint-Oedenrode: "Hoef, hoef, hoef, hoef die komt in Den Bosch toe".) (Spottend gezegd. Het betekent dat de hoeve (boerderij) wordt verkocht aan iemand uit Den Bosch.) Sint-Oedenrode '34*

Koole (zie: kant -1-) *Aan de kant van Koole zijn.*

koolkei (zie: kop -13-) *Een kop als een koolkei.*

koolkei (zie: blauw -5-) *Zo blauw as 'n lei.*

koolstronk (zie: wijf -5-) *'n Oud wijf en 'n kool-*

koop

stronk, dor is geen vreugde meer in, mer 'n meiske van driemaal zeven, dor is nog bij te zin.

koop (zie: loop) *Beter ene koje loop as ene koje koop.*

koop (zie: boekweit -3-) *Boekend te koop hebben.*

koop *Het kan de kwaje kôöp nie maoken. Het kan de kwade koop niet maken. Men kan er nooit veel op toegeven, ook al zou een genomen beslissing later verkeerd blijken.* Alg. Brab. '87

koop (zie: hoop -3-) *Hoe grooter den heup, hoe kooier de keup.*

koop (zie: zin -4-) *Zin is koop.*

koopman *Wie 't hardste stênt is koopman. Wie 't hardst steunt is koopman. Wie het hardst klaagt, wordt geloofd. (Stenen = klagen, steunen.)* Oost-Brab. (Bi) '40

koopvrouw (zie: huisvrouw) *Een goede huisvrouw is een goede thuisvrouw.*

koor (zie: stem) *"Ik heb die stem nooit gehoord", zei de koster, en zijn geit stond op het koor.*

koor (zie: duivel -19-) *De duvel komt over 't koor de kerk in.*

koor *EGge me' vijven op 't koor bent, kunde d'r niej me' tiejne neeve zinge. Als je met vijf mensen op het koor bent, kan je er niet met tien naast zingen. Alles is betrekkelijk.* Oost-Brab. (Sw) '90

koor *Goed zijn om samen op 't koor te zingen. Goed zijn om samen op het koor te zingen. Over bepaalde zaken eenzelfde mening hebben. Variant: Ze zouden goed samen op 't koor kunnen zingen* (Oost-Brab. '78). Oost-Brab. (S) 1892

koord (zie: kat -17-) *De kat komt op de koord.*

koord (zie: luis -3-) *De luis aon 'n kordje tellen.*

koord (zie: hennep) *Dè gee van kempe kurdje.*

koord -1- *Iemand voor 't koordje hebben. Iemand voor het koordje hebben. Iemand voor het lapje houden; iemand iets op de mouw spelden; iemand foppen. (Zie ook: drol.)* Alg. Brab. '58

koord -2- *Iets nie an 'n keurdje hebbe. Iets niet aan een touwtje hebben. Iets niet in de hand hebben; iets niet kunnen regelen.* Gemert (GH) '67

koord -3- *Iets veur de koord hebben. Iets voor het koord hebben. 1. Plannen hebben. Variant: Iemes veur de koord hebbe 2. iemand ergens voor bestemd hebben.* Oost-Brab. '87

koorddanser (zie: slap -3-) *Zo slap als een bies.*

koordje (zie: vast) *Zo vaast a's 'n kurdje.*

koorts (zie: tering) *De etende tering en de schij-tende koorts hebben.*

koorts (zie: verbeelding) *Verbeelding is erger dan de derdedaagse koorts.*

koot *In de koot schieten. In orde komen. (Koot = gewricht.) (Zie ook: eggen -2-) Tilburg (R) '69*

kop (zie: bui -1-) 'n Koi bui tegen de kop speulen.

kop -1- 'n Kop als 'n kont hebben. Een kop als een kont hebben. Spreekwoordelijke vergelijking. Een opvallend groot hoofd hebben. Varianten: ipv kont: gat, boerenkont, soldaat, dragonder, moespot, wasketel. (Zie ook: kop -14-) Alg. Brab. '87

kop (zie: driedraads) 'ne Driedraadse sterke tas koffie.

kop (zie: hart -1-) 't Hart in 't kruintje van z'n kop hebben.

kop -2- 't Hoog in de kop hebben. Het hoog in de bol hebben. Verwaand zijn. (Zie ook: bereddering.) Alg. Brab. '87

kop (zie: leek) 't Is met de leken precies als met de asperges: als ze de kop opsteken, moeten ze 'r uit.

kop -3- 't Is net un keumke zonder oor. Het is als een kopje zonder oor. Dat produkt is niet af. (Zie ook: luis -6-) Helmond (HD) '87

kop -4- 't Is zo erg nie, de kop is nogal wijd van 't gat, ge hoeft er nie op te zitten. Het is zo erg niet, de kop is nogal ver van het gat, je hoeft er niet op te zitten. Schrale troost voor iemand die erg over hoofdpijn klaagt.

Variant: ipv hoeft: moet. (Zie ook: kont -9-) Alg. Brab. '40

kop (zie: jonker -1-) *Als de jonkers plukharen, moeten de boeren hun kop lenen.*

kop -5- *Als je 't niet geloven wil, dan loop maar met je kop tegen de muur; dan voel je het. Als je het niet geloven wilt, loop dan maar met je kop tegen de muur; dan voel je het. Tegen een ongelovige Thomas.* Alg. Brab. '87

kop (zie: bezem -2-) *As ge kwaad bent, moette mar over d'n bezzem pissen.*

kop (zie: kruis -2-) *As ge liegt dan krijgde een kruiske vur oewe kop.*

kop -6- *As ouwe kop op 'n verken stond, zouden ze zeggen, het bistje is ziek. Als jouw kop op een varken stond, zouden ze zeggen het beestje is ziek. 1. Als iemand er slecht uitziet.*

Varianten: "Es dieje kop op 'n vèrr'ke ston", zin Klaas Kleppel, "zo'k zegge dè bist is ziek" (Oost-Brab. '87); *As dieje kop op 'n verreke ston, dan lustte ik gin spek* (Eindhoven '84); *As ik zo'ne kop hâ, ging 'k er neve lope 2. als men iemand erg lelijk vindt* (Bergeijk '86). (Voor 1. zie ook: droog -1-; voor 2. zie ook: knap, lelijk -1-, lelijk -3-, mooie, varken -10-) Oost-Brab. '87

kop (zie: meelworm) *Baas melwurm, as g'em op z'ne kop trapt, is ie dood.*

kop -7- *Bij hem op zunne kop kunne skeite. Op diens hoofd kunnen schijten. Een sul. (Zie ook: bijdehand.)* Helmond '87

kop (zie: boon -2-) *Bonen gezaaid met noordenwind, komen uit met slechte koppen.*

kop (zie: Driekoningen -1-) *De drie koningen (6 januari) hebben harde koppen.*

kop (zie: haan -9-) *De haan de kop afgebeten hebben.*

kop -8- *De kop die moet de kont verkopen.* De kop moet de kont verkopen. Een aantrekkelijk uiterlijk helpt een vrouw eerder aan een man of aan een goede baan. Varianten: "De kop moet er de kont mee verkopen", zin Trien, en ze liet d'r skonste poffer mee zien (Oost-Brab. '87); *As ge oe eige van vurre oppoetst dan rijde van achtere langer mee* (Oost-Brab. '91). (Poffer = boerinnenmuts met grote bloemenrand.) (Zie ook: eer -4-) Alg. Brab. '87

kop -9- *De kop omhoog hauwen, as een kater die 'n worst gestolen heeft.* De kop omhoog houden, als een kater die een worst gestolen heeft. Spreekwoordelijke vergelijking. Trots zijn op iets dat men verworven heeft. (Zie ook: bereddering.) Eindhoven (Agt) '65

kop (zie: kroon) *De kroon is zo van iemands kop gestoten, maar het duurt soms een heel leven eer hij er weer op staat.*

kop -10- *De köpkes zijn gestolpt.* De kopjes zijn gestolpt. De kopjes zijn omgekeerd; de zaak is afgelopen. (Als men vroeger in Brabant geen koffie of andere drank meer wilde, keerde men het kopje of het glas om.) Oost-Brab. '87

kop (zie: oor -4-) *De oren te dicht bij de kop hebben staan.*

kop (zie: varken -9-) *De varkens staan mee de koppen naar Den Bosch.*

kop (zie: denken -3-) *Denken is vur de peird, die hebbe grote hersens.*

kop (zie: paard -20-) *Denken is vur de peird, die hebbe grote hersens.*

kop -11- *Die dan nog leeft, he 'nen harde kop.* Wie dan nog leeft, heeft een harde kop. 1. Wie dan nog leeft, is oud; dat is nog ver weg. Varianten: *Wie dan nòg laeft, die hebben hárde kóppe* (Gemert '85); *Een harde kop kriegen (hebben)* 2. oud worden (Oeffelt 1892). (Voor 1. zie ook: elastiek; voor 2. zie ook: foezelmand.) Oost-Brab. '87

kop (zie: man -15-) *Die mens mē ne zok ân z'n keen.*

kop (zie: hersens -1-) *Die z'n hersens niet gebruikt, moet z'n benen gebruiken.*

kop -12- *Dā ste vur z'ne kop geschreive.* Dat staat op zijn voorhoofd geschreven. Dat is zijn lot; daartoe is hij voorbeschikt. Kempenland (B) '58

kop (zie: kont -15-) *Een gouden kont hebben.*

kop -13- *Een kop als een koolkei.* Spreekwoordelijke vergelijking. Een harde kop. (Op de gezouten kool werd een doekje gelegd, daarop een plankje en een zware kei.) Aarle-Rixtel '87

kop -14- *Een kop als een zes punders brood.* Een hoofd als een brood van zes pond. Spreekwoordelijke vergelijking. Een groot hoofd. (Zie ook: kop -1-) Helmond (HD) '87

kop -15- *Een kop as een Kevelaerspijpke.* Een hoofd als een Kevelaerspijpke. Spreekwoordelijke vergelijking. Een klein hoofd. (Een Kevelaerspijpke was een pijpke, gebakken van witte klei; het werd door de bedevaartgangers meegebracht. In de jaren zestig is men gestopt met de fabricage. Ze werden nog tot ± 1970 in Kevelaer verkocht.) Helmond (HD) '87

kop -16- *Enen kop als een oven hebben.* Een hoofd als een oven hebben. Spreekwoordelijke vergelijking. Een rood hoofd hebben. Varianten: *ipv kop: hoofd; ipv oven: vuur; ipv als: lāk* (Kempenland '86). (Een oven moest rood gestookt worden voordat het brood erin ging.) (Zie ook: hoofd.) Alg. Brab. '87

kop -17- *Erges geen kop aon kunnen krijgen.* Er geen kop aan kunnen krijgen. Uit iets niet goed wijs kunnen worden; het niet goed begrijpen. (Zie ook: weten -2-) Oost-Brab. '58

kop -18- *Et zit er kop ouver änd in.* Het zit er kop over eind in. Het zit er diep in; is ingeworteld. Kempenland (B) '58

kop -19- *Ge kekt ze wel op de kop, mar nie in de krop.* Je kijkt ze wel op de kop, maar niet in de krop. Men kan van mensen wel het uiterlijk, maar niet het innerlijk zien. Varianten: *Ge ziet wel op hunne kop, maar niet in hunne strot* (Eindhoven '84); *Ge kunt ze wel in de mond, mar niet in de kont kijken* (Eindhoven '65); *Men kan de mensen niet kennen op de krop* (Helmond '35). (Zie ook: eer -4-) Oost-Brab. '63

kop (zie: kind -20-) *Ge zoudt er een kiendje van krijgen!*

kop (zie: boonstaak -2-) *Gin boonstoaken op z'ne kop laote aanscherpe.*

kop -20- *Het spulden em in z'nne kop.* Het speelde hem in zijn kop. Hij werd er gek van. Oost-Brab. (Bi) '40

kop (zie: gedachte) *Hij ha'r nāt zuvuil gedaachten op a's op z'ne kop no Romen te leupe.*

kop -21- *Hij het er z'ne kop goewd binnengesteike.* Hij heeft er zijn hoofd goed binnengestoken. Hij is er goed ingetrouwd. (Zie ook: grond -3-) Kempenland (B) '58

kop (zie: steen -5-) *Hij is òn 'n stintje op z'n kùpkte toew.*

kop -22- *Hij zal genen awen kop schere.* Hij zal geen oud gezicht scheren. Hij zal niet oud worden. Schijndel (Bi) '40

kop (zie: honderd) *Honderd ... Sla het männeke op z'n kop, dat het hagelt en het dondert.*

kop

kop (zie: kruis -8-) *Ieder maakt een kruisje voor zijnen eigen kop.*

kop (zie: oor -6-) *Iemand de oren van de kop lullen.*

kop (zie: nek -2-) *Iemand in z'n nek schijten.*

kop -23- *Iemes over z'ne kop trekke. Iemand over zijn kop trekken. Iemand met moeite voorbijkomen. Someren (Bi) '40*

kop (zie: pin -4-) *Iets pin over nek doen.*

kop (zie: baas -10-) *Ik blijf hier de baas, al worde zo gróót as de Sint Janskerk.*

kop -24- *Ik volg munnen eigen kop, anders hadden ze ur net zo goed unnen raop op kunnen zetten. Ik volg mijn eigen kop, anders hadden ze er net zo goed een raop op kunnen zetten. Varianten: Er stao 'nen kop op mar aanders han (hadden) ze er net zo goed 'n knol op kunnen zetten = hij is een lomperd (Tilburg '68); As ge oewen eigen kop nie gebruikt, kunde er beter unne aop opzetten (Geldrop '84). (Zie ook: boer -15-) Valkenswaard (VDH) '78*

kop (zie: kei -5-) *Kaoikes in de kop hebben.*

kop (zie: kijken -13-) *Kijken als 'n kip zonder kop.*

kop -25- *Kop en kont leggen. Om-en-om leggen; afwisselend de koppen en de einden leggen. Variant: Kop en kont = 69. Alg. Brab. '87*

kop -26- *Kop op staart ruilen. Met gesloten beurzen afrekenen. (Zie ook: dijk.) Tilburg (TT) '73*

kop -27- *Laat ze mar lullen die geen kop hebben.*

Laat ze maar lullen die geen kop hebben.

Trek je niets aan van hun geklets. Variant: ipv kop: haar. Alg. Brab. '91

kop -28- *Los van kop zijn. Kort van geheugen zijn. (Zie ook: geheugen, gat -12-) Oost-Brab. 1892*

kop (zie: pad -4-) *Men kan een pad wel zolang op haar kop trappen tot ze "kwek" zegt, en dan is 't gedaan.*

kop (zie: heer -6-) *Met grote heren is 't kwaad kersen eten, ze spuwen je de pitten in het gezicht.*

kop -29- *Op oewe kop getörréfd, dan hedde gene Peel van doen. Op je kop geturfed, dan heb je geen Peel nodig. 1. Op je neus: antwoord aan iemand die meent dat hij zonder moeite zijn wens zal verkrijgen. (In de Peel werd turf gestoken.) Variant: Op oe gat geturfed, dan hoefde nie na de haai te gaon 2. je krijgt het toch niet (Bergeijk '45); Op oe köpke geturfed, dan hedden ginne zolder nodig (Ravenstein '50); Op oew neus getörfed (Kempenland '58). (Woordspel: turven is zowel slaan als turfsteken en voorraad turf opdoen.) Oost-Brab. '84*

kop -30- *Over de kop um berekenen. Over de kop om berekenen. 1. De dubbele prijs berekenen. Varianten: Het rolt over zonne kop um 2. bij wederverkoop is de opbrengst het dubbele*

(Oost-Brab. '40); 't Is mar getuimeld 3. het is eens zo duur (Tilburg '55). Alg. Brab. '87

kop (zie: kont -31-) *Praot mar tegen m'n kont, m'n kop is ziek.*

kop -31- *Rond van kop, magere sop, een turf in de hand, dat waren de boeren van Peelland. Rond van kop, magere soep, een turf in de hand, dat waren de boeren van Peelland. (Een klein oud versje dat de Peellander karakteriseerde.) Peelland (VBe) '21*

kop -32- *Te kop liggen, mer op d'ekker in. Te kop liggen, maar in de richting van de akker. Altijd maar werken, een werker zijn. (Zie ook: gek -13-) Woensel (Re) '60*

kop (zie: zolder -6-) *Tot aan de zolder toe aanhalen, maar niemands kop raken.*

kop -33- *Unne kop hebbe ofde de hel hè aongebloaze. Een hoofd hebben alsof je de hel hebt aangeblazen. Spreekwoordelijke vergelijking. Een rood hoofd van de hitte hebben. Variant: Net kijken of ie ... (Oost-Brab. '40). (Zie ook: hoofd.) Alg. Brab. '87*

kop (zie: geit -11-) *Van de geit gehad hebben.*

kop (zie: haar -19-) *Van gin haor of start deugen.*

kop (zie: nagel -6-) *Van gouden nagels vallen gouden koppen.*

kop (zie: koe -41-) *Veel koeien op de kop gezien hebben.*

kop (zie: lusten) *Vreet je kop maar op, dan kun je buiksprenen.*

kop -34- *Wat ie in z'ne kop heet, dè heet-ie nie in z'n kont. Wat hij in zijn kop heeft, heeft hij niet in zijn kont. Wat hij voor heeft, moet erdoor; hij is een koppige doorzetter. (Zie ook: koppig, steiloor, steken.) Alg. Brab. '87*

kop (zie: water -21-) *Watter mî zwaon'en en ènden op d're kop dan kömt 'r 'nen hoo:p ree:gen, ree:kent d'r op.*

kop -35- *Wie bij de kop aangaat, wordt door de kont niet beschetten. Wie naar het hoofd gaat, wordt door de kont niet beschetten. Wie zich tot de baas wendt, wordt door diens ondergeschikten niet afgewezen. (Zie ook: baas -1-) Oost-Brab. '40*

kop -36- *Wor hedde de kop op in? Waar heb je de kop op in? Welke richting ga je uit? Wat ben je van plan? Kempensland '58*

kop (zie: molenaar -6-) *Zijn as 'nne luie mulder mee de kop op 'nne lege zak.*

kop -37- *Zijn kop door de strop steken. Het gevaar zoeken. (Zie ook: slaag -2-, vuur -5-) Oost-Brab. '87*

kop -38- *Zo'nen berrevoetse kop hebben, dè-'t-er alle vliegen de been op breken. Zo'n kale kop hebben, dat alle vliegen er de benen op breken.*

Originele beeldspraak over kaalheid. (Zie ook: *gouvernement.*) Tilburg (TT) '68

kop (zie: nek -4-) *Zoals de nek draait, draait de kop.*

kopen (zie: *durfkruid*) *Geen durfkruid hebbe.*

kopen (zie: hout -5-) *Hout gekocht?*

kopen *Iets kopen net as de smed z'ne hond.* Iets kopen juist als de hond van de smid. Spreekwoordelijke vergelijking. Bergeijk (Kul) '91

kopen (zie: op) *Op is op en op is eerlijk.*

kopen (zie: *gerief*) *Wie al koopt wat zijn gerief is, moet verkopen wat hem lief is.*

koper (zie: *ram(m)enas*) *Als je een rammenas eet: 's morgens goud, 's middags zilver, 's avonds koper.*

koper *Hem wel lusten as-ie naor koper smokt. Hem wel lusten als hij naar koper smaakt.*

Graag op een borrel getraceerd worden. (*Koper duidt op geld.*) (Zie ook: *askruisje.*)

Tilburg (TT) '69

koper (zie: tin) *Tin mee mier koper mee flier.*

koper (zie: kijker) *Zondagse kijkers zijn geen maandagse kopers.*

kopje (zie: niets -1-) *Das niks as kumkesgerommel.*

kopje (zie: *schoteltje*) *Geen schoteltje zo gek of er was toch 'n kopje bij te vinden.*

kopje (zie: geweld) *Me geweld kunde wel 'n os nog stiere.*

koppel (zie: *schaap* -3-) *Er leupe wänig koi schaap dor gen dol onder is.*

koppig (zie: paard -10-) *As 't ene paard steeg is en 't andere nie trekt, dan raakte nie van de plaots.*

koppig (zie: *latijn*) *Het Latijn is köppig.*

koppig *Zo koppig als een ezal.*

Spreekwoordelijke vergelijking. Erg koppig. Varianten: *ipv ezal: oude ram; Zo steeg ès 'n kaoi pèrd* (Maaskant '86). (Zie ook: *kop* -34-) Bladel (MI) '62

koppijn *Koppent is eetpent en bökpent is scheetpent.* Hoofdpijn is eetpijn en buikpijn is schijtpijn. Hoofdpijn duidt op honger, buikpijn op naderende ontlasting. Variant: *Hoofdpijn is eetpijn* (Alg. Brab. '87). Kempenland (B) '58

koren -1- *"Dat is ander koren", zei de mulder, en hij beet in een muizekeutel.* Zeispreuk. Tilburg (TT) '70

koren (zie: tijd -1-) *"Tij genog" laat 't koren op 't veld en dorst den boekent op 't ijs.*

koren -2- *"Wê'k òn korre verliejs, win ik òn spèk", zin 't boerr'ke, èn iej liejt z'n verr'ke los in de rog.*

"Wat ik aan koren verlies, win ik aan spek", zei het boertje, en hij liet zijn varken los in de rog. Zeispreuk. Varianten: *..., zei de boer, en zijn varkens liepen door de rog* (Oost-Brab. '87); *"'t Komt vanzelf terug", zei de boer, en hij gaf z'n verkens spek* (Tilburg '72). Oost-Brab. (Sw) '86

koren -3- *As 't koren twee konten groot is. Als het koren twee konten groot is. 1. Tijdsaanbuiding. (2. Twee konten hoog is zo hoog dat men in het koren kan liggen vrijen.)* Varianten: *'t Koren is twee konten hoog* (Bergeijk '86); *As de rog twee konten hoog zou hebben gestaan, zou ik eerst naar Meerveldhoven ter beevaart zijn gegaan* (Eindhoven '78). (Meerveldhoven is een drukbezochte bedevaartplaats van Maria in de buurt van Eindhoven.) (Voor 2. zie ook: *donker* -2-) Oost-Brab. '87

koren (zie: *boekweit* -3-) *Boekend te koop hebben.*

koren (zie: lucht -3-) *D'r is en kòj lócht in et kórre chevalle.*

koren (zie: *bloem* -6-) *Den blom slaat men eruit en de zemelen blijven erin.*

koren (zie: mus -2-) *Ge vangt gèn musse mi kaf, daor moete korre bè hebbe.*

koren (zie: *onweer*) *Het onweer in de schone mei doet het koren bloeien op de hei.*

koren (zie: februari -8-) *In februari sneeuw en regen, betekent goddelijke zegen.*

koren (zie: muis -8-) *Joong meus vreten 't meeste koren.*

koren -4- *Koren moet omstreeks St Willibrordus (7 november) gezaaid worden. Koren moet omstreeks Sint Willibrordus gezaaid worden. Boerenregel. (Zie ook: Maria Geboorte -2-) Liempde (S) 1892*

koren -5- *Koren, kaf en hennepik vindt men overal. De kost kan men overal verdienen. (Hennepik = wat de kippen pikken.)* (Zie ook: *brood* -9-) Helmond (F) '30

koren (zie: voor -7-) *Kromme voren dragen 't meeste koren.*

koren (zie: maart -11-) *Maart koud en nat brengt koren in 't vat.*

koren (zie: maart -12-) *Maart naat, april schraap, mei wèrrem, dà geeft een grote korenberrem.*

koren (zie: maan -7-) *Mee ouwe maan koren zaaien, anders schiet het deur.*

koren (zie: mei) *Mei koud en nat vult schuur en vat.*

koren (zie: Driekoningen -3-) *Met Driekoningen hee de dørsor z'n wannen en de spinster 't haspelen verdiend.*

koren (zie: Petrus en Paulus Sint -2-) *Met St Petrus en Paulus, dan breekt de rog de wortel en rijpt het koren dag en nacht.*

koren (zie: *Dionysius Sint*) *Op den dôfdag (St Dionysius, 9 oktober) moet men geen koren zaaien.*

koren (zie: *Andreas Sint* -2-) *Schijnt St Andries de zon door het koren de hoop op vlas is verloren.*

koren (zie: april -9-) *Sneeuwt april op onze hoed, dat is voor druiven en koren goed.*

koren

koren -6- *Veel koren te velde hebben.* Veel koren op het veld hebben. Jonge kinderen hebben, die nog niet op hun bestemming zijn. (Verontschuldiging als men zich onthoudt van kritiek op het gedrag van andermans kinderen.) Varianten: *ipv koren: rogge* (Oost-Brab. '87); *Veel jong koren ...* . (Zie ook: *God* -12-) Alg. Brab. '84

koren (zie: *wannen*) *We zullen blij zèn, da we 't wanne van 't korre wir kunne zien.*

koren -7- *Wie na 't kore gee kijke veur Sint Servaas (13 mei) is unne gek of unnen dwaas.* Wie naar het koren gaat kijken voor Sint Servatius is een gek of een dwaas. Boerenregel. (In mei moet de rogge *zonne scheut* maken = in de aren schieten.) Kempenland (WRS) '45

koren -8- *Ze maaie nie nor 't oudste, mer nor 't rijpste koren.* Ze maaien niet naar het oudste, maar naar het rijpste koren. 1. Reactie op een opmerking over een hoge leeftijd; 2. als er een zeer jeugdig meisje trouwt. Variant: *Niet het oudste koren wordt het eerst gemaaid, maar wel het rijpste* (Leende '84). Oost-Brab. '84

koren (zie: *lang* -5-) *Zo lang als een hen koren slikt.*

korenman (zie: *noordenwind*) Noordewind, korenvrind, mer *grasdief*.

korenpijp *De korenpijp toenijpen.* De korenpijp dichtknijpen. Sterven. (Zie ook: *aardappel* -7-) Oost-Brab. (S) 1892

korenschuur (zie: *april* -1-) *April kauw en nat vult kòreschuur en vat.*

korenstruik (zie: *vogel* -8-) *Ieder veugeltje zingt es 't wil, mer ikke nie vur hallef pril.*

korentas (zie: *mesthoop*) *Ge kunt op ene mäs-heup gene korentaas winne.*

korenwerk *In ze korewaerk zèn.* In zijn korenwerk zijn. In zijn knollentuin zijn. Variant: *ipv korewaerk: korengewaerk.* Kempenland (B) '58

korf (zie: *kar* -1-) 'n *Eel kaor haolt goed.*

korf (zie: *ei* -3-) 'n *Eitje mee in 't korfje leggen.*

korf (zie: *pad* -1-) 'n *Pad in de korf zetten.*

korf -1- *De kòrf anhebbe.* De korf aanhebben. Boos of kwaad zijn. (Komt van de *muilkorf* van een hond.) Variant: *Uit z'nen kùrf schieten* (Oud Gastel '27). (Zie ook: *been* -13-) Kempenland (B) '58

korf (zie: *bij* -6-) *Een vreemde bij in de kurf.*

korf (zie: *feest* -3-) *Feest in de kòrf.*

korf (zie: *moeder* -4-) *Ge moet er de moeier in houden.*

korf (zie: *kloek* -3-) *Geen twee kloeken op een nest.*

korf -2- *Leven uit een korf zonder zorg.* Gods water over Gods akker laten lopen; leven alsof je nooit iets kan overkomen. (Zie ook: *leven* -2-,

lollepot, vat -1-, *zorg*.) Alg. Brab. '87

korf (zie: *mand* -6-) *Mendjes zijn geen kòrfkes.*

korf -3- *Met de kòrf te veld gaan.* Met de korf op stap gaan. Eropuit gaan, vaak om iets te weten te komen. (Zie ook: *kerkpad*.) Oost-Brab. (Bi) '40

korf (zie: *haan* -17-) *Met de oude hanen de mars in gaan.*

korf (zie: *chanternel*) *Op chanternel gaan.*

korf -4- *Op de kòrf kloppen.* Op de korf kloppen. Aanmaning om het aandeel te betalen. (Komt van de onderhoudsplicht die katholieken tav hun priesters hadden. Als een pastoor van een boer niets van de slacht had ontvangen, ging de pastoorsmeid er met een lege korf op af.) Tilburg '87

korf -5- *Op de ouden korf vliegen.* Op de oude korf vliegen. Thuis gaan inwonen, introuwen. (Ontleend aan het bijenleven.) (Zie ook: *Nistelrode, stok* -8-) Oost-Brab. (S) 1892

korf -6- *Over den korf heengaan.* Over de korf heen gaan. 1. Al te bar worden; 2. boven de begroting gaan. (Voor 2. zie ook: *hoed* -4-) Peelland (M) '30

kornet *Het op zijn kornetten krijgen.* Kwaad worden. (Kornet = blaashoorn.) (Zie ook: *adem*.) Helmond (HD) '87

korset (zie: *stront* -9-) *Die lacht nog nie, al kruipt er unne stront tegen de muur omhoog.*

korsjeskop (zie: *Wie zijn*) *Van Epscheuten.*

korst (zie: *brood* -18-) *Ge kunt er beter van pissen als van 'n korstje brood.*

korst *Korstjes geven borstjes.* Opmerking als meisjes de korstjes van het brood niet willen eten. Oost-Brab. '87

kort (zie: *kont* -2-) 'n *Kont te kort zijn.*

kort (zie: *hemd* -1-) 't *Hemd zal te kort zèn.*

kort -1- 't *Kort me 't lang hebbe.* Het korte met het lange hebben. Alles van de zaak weten. (Zie ook: *been* -10-) Kempenland '58

kort -2- *Het is altijd te kort of te lang.* Het is altijd te kort of te lang. Het is nooit goed. Variant: *'t Is altijd wat, hier te breed en daar te lang* (Oosterhout '87). (Zie ook: *heet*.) Alg. Brab. '87

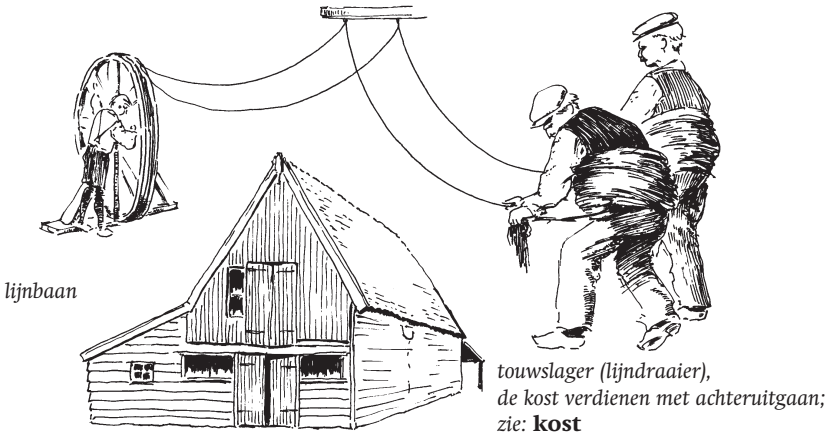
kort -3- *Kort en dik is genen schik, lang en smal is niemendal.* Kort en dik is geen schik, lang en smal is niemendal. Kort en dik gaat boven lang en smal. (Zie ook: *lang* -3-) Oost-Brab. (Bi) '40

kort (zie: *kar* -10-) *Kort in de kar zijn.*

kort (zie: *werk* -6-) *Kort werk, goed werk.*

kortademig *Zo dèmpig as 'n spurriekoe.* Zo kortademig als een spurriekoe.

Spreekwoordelijke vergelijking. Kortademig zijn. Varianten: *ipv dèmpig: hijgen* (Oost-Brab. '84), *steunen* (Borkel en Schaft '45), *kruchen*

lijnbaan

touwslager (lijndraaier),
de kost verdienen met achteruitgaan;
zie: **kost**

(Kempenland '58), zingen (Kempenland '58).
Kempenland '86

korteling (zie: kaf -3-) Met kaf en korteling.

korts "Korts" dat is zeven jaar geleden. Reactie op het gebruik van het woord "korts" in een zin als "korts was ik in Gemert". (Korts = kortelings, onlangs.) Oost-Brab. (S) 1892

kost (zie: boer -26-) 't Is 'nen boer nie wijs te maoken hoe 'nen soldaat an den kost komt.

kost Als de kost niet is gewonnen, dan heeft de vrouw niet gesponnen. Als men de kost met spinnen moest verdienen, moest men hard werken. (Zie ook: gek -13-) Aarle-Rixtel (VB) '67

kost (zie: familie -2-) As che iemmant in de femiellie hêt die wajwätter kan maoke, dan zèn ow kaoste gekaocht.

kost De kost verdienen met achteruitgaan. Een touwslager doet zo zijn werk. (In de lijnbaan werden draden gesponnen die gedraaid werden, waarbij de touwslager achteruitliep.) (Zie ook: stratenmaker.) Oost-Brab. 1892

kost (zie: mest -2-) Iemand liever in de mest als in de kost hebbe.

kost (zie: Kaatsheuvel -4-) Ketsheuvel en Loon op Zand, ze schooien den honger en stoken den brand.

kost (zie: rust) Rust is den halve kost.

kost (zie: maart -19-) Veur den eurste mert moeten de bojen zèn op den herd, anders zèn ze geen schup onder d'r kont werd.

kost (zie: paard -44-) Wor een mager pèrd is en unne vetten hond, dor is ut goewt vrije.

kosten 't Zijn allemaal kosten op 't sterfhuus. Het zijn allemaal kosten op het sterfhuus. Dat zijn uitgaven waarvan men geen enkel voordeel heeft. (Zie ook: kater -5-) Alg. Brab. '87

kosten (zie: eer -2-) Da's eer bewaord en koste gespaord.

kosten Op kosten van ongelijk leven. Op een ander-mans zak teren. (Zie ook: haring.) Tilburg (Kn) '65

koster (zie: officie) "Alle officies zijn smerig", zei de koster, en hij stal de eindjes kaars uit de kerk.

koster (zie: stem) "Ik heb die stem nooit gehoord", zei de koster, en zijn geit stond op het koor.

koster -1- "Wat nou gezongen?" zei de köster, en de kerk stond in brand. "Wat nou gezongen?" zei de koster, en de kerk stond in brand. Zeispreuk.

Hoe zullen we ons uit deze moeilijke situatie redden? Goede raad is duur! (Zie ook: Pichegru, praat -5-) Alg. Brab. '85

koster (zie: pastoor -4-) Als 't op de pastoor regent, dan druppelt 't op de koster.

koster (zie: Pasen -1-) Als je met Pasen niets nieuws aan hebt, moet je de koster op de rug dragen.

koster -2- De koster staat in 't deurgebont. De koster staat in de deurkozijn. Men krijgt slechts weinig, een schijntje. (Zie ook: arme -1-) Oost-Brab. (Bi) '40

koster -3- De köster schut de erpelketel um, hij luidt de klok, 't is sanctus. De koster schudt de aardappelketel om, hij luidt de klok, het is sanctus. Variant: "Hurt! De köster is van z'n wijf" als de kerkklokken luiden (Bergeijk '80). (Zie ook: dominee.) Berlicum '48

koster -4- Die hi één toe, lèk kusters koe, die mag op 't kerkhof wèèien. Die krijgt iets extra's, zoals de koe van de koster, die mag op het kerkhof grazen. Die heeft een streepje voor. (Op het kerkhof groeide veel gras; daar het vee te laten grazen, was een oud recht van de koster, zoals blijkt uit een verordening voor Sint-Oedenrode uit 1661, waarbij dit verboden werd.) Varianten: ipv wèèien: grazen (Eindhoven '87); Iemand één toegeven = iemand boven anderen bevoor-

koster

delen (Kempenland '58); *Eén toe hebbe* = een streepje voor hebben (Kempenland '58); *Kosters koe mag op het kerkhof waaien* (Tilburg '50); *Hij hee een toew, net aonze veurste koe = hij kan een potje breken* (Eerde '40). Alg. Brab. '87

koster -5- *Ik ben al zo lang koster gewist, nou wil ik wel 's de mis doen.* Ik ben al zo lang koster geweest, nu wil ik wel eens de mis doen. Ik wil wel eigen baas worden. (Zie ook: *leidsel* -2-) Geldrop (Ka) '76

kostganger (zie: *Heer OL* -14-) *OL Heer hee aorige kostgangers.*

kosthuis 'n *Kosthuis lopen zuuken.* Een kosthuis lopen zoeken. Midden op straat lopen. Eindhoven (ED) '84

kot 't *Kot over de ogen trekken.* Het kot over de ogen trekken. Donker kijken. (Vooral bij mensen met diep liggende ogen.) (*Kot* = afsluiting van een holte.) Schijndel (Bi) '40

kot *Iemand in z'n kot douwen.* Iemand in zijn kot duwen. Iemand goed de waarheid zeggen. (Zie ook: *bovenarm.*) Breda (S) 1892

kot (zie: *hok*) *Iemend in ze kot jaoge.*

kot (zie: *zot* -3-) *Wie de zot trouwt om den pot, verliest den pot en behoudt de zot.*

kots *Dor stekt me de kits af.* Daar kots ik van. Daar krijg ik de kots van; dat is om van te kotsen; daar walg ik van. (Zie ook: *boer* -24-) Kempenland (B) '58

kou (zie: *kraai* -6-) *Ge kunt beter 'n kraai vatten as 'n kaauw.*

kou (zie: *honger*) *Het is niks as hunger en kou.*

kou (zie: *voet* -6-) *Kaauw voeten lijden tot aan z'n kont.*

kou (zie: *januari* -3-) *Knapt Januari nie van de kauw, dan zitte in de zomer in de rouw.*

kou (zie: *Severinus Sint*) *Met Sint Severien (23-10) zal men de eerste kou zien.*

kou (zie: *lucht* -11-) *Zo geet 'e kaaw de locht ôt.*

koud (zie: *heet*) 't *Is te heet of te koud.*

koud (zie: *ijzel*) *Al is de ijzel nog zo koud, na drie dagen valt hij toch van het hout.*

koud (zie: *koffie* -2-) *De koffie is daar maar koud.*

koud (zie: *smid* -2-) *De koude smid geeft de hete smid werk.*

koud (zie: *hand* -13-) *Het is beter met de warme hand te geven dan met de kouwe.*

koud (zie: *jas* -6-) *Het is een jas kaauwer.*

koud (zie: *dooi*) *Kaauwen dooi, behaauwen dooi.*

koud -1- *Kaaw hebben as 'n schooier.* Het koud hebben als een schooier. Spreekwoordelijke vergelijking. Lierop (Bi) '40

koud -2- *Koud en nat groeit er wat; droog en schraal blijft het kaal.* Boerenregel. Varianten: "... blijft het kaal", *zei den Bels* (Oerle '63); *Droog*

en schraal dan wast er geen aar, koud en nat dan groeit er nog wat (Kempenland '48); *Mi kaauw en nat vult den boer schuur en vat* (Oost-Brab. '78). (Zie ook: *Antonius Sint* -1-) Alg. Brab. '87

koud -3- *Koud zijn als 'ne kikvors.* Koud zijn als een kikvors. Spreekwoordelijke vergelijking. Zeer koel overkomen. Variant: *ipv kikvors: ijs.* (Zie ook: *koffie* -2-) Reusel (S) 1892

koud -4- *Koud? Als de boeren ijs melken dan is het pas koud! Koud? Als de boeren ijs melken dan is het pas koud! Antwoord als iemand zegt: "'t Is koud".* Variant: *Kouw? As de boere ijs scheite, dan is 't pas kouw* (Oost-Brab. '86). (Zie ook: *pook.*) Oost-Brab. '87

koud (zie: *maart* -11-) *Maart koud en nat brengt koren in 't vat.*

koud (zie: *moos*) *Van 'nen kaauw moos komen.*

koud (zie: *kant* -8-) *Van de koude kant zijn.*

koud (zie: *kont* -39-) *Zijn kont is koud.*

koude (zie: *kleren* -2-) *Da gao oe nie in de kouwe klere zitte.*

koude (zie: *regen* -2-) *De regen haalt de kou weg.*

koude (zie: *kermis* -6-) *Van een kauw kermis thuiskomen.*

kous -1- 't *In den haos hebben.* Het in de kousen hebben. *Het zit in de oude sok; stiekem geld hebben.* (*Haos* = hopen zijn lange kousen.) (Zie ook: *aarde* -1-) Maaskant (Bi) '40

kous -2- *Dan hedde oewe kous af.* Dan heb je je kous af. Dan ben je uitgepraat. Oost-Brab. (Bi) '40

kous -3- *Dat zakt in de haosen.* Dat zakt in de kousen. *Van uitstel komt afstel; daar komt niets van.* (Zie ook: *tijd* -1-) Cuyk (Bi) '40

kous -4- *Eerst de kous op het midden breien.* Eerst de kous tot op het midden breien. Wacht tot dat ik het werk onderbreken kan. (Men breit een naald tot op het midden omdat dan de steken er minder vlug afgaan.) Megen (Bi) '40

kous -5- *Kouse zo dun ès juineskel* Kousen zo dun als uieschillen. Spreekwoordelijke vergelijking. *Ragfijne kousen.* Maaskant (Sw) '86

kous -6- *Lang gelope hebbe op hopen en schoen.* Lang gelopen hebben op kousen en schoenen. Lang heel arm geweest zijn, zelfs geen goede beenbekleding gehad hebben. (*Hopen* = kousen.) (Zie ook: *arm* -6-) Schijndel (Bi) '40

kous (zie: *been* -15-) *Met twee benen in één broekspijp zitten.*

kous -7- *Niet veul op den haos hebben.* Niet veel op de kousen hebben. *Niet veel om het lijf hebben.* (Zie ook: *fluitjeshout.*) Cuyk (Bi) '40

kous (zie: *paling*) *Paolinge in de kousen hebben.*

kous -8- *Trek mar op mee oe zije kousen.* Trek maar op met je zijden kousen. Wees maar

niet zo veeleisend. (Zijden kousen werden door deftige mensen gedragen.) Variant: *Daar sta je dan met oe zijden kousen = je op grote zaken voorbereid hebben die niet doorgaan* (Boxtel '84). (Zie ook: *omstoten*.) Tilburg (D) '16
kous -9- *Wat hedde toch weer lang kousen aan. Wat heb je toch weer lange kousen aan. Wat ben je er toch weer lang mee bezig.* Variant: *Wat heb je toch weer lange mouwen.* (Alg. Brab. '87). (Zie ook: *alles* -9-.) Alg. Brab. '84
kovel (zie: *kat* -29-) *Kat en keuvel aan elkaar lullen.*

kraag *Erges z'ne kraog laote. Ergens zijn kraag laten. Er het leven bij inschieten.* (Zie ook: *aardappel* -7-.) Kempenland (B) '58
kraai -1- "*Klavot*", *sì de krêit, èn ze skeet in de applemöllek. "Klavot", zei de kraai, en ze scheidt in de appelmelk. Zeispreuk. Kaartterm. Bij het uitspelen van klaveren. (Appelmelk = appelmoes met karnemelk bereid, gebonden met bloem en gezoet met honing.) Gemert (GH) '85
kraai (zie: *ekster* -1-) *Al wè van eksters komt, dè huppelt gèèr.**

kraai -2- *Als ergens één kraai neerstrijkt, landt er sebiet een hele klocht. Als ergens één kraai neerstrijkt, landt er meteen een hele vlucht. Waar aas is, verzamelen zich de gieren.* (Zie ook: *mier*.) Tilburg (TT) '72

kraai (zie: *markt* -3-) *Daags nao de mert komen, net as Jan mee z'n eksters.*

kraai -3- *De kraaien zouden met hem wegvliegen. Iemand die er slordig uitziet. Variant: Zo slaorzig dè de krèije me' oew 'wegvlieje* (Oost-Brab. '90). (Zie ook: *alles* -3-.) Aarle-Rixtel '75

kraai -4- *Een kraai gevreten hebben. Een flater begaan; een verkeerde uitspraak gedaan hebben.* Tilburg (TT) '73

kraai -5- *Een vliegende kraai vangt iet, een zittende niet. Een vliegende kraai vangt iets, een zittende niets. Een vliegende kraai vangt altijd wat; wie erop uitgaat, krijgt allicht ergens iets; gedane moeite is nooit geheel vergeefs. Variant: ... licht wèl iejt* (Gemert '87). (Zie ook: *waaien*.) Alg. Brab. '87

kraai (zie: *ekster* -3-) *Er is 'n ekster uit z'n gat gevlogen.*

kraai (zie: *man* -19-) *Er zèn net zo veul goei maans as rooj gaans.*

kraai -6- *Ge kunt beter 'n kraai vatten as 'n kaauw. Men kan beter een kraai pakken dan een kou. Woordspeling. (Met kaauw is hier niet bedoeld de kauw, de kleinste van de inlandse kraaien, Coloeus monedula, maar een kou.)* Alg. Brab. '84

kraai (zie: *kerstnacht*) *Is 't groene in de kerst-*

nachte, dan is Pasen wit te verwachten.

kraai (zie: *schijten* -7-) *Schijte as een reiger.*

kraai (zie: *tijd* -12-) *Tegen dieën tijd schijt er nog wel een krei die nou nog gèn kont hé.*

kraai (zie: *zijn* -4-) *Ze is net als een kraai.*

kraai (zie: *mak*) *Zo hendig als een schaap.*

kraai (zie: *zwart*) *Zo zwart als een moor.*

kraaiappel (zie: *vlieg* -3-) *Zit er 'n vliegske in den kraaiappel, dan hebben we een korte winter, want dan vliegen we erdoor; zit er een wurmke in, dan hebben we een lange, want dan kruipen we erdoor.*

kraaien *Al kraaien voor er geschoten is. Roepen voor men geslagen is; commentaar geven voordat er iets gebeurd is. variant: Al krassen van te vurre, krèk als de kreije doewn vur d'r geschoten is* (Oost-Brab. '90). Eindhoven (Pa) '86

kraaien (zie: *haan* -6-) *Als de haan erover gekraaid heeft, is de mest weer goed.*

kraaien (zie: *hoop* -2-) *D'r stao nog 'nen hoop te krèje.*

kraaien (zie: *haan* -16-) *Kukelt d'n haon midden op d'n dag, kredde ree:gen mî stoo:ten èn slag.*

kraaien (zie: *haan* -19-) *Unne goeie haan kraait twee keer.*

kraakhout *Kraakhout is nog gin bréékhout.*

Kraakhout is nog geen breekhout. Niet alle verwachtingen komen uit. Kempenland '85

kraakijis (zie: *ijs*) *Boolijis, kraakijis, valde erin, dan worde wijs.*

kraam (zie: *dag* -3-) *'t Is alle daag geen kermis en zondags brulleft.*

kraam *Dä 's ze krömke. Dat is zijn kraampje.*

Dat komt in zijn kraampje van pas; dat is juist wat hij hebben moet. (Zie ook: smeer -2-, wind -11-.) Kempenland (B) '58

kraam (zie: *muis* -5-) *Er komt 'n muis in de kraam.*

kraam (zie: *boer* -64-) *Ge mot den boer nie in z'n kraom schijte veur ie uitgepakt hee.*

kraam (zie: *boerenkermis*) *Net ne boeren-kermis mee hier en daar 'n kraam.*

kraam (zie: *kar* -18-) *Ze heet de kar omgegooid.*

kraan *Nu is 't geen trimpen, maar nu geeft de kraan wel. Nu is het geen druppen, maar nu geeft de kraan wel. Het is geen sukkelen*

meer, het werk vlot. Alg. Brab. '87

krab *De krabben kruipen, 't zal regenen. De krabben kruipen, het zal regenen. Opmerking als men een dwerg of bultenaar zag lopen.*

Varianten: De padden kruipen (Oost-Brab. '87);

Es slekke èn padde gòn krüipen, zulle ze gaaw in de regen verzüipe (Maaskant '86). (Padden en slakken zijn regenvoorspellers; van de slak die

een huisje op de rug draagt naar de bultenaar is maar een kleine stap.) (Zie ook: *beerput*.)

Bergen op Zoom (S) 1892

krab

krab (zie: ziek -3-) Ziek zijn als een oliekrak.

krabben (zie: lelijk -1-) As lillik zeer dee, wè zou ze krassen.

krabben (zie: jeuk -1-) Daor geen jeuk is, daor krabde niet.

krabben Den diejen krabben ze nie bloot. Hem krabben ze niet bloot. Hij beschikt over heel wat geld; hij zal niet gauw in financiële moeilijkheden komen. Varianten: ipv bloot: schoon; "Ze krabben mèn nie bloot", zee Driek, "ik zit goed in de schèève!" (Schijven = geld.) (Zie ook: aarde -1-) Alg. Brab. '87

krabben Er met krabben en bijten komen. Met vallen en opstaan iets bereiken. Variant: Hard te kraassen hebben an (iets) = slechts met grote moeite iets kunnen bereiken (Kempensland '58). (Zie ook: dolderij.) Alg. Brab. '87

krabben (zie: kat -27-) Eén katje krabt hem niet.

krabben (zie: nagel -2-) Ge moet nagels hebben om oe kont te krassen.

krabben (zie: kietelen -3-) Goed weten of et kietelen of krabben is.

krabben (zie: schrijven) Het staat geschreven en gedrukt, men moet krabben waar het jeukt.

krabben (zie: kont -28-) Laat 'em toch z'n eigen kont krabben.

krabben (zie: hand -20-) Mee één hand aaien en mee de ander ouw bakkes kapot krabben.

krabben (zie: kont -35-) Z'n eige kont krabben.

krabben (zie: oor -12-) Zich achter de oren krabben.

krabben (zie: kont -40-) Zoo arm zijn dat men zijn eigen kont niet kan krassen.

Krabbengat (zie: Wouw) Mee Wouw op oewen rug komde nie ver.

kracht (zie: God -8-) God gif kracht nor kruis.

kracht Zoveul kracht hebbe als een strontvlieg mi ene vleugel. Zoveul kracht hebben als een strontvlieg met een vleugel. Spreekwoordelijke vergelijking. Niet sterk zijn. Variant: Zo sterk zèn ... (Oost-Brab. '90) Waalre (RC) '87

kraken (zie: noot -3-) Er gen goei nouten af kraaken.

kraken (zie: naad -2-) Vort doen dè oew naoi kraoke.

kral Daor ligde mi oew kralle. Daar lig je met je krallen. Daar lig je met je goed gedrag. Oost-Brab. (Sw) '86

kram (zie: houden) Houden als een kram in het slik.

kram In z'n kram schiejte. In zijn kram schieten. Boos en driftig worden. Varianten: In z'n frut schiejte; In z'nen haok schiejte; In z'n pin schiejte (Maarheeze '58). (Zie ook: driftig.) Kempensland (B) '58

kramer

kramen Als ze uitscheien mee kraomen, dan spannen ze mee de kender saomen. Als ze uitscheiden met kramen, spannen ze met de kinderen samen. Als er geen kinderen meer geboren worden, kiezen moeders vaak de partij van hun kinderen tegen de vader. Tilburg (Kn) '50

kramer De leste krammer de mars opgeven. De laatste kramer de rugzak aangeven. Als allerlaatste ergens vertrekken. Variant: De leste kramer de mars oplichten (Aarle-Rixtel '76). (Zie ook: klink -3-) Oost-Brab. '76

kramer Het krèmerke hebben. Pijn in de rug hebben. Het spit hebben. (Kramers gingen krom lopen door de last van de koopwaar die zij op hun rug droegen.) Oost-Brab. '71

kramer (zie: lui) Lui zijn als een krèmer.

kramer (zie: licht -4-) O, dā's goewd vur lui kramers, dan hoewve ze nie zwoor te kruie.

Kranen (zie: oud -6-) Zo oud als de weg naar de Peel.

krant 'ne Krant van 'n week oud lezen, da gift zachte ogen. Een krant van een week oud lezen geeft zachte ogen. Oud nieuws komt niet zo hard meer aan. (Zie ook: buil -1-) Tilburg (Si) '75

krant Die leest de krant en de handveger. Iemand die iets vertelt dat maar half geloofd wordt. Variant: ... en de sufferd (Oost-Brab. '90). (Zie ook: buil -1-) Oost-Brab. '91

krantenpapier (zie: wereld -4-) Daor is de wirreld nog mè planke dichtgetimmerd.

krassen (zie: gierig) Gierig dat het kramt.

kree Op krei boere. Op kree (?) boeren. Ternauwernood voldoende mest hebben voor de hele akker, en daarom meer mesten langs de randen, opdat het gewas daar goed zal groeien en men denkt dat het hele veld er

prima voor staat. (*Krei* = kree (?), nauwelijks voldoende.) Kempenland (B) '58

kreet (zie: *kind* -30-) *Van het kind zijn eerste kreet, vergeet de moeder alle leed.*

kreit (zie: *gesar*) *Uit klaore krêt.*

kreng (zie: *minnebroeder*) *Ze kommen ès minnebroeders, mèr ès ge ze hèt, zèn 't krauwshirre.*

krent *De krenten uit de koek halen. De waardevolste zaken eruit nemen; de prettige of winstgevende werkjes uitzoeken. Alg. Brab. '87*

krent (zie: *Beek*) *Hier en te Beek één.*

krent (zie: *wat eten* -3-) *Hopstruij met kermiskeerskes.*

krent (zie: *pruim* -2-) *Tussen pruimen en krinten zitten.*

krentenbol *Er vier hebben en 'ne krentebol. Er vier hebben en een krentenbol. Ze niet alle vijf hebben. Varianten: ipv krentenbol: krintemikske; ... en 'n krentebölleke en daarvan is nog gebeten; ... en een krentenbroodje (Oost-Brab. '78); Er maor een hebben en 'ne krintebol en daor is al van gebete; Nou kektie of attie d'r vier in en n'oliekoek 'et = hij heeft er maar vier van de vijf (Bergen op Zoom '71). Oost-Brab. '87*

krentenbrood *Het was net ne kwade krentemik. Het was net een slecht krentenbrood. Er waren weinig mensen. (Zie ook: man -10-) Someren Heide (HD) '87*

krentenbrood (zie: *jongen* -6-) *Oude jongens krentenbrood.*

krentenmik (zie: *koek* -3-) *Da's andere koek as krentemik.*

krenteteller (zie: *Heer OL* -23-) *OL Heer is gelukkig ginne krenteteller.*

krep 't *Is uit met kreppe braaien. Het is uit met krippen braden. Het goede leven is gedaan. (De krep of krip = uitgebeende varkensrib. Dit fijnere stuk van het varken werd vroeger vaak naar de pastoor gebracht of op feestdagen gebraden.) Tilburg (Si) '70*

krets (zie: *schurft* -1-) *De skùrreft èn de krèts zen een.*

kreuken *Gekreukt als 'n hennepreut. Gekreukt als een kippengat. Spreekwoordelijke vergelijking. Erg gekreukte kleren. Variant: ipv hennepreut: hond z'n gat (Borkel en Schaft '45). (Zie ook: paardenkont.) Eindhoven (ED) '84*

kreunen *Steune of ie enen bok moet lamme. Kreunen of hij een bok moet lammen. Humoristische opmerking tegen iemand die geweldig kreunt; wie kan een bok lammen? (Lammen = lammeren werpen.) Kempenland (B) '58*

kreupel *Zo kreupel als een paard. Spreekwoordelijke vergelijking. Variant: ... of ie vernageld is. (Bij een vernageld paard drukken enkele*

nagels op de hoefhuid en kunnen die verwonden, waardoor het paard gaat hinken.) (Zie ook: *krom* -2-, *vernageld*.) Oost-Brab. (S) 1892

kreupele *Bij de kreupelen leert men hinken, bij de vuilen leert men stinken. Wie met pek omgaat, wordt ermee besmet. Eigenaardigheden van mensen waarmee men omgaat, neemt men over. (Zie ook: *duivel* -17-.) Sint-Michielsgestel (L) '55*

krib (zie: *hooi* -6-) *As 't hoi 't perd naolupt, dan wil 't gegete zèn.*

krib (zie: *kont* -14-) *De kont tegen de krib zetten.*

kribbenbijter (zie: *vrouwenhand*) 'n *Vrouwenhand en unne perdetand moeten nooit stilston.*

kribbenbijter (zie: *hekkenspringer*) 'nne *Hekkespringer wegdoen en 'nne kribbebijter terugkrijgen.*

kribbenbijter (zie: *eten* -5-) *Eten als een kribbebijter.*

kribborstel (zie: *vrouw* -14-) *Een vrouw met een kribborstel.*

krijgen (zie: *haar* -2-) 't *Haor krijgen.*

krijgen (zie: *ergst*) 't *Op z'n ergst krijgen.*

krijgen (zie: *bakker* -6-) *Den bèkker krijgen.*

krijgen (zie: *zeik* -1-) *Den zeik nie kanne krijge.*

krijgen (zie: *kind* -20-) *Ge zoudt er een kiendje van krijgen!*

krijgen (zie: *hebben* -5-) *Hedde nie, dan kredde nie.*

krijgen (zie: *drinkgeld*) *Hij hee al drinkgäld.*

krijgen (zie: *dekken*) *Iemand gedekt krijgen.*

krijgen (zie: *kast* -2-) *Iemand op de kast krijge.*

krijgen (zie: *noot* -4-) *Van de neut krijgen.*

krijgen (zie: *kar* -17-) *Veul laaide op een kaar.*

krijgen (zie: *maken*) *Zo ge 't makt, zo hedde't.*

krijs (zie: *Matthias Sint* -2-) *Met Sinte Metijs worden de katten krijs.*

krik *Dor wier krik of mik in Blaël gezeet. Er werd krik noch mik in Bladel gezegd. 1. Men kon er elkaar goed velen. Variant: Ge hurde krikken of mikske 2. je hoorde totaal niets (Kempenland '58). (Voor 1. zie ook: *bescheten*; voor 2. zie ook: *pier* -1-.) Bladel (Roy) '70*

krikkel (zie: *paard* -12-) *Beter een oud paard kapot als een jong bedorven.*

krikken 'k *Schoot em dät-ie krikten of mikte. Ik schoot hem dat hij krikte noch mikte. 1. Ik schoot hem morsdood. Varianten: 't Krik of mikt nie 2. het mankeert nooit, 't is nooit mis (Oost-Brab. '40); 't Is krikken en mikken 3. alles doen om bv te winnen (Oost-Brab. '40). Kempenland (B) '58*

krikmik *Da is 'nen echte krikmik. Dat is een echte krikmik. Iemand die slecht loopt. Schijndel (Bi) '40*

kring

kring (zie: V) De V van ènd en zwaon brengt vriejs in de laon, mar 'ne kring um de maon betee:kent vriejs van de baon.

kring Een kring om de maan zal in water en wind vergaan, een kring om de zon brengt water in de ton. Weersvoorspelling. (De maan achter mist of dunne wolken vertoont een gekleurde ring.) Varianten: 'n Kring om de maan zal in wind vergaan (Borkel en Schaft '45); ... kent geen pardon (Kempenland '65); Ene rink um de zon, geeft ge pardon, ene rink um de mo'n brengt wend of regen o'n (Kempenland '58); ... regen in de laan, kring om de zon watter in de ton (Oost-Brab. '87); ... brengt ander weer aan, een kring om de zon geeft men geen pardon (Kempenland '51); Een kring um de maon, reegen van de baon; kring um de zon, wötter in de ton (Oost-Brab. '90). (Zie ook: beerput.) Alg. Brab. '54

kring (zie: mens -22-) Mensen van adel, die hebben 'n ringske in der gat.

croeg (zie: wijf -3-) "Wie z'n wijf liefheeft, laat ze thuis", zei Jan Zweep, en ie zaat alleen in de croeg.

croeg (zie: nacht -2-) 's Nachts in de croeg, gestaag op de mert, raakt vroeg of laat over de stert.

croeg (zie: hond -18-) De hond in 't hok, de vrouw in huis, de man in de croeg: een geregeld huishouden!

croeg Het kan oplopen in 'n klein kroegske. Het kan oplopen in een kroegje. Eindhoven (WvK) '88

croeg (zie: kerk -10-) In de kerk en in de croeg bende nooit te vroeg.

croezelbos (zie: afvliegen) Erop afvliegen als een haan op een croezelbos.

croezelstruik (zie: doorn -4-) Nie wete wëlke dorre van 'n croezelstruik oew gestoke hee.

krols (zie: Matthias Sint -2-) Met Sinte Metijs worden de katten krijs.

krom (zie: voor -2-) Achter 'n krom vóór geteult zen.

krom (zie: Jan van Bartele) Alles sal reg kom... behalve Jan van Bartele, die leeft nog en is krom.

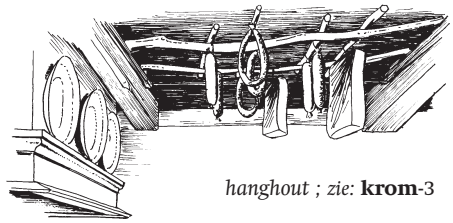
krom (zie: broek -10-) Een kromme broek aanhebben.

krom -1- Ge zoudt 't zo krom nie krège. Je zou het zo krom niet krijgen. Nog nooit zoiets meegemaakt hebben. Westerhoven (Re) '48

krom -2- Krom staon. Krom staan. 1. Krap bij kas zijn, gebrek aan geld hebben; 2. een paard, dat niet goed kan lopen als gevolg van een letsel aan de benen. (Voor 1. zie ook: heilige -4; voor 2. zie ook: kreupel.) Tilburg (TT) '70

krom (zie: vader -4-) Laat ons vaoder mèr kruie, die is toch krom.

krom (zie: arm -7-) Mi de krommen erm gaon.

hanghout ; zie: krom-3

krom (zie: haas -7-) Van krommenaas gebaren.

krom (zie: arm -9-) Ze gaat mee de kromme arm.

krom -3- Zo krom als 'n hankholt. Zo krom als een hanghout. Spreekwoordelijke vergelijking. Erg krom. Varianten: ipv hangholt: hankhout (Maaskant '86), hoepel (Alg. Brab. '87), wis (Sint-Michiëlgestel 1892), juk, ossejuk (Mierlo 1892), hangklippel (Eindhoven '65). (Een hankholt of hangklippel was een spijl waaraan de slacht aan de zolder tussen de balken werd opgehangen; in de streken waar tabak geteeld werd, reeg men de tabaksbladeren eraan om ze zo te drogen te hangen.) (Zie ook: feest -1-) Oeffelt (S) 1892

krombeen (zie: recht -1-) "Recht is recht", zei krombeen.

kromgat Et krompgat is er zeiker aan. Er zit zeker een horzel. Iemand die holt en spolt. (Een krompgat = paarden- of runderhorzel; spollen = wild en onbesuisd lopen, van dieren en mensen.) (Zie ook: koe -11-) Alg. Brab. '87

krommen (zie: haak) Haken krommen al vrueg. **kronkel** (zie: varkensstaart) Dat is meer dan 'n rechte varkensstaart.

kroon De kroon is zo van iemands kop gestoten, maar het duurt soms een heel leven eer hij er weer op staat. De kroon is vlug van iemands hoofd gestoten, maar het duurt soms een heel leven voordat hij er weer op staat. 1. Men wordt door kwaadspreken gauw beroofd van zijn goede naam; die heeft men niet gauw terug. Variant: Die rukt iedereen 't kroontje van zonne kop 2. dat is een roddelaarster (Eindhoven '84).

(Voor 1. zie ook: adem.) West-Brab. '84

kroon (zie: kruis -6-) Ge kroun, gen kreun.

kroon Voor twee kronen en 'n klomp. Voor twee kronen en een klomp. Voor een appel en een ei; voor heel weinig. (Zie ook: driepunder.) Oost-Brab. 1892

kroot As ge kroten it dan kakte bloed. Als je bieten eet, dan kak je bloed. Het is je eigen schuld. (Bieten kleuren urine en ontlasting rood.) (Zie ook: feit.) Tilburg (JM) '50

kroot Op de kroot afaan. Op de meid afaan. (Zie ook: blakke.) Oost-Brab. (Bi) '40

krop De krop omwenden lijk een duif. De krop

omkeren als een duif. Spreekwoordelijke vergelijking. Overgeven. (Men zegt dat een duif de krop omkeert als ze ander voer vindt dat haar beter aanstaat.) (Zie ook: *overgeven.*) Kempenland 1893

krop (zie: *kop -19-*) *Ge kekt ze wel op de kop, mar nie in de krop.*

kruchen (zie: *kortademig*) *Zo dèmpig as 'n spurriekoe.*

kruidmoes *Kormoes koud, drie dagen oud, spek erin vergeten, de duivel mag 't eten.* Kruidmoes koud, drie dagen oud, spek erin vergeten, de duivel mag het eten. Een oud rijmpje waarin een slechte kok of kookster wordt gehemeld. (*Kormoes = Kruidmoes = melksoep van jonge bladeren, hanenpoot, heers, kervel, scheutjes van zwarte bessen enz, zijnde ene verzameling van kruiden tot het bereiden van losmakende en bloedzuiverende voorjaarssoepen die in de Meierij gegeten werden. Recept uit 1892.*) Beek en Donk (Hee) '68

kruien (zie: *arm -8-*) *Van kreugen kredde lange erm en grote neusgaten.*

kruik *Slecht zijn kruiken bestellen. Slecht zijn kruiken nagaan. Zijn zaken niet goed behartigen.* (Zie ook: *hond -21-*.) Breda (Ho) 1836

kruim *Kröm koste.* Kruim kosten. 1. Veel moeite en inspanning vergen. Varianten: *ipv kruim: kleep (crêpe)* (Gemert '76), *struif* (Oost-Brab. '84); *Erges kröm achter zette 2. ergens veel kracht achter zetten.* (Voor 1. zie ook: *dolderij.*) Kempenland '58

kruimel *Kruimels is ook brood.* 1. De laatste restjes moeten ook op, veelal tegen kinderen; 2. zakenmensen die slechts kleine orders ontvangen. Varianten: *Brusselkes is ook brood* (Maaskant '86); *Brokkelen is ook brood* (Asten '86). (Zie ook: *mik -4-, water -14-*.) Alg. Brab. '87

kruimel (zie: *mik -3-*) *Och airm stuiversmikske; wè hedde toch weinig kruim.*

kruin (zie: *top -1-*) *'nne Hoge top scheren.*

kruin (zie: *hart -1-*) *'t Hart in 't kruintje van z'n kop hebben.*

kruin *Zo gaauw de kruin wordt geschoren, wordt de hebzucht geboren. Zo gauw de kruin wordt geschoren, wordt de hebzucht geboren.* Ironisch over het eerste teken van de waardigheid, dat een toekomstig priester krijgt. (*De geschoren kruin = de tonsuur.*) (Zie ook: *paap.*) Alg. Brab. '87

kruipen (zie: *kont -23-*) *Iemand in z'n kont kruipe.*

kruis -1- *Als je met je kruisje naar de markt gaat, kom je er met je eigen kruisje van terug.* 1. Je eigen leed en verdriet raak je aan niemand kwijt; 2. men wil het vaak niet merken.

(Voor 2. zie ook: *bedroefd.*) Eindhoven '84

kruis (zie: *veer -1-*) *Als pluymen sincken en visschen verdrincken; als meulensteenen swemmen, dan sullen de geusen ten Hemel klimmen.*

kruis -2- *As ge liegt dan krijgde een kruiske vur oewe kop.* Als je liegt dan krijg je een kruisje op het voorhoofd. Men probeert zo bij kinderen achter de waarheid te komen. Variant: *... een zwart kruiske ...* Alg. Brab. '87

kruis (zie: *boterham -2-*) *Boterham uit het vuistje kan volstaan met een kruisje.*

kruis (zie: *pastoor -9-*) *De pastoor zegent z'n eigen het eerst.*

kruis -3- *Die hè 't grotste kruis in z'n broek.* Hij heeft het grootste kruis in zijn broek. Hij heeft het goed. (Zie ook: *grond -3-*.) Kempenland '89

kruis -4- *e Krouske mitte klos, dā makt al de kekels los.* Het kruisje met de klos maakt alle kegels los. De kegel met het kruisje staat middenin, wordt die geraakt dan vallen alle kegels. (Zie ook: *paap.*) Eindhoven 1885

kruis (zie: *huis -5-*) *Elk huis heeft zijn kruis, de kleine hebben er van hout en de grote van goud.*

kruis -5- *Erg nauw in 't kruis zijn.* Erg nauw in het kruis zijn. Zeer consciëntieus, gewetensvol zijn. Woordspeling. (Hoewel het kruis van de broek wordt bedoeld, slaat de spreuk niet op het kledingstuk, maar op de mensen die het dragen.) Alg. Brab. '87

kruis -6- *Ge krou, gen kreun.* Geen kruis, geen kroon. Alleen door lijden komt men tot de hemelse glorie. Kempenland (B) '58

kruis (zie: *God -8-*) *God gif kracht nor kruis.*

kruis -7- *Het kruis uit zijn broek werken.* 1. Met hart en ziel werken. Variant: *ipv werken: beugelen.* (Beugelen is een balspel.) (Voor 1. zie ook: *gek -13-*.) Alg. Brab. '87

kruis (zie: *huis -10-*) *Huizen zijn kruisen, obligaties zijn temptaties, niemendal is 't ergst van al.*

kruis -8- *Ieder maakt een kruisje voor zijnen eigen kop. Ieder maakt een kruisje voor zijn eigen hoofd. Het hemd is nader dan de rok; men is geneigd zichzelf en zijn familie te bevoor- delen.* Variant: *... anders is 't duivelskermis.* (Zie ook: *baat.*) Alg. Brab. '85

kruis (zie: *jood -7-*) *Jood, smaas maak 'en krauws, anders komt de duivel in houws.*

kruis -9- *Kröske stèrreve ... as 't nie waar is.*

Kruisje sterven ... als het niet waar is. Bezweringsformule. Zweren bij het kruis, dat iets waar is. Varianten: *Kruiske sterven en honderd-*

duizend ijzeren boterhammen opeten... (Tilburg '70); *Als dat niet klopt, eet ik mijn pet op* (Tilburg '70). (Zie ook: *God -31-*.) Oost-Brab. '87

kruis

kruis (zie: afwachten) *Maar afwachten, als OL Heer aan het kruis.*

kruis -10- *Met het kruiske weglopen. Met het kruisje weglopen. De kerk uitlopen na het Ite, Missa est, als de zegen gegeven werd voordat de mis helemaal uit was. Variant: Bij 't kruiske schrieve komen = bij het evangelie in de mis komen. (Dan maakt de priester drie kruisjes met de rechterhand: één op het voorhoofd, één op de mond en één op de borst.) (Zie ook: kerk -4-) Alg. Brab. '80*

kruis (zie: Heer OL -13-) *OL Heer haolt d'een tot kruis en laot d'ander tot kruis.*

kruis (zie: stuiver -7-) *Ze kan op een stuiverke kakken.*

kruis (zie: bang) *Zo bang als een schelm.*

kruis (zie: Heer OL -35-) *Zo hangt OL Heer aan het kruis.*

kruis (zie: mager -3-) *Zo mager als OL Heer aan 't kruis.*

kruisbes (zie: pruimentijd) *Tot in de pruimentijd!*

kruisbessenstruik (zie: doorn -4-) *Nie wete wêlke dorre van 'n kroezelstruik oew gestoke hee.*

kruisdagen *Mee de krusdaogen gin bônne zeten, anders krèegen ze gin hart. Met de kruisdagen geen bonen zetten, anders krijgen ze geen hart. Boerenregel. (De kruisdagen zijn: drie dagen vóór Hemelvaart. Op deze dagen wordt gebeden voor de vruchten der aarde.) Reusel (WR) '76*

Kruisdijk van (zie: meester) *"Ge moet meesters niet leren", zei van Kruisdijk, en hij sneed een broek zonder zolder.*

kruisheer (zie: minnebroeder) *Ze kommen ès minnebroeders, mèr ès ge ze hèt, zèn 't krauwshirre.*

kruiskerk (zie: komen uit) *Uit de liste mis komen en van niks weten.*

kruisweg *De kruisweg bidden. Cafés bezoeken. (De kruisweg is een gebedsoefening die in de*

13de eeuw is ontstaan, vooral in de 18de eeuw verspreid is en eerst in het midden van de 19de eeuw in de Oost-Brabantse kerken kon worden gebeden, omdat daar toen pas staties zijn opgehangen. Die staties zijn afbeeldingen van de weg die Jezus liep naar Golgotha. Bij elk der veertien staties spreekt men een kort gebed.) (Zie ook: *omgang, schaaap* -7-) Oost-Brab. '80

kruisweg (zie: kijken -7-) *Kijken als een heiligenbeeldje dat van de kruisweg is gevallen.*

kruiwagen (zie: volk -1-) *"Daor 't volk is, is de nering", zee de mosselenboer, en hij reej mee z'nen kreugel de kerk in.*

kruiwagen (zie: sukkelen) *Ermeë sukkelen as mee 'n kreuge mee kikvorsen.*

kruiwagen *Es ge mi 'ne kreuger in z'n kont kruit, dan vraagt ie nog: "Waar kruide gè hin?" Als je met een kruiwagen in zijn kont kruit, dan vraagt hij nog: "Waar krui je naar toe?" 1. Als iemand iets vanzelfsprekends niet begrijpt; 2. erg onnozel is. Varianten: *Die moete ook alles mi de kreuge in z'n kont kruien* (Oirschot '84); *Ge mot 'r mè 'ne kreugen inkruie* 3. *je moet het hem met de paplepel ingeven* (Oost-Brab. '87); *Die laacht nog nie, al kruije z'em unne kreuger in z'n kont* 4. *hij lacht nooit* (Bergeijk '45). (Voor 1. en 2. zie ook: *bijdehand*; voor 4. zie ook: *stront* -9-) Beek en Donk '76*

kruiwagen (zie: wagen -3-) *Krakende wagens lopen 't langst; zij worden op tijd gesmeerd en niet zwaar beladen.*

kruiwagen (zie: man -25-) *n'n Man kan er niet zoveel met 't paard inbrengen, als 'n vrouw er met haren schoot uit kan dragen.*

kruiwagen (zie: piepen) *Piepen als een kreugel.*

kruiwagen (zie: ziel -8-) *Zijn ziel rijdt op een kruiwagen.*

kruiwagen (zie: gek -13-) *Zo gek zijn als een kreuger.*

kruk *'t Hee heel wa in veur ie me ze krökske deur de Peel is. Het duurt lang voor hij met zijn krukje door de Peel is. Iemand die niet kan opschieten met zijn werk. (Zie ook: *alles* -9-) Peelland '90*

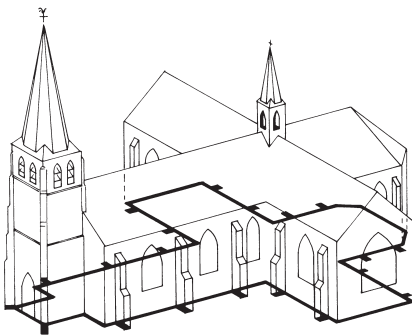
kruk *De krukken van Napoleon krijgen. Zevenenzeventig (77) jaar worden. Variant: Zevenenzeventig jaar worden, dat zijn twee krukken* (Roosendaal '66). Eindhoven '66

kruul (zie: varkensstaart) *Dat is meer dan 'n rechte varkensstaart.*

kruul *Krullen in 't haor, stront in de romme.*

Krullen in het haar, stront in de melk.

Vrouwen die veel aandacht aan hun uiterlijk besteden, houden te weinig tijd over voor

kruiskerk

het wezenlijke: de zorg voor de beesten. (Zie ook: *bezem -6-*) Oost-Brab. '87

krul (zie: *koffiedrinken*) *Stondebins koffiedrinken, daar krè-de krulhaar van.*

Krullartstraat (zie: *kerk -6-*) *De kerk moet door het kerkstraotje.*

krulstaart (zie: *Fanny*) *Ge bent 'ne schone fanny als ge hangoren had.*

krulstaart *Van veul vraoge kregde 'ne krulstart. Van veel vragen krijg je een krulstaart. Als men onophoudelijk blijft vragen. (Zie ook: beer -1-) Oost-Brab. (Sw) '90*

krupsies *Altijd allerlei krupsies hebben. Steeds allerlei kwalen hebben. (Krupsie = corruptie komt van Fr corruption = kleine kwaal, ziekelijke gril, treurige toestand van lichaam en geest.) Tilburg (We) '37*

kuieren (zie: *achterom*) *Aachterum kuieren.*

kuieren *Ze zullen met hem niet gaan kuieren. Ze zullen met hem geen loopje nemen; hij is ze te slim af. (Zie ook: hand -6-) Alg. Brab. '87*

kuiken *Alle kuikens worden geen kippen. Niet iedereen groeit uit tot wat men van hem verwacht. (Zie ook: ekster -1-) Tilburg (TT) '73*

kuiken *De kuikens hebben de falie om. De kuikens laten de vleugels hangen. (Ze lijken dan op een boerin, die de falie = de rouwsluier, draagt.) Oost-Brab. (Bi) '40*

kuiken (zie: *haan -12-*) *Een auwe haan en een jonge hen hebben gewisse kuikens.*

kuiken (zie: *ei -27-*) *Twaalf eieren en dertien kuikens.*

kuiken (zie: *dol*) *Zo dol ès 'n kuike.*

kuikens (zie: *hoeden*) *Iemand hoeden als een kloek haar kuikens.*

kuil (zie: *leed*) *'t Is 'n groot leed in 'n klein kuiltje.*

kuil *Er geen kuilen van in de grond krabben. 1. Zich er niet veel van aantrekken; 2. er niet veel moeite voor doen. (Voor 2. zie ook: bier -4-) Helmond (F) '30*

kuil (zie: *trubbel*) *Niks aon verbeurd, 'nen hoop trubbel in een klein kuiltje.*

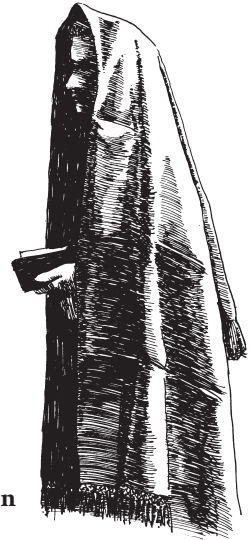
kuil *Over 't kuiltje geijpt zijn. Over het kuiltje gewipt zijn. Aan de beterhand zijn; aan levensgevaar ontsnapt zijn. (Met kuiltje wordt de grafkuil bedoeld. Bij het jippen of wippen denke men aan het knikkerspel waarbij knikers in een kuiltje geknipt worden.) West-Brab. (S) 1891*

kuil (zie: *geld -20-*) *Van mijn geld worden geen gaten in de grond gepist.*

kuilpad (zie: *kikvors -3-*) *Van kikvors kuilpad worden.*

kuip (zie: *tante*) *'n Vette tante in de kuip.*

kuip (zie: *zomer -3-*) *Die 's zomers gaat vissen en*

rouwfalie; zie: kuiken

's winters gaat vinken, zal het spek in de schouw niet stinken.

kuip (zie: *pekel -2-*) *Weten wat voor pekelen men in z'n kuip heeft.*

kuis *Niet te kuis en niet te guis. Niet te kuis en niet te geus. Het juiste midden gevonden hebben. (Guis = geus, erg fijn.) Gilze (VD) '78*

kuik (zie: *haring*) *De haring braden om de roge of kuik.*

kuik *De kuiten smeren. Een lange wandeling maken. Alg. Brab. '87*

kuik *Wa aafter de kôijte hebbe. Iets achter de kuiten hebben. Iets achter de hand hebben. (Zie ook: aarde -1-, aarde -2-) Gemert (GH) '74*

kul *Flauwe kul is ook kul, je hebt er alleen méér van nodig. Reactie op gewilde grappigheid. Variant: ... ge moet er alleen meer van hebben. Oost-Brab. '85*

kunnen (zie: *kan*) *Zet de kan maar neer en pak de leer.*

kunst (zie: *dood -5-*) *Dor de deud gehärrebärgd is, is et leve kunstig.*

kunst (zie: *boer -62-*) *Ge moet den boer de kunst niet afvragen.*

kunst *Liegen en benijen, des de kunst van 't vrijen. Liegen en afgunstig zijn, dat is de kunst van het vrijen. (Zie ook: minnebroeder.) Oost-Brab. (Bi) '40*

kunstje (zie: *aap -5-*) *Ge hoeft 'nen aawen aop nie te leren oew de-t-ie bakkese moet trekke.*

kunstje (zie: *aap -8-*) *Hoe meer kunstjes nen aop kent, hoe meer hij er dan moet doen.*

kurk

kurk *Iets onder de kurk hebben.* Alcoholische drank in huis hebben. Alg. Brab. '87

kus *Een kus zonder snor is een ei zonder zout.* Dat vonden vrouwen toen in de dertiger jaren hun mannen de snor, die uit de mode was geraakt, afschoren. Alg. Brab. '40

kussen (zie: slaan) *Hier slusse, daar kusse.*

kussen (zie: Kevelaer) *Iemand kussen, vlak veur Kevelaer.*

kussen (zie: mechaniek) *Kussen da mag gerust, maar van 't mekaniek motte afbliven.*

kussen (zie: Hubertus Sint) *St Huiibert kussen.*

kussen (zie: geloof -4-) *Twee geloven op één kussen, daar slopt den duvel tussen.*

kussen (zie: blussen) *Valt er niks te blussen, valt er niks te kussen.*

kust (zie: komen van -1-) *Van de kusten van Chaam komen.*

kuur (zie: gek -4-) *Ge kunt de gekke nie kenne as an d'r kure.*

kuuske (zie: varken -20-) *Ik maag er nog wel zijn hè, want de kuuskes zijn er ook.*

kwaad (zie: arbeid) *"Arbeid is zaligheid", zegt de begijn, "maar langs de kantjes gegaan is ook geen kwaad gedaan."*

kwaad (zie: zon -4-) *Als men kwaad is, moet men de zon er niet over naar bed laten gaan.*

kwaad (zie: bezem -2-) *As ge kwaad bent, moette mar over d'n bezzem pissen.*

kwaad -1- *De kojigheid moet eruit.* Het kwaad moet eruit. Bij een jongeman met zijn gezicht vol jeugdpuistjes; in het algemeen: als men last heeft van zweren. Oost-Brab. '87

kwaad (zie: gebod) *Houd wa ge het en vat wa ge krije kunt; da's 't elfde gebod.*

kwaad (zie: zaad -4-) *Ieder zen zaad, een spelleke voor kwaad.*

kwaad -2- *Kwaad en dik beteren vanzelf.* (Zie ook: stop -1-) Deurne (VaH) '89

kwaad (zie: mensenwerk) *Kwaad worre is mensenwerk, kwaad blieven is duuvelswerk.*

kwaad (zie: God -28-) *Van God geen kwaad weten.*

kwaad -3- *Zo kaod ès 'n kalkoen.* Zo kwaad als een kalkoen. Spreekwoordelijke vergelijking. Zeer kwaad zijn. (Als een kalkoen kwaad is, worden diens kam en grote lellen vuurrood.) Varianten: ... *as 'ne kalkoensen haon* (Tongelre '45); ... *as 't achterste end van den duvel* (Tilburg '64); ... *als een riek* (Kempenland '84); *ipv kwaad: boos, vals; ipv riek: futsel* (Kempenland '58). (Futsal = venijnige slecht genezende, uitslag (roven), onder de neus.) (Zie ook: been -13-) Oost-Brab. '87

kwaad (zie: vals) *Zo vals ès 'n hekke.*

kwaad (zie: Heer OL -37-) *Zò gaauw as ge kwoad genog gedoan hed, lot OL Heer oe trouwen.*

kwaal (zie: krupsies) *Altijd allerlei krupsies hebben.*

kwaal *De kwaal hebben.* De vallende ziekte hebben. Gastel (We) '37

kwade (zie: goede -3-) *'n Goeie zèn om op 'ne kwaai toe te geven.*

kwade *'t Zijn gin kwaai die naor goei aauw aarden.* Het zijn geen slechten die naar goede ouden aarden. Het zijn geen slechte kinderen, die lijken op goede ouders. Varianten: ... *die naar ouw aarden* (Oost-Brab. '86); ... *die naar goei aarden* (Oost-Brab. '86). (Zie ook: haar -10-) Oost-Brab. '91

kwade (zie: goede -5-) *Beter een goei betaalde dan een kwaje veur niks.*

kwade (zie: goede -8-) *De goei moeten et mi de kooi besnieten.*

kwade *Ge het kaoi en verrekte kaoi, die met krulles in der nek, da zèn verrekte kaoi.* Je hebt slechte en verrekte slechte, die met krulles in hun nek, dat zijn verrekte slechte. Ironische ideeën van de man over de vrouw. Varianten:

Ge het twee sorte vrouwe: kaoi en heel kaoi (Oost-Brab. '84); *ipv heel: verrekte; D'r is mar een kwaai wijfen ieder meent dat ie ze hé; Der is mar een kwaai mar ieder meent dat ie de beste hee* (Oost-Brab. '90). (Zie ook: goede -6-) Tilburg (TT) '65

kwade (zie: koop) *Het kan de kwaje kôöp nie maoken.*

kwade (zie: ieder) *Ieder 't zijne, mèr de duvel niks.*

kwade (zie: hand -26-) *Van de kaoi haand gerakt.*

kwakske (zie: vat -3-) *Het schiet hem geen zeven vat.*

kwelijk (zie: kant -1-) *Aan de kant van Koole zijn.*

kwansel *Op 't kwansel gaan.* Op de dag dat het paar aangetekend was, werden bloedverwanten en vrienden van bruid en bruidegom onthaald. (In Sint-Oedenrode bestond dat onthaal alleen in het aanbieden van koffie en mastellen.) (Zie ook: boom -4-) Best (S) 1892

kwart (zie: hoe laat) *Kwart over den bult, het hi krek gespuid.*

kwartel (zie: gek -11-) *Zo gek als een kwartel.*

kwartel *Zoveel as de kwartel slaat, zoveel is den boekent waard.* Zoveel als de kwartel slaat, zoveel is de boekweit waard. Boerenwijsheid. Varianten: *Zo dikwijls een kwartel achter elkaar slaat, zoveel vat schiet in dat jaar de rogge = zoveel vat brengt de rogge in dat jaar per vun op* (Kempenland '58) (één vun = 100 garven, één vat = 100 kannen of liter of 1 hectoliter); *Zo dik er de kwartel roept, is 't 'n vat per vèen* (Kempenland '84); *Zo dikwijls als de kwakkel (kwartel) laat,*

zoveel guldens is de boekent waard (Alg. Brab. '20). West-Brab. '40

kwartier 'n Raw ketier. Een ruw kwartier. Een huishouden van Jan Steen. Variant: 't Is daor 'n raw petazzi. (Petazzi = dikke soep, stampot, Fr potage.) (Zie ook: alles -3-) Oost-Brab. '87

kwartier Het is er het laatste kwartier. Het geld of het wachtgeld is bijna op. (Aan de maanstand ontleend.) Tilburg (TT) '70

kwartje (zie: gulden) 'n Hoogdurpse gulden is mar twee kwartjes werd.

kwartje -1- 'n Kwartje verloren hebben. Een gat in de kous hebben aan de hiel. (Zie ook: aardappel -5-) Oost-Brab. (Bi) '40

kwartje (zie: dubbeltje -1-) 't Dubbeltje is gevallen.

kwartje -2- Aan z'n leste kwartje zijn. Aan zijn laatste kwartje zijn. Iemand die vijfenzeventig jaar is geworden. Woensel (Eindhoven) '90

kwartje (zie: bult -2-) As 't veur niks is, de bulten erop.

kwartje (zie: dubbeltje -2-) As ge veur 'n dubbeltje in de wieg bent geleed, krijgde geen kwartje bij mekaar.

kwartje (zie: goud) Val da ge goud wordt, dan ben de het oprapen werd.

kwartje (zie: dubbeltje -7-) Van 'n dubbeltje 'n kwartje geworden zijn.

kwartje -3- Van 'n kwartje 'n gulden maken. Van een kwartje een gulden maken. Erg handig zijn. (Zie ook: min.) Eindhoven (ED) '84

kwartje -4- Veur 'n kwartje maken en veur unne gulde bederve. Voor een kwartje maken en voor een gulden bederven. Twee linkse handen hebben. (Zie ook: pastoor -18-, pikkelstoel, schoenmaker -2-, wever -5-, zak -6-) Eindhoven '84

kwartje (zie: vrouwentranen) Vrouwentranen... een kwartje de emmer.

kweek (zie: zeug) 'n Zog mee bagge is 'n beter vervuui as een hoop jong.

kweekgras Pène make muug lène, magere koei en wèinig int schuttelke. Paan maakt je moe in de lendenen, geeft magere koeien en weinig in het bordje. (Pène = paan, kweekgras, Triticum repens, dat lange wortelstokken heeft, waardoor het een zeer lastig te verwijderen onkruid is; het is niet voedzaam voor de vee-stapel.) Variant: ... dun rumken en magere koei en boeren zelden goei (Gemonde '86); Veul pène, dun lène, wèinig rumkes; Pène make muujg lène, de koisten bocht diej ge hebbe kunt (Oost-Brab. '90). Oost-Brab. '84

kweeper (zie: wrang) Zo wrang as 'n kweeper.

kweken Staan te kwèken. Staan te schreeuwen. In het krijt staan, schuld hebben. (Zie ook: boek -4-) Tilburg (TT)

kwel (zie: snot) Snot en blauwsel kwèken.

kweps Kweps en keps zijn. Niets meer bezitten. (Keps = doodarm; kweps = leeg.) (Zie ook: arm -6-) Oost-Brab. (Cu) 1893

kwezel Bij de kwezels moete gin rozenkraansen kopen, want die bidden zelf te gère. Bij de kwezels moet je geen rozenkransen kopen, want die bidden zelf te graag. Zaken die iemand zelf gebruikt, moet je niet proberen in je bezit te krijgen. Varianten: Ge mot bè geen kwezels komme um paternosters te kopen, die moeten ze zelf hebben (Oost-Brab. '40); Ge moet bij geen bidders om paoternosters komen, want die hebben ze zelf nodig (Boxtel '75); Een kwezel om haar paternoster vragen = iemand iets vragen dat hij niet kan missen (Berkel-Enschot '80).

(Paternoster = rozenkrans = bidsnoer voor rooms-katholieken.) (Zie ook: duivel -12-, nodig hebben, scheergaren, vogel -1-) Tilburg (JM) '50

kwezel Däz 'n kwezel op d'n trei, kömt er eene, dan geesse mei. Dat is een kwezel op de trede, komt er een man dan gaat ze mee. Dat is een kwezelachtige meisje, dat toch wel trouwen wil als "de ware Jozef" komt. Variant: 't Was 'n urste spöriekwezel (Kempenland '58); 't Is 'n spurriekwezel (Tilburg '71). Kempenland (B) '58

kwezel (zie: eenvoudig) Eenvoudig als een kwezel.

kwezel (zie: ezel -2-) Ezels, kwezels en notebomen moeten mee slaag worden goedgeemaakt.

kwezel (zie: mens -24-) Voor fijne mensen en motregen moette oppassen.

kwezelbiecht (zie: kerkwerk) 't Is geen kerkwerk.

kwijt Kwijt of eens zo wijd. Bij een weddenschap òf je bent alles kwijt, òf je krijgt het dubbele. Hoogeloon (Be) '54

kwijt worden (zie: hand -21-) Niks uit de haand kwijt kunne worre.

kwik (zie: als -4-) As de as breekt, valt de kar.

kwik Op 'n kwik leupe. Met een knik lopen. Mank gaan. (Zie ook: schepersschop, slim -2-) Kempenland (B) '58

kwikstaart (zie: vogel -13-) Weke vogeltjes hebben weke bekjes, daarom heten ze kwikstertjes.

1

laag (zie: kont -3-) 't Köntje laag hebben hangen.

laag (zie: balk -3-) Zijn balken laag hebben hangen.

laan (zie: V) De V van ènd en zwaon brengt vriejs in de laon, mar 'ne kring um de maon betee:kent vriejs van de baon.

laan (zie: pad -6-) Padden op de baon, reegen in de laon.

laars Hij zal de laarzen wel aanhebben als ie komt. Hij zal de laarzen wel aanhebben als hij komt. Als de geboorte van een kind al enige tijd verwacht wordt. Variant: *Hij zal de schoenen wel aanhebben* (Oost-Brab. '70). (Zie ook: aftellen.) Helmond (F) '30

laars Zich niet in z'n laarzen laten zeiken. Zich niet in zijn laarzen laten plassen. Zich geen knollen voor citroenen laten verkopen; zich niet laten bedotten. (Zie ook: hand -6-) Kempenland (S) 1892

laat (zie: hebben -2-) Als hadden komt, is hebben te laat.

laat (zie: haver -4-) Late haver komt ook op.

laat Liever de loo't a's de doo'd. Liever de laat dan de daad. Soms is het beter iets na te laten dan het te doen. Kempenland (B) '58

laat (zie: profijt) Vruug op is geen profijt, 't gift vruug honger en vruug schijt.

laatst Lest heugt best. Het laatste heugt het beste. Wat kort geleden gebeurd is, wordt het best onthouden. Variant: *Lest gedenkt best* (Kempenland '86). Oost-Brab. '87

laatste (zie: man -12-) De koïste man hêt alted de koïste wan, en hêt ie den beste, dan is ie nog de leste.

laatste De leste duu de lamp uit. De laatste doet de lamp uit. Ietwat bittere opmerking

over de leegloop van de kloosters in de jaren zeventig. (Zie ook: koe -23-) Alg. Brab. '92

laatste (zie: kwartier) Het is er het laatste kwartier.

laatste Hij hee z'n leste geschete. Hij heeft zijn laatste gescheten. Hij is gestorven. Variant: *Doodstrontje* (Oosterhout '87). (Zie ook: Beemd.) Alg. Brab. '87

laatste (zie: hemd -7-) Oe leste hemd anhebbe.

labberenten In labberänte valle. In een doolhof terechtkomen. In een netelige toestand raken. Variant: *ipv vallen: liggen*. Kempenland (B) '58

labboon (zie: tuinboon) De flodderbone komme uit.

lachen (zie: bruid -1-) "t Is nog ver van lachen", zei de bruid, en ze schreuwde.

lachen -1- 't Gaoter lachend in, mèr 't kumter schreuwend uit. Het gaat er lachend in, maar het komt er huilend uit. Opmerking bij een zware bevalling. Variant: 't Gaot er te pèrd in, mar 't kumt er te voet oit (Helmond '87). (Zie ook: aftellen.) Alg. Brab. '87

lachen -2- 't Is geen laacheswerk. Het is niet om te lachen. Varianten: *Daar godde nie mi lache* (Eindhoven '84); *De lach wel kunnen houden*. Alg. Brab. '87

lachen (zie: kietelen -1-) As ge oe eige nie kietelt, lachte nooit.

lachen -3- Ge kunt er beter om lachen dan om schreuwen. Je kunt er beter om lachen dan om huilen. Je moet de zaak maar van de vrolijke kant bekijken. Alg. Brab. '87

lachen -4- Lachen as unnen hond dè mosterd hee gevrète. Lachen als een hond die mosterd heeft gegeten. Spreekwoordelijke vergelijking.

Lachen als een boer die kiespijn heeft. Variant: *Lachen as 'nen ezal die taandpènt hee* (Tilburg '16). (Zie ook: mosterd.) Oost-Brab. '78

lachen (zie: scheet -9-) Lachen um 'n scheet.

ladder (zie: kaan) Gèn koikes wille ète, vur 't vèrke aon de leer hangt.

ladder (zie: pond) Ze weegt negenennegentig pond met de leer.

ladderie Op de ladderie gewist zijn. Op de ladderie geweest zijn. Aan de zwier geweest zijn. (Zie ook: bot -3-) Bergen op Zoom (Dr) '73

lade Genoeg in de lade hebben. Op korte termijn verschillende vervelende zaken meemaken. Waalre (Maa) '79

de flodderbone komme uit;
zie: **labboon**

laden

laden -1- 't Ergens nie op gelaaje hebbe. Het ergens niet op geladen hebben. Het ergens niet op begrepen hebben. Oost-Brab. (Bi) '40
laden -2- 't Is daor niks a's laoiën en losse. Het is daar niets dan laden en lossen. 1. Er worden daar met korte tussenpozen kindertjes geboren; 2. vlak na het eten naar het toilet gaan. (Voor 1. zie ook: bui -2-; voor 2. zie ook: hen -11-) Alg. Brab. '87

laden -3- Goewd gelaojen is half gevaoren. Goed geladen is half gereden. Een goed begin is het halve werk. Varianten: Goe gebonden is half gevarre (Asten '87); ipv gevaoren: gereden (Oost-Brab. '90); Goed inspannen is half gereden (Oost-Brab. '76). (Zie ook: inleggen.) Oost-Brab. '87

laden (zie: spoor -3-) Goewd gelaojen en op breed spoor.

laden (zie: kar -17-) Veul laaide op een kaar.

laden -4- Wat geladen is, is ook gedragen. Wat opgedragen is, wordt ook uitgevoerd. Aarle-Rixtel (VB) '76

lafaard Beter een levende lafaard dan een dooie held. Beter een levende lafaard dan een dode held. Beter blô Jan dan dô Jan; beter te voorzichtig dan zich aan gevaar blootstellen. (Zie ook: water -8-) Westerhoven (Ma) '86

lagaert (zie: gard) Van de lagaert krijge.

laken (zie: broek -2-) 'n Broek van 'tzelfde laoke.
laken D'r is geen ên zo schonne lake of ge vindt 'r wel es 'n vlooi in. Geen enkel laken is zo schoon of je vindt er wel eens een vlo in. Een kleine ongerechtigheid kan iedereen overkomen. Opwetten (VDa) '48

laken (zie: been -8-) De benen nie verder uitsteken as oe dekens lang zijn.

laken Van 't laoke gehad hebbe. Van het laken gehad hebben. Een flink pak slaag gekregen hebben. (Zie ook: broek -14-) Kempenland (B) '58

lakenwas Op de lakenwas gaan. 1. Gaan eten bij iemand die hersteld is van een ziekte. Variant: De lakenwas vieren 2. trakteren na herstel van een ziekte. (In Noord-Brabant vermoedelijk alleen in gebruik bij clerici.) Oost-Brab. '73

lam 't Lam schet net as 't schaap. Het lam schijf hetzelfde als het schaap. De appel valt niet ver van de boom. (Zie ook: ekster -1-) Eersel '69

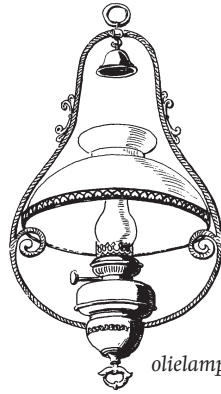
lam (zie: weer -6-) 't Weer is goed, mar 't gemke deugt niet.

lam (zie: ooi) Een jonge ooi en een oude ram, geeft ieder jaar een lam.

lam (zie: Bavo Sint) Mi bomis de ram, mi St Peter (22 februari) 'n lam.

lam (zie: mop) Mop is lam.

lam (zie: zacht) Zacht als een lammetje.

olielamp; zie: **lamp**

Lambooy (zie: hoe zwaar) Kees en 'n kluntje, lek as Lambooy.

lammen (zie: zuchten) Dan steetie te zuchten: heetie gelamd of moeties nog lammen.

lammen (zie: hei -2-) Niet in de hei gaan lammen.

lammen (zie: kreunen) Steune of ie enen bok moet lamme.

Lammerden (zie: Kobus) Kobus gezien hebben.

lamp (zie: alles -5-) Alles is maar een weet, behalve vlooiën vangen, dat is een gauwigheid.

lamp De lamp brandt alsof de spinster de bruid is. Er is meer licht dan normaal. (De spinster verdiende niet veel, kon niet veel besteden, daarom brandde de lamp gewoonlijk laag.) (Zie ook: wever -3-) Gilze (A) '48

lamp (zie: laatste) De leste duu de lamp uit.

lamp (zie: olie -2-) Dor is gin olie mer in de lamp.

lamp Het is huilen met de lamp uit. Het is een droevige situatie. Variant: Huilen met de pet op. Alg. Brab. '87

lamp (zie: donker -1-) In den donkere net zo goed zien als zonder licht.

lamp (zie: Gertrudis Sint) Sinte Geertruydt blaast de kaars uit.

lampenglas Die is rechtsomkeer door 'n lampenglas. Die is rechtsomkeert door een lampenglas. Een mager mens. Varianten: Ge kunt ze deur 'n lampenglas haole (Etten '87); Hij is zo mager dat ie deur 'n lampenglas kan (Valkenswaard '87). (Zie ook: broek -9-) Oost-Brab. '87

lampenolie (zie: olie -1-) Da's anderen ollie dan zeik in de lamp.

lampetkan (zie: zuipen -2-) Zuipen als een lampetkan.

land (zie: sant) 'n Sant is niet geëerd in eigen land.

land (zie: os -1-) 't Lèkt wel of den os over 't land gezèkt hi.

land (zie: hand -1-) Beter 'n volle haand dan 'n vol laand.

land -1- *Bidden en het laand mesten, da doede niet gauw teveul.* Bidden en het land bemesten, dat doe je niet gauw te veel. Veel bidden en veel mesten werpt goede vruchten af. Variant: *Bidden en groun (weide) missen doet men mēsten* (nooit genoeg). Oost-Brab. '77

land (zie: *hand* -5-) *De rechte hand, die houdt het land.*

land -2- *Geen land over den dijk kunnen kopen.* Geen land over de dijk kunnen kopen. Arm zijn. (*Land over de dijk* = land over de Maas in de polder, vruchtbare kleigrond.) (Zie ook: *arm* -6-.) Tilburg (TT) '72

land (zie: *hand* -11-) *Gin handvol, mar 'n landvol.*

land -3- *Het is een slecht land, waar het niemand goed gaat.* Bij het zien van iemand, die het goed gaat. Variant: *ipv slecht: kaoi* (Best '90). (Zie ook: *grond* -3-.) Alg. Brab. '87

land -4- *Hij hee heel wā land gewonnen voor thuis.* Hij heeft heel wat land gewonnen voor thuis. Spottend van een nietsnut. (Zie ook: *bakpan*.) Bokhoven (MGT) '54

land (zie: *horen zeggen*) *Horen zeggen liegt scherp.*

land (zie: *Kaatsheuvel* -4-) *Ketsheuvel en Loon op Zand, ze schooien den honger en stoken den brand.*

land -5- *Komt van het land de veldmuis, draagt dan maar turf en hout in huis.* Weersvoorspelling; boerenwijsheid. (Als de veldmuizen de huizen binnenkomen, wordt het koud.) (Zie ook: *Allerheiligen* -5-.) Oost-Brab. '40

land -6- *Land en zand aflopen. Stad en land aflopen.* (Zie ook: *kap*.) Bergeijk (S) 1892

land -7- *Land en zand hebben.* Bebouwd en onbebouwd land hebben. (Zie ook: *aarde* -1-.) Nederwetten 1892

land (zie: *Nederland*) *Neerlant eēl lant, Hollant bol lant, Zeelant geen lant, ick hou mij aen den Heijkant.*

land (zie: *Heer* OL -15-) *OL Heer heeft wat te houden te water en te land.*

land (zie: *Petrus Stoel Sint* -3-) *Op St Petrus Stoel komt d'n oiver in 't gewoel; op St Petrus Banden gaat hij weer naar vreemde landen.*

land (zie: *boer* -76-) *Schijt den boer op z'n gezicht en 't is altijd te veul, schijt op z'n land en 't is nooit genoeg.*

land (zie: *Velp*) *Velp dat is 'n arm land, 's winters in 't water, 's zomers in 't zand.*

landen *Me iemeze nie kunne lande.* Met iemand niet kunnen landen. Met iemand niet overweg kunnen. (Zie ook: *accorderen*.) Kempenland (B) '58

landman (zie: *februari* -8-) *In februari sneeuw en regen, betekent goddelijke zegen.*

landman (zie: *Goede Vrijdag*) *Me Goeie Vredege is 't aalte goeie wend.*

landmeter "*Daar of daaromtrent*", *zei de landmeter.* Zeispreuk. Men weet iets niet precies aan te duiden. (Zie ook: *nummer*.) Oost-Brab. '80

lang -1- "*'t Is zo lang es 't breed is*", *zin Fons, en ie stond vur 'n vierkant.* "Het is zo lang als het breed is", *zei Fons, en hij stond voor een vierkant.* Zeispreuk. Het komt op hetzelfde neer. (Zie ook: *heg* -7-.) Alg. Brab. '87

lang (zie: *kort* -1-) *'t Kort me 't lang hebbe.*

lang -2- *Achter de lange liggen.* Op het kerkhof liggen. (Men denke hierbij aan een kerkhof rondom de kerk; *Lange* = de toren.) Variant: *ipv lange: spitse* (Helmond '87). (Zie ook: *Beemd*.) Alg. Brab. '46

lang (zie: *been* -6-) *Dat zal lange benen hebben.*

lang (zie: *darm*) *Die hee 'ne langen derm.*

lang (zie: *evangelie* -2-) *Ene van het lange evangelie.*

lang (zie: *kort* -2-) *Het is altijd te kort of te lang.*

lang (zie: *werk* -7-) *Lang werk spint goewd.*

lang -3- *Lank en smaal lāk Aalst.* Lang en smal zoals Aalst. Spreekwoordelijke vergelijking. Toegepast op voorwerpen die gelijke gesteldheid hebben. (Zie ook: *kort* -3-.) Oost-Brab. '80

lang (zie: *draad* -7-) *Van de langen droo'd zen.*

lang (zie: *winter* -5-) *Vroege winters duren lang.*

lang -4- *Zo lang als een boom.* Spreekwoordelijke vergelijking. Varianten: *ipv boom: bonestaak* (Dongen 1892), *pier, schelfhout, spriet.* (*Slet, sliet* = polsdikke lat met een lengte van twee meter die oa op de balken van de hooizolder gelegd werden om de oogst daarop te bewaren, Raamsdonk 1892). Oost-Brab. (S) 1892

lang -5- *Zo lang als een hen koren slikt.* Zo lang als een kip koren slikt. Spreekwoordelijke vergelijking. Zeer kort. (Zie ook: *hennenbroedsel*.) Nederwetten (S) 1892

langst (zie: *leven* -9-) *Wie 't langst leeft, heeft alles, ook alle kwaje broeken.*

Langstraat *Dat is Langstraats.* Daar deugt niet veel van. (In de Langstraat woonden veel ventende kooplieden die oa schoenen verkochten van slechte kwaliteit.) West-Brab. '80

langzaam (zie: *gauw*) *Gauw is dood en langzaam leeft nog.*

langzaam komen *'t Komt zo langzaam as bè den os de romme.* Het komt zo langzaam als de melk bij de os. 1. Men is zeer traag van begrip; 2. het komt helemaal niet; 3. het is onmogelijk. Variant: *ipv os: stier.* (Voor 1. zie ook: *bijdehand*; voor 3. zie ook: *beerton*; voor het beeld zie ook: *melk* -1-.) Oost-Brab. '87

lantaarn *Een Bakelse lantaarn.* 1. Het hemd over de broek. (De inwoners van Bakel hadden de reputatie in alles 2. dom en 3. onhandig te zijn.) Variant: *Hij steekt de vlag uit* (Ommel '87).

lantaarn

(Voor 1. zie ook: *melk* -5-, *Witte Donderdag*; voor 2. zie ook: *bijdehand*; voor 3. zie ook: *gat* -15-) Oost-Brab. '80

lantaarn *Er van de lantère vandoor gaan.* Er van de lantaarn vandoor gaan. Er in vliegende galop, schielijk, verslagen vandoor gaan. (*Van de lantère* = waarschijnlijk een verbastering van *Fr ventre à terre* = buik tegen de grond; dit heeft betrekking op een galopperend paard dat zich zo naar voren strekt dat de buik bijna de grond raakt.) (Zie ook: *drieklets*.) Alg. Brab. '87

lap (zie: *gezicht* -2-) 'n *Gezicht van aauw lappe.*

lap -1- 'n *Lap op de scholk hebben.* Een lap op de schort hebben. Gaan trouwen terwijl men een kind verwacht of heeft. (Zie ook: *aanbranden*.) Eindhoven (ED) '84

lap -2- *Beter 'n lap as 'n gat.* Beter een lap dan een gat. Beter verstellde kleding dan kapotte. (Zie ook: *broek* -7-) Alg. Brab. '87

lap -3- *De lap neven het gat zetten.* De lap naast het gat zetten. Ondoelmatig handelen.

Variant: "*De lap neven 't gat zetten*", *zei de schoonmaakster voor halve dagen* (Beek en Donk '68).

(Zie ook: *zeven*.) Oost-Brab. '87

lap (zie: *goed* -4-) *Hedde goed gegeten, dan kunde todden schijten.*

lap -4- *Lap en leur ge binnendeur.* Marskramers en leurders gaan binnendoor. Marskramers en leurders houden niet de hoofdbaan, maar gaan langs binnenwegen en paden. Kempenland '58

lap -5- *Op de lappe gon.* Op de lappen gaan. 1. Op de wandel gaan, er opuit trekken.

Variant: *Wer op de lappen zen* 2. hersteld zijn (Kempenland '58). (Voor 1. zie ook: *drieklets*; voor 2. zie ook: *mangelpee*, *rij*, *verkoevereren*, *weeropper*, *weg* -9-, *wiggel*.) Alg. Brab. '87

lap (zie: *zoom*) *Op zeumen na en 'n klein lepke.*

lap (zie: *oor* -11-) *Oren hebben als een ezél.*

lap -6- *Veel lappen op de broek hebben.* 1. Een weduwnaar met een groot aantal kinderen. Varianten: *Veul lappen op de mouw hebben* (Oost-Brab. 1892); *Vuil te vuil lappen op z'n broek (vesjen) hebbe* (Kempenland '58); *ipv veel: twee, drie; 'n Lap op de boks hebben* 2. iets uitgehaald hebben dat niet door de beugel kan. (Vooral door weduwnaars) (Son '84); *Het is 'n lilluk lapke op zonne sent* (Oost-Brab. 1892) (*Sent, sentje* = kielkje, vestje met mouwen); *Ze heeft een lap op de mouw* 3. ze heeft een onecht kind (Breda 1892). (Voor 2. zie ook: *brief*; voor 3. zie ook: *aanbranden*.) Alg. Brab. '87

lap -7- *Z'n lapke afgeweve hebbe.* Zijn lapje afgeweven hebben. 1. Gestorven zijn. Variant: *Aan z'n laatste lapje zijn* 2. het niet lang meer

maken. (Voor 1. zie ook: *Beemd*; voor 2. zie ook: *aardappel* -7-) Oost-Brab. '87

lappen (zie: *broek* -5-) *As 't er de broek mar nie bè lapt.*

Lapus (zie: *vel* -8-) *M'n vel is te kort, as ik m'n oogen dichtknijp, ga m'n gat open.*

lat -1- *De lat er goewd ouverlegge* De lat er goed over leggen. 1. Een pak slaag geven; 2. een flink bod doen. (Voor 1. zie ook: *broek* -14-) Alg. Brab. '87

lat (zie: *band*) *Ennem band en ennen wis, die halt men daor tie is.*

lat -2- *Er zitten latten op het dak.* Er zijn ongewenste luistervinken, bv kinderen. Varianten: *ipv latten: duiven* (Oudenbosch '48), *spreeuwen* (Oud-Gastel) '48; *Er is te veul stroj op 't dak* (Oost-Brab. '87); *Er is teveel dak op 't huis.* Alg. Brab. '87

lat (zie: *Helmonder*) *Hellemonder, kattendonder, vlooiënbijter, keienschijter.*

lat -3- *Van de lat tikken.* Gretig drinken. (Zie ook: *askruisje*.) Oost-Brab. (Sw) '86

laten (zie: *kraag*) *Erges z'ne kraag laote.*

laten houden *Het ons laten houden.* Gestorven zijn. (Zie ook: *Beemd*.) Gilze (S) 1892

laten liggen (zie: *ijzer* -3-) *Niks kunne laote ligge, as heet èzer en meulesteen.*

later (zie: *traan*) *De traontjes die ge schreuwte die hoefde nie te pisse.*

Latijn *Het Latijn is köppig.* Het Latijn is koppig. Geestelijken drijven hun wil door. (Zie ook: *arm* -5-) Oost-Brab. (Bi) '40

Latijn *Latijn drinkt wijn.* Mensen met een gymnasiumopleiding (vaak werden die priester) drinken wijn. Variant: "*Ik go bij 't gisteljik*", *zin Gilles, en ie zaat aon de wijn* (Oost-Brab. '87). Tilburg (Kn) '34

Laurens Sint (zie: *Matthias Sint* -2-) *Met Sinte Metijs worden de katten krijs.*

Laurentius Sint *Lauwke (10 augustus) de zeiker.* Laurentius de plasser. Als het met Sint Laurentius regent, dan regent het zes weken. (Voor regen zie ook: *beerput*; voor een periode met hetzelfde weer zie ook: *Benedictus St.*) Oosterhout (ABT) '87

Laurentius Sint *St Laurentius wind maakt de boekweit blind.* De wind op Sint Laurentius maakt de boekweit blind. Boerenregel. Als het op 10 augustus waait, wordt de boekweit dof. Aarle-Rixtel (VB) '77

Laurentius Sint (zie: *knol*) *Wie knollen wil eten, moet St Laurentius (10 augustus) niet vergeten.*

lawaai (zie: *blik*) *Ik wou da ge verroestte met 'n blik an oe gat, om lawaai mee te maken.*

lawaai *Lawaai als 'n neukend geraamte in een dakgoot.* Lawaai als een neukend geraamte in

een dakgoot. Spreekwoordelijke vergelijking. Storend, rammelend lawaai. Variant: ... *blikken dakgoot*. Oost-Brab. '87

ledderom *Van ledderom zijn*. 1. Goed zijn; 2. raak zijn. (Van Ledderom was een spullebaas op de kermis.) (Voor 2. zie ook: *koek -5-*)

Tilburg (D) '16

ledikant (zie: *martelen*) *Met martelen en sukkelen, zoals Marteke met zijn beddekoets*.

leed 't Is 'n groot leed in 'n klein kuiltje. Het is een groot leed in een klein kuiltje. Bij het sterven van een kindje waar men veel mee gesukkeld had. (Zie ook: *werk -10-*) Helmond (HD) '87

leed (zie: *schijten -3-*) *Die schet, as 't gereed is, die schet, as 't 'm leed is*.

leed (zie: *kind -27-*) *Kleine kinderen klein leed, grote kinderen groot leed*.

leed *Mee leed en wreed geaon*. Met leed en wreed geaon. Tilburg (Kn) '50

leed (zie: *kind -30-*) *Van het kind zijn eerste kreet, vergeet de moeder alle leed*.

leed (zie: *naad -3-*) *Wie luistert aan de neet, die heurt z'n eigen leed*.

leeftijd (zie: *hond -31-*) *Hij hee al 'n hille honsaauwer*.

leeg (zie: *zak -6-*) *Een ledige zak kan niet rechtop staan*.

leeg (zie: *buidel*) *Vechten om de lege buil*.

leegschudden (zie: *eierkorf*) *D'ren eijerkörref umschudden*.

leek 't Is met de leken precies als met de asperges: als ze de kop opsteken, moeten ze 'r uit. Het is met de leken precies als met de asperges: als ze de kop opsteken, moeten ze eruit. De leken mochten geen kritiek hebben op de geestelijkheid. (Zie ook: *arm -5-*) Helmond (VR) '81

Leen (zie: *klomp -1-*) *"Nouw brikt m'ne klomp", zin de aauw Leen, en de kaar riej over d'r teen*.

Leende *Ze hebben in Leend weer in de blaas gepikt*. Ze hebben in Leende weer in de blaas gepikt.

Hooft men in Heeze als het hard waait. (De inwoners van Leende heten "blazen" vanwege de torenbol die wel wat op een opgeblazen varkensblaas lijkt.) Heeze (K) '56

leep (zie: *link*) *Zo link as 'n looie deur*.

leer 't *Leer aantrekken*. De schoenen aantrekken. Eropuit stappen. (Zie ook: *chanternel*.) Oost-Brab. '70

leer *Dun van leer en dik van smeer*. Een goede boterham moet dun gesneden zijn en dik besmeerd. (Men vergelijkt hier het brood met leer.) Alg. Brab. '87

leer (zie: *wat doen -3-*) *Leer halen voor een katte-schoen*.

leer (zie: *kan*) *Zet de kan maar neer en pak de leer*.

leerjongen *Hoe meerder leerjongens, hoe slechter werk*. Hoe meer leerjongens, hoe slechter werk. Opmerking van de dekens van het lintwerkersgilde in Den Bosch. (Zie ook: *baas -1-*) Den Bosch (Eer) '55

leest (zie: *brouwer*) *Eenen brouwer sonder mout, eenen timmerman sonder hout, eenen schoenmaker sonder leesten, eenen boer sonder beesten, dat sijn vier arme geesten*.

leeuw *Trouw je, dan leeuw bij leeuw en muis bij muis, dan komt de minste trubbel in huis*. Trouw je, dan leeuw bij leeuw en muis bij muis, dan komt er de minste trubbel in huis. Trouw met iemand van je eigen stand. (Zie ook: *geld -7-*) Eindhoven (Si) '60

leeuwerik (zie: *duivenhok*) *Doe het duivenhok dicht*.

leeuwerik (zie: *Lichtmis -12-*) *Me Lichtmis gî de leuwerik op den horst, is 't nie van den honger dan is 't van den dorst*.

leg (zie: *heb*) *Heel hunnen heb en leg*.

leg (zie: *veer -11-*) *Ze zit nog wel goed in d'r virre, mèr ze is wel al van de leg af*.

legei *Met een legei zitten*. Bedrogen uitkomen. (Zie ook: *heer -1-*) Tilburg (Si) '70

leger *Ut hil leger van Napoleon is zu gekomen*. Het hele leger van Napoleon is zo gekomen.

Bemoediging aan een zwangere vrouw die tegen de bevalling opziet. Variant: *Ga mar veur in de kerk staon; es ge dan umkiekt, dan moette mar denke, ze zin allemaol hetzelfde gekomme* (Someren Heide '87). (Zie ook: *aftellen*.) Oost-Brab. (JB) '86

leger (zie: *haas -9-*) *Weten wor haos haauw*.

leggen (zie: *hen -3-*) 'n *Hen li as ze sti*.

leggen (zie: *pan -6-*) *Als ge de pan er nog bè mot legge*.

leggen (zie: *gortzak*) *Iemand over de gortzak leggen*.

leggen (zie: *ei -15-*) *Ik zou willen dat ge een aai waart, dan konde ook geleed worden*.

leggen (zie: *voer -2-*) *Nie geleed, gin voeier*.

leggen (zie: *ei -20-*) *Nie kakelen ... eier leggen*.

leggen (zie: *ei -21-*) *Nie weten, waar ge oe aai mot leggen*.

leggen (zie: *ei -22-*) *Niet gelegde aaier zijn kaod tellen*.

leggen (zie: *tijd -14-*) *Vóór zijnen tijd niet leggen*.

legger (zie: *heffer*) *Hij is dun heffer en de legger*.

legère *Op legère gaan*. De hort op gaan. Variant: *Op legèrte zijn* (Oud-Gastel '75). (Zie ook: *blakke*.) Klein Zundert '75

lei (zie: *blauw -5-*) *Zo blauw as 'n lei*.

leidekker (zie: *plas*) 'n *Plas hebben gelijk unne leiendekker*.

leiden

leiden (zie: *beer* -5-) *De's 'ne goeien um d'n beer te lèje.*

leiden (zie: *ijs*) *Iemend op et ijs laeie.*

leiden (zie: *bier* -7-) *Te bier leiden.*

leidsel -1- *De lent op den haom hange.* De leidsel op de haam hangen. De vrije teugel geven.

Variant: *Et zeel op de hores goie* = het touw waar-aan de koe vast staat over de horens gooien, zodat ze vrij kan rondlopen (Oost-Brab. '73). (*Haam* = leren of houten juk om de hals van trekpaarden, *zeel* = touw.) (Zie ook: *teugel* -1-, *woord* -3-) Kempenland (B) '58

leidsel -2- *De losse lent hebben.* Het losse leidsel hebben. Eigen baas zijn. (*Leidsel* = koord of riem waarmee men een trekdiër bestuurt.) (Zie ook: *koster* -5-) Alg. Brab. '87

leidsel -3- *Ge moet 'm mè dobbel lijnt rije en de stang in de bakkes.* Je moet hem met dubbele leidsel rijden en het bit in de bek. Je moet hem stevig aanpakken; zo worden de moeilijke paarden ook gedresseerd. Variant: *Die meid is nog nie te houden met de dubbel lijn* (Someren Heide '87). (Zie ook: *teugel* -2-) Oost-Brab. '80

leidsel -4- *On de lèeter haawe.* Aan het leidsel houden. *Aan het lijntje houden;* steeds maar bezighouden, afleiden, afschepen. (*Lèeter* = leidsel.) Variant: *Aan de lèter blijven* = treuzelen, melken (Tilburg '70). (Zie ook: *paard* -2-) Udenhout (CoV) '78

leidsman (zie: *God* -24-) *Hou God vur oge en de hand voor de gulp.*

lek -1- *'t Lek is weer boven water.* Het lek is weer boven water. De moeilijkheden zijn overwonnen. (Zie ook: *Jan* -3-) Casteren (EBS) '48

lek -2- *Ze lek as 'n teemes.* Zo lek als een melkzeef. Spreekwoordelijke vergelijking. Veel water doorlatend. (Voorwerpen die waterdicht behoren te zijn.) (Zie ook: *dicht* -2-, *lek* -3-) Oost-Brab. '58

lek -3- *Zo lek als een zeef neffen de gaten.* Zo lek als een zeef naast de gaten. Spreekwoordelijke vergelijking. Ironisch gebruikt voor lek. (Zie ook: *lek* -2-) Tilburg (TT) '69

lekker (zie: *boterham* -3-) *Hij is nie botram lekker.*

lekker (zie: *drie* -4-) *Lui, lekker en veel te meugen zijn drie dingen die niet deugen.*

lekker (zie: *ver*) *Wa ge wijd haolt d'es lekker.*

lekkerbek (zie: *luiheid*) *Luiheid en 'ne lekkerbek zijn de sleutels voor 't gebrek.*

lelie *Locht van lelie zijn.* Luchtig van lelie zijn. 1. Licht gekleed; 2. loszinnig zijn. (Voor 2. zie ook: *plooi*, *ziel* -5-) Schijndel (Bi) '40

lelieblad (zie: *liefde* -2-) *De liefde valt nèt zo gaauw op 'ne koestront ès op 'n lillieblad.*

lelieblad (zie: *dauw*) *Den daw valt zowel op 'n koestront as op e liliënblad.*

lelijk -1- *As lillik zeer dee, wè zou ze krassen.* Als lelijk pijn deed, wat zou ze krabben. Als iemand erg lelijk is. Varianten: ... *wè zou ze blèten;* ipv *blèten: janken* (Etten '87); ... *wat zoude gj dan een pent (pijn) hebben* (Alg. Brab. '74); ... *dan leefde die nie lang* (Eindhoven '84); ... *dan skreuwde ze d'n hillen dag* (Valkenswaard '84). (Zie ook: *kop* -6-) Eindhoven (V) '71

lelijk (zie: *liefde* -3-) *De liefde is niet blind, mar ze verrekt 't da ze kijkt.*

lelijk (zie: *ondeugend*) *Erges onduigend an zen.*

lelijk (zie: *verschieten*) *Kunde 't verschieten? Nee, daar worde lelijk van!*

lelijk -2- *Wa lillek is, is sterk.* Wat lelijk is, is sterk. Reactie op "Wat ben jij sterk." Oost-Brab. '86

lelijk -3- *Zo lelijk als 'n aap.* Zo lelijk als een aap. Spreekwoordelijke vergelijking. Varianten: ipv *aap: dood, duivel, Joost, nacht, varken, uil.* (Zie ook: *kop* -6-) Alg. Brab. '87

lelijkerd (zie: *waar is* -1-) *Die is lelijkerds vangen op de hei.*

lende (zie: *kweekgras*) *Pène make muug lène, magere koei en wèng int schuttelke.*

lengte *Ge moet lachen in de lengte, as ge het in de breedte niet hebt.* Je moet lachen in de lengte, als je het in de breedte niet hebt.

Woordspeling. *Kan het niet uit de lengte, dan maar uit de breedte.* (Zie ook: *zak* -10-) Eindhoven (Si) '70

lengte *Niet de lengte krijgen.* Niet de gelegenheid krijgen. (Hierbij kan men denken aan een grazende geit die niet verder kan gaan dan de lengte van het touw.) (Zie ook: *cent* -11-; voor het beeld zie ook: *tuieren*.) Alg. Brab. '87

Lens *Zweren op Lense paard.* Zweren op het paard van Lens. Woordspeling. ("Lens" was een boer te Eersel wiens paard een geweldige zweer aan zijn knie had.) Acht zaligheden (VH) '48

lent (zie: *leidsel* -2-) *De losse lent hebben.*

lente (zie: *maart* -14-) *Maartse buien beduien, dat de lente aan komt kruien.*

lepel (zie: *hooi* -6-) *As 't hoi 't perd naolupt, dan wil 't gegete zèn.*

lepel -1- *De lepel op tafel gooien.* 1. Te gast gaan. (Vroeger nam men zijn lepel mee als men ergens ging eten.) Varianten: *Er de lepel in 't rek hebben hangen* 2. er thuis zijn; tot het gezin behoren; *Er de lepel in 't rek hebben steken* 3. er wat te zeggen hebben (Gilze 1892).

(Voor 1. zie ook: *hak* -10-, *stuk* -1-; voor 3. zie ook: *man* -7-) Asten (S) 1892

lepel (zie: dominee) Dominee heeft de pap uit; hij rammelt met den lepel in de ketel.

lepel (zie: uur -4) Elk uur een lepel, als 't nie helpt twee.

lepel (zie: wat eten -5-) Muizenmemmen en kabouterplatvoeten.

lepel -2- Tussen lepel en mond valt de pap nog op de grond. Tussendoor gaat nog veel verloren. (Zie ook: duin.) Oost-Brab. (Bi) '40

lepel (zie: vork) Verkèt en lepel slapen.

lepel (zie: duivel -39-) Wie met de duvel eet, moet een lange lepel hebben.

lepel (zie: pap -9-) Wie pap wil ète moet de lippel nie vergète.

lepel -3- Z'ne lepel weggegooid hebben. Zijn lepel weggegooid hebben. Gestorven zijn. Varianten: Z'ne leipelsteil weggegooid hebbe (Kempenland '58); ... lepel weggelee hebben (Tilburg '16); Zijne potlepel weggegooid hebben (Asten 1892). (De lepel had men vroeger altijd bij zich.) (Zie ook: Beemd.) Oost-Brab. '78

leplik Op de leplik gon. Op de leplik gaan. 1. Op de koffie gaan. (Lepik was een tractatie van jonggehuwden aan vrouwen en mannen, meiden en knechten bij huwelijk of verhuizing; 2. In Someren en Heeze werd de lepek bij verkoop van vee gegeven.) Varianten: ipv gon: komme; 't Is allemaol gene lepek (Heeze '63); 't Is me gene lepek = het is geen aardigheid (Kempenland '58). (Voor 1. zie ook: boom -4-) Kempenland (B) '58

leppen Niks kunne as leppe en leutere. Niets kunnen dan drinken en kletsen. Niks kunnen. (Zie ook: brood -24-) Tilburg (TT) '68

leren (zie: varken -12-) Een varken leert nog na z'n dood.

leren (zie: oud -2-) Ge bent nooit te oud om te leren.

leren (zie: fiets -4-) Op 'n aauw fiets moete 't leren.

letter (zie: als -12-) Es is een kromme letter.

letter Letter of brief erges af hebbe. Letter noch brief van iets hebben. Geen schriftelijk bewijs van iets hebben. Variant: Letter of brief of niks erges af hebben (Schijndel '40). Kempenland (B) '58

leugen (zie: haven) Als ge op de haven liegt, kent ge op de markt uw leugens niet.

leugen (zie: horen zeggen) Horen zeggen liegt scherp.

leugen Met leugens achter de waarheid probereren te komen. Op een gemene manier de waarheid te weten zien te komen. Alg. Brab. '87

leugen Van de eerste leugen niet gebarsten zijn. Als leugenaar bekend staan. Variant: ... en zal van de laatste niet doodgaan (Breda 1892). (Zie ook: aap -3-) Alg. Brab. '91

leugenaar (zie: dief -3-) Die 'r wat afdoet, is 'n dief.

leun (zie: pin -3-) Hij he lulek an de luin(e) gelákt.

leurder (zie: lap -4-) Lap en leur ge binnendeur.

leut (zie: mooi) 't Mooi hebben.

leuteren (zie: leppen) Niks kunne as leppe en leutere.

leven (zie: Gijs) "Hm", zei Gijs, en hij leefde nog en hij zonk toen hij in het graf gonk.

leven (zie: kat -3-) 'n Kat hé zeven levens.

leven (zie: mens -2-) 'n Mens is driemaal in zijn leven zijn verstand kwijt: als hij nog een kind is, als hij heel oud is geworden en als hij verliefd is.

leven (zie: mens -4-) 's Mensen zin is 's mensen leve, ook al is-t-er 'n koei wijd neve.

leven (zie: eind -3-) Aan alle einden leven net als een baars.

leven (zie: Jan van Barte) Alles sal reg kom... behalve Jan van Barte, die leeft nog en is krom.

leven (zie: Deuteren) Beter Deuteren bij je leven as Den Bosch bij je dood.

leven -1- Bidden of het leven ervan afhangt. Veel en indringend bidden. Variant: ipv bidden:

werken. (Zie ook: Heer OL -27-) Alg. Brab. '87

leven (zie: kroon) De kroon is zo van iemands kop gestoten, maar het duurt soms een heel leven eer hij er weer op staat.

leven (zie: boer -49-) Den boer waagde wel da' z'nne zoon Wout hiette en da' was veur hil z'n leven.

leven (zie: vrijen -1-) Die vrijt, die lijdt.

leven (zie: dood -5-) Dor de deud gehárrebárgd is, is et leve kunstig.

leven (zie: lucht -8-) Dè leeft moet lucht hebben.

leven -2- Een leven als een luis op een zeer hoofd.

Spreekwoordelijke vergelijking. Een makkelijk leventje. (Zie ook: korf -2-) Alg. Brab. '87

leven -3- Geen beter leven as 'n goei leven. Geen beter leven dan een goed leven. Uiting van iemand die zeer tevreden is. (Zie ook: genoeg.)

Alg. Brab. '87

leven (zie: rijk) Het is beter rijk te leven dan rijk te sterven.

leven -4- Het leven is gelijk een kinderhemd: kort en bescheten. Het leven is als een kinderhemd:

kort en bescheten. Spreekwoordelijke vergelijking. Oost-Brab. '87

leven -5- Hè jankte leven en bleven. Hij jankte leven en blijven. Hij huilde alsof het ging op

leven en dood. (Zie ook: heilige -1-) Oost-Brab. (Bi) '58

leven (zie: ABC) In het ABC is maar één W; in het menselijk leven zijn er ontelbare.

leven -6- Laeve as Chòt in de Pèl. Leven als God in de Peel. Spreekwoordelijke vergelijking.

leven

Leven als God in Frankrijk. (Zie ook: *bruin.*)
Gemert (GH) '65

leven -7- *Leven as 'n prins in een kafkot.* Leven als een prins in een kafkot. Spreekwoordelijke vergelijking. 1. Zich ergens niet erg goed thuisvoelen; 2. zich niet gelukkig voelen; 3. door anderen als bespottelijk gezien worden. Varianten: *ipv kafkot: erpelkuil; Liggen als een prins in een aardappelkuil* 4. statig gedrag dat belachelijk overkomt (Gemert). (*Kafkot* = schuurtje waarin het kaf wordt opgeslagen. De bedden van arme mensen waren vaak gevuld met kaf; zo werd oa in Bergeijk "kafkot" gebruikt voor bed en kreeg de uitdrukking de betekenis: 5. zich ergens gelukkig voelen.) (Voor 1. en 2. zie ook: *gelukkig*; voor 3. zie ook: *aardappelkuil, meerijden*; voor 5. zie ook: *aard.*) Oost-Brab. '81

leven (zie: *Hanneke*) *Mär zeu lang leve a's Hanneke de Gäk.*

leven -8- *Nöw kömmet aerm leve pas an.* Nu komt het arme leven pas aan. Nu begint het ongemakkelijke deel van het werk pas te komen. Kempenland (B) '58

leven (zie: *sterven* -5-) *Te veel om te sterven en te weinig om te leven.*

leven (zie: *jonker* -3-) *Tusse licht èn donker zuukt 'r minnig jonker de vlam van z'n leeve um 'r licht òn te geeve.*

leven (zie: *schaap* -8-) *Van getelde schapen moeten leven.*

leven (zie: *hond* -50-) *Wel verdomd, afgestomd, wat 'n goei leven heeft onze hond.*

leven -9- *Wie 't langst leeft, heeft alles, ook alle kwaje broeken.* Wie het langst leeft, heeft alles, ook alle slechte broeken. De langstlevende heeft de hele nalatenschap. Varianten: *ipv kwaje: aauwe; Die 't laagst leeft hi toch 't heel Postels bos* (het Postels bos was vroeger het grootste bos in dit gebied) (Netersel '83); *Die 't langst leeft, hi 't gelijk; de kerk mee den torre* (Alg. Brab. '78); *Wie 't langst leeft heget toch gelijk; ... heeft Amsterdam tòch vur 'ng kwartje* (Gemert '84); *... heeft de honing mi de raot* (Oost-Brab. '80); *... hee de kreugen mee 't rad* (Kempenland '45); *... krijgt alle halve stuivers* (Heeze '46); *... heeft de hele Peel* (Uden '46); *... heeft alle oude sokken* (Breda '84); *... heeft toch de hele Burgakker* (Boxtel '78); *... heeft de trein en de lijn* (Deurne '89); *... moet alle horloges opdraaien* (Bakel 1892). Alg. Brab. '87

leven (zie: *benauwd*) *Wie benauwd leeft, sterft benauwd.*

leven (zie: *jeugd*) *Wie zijn jeugd op hout verslijt, zeker 'n lang leven leidt.*

levende (zie: *kerkhof* -4-) *Op 't kerkhof ligge de dooi en liege de levende.*

leveren (zie: *verkopen*) *Wel verkocht zijn, maar nog nie geleverd.*

Leyten (zie: *vink*) *Hij beslècht Leyten's vink, hij leert achteruit.*

lezen *Daar is lezen of bidden veur.* Daar helpt lezen noch bidden voor. Er is geen middel tegen. (*Lezen* = overlezen, dit is een bezwingsformule over iemand uitspreken.)

Variant: *Dor helpt gin lezen of bidden vur* (Nuenen '88). Oost-Brab. (S) 1892

lezen (zie: *boek* -3-) *Iemand een boek openleggen dat ge met geen zessen kunt lezen.*

lezen (zie: *brief*) *Niets te lezen hebben als lege briefkes.*

lezen (zie: *bord*) *Nog efkes borden gaon lezen.*

liber (zie: *los*) *Los en liber.*

licht -1- *Ga uit de licht dat de muggen zien te pissen.* Ga uit het licht opdat de muggen kunnen zien om te plassen. Schertsend voor *Ga uit het licht*. Variant: *Uit de licht dè de hoenders zien te pissen* (Oost-Brab. '40). (Zie ook: *breed* -3-.) Oost-Brab. (S) 1892

licht -2- *Het licht uit moeten doen.* Er mee op moeten houden, bv met een zaak. (Zie ook: *koe* -23-.) Alg. Brab. '82

licht (zie: *donker* -1-) *In den donkere net zo goed zien als zonder licht.*

licht -3- *Naor de lichjes gaon kijken.* Naar de lichtjes gaan kijken. 's Avonds naar de kermis gaan. (Ouders vieren dan samen met kinderen kermis. *Lichtjes gaan kijken* doet men in Eindhoven met het herdenkingsfeest van de bevrijding. De stad heeft gedurende enige tijd een feestverlichting.) Tilburg (HM) '70

licht -4- *O, dà's goewd vur lui kremers, dan hoewve ze nie zwoor te kruie.* O, dat is goed voor luie kramers, dan hoeven ze niet zwaar te kruien. Reactie op: "t Is licht, niet zwaar." (Zie ook: *jongen* -5-.) Kempenland (B) '58

licht -5- *Toen 't licht hing aan de touwen, toen waren de mensen te vertrouwen.* En nou 't licht komt uit de grond, nou is 't allemaal stront. Toen het licht hing aan de touwen, toen waren de mensen te vertrouwen. En nou het licht uit de grond komt, is het allemaal stront. Vroeger kon men de mensen meer vertrouwen dan tegenwoordig. (De olielamp hing aan kettingen of touwen.) (Zie ook: *kak* -2-.) Moergestel (Wo) '45

licht (zie: *jonker* -3-) *Tusse licht èn donker zuukt 'r minnig jonker de vlam van z'n leeve um 'r licht òn te geeve.*

licht (zie: *trouwen* -3-) *Tussen licht en donker trouwen.*

licht -6- *Z'n aege lulijk in de licht geweest zen. Zichzelf lelijk in het licht gestaan hebben. Erg tegen zijn eigen belang gehandeld hebben. Kempenland (B) '58*

licht -7- *Zo licht als 'n vlieg. Zo licht als een vlieg. Spreekwoordelijke vergelijking. Alg. Brab. '87*

lichten (zie: bruiloft) *Daar hebben ze bruiloft.*

lichten (zie: bus) *De bus lichten.*

Lichtmis (zie: sla -2-) *Als je sla zaait met Lichtmis (2 februari), bevriest die niet meer.*

Lichtmis -1- *Als Maria haar kerkgang doet met warme zonneshijn; er zal meer sneeuw, ijs en vorst dan van te voren zijn. Weersvoorspelling. Op Lichtmis wordt het bezoek dat Maria na de bevalling aan de tempel bracht, herdacht. (Kerkgang was bij de rooms-katholieken de eerste gang naar de kerk van de jonge moeder na de bevalling.) (Zie ook: Lichtmis -3-, Lichtmis -5-, Lichtmis -8-.) West-Brab. (MGT) '65*

Lichtmis -2- *Als men op Lichtmisdag met een brandende kaars om 't huis kan gaan, drinken de biemannen 'n fles. Als men op Lichtmisdag met een brandende kaars om het huis kan gaan, drinken de imkers een fles. Oogstvoorspelling. Als het met Lichtmis stil weer is, komt er een zonnige zomer. Variant: As op Lichtmis de zon op 't altaar (tussen de kaarsen) schijnt, drinken de biemannen 'n fles (Dongen 1892). (Zie ook: Antonius Sint -1-.) Maaskant (S) 1892*

Lichtmis -3- *Als met Lichtmis onder de mis de zon schijnt, dan zeggen de boeren: Schet, winter! Als met Lichtmis onder de mis de zon schijnt, dan zeggen de boeren: schijt, winter! Variant: "Schet winter", zei 't wêfke mî Lichtmis, en 't vroor nog zes weken (Goirle '63). (Zie ook: Lichtmis -1-.) Oost-Brab. '71*

Lichtmis -4- *Als met Lichtmis de zon schijnt op de toren, zijn de bijenvolken verloren. Oogstvoorspelling. Variant: ipv zijn de bijenvolken: is de imker (Tilburg '63). (Zie ook: Antonius Sint -1-.) Oost-Brab. '77*

Lichtmis -5- *Als met Lichtmis de zon op den misboek schijnt, boer, schelft uw oorten. Als met Lichtmis de zon op het misboek schijnt, boer, doe de resten op de hooizolder. Als het met Lichtmis goed weer is, blijft het voorjaar nog lang uit en moet het vee nog met de resten worden gevoederd. (De schelft = de hooizolder; oorten = oorden = resten.) Varianten: ... dan worden de oorden van de paarden opgeborgen; ... boer pas op uw oren (zal oorden moeten zijn) (Bladel '63); Als met Lichtmis de zon door de appelboom schijnt, dan binden de Brabers (Brabanders*

de oorden (Dussen '63). (Zie ook: Lichtmis -1-.) Hooge Mierde '63

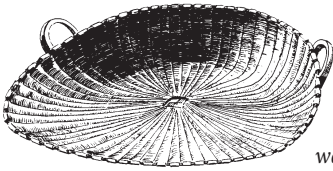
Lichtmis -6- *Als met Lichtmis het kaarsje is gewijd, zijn de oude paarden van de dood bevrijd. (Op deze datum viel bij de Romeinen het einde van de echte winterperiode en was voor oudere mensen en dieren de gevaarlijkste tijd voorbij.) Variant: As 't Lichtmis kaarske is gewijd, zijn de bistjes (koebeesten) van de dood bevrijd (Oost-Brab. '63). (Zie ook: maart -8-.) Oost-Brab. '63*

Lichtmis -7- *Als met Lichtmis de zon over de kaarsen schijnt, wordt het 'n goei biejaar. Als met Lichtmis de zon over de kaarsen schijnt, wordt het een goed bijenjaar. Oogstvoorspelling. Met zon vergaren de bijen honing. Varianten: ... deur (op) de kaarsen schijnt, is 't een goei biejaar (Tilburg '63); ... dur de kaarsen schijnt, kredde 'n goei hōningjaor (Bedoeld zijn de kaarsen op het altaar in een rooms-katholieke kerk) (Kempenland '63); ipv kaarsen: misboek (Oost-Brab. '80); (Het misboek = het boek dat op het altaar staat, waarin de vaste en veranderlijke gebeden van de mis voor het hele jaar te vinden zijn.) (Zie ook: Antonius Sint -1-.) Moergestel (Wo) '45*

Lichtmis -8- *As met Lichtmis de zon schijnt door de toren, krijgde net zoveel winter te na als van te voren. Als met Lichtmis de zon schijnt door de toren, krijg je een even lange winter erna als van tevoren. Weersvoorspelling. Varianten: Met Lichtmis de zon door de toren is even lang vorst erna als te voren (Eindhoven '50); Als op Lichtmis de zon schijnt door de toren, duurt de winter nog zo lang als te voren; ... vriest het nadien nog harder dan te voren (Geldrop '78). (Zie ook: Lichtmis -1-.) Oost-Brab. '67*

Lichtmis -9- *Lichtmis donker maakt de boer tot jonker; Lichtmis klaar dan is de boer 'n bedelaar. Lichtmis donker maakt de boer tot jonker; Lichtmis helder dan is de boer een bedelaar. Oogstvoorspelling. Als het op Lichtmis regent, wordt het een nat voorjaar en dat is goed voor de groei. Varianten: ... jonker; met Lichtmis helder, de boer naar de kelder (West-Brab. '54); Lichtmis nat en donker, maakt van den boer een jonker (Oost-Brab. '87); Lichtmis mî regen en slijk, makt er de boeren zo rijk (Maaskant, West-Brab. '82); Lichtmis donker, asdag klaar, geeft een vruchtbaar jaar (West-Brab. '65); Regent 't met Lichtmis dan is het 'n goed vetweiersjaor (Oost-Brab. '63); Lichtmis donker en zwaar: 'n goed Desselbergs jaar = dan wordt een goede oogst verwacht. (Asdag = aswoensdag, de eerste dag van de rooms-katholieke vasten; zo genoemd naar het as-*

Lichtmis

wan; zie:
Lichtmis-11

kruisje dat op het voorhoofd gegeven wordt.) (Zie ook: *Antonius Sint -1-*) Alg. Brab. '54

Lichtmis -10- *Lichtmis helder en klaar, geeft 'n goed bijenjaar.* Lichtmis helder en klaar, geeft een goed bijenjaar. Oogstvoorspelling. Er komen veel mooie dagen, dan kan de bij honing verzamelen. (Zie ook: *Antonius Sint -1-*) Alg. Brab. '87

Lichtmis -11- *Me de Lich(t)mis he de spinster et haspelen en de wever et spoewlen ötgewonne.* Met Lichtmis heeft de spinster het haspelen en de wever het spoelen verdiend. De dagen lengen dan snel. Varianten: *Te Lichtmis heeft den dorser het wannen uitgewonnen en de spinster het haspelen* (Bergeijk 1892); *Op 2 februari heeft de dorser z'n wanne, de wever z'n spoelen en de spinner z'ne haspelen gewonne* (Wintelre, Oerle '65); *Me de Lichtmis dan gè d'n wèver z'n èn oog open* (Oost-Brab. '72). (Zie ook: *Driekoningen -3-*) Kempenland (B) '58

Lichtmis -12- *Me Lichtmis gî de leuwerik op den horst, is 't nie van den honger dan is 't van den dorst.* Met Lichtmis gaat de leuwerik op de horst, is het niet van de honger dan is het van de dorst. De natuur begint te ontwakken. (De leuwerik begint te oefenen in het stijgen. *Horst* = stuk hoger gelegen zandgrond al of niet met struikgewas begroeid.) Varianten: *ipv gaan: springen, moeten, zingen, komen; ... de leuwerik op den horst of hij valt eraf dat hij borst* (Bladel '63); *ipv Lichtmis: maart* (Kempenland '80); *... de leuwerik op den horst* (Valkenswaard '63); *... op de hekkepaal (hekkepost)* (Meierij '63); *... op de ploegstaart zitten* (Oost-Brab. 1892); *... leuwerik op zijn klot* (Gestel 1892); *... vliegt de leuwerik op de teurstaak* (tuierspaal) (Nuenen '60); *In februari moet de leuwerik op z'n hōrske zitten* (*hōrske* = roest = rustbalkje voor vogels) (Zeelst 1893); *Wa de leuwerik voor Lichtmis zingt, moet hij daarna zwijgen* (Zeeland '48). (Zie ook: *merel -3-*) Kempenland '63

Lichtmis -13- *Mee Lichtmis is er gin vrouwe zo errèm of ze makt 'r heur pènneke werm.* Met Lichtmis is er geen vrouwtje zo arm of ze maakt haar pannetje warm. Deze uitdrukking wijst op het gebruik om met Lichtmis pannenkoeken te bakken. (Zie ook: *druk -1-*) Kempenland (Kr) '81

Lichtmis -14- *Met Lichtmis kwam de dooi, St Joseph nam de kooi, Maria sloeg de halsdoek om, ze gingen naar de dom.* (Beschrijving van de eerste gang van Maria en Josef na de geboorte van Jezus naar de tempel; de armen moesten twee tortelduiven offeren.) West-Brab. (MGT) '65

lichtmis -15- *Op Lichtmisdag ziet de boer liever den wolf in zijn stal dan de zon.* Op Lichtmisdag ziet de boer liever de wolf in zijn stal dan de zon. Varianten: *Vör half mert is 't bèter ène wolf ien 't veld dan èn ploeg* (Oeffelt 1892); *Voor half maart is het beter da ge een wolf in den akker ziet, as een boer mee een ploeg* (Hoogeloon '48); *Tussen Kerstmis en Nieuwjaar horen ze liever een wolf in 't veld dan een ploeg in de voor* (Herpen '63). West-Brab. '65

Lichtmisdag (zie: *Andreas Sint -4-*) *St Andries wekt op de vries en laat niet af tot op Lieve Vrouwen Lichtmisdag.*

lichtste (zie: *mooiste*) *De schonste boven en de lochtste van onder.*

lied -1- *'t Wordt nie gelijk gezongen wat er in 't lieke stee.* Het wordt niet allemaal gezongen wat er in het liedje staat. 1. Het wordt niet allemaal publiek gemaakt wat men weet. Variant: *Ge moet nie alles zinge wa in 't liedje stao 2.* je moet niet alles vertellen (Oost-Brab. '87). Oost-Brab. (Bi) '40

lied (zie: *pastoor -11-*) *De pastoor doet geen twee Missen veur 'tzelfde geld.*

lied -2- *Een liedje zonder end.* Een liedje zonder einde. Een zaak die nooit eindigt en daardoor verveelt. (Zie ook: *alles -9-*) Alg. Brab. '87

lied -3- *Ge moet geen liedje maken van iets.* Je moet geen liedje maken van iets. Je moet niet telkens op hetzelfde onderwerp terugkomen, al is het nog zo ernstig. (Zie ook: *schieetje, straat -4-, weten -1-*) Alg. Brab. '87

lied (zie: *zingen -1-*) *Kom er maar eens voor zingen.*

lieden -1- *De lui wel op den hoed zien, maar niet in het gemoed.* De lieden wel op de hoed zien, maar niet in hun gemoed. Alleen op uiterlijkheden afgaan. (Zie ook: *eer -4-*) Bergen op Zoom (Roo) 1897

lieden -2- *Grote lui hebben groot gebrui.* Rijke lieden hebben vaak een hinderlijke manier van optreden. (*Gebrui* = hinderlijke wijze van doen.) (Zie ook: *baas -11-*) Oost-Brab. (Bi) '40

lieden (zie: *heer -6-*) *Met grote heren is 't kwaad kersen eten, ze spuwen je de pitten in het gezicht.*

lieden -3- *Rijke lui zijn deur de bank èrrem mensen mee veul cente.* Rijke lieden zijn door de bank genomen arme mensen met veel geld. 1. Rijkdom maakt niet gelukkig; 2. rijke

mensen hebben dezelfde moeilijkheden als mensen zonder geld. (Woordspeling met bank.) (Voor 1. zie ook: *gelukkig*; voor 2. zie ook: *haar -1-*.) Alg. Brab. '87

lieden (zie: *zuiver*) *So suiver als een kerckhoff van doeij liens.*

liedje (zie: *beer -1-*) *'n Beer kent negen liedjes, ze gaon allemaol over honing.*

lief (zie: *vastenavond*) *Op vastenavond wordt het lief in het zout gelegd, met halfvasten wordt het lief eens omgekeerd en op Pasen wordt het lief uit het zout gehaald.*

lief (zie: *minnebroeder*) *Ze kommen ès minnebroeders, mèr ès ge ze hèt, zèn 't krauwshirre.*

liefde (zie: *smid -1-*) *'n Smid in de sneeuw, dan duurt de liefde 'n eeuw.*

liefde -1- *'t Is daar liefde en genen dorst. Het is daar liefde en geen dorst. Ze zijn wel getrouwd, maar hebben geen gemeenschap. (Dat is een Jozefshuwelijk = huwelijk met vrijwillige onthouding van consummatie.) Oost-Brab. (Bi) '40*

liefde (zie: *armoede -1-*) *Als den ermoei door de deur binnenkomt, vliegt de liefde het venster uit.*

liefde -2- *De liefde valt nèt zo gaauw op 'ne koestront ès op 'n lillieblad. De liefde valt nèt zo gaauw op een koestront als op een lolieblad. Als een knap meisje met een lelijke man ging trouwen of getrouwd was. Variant: "De liefde is blind", zei 't wijfke, "ze valt zo snel op een koeienstront als op een lolieblad" (Hintham 1892); ..., zei de boer, en hij viel op 'n koestront (Oost-Brab. '87); In de liefde valt 'n koeienvla evengoed op n' smelenbond (buntpol), as op 'n kleverblèèke (Ommel '87); Hij velt alt' in de koestront (Oost-Brab. '90). (Zie ook: *liefde -3-*, *liefde -4-*, *meisje -4-*, *oog -9-*.) Oost-Brab. '87*

liefde -3- *De liefde is niet blind, mar ze verrekt 't da ze kijkt. De liefde is niet blind, ze wil alleen niet kijken. Men is het niet eens met de keuze van iemands levenspartner. Varianten: ..., maar ze verrekken het om te kijken (Oost-Brab. '87); De liefde is blind en Jan kan niet zien (Oost-Brab. '87); Iemands lief is nooit lelijk (Sint-Oedenrode '84); "De liefde is blind", zei de boer, en hij kuste 'n mol onder z'n start (Sint-Oedenrode 1892); ..., en hij kuste zijn kalf (Sint-Michiëlgestel 1892); ... dur de heg (Tilburg '47); ..., zin Jan de Klos, "mar nò zes weeken he'ze oogen ès koew" (Oost-Brab. '86). (Zie ook: *liefde -2-*.) Oost-Brab. '87*

liefde -4- *In de liefde is 'nne stront net zo goed as 'nne pannekoek. In de liefde is een stront net zo goed als een pannenkoek. Liefde is blind; een lelijk meisje komt net zo goed aan de man als een knap meisje. Varianten: ... als het lekkerste*

*taartje (Geldrop '84); ...als 'n gebakje (Geldrop '84). (Zie ook: *liefde -2-*.) Rosmalen (FK) '84*

liefde (zie: *hand -19-*) *Kaauw haend, gestadige liefde.*

liefde -5- *Van huis brengt de liefde thuis, dichtbij is de liefde altijd. Van huis brengt de liefde thuis, dichtbij is de liefde altijd. Iemand die veel weg is, komt thuis om lief te hebben, blijft hij thuis dan heeft hij altijd deze mogelijkheid.*

Variant: *Ver van huis brengt de liefde thuis (Oosterhout '87). Bergen op Zoom (S) 1892*

liegen (zie: *schijten -2-*) *'t Is gelijk gescheten en geloge.*

liegen (zie: *bloed -2-*) *Bloed luigt nie.*

liegen -1- *Die veel liegt, moet veel onthouden. Wie veel liegt, moet veel onthouden. Varianten: ipv liegen: verantwoord (Oost-Brab. '88), ... veul goedmaken (Knegsel '89). Alg. Brab. '90*

liegen (zie: *doen -1-*) *Doe wè ge zegt, dan liegde nie.*

liegen (zie: *fluiten*) *Es ie fluit, dan liegt-ie nog!*

liegen (zie: *gelijk -3-*) *Ge had al gelaik, vur ge begint.*

liegen -2- *Ge liegtet of ge zwaiget. Je liegt het of je verzwijgt het. Je spreekt nooit de waarheid. (Zie ook: *aap -3-*.) Tilburg (D) '16*

liegen -3- *Harder liegen as een perd kan lopen. Harder liegen dan een paard kan lopen.*

Spreekwoordelijke vergelijking. (Zie ook: *aap -3-*.) Knegsel (VaHe) '89

liegen (zie: *luis -12-*) *Hij liegt, dat de luizen op z'ne kop ervan barsten.*

liegen (zie: *horen zeggen*) *Horen zeggen liegt scherp.*

liegen -4- *Liegen als een farizeeër. Varianten: ipv farizeeër: houtraper, ketelbuter, paardendief, schelm, torenwachter, kannewasser (Volkel 1892). (Zie ook: *aap -3-*.) Oost-Brab. (S) 1892*

liegen -5- *Liegen as 'n bidprentje. Liegen als een bidprentje. Spreekwoordelijke vergelijking. 1. Flink liegen; 2. op een bidprentje staat niets dan goeds over een overledene. Varianten: ipv bidprentje: doodsprentje; ... een Dortse Almanak (Langstraat 1892). (Voor 1. zie ook: *aap -3-*; voor 2. zie ook: *kerkhof -4-*.) Alg Brab. '87*

liegen (zie: *kunst*) *Liegen en benijen, des de kunst van 't vrijen.*

liegen (zie: *oog -15-*) *Liejge dè't wit van oew ooge zwart vur oew gat skjet.*

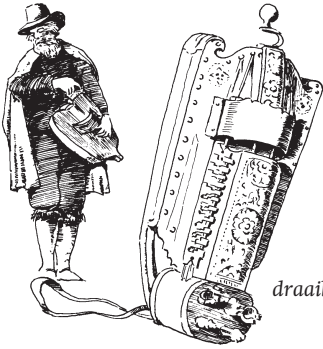
liegen (zie: *pisserd*) *Om 'nen pisserd liegen.*

liegen (zie: *veer -8-*) *Stek 'n veer in oe vot, dan vliegde.*

liegen (zie: *vrijen -3-*) *Vrijen is zachtjes praten en hard liegen.*

lieger *Liegers da zèn bedriegers en da zijn of worre*

lier

draailier; zie: **lier**

schelmen. Liegers zijn bedriegers en dat zijn of worden deugnieten. Als men liegt, komt men van kwaad tot erger. Oost-Brab. '84

lier *De lieër draeie*. De lier draaien. Een hond met zijn staart ronddraaien. Kempenland (B) '58

liereleuw 't Is lierie-leuw, net ès 't hundje piest. Het is nogal lau, juist als een hond plast. Slappe, lauwe koffie. Varianten: 't Is lierelouw (Oost-Brab. '76); 't Is lierewouw lāk Tijs z'n hundje (Oerle '58); ... lāk Jan Tijs sen hunneke (Hooge Mierde '58); ... lierekeslōw lāk Tijs z'n hundje (Valkenswaard '84); ... lierelauw, net a's St Thomas hundje (Moergestel '58). Sint-Oedenrode (J) 1900

Lierop (zie: Someren) Someren, Lierop en Asten moeten de kermis verdienen met vasten.

Lieshout Lijshout sonder dieven, Beek sonder moordenaars en Aarle sonder hoeren, dan sal de wereld nijet lang meer doeren. Lieshout zonder dieven, Beek zonder moordenaars en Aarle zonder hoeren, dan zal de wereld niet lang meer duren. (Buiten Noord-Brabant zijn er ook combinaties van dorpen bekend waarvan hetzelfde wordt verteld.) Oost-Brab. (Bl) '80

lieverkoekjes (zie: oven -1-) De oven van lieverkoekjes is ingevallen.

liggen (zie: hout -1-) 't Is koai hout da van liggen brikt.

liggen (zie: heg -1-) Achter de heg gaon liggen.

liggen (zie: Jan Hensen) Achter Jan Hensen liggen.

liggen (zie: pan -5-) Als de pannen maar goed liggen.

liggen (zie: bed -2-) Altijd midden in het bed moeten liggen.

liggen *Daor lizze, daor stizze*. Daar ligt ze, daar staat ze. Als een jonge boerin gestorven was, werd haar zuster meestal aangewezen als tweede vrouw van de boer. (Zie ook: Heer OL -36-, opzetten, trouwen -1-, vrouw -17-) Oost-Brab. '76

liggen (zie: kool -3-) Ergens in de kole liggen.

liggen (zie: sneeuw -1-) Es de sneuw veertien daog bleft liggen, wocht ie op andere.

liggen (zie: nat -2-) Heb je nat gelegen?

liggen (zie: kool -5-) Iemand in z'n kolen gaan liggen.

liggen (zie: bil -3-) Mi strákke billekes ligge.

liggen (zie: kar -13-) Onder de kaar gelegen hebbe.

liggen (zie: rug -9-) Op z'ne doje rug ligge.

liggen (zie: kar -14-) Plat in de kar liggen.

liggen (zie: mest -3-) Tegen 't mès liggen.

liggen (zie: burrie -5-) Uit de burrie liggen.

liggen (zie: lopen -8-) Ze kunnen beter van me zeggen: daar loopt ze dan daar ligt ze.

lijden (zie: vrijen -1-) Die vrijt, die lijdt.

lijden (zie: jagen) Jagen, vissen en vrijen, gaat nooit zonder lijde.

lijden *Na lijden komt verblijden*. Na regen komt zonneschijn. Na tegenspoed, ziekte komt er weer een goede tijd. (Zie ook: Baarle.) Alg. Brab. '87

lijden (zie: weten -4-) Wat men niet weet, daar lijdt men niet van.

lijden (zie: slapen) Wat slaapt, lijdt niet.

lijden *Zoveel geleden hebben als de keien van de straat*. Spreekwoordelijke vergelijking. Door ziekte of anderszins totaal verzwakt zijn. (Zie ook: worm.) Reusel (S) 1892

lijf *Aan mijn lijf geen polonaise*. Ik moet er niets van hebben. (Polonaise = 18de-eeuws dameskledingstuk met een lange schoot aan de voorkant.) (Zie ook: jas -3-) Alg. Brab. '87

lijf (zie: buik -4-) Een buik hebben als een spurriekoel.

lijf (zie: hemd -3-) Een hemd in de was, een in de kast, een aon 't lijf is net vijf.

lijf (zie: vent -3-) Een vent en een wijf is één lijf.

lijf (zie: eten -7-) Eten en drinken houdt lijf en ziel bijeen.

spurrie; zie: **lijf**

lijf (zie: trouwvlees) *Gi spiejr trèwvljés èn ze léjf hebbe.*

lijf (zie: hondenvlees) *Hondsvlees hebben.*

lijf (zie: buik -6-) *Iets voor den buik te binden hebben.*

lijf (zie: gezwaai -4-) *Veel gezwaai op zijn lijf hebben.*

lijf (zie: wijf -8-) *Wie een wijf trouwt om 't schoon lijf, verliest het lijf en houdt het wijf.*

lijf (zie: kanis) *Z'ne kanis weer eens goed volgevreten hebben.*

lijk (zie: bloem -2-) *Bloemen buiten tijd, is een bruid of een lijk.*

lijk -1- *Dat is een schaoilijk lijk.* Dat is een schade-lijk lijk. Een sterfgeval dat een groot verlies veroorzaakt in een gezin, bv een vader of een jonge moeder. (Zie ook: *schip* -1-) Alg. Brab. '87

lijk -2- *Een zondagslijk scheldt er in de week geen kwijt.* Als er op zondag een lijk boven aarde staat, verwacht men dat er in de daaropvolgende week weer een sterfgeval is. Variant: *Een 's zondags lijk maakt de pastoor rijk* (Oost-Brab. '87). Boxtel '60

lijk -3- *Het lijk zien drijven.* Een voorgevoel hebben van onheil. (Zie ook: *bloem* -2-) Maaskant '86

lijk -4- *Mee trouwe en lijke gaat 't gelleke strijke.* Met trouwen en begraven gaat het gelleke strijken. Huwelijk en overlijden gaan met grote kosten gepaard. Variant: *Bruiden en lijken gon me de centen strijken* (Aarle-Rixtel '87). (Zie ook: *trouwmiss*.) Alg. Brab. '90

lijk (zie: vrijdag) *Vrijdags een lijk, maakt zondags de pastoor rijk.*

lijken op (zie: stront -13-) *Het laikt op stront noch luuren.*

lijken op *Het lijkt er zo veul op, as m'n gat op 'n kumpke soep.* Het lijkt er zo veel op, als mijn gat op een kommetje soep. Spreekwoordelijke vergelijking. Het lijkt er niet op. Alg. Brab. '16

lijken op *Lijken op elkaar als twee druppels water.* Sprekend op elkaar lijken. Alg. Brab. '87

lijkkoets *Als alles is zoals het hoort, staat de lijkkoets voor de poort.* Als je het naar je zin begint te krijgen, ga je dood. (Zie ook: *behagen*.) Zeelst '84

lijmen (zie: vinger -9-) *Iemand met een vochtige vinger kunnen helpen.*

lijn (zie: kant -2-) *Aon gene kaant van de lijn.*

lijn *Dä ge ok van de lange lijn.* Dat gaat ook van de lange lijn. Dat gaat langzaam. (Oa een langdurige vrijage.) Variant: *... me 'n lange lijn.* (Zie ook: *alles* -9-) Kempenland (B) '58

lijn (zie: Catharina Sint -3-) *Wie luiert met St Cathrijn (25 november) die heeft het zijn.*

lijnt (zie: leidsel -1-) *De lent op den haom hange.*

lijnt (zie: leidsel -3-) *Ge moet 'm mè dobbel lijnt rije en de stang in de bakkes.*

lijns *Van Lijskens spelen.* 1. (Lijs = een onbeduidende vrouw, het is een afkorting van Elisabeth.) Varianten: *Over Lijskes spelen* 2. *om de keizer zijn baard spelen; om niet spelen; Wie Lijsje heeft, moet Lijsje houden* (Nuenen '84). (Zie ook: *hond* -47-) Helmond (S) 1892

lijster (zie: kijken -3-) *Hel kijken als een vink.*

likken (zie: eten -2-) *Die nie zat vrèt, zal ook nie zat lekken.*

likken (zie: koe -27-) *Dur is gin één koei of ze lekt nog us gère.*

liktouw *Iemand aan 't lektouw hebben.* Iemand aan het liktouw hebben. Hem bijna gewonnen hebben. Cuyk (Bi) '40

linie *Volgens de linie.* Zoals het moet. Oost-Brab. (Bi) '40

link *Zo link as 'n looie deur.* Zo link als een loden deur. Spreekwoordelijke vergelijking. Uitgeslapen, geraffineerd. (Zie ook: *mand* -3-, *mis* -7-) Alg. Brab. '87

linker *Hoe linker hoe flinker, hoe rechter hoe slechter.* Reactie op de mededeling van iemand dat zijn neus jeukt, zijn oor suist of zijn been slaapt. Alg. Brab. '87

linkerhand *Wachten met de linkerhand.* Niet wachten om met eten te beginnen. (Men eet met de rechterhand.) Oeffelt (S) 1892

links *Ik zal jou een linkse geven da ge naor een rechtse nie meer vragen zult.* Ik zal jou een linkse geven dat je naar een rechtse niet meer vragen zult. Bedreiging. Oost-Brab. '87

linnen (zie: goed -4-) *Hedde goed gegeten, dan kunde todden schijten.*

linnen (zie: Simon en Judas Sint) *Met Simon en Juu (28 oktober) verlaat men de strooien huu.*

lint *Handelen in smal lint en armoei.* Handelen in smal lint en armoede. Een handel hebben waarmee de kost niet verdiend kon worden. (Mensen die langs de huizen lint verkochten, hadden doorgaans een slechte handel.)

Varianten: *Niks hebbe as smaol lint en erremoei* (Someren '87); *Mi smaol lint èn breej èremoei* (Gemert '85). Aarle-Rixtel '76

lip *De lip op het onderste knoopsgat laten hangen.* Treurig kijken, pruilen. (Zie ook: *kleok* -1-) Oost-Brab. '87

lip (zie: dood -8-) *Mee de deud op de lippe ligge.*

list (zie: arme -2-) *D'n arme z'n list is wat de rijke niet wist.*

liter

liter (zie: maat -1-) *Da's ginne maat, da's 'ne liter.*

lits (zie: lus) *Oet de litse blijve.*

livrei *Op z'n lieverij krijgen. Op zijn livrei krijgen. Een scherpe terechtwijzing krijgen.*

(*Livrei* = een bepaald uniform.) (Zie ook: *broek* -14.-) Alg. Brab. '87

loeder *Ge ziet èn goei loeder ien de soep, mar tèj ien 't koken. Je bent een goede loeder in de soep, maar taai in het koken. Je bent een mooie, maar valt in het gebruik tegen.*

(*Loeder* = lokaas.) (Zie ook: *kook.*) Oeffelt (S) 1892

loef *Erges 't loef op hebben. Ergens het loef op hebben. Tilburg '91*

loenen 't *Is lauw loenen met de pet. Het is lauw loenen met de pet. Het is waardeloos; het is niets. Varianten: ipv lauw: blauw (Tilburg '72); 't Is lauw loene mee de klep dicht (Tilburg '72).*

(Zie ook: *aardappel* -11.-) Alg. Brab. '87

Loenen *We komen niet van Loenen. Wij zijn eerlijk. Woordspeling. (Loenen = vals zijn.)*

(Zie ook: *binnendoor.*) Tilburg (Si) '66

loeren *Loeren as 'n kater onder 'n schuurdeur deur. Loeren als een kater onder een schuurdeur door. Spreekwoordelijke vergelijking. Gluren.*

(Zie ook: *kijken* -18.-) Eindhoven (Agt) '65

loeren (zie: *schoppen*) *Op schuppes loeren.*

lof 't *Lof is langer as de leste Mis. Het lof is langer dan de laatste mis. De onderrok komt onder de bovenkleding uit. Varianten: 't Is Bakel kermis (Oost-Brab. '87); 't Is Breugel kermis (Oost-Brab. '79); 't Is Boekel kermis (Oss '70); 't Is Börkel kermis (mert) (Bergeijk, Borkel en Schaft '45); 't Is Deuteren kermis (Langstraat '54); 't Is*

Dungense kermis (Schijndel '87); De dinsdag komt onder de woensdag uit (Oost-Brab. '50); Het lof is langer dan de wortel (Oost-Brab. '79); De was kocht over (Oost-Brab. '84); Ze is Luthers (Bergen op Zoom '65); Die wordt deze avond nog gekust (Elshout '54); Je vlagt (Alg. Brab. '80); 't Bliksem (Alg. Brab. '87); Witte donderdag (Hapert '90).

Alg. Brab. '87

lof (zie: *Strijp*) *In Strijp in 't lof geweest zijn.*

lof (zie: *Gemonde*) *Te Gemonde in 't lof geweest zijn.*

lof (zie: *komen uit*) *Uit de liste mis komen en van niks weten.*

logement *In 't logement gaan logeren. In het logement gaan logeren. De gevangenis ingaan. (Zie ook: *bak* -3.-) Oeffelt (S) 1892*

logeren (zie: *schaar* -2-) *In de scheer zijn gelogerd.*

logé (zie: *gast* -1-) *Gasten en vis blijven drie dagen fris.*

lol *Lol hebben als een mug in de zon. Spreekwoordelijke vergelijking. Plezier hebben. Varianten: Skik hebbe ès 'n mug in de zon (Oost-Brab. '90); Lol hebben voor zes (Sint-Michielsgestel 1892); ... als een grappenmaker (Mierlo 1892).*

lol *Eersel (S) 1892*

lollepot *Van de lollepot houden. Erop los leven. (Zie ook: *bruin, korf* -2.-) Den Bosch (Br) '76*

Lombok (zie: *waarheen* -1-) *M'n neus na en m'n gat zal wel volgen.*

Lommel (zie: *aanhouden*) *Aanhouden als de Lommelse hond.*

lommerd (zie: *broek* -7-) *Better 'n aaw boks mi lappe, dan 'n nei naor de lommerd.*

lomp *Lomp is ongemakkelijk. Eindhoven (Hap) '73*

lomp *Zo lomp als een varken. Spreekwoordelijke vergelijking. (Zie ook: *boer* -15.-) Alg. Brab. '91*

lood (zie: *gezicht* -1-) 'n *Afgetrokken gezicht hebbe ès twee lood thee.*

lood (zie: *goudmijn*) 'n *Goudmijntje denken te vènden en nog geen lood krijgen.*

lood -1- 't *Looike aandoen. Het loodje aandoen. Een stervende de laatste sacramenten toedienen (bedienen). (Men denke hierbij aan het loden door ambtenaren.) (Zie ook: *aardappel* -7.-) Oost-Brab. (Bi) '40*

lood (zie: *ram(m)enas*) *Als je een rammenas eet: 's morgens goud, 's middags zilver, 's avonds koper.*

lood (zie: *nagel* -1-) *Er is geen nagel zo groot, of hij slijt iedere dag een lood.*

lood -2- *Et leud in de billen hebbe. Het lood in de billen hebben. Er armoedig en mager uitzien. (Van mensen en dieren.) (Zie ook: *broek* -9.-) Kempenland (B) '58*

lood -3- *Gaer de loi me de beurs hebbe. Graag het lood met de beurs hebben. Graag alles hebben. (Lood = geld in het bargoens.) (Zie ook: *baat.*) Kempenland (B) '58*

lood (zie: *pijp* -8-) *Looie pijpje samen delen.*

lood (zie: *morgenstond*) *Morgenstond heeft goud in de mond, maar lood in de kont.*

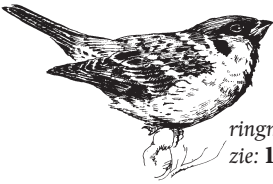
loof (zie: *blad* -1-) *Blad aan de boom op St Martijn (11 november) zal een strenge winter zijn.*

loof (zie: *kermis* -4-) *Mee Hasseltse kermis of èèrpel of loof.*

loof (zie: *peen*) *Nie op 'nen bos peejen kijken.*

loof *Zo 't loof niet valt voor St Martijn (11 november) zal het een harde winter zijn. Als het loof niet valt voor Sint Martinus, zal het een harde winter zijn. Weersvoorspelling. (Zie ook: *Allerheiligen* -5.-) Wintelre (H) '63*

looier *Looiers zijn schooiers. (Loy is een oude vorm voor lui, die in sommige dialecten nog gebruikt wordt.) Varianten: Iedere looier is 'n echte schooier (Alg. Brab. '65); Luiersd zijn*

ringmus (*Passer montanus*);
zie: **loos**

schooiers (Bergeijk '87). (Zie ook: *bakpan*.) Alg. Brab. '39

loon (zie: weer -1-) "t Weer is goed", zei d'n boer, "as 't traktement ok mar goed was."

loon 't Is dun leun dásse geve. 't Is een mager loon dat men geeft. Opmerking als het erg koud of winderig is. Kempenland (B) '58

loon Ney loon in 't haus. Nieuw loon in het huis. Nieuw personeel in huis. (Zie ook: *bij -6-, haar -5-*.) Oost-Brab. (JU) '79

Loon op Zand (zie: Kaatsheuvel -3-) Ketsheuvel en Loon zijn éne gaddome.

Loon op Zand (zie: Kaatsheuvel -4-) Ketsheuvel en Loon op Zand, ze schooiën den honger en stoken den brand.

Loon op Zand (zie: mars) Snij af die mars, die mars die brandt.

loop Beter ene koje loop as ene koje koop. Beter een kwade loop dan een kwade koop. Beter een vergeefse reis dan een slechte handel. Alg. Brab. '87

loops (zie: hond -5-) 't Lijkt wel een lopse hond.

loopvrouw (zie: huisvrouw) Een goede huisvrouw is een goede thuisvrouw.

loos Loos houden as 'n hawterejilleke. Zich schuilen houden als een houten vogeltje. Spreekwoordelijke vergelijking. 1. Zich verborgen houden. (Een jilleke = een ringmus (*Passer montanus*) nestelt bij voorkeur in holle bomen.) Variant: *Zich loos houden* 2. zich houden alsof men niets weet. (Breda 1836). (Voor 2. zie ook: *Boxtel Jan van.*) Helmond '87

lopen (zie: gaan -1-) 't Gaat als 'n fluitje.

lopen (zie: gaan -2-) 't Gaat als een tiet.

lopen (zie: garen -1-) 't Leupt in 't gaore.

lopen -1- 't Loopt als 'n tiet in 'n dorpke. Het loopt als een kip in een dorpje. Spreekwoordelijke vergelijking. Het gaat goed. (Tiet = kip.) Varianten: 't Lupt ès 'n tiet (Oost-Brab. '90); ipv *lupt: gaat* (Alg. Brab. '90). (Zie ook: *Jan Koolen.*) Waalre (RS) '82

lopen (zie: rol) 't Moet over veel rollen lopen.

lopen (zie: hand -7-) Deur de haand lopen.

lopen (zie: kardon) Deur de kurdonen lopen.

lopen -2- Het loopt eruit als fonteinwater uit een bezemsteel. Spreekwoordelijke vergelijking. Er loopt niets uit. Breda (S) 1892

lopen (zie: hak -6-) Langs z'n hakken lopen.

lopen -3- Leupen as 'n geitje over 't gevroot.

Lopen als een geitje over het ijs. Spreekwoordelijke vergelijking. Met korte dribbel-pasjes lopen. (Zie ook: *ei -24-*.) Eerde (Da) '40

lopen (zie: Mokerhei) Loop naar de Mokerheide.

lopen (zie: Franssen) Loop naar de Franse!

lopen -4- Lopen als 'n stalen Jezus. Lopen als een stalen Jezus. Spreekwoordelijke vergelijking. 1. Stijf lopen; 2. ongeïnteresseerd doen. (Vooral jongens die zich niet voor meisjes interesseren.) Variant: 'ne Staole Jezus = stijve jongen. (Voor 1. zie ook: *Heer OL -19-*.) Tilburg '65

lopen -5- Lopen alsof ge om vuur gaat. Lopen

alsof je om vuur gaat. Spreekwoordelijke vergelijking. Haastig lopen. (Wie vroeger 's nachts de haard had laten uitgaan, moest 's morgens bij de burens vuur gaan halen.) (Zie ook: *bil -2-*.) Nistelrode (Du) '40

lopen -6- Lopen as een koe die op kalven sta.

Lopen als een koe die op kalven staat.

Spreekwoordelijke vergelijking. Heel voorzichtig lopen. (Zie ook: *ei -24-*.) Oost-Brab. '78

lopen -7- Lopen as nen driejarige. Lopen als een driejarige. Spreekwoordelijke vergelijking.

Snel lopen. (Een driejarige = een driejarig paard.) Varianten: ipv *driejarige: kievit* (*Vanellus vanellus*) (Alg. Brab. '90); ... als een scherf (Raamsdonk 1892). (Mogelijk is met scherf, las in molenroeden bedoeld; de molenroeden zijn zware houten of ijzeren balken die het lichaam van de wieken vormen.) Raamsdonk (S) 1892

lopen (zie: bril -3-) Mee 'nen bril lope.

lopen (zie: kapot) Nie veul kepòt lùpe.

lopen (zie: hikske) Op 'n hikske lopen.

lopen (zie: been -19-) Op de laatste benen lopen.

lopen (zie: nier -2-) Op ene nieër leupe.

lopen (zie: thee) Slappen thee drinken, dan kunde hard lopen en scherp kijken.

lopen -8- Ze kunnen beter van me zeggen: daar loopt ze dan daar ligt ze. Men kan beter leven dan dood zijn. (Zie ook: *boek -4-*.) Oost-Brab. '89

lopense Lop naar de zeuven leupens. Loop naar de zeven lopense. Loop naar de maan; verwen-sing. (Een lopense = een landmaat, zes lopense = een ha; men had twee vaten rogge nodig om dit te kunnen bezaaien.) (Zie ook: *aap -1-*.) Lieshout (Cop) '70

los Los en liber. Ongetrouwd, ongebonden.

(Liber = vrij.) (Zie ook: *drie -1-*.) Kempenland (B) '58

los (zie: mond -10-) Los in de mond, maar vast in de kont.

los (zie: kop -28-) Los van kop zijn.

lossen

lossen (zie: *laden -2-*) 't Is daor niks a's laoiën en losse.

lot (zie: *God -23-*) *God, m'n God, wat is m'n lot, hard werken en nog moet ik kepot.*

lot (zie: *oud -3-*) *Hoe ouder, hoe lotter, hoe jonger, hoe zotter.*

lot (zie: *haan -15-*) *Krèijt d'n haon oit saoves, dan is oew lot: mèrr'ge mot, of d'n haon k'pot.*

lot *Ze lot opgraove. Zijn lot opgraven. Mans genoeg zijn. Kempenland (B) '58*

loten (zie: *schutter*) *Al lang geloot hebben veur de schutters.*

loterij *Loterij is de toegangskaart tot het arm-bestuur. Wedden maakt arm. Variant: Lotjes zijn voor zotjes (Helmond '70). (Zie ook: luiheid, nacht -2-, wijn.) Westerhoven (Re) '60*

lotersteen (zie: *twaalf*) *Twaalf gegooid hebben.*

Louisa (zie: *staan -1-*) *Dor stèt ze net as Louisa, mit de ziel onder den èrm.*

loven (zie: *luiden*) *Die luidt of die looft nie meer.*

lover *Bij 't klimmen en 't reze van 't lover. Bij het klimmen en het vallen van het lover. In de lente en de herfst. Variant: ipv lover: bladeren. Oost-Brab. (Bi) '40*

Lubbe (zie: *waar is -4-*) *Tebak haole bij Woestenbèèrgh.*

lubben (zie: *beer -7-*) *Er kan geen beerke gelubt worden, of hij moet erbij zijn.*

lucht -1- *"De lucht die voedt", zei de vrouw, en ze bond de geit aan den boom en die ging subiet kepot. "De lucht die voedt", zei de vrouw, ze bond de geit aan de boom en die ging prompt dood. Zeispreuk. Varianten: ... de boer, en hij joeg de schapen de sneeuw in (Oost-Brab. 1892); ... zei 't wijfke, en zette de koe in de sneeuw. (Zie ook: aanwensel.) Eindhoven (Si) '59*

lucht (zie: *koe -7-*) 'n *Koew in de locht!*

lucht -2- 'n *Locht of 't katten zal spèûwen. Een lucht alsof het katten zal spuwen. Spreekwoordelijke vergelijking. Een donkere, dreigende regenlucht. Kempenland (Kr) '85*

lucht (zie: *wolk*) 't *Is een wolk in een heldere lucht.*

lucht (zie: *als -5-*) *As de hemel valt, krijgen we allemaal een blauwe muts.*

lucht (zie: *beer -2-*) *Baeren in de locht zien.*

lucht -3- *D'r is en kòj lócht in et kórré chevalle. Er is een kwade lucht op het koren gevallen. Door een onbekende, naar men vermoedt van boven komende, oorzaak is koren aangestast door roest. (Roest = giloe wordt geluw, geel, geelzucht.) Variant: Dor is 'n kooi locht op gevalle bloemen, bladeren en vruchten gaan door dezelfde onbekende oorzaak kwijnen (Kempenland '58). Maaskant (E) '58*

lucht (zie: *stormweer*) *D'r zit tempeest in de locht.*

lucht -4- *De locht hangt vol daog. De lucht hangt vol dagen. Dit werk hoeft vandaag niet af, er komen nog dagen genoeg. (Zie ook: dag -12-) Oost-Brab. '87*

lucht -5- *De lucht begint te ören. De lucht begint te dreigen. De lucht is zwanger van de regen. (Ören = opzetten van de uiers tegen dat de koe kalft, zodat ze melk kan geven.) Aalst-Waalre '84*

lucht -6- *De lucht is taai molken. De lucht is moeilijk te melken. Weerspreuk. Het is bewolkt, maar het wil niet regenen. (Voor het beeld zie ook: melken.) Deurne (HD) '87*

lucht -7- *De lucht wordt lichter, en de regen valt dichter. Er komen moeilijkheden die niet meer verwacht worden; ze slaan dan des te harder toe. Oost-Brab. '87*

lucht (zie: *ondeugd*) *De ondeugd groeit in de locht en ge wit nie wor ze hinne waoit.*

lucht -8- *Dè leeft moet lucht hebben. Wat leeft moet lucht hebben. Opmerking als de gulp open staat. (Zie ook: boer -34-) Helmond (HD) '87*

lucht -9- *Een hoge locht met iemand hebben. Een hoge lucht met iemand hebben. Met iemand weglopen; enthousiast over iemand zijn. (Zie ook: bed -2-) Oost-Brab. (Bi) '40*

lucht -10- *Het veul te hoog in de lucht hebben. Het veel te hoog in de lucht hebben. Trots zijn. (Zie ook: beredding.) Cuyk (Bi) '40*

lucht (zie: *stinkerd*) *Met zijn stinkerd de lucht in liggen.*

lucht (zie: *noorderstof*) *Noorderstof is 'nme bessem in de locht.*

lucht (zie: *Vrouw OL -5-*) *Ons-Lief-Vrouwke, gift 'm nog 'n douwke!*

lucht -11- *Zo geet 'e kaaw de locht öt. Zo gaat de kou de lucht uit. Kaartterm. Als op de aas alle hoge kaarten vallen. Oost-Brab. (Bi) '40*

luchtig (zie: *lelie*) *Locht van lelie zijn.*

luchtig *Zo locht as 'n bovist. Zo luchtig als een stuifzwam. Spreekwoordelijke vergelijking. 1. Iemand die weinig verstand heeft; 2. iemand zonder geld. (Voor 1. zie ook: bijdehand; voor 2. zie ook: aardappel -2-) Oost-Brab. '40*

Lucia Sint *Op Sinte Lucee lengen de dagen nen hanentree. Met Sint Lucia lengen de dagen een hanentree. Weerspreuk. Varianten: Mee Sinte Lucy, wint den tij elken dag 'nen hanenschrei (Oost-Brab. '63); Sinte Lucijen Sinte Mathij (21 september) die vechten om den tij ieder dag innen haneschrej (Wouw '62); Sunte Lucèi dan lèngt den tèi alle daag ènen haoneschrèi (Kempenland '58). (Het feest van Sint Lucia valt op 13 december, deze spreuken dateren van voor de invoering*

van de Gregoriaanse kalender; mogelijk heeft het feest van Sint Lucianus (7 januari) bijgedragen aan het blijven leven van deze uitdrukking.) (Zie ook: *Driekoningen* -4-) Deurne (S) 1892

Lucia Sint *Sinte Lecij brengt ander weer bij. Sint Lucia brengt ander weer. Weersvoorspelling.* (Zie ook: *hen* -5-) Kempenland '58

lucifer (zie: zwavelstok) *Een zwavelstok in achten en een fles wijn ineens.*

lui (zie: heeroom) 't *Gee zo schoon nie as heereumke prikt.*

lui (zie: boer -59-) *Er liggen veel boeren op 't kerkhof die zo lui zijn als ik.*

lui (zie: gauw) *Gauw is dood en langzaam leeft nog.*

lui *Lui zijn als een krèmer. Lui zijn als een kramer. Spreekwoordelijke vergelijking.* (Kramers, reizende kooplieden verrichtten geen lichamelijke arbeid en namen de tijd om hun waren aan te prijzen, zodat ze de reputatie kregen lui te zijn.) (Zie ook: *bakpan.*) Gilze (S) 1892

lui (zie: drie -4-) *Lui, lekker en veel te meugen zijn drie dingen die niet deugen.*

lui (zie: gat -29-) *Nog te lui zijn om oe gat dicht te knippen as ge gescheten het.*

lui (zie: Heer OL -31-) *Te lui zijn om OL Heer te groeten.*

luiaard (zie: zon -3-) *Als de zon is in de west, zijn de luieriken op zijn best.*

luiden *Die luidt of die looft nie meer. Die luidt of die looft niet meer. Die is ten dode opgeschreven.* (Zie ook: *aardappel* -7-) Oost-Brab. (Bi) '40

luiden (zie: elf -2-) *Ge gaat er geen elf uur mee luien.*

luiden (zie: kerk -16-) *Te vroeg uit de kerk gaon.*

luie (zie: driftige) 't *Is beter voor een driftige te zwijgen, as om 'ne luie aan 't werk te drijven.*

luier (zie: zaterdag -3-) *De zaterdag is nooit zo koad, of de zon die schijnt 's vruug of laot.*

luier *Lelijk in de luier, mooi in de sluier.* Troost aan de jonge moeder als het dochtertje niet mooi is. Varianten: ... *knap in de sluier*; *Lillek in de wieg, skon op straat* (Oost-Brab. '80); *Mooi in de wieg, lelijk op straat* (Oost-Brab. '40). (Zie ook: *engel* -2-) Alg. Brab. '87

luier (zie: wat zijn) *Ut is wat, mi 't kiendje z'n gat en gin luiers.*

luierd (zie: looier) *Looiers zijn schooiers.*

luifel *In de luifel zit het niet, maar in 't gene ge daar onder ziet.* In de luifel zit het niet, maar in wat je daaronder ziet. De opschik is niet belangrijk. (Zie ook: *eer* -4-) Eindhoven (Si) '60

luifel *Men moet de luifel naar de wind verhangen. Men moet de huik naar de wind hangen; men*

moet zich aanpassen aan de veranderende omstandigheden. (Zie ook: *molen* -6-.)

Opwetten (HS) '55

luiheid *Luiheid en 'ne lekkerbek zijn de sleutels voor 't gebrek. Luiheid en een lekkerbek zijn de sleutels voor het gebrek. Luiheid en snoepzucht leiden tot armoede.* (Zie ook: *loterij.*) Schijndel (Bi) '40

Luik *Tussen Luik en de Bossche Poort is geen rotter oord dan de Steevoort. Tussen Luik en de Bossche Poort is er geen rotter oord dan de Steevoort. Rijmpje om aan te geven dat men bij de Steevoort, een doorwaadbare plaats door de Dommel in de weg van Luik naar Den Bosch onder Steensel, vanwege de onbetrouwbaarheid van de ondergrond, op zijn hoede moest zijn.* Riethoven '52

Luikes (zie: wereld -6-) *De wereld is me ge rao'ze gemaakt.*

Luiksgestel (zie: Hollander -3-) *Es den Hollander mee zand begint te gooien, begint den Bels mee wotter te gooien.*

luin (zie: voerman -3-) *Ene voerman zonder luin.*

luis -1- 'n *Luis hee ok wel 'ns ooit ukxel. Een luis heeft ook wel eens oksel. Een arme mens kan ook wel eens iets hebben.* (Zie ook: *mens* -8-) Casteren (Be) '55

luis -2- *Beter een luis in de pot als geen vet. Beter een luis in de pot dan geen vet. Beter iets dan niets. Varianten: ipv vet: geld* (Oeffelt 1892); *Beter een mug in de pot als geen vlees* (Valkenswaard '62). (Zie ook: *broek* -7-) Oost-Brab. '84

luis (zie: boer -36-) *D'n boer opgaan.*

luis (zie: boer -37-) *Da kan 'ne boer met 'n vat luis ook wel.*

luis -3- *De luis aon 'n kordje tellen. De luizen aan een koordje tellen. Zeer arm zijn.* (Zie ook: *arm* -6-) Waalre (MP) '86

luis -4- *De luis zallen 'm van erremoei eweg draoge.*

De luizen zullen hem van armoede wegdragen. Iemand die heel arm is. (Vroeger werd verondersteld dat arme mensen luizen hadden.) (Zie ook: *arm* -6-) Bergeijk (WBS) '45

luis (zie: vaak) *De vaokbierterkes die bete.*

luis -5- *Dor kaande nog geen luis in 'n vuil hemd vangen. Daar kun je nog geen luis in een vuil hemd vangen. Daar is het geweldig proper.* Bakel (HD) '87

luis -6- *Een enkele luis heeft een schooier altijd.*

Wanneer er bij het afleveren van een produkt of werkstuk nog één of meer kleine oneffenheden zichtbaar zijn. (Zie ook: *kop* -3-) Eindhoven '84

luis -7- *Een lastige luis zijn in de pels.* 1. Iemand hinderen; 2. onaangenaam voor iemand zijn.

luis

Varianten: ipv *luis*: *horzel*; *Iemand 'n luis in de pels zetten*; 3. iemand op een onplezierige manier met iets opscheppen. (Voor 2. zie ook: *hout -7-*.) Alg. Brab. '87

luis (zie: *leven -2-*) *Een leven als een luis op een zeer hoofd.*

luis -8- *Eerst van de luizen en dan van de neten gebeten worden. Eerst door luizen en dan door neten gebeten worden. Eerst de eigen kinderen grootbrengen en dan op de kleinkinderen moeten passen. Variant: De luis gehad hebbe, en dan de nete moete knippe* (Eindhoven '84). (Zie ook: *grootmoeder.*) Oost-Brab. '87

luis -9- *Eigen luis bijten het hardst. Eigen luizen bijten het hardst. Van de familie moet je het hebben; men wordt het slechtst behandeld door familieleden; van de naaste familie heeft men dikwijls het meeste verdriet en ondankbaarheid te verduren. Varianten: 't Zijn oew eigen luis die oe bijten = je wordt door je eigen fouten gestraft; ipv: luis: vlooi* (Oost-Brab. '81). (Zie ook: *kind -27-*.) Alg. Brab. '87

luis (zie: *schooier -3-*) *Ge denkt dat de schooiers geen luis hebben.*

luis -10- *Geen luis hebben om dood te trappen. Doodarm zijn. Varianten: ipv trappen: doen, drukken, knippen; Geen luis in zijn mars hebben* (Alg. Brab. '87). (Zie ook: *arm -6-*.) Oost-Brab. '87

luis (zie: *geld -7-*) *Geld bij geld en luus bij luus.*

luis (zie: *huis -8-*) *Gij de huizen, ik de luizen.*

luis -11- *Gin lois op minne kop die doran denkt. Geen luis op mijn hoofd, die daaraan denkt. Geen haar op mijn hoofd dat daaraan denkt; dat doe ik zeker niet.* Oost-Brab. '87

luis -12- *Hij liegt, dat de luizen op z'ne kop ervan barsten. Hij liegt, dat de luizen op zijn hoofd ervan barsten. Hij liegt dat ie barst!* (Zie ook: *aap -3-*.) Tilburg (TT) '71

luis -13- *Kaal luis bijten scherp. Kale luizen bijten scherp. Tegen iemand die verwaand is. Varianten: ipv kaal: mager, hongerig.* (Zie ook: *bereddering.*) Alg. Brab. '54

luis -14- *Krek zijn als 'n maoger luis die vet geworden is. Precies zijn als een magere luis die vet geworden is. Spreekwoordelijke vergelijking. Zijn eenvoudige afkomst verloochenen.* (Zie ook: *boer -15-*.) Kempenland (DD) '87

luis -15- *Luis in de broek hebben. Luizen in de broek hebben. Steeds wiemelen, niet stil kunnen zitten.* (Zie ook: *briens.*) Oost-Brab. '71

luis -16- *Luizen hebben als paarden. Spreekwoordelijke vergelijking. Zeer grote luizen hebben.* Oost-Brab. (S) 1892

luis (zie: *opschieten*) *Opschieten als een luis op een teerton.*

luis -17- *Van de luis opgevretre worre. Door de luizen opgegeten worden. 1. Alles verwaarlozen; 2. doodarm zijn.* (Voor 2. zie ook: *arm -6-*.) Alg. Brab. '87

luis (zie: *wijn*) *Van wijn krijgt men luizen.*

luis (zie: *heg -9-*) *Waar heggen zijn, zijn ook mussen.*

luis (zie: *voelen -2-*) *Zich voelen als 'n luis tussen twee nagels.*

luis (zie: *wandluis*) *Zo arm zijn, dat de wandluizen de klok optrekken.*

luis (zie: *kaal*) *Zo kaal ès 'n laus.*

luis (zie: *plat*) *Zo plat als een luis.*

luis (zie: *veeg*) *Zo véég als een luis op 'ne kam.*

luis (zie: *moeite*) *Zonder moeite hedde niks ès luis en lang haar.*

luisteren *Staan te luisteren as 'n zog die in 't strooi zèkt. Staan te luisteren als een zeug die in het stro zeikt. Spreekwoordelijke vergelijking. Met grote aandacht staan te luisteren. Varianten: ipv zog: bag, verken* (Alg. Brab. '80). (Zie ook: *oog -6-*; voor het beeld zie ook: *kijken -10-*.) Oost-Brab. '58

luistervink (zie: *dief -7-*) *Liever een dief aan mijn klink dan een luistervink.*

luiter *De luiter óthange. De treuzelaar uithangen. Zich heimelijk aan de arbeid trachten te onttrekken. (Luiteren = luieren, slenteren.) Variant: Hij zúkt de luiter.* (Zie ook: *bakpan.*) Kempenland (B) '58

luizenkam 'ne *Luizekam aangezet hebben. Een luizenkam aangezet hebben. Kaartterm. Als een partij nog geen enkel streepje veveegd heeft, terwijl de andere alle zeven streepjes al kwijt is. (De boom, die bij het kruisjassen wordt opgezet, lijkt iets op een luizenkam.)* (Zie ook: *poort.*) Helmond (S) 1892

luizenzalf *Lözenzalf verkeupen. Luizenzalf verkopen. Kletspraatjes vertellen.* (Zie ook: *klets-koek.*) Kempenland (B) '58

lukken (zie: *geluk -4-*) *As 't geluk en 't goei weer bij mekaar slaot, jè dan kan 't gebeuren dè't lukt.*

lukken (zie: *os -3-*) *As 't lukt, dan kalft den os.*

lukken *Zonder lukken of tukken. Zonder te wachten.* Oost-Brab. (Bi) '40

lul 't *Is lul, maer 't praot toch. Het is lul, maar het praat toch. Er worden erg onbelangrijke zaken verteld. Varianten: ipv lul: gelul, klets; 't Is gelèk boerpraot, mèr 't praot, dè is zat* (Kempenland '87); *Gère buurten, zonder iet te zeggen* (Kempenland '87). (Zie ook: *klets-koek.*) Oost-Brab. '87

lul (zie: *inschieten*) 't *Schiet erin as 'nen lul in 'n widduwvrouw.*

lul *Ge slot nog 'ns met oe lul 't spek van taofel. Je*

slaat nog wel eens met je penis het spek van de tafel. Waarschuwing bij een snelle uitbreiding van het gezin; er zou dan vanwege het hoge kinderaantal te weinig eten kunnen zijn. Variant: *ipv lul: èige start, worst* (Bergen op Zoom '85). Oost-Brab. '90

lul (zie: *freet -3-*) *Zo freet zijn als een hond met zeuven lullen.*

lul (zie: *slap -4-*) *Zo slap als een dweil.*

lullen (zie: *monnik*) *'n Monnik uit z'n kap lullen.*

lullen -1- *As lulle worst waar, dan hadde gij 'n heel stuk.* Als kletsen worst was, dan had jij een groot stuk. Tegen een kletskous. Varianten: ... *hing heel de schouw vol* (Eindhoven '73); ... *hadde gellie 'n hil end* (Oost-Brab. '87); ... *ha hij 'n hel fabriek* (Maaskant '86); *As lullen worst waar* (Helmond '87); ... *pudding waor, dan waarde gij Dr Oetker* (Alg. Brab. '87). (*Dr Oetker* = puddingmerk.) (Zie ook: *kletskoek*.) Oost-Brab. '82

lullen -2- *Hij lult goed, maar hij vreet beter.* Hij kletst goed, maar hij eet beter. Een opschepper, die veel profiteert. (Zie ook: *bereddering*.) Helmond (VL) '86

lullen (zie: *kop -27-*) *Laat ze mar lullen die geen kop hebben.*

lullen -3- *Lullen lek 'n kont die tabak knauwt.*

Kletsen als een kont die tabak knauwt. Spreekwoordelijke vergelijking. Te veel praten. Varianten: ... *als een appelwif; ipv appelwif: advocaat, oude hoer* (Oost-Brab. 1892); ... *as 'n kont die droomt* (Oost-Brab. '40). (Zie ook: *bats*.) Eindhoven (ED) '84

lullen -4- *Ze kunnen beter van je lullen, dan van je smullen.* Kletspraat over je vertellen, daar heb je geen last van, maar van je profiteren kost geld. (Zie ook: *vuur -2-*, *zweet -1-*.) Westerhoven (Ma) '86

lullen (zie: *broek -28-*) *Zwetsen en in oew broek schijten, da kunde zittende doen.*

lummel (zie: *groot -3-*) *Greut (dä) is greut lummel.*

lummel (zie: *kans*) *Nog een kans hebben als er goei op de lummel liggen.*

lus *Oet de litse blijve.* Uit de lus blijven. 1. Zorgen dat men er niet bijraakt. Variant: *ipv blijve: zien te komme* 2. maken dat men wegkomt. (Voor 2. zie ook: *drieklets*.) Alg. Brab. '87

lust (zie: *mens -4-*) *'s Mensen zin is 's mensen leve, ook al is-t-er 'n koei wijd neve.*

lusten (zie: *kom*) *'m Wel lusten uit een kaauw kumke.*

lusten (zie: *koper*) *Hem wel lusten as-ie naor koper smokt.*

lusten *Ik lust oe gruuu.* Ik lust je groen. Ik kan je aan. (Komt waarschijnlijk van onrijpe (groene) vruchten, die niet of nauwelijks te

eten zijn.) Varianten: *ipv gruuu: koud; Laot ze mar komen, we lussen ze gruuu* (Tilburg '86). Alg. Brab. '87

lusten (zie: *varken -25-*) *Van 't hille verken lusten.*

lusten *Vreet je kop maar op, dan kun je buikspreken.* Reactie op: "Ik lust dat niet"; spottende opmerking tegen iemand die alles beter weet (Gemert '85). Alg. Brab. '87

lut *Veur de lut houden.* Voor de lut houden. Voor de gek houden. (Zie ook: *aap -9-*.) Alg. Brab. '87

luyie (zie: *deluyie*) *Det is er nog een van d'aauw deluyie.*

m

maag 'n Maog lek 'n pèrd. Een maag als een paard. Spreekwoordelijke vergelijking. Alles kunnen eten. Variant: 'n Pärsmoag hebbe = een paardenmaag hebben. Alg. Brab. '87

maag (zie: kat -24-) Een kat gaat nooit met een lege maag van huis.

maag (zie: jeuk -5-) Jeuk in de maag hebben.

maag (zie: bitter) Van bitter krijgt men plakken in de maag.

maag (zie: zand -7-) Zand schuurt de maag.

maaien (zie: gelag) 't Is een hard gelaach.

maaien (zie: zaaien -1-) Er gezaaid noch gemaaid hebben.

maaien (zie: Johannes Sint -2-) Maaien voor St Jan, kan alleman, maar na St Jan, alleen de man die maaien kan.

maaien (zie: zaaien -2-) Niet zaaien, maar maaien.

maaien (zie: koren -8-) Ze maaie nie nor 't oudste, mer nor 't rijpste koren.

maalkalf (zie: beergeltekost) Op beergeltekost staan.

maaltijd Ge kunt de maaltijd wel trekken, maar den dag niet rekken. Je kunt met de maaltijd wel treuzelen, maar de dag niet rekken. Je kunt niet op alle zaken invloed uitoefenen. Oost-Brab. (Bi) '40

maan -1- Be noe maon goei weer, dan bléévet zo. Is het bij nieuwe maan goed weer, dan blijft het zo. Weersvoorspelling. (Zie ook: maan -9-) Reusel (WR) '76

maan -2- Daor skent de maon nog deur 't gutgat. Daar schijnt de maan nog door het gootgat. Ze zijn daar nog heel primitief behuisd. Variant: ... dur 't pleegat (gat van de wc). Oost-Brab. (Sw) '86

maan -3- De maan op z'n kont is regen. De maan op zijn kont is regen. Weersvoorspelling. (Op z'n kont = liggend met de twee punten omhoog.) Varianten: Es ge ân de maon 'n ossejuk kunt hange, kômt er regen (Wintelre '65); Als de maan ligt als 'n schuit, dan stroomt er water uit (Kempenland '80). (Zie ook: beerput.) Berlicum (Bee) '70

maan (zie: V) De V van ènd en zwaon brengt vriejs in de laon, mar 'ne kring um de maon betee:kent vriejs van de baon.

maan (zie: kleur -2-) Een kleur als een afgeregende ashoop.

moosgat = gootgat; zie: maan-2,

maan (zie: kring) Een kring om de maan zal in water en wind vergaan, een kring om de zon brengt water in de ton.

maan -4- Een maandagse maon is een zeikmaan. Een maandagse maan is een zeikmaan.

Weerspreuk. (Maandagse maan = nieuwe maan op maandag, het is een voorteken van regen of wind.) Variant: Maandagse maan kondigt regen aan (Oost-Brab. '87). (Zie ook: beerput.) Oost-Brab. '82

maan (zie: ring) Een ring rond de maan brengt 's winters vorst aan.

maan -5- Het is in de maon gebakke. Het is in de maan gebakken. 1. Een bleek, te wit uitgevallen baksel. Varianten: Struif in de maan gebakken (Eindhoven '72); Hij is in de maan gebakken 2. hij is een bleekscheet, een bleek uitzierende (verlopen) man (Breda 1892). (Voor 1. zie ook: mik -2-, oven -5-; voor 2. zie ook: kinken -22-) Alg. Brab. '64

maan (zie: zak -12-) In zèn tès is 't host aaltijd donkere maon.

maan -6- Loop naar de maan en pluk sterren. Tegen iemand aan wiens (onredelijke) verlangens men niet wil of kan voldoen. Varianten: ... staarzen (Gemert '87); ... staarzen, hangt ze aon oe gat dan kande waarzen (in de war komen) (Heeze '63). (Zie ook: aap -1-) Alg. Brab. '87

maan -7- Mee ouwe maan koren zaaien, anders schiet het deur. Men moet met afgaande maan koren zaaien, anders schiet het door. Boerenregel. Varianten: Rogge gezaaid met opgaande maan woelde of gooide zich bloot (Oost-Brab. '65); Rogge gezaaid met afgaande maan bevroor niet zo gauw, omdat deze zich kroezelde dwz over de

maan

grond kroop (Wintelre '65). (*Opgaande maan* = wassende maan; *afgaande maan* = afnemende maan.) Kempenland '80

maan (zie: Pasen -4-) *Pasen vroeg of Pasen laat, Pasen heeft altijd de zomer in z'n gat.*

maan -8- *Zo gauw de maan drie toten heeft. Zo gauw de maan drie punten heeft. Nooit.*

(Schertsend als men aan iemands verzoek niet kan of wil voldoen.) (*Toot* = spits toelopen einde.) (Zie ook: *gerstmaand*.) Alg. Brab. '87

maan -9- *Zoals de maan afgaat, komt hij op. Weerspreuk. Zoals het weer is met afnemende maan, zo zal het met wassende maan blijven.* (Zie ook: *maan* -1-.) Eindhoven (Pa) '85

maan (zie: zon -12-) *Zon en moo'n tegeleek lo'te ziejn.*

maandag *Beter een maandags paard, dan een maandagse knecht. Na de zondag werkte het paard eens zo hard; maar de knecht moest nog bijkomen van de zondag! Varianten: Een zaterdagse knecht en een maandags paard is geld waard (Oost-Brab. '80); Mee een zaterdagse knecht en een maandags peerd is 't goed werken (Geldrop '80); "Me' 'n sötterusse meid èn 'n smöndus pèrd", zin Roelof Reij, "daor kunde pas me' werr'ke" = "met een zaterdagse meid en een maandags paard", zei Roelof Reij, "daar kun je pas mee werken" (Maaskant '86). Alg. Brab. '87*

maandag *De maandag zit aan de zaterdag vast. Eindhoven '81*

maandag (zie: zondag) *De zondag moet 'n maandag hebben.*

maandag (zie: maan -4-) *Een maandagse maon is een zeikmaon.*

maandag (zie: woensdag) *Woensdag voor de wet, donderdag voor het bed.*

maandag (zie: kijker) *Zondagse kijkers zijn geen maandagse kopers.*

maar *De moor rije. De maar berijden. Een nachtmerrie hebben. Variant: Van de mare bereden zijn (Kempenland '86). (Maar = nachtmerrie, slecht bericht tijdens de nacht.) Oost-Brab. '87*

Maarheeze (zie: Peel -1-) *De Pel mè Marris winne.*

maart -1- *"Mert-mei, hooi zat", zei de boer, maar hij vergat april. "Maart-mei, hooi genoeg", zei de boer, maar hij vergat april. Zeispreuk. Men denkt te optimistisch over zijn voorraden. Uden (US) '63*

maart (zie: vel -1-) *'t Vel van 'ne vos is nie mîr goed, es ze merts watter gedronken hî.*

maart (zie: top -2-) *Als 't dondert in de kale top, dan voert de boer zijn orten op.*

maart (zie: Benedictus Sint) *Als op St Benedictus (21 maart) de wind in het noorden staat, blijft hij daar zes weken staan.*

maart (zie: kievit) *De kievit legt in maart, al vriest het op zijnen staart.*

maart -2- *De mert is de stert. Maart is de staart. Weerspreuk. (Bedoeld is de staart van de winter.) (Zie ook: staart -7-.) Oost-Brab. '50*

maart -3- *De mert vindt 't dood of maakt het dood. Maart vindt het dood of maakt het dood. Het gure weer in maart doodt alles wat in de natuur nog leeft. Alg. Brab. '87*

maart (zie: donder -2-) *Donder op 'n kaole dore, is d'n halve zomer verlore.*

maart (zie: bruid -6-) *Een bruid in den oogst, een bieëzwerf in de mert, is zelden wa werd.*

maart (zie: vlo -4-) *Een vlo in maart is een daalder waard.*

maart -4- *Ene schrale mert is geld werd. Een droge maart is geld waard. Oogstvoorspelling. Varianten: ... als 't in april maar regenen wil; Dreuge mert, guldus werd (soms met de voorgaande toevoeging) (Oost-Brab. '90) (Zie ook: Antonius St -1-.) Alg. Brab. '87*

maart -5- *Et halfmärt maoke. Het half maart maken. De huur opzeggen tegen half maart en dan vertrekken. (Zie ook: Petrus Stoel St -1-.) Oost-Brab. '58*

maart -6- *Gift de Mèrsmònd al volop nakend gedonder, dan is 'ne witte Pösse dè jaor gin wonder. Geeft de maand maart al volop nakend gedonder, dan is een witte Pasen dat jaar geen wonder. Weersvoorspelling. (Zie ook: februari -2-.) Oost-Brab. '82*

maart -7- *Half märt moet de spinnewiel van den herd. Half maart moet het spinnewiel uit de woonkeuken. Boerenregel. Als de winteravonden eindigden, was er voor de vrouwen ander werk te doen dan spinnen. (Zie ook: maart -16-, Michaël St -2-.) Oost-Brab. '65*

maart -8- *Heb ik maartje nog 'n jaartje. Heb ik maartje nog een jaartje. Als oudere mensen maart overleefd hebben, hebben ze grote kans nog een jaar te leven. Variant: "Als ik de maand maart maar door ben", zei 't oude vrouwtje, en ze stierf een april. (Zie ook: Lichtmis -6-.) Alg. Brab. '87*

maart -9- *In maart hebben het de katten aan d'r staart. In maart hebben het de katten aan hun staart. In maart zijn de katten krols. (Zie ook: Matthias St -2-.) Oosterhout (ABT) '87*

maart -10- *Is mert dreug en fijn, pril kan des te feller zijn. Is maart droog en fijn, april kan des te feller zijn. Weerspreuk. Wintelre (H) '63*

maart -11- *Maart koud en nat brengt koren in 't vat. Maart koud en nat brengt koren in het vat. Oogstvoorspelling. (Zie ook: Antonius Sint -1-.) Alg. Brab. '87*

maart -12- *Maart naat, april schraap, mei wèrem, dè geeft een grote korenberum.* Maart nat, april schraal, mei warm, dat geeft veel koren.

Oogstvoorspelling. (Korenberum = grote hoeveelheid koren.) Variant: *Maart schrap, april nat, mei werm, da brengt den boer ene gerf in den erm* (Oost-Brab. '40). (Gerf = korenschoof.) (Zie ook: *Antonius Sint -1-*) Neerkant (Le) '77

maart -13- *Maart roert z'n staart, april doet wat hij wil.* Maart roert zijn staart, april doet wat hij wil. Weerspreuk. Variant: *... maar in de maand mei sieren de bloemen de wei en den eersten donder in mert slaat den elft op z'n stert* (Oosterhout '87). (*Elft*, Ajosa vulgaris, is een vis die in maart in de rivieren verscheen.) (Zie ook: *donder -1-*) Alg. Brab. '87

maart -14- *Maartse buien beduinen, dat de lente aan komt kruien.* Maartse buien beduiden, dat de lente aan komt kruien. Weerspreuk. Alg. Brab. '87

maart (zie: *Lichtmis -12-*) *Me Lichtmis gî de leuwe-rik op den horst, is 't nie van den honger dan is 't van den dorst.*

maart -15- *Mert en pril hebbe neige weke tot hun wil.* Maart en april hebben negen weken tot hun wil. Weerspreuk. Maart en april kunnen even guur en slecht weer hebben. Variant: *Mert en april doen wèt ze wil* (Wintelre 1892). Oost-Brab. '40

maart -16- *Met half maart, dan spaart de kok 'n kaars.* Met half maart, dan spaart de kok een kaars. Boerenwijsheid. (Dan is het al zo lang licht dat men het avondeten zonder kunstlicht kan toebereiden.) (Zie ook: *Driekoningen -3-, maart -7-*) Oost-Brab. '78

maart (zie: *Matthias Sint -1-*) *Met Sinte Mathijs (24 februari) was er geen ijs en den 25en mert reed Jan de Werd met kar en perd over den Bommelsen werd.*

maart (zie: *mist -2-*) *Mok in de mert is vries in de maai.*

maart (zie: *Driekoningen -4-*) *Mè Driekunninge lengde de daag 'nen haneskree.*

maart -17- *Mèrt moet epril de zòdbloem geeve.* Maart moet april de zaadbloem geven. Boerenregel. Maaskant (E) '58

maart -18- *N'n dreuge mert en 'ne natte 'pril, dan hi den boer z'ne wil.* Een droge maart en een natte april, dan heeft de boer zijn wil. Oogstvoorspelling. Varianten: 'n *Droge maart is geld waard, maar 'n natte 'pril is den boer z'n wil* (Geldrop '77); 'n *Droge maart is geld waard, als 't in april maar regenen wil* (Alg. Brab. '85); *Unne dreuge mert is geld werd, unne natte 'pril is unnen boer z'n wil, en mei hee dik (dikwijls) ok nog e groot geschrei* (Borkel en Schaft '45);

Dreuge mert, guldes werd (Oost-Brab. '82). (Zie ook: *Antonius Sint -1-*) Alg. Brab. '87

maart (zie: *Lichtmis -15-*) *Op Lichtmisdag ziet de boer liever den wolf in zijn stal dan de zon.*

maart (zie: *Pasen -4-*) *Pasen vroeg of Pasen laot, Pasen heeft altijd de zomer in z'n gat.*

maart -19- *Veur den eurste mert moeten de bojen zèn op den herd, anders zèn ze geen schup onder d'r kont werd.* Voor de eerste maart moeten de dienstboden in huis zijn, anders zijn ze geen schop onder hun kont waard. Per 1 maart kwam het personeel op de boerderij in dienst. Varianten: *... geen schup vur de klote werd* (Oost-Brab. '87); *... of ze zijn de half uur nie werd* (Eerde '40); *... anders zijn ze de kost nie werd* (Alg. Brab. '37); *Den erste mert op d'n herd, anders is ze niks werd* (Oirschot '50); *Een mert de bodes op den herd anders zijn ze geen duit werd* (Knegsel '89). Oost-Brab. '87

maart (zie: *erwt -7-*) *Wie erte wil ète, moet de mert nie vergète.*

maart (zie: *boon -7-*) *Wie labbonne wil eten, moet Goeie Vrijdag nie vergeten.*

maart (zie: *kind -34-*) *Wie wil blijven een schoon kind, die moet schuwen de mertse zon en de aprilse wind.*

Maarten (zie: *pijp -4-*) *De pijp aan Maarten geven.*

Maarten (zie: *oog -22-*) *Uiter ooge, uiter harte, dag Marte.*

Maas 'n *Heel Maas opkunnen.* Een hele Maas opkunnen. Een fantastische drinker zijn. (Zie ook: *askruisje*.) West-Brab. (MGT) '54

Maas (zie: *boot*) *Es ge de boten op de Vaort hurt toeteren, kòmt er réégen.*

Maas (zie: *waar is -2-*) *In z'n vel ès ie nie gestrupt is.*

Maas (zie: *Matthias Sint -1-*) *Met Sinte Mathijs (24 februari) was er geen ijs en den 25en mert reed Jan de Werd met kar en perd over den Bommelsen werd.*

Maas (zie: *voorbijgaan*) *Voorbijgaan als de Maas langs Bokhoven.*

Maas *Zo stroomt de Maas langs Gorcum.* Daar gaat een dominee voorbij; er valt een stilte in het gesprek. (Zie ook: *muis -5-, spurrie -1-, stil, weer -13-, wortelzaad*.) Maaskant (Bi) '40

Maashees (zie: *uiterste*) *De vier uitersten van Maashees.*

Maasland (zie: *Peelland*) *Peelland, het grootste, Kempenland, het heerlijkste, Oisterwijk het schoonste, Maasland, het verste.*

Maastricht 't *Duurt van Maastricht tot Allerheiligen.* Het duurt van Maastricht tot Allerheiligen. Het duurt zeer lang. (De rooms-katholieke feestdag van Allerheiligen valt op 1 november.) Variant: *Het duurt d'r in en d'r uit*

Maastricht

(Uden '53). (Zie ook: *alles* -9-.) Oost-Brab. (S) 1892

Maastricht Tussen Maastricht en Allerheiligen. Nergens. Veldhoven (Rij) '35

maat (zie: *alles* -1-) "Alles met mate", zei de kleermaker, en hij sloeg de vrouw met de el.

maat -1- *Da's ginne maat, da's 'ne liter*. Dat is geen maat, dat is een liter. Kaartterm. Als iemand bij het kaarten een goede maat blijkt te hebben gekregen. Woordspeling. (*Een maatje* = 0,1 liter.) Tilburg (Si) '71

maat -2- *Eerst een maatje, dan een pint*. Als het motregent denkt men eerst het valt wel mee, maar men wordt doornat. (*Pint* = oude vochtmaat, meestal een halve liter.) (Zie ook: *mens* -24-.) Oss (DW) '49

maat -3- *Erges de mòt nèffe légge*. Ergens de meestok naast leggen. Iets nauwkeurig beoordelen. (Zie ook: *teugel* -3-.) Alg. Brab. '87

maat -4- *Et he krák de moo't in de zak*. Het heeft precies de maat in de zak. Het past precies. (Zie ook: *passen* -4-, *stront* -4-, *vlo* -1-.) Kempenland (B) '58

maat -5- *Ien 't mòdje hebben*. In het maatje hebben. Te goed hebben. Oeffelt (S) 1892

maat -6- *Mòt hêlt stòt*. Maat houdt stand. Er wordt secuur gewogen. Oost-Brab. '58

maat -7- *Op de maat dansen. Naar iemands pijpen dansen*; een pantoffelheld zijn. (Zie ook: *bezemsteel*.) Tilburg (TT) '70

maat (zie: *einde* -4-) *Tèene moo't, tèene geld*.

macht (zie: *dorp* -2-) *Aan 't durp de praacht, maar hier de maacht*.

macht (zie: *februari* -6-) *Fip zei: "Als ik de macht had van Jan, dan liet ik de struif bevrozen in de pan."*

macht (zie: *stuiver* -5-) *Wie een stuiver niet acht, krijgt geen gulden in zijn macht*.

madam (zie: *dam*) *Den dam eronder zetten*.

madam (zie: *burrie* -6-) *Uit de burrie vallen*.

Made *Op de Mei geweest zijn*. Naar Made geweest zijn. Een slipjas of jacquet aanhebben. (*Made* = in de volksmond *de Mei*.)

West-Brab. (Ku) '26

Made *Wie wil op de Maai gaan vrijen, die moet hebben een knol op zak en 'n meske om te snijen, want Maaienaars zijn niet mak*. Wie in Made wil gaan vrijen, die moet hebben een horloge op zak en een mesje om te snijden, want die van Made zijn niet mak. (Dit zegt men in Zevenbergen over die van Made.) (*Knol* = ouderwets horloge.) Varianten: *ipv Made: Wolderen* (Waalre) (Kempenland '85), *De Hasselt* (Tilburg '49); *ipv knol: geld* (Tilburg '49); *As ge wilt gon vrijen dan motte 'n knol op zak hebben* (Tilburg '16); *Wie op de Rijen wil gaan vrijen, die moet heb-*

ben een knol op zak en een meske om te snije, want de meskes van de Rijen hebben niks dan kale kak en kale zwiet is al dè me op de Rije ziet (Oosterhout '87); *Wie in Goirle komt te vrijen moet hebben geld op zak en 'n mes om mee te snijen want ze zin er nie gemak* (Hilvarenbeek '88); *Wie in 'n café wil gaan vrije moet een meske hebbe om mee te snije* (Eersel '47). Zevenbergen (Si) '68

made (zie: *moe*) *Zo muug as 'n maoi*.

mager (zie: *loon*) 't *Is dun leun dásse geve*.

mager (zie: *varkensnier*) 't *Zijn net varkensnieren: ze liggen in het vet maar zelf zijn ze mager*.

mager (zie: *hoe gaat*) *Gezond, ik zeik nog as ene kaoter*.

mager (zie: *luis* -13-) *Kaal luis bijten scherp*.

mager -1- *Zeu maoger a's e schelfhout*. Zo mager als een schelfhout. Spreekwoordelijke vergelijking. Zeer mager. (bv van een koe gezegd.) Variant: 't *Is e maoger schelf(t)hout*. (*Schelfthout* = elk van de niet al te dikke stammen waarmee de schelft, zoldering, gemaakt wordt.) (Zie ook: *broek* -9-.) Kempenland (B) '58

mager -2- *Zij is zo mager da ze unne bok tussen z'n horens kan kussen*. Zij is zo mager dat ze een bok tussen zijn hoorns kan kussen. Zeer mager. (Zie ook: *broek* -9-.) Oerle (ED) '87

mager -3- *Zo mager als OL Heer aan 't kruis*. Zo mager als Onze-Lieve-Heer aan het kruis. Spreekwoordelijke vergelijking. *Broodmager*. Varianten: ... *als 'n deserteur uit een beenderhuis; ... as de dood van 't ganzebord* (Oost-Brab. 1892); ... *als 'n gerunt* (geraamte). (Zie ook: *broek* -9-.) Cuyk (S) 1892

mager -4- *Zo mager als een garnaal*. Spreekwoordelijke vergelijking. *Broodmager*. Varianten: *ipv garnaal: geep* (zeevisje met scherpe kaken) (Bergen op Zoom '34), *spiering, stokvis* (Dongen 1892); ... *als 'n uitgebroede kuildert* (wulp) *voor zijn schenen* (Peelland 1892); ... *ès 'nen haon vur z'n kniejes* (Oost-Brab. '90); ... *ès 'ne mulder vur z'n skene* (Oost-Brab. '90). (Zie ook: *broek* -9-.) Gilze (S) 1892

mager -5- *Zo mager zijn, dat je er je pet aan kunt ophangen*. Erg mager zijn. (Zie ook: *broek* -9-.) Oost-Brab. '87

mainteneren *Z'n èjge mènteneere*. Zich mainteneren. Zich doen gelden. (*Mainteneren*; Fr *maintenir*.) (Zie ook: *kant* -9-.) Alg. Brab. '87

maisstengel (zie: *recht* -4-) *Zo recht als een boonstaak*

mak *Zo hendig als een schaap*. Zo gemakkelijk als een schaap. Spreekwoordelijke vergelijking. *Zo mak als een schaap*. Variant: *Ze zeeg ès 'n taam krèij* (Oost-Brab. '90). (Zie ook: *hand* -25-.) Kempenland (Kr) '84

maken (zie: *duivel* -25-) *Dä hee de duivel gemakt.*

maken (zie: *pot* -7-) *Er een potje van maken.*

maken (zie: *ei* -12-) *Et van eier maken.*

maken (zie: *bastaard*) *Iemand basterd delen.*

maken (zie: *pastoor* -16-) *Iets pestoor maken.*

maken (zie: *mentie*) *Mänsie maaken op iejt.*

maken (zie: *neus* -12-) *Van de neus maken.*

maken *Zo ge 't makt, zo hedde't.* Zoals je het maakt, zo heb je het. Het hangt van jezelf af wat je aan goeds of slechts overkomt.

Varianten: ... *zo gaoget*; ... *zo kredde't* (krijg je het) (Vught '86); *Zo ge het makt, zo heddet*, 't moet hendig (gemakkelijk) gaan of 't ga nie (Eindhoven '86). Alg. Brab. '87

mal (zie: *uier* -1-) "*'t Is krèk d'uier*", zie *Sjaok*, "*anders is 't hendig zat, 'n geit maoke.*"

malen (zie: *tarwe*) *De terw is er vur gemaole geweest.*

malen (zie: *brief*) *Op 'n anders briefke deurmalen.*

maleur (zie: *geit* -4-) *De geit is over de wis.*

malheur *D'r is meleur in 't karr'ke.* Er is malheur in het karretje. Een vrouw is zwanger. (Zie ook: *aanbranden*.) Oost-Brab. (Sw) '86

malheur *Dat zijn maleuren en daar moet je voor bidden.* Dat zijn ongelukken en daar moet je voor bidden. Bij een niet al te tragisch ongelukje kan iemand deze ironische troostwoorden te horen krijgen. Variant: ... *dan heb je kans dat je er meer krijgt* (Peelland '87). (Zie ook: *ongeluk* -4-.) Midden-Brab. '80

maling *Erges märt an hebbe.* Ergens mert aan hebben. *Het schijt aan iets hebben.* (Mert in oudere en ruimere vorm *merde* = Fr *merde*.) Kempenland (B) '58

maling *Den maling* *spelen.* De maling spelen. 1. Zich onvergenogd tonen; 2. tegen-*sporre*lijk zijn; 3. de beest spelen. (Malingre = eigenlijk ziekelijk. *Faire le malingre*, zeggen de bedelaars onder elkaar om ziekte voor te wenden of om medelijden op te wekken.) (Voor 3. zie ook: *been* -13-.) Breda (Ho) 1836

mallemoer *Naar de mallemoer gaan.* Naar de bliksem gaan, stukgaan. Variant: *Iets naar de mallemoer helpen.* (Zie ook: *bed* -10-.) Tilburg (TT) '74

mallemol *'t Kan mijn nie schille, wie de mallemol draait, als ik er mar in zit.* Het kan mij niet schelen wie de mallemol draait, als ik er maar in zit. Het geeft niet wat er gebeurt, als de spreker maar profijt heeft van dit gebeuren. (Zie ook: *boer* -73-.) Tilburg '71

mals *Zo mals als het wijf van Frans Staps.*

Spreekwoordelijke vergelijking. (Wie ermee bedoeld werd, is niet bekend.) Variant: ... *als sla* (Huisseling '58). Tilburg (TT) '65

man -1- "*Dè deej ik*", zi 't *menneke*. "Dat deed ik", zei het mannetje. Zeispreuk. Oude man riep tijdens de preek van de dominee te Middelbeers: "*Da liegde!*" Dominee: "*Wie stoort daar het woord Gods?*" "*Da deej ik*", zei het mannetje. Dit werd spreekwoordelijk. Tilburg (RL) '47

man -2- "*Ge het goed zingen*", zi 't *menneke* *tigge zin vuggelke*, "*want gij hoeft 't zaad nie te kopen*".

"Je hebt goed zingen", zei het mannetje tegen zijn vogeltje, "*want jij hoeft het zaad niet te kopen*". Zeispreuk. Eindhoven '84

man -3- "*Och wa*", zie het *menneke*, "*geld is geld en geld stinkt niet.*" "*Och wat*", zei het mannetje, "*geld is geld en geld stinkt niet.*" Zeispreuk. (Zie ook: *geld* -15-.) Bergeijk (Bie) '80

man (zie: *vrouw* -3-) 'n *Goei vrouw dat is 't menneke.*

man (zie: *kind* -4-) 'n *Kientje?* *De mens krieg-t en de vròdouw kruch-t.*

man -4- 'n *Man* 'n *man*, 'n *woord* 'n *woord*, 'n *vrouw* 'n *woordenboek*. Een man een man, een woord een woord, een vrouw een woordenboek. Een man houdt zijn woord wel, maar een vrouw "die spreekt te veel om haar woord te houden." Variant: "'n *Man* 'n *woord*", *zin Holbroek*, "*dan is ons wijf 'n woordenboek*" (Oost-Brab. '84). Alg. Brab. '87

man -5- 'n *Man mag alles eten, maar niet alles weten.* Een man mag alles eten, maar niet alles weten. Van de bezigheden van de vrouw krijgt de man slechts het resultaat onder ogen. Variant: *ipv 'n man mag: ge meugt wel.* Alg. Brab. '87

man -6- 's *Mans moer is de duivel op de vloer.* De moeder van de man is de duivel op de vloer. De schoonmoeder in huis geeft ruzie. Oost-Brab. (Bi) '40

man (zie: *baas* -1-) 't *Is beter de baas zelf as van z'n booi twelf.*

man -7- 't *Menneke zijn.* Het mannetje zijn. 1. Veel te zeggen hebben; 2. trots zijn; 3. in zijn schik zijn. Varianten: *ipv menneke: ventje* (Oost-Brab. 1892); 't *menneke staon* (Oost-Brab. '65); *As ge mår dokt, dan bende de man* (Oost-Brab. '90). (Voor 1. zie ook: *lepel* -1-; voor 2. zie ook: *bereddering*.) Alg. Brab. '87

man -8- 't *Vriest tussen man en vrouw.* Het vriest tussen man en vrouw. Het huwelijk is slecht. (Zie ook: *mogen*, *rug* -11-, *schepen*, *trouwen* -2-.) Oost-Brab. '40

man (zie: *ontschieten*) 't *Waas em ontschoten, as 't menneke de biecht.*

man -9- *Al wat 'n man schoonder is as 'n aap, is meeegenomen.* Al wat een man mooier is dan een aap, is een meevaller. Relativerend vrou-

man

welijk oordeel over mannelijk schoon. Alg. Brab. '85

man (zie: woord -1-) *Als 't woord niet deugt, deugt de man niet.*

man -10- *Anderhalf man en een paardekop.* Duidt op geringe belangstelling, bv bij een feest dan wel een officiële gebeurtenis. (Zie ook: krentenbrood.) Alg. Brab. '87

man -11- *As-ter wipt en nog 's wipt, dan is de mens de baas, mar as-ter wipt en nog 's wipt en weder-wipt, dan is de vrouw de baas.* Als het erop aankomt en nog eens erop aankomt, is de man de baas, maar als het erop aankomt en nog eens erop aankomt en opnieuw erop aankomt, dan is de vrouw de baas. Wie de baas in huis is, moet hieruit blijken; ook in verband met de seksuele verhouding. Gemert (GH) '66.

man (zie: hond -18-) *De hond in 't hok, de vrouw in huis, de man in de kroeg: een geregeld huishouden!*

man -12- *De koïste man hêt alted de koïste wan, en hêt ie den beste, dan is ie nog de leste.* De slechtste man heeft altijd de slechtste wan, en heeft hij de beste, dan is hij nog de laatste. Onbekwaamheid wordt vaak aan het materiaal geweten, maar als men goed gereedschap heeft, blijkt men er dikwijls toch niet mee te kunnen werken. (Zie ook: kleermaker -2-) Berlicum (ZH) '48

man -13- *De laatste man de zak opgeven.* De laatste man de zak aangeven. Iemand die bij elke gelegenheid het laatste weggaat. Variant: *De laatste zak opgeven* (Alg. Brab. '54). (Zie ook: klink -3-) Alg. Brab. '87

man -14- *De man van handel.* De passende echtgenoot; *de ware jozef.* Kempenland (B) '58

man (zie: bakker -5-) *Den bêkker moez er de zwarte man öwtstooke.*

man -15- *Die mens mê ne zok ân z'n keen.* Die man met een sok aan zijn kin. Antwoord op de vraag: "Ken je die man?" Variant: ..., *mê z'nen hartstêne kop um kietelkèikes te kappe.* (Kietelkèikes = kiezelsteentjes.) Gemert (GH) '69

man -16- *Ene man die genen bessem kan maoke, mag nie tröwe.* Een man die geen bezem kan maken, mag niet trouwen. 1. Heibezems maken was het werk van de boer; 2. het was niet gewenst dat een impotente man trouwde. (Er konden dan geen kinderen verwekt worden die als arbeidskrachten op de boerderij broodnodig waren.) Kempenland (B) '58

man -17- *Er is geen menneke zo gezeten, of hij zie zijn vrouw liever werken as eten.* Er is geen man zo gezeten, of hij ziet zijn vrouw liever werken dan eten. Elke man van hoog tot laag ziet graag dat zijn vrouw werkt. (Gezeten =

rijk, gearriveerd.) (Zie ook: paternoster -2-) Roosendaal (MD) '55

man -18- *Er zijn meer mannen dan kerktorens.* Troostwoorden bij een verbroken verloving. (Zie ook: boom -6-) Geldrop '84

man -19- *Er zèn net zo veul goei maans as rooj gaans.* Er zijn net zo veel goede mannen als rode ganzen. Er zijn geen goede mannen. Variant: ... *als witte kraaien* (Veldhoven '84). (Zie ook: Judas.) Oost-Brab. '87

man -20- *Gin man genuumd, gin man geskënd.* Geen man genoemd, geen man geschonden. Men mag van alles vertellen als men maar geen namen noemt. Oost-Brab. (Sw) '90

man (zie: boter -7-) *Het eerst aan de boter, het eerst aan de man.*

man (zie: oog -11-) *Het oog moet ook wat hebben, al is het maar een blauw.*

man -21- *Hoe groter man, hoe groter schaduw.*

Hoe belangrijker iemand is, des te meer macht heeft hij. (Zie ook: boom -7-) Oost-Brab. (Bi) '40

man (zie: honderd) *Honderd ... Sla het männeke op z'n kop, dat het hagelt en het dondert.*

man (zie: God -24-) *Hou God vur oge en de hand voor de gulp.*

man (zie: gebod) *Houd wa ge het en vat wa ge krijge kunt; da's 't elfde gebod.*

man -22- *Iemand blauw männekes maken.* Voor iemand blauwe mannetjes maken. *Iemand iets op de mouw spelden.* (Zie ook: drol.) Meierij (S) 1892

man -23- *Iemezen e männeke minder maoke.* Iemand een mannetje minder maken. *Iemand mores leren; terechtzetten; afstraffen.* (Zie ook: broek -14-) Kempenland (B) '58

man (zie: kat -30-) *Katte en wijve moete thuis blijve, minse en honde doen de ronde.*

man (zie: Crispinus Sint) *Kriespien (25 oktober) was een hëjlich màn, hëj drónk de klaare öjt de kàn.*

man (zie: Johannes Sint -2-) *Maaïen voor St Jan, kan alleman, maar na St Jan, alleen de man die maaïen kan.*

man -24- *Mee den ouwen man besmet zijn.* Met de oude man besmet zijn. Een kind dat niet wil groeien. Variant: *ipv besmet: bezeten* (Oosterhout '87). (Zie ook: groeien -1-) Oud Gastel (GR) '27

man (zie: meel) *Meleke ouwe, brooïke kouwe, kan een man in het jaar méér onderhouwe.*

man -25- *n'n Man kan er niet zoveel met 't paard inbrengen, als 'n vrouw er met haren schoot uit kan dragen.* Een man kan er niet zoveel met het paard inbrengen, als een vrouw er met haar voorschoot uit kan dragen. Het gaat over een

verkwistende vrouw. Varianten: 'n Man kan er niet zoveel inrijden, als 'n vrouw er met 'n bezem uit kan vegen (Vlierdien '45); 'n Perd kan nie zoveel binnenrije ès ze met de kruige (kruiwagen) buiten rijdt (Wintelre '65); 't Komt er met de kreuge in en 't gèt er mè de hoigkaar uit (Hoigkaar = grote tweewielige kar voor het vervoeren van hooi, stro) (Riethoven '79); ipv hoogkar: erdkar (Gemert '85), kar (Maaskant '86); 'n Wijf kan meer buiten keren mî 'nen bessem, dan 'ne mens kan binnen brengen mî 'n wan (Mierlo '76); 't Komt er mee de schoep binnen en 't gaat er meej de kèer uit (Goirle '58); Ze brengen 't mee de kreuger binnen en mee de scholk uit (Waalre '76); 't Komt er met de schoep binnen en het gaat er met de kruiwagen weer uit (Helmond '87); 't Komt er met de kruiwagen in en 't wordt er met de kar uitgereden (Oosterhout '87). (Zie ook: baard -4-) Liessel (WBS) '45

man (zie: Anna Sint -2-) Naar St Anneke voor een manneke.

man (zie: onnozel) Onnozel geboren, simpel gewiegd en niks bijgeleerd.

man -26- Scho männeke spuile. Mooi mannetje spelen. Iemand honing om de mond smeren; met de strooppot nalopen. (Zie ook: falievouwer.) Alg. Brab. '87

man (zie: kleermaker -7-) Twee snijders één man.

man (zie: spijker -5-) Unne spijker van unne cent houdt meer dan unne man van unnen daalder.

man (zie: huwelijk -3-) Voor een tweede huwelijk mag de man niet langer vrijen als een erwt van de trap valt.

man -27- Voor één man staat de processie niet stil. Voor één man kan men niets doen. Knegsel (VaHe) '89

man (zie: vrouw -26-) Wa 't vrouwke gèer mag, eet 't menneke elken dag.

man -28- Waachten op 't menneke mee den ezel. Wachten op het mannetje met de ezel.

Kinderen die 's avonds niet naar bed willen. (Zie ook: acht-uren-moeder.) Gemert (Bi) '40

man (zie: zingen -2-) Waor veul gezongen wordt en weinig gedronken, daor moette nie zijn.

man (zie: vrouw -27-) Wat de vrouw tot het hart komt, komt de man maar aan de knieën.

man (zie: Johannes Sint -9-) Wie poolt vóór St Jan is een hongerachtig man.

man -29- Z'n männeke nog wel 'ns tegenkomen. Zijn mannetje nog wel eens tegenkomen. De kous op de kop kunnen krijgen. Valkenswaard (NT) '88

man -30- Zijn er drie mannen en een vrouw, dan is de vrouw een slaaf, zijn er drie vrouwen en een man, dan is de man een graaf. Variant: Driej manne en een meid, dan is de meid 'ne slaaf, mar

driej meide en inne man, dan is de man 'ne graaf (Oost-Brab. '90). (Zie ook: dochter -2-) Tilburg (Si) '67

man -31- Zo 't menneke, zo 't gespenneke. Zoals de man, zo is het gespan. Men kent de man aan de zorg voor zijn spullen. Een grote wagen duidt op rijkdom. Varianten: Zo man, zo gespan; ..., zo 't perd; ..., zo 't perd; ..., zo z'n getuig (Oost-Brab. '89); Zo volk, zo gerei (Knegsel '89). (Zie ook: vee.) Kempenland '84

mand (zie: moord) 't Is 'nen moord in 'n maand.

mand -1- D'r is geen maand over gestulpt. Er is geen mand overheen gezet. Dat is toch niet zo slecht. (In een stolpmand is geen bodem. Ze wordt gebruikt om vis te vangen; ook wordt een mand, maar met bodem, die over een broedse kip gestolpt wordt tot de broedsheid overgaat, zo genoemd.) (Zie ook: schotel -1-, stolpen.) Alg. Brab. '80

mand -2- De mand in den hof hebben hangen. De mand in de tuin hebben hangen. 1. Op korte termijn een kind verwachten. (Komt uit de bijenhouderij: je hangt een korf in de tuin als je een bijenzwerm verwacht.) Variant: Dur waor d'r unnen uit de maand gekomme 2. daar is een buitenechtelijk kind geboren (Gemert '38). (Voor 1. zie ook: aftellen; voor 2. zie ook: bakken.) Tilburg (NB) '78

mand (zie: kat -23-) Dè doen katte nog wel uit 'etzelfde mendje.

mand -3- Ge melkt 'm nie in 'n mändje. Je melkt hem niet in een mandje. 1. Je bedondert hem niet; 2. je kunt hem niets wijs maken; 3. hij is gierig (Bergeijk '67). Varianten: Ge zult hem in geen mandje melken en de room erin houden (Aarle-Rixtel '76); Niet met een mandje gaan melken 4. niet onnozel zijn (West-Brab. '54); Ge zult in geen mandje gaon melken of ter zal wel een bojemke (bodempje) in zijn 5. je bent zo mis nog niet (Oost-Brab. '40); 't Is melk in een mandje 6. het is vruchteloos (Oost-Brab. '40). (Voor 1. zie ook: emmer -7-, vat -3-, wieg -3-, zak -15-; voor 2. zie ook: kont -33-, mus -2-, stront -15-; voor 3. zie ook: appelboor; voor 4. zie ook: regen -3-; voor 5. zie ook: link.) Alg. Brab. '92

mand (zie: big) Het laatste kebke uit de maand.

mand -4- Het mandje met de knollekes hebben. Het mandje met de knolletjes hebben. 1. Het beste hebben; 2. voordeel hebben. Variant: Hier hedde 't hil mändje mi de knollen; 3. hier heb je de rest (Eindhoven '84). (Voor 1. zie ook: boer -69-; voor 2. zie ook: boter -3-) Nederwetten (S) 1892

mand (zie: ei -17-) Je moet je eieren niet in één mandje doen.

mand

mand -5- *Leulek deur de mand gevalle zen.* Lelijk door de mand gevallen zijn. Heel mager geworden zijn. (Vgl de verklaring van Stoett die deze betekenis niet geeft, ze is echter ook in Lommel ('81) genoteerd.) (Zie ook: *broek* -9-) Kempenland (B) '58

mand -6- *Mendjes zijn geen kōrfkes.* Mandjes zijn geen korfjes. Reactie op: *ik meen ... ik meen ...* (Enkele vervoegingen van het werkwoord *menen* hebben in het dialect klank-overeenkomst met *mendje*.) Variant: *Es mendjes kōrfkes warre, dan hadde gin oorkes nodig* (Kempenland '85). Oost-Brab. '87

mand (zie: *haan* -17-) *Met de oude hanen de mars in gaan.*

mand (zie: *waar is* -3-) *Op de zulder achter de put.*

mand (zie: *vallen* -2-) *Vallen a's ene klot.*

maneschijn (zie: *blinken* -1-) *Blinken als 'n mol onder z'nen staart.*

maneschijn (zie: *uitzien* -3-) *Er uitzien als een kadetje gebakken in de maneschijn.*

maneschijn (zie: *staan* -3-) *Staan te kijken als Piet Snot in de maneschijn.*

mangelpee *Voortaan alles mogen hebben, behalve mangelpeejen.* Voortaan alles mogen hebben, behalve voederbieten. Door de dokter voor genezen verklaard zijn. (Zie ook: *lap* -5-) Tilburg (TT) '70

mangelwortel (zie: *boer* -45-) *De lompste boeren teulen de grootste erpel.*

manier *"Ieder doet 't op zijn manier", zei de jongen, en hij kietelde zijn moeder met een riek. "Ieder doet het op zijn manier", zei de jongen, en hij kietelde zijn moeder met een riek. Zeispreuk.* Varianten: *ipv jongen: boer; ipv moeder: vrouw.* Alg. Brab. '87

manier (zie: *boer* -35-) *Boeren hebben ook manieren, maar andere.*

mank (zie: *merrie*) *Elk moet zien waar z'n merrie mank is.*

mank *Ergens niet mank van gaan lopen.* Ergens niet veel van lijden. Bergeijk '65

mannenknuit (zie: *hondensnuit*) *Een hondesnuit, een vrouwenknuit en een mansknit zijn zelden warm, geen van drie.*

mannetje (zie: *eind* -1-) *"'t Eindje is kort", zei de dominee, en hij beet op zijn worst.*

mantelpak (zie: *spurrie* -5-) *Spurrie kunnen maaien en mantelpakken kunnen naaien.*

Manus *Manuze gezien hebben.* Manus gezien hebben. Dronken zijn. (Zie ook: *bos*.) Kempenland (B) '58

Marante (zie: *Christus*) *Kristus fan Marante, bit für de klante, bit für onze Jan, dèt ie gowt pissen em poeppe kan.*

Marcoen Sint *Sint Marcoen (1 mei), 't is alleen maar om de poen te doen.* Sint Marcoen, het is alleen maar om de poen te doen. Dorst (VMO) '90

Marcoen Sint *Sinte Marcoen veul eten en weinig doen.* Met Sint Marcoen veel eten en weinig doen. (Met Sint Marcoen ging men ter bedevaart naar Dorst bij Breda waar de heilige ver-eerd werd. Hij werd aangeroepen om gene-zing te verkrijgen van eczeem en andere ziekten oa het *koningszeer* = kropzweren, een soort geelzucht die de koningen van Frankrijk en Engeland genezen konden. Willem III heeft het gebruik afgeschaft; hij sprak van "that silly superstition".) Tilburg-Dorst '90

Marcus Sint (zie: *boon* -5-) *Wie bonen wil eten, moet St Job (10 mei) niet vergeten.*

mardi (zie: *Waal De*) *"Hardi!" zi De Waal, en hij scheet zoft.*

Maren (zie: *Empel*) *Empel en Gewande heb ik in mijn handen, maar Kessel en Maren, daar moet ik nog over plukharen.*

Margaretha Sint *Met Sinte Margriet (20 juli) regent het dertig dagen of niet.* Met Sint Margriet regent het dertig dagen of niet. Weersvoorspelling. Varianten: *... zes weken (of niet); ... zes weken regenverdriet* (Oost-Brab. '87); *... acht dagen of niet* (Kempenland '80); *Regent 't op Maria Magdalena, (22 juli) dan regent 't zes weke aon een stuk* (Oost-Brab. '78); *Regen me' Mie-zeik zeuve weken in de weik* (Oost-Brab. '87) (*Miezeik* = OL Vrouw visitatie, 2 juli); *St Margriet pist in 't hooi* (Woensel 1892); *Regent 't niet op Sinte Margriet, dan regent het in dertig dagen niet* (Oost-Brab. 1892); *As Sinte Margriet an 't pissen is, pist ze drie weken lang* (Oeffelt 1882); *Het weer van Sint Margriet blijft zes weken of niet* (Oost-Brab. '90); *ipv blijft: duurt* (Oost-Brab. '90); *... weken boerenverdriet* (Valkenswaard, Handel '90). (Zie ook: *beerput*; voor een periode met hetzelfde weer zie ook: *Benedictus St.*) Alg. Brab. '87

Maria *Als ge Mieke Timmermans ziet, dan gooit.* Als je Mieke Timmermans ziet, dan gooit. (Als een jood gestorven was, legden zijn nabestaanden stenen in de kist en zeiden tot het lijk: "Als ... ") (*Mieke Timmermans* = Maria van Jozef de timmerman, de moeder van Christus.) (Oosterhout '87.) Variant: *As ge Maria van de timmerman tegenkomt, stenig haar* (Sint-Oedenrode '54). Oost-Brab.(S) 1892

Maria (zie: *Lichtmis* -1-) *Als Maria haar kerkgang doet met warme zonneshijn, er zal meer sneeuw, ijs en vorst dan van te voren zijn.*

Maria (zie: *zaterdag* -3-) *De zaterdag is nooit zo koad, of de zon die schijnt 's vrug of laot.*

Maria (zie: Lichtmis -14-) *Met Lichtmis kwam de dooi, St Joseph nam de kooi, Maria sloeg de halsdoek om, ze gingen naar de dom.*

Maria (zie: Margaretha Sint) *Met Sinte Margriet (20 juli) regent het dertig dagen of niet.*

Maria Geboorte -1- *'t Weer van Lievevrouw geboort (8 september) duurt dikst vier weken zo voort. Het weer van Maria Geboorte duurt meestal vier weken. Weersvoorspelling. (Zie ook: Benedictus Sint) Oost-Brab. (Sw) '82*

Maria Geboorte (zie: groen -2-) *Gruu.n moet er tusse Hòg (15 augustus) èn Léch (8 september) Lievròw inzèjn.*

Maria Geboorte -2- *Maria geboren, boer zaai uw koren. Boerenregel. (Zie ook: koren -4-) Geldrop (MI) '63*

Maria Geboorte -3- *Met Maria geboort vliegen de zwaluwen voort. Met Maria Geboorte vliegen de zwaluwen weg. Boerenregel. Kempenland '85*

Maria Hemelvaart (zie: groen -2-) *Gruu.n moet er tusse Hòg (15 augustus) èn Léch (8 september) Lievròw inzèjn.*

Maria Hemelvaart (zie: weer -17-) *Is het weer op Maria Hemelvaart (15 augustus) uitgelezen, dan zal de herfst voortreffelijk wezen.*

Maria Hemelvaart *Tussen Hoog Lievevrouw (15 augustus) en Laag Lievevrouw (8 september) gaan de bijen naar de hei. Tussen Maria Hemelvaart en Maria Geboorte gaan de bijen naar de hei. Boerenregel. (De imker brengt dan de korven naar de hei.) Kempenland (Kr) '86*

Maria Magdalena (zie: Margaretha Sint) *Met Sinte Margriet (20 juli) regent het dertig dagen of niet.*

Maria Opdracht *Merieja's opdracht (21 november) open en hel, makt de winter streng en fel. Is het met Maria Opdracht open en helder, dan wordt de winter streng en fel. Weersvoorspelling. (Zie ook: Allerheiligen -5-) Oost-Brab. (Sw) '82*

Marietje (zie: wil -1-) *"De wil is goed, maar het vlees is beter", zei Marieke, en ze liet haar eigen verleien.*

markt (zie: nacht -2-) *'s Nachts in de kroeg, gestaag op de mert, raakt vroeg of laat over de stert.*

markt -1- *Achter de markt aantoeien. Te laat met iets beginnen en er dus geen profijt van hebben. (Zie ook: gist -2-) Kempenland '77*

markt (zie: haven) *Als ge op de haven liegt, kent ge op de markt uw leugens niet.*

markt (zie: kruis -1-) *Als je met je kruisje naar de markt gaat, kom je er met je eigen kruisje van terug.*

markt -2- *Altijd een markt of een reis hebben. Altijd een voorwendsel hebben om weg te gaan. Bergen op Zoom (Roo) '57*

markt -3- *Daags nao de mert komen, net as Jan mee z'n eksters. Daags na de markt komen, zoals Jan met zijn eksters. Spreekwoordelijke vergelijking. Komen als mosterd na de maaltijd: te laat komen. Varianten: ipv Jan: Hannes, Thomas; ipv eksters: kieviten (kievit = draagmars) (Tilburg '70, Maaskant 1891); Komen als Jaones mee kraaien naor de mert (Bergeijk 1894); Na de markt komen (Alg. Brab. '87); Komen als Jan mee z'n eksters (Oost-Brab. '40); Daags na de mert komen (Knegsel '89); ipv markt: dans. (Zie ook: gist -2-) Oost-Brab. '84*

markt (zie: paard -23-) *Een goed pèrd wordt niet gemèrt.*

markt -4- *Geokst, gebokst, gehange, gevange, verlost, verkocht, wederom op de märt gebracht. Geoogst, gebeukt, gehangen, gevangen, verlost, verkocht, wederom op de markt gebracht. Werd gezongen als men een zang (een handvol nagelezen aren) had geoogst. Kempenland (B) '58*

markt (zie: hitske) *Hitskes en britskes, die veinde overal, maar de beste koeien, die ston op stal.*

markt (zie: duivel -33-) *Lustig geleefd èn zalig gestùrr've, dè is d'n duujvel de mert goewd bedùrr've.*

markt (zie: april -5-) *Mi den eerste april dan gee nao de balken die wil.*

markt -5- *Nie weten waar het mert is. Niet weten waar het markt is. 1. Het zo druk hebben dat men niet weet wat het eerst gedaan moet worden. Variant: Weten waar 't mart is 2. op de hoogte zijn. (Voor 1. zie ook: druk -1-; voor 2. zie ook: been -10-) Lith (So) '75*

markt (zie: waarheen -3-) *No Boekelmert om vlooiën te vangen.*

markt -6- *Van alle merten thuis zijn, behalve waar men niet geweest is. Van alle markten thuis zijn, behalve waar men niet geweest is. Het eerste deel betekent overal verstand van hebben, de humoristische toevoeging trekt dit echter in twijfel. Tilburg (TT) '69*

markt (zie: vol) *Zo vol as 'n pötje mee pieren.*

marmot (zie: scheel -2-) *Scheel kijken als een gauwdief.*

marmot (zie: slapen) *Slapen als een os.*

mars (zie: luis -10-) *Geen luis hebben om dood te trappen.*

mars *Snij af die mars, die mars die brandt. In Kaatsheuvel riep men dit die van Loon op Zand na. (Waarschijnlijk staat dit in verband met een spoters over Loon op Zand. In die mars zat het brandhout.) (Zie ook: Kaatsheuvel -4-) Alg. Brab. (Sn) '34*

marskramer (zie: lap -4-) *Lap en leur ge binnendeur.*

Marteke

Marteke (zie: schroef) *Op schroeven lopen lèk Martekes beddekoets.*

martelares *Beter een martelares dan zondares.* (Dit houdt verband met de regel in de katholieke Kerk, dat bij een geboorte alles gedaan moest worden om het kind te redden, zelfs ten koste van de moeder.) (Zie ook: boek -1-) Tilburg (TT) '73

martelen *Met martelen en sukkelen, zoals Marteke met zijn beddekoets. Met martelen en sukkelen, zoals Maarten met zijn ledikant. Spreekwoordelijke vergelijking. Met veel moeite.* (Zie ook: *dolderij.*) Eersel (AV) '53

Martini (zie: Beresteyn) *De Beresteyns brullen, maar de Martini's smullen.*

Martinus Sint -1- *Als met St Maarten (11 november) de ganzen op 't ijs staan, moeten ze met Kerstmis door 't slijk gaan. Als met Sint Martinus ganzen op het ijs staan, moeten ze met Kerstmis door het slijk gaan. Weersvoorspelling. Vriest het met Sint Martinus, dan dooit het met Kerstmis.* Varianten: *Mi St Maarte de gaans op 't ijs, 't weer mitte Kerst nog kaol van de wijs; Mi St Marte de blommen op de ruit, en vur de Kerst is de winter wir uit; Een kouwe St Marten is 'n warme Kerstmis* (Son 1892). (Zie ook: *Anna Sint* -1-) Oost-Brab. '87

Martinus Sint (zie: blad -1-) *Blad aan de boom op St Martijn (11 november) zal een strenge winter zijn.*

Martinus Sint (zie: gek -5-) *Geine gek van Sinte Merte maake.*

Martinus Sint -2- *Me' Sunte Martijn slacht vèrken èn zwijn. Met Sint Martinus slacht varken en zwijn. Sint Martinus valt in de slachttijd.* Oost-Brab. (Sw) '90

Martinus Sint -3- *Met St Marten vatten de boeren de koeien bij de starten. Met St Martinus nemen de boeren de koeien bij de staart. Boerenregel. Dan staan de koeien op stal. Cuyk (Bi) '40*

Martinus Sint (zie: loof) *Zo 't loof niet valt voor St Martijn (11 november) zal het een harde winter zijn.*

mast *De mast strijken. Het loodje leggen; sterven.* (Zie ook: *aardappel* -7-) Gemert (GH) '85

mast (zie: hitske) *Hitskes en britskes, die veinde overal, maar de beste koeien, die ston op stal.*

mastellen (zie: pastellenhuis) *Et peställenhöskén is oupe.*

mastespeld (zie: os -6-) *Den os die lust wel maastespellen.*

materie (zie: zuiver) *Zo zuiver as 'n oog vol materie.*

Matthias Sint -1- *Met Sinte Mathijs (24 februari) was er geen ijs en den 25en mert reed Jan de Werd met kar en perd over den Bommelsen werd. Met Sint Matthias was er geen ijs en op 25 maart reed Jan de Werd met kar en paard over de*

Bommelerwaard. Weerspreuk. Varianten: Sinte Mathijs, gin ijs, in mert mî kar en perd over Maas, Waal en Bommelerwerd (Kempenland '86); ... in mert over de Dortse werd (Kempenland '88); ipv in mert: den urste mert (Stiphout '60); Mè Sunte M'thijs nog gin ijs maar half mert me kaar en perd over Maas, Waol, èn wèrd (Maaskant '86); Met half maert reed men met ker en paert nog over de Dorsen waert (Oosterhout '87). (Zie ook: januari -1-) Oss (DW) '49

Matthias Sint -2- *Met Sinte Metijs worden de katten krijs. Met Sint Matthias worden de katten krols. Boerenwijsheid. Varianten: ipv krijs: merts (maarts); ipv worden: zijn; Op St Mathies speelt de kater met de mies, en met St Laurens (12 augustus) nog ens (EOB '84); Sinte Methijs, kattegekrijs (Wintelre '65). (Zie ook: maart -9-) Sint-Oedenrode '67*

Matthias Sint -3- *Sinte Mathijs gôit 'ne hete steen deur 't ijs. Sint Matthias gooit een hete steen door het ijs. Weerspreuk. Dan moet de vorst ophouden. Variant: Sinte Mathijs gooit 'nen gloeiende steen op 't ijs, de muis (muizen) met Sinte Geertruid (17 maart) halen 'm er weer uit (West-Brab. '66). (Gertrudis van Nijvel, abdis, wordt vaak afgebeeld met muizen die langs haar staf omhoog kruipen.) (Zie ook: *Andreas St* -4-) Alg. Brab. '61*

Matthias Sint -4- *St Mathijs vindt ijs of brengt ijs. Sint Matthias vindt ijs of brengt ijs. Weerspreuk. (Op 24 februari kan de winter voortduren of opnieuw beginnen.) Variant: Mi Sinte Mathijs dan breekt 't ijs = het einde van de winter (Maaskant '82). (Zie ook: *Antonius Sint* -4-) Zeelst (S) 1892*

Matthias Sint (zie: tuinboon) *Wie flodderbonne wil ete, moet Sunte Mathijs (24 februari) nie vergete.*

mauwen (zie: stuiven) *'t Maauwde detter spien.*

mazen (zie: aas) *Mee aoze kunde nie maoze.*

mazzelen (zie: pokken) *Hij heeft al gepokt en gemazzeld.*

mechaniek *Kussen da mag gerust, maar van 't mekamek motte afblijven. Kussen mag gerust, maar van het mechanisme moet je afblijven.*

Een kus in ere kan niemand deren. West-Brab. '87.

Mechelen (zie: Heusden) *Heusden mijn, Mechelen dijn.*

Mechelen *Hoog wilde Mechelen zien. Kaartterm. Als men een kaart uitspeelt waarop een hoge verwacht wordt. Variant: Hoog op of blie (blijf) thuis (Geldrop '60). Oost-Brab. '84*

Mechelen *Mechelen geselen. Schransen. (Met Mechelen zal wel de stad in België bedoeld zijn.) (Zie ook: eten -4-) Eindhoven (Pr) '50*

medespraak (zie: baard -5-) *Zonder baard aan*

kin of kaak heeft niemand recht op medespraak.

mee Dè hee z'n mee en z'n tege. Er is iets voor en iets tegen. Het heeft zijn voor- en nadelen. (Zie ook: *dier.*) Alg. Brab. '87

meedragen (zie: schijten -1-) 't Is aalte gescheiten of meigedraoge.

mee-eten (zie: varken -23-) Mee de veirkes meeëten.

meel (zie: als -3-) As as meel waar en stront stroop, dan ate we alledaag pannekoek.

meel (zie: koe -12-) As de koe zat is, is 't meel bitter.

meel (zie: steen -4-) Ene steen kan geen meel malen.

meel Meleke ouwe, brooike kouwe, kan een man in het jaar méér onderhouwe. Met oud meel bakken, het brood goed kauwen, kan een man méér in het jaar onderhouden. Door zuinigheid kan men iets bereiken. Varianten: *Het brood laten ouwen, het meel laten kouwen, is een man meer te houwen* (Oost-Brab. 1892); *Wie z'n meel lut kaauwen en zijn brood laat aowen die heeft een gebak uitgespaard over 't heel jaor.* (Zie ook: *kleine.*) Oost-Brab. '58

meel (zie: rook -4-) Nie kunnen blaazen en tegelijkertijd de rook in de mond houwen.

meelemmer *Ge moet nie in de meelemmer zeiken.* Je moet niet in de meelemmer zeiken. Tegen iemand die vervelend, hangerig is. (Zie ook: *boer* -81-) Schijndel (Bi) '40

meelworm *Baas melwurm, as g'em op z'ne kop trapt, is ie dood.* Baas meelworm, als je hem op zijn kop trapt, is hij dood. Zo'n baas heeft niet veel gezag. De meelworm is een in oud meel voorkomende larve van de meeltor. Variant: *ipv meelworm: piereworm, pier.* (Zie ook: *baas* -4-) Tilburg (D) '16

meelzak *Onder de meelzak gelopen hebben.* De gevolgen van een daad ondervonden hebben. (Zie ook: *broek* -3-) Tilburg (TT) '72

meelzak *Stik in de meelzak, dan komde gepoederd in de hel.* Stik in de meelzak, dan kom je gepoederd in de hel. Goedmoedige verwensing. Veel gebruikt door kinderen. Varianten: *ipv stik: verhaar; As ge in de meelzak bobbert, komde getimperd in de hel* (Oost-Brab. '80). (*Timper* = beslag voor pannekoeken.) (Zie ook: *aap* -1-) Alg. Brab. '87

meepraten (zie: wind -15-) *Me de wend meiprote.*

meerderman *Als meerderman komt moet minderman wijken.* Alg. Brab. '91

meerijden *Nogal eens meerijden.* 1. Veel tegen-slag hebben; 2. nogal eens bespot worden (Etten '87). (Voor 1. zie ook: *tob*; voor 2. zie ook: *leven* -7-) Tilburg (TT) '70

meerkol (zie: zeker spelen) *Zeker spelen zoals Klaas met zijn hikster.*

Meerveldhoven (zie: koren -3-) *As 't koren twee konten groot is.*

Meerveldhoven (zie: goede -6-) *D'r is maar één goei, en die staot achter in de kerk.*

meest *Wie het mist heej, stèrft 't nooit.* Wie het meeste heeft, sterft met de grootste tegenzin. Die moet het meeste achterlaten. (Zie ook: *doodshemd.*) Tilburg (TT) '70

meesteken (zie: stuk -1-) 'n Stuk snijen.

meester "Ge moet meesters niet leren", zei van Kruisdijk, en hij sneed een broek zonder zolder. "Je moet meesters niet leren", zei van Kruisdijk, en hij sneed een broek zonder zitvlak. Zei-spreuk. Ironische opmerking tegen een betweter. (Zie ook: *God* -18-) Eindhoven (Rij) '35

meester (zie: straf) "Straf moet er zijn", zei de meester, en toen at hij de boterham van een jongen op.

meester (zie: baas -9-) *Iemes baos en mjèster make.*

meet *Over de meet zijn.* Over de grens zijn. Gestorven zijn. (Zie ook: *Beemd.*) Kempenland (JRS) 1883

Megen *Van Megen naar Megen.* Het schiet niet op. (De Maas had vroeger bij Megen veel bochten. Telkens als een schipper een bocht genomen had, zag hij het stadje weer. Hieruit ontstond deze verzuchting.) Variant: *Megen hier en Megen daar; 'k wou da Megen naar de bliksem waar* (Maaskant '86). (Zie ook: *alles* -9-) Megen (Bi) '76

mei (zie: maart -1-) "Mert-mei, hooi zat", zei de boer, maar hij vergat april.

mei (zie: scheut -1-) 'n Maaise scheut krijgen.

mei (zie: poot -1-) 'n Prilse poot is 'n mei's raakel-hout.

mei (zie: alles -10-) *Alles op z'n tijd en boontjes in augustus.*

mei (zie: andijvie) *Andievie mach te mèèj ni sien.*

mei (zie: boekweit -4-) *De boekend mag de mei niet zien.*

mei (zie: koekoek) *De maaise koekoek niet meer kunnen horen.*

mei (zie: slak) *De slak hei net zo gauw Neijaor as den haos.*

mei (zie: donder -1-) *Donder op 'ne kalen tak, gèft kôre in de zak.*

mei (zie: bij -5-) *Een bij in de mei is zoo goed als een ei.*

mei (zie: vogelzang) *Gen ene zo'ne schone vougelezank a's in de maei ene vlegelsklank.*

mei (zie: halen) *Haalen es 'n bie.*

mei (zie: haver -3-) *Haver moete zaaïen vur 10 mei, want meihaover is kafhaover.*

mei (zie: onweer) *Het onweer in de schone mei doet het koren bloeien op de hei.*

mei

mei (zie: staart -7-) *Het staartje van de mei is het staartje van de winter.*

mei (zie: vogel -8-) *Ieder veugeltje zingt es 't wil, mer ikke nie vur hallef pril.*

mei (zie: april -4-) *Is april klaar en rein, mei zal des te minder zijn.*

mei (zie: maart -12-) *Maart naat, april schraap, mei wërrem, dè geeft een grote korenberrum.*

mei *Mei koud en nat vult schuur en vat. Oogstvoorspelling. Varianten: ipv koud: koel, guur; Mei veul kauw en nat, geeft ook veul koren in 't vat (Oost-Brab. 1892); ... vult (boere)schuur en vat (Oost-Brab. '65); ... geeft boter (koren) in het vat (Alg. Brab. 1838). (Zie ook: Antonius Sint -1-) Alg. Brab. '87*

mei (zie: kermis -5-) *Met de kermis een koek.*

mei (zie: mist -2-) *Mok in de mert is vries in de maai.*

mei (zie: maart -18-) *N'n dreuge mert en 'ne natte 'pril, dan hi den boer z'ne wil.*

mei (zie: kool -7-) *Plant men kôl in mei, ze worden zo groot als een ei, maar plant men ze met St Jan (24 juni), dan zo groot als een wan.*

mei (zie: april -7-) *Pril moet mei de aren leveren.*

mei (zie: regen -5-) *Regen in september, Kerstmis in december.*

mei *Voor 20 mei moet men boekweit zaaien.*

mei *Boerenregel. Kempenland '65*

mei (zie: boon -6-) *Wie bônne wil eten, moet den tiende maai nie vergeten.*

mei (zie: erwt -7-) *Wie erte wil ète, moet de mert nie vergète.*

mei (zie: zeven) *Zeuden, zeuden en mee de maai aacht.*

meid (zie: bed -1-) *"Dè skilt 'n bed", zin de meid, èn ze sliep bij de knècht.*

meid (zie: haar -1-) *'n Haor in de bòtter, de meid kan vertrekken.*

meid (zie: vrouw -6-) *'t Is beter 'n klaen vraauw a's 'n greute mäid.*

meid (zie: abuis) *Abuis is menselijk en dik is penselijk.*

meid (zie: maandag) *Beter een maandags paard, dan een maandagse knecht.*

meid (zie: hond -16-) *Dar ze 'n magere hond hebbe en 'n vet perd dor moete nie te veld gan.*

meid (zie: geit -4-) *De geit is over de wis.*

meid (zie: drie -2-) *Drie dingen die niet tegen te houden zijn: een koe die bist, een meid die vrijt, en een boer die een vaan draagt.*

meid (zie: boer -55-) *Een boer houdt er twee meiden op na: één voor het verlies.*

meid *Een gekke meid kunnen wij niet hebben, daar blie onze Joost niet af. Een gekke meid kunnen wij niet hebben, daar blijft onze Joost niet af.*

Dan zou de echtelijke trouw van de boer in gevaar komen. (De boerin lette er bij het inhuren van diensthoden ook op, of zij manziek waren.) *Bakel (VG) '60*

meid (zie: knecht) *Knecht en meid vecht of vrijt.*

meid (zie: rok) *Niet alleen werken voor den rok, maar ook voor den brok.*

meid (zie: spel) *Van spul komt heskesspul.*

meid (zie: dak -6-) *Vrijen onder één dak kost eer, mar is 'n gemak.*

meid (zie: man -30-) *Zijn er drie mannen en een vrouw, dan is de vrouw een slaaf, zijn er drie vrouwen en een man, dan is de man een graaf.*

meikever *Nimt de meulenèr mar met draad en al! Neem de meikever maar met draad en al!*

Je mag het hebben (houden). (Meulenaar = mulder, meikever, die kinderen aan een draadje lieten vliegen.) (Ze zeiden dan:

"Hegmulderke, hegmulderke tel oe geld en gaot er weer 'ns vliege".) Bergen op Zoom (W) '74

meisje -1- *"'t Heeft 't", zin 't meidje, en 't was beter als het 't niet had. "Het heeft het", zei het meisje, en het was beter als het het niet had. Zeispreuk. Eindhoven (ED) '84*

meisje -2- *"'t Is uit", zin de meid, en ze gooide d'r rok over de heg. "'t Is uit", zei het meisje, en ze gooide haar rok over de heg. Zeispreuk.*

Variant: ipv heg: tuin. (Zie ook: non -1-, toog.) Oost-Brab. (Sw) '86

meisje (zie: pater) *"Hukkum Paoter", zee 't meske, en ze durfde gin jao te zeggen.*

meisje -3- *"Ik zai gevreeë", zin 't meske, en ze war mar ééns gekust, op het lèlleke van d'r oor. "Ik ben gevrijd", zei het meisje, en ze was maar eenmaal gekust, op haar oorlelletje. Zeispreuk.*

Variant: ... op 't randje van de muts. (Zie ook: Mie.) Tilburg (D) '16

meisje -4- *'n Lèlike meid komt er net zo goed as 'n knappe. Een lelijke meid komt er net zo goed als een knappe. In de liefde telt niet alleen uiterlijk schoon. (Zie ook: liefde -2-.) Oost-Brab. (Bi) '40*

meisje -5- *'n Meid den toom aftrekken. Een meisje de leidsels aftrekken. Een meisje voor het eerst kussen. Riel (Sch) '85*

meisje -6- *'n Meidje in de kneup leggen. Een meisje in de knoop leggen. Een meisje zwanger maken. Varianten: ipv meidje: vrouw, durske (Maaskant '86); In de kneup leggen (Oost-Brab. '40); 'n Mäid mi jong zette; ipv zette: maoke (Kempenland '58); 'n Durske umgestote hebben. (Zie ook: beest -5-.) Oost-Brab. '87*

meisje -7- *'n Meisje van drie houthakken. Een meisje van drie houthakken. Een huwbaar meisje, van 18 jaar. (Hakhout of griendhout*

moet om de zes jaar gehakt worden. Drie houthakken zijn dus driemaal zes ofwel achttien jaar.) Gilze (S) 1892

meisje (zie: wijf -5-) 'n Oud wijf en 'n koolstronk, dor is geen vreugde meer in, mer 'n meiske van driemaal zeven, dor is nog bij te zin.

meisje (zie: arbeid) Arbeid is zaligheid, maar dichtbij de meid is aardigheid.

meisje (zie: jongen -3-) Bij 'n jongen zonder baard is geen meiske bewaard.

meisje (zie: paard -13-) Bij 'n pèrd moete achter en bij 'n jong meid veur e'weg blijven.

meisje (zie: boekweit -2-) Boekend is 'n weke schoor.

meisje (zie: hond -15-) Daor best geen hundjen op.

meisje (zie: Mill) De Milse boeren die zijn er zo lomp, die lopen de vrôlie de schulp van de klomp.

meisje -8- Die meid is zo mager, dat ze zich achter een boonstaak kan uitkleden. Dat meisje is zo mager, dat ze zich achter een boonstaak kan uitkleden. Een lang en zeer mager meisje.

Variant: *Wa zedde toch 'nen dunne rijstaak (Maaskant '86).* (Zie ook: broek -9-) Netersel (Be) '65

meisje (zie: geldbuidel) Een geldbuidel, een fles snevel en een jonge meid kun je nooit alleen laten.

meisje (zie: zonde -6-) Er is maar één zund op de wereld: 'n deurske te kussen in d're slaap, want dan hee ze'r niks aan.

meisje (zie: aarde -2-) Erd aon de knieën.

meisje (zie: brem) Es de brem bloeit, zen de meiden 't gekst.

meisje (zie: vrouw -16-) Fluitende vrouwe en brullende koei zelden goet.

meisje (zie: leidsel -3-) Ge moet 'm mè dobbel lijnt rije en de stang in de bakkes.

meisje -9- Ieder danst met z'n eigen meid. Ieder danst met zijn eigen meid. Men weigert iets uit te lenen: *Nee, ge krijgt het niet ...* . (Zie ook: zeis -1-) Gemert '76

meisje (zie: boer -70-) Iederen boer kust zijn wijf op zijn manier.

meisje (zie: mis -3-) In de leste mis kommen de schoonste meide.

meisje (zie: plank -3-) Liever een gave plank dan een stuk afbraak zien.

meisje (zie: soep -3-) Soep zonder selderie en bonen zonder spēk en 'n mèske zonder vretjer, dè't is toch al te gek.

meisje (zie: tod) Todden en knappe meiden blijven overal aan hangen.

meisje (zie: hand -25-) Uit de hand pikken.

meisje (zie: stalraam) Veul stalrumkes, daor hebbe ze meide me' veul koei.

meisje (zie: Made) Wie wil op de Maai gaan vrijen, die moet hebben een knol op zak en 'n meske om te snijen, want Maaienaars zijn niet mak.

meisjesverdriet (zie: hartzeer) *Hartzeer is meisjesverdriet.*

meitak *De meitak steken.* (In de nacht van 30 april op 1 mei stak men de meitakken op de daken van huizen waar huwbare meisjes woonden. Deze takken hadden een symbolische betekenis: een *berkentak* gold voor de mooiste en eervolste en werd geplant bij een meisje waar niets op te zeggen viel; van een *kersentak* mocht iedereen plukken: die werd gezet bij een allemansvriend; een *elzentak* was goed voor een bedplasser; zo hadden ook *biesbos*, *fijne den*, *doorn* en *bekeltak* (jeneverbestak) hun speciale betekenis.) Oost-Brab. '58

melis (zie: muis -1-) 't Is muizenmelis.

melk -1- "Jüst de melk", zei d'n boer, "anders was d'n os net zo goed as de koe." "Het gaat om de melk", zei de boer, "anders was de os net zo goed als de koe." Zeispreuk. Varianten: *ipv melk: romme* (Oost-Brab. '90); "*Krek de melk*", *zee 't weefke*, "*anders was de koe niks beter as de beer*" (Ommel '87). (Voor het beeld zie ook: *langzaam komen*.) Oost-Brab. '90

melk (zie: vet -1-) 't Vet is van de romme.

melk (zie: geit -1-) Alleman zurgt vur z'n eige en de geit vur de romme.

melk (zie: alles -8-) Alles komt van boven, behalve de erpel, die komme uit de grond.

melk -2- *As che de romme már zowr lot worre, dan kömt er wel botter.* Als je de melk maar zuur laat worden, komt er wel botter. Je kunt wel meer kinderen krijgen, als je maar wilt. Gemert '87

melk (zie: als -11-) *As onze kat een koei was, dan konde gj ze melke.*

melk -3- *De beste romme geven.* De beste melk geven. Hard werken. Variant: *'t is de beste melk die hij geeft* (Alg. Brab. '87). (Zie ook: *gek* -13-) Oost-Brab. '58

melk (zie: hoorn -1-) *De rome zen in de hores getrokke.*

melk -4- *De romme horen klotsen, maar niet weten waar de strekels hangen.* De melk horen klotsen, maar niet weten waar de spenen hangen. De klok horen luiden, maar niet weten waar de klepel hangt. Oost-Brab. '84

melk -5- *De romme kökt over.* De melk kookt over. Het hemd steekt uit de broek. (Zie ook: *lantaarn*.) Reusel (Bo) '75

melk -6- *De romme optrekken.* De melk optrekken. 1. De melk inhouden (als een drachtige koe minder melk geeft). Variant: *ipv melk: zeik*; 2. terugkrabbelen, zijn woord intrekken, stug worden (Oost-Brab. '88). (Voor 1. zie ook: *hoorn* -1-; voor 2. zie ook: *kling*.) Oost-Brab. '82

melk

melk (zie: karnemelk -1-) *Dor gaode gin melk halen.*

melk (zie: borrel -3-) *Het borreltje is de melk voor de ouderling.*

melk (zie: karnemelk -3-) *Hij heeft zeker z'n mölk nog niet gehad.*

melk (zie: ieder) *Ieder zurregt vur z'n eigen en de geit vur de romme.*

melk (zie: krul) *Krullen in 't haor, stront in de romme.*

melk (zie: Johannes Sint -4-) *Mee St Jan is de melk in de kan.*

melk -7- *Melk van de blauwe koe.* 1. Met water verdunde melk; 2. iets van mindere kwaliteit.

Varianten: *De melk is gegisseld* (Tilburg '40); *Romme van de zwarte koe* (de waterketel)

(Eindhoven '72). (Voor 1. zie ook: *aanlengen*; voor 2. zie ook: *fluitjeshout*.) Oost-Brab. '87

melk (zie: poes) *Ouwe poesjes lusten ook melk.*

melk -8- *Romme uit de stier wil en halen.* De stier willen melken. Het onmogelijke willen. (Zie ook: *beerton*.) Oost-Brab. (JU) '79

melk (zie: koe -42-) *Wat baat het als een koe goed geeft en ze slaat de emmer melk met de staart om.*

melk -9- *Z'n roomme néérlaten.* Zijn melk neerlaten. 1. Gedwongen betalen; 2. iets toegeven.

(*De romme neerlaten* = het lekken van melk uit de spenen zonder dat het dier gemolken wordt.) (Voor 2. zie ook: *boer -4-*.) Eerde (Da) '40

melkboer (zie: tijd -2-) *"Tijd is geld", zei de ober, en hij telde de datum bij de rekening.*

melken (zie: os -4-) *Daar is geen os over gemolken.*

melken *Die is tèèl melken.* Hij is moeilijk om te melken. 1. Aan hem is moeilijk iets te verdienen.

Varianten: *Lastig te melken zijn* 2. veel noten op zijn zang hebben (Aarle-Rixtel '76); *Hij is net 'n koew die taej te melken is* 3. niet gemakkelijk om mee te praten (Oost-Brab. '78). (Voor 1. zie ook: *boer -23-*; voor 2. zie ook: *elf -2-*; voor het beeld zie ook: *lucht -6-*.) Alg. Brab. '87

melken (zie: mand -3-) *Ge melkt 'm nie in 'n mändje.*

melken (zie: emmer -7-) *Nie in enen emmer zónder bojem melken.*

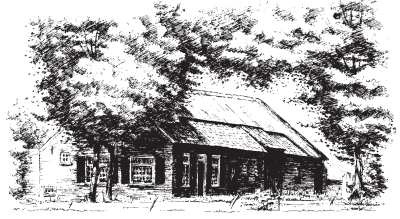
melken (zie: aas) *Osse moette kope, want die hoevde nie te melke.*

melken (zie: einde -5-) *Vier enden melken.*

melkinrichting 'n *Grote melkinrichting en gin boerderij.* Een grote melkinrichting en geen boerderij. Schertsende opmerking over grote borsten. (Zie ook: *brood -30-*.) Tilburg (D) '16

melküst (zie: kalf -1-) *"Ongebonden best", zei 't kalf, en 't stond aan de hooitas.*

melkmeisje (zie: boer -78-) *Veur 'n slomme boer mee geld valt iedere vrouw, veur 'n slomme boer nog gin melkmeid.*

mendeur

melkscheut 'ne *Romscheut nemen.* Een melkscheut nemen. 1. Ergens plotseling, agressief op afvliegen; 2. met vaart weglopen. (Bij het melken komt de melk met scheuten of stralen uit de spenen.) (Voor 2. zie ook: *afvliegen*, *drieklets*.) Tilburg (TT) '65

melkster (zie: vogelmelk) 'n *Méllekstaars.*

melkster (zie: avonduil) *Aoventüüjle zeng gin mëlkestaarze.*

melkzeef (zie: lek -2-) *Ze lek as 'n teemes.*

mem (zie: een -2-) 't *Is ammel één tut mem.*

mem *Aan de achterste mem liggen.* Aan de achterste tepel liggen. 1. Het minst in de gunst staan. Varianten: *Aan de achterste borst liggen*

(Valkenswaard '73); *Zijn as den dertiende big*; 2. toe moeten kijken (Sint-Oedenrode '67) *ipv achterste: laatste* (Loon op Zand '72); *Aan de eurste mem ligge*; 3. boven anderen bevoorreed worden (Alg. Brab. '87); *ipv eurste: veurste* (Kneysel '89); *Die wil altei an den veursten tippel ligge* 4. de beste plaats hebben (Beek en Donk '87); *Die schrab hing zeker aan de leste tepel* (*schrab* = magere big); *D'n dertiende getrokken hebben* 5. erbuiten vallen (Aalst '87); *Aon den dertiende hangen* (Asten '87). (*Mem* = tepel, speen. Een zeug heeft er twaalf, daarom moet de dertiende big wachten. De eerste tepel geeft het meeste melk.) (Voor 3. zie ook: *brilgat*.) Alg. Brab. '87

mendeur *Nauw komt door geen mendeur.* Als je het al te nauw neemt, kom je er niet, gelukt je nooit wat. (*Mendeur* = de grote dubbele deur van de schuur, waar paard en wagen door gemend werden.) (Zie ook: *been -17-*.) Bergen op Zoom '40

mengen *Wel mengen, maar niet bakken.* 1. Eenmaal begonnen werk niet afmaken; 2. reactie op veelvuldig gebruik van *menen* (Kempenland '58). (Voor 1. zie ook: *mes -3-*.) Heeswijk (Bi) '40

mens (zie: boer -1-) *"'t Viel verkeerd uit", zee den boer, "'t perd gong kapot, en 't wijf worde beter."*

mens (zie: volk -1-) *"Daor 't volk is, is de nering", zee de mosselenboer, en hij reef mee z'nen kreugel de kerk in.*

mens -1- “De minse meuge mèn nie”, zei Uilenspiegel, “mar ik hè’t ’r wel nor gemakt.” “De mensen mogen mij niet”, zei Uilenspiegel, “maar ik heb het er wel naar gemaakt.” Zeispreuk. Iemand weet niet geliefd te zijn en kent ook de oorzaak. Schijndel (Bi) ’40

mens -2- ’n Mens is driemaal in zijn leven zijn verstand kwijt: als hij nog een kind is, als hij heel oud is geworden en als hij verliefd is. Een mens is driemaal in zijn leven zijn verstand kwijt: als hij nog een kind is, als hij heel oud is geworden en als hij verliefd is. Oost-Brab. (PE) ’36

mens (zie: kalf -3-) ’n Nuchtere kalf en ’ne zatte mens stoten d’r eigen nie lichtelijk.

mens (zie: boer -24-) ’nen Boer moet alt’ erres de walleg over afsteeke.

mens -3- ’nen Ouwen mens en ’n ouw perd zèn geen klote werd, mer ’n ouw wijf en ’n ouwe koei zèn aaltè goei. Een oude man en een oud paard zijn geen donder waard, maar een oude vrouw en een oude koe zijn altijd goed. De twee laatsten zijn tot in hoge ouderdom nog productief. Varianten: ’nen Ouwen mens en ’n ouw perd zijn niks werd; ’n ouw wijf en ’n ouwe koe, daar kunde mee toe (Gemert ’61). (Zie ook: boer -16-) Eersel (PKW) ’55

mens -4- ’s Mensen zin is ’s mensen leve, ook al is-t-er ’n koei wijd neve. Des mensen zin is des mensen leven, ook al is er een koe ver naast. Wat men eenmaal van plan is, laat men toch niet. Varianten: ’s Mensen lust is ’s mensen leven (Alg. Brab. ’87); “De mens z’n zin is de mens z’n leven”, zin de boer, en hij kuste z’n varke (Etten ’87). (Zie ook: getijd.) Oost-Brab. ’87

mens -5- ’t Maag ’n meens in de wèrld nie goed gaon. Het mag iemand in de wereld niet goed gaan. Verzuchting bij onverwachte tegenslag. (Zie ook: Heer OL -8-) Alg. Brab. ’87

mens -6- ’t Zèn lang altè de braafste mensen nie, die de grutste zèerken op hun graf hebbe. Het zijn lang niet altijd de braafste mensen, die de grootste zerken op hun graf hebben. Men krijgt vaak geen loon naar werken. (Zie ook: kerkhof -4-) Kempenland (Kr) ’83

mens (zie: kont -5-) Aan z’n eigen kont vulen hoe andere mensen schijten.

mens -7- Arme mensen hout en rijkeluiskinderen zijn vroeg houwbaar en vroeg trouwbaar. Arme mensen hout en rijkeluiskinderen zijn vroeg houwbaar (huwbaar) en vroeg trouwbaar. Het hout van arme mensen en de kinderen van rijkelui worden jong als volgroeid beschouwd. (Houwbaar = rijp voor het huwelijk en kaprijk.) Varianten: Armeluis schaarhout en rijkeluis dochters zijn het vlugst schaarrijp (Loon op Zand ’78); Rijkeluis doch-

ters en arme boeren schaarhout zijn vroeg schaarbaar (Vlijmen ’73); Rijkeluiskinderen en errem mensen-hout is vroeg kapbaar (Eersel ’58); Erme mensen hout en rijkeluiskinder zijn vruug bekwaom (Riel ’78). (Vermoedelijk is de aanvulling trouwbaar van jongere datum.) Oost-Brab. ’59

mens -8- Arme mensen hebben ook wel ’ns huizen. Arme mensen hebben ook wel eens huizen. Arme mensen hebben ook wel eens een onderdak. (Zie ook: luis -1-) Westerhoven (Re) ’60

mens (zie: kakhuis) As g’op grote meense kakhuizen gaat, dan valde dur den bril.

mens (zie: huis -2-) As ge ’n huis het naor oewe zin, komen er andere mensen in.

mens (zie: geld -2-) As ge veul geld het, kunde den hemel kopen; hedde ’t nie, dan kunde naor den duvel lopen.

mens (zie: hond -11-) Beter ’ne Loonse hond dan ’ne Veldhovense mens.

mens (zie: ei -8-) Da’s ’n vaol ei veur ’enne zieke boer.

mens -9- Daar gaan veul mense om ’t geld nao de hel, mar ’t geld blie’t er zelf uit. Er gaan veel mensen vanwege het geld naar de hel, maar het geld blijft er zelf uit. Geld brengt ongeluk aan hen die er niet mee om kunnen gaan. Variant: Geld brengt veel mensen naar hel maar ’t blijft er zelf uit (Eindhoven ’87). Beek en Donk ’73

mens -10- De armste mensen kopen de grootste paaseieren. Wie weinig te missen heeft, overdrijft vaak in uiterlijk vertoon of in vrijgevigheid. Oosterhout ’86

mens -11- De mens wikt en wéégt, mar tis dun Héér die mi den bessum véégt. De mens wikt en weegt, maar het is de Heer die met de bezem veegt. De mens wikt, maar God beschikt. Varianten: De mins maakt den almanak maar OL Heer het weer (Oost-Brab. ’78); God maakt ’t weer en de minse d’n almanak (Oost-Brab. ’90). Gemert (Pen) ’88

mens (zie: carbid) Den dieje moes carbid lusse, dan kon ie omhoog.

mens (zie: boer -51-) Den enen boer heeft al gescheten veur d’n anderen de broek omleeg hee.

mens -12- Eerst grote mensen en dan hangoren. Grote mensen worden vóór kinderen bediend. Variant: ipv hangoren: flaporen, klèinorre. (Zie ook: oom.) Oost-Brab. ’84

mens -13- Ene mens is geen erpel, ook al rolt ie al ’ns aorig. Een mens is geen aardappel, ook al rolt hij wel eens vreemd. Een mens wil ook wel eens een verzetje. Varianten: ’ne Mens is gine èpel (Maaskant ’90); ... maar hij kan wel in de puree zitten (Oost-Brab. ’90). (Zie ook: aardappel, boer -14-) Asten ’86

mens -14- Ene mins mot mei veul heuren as ie nie

mens

doof is. Een mens moet zo nu en dan veel horen als hij niet doof is. Een mens moet zich nogal wat laten zeggen. Oost-Brab. (S) 1892

mens -15- *Ene zatte mens en e nuchtere kalfverongelukken nie hendig*. Een dronken man een een nuchter kalf verongelukken niet gemakkelijk. Als men niet goed bij zinnen is, heeft men vaak veel geluk. Variant: ... *doen d'r eigen niet zeer* (Oosterhout '87). (Zie ook: *boer* -45-) Oost-Brab. (Bi) '40

mens (zie: *verstand* -2-) *Er gaat niks zo veel verloren als erm mense-verstand*.

mens (zie: *slecht* -1-) *Er is niks zo slecht as 'ne mens opzette*.

mens (zie: *slim* -1-) *Er is niks zo slim as unne mens, daar vange ze ape mee*.

mens (zie: *februari* -4-) *Februari met z'n korte dagen heeft voor veel mensen erge plagen*.

mens -16- *Ge hebt mensen en potloden, en schrijven doen ze allebei*. Je hebt mensen en potloden, en schrijven doen ze allebei. Goedaardig oordeel over mensen en hun kwaliteiten. Varianten: *Ge het mensen en potloden en stumpkes en stumpkes die nie schrijven* (Oost-Brab. '84); *Ge het klunsen en potlooi, 't skreeft allebei* (Ommel '87); *Je hebt mensen en fietsbellen* (Vught '86); *Ge het mensen en hangoren* (Helmond '87). (Zie ook: *Heer* OL -14-) Alg. Brab. '87

mens (zie: *kop* -19-) *Ge kekt ze wel op de kop, mar nie in de krop*.

mens -17- *Ge kent een blauwte mens nie in zun tès vuule*. Je kunt een blote man niet in zijn zak voelen. Reactie bij een opdracht die onmogelijk is. (Zie ook: *beerton*.) Peelland (HD) '87

mens -18- *Ginne mens gelijk zijn*. Geen mens gelijk zijn. Zich erg beroerd voelen. (Zie ook: *bier* -2-) Alg. Brab. '90

mens (zie: *hart* -4-) *Hart op harten hebben alle mensen*.

mens (zie: *weer* -15-) *Het weer en de praot van de mensen kunde nie tegenhouwe*.

mens -19- *Hoe meer ik de mensen leer kennen, hoe meer ik van m'ne hond ga houwen*. Hoe meer ik de mensen leer kennen, hoe meer ik van mijn hond ga houden. Vindt iemand die in zijn medemensen teleurgesteld is. Varianten: *ipv hond: dieren, beesten* (Etten '87); *Ik zit liever onder de bomen dan onder de mensen* (Tilburg '76). (Zie ook: *goudmijn*.) Oost-Brab. '87

mens -20- *Ieder mens z'nne zin, ieder worst z'nne pin*. Ieder mens zijn zin, iedere worst zijn pin. Iedereen wil zijn eigen keus. (*Pin* = worstepin, oorspronkelijk een doorn van een hagedoornstruik (Crataegus), waarmee het worstevel werd dichtgestoken.) Oost-Brab. '84

mens (zie: *schooier* -4-) *Ik geef er 'n schooier voor aan een arme mens*.

mens (zie: *kind* -28-) *Kleine kinderen slapen d'r eigen groot, en ouwe mensen slapen d'r eigen dood*.

mens -21- *Mensen moeten praten, want beum kunnen 't nie*. Mensen moeten praten, want de bomen kunnen het niet. Er wordt over iemand geroddeld. Variant: *Laat de mensen maar kletsen, de bomen kunnen het niet* (Alg. Brab. '87). (Zie ook: *boom* -8-) Alg. Brab. '87

mens -22- *Mensen van adel, die hebben 'n ringske in der gat*. Mensen van adel hebben een ringetje in hun gat. Kritiek op hautaine houding van verarmde adel. (Het aureool dat ze droegen in hun gloriëtijd is erg verbleekt.) Varianten: *'n Kring om de kont hebben* (Bergeijk '80); *Hij is van adel want z'n gat is in tweeë* (Tilburg '16). (Zie ook: *jonker* -2-) Oost-Brab. '87

mens (zie: *node*) *Nooi, nooi, Peer Nooie waar ok 'ne mens*.

mens (zie: *boer* -74-) *O Boer Wordt Mens*.

mens -23- *Ons soort mensen hebben harde knieën, is 't nie van 't bidden, dan is 't van het boenen*.

Ons soort mensen hebben harde knieën, is het niet van het bidden, dan is het van het boenen. Hiermee zijn mensen uit de arbeidersklasse bedoeld. (Zie ook: *eelt* -3-) Eindhoven (EOB) '87

mens (zie: *sterven* -2-) *Oudere moeten, en jongen kunnen sterven*.

mens (zie: *prakkizeren*) *Prakkezeren komt van erm mensen*.

mens (zie: *lieden* -3-) *Rijke lui zijn deur de bank èrrem mensen mee veul cente*.

mens (zie: *boom* -8-) *Tegen geen bomen vertellen als er mensen zijn*.

mens (zie: *toebak*) *Toebak is goed voor mensen, niet voor beesten*.

mens (zie: *licht* -5-) *Toen 't licht hing aan de touwen, toen waren de mensen te vertrouwen*. En *nou 't licht komt uit de grond, nou is 't allemaal stront*.

mens (zie: *eed*) *Van den ouden eed*.

mens -24- *Voor fijne mensen en motregen moette oppassen*. Voor fijne mensen en motregen moet je oppassen. Men moet geen huichelaars geloven. Varianten: *ipv fijne mensen: kwezels, fijn lui*; *ipv moette oppassen: kunde genomen worden, kunde bezeikt worden*; *ipv motregen: stofregen* (Maaskant '86); *Van fene règen en van fèn mense, dor moette bang af zèn* (Esbeek '45); ... *dor worde deur verneukt* (Oirschot '84); *Van stofregen en fijn protestanten dør worde nat af* (Eindhoven '86); *Van fijne praoters en fijne regen, daor worde nat van* (Alg. Brab. '87); *Dur motregen en nonnen*

worde 't hardst bedonderd (Kempenland '76); *Schonpraoters en stiefregen worde van bedrogen* (Oost-Brab. '84); *Door stofregen en mooipraters wordt men bedrogen* (Aarle-Rixtel '76); *Fijne pis en stofregen, daor kunde goed nat van worren* (Eindhoven '83); *Van motrègen en kwezels worde gekuld* (Diessen '48); ... *het hardst gevat* (Oss '49); *Kwezels en motregen, die maken oe nat* (Oerle '84); *Van motregen en fijne lui worde zeiknat*. (Zie ook: *maat -2-*) Tilburg '75

mens (zie: *huis -13-*) *Waar geen huizen staan, wonen ook geen mensen.*

mens (zie: *knol*) *Wie knollen wil eten, moet St Laurentius (10 augustus) niet vergeten.*

menselijk (zie: *abus*) *Abuis is menselijk en dik is penselijk.*

mensenwerk *Kwaad worre is mensenwerk, kwaad blieden is duuvelsmerk. Kwaad worden is mensenwerk, kwaad blieden is duivelswerk. Men moet vergevingsgezind zijn.* (Zie ook: *zon -4-*) Peelland '84

mentie *Mänsie maoken op iejt. Mentie maken op iets. 1. Drukte, maken bv voor bezoek dat men ontvangt. (Fr mention = melding, gewag.) Variant: Mentsie maoken 2. aanstalten maken (Alg. Brab. '76). (Voor 1. zie ook: *dolderij*) Tilburg '70*

merel -1- *As de malder fluit in december krijgen we een vroeg voorjaar. Als de merel fluit in december krijgen we een vroeg voorjaar. Weersvoorspelling. Oost-Brab. '84*

merel -2- *De malder moet eerst grienzen. De merel moet eerst slaan. Het moet eerst voorjaar worden. (Mogelijk zijn met grienzen de eerste zangoefeningen van de merel in het voorjaar bedoeld.) Sint-Oedenrode '50*

merel -3- *De merel zit op den ekkepost. De merel zit op de paal van het hek. Weersvoorspelling. (Dat is een teken dat het goed weer blijft.) (Zie ook: *Lichtmis -12-*) Tilburg (JM) '50*

merel (zie: *duivenhok*) *Doe het duivenhok dicht.*

merel -4- *Te groot voor 'n merel, te klein voor 'n kerel. Te groot voor een merel, te klein voor een kerel. Te groot voor servet en te klein voor tafellaken. (Zie ook: *gebroken.*) Deurne '84*

merg *Iejt nie in z'ne märg hebbe. Iets niet in zijn merg hebben. Iets niet van plan zijn. Variant: ipv nie: hard = iets sterk van plan zijn. (Voor 1. zie ook: *bot -2-*) Kempenland (B) '58*

merketuter (zie: *schavuit*) *Schavuiten vangen.*

merrie *Elk moet zien waar z'n merrie mank is. Ieder moet zien waar zijn merrie mank is. Ieder moet zijn eigen boontjes doppen.* (Zie ook: *herd -5-*) Oost-Brab. (JU) '78

mert (zie: *lof*) *'t Lof is langer as de leste mis.*

mes -1- *De kniep dur deur jaogen. Het knipmes erdoor jagen. Iemand tegen zich in het harnas jagen. Oost-Brab. (JU) '79*

mes -2- *Een goei meske snijdt tot on de rug. Een goed mesje snijdt tot aan de rug. Een goed produkt waarborgt succes in zaken. (Als een mes een goed stalen lemmet heeft, kan het gewet worden totdat het heel smal is.) (Zie ook: *kip -3-*) Sint-Oedenrode (EOB) '87*

mes -3- *Het mes in het varken laten steken. Het werk niet afmaken. (Zie ook: *mengen.*) Wanroy '75*

mes (zie: *Tilburg*) *In Tilburg steken de messen boven de daksparren uit.*

mes -4- *Neie messe sneie goewd. Nieuwe messen snijden goed. Nieuwe bezems vegen schoon. (Zie ook: *haar -9-*) Kempenland '58*

mes (zie: *snee -2-*) *Om 'n snee stront, wie 't mes aflekt.*

mes (zie: *boter -10-*) *Vuile boter beroest het mes.*

mes (zie: *Made*) *Wie wil op de Maai gaan vrijen, die moet hebben een knol op zak en 'n meske om te snijen, want Maaienaars zijn niet mak.*

mes -5- *Z'n mes bij iemand op tafel leggen. Zijn mes bij iemand op tafel leggen. Bij iemand blijven eten. Variant: ipv leggen: gooiën. (Zie ook: *hak -10-*) Alg. Brab. '87*

mes (zie: *scherp -3-*) *Zo skerrep ès e slichtmes.*

mest (zie: *haan -6-*) *Als de haan erover gekraaid heeft, is de mest weer goed.*

mest -1- *Het mest is een tweede God. De mest is een tweede God. Mest was heel belangrijk. (De grond was zo arm, dat de boer alles in het werk moest stellen om aan mest te komen.) (Zie ook: *boer -20-*) Alg. Brab. '55*

mest -2- *Iemand liever in de mest als in de kost hebbe. Iemand liever in de mest dan in de kost hebben. Een overmatig eter. Varianten: Ze liever op de plee dan op 't fist (feest) hebbe (Bergeijk '80); ipv feest: tafel (Oost-Brab. '40). (Zie ook: *eten -4-*) Alg. Brab. '84*

mest -3- *Tegen 't mès liggen. Tegen de mest aan liggen. 1. Te bed liggen; 2. ziek zijn. (Achter de wand van de bedstee was in veel boerderijen de stal.) (Zie ook: *bier -2-*) Oost-Brab. '60*

mest -4- *Z'n mest hoog dragen. Zijn mest hoog dragen. 1. Lange benen hebben; 2. trots zijn, terwijl daar geen reden voor is. Variant: Stèlte onder de gierkelder hebbe (Maaskant '86). (Voor 1. zie ook: *been -2-*; voor 2. zie ook: *bereddering.*) Alg. Brab. '87*

mest -5- *Ze mes nie kunne make. Zijn mest niet kunnen maken. 1. Hardlijvig zijn. Variant: Mest kruien 2. zijn behoefte doen (Nederwetten 1892). (Voor 2. zie ook: *hen -11-*) Oost-Brab. '40*

mest

mest (zie: ziek -3-) *Ziek zijn als een oliekruid.*

mest (zie: aardappel -14-) *Zo lang erpels zette as ge mist het.*

mest (zie: nat -3-) *Zo nat als mest.*

mesten *Die niet mist, die mist. Wie niet mest, die mist. Woordspeling. De kost gaat voor de baat uit. (Misten = mesten.) (Zie ook: koe -38-.)* Alg. Brab. '84

mesthoop (zie: beerput) *Als de beerput en de mesthoop hard stinken, brengt de regen zo volop drinken.*

mesthoop *Ge kunt op ene mäsheup gene korentaas winne. Je kunt op een mesthoop geen korentas telen. 1. Van een klein stukje grond kan men niet veel veldvruchten oogsten; 2. van geringe inspanningen kun je geen grote resultaten verwachten. (Tas = hoop, stapel.) (Zie ook: dokter.)* Kempenland (B) '58

mesthoop *Tegen ene mesthoop kande niet stinken. Zo erg als een mesthoop kun je niet stinken. Tegen zo'n grote mond kun je niet op. (Zie ook: hoorn -2-.)* Bakel (I) '76

mesthoop (zie: vuil -4-) *Zo vuil als een mesthoop.*

mestkar *De mäskaar al kunne vaore. De mestkar al kunnen rijden. (Zijn natuurlijke behoeften al kunnen doen, bv na een operatie.) (Zie ook: hen -11-.)* Kempenland (B) '58

mestput (zie: varken -2-) *"We zullen dè vairke wel waassen", zi den boer, en hij douwde den dominee in de mistput.*

mestvaalt (zie: bloem -5-) *De schonste blumkes bleuje langs de mestvaalt.*

meten (zie: strijken) *Gestreiken en gemeite is gaauw geëite.*

meten (zie: wegen) *Gewegen en gemeten is gauw geëten.*

meten (zie: tijd -10-) *Met passen en meten wordt veel tijd versleten.*

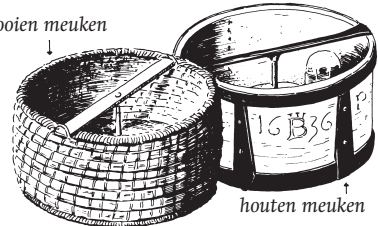
meter (zie: hemel -1-) *D'n hemel zit 'nne meter boven de grond.*

metselaar (zie: scheet -5-) *De lieste scheet die de duvel geschete hé, woegas ne metser, toen neep ie nog us en de woegas nun uperman.*

metselen *Ge kaant nie mètsele èn staajgere tegelék. Je kunt niet tegelijk metselen en steigers bouwen. Je kunt geen twee dingen tegelijk doen. (Zie ook: bakken.)* Gemert (Re) '60

meug *"Ieder z'n meug", zei de boer, en hij at vijgen. "Iedereen doet waar hij zin in heeft", zei de boer, en hij at vijgen. Zeispreuk. Varianten: ipv vijg: broekhooi, bruine bonen, mol, perdskeutel, slak; ipv boer: vrouwke, wijfke (Ommel '87); ... hij at paardevijgen voor vijgen; ... vijgen met stroop; ... mosterd zonder spek; ... het kind z'n pap op (Breda 1892); ... en hij kuste (vree) 't verke; ... en 't kalf ha*

strooien meuken

houten meuken

graanmaten, naar dr. J Weyms;
zie: **meukensmandje**

gin gat (Oost-Brab. '87). Alg. Brab. '87

meuk *Er 'n hel muujk achter zette. Er een grote meuk achter zetten. Een grote pruim achter de kiezen steken. (Muujk, mök = een bepaalde hoeveelheid; een voorraadje) (Valkenswaard '87). (Zie ook: ei -1-.)* Kempenland (B) '58

meuk *Iemend op z'ne meuk geve. Iemand op zijn pens geven. Iemand op zijn kop geven; berispen. (Meuk = maag, pens van een koe.)* (Zie ook: broek -14-.) Kempenland (B) '58

meukensmandje *Da schild'n meukesmandje! Dat scheelde een meukensmandje! Dat scheelde heel wat. (Meukensmandje = een mand met een inhoud van één meuken. Een meuken = een inhoudsmaat voor graan die in de Baronie van Breda 20,9 liter groot was. Ze werd ook in het Markiezaat van Bergen op Zoom gebruikt.)* Bergen op Zoom (W) '73

meuren (zie: treuren) 't Is truren of muren.

meutelen *Et begint er te muitelen. Het begint er te meutelen. 1. De bevalling nadert; 2. het begint te werken ofschoon je er weinig van merkt (Oost-Brab. '87). (Meutelen = het boren van een houtworm.) (Voor 1. zie ook: aftellen.)* Kempenland (B) '58

Michaël Sint -1- *Dit is een Michielszomertje.*

Weerspreuk. Omstreeks het feest van Sint Michaël (29 september) is het meestal nog 14 dagen mooi weer. (Zie ook: *Antonius Sint* -1-.) Oost-Brab. '87

Michaël Sint -2- *Sinte Michiel die luie ziel die 't altijd op de avond hiel, Sinte Geertrui (17 maart) die trouwe vrouw die in den avond nie werken wou. Sint Michaël die luie ziel die altijd wachtte tot de avond viel, Sint Gertrudis die trouwe vrouw die 's avonds niet werken wou. 1. Tegen iemand die werkschuw was; 2. Met Sint Michaël had men 's avonds geen daglicht meer, en met Sint Gertrudis was het 's avonds weer licht. Variant: *St Michiel was 'n luie ziel, Sinte Geertrui was een vrome vrouw (Zeelst 1892). (Voor 1. zie ook: bakpan; voor 2. zie ook: maart -7-.)* Schijndel (Si) '60*

Michaël Sint -3- St Michiel verbiedt linnen hoed en blauwe kiel. Sint Michaël verbiedt linnen hoed en blauwe kiel. Boerenregel. Na 29 september werd geen zomerkleding meer gedragen. (Zie ook: zomer -2-) Kempenland (Kr) '86

Michaël Sint (zie: eikel) Valle d'ikkels al vurt fist van Sinte M'chiel (29 september), dan snééjt de winterwënd dalijk dur.

middag (zie: vrouw -4-) 'n Vrouw zegt per dag driemaal de waarheid; 's morgens: "ik ben niet lekker", 's middags: "ik zal 't mijn wel krijgen", 's avonds: "ik ben muug en ik weet niet waarvan."

middag (zie: oven) Als men 's morgens de oven heet stookt, heeft men 's namiddags gauw gebakken.

middag (zie: uur -3-) Dan is het nergens meer 'n uur later middag.

middag (zie: spin) Een spin in de morgen geeft kommer en zorgen, een spin in de noen is om goed te doen.

middag (zie: bedevaart -4-) Gô nô de beavert fan 't Hajlich Kraojs, dan bèende smiddes al wîr taojs.

middag (zie: rib) Met de ribben middag kunnen luien.

Middelbeers (zie: Veldhoven) De Veldhovense bokken, die komen hier slokken, zij hebben geen nood, zij hebben geen brood, zij steken vaders en moeijers met spelden dood.

Middelbeers (zie: aars) Hebt ge pijn aan uwen èrs, ga dan maar naar Middelbèrs.

midden (zie: bed -2-) Altijd midden in het bed moeten liggen.

midden (zie: vlees -3-) Daar ligt het vlees midden-in en de pan eromheen.

midden (zie: stok -1-) De stok in 't midden weten te steken.

midden (zie: Antonius Sint -6-) St Tunnis en St Sebastiaan (20 januari) kommen op 't midde van de winter aan.

middendoor Middendéur vatten. Middendoor delen. Het verschil delen, bv bij loven en bieden. (Zie ook: ei -7-) Oost-Brab. (Bi) '40

Mie "'t Is wel", zei Mie, en ze had maar eens gedanst. "Het is wel", zei Mie, en ze had maar eens gedanst. Zeispreuk. De gekheid moet uit zijn, het is genoeg. Varianten: ipv Mie: meisje, Jen; "'t Is wel geweest", zei Mie, toe ha ze eens gedanst en nog in de kelder (Megen '40). (Zie ook: meisje -3-) Oost-Brab. '84

mie (zie: ophebben) 't Erop hebbe as den bok op mieë.

Mie Moors (zie: huid -1-) Al een huid op zolder hebben hangen.

mier (zie: Anna Sint -1-) Bouwen met Sint Anna de mieren hopen, de winter zal met zachtheid verlopen.

mier (zie: vooruit kunnen) Ermee voort kunnen, gelijk 'n mier zonder kont.

mier (zie: tin) Tin mee mier koper mee flier.

mier Voor iedere zeikmier die je kapot trapt, komen er tien op de begrafenis. Voor iedere mier die je kapot trapt, komen er tien op de begrafenis. 1.

Als er een mier gedood wordt; 2. het helpt toch niets. Varianten: ipv zeikmier: mier, mug, vlieg (Alg. Brab. '87), wesp; ipv tien: honderd, duizend; (Zeikmier, zeikmuier = mier wordt zo genoemd omdat ze een urineachtige stank verspreidt.) (Zie ook: kraai -2-) Oost-Brab. '87

mier (zie: arm -10-) Zo arm als de mieren.

mier (zie: druk -4-) Zo druk ès de zeikwürm.

Mierlo (zie: kers -2-) De keerze naar Mierlo dragen.

Mierlo (zie: Stiphout) Stiphout is een mikske, Mierlo is een strikske en 't Hout ertusschenin.

mies (zie: Matthias Sint -2-) Met Sinte Metijs worden de katten krijt.

mijl (zie: vos -5-) De vossen hebben de mijlen gemeten, maar ze hebben de staarten vergeten.

mijn (zie: fijn) "De fijne zijn de mijne", zei den duvel.

mijn Zonder mijn en dijn zou de wirreld 'nne himmel zijn. Zonder mijn en dijn zou de wereld een hemel zijn. Oost-Brab. (JU) '79

mijt Nog geen mèt uit 'n hooijkaar kennen. Het verschil tussen een mijt en een hooikar niet kennen. Erg onnozel zijn. (Mijt = hooimijt.) (Zie ook: bijdehand.) Boxtel (MS) '66

mik (zie: bloem -1-) 't Is wer klaoren blom èn dikke mik.

mik -1- De mik half deur snijden. Het wittebrood middendoor snijden. Je bezit delen met iemand die minder heeft. (Zie ook: peperkoek, pijp -8-) Diessen (Kn) '50

mik (zie: brood -15-) Die hier brood heeft, moet nie op een ander gaan om mik.

mik (zie: krik) Dor wier krik of mik in Blaël gezeet.

mik (zie: uitkomen) Dè komt uit als spurrie mee 'n mikske.

mik (zie: brood -20-) Gin brood, gin botter, och God, ach God, och God.

mik (zie: kloppen -2-) Het klopt als twaalf aaieren met 'nen mikken boterham.

mik (zie: Wintelre) In Wintelre worden met de kermis de vliegen in de mik gebakken.

mik (zie: gist -2-) Mee oewe gist komen als de mik in de oven zit.

mik (zie: Pasen -2-) Met de Paoschen kraige me mik op mik en kais ertusschen.

mik -2- Met de weg uitgehaald zijn. Met de mik uitgehaald zijn. Halfgaar zijn. (De mik wordt eerder uit de oven gehaald dan het rogge-

Minderbroeder op bedeltocht. Naast hem de koster, die hem de huizen van de katholieken aanwees; zie: minnebroeder

brood = brood, dat meer tijd nodig heeft om gaar te worden.) (Zie ook: *maan* -5-) Wanroy (BB) '75

mik -3- *Och airm stuiversmikske; wè hedde toch weinig kruim. Och arm broodje van een stuiver, wat heb je toch weinig kruim. 1. Wat stel je toch weinig voor! Varianten: 't Is geen stövermikske; ... zeuvestuiversmikske; 2. het is geen kleinigheid; 3. op de vraagprijs kan worden afgedongen (Oost-Brab. '78); Et hoewft gene stöverse mik te zèn; 4. het hoeft niet goedkoop te zijn (Meerveldhoven '58). (Voor 2. zie ook: *kattepis*.) Tilburg (D) '16*

mik (zie: *Stiphout*) *Stiphout is een mikske, Mierlo is een strikske en 't Hout ertusschenin.*

mik -4- *Van mik worde dik en van brood worde groot. Van wittebrood word je dik en van roggebrood word je groot. Tegen kinderen als ze om wittebrood vragen ipv roggebrood, dat men gewoonlijk at. Varianten: ... groot, en van spek worde gek; Van brood worde groot van mik worde dik en van spek worde gek (Nuenen '88). (Zie ook: *kruimel*.) Oost-Brab. '87*

mikken (zie: *krikken*) 'k *Schoot em dāt-ie krikten of mikte.*

mikken *No den urste mikke än den ächterse strikke. Op de voorste mikken en de achterste strikken. Jagerstaal. Het beste trachten te bereiken, maar bij mislukking met minder tevreden zijn. (Zie ook: *bruid* -8-) Kempenland (B) '58*

Mill *De Milse boeren die zijn er zo lomp, die lopen de vròlie de schulp van de klomp. De Milse boeren die zijn zo lomp, ze lopen de meisjes de schelp van de klomp. (De schulp of schelp van de klomp is het blad waardoor de teer ruimte wordt afgedekt.) Oost-Brab. (Sn) '34*

milt *Ge zult 'm zunne milt uithaspelen! Je zult hem zijn milt uithaspelen! 1. Je bent erg kwaad op iemand. Varianten: De milt gehaspeld zen = bij snel lopen geen last hebben van een*

*stekende milt (Kempenland '58); Ge zult oew milt nie haspelen (scheuren); 2. reactie op klachten over te veel werk (Stensel '84). (Voor 1. zie ook: *been* -13-; voor 2. zie ook: *bakpan*.) Veldhoven '84*

min (zie: *kind* -22-) *Is 't nie goed voor 't kinneke, dan is 't goed voor 't minneke.*

min (zie: *zin* -3-) *Werk ze met zinne, vrij ze met minne, dan bende gauw getrouwd.*

min *Zo min nog niet zijn. Handig en bekwaam zijn; meer dan anderen nadenken. Reactie: Ja, maar min is ook geitachtig. (Min = geit.) (Zie ook: *kwartje* -3-) Oost-Brab. '58*

Mina (zie: *avondregen*) "'t Zal 'n avondregentje worden", zei Mina, en 't begon 's morgens om vier uur.

minderman (zie: *meerderman*) *Als meerderman komt moet minderman wijken.*

minnebroeder *Ze kommen ès minnebroeders, mèr ès ge ze hèt, zèn 't krauwshirre. Ze komen als minnebroeders, maar als je ze hebt, zijn het kruisheren. Vrijers die vóór de trouw lief, maar daarna veeleisend zijn. (Minderbroeders zijn leden van een der drie vertakkingen van de orde der franciscanen (1223); Kruisheren zijn leden van de reguliere kanunniken van de orde van het H Kruis (1248).) Varianten: "Uurst zen 't minnebroeders", zin Han Haffel, "mar nò zes weeke zen 't krauwshirre" (Maaskant '86); "Och", zei 't vrouwtje, "als ze vrijen zèn 't minnebroeders, en als ze getrouwd zèn, worden 't kruisheren" (Oost-Brab. '84); Als ze verloofd zijn, komen ze op z'n zondags, als ze getrouwd zijn, komen ze op z'n daags (Tilburg '82); As ze vrijen, zeggen ze "lieveke moete poepen?" en as ze getrouwd zijn "krenge moete schijten?" (Tilburg '70). (Zie ook: *kunst*, *vogel* -15-, *vrijer*.) Oost-Brab. '87*

minneke (zie: *Paulien*) "De's getroffen", zin Paulien, èn ze makte van d'n bok 'n minneke.

minuut *De gloeiige vijf minuten hebbe. De gloeiende vijf minuten hebben. Zeer wild zijn. (Zie ook: *briens*.) Oost-Brab. '87*

minuut (zie: *rijkdom*) *Die op rijkdom slapen wil, ligt geen vijf minuten stil.*

mirakel (zie: *God* -22-) *God zegen(e) oew mee 'n stro-wis, dan mèënt den duvel dè't 'n miraokel is.*

mis (zie: *lof*) 't *Lof is langer as de leste mis.*

mis (zie: *Lichtmis* -3-) *Als met Lichtmis onder de mis de zon schijnt, dan zeggen de boeren: Schet, winter!*

mis -1- *Bij een mis drinkt er één en zingen ze allemaal, bij een bruiloft zingt er één en drinken ze allemaal. Antwoord op het raadseltje: "Wat is 't verschil tussen 'n mis en 'n bruiloft?" (Zie ook: *zingen* -2-) Geldrop (Ka) '76*

mis (zie: goede -6-) D'r is maar één goei, en die staot achter in de kerk.

mis (zie: pastoor -11-) De pastoor doet geen twee missen veur 'tzelfde geld.

mis (zie: verstand -1-) Er evenveul verstand af hebben as 'n koe van vogeltjes vangen.

mis (zie: kapel) Er is gin kapelleke zo oud of er wordt nog wel 'ns 'n miske in gelezen.

mis -2- Hij gaat de liste mis afzeggen. Hij gaat de Hoogmis afzeggen. Iemand wiens broek te laag hangt. Tilburg (TT) '70

mis (zie: koster -5-) Ik ben al zo lang koster gewist, nou wil ik wel 's de mis doen.

mis -3- In de leste mis kommen de schoonste meide. In de laatste mis komen de mooiste meisjes.

Kaartterm. Bij het opnemen van de tweede gift. Oost-Brab. '84

mis -4- In de mis gewinnen. In de mis verdienen. (Hiermee wordt het offeren in de kerk tijdens de mis, daags voor een begrafenis bedoeld.

Men spreekt dan ook van een winmis.) (Deurne 1892). (Zie ook: offer.) Asten (S) 1892

mis -5- Mis met drie heren. Mis met assistentie. Als drie priesters gezamenlijk de mis opdragen. Variant: *mis mee hoekstekke* (Nieuwkuijk '54). (Mandenmakerstaal. Bij het vlechten van de mand worden op de gevlochten bodem de hoekstekken uitgezet, waaromheen wordt gevlochten.) (Zie ook: volk -6-) Alg. Brab. '87

mis (zie: Heer OL -20-) OL Heer is zo nie of hij poft wel een miske.

mis (zie: komen uit) Uit de liste mis komen en van niks weten.

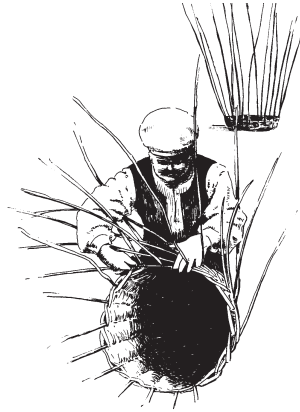
mis -6- Z'n eigen er met 'n halfzeuven miske van afmaken. Zich er met een misje van half zeven van afmaken. Zich er met een jantje van leiden van afmaken; aan de zondagsplicht met de minst mogelijke moeite voldoen. (Zie ook: snapmis.) Oost-Brab. '82

mis -7- Zo mis nie zijn. Niet mis zijn. Uitgeslagen zijn, zo gek nog niet zijn. (Zie ook: link.) Tilburg (TT) '71

misboek (zie: Lichtmis -5-) Als met Lichtmis de zon op den misboek schijnt, boer, schelft uw oorten.

misboek (zie: Lichtmis -7-) Als met Lichtmis de zon over de kaarsen schijnt, wordt het 'n goei biejaar.

misboek Hij le me 't misboek oupe. Hij ligt met het misboek open. 1. Een hond ligt op zijn rug met gespreide achterpoten, zodat de geslachtsdelen open en bloot liggen. Variant: *Hij hai et misboek oupe* ligge 2. gezegd van jongens die met hun meisjes gaan vrijen in bossen en afgelegen hoeken (Kempenland '58). (Voor 2. zie ook: donker -2-) Kempenland (B) '58

mandenvlechter; zie: mis-5

misdienaar As ge gin misdienaar bent geweest, kende de wereld nie. Als je geen misdienaar bent geweest, ken je de wereld niet. Ironisch bedoeld. Chaam (VD) '77

misniet Zijn besnut krijgen. Zijn misniet krijgen. Ontvangen wat hem toekomt, zijn deel krijgen. Tilburg (TT) '70

misnieten (zie: goede -8-) De goei moeten et mi de kooi besnieten.

mispel (zie: rot) Zo rot als een mispel.

misse Na een misse een gewisse. Na een misser een treffer. Troost bij een miskraam. Er volgt inderdaad vaak snel een nieuwe zwangerschap. (Zie ook: engel -2-) Oost-Brab. '87

misse (zie: erf) Op iemands erf nie gewisse zijn.

misse (zie: kant -9) Z'ne kant aankere.

missen (zie: denken -2-) Denken en gissen kan wijd missen.

missen (zie: mesten) Die niet mist, die mist.

missen (zie: een -3-) Er genen enen te missen hebben.

missen (zie: pap -6-) Iemand kunnen missen als koude pap.

mist -1- Be osterse mok velt den hoeningdaauw. Bij mist en wind uit het oosten valt de honingdaauw. Boerenregel. Als het oostenwind is, tevens mistig weer, heeft de hei in augustus en september veel honing. (Zie ook: Antonius Sint -1-) Kempenland (B) '58

mist (zie: haan -15-) Krèijt d'n haon oit saoves, dan is oew lot: mèrr'ge mot, of d'n haon k'pot.

mist -2- Mok in de mert is vries in de maai. Mist in maart is vorst in mei. Weersvoorspelling. Oost-Brab. '90

mist -3- Mot is de moeier van alle weer. Mist is de moeder van alle weer. Weersvoorspelling. Uit mist kan alle weer voortkomen. Variant: *ipv mot: mok* (Kempenland '58). Oost-Brab. '87

modden

wapen van Gelderland; zie: **moed**

modden (zie: *appel* -4-) Er wordt in de appels niet gerommeld, van boven aan beginnen.

modder *Deur de modder naar de hei en door 't stof terug, dan brengde honing mee.* Door de modder naar de hei en door het stof terug, dan breng je honing mee. Imkerwijsheid. Bostel (I) '66

modder (zie: *sput*) *Sput elf geeft ook modder.*

mode (zie: *kijven*) *Kijven doet nie zeer en slaan is gouw gedaan.*

moe *Als ge muug bent, kunde nog lang.* Als je moe bent, kun je nog lang. Reactie als iemand zegt: "Ik ben moe". Oost-Brab. '84

moe *Zo muug as 'n maoi.* Zo moe als een made. Spreekwoordelijke vergelijking. Hondsmoe. Variant: *Zo muug as 'n skup* (Oirschot '87). (Zie ook: *tong* -4-) Oost-Brab. '87

moed (zie: *Gelderland*) *Hoog van moed, klein van goed, zwaard in de hand, dat is het wapen van Gelderland.*

moeder (zie: *spul* -1-) *"'t Is een spul", zei de jongen, en hij had zijn moeder aan een touwke.*

moeder (zie: *een* -1-) *"Dat is één!" zei Uilenspiegel, en hij smeeet zijn moeder de trappen af.*

moeder (zie: *geluk* -1-) *"Geluk bij 'n ongeluk", zei de boer, "m'n koe is kapot en m'n hooi is op."*

moeder (zie: *manier*) *"Ieder doet 't op zijn manier", zei de jongen, en hij kietelde zijn moeder met een riek.*

moeder (zie: *man* -6-) *'s Mans moer is de duivel op de vloer.*

moeder -1- *'t Is één moers jong.* Het is één moederskind. Het is zo lang als het breed is, het is hetzelfde. (Zie ook: *heg* -7-) Breda (S) 1892

moeder (zie: *kalf* -5-) *'t Kalf komt bij z'n moeder.*

moeder -2- *Al is oew moeder nog zo erm, toch dekt ze werm.* Al is je moeder nog zo arm, toch dekt ze je warm toe. Er gaat niets boven de zorg van een moeder. Variant: *Al is 'n ouder nog zo erm, hij dekt werm* (Nederwetten 1892). Oost-Brab. '84

moeder (zie: *koe* -14-) *Daer is gin koew mee gemoeid.*

moeder (zie: *duivel* -16-) *De duivel en zijn moer!*
moeder -3- *De een houdt van de moeder, de ander van de dochter. Over smaak valt niet te twisten.*

Variant: *De een heeft zin in de moeder en de ander in de dochter, zodoende worden ze allebei gewild* (Deurne '89). (Zie ook: *dochter* -7-) Alg. Brab. '87

moeder (zie: *Veldhoven*) *De Veldhovense bokken, die komen hier slokken, zij hebben geen nood, zij hebben geen brood, zij steken vajers en moeiers met spelden dood.*

moeder (zie: *zonde* -5-) *Dik zijn van 't zund.*

moeder (zie: *vader* -2-) *Een vader kan beter tien kinderen onderhouden dan tien kinderen een vader.*

moeder (zie: *veulen* -1-) *Et völl kömt altijd bè de moeier.*

moeder (zie: *vader* -3-) *Ge kunt tien vaders hebben, mer een moeier.*

moeder -4- *Ge moet er de moeier in houden.* Je moet er de moeder in houden. 1. Je moet de bijenkoningin in de korf houden; 2. het kapitaal niet aantasten; 3. zorgen dat er altijd nog wat geld in de beurs is. Varianten: *De moeier is nog in de korf* (Eindhoven '56); *De moeier moet aan de gang blijven*; *Potmoeier* = hommelmot, horzel of wesp, die in de winter overblijft en voor de voortplanting zorgt; ook kleingeld dat men in de beurs overhoudt na veel betalingen (Kempenland '58). (Voor 2. zie ook: *aarde* -1-; voor 3. zie ook: *zaadgoed*.) Oost-Brab. '78

moeder (zie: *kloek* -3-) *Geen twee kloeken op een nest.*

moeder (zie: *duivel* -35-) *Menen dat men de duivel met z'n moer heeft.*

moeder (zie: *Jan Rap*) *Met Jan Rap en zijn moer.*

moeder (zie: *mist* -3-) *Mot is de moeier van alle weer.*

moeder (zie: *nagel* -4-) *Nagels hebben als iemand die zijn vader en moeder uit het graf wil graven.*

moeder -5- *Ons mèn hi te bóks òn.* Ons moeder heeft de broek aan. 1. Plaagzinnetje voor de Ossenaren die geen moeder maar mèn zeggen; 2. moeder is de baas. (Voor 1. zie ook: *kat* -26-; voor 2. zie ook: *baas* -12-) Huisseling (E) '58
moeder (zie: *vader* -7-) *Oók een vader gehad hebben.*

moeder (zie: *kind* -29-) *Schreiende kinderen maken zingende moeders.*

moeder (zie: *kind* -30-) *Van het kind zijn eerste kreet, vergeet de moeder alle leed.*

moeder -6- *Zijn eigen moeder niet gekozen hebben.* Kritiek hebben op de mening, het gedrag van de moeder. (Zie ook: *kind* -15-) Tilburg (TT) '69

moeder (zie: *gaaf*) *Zo gef as moeders jak, hier en daar 'n gat.*

Moeder Gods (zie: *pardon*) *Iemend me 'nen aeke perdon betao'le.*

moederskont (zie: *proost*) *Proost. Moederskont is vaders troost.*

moeite (zie: *eer -2-*) *Da's eer bewaard en koste gespaord.*

moeite (zie: *scheet -8-*) *Ge het niks vur niks, as 'n scheet in oewe slaop.*

moeite *Ge kunt niets toegeven dan de moeite. Je kunt er niets op toegeven dan de moeite. Je kunt er materieel niet slechter op worden. (Zie ook: hinken.) Aarle-Rixtel (VB) '76*

moeite *Zonder moeite hedde niks ès luis en lang haor. Zonder moeite heb je niets dan luizen en lange haren. 1. Alles heeft zijn oorzaak; 2.*

niets gebeurt vanzelf. Soms spottende reactie op: "dat komt vanzelf". (Voor 1. zie ook: jeuk -1-; voor 2. zie ook: boterhappen.) Oost-Brab. '87

moes (zie: *boer -3-*) *"Da kunde wel drinken", zei de boer, en hij slurpte moes.*

moes (zie: *Catharina Sint -1-*) *As 't veur Sinte Katrien (25 november) sneuwt, is 't: Vrouwke, snijd oe kolen af.*

moeshof *Kom niet in mijnen moeshof. Kom niet in mijn moestuin. Bemoei je niet met me; stoor me niet in mijn zaken. (Zie ook: hand -9-) Gemert (S) 1892*

moespot (zie: *kop -1-*) *'n Kop als 'n kont hebben.*

moespot (zie: *hart -6-*) *Het hart slaat als een rattekeutel in een moespot.*

moeten (zie: *wil -2-*) *Jouw wil staat achter de deur.*

mof (zie: *stom*) *Zo stom als 'n vis met spreken.*

mogen *Van mekaar meugen ze nie, bij mekaar deugen ze nie. Uit elkaar gaan, mogen ze niet, bij elkaar deugen ze niet. 1. Ofschoon een echt-paar veel ruzie heeft, mogen ze niet scheiden; 2. mensen die veel met elkaar kibbelen, kunnen elkaar vaak toch niet missen. (Zie ook: man -8-, rug -11-) Alg. Brab. '87*

mogen doen *Teigen eu kont aan zèn ew billen et dikst. Tegen je kont aan zijn je billen het dikst. Antwoord op de vraag: "Mag ik dat doen"? Dat kun je begrijpen! Varianten: Aon oew gat ... (Oost-Brab. '88); Op ew kont (Alg. Brab. '87). (Zie ook: hond -42-) Oost-Brab. '87*

mok (zie: *mist -1-*) *Be osterse mok velt den hoening-daauw.*

mok (zie: *mist -2-*) *Mok in de mert is vries in de maai.*

mok (zie: *mist -3-*) *Mot is de moeier van alle weer.*

Mokerhei *Loop naar de Mokerheide.*

Verwensing. (Zie ook: aap -1-) Oost-Brab. '87

Mokerhei *Op de Mokerhei mee z'n beentjes liggen te rammelen. Op de Mokerhei met zijn botten*

liggen te rammelen. Dood zijn. (Zie ook: Beemd.) Tilburg (TT) '68

mol (zie: *meug*) *"Ieder z'n meug", zei de boer, en hij at vijgen.*

mol (zie: *blinken -1-*) *Blinken als 'n mol onder z'nen staart.*

mol (zie: *liefde -3-*) *De liefde is niet blind, mar ze verrekt 't da ze kijkt.*

mol *Ge zit er hoog, dan zal de mol nie in oe gat vruten. Je zit er hoog, dan zal de mol niet in je gat wroeten. Variant: M'ne mol begint te vruchten = ik moet naar de wc (Tilburg '16). (Zie ook: hen -11-) Den Bosch (Sm) '58*

mol (zie: *muis -6-*) *Het is 'n kwaai muis die maar één hol heeft.*

mol *Werken voor de mol. Nutteloos werk verrichten. Variant: Voor de mol werken (Beek en donk '87). (Zie ook: duivel -36-) Bakel (S) 1892*

mol (zie: *zacht*) *Zacht als een lammetje.*

molen (zie: *klip-klap*) *'n Klipklap mee 'n open meulen.*

molen -1- *'t Zit allemaal nie' meer in menne meulen, maor aon de Strijbeekse weg. Het zit allemaal niet meer in mijn molen, maar aan de Strijbeekse weg. Men kan zich iets helemaal niet meer of niet goed meer herinneren. Ginneken (Sn) '77*

molen -2- *Als de molen niet draait, draait de mulder. Als de molen niet draait, draait de molenaar. Als men zonder inkomsten is, weet men geen uitweg meer. (Zie ook: arm -6-) Bakel (S) 1892*

molen (zie: *als -9-*) *As het waait, draaien alle meulens.*

molen (zie: *wind -11-*) *Het is de goede wind niet op z'n molen.*

molen -3- *M'ne muile malt nie mer. Mijn molen maalt niet meer. Ik kan niet goed meer bijten, mijn gebit is slecht. (Zie ook: mond -18-) Kempenland (B) '58*

molen (zie: *gewrongene*) *Mit de gewrongen naor de meulen gaon.*

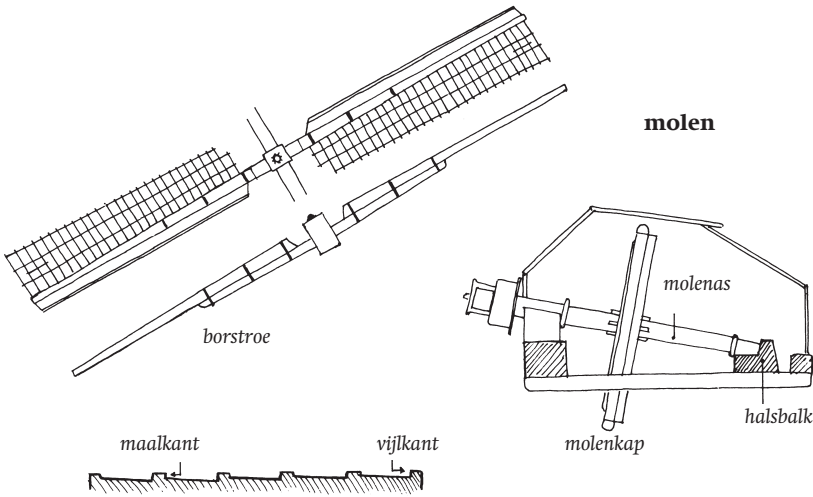
molen (zie: *kerk -12-*) *Nergens komen als in de kerk en onder den meulen.*

molen -4- *Op de meulen en de smis hoorde het nieuws wat er is. Op de molen en in de smidse hoor je het nieuws dat er is. Op deze plaatsen moest men wachten en dan werden de nieuwtjes uitgewisseld. (Zie ook: kerkpad.) Bladel (NZ) '75*

molen (zie: *wind -17-*) *Vuil wend op de muile hebbe.*

molen -5- *Z'ne meule der op scherpen. Zijn molen erop scherpen. Erop gespist zijn. (De molenstenen moeten regelmatig gekapt worden, om ze*

molen

scherp te houden.) Oost-Brab. (Bi) '40
molen -6- *Z'ne meule nao alle wende zetten.* Zijn molen naar alle winden zetten. 1. De huik naar de wind hangen; 2. met alle winden meedraaien. (Voor 1. zie ook: *luifel*; voor 2. zie ook: *draaien* -2-.) Oost-Brab. '40
molenaar (zie: *aanhouder*) "*D'n onhaauwer wint*", zin *Dokus, èn ie gong nor bed mi al z'n dingen on.*
molenaar (zie: *koren* -1-) "*Dat is ander koren*", zei de mulder, en hij beet in een muizekeutel.
molenaar -1- "*Het zal er straks mouwen*", zei de molenaar, en toen *laas-ie het zeuvende gebod.* "*Het zal er straks mouwen*", zei de molenaar, en toen las hij het zevende gebod. Zeispreuk. (Vroeger had de molenaar scheploon. Als hij diep scheppte liet hij zijn mouwen mee scheppen en nam dus meer dan hem toekwam, hetgeen in het zevende gebod verboden wordt.) (Zie ook: *bakker* -4-.) Oost-Brab. '71
molenaar (zie: *soort*) "*Sort zükt sort*", zei den *düvel, en hij pakte den schoorsteenveger.*
molenaar -2- '*Ne mulder kan van de wijnd alleen nie leven.* Een molenaar kan van de wind alleen niet leven. Om een beroep te kunnen uitoefenen, heeft men het juiste materiaal en de vereiste kennis nodig. (Zie ook: *brouwer*.) Zeelst '77
molenaar -3- *Als de mulder zijn Pasen gehouden heeft, is de pastoor door zijn werk.* Als de molenaar zijn Pasen gehouden heeft, is de pastoor klaar met zijn werk. 1. De molenaars stonden als oneerlijk bekend; 2. Ze gingen hun paasbiecht spreken op het allerlaatste

moment, nl op de zaterdag na Pasen. (Voor 1. zie ook: *bakker* -4-; voor 2. zie ook: *Pasen* -3-.) Tilburg (TT) '64
molenaar (zie: *God* -3-) *Dat zullen we God en de mulder maar laoten schaaien.*
molenaar (zie: *hond* -17-) *De hond bij de slager, de haan bij de mulder, en de rector bij de nonnen... die komen niets te kort.*
molenaar (zie: *huis* -5-) *Elk huis heeft zijn kruis, de kleine hebben er van hout en de grote van goud.*
molenaar -4- *Gij zijt er zeker enen van de mulder.* Jij bent er zeker een van de molenaar. 1. Een kind met wit haar. Varianten: '*ne Mulder wordt van niks nie wit* (Zeelst '78) 2. Die met de mulder omgaat, wordt wit. (Voor 2. zie ook: *duivel* -17-.) Tilburg (TT) '65
molenaar (zie: *God* -26-) *Mokt dè God of de mulder mar wijs.*
molenaar -5- *Mulders dochters en braauwers koei zijn zelden goei.* De dochters van molenaars en koeien van brouwers zijn zelden goed. Bij molenaars en brouwers heerst welvaart; 1. de dochters kunnen alles krijgen; 2. zelfs de dieren hebben overvloed. Varianten: *Dominees kinderen en mulders vee vallen in 't gebruik niet mee; Mulders en brouwers varkens zijn altijd 't vetste.* (Voor 1. zie ook: *dochter* -5-; voor 2. zie ook: *gras* -1-.) Oost-Brab. '87
molenaar (zie: *meikever*) *Nimt de meulenèèr mar met draad en al!*
molenaar (zie: *schamen*) *Z'n eigen schamen als het paard van de mulder.*
molenaar -6- *Zijn as 'nne luie mulder mee de kop*

op 'nne lege zak. Zijn als een luie molenaar met het hoofd op een lege zak. 1. Niet tot handelen overgaan; 2. ook niet in de echtelijke sponde. (Voor 1. zie ook: *bakpan.*) Oost-Brab. '87

molenaarsweer Iemand wèl mogen me' müldersweer èn de wend van aachtere. Iemand wel mogen met molenaarsweer en de wind achter. Iemand eigenlijk niet mogen. Oost-Brab. (Sw) '86

molenpaard (zie: *been -3-*) *Been læk e mülepärd.*

molenpaard Zo sterk als 'n molenpaard. Zo sterk als een molenpaard. Spreekwoordelijke vergelijking. Heel sterk. Variant: *Een vrouw als 'n molenpaard*; een zwaar gebouwde vrouw (Alg. Brab. '91). (In de molen lopen was zwaar werk; de paarden moesten er dus geschikt voor zijn.) Alg. Brab. '91

molenstander (zie: *been -3-*) *Been læk e müle-pärd.*

molensteen (zie: *veer -1-*) *Als pluymen sincken en visschen verdrincken; als meulensteen en swimmen, dan sullen de geusen ten Hemel klimmen.*

molensteen (zie: *ijzer -3-*) *Niks kunne laote ligge, as heet èzer en meulesteen.*

molenwiek (zie: *kijken -24-*) *Net kijken of ge een slag van de molenwiek gehad het.*

molik (zie: *moluk*) *Ben je een moluk?*

mollemiesjes *Naar de mollemiesjes zijn.* Dood en begraven zijn. (Zie ook: *Beemd.*) Oost-Brab. 1892

molshoop *Op molshopen bouwen. Op zand bouwen*; geen succes kunnen verwachten van het werk. (Zie ook: *dag -7-*, *duivel -36-*) Eindhoven '82

molshoop *Twee molshopen en 'n voortuintje.* Twee molshopen en een voortuintje. Een vrouw met kleine borsten. (Zie ook: *erwt -6-*) Helmond '81

Molske (zie: *ziek -3-*) *Ziek zijn als een oliekrui.*

moluk *Ben je een moluk? Ben je een molik?* Vraag als iemand veel geeuwt. (*Moluk, molik* = fantasiebeest, vogelschrik. vgl *Zal ik 'n moluk voor je vangen?* met deze vraag houdt men kinderen voor het lapje.) Tilburg (TT) '70

moment (zie: *dag -11-*) *Een dag lache en 'n jaar schreuwe.*

mon (zie: *moeder -5-*) *Ons mòn hi te bóks òn.*

mond (zie: *advocaat*) 'n Advocaat en 'n hond verdienen hun brood met de mond.

mond (zie: *aardappleter*) 'n Goejen èrpelaeter

hé-t-r aalt drijef op 't òwch: ìnne in z'ne mont, ìnne án z'ne verkèt, en ìnne in de paan.

mond -1- 'n Mond hebben of er een schooier in geslapen heeft. Een mond hebben of er een schooier in geslapen heeft. Spreekwoordelijke vergelijking. Een vuile smaak in de mond heb-

ben. Varianten: 'k Héb 'm mont òv 'r 'n gééjt in gelaamt hé (geit in gelamd heeft) (Gemert '87); ... of er 'n kat in gejongd hee (Alg. Brab. '87). Oost-Brab. (S) 1892

mond (zie: *mouw -1-*) 'ne Skone mouw dè verèrmt nie, wel 'ne lekkere mond.

mond (zie: *arm -3-*) 't Liever aan d'n erm dan aan d'n derm hangen.

mond -2- *Aangebrand en niet gaar, houd de mond en it maar.* Aangebrand en niet gaar, hou de mond en eet maar. Min of meer humoristisch als het eten dreigt aan te branden. Variant: ... *oewe snoet en vrèt mar* (Oosterhout '87). (Zie ook: *pan -17-*) Waalre (EH) '72

mond -3- *Als ge mee dè mundje gaat schooien, zulde nie veul krijge.* Als je met dat mondje gaat bedelen, zul je niet veel krijgen. Iemand die niet geschikt is om te bedelen. Tilburg (TT) '70

mond -4- *Bende bang dat oe mond eer versleten is as oe kont.* Ben je bang dat je mond eerder versleten is dan je gat. Iemand die weinig praat. (Zie ook: *blaar.*) Alg. Brab. '87

mond -5- *Daor spuult ie d'n mond nie mee.* Daar spoelt hij de mond niet mee. 1. Daar weet hij niets van. Varianten: *Dan spulen ze d'r mond er nie mee* 2. dan kunnen ze er niet over praten; *Gao oewe mond spule* 3. tegen iemand die vloekt of ruwe taal spreekt (Eindhoven '84); *Eventjes de mond waasse* (Oost-Brab. '40). (Voor 1. en 2. zie ook: *Boxtel Jan van*; voor 3. zie ook: *ere-afdeling.*) Tilburg (Kn) '50

mond -6- *Dat is de mond getergd.* Men krijgt van iets lekkers maar een klein stukje. Oost-Brab. '87

mond (zie: *kok*) *De kok die kookt nao heure mond, en lustet nie, dan lekt 'w kont.*

mond (zie: *pond*) *Elk pondje gaat deur 't mondje.*

mond -7- *Er wordt niet zoveel gezondigd dur wè de mond ingaat, ès wetter uitkomt.* Er wordt niet zoveel gezondigd door wat de mond ingaat als door wat er uitkomt. Verontschuldiging door iemand die bv vlees at op vrijdag, de verplichte onthoudingsdag voor rooms-katholieken. Variant: *Wat de mond in gaat is geen kwaad, maar wat eruit gaat* (Helmond '87). (Marcus VII, 15.) (Zie ook: *staart -1-*). Oost-Brab. '84

mond (zie: *dorst*) *Ga mar naor Jantje van der Horst, die hi 'n hundje en die pist vur vijf centen in oe mundje.*

mond (zie: *kop -19-*) *Ge kekt ze wel op de kop, mar nie in de krop.*

mond (zie: *varken -15-*) *Hij beslagt de vèrrekes; hij hee 't geweld in de bakkes.*

mond (zie: *hond -32-*) *Hist es mi w koften hont, haj weigt nog gin half pond.*

mond

mond -8- *Houwd oewe mörf. Houd je mond.* (Mogelijk afgeleid van *muilkorf*.) Den Bosch (Br) '76

mond (zie: *boer* -70-) *Iederen boer kust zijn wijf op zijn manier.*

mond (zie: *brood* -23-) *Iemes het brood uit de mond stote.*

mond (zie: *pap* -7-) *Klagen met de pap in de mond.*

mond -9- *Lachende mundjes zijn bijtende hundjes.* Lachende mondjes zijn bijtende hondjes.

Waarschuwing: vertrouw vriendelijke mensen niet altijd. (Zie ook: *kat* -12-) Tilburg (TT) '70

mond -10- *Los in de mond, maar vast in de kont.*

1. Iemand die gewaagde praatjes verkoopt, is lang zo erg niet als hij (opscheppend) zich wil voordoen. Varianten: *Heden een grote mond, morgen zo'n kleine stront* (Eindhoven '85); *Veel in de mond, weinig in de kont* 2. veel geschreeuw en weinig wol (Bergeijk 1892). (Voor 1. zie ook: *hoorn* -2-; voor 2. zie ook: *kak* -6-) Alg. Brab. '84

mond -11- *Met de mond waor ge mee bidt, magde nie liegen.* Met de mond waarmee je bidt, mag je niet liegen. Leende (KuL) '89

mond -12- *Met mond en neus iemand aankijken.* Iemand stom aankijken. (Zie ook: *bijdehand*.) Helmond (F) '30

mond (zie: *rook* -4-) *Nie kunnen blaazen en tegelijkertijd de rook in de mond houwen.*

mond -13- *Nou brikte m'nen bek open.* Nu breek je mijn mond open. 1. Iemand die door harde verwijten de spreker zaken doet openbaren die anders in het belang van de twistzoeker verzwegen worden. Variant: *Ge brikte me d'n bek nie open* 2. dwing me niet iets te vertellen (Etten '87). (Voor 2. zie ook: *oor* -7-, *tong* -3-) Den Bosch (Si) '60

mond (zie: *rijf*) *Rijf in de mond zijn.*

mond (zie: *lepel* -2-) *Tussen lepel en mond valt de pap nog op de grond.*

mond -14- *Un mundje hebbe as 'n knupsgetje.* Een mondje hebben als een knoopsgetje. Spreekwoordelijke vergelijking. *Een zuinig mondje hebben.* Helmond (HD) '87

mond -15- *Van mond ten hemel.* Van de mond naar de hemel. Recht naar de hemel. (Over het overlijden van brave mensen. Het volksgeloof neemt aan dat de ziel bij de dood uit de mond komt en naar de hemel gaat.) (Zie ook: *aardappel* -7-) Oudenbosch (Ve) zj

mond -16- *Wat men spaart uit de mond, krijgt dikwijls kat of hond.* 1. Van sparen voor anderen oogst men geen dank; 2. waarschuwing tegen verkeerde zuinigheid. (Voor 2. zie ook: *brood* -11-) Alg. Brab. '85

mond -17- *Wie 'n grote mond wil hebben, die mot ok mar in de bus blaze.* Wie een grote mond wil hebben, die moet ook maar in de bus blazen. Wie een grote mond heeft, moet ook voor de gevolgen instaan; vaak zal dat flink betalen zijn. (In de Middeleeuwen kende men de goocheltruc een zieke voor veel geld in een bus met roet te laten blazen om zo van zijn kwaal verlost te worden.) (Zie ook: *avond* -2-) Schijndel (Si) '59

mond -18- *Z'n mond is net 'n afgebrand durp.* Zijn mond is als een afgebrand dorp. Spreekwoordelijke vergelijking. Zijn gebit heeft veel afgebroken tanden. Varianten: ... *een afgebrand kerkhof* (Tilburg '16); ... *een kerkhof* (Alg. Brab. '87). (Zie ook: *molen* -3-) Oost-Brab. '87

mond (zie: *zijn* -5-) *Zijn as 'n weps, ... van vurre honing in z'nen mond en vergif in z'n achterwerk.*

mondfiat *Mondfiat zijn.* Welbespraakt zijn. *Goed van de tongriem gesneden zijn.* (Zie ook: *bats*.) Alg. Brab. '87

mondgeld *Mondgeld moete betaole.* Mondgeld moeten betalen. Boete moeten betalen voor belediging door woorden. Den Dungen (S) 1892

monika (zie: *muziek*) 'r *Kan tóch wel skôn meziek út 'n oûw monika komme, es ge mèr wit oew dè g'r op moet speule.*

monkelen (zie: *donker* -2-) *In den donkere is et goewd monkele, maar slecht vlooiën vangen.*

monnik 'n *Monnik uit z'n kap lullen.* Een monnik uit zijn kap lullen. Goed kunnen praten. (Zie ook: *bats*.) Breda (S) 1892

monopolie *Portemoelie maoke.* Monopolie maken. Samenspannen bij een verkoping, bv van een boerderij, om de prijzen te beïnvloeden. Daarvoor ontvangen de samenspanners geld. Variant: *Mónnepoolie maake* (Maaskant '58). Kempenland (B) '58

monster (zie: *staal*) 't *Is er nog ge stoo'l af.*

mooi 't *Mooi hebben.* Het mooi hebben. Plezier hebben. Varianten: *ipv 't mooi: schik* (Maaskant '86), *wil, deech, leut* (Boekel, Gemert '85). (Zie ook: *deugd*.) Uden (US) '61

mooi (zie: *man* -26-) *Scho manneke spuile.*

mooi *Schoon zijn als poes.* Mooi zijn als poes. Spreekwoordelijke vergelijking. *Keurig gekleed zijn.* (Zie ook: *doen* -4-) Oost-Brab. (S) 1892

mooi (zie: *kind* -34-) *Wie wil blijven een schoon kind, die moet schuwen de mertse zon en de aprilse wind.*

mooie *Als dat gisteren 'ne schone was, dan heeft hij 'ne kwade nacht gehad.* Als dat gisteren een mooie was, dan heeft hij een slechte nacht

gehad. 1. Als men een lelijk mens ziet. Varianten: *Es de diej giestere nog knap waar dan hisse te naacht veul geleje* (Oost-Brab. '90); *As ie gister vet was, heeft ie een kwaaië nacht gehad* 2. iemand die erg mager is (Dongen 1892); *ipv vet: recht* 3. iemand die erg gebogen loopt (Oost-Brab. 1892). (Voor 1'. zie ook: *kop* -6-; voor 2. zie ook: *broek* -9-.) Oost-Brab. (S) 1892

moie (zie: *hen* -14-) *Men moet de hen niet in den staart plukken, dan is er 't schone af.*

mooiprater *De flisdänker öthange.* De mooiprater uithangen. Vleien, mooi praten. (*Flisdänker* = mooiprater, vleier.) (Zie ook: *falievouwer*.) Kempenland (B) '58

mooiste *De schonste boven en de lochtste van onder.* De mooiste boven en de lichtste van onder. *Het oog moet ook wat hebben.* (Bakkers en groenteboeren leggen wel het beste brood en de mooiste groenten bovenop.) (Zie ook: *oog* -11-.) Tilburg (TT) '74

mooiste (zie: *Den Bosch* -7-) *Ze hangen aaltij 't schoonste naar Den Bosch.*

Moonen *Piet Moonen gezien hebben. Flink in de lorum zijn; dronken zijn.* (Piet Moonen was een smid in Tilburg die heel lang op de stoel in de soos zat.) (Zie ook: *bos*.) Tilburg '78

moor (zie: *ei* -1-) 'n *Ei in de moor leggen.*

moor (zie: *ei* -23-) *Nog 'n eike in de moor hebbe.*

moor (zie: *zwart*) *Zo zwart als een moor.*

moord 't *Is 'nen moord in 'n maand.* Het is een moord in een maand. Het is een in zijn soort te verwaarlozen zaak. Variant: *ipv maand: hölleke* (holletje) (Oost-Brab. '40). Tilburg (D) '16

moordenaar (zie: *Lieshout*) *Lijshout sonder dieven, Beek sonder moordenaars en Aarle sonder hoeren, dan sal de weereld nijet lang meer doeren.*

moos *Van 'nen kaauw moos komen.* Van een koude achterkeuken komen. 1. Van een koude kermis thuiskomen; 2. een erge tegenval-ler hebben. (*Moos* = ruimte achter de herd waar vaatwerk gewassen werd.) (Voor 2. zie ook: *strop, tabak*.) Tilburg (D) '16

moos (zie: *geut*) *Zo een kan men wel zweten op een koude geut.*

moosgat (zie: *flink*) *Zo flink as David; die reed op een kat 't moosgat uit.*

moosput (zie: *stinken* -4-) *Stinken as 'nen bössum.*

mop *As mop jankt, krijgde gij 'n fikske.* Als mop jankt, krijg jij een fikje. Als het ene niet voldoet, krijg je iets soortgelijks. (Woordspeling: *mop* en *fik* zijn hondenamen.) Eindhoven '70

mop (zie: *wereldwonder*) *De driej miraokele van de werreld zen: 'n hen drinkt en pist nie; e kerneen drinkt nie en pist wel; dät enen eizel öt e rond gat drieäktinge mope lut valle.*

mop *Mop is lam.* Een arm persoon. (*Mop* = iemand zonder goede manieren.) (Zie ook: *arm* -6-.) Tilburg (HM) '70

morgen (zie: *avond* -1-) "'t *Is niks as ovent en mèrge*", *zin 't wèfke, en 't was St Jan (24 juni) in de zomer.*

morgen (zie: *avondregen*) "'t *Zal 'n avondregentje worden*", *zei Mina, en 't begon 's morgens om vier uur.*

morgen (zie: *bruid* -2-) 'k *Zal oe ok is dienen, zo gaauw as ge de bruid zait.*

morgen (zie: *vrouw* -4-) 'n *Vrouw zegt per dag driemaal de waarheid; 's morgens: "ik ben niet lekker", 's middags: "ik zal 't mijn wel krijgen", 's avonds: "ik ben muug en ik weet niet waarvan."*

morgen (zie: *avond* -2-) 's *Aoves groot, 's merreges ôk groot.*

morgen -1- 's *Morges vallen ze over de communiebank en 's avons over de hofheg.* 's *Morgens vallen ze over de communiebank en 's avonds over de tuinhaag.* Waarschuwing voor schijnheiligheid. (Communiebank staat (stond) in de rooms-katholieke kerken tussen het priesterkoor en het schip van de kerk. Men knielde daarop om de hostie te ontvangen.) Gemert (HD) '87

morgen -2- 't *Hè wè in, voordat ze 's morgens op de keien staan.* Het heeft heel wat in, voordat ze 's morgens op de keien staan. Het duurt lang voordat dames 's morgens met hun toilet gereed zijn. (Zie ook: *alles* -9-.) Oost-Brab. '72

morgen (zie: *Allerheiligen* -1-) *Allerheilige (1 november), spurrieke piep, vandaog iet en mèrege niet.*

morgen (zie: *haan* -7-) *Als de haan kraait in de morgen vergeet men meestal zijn zorgen.*

morgen (zie: *uur* -2-) *Als het regent voor acht uren, kan het heel den dag niet duren.*

morgen (zie: *oven*) *Als men 's morgens de oven heet stookt, heeft men 's namiddags gauw gebakken.*

morgen (zie: *brood* -12-) *Brood moete 'sméires ziejn en wijfsvolk 'saoves.*

morgen (zie: *dauw*) *Dauw in de mergen is 'ne gezonden dag.*

morgen (zie: *dromen*) *Dromen is bedrog, schet in ew bed, dan heddet 's maerges nog.*

morgen (zie: *spin*) *Een spin in de morgen geeft kommer en zorgen, een spin in de noen is om goed te doen.*

morgen -3- *Een zieke morgen is 'n gezonde dag.* Een zieke morgen is een gezonde dag. *Achter de wolken schijnt de zon, wees optimistisch!* Varianten: *ipv ziek: duister; ipv gezonde: goede, blijde, schone, zonnige* (Oost-Brab. '87). (Zie ook: *Baarle*.) Alg. Brab. '91

morgen (zie: *haan* -13-) *Ene kraaiende haan kan*

morgen

ene luie knecht 's morgens niet wakker krijgen; maar natte plavuizen wel.

morgen (zie: haan -15-) *Krèijt d'n haon oit saoves, dan is oew lot: mèrr'ge mot, of d'n haon k'pot.*

morgen (zie: klomp -8-) *Laot ze zitte, dan hebbe ze mèrge klumpkes an.*

morgen (zie: dag -12-) *Morgen is er weer een dag waar de muis nog nie aan gezeten hebben.*

morgen (zie: elf -3-) *Nie vur half elf afgaon, en dan nog heel dun.*

morgen (zie: vrouw -22-) *Op een vrouw moet men 's morgens uitgaan en op een paard 's avonds.*

morgen (zie: avond -4-) *Saoves laot in d'n hèrt smèrges niks werd.*

morgen (zie: pet -4-) *Schud mar in m'n pet dan za'k 't thuis wel uitzoeken.*

morgen (zie: wat) *Watte, de boer zegt: "wat mot je?"*

morgen (zie: woensdag) *Woensdag voor de wet, donderdag voor het bed.*

morgen (zie: groot -8-) *Zo groot ès mèrr'ge d'n hillen dag.*

morgenrood *Morgenrood, mussen dood, avondrood, water in de sloot. Weersvoorspelling. Er komt warm weer dan wel regen. Variant:*

Morgenrood, water in de sloot, avondrood, droogte aan boord (Cuyk '40); Morgenrood dat heeft geen nood, avondrood water in de sloot (Oosterhout '87). (Zie ook: avondrood, beerput.) Helmond (HM) '40

morgenstond *Morgenstond heeft goud in de mond, maar lood in de kont. Verontschuldiging van iemand die weet dat vroeg opstaan welvaart brengt, maar het toch bezwaarlijk vindt. (Zie ook: vogel -6-, voormiddag, vroeg op, wei -9-.) Alg. Brab. '85*

mortuus (zie: riptum) *Van riptum mortus est zijn.*

mos (zie: aarde -2-) *Erd aon de knieën.*

mossel (zie: aardappeleter) 'n *Goejen èrpelaeter hé-t-r aalt drijep op 't òwch: ïnne in z'ne mont, ïnne án z'ne verkèt, en ïnne in de paan.*

mosselboer (zie: volk -1-) *"Daor 't volk is, is de nering", zee de mosselenboer, en hij reej mee z'nen kreugel de kerk in.*

mosterd *Ergens mosterd aan eten. Ergens geld op toegeven; aan tekortkomen; een duur koopje aan hebben. (Zie ook: lachen -4-.) Breda (S) 1892*

mosterd (zie: Bartel) *Waor haolde Bartel de mosterd?*

mosterdpot (zie: wat trouwen) *Twee hammen en ene mosterdpot.*

mot (zie: kind -31-) *Veul kinder èrmt nie; 't helt oe in oe eer en de motten òt de kleeer.*

mot (zie: vuil -4-) *Zo vuil als een mesthoop.*

motor *De motor start niet meer. Hij is stervende. (Zie ook: aardappel -7-.) Oost-Brab. '87*

motregen (zie: mens -24-) *Voor fijne mensen en motregen moette oppassen.*

mottig *Mottig alsof er erwten op zijn gezicht gedorsen zijn. Pokdalig alsof er erwten op zijn gezicht gedorst zijn. Spreekwoordelijke vergelijking. Varianten: ... als erwtensoep; ... als een aardappel; ... bal gehakt; ... puimsteen; ... schuimspaan; ... spons. Alg. Brab. 1892*

mout (zie: brouwer) *Eenen brouwer sonder mout, eenen timmerman sonder hout, eenen schoenmaker sonder leesten, eenen boer sonder beesten, dat sijn vier arme geesten.*

mouw (zie: lap -1-) 'n *Lap op de scholk hebben.*

mouw -1- 'ne *Skone mouw dè verèrmt nie, wel 'ne lekkere mond. Een mooie mouw verarmt niet, wel een lekkere mond. Pronkzucht verarmt niet, wel snoepzucht. (Zie ook: blinkend.)*

Helmond (HD) '87

mouw -2- 't *Is vóór niks, 't is achter niks, en de mouwen zijn van hetzelfde. Het is vóór niks, het is achter niks, en de mouwen zijn van hetzelfde. Er deugt niets van. (Zie ook: bok -4-.) Eindhoven '84*

mouw (zie: lap -6-) *Veel lappen op de broek hebben.*

mouw (zie: kous -9-) *Wat hedde toch weer lang kousen aan.*

mouw -3- *Ze met mauw en kauw vullen. Ze eten en kleren geven, waarschijnlijk vanwege de armoede. (Zie ook: arm -6-.) Oost-Brab. (Bi) '40*

mouw (zie: blauw -4-) *Zeg blauwe, lit er toch nie zo flow te dowe, want anders gooj ik oe mí spow op oe mouw van oew pouw-blouw jeske.*

mouwen (zie: molenaar -1-) *"Het zal er straks mouwen", zei de molenaar, en toen laas-ie het zeuvende gebod.*

mouwen (zie: sneeuwen) *Et snuwt dät-et maauw.*

Mozes (zie: Bartholomeus Sint) *Bertelemeus (24 augustus) heeft met het velleke over de brembeziën gesleipt.*

muddeke (zie: vrouw -10-) *Als vrouwke vuil den herd uitkeert, laachen alle huukskes.*

mug (zie: beetje) *"Alle beetjes helpen", zei de mug, en ze piste in de zee.*

mug (zie: hulp) *"Alle hulp baat", zei de vos, en hij slikte een mug in.*

mug (zie: februari -2-) *As in februari de muggen zwermen, moette in mert de ore wermen.*

mug (zie: luis -2-) *Beter een luis in de pot als geen vet.*

mug (zie: licht -1-) *Ga uit de licht dat de muggen zien te pissen.*

mug (zie: kerstnacht) *Is 't groene in de kerstnacht, dan is Pasen wit te verwachten.*

mug (zie: lol) Lol hebben als een mug in de zon.
mug (zie: mier) Voor iedere zeikmier die je kapot trapt, komen er tien op de begrafenis.

mug (zie: mus -4-) Waar een mus doorhenen vliegt, blijft een mug hangen.

muggenpis 't Regent mar 'nen muggenpis. Het regent maar een muggenpis. Het motregent maar. Oost-Brab. '84

muggenzipfer (zie: Heer OL -20-) OL Heer is zo nie of hij poft wel een Miske.

muilband Hij he de mölband an. Hij heeft de muilband aan. Hij heeft wegens kiespijn een grote (rode) zakdoek om het hoofd. Kempenland (B) '58

muilezel 'n Draogende möleizel. Een dragende muilezel. Een ongehuwd zwangere vrouw.

(Zie ook: aanbranden.) Kempenland (B) '58

muilezel (zie: werken -4-) Werken als een muilezel.

muis -1- 't Is muizenmelis. Het is muizenmelis. 't Is armoe troef; er is niets meer te eten. (Vgl. Musemele = fijn meel. De betekenis van het woord is misschien afknaagsel van een muis.) (Zie ook: erwt -3-) Tilburg (TT) '68

muis (zie: baas -3-) Als de baas van honk is, zitten de muizen aan 't spek.

muis -2- Als ik zo'n muizen had, dan joeg ik de kat weg en muisde zelf. Gedachte van een vrijer te gast in een gezin met knappe jonge dochters. Hintham (S) 1892

muis -3- De muizen liggen er dood voor de broodkast. Er is niets in huis; er is armoede. Variant: ipv broodkast: spin (West-Brab. '92). (Zie ook: erwt -3-) Alg. Brab. '87

muis -4- Een muis op 'n commiesbrood. Een muis op een commiesbrood. Spreekwoordelijke vergelijking. Als bij een gehuwd paar de vrouw opvallend veel groter is dan de man. (Commiesbrood = hard, grof kazernebrood, kuch.) (Zie ook: hen -2-) Breda (S) 1892

muis -5- Er komt 'n muis in de kraam. Er komt

een muis in de kraam. Er gaat een dominee voorbij; bij een stilte in een gesprek. Varianten: ipv komt: ligt, is. (Zie ook: Maas.) Oost-Brab. 1894

muis (zie: kloek -3-) Geen twee kloeken op een nest.

muis -6- Het is 'n kwaai muis die maar één hol heeft. Het is een slechte muis die maar één hol heeft. 1. Men moet niet voor één gat te vangen zijn; zich op meer dan één wijze kunnen red- den. Varianten: 't Is 'n kwaai mol die mar één pijp heeft (Bergeijk '81); D'r is géne éne mol die mer een hol hé (Knegsel '89); Hij heeft meer dan één hol 2. hij heeft meer dan een lief (Oost-Brab. 1892). (Voor 2. zie ook: brief.) Alg. Brab. '87

muis -7- Iemand blij maken met 'n dooie muis.

Iemand blij maken met een dode muis.

Iemand blij maken met niets. Variant: ipv

muis: mus. Alg. Brab. '87

muis -8- Joong meus vreten 't meeste koren. Jonge muizen vreten het meeste koren. Kinderen eten het meest. Variant: Jonge muizen vreten het meest (Zeelst 1892). Zeelst '40

muis (zie: uil -3-) Kat: "O, uil, je doet me onrecht, want de muis is mij toegelegd!" Uil: "O, kat, ge moet weten, dat er veel ongegund brood wordt gegeten."

muis (zie: dag -12-) Morgen is er weer een dag waar de muis nog nie aan gezeten hebben.

muis (zie: Matthias St -3-) Sinte Mathijs göit 'ne hete steen deur 't ijs.

muis (zie: kat -36-) Slapende katten vangen geen muizen.

muis (zie: leeuw) Trouw je, dan leeuw bij leeuw en muis bij muis, dan komt de minste trubbel in huis.

muis -9- Van muizen komen geen ratten. (Zie ook: ekster -1-) Alg. Brab. '62

muis (zie: gek -12-) Zo gek als een karrad.

muizen (zie: kat -18-) De kat moust 't bèst, als ze jong hê.

muizenkeutel (zie: koren -1-) "Dat is ander koren", zei de mulder, en hij beet in een muizekeutel.

muizenmen (zie: wat eten -5-) Muizenmemmen en kabouterplatvoeten.

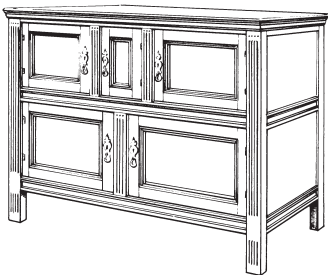
mulder (zie: mager -4-) Zo mager als een garnaal.

mulk (zie: karnemelk -4-) Nie gebotterd en toch mulk.

mulk (zie: karnemelk -5-) Zolang werken as ge mulk kunt knauwen.

multen (zie: patrijs) Daar zitten patrijzen bij multen.

Mun Ik wou dat ge op de Mun laagt. Ik wou dat je op de Mun lag. Verwensing. Ik wou dat je dood was. (Mun = de Germaanse begraafplaats in Oss.) Varianten: Ik wou dat ge op de Munsch' hei laagt; ... zat en dat een heks oe bij de kladden had

broodkast, Brabant XVIe eeuw; zie: **muis**-3

(Maasland '75). (Zie ook: aap -1-.) Oss (DW) '49
munt (zie: dubbeltje -1-) 't Dubbeltje is gevallen.
munt We zullen is zien wa munt dāt-ie slu. We
 zullen eens zien wat voor een munt hij slaat.
 We zullen eens zien wie hij is en wat hij weet.
 Kempenland (B) '58

munt (zie: stuiver -7-) Ze kan op een stuiverke
 kakken.

muren (zie: water -9-) Geen water zo klaar of
 't muurt wel eens.

mus (zie: koe -5-) 'n Koe schijt in een keer meer as
 zeven mussen in een jaar.

mus (zie: ophebben) 't Erop hebben as 'n mus op
 inne perdestront.

mus (zie: als -5-) As de hemel valt, krijgen we
 allemaal een blauwe muts.

mus -1- De mussen van 't dak liegen. De mussen
 van het dak liegen. Erg liegen. (Zie ook: aap
 -3-.) Oirschot '84

mus (zie: dus) Dus, 'n kiep is gin mus.

mus -2- Ge vangt gèn musse mi kaf, daar moete
 korre bè hebbe. Je vangt geen mussen met kaf,
 daar moet je koren bij hebben. Je kunt
 mensen niets wijsmaken. (Zie ook: mand -3-.)
 Oost-Brab. '81

mus -3- Het is zo heet dat de mussen op het dak
 gapen. (Vogels doen bij grote hitte wel de bek
 open alsof ze gapen.) Varianten: Zo heet dat de
 mussen van het dak vallen; De mussen vallen gebak-
 ken van 't dak (Westerhoven '86). Alg. Brab. '87

mus (zie: muis -7-) Iemand blij maken met 'n
 dooie muis.

mus (zie: morgenrood) Morgenrood, mussen
 dood, avondrood, water in de sloot.

mus (zie: tijd -12-) Tegen dieën tijd schijt er nog
 wel een krei die nou nog gèn kont hé.

mus -4- Waar een mus doorhenen vliegt, blijft een
 mug hangen. Waar een mus doorheen vliegt,
 blijft een mug hangen. Prominenten kunnen
 zich in de maatschappij veel veroorloven
 waarvoor de kleine man in de kraag gegrepen
 wordt. (Zie ook: baas -11-.) Tilburg (TT) '71

mus (zie: heg -9-) Waar heggen zijn, zijn ook
 mussen.

mussenhagel Met mussenhagel doodt men geen
 wolven. Men moet zaken met de juiste midde-
 len aanpakken; het middel aan het doel aan-
 passen. (Zie ook: kont -16-.) Oost-Brab. '78

mussenklem (zie: huis -3-) D'r stonne mèr twee
 huis en 'n musseklem.

mussenstront (zie: Uilenspiegel -3-) "Daar 't
 rookt, is 't warm", zei Uilenspiegel, en hij blaasde
 aan een paardestront.

mussenstront (zie: roken) Roken als een musse-
 stront.

witte muts (Bossche mutsje); zie: **muts**-2
 Museum 'De Acht Zaligheden' - Eersel

mussenstront (zie: flink) Zo flink as David; die
 reed op een kat 't moosgat uit.

muts (zie: meisje -3-) "Ik zai gevreeë", zin
 't meske, en ze war mar ééns gekust, op het lelleke
 van d'r oor.

muts (zie: als -5-) As de hemel valt, krijgen we
 allemaal een blauwe muts.

muts -1- De goei muts ophebbe. De goede muts
 ophebben. 1. Goed gemutst zijn; goed geluimd
 zijn. Varianten: 'n kaoi (slechte) muts ophebbe 2.
 slecht gehumeurd zijn; Erges gen goei muts op
 hebbe 3. weinig fiducia, vertrouwen in hebben.
 (Voor 2. zie ook: bui -1-.) Kempenland (B) '58

muts (zie: vogel -7-) Hedde een vogeltje onder
 oew muts zitte?

muts (zie: drol) Iemand een knol in de muts
 draaien.

muts -2- Nog gaarne 'n witte muts zien. Nog
 graag een witte muts zien. Nog best een groen
 blaadje lusten; een bejaard man die nog graag
 met vrouwvolk te doen heeft. (Jonge onge-
 trouwde vrouwen droegen vroeger een witte
 muts.) (Zie ook: Adam.) Breda (S) 1892

muts -3- Voor iemand de muts niet over de oren
 hoeven te trekken. De ander vrij in de ogen
 kunnen kijken; niets op zijn geweten hebben,
 waarvoor men de ogen moet neerslaan.
 Tilburg (TT) '70

muts -4- Zijn muts op schoppen zeven hebben
 staan. 1. Zijn pet scheef op het hoofd hebben
 staan; 2. aangeschoten zijn. Variant: ipv muts:
 pet (Oost-Brab. '70). (Voor 2. zie ook: bos.)
 Oost-Brab. (S) 1892

mutsaard (zie: inleggen) Inleggen is mutserd
 maoke.

mutserd (zie: boer -2-) *"An is an", zei den boer, en hij liet ene mutserd liggen.*

mutserd (zie: wat eten -5-) *Muizenmemmen en kabouterplatvoeten.*

mutserd *Voor Pasen de mutserd nog nie in den band hebben. Voor Pasen de mutserd nog niet opgebonden hebben. Achter zijn met het werk. (In de winter werd de mutserd (hak-hout) gesneden en opgebonden; dat moest in ieder geval vóór het voorjaar gebeuren.) (Zie ook: aardappelmand.) Klein Zundert (VD) '75*

muug (zie: vrouw -4-) *'n Vrouw zegt per dag driemaal de waarheid; 's morgens: "ik ben niet lekker", 's middags: "ik zal 't mijn wel krijgen", 's avonds: "ik ben muug en ik weet niet waarvan."*

muur (zie: kop -5-) *Als je 't niet geloven wil, dan loop maar met je kop tegen de muur; dan voel je het.*

muur (zie: stront -9-) *Die lacht nog nie, al kruipt er unne stront tegen de muur omhoog.*

muur *Ik laat niet tegen mijnen muur pissen. Ik laat niet tegen mijn muur pissen. Kasteleins-uitdrukking. Mijn gasten komen niet zonder betaling weg; met pissen alleen kunnen zij de rekening niet voldoen. (Zie ook: kalk -2-.) Someren (S) 1892*

muur (zie: paternoster -2-) *Liever z'ne paternoster zijn as z'n vrouw.*

muur (zie: palmzondag) *Palmzondag over de muur, zondags erna spek over het vuur.*

muur *Zich in de muur metselen. Als iemand een huis bouwt en zich daarbij diep in de schuld steekt. (Vroeger lieten nonnen of eremieten zich in een muur metselen om boete te doen en zaten daar hun leven lang.) (Zie ook: boek -4-.) Gilze (A) '48*

muziek *'r Kan tóch wel skôn meziek út 'n oûw monika komme, ès ge mèr wit oew dè g'r op moet speule. Er kan toch wel mooie muziek uit een oude harmonika komen, als je maar weet hoe je erop moet spelen. 1. als een bruid en bruidegom veel in leeftijd verschillen; 2. je kunt altijd je doel bereiken, als je maar weet, hoe je het aan moet pakken. Variant: Aojt 'n aaw mōnnieká kōmt ôk nōch wêl 's meziek as che 't mār bespeule kaant (Gemert '85). (Voor 1. zie ook: broek -6-; voor het beeld zie ook: viool -6-.) Alg. Brab. '87*

muziek (zie: dag -3-) *'t Is alle daag geen kermis en zondags brulleft.*

muziek (zie: advent) *Advent of geen advent, toch maar kafoep.*

muziek (zie: waar is -2-) *In z'n vel ès ie nie gestrupt is.*

n

naad (zie: weer -8-) *A's 't rouw weer is, dan blaeken alle noikes en droikes.*

naad (zie: draad -4-) *Lang draoi, lui naaisters.*

naad -1- *Over de nui scharen. Over de naden schrapen. De laatste centen uit de zak bijeenzoeken.* (Zie ook: arm -6-) Oost-Brab. (K) '20
naad -2- *Vort doen dè oew naoi kraoke.*

Doorgaan tot je naden kraken. *Je uit de naad werken.* Variant: *Werken tot de naai kraken* (Sint-Oedenrode '84); *ipv naai: naaien* (West-Brab. '92). (Zie ook: gek -13-) Tilburg '75

naad (zie: baas -11-) *Wie baos is, bakt koek.*

naad -3- *Wie luistert aan de neet, die heurt z'n eigen leed. Wie luistert aan de naad, die hoort zijn eigen leed. Een luisteraar aan de wand, hoort vaak zijn eigen schand. (Men moet hier denken aan lemen wanden die barsten, naden vertoonden.)* (Vgl Germ nêthi.) (Zie ook: wand.) Enquête (SGV) '14

naad -4- *Z'n eigen naad naaien. Zijn eigen naad naaien. Zijn eigen zin doen.* Variant: *ipv naaien: stikken* (Helmond '87). (Zie ook: plan.) Oost-Brab. '87

naaien (zie: ik) *Met 'nen ik en 'nen gij naaien.*

naaimand (zie: waar is -3-) *Op de zulder achter de put.*

naaimeisje *Met geen naaimeisjes spelen. Niet met naaimeisjes spelen. Kaartterm. Niet met ondeskundigen spelen.* Tilburg (HM) '70

naairing (zie: jongen -2-) *"Dat is krek", zei de jongen, en hij piste door eenen naairing.*

naairing *Een naairing vol. Niets. (Naairing = vingerbeschermer bij het naaien die aan twee kanten open is.)* Tilburg (De) '59

naaister (zie: kleermaker -1-) *De snijer nie betaald hebbe.*

naaister *Hij vrijt zeker mee 'n neister. Hij vrijt zeker met een naaister. Biljartterm. Iemand die op het biljart een fijne bal maakt.* (Zie ook: dun.) Dinther (Bi) '40

naaister (zie: draad -4-) *Lang draoi, lui naaisters.*

naakt *We komme en we gaon naokend. We komen en we gaan naakt. Raad om niet naar geld of goederen te streven, want we worden geboren zonder geld en bij het sterven moeten wij het bezit achterlaten.* (Zie ook: doods-hemd.) Boxtel (Me) '75

naald (zie: arbeid) *"Arbeid is zaligheid", zegt de begijn, "maar langs de kantjes gegaan is ook geen kwaad gedaan."*

naald *Te lui zijn om de naald te vimmen. Erg lui zijn. (Vimmen = een draad in een naald doen.)* (Zie ook: bakpan.) Den Dungen (Bi) '40

naam (zie: kind -1-) *"Gift dè jong menne naam mar", zin Hannus, "ik kan wèl zonder."*

naam (zie: beest -2-) *Als het beestje maar een naam heeft.*

naam (zie: adem) *Beter een goede adem dan een goede naam.*

naam (zie: boer -47-) *Den boer heeft geen verken, met zo'n naam.*

naam -1- *Ene grote "In de naam des Vaders" krijgen. Een grote "In de naam des Vaders" krijgen. Een terugwijkende haargrens krijgen.* (Bij het maken van het kruisteken zegt men terwijl het voorhoofd aangeraakt wordt: "In de naam des Vaders".) Someren (HD) '87

naam -2- *Es ge de naam hêt vruug op te staon, kande wel 's 'ne keer blêve ligge. Als je de naam hebt vroeg op te staan, kun je wel eens blijven liggen. Als je de naam hebt vroeg op te staan, kom je zelden te laat; iemand met een goede reputatie wordt veel vergeven.* Varianten: ... *dan slapte nooit nie lang* (Oosterhout '87); ... *kun je gerust blijven slapen* (Oost-Brab. '90); ... *mag je gerust te laat komen* (Oost-Brab. '87). Oost-Brab. '87

naam (zie: beest -4-) *Het bisje bij de naam noemen.*

naam -3- *Mijn naam is haas, ik weet van niks. Iemand die beweert iets niet te weten.*

zadelmaker

naairing (duimring)

naaispaan

naam

Variant: *Ik weet van niks, mijn naam is haas.* (Zie ook: *Boxtel Jan van.*) Alg. Brab. '90

naam -4- *Z'nen eige naam nog vergeete. Zijn eigen naam nog vergeten. Heel dom zijn.* (Zie ook: *bijdehand.*) Oost-Brab. (Sw) '90

naast (zie: kan) *Zet de kan maar neer en pak de leer.*

naaste (zie: proberen) *Proberen is het naaste.*

nabij 't *Is te norder nie of te verder. Het is noch nabij, noch veraf. Het is geen nabije noch verre familie. (Voor verre familie zie ook: familie -4-.) Heeswijk (Bi) '40*

nacht (zie: kapucijn) *"Wor mar noit gin kapusien", zin Toos, "want dan moete 'nen ollingen nacht in 't watter staon."*

nacht -1- 's *Naachs zen alle katte grauw. 's Nachts zijn alle katten grauw. In het donker zijn alle meisjes even mooi; het doet er niet toe met wie men vrijt.* Alg. Brab. '87

nacht -2- 's *Nachts in de kroeg, gestaag op de mert, raakt vroeg of laat over de stert. 's Nachts in de kroeg, gestadig op de markt, raakt vroeg of laat over de staart. Wie zo leeft, vervalt tot armoede.* (Zie ook: *loterij.*) Meerveldhoven (GW) '75

nacht (zie: mooie) *Als dat gisteren 'ne schone was, dan heeft hij 'ne kwade nacht gehad.*

nacht (zie: dag -8-) *As de daag gaon lenge, gaon ze strenge.*

nacht (zie: Blücher) *Blücher of de nacht.*

nacht (zie: zomer -3-) *Die 's zomers gaat vissen en 's winters gaat vinken, zal het spek in de schouw niet stinken.*

nacht (zie: Driekoningen -2-) *Driekoningen doen de dagen lengen en de nachten strengen.*

nacht (zie: spin) *Een spin in de morgen geeft kommer en zorgen, een spin in de noen is om goed te doen.*

nacht -3- *Heget tenaacht hard gedaawd, worret lich'lijk vandaag hee:l benaawd. Heeft het 's nachts hard gedaawd, dan wordt het waarschijnlijk overdag heel benaawd. Weersvoorspelling. Maaskant (Sw) '82*

nacht (zie: Petrus en Paulus Sint -2-) *Met St Petrus en Paulus, dan breekt de rog de wortel en rijpt het koren dag en nacht.*

nacht -4- *Winterse nachten en vrouwengedachten veranderen zesmaal in een uur. 1. De mening van vrouwen is niet bestendig. Variant: Winterse nachten en vrouwegedachten en goesting (zin) van heren, kunnen in een ommezien verkeren 2. ook de zin van de partner (Oost-Brab. '40). (Voor 1. zie ook: vrouw -4-.) Eindhoven '84*

nacht (zie: donker -4-) *Zo donker as 't bakkes van de hel.*

nacht (zie: lelijk -3-) *Zo lelijk als 'n aap.*

nachtegaal (zie: dak -4-) *Iemand op z'n dak komen met 'nen roeiwis, waar de nachtegaal al zeven zomers op heeft zitten speulen.*

nachtegaal (zie: wolf) *Mee de wolven te janken is hendiger dan mee de nachtegalen te zingen.*

nachtmerrie (zie: maar) *De moor rije.*

nagel (zie: kaars -1-) 't *Karske tot aan de nagel laten opbranden.*

nagel -1- *Er is geen nagel zo groot, of hij slijt iedere dag een lood. Variant: Geen smart is zo hard, of hij slijt iedere dag een part of kwart = de tijd heelt alle wonden. (Lood = 10 gram.) Maaskant (MI) '62*

nagel (zie: bloed -3-) *Et bloed onder de nagel uithalen.*

nagel -2- *Ge moet nagels hebben om oe kont te krassen. Je moet nagels hebben om je kont te krabben. Je moet jezelf kunnen helpen. (Zie ook: herd -5-.) Eindhoven '86*

nagel -3- *Geen nagel hebben om het gat te krabben. 1. Arm zijn; 2. zich rijker voordoen dan men is. (Voor 1. zie ook: arm -6-; voor 2. zie ook: arm -3-.) Alg. Brab. '87*

nagel (zie: grond -2-) *Hij hee nie meer grond ès onder z'n naogels zit.*

nagel (zie: heer -7-) *N'n heier knipt ok de nagels van z'n tein.*

nagel -4- *Nagels hebben als iemand die zijn vader en moeder uit het graf wil graven. Lange nagels hebben. Alg. Brab. '90*

nagel -5- *Nagels mee heu maoken. Spijkers met hoofden maken. Spijkers met koppen slaan. (Zie ook: vogel -9-.) Alg. Brab. '87*

nagel -6- *Van gouden nagels vallen gouden koppen. Iets goeds moet men duur betalen. (Zie ook: rook -2-.) Tilburg (TT) '70*

nagel (zie: voelen -2-) *Zich voelen als 'n luis tussen twee nagels.*

nagelbijter *Nagelbijters zijn mensentreiters. Alg. Brab. '88*

nagelen (zie: ijzer -2-) *Het ijzer onder den hoef nagelen.*

nakend (zie: kont -26-) *In de nakende kont buitengegoid worden.*

nakend (zie: naakt) *We komme en we gaon naokend.*

nalopen (zie: hak -5-) *Iemes op z'n hakke noolowpe.*

nameten *Hij is z'an 't nomete. Hij is ze aan het nameten. Als iemand die te veel gedronken heeft, overgeeft. Varianten: ipv ze: brouwer, kastelein. (Zie ook: Dirk.) Kempenland (B) '58*

namiddag (zie: elzenblad) *Es de elzeblaafjes zo groot zen ès 'ne cent, dan meude pas skofte.*

Napoleon (zie: kruk) *De krukken van Napoleon krijgen.*

Napoleon (zie: leger) *Ut hil leger van Napoleon is zu gekomen.*

nasleep (zie: achterstel) *Op den achterstel denke.*

nasmaak *Ergens 'n vieze nasmaak af hebbe.*

Ergens een vieze nasmaak van hebben.

Een onaangename zaak moeilijk kunnen vergeten. Variant: *ipv vieze: bittere.* (Zie ook: *boerenzak.*) Oost-Brab. '87

nat (zie: water -8-) *Die niet in het water springt, wordt niet nat.*

nat -1- *Even diep nat zijn.* In gelijke mate bij iets betrokken zijn. Variant: *Net zo nat zijn* (Oost-Brab. '87). Alg. Brab. '87

nat -2- *Heb je nat gelegen?* Vraag aan iemand die vroeg uit de veren is. Variant: *Ge hêt vannaacht zeker nie drög gelege* (Tilburg '16). Alg. Brab. '87

nat (zie: koud -2-) *Koud en nat groeit er wat; droog en schraal blijft het kaal.*

nat (zie: borst) *Maak je borstje maar vast nat.*

nat (zie: maart -11-) *Maart koud en nat brengt koren in 't vat.*

nat (zie: bed -14-) *Nie in bed pissen en toch nat worre.*

nat (zie: gemeente) *Van de natte geminte zijn.*

nat -3- *Zo nat als mest.* Spreekwoordelijke vergelijking. 1. *Zeer nat.* Variant: *Zo nat als een kat 2. droog* (Neerwetten 1892). (Voor 2. zie ook: *breken.*) Oost-Brab. '87

nathouden (zie: pappen) *"Niks zo goed als pappen en nathouden", zei dokter Raupp van Nuenen.*

natuur 'n *Sterke natuur hebben.* Een sterke natuur hebben. Een gezonde honger hebben. (Zie ook: *honger.*) Oost-Brab. (Bi) '40

nauw (zie: preekstoel) 't *Komt zo nauw niet, 't is geen preekstoel.*

nauw (zie: kruis -5-) *Erg nauw in 't kruis zijn.*

nauw (zie: mendeur) *Nauw komt door geen mendeur.*

nauwen *Daor 't nauwt, daor snauwt 't.* Waar het nauwt, daar snauwt het. Waar armoe is, wordt geruzied. Variant: *D'r 't begint te nauwen, d'r begint 't te snauwen* (Knegsel '89). (Zie ook: *armoede -1-.*) Alg. Brab. '87

navenant *Alles nòvenant als boter op de vlaaikant.* Alles navenant, als boter op de vlaaikant. Spreekwoordelijke vergelijking. Erg royaal. (Zie ook: *baard -4-.*) Budel '63

navigatie *De hele navigatie.* 1. Het hele zaakje. Variant: 't *Waar er 'n hil avegasie* 2. een hele drukte (Tilburg '16). (Voor 2. zie ook: *Janskerk.*) Bergen op Zoom (We) zj

Nederland *Neerlant eël lant, Hollant bol lant, Zeelant geen lant, ick hou mij aen den Heijkant.* Nederland edel land, Holland bol land, Zeeland geen land, ik hou mij aan de

Heikant. De Brabander is trots op zijn eigen grond. Alg. Brab. '34

nee 't *Nee hedde en 't ja kunde krijgen.* Nee heb je en ja kun je krijgen. Je hebt altijd een kans, al is het een kleine. (Verontschuldiging als men ergens om gaat vragen.) (Zie ook: *garf.*) Alg. Brab. '87

neef (zie: knecht) *Knecht en meid vecht of vrijt.*

neer *In de neer zijn.* In de misère zitten, niet vooruitkomen, op elk gebied in slechte conditie zijn. (*Neer* = tegenstrooming van het water.) (Zie ook: *erwt -3-.*) Wagenberg (Ve) zj

neerwaaien (zie: wind -2-) *D'r op ene goeie wend nergewaaid zen.*

neerwaarts (zie: opwaarts) *óppers èn nirrewes.*

neet (zie: luis -8-) *Eerst van de luizen en dan van de neten gebeten worden.*

neet (zie: naad -3-) *Wie luistert aan de neet, die heurt z'n eigen leed.*

negen (zie: pan -4-) *Aa's negen is in de pan.*

negen (zie: uur -2-) *Als het regent voor acht uren, kan het heel den dag niet duren.*

negen (zie: elf -3-) *Nie vur half elf afaon, en dan nog heel dun.*

negen (zie: dag -15-) *Zingen voor negen, valt de dag tegen.*

negenenegentig 't *Is er enen van de negenen-negentig.* Het is er een van de negenen-negentig. Bedoeld wordt een schoolmeester.

Varianten: *Negenen-negentig schoolmeesters, honderd gekken* (Oost-Brab. 1892); *Negenen-negentig ossen en één Haarens boer, honderd beesten* (Esch '80); ... *en een boer uit Den Hout zijn honderd beesten* (Oosterhout '34). Tilburg (D) '16

negotie (zie: duivel -41-) *Wor de duvel negössiej he' daor stuurt iej 'n auuw wijf hene.*

nek (zie: geluk -1-) *"Geluk bij 'n ongeluk", zei de boer, "m'n koe is kapot en m'n hooi is op."*

nek -1- 't *Is beter dan onder de nek af.* Het is beter dan het hoofd eraf. Over iemand die niet deugt. (Zie ook: *deugen.*) Eersel (ADK) '57

nek (zie: paard -12-) *Beter een oud paard kapot als een jong bedorven.*

nek (zie: schelm) *De schelm in de nãk hebbe.*

nek (zie: teugel -1-) *Gooi de teugel maar op de nek.*

nek (zie: hals) *Hals, nek en nieren breken.*

nek (zie: hondenvlees) *Hondsvlees hebben.*

nek -2- *Iemand in z'n nek schijten.* Iemand in zijn nek schijten. 1. Iemand bedriegen. Varianten: *Z'n eigen in z'ne nek laten schijten; ipv in z'ne nek: op z'ne kop 2. zich voor de gek laten houden* (Kempenland '85). Oost-Brab. '40

nek (zie: pin -4-) *Iets pin over nek doen.*

nek -3- *Uit de nek praoten.* Uit de nek praten. Kletspraat verkopen. Varianten: *ipv praten:*

zwammen, lullen. (Zie ook: bats.) Alg. Brab. '87

nek -4- Zoals de nek draait, draait de kop. De vrouw heeft de broek aan; de man schikt zich gewillig. (Met de nek is de vrouw, met de kop is de man bedoeld.) (Zie ook: baas -12-) Tilburg (TT) '70

nekkerman De nekkerman zal oe er nog wel eens intrekken. De watergeest zal je er nog wel eens intrekken. Waarschuwing aan kinderen die te dicht bij gevaarlijk water, bv een put, komen. Hapert '84

nemen (zie: deken) Bang zijn dat het niet mee onder de dekens genomen kan worden.

nemen Ge moet 't nemen zo 't kumt. Je moet het nemen zoals het komt. Onprettige dingen moet je niet uit de weg gaan. Variant: Zoals ze 't koken, motten ze 't maar vrète (Oost-Brab. '40). Alg. Brab. '87

nemen (zie: Heer OL -36-) Zolang OL Heer nimt, neem ik ook.

nering (zie: volk -1-) "Daor 't volk is, is de nering", zee de mosselenboer, en hij reej mee z'nen kreugel de kerk in.

nering Nering is geen erven. Alleen een zaak of winkel brengt de klandizie niet aan; wat de eigenaar doet, is ook belangrijk. Tilburg (Kn) '50

nest (zie: ei -7-) Aier of jong!

nest (zie: ekster -2-) As 'n ekster vlugge jongen heeft, zet-ie ze op de rand van het nest.

nest (zie: weelde) De weelde steekt hem.

nest (zie: kloek -3-) Geen twee kloeken op een nest.

nest -1- Gén néste, gén eëjer. Geen nesten, geen eieren. Geen mogelijkheid, geen resultaat. Huisseling (E) '58

nest (zie: ei -14-) Hij legt 't ei in andermans nest, net as de koekoek.

nest -2- Iemand op den nest vangen. Iemand op het nest vangen. 1. Iemand thuis overvallen; 2. onverwacht 's morgens vroeg komen. (Voor 2. zie ook: klep.) Alg. Brab. '87

nest -3- Iemend ôt z'ne nest hao'le. Iemand uit zijn nest halen. Meteen de vraagprijs betalen. (Zie ook: keizer.) Kempenland (B) '58

nest -4- Logt op 't nest zitten. Los op het nest zitten. 1. Zich niet gebonden voelen door het huwelijk; 2. gemakkelijk een slippertje maken. (Voor 1. en 2. zie ook: brief.) Alg. Brab. '87

nest -5- Nie in het nest roeren. Niet in het nest roeren. Tegen een vrijer die een jongere dochter uit een gezin ten huwelijk vraagt. (Zie ook: appel -4-) Tilburg (TT) '70

nest -6- Uit 'n goed nest komen. Uit een goed nest komen. Uit een achtenswaardig gezin komen. Alg. Brab. '87

nest -7- Van het nest leiden. Kaartterm. Misleiden. (Deze uitdrukking is geïnspireerd door het gedrag van weidevogels, die door van het nest weg te gaan, een aanval daarop trachten te verhinderen.) Alg. Brab. '87

nest -8- Veuraan op de nest zitten. Vooraan op het nest zitten. Op jonge leeftijd zelfstandig willen gaan wonen. (Voor het beeld zie ook: ekster -2-) Cuyk (Bi) '40

nest (zie: hen -16-) Wete, waar 't henneke te nest gaat.

nest -9- Zijn eigen nest beschijten. Zijn eigen belangen schaden. Variant: 't Nest bevuilen. (Zie ook: hond -3-) Alg. Brab. '91

nestei Z'n nestei niet gevonden krijgen. Zijn nestei niet gevonden krijgen. 1. Nerveus, onrustig zijn; 2. niet kunnen vinden wat men zoekt. Varianten: ipv krijgen: kunnen krijgen. (Voor 1. zie ook: briens.) Alg. Brab. '87

nestenkop 'ne Nestekop zijn. Een nestenkop zijn. Een pestkop zijn; lelijke streken hebben. (Zie ook: zand -6-) Oost-Brab. (Bi) '40

net (zie: alles -6-) Alles kan, behalve omhoog vallen.

net (zie: garen -2-) Dat heeft-ie zelf in 't gaar gegoten.

net (zie: vis -1-) De vis achter het net zoeken.

net Zo g' et zet, zeu leupet in 't net. Zoals je het zet, zo loopt het in het net. Zoals je het ervan neemt, zo heb je het. Variant: Gelijk men inzet, loopt het in het net (Oost-Brab. '40). Kempenland (B) '58

netel (zie: hen -10-) De slimste hen li' nog wèl 's in de nittele.

Netersel In Netersel dragen ze petten met twee kleppen. In dat dorp zijn ze verwaand.

Varianten: ... met kleppen (Oost-Brab. '90); ... met oogkleppen (Bergeijk '86); ... met oorkleppen (Eindhoven '86); ... maar met zwaar onweer is er een afgehageld (Hoogeloon '86). (Zie ook: bereddering.) Acht Zaligheden '90

netje (zie: zeker) 't Is zo zeker als 'n scheid in 'n netje.

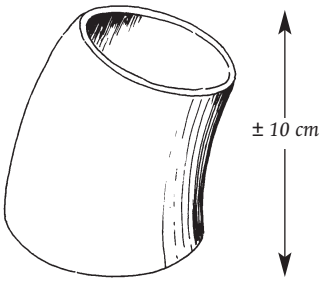
neuk (zie: sjer) Erges de sjär af geve.

neuken (zie: aap -2-) 'n Aop zien neuken op glad ijs.

neuken (zie: baker) Dè rokt de baoker nie as 't kiendje mar gezond is.

neus (zie: overleg) "Ge moet overleg hebben", zei de boer, en snuitte zijn neus in zijnen hemdsslip.

neus -1- 'n Neus as 'n schoenmakersvethorentje. Een neus als een schoenmakersvethorentje. Spreekwoordelijke vergelijking. (Schoenmakersvethoorn = onderste einde van een koehoorn waarin de schoenmaker stijfset van vet bewaarde.) Tilburg (D) '16

schoenmakersvethoorntje; zie: **neus-1**

neus -2- 'ne Neus als ne gevel. Een neus als een gevel. Varianten: *ipv gevel: kaarsendomper, kerk-toren, komkommer, olifant, oorlogsschip, smous, stempel, pannelekker, klomp, deurtop*. Alg. Brab. (S) 1892

neus -3- 'ne Neus hebben waarmee ge un geit kunt bokken. Een neus hebben waarmee je een geit kunt bokken. Een grote neus hebben. (Bokken = dekken.) (Zie ook: *brood -31-*) Aalst '84

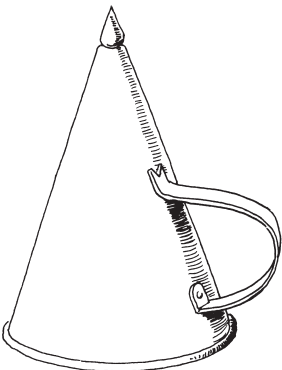
neus -4- 't Ging em naive z'n neus aaf. Het ging hem langs zijn neus. Iets waar men op rekent, niet krijgen. Variant: *Da gao oe gelijk langs 't nuske* (Oost-Brab. '36). (Zie ook: *duimkei*.) Tilburg (D) '16

neus (zie: *alles -6-*) *Alles kan, behalve omhoog vallen.*

neus (zie: *veer -1-*) *Als pluymen sincken en visschen verdrincken; als meulensteen swemmen, dan sullen de geusen ten hemel klimmen.*

neus -5- *Altijd 't mooiste veur de neus wegvegen.* Altijd het mooiste voor de neus wegvegen. Eigen leed verzwijgen, maar niet dat van anderen. Oost-Brab. (Bi) '40

neus (zie: *als -8-*) *As ge alles wilt, kijkte scheel op oe neus.*

kaarsendover (domper); zie: **neus-2**

neus -6- *Daar hoeft nie iedereen zijn neus over te snutten. Daar hoeft niet iedereen zijn neus over te snuiten. Daar hoeft niet iedereen zijn neus in te steken; ... zich mee te bemoeien.* Varianten: *Z'n neus ergens over dreuge* (Oost-Brab. '87); *Ieder moet er zijn neus over dreugen, tot Jan Rap mee z'nen örgel* (Tilburg '70). (Zie ook: *neus -9-*) Tilburg (TT) '68

neus -7- *De neus gift as 'n vorse koei.* De neus geeft als een verse koe. Spreekwoordelijke vergelijking. Iemand is erg verkouden. (*Een vorse koe* = koe die pas gekalfd heeft, en die veel melk geeft.) (Zie ook: *borstrok*.) Alg. Brab. '87

neus (zie: *hondensnuit*) *Een hondensnuit, een vrouwenkuit en een mansknie zijn zelden warm, geen van drie.*

neus (zie: *scheet -6-*) *Een scheet in z'n neus hebben.*

neus (zie: *en toen*) *En toe, staak ik de neus terin en toe was 't toe.*

neus -8- *Ge hoeft er niet meer van te nemen als oe neus vol.* Je hoeft er niet meer van te nemen dan je neus vol. Reactie op "Wat stinkt het hier". Oost-Brab. '84

neus (zie: *alles -13-*) *Ge kunt nie alles hebbe, veul boter en 'n vet wijf.*

neus (zie: *Hein*) *Hein, Katrijn, d'n béér is los, hurt 'm toch 's brullen, snijd 'm z'n neus en z'n oren af, dan hedde wa te smullen.*

neus -9- *Hij heeft 'n neus as 'n osselul.* Hij heeft een neus als een osselul. Spreekwoordelijke vergelijking. 1. Hij steekt zijn neus overal in; 2. hij is nieuwsgierig. (Voor 1. zie ook: *neus -6-*; voor 2. zie ook: *geit -11-*) Oost-Brab. (JU) '79

neus (zie: *wat eten -4-*) *Hussen mee lange starten.*

neus (zie: *vel -4-*) *Iemand 't vel over de neus halen.*

neus -10- *Iemand iets uit de neus haauwen.*

Iemand iets uit de neus houden. Iemand iets niet mededelen, hem erbuiten houden. Alg. Brab. '87

neus (zie: *praam*) *Iemend 'n praam op z'n nuis zette.*

neus (zie: *waarheen -1-*) *M'n neus na en m'n gat zal wel volgen.*

neus (zie: *mond -12-*) *Met mond en neus iemand aankijken.*

neus (zie: *nieuwsgierig*) *Nijschierigen krijgen de pin door de neus.*

neus (zie: *kop -29-*) *Op oewe kop getörrefd, dan hedde gene Peel van doen.*

neus -11- *Spitse neus en spitse kin, daar zit de duvel in.* Spitse neus en spitse kin, daar zit de duivel in. Opmerking als iemand een spitse neus heeft. Variant: *ipv spits: scherp.*

Oost-Brab. '87

neus (zie: *tafel*) *Van 'n schon tafel ette nie lang.*

neus

neus -12- *Van de neus maken.* Pret maken, goed feestvieren met veel eten en drinken. (Zie ook: *eten* -3-) Oost-Brab. '84

neus -13- *Veul op z'n neus te zette hebbe.* Veel op zijn neus te zetten hebben. 1. Veel noten op zijn zang hebben; 2. kieskeurig zijn.

(Voor 1. en 2. zie ook: *doek*.) Alg. Brab. '87

neus -14- *Voorbij de neus kletsen.* 1. Ondoordacht praten; 2. iets vertellen dat eigenlijk geheim moet blijven. (Voor 2. zie ook: *heg* -3-) Alg. Brab. '87

neus (zie: *waarom*) Wurrum, durrum, umdê 'n wurrum ginne pier is, durrum.

neus (zie: *spurrie* -7-) *Zich ginnen spurrie in z'n neus laoten zaaien.*

neus (zie: *hoe oud*) *Zo oud es 't hólleke van m'n gat en 't stinkt van ouwerdom.*

neusgat (zie: *kind* -20-) *Ge zoudt er een kiendje van krijgen!*

neusgat *Het hoog in de neusgaten hebben.*

Verwaand zijn. Variant: *Het hoog hebben zitten.* (Zie ook: *bereddering*.) Alg. Brab. '81

neusgat (zie: *koffie* -4-) *Van koffie krijde grote oren.*

neusgat (zie: *arm* -8-) *Van kreugen kredde lange erm en grote neusgaten.*

neusgat (zie: *winnen*) *Win 't mer en wis mar twee.*

nicht (zie: *Hanneke*) *'t Is daor ók nie aalten Hanneke-nicht.*

nicht (zie: *knecht*) *Knecht en meid vecht of vrijt.*

Niegeven St (zie: *Geffen*) *Hij komt niet van Geffen, maar van Kleef, hij is meer voor den heb dan voor den geef.*

niemand (zie: *land* -3-) *Het is een slecht land, waar het niemand goed gaat.*

nier -1- *An z'ne nieër trekke.* Aan zijn nier trekken. *Aan zijn hart gaan;* het zich aantrekken.

Variant: *Aan z'n nier komen* (Oost-Brab. '40). (Zie ook: *boer* -4-) Kempenland (B) '58

nier (zie: *hals*) *Hals, nek en nieren breken.*

nier -2- *Op ene nieër leupe.* Op één nier lopen.

1. Scheef lopen. Variant: *Ne nier hebbe die trekt* 2. een meisje dat vroeg achter een jongen begint te lopen (Gemert '87). (Voor 1. zie ook: *hikske*; voor 2. zie ook: *groen* -3-) Kempenland (B) '58

nier -3- *Zijn nieren zacht hebben liggen.*

Wellustig van aard zijn. Peelland (S) 1892

niets (zie: *bult* -2-) *As 't veur niks is, de bulten erop.*

niets -1- *Das niks as kumkesgerommel.* Dat is niets als het gerinkel van kopjes. Spreekwoordelijke vergelijking. *Dat heeft niets om het lijf.* (Zie ook: *fluitjeshout*.) Eindhoven '86

niets (zie: *bloem* -6-) *Den blom slaat men eruit en de zemelen blijven erin.*

niets -2- *Niks is goed in d'oge.* Niets is goed in de ogen. Als op de vraag "wat wil je hebben?" wordt geantwoord: "niks", is de reactie: *Niks*

... . Varianten: *ipv goed: hendig; ipv in: voor; ... andermans ogen; ... maar nie in den buik* (Alg. Brab. '90). Oost-Brab. '84

niets -3- *Om 'n sus.* Om niets. Aarle-Rixtel (VG) '76

niets (zie: *wat krijgen*) *Twee blauwe nieten, in iedere hand effe veul.*

niets (zie: *denken* -4-) *Wagge denkt det alles is, des niks, en wagge denkt det niks is, des alles.*

nieuw (zie: *jas* -5-) *Ene netje jas geve.*

nieuw (zie: *broek* -16-) *Iemend 'n nêj broewk geve.*

nieuw (zie: *oud* -4-) *Van 't oud in 't nieuw speule.*

nieuw (zie: *oud* -5-) *Wor gen oud is, is ok gen nieuw gewèst.*

Nieuwjaar (zie: *slak*) *De slak hei net zo gauw Neijaar as den haos.*

Nieuwjaar (zie: *rap*) *Ge zijt net zo rap aan Pasen as ik.*

Nieuwjaar *Ik wens oe 'n zalig Nieuwjaar mee 'n keutel in oe haar.* Ik wens je een zalig Nieuwjaar met een keutel in je haar. Hilvarenbeek '70

Nieuwjaar (zie: *Driekoningen* -4-) *Mè Driekunninge lenge de daag 'nen haneskree.*

Nieuwjaar *Nieuwjaar afwinnen.* Een ander de kans ontnemen, de eerste te zijn met zijn nieuwjaarswens. Oost-Brab. '84

Nieuwjaar (zie: *lichtmis* -15-) *Op Lichtmisdag ziet de boer liever den wolf in zijn stal dan de zon.*

nieuwjaarsnacht *Néjjoersnacht rusteg en kloor, dan kredde veul kans op 'n hee:l goei néj joor.* Nieuwjaarsnacht rustig en klaar, dan krijg je veel kans op een heel goed nieuw jaar. Weersvoorspelling. Maaskant (Sw) '82

nieuws (zie: *Pasen* -1-) *Als je met Pasen niets nieuws aan hebt, moet je de koster op de rug dragen.*

nieuws *Niks nieuws onder de zon.* Niets nieuws onder de zon. Al wat verteld wordt of gebeurt, is al lang bekend of eerder gebeurd. (Zie ook: *Etten*.) Alg. Brab. '87

nieuws (zie: *molen* -4-) *Op de meulen en de smis hoorde het nieuws wat er is.*

nieuwsgierig *Nijschierigen krijgen de pin door de neus.* Nieuwsgierigen krijgen de pin op de neus. Nieuwsgierigen worden *in toom* gehouden. (Pin = knijper die men op de neus van koe of paard zette, om deze rustig te houden.) Eindhoven (Si) '61

nieuwsgierig *Zoo nijsgierig as 'n geitje.* Zo nieuwsgierig als een geitje.

Spreekwoordelijke vergelijking. (Zie ook: *geit* -11-) Sint-Oedenrode (Da) '38

niezen (zie: doos -1-) *As ge uit zoveul deuskes gesnuft het, dan witte nie meer van welk dè ge nieze moet.*

niezen (zie: toren -2-) *De klainen torre ees an de graute vaost gemakt um "God-zegent-oew" te zegge es de graute niejst.*

niezen (zie: gasthuis) *Drie keer niezen, dan mag men 't gasthuis uit.*

nijnagel (zie: stroopnagel) *Van vuulen kroijde nijnagels.*

nijpen (zie: bakker -4-) *De bakker nept, maar de mulder scheidt.*

nikkeltje (zie: dubbeltje -1-) *'t Dubbeltje is gevallen.*

Nistelrode (zie: Heesch) *Naar Heesch gaan.*

Nistelrode *Op ze Nisselroois trouwe. Trouwen op de manier van Nistelrode. Introuwen. (Het jonge paar komt bij de ouders inwonen.)*

(Nistelrode was een boerendorp en bij boeren trouwen vaak kinderen in.) (Zie ook: korf -5-) Oost-Brab. (Bi) '40

Nistelrode (zie: Keulen) *Over Keule naar Den Bosch.*

Nobis Jacobis (zie: weer -23-) *Weer van de Nobis Jacobis krijgen.*

node *Nooi gedaan is ôk gedaan. Node gedaan is ook gedaan. Al is het met tegenzin, het is afgewerkt. (Zie ook: poort.) Oost-Brab. '84*

node *Nooi, nooi, Peer Nooie waar ok 'ne mens.*

Node, node, Peer Nooien was ook een mens.

Reactie als iemand zegt: "Ik doe 't nooi" (niet graag, met tegenzin). (Nooien is een vooraanstaande familie die in Oirschot en omgeving erg bekend is.) Varianten: ... en unne grote (Oirschot eo '84); ... en unne hele grote, zeggen ze in Oirschot (Wintelre '84); ... en unne hele gave (Best '84). Tilburg (D) '16

nodig hebben *Iets zo hard van doen hebben als brood in de kas. Iets zo hard nodig hebben als brood in de kast. Spreekwoordelijke vergelijking. Iets heel hard nodig hebben. (Zie ook: kwezel.) Helmond (F) '30*

noen (zie: uur -2-) *Als het regent voor acht uren, kan het heel den dag niet duren.*

noen (zie: spin) *Een spin in de morgen geeft kommer en zorgen, een spin in de noen is om goed te doen.*

non -1- *"Ame", zin 't nunneke, èn ze hong d'r kap òn de will'ge. "Amen", zei het nonnetje, en ze hing haar kap aan de wilgen. Zeispreuk. Een werk of taak is af. Variant: ..., en ze hing de kap op de tuin. (Kap = een hoofdbedekking die het hoofd geheel omsluit en bovendien afhangt; tuin = heg.) (Zie ook: meisje -2-) Oost-Brab. (Sw) '86*

non (zie: arbeid) *"Arbeid is zaligheid", zegt de*

nonnenkap; zie: non-1

begijn, "maar langs de kantjes gegaan is ook geen kwaad gedaan."

non -2- *'n Non uit 't klooster kunnen lulle. Een non het klooster uit kunnen praten. Kunnen praten als Brugman; goed van de tongriem gesneden zijn. (Zie ook: bats.) Oost-Brab. '87*

non (zie: hond -17-) *De hond bij de slager, de haan bij de mulder, en de rector bij de nonnen... die komen niets te kort.*

non (zie: eenvoudig) *Eenvoudig als een kwezel.*

non -3- *Ge hoeft nie te schreuwe, net as de nonnen van Oirschot. Je hoeft niet te huilen, zoals de nonnen van Oirschot. Het waswater is na de was nog niet erg vuil. Casteren (Be) '52*

non -4- *No de non gon. Naar de non gaan. Naar de bliksem gaan. (Non = Nom in basterdvlouken; zoals nom de djuu = nom de dieu.) Variant: ipv gon: zen. Kempenland (B) '58*

non (zie: pater) *Paoters, nonnen en begijnen, zijn nie zo heilig as ze schijnen.*

non (zie: mens -24-) *Voor fijne mensen en motregen moette oppassen.*

nonnenvlees *Geen nonnenvlees hebben. Geen zin hebben om non te worden. Variant: Gee pesteursvlees hebbe (Kempenland '86). (Voor het beeld zie ook: trouwvlees.) Alg. Brab. '87*

nood (zie: avondrood) *Avondrood heeft geen nood, morgenrood is water in de sloot.*

nood (zie: Veldhoven) *De Veldhovense bokken, die komen hier slokken, zij hebben geen nood, zij hebben geen brood, zij steken vajers en moeijers met spelden dood.*

nood (zie: tijd -9-) *In tijd van nood maakt men een teilder van een snee brood.*

nood (zie: morgenrood) *Morgenrood, mussen dood, avondrood, water in de sloot.*

nood (zie: pocher) *Pochers hebben geen brood.*

nood

nood (zie: brood -28-) *Waar ze schijten is brood, waar ze bidden is nood.*

noodgaren *Veur hetzelfde naotgarre staon. Voor hetzelfde noodgaren staan. Weer dezelfde moeilijkheid moeten overwinnen. Asten (We) '37*

Nooien (zie: node) *Nooi, nooi, Peer Nooie waar ok 'ne mens.*

noop *Noop hebben. Beet hebben. Peelland (S) 1892*

noorden (zie: Benedictus Sint) *Als op St Benedictus (21 maart) de wind in het noorden staat, blijft hij daar zes weken staan.*

noorden (zie: wind -16-) *Met de wind in het noorden spaart men de netten en de koorden.*

noordenwind (zie: boon -2-) *Bonen gezaaid met noordenwind, komen uit met slechte koppen.*

noordenwind *Noordewind, korenvrind, mer grasdief. Noordenwind, korenvriend, maar grasdief. Boerenregel. Noordenwind is goed voor het graan, maar slecht voor het hooi.*

Varianten: *Noordewend is 'ne korenman mer ne waaidief (Kempenland '80); Noordeman is de korenman en schelm van den hooitas (Zeelst 1893). (Zie ook: rogge -1-) Kempenland '80*

noorderstof *Noorderstof is 'nne bessem in de lucht. Noorderstof is een bezem in de lucht. Weersvoorspelling. (Stofregen of motregen uit het noorden brengt mee dat de lucht snel opklaart.) Varianten: Noorderstof duurt drie dagen en een schoft (als de regen uit het noorden komt, dan is dat altijd motregen) (Tilburg '50); Noordewend is n'n bessem in de lucht (Reusel '76). (Zie ook: avondrood.) Oost-Brab. '55*

Noorwegen (zie: orwegen) *In orwegen zijn.*

noot -1- *'t Zijn goei note as ze gekrakt zijn. Het zijn goede noten als ze gekraakt zijn. 1. Een bevalling is achter de rug; 2. een lastige karwei is geklaard. Varianten: ipv goei: schoon; 't Zijn mooi bluumkes as ze geplukt zèn. (Voor 1. zie ook: kind -30-) Alg. Brab. '87*

noot (zie: zwaluw -1-) *Als de zwaluwen vertrekken voor de noten rijp zijn, komt er een harde winter.*

noot (zie: pit) *Die de pit wil smaake, moet de noot urst kraoke.*

noot -2- *Die noten méér gezongen hebben. Iets vaker verteld hebben. Oost-Brab. '87*

noot -3- *Er gen goei nouten af kraaken. Er geen goede noten van kraken. Er geen goed van spreken. Kempensland (B) '58*

noot (zie: schenk -3-) *Ik gooi nog mi jouw schenk de note uit de boom.*

noot (zie: appel -6-) *Met een appel naar een noot schieten.*

noot -4- *Van de neut krijgen. Van de noot krij-*

gen. Slaag krijgen. (Met de notehouten stok.) (Zie ook: broek -14-) Oost-Brab. 1892

noot -5- *Wie noten wil hebben en houwen, moet jonge bomen hebben en ouwe. Wie noten wil hebben en houden, moet jonge bomen hebben en oude. Boerenregel. (De noteboom groeit zeer langzaam.) (Zie ook: perzik.) Alg. Brab. '87*

nop (zie: kind -31-) *Veul kinder èrmt nie; 't helt oe in oe eer en de motten ôt de klee.*

nops 't *Is nievel nops. Het is niet veel nops. Het is niet veel zaaks. (Nop = een uiteengegroeide bos of struik spurrie.) (Zie ook: bier -4).*

Kempensland (B) '58

notaris -1- *Hier zal de notaris moeten komen.*

Een huis staat te vol met meubels en andere spullen. Ommel '86

notaris -2- *Hoe laat komt de notaris? Vraag als er veel huisraad buiten stond. (Vroeger werd bij openbare verkopen, die aan huis geschieden, alles naar buiten gedragen.) (Zie ook: boedel.) Lith (So) '75*

notaris -3- *Schrijf notaris, grootje knikt. Ga maar door! (Bij het noteren van een bestelling. Grootje lag op sterven, de notaris moest haar laatste wil noteren. Degene die haar aan het eind gebracht had, wilde wel wat extra's.)*

Waalre '58

notenboom (zie: boom -3-) *Bömke groot, planterke dood.*

notenboom (zie: ezel -2-) *Ezels, kwezels en notebomen moeten mee slaag worden goedgeemaakt.*

notenjaar *Een goed notejaar geeft een strenge winter. Een goed notenjaar geeft een strenge winter. 1. Weersvoorspelling; 2. Variant: ... en veel kinderen (Leende '70). (Voor 1. zie ook: Allerheiligen -5-; voor 2. zie ook: gebont.) Alg. Brab. '92*

november (zie: regen -5-) *Regen in september, Kerstmis in december.*

nuchter -1- *Daor bliëdde nugteren af. Daar blijf je mooi van af. Dat is niet voor jou. Gemert (GH) '76*

nuchter -2- *Nuchter zèn as 'n jong bökske.*

Nuchter zijn als een jong bokje. Spreekwoordelijke vergelijking. Nog van niets weten.

Variant: *ipv jong bökske: kalf (Helmond '87). (Zie ook: ongedoopt.) Helmond (Sp) '34*

nuchter -3- *Wat er nuchter in zit, komt er zat uit. Dronken mensen tonen hun ware aard. Oost-Brab. '60*

Nuuen (zie: pappen) *"Niks zo goed als pappen en nathouden", zei dokter Raupp van Nuuen.*

nuk (zie: vos -6-) *Een vos zonder nukken, dan hebt ge veel gelukken.*

nul *Dè hawwe op e nulleke. Dat hadden we op*

een nulletje. *Daar hadden we het niets op*; die zaak vertrouwden wij niet. Schijndel (Bi) '40

nummer *Ik heb er gene nummer van huren doewn*. Ik heb er niets over horen zeggen.

Antwoord op de vraag: "Waor war 't?" Ik heb niet horen verluiden, waar het precies was.

(Zie ook: *landmeter*.) Kempenland (B) '58

nummeren (zie: sok -3-) *Ik ben sokken nummeren*.

nut (zie: *ondeugend*) *Erges onduigend an zen*.

O

ober (zie: tijd -2-) “Tijd is geld”, zei de ober, en hij telde de datum bij de rekening.

obligatie (zie: huis -10-) Huizen zijn kruisen, obligaties zijn temptaties, niemendal is 't ergst van al.

Odulphus Sint Odulphus est patroon van Best, waar 't klumphout west. Odulphus is patroon van Best, waar het klompenhout groeit. (In Best was van oudsher een bloeiende klompenindustrie.) Variant: *H Odulphus patroon van Best maakt dat 't hout goed west* (Tilburg '50).

Oost-Brab. '80

oebert (zie: ieder) Ieder 't zijne, mèr de duvel niks.

Oedenrode Sint In Rooi en bij OL Heer is alles mogelijk. In Sint-Oedenrode kun je van alles verwachten. Varianten: *Bij Philips en bij OL Heer is alles mogelijk* (Eindhoven '76); *Bij God en in Baal is alles mogelijk* (Tilburg '71) (Baal = Baarle-Nassau of Baarle-Hertog); ... en in Dreumel is alles mogelijk (Maaskant '91). Sint-Oedenrode '67

oelper Ten ölper komme. Te voorschijn komen.

1. Aan het licht komen; 2. iets wat verloren was, wordt weergevonden. (Ölper is mogelijk erpel of elper, mannelijke eend, die onder water duikt en plotseling weer naar boven komt.) (Voor 1. zie ook: *blakke, ulper.*) Kempenland (B) '58

oelper (zie: top -5-) Top en ölper.

oenge (zie: hond -42-) On d'n hond z'n kont.

Oerle (zie: Strijp) Strijp stront, Oerse grond, Zeelst boven.

oever (zie: pan -1-) “'t Zien mé pannen”, zei Grat, en ie zaat àn den oever van èn snellen vliet.

offer Komt ten offer: den uil is dood. Komt ten offer: de uil is dood. Ten offer gaan is naar de lijkdienst gaan. (Tijdens die dienst werd geofferd, waarbij men langs de baar ging, sommigen namen hieraan deel om door de familie gezien te worden en verlieten daarna de kerk. De uitdrukking hekelte deze bedoe-ling.) (Zie ook: *Mis -4-.*) Tilburg (D) '16

officie “Alle officies zijn smerig”, zei de koster, en hij stal de eindjes kaars uit de kerk. “Alle ambten zijn smerig”, zei de koster, en hij stal de eindjes kaars uit de kerk. Voorpreuk. Woordspeling. Elk ambt brengt voorspel. Variant: ... behalve kaarsen maken da's vettig (Oost-Brab. '40). (Zie ook: *boter -3-.*) Oud Gastel (GR) '27

officier (zie: dochter -4-) Rechtop m'n dochter, daar komt 'nen officier aon!

Oirschot (zie: Best) Best boven, Oirschot in den oven.

Oirschot (zie: punder) Daar hangt de punder achter de deur.

Oirschot (zie: non -3-) Ge hoeft nie te schreuwe, net as de nonnen van Oirschot.

Oirschotse markt (zie: Allerheiligen -3-) Allerheiligen, Allerzielen (2 november), Sinten Huibert (3 november) Oirschot mert.

Oisterwijk (zie: Peelland) Peelland, het grootste, Kempenland, het heerlijkste, Oisterwijk het schoonste, Maasland, het verste.

oksel (zie: luis -1-) 'n Luis hee ok wel 'ns ooit ukstel.

okshoofd (zie: buik -4-) Een buik hebben als een spurriekoei.

oktober Oktober met groene blaân duidt een strenge winter aan. Oktober met groene blade- ren voerspelt een strenge winter. Weersvoor- spelling. Variant: *Oktober warm en fijn zal een strenge winter zijn* (Knegsel '89). (Zie ook: *Allerheiligen -5-.*) Kempenland (Kr) '86

olf (zie: oorlof) Z'n olf hebben.

olie (zie: aanslaan) Aanslaan as 'ne roggeströf.

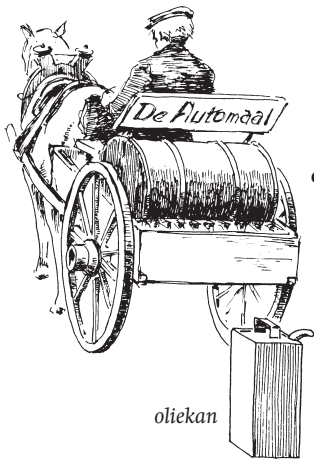
olie -1- Da's anderen ollie dan zeik in de lamp. Dat is andere olie dan zeik in de lamp. Dat is wat anders. Varianten: *ipv zeik: pis* (Helmond '87); *Da's anderen olie* (Alg. Brab. '87); *Dä's anderen olie als lampenolie = dat is andere thee als Leidse café* (Oost-Brab. 1892). (Zie ook: *bruid -5-.*) Alg. Brab. '87

olie -2- Dor is gin olie mer in de lamp. Daar is geen olie meer in de lamp. Daar is armoede. Varianten: *Daar hangt de lamp scheef* (Oost-Brab. '87); *ipv scheef: schuin, voorover* (Alg. Brab. '89). (Zie ook: *erwt -3-.*) Alg. Brab. '87

olie (zie: duit) Eene duit in den olie bieden.

olie -3- Liever as d'n heilige olie. Liever dan de heilige olie. Antwoord op de vraag: “Wil je nog 'n borreltje?” (Met de heilige olie wordt bij de rooms-katholieken een zieke die in stervensgevaar verkeert, gezalfd.) Varianten: *Hij hettem liever as den heiligen olie* (Oost-Brab. '87); *Liever een drupke hebbe ...* (Aarle-Rixtel '77); *Liever een borreltje hebben ...* (Alg. Brab. '87); *Het kwaadste bier is altijd nog beter dan ...* (Oost-Brab. '90). (Zie ook: *spuwen, tuffen.*) Alg. Brab. '87

olie (zie: vet -8-) Vet wil altijd bovendrijven, al is 't van 'n hond.

oliekar

oliekan

oliebruid 'n *Oliebruid*. Een oliebruid. (Oorspronkelijk: een meisje in verwachting dat in de *besloten* tijd, de vasten, de roepen kreeg en trouwde. Men gebruikte dan olie ipv vet bij de bereiding van het eten. Later werd elke bruid die in verwachting was zo genoemd.) Variant: 'n *Vuil bruid* (West-Brab. '54). (In Dongen kreeg zo'n bruid kaf voor de deur.) (Zie ook: *aanbranden*.) Alg. Brab. '75

oliekar (zie: *doortrokken*) Zo *deurtrokken* as de *Boekelse oliekar*.

oliekoek (zie: *krentenbol*) Er vier hebben en 'ne *krentebol*.

oliekruik (zie: *stop -3-*) Hij is net 't *stöpke* van den *duvel* z'n *oliekruiske*.

oliekruik (zie: *ziek -3-*) *Ziek zijn als een oliekruike*.

oliemaat *Da's oliemaat*. Dat is oliemaat. Een kopje of glas is tot de rand volgeschonken.

(Zie ook: *bult -2-*.) Alg. Brab. '87

oliepot *Erges oliepot op geve*. Ergens oliepot op geven. Trakteren als men iets nieuws aan heeft. *Kempenland (B) '58*

olieslager *De olieslager kan niet heen zonder hel, en de pastoor niet zonder vagevuur*. De olieslager kan niet vooruit zonder hel, en de pastoor niet zonder vagevuur. (*Hel* = de onderste zolder van de oliemolen, die zeer laag en donker is. Daar vallen brokken, de resten van de zaden in waar de olie uit geperst is; *Vagevuur* = plaats van lijden, reinigend vuur, waar de zielen van hen die na de dood nog tijdelijke straffen uit te boeten hebben, of schuldig zijn aan dagelijkse zonden, moeten verblijven tot dat ze gelouterd zijn. Om die zielen te helpen, laten de gelovigen missen lezen waarvoor de pastoor betaald wordt.) *Helmond (F) '30*

olifant (zie: *beetje*) "*Alle beetjes helpen*", zei de *mug*, en ze *piste* in de zee.

olifant (zie: *neus -2-*) 'ne *Neus* als ne *gevel*.

olifant (zie: *drie -5-*) *Met drieën kunde 'n olifant nog wel kapot krijgen*.

olifant (zie: *voet -10-*) *Voeten hebben als nen beer*.

omdraaien (zie: *kat -22-*) *Dä's kräk dor et kätjen um danst*.

omdraaien (zie: *graf*) *Zich in z'n graf omdraaien*.

omduwen *Omgedouwd zijn*. Omgeduwd zijn.

Een buitenechtelijk kind hebben. (Zie ook: *bakken*.) *Den Bosch, Vlijmen '90*

omgang *De stille omgang doen*. Cafés bezoeken. (De stille omgang is een nachtelijke bedocht door Amsterdam die in het voorjaar gehouden wordt.) (Zie ook: *kruisweg*.) Alg. Brab. '87

omgooien (zie: *gat -35-*) *Z'n gat omgooien*.

omgooien (zie: *kar -18-*) *Ze heet de kar omgegooid*.

omhebben 'm *Omhebben*. Hem omhebben.

Dronken zijn. (Zie ook: *bos*.) Alg. Brab. '87

omhebben *Niks om- of aanhebben*. Schamel gekleed zijn, niets bezitten. (Zie ook: *erwt -3-*.) Alg. Brab. '87

omhoog (zie: *alles -6-*) *Alles kan, behalve omhoog vallen*.

ommezien (zie: *nacht -4-*) *Winterse nachten en vrouwengedachten veranderen zesmaal in een uur*.

omschudden (zie: *eierkorf*) *D'ren eijerkörref umschudden*.

omschudden (zie: *beurs -4-*) *Z'n beurske umschudde*.

omstoten *Ge zult veel kosten van omstoten, als ge staande beens sterft*. Je zult veel kosten van omstoten, als je staande sterft. 1. Tegen iemand die veeleisend is. Varianten: *Ge zult veel geld van omstoten kosten, als ...* (*Asten '87*); *Als hij staande sterft, kost hij nog geld van omstoten* 2. iemand met grote voeten (*Eindhoven '87*). (Voor 1. zie ook: *kous -8-*; voor 2. zie ook: *voet -10-*.) *Oost-Brab. '87*

omstoten *Hij heiget umgesteute*. Hij heeft het omgestoten. Hij heeft zich in de plaats van een andere geliefde ingedrongen. Variant: *Iemand eraf doen* (*Oost-Brab. '72*). (Zie ook: *brief*.) *Kempenland (B) '58*

omweg (zie: *dag -2-*) 'n *Dag mee 'n omweg*.

omweg *Um is nie um, as che mar wît wörrum*.

Een omweg is niet om, als je maar weet waarom. Een omweg kan doelmatig zijn, als er maar een reden voor is. (Zie ook: *Bakel*.) *Gemert (GH) '77*

onbezonnenheid (zie: *dag -11-*) *Een dag lache en 'n jaar schreuwe*.

onderbroek *Gooi de onderbroek bij de dokter*

binnen, dan kan hij zien wadde mankeert. Gooi de onderbroek bij de dokter binnen, dan kan hij zien wat je mankeert. Afjacht. Reactie op: "Ik voel me niet lekker". (Zie ook: bier -2-.)

Waalre '88

onderbroek (zie: God -30-) Zijde van God verlaote?

onderbroek (zie: verstand -7-) Zijn verstand is in zijn onderbroek gezakt.

onderdeur (zie: als -1-) Als de kat op de onderdeur zit, hangt z'n stert in 't vuur.

onderdeur (zie: deur -13-) Over de half deur gescheten zijn.

onderdeur (zie: ezel -6-) Van 'nen ezel over de halfdeur gewipt zijn.

onderdoor (zie: wind -3-) Daar kan 'n heel bietje weind onderdeur.

onderleggen (zie: ei -25-) Te veul eier onder iemand legge.

onderploegen Zich niet laten onderploegen.

Niet voor anderen willen onderdoen, nooit de mindere willen zijn. Variant: ipv onderploegen: ondereggen. Tilburg (TT) '74

onderste (zie: wereld -1-) "De wirreld is 'n kiepekooi", zin Jan Hen, "de bovenste beskjiten altèd d'onderste."

ondertussen Onder tusse stekt men törf.

Ondertussen steekt men turf. Als iemand herhaaldelijk ondertussen gebruikt. Varianten: ipv turf: klot (Peelland '82); Onder tussen, vaale boven (tussen zijn gras- of heidebossen; vaal wellicht dorre heide) (Deurne '81); Ondertussen zit gemul (Aarle-Rixtel '87); Enne klot en unne tus, ora pro nobus (Aarle-Rixtel '81). Kempenland (B) '58

onderweg (zie: zat -4-) Zat zijn of onderwege.

onderweg (zie: ziek -1-) Ziek of onderweg zijn.

onderzetten (zie: hak -10-) Zet er de hakke onder.

ondeugd De ondeugd komt eruit. Als iemand brand of uitslag heeft. Variant: 't Is de besterij die t'r ötkömt (Kempenland '58). Alg. Brab. '87

ondeugd De ondeugd groeit in de locht en ge wit nie wor ze hinne waoit. De ondeugd groeit in de lucht en je weet niet waar ze heen waait. Calamiteiten komen ongemerkt en verdwijnen zoals ze gekomen zijn. Kempenland (DD) '87
ondeugend Erges onduigend an zen. Erges ondeugend in zijn. Iets zeer goed kunnen. Varianten: Erges lulek an zen ; ipv lulek: nut (onnut). Kempenland (B) '58

oneerlijkheid Ongerens gebenedijt niet. Oneerlijkheid gedijt niet. Ongerens = oneerlijk.

Variante: Onrens komt te late = oneerlijkheid komt altijd uit (Loon op Zand); Onrengs doen (Lieshout '35); Onrens doen = oneerlijk doen (Dinther, Geffen '35). (Zie ook: bloed -5-.)

Bergeijk (P) 1894

ongedierte 't Gewürmt is lastig. Het ongedierte is lastig. Insekten steken de dieren aanhoudend. Oost-Brab. '90

ongedoopt Is nog enen ongedopte. Het is nog een ongedoopte. Als een knecht en een paard nog veel moeten leren. Variant: Een ongedoopte zijn = weinig kennen (Valkenswaard '92). (Zie ook: nuchter -2-.) Kempenland (B) '58

ongegund (zie: brood -25-) Ongegund brood wordt 't meest gegeten.

ongelegd (zie: ei -16-) Inzitten over ongelegde aaier.

ongelijk (zie: bult -4-) Ongeleek is 'nen bult!

ongelijk (zie: kosten) Op kosten van ongelijk leven.

ongeluk (zie: zwarigheid) "'t Is geen zwarigheid", zi den bekker, en zen brood was te licht.

ongeluk -1- "Een ongeluk komt nooit alleen", zei Uilenspiegel, en hij brak hals en been. "Een ongeluk

turf steken; zie: ondertussen

ongeluk

komt nooit alleen”, zei Uilenspiegel, en hij brak nek en been. Zeispreuk. Uitbreiding van een bekend gezegde. Oost-Brab. '87

ongeluk (zie: geluk -1-) “Geluk bij 'n ongeluk”, zei de boer, “m'n koe is kapot en m'n hooi is op.”

ongeluk -2- 'n Ongeluk is geen wijf, anders waren er nog veul meer. Een ongeluk is geen vrouw, anders waren er nog veel meer. Uiting van geringe waardering voor de vrouw. Variant: ... veul te veul. (Zie ook: boer -1-) Huisseling (Bi) '40

ongeluk -3- A's et ongeluk ew dient, dan doet er niks an. Als het ongeluk je dient, dan doe je er niks aan. Als je een ongeluk moet hebben, dan krijg je het. Varianten: ... dan kredd' et = dan krijg je het (Kempenland '58); Als 't ongeluk wil, kande wel 'n vinger in oew gat breken; ipv gat: hol, bibs, anus; ... in oe bed (Oost-Brab. '90); As ge ongelukkig zijt, kunt ge oew oor breken in een veren bed (Tilburg '60). Kempenland (B) '58

ongeluk (zie: geluk -5-) As 't geluk in huis is, stao 't ongeluk vur de deur.

ongeluk -4- Ongelukken zijn kwaai kansen, moet ge maar denken. Ongelukken zijn kwade kansen, moet je maar denken. Troost en aansporing tot berusting in geval van tegenslag. (Zie ook: malheur.) Oost-Brab. '90

ongenodigd Ongeneud is er ook. Ongenodigd is er ook. Als iemand die niet gevraagd is, toch verschijnt. Variant: Onverzocht komt ook (Eindhoven '75). Oost-Brab. '87

ongevraagd Ongevraagd is ongeweigerd. Men neemt of leent iets zonder het vooraf te vragen; aansporing om iets te vragen. Alg. Brab. '87

onkruid (zie: tuin -3-) Die in een andermans tuin ziet, ziet het onkruid bij zichzelf niet.

onkruid Men moet geen oud onkruid naar boven spitten. Men moet geen oude koeien uit de sloot halen; men moet geen verjaarde kwalijke zaken weer oprakelen. (Zie ook: servituut.) Sterksel '55

onkruid Wie zijn roet een jaar laat staan, moet zeven jaar uit wieden gaan. Wie zijn onkruid een jaar laat staan, moet zeven jaar uit wieden gaan. Boerenregel. Men moet zijn zaken bijhouden. (Zie ook: probleem.) Gemonde/ Kneysel '89

onnozel Onnozel geboren, simpel gewiegd en niks bijgeleerd. Onnozel geboren, simpel gewiegd en niets bijgeleerd. Spottend als iemand voor dom wordt gehouden; ook door de spreker zelf gebruikt. Varianten: Onnozel gebôre, simpel gewiegd (Alg. Brab. '87); ... mar nie zêu onnozel geblêve (Gemert '67); Da manneke is stom geboren, suf gewiegd (Bergen op Zoom '73). (Zie ook: bijdehand.) Nuenen (VO) '68

onooglijk (zie: frut) Zo frut as den ezal van Stien-olie.

ons (zie: geluk -2-) 'n Ons geluk is beter dan 'n pond verstand.

ons (zie: broek -9-) Een grote broek, mar een klein kuntje.

onteren (zie: dutje) Den ontieren uithebben.

ontgelden (zie: goede -8-) De goei moeten et mi de kooi besnieten.

onthouden (zie: liegen -1-) Die veel liegt, moet veel onthouden.

ontschieten 't Waas em ontschoten, as 't menneke de biecht. Het was hem ontschoten, zoals het mannetje de biecht. Reactie op de verontschuldiging: “Het was me ontschoten”. Tilburg (D) '16

ontwijken (zie: eng) Zo eng dè ge mekaar niet kunt wijken.

onverdoens Iets onverdoens opmaken. Iets onnodig opmaken. 1. Dooreten, terwijl men al genoeg gehad heeft; 2. geld verspillen. (Voor 1. zie ook: eten -4-; voor 2. zie ook: baard -4-) Tilburg '86

onverzocht (zie: ongenodigd) Ongeneud is er ook.

onweer (zie: koe -11-) Als er één koe bist, steken de andere hun starten omhoog.

onweer (zie: bruid -6-) Een bruid in den oogst, een bieëzwerf in de mert, is zelden wa werd.

onweer Het onweer in de schone mei doet het koren bloeien op de hei. Het onweer in de mooie mei doet het koren bloeien op de hei. Boerenregel. Onweer in mei is vruchtbaar. Kempenland (Kr) '86

onweer (zie: Netersel) In Netersel dragen ze petten met twee kleppen.

onweer (zie: introuwen) Intröwe en onweer kan nie beschreve woorre.

onweer (zie: kijken -21-) Kèke es ne stier tegen onweer.

onweer (zie: Augustinus Sint) Me' Sint Augustijn (28 augustus) moet 't onweer over zijn.

onweer Onweer komt soms plotseling op. Soms ontstaat er geheel onverwacht ruzie. (Zie ook: entel.) Waalre (EH) '72

onweer (zie: Johannes Sint -7-) Op St Jan is 't nooit onweer.

onzevader “Eén onzevader en één weesgegroot voor allen die in het kistje liggen.” Na het avondgebed dat in familiekring werd gebeden. (De bid- of gedachtenisprentjes van overledenen werden vaak in een sigarenkistje bewaard.) Variant: ipv kistje: sigarenkistje. Alg. Brab. '84

oog (zie: aardappeleter) 'n Goejen èrpelaeter hé-t-'r aalt drij op 't òwch: ïnne in z'ne mont, ïnne án z'ne verkèt, en ïnne in de paan.

oog (zie: krant) 'ne Krant van 'n week oud lezen, da gift zachte ogen.

oog (zie: kot) 't Kot over de ogen trekken.

oog (zie: wiegestro) 't Wiegestro zit nog achter z'n oren.

oog -1- Alleen met je ogen en je oren mag je stelen. Kijken en luisteren mag wel, aankomen niet. Oost-Brab. '87

oog (zie: duif) As ge duiven houdt en tabak rookt, dan ziede de schaoj vur oe ogen.

oog (zie: als -10-) As ik jou niet had en geen poortje naast het huis, dan moest ik altijd veur naar binnen.

oog -2- D'oogen uit oewe kop schaome. De ogen uit je hoofd schamen. Iets zeer onbehoorlijks gedaan hebben. Alg. Brab. '87

oog -3- Dat bijt mij in m'n ogen. Dat bijt in mijn ogen. Daar heb ik veel verdriet van. (Zie ook: kind -27-) Helmond (F) '30

oog (zie: liefde -3-) De liefde is niet blind, mar ze verrekt 't da ze kijkt.

oog -4- De ogen efkes overschieten. De ogen even dichtdoen. Even rusten met de ogen dicht. (Zie ook: bakker -6-) Alg. Brab. '87

oog -5- De ogen open of de zak open. Opletten, anders kost het je geld. Variant: *Wie z'n ogen nie open doet, moet z'n zakken mar open doen* (Oost-Brab. '40). (Zie ook: oog -24-) Alg. Brab. '87

oog -6- De ogen staan op steeltjes. Met grote aandacht, vaak verbijsterd, naar iets kijken. (Zie ook: luisteren.) Alg. Brab. '87

oog (zie: jenever -1-) De snevel komt hem de ogen uit.

oog (zie: voering -2-) De voeiering uit de ogen hebben hangen.

oog (zie: elf -1-) Dè zen de elfooge nie.

oog (zie: borrel -1-) Een borrel waar ge met twee ogen in kondt kijken.

oog -7- Een oogske schieten. Een knipoogje geven. Knipogen, lonken. Oost-Brab. '40

oog -8- Er inne z'n oog uittrappen. Iemand zijn oog uittrappen. In een plasje, hoopje, drek trappen. Oost-Brab. '60

oog (zie: bier -3-) Ge kunt het bier wel uit z'n ogen scheppen.

oog -9- Ge ziet hem niet door mijn oog. Je ziet hem niet door mijn oog. Een dochter tegen haar moeder die de aanstaande schoonzoon lelijk vindt. Variant: *Ieder kekt deur z'n eigen ogen* (Oost-Brab. '40). (Zie ook: liefde -2-) Oost-Brab. '68

oog -10- Geen oog geslapen hebben. Slecht geslapen hebben. Variant: ... *dichtgedaan hebben*. Alg. Brab. '87

oog (zie: God -7-) God de ogen uitsteken.

oog (zie: heg -3-) Heggen hebben oren, haai hee ooge.

oog -11- Het oog moet ook wat hebben, al is het maar een blauw. Ironische aanvulling op een bekend gegeven. Variant: "Het oog wil ook wat hebben", zei de man, en hij sloeg z'n vrouw 'n blauw oog. (Zie ook: mooiste.) Tilburg (TT) '72

oog -12- Het oog van de vrouw houdt de kamers net. Het oog van de meester maakt het paard vet; controle op het personeel geeft een beter resultaat. Sint-Michielsgestel (L) '55

oog -13- Het zal oe nog wel in de ogen druppelen. Het zal je nog wel in de ogen druppelen. 1. Daar zul je nog spijt van krijgen. Variant: *Het drupt hem lillek in d'eugskes* 2. het valt hem zeer tegen (Berlicum '36). (Zie ook: trouwen -5-) Oost-Brab. '87

oog -14- Hoge ogen gooien. 1. Veel geluk hebben; 2. veel kans hebben. (Afkomstig van het werpen met dobbelstenen.) (Voor 1. zie ook: boer -45-) Alg. Brab. '87

oog (zie: God -24-) Hou God vur oge en de hand voor de gulp.

oog (zie: kalk -3-) Kalk in de ogen hebben.

oog -15- Liegge dè't wit van oew ooge zwart vur oew gat skjiet. Liegen dat het wit van je ogen zwart voor je gat schiet. Reusachtig liegen. (Zie ook: aap -3-) Oost-Brab. (Sw) '86

oog (zie: vel -8-) M'n vel is te kort, as ik m'n oogen dichtknijp, ga m'n gat open.

oog (zie: Lichtmis -11-) Me de Lich(t)mis he de spinstet et haspele en de wever et spoewlen oegewonne.

oog -16- Met de ogen knippen as 'nen beer die jong makt. Met de ogen knippen als een beer die jongen maakt. Spreekwoordelijke vergelijking. Beer = mannetjesvarken. Megen (Bi) '40

oog -17- Met het linkeroog in de rechter broekzak kijken. Erg scheel zien. Varianten: *Met het rechteroog in de linker broekzak kijken*; *ipv broekzak: vestzak*. (Zie ook: Klundert.) Alg. Brab. '87

oog -18- Met één oog alles zien. Zeer vlug opnemen. Variant: *ipv één: 'n half*. Alg. Brab. '91

oog (zie: niets -2-) Niks is goed in d'oge.

oog -19- Ogen as 'n hekkefis. Ogen als een hagedis. Spreekwoordelijke vergelijking. Grote ogen. Varianten: *ipv hekkefis: kalf, kalfskop* (Cuyk), *kommeke, 'n katuil, 'nen uil* (Oost-Brab. 1892). Zeelst (Cu) 1893

oog (zie: Heer OL -24-) OL Heer mee zand in de oge gooien.

oog -20- Op 't heilig oog. Op het heilig oog. Naar de afmeting, het gewicht gissen. (Wordt ook in ongunstige zin gebruikt.) Variant: *Opmeten met een timmermansoog*. Alg. Brab. '87

oog (zie: thee) Slappen thee drinken, dan kunde hard lopen en scherp kijken.

oog (zie: stront -16-) Stront in de ogen hebben.

oog -21- *Uit de ogen kijken als een kater uit z'n kont. Uit de ogen kijken als een kater uit zijn kont. Spreekwoordelijke vergelijking. Er beroerd uitzien. (Zie ook: gezicht -1.-) Alg. Brab. '87*

oog -22- *Uiter ooge, uiter harte, dag Marte. Uit het oog, uit het hart, dag Maarten. Uit het oog, uit het hart. Oost-Brab. (S) 1892*

oog (zie: water -14-) *Van water krijgt men 'n klare hals.*

oog -23- *Voor 't oog van het kerkvolk. Voor het oog van het kerkvolk. Oppervlakkig netjes; uit menselijk opzicht. (Naar de Hoogmis deed men de beste kleren aan, zodat het kerkvolk dat kon zien.) Alg. Brab. '87*

oog (zie: water -16-) *Water deugt nog niet in uw ogen.*

oog -24- *Z'n ogen niet uitgewassen hebben. Zijn ogen niet uitgewassen hebben. Slecht opletten, dingen verkeerd zien of niet opmerken. Variant: Vat ow ooge in ow haant en kiekt dūr de gátter = spottend verwijt aan het adres van iemand die iets niet opmerkt (Gemert '85). (Zie ook: oog -5.-) Alg. Brab. '87*

oog -25- *Z'n ogen zijn geen schapsskonten. Zijn ogen zijn geen schapsskonten. Hij kijkt goed uit. Variant: ... er hangt geen stertje voor (Aalst '84). (Zie ook: bed -7.-) Oost-Brab. '87*

oog -26- *Z'n oog nie in z'ne zak hebben. Zijn ogen niet in zijn zak hebben. Alles zien. (Zie ook: bed -7.-) Alg. Brab. '87*

oog -27- *Zo veul ogen zo veul vijgen. Zo veel ogen zo veel vijgen. Tilburg (D) '16*

oog (zie: zuiver) *Zo zuiver as 'n oog vol materrie. oogklep d'Oogkleppe aanhebbe. De oogkleppen ophebben. Een beperkte kijk op iets hebben. Alg. Brab. '87*

oogklep (zie: Netersel) *In Netersel dragen ze petten met twee kleppen.*

oogst (zie: regen -1-) *'t Is de reege van Sint Jan, diej d'n ogst bedërve kan.*

oogst *Aan de eerste oogst zijn.* 1. Het eerste kind krijgen. Varianten: *De oogst nog op 't veld hebben* 2. nog ongetrouwde kinderen hebben en daarom geen kritiek durven hebben (Oost-Brab. '60); *Ze hebben nog zoveel schoor op 't veld staan* (Oost-Brab. '40). (Voor 1. zie ook: *overboer*; voor 2. zie ook: *God -12.-*) Oost-Brab. '84

oogst *De oogst is geschoren, de winter geboren. De oogst is binnen, de winter kan komen. Eindhoven '86*

oogst (zie: bruid -6-) *Een bruid in den oogst, een bieëzwerf in de mert, is zelden wa werd.*

oogst (zie: groeien -3-) *Groeien als rijpe gerst in de oogst.*

oogst (zie: sikkel) *Met de sikkel na den oogst komen.*

oogst (zie: Jacobus Sint) *Met St Jacobus (de meerderre, 25 juli) en Sint An (26 juli) maait Jan en alleman.*

oogst (zie: Stefanus Sint) *Wendstil op St Stee:ve, zal 'ne goeien ógst gee:ve.*

oogst (zie: zaadgoed) *Zo zaaigoed, zo oogst.*

oogsten (zie: hooien) *Tussen hooi en oogst is 't legen tijd.*

oogstmaand *Als de oogstmaand sterk dauwen doet, dan blijft het weder goed. Als er in de oogstmaand veel dauw is, dan blijft het weer goed. Weersvoorspelling. Variant: ipv oogstmaand: augustus (Oost-Brab. '80). Alg. Brab. '80*

ooi (zie: weer -6-) *'t Weer is goed, mar 't gemke deugt niet.*

ooi *Een jonge ooi en een oude ram, geeft ieder jaar een lam. Een jonge vrouw die met een oude man trouwt, krijgt elk jaar een kind. Varianten: ipv ooi: germ (Best '63); ... binnen 't jaar 'n lam (Oost-Brab. '86). (Zie ook: broek -6.-) Oost-Brab. '76*

ooievaar (zie: begin -1-) *"'t Is nog maar 't begin", zei de ooievaar tegen de pier toen hij hem half op had.*

ooievaar (zie: Petrus Stoel Sint -3-) *Op St Petrus Stoel komt d'n oiver in 't gewoel; op St Petrus Banden gaat hij weer naar vreemde landen.*

oom *Urst umke en dan umkes keinder. Eerst oompje en dan oompjes kinderen. 1. Excuus voor hebzucht; 2. volwassenen tegen kinderen om de volgorde bij verdeling aan te geven. Varianten: Irst den óome, en dan den óome z'n kiendjes (Tilburg '50); Eerst grötje en dan grötjes kinderen (Oosterhout '87). (Voor 2. zie ook: mens -12.-) Kempenland '84*

oor (zie: meisje -3-) *"Ik zai gevreeë", zin 't meske, en ze war mar ééns gekust, op het lelleke van d'r oor.*

oor -1- *'t Is al 'n hel eur gesteute. Het is al een heel oor gestoten. 1. Van het werk is al een vrij groot gedeelte klaar. Variant: Et he al 'n kooi eur gesteute 2. het heeft al een slecht oor gestoten (Kempenland '58). Kempenland (B) '58*

oor (zie: kop -3-) *'t Is net un keumke zonder oor.*

oor (zie: wiegenstro) *'t Wiegestro zit nog achter z'n oren.*

oor (zie: ongeluk -3-) *A's et ongeluk ew dient, dan doet er niks an.*

oor (zie: oog -1-) *Alleen met je ogen en je oren mag je stelen.*

oor (zie: kat -8-) *Als de kat zich wast, komt er wis een gast.*

oor (zie: februari -2-) *As in februari de muggen zwermen, moette in mert de ore wermen.*

oor -2- *De oren moeten verzetten. Als er zeer breed gelachen wordt. Tilburg (TT) '69*

oor -3- *De oren steil haauwen.* De oren steil houden. 1. De moed niet opgeven. Varianten: “Houw oew orre recht” 2. bij afscheid om iemand moed in te spreken; “Kom houdoe en ...” (Oirschot '84); *Erres ònkome me' 'n por stèil orre* 3. ergens snel en gretig op afkomen (Oost-Brab. '90). Oost-Brab. '87

oor -4- *De oren te dicht bij de kop hebben staan.* Gierig zijn. (Zie ook: *appelboor.*) Tilburg (TT) '69

oor (zie: *pispot* -1-) *Den dieë, die is geboren met een pispot op z'n oren.*

oor (zie: *koe* -24-) *Die een koe toebehoort, vat 'r met de horens.*

oor (zie: *eelt* -2-) *Er eelt van op de oren krijgen.*

oor (zie: *ezel* -3-) *Ge kunt een ezel nog wel naaien, als ge z'n oren maar vasthoudt.*

oor (zie: *spurrie* -4-) *Ge kunt spurrie in oew ore zaaië.*

oor (zie: *heg* -3-) *Heggen hebben oren, haai hee ooge.*

oor (zie: *Hein*) *Hein, Katrïjn, d'n béér is los, hurt 'm toch 's brullen, snijd 'm z'n neus en z'n oren af, dan hedde wa te smullen.*

oor (zie: *varken* -14-) *Het varken bij de oren vatten.*

oor -5- *Hij kan met z'n oren de Engel des Heren kleppen.* Hij kan met zijn oren de Engel des Heren luiden. Iemand die afstaande oren heeft. (De *Engel des Heren* of *Angelus* werd bij de rooms-katholieken driemaal daags gebeden. Tot dit gebed werd men opgeroepen door een klein kerkklokje.) (Zie ook: *kaak.*) Oost-Brab. '87

oor (zie: *beest* -5-) *Iemand 'n bisje in 'n oor zetten.*

oor -6- *Iemand de oren van de kop lullen.* Iemand de oren van het hoofd praten. Veel praten. (Zie ook: *bats.*) Alg. Brab. '87

oor -7- *Iemand iets vertellen, deur 't oor van 'n tōrfmaand.* Iemand iets vertellen, door het oor van een turfmand. Iemand iets vertellen, op voorwaarde dat het geheim blijft. Variant: *ipv vertellen: zeggen* (Eindhoven '87). (Zie ook: *mond* -13-) Oost-Brab. (Bi) '40

oor (zie: *blaar*) *Iemes de blaor' aon zen orre praote.*

oor (zie: *kont* -29-) *Lek m'n kont!*

oor (zie: *mand* -6-) *Mendjes zijn geen kōrfkes.*

oor -8- *Niet deugen van oren tot poten.* Helemaal niet deugen en tot alles in staat zijn. (Zie ook: *deugen.*) Bergen op Zoom (Roo) '57

oor -9- *Nog geen oren hebben.* Nog geen verlof hebben om biecht te horen. Variant: *Z'n oren zèn nog nie gezeumd.* (De biecht is bij rooms-katholieken het sacrament der boete, waarbij men zijn zonden belijdt aan een priester, die gemachtigd is zonden te vergeven.) Oost-Brab. (Bi) '40

oor -10- *Op allebei zijn oren slapen.* Op beide

oren slapen. Gerust zijn; geen voorzorgen nemen. Oost-Brab. '91

oor -11- *Oren hebben als een ezel.* Grote oren hebben. Varianten: *ipv ezel: varken, lappen, wijnscheppers* (Valkenswaard '83); *zeilen* (Langstraat 1892). Alg. Brab. '87

oor (zie: *koffie* -4-) *Van koffie krijde grote oren.*

oor (zie: *muts* -3-) *Voor iemand de muts niet over de oren hoeven te trekken.*

oor (zie: *sloor*) *Vuil sloar, wast oew oor, dan zal oew oor nie toeten.*

oor -12- *Zich achter de oren krabben.* Ergens over na moeten denken. Alg. Brab. '87

oor -13- *Zich geen oren aan laten naaien.* Zich niet laten bedotten. Variant: *ipv aanmaaien: aanklaffen* (Tilburg '69). (Zie ook: *hand* -6-) Alg. Brab. '87

oor (zie: *hoe oud*) *Zo oud es 't hōlleke van m'n gat en 't stinkt van ouwerdom.*

oord (zie: *Lichtmis* -5-) *Als met Lichtmis de zon op den misboek schijnt, boer, schelft uw oorten.*

oord (zie: *Luik*) *Tussen Luik en de Bossche Poort is geen rotter oord dan de Steevoort.*

oordeel *Ge komt er nog mee ten oordeel.* Tegen iemand die altijd dezelfde kleren aanheeft.

(Het laatste oordeel = in bijbeltaal het vonnis dat God op het einde der wereld zal uitspreken over alle levenden en doden; de jongste dag.) Alg. Brab. '87

oordeel *Ge komt nog te laat bij 't leste oordeel.* Je komt nog te laat bij het laatste oordeel. Tegen iemand die altijd te laat komt. (Zie ook: *achteraan.*) Hapert (Hak) '84

oordeel (zie: *spannen*) *Ut spien az 'n oordeel.*

oorklep (zie: *Netersel*) *In Netersel dragen ze petten met twee kleppen.*

oorlof *Z'n olf hebben.* Zijn oorlof hebben. 1. Zijn taak volbracht hebben, vrij zijn. Varianten: *Olf maken* 2. met het werk uitscheiden (Tilburg '16); *Z'n olf krijgen* 3. ontslagen worden (Tilburg '65); *Ergens mee in z'n en olf zijn* 4. *ergens mee in zijn sas zijn*, er vreugde aan beleven (Tilburg '65). (*Olf* is verwant met oorlof = vergunning, verlof, toestemming.) (Voor 2. zie ook: *dak* -5-; voor 3. zie ook: *bons, brood* -6-; voor 4. zie ook: *vogelzang.*) Tilburg '65

oorzaak (zie: *dood* -2-) *De deud hee aaltè 'n oorzaak.*

oost west *Oost west, thuis is 't ook nie alles, maar nog beter dan op 'n ander.* Oost west, thuis is het ook niet alles, maar nog beter dan bij een ander. Humoristische aanvulling op het bekende spreekwoord. Alg. Brab. '87

Oost-Indië *'t Is hier rijk Oost-Indië.* Het is hier rijk Oost-Indië. Er wordt royaal geleeft. (Zie ook: *baard* -4-) Tilburg (HM) '50

Oostelbeers

Oostelbeers (zie: Veldhoven) De Veldhovense bokken, die komen hier slokken, zij hebben geen nood, zij hebben geen brood, zij steken vaders en moeiers met spelden dood.

oosten As 't règent öt den oosten, dan règent 't zonder trooste. Als het regent uit het oosten, dan regent het zonder troosten. Weerspreuk.

Varianten: ..., is 't regen zonder troosten (Eindhoven '84); ..., dan règen 't gewis drie daog as 't nie langer is (Bergeijk '45): De wijnd in het oosten, is regen zonder troosten (Kempenland '83). (Zie ook: beerput.) Kempenland '82

oostenwind (zie: vrouwentranen) Vrouwen-tranen... een kwartje de emmer.

Oosterhout -1- "Eerst eten", zeggen ze in Oosterhout. Eerst de zaken afwerken. (Toen bij de aanleg van de spoorweg, die langs Oosterhout moest komen, de commissie van de Staatspoorweg erover kwam spreken, waren die van Oosterhout veel te laat. De heren hadden lang gewacht en wensten eerst te eten, waarop de commissie vertrok. Oosterhout kreeg geen spoorlijn; die werd langs Gilze Rijen gelegd. Een andere verklaring: de beul in Oosterhout die iemand moest hangen, ging eerst eten en de veroordeelde ging ervandoor. Een derde verklaring luidt: toen er eens een brand was, wilde de brandweer eerst de maaltijd beëindigen voordat ze ging blussen.) West-Brab. '87

Oosterhout -2- 't Is Oosterhoutse kèrremis. Het is Oosterhoutse kermis. Alles is op. Achthuizen (Gh) '74

Oosterhout -3- Laat je in Oosterhout verbakken. Tegen iemand die vaak ziek is. (In Oosterhout waren pottenbakkerijen.) (Zie ook: bier -2-) West-Brab. '34

Oosterhout (zie: Heesch) Naar Heesch gaan.

op Op is op en op is eerlijk. Als bij een verdeling alles op is. Varianten: *Op is op; als 't op is, is 't kopen gedaan* (Maaskant '84); *Op is op en weg is weg* (Oost-Brab. '85). (Zie ook: vingerlik.) Alg. Brab. '87

op en neer 't Gelijk op en neer brengen. Alles op en neer brengen. 1. Alles vertellen; 2. vrouwelijke zaken in het openbaar brengen. (Voor 1. zie ook: bats; voor 2. zie ook: heg -3-) Oost-Brab. (Bi) '40

opa Opa worden da kunde mee oew haanden in de broekzakken. Opa worden dat kun je met je handen in de broekzakken. Opmerking als iemand een kleinkind heeft gekregen. Gilze-Rijen (VD) '77

opbot (zie: oprisping) De vuile opbot krijgen.

opbrengst (zie: aar) 'n Dobbel oor is 'n dobbel schoor.

opdoen (zie: broek -13-) Iemand de boks opdoen. **open** (zie: deur -6-) Erges de ene deur mee open en de andere mee toemaken.

open (zie: misboek) Hij le me 't misboek oupe.

openhouden (zie: pijp -5-) Ge moet zörgen dä ge de peep oupenhaauwt.

opeten (zie: zuurkool -2-) Die eet zijn/haar zuurkool niet meer op.

opeten (zie: tand -6-) Met oew jong taand moette het opeten.

opgebot Iemes 't opgebot doen. Iemes (iets) opzeggen. (Zie ook: bons.) Gemert (GH) '76

opgeven (zie: broek -20-) Mekaore de broek opgeve.

opgraven (zie: lot) Ze lot opgraove.

ophebben 't Erop hebben as 'n mus op inne perdestront. Het erop hebben als een mus op een paardenstront. Spreekwoordelijke vergelijking. Iets erg graag hebben. Varianten: *ipv perdestront: kroezelbos, bessenstruik*. (Zie ook: afvliegen.) Oost-Brab. '89

ophebben 't Erop hebbe as den bok op mieë.

Er zo belust op zijn als de bok op de geit.

Spreekwoordelijke vergelijking. Ergens tuk op zijn. (Mie, mietje = geit, geitje.) Varianten:

't Erop hebben als 'n bok op 'n haverkist; *ipv 't erop hebben: erop afvliegen*. (Zie ook: afvliegen.) Tilburg (Kn) '50

ophebben (zie: broodkant) 't Grootste stuk van zijnen broodkaant ophebben.

ophouden (zie: kak -1-) De kak ophaauwe.

ophouden (zie: broek -25-) Z'n broek niet kunnen ophouden.

opkamer (zie: rogge -2-) Hier groeit de rog op de opkamer.

opkomen 't Komt niet op lijk schijt, maar lijk spelt. Het komt niet op als schijt, maar als diarree. Spreekwoordelijke vergelijking. Iets gebeurt onverwacht, zoals 1. een overhaaste trouwerij; 2. een ruzie. (Spelt = diarree.) Varianten: *Trouwen kumt nie ès e gescheit, mèr ès e gespel* (Oost-Brab. '87); *Zo iet kömt op ès spel* (Oost-Brab. '87); 't Stèe nie op as de schijt, mèr as de spel (Nuenen '65); *Opkomen als kak* (West-Brab. '87); *ipv kak: grote schijt* (West-Brab. '92), *stront* (Valkenswaard '92); *Trouwen komt op a's schijt* (West-Brab. '87). (Zie ook: entel.)

Kempenland '86

opkuilen Iemand opgekuild hebben. Iemand begraven hebben. (Opkuilen doet men veevoeder om het zo te bewaren en gedurende de winter voor bevriezing te behoeden.) (Zie ook: Beemd.) Oost-Brab. (S) 1892

opleggen (zie: pan -9-) De pannen erop leggen.

oplichten (zie: kont -38-) Ze moete de kont mâr oplichte.

hooioppers; zie: **opschieten**

oplopen (zie: kroeg) *Het kan oplopen in 'n klein kroegske.*

opperen (zie: schijten -8-) *Uurst schijten en dan opperen.*

opperman (zie: scheet -5-) *De lieste scheet die de duvel geschete hé, woeas ne metser, toen neep ie nog us en de woeas nun uperman.*

oppoetsen *EGGE oew èige veur goewd oppoetst, gôdde achter ok langer mej. Als je je voor goed oppoetst, ga je achter ook langer mee. Reactie van een oudere vrouw op het compliment dat ze er zo verzorgd uitziet. (Zie ook: hout -8-) Oost-Brab. '90*

oprapen (zie: goud) *Val da ge goud wordt, dan ben de het oprapen werd.*

oprisping *De vuile opbot krijgen. Een vieze oprisping krijgen. Na het eten het zuur krijgen. Oost-Brab. '76*

opscheppen *Opscheppen kost niks. Varianten: ... mar op tafel brengen (Oosterhout '87); ... en slaon hedde 't hart nie. (Zo plagen kinderen een ander kind dat opschept.) (Zie ook: kat -26-) Alg. Brab. '87*

opschieten *Opschieten als een luis op een teerton. Spreekwoordelijke vergelijking. Ondanks grote inspanning niet verder komen. Varianten: Galopperen als een spin over een tarton (Bergen op Zoom 1892); Zo vlug als een luis in 'n strooppot (Helmond '87); ... 'n slak die galoppeert (Breda 1892); Zo traog ès 'n lauws op 'n teerton (Oost-Brab. '90). (Zie ook: alles -9-) Oost-Brab. '82*

opschieten *Opschieten als een hooiopper tegen de wind. Spreekwoordelijke vergelijking. Niet vooruitkomen. (Hooiopper = hooihoop op het veld; de wind blaast het hooi met zich mee!) (Zie ook: alles -9-) Oost-Brab. '87*

opschik (zie: was) *Vrijdagse was, zondagse opschik.*

opstaan (zie: bed -4-) *Ergens mee te bed gaan en ermee opstaan.*

opsteken (zie: gat -4-) *'n Gat opsteek.*

opsteken (zie: dop) *Er 't dôpken opsteken.*

optocht (zie: als -2-) *As alles meeloopt, hebben we optocht.*

optocht (zie: processie -2-) *Ge kunt nie in de*

processie lopen en tegelijk de klok luien.

optrek *Erges z'nen optrek hawe. Ergens zijn intrek nemen. Ergens gaan wonen. Schijndel (Bi) '40*

opvliegen *Opvliegen ès 'n beuleke mi vlooie. Opvliegen als een builtje met vlooien. Spreekwoordelijke vergelijking. Naar alle kanten wegvliegen. Varianten: Opspringen als 'n busje met vlooien (Schijndel '40); Opstuiven als een zak vol vlooien (Tilburg '72); Net een bordeke met vlooien zijn (Waspik). Sint-Oedenrode (J) 1900*

opvreten (zie: luis -17-) *Van de luis opgevrette worre.*

opwaarts *oppers èn nirrewes. Opwaarts en neerwaarts. Kruis en munt. (Opwaarts ligt de munt als de beeldenaar boven ligt, neerwaarts als de cijfers of letters boven liggen; wordt gebruikt bij spel met munten dat in Sint-Oedenrode "skrepke gooien" heet.) Varianten: Oppers en nitters (Veldhoven 1893); 't Is oppers of nietes (Eindhoven '50); 't Is obters of mis (Tilburg '76). Gemert (GH) '76*

opzeggen (zie: opgebot) *Iemes 't opgebot doen.*

opzeilen *Dè hauwe nie op kunne zèle. Dat hadden we niet op kunnen zeilen. Dat hadden we niet kunnen bekostigen; niet kunnen bolwerken; daar hadden we niet in kunnen slagen. Variant: Et nie opgezald kunne kregre (Kempenland '58). (Men denke hierbij aan de zeilvaart; tegen een sterke stroom, of wind kan men niet opzeilen.) Schijndel (Bi) '40*

opzetten (zie: slecht -1-) *Er is niks zo slecht as 'ne mens opzette.*

opzetten *Er nog een opzetten. Hertrouwen. (Zie ook: liggen.) Helmond (HD) '87*

opzetten (zie: bril -2-) *Iemand enen bril opzetten.*

opzetter *Nou ha'k zo'n mooi opzetters en nou is 't nog eens genen bie. Nu had ik zo'n mooie opzetters en nu is er toch geen enkele bij. Het begin was zo goed en toch lukt het niet. (Opzetter is de brede rand die men op de gewone bijenkorf aanbrengt om deze te vergroten.) Schijndel (Bi) '40*

opzomen *Alles opzeume. Alles opzomen. Klaplopen, meenemen wat je krijgen kunt. (Opzomen = de aan de kanten van een veld staande gewassen afsnijden.) (Zie ook: haring.) Kempenland (B) '58*

orde (zie: straf) *"Straf moet er zijn", zei de meester, en toen at hij de boterham van een jongen op.*

orde (zie: alles -3-) *Alles in orde en niks op z'n plaats.*

ordinair (zie: slecht -3-) *Zo slecht als katoen van 'n cent 't el.*

orgel *'t Is ginne orgel, 't hoeft nie te piepen. Het*

orgel

is geen orgel, het hoeft niet te piepen. Je hoeft niet zo nauwkeurig te kijken. (Zie ook: *kerkwerk.*) Bergeijk (JA) '85

orgel (zie: *neus -6-*) Daar hoeft nie iedereen zijn neus over te snuten.

orgel Den helen orgel trappen. Het hele orgel trappen. Alle zaken afhandelen; veel functies hebben. (Beeld afkomstig van orgels met een blaasbalg.) Zeelst (GW) '82

ort (zie: *top -2-*) Als 't dondert in de kale top, dan voert de boer zijn orten op.

ort (zie: *rest*) Oew orte opete.

Orthen Naar Orthen gaan. Begraven worden. (Het kerkhof van Den Bosch ligt in Orthen.) (Zie ook: *Beemd.*) Den Bosch '77

Orthen Orthen voor Den Bosch vatten. Beter een half ei dan een lege dop. (Zie ook: *Deuteren.*) Bokhoven (MGT) '54

orwegen In orwegen zijn. In oirwegen zijn. 1. Op komst zijn: bij een zwangere vrouw; 2. in de mode zijn; 3. op gezette tijden terugkeren van kinderspelen. Varianten: *let in Noorweige zijn* (Kempenland '58); *'t Waar vrij Noorwegen* 4. er was geen onraad (Tilburg '16). (*Oir* = van - af; op weg zijn = *in orwege*, in de gesproken taal klinkt dat als *inno(o)rwege*, hetgeen leidde tot *in Noorwegen zijn.*) (Voor 1. zie ook: *akker.*) Goirle (TT) '65

os (zie: *melk -1-*) "Júst de melk", zei d'n boer, "anders was d'n os net zo goed as de koe."

os (zie: *neus -1-*) 'n Neus as 'n schoenmakersvet-horentje.

os (zie: *poffer*) 'nne Poffer, waor 'n os genug aon te weien há.

os (zie: *gehad hebben*) 't Gehad hebbe krèk ès den os.

os (zie: *negenennegentig*) 't Is er enen van de negenennegentig.

os (zie: *langzaam komen*) 't Komt zo langzaam as bè den os de romme.

os -1- 't Lèkt wel of den os over 't land gezèkt hi. Het lijkt wel of de os over het land gezeikt heeft.

1. De voren zijn slecht en krom geploegd. (Een os urineert onder het lopen, dat maakt op de weg een zigzaglijn.) Varianten: *Ploegen mee 'nen ossezijk* (Kempenland '85); *Ploegen lijkt 'nen os zeikt* (Kempenland '89); *Met de schriever (os) varen* (Tongelre/ Eindhoven '84); *'t Lekt wèl of ze hier me' d'n os gevaoren hebben* 2. een kronkelig zandweggetje (Oost-Brab. '87); *'t Gie net as 'nen ossenzeik* (Heeze '63); *Die het er 'n ossenzeiksel van gemaakt* 3. men heeft zigzaggend genaaid (Helmond '87). (Voor het beeld zie ook: *pissen -1-*) Oost-Brab. '87

os (zie: *koe -11-*) Als er één koe bist, steken de andere hun starten omhoog.

os -2- *As 'nen os in den regen.* Als een os in de regen. Onwillig en stug. (Zie ook: *hond -6-*) Oost-Brab. (Bi) '40

os -3- *As 't lukt, dan kalft den os.* Als het lukt, dan kalft de os. Reactie op het veelvuldig gebruik van: "As 't lukt". Varianten: *A's 't tráft, dan kalft den os*; reactie op: "A's 't tráft" (Kempenland '58); *Es dè gò ...* (Oost-Brab. '90); *Nou kalft de os* (Eindhoven '87). (Zie ook: *hond -7-*) Alg. Brab. '87

os -4- *Daar is geen os over gemolken.* Men ziet nog mogelijkheden; het kan nog gebeuren. (Zie ook: *gust.*) Tilburg (TT) '71

os (zie: *zweeten*) *Dampen a's ene schorsteen.*

os -5- *De os is vet.* 1. Men is royaal; ook bv kwistig met verlichting. Varianten: *Den os is niet zo vet* 2. er is niet veel in huis; er is niet voldoende geld om de schulden te betalen (Klein Zundert '73); *Daor wordt d'n os niej vèt* (Oost-Brab. '90). (Voor 1. zie ook: *baard -4-*; voor 2. zie ook: *arm -6-*) Alg. Brab. '75

os -6- *Den os die lust wel maastspellen.* De os die lust wel dennennaalden. Over iemand die erg gierig is. (Zie ook: *appelboor.*) Riethoven (KL) '55

os (zie: *boer -57-*) *Ene gepapten boer en ene gesopte os kunnen mar drie ure werken.*

os (zie: *bedriegen*) *Erres me' geklôt zen ès 'nen aauwen os.*

os -7- *Ge beslècht de vette ossen wel, die vulen het ook overal.* Je lijkt wel op vette ossen, die voelen het ook overal. Tegen iemand die telkens weer zeurt over pijn hier en pijn daar. Variant: *'t Overal hebben net ene vette os.* (Vroeger werd de os gekeurd, voordat hij slachtrijp was. Had hij voldoende vet, dan zei men: "Hij heeft 't overal") (Hooge Mierde '83). Alg. Brab. '87

os -8- *Ge moet den os laten trouwen, krek als onze Peer.* Je moet de os laten trouwen, juist zoals onze Piet. Over iemand die zich wild gedraagt. Door het huwelijk zal hij wel kalmeren. Variant: *ipv den os: hem.* (Zie ook: *briens.*) Hoogeloon (Be) '65

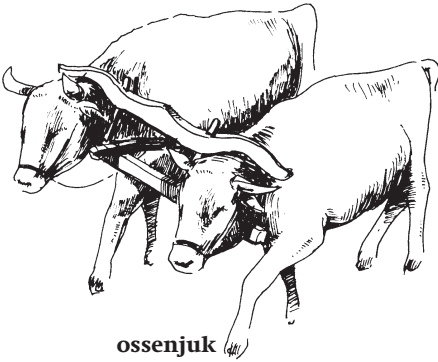
os -9- *Het doet een os wel goed als hij naast een kuukske staat.* Het doet een os wel goed als hij naast een kalfje staat. Een impotente man ziet nog graag een jong meisje. (Zie ook: *Adam.*) Oost-Brab. '40

os (zie: *staart -6-*) *Het hengt er mie de starten uit.*

os (zie: *jaar -8-*) *In 't jaor nul, toen de eksters nog gèên kont han en dèur d'r ribben skete.*

os (zie: *geweld*) *Me geweld kunde wel 'n os nog stiere.*

os (zie: *koe -40-*) *Net as de koew van Baakel! die ha twèlef ossen gevuijd en moest zelf nog voor de ploeg!*

ossenjuk

os (zie: aas) Osse moette kope, want die hoevde nie te melke.

os (zie: proberen) Proberen is het naaste.

os (zie: slapen) Slapen als een os.

os (zie: Trui) Trék Tröj, de koe die kalft!

os -10- Van 'nen os kunde niks verlangen es ronds-vlis. Van een os kun je niets verlangen dan rundvlees. Verwacht niet te veel van iemand die dom is. (Zie ook: bijdehand.) Oost-Brab. (Sw) '86

os -11- Van de grote os leert de jonge het ploegen. Zoals de oude zongen, piepen de jongen. (Zie ook: ekster -1-.) Knegsel (VaHe) '89

os -12- Van den os naar de ezel sturen. Van de os naar de ezel sturen. Van het kastje naar de muur sturen. (Zie ook: gist -3-.) Hilvarenbeek (Kn) '50

os -13- Vur os leren, mar gin horres kunnen krijge. Voor os leren maar geen horens kunnen krijgen. Het talent niet hebben om te worden wat men graag wil. (Zie ook: God -9-.) Oost-Brab. (Sw) '86

os (zie: werken -4-) Werken als een muilezel.

os (zie: zeik -5-) Zeik hebben als nen os.

os (zie: geletterd) Zo geletterd ès 'nen os gekloot.

os (zie: stom) Zo stom als 'n vis met spreken.

os (zie: hoorn -4-) Zo'n hoorres hee onzen os!

Oss (zie: varken -9-) De varkens staan mee de kop-pen naar Den Bosch.

Oss (zie: wapen) Et waope van Oss.

ossenboek Die gi in 't osseboek. Die gaat in het ossenboek. Iemand die vanwege zijn leeftijd wel niet meer tot trouwen zal komen. Variant: 'n Ôske = een vrijgezel van 30 (Rosmalen '65). (Zie ook: Anna Sint -3-.) Helmond '86

ossendrijver Een goeie ossenstawer. Een goede ossendrijver. Iemand die niet al te best kan lopen. Tilburg (TT) '70

ossenhaam De ossenhaam op de draad hangen. De ossenhaam op de draad hangen. Op latere leeftijd gaan trouwen. (Zie ook: broek -6-.) Oost-Brab. '87

ossenjuk (zie: maan -3-) De maan op z'n kont is regen.

ossenjuk (zie: krom -3-) Zo krom als 'n hankholt.

ossenkar (zie: boer -7-) "Het zal wel schikken", zei den boer, en hij zat met zijn ossekar in de hei.

ossenlul (zie: neus -9-) Hij heeft 'n neus as 'n osselul.

ossenwei (zie: sleutel -2-) De sleutel van de osse-wei krijgen.

ossenzeik (zie: os -1-) 't Lèkt wel of den os over 't land gezèkt hi.

otter (zie: scheel -2-) Scheel kijken als een gauwdief.

otter (zie: stinken -4-) Stinken as 'nen bôssum.

oud (zie: voet -1-) Al wie wil worden oud, steek' zijn voeten vroeg in 't hout.

oud -1- Als je niet oud wil worden, moet je je jong laten hangen. Reactie op de klaagzang van iemand die zich oud voelt. Varianten: Agge ouwer wordt, kredde van alles behalve haar èn taand; Ge moet oe eigen jong hangen, dan hoefde nie oud te worden; ipv jong: vroeg. Oost-Brab. '84

oud (zie: schuur) As 'n aauw schuur brandt, dan brandt ze hard.

oud (zie: paard -12-) Beter een oud paard kapot als een jong bedorven.

oud (zie: duivel -22-) Den duuvel is oud.

oud -2- Ge bent nooit te oud om te leren. Men is nooit te oud om te leren. (Zie ook: varken -12-.) Alg. Brab. '91

oud -3- Hoe ouder, hoe lotter, hoe jonger, hoe zotter. Hoe ouder, hoe nalatiger, hoe jonger, hoe gekker. Hoe ouder hoe gekker. (Lot = nalatig.) Variant: Hoe jonger, hoe lotter, hoe ouder, hoe zotter (Oosterhout '87). Alg. Brab. '87

oud (zie: vrouw -19-) Jong en gezwak, drie met gemak, oud en stijf en nog geen wijf.

oud (zie: man -24-) Mee den ouwen man besmet zijn.

oud (zie: geld -17-) Nog op z'n aauw gäld staon.

oud (zie: Heer OL -22-) OL Heer is voort oud.

oud -4- Van 't oud in 't nieuw speule. Variant: Ze zullen je oud niet spelen. Kaarten in de huiselijke kring met oudejaarsavond. Alg. Brab. '91

oud -5- Wor gen oud is, is ok gen nieuw gewèst.

Waar geen oud is, is ook geen nieuw geweest. Als kinderen mopperen, omdat ze oude ver-stelde kleren moeten dragen. Variant: Ze zullen je oud niet vragen, wat je jong gedragen hebt (Alg. Brab. '84). (Zie ook: Bogaers.) Aalst '84

oud (zie: koren -8-) Ze maaie nie nor 't oudste, mer nor 't rijpste koren.

oud -6- Zo oud als de weg naar de Peel. Spreekwoordelijke vergelijking. Zo oud als de weg naar Kralingen; zeer oud. Varianten: ... als de Kesselse graaf (Sint-Oedenrode, Rosmalen 1892); ... als de weg naar Kranen; ipv Kranen: Boxmeer (Oosterhout '87). Oost-Brab. '87

oude

oude (zie: kwade) 't Zijn gin kwaai die naor goei aauw aarden.

oude (zie: kind -28-) Kleine kinderen slapen d'r eigen groot, en ouwe mensen slapen d'r eigen dood.

oude (zie: fiets -4-) Op 'n aauw fiets moete 't leren.

oude hoer (zie: lullen -3-) Lullen lek 'n kont die tabak knauwt.

oudelui (zie: kind -9-) 't Zèn de slechtste jong nie, die d'n aord hebbe naor d'aauw.

Oudenbosch De Ouwenbossche kakkeduten komen in de Hoeven wruten. De Oudenbossche kakkeduten komen in de Hoeven wroeten.

Dat zeggen de wortelzaaiers van Hoeven.

(Kakkeduut = een vogeltje dat zijn (eigen) naam noemt.) (Kakkeduut, kakaduut = spotvogel, geelbuikje, citroentje, Hypolais icterina.) (Zie ook: Deurne.) West-Brab. '87

ouder (zie: moeder -2-) Al is oew moeder nog zo èrm, toch dekt ze wèrm.

ouder (zie: dag -6-) Alle dagen 'nen anderen en word'er dan nie beter van, dan worden we toch auwer.

ouder (zie: kalk -4-) Kalk maakt rijke ouders, maar arme kinderen.

ouder Ouders leren de kinderen praten, maar de kinderen leren de ouders zwijgen. Als de kinderen volwassen zijn, willen ze geen commentaar meer van de ouders. Tilburg (SV) '84

ouderdom Ge zult zo kien niet sterven, as ge van ouderdom doodgaat. Je zult zo kieskeurig niet sterven, als je van ouderdom doodgaat.

Tegen een kieskeurige eter, die veel terzijde schuift omdat het de toets van zijn kritiek niet kan doorstaan. (Kien = kieskeurig op spijs, drank en kleren.) Variant: ... kien niet sterven eer ... (Oosterhout '87). (Zie ook: doek.) Udenhout (CoV) '78

ouderdom (zie: Hanneke) Mår zeu lang leve a's Hanneke de Gåk.

ouderdom (zie: cent -9-) Ne cent durbijte.

ouderdom (zie: hoe oud) Zo oud es 't hõlleke van m'n gat en 't stinkt van ouwerdom.

ouderling (zie: borrel -3-) Het borreltje is de melk voor de ouderling.

ouwe (zie: vader -7-) Oók een vader gehad hebben.

oven (zie: bakker -1-) "t Zal wel wennen", zei den bakker, en hij dweilde den oven mee de kat uit.

oven (zie: brood -5-) 't Brood moet naar den oven smaken.

oven (zie: brood -8-) 't Brouwet moet erin es dun oven heeut is.

oven Als men 's morgens de oven heet stookt, heeft men 's namiddags gauw gebakken. Als men 's morgens goed uitgaat, heeft men 's namiddags gauw genoeg. Peelland (S) 1892

oven (zie: als -6-) As de kat in d'n ove jongt, zèn 't dan kadetjes?

oven (zie: Best) Best boven, Oirschot in den oven.

oven (zie: bakker -2-) De bakker hee in den oven gescheten.

oven -1- De oven van lieverkoekjes is ingevallen.

Reactie als een kind zegt: "Ik heb liever dit of dat". Varianten: Lieverkoekjes worden niet gebakken (Alg. Brab. '87); Lieverkoekjes worden in Den Bosch gebakken (Peelland '87); ... en dan nog maar een keer per jaar (Oost-Brab. '84); Lievermennekes bloeien nie (Helmond '87). (Lievermennekes = duizendschoon.) Kempenland '84

oven (zie: kop -16-) Enen kop als een oven hebben.

oven (zie: gapen) Gapen als een oven.

oven (zie: bakken) Ge kunt nie bakken en brouwen in één oven.

oven -2- In 'n kooje ove wordt slècht brood gebakke. In een slechte oven wordt slecht brood gebakken. 1. Als de ouders niet deugen, mag je van de kinderen niet veel verwachten; 2. kinderen die uit een slecht bekend staande buurt komen. (Voor 1. zie ook: deugen; voor 2. zie ook: cent -3-) Uden (KV) '86

oven -3- In den oven zitten. In de oven zitten.

Zo goed als benoemd zijn. Oost-Brab. (Bi) '40

oven (zie: kakken) Kakken gè vóór bakken, al is den oven heit.

oven (zie: gist -2-) Mee oewe gist komen als de mik in de oven zit.

oven (zie: vuur -10-) Met heet vuur de oven in gaan.

oven -4- Tegen enen oven kande nie gapen. Tegen een oven kun je niet gapen. Tegen zo'n grote bek kun je toch niet op. Variant: ipv oven: paard. (Zie ook: hoorn -2-) Alg. Brab. '87

oven -5- Vruug uit den oven gevat. Vroeg uit de oven genomen. Een halve gare. (Zie ook: maan -5-) Oost-Brab. '87

oven (zie: Woensel) Woensel boven, Acht in den oven.

ovenschoot (zie: hand -12-) Handen als een beer.

over (zie: korf -6-) Over den korf heengaan.

overal (zie: brood -9-) Alle kanten wordt breud gebakke.

overal Hij is overal bij als de kwaaië duit.

Spreekwoordelijke vergelijking. Iemand die men overal tegenkomt. Varianten: ... lek de koje penning; ipv penning: geld (Someren 1892). (Zie ook: beer -7-) Helmond (F) '30

overboer Dā's ten eursten overboer. Dat is de eerste winst. Als het eerste kind uit een huwelijk wordt geboren. (Overboeren = met boeren overhouden; het vermogen door werken vergroten.) (Zie ook: oogst.) Kempenland (B) '58

overensie *Iets in overensie hebben.* Iets over hebben, meer hebben dan voor het moment noodzakelijk is. (Mogelijk is overensie een verbastering van het Latijnse (ex)uberantia, overvloed of van het mnl overenzich, overentich. Van het mhd übereinzic = overblijvende; overschietende.) (Zie ook: gras -1-.)

Alg. Brab. '91

overerven (zie: sterven -3-) *Staerven of (ouwer)aerve.*

overgeven *Spouwen gelijk 'n kat in de schimmelskuil.* Overgeven als een kat in de schemelkuil. Spreekwoordelijke vergelijking. Erg vomeren. Weverstaal. (Kuil achter een weefgetouw waardoor de *schemels*, de pedalen van het getouw, gemakkelijker gebruikt konden worden.) (Zie ook: krop.) Oost-Brab. '16

overgeven (zie: kat -37-) *Van overgeven gao de kat kapot.*

overkant (zie: wei -1-) *De weiden zijn van verre altijd groenig.*

overkoot (zie: paard -12-) *Beter een oud paard kapot als een jong bedorven.*

overleg *"Ge moet overleg hebben", zei de boer, en snuitte zijn neus in zijnen hemdsslip. "Je moet overleg hebben", zei de boer, en snoot zijn neus in de punt van zijn hemd.* Zeispreuk. Hintham (S) 1892

overschieten (zie: oog -4-) *De ogen efkes overschieten.*

overschieten (zie: teveel) *Niet teveel zijn, maar toch overschieten.*

overschot (zie: wat eten -4-) *Hussen mee lange starten.*

overschot (zie: wat eten -6-) *Spring in den herd.*

overslag (zie: steek -2-) *Da's ene steek me 'nen overslag.*

overtrek *Aon den overtrek zijn. Aan de overtrek zijn. Aan het verhuizen zijn.* (Naar het boerengebruik op het platteland wordt het gezegde bij gewoon verhuizen gebruikt.) (Zie ook: intrek.) Oost-Brab. '65

overweg kunnen (zie: landen) *Me iemeze nie kunne lande.*

P

pa (zie: vader -6-) *Onze vader hiet Pa, want hij pruint nie.*

paal (zie: jongen -2-) *“Dat is krek”, zei de jongen, en hij piste door eenen naairing.*

paal (zie: hek -2-) *’t Hekke verhangen.*

paal -1- *Den ene paal over den andere paal gooien.* De ene paal over de andere paal gooien. Proberen beschaafd te spreken. (Zie ook: hoog.) Oost-Brab. (Re) ’60

paal (zie: hek -3-) *Het hek aan de oude paal laten hangen.*

paal (zie: staan -4-) *Staan es ne paol.*

paal -2- *Tegen ’t paaltje pissen.* Tegen het paaltje pissen. Kritiek hebben. (Zie ook: achteraf.) Alg. Brab. ’87

paal -3- *Z’n eigen aon die paol nie meer schrobben.*

Zich aan die paal niet meer schuren. Daar geen baat meer zoeken. Oost-Brab. (Bi) ’40

paal (zie: recht -4-) *Zo recht als een boonstaak*

paal (zie: vast) *Zu vaast a’s ’n hous.*

paan (zie: kweekgras) *Pène make muug lène, magere koei en wèinig int schuttelke.*

paap (zie: veer -1-) *Als pluymen sincken en visschen verdrincken; als meulensteenen swemmen, dan sullen de geusen ten Hemel klimmen.*

paap *De paap geschorre is geld gewonne.* De paap geschoren is geld gewonnen. 1. Paap = grote kegel van het kegelspel. Raakt de bal die even aan, dan heb je grote kans dat alle kegels vallen; scheren = vlak langs of over een voorwerp strijken; 2. iemand door list of geweld geld afhandig maken. (Voor 1. zie ook: kruis -4-; voor 2. zie ook: kruin.) Eindhoven (S) 1892

Paaps (zie: entre-deux) *Ick ben interdeus, niet te Paepe, noch te Geus.*

paaps (zie: hoe gaat) *Ick ben interdeus, niet te paeps, noch te geus.*

paar (zie: gelijk -4-) *Gelijk goed, gelijk bloed, gelijke jaren zijn de beste paren.*

paar (zie: trap -3-) *Ze gaan de blaauwe trap op.*

paard -1- *“’n Pèrd slō niej zo gaauw over de burries”, zin Bert, “ès ’t mar genog te werr’ken hè.”*

“Een paard slaat niet zo gauw over de burries”, zei Bert, “als het maar genoeg werk heeft.” Zeispreuk. Oost-Brab. (Sw) ’86

paard (zie: wijf -1-) *“’t Is altij iet”, zei ’t wijfke, “d’n ene is nie goed gezeten en de ander is nie goed gescheten.”*

paard (zie: boer -1-) *“’t Viel verkeerd uit”, zee den boer, “’t perd gong kapot, en ’t wijf worde beter.”*

paard (zie: voerman -1-) *“Aar, aar, aarum”, zin de voerman: hij wo’ linksom me’ ’t pèrd.*

paard (zie: boer -5-) *“Dwalen is menselijk”, zin de boer, en hij zocht no ze perd, toen hij erop zat.*

paard (zie: aanwensel) *“Eten is een aanwensel”, zei de boer, en hij liet zijn paard van honger kapot gaan.*

paard (zie: boer -11-) *“Urst anstoken”, zei den boer, en dan ’t perd üt de graaf.*

paard -2- *’n Auw pèrd dè moette on de gang hauwe.* Een oud paard moet je aan de gang houden. Oude mensen moet je bezighouden. (Zie ook: leidsel -4-) Bladel (Roy) ’70

paard -3- *’n Kreupel pèrd is geld wèrd, es ge zelf de kaor moet trekken.* Een kreupel paard is geld waard, als je zelf de kar moet trekken. Men moet zich met het mindere tevredenstellen, als er geen andere oplossing is. (Zie ook: bruid -8-) Kempenland (DD) ’87

paard (zie: maag) *’n Maog lek ’n pèrd.*

paard -4- *’n Peerd dat heen en weer loopt, loopt nooit weg.* Een paard dat heen en weer loopt, loopt nooit weg. Ommel ’86

paard -5- *’n Perd mit de start buiten de deur verkoupe.* Een paard met de staart buiten de deur verkopen. Een paard zo verkopen dat de handelaar voor eventuele gebreken niet aansprakelijk is. Variant: *Met de start buiten de deur verkopen* (Oost-Brab. ’58). Bakel (S) 1892

paard (zie: zeis -1-) *’n Zeis en ’n vrouw moet je niet uitlenen, de zeis krijg je bot terug, en de vrouw dik.*

paard (zie: cent -1-) *’ne Cent voor ’t vasthouden van ’t perd.*

paard (zie: mens -3-) *’nen Ouwen mens en ’n ouw perd zèn geen klote werd, mer ’n ouw wijf en ’n ouwe koei zèn aaltè goei.*

paard -6- *’t Beste paard uit de stal verkocht hebben.* Het beste paard uit de stal verkocht hebben. Iets verkocht hebben dat je zelf nog nodig hebt. (Zie ook: afspannen.) Oost-Brab. ’86

paard (zie: weer -2-) *’t Is geen weer om ’n hond erdeur te jagen.*

paard -7- *’t Magerste paard steken de blendazen het hardst.* Het magerste paard wordt het hardst door de dazen gestoken. De armste mensen krijgen de meeste klappen. Variant:

paard

Op de magerste paarden vallen de meeste vliegen (Eindhoven '86). Tilburg (TT) '72

paard (zie: haar -6-) *Aar komt te paar.*

paard (zie: achteruitlopen) *Achteruitlopen as 'n pèrd dè trekt.*

paard (zie: schooier -1-) *Als een schooier te paard zit, weet hij niet welke straat hij in wil rijden.*

paard (zie: vrouw -8-) *Als een vrouw getrouwd of een paard gekocht wordt, moet men er niet tussen komen.*

paard -8- *Als het paardje te hard loopt, valt het op z'n kniekes. Als het paardje te hard loopt, valt het op zijn knietjes. Waarschuwing aan jonge geliefden die wat hard van stapel lopen.* Eindhoven '86

paard -9- *Als ik met een pèrd kon varen, trok ik ginnen hit. Als ik met een paard kon rijden, trok ik geen hit. Verontschuldiging van een boerenzoon die verkering krijgt met een meisje dat veel kleiner is dan hij.* (Zie ook: hen -2-). Geldrop '83

paard (zie: Lichtmis -5-) *Als met Lichtmis de zon op den misboek schijnt, boer, schelft uw oorten.*

paard (zie: Lichtmis -6-) *Als met Lichtmis het kaarsje is gewijd, zijn de oude paarden van de dood bevrijd.*

paard -10- *As 't ene paard steeg is en 't andere nie trekt, dan raakte nie van de plaats. Als het ene paard koppig is en het andere niet trekt, dan kom je niet van de plaats. Met kwaadwillige honden is het slecht hazen vangen; alle pogingen zijn vergeefs. Varianten: As ge met stege pèerden rijdt, komde van de wal in de sloot (Boxtel '42); 'n Steeg perd loopt nie (Breda '88). (Zie ook: hond -6-). Tilburg (TT) '70*

paard (zie: hooi -6-) *As 't hoi 't perd naolupt, dan wil 't gegete zèn.*

paard -11- *As ge mee een oud pèrd moet eggen. Als je met een oud paard moet eggen. Reactie op de verzuchting: "Het is wat te zeggen".* Sint-Anthonis (De) '59

paard (zie: maandag) *Beter een maandags paard, dan een maandagse knecht.*

paard -12- *Beter een oud paard kapot als een jong bedorven. Beter een oud paard kapot dan een jong bedorven. 1. Het is beter dat een ouder mens lichamelijk zwaar werk doet dan een jongere; 2. wordt ook humoristisch gebruikt. (Houdt verband met de dressuur van springpaarden; jonge paarden mogen niet springen, de poten zijn nog te zwak.) Varianten: ipv kapot: den hals af, dood, de nek afgereje (Nieuw Vossemeer '74), moe gemaakt, versleten, overkoot (Tilburg '73), krikkel gemakt (Kempenland '58); Beter den auwe kapot dan een jonge bedorven (Alg.*

Brab. '87). (Overkoot = als het kootbeen van een paard een grotere hoek met de grond maakt dan 45°; krikkel = schichtig.) (Voor 1. zie ook: aflaat.) Alg. Brab. '87

paard (zie: ezel -1-) *Beter van een ezel wel gedragen dan door een paard in het zand geslagen.*

paard -13- *Bij 'n pèrd moete achter en bij 'n jong meid veur e'weg blijven. Bij een paard moet je achter en bij een jong meisje voor weg blijven. Waarschuwing welke gevaren dreigen bij het paard en de vrouw. Variant: Wees altijd schouw (schuw) veur taachterste van 'n ezel en 't veurste van 'n vrouw (Waspik '62).* Oost-Brab. '65

paard -14- *D'r zijn ander pèrds die vur rije. Er zijn andere paardjes die voorop rijden. Er zijn voornamere dingen.* Oost-Brab. '70

paard (zie: ruiter) *Daar kunde 'n ruiter mee van z'n perd gooten.*

paard (zie: zweten) *Dampen a's ene schorsteen.*

paard -15- *Daor kan un blind pèrd nog gin schaoi doen. Daar kan een blind paard nog geen schade aanrichten. Daar is niets van waarde in huis. Varianten: ... nog niks kapot doen (Helmond '87); 'n Blend pèrd lupt 'r niks k'pot (Oost-Brab. '90).* Alg. Brab. '87

paard (zie: hond -16-) *Dar ze 'n magere hond hebbe en 'n vet perd dor moete nie te veld gan.*

paard -16- *Dat leed is met geen tien paarden te trekken. Dat leed is met geen pen te beschrijven.* Helmond (F) '30

paard (zie: been -7-) *De been zijn te kort om op 't perd te kommem.*

paard (zie: Helmonder) *De beste Helmonder heeft nog wel eens een paard gestolen.*

paard -17- *De beste paarden vindt men op stal en de wipstaartjes overal. De beste vrouwen vindt men thuis. Varianten: ... draverkes lopen overal (Oosterhout '87); ipv paarden: koeien (Knegsel '89). (Zie ook: Halve Mijl.) Baarle-Nassau '70*

paard -18- *De een mag een paard stelen en de ander nog nie over de heg kijken. De een mag een paard stelen en de ander nog niet over de heg kijken. Een streepje voor hebben; wat de een mag, mag de ander niet. Variant: ... nog nie op stal kijken. (Zie ook: afwaswater.) Tilburg (TT) '71*

paard -19- *De paarden verdienen de haver en den ezel krijgt ze. De paarden verdienen de haver en de ezel krijgt ze. Paarden die de haver verdienen, krijgen ze niet; werk wordt niet altijd naar waarde beloond. Variant: Het gaat hem als met de ezels die haver dragen en hooi eten (Knegsel '89). Gilze (A) '48*

paard (zie: vijf) *De vijf valt niet ver van 't paard.*

paard (zie: denken -3-) *Denken is vur de peird, die hebbe grote hersens.*

paard -20- *Denken is vur de peird, die hebbe grote hersens.* Denken is voor de paarden, die hebben grote hersens. Reactie als iemand zegt: "Ik zal er 'ns over nadenken". Varianten: ... *die hebbe unne grotere kop* (Zeelst '86); "*Denken is vur de pèird*", zin 't boerke, "*die hebben grötterder hèreses*" (Maaskant '90). Oost-Brab. '87
paard (zie: kooi) *Dicht bei de kooi weien de schaap nie.*

paard (zie: koe -26-) *Die raecht um 'n koew, die geeft er een toew, die prosedeert um e paard, behoudt alleen de staart.*

paard -21- *Dor heet ie 'n gek pèrd mee gereje.* Daar heeft hij een gek paard mee gereden. Daar heeft hij zich mee bedrogen. (Zie ook: *heer* -1-) Oost-Brab. (Bi) '40

paard (zie: drie -2-) *Drie dingen die niet tegen te houden zijn: een koe die bist, een meid die vrijt, en een boer die een vaan draagt.*

paard -22- *Dè pèrd slao me ginne tweede kerre.* Dat paard slaat me geen tweede keer. Dit overkomt me niet meer. Lith (So) '75

paard -23- *Een goed pèrd wordt niet gemèrt.* Een goed paard brengt men niet naar de markt. Een als goed bekend staand meisje gaat niet op pad voor een vrijer. (Zie ook: *Halve Mijl.*) Tilburg (TT) '69

paard (zie: boer -56-) *Een goeie boer heeft een dikke vrouw, een mager perd en een zoon op het seminarie.*

paard (zie: kat -25-) *Een kat in het nauw springt te paard.*

paard -24- *Een paard zonder voerman.* Een weduwnaar. (Zie ook: *vent* -1-) Tilburg (TT) '70

paard -25- *Een pèrd en een hond die hinken om een stront.* Een paard en een hond hinken om een stront. Bedoeld is iemand die overgevoelig is. Varianten: *ipv hinken: janken* (Helmond '84); '*n Pèrd en 'n hond lopen mank voor een stront* (Helmond '60); ... *die mije vur n'n stront* (Oosterhout '87). Alg. Brab. '87

paard -26- *Een pèrd en een vrouw moet je zoeken onder de rook van de schouw.* Een paard en een vrouw moet je zoeken onder de rook van de schoorsteen. (De omgeving kent de kwaliteiten en de gebreken van mens en dier; men loopt dan minder kans op een kat in de zak.) Variant: *Een vrouw en een paard moet ge niet te ver uit de buurt halen, want dan kende er den aard nie van* (Maaskant '77). (Zie ook: *Halve Mijl.*) Alg. Brab. '87

paard (zie: vos -6-) *Een vos zonder nukken, dan hebt ge veel gelukken.*

paard -27- *Een wit pèrd hi veul stroi nodig.* Een wit paard heeft veel stro nodig. Een bleek

meisje heeft veel cosmetica nodig. (Voor het beeld zie ook: *vrouw* -7-) Helmond (HD) '87
paard (zie: haar -10-) *Er groeit gin kaoi haor op 'n goei bist.*

paard (zie: week -4-) *Er in de week eens dikker komen als een paard.*

paard -28- *Er zijn luxe paarden en werkpaarden.* Verontschuldiging omdat men niet werkt. (Zie ook: *bakpan.*) Alg. Brab. '87

paard (zie: ingaan -3-) *Er zo diep ingaon as e pèrd in nene zomersen dag kan lope.*

paard -29- *Erres me' pèrd en kaar wèl kunne kere.* Ergens met paard en kar wel kunnen draaien. Zo kan de grootte van een ruimte, plaats aangegeven worden. (Om een paard met kar te laten omdraaien was er nogal wat ruimte nodig.) Oost-Brab. (Sw) '90

paard -30- *Et pàrd in z'n kont keke.* Het paard in zijn kont kijken. Voerman zijn, als koetsier op de bok, of achter de ploeg. Alg. Brab. '87
paard (zie: veulen -2-) *Ge kunt er 't vulle mi van 't perd jaoge.*

paard (zie: liegen -3-) *Harder liegen as een perd kan lopen.*

paard -31- *Het beste paard den hals afdoen.* Het beste paard de hals afdoen. Kaartterm. Helmond (VI) '86

paard -32- *Het is verloren fluiten as 't pèrd nie pissen wil.* Het is vergeefs fluiten als het paard niet pissen wil. Het is vergeefs praten als een ander niet wil luisteren. Variant: *Het is vergeefs gefluit ...* (Knegsel '89). (Zie ook: *hond* -6-) Oost-Brab. (JU) '79

paard -33- *Het kreupele paard komt achteraan.* Het kreupel paard komt achteraan. De bezwaren en de lasten tonen zich aan het einde. (Zie ook: *achteraan.*) Alg. Brab. '87

paard -34- *Het paard niet over de heul jagen.* Het paard niet over de hool jagen. Niet het uiterste vorderen. (*Heul* = hool = smal bruggetje.) Helmond (F) '30

paard -35- *Het perd tekent.* Het paard tekent. Het paard is hengstig. (Zie ook: *stierig.*) Gastel (Bi) '40

paard (zie: zweet -2-) *Het zweet van 'n pèrd is de beste mest voor de boekent.*

paard (zie: hovaardig) *Hovaardig en onnuts als Hein van Summerens perd.*

paard -36- *Iemand met 'n wit paerd naar Vught doen.* Iemand met een wit paard naar Vught brengen. Iemand naar een psychiatrische inrichting brengen. (Met een wit paard moesten, volgens de volksmening, de gekken naar Vught worden gebracht.) Varianten: *ipv Vught: Geel* (Eersel '58); *Hij rijdt naar Geel*

paard

iemand die op een wit paard rijdt (Alg. Brab. '58); ipv wit paard: *schimmel* (Dongen 1892). Alg. Brab. '87

paard -37- *Iemand met geen pèrd en kar ergens naartoe krijgen. Iemand met geen paard en kar ergens naartoe krijgen. Iemand ergens beslist niet heen krijgen. Variant: Ge kunt hem met gin paard naar de kerk trekken* (Leende '90). (Zie ook: *hond* -6-) Alg. Brab. '87

paard -38- *Ik dacht dè ge 'n pèrd gescheten had en dè ge daor op aan kwaamt rijen. Ik dacht dat je een paard gescheten had en dat je daar op aan kwam rijden. Plagerij als iemand lang op de wc gezeten had. (Zie ook: gat -32-) Tilburg (Kn) '50*

paard (zie: *span*) *In een span moeten de paarden dezelfde streng trekken.*

paard -39- *Jong te pèrd is oud te voet. Jong te paard is oud te voet. Over jongelui die te hoog beginnen: ze moeten later met minder tevreden zijn. Variant: ... want vrage wilde brikt altd op* (Oost-Brab. '90). (Zie ook: *bruid* -8-) Gilze (A) '48

paard (zie: *paternoster* -2-) *Liever z'ne paternoster zijn as z'n vrouw.*

paard (zie: *luis* -16-) *Luizen hebben als paarden.*

paard (zie: *vrouw* -21-) *Mee 'n Bels wijf en 'n Hollands perd kunde 't beste boere.*

paard (zie: *koe* -37-) *Mee mager koei en 'n vet perd is 't heel geboer geen donder werd.*

paard -40- *Mee zeven paarden uit de klei getrokken zijn. Met zeven paarden uit de klei getrokken zijn. Geen goede manieren hebben. Variant: Uit de klei getrokken zijn* (Waalre '75). (Zie ook: *boer* -61-) West-Brab. (MGT) '54

paard (zie: *Matthias Sint* -1-) *Met Sinte Mathijs (24 februari) was er geen ijs en den 25en mert reed Jan de Werd met kar en perd over den Bommelsen werd.*

paard (zie: *man* -25-) *n'n Man kan er niet zoveel met 't paard inbrengen, als 'n vrouw er met haren schoot uit kan dragen.*

paard -41- *Ook het beste paard wordt eens 'n knol. Ook het beste paard wordt eens een knol. Alle mensen worden eens oud. (Zie ook: foezel-mand.) Helmond '87*

paard (zie: *vrouw* -22-) *Op een vrouw moet men 's morgens uitgaan en op een paard 's avonds.*

paard (zie: *schooier* -5-) *Schooiers te paard ziede mar weinig.*

paard (zie: *post*) *Te post en te paard.*

paard (zie: *oven* -4-) *Tegen enen oven kande nie gapen.*

paard (zie: *trekbeen*) *Trekbeen is 'n lui perd.*

paard -42- *Van werken gaan de beste pèrden kapot, en die hebben nog wel ijzer onder de voeten.*

Van werken gaan de beste paarden kapot, en die hebben nog wel ijzer onder de voeten.

Opmerking van iemand die werkschuw is.

Varianten: Van werken gaan de beste paarden kapot (Alg. Brab. '62); *Werken is goed voor paarden, want die gaan er met de kont naar toe staan* (Breda '62); *Van werken ga je niet dood; ipv dood: kapot* (Oost-Brab. '87). (Zie ook: *bakpan*.) Breugel '83

paard (zie: *voet* -10-) *Voeten hebben als nen beer.*

paard -43- *Waar 't paard gebonden is, moet het eten. Waar het paard gebonden is, moet het eten. Hier is sprake van het onderhouden van de huwelijkstrouw. (Zie ook: ander -2-) Kneysel (VaHe) '89*

paard (zie: *werken* -4-) *Werken als een muilezel.*

paard (zie: *ezel* -7-) *Wie als ezel geboren is, zal nooit als paard sterven.*

paard -44- *Wor een mager pèrd is en unne vetten hond, dor is ut goewt vrije. Waar een mager paard is en een vette hond, daar is het goed vrijen. 1. Waar hard gewerkt wordt en genoeg te eten is, zijn de dochters een goede partij.*

Variant: Een boer die z'n perd nie kan zien werken en z'n wijf nie kan zien kwèken, kan de kost nie verdienen 2. *om succes te hebben moet men hard zijn. (Kempenland '87). (Voor 1. zie ook: stal-raam; voor 2. zie ook: haan -13-) Sint-Oedenrode (Ver) '69*

paard (zie: *schamen*) *Z'n eigen schamen als het paard van de mulder.*

paard (zie: *aarde* -3-) *Ze verbranden hun eerd, ze eten hun peerd en slapen bij de voerman.*

paard -45- *Zelfs 'n pèrd valt nog wel, al heet-j't vier been. Zelfs een paard valt nog wel eens, al heeft het vier benen. De beste breister laat wel eens een steek vallen; iedereen maakt wel eens een fout. Alg. Brab. '90*

paard (zie: *horzel*) *Zeuwen heurze steken een perd kapot.*

paard (zie: *ziekte*) *Ziekten komen te paard en gaan te voet.*

paard (zie: *man* -31-) *Zo 't menneke, zo 't gespenneke.*

paard (zie: *gek* -12-) *Zo gek als een karrad.*

paard (zie: *koppig*) *Zo koppig als een ezel.*

paard (zie: *kreupel*) *Zo kreupel als een paard.*

paard (zie: *stom*) *Zo stom zijn als 't paard van OL Heer.*

paard (zie: *slaag* -5-) *Zoveel slaag gehad hebben als een paard van z'n plaats kan trekken.*

paard -46- *Zoveul kijves krège, as e pèrd trekke kos. Zoveel berispingen krijgen, als een paard trekken kan. Erg berispt worden. (Zie ook: broek -14-) Oost-Brab. (Bi) '40*

paard (zie: zuipen -3-) Zuipen als een mök.

paard (zie: lens) Zweren op Lense paard.

paardendief (zie: liegen -4-) Liegen als een fari-zeeër.

paardengetrappel *Maken dat men uit 't paardegetrappel komt. Maken dat men uit het paardengetrappel komt. Een volksoploop ontvluchten.* Variant: ipv *paardegetrappel: voetgetrap* (Oosterhout '87). Breda (S) 1892

paardenkeutel (zie: meug) "Ieder z'n meug", *zei de boer, en hij at vijgen.*

paardenkeutel (zie: wat krijgen) *Twee blauwe nieten, in iedere hand effe veul.*

paardenkont 't Lijkt wel of ut in unne pèerdekont gezeten hi. Het lijkt wel of het in een paardenkont gezeten heeft. Iets dat erg gekreukt is. (Zie ook: *kreuken.*) Helmond (HD) '87

paardenkop (zie: man -10-) *Anderhalf man en een paardekop.*

paardenmop (zie: Uilenspiegel -3-) "Daar 't rookt, is 't warm", *zei Uilenspiegel, en hij blaasde aan een paardestront.*

paardenmop *Zo slodde d'r gin tiejn uit 'ne pèrdemop. Zo sla je er geen tien uit een paardenmop. Zegt men schertsend van iets dat vrij zeldzaam is, of zelden voorkomt. Maaskant (Sw) '86*

paardenstront (zie: Uilenspiegel -3-) "Daar 't rookt, is 't warm", *zei Uilenspiegel, en hij blaasde aan een paardestront.*

paardenstront (zie: ophebben) 't Erop hebben *as 'n mus op inne perdestront.*

paardenstront (zie: bij zijn) *Erbij zijn als een vlieg die in de paardestront pikt.*

paardentand (zie: vrouwenhand) 'n *Vrouwehand en unne perdetand moeten nooit stilston.*

paardenvlieg *Ge moet van den urste baauw nie bizzen. Je moet van de eerste paardenvlieg niet op hol gaan. Je moet niet te gauw in paniek raken. Varianten: ipv baauw: blendaas* (Loon op Zand '78), *bauweel, blindarik* (Helmond '30), *bui volksetymologie van baauw* (oa Tilburg '55); ipv *bizzen: lopen* (Hapert '88); *Op den bees gaon = vluchten* (Helmond 1882). (*Bizzen* (biezen) fra *besser = wild rondrennen van het rundvee vooral langs de afrastering van een wei om lastige insecten kwijt te raken.*) (Zie ook: *koe -11.-*) Oost-Brab. '87

paardenvlieg (zie: vlieg -2-) *Van de vliegen in de blindazen vallen.*

paardenvoet *Door de paardevoeten gegaan zijn. Zwanger zijn.* (Zie ook: *aanbranden.*) Gilze (VD) '77

paasdag (zie: boer -15-) 'n *Boer is maar 'nen boer, al is 't op nen paasdag.*

paasdag (zie: regen -6-) *Réégen op den urste pozdach chift te koj gebròdje gras.*

paasei (zie: mens -10-) *De armste mensen kopen de grootste paaseieren.*

paashuizen *Ergens niet te lang paashuizen.*

Ergens je tijd niet verkletsen. (In de goede week werd er in de parochies in Oost-Brabant rondgegaan om eieren voor de pastoor op te halen; men noemde dat *rondgaan voor het paashuis*) (Oost-Brab. '60). (Zie ook: *hennenbroedsel.*) Bakel (S) 1892

pacht (zie: wijsheid) *De wijsheid in pacht hebben.*

pad (zie: uil -2-) "Dè's vur onzen Huib", *zei de jongen, en hij stak 'n pad in z'ne zak.*

pad -1- 'n *Pad in de korf zetten.* Een pad in de korf zetten. 1. Iemand zwart maken; 2. iemands goede naam aantasten. (Men meende vroeger dat padden giftig waren.) (Voor 1. zie ook: *boek -3-; voor 2. zie ook: adem.*) Oost-Brab. (Bi) '40

pad (zie: zon -1-) *Als 't regent en de zon die schijnt, is 't kermis in de hel.*

pad (zie: krab) *De krabben kruipen, 't zal regenen.*

pad -2- *Ge zoudt er padden mi vergève. Je zou er padden mee vergifigen. Het eten is slecht.* (Zie ook: *beergeltkost.*) Helmond '87

pad (zie: gras -4-) *Geen gras over de paadjes laten groeien.*

pad (zie: geld -13-) *In zijn geld zitten as 'n pad in d'r veren.*

pad -3- *Jong padde is òk vergif. Jonge padden zijn ook giftig. Jonge mensen kunnen ook niet deugen.* (Zie ook: *deugen.*) Opwetten (VDA) '48

pad (zie: weg -8-) *Langs den weg gescheten hebben.*

pad -4- *Men kan een pad wel zolang op haar kop trappen tot ze "kwek" zegt, en dan is 't gedaan. Men kan een pad wel zolang op haar kop trappen tot ze "kwak" zegt, en dan is het gebeurd. De kruik gaat zolang te water tot ze breekt.* (Zie ook: *klos.*) Helmond (F) '30

pad -5- *Men moet 'n groen paadje niet dor lopen. Men moet een groen paadje niet dor lopen.* (Zie ook: *buurman.*) Ommel '88

pad (zie: bloem -8-) *Ook uit bloemen is venijn te zuigen en als 't een pad doet, dan is 't dubbel vergif.*

pad -6- *Padden op de baon, reegen in de laon.*

Padden op de baan, regen in de laan.

Weerspreuk. (Als de padden gaan springen, komt er regen.) Varianten: ... kondigen aovend-regen aon (Oost-Brab. '82); *De padde kwèke, 't wordt aander weer* (Heeze '62); *Es slakken en padden gaon kruipen, zullen ze gaauw in regen verzuipen* (Oost-Brab. '82); *De padden kruipen, 't zal nog gaan regenen* (Alg. Brab. '87). (Zie ook: *beerput.*) Oost-Brab. (Sw) '86

met het pak gaan;
zie: **pak-2**

pad (zie: Herpt) Van Herpt loopt er 'n padje naar Elshout.

pad (zie: dik) Zo dik als 'n pad.

pad(den)scheet (zie: weg -8-) Langs den weg gescheten hebben.

paddenvoet Paddevoeten weven. 1. Fouten maken; 2. slordig werk leveren. *Paddevoet* = weef fout die ontstaat als kettingdraden tijdens het weven breken of blijven haken; er ontstaat dan een dunne plek (soms een gat), die hersteld moeten worden voordat verder geweven wordt. Deze fouten komen vooral voor bij machinaal weven, omdat de wevers stukloon krijgen en vaak meer dan één getouw bedienen, waardoor ze gemakkelijk draadjes of pluusjes over het hoofd zien; 3. Iemand die veel paddenvoeten weeft, is een *todwever*. (Voor 2. zie ook: *afschieden*; voor 3. zie ook: *Veghel*.) Oost-Brab. '87

paddestoel Hoe meer paddestoelen, hoe meer zuikers. Hoe meer paddestoelen, hoe meer zoekers. Hoe meer er is, des te meer mensen willen ervan profiteren. (Zie ook: *peer -9-*.) Cuyk (Bi) '58

paddestoel Zo zèje ze ze nie, de paddestuul. Zo zaaien ze de paddestoelen niet. Aanmaning om niet zo royaal te zijn. (Zie ook: *baard -4-*.) Schijndel (Bi) '40

pak (zie: zaad -1-) Bij hum is 't zaod vort, is ùit 't zèkske.

pak -1- Iedereen moet z'n eigen pèkske draoge. Iedereen moet zijn eigen pakje dragen. *Eenieder moet zijn eigen boontjes doppen*; iedereen heeft zijn eigen zorgen. Variant: *ipv eigen pèkske: pèkske*. (Zie ook: *herd -5-*.) Oost-Brab. '80

pak -2- Met het pak gaan. Met kleine negotie-waren, garen, band en kopjes langs de deur gaan. Oost-Brab. '82

pak (zie: doodshemd) Op een doodshemd staan geen zakken.

pak -3- Uit zijn pak schieten. Uit zijn slof schieten; iemand heftig de waarheid zeggen; een gulle bui hebben. (Zie ook: *bovenarm*.) Breda (S) 1892

pak -4- Ze pàkske wegbreng. Zijn pakje wegbrengen. Gaan biechten. (De zondelast wegbrengen.) (Zie ook: *vod -1-*.) Kempenland (B) '58

pakje (zie: spuug -1-) Da's zever in 'n pakske!

pakken (zie: chocoladekant) Aon de chocoladekant vatten.

pakken (zie: hand -8-) Dè kunde toch me beij oew haand vatten.

pakken Iemand kunnen pakken, zakken en verkopen. In alles de meerdere van iemand zijn. Varianten: *Die kande wel zakken en verkopen* (Oosterhout '87); ... waar hij zelf bijstaat (Eindhoven '92). (Zie ook: *snotje*.) Alg. Brab. '87

pakken (zie: jas -7-) Z'ne jas vatten.

paling (zie: regenen) A's 't regent lupt den boer, de poling en de pieër.

paling Paolinge in de kousen hebben. Palingen in de kousen hebben. Afgezakte kousen hebben; dat voorspelt regen. (Zie ook: *beerput*.) Alg. Brab. '84

paling (zie: glad) Zo glad ès 'ne paoling in 'nen emmer snot.

palm Palm op 't vuur gooie. Palmen op het vuur gooien. De vrede helpen bevorderen. (Vroeger gooide men tijdens een onweer tegen bliksemingslag palmtakken die op Palmzondag gewijd waren in het vuur.) (Zie ook: *stok -1-*.) Alg. Brab. 1892

Palmzondag Palmzondag over de muur, zondags erna spek over het vuur. Palmzondag over de muur, zondags erna spek op het vuur. (In de vasten was aan de rooms-katholieken slechts een beperkt gebruik van vlees of spek toegestaan. Palmzondag is de laatste zondag van de vasten.) Nistelrode (DW) '49

pan (zie: wijf -2-) "t Zal wel komen", zei 't wijfke, en 't moest een bessem kakken.

pan -1- "t Zien mé pannen", zei Grat, en ie zaat àn den oever van èn snellen vliet. "Het zijn me pannen", zei Grat, en hij zat aan de oever van een snelle vliet. Zeispreuk. Het is misgelopen; het is verkeerd gegaan. Variant: *ipv Grat: Grat Hèezen*. (Grat Hèezen was uit zijn huis gezet en zat met zijn inboedel aan een slootje.) Oeffelt (S) 1892

pan (zie: aardappeleter) 'n Goejen èrpelaeter hé-t-'r aalt drief op 't òwch: ìnne in z'ne mont, ìnne án z'ne verkèt, en ìnne in de paan.

pan -2- 't Is er pènneke vet. Het is er pannetje vet. Het is er een vetpot, er is overvloed. Variant:

Penneke vet speulen (Alg. Brab. '86). (Zie ook: *gras -1-*) Oost-Brab. '78

pan -3- 't Is pänneken toe 't steltjen toew. Het is panneke tot het steeltje toe. De vriendschap is groot. Varianten: 't Is 't pänneke (Bergen op Zoom 1897); ... tot aon 't stiltje toe (Tilburg '65). (Zie ook: *bescheten.*) Kempenland (B) '58

pan (zie: *druk -1-*) 't Net zo druk hebbe as de pan mee vastelaovend.

pan -4- *Aa's negen is in de pan.* Aas negen is in de pan. Kaartterm bij kruisjassen. (Werpt D troef negen op de kaarten van B en C in de hoop een mooie slag thuis te halen, dan komt A met de boer en haalt die slag binnen.) Helmond (S) 1892

pan (zie: *aanslaan*) *Aanslaan as 'ne roggeströf.*

pan -5- *Als de pannen maar goed liggen.* Twijfel of er nauwkeurig wordt gekeken.

Westerhoven (Ma) '86

pan -6- *Als ge de pan er nog bè mot legge.* Als je de pan er nog bij moet leggen. Als men niettegenstaande alle kosten en moeite toch te gronde gaat. (Zie ook: *duivel -26-*) Oost-Brab. (Bi) '40

pan (zie: *bijdehand*) *Bijdehand zijn als een pan zonder steel.*

pan (zie: *vlees -3-*) *Daar ligt het vlees middenin en de pan eromheen.*

pan -7- *Daar zul je niet veel pannen van te vuur doen.* Daar zul je niet veel pannen van op het vuur zetten. 1. Daar zul je geen goede zaken van kunnen doen; je wordt er niet vet van. Varianten: *ipv pan: pot* (Oost-Brab. '40); *Ze brenge nog nie vuil potten te vuur* 2. ze hebben nog weinig succes (Kempenland '58). (Voor 2. zie ook: *dag -7-*) Tilburg (TT) '71

pan -8- *Dat wordt een pan met spreuwen.* Dat wordt niets. (Zie ook: *dag -7-*) Roosendaal (VD) '77

pan (zie: *bodem -2-*) *De bodem uit de pan scharen.*

pan -9- *De pannen erop leggen.* Het werk beëindigen. (Zie ook: *dak -5-*) Oost-Brab. '87

pan (zie: *schotel -3-*) *De schotel was al leeg, eer 't d'n blaok aon de zulder was.*

pan (zie: *bakken*) *Die is met het bakken uit de pan gesprongen.*

pan -10- *Elke pan is nog geen braadpan.* Alle hout is geen timmerhout. (Zie ook: *hout -3-*) Eindhoven '83

pan (zie: *alleluja*) *Het alleluja is gezongen en de vasten is gesprongen.*

pan -11- *Het panneke bij den steel houden.* Het pannetje bij de steel houden. Vasthoudend zijn met geld. Variant: *Et pänneke me 't steltje haauwe* (Kempenland '58). (Zie ook: *appelboor.*) Oost-Brab. '58

pan -12- *Het pannetje warm maakt den boer arm.* Het pannetje warm maakt de boer arm. Als men alles duur klaarmaakt, kost het veel geld. (Zie ook: *garen -1-*) Gilze (A) '48

pan -13- *Het penneke met het steeltje vatten.* Het pannetje met het steeltje pakken. *Het heft in handen nemen.* (Zie ook: *kant -9-*) Berkel Enschoot (Hoo) '80

pan -14- *Hoor eens wat het panneke schreeuwt.* Hoor eens wat het pannetje huult. De saus bij de aardappels is verdacht dun; "lawaaiaus". Tilburg (TT) '69

pan -15- *Ieder moet z'n eigen penneke schaarzen.* Ieder moet zijn eigen panneke schoonlikken of -vegen. 1. Ieder moet zijn eigen boontjes doppen; 2. het voor zijn eigen deur schoonhouden. (Voor 1. en 2. zie ook: *herd -5-*) Gemert (Bi) '40

pan -16- *Iemend an de pan hâlpe.* Iemand aan de pan helpen. 1. Iemand in het ongeluk storten. Varianten: *ipv an: in; 'n pan doen; 'n penneke maken* 2. hard vrijen (usque ad cop.). (Voor 2. zie ook: *dansen.*) Kempenland (B) '58

pan (zie: *kijken -19-*) *Kijken of ge een schoteltje gebroken het.*

pan (zie: *Lichtmis -13-*) *Mee Lichtmis is er gin vrouwke zo errëm of ze makt 'r heur pënneke werm.*

pan (zie: *Johannes Sint -3-*) *Mee St Jan nieuw èrepele in de pan.*

pan -17- *Op de pan afgebrand zijn.* Net even aangebrand zijn. (Zie ook: *mond -2-*) Schijndel (Bi) '40

panaarsten *Panaarsten op 'ne klomp.*

Panaarzen op een klomp. Afstraffing op de speelplaatsen van jongensscholen. (*Panaarsten* = panaarzen, gevormd van pan en aars ook *bride slaen.*) (Het slachtoffer werd vastgepakt als bij jonassen, bij de voeten en armen, en dan telkens met zijn achterwerk op een klomp gegooid.) Tilburg (TT) '64

Pancratius Sint *Pancraas (12 mei), Servaas (13 mei) en Bonifaas (14 mei) geven vorst en ijs helaas.*

Pancratius, Servatius en Bonifatius geven helaas vorst en ijs. Weerspreuk. (*Pancratius*, Romeins martelaar; *Servatius*, bisschop van Maastricht en Tongeren † 384 na chr.; *Bonifatius* van Tarsus, martelaar, ca 306 na chr.) Variant: *Van vorst zijt ge niet beschermt, vóór Sint Servatius zich ontfermd* (Oost-Brab. '78). (Zie ook: *boon -4-*) Kempenland (Kr) '80

pand (zie: *Botermans*) *Botermans waagde z'n dochter wel, en dè was zo'n kostelijk paand.*

pand *Een pand aan z'n streen houden.* Een pand aan zijn streng houden. Op een openbare verkoping een huis ingezet hebben om strijkgeld

pandoer

te verdienen en het pand bij de finale verkoop toegewezen krijgen. (*Strijkgeld* = bedrag in geld dat als premie uitgelooft wordt voor hem, die bij het opbieden het hoogste bod doet, of voor de afslag het hoogste bod dat gedaan is nog verhoogt; sedert enkele jaren zijn hoog- en strijkgelden bij de wet verboden.) (*Streen* = streng, mogelijk hier ruggestremg.) Varianten: *ipv streen: gat*. (Zie ook: *broek* -17-) Bergen op Zoom (Roo) '57

pandoer *Dè's opgelegd pandoer*. Dat is opgelegd pandoer. 1. Dat is doorgestoken kaart; afgesproken werk. Oorspronkelijk kaartterm. 2. Alle slagen halen, noemt men in het kaartspel van die naam "pandoer". (Voor 1. zie ook: *broek* -11-; voor 2. zie ook: *Kaatsheuvel* -1-) Alg. Brab. '87

pandoer *Een pandoer aan hebben*. Dronken zijn. (*Pandoer* = soldaat; ruw onaangenaam mens.) (Zie ook: *bos*.) Wintelre (S) 1892

panlekker 'k Zal ew is *panlækker maake*. Ik zal je eens panlekker maken. Plaagzinnetje. Men dreigt de neus af te snijden van een kind. (*Panlekker* = panlikker = vleier, pluimstrijker.) (Zie ook: *kat* -26-) Kempenland (B) '58

pannenkoek (zie: *armelui*) *Armeluis' struiven en rijkelui's ziekten ruike wijd*.

pannenkoek (zie: *als* -3-) *As as meel waar en stront stroop, dan ate we alledaag pannekoek*.

pannenkoek (zie: *kant* -3-) *De kantjes van de struif eten*.

pannenkoek (zie: *vrouw* -11-) *De kwaaieste vrouwen die kunnen 't beste struif bakken*.

pannenkoek (zie: *struif* -2-) *De struif zal niet groot zijn*.

pannenkoek (zie: *struif* -3-) *Dè zal struif kosse*.

pannenkoek (zie: *februari* -6-) *Fip zei: "Als ik de macht had van Jan, dan liet ik de struif bevriezen in de pan."*

pannenkoek (zie: *zuipen* -1-) *Ge mot et zuipen om een ei niet bederven*.

pannenkoek (zie: *delen*) *Hedde d'r al mee gedeeld*.

pannenkoek (zie: *liefde* -4-) *In de liefde is 'nne stront net zo goed as 'nne pannekoek*.

panschraapsel (zie: *trogschaarsel*) 't Is nog geen trogschaarsel.

pantoffel (zie: *voet* -7-) *Kleine voetjes en grote pantoffels*.

pap (zie: *dekker*) "'t Is zo als 't valt", zei den dekker.

pap (zie: *Jan* -1-) "Lekker", antwoordde Jan, "as wèrm pap in 'n kauw boikske!"

pap (zie: *vinger* -1-) 'n *Vinger in de pap houden*.

pap (zie: *hooi* -6-) *As 't hoi 't perd naolupt, dan wil 't gegete zèn*.

pap -1- *As 'w de pap geboje wordt*. Als je de pap

geboden wordt. Als je de kans gegeven wordt. Oost-Brab. (Bi) '40

pap (zie: *buik* -2-) *Better 't bökske gebarsten dan de pap bedorven*.

pap -2- *Bij de pap blijven waarvoor men zit*. Hetzelfde blijven doen, geen ambitie hebben om vooruit te komen. Eindhoven (Cop) '82

pap -3- *Bij iemand in de pap kunnen schijten*. Een streepje voor hebben; zich bij iemand alles kunnen veroorloven. (Zie ook: *afwaswater*.) Etten (Ley) '87

pap (zie: *Gestel*) *De Gestelse bokken, die komen de Blaarthemse pap opslokken*.

pap (zie: *boer* -48-) *Den boer vrit zich ziek aan 't spek en vrit zich weer gezond aan de keremelkse pap*.

pap (zie: *dominee*) *Dominee heeft de pap uit; hij rammelt met den lepel in de ketel*.

pap -4- *Geen "pap" meer kunnen zeggen*. 1. Te veel gegeten hebben. Variant: 2. uitgeput zijn (Breda '87). (Voor 1. zie ook: *eten* -4-; voor 2. zie ook: *kar* -14-) Alg. Brab. '87

pap (zie: *aankomen*) *Het komt juist aan als scheperspap*.

pap (zie: *zout* -1-) *Het zout in de pap niet verdienen*.

pap -5- *Iemand in z'n pap laten schijten*. Iemand in zijn pap laten schijten. 1. Zich door iemand laten benadelen. Variant: *In de pap gescheten hebben*; 2. het verbruid hebben (Oost-Brab. '84). (Voor 2. zie ook: *pot* -2-) Tilburg (Kn) '50

pap -6- *Iemand kunnen missen als koude pap*. Varianten: *Iemand zo muug zijn es kouwe pap* = genoeg van iemand hebben (Tilburg '86); *ipv muug: beu*. (Zie ook: *hak* -3-) Alg. Brab. '87

pap -7- *Klagen met de pap in de mond*. Zonder reden klagen. (Zie ook: *been* -12-) Tilburg (JM) '50

pap -8- *Schreeuw mar nie, d'r is pap zat*. Huil maar niet, er is genoeg pap. Tegen iemand die zit te huilen, als er geen reden voor verdriet is. (Zie ook: *traan*.) Alg. Brab. '87

pap (zie: *lepel* -2-) *Tussen lepel en mond valt de pap nog op de grond*.

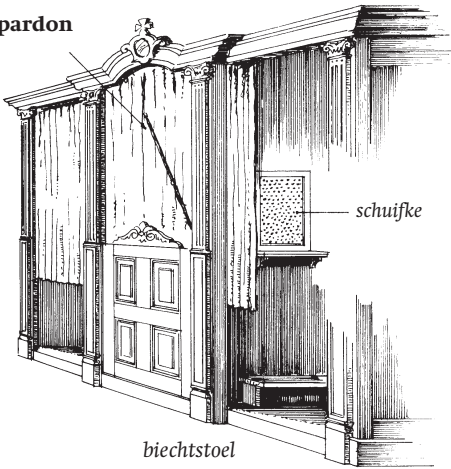
pap (zie: *wever* -6-) *Wevers komt eten, de pap hèt de prut gegeven en de petatten zijn zo gaar als 'n woldat*.

pap -9- *Wie pap wil ète moet de lippel nie vergète*. Wie pap wil eten moet de lepel niet vergeten. Zonder gereedschap doe je niet veel. (Zie ook: *brouwer*.) Oost-Brab. (JU) '79

pap (zie: *slap* -4-) *Zo slap als een dweil*.

papenkop *Een papekop maakt de grond niet heilig*. Een koop door een priester maakt de grond niet heilig. Mooie smoesjes verbergen de ware aard van het probleem niet. (*Papenkop* = oor-

pardon

biechtstoel

spronkelijk *papencoup* was een door of van een priester gekocht stuk land.) West-Brab. '84

papenkuil *Als ge doodgaat, gaode in 't papoekuiltje.* Als je doodgaat, ga je in het papenkuiltje.

1. Kinderplagerij. Variant: *Mee Dielemanse waogentje naor 't papoekuiltje gaon 2.* overleden zijn. (Tilburg '72). (Dielemans' wagentje = rouwwagen van de Tilburgse begrafenisonderneming van die naam.) (Voor 1. zie ook: *kat -26-*; voor 2. zie ook: *Beemd.*) Tilburg (TT) '68

papier (zie: *zolder -1-*) 'n Populiere zulderke.

papier (zie: *baas -4-*) *Baas is baas al is ie van strooi.*

papier (zie: *vinger -4-*) *Chocolade vingers hebben.*

papier (zie: *balk -2-*) *Er zijn veel papieren balken in dat huis.*

papier (zie: *slap -4-*) *Zo slap als een dweil.*

pappen "Niks zo goed als pappen en nathouden", zei dokter Raupp van Nuenen. "Niets zo goed als pappen en nathouden", zei dokter Raupp van Nuenen. 1. *Pappen* = zakje met lijnmeelpap op een abces binden; lijmen, slijmen. Varianten: *Niks zo goed als pappen en nat houden* (Alg. Brab. '87); *'t Zal wel doorgaan zonder pappen* (Peelland '40); *Pappen en nat houden 2.* ergens langdurig en veel mee bezig zijn (Peelland '87); *Gaan pappen en nathouden 3.* inzamelen in de buurt, om drank te kopen voor een feest (Breda 1892). (Zie ook: *alles -9-*.) Oost-Brab. '78

parade *Een grote parade, een klein garnizoen.* Een opschepper, iemand die gewichtig doet. Varianten: *ipv parade: wapen; Grote stont, kleine kont* (Chaam '77). (Zie ook: *bereddering.*) Alg. Brab. '87

paraplu *In de paraplu zitten.* In de gevangenis

te Breda zitten. (Die wordt algemeen zo genoemd vanwege het grote koepeldak in de vorm van een reusachtige paraplu.) Variant: *In de koepel zitten.* (Zie ook: *bak -3-*.) Alg. Brab. '87

paraplu *Naast de paraplu lopen.* Allerlei zaken aanpakken zonder enig succes. (Zie ook: *dag -7-*.) Tilburg (TT) '71

pardon (zie: *kring*) *Een kring om de maan zal in water en wind vergaan, een kring om de zon brengt water in de ton.*

pardon *Iemend me 'nen aeke perdon betao'le.*

Iemand met een eiken pardon betalen.

Iemand op voorhand vergeven. ('n *Perdon* = een eikehouten stok, klippel. In Rome hangt zo'n stokje nog hier en daar in de biechtstoel. Vroeger werden de penitenten, voordat ze met de belijdenis in de biecht begonnen, met een stokje getikt als teken van vergeving.)

Variant: *ipv perdon: Moeder Gods.* (Als knop kan in zo'n pardon wel een afbeelding van de Moeder Gods gesneden zijn.) Oerle (B) '58

parochie *Voor eigen parochie preken.* Op eigenbelang letten en dat verdedigen. Alg. Brab. '87

part (zie: *spekstruif*) *De spekstruif moet daar in veel parten.*

partij *We zullen beide partijen horen, gelijk ze op 't stadhuis van Heusden doen.* We zullen beide partijen horen, zoals ze op het stadhuis van Heusden doen. De rechters van Heusden hadden de reputatie onpartijdig te zijn.

West-Brab. '87

partij *Z'n partij goed blazen.* Zijn partij goed blazen. 1. *Zijn weetje wel weten en daarvoor uitkomen;* 2. flink meedoen oa met eten en drinken. Varianten: *ipv goed: wel; Z'n partij nie mir kunne blaozen* (Bergeijk '80); *'n Zwaor partij blaozen 3.* zwaar op de hand zijn (Bergeijk '80). (Voor 2. zie ook: *eten -4-*; voor 3. zie ook: *kar -11-*.) Alg. Brab. '87

pas (zie: *profijt*) *Vruug op is geen profijt, 't gift vruug honger en vruug schijt.*

Pasen (zie: *alles -10-*) *Alles op z'n tijd en boontjes in augustus.*

Pasen -1- *Als je met Pasen niets nieuws aan hebt, moet je de koster op de rug dragen.* Zorg ervoor, dat je met Pasen een nieuw pak of een nieuwe jurk hebt. Roosendaal (MI) '62

Pasen (zie: *wanneer*) *Als Pasen en Pinksteren op een dag vallen.*

Pasen (zie: *kermis -2-*) *De kermis kömt mar eens in 't joor, mar Paosen alle honsgezek.*

Pasen (zie: *donder -2-*) *Donder op 'n kaole dore, is d'n halve zomer verlore.*

Pasen (zie: *gezicht -4-*) *Een gezicht trekken als 'n beul die zijn Pasen gehouden heeft.*

Pasen

Pasen (zie: gek -4-) *Ge kunt de gekke nie kenne as an d'r kure.*

Pasen (zie: rap) *Ge zijt net zo rap aan Pasen as ik.*

Pasen (zie: maart -6-) *Gift de Mèrstmònd al volop nakend gedonder, dan is 'ne witte Pòsse dè jaor gin wonder.*

Pasen (zie: februari -7-) *Groeit mî februari 't gras, mi Pase 'nen dikke jas.*

Pasen (zie: kerstnacht) *Is 't groene in de kerstnachte, dan is Pasen wit te verwachten.*

Pasen (zie: vastenavond) *Ju, vastenaovend, ... zoveel t'eer is 't Paosen.*

Pasen -2- *Met de Paoschen kraige me mik op mik en kais ertusschen. Met Pasen krijgen we wittebrood op wittebrood en kaas ertussen. (Mik op mik = een dubbele witte boterham. Uit de tijd toen wittebrood, mik nog luxe was.)* Tilburg (D) '16

Pasen (zie: vasten) *Na de vasten komt Pasen.*

Pasen (zie: vastenavond) *Op vastenavond wordt het lief in het zout gelegd, met halfvasten wordt het lief eens omgekeerd en op Pasen wordt het lief uit het zout gehaald.*

Pasen -3- *Paosen haawe mei strooi in 't haor. Pasen houden met stro in het haar. Op het nippertje Pasen houden, dat is met Beloken Pasen. (Zie ook: molenaar -3-) Tilburg '50*

Pasen -4- *Pasen vroeg of Pasen laat, Pasen heeft altijd de zomer in z'n gat. Pasen vroeg of Pasen laat, Pasen heeft altijd de zomer in zijn gat. Na Pasen komt in ieder geval de zomer. Varianten: ... heeft altijd koei op straat (West-Brab. '55); Ne vrugse Pase, ne late Pase, altè nao de merte volmaan Pase (Wintelre '65). (Pasen valt op de eerste zondag na volle maan die volgt op de dagen nachtevening, als de dag en nacht evenlang zijn, van de lente.) Oost-Brab. '87*

Pasen -5- *Tegen Pase rijdt de duivel op stelten. Tegen Pasen rijdt de duivel op stelten. Tegen kerkelijke hoogfeesten, gebeuren er uitzonderlijke dingen, zoals ongelukken of onverwachte sterfgevallen. Varianten: ipv Pasen: Pinksteren, Kerstmis; Tege de hoog daag regeert den duivel (Sint-Oedenrode '40); Tegen de hoge feestdagen rijdt de duivel op stelten (Bokhoven '54). Oost-Brab. '84*

Pasen (zie: erwt -7-) *Wie erte wil ète, moet de mert nie vergète.*

Pasen -6- *Zo lang over Pasen praten tot het komt. Zo lang over iets praten tot het gebeurt.* Gilze (A) '48

pasletang *Kom eens langs voor de pasletang. Kom eens langs om de tijd te passeren. Kom eens langs voor de gezelligheid. (Voor de pasletang = Fr pour passer le temps.) Den Bosch (Cop) '82*

passen -1- *'t Past als Piet en Riet. Het past als Piet en Riet. Spreekwoordelijke vergelijking. Het vult elkaar goed aan. Budel '90*

passen -2- *Het past als een klep op een ganzekooi. Spreekwoordelijke vergelijking. Twee zaken die goed bij elkaar komen; iets dat goed klopt. (Voor het beeld zie ook: wat maken.) Tilburg (TT) '69*

passen (zie: tijd -10-) *Met passen en meten wordt veel tijd versleten.*

passen (zie: boer -75-) *Ons boere paast alles, want we zijn rond van aachtere.*

passen (zie: deur -12-) *Op de deur passen.*

passen -3- *Passen als heet vuur op een stekske. Passen als heet vuur op een stokje. Spreekwoordelijke vergelijking. Niet bij elkaar passen, oa schreeuwende kleuren. Nederwetten (S) 1892*

passen -4- *Passen als 'n stront in de sneeuw. Passen als een stront in de sneeuw. Spreekwoordelijke vergelijking. Precies passen. Varianten: Passen als aangespuugd (Waalre '86); ... als een kont in een slip (Megen '40). (Zie ook: maat -4-) Oost-Brab. '84*

pastellenhuis *Et peställenhösken is oupe. Het pastellenhuisje is open. 1. Er is een baby geboren. (Dan werd er vroeger op pastellen getrakteerd, die de kleine zg had meegebracht; 2. Pastellen, mastellen zijn gekruide zoete broodjes, waarvoor elke bakker een eigen recept had.) Variant: Met de bestellenkorf moeten gaan 3. op kraamvisite moeten gaan (Someren Heide '87). (Voor 1. zie ook: aftellen; voor 3. zie ook: arm -7-) Kempenland (B) '58*

pastoor -1- *"Dè'k weet, weet ik zò goed als de pastoor", zi den boer, "mar nie zo veul." "Wat ik weet, weet ik evengoed als de pastoor", zei de boer, "maar niet zo veel." Zeispreuk. Tilburg (D) '16*

pastoor (zie: hoogmoed) *"Hoogmoed kùmt vur de val", zin de p'stoor, en Trien gink wèl onderùit me' d'r splinterneij klompe.*

pastoor -2- *'n Stukske van de pastoor z'n hemd. Een stukje van de pastoor zijn hemd. Een vel op de melk. Variant: De pastoor zijn hemd (Oost-Brab. '90). Bergeijk (PK) '80*

pastoor -3- *'ne Pestoor en 'n weduwwrouw hebben 'n lange sleep. Een pastoor en een weduwe hebben een lange sleep. Op deze personen wordt sterk gelet. Varianten: ipv sleep: kleed (Bergeijk '86); Een weduwe draagt lange rokken (Eindhoven '60); Er wordt gauw op de sleep van een weduwenkleed getrapt (West-Brab. '84); De weduwe en de wees hebben 'ne lange sleep ieder trapt er eens op (Schijndel '41); De rokken van*

een weduwe zijn altijd te kort of te lang (West-Brab. '62). West-Brab. '54

pastoor (zie: heeroom) 't Gee zo schoon nie as heereumke prikt.

pastoor (zie: kerk -2-) Al is de kerk groot, de pastoor staat toch maar één kant.

pastoor (zie: alles -6-) Alles kan, behalve omhoog vallen.

pastoor -4- Als 't op de pastoor regent, dan druppelt 't op de koster. Als het op de pastoor regent, dan druppelt het op de koster. Hebben voorname mensen tegenslag, dan lijdt de kleine man er ook onder. Variant: Als 't op de één regent, drupt het op de ander (Kneysel '89). (Zie ook: jonker -1-) Oost-Brab. '87

pastoor (zie: molenaar -3-) Als de mulder zijn Pasen gehouden heeft, is de pastoor door zijn werk.

pastoor -5- Als de pastoors niet meer vragen en de boeren niet meer klagen dan is het einde der dagen. Varianten: ipv pastoor: boer; ipv boer: pastoor; ... dan zal de wereld vergaan (Eindhoven '82); ... dan is het einde der tijden nabij (Eindhoven '84);

... dan is het schon gedaon mee 't leven (Reusel '76); ... dan deugt 't er niet; A's enen boer nie mer klaogt (opheldt me klaoge), dan kande wel no de pesture gon = de pastoor gaan waarschuwen om de boer de laatste sacramenten te komen toedienen, omdat diens einde nabij is (Kempenland '58). Alg. Brab. '87

pastoor -6- Als ge de pastoor en de burgemeester tegen hebt, kunde 't dorp wel uit trekken. Als je de pastoor en de burgemeester tegen hebt, kun je wel uit het dorp weggaan. Als die twee je tegenwerken, kun je niets meer ondernemen. (Zie ook: kerkehuisje.) Hintham (S) 1892

pastoor (zie: boer -31-) As 'nen boer wijn drinkt en 'ne pastoor mölk eet dan zijn ze bei ziek.

pastoor (zie: duivel -10-) As de duivel 'n ziel en de pastoor 'n erfenis hee, dan zijn ze allebei reddeloos verloren.

pastoor (zie: boter -1-) Boter bij de vis is beter dan 'n borg van 'n pastoor.

pastoor (zie: deugd) De deugd in 't midden en de prullerij opzij.

pastoor (zie: fabrikant) De fabrikaant en de pastoor, die lopen in dezelfde voor.

pastoor (zie: kerk -4-) De kerk is ginnen haas.

pastoor (zie: olieslager) De olieslager kan niet heen zonder hel, en de pastoor niet zonder vagevuur.

pastoor -7- De pastoor en de kapelaan lopen achter hetzelfde vaon. De pastoor en de kapelaan lopen achter hetzelfde vaandel. Die mensen houden er dezelfde principes op na. (De kapelaan was de assistent van de pastoor.) Tilburg (TT) '70

pastoor -8- De pastoor boven de singel vatten. De

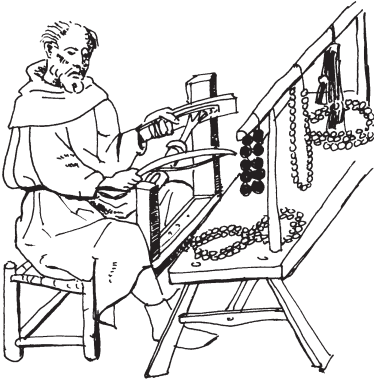
pastoor te pakken nemen. (Singel = ceintuur voor geestelijken, die over de toog werd gedragen.) (Zie ook: heup.) Helmond (VR) '83

pastoor -9- De pastoor zegent z'n eigen het eerst. De pastoor zegent zichzelf het eerst. 1. Het hemd is nader dan de rok; 2. men zoekt in de eerste plaats zijn eigen voordeel; 3. men bedient zichzelf het eerst. Varianten: ipv pastoor: priester, paus; Doen als de pastoor van Dongen (Den Dungen) die zegent zijn eige 't eerst (St Michielsgestel '78); De pastoor zegent z'n eigen het uurste, en het beste (Lith '75); "Ieder vur zich", zee de pesture, en hij zeegende z'n èggen 't irst (Oost-Brab. '90); Diej 't kruis he' zeegent z'n èggen 't uurst (Oost-Brab. '90). (Voor 2. zie ook: baat.) Alg. Brab. '87

pastoor -10- De pastoor verdient z'n geld veur de eerste koffje. De pastoor verdient zijn geld vóór de eerste koffje. De pastoor heeft een lui leventje. (Dat vinden de boeren, die menen dat de pastoor na de mis gelezen te hebben er voor die dag mee klaar is, terwijl zij na de eerste koffiemaaltijd (ontbijt) nog een hele dag moeten werken.) Oost-Brab. '87

pastoor -11- De pastoor doet geen twee missen veur 'tzelfde geld. De pastoor doet geen twee missen voor hetzelfde geld. 1. Men wil niet tweemaal hetzelfde zeggen; 2. voor één loon geen dubbele taak op zich nemen. Varianten: Geen twee missen voor hetzelfde geld doen; Geen twee keer preken voor 'tzelfde geld (Reusel '76); Geen twee liedjes zingen voor één cent (Alg. Brab. '85). (Zie ook: boer -8-) Alg. Brab. '87

pastoor

paternostermaker (Neurenberg ±1400);
zie: **paternoster**

- pastoor** -12- De pastoor slacht het vetste varken. Spottend van een dikke pastoor. (De pastoor slacht zelf niet, maar het gebruik was, dat hij van elk geslacht varken het beste deel kreeg; zo slachtte hij dus het vetste = het beste varken.) (Zie ook: boer -69-) Kempenland (Be) '49
- pastoor** -13- De pesteur is no de hongerkoi. De pastoor is naar de hongerkooi. De pastoor is naar de retraite. (Retraite of verdiepingdagen worden gehouden in een klooster of retraitehuis; priesters nemen er jaarlijks aan deel.) Variant: 't Ge (gaat) de hongerkoi in. (Zie ook: retraite.) Kempenland (B) '58
- pastoor** -14- Dè doe de pestoor ook. Dat doet de pastoor ook. Schertsend als men drie lepel-tjes suiker in plaats van de gebruikelijke een of twee neemt. (Bij het wieroken tijdens de diensten worden drie schepjes korrels in het wierookvat gedaan.) Hoogeloon (Be) '65
- pastoor** (zie: lijk -2-) Een zondagslijk scheldt er in de week geen kwijt.
- pastoor** -15- Ene pesteur die ste, en ene saldoe't die le. Een pastoor staat en een soldaat ligt. Een pastoor heeft een standplaats, een soldaat is gelegerd. Kempenland (B) '58
- pastoor** (zie: thuis zijn) Erin thuis zijn als de pastoor in zijn kerkboek.
- pastoor** (zie: verneuken) Ermee vernukt zijn als een dorp met een gekke pastoor.
- pastoor** (zie: God -10-) God hebbe z'n ziel ... en de duifvel z'n klompe!
- pastoor** -16- Iets pestoor maken. Iets pastoor maken. Iets soldaat maken; opeten, opdrinken. Oost-Brab. '85
- pastoor** -17- Pas op, as de pastoor gao praote, lekt alles uit. Pas op, als de pastoor gaat praten, lekt alles uit. Vertel geen dingen die je ambtshalve

- weet, als je tot geheimhouding verplicht bent. Variant: As de pastoor en de koster beginnen te praten dan kunnen de heilige nie meer in de kerk blijven (Kempenland '89). Oost-Brab. '84
- pastoor** (zie: kerk -16-) Te vroeg uit de kerk gaon.
- pastoor** (zie: vrijdag) Vrijdags een lijk, maakt zondags de pastoor rijk.
- pastoor** -18- We zullen maar 'n pastoor van hem maken. We zullen maar een pastoor van hem maken. Het betreft een onhandige jongen die niet voor het boerenwerk of een ambacht geschikt was. Hij werd naar het seminarie gestuurd. Variant: We zullen 'm mar p'stoor zien te make, want hij dugt nerres anders vur (Oost-Brab. '90). (Zie ook: kwartje -4-) Oost-Brab. '79
- pastoor** -19- Zo nauw keek de pastoor nog niet, of er viel wel een druppeltje in zijn broek. Men moet niet vitten. (Zie ook: bloem -7-) Dommelen (Vel) '86
- pastoorsmeid** (zie: bisschop) Als de bisschop een priester wijdt, wijdt de duvel een pastoorsmeid.
- pastoorsvlees** (zie: nonnenvlees) Geen nonnenvlees hebben.
- pastoorswerk** (zie: kerkwerk) 't Is geen kerkwerk.
- pater** "Hukkum Paoter", zee 't meske, en ze durfde gin jao te zeggen. "Hm, hm, Pater", zei het meisje, en ze durfde geen ja te zeggen. Zeispreuk. (Hukkum = bevestiging) Varianten: "Huem", zee 't meisje, want ze dors geen ja te zeggen (Bergeijk '80); "Hm, hm", zeggen ze in Haps (Oeffelt 1892); "Ghu, ghu", is te Haps gezegd; "Ghu, ghu", is te Strijp gezegd (Kempenland 1892); "Hukkum paoter", zin 't meidje, en ze dūrfde gin nee te zegge... (Oost-Brab. '90). Oost-Brab. '85
- pater** (zie: goede -6-) D'r is maar één goei, en die staot achter in de kerk.
- pater** Paters, nonnen en begijnen, zijn nie zo heilig as ze schijnen. Paters, nonnen en begijnen, zijn niet zo heilig als ze schijnen. Schijn bedriegt. (Zie ook: geld -23-) Oost-Brab. '87
- paternoster** (zie: kwezel) Bij de kwezels moete gin rozenkraansen kopen, want die bidden zelf te gère.
- paternoster** -1- De Franse paddenoster bidden. De Franse paternoster bidden. Vloeken. (Een paternoster of rozenkrans is een bidsnoer dat door katholieken wordt gebruikt.) Variant: De dronken paternoster bidden (Sint-Oedenrode 1892). (Zie ook: ereafdeling.) Nuenen (VBa) '65
- paternoster** -2- Liever z'ne paternoster zijn as z'n vrouw. Liever zijn rozenkrans zijn dan zijn vrouw. Opmerking als men vindt dat de echtgenote te hard moet werken. Reactie: As ge de hele week aan een spijker aan de muur moest hangen, zou 't ook niet meevallen! (Oost-Brab. '80).

Varianten: ipv vrouw: *meid, paard, dan gold het paard de slechte behandeling; ipv vrouw: hondje* (Oost-Brab. '90); *Ik ben liever z'n rozenkrans dan z'n vrouw* (Oost-Brab. '85); ipv vrouw: *wijf* (Tilburg '50); *Ik zou liever z'n kerkboekje zijn dan zijn jachthondje* (Helmond '34). (Zie ook: *man -17-*) Alg. Brab. '85

paternoster -3- *Z'n eigen òn z'nen uurste potter-noster doodgebid hebbe. Zich aan zijn eerste rozenkrans doodgebeden hebben. Maar een kind hebben.* Oost-Brab. (Sw) '90

patersvat *Dat houden we nog efkes in 't paotersvatje. Dat houden we nog even in het patersvaatje. Dat behandelen we later wel. (Bier of wijn uit het patersvaatje was van goede kwaliteit en werd bewaard om bij bijzondere gelegenheden te worden geschonken.)* Variant: ipv *patersvaatje: het vaatje van de abt.* Oost-Brab. '78

patrijs *Daar zitten patrijzen bij multen. Daar zit een groot aantal patrijzen. (Vgl multen met Lat "multum" = veel, een groot deel.)* Varianten: *Dings me multe* 1. geld en goed in overvloed (Kempensland '58); *Mee multe*; 2. in grote hoeveelheden (Oud Gastel '34). (Voor 1. en 2. zie ook: *gras -1-*) Kempensland (Rij) '35

patroon (zie: *Odulphus Sint*) *Odulphus est patroon van Best, waor 't klumphout west.*

Paulien "*Dè's getroffen*", *zin Paulien, èn ze makte van d'n bok 'n minneke. "Dat is getroffen", zei Paulien, en ze maakte van de bok een geitje.* Zeispreuk. Oost-Brab. (Sw) '86

Paulus "*Rilleke*", *zi Paulus. "Redelijke", zei Paulus. Zeispreuk. Het kan door de beugel.* Tilburg (D) '16

paus (zie: *pastoor -9-*) *De pastoor zegent z'n eigen het eerst.*

paus (zie: *Rome*) *Ge moet in Rome zijn om de paus te bedonderen.*

paus *Niet iedereen kan de paus van Rome zijn. Niet iedereen kan de baas zijn.* Oost-Brab. (JU) '79

paus *Roomser zijn dan de paus.* 1. Overdreven gelovig zijn; 2. overdreven zijn in principiële kwesties op ander gebied. Variant: *Niet roomser willen zijn dan de Paus* 3. gewoonten en regels niet volgens de wet toepassen; 4. niet al te nauwkeurig zijn. (Voor 1. zie ook: *kalf -6-*; voor 4. zie ook: *bloem -7-*) Alg. Brab. '87

pauw (zie: *trots*) *Groots zijn als een pauw.*

pee (zie: *boer -45-*) *De lompeste boeren teulen de grootste erpel.*

Peel (zie: *kruk*) *'t Hee heel wa in veur ie me ze krökske deur de Peel is.*

Peel (zie: *kar -3-*) *Beter met een kwade kar in de hei, dan met een goed schip op zee.*

Peel (zie: *duivel -18-*) *De duvel he in de Peel z'n leste stront geschetten.*

Peel -1- *De Pel mè Marris winne. De Peel met Maarheeze winnen. Kaartterm. Alles winnen.* Asten (Cr) '81

Peel (zie: *Heer OL -7-*) *Ge kunt hem wel wijsmaken dat OL Heer Hendrik hiet en in de hei klot sta te steken.*

Peel -2- *In de Peel is genen Lieven Heer. In de Peel is geen Lieve Heer. In de Peel mag alles. (In de Peel was geen controle mogelijk.)* Peelland '84

Peel -3- *In de Pieël zie me nie op 'n törf.* In de Peel kijkt men niet op een turf. 1. Wie in het veen zit, kijkt niet op een turfje; 2. wie overvloed heeft, is gul. Variant: ipv *turf: klot, 'n kar klot, 'n klot meer of minder, 'nen turfnie zo nauw.* (Voor 2. zie ook: *gras -1-*) Alg. Brab. '87

Peel (zie: *leven -6-*) *Laeve as Chòt in de Pèl.*

Peel (zie: *hond -41-*) *Nou gaat de hond de Peel op.*

Peel (zie: *kop -29-*) *Op oewe kop getórrefd, dan hedde gene Peel van doen.*

Peel (zie: *leven -9-*) *Wie 't langst leeft, heeft alles, ook alle kwaje broeken.*

Peel (zie: *oud -6-*) *Zo oud als de weg naar de Peel.*

Peel (zie: *voelen -3-*) *Zun eije vuijlen as 'n koew in de Pil.*

Peelboer "*'t Is oe gegund*", *zi de Pilboer. "Het is je gegund", zei de Peelboer. Zeispreuk. Uiting van gastvrijheid tijdens het eten als er een gast is. (Vroeger haalde men met de kar turf in de Peel; er was een dag mee gemoeid, men bleef dan bij een turfboer eten.)* Eindhoven '72

Peelland *Peelland, het grootste, Kempensland, het heerlijkste, Oisterwijk het schoonste, Maasland, het verste. Peelland, het grootste, Kempensland, het heerlijkste, Oisterwijk het mooiste, Maasland, het verste. Dat zijn de vier kwartieren van de Meierij van 's-Hertogenbosch.* Oost-Brab. '37

Peelland (zie: *kop -31-*) *Rond van kop, magere sop, een turf in de hand, dat waren de boeren van Peelland.*

peen *Nie op 'nen bos peejen kijken. Niet op een bos wortelen kijken. 1. Niet krenterig zijn; 2. niet zo nauw kijken. Variant: ... als het loof er maar aan zit. (Voor 2. zie ook: *bloem -7-*)* Alg. Brab. '87

Peer (zie: *blinde -1-*) *"We zullen wel zien", zei de blinde.*

peer -1- *'n Peer aan hebben. Een peer aan hebben. Een stuk in zijn kraag hebben; dronken zijn. Varianten: ipv aan: om, in; Een stuk in zijn kloten hebben; ipv kloten: botten, kont; De sabel aanhebben (Bergeijk 1892); Natte voeten hebben;*

peer

Een nat zeil hebben; kerkmeester zijn (Someren 1892). (Zie ook: bos.) Oost-Brab. (S) 1892

peer -2- Als 'n peer rijp is, dan valt ze, al valt ze ook in de stront. Als een peer rijp is, dan valt ze, ook al valt ze in de stront. Meent iemand dat het tijd is om te trouwen, dan trouwt hij hoe dan ook. Varianten: ... *nät zeuvel in ene stront a's op e kolblad* (Kempensland '58); ... *moet ze geplukt worden* (Knegsel '89). (Zie ook: aanbranden.) Oost-Brab. '80

peer (zie: appel -1-) *Appels met peren vergelijken.*

peer -3- *De beste peren zijn geplukt.* 1. De beste tijd van het leven is voorbij. Variant: *Niet veel peren meer waard zijn* 2. geen beste gezondheid meer hebben (Oost-Brab. '40). (Voor 1. zie ook: hitte; voor 2. zie ook: bier -2-) Aalst '76

peer -4- *De geelste peren worden het eerst geplukt.* De gekste meisjes lopen het eerst tegen de lamp. (Woordspeling: geel = geil; de geelste zijn ook de rijpste.) (Zie ook: aanbranden.) Tilburg (TT) '70

peer -5- *Er de peer afgeven. Er de brui aan geven;* het opgeven. (Zie ook: dak -5-) Nuenen (VBa '65)

Peer (zie: os -8-) *Ge moet den os laoten trouwen, krek als onze Peer.*

peer (zie: schenk -3-) *Ik gooi nog mi jouw schenk de note uit de boom.*

peer -6- *Koopt peren voor uw geld, dan versnoept ge 't niet.* Koop peren voor uw geld, dan versnoep je het niet. Eieren, appels voor uw geld kiezen; met iets van minder waarde genoeg nemen om niet alles verloren te laten gaan. (Zie ook: bruid -8-) Oost-Brab. 1892

peer -7- *Nie zo sterk op de peer staon.* Niet zo sterk op de peer staan. Niet voortdurend aan het werk blijven. (Zie ook: hond -8-) Schijndel (Bi) '40

Peer (zie: node) *Nooi, nooi, Peer Nooie waar ok 'ne mens.*

Peer (zie: Trui) *Trék Trööj, de koe die kalft!*

peer -8- *Van de pere kregte.* Van de peren krijgen. Veel last hebben van iets. Kempenland (B) '58

peer -9- *Waar peren groeien, daar groeien ook klippels.* Waar peren groeien, daar groeien ook knuppels. 1. Waar iets te halen is, vindt men ook liefhebbers; 2. men ondervindt concurrentie zodra gezien wordt dat men winst gaat maken. (Voor 1. zie ook: paddestoel.) Oost-Brab. 1893

peer (zie: geel) *Zo geel ès 'n peer.*

pees *Op de pees moeten werken.* Zeer hard moeten werken. (Pezen = hard werken, opschieten.) (Zie ook: gek -13-) Oost-Brab. (Bi) '40

peeschijf (zie: wortelschijf) *Veul peeschijven hebben.*

peesteker *Al 'nen hille peesteker zèn.* Al een hele wortelsteker zijn. Al een hele vent zijn. (Wortelen werden met de riek uitgestoken.) (Zie ook: boog.) Tilburg (D) '16

peg *Het steken der peg.* Het bepalen van de broodzetting (1. broodprijs die door de overheid werd vastgesteld.) (*De peg* was ook de marktprijs van landbouwprodukten.) Varianten: *De peg is nie gezet* 2. de tijd is niet bepaald (Oost-Brab. '40); *Boven de peg* 3. boven de waarde (Oost-Brab. '40); *Peg stellen*; 4. besluiten (Schijndel '40). Meijerij (N) 1874

pegel *Op de peikel af laoie.* Op de pegel af laden. Zoveel laden dat een paard de vracht nauwelijks kan trekken. (*Pegel* = ijzeren pin of maatstreep die aangeeft tot hoever men moet laden of inschenken.) Kempenland (B) '58

peit (zie: passen -1-) *'t Past als Piet en Riet.*

pek *Pek aan de broek hebben. Een plakker zijn;* niet weten weg te gaan. (Zie ook: klink -3-) Oost-Brab. (S) 1892

pek (zie: zwart) *Zo zwart als een moor.*

pekel -1- *Hij hoeft 't niet uit de pekel te halen.* Hij hoeft het niet uit de pekel te halen. Hij hoeft de zaak niet te redden. Ommel '88

pekel (zie: pegel) *Op de peikel af laoie.*

pekel (zie: rundvlees) *Rundvlees kunde onder de pekel zetten, maar kalfsvlees niet.*

pekel -2- *Weten wat voor pekel men in z'n kuip heeft.* Weten wat voor pekel men in zijn kuip heeft. Weten wat voor vlees men in de kuip heeft; weten hoe de zaken staan. (Vlees werd na het slachten gezouten en in een kuip gelegd. Door het zout werd vocht, de pekel, aan het vlees onttrokken.) Varianten: *Niet weten ... ; Willen weten* Oeffelt (S) 1892

pekel -3- *Zich goed onder de pekel houden.* Een goed borreltje drinken. (Zie ook: askruisje; voor het beeld zie ook: kalfsvlees.) Oost-Brab. '87

pekstoel (zie: pikkelstoel) *Iemeze ób de pèkstówl zétte.*

pels (zie: luis -7-) *Een lastige luis zijn in de pels.*

pen *Roepen om pen en inkt.* Jammeren, als men in het nauw zit. (Mogelijk heeft dit te maken met het noteren van de laatste wil.) (Zie ook: broek -14-) Oost-Brab. '66

penhouder (zie: been -3-) *Been læk e muilepård.*

penis (zie: gat -12-) *As oew gat nie vast ston, dan zodde da ok nog kwetrake.*

penning *De penning gunnen.* Na gegeten te hebben bij de gastheer naar de wc gaan. Oost-Brab. (Bi) '40

penning (zie: overal) Hij is overal bij als de kwaaië duit.

pens (zie: buik -1-) Beter 'nen buik van 't drinken dan 'nen bult van 't sjouwen.

pens (zie: buik -4-) Een buik hebben als een spurrie-koei.

pens (zie: meuk) Iemend op z'ne meuk geve.

pens (zie: pronken) Pronken as 'n kat die enen bulling in d're mond hee.

penselijk (zie: abuis) Abuis is menselijk en dik is penselijk.

peper (zie: tandpijn) Tandpijn is geen pijn, maar peper in je reet dat is pas heet.

peperkoek De peperkoek op tafel leggen en dan doorsnijden. Gemeenschappelijk bezit verdienen. (Zie ook: mik -1-) Tilburg (Kn) '50

peperkoek Die mee 'n peperkoek gee vrije, wordt mee schete beloond. Wie met een peperkoek uit vrijen gaat, wordt met scheten beloond.

Ondank is 's werelds loon. Variant: Peperkoek wordt stont en stont wordt peperkoek = 't is ene kloot (Liempde '40). Oost-Brab. '82

perenboom Aan een pereboom groeien geen appels. De appel valt niet ver van de boom. (Zie ook: ekster -1-) Wouw (MI) '62

pergestikus (zie: gebaar) Mok gin pergestikus.

perlot Z'n perlot hebben. Zijn perlot hebben. Zijn aandeel hebben. (Waarschijnlijk van Fr parlote = debatingclub, advocatenkamer.) (Zie ook: heilige -4-) Tilburg (D) '16

perzik Die perzike wil hebben en haauwe, moet hebben 'nne jonge en ene ouwe. Wie perziken wil hebben en houden, moet een jonge en een oude boom hebben. Boerenregel. Wie altijd vruchtdragende perzikbomen wil hebben, moet zorgen voor jonge bomen; men moet voor de toekomst zorgen. Varianten: *Wie spërreke wil hebben en haauwe, moet twee bomen hebben* (Uden '63); *Wil je perziken houden, zorg dan voor jonge en oude* (Alphen '84). (Zie ook: noot -5-) Oost-Brab. '84

pesjonkelen (zie: portiuunculen) 't Lijkt wel pesjonkelen.

pet (zie: loenen) 't Is lauw loenen met de pet.

pet -1- Dè peist nie onder zijn pet. Dat hoort niet onder zijn pet. 1. Hij is niet slim; 2. dat zoekt hij niet. (Voor 1. zie ook: bijdehand.) Oost-Brab. '90

pet -2- Er niks mee aan de pet hebben. Er niets mee aan de pet hebben. Er niets mee van doen willen hebben. Oost-Brab. '87

pet -3- Ergens met de pet naar gooien. Iets oppervlakkig doen. (Zie ook: kerkwerk.) Alg. Brab. '87

pet (zie: rand) Hoog tegen de rand van de pet kijken.

pet (zie: Netersel) In Netersel dragen ze petten met twee kleppen.

pet (zie: kruis -9-) Kröske stèrreve ... as 't nie waor is.

pet (zie: hoed -7-) Met de hoed in de hand ..., maar met de pet op je test kom je d'r ook best.

pet -4- Schud mar in m'n pet dan za'k 't thuis wel uitzoeken. Gooi maar in mijn pet dan zal ik het thuis wel uitzoeken. Dit gaat mijn verstand te boven; ik begrijp er niets van. Varianten: *ipv pet: zak* (Someren '55), *tes* (Maaskant '87); *Schut mar in m'n pet* (Oost-Brab. '87); ... *dan zuuk ik 't mèrrege wel us uit* (Oost-Brab. '90). Alg. Brab. '90

pet (zie: muts -4-) Zijn muts op schoppen zeven hebben staan.

pet (zie: mager -5-) Zo mager zijn, dat je er je pet aan kunt ophangen.

Peter Liever lange Peer dan dooie Peer. Liever lange Peter dan dooie Peter. Beter blò Jan dan dô Jan; beter laf dan dood. Riel (Sch) '85

petraïne In de petraïne komen. 1. In de verdrukking komen. Variant: *In de petraïne zijn* = Fr *être dans le pétrin* 2. er lelijk inzitten. (Voor 2. zie ook: buikpijn.) Tilburg (D) '16

petroleum (zie: geld -15-) Naar 't geld stinken als 'n varkenskont naar den bromolie.

Petrus Banden Sint *Ree: enèchtig mî St Pieter (1 augustus), weer dèrtege daag ès 'ne gieter.* Als het regenachtig is met Sint Pieter, is het weer dertig dagen als een gieter. Weersvoorspelling. Variant: *St Petrus is 'n visser, mèr ôk 'ne pisser* (Kempenland '80). (Zie ook: beerput; voor een periode met hetzelfde weer zie ook: *Benedictus Sint*) Oost-Brab. (Sw) '86

Petrus en Paulus Sint -1- Als 't op St Peter en Paulus (29 juni) regent, regent het drie maanden.

Als het op Sint Petrus en Paulus regent, regent het drie maanden. Weersvoorspelling. (Zie ook: beerput; voor een periode met hetzelfde weer zie ook: *Benedictus Sint*) Deurne (S) 1892

Petrus en Paulus Sint -2- Met St Petrus en Paulus, dan breekt de rog de wortel en rijpt het koren dag en nacht. Boerenregel. Varianten: *Na Petrus en Paulus rijpt 't koren dag en nacht; Petrus en Paulus wil aanhoren, hier is gemalen 't nieuwe koren* (Aarle-Rixtel '76). Deurne (S) 1892

Petrus en Paulus Sint -3- Peer en Pauw gaon mee de aerdbezie op sjouw. Petrus en Paulus nemen de aardbeien mee. Boerenregel. Rond Petrus en Paulus is de aardbeientijd voorbij. Oost-Brab. (UL) '79

Petrus en Paulus Sint -4- Petrus en Paulus, die eten patatten en schijten stokvis. Petrus en Paulus eten aardappels en schijten stokvis. Op de

Petrus Sint

feestdag van Petrus en Paulus is het de tijd van de nieuwe aardappelen, waarvan men diarree kan krijgen. Varianten: *Met Peter en Paul eet je nei erpel mi 'n hau* (peultjes) (Oost-Brab. '90); *Mè Peter en Paulus, gan we airdappel prutten* (Tilburg '16). (Prutten 1. Uit de grond halen; 2. zachtjes koken.) Tilburg (Kn) '50

Petrus Sint "Sinte Petrus weende bitter", *zei dronken Piet, "dan zal hij ook wel "klare" gelust hebben."*

Zeispreuk. (Zie ook: *askruisje*.) Tilburg (D) '16

Petrus Sint (zie: *Bavo Sint*) *Mi bomis de ram, mi St Peter* (22 februari) 'n lam.

Petrus Sint (zie: *glad*) *Plat afläk Petrus' vurbroewk*.

Petrus Stoel Sint -1- 't Sinte Peter hebben. Het Sint Petrus hebben. De dienst opgezegd hebben, ook al was het niet op Sint Petrus Stoel (22 februari). (Vroeger werd het personeel op de boerderij per jaar ingehuurd, wilde men veranderen dan zei men oa per Sint Petrus de dienst op.) (Zie ook: *maart* -5-.) Someren (N1) '60

Petrus Stoel Sint -2- *Me Sinte Peter, hoe langer hoe heter*. Met Sint Peter, hoe langer hoe heter. Weersvoorspelling. Kempenland (B) '58

Petrus Stoel Sint -3- *Op St Petrus Stoel komt d'n oiver in 't gewoel; op St Petrus Banden gaat hij weer naar vreemde landen*. Op Sint Petrus Stoel komt de ooievaar in het gewoel; op Sint Petrus Banden gaat hij weer naar vreemde landen.

Boerenwijsheid over het trekken van de ooievaars. Varianten: *Met St Petersstoel zit ie op zijnen doel, met St Petrusbanden verlaat hij deze landen* (Oost-Brab. 1892); *Met St Petrus Stoel te Rome zullen de ooievaars komen, met St Petrus Banden trekken ze naar de werme landen* (Kempenland '65); *Met St Petrus Banden verlaten de ooievaars de landen* (Tilburg '50); ... *vertrekt de ooievaar naar warme landen* (Valkenswaard '87). (Oorspronkelijk was 22 februari de enige feestdag van Sint Petrus Stoel; later werd 18 januari de feestdag van Sint Petrus Stoel te Rome en 22 februari die van Antiochië.) Boxtel (D) '70

peuk (zie: *reuk*) 'n *Reuk an de peuk is geld en goewd in overvloed*.

peultjes (zie: *Petrus en Paulus Sint* -4-) *Petrus en Paulus, die eten patatten en schijten stokvis*.

pezerik 'n *Pierik vringe*. Een pezerik wringen.

1. Een draai om de oren geven. (*Pierik* = bullepees, gedroogde holle spier (penis) van de bul (springstier), vroeger als strafwerktuig gebruikt.) Varianten: *ipv wringe: zette; Wa's da ne pezerik* 2. wat is dat een gierigaard (Helmond '87). (Voor 1. zie ook: *broek* -14-; voor 2. zie ook: *appelboor*.) Kempenland (B) '58

Philips (zie: *Oedenrode Sint*) *In Rooi en bij OL Heer is alles mogelijk*.

pias (zie: *slap* -3-) *Zo slap als een vies*.

Pichegru "Wat nu, wat nu", *zei Pichegru*.

Zeispreuk. *Goede raad is duur*. Variant: ... *Pietje Cru* (Dungen '71). (*Pichegru* = Frans generaal in de Napoleontische tijd die nogal eens in de nesten gezeten heeft.) (Zie ook: *koster* -1-.) Alg. Brab. '87

Picus *Werk ik soms bij Picus?* Vraag van iemand die is overgeslagen als er iets gepresenteerd wordt. (*Picus* = een houtbewerkingsbedrijf in Eindhoven.) Variant: *Heb ik soms een houten bakkes* (Oost-Brab. '87). Eindhoven (ED) '84

piejanko *In de piejanko zijn*. In de puntjes zijn; er buitengewoon netjes uitzien. Tilburg, Oosterhout '87

piek *Er de piek bij neersteken*. Er de prikstok bij neersteken. Met iets ophouden. Variant: *ipv piek: stek* (Oostelbeers '58). (Zie ook: *dak* -5-.) Oost-Brab. '70

piek (zie: *ziek* -2-) *Ziek zijn van de luie piek*.

piek (zie: *stijf*) *Zo stijf als nen bok*.

pielepasen (zie: *wanneer*) *Als Pasen en Pinksteren op een dag vallen*.

pieletje *Naar de pieletjes zijn*. Dood zijn, naar de drommel zijn. (Zie ook: *Beemd*.) Tilburg (D) '16

piepelenberg *Piepelenberg spelen*. Zich verbergen, verstoppertje spelen. Tilburg (D) '16

piepen *Piepen als een kreugel*. Piepen als een kruiwagen. Spreekwoordelijke vergelijking. Versleten zijn. (Zie ook: *pulver*.) Tilburg '86

piepen (zie: *knarsen*) *Schèren en piepen als een kafmeulen*.

pier (zie: *begin* -1-) "t *Is nog maar 't begin*", *zei de ooievaar tegen de pier toen hij hem half op had*.

pier (zie: *haan* -1-) "Ge bent nog nie van mèn aaf", *zi den haan tegen de pier, en hij had hem al half op*.

pier -1- 't *Was zó stil dè ge de piere in de grond kost hurre nieze*. Het was zó stil dat je de pieren in de grond kon horen niezen. Het was erg stil. Varianten: *ipv niezen: hoesten*; 't *Is zó stil dè ge de pierre hōört wíemmele* (druk bewegen) *in de grond*. (Zie ook: *krik*.) Oost-Brab. '87

pier (zie: *regenen*) *A's 't regent lupt den boer, de poling en de pieër*.

pier (zie: *eind* -3-) *Aan alle einden leven net als een baars*.

pier (zie: *meelworm*) *Baas melworm, as g'em op z'ne kop trapt, is ie dood*.

pier -2- *De pier is al geslept*. De pier is al gesleept. De priester heeft het evangelie (in de mis) al gelezen. (Voor het evangelie werd het misboek dat lag op een lezenaar of pupitre, van de

rechterkant naar de linkerkant van het altaar gedragen.) Gemert (Bi) '40

pier -3- Een pier aan de ketting hebben. 1. Zo'n arme grond hebben dat een pier een zeldzaamheid is; 2. arm zijn. (Voor 2. zie ook: arm -6-) Oost-Brab. '89

pier (zie: kijken -23-) *Kèken a's ene pier uit 'n deuske.*

pier (zie: geweld) *Me geweld kunde wel 'n os nog stiere.*

pier (zie: waarom) *Wurrun, durrun, umdè 'n wurrun ginne pier is, durrun.*

pier (zie: droog -4-) *Zo droog als been.*

pier (zie: lang -4-) *Zo lang als een boom.*

pier (zie: vol) *Zo vol as 'n pötje mee pieren.*

pierenkuiltje *Nao't piereküleke gaon.* Naar het pierenkuiltje gaan. Sterven. Variant: *Naar 't pierenland gaan* (Oost-Brab. 1892). (Zie ook: aardappel -7-) Alg. Brab. '87

pierik (zie: pezerik) 'n Pierik vringe.

Piet (zie: genade) *"Dè kan ok 'n genooi zen", zin Pirke, èn iej zaat op de pleej.*

Piet (zie: Petrus Sint) *"Sinte Petrus weende bitter", zei dronken Piet, "dan zal hij ook wel "klare" gelust hebben."*

Piet (zie: kont -9-) *Bid mar da't voor oe kont schiet, dan kunde 't uitpoepen!*

Piet Snot (zie: staan -3-) *Staan te kijken als Piet Snot in de maneschijn.*

Piet Wit 't *Is nogal Piet Wit.* Het is nogal Piet Wit. Dat is nogal begrijpelijk. (Piet de Wit was een bekende Helmonder.) Helmond '65

Pieter *Mi Pietter zén.* Met Pieter zijn. *Zijn manetje wel staan.* Gemert (GH) '76

Pietje (zie: Soes) 't *Kan doorgaan, want Pietje Soes is er.*

Pietje (zie: scholier) *De scholieren en de klerken zijn te lui om te werken, maar asse geroepe worren um te ete, zijn ze het eerst aan toffel gezete.*

pijk *De pijk zette. De pijk zetten.* De tijd van weggaan aangeven. Dinther (Bi) '40

pijl (zie: hooi -9-) *Hij moest hooi lusse, konnie op stal gaan staan en pijltjes pisse.*

pijn (zie: lelijk -1-) *As lillik zeer dee, wè zou ze krassen.*

pijn (zie: jeuk -2-) *De jeuk is èrger ès de pènt.*

pijn (zie: glorie) *Die glorie hè, moet pent lije.*

pijn (zie: aars) *Hebt ge pijn aan uwen èrs, ga dan maar naar Middelbèrs.*

pijn (zie: jeuk -4-) *Jeuk en weelde kunde nie lije, pènt en ermoei moete lije.*

pijn (zie: Allerheiligen -5-) *Mi Alderheiligen zonnescéén gift 'ne winter mî péén.*

pijn (zie: tandpijn) *Tandpijn is geen pijn, maar peper in je reet dat is pas heet.*

pijn (zie: kind -30-) *Van het kind zijn eerste kreet, vergeet de moeder alle leed.*

pijp (zie: Uilenspiegel -3-) *"Daar 't rookt, is 't warm", zei Uilenspiegel, en hij blaasde aan een paardestront.*

pijp -1- 'n *Pijpke buurten.* Een tijdje blijven praten. Blijven praten zolang een pijp roken duurt. (Zie ook: hennenbroedsel.) Oost-Brab. '87

pijp -2- 't *Is geen pijp tabak werd.* Het is geen pijp tabak waard. Het is niets waard. Variant: *Er geen pijp tabak voor geven* (Oost-Brab. '87).

(Zie ook: aardappel -11-) Alg. Brab. '87

pijp -3- *De peep toewnepe.* De pijp toeknijpen. Doodgaan. (Pijp = aars) Varianten: *Zijn pijp uitkloppen; Oew pijp uitkloppen.* (Pijp = werktuig om uit te roken) *De pijp uitgaan* (pijp = bed).

(Zie ook: aardappel -7-) Kempenland '58

pijp -4- *De pijp aan Maarten geven.* 1. *De brui er aan geven; ergens mee stoppen; 2. sterven.*

(Pijp = bed.) (Voor 1. zie ook: dak -5-; voor 2. zie ook: aardappel -7-) Alg. Brab. '87

pijp -5- *Ge moet zorgen dà ge de peep oupenhaauwt.* Je moet zorgen dat je de pijp openhoudt. Je moet zorgen voor een goede stoelgang. (Zie ook: hand -15-) Kempenland (B) '58

pijp (zie: muis -6-) *Het is 'n kwaai muis die maar één hol heeft.*

pijp -6- *Iemend vur de peep zette.* Iemand voor de pijp zetten. *Iemand voor het blok zetten; hem een minder prettige zaak laten opknappen.* (Peep = rond gat in de grond.) Variant: *ipv pijp: gat.* Kempenland (B) '58

pijp -7- *In de peep zitte.* In de pijp zitten. Ziek op bed liggen. (Pijp = bed, legerstede.) (Zie ook: bier -2-) Kempenland (B) '58

pijp -8- *Looie pijspe samen delen.* Loden pijpen samen delen. 1. *Alles samen delen.* (Bargoens: het geld samen delen.) Variant: *Da moette met de looie pijspe nemen* 2. *op de koop toe nemen*

(Den Bosch '70). (Voor 1. zie ook: mik -1-) Alg. Brab. '87

pijp -9- *Naor de pijp gaon.* Naar de pijp gaan. Naar bed gaan. (Zie ook: emmer -5-) Kempenland '89

pijp (zie: slap -2-) *Wè slap in de piepen zijn.*

pijpensteel *Iets niet nauwer kunnen trekken dan door een pijpsteel.* Iets niet preciezer kunnen doen; niet duidelijker kunnen zeggen. Oost-Brab. (Bi) '40

pik *Iedere pik een boon.* Als een (echt)paar veel kinderen krijgt; het is telkens raak als de man gemeenschap heeft met zijn vrouw. (Zie ook: gebont.) Oost-Brab. '87

pik *Pik en pook zijn.* Niet met elkaar overweg kunnen. (Pik = persoonlijke haat of wrok

pikkel

tussen twee personen en de onaangename bejegening die daarvan het gevolg is. Vgl pik e pik; piek a piek dat in Antwerpen en omgeving gezegd wordt.) (Zie ook: *accorderen.*) Alg. Brab. '87

pikkel *Op zonne pikkel zitten. Op zijn pikkel zitten. Aan het werk zijn.* (Pikkel = verkorting van "pikkelstoel" = driestel van een schoenmaker.) West-Brab. '87

pikkeldraad (zie: *hooi -9-*) *Hij moest hooi lusse, konnie op stal gaan staan en pijltjes pisse.*

pikkelstoel *Iemeze ób de pékstówl zétte. Iemand op de pikkelstoel zetten. Iemand laten leren voor schoenmaker. Variant: ipv iemeze: iemand.* (Zie ook: *kwartje -4-*) Gemert (PV) '86

pikken (zie: *hen -6-*) *Daor de hen schaort, moet z'ok pikke.*

pilaar (zie: *Heer OL -27-*) *OL Heer van 't kruis bidden.*

pilaarbidder *Dè is me 'nem pielèèrembidder. Dat is me een pilaarbidder. Die man is erg fijn.*

Variant: ipv *pilaarbidder*: *pilaarbijter* = mannelijke kwezel. (Zie ook: *fijn.*) Gemert (GH) '85

Pilatus (zie: *hoe laat*) *Kwart over den bult, het hi krek gespuld.*

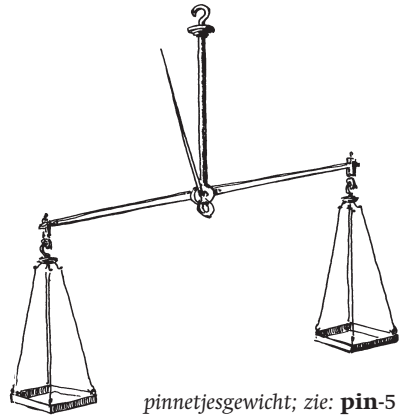
pin (zie: *waarom*) *'t Pinneke van z'n hart hangt in de stront.*

pin -1- *Dè is er een van pinneke dun. Dat is er een van pinneke dun. Hij is gierig.* (Zie ook: *appelboor.*) Knegsel (VaHe) '89

pin (zie: *voerman -3-*) *Ene voerman zonder luin.*

pin -2- *Erges 'n pin aon lulle. Ergens een pin aan kletsen. 1. Kletspraat verkopen; 2. ergens een eind aan kletsen.* (Voor 2. zie ook: *bats.*) Alg. Brab. '87

pin -3- *Hij he lulek an de luin(e) gelákt. Hij heeft lelijk aan de pin gelikt. 1. Hij heeft er danig*

van langs gehad; 2. hij is lelijk terechtgekomen. (*Luin, leun* = onderdeel van een boerenkar: de pin in de vette as, om het aflopen van het rad te verhinderen.) (Voor 1. zie ook: *broek -14-*) Kempenland (B) '58

pin (zie: *mens -20-*) *Ieder mens z'nne zin, ieder worst z'nne pin.*

pin -4- *Iets pin over nek doen. 1. Vlug en niet al te secuur doen. Varianten: Pin over nek naaien; 2. vlug naaien met hele grote steek (zo werd gewerkt in de huisnijverheid in Goirle, bij het maken van grove jute zakken); Over het kopke naaien.* (Voor 1. zie ook: *kerkwerk*; voor 2. zie ook: *ik.*) Tilburg '75

pin (zie: *kram*) *In z'n kram schiepte.*

pin (zie: *nieuwsgierig*) *Nijschierigen krijgen de pin door de neus.*

pin -5- *Pinnekesgewicht geven. Pinnetjesgewicht geven. 1. Zeker geen overgewicht geven; 2. gierig zijn. (Bij de ouderwetse weegschalen, die vroeger aan het plafond hingen, wees een zeer lange naald of pin het gewicht aan. Die werd angstvallig in de gaten gehouden door de winkelier, opdat hij toch maar geen overgewicht zou geven.)* (Voor 2. zie ook: *appelboor.*) Tilburg (TT) '65

pin (zie: *zat -3-*) *Zat zijn als een snep.*

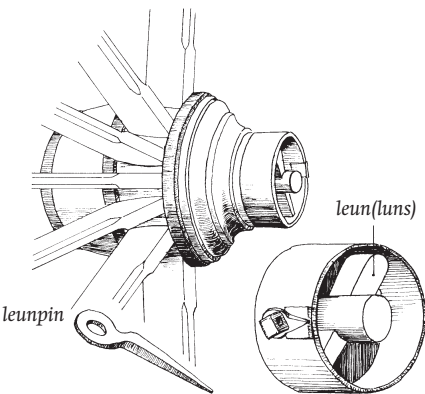
pindol (zie: *draaien -2-*) *Draaien as 'ne kernel.*

Pinksteren (zie: *wanneer*) *Als Pasen en Pinksteren op een dag vallen.*

Pinksteren *Pinksteren vroeg of Pinksteren laat, hop aan de staak. Boerenregel. (Hop, Humulus lupulus, is een moerbeachtige klimplant, waarvan de vruchtkegels worden gebruikt om aan het bier een bittere aromatische smaak te geven.)* West-Brab. (MGT) '54

Pinksteren (zie: *Pasen -5-*) *Tegen Pase rijdt de duivel op stelten.*

pint (zie: *maat -2-*) *Eerst een maatje, dan een pint.*

dom(p) van een karrad; zie: **pin-3**

pint -1- *Goed pint zijn. Goed dronken zijn.* (Zie ook: *bos*.) Oost-Brab. (Bi) '40

pint -2- *Iemes in de pint doen. Iemand in de pint doen.* 1. Iemand beetnemen, foppen; 2. een meisje bedriegen. (*In de pint doen* = zekere geneeswijze: bepaalde wijze van wondbehandeling. Hierbij wordt een lapje bestrooid met *sinte petit poeder*, met wat bloed en etter uit een wond, in een pint met lauw water gelegd.)

(Voor 1. zie ook: *drol*.) Kempenland (Rij) '35

pint -3- *Van 'n pint een arm maken.* Van een pint een arm maken. 1. Van een scheet een donderslag maken; 2. overdrijven. (*Pint* = penis.)

(Voor 1. zie ook: *aanslaan*; voor 2. zie ook: *bruin*.) Kempenland (Rij) '35

pint (zie: *kan*) *Zet de kan maar neer en pak de leer.*

pis (zie: *kaarter*) *'ne Kaarter lijdt gewis van kou voeten en pis.*

pis *Gij maakt mijn pis nie werm. Jij maakt mijn pis niet warm. Je maakt mij niet bang; je daagt me niet uit; ik ben niet onder de indruk.* Variant: *ipv warm: lauw.* (Zie ook: *wind* -12-.) Oost-Brab. '84

pis (zie: *zeik* -5-) *Zeik hebben als nen os.*

pis *Zondagse pis deugt niet.* In Tilburg werd urine in kruiken ingezameld voor het vullen van het laken. (Had men in het weekend te veel bier gedronken, dan bevatte de urine te weinig ammoniak, die had men juist nodig.) Tilburg (Sn) '34

pisos (zie: *aanhouden*) *Aanhouden als de Lommelse hond.*

pisos (zie: *pissen* -1-) *Pissen as de pisos van Deurze.*

pispot (zie: *alles* -3-) *Alles in orde en niks op z'n plaats.*

pispot -1- *Den dieë, die is geboren met een pispot op z'n oren. Hij is geboren met een pispot op zijn oren.* (Vroeger werd jongenshaar zo geknipt dat het leek alsof men een pot op het hoofd gezet had. Er waren arme mensen, die zo hun haar en dat van hun kinderen "verzorgden".) Variant: *ipv pispot: bloempot* (Acht '87). (Zie ook: *trap* -1-.) Westerhoven (Ma) '86

pispot -2- *Dor zoude ok de pispot over leeggiete.* Daar zou je ook de pispot over leeggieten. Een vervelend persoon. (Zie ook: *boer* -81-.) Eindhoven (ED) '84

pispot (zie: *draaien* -1-) *Draaien als een drol in een sluisdeur.*

pispot -3- *In de pispot gewasse en in de schoorsteen gedreugd.* In de pispot gewassen en in de schoorsteen gedroogd. Een gore was. Sint-Oedenrode (J) 1900

pispot (zie: *kijken* -23-) *Këken a's ene pier uit 'n deuske.*

hop; zie: **Pinksteren**

vrucht

pissebed *Van 't pissebed op 't kakkebed.* Van het pissebed op het kakkebed. 1. Van kwaad tot erger; achteruitgaan. Varianten: *Van 't zeikbed op 't schijtbed helpen* (Hintham, Den Dungen 1892); *Als ge zeikbed wegdoet, krijde schijtbed in de plaats* (Oost-Brab. '58); *ipv zeikbed: plasbed*; *ipv schijtbed: strontbed* (Oost-Brab. '90); *Van 't strontbed in 't zeikbed belanden* (Den Bosch '76); *Als men pis in 't bed wegdoet, krijgt men poep in 't bed weer* (Steensel '87). (Zie ook: *bed* -10-.) Bergeijk (WBS) '45

pissen (zie: *straal*) *'n Dun straaltje pissen.*

pissen (zie: *hoog*) *'t Pist al met 'n beugske.*

pissen (zie: *koe* -11-) *Als er één koe bist, steken de andere hun starten omhoog.*

pissen (zie: *bezem* -2-) *As ge kwaad bent, moette mar over d'n bezzem pissen.*

pissen (zie: *traan*) *De traontjes die ge schreuwit die hoefde nie te pisse.*

pissen (zie: *vuur* -4-) *Die met vuur speelt, pist 's nachts in zijn bed.*

pissen (zie: *tijd* -5-) *Ene keer gepist is genen teed verkwist.*

pissen (zie: *eten* -8-) *Eten, bidden, pissen en naar bed.*

pissen (zie: *brood* -18-) *Ge kunt er beter van pissen als van 'n korstje brood.*

pissen (zie: *kerkhof* -2-) *Hier zulde pissen en niet tegen het kerkhof.*

pissen (zie: *ruiken*) *Hij mag niet ruiken waar zij gepist heeft.*

pissen (zie: *muur*) *Ik laat niet tegen mijnen muur pissen.*

pissen (zie: *portemonnee* -2-) *In z'n eigen portemonnaie pissen.*

pissen

pissen (zie: hort) *Mee horten en stoten, net as den beer zeikt.*

pissen (zie: bed -14-) *Nie in bed pissen en toch nat worre.*

pissen -1- *Pissen as de pisis van Deurze. Pissen als de pisis van Deurne. Spreekwoordelijke vergelijking. 1. Een handeling die zeer lang duurt. (2. Een os blijft urineren ook als hij loopt met zigzag verkleuringen op de grond als gevolg.) Varianten: ... als een pisis; ... als de pisis van Deurze, die zeikte van Deurze naor Helmond en terug; Anhauwe lik de pisis van Heeze (Asten '87). (Voor 1. zie ook: alles -9-; voor 2. zie ook: os -1-) Peelland '87*

pissen -2- *Pissen of kakken. Springen of waden; kiezen of delen. (Zie ook: ei -7-) Alg. Brab. '87*

pissen -3- *Toen pissen plassen werd, is 't gezeik begonnen. Toen pissen plassen werd, is het gezeik begonnen. Toen de oude gebruiken opzij werden geschoven, toen men "stadser" werd, kwamen de moeilijkheden. (Zie ook: kak -2-) Oost-Brab. '90*

pissen (zie: hond -48-) *Waar énen hond pist, daar pissen er meer.*

pissen (zie: geit -13-) *Weer over de tweede geit kunnen pissen.*

pissen (zie: zak -15-) *Zich nie in z'nen zak laten pissen.*

pisser *Met zunne pisser op 't strooi liggen. Met zijn pisser op het stroo liggen. Dood zijn. (Een lijk werd afgelegd op stroo.) (Zie ook: Beemd.) Alg. Brab. '87*

pisser (zie: Petrus Banden Sint) *Ree:enèchtig mî St Pieter (1 augustus), weer dêrtég daag ès 'ne gieter.*

pisserd *Een pissert maken. Een pisserd maken. Zich ongemerkt uit de voeten maken. (Zie ook: drieklets.) Alg. Brab. (SVE) 1839*

pisserd *Om 'nen pisserd liegen. Om een pisser liegen. Voortdurend liegen. (Zie ook: aap -3-) Oost-Brab. '60*

pit (zie: gat -8-) *'t Op 't tweede gat moeten zetten.*

pit (zie: bloem -6-) *Den blom slaat men eruit en de zemelen blijven erin.*

pit *Die de pit wil smaake, moet de noot urst kraoke. Wie de pit wil proeven, moet de noot eerst kraken. Men moet moeite doen om resultaat te krijgen. (Zie ook: dolderij.) Oost-Brab. (JU) '79*

pit (zie: heer -6-) *Met grote heren is 't kwaad kersen eten, ze spuwen je de pitten in het gezicht.*

pit (zie: pruimentijd) *Tot in de pruimentijd!*

pitsen *Pitsen as een veugeltje. Pitsen als een vogeltje. Spreekwoordelijke vergelijking. Kieskeurige kleine hapjes nemen; met lange tanden eten. (Pitsen = met eten knoeien.) (Zie ook: doek.) Alg. Brab. '87*

plaag (zie: februari -4-) *Februari met z'n korte dagen heeft voor veel mensen erge plagen.*

plaag (zie: gek -6-) *Gek zijn is geen schaad, maar 'n plaog.*

plaats (zie: alles -3-) *Alles in orde en niks op z'n plaats.*

plaats (zie: drie -1-) *Als ge trouwt, dan bende drie dingen kwijt: de beste plaats in bed, het leste woord en de sleutel van de geldzak.*

plaats (zie: paard -10-) *As 't ene paard steeg is en 't andere nie trekt, dan raakte nie van de plaats.*

plaats *Opgestaan is plaats vergaan, maar blijven zitten is beter gedaan. Als iemand het gezelschap wil verlaten. Varianten: Opgestaan is plaats vergaan (Alg. Brab. '91); ... weergekomen, niets gedaan (Oeffelt 1892). Goirle (MP) '62*

plaats *Z'n centenèr nie kunne vènne. Zijn plaats niet kunnen vinden. (Vgl centergat = een in een te verwerken voorwerp aangebracht gat, waarmee het op de center geplaatst wordt.) Schijndel (Bi) '40*

plafond (zie: schotel -3-) *De schotel was al leeg, eer 't d'n blaok aon de zulder was.*

plafond (zie: roken) *Het rookt er.*

plag (zie: Hooghei) *Naar de Hooghei gaon en de schup meenemen om plaggen te steken.*

plag (zie: worm) *Nog gene pier van 're russel kunnen afblazen.*

plagen (zie: hovaardij) *Hovaardij wat plaagt ge mij.*

plak (zie: kak -5-) *Meer kak dan plak.*

plak (zie: bitter) *Van bitter krijgt men plakken in de maag.*

plan *Zijn plan trekken. Zijn gang gaan. (Zie ook: naad -4-) Eindhoven '87*

plan (zie: streek) *Zò vol streken zitte as 'nen bok vol keutels.*

plank (zie: goede -4-) *'t Is 'n goeie om planken te dragen.*

plank -1- *Aan de plank gaon. Aan de plank gaan. Op de maaltijd bij een begrafenis gaan. (Zo'n maal werd vroeger aangericht op planken die op schragen lagen.) (Zie ook: kaas.) Oss (S) 1892*

plank (zie: alles -6-) *Alles kan, behalve omhoog vallen.*

plank (zie: wereld -4-) *Daor is de wirreld nog mè planke dichtgetimmerd.*

plank (zie: zondag) *Dat is een planken zondag.*

plank (zie: boedel) *De boel aan de plank brengen.*

plank -2- *De plånke van 't heuske skéjte. De plank van het huisje schijten. Erge aandrang hebben om zijn behoefte te doen. (Vroeger was de wc in de stal. In de eenvoudigste vorm bestond die uit een plank boven een ton of gierput; later werd het een houten afsluiting met een*

ronde opening.) (Zie ook: *bezem* -5-) Gemert (GH) '68

plank (zie: *erwt* -3-) Een erwt op 'n plankske.

plank (zie: *erwt* -5-) Ge kunt geen erwt op een plankje spijkeren.

plank (zie: *beste*) Ge zèt d'n bovenste beste van d'onderste plank.

plank -3- Liever een gave plank dan een stuk afbraak zien. Liever een jonge dan een oude vrouw zien. Variant: *Liever 'n jong mèske dan een ouw schoenmakerke zien.* (Zie ook: *Adam.*) Den Bosch (Si) '70

plank -4- Nie op planken liggen. Niet op planken liggen. Min of meer bemiddeld zijn. (Bemiddelde mensen hadden een matras.) (Zie ook: *aarde* -1-) Son (V) '77

plank -5- Op de plank brenge. Op de plank brengen. Op tafel brengen. Dit kan eten zijn maar ook in wijdere zin, aan het levensonderhoud bijdragen. Alg. Brab. '87

plank -6- Op de plank gaan. Mandenmaker worden. (De mandenmaker zit achter een plank, waarop de mand gemaakt wordt.) Langstraat (MGT) '73

plank -7- Plank in 't gat. Plank in het gat. Doe de deur dicht. (Zie ook: *kerk* -3-) Alg. Brab. '87

plank (zie: *kom*) *Skon kumkes op de kaast hebbe.*

plank (zie: *erwt* -6-) *Twee ertjes op 'n plank.*

plank (zie: *brood* -30-) *Ze hee brood op de plaank.*

plant (zie: *poot* -1-) 'n Prilse poot is 'n mei's raakelhout.

plant (zie: *zand* -3-) *Gezaaid in 't zand, bonen in de hand.*

plant (zie: *slijk* -3-) *Zaaide mee slik, dan edde niks; zaaide mee sant, dan edde 't in oe ant.*

planter (zie: *boom* -3-) *Bömke groot, planterke dood.*

plas 'n Plas hebben gelijk unne leiendekker. Een plas hebben als een leidekker. Spreekwoordelijke vergelijking. Erge aandrang hebben door het lange ophouden. (*Leidekkers* of *dakdekkingen* kunnen hun werkplek moeilijk verlaten om hun behoeften te gaan doen.) Eindhoven (ED) '84

plas *Aon de plas nie kunnen zien, dat ie gepist is.* Aan de plas niet kunnen zien, dat hij gepist is. Iets kan beter zijn, dan het eruit ziet. Waalre (RS) '85

plas (zie: *blaas*) *As 't brobbels regent, dan duut 't d'n helen dag deur.*

plasse (zie: *bok* -5-) *Daor zal den bok wel eens scheef zeiken.*

plassen (zie: *bed* -12-) *In zijn bed zeiken om werrem te liggen.*

plassen (zie: *burrie* -4-) *Over de burrie zeiken.*

plassen (zie: *poepen*) *Poep je niet dan rust je toch, plas je niet dan zit je toch.*

plassen (zie: *pissen* -3-) *Toen pissen plassen werd, is 't gezeik begonnen.*

plat (zie: *glad*) *Plat af lāk Petrus' vurbroewk.*

plat (zie: *kar* -14-) *Plat in de kar liggen.*

plat *Plat vur 't gat.* Plat voor het gat. Dialect spreken. (Zie ook: *hoog.*) Valkenswaard '92

plat *Zo plat als een luis.* Spreekwoordelijke vergelijking. Iets dat opzettelijk of per ongeluk platgeslagen is. Varianten: *ipv luis: schit* (koes-tront) (Eersel 1892), *dubbeltje.* Alg. Brab. '87

plat praten *Plat praten as 'n spekstruif.* Plat praten as een spekpannenkoek. Spreekwoordelijke vergelijking. Erg plat praten. (Zie ook: *hoog.*) Oost-Brab. '86

platluis (zie: *bekomen*) *Ge bent gekomen, net als 'n platluis.*

plavuis (zie: *haan* -13-) *Ene kraaiende haan kan ene luie knecht 's morgens niet wakker krijgen; maar natte plavuisen wel.*

plee (zie: *genade*) *"Dè kan ok 'n genooi zen", zin Pirke, èn iej zaat op de pleej.*

plee (zie: *wereld* -6-) *De wereld is me ge rao'ze gemakt.*

plee (zie: *mest* -2-) *Iemand liever in de mest als in de kost hebbe.*

pleegat (zie: *maan* -2-) *Daor skent de maon nog deur 't gutgat.*

pleister (zie: *wonde*) *Geen wond zo groot, of er is nog 'n groter plaoster veur.*

plezier (zie: *mooi*) 't Mooi hebben.

plezier (zie: *bier* -2-) *Bier op wijn geeft venijn, wijn op bier geeft plezier.*

ploddeke (zie: *vrouw* -10-) *Als vrouwke vuil den herd uitkeert, laachen alle huukskes.*

ploeg (zie: *uitvinder*) *Er lopen veel uitvinders achter de ploeg.*

ploeg *Iemand in de ploeg spannen.* 1. Iemand onder handen nemen. (*In de ploeg spannen* was een volksgericht waarbij een man of vrouw die het met de vrouw of man van een ander hield, of een man die zijn vrouw mishandelde, voor de ploeg werd gespannen en als een trekdiër werd voortgedreven.) Varianten: *Iemand voor de ploeg spannen* 2. iemand het moeilijke werk laten doen (Oosterhout '87); *Maar zulke fijne heren, die moeten voor de ploeg* (stakerslied te Goirle, 1908). (Voor 1. zie ook: *broek* -14-) Alg. Brab. '86

ploeg (zie: *Herpen*) *In Herpen daar zijn ze wel slim genoeg daar spannen ze de vrôlie voor den ploeg.*

ploeg (zie: *koe* -40-) *Net as de koew van Baokel! die ha twêlef ossen gevuujd en moest zelf nog voor de ploeg!*

ploeg

ploeg (zie: lichtmis -15-) Op Lichtmisdag ziet de boer liever den wolf in zijn stal dan de zon.

ploegen (zie: eggen -1-) Der velt nie mee te egge of te teule.

ploegen (zie: grond -3-) In de geploegde grond vallen.

ploegen (zie: os -11-) Van de grote os leert de jonge het ploegen.

ploegen (zie: eggen -3-) Van eggen of teulen weten.

ploegstaart (zie: duivel -20-) De duivel zat op zijn ploegstaart.

ploegstraat (zie: Lichtmis -12-) Me Lichtmis gî de leuwerik op den horst, is 't nie van den honger dan is 't van den dorst.

plooi 'n Plooi in z'n buik naaien. Een plooi in zijn buik naaien. Men verwacht (ergens) niet genoeg te eten te krijgen. (Zie ook: beer-geltkost.) Helmond (F) '30

plooi Een gemakkelijke plooi zijn. Het luchthartig opnemen. (Zie ook: lelie.) Tilburg (Do) '75

pluche In de pluche zitten. Op rozen zitten; het ergens heel goed hebben. (Zie ook: bruin.) Alg. Brab. '87

pluim (zie: veer -2-) De eigen pluimen trekken.

pluim (zie: veer -5-) Iemes 'n veer in z'ne start steken.

pluim (zie: Vrouw OL -4-) Lieve Vrouwke, schudt uw bedje dat de pluimkes vliegen.

pluim (zie: veer -7-) Met iets in de pluimen zitten.

plukharen (zie: jonker -1-) Als de jonkers plukharen, moeten de boeren hun kop lenen.

plukken (zie: trekken) 't Zal tukkes en plukkes gève.

plukken (zie: peer -3-) De beste peren zijn geplukt.

plukken (zie: peer -4-) De geelste peren worden het eerst geplukt.

plukselkuil (zie: inschieten) 't Schiet erin as 'nen lul in 'n widduwvrouw.

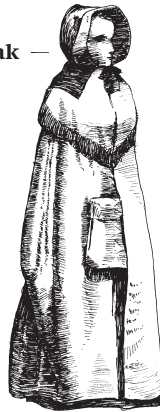
pocher Pochers hebben geen brood. Varianten: ... en klagers hebben geen nood; Klagers geen nood en stuiters geen brood (Oosterhout '87); ipv stuiters: zwetsers (Nuenen '89). Alg. Brab. '87

poedelhuid Poedelhuid scheldt 'm uit, kompanie de poedel. Poedelhuid scheldt hem uit, compagnie de poedel. Kegelspel. Gezegd door de opzetter als iemand onhandig speelde. (De laatste regel is wellicht een verbastering van hij komt er nie, de poedel.) (Poedelen = onhandig spelen; vgl poedelprijs: prijs voor de laatst aankomende.) (Zie ook: gat -15-.) Ginneken (S) 1892

poeder Iemand de poeier uitwassen. Iemand de poeder uitwassen. Iemand ongezoeten de waarheid zeggen. (Zie ook: bovenarm.) Cuyk (N) 1859

poel (zie: gerstmaand) Als 't den eersten van

poetszak —

reismantel

garstmaand regent, dan wordt de turf niet droog, al hangt gij hem aan 't spits van den toren.

poep "Poep òn de knikker", zin Gillus Gierklomp, èn 't begos te zeiken op 't hoilaand. "Poep aan de knikker", zei Gillis Gierklomp, en het begon hard te regenen op het hoiland. Zeispreuk. (Gierklomp = gietklomp = oude klomp aan een stok die gebruikt werd om gier te scheppen.) Oost-Brab. (Sw) '86

poep 't Is allemaal poep op éne pot. Het is allemaal poep op een pot. Het zijn twee handen op een buik; zij trekken één lijn (meestal in ongunstige zin). Eindhoven '68

poepen 't Is poepen zonder drukken. Het is poepen zonder drukken. Kaartspel: alle slagen met gemak halen. (Zie ook: Kaatsheuvel -1-) Valkenswaard (MP) '82

poepen (zie: elf -3-) Nie vur half elf afgaon, en dan nog heel dun.

poepen Poep je niet dan rust je toch, plas je niet dan zit je toch. Men gaat naar het toilet om een opdracht te ontwijken. Variant: Poepte nie, dan ruste toch, en kumt de baas, dan poepte nog (Tilburg '92). (Zie ook: tijd -5-, tijd -6-.) Alg. Brab. '87

poeper (zie: roeper) Wat door de roeper gaat, gaat door de poeper.

poeperd Z'n poepert gee. Zijn poeperd gaat. Hij zit in angst, doet het in zijn broek. (Zie ook: angst.) Helmond (S) 1892

poepert (zie: hand -15-) Houd handen en voeten warm, vul matig uwen darm, zet de poort van achter open, en laat de dokter naar de klote lopen.

poes (zie: kater -1-) 'ne Kaoter strikken.

poes (zie: kat -26-) Een rooibonte kat is noit gènnè kaoter.

poes (zie: kater -5-) Gene vette kater strikken.

poes (zie: dag -12-) Morgen is er weer een dag waar de muis nog nie aan gezeten hebben.

poes (zie: chanernel) *Op chanernel gaan.*

poes *Ouwe poesjes lusten ook melk.* Oude poesjes blijven ook melk. Oude mensen staan ook graag in de belangstelling en kunnen zich daarvoor te jeugdig gedragen. (Zie ook: *Adam.*) Hintham (S) 1892

poes (zie: mooi) *Schoon zijn als poes.*

poes (zie: vogel -12-) *Veugeltjes die zo vruug zingen die holt de kat weg.*

poetsen (zie: haal) *Op den haal na gepoetst.*

poetszak *In z'ne poetszak kruipen.* In zijn poetszak kruipen. 1. In zijn schulp kruipen; 2. naar bed gaan. (In de poetszak wordt het poetsgerei opgeborgen; ook wordt zo de wijde kap van een ouderwetse reismantel genoemd.) (Voor 2. zie ook: *emmer -5-.*) Tilburg (TT) '65

poetszak *Ver achter iemands poetszak liggen.* Veel jonger zijn en daarom de mindere. (Zie ook: *baard -5-.*) Tilburg '70

poffer 'nne *Poffer, waar 'n os genoeg aon te weien hâ.* Een poffer, waar een os genoeg aan te eten had. Een grote poffer. (*Poffer* = boerinnenmuts met veel kant en linten.) Boxtel (Do) '51

poffer (zie: bui -3-) *De bui ophebben.*

poffer (zie: kop -8-) *De kop die moet de kont verkoppen.*

poffer (zie: klinker) *Klinkers zijn geen stinkers.*

pokdalig (zie: mottig) *Mottig alsof er erwten op zijn gezicht gedorsen zijn.*

pokken *Hij heeft al gepokt en gemazzeld.* Hij heeft genoeg ondervinding opgedaan. Breda (S) 1892

polder (zie: hen -15-) *Met de hennen te bed gaan.*

politie "Alleman gelijk", *zin de pliessie, en iej skrief z'n skonmoer op.* "Allemaal gelijk", zei de agent, en hij schreef zijn schoonmoeder op. Zeispreuk. Oost-Brab. (Sw) '86

politieemuts (zie: kloppen -1-) *Da klopt as 'n pelisieemuts zonder klep.*

poffer

polkahaar *Wacht U voor polkahaar, berouw komt na de schaar. Bezint een gij begint.* (Polka was een korte haardracht voor de Tweede Wereldoorlog.) Valkenswaard (TP) '90

pollepel (zie: soep -2-) *Soep mee den heiligen pollepel.*

pollevij *Hij vaigt er z'n pollevieë an aaf.* Hij veegt er zijn pollevij aan af. Hij lapt het aan zijn laars; (*Pollevij/vie* = hielstuk van een schoen.) Tilburg (D) '16

polonaise (zie: lijf) *Aan mijn lijf geen polonaise.*

polsstok *Met een lange polsstok over de selderievoor springen.* Met een lange polsstok over de selderijvoor springen. Onnodig veel voorbereidingen treffen voor een klein klusje.

Variant: *'ne Staak vatten om over 'n selderievoor te springe* (Oost-Brab. '86). (Zie ook: *tijd -10-, wegen.*) Eindhoven (ED) '84

pomp *Z'n pomp afhebbe.* Zijn pomp afhebben. Niet verder meer kunnen, uit- en afgewerkt zijn. (Zie ook: *burrie -1-.*) Kempenland (B) '58

pompwater (zie: sterk -3-) *Zo sterk als pompwater.*

pond (zie: geluk -2-) 'n *Ons geluk is beter dan 'n pond verstand.*

pond (zie: kat -4-) 't *Is 'n hele kat die 'n pond schijt.*

pond (zie: broek -9-) *Een grote broek, mar een klein kuntje.*

pond (zie: kop -14-) *Een kop als een zes punders brood.*

pond *Elk pondje gaat deur 't mondje.* Elk pondje gaat door het mondje. Toenemen in lichaamsgewicht is bijna altijd het gevolg van veel eten of snoepen. Alg. Brab. '87

pond (zie: knol) *Ene knol van e pond mist ene voewt in 't rond.*

pond (zie: hond -32-) *Hist es mi w kojjen hont, haj weigt nog gin half pond.*

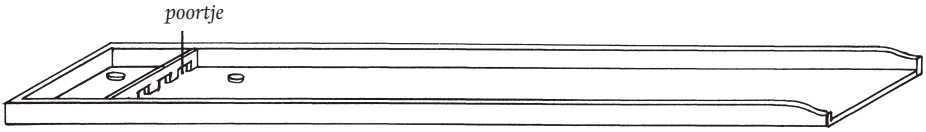
pond *Ze weegt negenennegentig pond met de leer.* Ze weegt negenennegentig pond met de ladder. Opmerking over het gewicht van een magere vrouw. Variant: *Ze weegt zoveel as 'n aauw heks* (als iemand zegt dat ze negenennegentig pond weegt) (Oost-Brab. '87). (Een heks wordt vaak met een ladder afgebeeld.) Oost-Brab. (S) 1892

Pontius Pilatus (zie: tussen schuiven) *Ertussen geschoven zijn als Pontius Pilatus in 't credo.*

pony *Ge kunt ginne pony spannen vur 'n kolenkèr.* Je kunt geen pony spannen voor een kolenkar. Een pony kan een kolenkar niet trekken; je moet iemand niet te zwaar belasten. (Zie ook: *jongen -5-.*) Tilburg (TT) '65

pook 't *Was zo koud dat de pook stijf achter de kachel hing.* Het was zo koud dat de pook stijf

pook

sjoelbak; zie: **poort**

achter de kachel hing. Humoristische duiding hoe koud het wel was. (Zie ook: *koud* -4-) Alg. Brab. '87

pook (zie: *pik*) *Pik en pook zijn.*

pools (zie: *scheet* -1-) 'n Poolse scheet moeten laoten.

poort (zie: *lijkkoets*) *Als alles is zoals het hoort, staat de lijkkoets voor de poort.*

poort (zie: *hand* -15-) *Houd handen en voeten warm, vul matig uwen darm, zet de poort van achter open, en laat de dokter naar de klote lopen.*

poort *Krek vur 't poortsluiten binnen. Juist binnen voor het sluiten van de poort. 1. Een zaak nog juist op tijd geregeld hebben; 2. iets afgewerkt hebben. (Voor 2. zie ook: *node*.) Schijndel (Bi) '40*

poort (zie: *stoep* -2-) *Op de stoep sterven.*

poort (zie: *Luik*) *Tussen Luik en de Bossche Poort is geen rotter oord dan de Steevoort.*

poort *Voor de poort doodgeschoten. Kaartterm. (Kruisjassen.) Tot de partij die nog geen enkel streepje geveegd heeft, terwijl de andere alle zeven al kwijt is; ook gebruikt bij sjoelen als een steentje net voor het poortje ligt (Waalre '87). (Zie ook: *luizekam*.) Helmond (S) 1892*

poortje (zie: *als* -10-) *As ik jou niet had en geen poortje naast het huis, dan moest ik altijd veur naar binnen.*

poot (zie: *vrouw* -1-) "*Dè heur ik gèire*", *zin 't vrouwke, èn 't spulde op d're poot.*

poot -1- 'n *Prilse poot is 'n mei's raakelhout. Een boompje in april gepoot is in mei rakelhout. Boerenregel. Jonge bomen moeten vóór april gepoot worden; wat je te laat begint, is gedoemd om te mislukken. (Rakelhout = stok om in het vuur te rakelen.) Varianten: ipv *raakelhout: bonestaok; Aprilpootsels is mei stooksels* (Sint-Oedenrode '80); *Aprilsle poot, maaise dood* (Kempenland '80); *Mertse planten zijn prilse boonstaken* (Hoogeloon '48); *In april gepot is in maai schrot* (Zeelst '91). (*Schrot* = *schroot* = *afval*). Oost-Brab. '83*

poot (zie: *Hagenaar*) 't *Is 'n echte Hagenaar: hoog op de poten en slecht in de veren.*

poot (zie: *vlo* -1-) *D'r kan nog geen vlooi mee durre poot tusse.*

poot (zie: *wat doen* -2-) *Den aap vlooiën.*

poot -2- *Er mè z'ne poot nie in willen staan. Er met zijn been niet in willen staan. Niet van plan zijn veel bij te dragen. Oost-Brab. (Bi) '40*

poot (zie: *oor* -8-) *Niet deugen van oren tot poten.*

poot -3- *Vijf poten aan een kalf willen. Een schaap met vijf poten willen; abnormaal hoge eisen stellen. (Zie ook: *alles* -12-) Oost-Brab. (JU) '79*

poot -4- *Ze heeft hem aan 't poortje. Ze heeft hem aan het poortje. Gezegd na de huwelijksvoltrekking; hij is gebonden. Variant: 'n *Band aan het poortje hebben* (Eerde '40). (Bij koeien deed men een band om de poot om de bewegingsvrijheid te beperken.) (Zie ook: *koe* -20-) Helmond (F) '30*

poot (zie: *zin* -5-) *Zoveel zinnen hebben als een garnaal poten.*

pootaardappelen *Van dè soort hoevde gin zet-èrpel te bewaore. Van die soort hoeft je geen pootaardappelen te bewaren. Mensen op wie je niet gesteld bent. Oost-Brab. (Sw) '90*

pop *Erges kooi poppen op hebbe. Ergens slechte poppen op hebben. Niet veel verwachtingen van iets hebben. Varianten: ipv *kooi: geen goei; ipv poppen: pofe. (Met poppen zijn mogelijk de poppen van stro bedoeld, die men vroeger tussen de pannen stak.) Kempenland (B) '58**

pop *Vroeger de mooiste pupkes, later de vuilste drupkes. Vroeger de mooiste poppetjes, later de vuilste dropjes. Iemand die een mooie baby was maar uitgegroeid is tot een onogelijk slordig persoon. (Zie ook: *alles* -3-) Alg. Brab. '87*

Poppel (zie: *harmonie*) *De Poppelse harmonie verwachten.*

Poppel (zie: *vink*) *Hij beslècht Leyten's vink, hij leert achteruit.*

Poppel (zie: *Beek*) *Over Beek en Esbeek naar Poppel gaan.*

poppenstront (zie: *wit* -3-) *Wit als poppestront.*

poppenstront (zie: *fijn*) *Zo fijn als gemalen poppestront.*

populier (zie: *zolder* -1-) 'n *Populiere zulderke.*

porcus 't *Is 'n porcus. Het is een gierigaard. (In 1832 woonde op de Grote Markt D 120 in Breda een heer, Porcus geheeten, die erg gierig was en altijd op zijn ezeltje reed.) (Zie ook: *appelboor*.) Breda (S) 1892*

portemoelie (zie: *monopolie*) *Portemoelie maake.*

portemonnee -1- 't Is moeilijk zuuken in 'n leeg portemenee. Het is moeilijk zoeken in een lege portemonnee. Men heeft geen geld meer. (Zie ook: *portemonnee* -3-, *zak* -12-, *zolder* -4-.)

Nuenen (ED) '84

portemonnee (zie: *hoed* -2-) D'r meer onder den hoed as in de portemenee hebben.

portemonnee (zie: *knip*) De knip van de portemenee zweet.

portemonnee (zie: *dief* -6-) Gin dief zijn van z'n eige portemonnee.

portemonnee -2- In z'n eigen portemenee pissen.

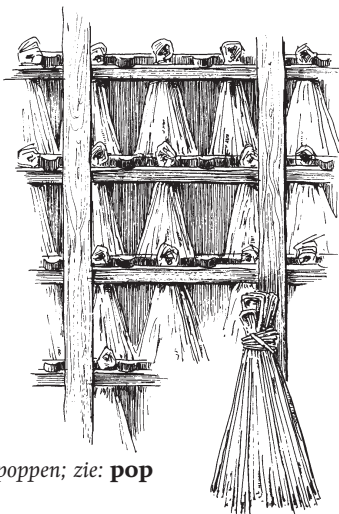
In zijn eigen portemonnee pissen. 1. Boven zijn stand leven; de duurdere artikelen kopen. Varianten: *ipv portemonnee: beurs; ipv pissen: zeiken; Zich nie in z'n beurs laote zeike;* 2. prijsbewust zijn, zich niet laten bedriegen (Oost-Brab. '86). (Voor 1. zie ook: *arm* -3-; voor 2. zie ook: *hand* -6-.) Oost-Brab. '87

portemonnee -3- In z'n portemonnee kamers kunnen verhuren. In zijn portemonnee kamers kunnen verhuren. Een lege beurs hebben.

(Zie ook: *portemonnee* -1-.) Helmond (F) '30

portie Erges z'n porsie an hebbe. Ergens zijn portie aan hebben. De handen vol hebben aan iets. Kempenland (B) '58

portiunculen 't Lijkt wel pesjonkelen. Het lijkt wel portiunculen. Commentaar als iemand bedrijvig heen en weer loopt, zodat het een ander irriteert en zenuwachtig maakt. (*Portiunculen* is oorspronkelijk in de kerk zesmaal het onzevader en weesgegroet en het ere zij den vader bidden; naar buiten gaan; terug de kerk in en dit telkens herhalen. Men kon hier aflaten mee verdienen voor overledenen.

poppen; zie: **pop**

Deze aflaat zou ontstaan zijn in 1216 bij de inwijding van het *Portiuncula*-kapelletje in Assisi.) Alg. Brab. '87

post (zie: *hek* -3-) Het hek aan de oude paal laten hangen.

post Te post en te paard. Heel vlug. (Zie ook: *koerier*.) Oost-Brab. '83

Postels bos (zie: *leven* -9-) Wie 't langst leeft, heeft alles, ook alle kwaje broeken.

posten Heb je posten gegeten? Gevraagd als vroeger iemand te laat op zijn werk kwam. (*Posten* = visjes met veel graten.) (Zie ook: *vrouw* -20-.) Bergen op Zoom (Roo) '57

pot (zie: *wijf* -2-) "t Zal wel komen", zei 't wijfke, en 't moest een bessem kakken.

pot (zie: *poep*) 't Is allemaal poep op éne pot.

pot -1- Aan de pot zijn. Erven. Sint-Oedenrode (J) 1900

pot (zie: *doos* -1-) As ge uit zoveel deuskes gesnuft het, dan witte nie meer van welk dè ge nieze moet.

pot (zie: *luis* -2-) Beter een luis in de pot als geen vet.

pot -2- Bij iemand in de pot gescheten hebben. 1. Het verbruid hebben; 2. erlangs gedaan hebben. (Voor 1. zie ook: *pap* -5-.) Breda (S) 1892

pot (zie: *pan* -7-) Daar zul je niet veel pannen van te vuur doen.

pot (zie: *kat* -12-) De hèmelijke ketjes haolen 't spek uit de pot.

pot -3- De pot aanbranden. De pot aanbranden. De zaak bederven. (Zie ook: *hond* -21-.) Dinther (Bi) '40

pot -4- De pot bekennen. 1. Aan de beurt zijn en ook meedoen; 2. bij een collecte meedoen; 3. door de mand vallen (Oosterhout '87). (Voor 3. zie ook: *kar* -16-.) Oost-Brab. '40

pot -5- De pot verwijt de ketel dat hij kruist. De pot verwijt de ketel dat hij roet. De pot verwijt de ketel dat hij zwart ziet = men verwijt een ander gebreken die men zelf heeft. (*Kruis* = rookzwart dat een hout- of kolenvuur op ketel of pan achterlaat.) Veldhoven (Cu) 1893

pot (zie: *stoom*) De stoom is van de pot af.

pot (zie: *zomer* -3-) Die 's zomers gaat vissen en 's winters gaat vinken, zal het spek in de schouw niet stinken.

pot -6- Die zal niet veel potjes meer breken. Die zal spoedig sterven. (Zie ook: *aardappel* -7-.) Oost-Brab. (S) 1892

pot -7- Er een potje van maken. 1. Te bont, te gek maken. Variant: *Er geen potje van maken* 2. het binnen redelijke perken houden. (Voor 1. zie ook: *ei* -12-.) Alg. Brab. '87

pot -8- Gij in de pot schijten en mij laten stinken! Jij in de pot schijten en mij laten stinken!

pot

Mij voor jouw wandaden laten opdraaien!
Tilburg (D) '16

pot (zie: handel) *Handel is handel, het geloof is er niet voor den handel, maar voor den wandel; wie dat onthoudt, vindt wat in de pot en wie dat vergeet is een zot!*

pot (zie: deksel) *Het deksel gaat op de pot.*

pot (zie: raap) *Het gaat met de rapen de pot in.*

pot (zie: deksel) *Houdt 't deksel op de kittel en ut vrelleke op ut speentje.*

pot -9- *Iemand op 't pötje beuren.* Iemand op het potje tillen. Iemand geld aftroggelen. Cuyk (Bi) '40

pot -10- *Iemand van zonne pot halen.* Iemand van zijn nest halen. Iemand die veel thuis is, meenemen. (Zie ook: stok -5-) Eersel (ADK) '68

pot -11- *Je kunt de pot op.* Je kunt nog meer vertellen. Variant: ... *met de wollen deken om* (Alg. Brab. '84). (Vroeger werd een kraamvrouw zo op de pot gezet (Dongen 1892).) (Zie ook: aap -6-) Alg. Brab. '87

pot (zie: vlees -5-) *Jong vlees zwelt in de pot.*

pot (zie: kak -4-) *Kak of ginne kak, toch op de pot.*

pot (zie: haan -15-) *Krèijt d'n haon oit saoves, dan is oew lot: mèrr'ge mot, of d'n haon k'pot.*

pot (zie: kar -12-) *Met staande kar varen.*

pot -12- *Op de pot zetten.* Een lichte, vaak kleinerende afstraffing geven. (Zie ook: broek -14-) Alg. Brab. '87

pot -13- *Op de pot moeten.* 1. Bevallen. Varianten: *Ten halve op de pot geweest zijn* 2. een mis-kraam gehad hebben (Oss '49); *Ergens van op de pot moeten* 3. over iemands gedrag zeer verontwaardigd zijn (Alg. Brab. '87). (Voor 1. zie ook: *aftellen*; voor 2. zie ook: *eierkorf*.) Sint-Oedenrode (J) 1900

pot -14- *Over de pot springe.* Over de pot springen. 1. *De hond in de pot vinden*; te laat komen voor het middagmaal. Varianten: *We springen over de pot* 2. we slaan het middagmaal over, omdat er niets te eten is (Breda 1892); *Daor ist iedere dag hang over de pot* 3. geen goed eten (Oost-Brab. '86). (Voor 1. zie ook: *gist -2-*; voor 2. zie ook: *bak -10-*; voor 3. zie ook: *beergelk-*.) Alg. Brab. '57

pot (zie: wat eten -6-) *Spring in den herd.*

pot (zie: sterk -2-) *Sterk, dè is un lèren broek mee un ijzeren kont.*

pot -15- *Tapt 'ne pot van 't beste bier, want grutvadder is dood!* Tap een pot van het beste bier, want grootvader is dood! Men loopt vooruit op de erfenis. (Zie ook: *kaan*.) Tilburg (D) '16

pot (zie: stijfkop) *Van 'nne stijfkop en 'nne zot, vult den advocaat z'nne pot.*

pot -16- *Van de pot gerukt zijn.* Voor schut staan;

na een of andere opmerking raar staan te kijken. Tilburg (TT) '70

pot (zie: kak -6-) *Veel kak op een klein potje.*

pot -17- *Voor een oude pot een nieuwe kopen.* Als een oude man of vrouw trouwt. Variant: *Op 'n aauw potje kende ok nog wel goeie koffie zette* (Helmond '84). (Zie ook: *broek -6-*.) Oost-Brab. (Bi) '40

pot -18- *Waar de pot brikt, blijven de miste scherven.* Waar de pot breekt, blijven de meeste scherven. Huisgenoten krijgen het meeste van de erfenis. (Zie ook: *boom -5-*.) Chaam (VD) '77

pot (zie: zot -3-) *Wie de zot trouwt om den pot, verliest den pot en behoudt de zot.*

pot -19- *Zo pot, zo scheel.* Zo pot, zo deksel. Zo vader, zo zoon. (Zie ook: *ekster -1-*.) Veldhoven (Cu) 1893

pot (zie: vol) *Zo vol as 'n pötje mee pieren.*

pot (zie: vast) *Zu vaast a's 'n hous.*

potage *Opgewermde potaasie.* Opgewarmde stampot. Een hertrouwde weduwe. Variant: *ipv opgewermde: aangebrande.* (Potage = stampot, dikke groentesoep.) Oost-Brab. '84

poten *Iemand gepoot hebben.* Iemand begraven hebben. (Zie ook: *Beemd*.) Helmond (S) 1892

poter (zie: boom -3-) *Bömke groot, planterke dood.*

potje *Nog wel 'n smoorske hebbe.* Nog wel een potje hebben. Wat spaargeld hebben. (Smoren = geld achterhouden om naar eigen inzicht later uit te geven.) (Zie ook: *aarde -1-*.) Oost-Brab. '68

potlepel (zie: lepel -3-) *Z'ne lepel weggegooid hebben.*

potlood (zie: mens -16-) *Ge hebt mensen en potloden, en schrijven doen ze allebei.*

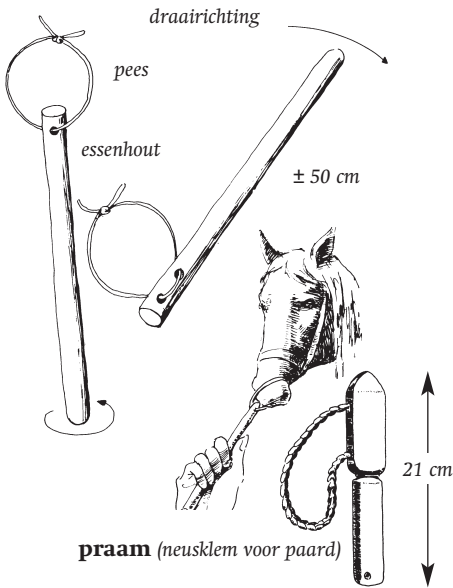
potlood *Te veel potlood moeten kopen.* Te veel potlood moeten kopen. Te veel poffen, schulden maken. (Zie ook: *boek -4-*.) Schijndel (Bi) '40

pottenkijker *Pottekijkers komme nie in d'n hemel.* Pottenkijkers komen niet in de hemel.

1. Waarschuwing als iemand het deksel van een pan oplicht. Variant: *ipv pottekijkers: potteschaarders* (potteschrapers, -schrabbers) (Oosterhout '87) 2. opmerking als iemand intensief de pan uitschraapt. Reactie: ... *maar in de keuken van de hemel* (Alg. Brab. '84). (Zie ook: *ketel -1-*.) Alg. Brab. '84

pottenschrapper (zie: pottenkijker) *Pottekijkers komme nie in d'n hemel.*

praam *Dur de praom zen.* Door de praam zijn. 1. *Uit de band springen*; 2. dronken zijn. (Een paard, ook een varken dat te veel woelt, wordt door de praam (neusknijper) in bedwang

gehouden.) (Voor 1. zie ook: *doen* -3-; voor 2. zie ook: *bos*.) Kempenland (B) '58

praam *Iemend 'n praam op z'n nuis zette. Iemand een praam op zijn neus zetten. Iemand de mond snoeren.* (Zie ook: *Frans* -2-.) Kempenland (B) '58

praat (zie: *dief* -2-) 'nen *Dief en kwaaje praot blefde nie vur.*

praat (zie: *smoes*) 't *Smoesje is goed, maar 't praot-je deugt nie.*

praat -1- *Aan de praot houden. Aan de praat houden. In beweging houden, bv een auto die op een bijna onbegaanbare weg verder moet.* Oost-Brab. (KL) '60

praat -2- *D'r is veul praot over, maar het wordt stilgehouden. Er wordt veel over gesproken, maar het wordt stilgehouden. Humoristische opmerking, over het bewaren van geheimen.* (Zie ook: *heg* -3-.) Sint-Oedenrode (TS) '73

praat -3- *De praat is erger dan de daad. Niet altijd is de smaad, die men ontvangt, verdiend.* Alg. Brab. '87

praat -4- *Ginne praot wèrd zèn. Geen praat waard zijn. Het is te onbelangrijk om er aandacht aan te besteden.* Alg. Brab. '84

praat -5- *Goeje praot kost niks, goeje raod is geld werd. Goede praat kost niets, goede raad is geld waard. Met mooipraterij schiet men niets op. Variant: "Goeie raod is duur", zi den boer, en hij kwam van den advokaot* (Kempenland '87). (Zie ook: *koster* -1-.) Oost-Brab. '87

praat -6- *Het is er in de praot. Het is er in de*

praat. Er wordt over gesproken. Tilburg '47

praat (zie: *weer* -15-) *Het weer en de praot van de mensen kunde nie tegenhouwe.*

praat -7- *Om praot noch daod geven. Om praat noch daad geven. Onverschillig zijn.* (Zie ook: *praten* -4-.) Helmond (F) '30

praatje *Een Tilburgs protje duurt maar drie dagen. Een Tilburgs praatje duurt maar drie dagen. Roddelpraat duurt niet lang. Variant: Geen praatje zo groot of het bloedt in vijf dagen dood* (Alg. Brab. '76). Tilburg (SV) '75

praatje (zie: *tandpijn*) *Tandpijn is geen pijn, maar peper in je reet dat is pas heet.*

praats *Veel praats, weinig daads. Veel geschreeuw en weinig wol.* (Zie ook: *kak* -6-.) Nederwetten (S) 1892

pracht (zie: *dorp* -2-) *Aan 't durp de praacht, maar hier de maacht.*

prakkizeren *Prakkezeren komt van erm mensen. Overleggen komt van arme mensen. Nood maakt vindingrijk; arme mensen moeten veel verzinnen om rond te komen.* (Zie ook: *arme* -2-.) Geldrop (ED) '84

pral *Met z'n prallen in 't water vallen. Met zijn prallen in het water vallen. Een zaak mislukt; er komt niets van terecht.* (*Pral* = teelbal.) (Zie ook: *baksel*.) Kempenland '84

pral *Met zijn prallen op straat gezet zijn. Ontslagen zijn.* (Zie ook: *bons*.) Oost-Brab. (S) 1892

prang *In de prang zitten. 1. In de boeien zitten; 2. in het nauw zitten.* (*Prang* = band, boei, halsijzer aan een schandpaal.) (Voor 2. zie ook: *broek* -14-.) Oud-Gastel (GR) '27

prangdief *Waren er geen prangdieven, dan waren er geen hangdieven. Waren er geen helers, dan waren er geen stellers.* Oost-Brab. (S) 1892

praten (zie: *lul*) 't *Is lul, maer 't praot toch.*

praten -1- *Er nie op vortgepraot zèn. Er niet over uitgepraot komen. Er nog vol van zijn.* Schijndel (Bi) '40

praten (zie: *buil* -3-) *In 't builtje pro'te.*

praten (zie: *mens* -21-) *Mensen moeten praten, want beum kunnen 't nie.*

praten (zie: *veil*) *Nie vèèl zèn mee praote.*

praten (zie: *ouder*) *Ouders leren de kinderen praten, maar de kinderen leren de ouders zwijgen.*

praten (zie: *pastoor* -17-) *Pas op, as de pastoor gao praote, lekt alles uit.*

praten -2- *Praoten is gene'n beuling. Praten is geen balkenbrij. Praatjes vullen geen gaatjes.* (*Beuling* = balkenbrij met bloed bereid.) Oost-Brab. (S) 1892

praten (zie: *nek* -3-) *Uit de nek praoten.*

praten (zie: *geleerde*) *Voor 'ne geleerde is het goed preken.*

praten

praten (zie: vrijen -3-) *Vrijen is zachtjes praten en hard liegen.*

praten -3- *Ze prote mooi, mar ze schète lullik. Ze praten mooi, maar ze schijten lelijk. De voorstellen zijn mooi, maar de resultaten vallen tegen. (Zie ook: dokter.) Oost-Brab. (Bi) '40*

praten -4- *Ze zullen langer van me praten dan van me eten. Het laat me onverschillig wat ze zeggen. (Zie ook: praat -7-.) Alg. Brab. '87*

praten (zie: galg) *Zich aan de galg praten.*

praten (zie: Pasen -6-) *Zo lang over Pasen praten tot het komt.*

prater (zie: spreker) *Het zijn goeie sprekers, die een zwijger verbeteren.*

prater (zie: mens -24-) *Voor fijne mensen en motregen moette oppassen.*

preek (zie: snapmis) *'t Was een snapmiske zonder preek.*

preek (zie: boer -43-) *De boeren hebben dikwijls dorst, ze houden van een korte preek en van een lange worst.*

preek (zie: pastoor -11-) *De pastoor doet geen twee missen veur 'tzelfde geld.*

preekstoel *'t Komt zo nauw niet, 't is geen preekstoel. Het komt zo nauw niet, het is geen preekstoel. Het komt niet zo precies. (Zie ook: kerkwerk.) Oost-Brab. '78*

preekstoel (zie: hoer -1-) *As de hoeren oud worren, staan ze onder de prikstoel.*

preekstoel *Van de preekstoel vallen. De roepen krijgen; onder de geboden staan; in ondertrouw zijn. Varianten: ipv preekstoel: kansel; ipv vallen: rollen; Zondag komt ie af (Oud-Gastel '27). (Zie ook: gilde.) Alg. Brab. '87*

prei (zie: groen -3-) *Zo groen als 'n prei.*

preken (zie: parochie) *Voor eigen parochie preken.*

prent (zie: wiegenstro) *'t Wiegestro zit nog achter z'n oren.*

prent *Met twee op 'n prentje, vlug aan 'n endje. Met twee op een prentje, vlug aan een endje. Als twee geliefden samen een foto lieten maken, werd een spoedig einde van de verlovings verwacht. Alg. Brab. '92*

preut (zie: aars) *'t Gee over 't villen van de preut.*

priem (zie: stijf) *Zo stijf als nen bok.*

priester (zie: bisschop) *Als de bisschop een priester wijdt, wijdt de duvel een pastoorsmeid.*

priester (zie: kelk) *Beter houten kelken en gouden priesters, dan gouden kelken en houten priesters.*

priester (zie: pastoor -9-) *De pastoor zegent z'n eigen het eerst.*

prijs *'t Is er ene van 'n kléén prijske. Het is er een van een klein prijsje. Iemand met een lage moraal. Variant: Dá's toch mår e preiske =*

dat is toch maar matig te prijzen Kempenland '58). Nuenen (VBA) '65

prijs (zie: brand -1-) *Bij 'n brand is 't allemaal prijs en buut.*

prijzen *Wanneer iedereen u prijst, is uw begrafenis nabij. Door iemand te prijzen die doodziek is, behoeft men geen concurrentie te vrezen. (Zie ook: kerkhof-4-.) Odiliapeel '75*

prijzen (zie: vrijen -5-) *Wie vrijt wordt benijd, wie sterft wordt geprezen.*

prik *Da's vaste prik. Dat is vaste prik. Daar kun je donder op zeggen; dat gaat altijd op. Alg. Brab. '87*

prik (zie: wat eten -4-) *Hussen mee lange starten.*

prikstok (zie: piek) *Er de piek bij neersteken.*

prins (zie: leven -7-) *Leven as 'n prins in een kafkot.*

prins *Prins, zet oew gat 's ginds. Prins, zet je gat eens ginds. Tegen iemand die in de weg staat. (Zie ook: deurkozijn.) Gemert (GH) '68*

prins *Veur de prins werke. Voor de prins werken. 1. Pro Deo werken; voor niets werken; 2. nutteloos werken. (Voor 1. zie ook: hond -47-; voor 2. zie ook: duivel -36-.) Alg. Brab. '87*

Prinsenbeek (zie: wind -1-) *"De wind van Aalst deugt niet", zeggen ze in Waalre.*

proberen (zie: erwt -4-) *Erten dorsen en alles proberen.*

proberen *Proberen is het naaste. Proberen is het enige wat men kan doen. Varianten: ... nie geschote is nooit ginne haos (Oirschot '66); ... nie geschote is altijd mis (Alg. Brab. '80); Proberen is 't naaste recht (Oost-Brab. '80); "Proberen is 't naaste", zei boer Kamp, en hij bracht den os naar de stier (Valkenswaard '84); ipv boer Kamp: den boer (Oost-Brab. '90); Probeerde nie, dan witte nie (Helmond '87); Nie geschoten, altijd mis (Eindhoven '86); ..., nooit ginne haos (Alg. Brab. '87). Oost-Brab. '87*

probleem *'t Is mee de problemen net als mee 't onkruid: de oude blijven en er komen geregeld nieuwe bij. Het is met de problemen net als met het onkruid: de oude blijven en er komen geregeld nieuwe bij. Spreekwoordelijke vergelijking. Beide zijn moeilijk uit de weg te ruimen. (Zie ook: onkruid.) Riel (Sch) '85*

probleem (zie: duivel -40-) *Wie me' de duvel geskeept is, moet 'e me' over.*

processie (zie: engel -4-) *Als de engeltjes luin motte niet in de processie gaan.*

processie -1- *Een processie van Drunen op Uilecoten. Een processie van Drunen op Ulicoten. Dat duurt erg lang. Variant: 't Duurt net zo lang as de processie van Drunen (Drunen '84). (Zie ook: alles -9-.) Baarle-Nassau '34*

processie

processie -2- *Ge kunt nie in de processie lopen en tegelijk de klok luien.* Je kunt niet in de processie lopen en tegelijk de klok luiden. Je kunt geen twee dingen tegelijk doen. Varianten: *Ge kunt nie luien en meepsant den toren nog vast-haauwe ook (meepsant van Fr en passant = ondertussen) (Tilburg, Riel '81); Ge kunt nie (de klok) luien en met de processie gaan (lopen); Die in 'nen optocht lopen, gaon nie naor de kerk, en die naor de kerk gaon, lopen nie in 'nen optocht (Riel '85).* (Zie ook: *bakken.*) Alg. Brab. '87

processie -3- *Kaatsheuvelse processie.* Een stoet van bedelaars. Variant: *Vrijdagse processie (Den Bosch '40).* (In Kaatsheuvel woonden veel ketellappers, scharenslijpers ed, die de boer op gingen. In Den Bosch kwam vrijdags een stoet van zulke lieden de stad binnen om te bedelen.) (Zie ook: *tram -2-.*) Oost-Brab. '66

processie (zie: *man -27-.*) *Voor één man staat de processie niet stil.*

processievaantje (zie: *freet -2-.*) *Zo freet as Bles.*

proeven (zie: *doos -1-.*) *As ge uit zoveel deuskes gesnift het, dan witte nie meer van welk dè ge nieze moet.*

proeven (zie: *been -17-.*) *Nergens been in proeven.*

proever (zie: *wever -1-.*) *Een goeie wever is ook ene goeie pruuver.*

proever (zie: *borrel -3-.*) *Het borreltje is de melk voor de ouderling.*

profijt *Vruug op is geen profijt, 't gift vruug honger en vruug schijt. Vroeg op is geen profijt, het geeft vroeg honger en vroeg schijt.* Varianten: *... mar laot opstaon en goew deurgaon, dan kredde oew werk ook gedaon (Reusel '84); ... maar laot opgestaan en vlug voortgegaan, dan krijg je toch je werk gedaan (Liessel '87); ... maar laot opgestaan en een trij vlugger gegaan dan wordt het werk toch gedaan (Asten, Someren '87); ipv trij: voet.* Oost-Brab. '87

pronken (zie: *veer -3-.*) *Ge pronkt 't best mi 'w eigeste virre.*

pronken *Pronken as 'n kat die enen bulling in d're mond hee.* Pronken als een kat die een pens in haar bek heeft. Spreekwoordelijke vergelijking. (*Bulling = varkenspens, die de kat bij het thuislachten kreeg, dan wel bemachtigde.*) Oost-Brab. (Bi) '40

pronker (zie: *jonker -2-.*) *Hoe groter jonker, hoe kaler pronker.*

pronker *Unne pronker kan niet zoveel verpronken als unne vuilik vervuuliken.* Een pronker kan niet zoveel aan opschik uitgeven als een vuilak vuil kan maken. Iemand die graag pronkt, geeft niet zoveel geld uit, als iemand die de boel laat vervuilen. Varianten: *... als unne dabber verdabben (Oosterhout '87); Slons kan meer verslonzen, als 'n pronk verpronken (Oost-Brab. '81); 'ne Smèrrige verslonst meer ès 'nen hovèrrige verpronkt (Kempenland '82); Een pronker verpronkt niet zoveel, als een verklosser verklost (Etten '63).* (Zie ook: *blinkend.*) Nuenen (Sa) '74

proost *Proost. Moederskont is vaders troost.* Wordt gebruikt bij het toedrinken. Varianten: *Dat we 'm nog lang mogen krijgen, lusten doen we 'm wel; Dat onze kinderen rijke ouders krijgen.*

Oost-Brab. '87

prossen (zie: *villen*) *Mee villen en prossen.*

protestant (zie: *mens -24-.*) *Voor fijne mensen en motregen moette oppassen.*

pruikenmaker (zie: *druk -2-.*) *Het zo druk hebben als een pruikenmaker met één klant.*

pruim -1- *Pruimen doen ruimen.* Pruimen laxeren goed. Alg. Brab. '87

pruim -2- *Tussen pruimen en krinten zitten.* Tussen pruimen en krenten zitten. Als een ezel tussen twee haverzakken zitten; een moeilijke beslissing moeten nemen. (Zie ook: *advent.*) Eindhoven (WS) '65

pruim -3- *Van de pruum spuwen.* Van de pruim spuwen. Onomwonden zeggen waar het op staat. Variant: *ipv spuwen: spirtsen (Maaskant*

pruimen

'86.) (Men denke hierbij aan de tabakspruim die de speekselklieren erg activeert.) (Zie ook: *bovenarm.*) Cuyk (Bi) '40

pruimen (zie: vader -6-) *Onze vader hiet Pa, want hij pruimt nie.*

pruimentijd *Tot in de pruimentijd!* Bij afscheid tegen iemand die men niet al te vaak ziet.

Varianten: ...*dan kunde op de pitten komen* (Oost-Brab. '86); ... *dan kande pitten kraken* (Oost-Brab. '82); *Toe de kroezels rijp zijn* (Strijp '68); ipv *kroezels: appels, kersen* (Oost-Brab. '82). (Zie ook: *juttemis st.*) Oost-Brab. '86

pruimtabak *Denken dat men de pruimtabak heeft uitgevonden.* Een hoge dunk van zichzelf hebben terwijl het eigenlijk toch niet lijden kan. (Zie ook: *bereddering.*) Tilburg (TT) '74

pruimzuur 't *Is net pruimzuur zonder lachen.* Het is net pruimzuur zonder lachen. Iemand die vaak lelijk kijkt. (Zie ook: *kijken -21.*) Tilburg (Si) '69

Pruis (zie: *Helmonder*) *De beste Helmonder heeft nog wel eens een paard gestolen.*

Pruisisch (zie: *thuis -4*) *Thuis op zijn Pruis en op een ander op z'n Frans.*

prul *Ergens de prul mee spelen.* Een voornemen om iets door oneerlijke middelen te verkrijgen uit gaan voeren. (*prul* = slechte zaak, dwaas of mislukt werk dat moeilijkheden meebrengen kan.) (Zie ook: *bakker -4.*) Oost-Brab. (S) 1892

prul *Iemand prul maken. Iemand de broek opdoen = overtreffen.* (Zie ook: *broek -13.*) Helmond (S) 1892

prullerij (zie: *deugd*) *De deugd in 't midden en de prullerij opzij.*

prut *Iemand 'n prut zetten. Iemand een prut zetten.* 1. Iemand uitdagen; 2. iets even goed doen als is voorgedaan; 3. iemand voor schande zetten. Variant: *Oe eigen gin prut late zette* 4. jezelf niet laten overtroeven (Oost-Brab. '87). (*Prut* = minachtend geluid voor iets maken; het lelijk of naar vinden.) (Voor 4. zie ook: *broek -13, huis -16.*) Oost-Brab. '87

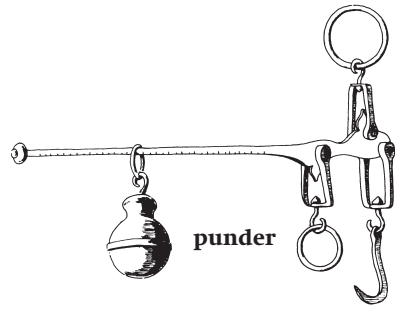
prut *Niet prut zijn.* Niet gemakkelijk zijn. (Zie ook: *elf -2.*) Alg. Brab. '87

prut (zie: *wever -6*) *Wevers komt eten, de pap hèt de prut gegeven en de petatten zijn zo gaar als 'n woldat.*

pruiver (zie: *drinker*) 't *Is 'ne godminnende pruiver.*

pudding (zie: *lullen -1*) *As lulle worst waar, dan hadde gij 'n heel stuk.*

puimsteen (zie: *mottig*) *Mottig alsof er erwten op zijn gezicht gedorsen zijn.*

punder

puist (zie: *kijken -25*) *Net zitten kèke as 'n heks op e puise.*

puist (zie: *boomstronk*) *Over de puisten wonen.*

puit *Gin puit kunne biechte.* Geen puit kunnen biechten. Geen cent bezitten. Met *puit* zal kikvors bedoeld zijn die vaak synoniem is met kaal, naakt, je kunt er niets van plukken, dus ben je arm. (Zie ook: *hard -5.*) West-Brab. (Str) '81

puitoor (zie: *schavuit*) *Schavuiten vangen.*

pulver *Dat manneke is ten pulveren op versleten.* Dat mannetje is tot stof wordens toe versleten. Hij is totaal versleten. (*Pulver* = poeder, stof.) (Zie ook: *piepen.*) Oost-Brab. (Ro) '39

punder *Daar hangt de punder achter de deur.* Daar hangt de weegschaal achter de deur. Daar wordt de huwelijkskandidaat op zijn vermogen beoordeeld. Varianten: ipv *punder: unster* (Oost-Brab. '87), *baskule* (West-Brab. '54); *Daar hangt de punder achter de kast* (Zeeland '50); *In Oirschot hangt de punder aan de achterdeur* (Oost-Brab. '87); ipv *achterdeur: achter de deur, aan de voordeur, in de schouw, langs de kast* (Oost-Brab. '84); *Bij die mensen worde gepunderd* (Oerle '58); *Ze hebben 'm aon den öster gehad* (Tilburg '64); *Vroeger moesten de boerenmeskes eerst op de bascule* (Riel '85). (*Punder* en *bascule* zijn weegapparaten.) (Zie ook: *bascule.*) Oost-Brab. '90

punder (zie: *doorslaan*) *Doorslaan als een kwaje punder.*

punderen *Ze pundere toch. Ze punderen toch. Ze zijn zwaar.* Variant: *Hij pundert nog zwoor* (Kempenland '58). Lierop (Bi) '40

punt -1- *Ergens een punt aandraaien.* Zich met een praatje ergens van afmaken. Variant: ipv *draaien: lullen.* Alg. Brab. '87

punt -2- *Op punt van seine.* Per slot van rekening. Goirle (We) '37

punt (zie: *thee*) *Thee met witte puntjes.*

punt -3- *Ze hee d'r eigen aan de punt van de töffel gestote.* Ze heeft zich aan de punt van de tafel gestoten. Zij is zwanger. (Zie ook: *aanbranden.*) Eindhoven (HSC) '74

punt (zie: maan -8-) Zo gauw de maan drie toten heeft.

puree (zie: mens -13-) Ene mens is geen erpel, ook al rolt ie al 'ns aorig.

put (zie: gerstmaand) Als 't den eersten van garstmaand regent, dan wordt de turf niet droog, al hangt gij hem aan 't spits van den toren.

put (zie: emmer -1-) De emmer in de put laten vallen.

put (zie: geven -1-) Eens gegeven, blijft gegeven, driemaal over den Dommel springen, alle dagen 'n potje bloed, alle dagen mijn goed.

put (zie: waar is -3-) Op de zulder achter de put.

put (zie: wat) Watte, de boer zegt: "wat mot je?"

puthaak (zie: boer -14-) 'n Boer en 'n puthaak kunnen niet altijd krom liggen.

puthaak Ouwer de puthaok getröwd zen. Over de puthaak getrouwd zijn. Samen gaan wonen zonder getrouwd te zijn. Kempenland (B) '58

puthaak (zie: familie -7-) Wij zijn nog familie: onze grootmoeders hebben in een en denzelfden winkel snuf gekocht.

putkuip (zie: waar is -3-) Op de zulder achter de put.

putmik (zie: winterkoning) De winterkoning is köning in de winter, maar hij mag niet höher vliegen dan de putmik.

Putte (zie: Wintelre) In Wintelre worden met de kermis de vliegen in de mik gebakken.

Putte Naar Putte zijn. Dood en begraven zijn. (Woordspeling, het graf is een soort put en Putte is een grensdorp in België bij Bergen op Zoom.) (Zie ook: Beemd.) West-Brab. '34

Putte (zie: Zottegem) Van Zottegem naar Put gaan.

puur (zie: water -17-) Water en vuuiet makt alles puuier.

R

raad (zie: water -3-) 't Is net es waoter op 'ne gloeiige kei: zo verslagen.

raad (zie: armoede -2-) Als ge met oew èrmoei gin raad wit, zèdde nie werd dè ge ze het.

raad (zie: weer -10-) Et weer is um roo'd.

raad (zie: praat -5-) Goeje praot kost niks, goeje raad is geld werd.

raad (zie: Heer OL -37-) Zò gaauw as ge kwoad genog gedoan hed, lot OL Heer oe trouwen.

raadhuis (zie: kerkenhuisje) As ge tegen het kerkehöske pist, dat dreugt nooit op.

raak (zie: recht -3-) Richt op raok leupe.

raam (zie: brood -30-) Ze hee brood op de plaank.

Raamsdonksveer Dat zijn de Veersche fanten, die lopen langs de kanten. (Fanten zijn visventers, die manden op hun rug droegen met vis, gevangen op het Bergse veld gelegen in het zuidelijk deel van de Biesbosch, waar Raamsdonksveer in de buurt ligt. Ze boden die vis te koop aan in de omgeving.) (Zie ook: gaan -3-) West-Brab. '80

raap (zie: kind -11-) Als 't kindje is geboren, hebben de knollen hun smaak verloren.

raap (zie: zand -3-) Gezaaid in 't zand, bonen in de hand.

raap Het gaat met de rapen de pot in. Een financiële meevaller die geheel in het huishouden opgaat, of wordt verkwest. Varianten: *ipv rapen: knollen; ipv pot: sopketel* (Knegsel '89); *Bij de knollen in de pot* (Cuyk '40). (Zie ook: baard -4-) Alg. Brab. '87

raap (zie: kop -24-) Ik volg munnen eigen kop, anders hadden ze ur net zo goed unnen raop op kunnen zetten.

raap Va raope düget gat gaope, va wortele düget gat bortele, zu mennigen beit, zeu mennige scheit. Van rapen gaat het gat gapen, van wortels gaat het gat borrelen, elke beet is een scheet. 1. Het eten van rapen en wortelen bevordert de stoelgang; 2. veroorzaakt winden. Varianten: *Raope doen 't gat gaope* (Kempenland '82); *Uien en raope doen 't gat gaope* (Eindhoven '84). (Voor 2. zie ook: a-b-c.) Kempenland (B) '58

raap (zie: slijk -3-) Zaaide mee slik, dan edde niks; zaaide mee sant, dan edde 't in oe ant.

raapkoek (zie: voet -10-) Voeten hebben als nen beer.

raat (zie: bij -3-) Die de bieë nie wil veur de ro'te, die moet et bieë mår lo'te.

Raaymakers (zie: rap) Zo rap als Raaymakers. **rabarber** Als ge iemand rabarber aanbiedt, moet ge hem ook suiker bij geven. Als je iemand rabarber aanbiedt, moet je hem ook suiker erbij geven. Je moet iemand iets geven waar hij wat aan heeft. Aarle-Rixtel (VB) '80.

rabat Helemaal uit zijn rabat zijn. 1. Helemaal niet in orde zijn; 2. uit zijn gewone doen zijn. Variant: *Ôt et rebát* 3. uit de richting (Kempenland '58). (Rabat = smal verhoogd randje met bloemen langs een tuinpad; geplooid strookje aan een schouw; plooi-randje aan een gordijn.) (Voor 1. zie ook: bok -4; voor 3. zie ook: richting, trek.) Alg. Brab. '87

rad (zie: kar -2-) 't Is altijd wat, is 't nie aan 't karreke, dan is 't aan 't rad.

rad (zie: spaak) Elke speak van het rad komt eens boven.

rad Het rad aan een kant horen draaien. Eenzijdig zijn. Variant: *Het rad kan nie altij op gene* (de andere) kant dreien = je moet de zaken van twee kanten bezien (Oost-Brab. '40). Helmond (F) '35

rad (zie: gek -12-) Zo gek als een karrad.

raden Hij zal het niet raoien. Hij zal het niet raden. Toch zal het zo niet gebeuren. Eersel (AV) '53

rak Op rak zijn. Niet thuis zijn. Als men op rak is, weten de thuisblijvers niet waarheen men is en hoe lang de afwezigheid duurt. Varianten: *Op redet zijn* (Breda 1836); *ipv redet: rätät* (Kempenland '58); *Op rol zen* (Kempenland '58). (Zie ook: blakke.) Alg. Brab. '87

rakelstok (zie: poot -1-) 'n Prilse poot is 'n mei's raokelhout.

raken (zie: klappen) Klappt et nie dan bots et.

raken (zie: emmer -8-) Over d'n emmer rake.

raken (zie: schrap) Overal schrap gerakt hebben.

raken Overal waar je raakt, doet 't zeer. Overal waar je raakt, doet het pijn. Opmerking van iemand wiens werk onbewust wordt overgedaan. Teteringen (VD) '75

raken (zie: donder -3-) Van de donder gerakt zèn.

ram (zie: ooi) Een jonge ooi en een oude ram, geeft ieder jaar een lam.

ram (zie: Bavo Sint) *Mi bomis de ram, mi St Peter (22 februari) 'n lam.*

ram (zie: koppig) *Zo koppig als een ezel.*

ram(m)enas *Als je een rammenas eet: 's morgens goud, 's middags zilver, 's avonds koper. Als je een rammenas eet: 's morgens goud, 's middags zilver, 's avonds koper. De voedingswaarde van rammenas is 's morgens het grootst.*

Variant: ipv rammenas: *appel*; ipv koper: *lood* (Alg. Brab. '87). Leur (S) 1892

rammelen *Rammelen als een knikker in een floerze burzeke. Rammelen als een knikker in een fluwelen zakje. Spreekwoordelijke vergelijking. Weinig of geen geluid maken. (Zie ook: klinken.) West-Brab. (Roo) 1892*

rammelen *Zij rammelt als een zwevelmars. Zij rammelt als een zwavelkorf.*

Spreekwoordelijke vergelijking. Een in zijde geklede vrouw. Variant: ipv rammelt: *kraakt.*

(Zwavelmars = rugkorf waarin de zwavelkramer zijn zwavel had.) Kempenland (Cu) 1893

rand (zie: meisje -3-) *"Ik zai gevreeë", zin 't meske, en ze war mar ééns gekust, op het lelleke van d'r oor.*

rand (zie: ekster -2-) *As 'n ekster vlugge jongen heeft, zet-ie ze op de rand van het nest.*

rand *Hoog tegen de rand van de pet kijken. Verwaand zijn. (Zie ook: bereddering.) Bokhoven (MGI) '54*

rand *Uit rand en band doen. 1. Uit de band springen; 2. uitgelaten zijn. (Voor 1. zie ook: doen -3-; voor 2. zie ook: briens.) Oost-Brab. (M) '30*

rand (zie: hoed -9-) *Van de hoed en de rand weten.*

rank (zie: Johannes Sint -5-) *Met St Jan staak en rang even lang.*

ransel *As ge oe ransel kwijt bent, dan is ook de gesel weg. Als je je ransel kwijt bent, dan is ook de gesel weg. Als de oorzaak van een geestelijk of lichamelijk ongemak weg is, is het ongemak ook verdwenen. Gemonde '87*

ransel *Thuishkomen met enen gelaaien ransel.*

Thuishkomen met een geladen ransel.

Zwanger zijn. (Zie ook: *aanbranden.*) Helmond (F) '35

ranselen (zie: Dirk) *Mooi Dirreke geranseld hebbe.*

rap *Ge zijt net zo rap aan Pasen as ik. Je bent net zo vlug aan Pasen als ik. Waarschuwing aan iemand die wat hard van stapel dreigt te lopen. Variant: ipv Pasen: Nieuwjaar. (Voor het beeld zie ook: *slak.*) Tilburg (TT) '72*

rap *Zo rap als Raaymakers. Zo vlug als Raaymakers. Spreekwoordelijke vergelijking. Zeer vlug zijn voor de leeftijd. (Raaymakers was een oude, nog zeer krasse, algemeen bekende man te Geldrop; in 1942 nog in leven.) (Zie ook: *tram -1-.*) Geldrop (Re) '60*

rapelingske *Dat is een rapelingske. Dat is een rapelingetje. Dat is het kind van een ongetrouwde dochter. Het werd in het verleden vaak als nakomelingetje in het gezin opgevoed als jongste zusje van de moeder.*

(*Rapeling* = afgefallen fruit.) (Zie ook: *aanbranden.*) Tilburg (TT) '69

rat -1- *'n Rat is er mar 'n bisje bij. Een rat is er maar een beestje bij. Het is een buitengewoon groot exemplaar. (Zie ook: *beest -1-.*) Tilburg (Si) '68*

rat -2- *Grote ratten zijn het moeilijkst te vangen. Mensen met veel ervaring kunnen moeilijk verbeterd worden. (Zie ook: *aap -5-.*) Tilburg (Si) '67*

rat -3- *Van de ratten geneukt zijn. 1. Slim en sluw zijn. Variant: *Het is van de ratten* (Alg. Brab. '87). Nederwetten (S) 1892*

rat (zie: muis -9-) *Van muizen komen geen ratten.*

rat (zie: gek -12-) *Zo gek als een karrad.*

rat (zie: vlug -3-) *Zu hel a's een wesp.*

rattenkeutel (zie: hart -6-) *Het hart slaat als een rattekeutel in een moespot.*

Raupp (zie: pappen) *"Niks zo goed als pappen en nathouden", zei dokter Raupp van Nuenen.*

rauw (zie: volk -4-) *Goei volk, goei zatlappen.*

rauw (zie: staart -13-) *Mee n'n dikke start staon.*

rauw (zie: weer -18-) *Met rauw weer gevangen zijn.*

razen (zie: wereld -6-) *De wereld is me ge rao'ze gemaakt.*

razen (zie: Heer OL -18-) *OL Heer houdt niet van razen.*

recht -1- *"Recht is recht", zei krombeen. Zeispreuk. Varianten: ipv krombeen: *scheefhals, scheefbeen; ... en hij had nooit recht gehad; ... en hij becalangeerde zijn vrouw* (Oost-Brab. 1892). (*Calangeren* = beschuldigen, aan de kaak stellen, aangeven.) Oost-Brab. '66*

recht (zie: voor -5-) Daar is geen rechte voor mee te ploegen.

recht (zie: oor -3-) De oren steil haauwen.

recht (zie: gericht) Gericht is niet om.

recht (zie: hout -6-) Krom hout brandt even goed als recht.

recht -2- Op z'n raicht staan, as 'nen boer op z'n klompen. Op zijn recht staan, als een boer op zijn klompen. Spreekwoordelijke vergelijking. Tilburg (D) '16

recht (zie: glad) Plat af lāk Petrus' vurbroewk.

recht (zie: proberen) Proberen is het naaste.

recht -3- Richt op raok leupe. Gericht op raak lopen. Rechtoe rechtaan, dwars door het veld lopen. Kempenland (B) '58

recht (zie: biecht) Sterve zonder bicht of richt.

recht (zie: vet -8-) Vet wil altijd bovendrijven, al is 't van 'n hond.

recht -4- Zo recht als een boonstaak Zo recht als een boonstaak. Spreekwoordelijke vergelijking. Varianten: ipv boonstaak: kaars, maisstengel, paal. Alg. Brab. '87

recht (zie: baard -5-) Zonder baard aan kin of kaak heeft niemand recht op medespraak.

recht toe Raecht toew vort, dā 's noit nie um. Recht toe, recht aan, dat is nooit om. Antwoord op de vraag: "Welke weg is 't gerichtste?" Oost-Brab. (B) '58

rechter (zie: linker) Hoe linker hoe flinker, hoe rechter hoe slechter.

rechter (zie: partij) We zullen beide partijen horen, gelijk ze op 't stadhuis van Heusden doen.

rechts (zie: links) Ik zal jou een linkse geven da ge naor een rechtse nie meer vragen zult.

rechtvaardigheid Rechtveerdig zal getuigen. Rechtvaardigheid zal getuigen. Het recht zal overwinnen. Variant: Rechtveerdigheid zal scheien (Woensel '65). Helmond '62

rector (zie: hond -17-) De hond bij de slager, de haan bij de mulder, en de rector bij de nonnen... die komen niets te kort.

redelijke (zie: Paulus) "Rilleke", zi Paulus.

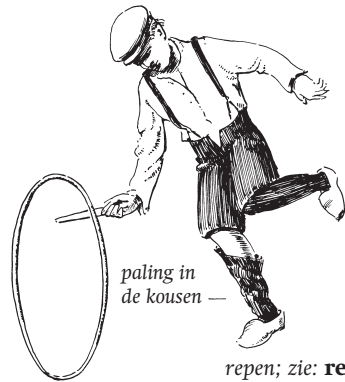
reden Redenen zijn te koop als braambessen. Naar redenen hoef je niet te zoeken, die zijn er volop. (Braambessen groeiden vroeger volop langs weilanden en bermen. Iedereen kon ze zo maar plukken.) Roosendaal (Bi) '40

reden (zie: waarom) Wurrum, durrum, umdē 'n wurrum ginne pier is, durrum.

redet (zie: rak) Op rak zijn.

reduis Lulijk in 't redus zen. Lelijk in het redus zijn. Erg in zaken achteruitgegaan zijn. (vgl reduceren.) (Zie ook: bier -2-) Kempenland (B) '58

reep (zie: hooi -5-) 't Is goed, dē ze 't hooi deur den

repen; zie: reep

reep moeten trekke, dan weten ze hoe kostber dē 't is.

reep Op reep gaan. 1. Uitgaan en vaak flink verteren. Varianten: Gaon repen 2. op stap gaan (Eindhoven '84); Op reep zijn 3. op stap zijn, opgehoepeld zijn (Oost-Brab. '87); Repen snijden 4. ervandoor gaan; Op de reet zijn (Etten '20). (Reep = hoepel.) (Voor 2. zie ook: chanternel; voor 4. zie ook: blakke.) Alg. Brab. '87

reepstaart (zie: hitske) Hitskes en britskes, die veinde overal, maar de beste koeien, die ston op stal.

reet (zie: tandpijn) Tandpijn is geen pijn, maar peper in je reet dat is pas heet.

regel (zie: rigeur) Ge bent net as e vèrke, ge werkt tegen 't rigeur in.

regen (zie: boer -16-) 'n Goeie boer gao nie uit de regen zolang ie onder z'n armen nog dreug is.

regen -1- 't Is de reege van Sint Jan, diej d'n ogst bedêrve kan. Het is de regen van Sint Jan, die de oogst bederven kan. Oogstvoorspelling. (Zie ook: Antonius Sint -1-, Johannes Sint -1-) Oost-Brab. (Sw) '90

regen (zie: weer -7-) 't Weer met St Jan (24 juni) houdt dertig dagen an.

regen (zie: Petrus en Paulus Sint -1-) Als 't op St Peter en Paulus (29 juni) regent, regent het drie maanden.

regen (zie: hen -5-) Als de hennen schuilen duurt de regen niet lang.

regen (zie: rook -1-) Als de rook omlaag slaat, gaat 't zeker regenen.

regen (zie: roet) Als het roet ruikt in de schouw komt er regen.

regen (zie: os -2-) As 'nen os in den regen.

regen (zie: blaas) As 't brobbels regent, dan duurt 't d'n helen dag deur.

regen (zie: Zevenslaper) As 't regent op het fist van de Heilige Zevenslaper (27 juni), dan regent 't zeuve daag aon een stuk.

regen (zie: lucht -7-) De lucht wordt lichter, en de regen valt dichter.

regen

regen (zie: maan -3-) *De maan op z'n kont is regen.*

regen -2- *De regen haalt de kou weg. Weerspreuk. (Zie ook: zon -5-.) Maaskant (MP) '90*

regen (zie: wind -5-) *De wend is umblig, we krijgje reegen.*

regen (zie: april -3-) *Een drogen april is niet de boeren wil, maar aprilse regen daar is hem veel aan gelegen.*

regen (zie: maan -4-) *Een maandagse maan is een zeikmaan.*

regen (zie: kikvors -2-) *Es de kikvors ongerakt kwakt, wordt de reegen gemakt.*

regen (zie: vis -2-) *Es de vis öt 't wötter springt èn de koekoek drij kirres zingt; alles zoo: in de ree:gen verdrinkt.*

regen (zie: boot) *Es ge de boten op de Vaort hurt toeteren, kömt er réégen.*

regen (zie: hamerslag) *Hammerslach, réégen binne den dèrden dach.*

regen (zie: hondsdagen) *Hondsdaag (19 juli-18 augustus) mî heel veul reege, dan komde de koiste tééje tege.*

regen (zie: februari -8-) *In februari sneeuw en regen, betekent goddelijke zegen.*

regen (zie: januari -2-) *Januari zonder regen brengt den boer 'n zegen.*

regen (zie: haan -15-) *Krèijt d'n haon oit saoves, dan is oew lot: mèrr'ge mot, of d'n haon k'pot.*

regen (zie: haan -16-) *Kukelt d'n haon midden op d'n dag, kredde ree:gen mî stoo:ten èn slag.*

regen (zie: Goede Vrijdag) *Me Goeie Vredege is 't aalte goeie wend.*

regen (zie: drie -6-) *Mî drij dinger verlee:ge zèn: mî roo:k, 'n hee:l kooi wijf èn vervee:lend lang ree:gen.*

regen (zie: maart -18-) *N'n dreuge mert en 'ne natte 'pril, dan hi den boer z'ne wil.*

regen -3- *Niet met de laatste regen gevallen zijn. Goed bij zijn. (Zie ook: mand -3-.) Roosendaal (VD) '75*

regen (zie: vrouw -23-) *Ouw vrouwkes tege z'nen biik aonpisse en zeggen dat 't regent.*

regen (zie: pad -6-) *Padden op de baon, reegen in de laon.*

regen -4- *Reegen op St Denijs (9 oktober) natte winter, wèinig ijs. Regen op Sint Dionysius (9 oktober) natte winter, weinig ijs. Weersvoorspelling. (Sint Dionysius was de eerste bisschop van Parijs (± 250). Hij hoort in Frankrijk tot de nationale heiligen en is daar eveneens een van de 14 noodhulpers.) (Zie ook: beerput, Anna Sint -1-.) Oost-Brab. (Sw) '90*

regen -5- *Regen in september, Kerstmis in december. Met deze uitdrukking worden weer spreuken belachelijk gemaakt. Variant: Als*

het regent in september, dan valt Kerstmis in december (Oost-Brab. '87); Sneeuw in november, Kerstmis in december (Aalst '87); Als het regent in de mei, dan is april voorbij (Oost-Brab. '87). (Zie ook: avondregen.) Kempenland (Kr) '86

regen -6- *Réégen op den urste pozdach chift te koj gebròðje gras. Regen op eerste paasdag geeft de koeien gebraden gras. Weersvoorspelling. Er volgt een droge, hete zomer. Variant: As op paosdag den doren dröpt, dan dreugt hoog en leeg öt (Oost-Brab. '83). (Zie ook: Antonius Sint -1-.) Maaskant '78*

regen (zie: Rombout Sint) *St Rombout (1 juli) ree:genèchteg, de hîl mònd twijfelèchteg.*

regen (zie: hond -43-) *Stinkt d'n hond, dan kregde reegen.*

regen (zie: water -21-) *Watter mî zwaon'en en ènden op d're kop dan kömt 'r 'nen hoo:p ree:gen, ree:kent d'r op.*

regen (zie: wind -18-) *Wind en geen regen.*

regenbak (zie: brand -3-) *Er is brand in den reégenbak.*

regenen *A's 't regent lupt den boer, de poling en de pieër. Als het regent lopen de boer, de paling en de pier. Ondervinding van een molenaar: de boer heeft tijd om naar de molen te komen en de paling en de pier schuiven dan over de vochtige grond. Kempenland (B) '58*

regenen (zie: bui -2-) *Als 't hard giet, is de bui gauw over.*

regenen (zie: uur -2-) *Als het regent voor acht uren, kan het heel den dag niet duren.*

regenen (zie: dauwen) *Als het zo dauwt, behoeft het niet te regenen.*

regenen (zie: oosten) *As 't règent öt den oosten, dan règent 't zonder trooste.*

regenen (zie: goot) *Zo lopen de geutjes as 't regent.*

regenverdriet (zie: Margaretha Sint) *Met Sinte Margriet (20 juli) regent het dertig dagen of niet.*

reiger (zie: water -1-) *"'t Is kao waoter", zin de reiger, en hij kon nie zwemmen.*

reiger (zie: schijten -7-) *Schijte as een reiger.*

Rein (zie: Berrevoets) *Over de Berrevoets moeten. reis 't Is een Antwerpse reis: een heel eind weg.*

Het is een Antwerpse reis: een heel eind weg. Een moeilijke langdurige reis. Varianten: *ipv Antwerpse: Keulse (Alg. Brab. '87), Kevelaerse (West-Brab. '54); Dat is een Bosse reis = reis met moeilijkheden (Helmond '85). (De tram reed uit Helmond met een grote omweg naar Den Bosch en stopte vaak.) Bergen op Zoom '73*

reis (zie: markt -2-) *Altijd een markt of een reis hebben.*

reis *Goeie reis is beter dan slechte gort. Goede*

reis is beter dan slechte gort. Woordspelletje. (Reis = rijst en reis.) Lierop (HD) '87

reizen (zie: beugelring) In beugelringen reizen.

rek (zie: lepel -1-) De lepel op tafel gooien.

rekening (zie: tijd -2-) "Tijd is geld", zei de ober, en hij telde de datum bij de rekening.

rekken Iemand rekken en wassen. Een dode afleggen. (Zie ook: Beemd.) Schijndel (Bi) '40

rekoevereren (zie: verkoevereren) Verkoevereerd zijn.

rekstro Op 't rekstro liggen. Op sterven liggen; 2. financieel te gronde zijn. (Vroeger werd stro gebruikt bij het afleggen van doden.) (Voor 1. zie ook: aardappel -7-; voor 2. zie ook: stro -7-) Oost-Brab. '77

relikwie (zie: hak -1-) 't Zal nog lang duren, eer ze van jouw hakken relikwieën snijden.

relikwie De rillekwie verere(n). De relikwie vereren. 1. Een meisje zoenen; 2. als er bv op een receptie veel gekust wordt. Variant: ... *mar gin boetes doen* 3. maar er geen consequenties aan verbinden (Oost-Brab. '90). (Een relikwie = een overblijfsel van heiligen of iets dat een heilige heeft aangeraakt, gevat in een schrijn(tje), dat men vereert door het te kussen.) Alg. Brab. '85

rentekaart Gao oew rentekaart mar haolen. Ga je rentekaart maar halen. Met deze woorden werd voor 1965 het ontslag van een werknemer aangekondigd. (De rentekaart werd door de werkgever bewaard, die er zegels op moest plakken oa voor de ouderdomsrente. 1 januari 1965 is men daarmee gestopt.) (Zie ook: bons.) Eindhoven '88

rentenier Rentenier arm dier. Een rentenier moet vaak van bescheiden middelen rond zien te komen. (Zie ook: geld -21-) Tilburg (HM) '70

reserve (zie: vervat) Gin vervat hebben.

rest (zie: uithangbord) 't Uithangbord is groter dan de rest.

rest (zie: top -2-) Als 't dondert in de kale top, dan voert de boer zijn orten op.

rest (zie: ik) Ikke, ikke èn de rest kan stikke.

rest Oew orte opete. Je resten opeten. Zuinig zijn, niets overlaten. Variant: *Geen orten maken* = niet kladden. (Zie ook: kip -4-) Oost-Brab. '74

retraite In 't reträt zèn. In retraite zijn. Iemand die vanwege ruzie gedurende enige tijd niet spreekt. (Retraite = bij rooms-katholieken een tijd van bezinning, gewoonlijk worden die dagen in een klooster doorgebracht; er was vaak een spreekverbod.) (Zie ook: pastoor -13-) Kempenland (B) '58

reuk 'n Reuk an de peuk is geld en goewd in overvloed. Een reuk aan de peuk is geld en goed in

overvloed. (Zie ook: geld -15-) Oost-Brab. '89

reuk Er is een rukske aon. Er is een geurtje aan. Er is een luchtje aan. Wintelre (S) 1892

reuk (zie: fluweel) Fluweel, satijn en lekkere reuken, die blussen het vuur in de keuken.

Reusel (zie: Hapert) Haopert is 'ne gaopert, Blaol is 'n knijnegat en Reusel is de schoonste stad.

Reusel (zie: waar is -2-) In z'n vel ès ie nie gestrupt is.

reutel (zie: rij) Hjèl root hebbe staon.

reuzel (zie: blaas) De blaos nie scheuren.

reuzel Reuzel is gesmolten vet. Reactie op de mededeling dat iemand uit Reusel komt. Variant: *Reuzel ligt midden in 't vèrke* (Kempenland '84). Oost-Brab. '84

revellie Op revellie gaan. Gezellig op stap gaan. (Van Fr *réveiller* = wekken.) (Zie ook: chanternel.) Tilburg (TT) '73

rib (zie: geluk -1-) "Geluk bij 'n ongeluk", zei de boer, "m'n koe is kapot en m'n hooi is op."

rib (zie: gat -16-) Die zijn gat weggeeft, moet zelf door de ribben schijten.

rib (zie: wat eten -1-) Hennebiest met kattenmemmen.

rib Iets tussen de ribben zien te krijgen. Eten, geld, zien te krijgen. Tilburg (HM) '70

rib (zie: jaar -8-) In 't jaor nul, toen de eksters nog gèèn kont han en dêur d'r ribben skete.

rib Met de ribben middag kunnen luinen. Met de ribben middag kunnen luiden. Heel mager zijn. (Drie keer per dag werd er bij de rooms-katholieken een klokje geluid dat tot gebed oproept.) (Zie ook: kaak.) Cuyk (Bi) '40

richt D'r is geen richt mee te schieten. Er is geen richt mee te schieten. Je kunt er niet mee vooruit; een ongezeglijk persoon. (Zie ook: draad -3-) Alg. Brab. '90

richt (zie: recht -3-) Richt op raok leupe.

richting Uit de richt werken. Niet de goede richting aanhouden bij het werk; bv een kromme voor ploegen. (Zie ook: rabat.) Oost-Brab. (S) 1892

riek (zie: manier) "Ieder doet 't op zijn manier", zei de jongen, en hij kietelde zijn moeder met een riek.

riek (zie: haan -8-) Daar is een haan van de riek gevallen.

riek Mi ginne riek te voeren zijn. Met geen riek te voeren zijn. 1. Geweldig boos zijn; 2. ongezeglijk zijn. Varianten: ipv *riek: tang* (Helmond '87); *Mee gene riek aan te pakken zijn* (Oosterhout '87). (Voor 2. zie ook: draad -3-) Alg. Brab. '87

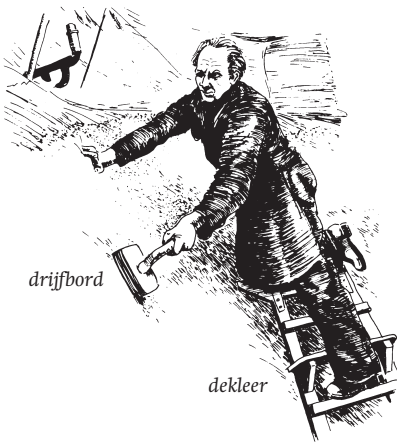
riek (zie: stront -17-) Stront op ene stäk.

riek (zie: zeik -6-) Zeik op 'ne riek.

riek (zie: kwaad -3-) Zo kaod ès 'n kalkoen.

riek (zie: vals) Zo vals ès 'n hekke.

riem

rietdekker

riem *In de riem hebbe.* In de riem hebben. Corpulent zijn. (De riem waarmee de broek opgehouden wordt, zit om de buik; is die dik, dan zit er heel wat in de riem.) (Zie ook: *buik -4-*) Oost-Brab. (Bi) '40

riem *Nou de riem van 't gat is.* Nu de riem van het gat is. Nu de moeilijkheden voorbij zijn. (Bedoeld is de riem waarmee geslagen wordt.) (Zie ook: *Jan -3-*) Tilburg (HM) '70

riem (zie: *Heer OL -26-*) *OL Heer slao nooit mee twee riemen tegelijk.*

riem (zie: *taai -2-*) *Zo taai als kattenmemmen.*

riep (zie: *wat eten -7-*) *Stront met stripkes.*

riet (zie: *passen -1-*) *'t Past als Piet en Riet.*

riet (zie: *slap -3-*) *Zo slap als een vies.*

rietdekker *Rietdekkers hand dekt timmerman schand.* Rietdekkers hand dekt timmermans schand. De fouten van iemand anders worden goedgeemaakt. (Het rieten dak bedekt het hele timmerwerk aan het dak en verhult dus de eventuele gebreken.) Varianten: *ipv rietdekker: strodekker* (West-Brab. '51), *schilder* (Oost-Brab. '87); *Timmermanshanden dekken de schildersschanden* (Someren '88). (Zie ook: *eggen -2-*) Maaskant '58

Riethoven (zie: *Hollander -3-*) *Es den Hollander mee zand begint te gooien, begint den Bels mee wotter te gooien.*

rigeur *Ge bent net as e vèrke, ge werkt tegen 't rigeur in.* Je lijkt op een varken, je gaat tegen de regels in. 1. Je bent weerbarstig; 2. ... eigenwijs. Varianten: *ipv rigeur: regeur; Tegen 't regeur in* (Oost-Brab. '87). (Rigeur = Fr *rigueur* = stiptheid bij het in acht nemen van voorgeschreven regels.) (Voor 2. zie ook: *volk -8-*) Borkel en Schaft (WBS) '45

rij *Hjèl root hebbe staan.* Een hele rij hebben staan. 1. Nog veel schuld hebben. Varianten: *Iemand 'n root anzette* 2. bij een winkelier schuld maken; *Op de reutel kopen* 3. *op de pof kopen* (Tilburg '76). (Voor 1. zie ook: *boek -4-*) Sint-Oedenrode (J) 1900

rij *In de rij blijven.* 1. Nog meetellen. Varianten: *Nu bende ook in de rij* (Nuenen '65); *Weer in rij kommen* 2. herstellen van een ziekte (Oost-Brab. '87). (Voor 2. zie ook: *lap -5-*) Oost-Brab. '65

rijden *'m Rijden as de ziekte.* Hem rijden als de ziekte. Spreekwoordelijke vergelijking. Zeer boos zijn. (Zie ook: *been -13-*) Alg. Brab. '87

rijden (zie: *beest -3-*) *D'n bist uithange.*

rijden (zie: *gans -1-*) *De gans mee iemand rije.*

rijden (zie: *koe -16-*) *De koe rijden.*

rijden (zie: *laden -3-*) *Goewd gelaojen is half gevaoren.*

rijden (zie: *kar -9-*) *Iemezen in z'n kaor(t) reie.*

rijden (zie: *inleggen*) *Inleggen is mutserd maoke.*

rijden (zie: *hongerkar*) *Met de hongerkar varen.*

rijden (zie: *bezem -5-*) *Op den bessem rijeje.*

rijden (zie: *kleren -3-*) *Overal liggen kleren te rijeje.*

rijden (zie: *smeren*) *Wie goed smeert, die goed veert.*

Rijen (zie: *Wintelre*) *In Wintelre worden met de kermis de vliegen in de mik gebakken.*

Rijen *Rijen is van de kar gevallen.* Rijen is bij het rijden van de kar gevallen. (Zo plagen die van Gilze de inwoners van Rijen.) (Zie ook: *Deurne.*) Gilze '80

Rijen (zie: *Made*) *Wie wil op de Maai gaan vrijen, die moet hebben een knol op zak en 'n meske om te snijen, want Maaienaars zijn niet mak.*

rijf *Rijf in de mond zijn.* Woordenrijk zijn, vlug ter spraak zijn. (Rijf = kwistig, rijkelijk; men spreekt van verwantschap met *grif* en *gerief*.)

Varianten: *ipv rijf: rijk; ipv in: met.* (Zie ook:

bats.) Bergen op Zoom (Ho) 1836

rijgen (zie: *schoen -9-*) *Z'n schoenen geregen hebben.*

rijk (zie: *boer -60-*) *Es ge van 'nen boer rijk wordt, dan worde ge 't irlijk.*

rijk *Het is beter rijk te leven dan rijk te sterven.* Je moet tijdens je leven goed profiteren, want na je dood heb je niets aan geld. (Zie ook: *doodshemd.*) Alg. Brab. '87

rijk (zie: *Jan Koolen*) *Hij is de rèke Jan Koolen.*

rijk (zie: *arm -6-*) *Lang erm is zelden rijk.*

rijk (zie: *knap*) *Mi knap, rijk en jong zijn er drie mee gediend.*

rijk (zie: *halfke*) *Van een halfke is de boer rijk geworre.*

rijk *Wie rijk is, kan huizen bouwen; wie arm is,*

moet stenen sjouwen. Opwetten (HS) '65

rijk (zie: *wijd*) *Wijd is rijk.*

rijkdom *Die op rijkdom slapen wil, ligt geen vijf minuten stil. Wie op rijkdom slapen wil, ligt geen vijf minuten stil. De rijke die zijn kapitaal wil behouden, heeft daarover veel zorgen.* Oss (DW) '49

rijke *A's de reken et af kosse keupe an d'aerm ont-leupe, dan störf er gen ene. Als de rijken het af konden kopen en de armen het konden ontlopen, dan stierf er niemand. Niemand sterft graag.* Variant: *A's de rijken het af konden kopen, dan stierf er geen mens* (Oosterhout '87). Kempenland '58

rijke (zie: *arme -2-*) *D'n arme z'n list is wat de rijke niet wist.*

rijkelui (zie: *mens -7-*) *Arme mensen hout en rijkeluiskinderen zijn vroeg houwbaar en vroeg trouwbaar.*

rijkelui (zie: *armelui*) *Armeluis' struiven en rijkelui's ziekten ruikte wijd.*

rijksdaalder 'n *Rijksdaalder blinkt en 'n Roosendaalder stienkt. Een rijksdaalder blinkt en een Roosendalder stinkt. Getuigt niet van een hoge achtung voor de Roosendalers.* (Zie ook: *Etten, Deurne.*) Roosendaal (VD) '76

rijksdaalder (zie: *cent -2-*) 'ne *Sent naar 'ne gulden gooien.*

rijksdaalder (zie: *waarde*) *Ge leert de waarde van een vijftiger pas kennen, als ge er ene moet gaan lenen.*

rijksdaalder (zie: *boer -71-*) *Ik trew nog nie mi 'nne boer al schijt ie ook bij elke tree 'n mud erpel.*

rijp (zie: *wijs -2-*) *Vroeg wijs, vroeg zot; vroeg rijp, vroeg rot.*

rijp (zie: *koren -8-*) *Ze maaiet nie nor 't oudste, mer nor 't rijpste koren.*

rijst (zie: *reis*) *Goeie reis is beter dan slechte gort.*
rijstepap *Kaw rijstepap die moete mee suiker werm make. Koude rijstepap moet je met suiker warm maken. Dit slaat op het vrijen met een koele vrouw.* (Zie ook: *koffie -2-*) Schijndel (Bi) '40

rillen *Reiren as 'n waoterhoentje. Rillen als een waterhoentje. Spreekwoordelijke vergelijking. Rillen als een rietje.* (Reiren = rillen.) Varianten: *ipv waoterhoentje: wotterhenneke* (Oost-Brab. '90); *Bibberen as 'ne waterhond* (Eindhoven '65). Alg. Brab. '90

ring (zie: *kring*) *Een kring om de maan zal in water en wind vergaan, een kring om de zon brengt water in de ton.*

ring *Een ring rond de maan brengt 's winters vorst aan. Weersvoorspelling.* (Zie ook: *gans -2-*) Etten '87

ring (zie: *mens -22-*) *Mensen van adel, die hebben 'n ringske in der gat.*

ringeloren *Iemand ringeloren en bloksterten. Iemand ringeloren en blokstaarten.*

Humoristische strafbedreiging bij kinderen. (Pas op: *Ik... .*) Variant: *Iemand ringeloren*

(Etten '87). (Zie ook: *kat -26-*) Alg. Brab. '87

ringen (zie: *varken -13-*) *Enne goeie zèn um verrekes te ringen.*

ringmus (zie: *loos*) *Loos houden as 'n hawtere-jilleke.*

RIP *Dan zijn we allemaal RIP. Dan zijn we allemaal dood. RIP = Requiescat in pace; hij/zij ruste in vrede.* (Deze wens komt voor in de rooms-katholieke liturgie van de uitvaart en is vaak op grafzerken te vinden.) (Zie ook: *Beemd.*) Schijndel (Bi) '40

riptum *Van riptum mortuus est zijn. Van riptum mortuus est zijn. Gestorven zijn. (Riptum zal verband houden met RIP = Requiescat in pace; dat hij/zij ruste in vrede en mortuus met dood; beide woorden komen voor in de liturgie voor de overledenen.)* (Zie ook: *Beemd.*) Oost-Brab. (S) 1892

rits 't *Is 'n echte rits. Het is een echte rits. 1. Een vrouw die altijd "op sjouw is"; van huis is. (Oorspronkelijk oa een kater die altijd op zok is en verlangt naar de katjes.) Varianten: Erges nie rits op zèn 2. geen verlangen, geen trek naar iets hebben (Kempenland '87); Op de reet zijn 3. veel op stap zijn; van huis weg zijn (Etten). (Voor 1. en 3. zie ook: *chanternel.*) Alg. Brab. '87
Rixtel (zie: *Aarle*) *Aarle boven, Rixtel in de oven.**

roe -1- 'n *Roei haole vur oe eigen gat. Een roede halen voor je eigen gat. Zichzelf moeilijkheden bezorgen.* Varianten: 'n *Roei zoeken vur je eigen kont; ipv halen: zoeken, kopen.* (Zie ook: *kat -15-*) Oost-Brab. '84

roe -2- *De roei is van 't gat. De roe is van het gat. Het gevaar is voorbij.* Variant: *ipv gat: kont.* (Zie ook: *Jan -3-*) Alg. Brab. '87

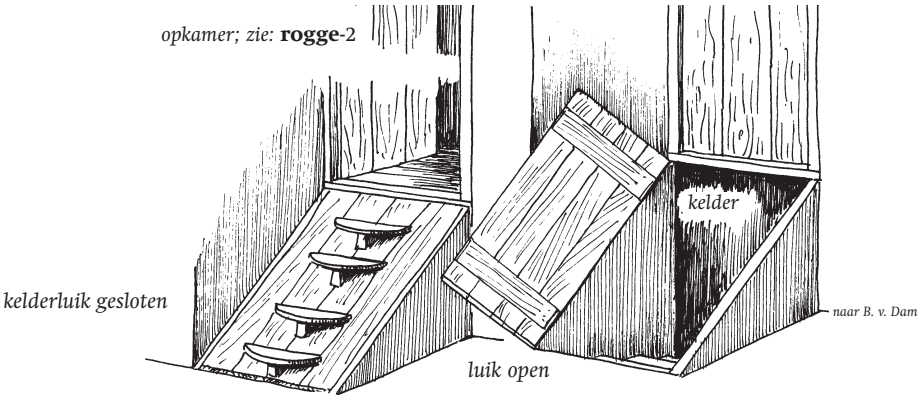
roe -3- *Er 't roeike ingeslaon hebbe. Er het roetje in geslagen hebben. De laatste adem uitgeblazen hebben. (Weverstaal. Duidt op afronding van zijn taak. Een roede in de sprong van de ketting, betekende dat de wever een stuk op het getouw af had. Daarlangs werd dan het stuk afgesneden.)* (Zie ook: *Beemd.*) Tilburg (TT) '69

roede (zie: *boer -54-*) *Een boer heeft twee roeien.*

roede (zie: *band*) *Ennem boven en ennen wis, die halt men daor tie is.*

roede (zie: *dak -4-*) *Iemand op z'n dak komen met 'nen roeiwis, waar de nachtegaal al zeven zomers op heeft zitten speulen.*

roefel

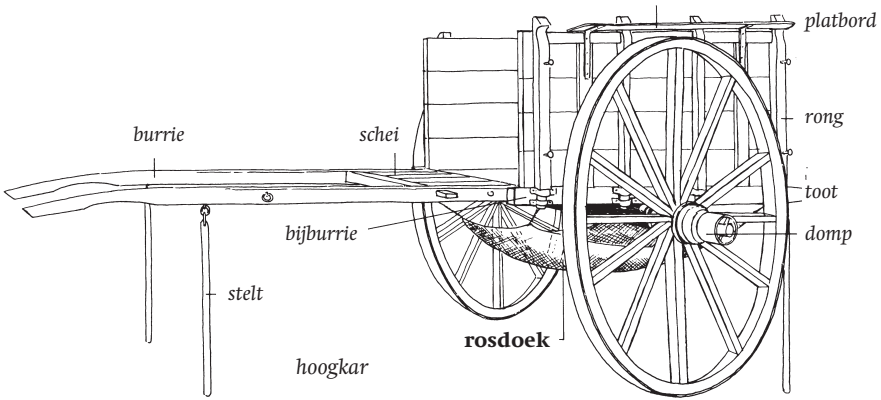

roefel (zie: roffel) Iemand de volle roffel geven.
roei (zie: roe -1-) 'n Roei haole vur oe eigen gat.
Roelof Reij (zie: maandag) Beter een maandags paard, dan een maandagse knecht.
roep De roepen gehad hebben. Gaan trouwen. Kinderrijmpje in verband hiermee: Den eerste roep, den tweede poep, den derde scheid, toen ha ze hem beet. (In de rooms-katholieke kerken werden onder de zondagse hoogmis de namen van diegenen die gingen trouwen vanaf de kansel voorgelezen, om daardoor de parochianen en anderen die op de hoogte waren van bezwaren tegen het huwelijk, in de gelegenheid te stellen, die kenbaar te maken.) (Zie ook: gilde.) Alg. Brab. '87
roeper (zie: hand -15-) Houd handen en voeten warm, vul matig uw darm, zet de poort van achter open, en laat de dokter naar de klote lopen.
roeper Wat door de roeper gaat, gaat door de poeper. Wat ingeslikt wordt, komt er ook uit. Variant: ... ook door de poeper. (Zie ook: hand -15-) Alg. Brab. '87
roer (zie: keuter) Een Bergeijkse keuter en een Eerselse ruur duren een uur.
roeren (zie: gort) Het lelijk door de gort roeren.
roeren Hoe meer ge roert, hoe meer het stinkt. Hoe meer je roert, hoe meer het stinkt. Hoe meer men onaangename zaken uitpluist, hoe erger het vaak wordt. Variant: ipv stinkt: ruikt. Alg. Brab. '87
roeren (zie: nest -5-) Nie in het nest roeren.
roest (zie: hen -15-) Met de hennen te bed gaan.
roest (zie: uil -4-) Weite wor hōb roest heldt.
roet Als het roet ruikt in de schouw komt er regen. Als het roet ruikt in de schoorsteen komt er regen. Weersvoorspelling. (Zie ook: beerput.) Alg. Brab. '87
roet (zie: zwavelstok) Een zwavelstok in achten en een fles wijn ineens.

roet (zie: onkruid) Wie zijn roet een jaar laat staan, moet zeven jaar uit wieden gaan.
roet (zie: zwart) Zo zwart als een moor.
roffel Iemand de volle roffel geven. 1. Iemand de volle laag geven, het volle pond. Varianten: ipv geven: krijgen, moeten betalen; Roeffel kregte 2. slaag krijgen (Kempensland '58). (Zie ook: broek -14-) Alg. Brab. '87
rog (zie: koren -2-) "Wè'k òn korre verliejs, win ik òn spèk", zin 't boerr'ke, èn iej liejt z'n verr'ke los in de rog.
rog (zie: koren -3-) As 't koren twee konten groot is.
rog (zie: Petrus en Paulus Sint -2-) Met St Petrus en Paulus, dan breekt de rog de wortel en rijpt het koren dag en nacht.
rog (zie: spel) Van spul komt heskesspul.
roge (zie: haring) De haring braden om de roge of kuit.
rogge -1- Als de rogge staat in bloei, ware het best dat er een noordenwind woei. Als de rogge in bloei staat, kan er het beste een noordenwind waaien. Noordenwind zal goed zijn voor de bloei van de rogge. (Zie ook: noordenwind.) Wintelre (H) '63
rogge -2- Hier groeit de rog op de opkamer. Hier groeit de rogge op de opkamer. De rogge groeit op een hooggelegen akker. (Opkamer = kamer gelegen boven de kelder. Vaak was de trap ernaartoe op de kelderdeur die opengeklapt kon worden.) Tilburg (TT) '73
rogge (zie: boer -73-) Laot de boere maar dorse.
rogge (zie: maan -7-) Mee ouwe maan koren zaaien, anders schiet het deur.
rogge -3- Rogge moet 14 dagen groeien, 14 dagen bloeien; 14 dagen rijpen, 14 dagen er met de zicht langs strijken. Boerenregel. Wintelre (H) '63
rogge (zie: Andreas Sint -3-) St Andries, 't snijt of 't vriest, 't hagelt of 't waait, Andries heeft sine rogge nog niet gesaaid.

rogge (zie: koren -6-) *Veel koren te velde hebben.*
rogge -4 *Zaai rogge als het stuift en hij zal dragen dat ie buigt. Zaai rogge als het stuift en hij zal dragen dat hij buigt. Boerenregel. Men moet met droog weer rogge zaaien. (Zie ook: slijk -3-, zand -3-) Oost-Brab. (EOB) '80*
rogge (zie: kwartel) *Zoveel as de kwartel slaat, zoveel is den boekent waard.*
roggebloom (zie: wit -4-) *Zo wit als een Frans brood.*
roggeschip *As er 'n roggeschip afveert, dan kömt er 'n terwe binnen. Als er een roggeschip afvaart, dan komt er een tarweschip binnen. Troost voor meisjes, wier vrijer wegblijft. (Zie ook: boom -6-) Oost-Brab. (Bi) '40*
roggestruif (zie: aanslaan) *Aanslaan as 'ne roggestroif.*
rok (zie: meisje -2-) *"'t Is uit", zin de meid, en ze gooide d'r rok over de heg.*
rok (zie: pastoor -3-) *'ne Pestoor en 'n weduw-vrouw hebben 'n lange sleep.*
rok (zie: volk -3-) *Gedurig volk onder de scholk hebben.*
rok (zie: zak -11-) *Het zit nog in wijze zakken.*
rok *Hij hee daor 'nen baaien rok binnengegoid. Hij heeft daor een baaien rok binnengegoid. Een fabrikant bracht een niet onverwacht bezoek aan een arbeidersvrouw. (Baai = wollen weefsel, op molton gelijkend flanel, meestal donkerrood van kleur waarvan oa onderkieren en vrouwenrokken werden gemaakt.) (In Helmond noemde men een fabrikant die veel van die bezoeken aflegde Pastoorke van Thiel.) Tilburg (TT) '73*
rok *Niet alleen werken voor den rok, maar ook voor den brok. Niet alleen werken voor de rok, maar ook voor de brok. Het maal moet voor de werkman ook goed zijn; hij werkt zowel voor het eten als voor de kleren. Varianten: Een booi (meid of knecht) dient zowel om den brok als om den rok (Nederwetten 1882); Net zo goed werken voor de brok als voor de rok (Tilburg '60). Alg. Brab. '87*
roken (zie: stuiven) *'t Maauwde detter spien.*
roken *Het rookt er. Er is ruzie in huis. Varianten: As 't rookt, zorg dan dat de rook in huis blijft (Knegsel '89); De rook slaat tegen 't plafond (Eindhoven '65). (Zie ook: duivel -6-) Alg. Brab. '60*
roken (zie: schoorsteen -3-) *Krek unne schoorsteen, roken en uitgaan.*
roken *Roken als een mussenstront. Spreekwoordelijke vergelijking. Kleine jongens die roken. Oost-Brab. (S) 1892*
roken (zie: schooier -6-) *Zo kande 'ne schooier an 't roken houden.*

rol *'t Moet over veel rollen lopen. Het moet over veel rollen lopen. Daar moeten er veel hun oordeel over geven. Aarle-Rixtel (VB) '75*
rol (zie: rak) *Op rak zijn.*
rollen (zie: ei -5-) *'t Zijn geen aaier, al rollen ze.*
rollen (zie: trap -1-) *Bende van de trap gerold?*
rollen *Iemand rollen als een vrijdagse garenboom. Spreekwoordelijke vergelijking. Iemand er doorhalen. (Vrijdags werden de stukken van de doekboom gerold, waar ze tijdens het weven omgedraaid werden, om ze 's zaterdags bij de fabrikant in te leveren.) Tilburg (TT) '79*
Rombout Sint *St Rombout (1 juli) ree:genèchteg, de hil mōnd twijfelèchteg. Sint Rombout regen-achtig, dan is de hele maand twijfelachtig. Weersvoorspelling. (Zie ook: beerput; voor een periode met hetzelfde weer zie ook: Benedictus Sint) Oost-Brab. (Sw) '82*
Rome (zie: kerkenhuisje) *As ge tegen het kerke-höske pist, dat dreugt nooit op.*
Rome *Ge moet in Rome zijn om de paus te bedonderen. Je moet in Rome zijn om de paus te bedonderen. Ik laat me niet beetnemen. (Zie ook: hand -6-) Oost-Brab. '89*
Rome (zie: gedachte) *Hij ha'r nāt zuvuil gedaachten op a's op z'ne kop no Roman te leupe.*
Rome (zie: Petrus Stoel Sint -3-) *Op St Petrus Stoel komt d'n oiver in 't gewoel; op St Petrus Banden gaat hij weer naar vreemde landen.*
Rome (zie: gezelschap) *Voor 't gezelschap doen, net as 'n boer die naar Rome gè.*
romme (zie: vet -1-) *'t Vet is van de romme.*
romme (zie: geit -1-) *Alleman zurgt vur z'n eige en de geit vur de romme.*
romme (zie: melk -2-) *As che de romme már zowr lot worre, dān kömt er wel botter.*
romme (zie: melk -3-) *De beste romme geven.*
romme (zie: melk -4-) *De romme horen klotsen, maar niet weten waar de strekels hangen.*
romme (zie: melk -5-) *De romme kökt over.*
romme (zie: melk -6-) *De romme optrekken.*
romme (zie: ieder) *Ieder zurregt vur z'n eigen en de geit vur de romme.*
romme (zie: melk -7-) *Melk van de blauwe koe.*
romme (zie: melk -8-) *Romme uit de stier wilen halen.*
romme (zie: melk -9-) *Z'n roomme néérlaten.*
Rommelaire (zie: vink) *Hij beslècht Leyten's vink, hij leert achteruit.*
rond (zie: boer -75-) *Ons boere paast alles, want we zijn rond van achteren.*
ronde (zie: kat -30-) *Katte en wijve moete thuis blijve, minse en honde doen de ronde.*
rondlopen *Rondlopen als een klampvogel. Rondlopen als een roofvogel. Spreekwoordelijke*

vergelijking. (Klampvogel = sperwer, roofvogel.) Kempenland (Cu) 1893
rood (zie: brood -8-) 't Brouwet moet erin es dun oven heeut is.
rood (zie: boerenfatsoen) Rood en groen is boerenfatsoen.
roof 't Is 'ne roof van m'n hart. Het is een roof van mijn hart. Het is een pak van mijn hart. (Roof = korst op een wond, zweer of puist.) Tilburg (D) '16
rooif 't Is niks es reuf en kleuf. Het is alles korsten en kloven. Een huid die door koude of door veel werken vol korsten en barsten zit. (Zie ook: weer -11-) Maaskant '86
rooi (zie: weer -21-) Veurret goei weer wort, moeten wurst de rooi hond van de straat zèn.
rook -1- Als de rook omlaag slaat, gaat 't zeker regenen. Als de rook omlaag slaat, gaat het zeker regenen. Weersvoorspelling. (Zie ook: beerput.) Alg. Brab. '87
rook (zie: vuur -1-) Bij de eerste kets vuur, bij de tweede trek rook, op de duvel mijn ziel en m'n ketsgetuug ook.
rook -2- Dat smaakt nogal naar den rook. Dat smaakt nogal naar de rook. Dat is nogal duur. (Zie ook: nagel -6-) Bergen op Zoom '40
rook (zie: schotel -3-) De schotel was al leeg, eer 't d'n blaok aon de zulder was.
rook -3- Dor ge niks ot a's de reuk ot de schauuw. Daar gaat niets uit als de rook uit de schoorsteen. Daar is men zeer spaarzaam. (Zie ook: appelboor.) Kempenland (B) '58
rook (zie: drie -6-) Mi drijer dinger verlee:ge zèn: mi roo:k, 'n hee:l kooi wijf en vervee:lend lang ree:gen.
rook -4- Nie kunnen blaazen en tegelijkertijd de rook in de mond houwen. Niet kunnen blazen en tegelijkertijd de rook in de mond houden. Geen twee tegengestelde dingen tegelijk kunnen doen. Variant: ... en het meel in je mond

houden (Eindhoven '84). (Zie ook: bakken.) Oost-Brab. '84
room (zie: mand -3-) Ge melkt 'm nie in 'n mändje.
room (zie: kweekgras) Pène make muug lène, magere koei en wèinig int schuttelke.
rooms Goed rooms zijn. 1. Veel melk in koffie of thee willen. Varianten: 2. ... maar slecht kerks; ... maar slècht katteliek. (Voor 2. zie ook: Hedikhuizen.) Alg. Brab. '90
rooms (zie: kerk -9-) Hoe dichter bij de kerk, hoe slechter volk.
rooms Rooms zijn maar met veel water erbij. Niet erg kerks zijn. Oost-Brab. '78
rooms (zie: paus) Roomser zijn dan de paus.
rooms-katholiek (zie: gek zijn) Nee, rooms-katholiek.
roomscheut (zie: melkscheut) 'ne Romscheut nemen.
roos (zie: kleur -1-) 'n Kleur ès 'nen bellefleur.
roos -1- Die roos is wel geplukt eer 't avond is. Die roos is wel geplukt eer het avond is. Die vrouw zal wel gauw een man vinden. Eindhoven '84
roos -2- Dä zal dor ok gen reuze snije. Dat zal daar ook geen rozen snijden. Een erfenis die tegenvalt. Varianten: ... rozen geven (Oost-Brab. '87); ipv geven: oogsten (Geldrop '87). (Zie ook: dood -3-) Kempenland (B) '58
roos -3- Schoon is de roos, maar de doren die steekt. Mooi is de roos, maar de doren steekt. Iets dat men van tevoren als prettig beschouwt, maar dat achteraf tegenvalt. (Zie ook: rot.) Tilburg (Si) '67
roos (zie: slapen) Slapen als een os.
Roosendaal (zie: rijksdaalder) 'n Rijksdaalder blienkt en 'n Roosendaaler stienkt.
Roosendaal (zie: Wouw) Mee Wouw op oewen rug komde nie ver.
root (zie: rij) Hjèl root hebbe staon.

ros (zie: *aarde -2-*) *Erd aon de knieën.*

ros (zie: *zode*) *Rus aan de knieën hebben.*

ros (zie: *slapen*) *Slapen als een os.*

rosdoek *Heel wè in z'ne rosdoek hebbe. Heel wat in zijn rosdoek hebben. Heel wat in zijn mars hebben. (Rosdoek = zak die boeren en voerlui vroeger onder hun kar of wagen hadden hangen, waarin hooi, haver en brood voor het paard zat.) Tilburg (TT) '68*

Rosmalen (zie: *Velp*) *Velp dat is 'n arm land, 's winters in 't water, 's zomers in 't zand.*

rot *Gij bent rotter als ge stinkt. Jij bent rotter dan je stinkt. Je valt niet mee. Variant: Hij is zo rot nie al stinkt hij 'n beetje = hij valt mee (Hintham 1892). (Zie ook: roos -3-.) Cuyk (Bi) '40*

rot (zie: *wijs -2-*) *Vroeg wijs, vroeg zot; vroeg rijp, vroeg rot.*

rot *Zo rot als een mispel. Spreekwoordelijke vergelijking. Erg rot. (Mispels zijn de vruchten van een appelachtige boom die overrijp gegeten moeten worden.) Variant: ipv mispel: stront (Kempenland '79). Alg. Brab. '87*

rotte kool (zie: *stinken -4-*) *Stinken as 'nen bössum.*

rotzooi (zie: *deugd*) *De deugd in 't midden en de prullerij opzij.*

rouw (zie: *januari -3-*) *Knapt Januari nie van de kauw, dan zitte in de zomer in de rouw.*

rouw *Rouw en trouw zijn. Slordig, smerig, vuil, onzindelijk zijn. (Zie ook: alles -3-.) Oost-Brab. '87*

rouwen (zie: *trouwen -5-*) *Vroeg trouwen, vroeg rouwen.*

royaal *Nie riejaal èngeschrivve stòw. Niet royaal aangeschreven staan. Geen erg goede naam hebben wat de koopkracht betreft. Nuenen (VBa) '65*

rozenkrans (zie: *kwezel*) *Bij de kwezels moete gin rozenkraansen kopen, want die bidden zelf te gère.*

rozenkrans (zie: *paternoster -2-*) *Liever z'ne paternoster zijn as z'n vrouw.*

rozenkrans (zie: *paternoster -3-*) *Z'n eigen òn z'nen uurste potternoster doodgebid hebbe.*

Rubens (zie: *stuk -5-*) *Hier zijn de stukken van Rubens.*

rug (zie: *splinter*) *'n Splinter uit de rug trekken.*

rug (zie: *boer -21-*) *'nen Boer moete van z'ne rug en zijn knipbeurs afblèven.*

rug (zie: *bult -1-*) *'t Is den bult z'n aege schuld dā hij ze kāske moet draoge.*

rug (zie: *kat -7-*) *Als de kat met de rug naar 't vuur zit, komt er sneeuw.*

rug (zie: *vos -2-*) *Als de vos oud wordt, dansen de kiepen op z'nen rug.*

rug (zie: *Pasen -1-*) *Als je met Pasen niets nieuws aan hebt, moet je de koster op de rug dragen.*

rug -1- *Deur z'ne rug uitschijten. Door zijn rug uitschijten. Erg verwaand zijn. (Zie ook: bereddering.) Eindhoven (HS) '55*

rug (zie: *mes -2-*) *Een goei meske snijdt tot on de rug.*

rug -2- *Een rug als een comédie. Een rug als een commode. Spreekwoordelijke vergelijking. Een gebogen rug. (Comédie = een verbastering van commode, die heeft vaak een gebogen voorkant.) Gilze (S) 1892*

rug -3- *Er 'ne koelen rug afkrège. Er een koele rug van krijgen. Er arm door worden. (Zie ook: bier -2-.) Schijndel (Bi) '40*

rug -4- *Ge kunt geen twee ruggen snijden uit één verken. Je kunt geen twee ruggen snijden uit één varken. 1. Iemand wil dubbel profijt uit een werk of zaak trekken. Varianten: Ge zoudt wel twee ruggen willen snijden uit een verken (Oost-Brab. '84); Twee ruggen uit een verken kunnen snijen; 2. meer dan iemand anders kunnen (Oost-Brab. '84); As ge kost dan zoude wel van twee ruggen willen profiteren (Knegsel '89); Er een willen hebben die twee ruggen heeft en ginne buik 3. een maagd met geld willen huwen (Tilburg '60). (Voor 1. zie ook: boer -73-; voor 3. zie ook: hei -1-.) Oost-Brab. '84*

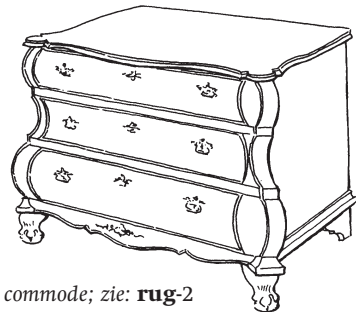
rug (zie: *aardappelmand*) *Ge zult mee d'erpelmand nao de kerk moete.*

rug (zie: *kramer*) *Het krèmerke hebben.*

rug -5- *Iemand in z'ne rug stote. Iemand in zijn rug duwen. Iemand een duwtje in de rug geven; iemand helpen. (Zie ook: boog.) Oost-Brab. (Bi) '40*

rug -6- *Iemand mee z'n nen rug nog nie aankèke. Iemand met zijn rug nog niet aankijken. Iemand met de nek aankijken; Iemand links laten liggen. Variant: Iemand met de rug aankijken = iemand uit de hoogte behandelen (Zeelst 1893). Tilburg (RL) '48*

rug (zie: *kloot*) *Loop naar de kloten.*

commode; zie: **rug-2**

rug -7- *Mee oewe rug na den altaar zitte.* Met je rug naar het altaar zitten. Met de rug naar de voornaamste persoon van het gezelschap zitten. Alg. Brab. '87

rug (zie: *Wouw*) *Mee Wouw op oewen rug komde nie ver.*

rug -8- *Niej eer aflaote of ge mot op oewe rug nor de kerrek gaon.* Niet uitscheiden voor je op je rug naar de kerk gaat. Met werken volhouden tot het einde. (*Op de rug* = dood en naar de kerk gedragen worden.) (Zie ook: *boer* -16-.) Maaskant (Sw) '86

rug -9- *Op z'ne doje rug ligge.* Op zijn dode rug liggen. 1. Dood zijn; 2. lui zijn; niets uitvoeren. (Voor 1. zie ook: *Beemd*; voor 2. zie ook: *bakpan*.) Alg. Brab. '87

rug (zie: *scheel* -2-) *Scheel kijken als een gauwdief.*

rug -10- *Van het werken genen kromme rug krijgen.* Van het werken geen kromme rug krijgen. 1. Niet hard willen werken; lui zijn. Variant: 2. *Vroeger hadden de mensen 'n kromme rug van 't werken en van 't wermen* (Oost-Brab. '89). (Voor 1. zie ook: *bakpan*; voor 2. zie ook: *arm* -8-.) Tilburg (TT) '71

rug -11- *Van zijn rug een houtzolder laten maken.* Gaan trouwen met iemand waarvan verwacht wordt dat het niet zal accorderen. (Zie ook: *man* -8-, *mogen*.) Bergen op Zoom (Roo) '57

rug (zie: *boonstaak* -3-) *Ze zullen de boonstaken op ewe rug bènén.*

Rugdijk *Naar de Rugdaik gaan.* Naar de Rugdijk gaan. Naar bed gaan. (Zinspeling op de naam *Rugdijk* een weg in Tilburg.) (Zie ook: *emmer* -5-.) Tilburg (D) '16

ruggenstreng (zie: *wervelkolom* -1-) *De ruggenstreng smere.*

ruggenstreng (zie: *wervelkolom* -2-) *Van 't weven 'n kromme ruggenstreng hebben.*

ruggenstreng (zie: *wervelkolom* -3-) *Zijne ruggenstreng uitsnuiten.*

rugzak (zie: *kramer*) *De leste krimmer de mars opgeven.*

rui *De rui wel door zijn.* Door het ergste heen zijn. (Zie ook: *Jan* -3-.) Alg. Brab. '87

rui (zie: *hooi* -5-) *'t Is goed, dè ze 't hooi deur den reep moeten trekke, dan weten ze hoe kostber dè 't is.*

ruig *Zo ruig zijn als een fles.* Spreekwoordelijke vergelijking. Ironisch voor nog geen baard hebben. (Een puber die erg volwassen wil overkomen.) (Zie ook: *baard* -5-.) Tilburg (TT) '79

ruiken (zie: *stop* -2-) *Aon 't stöpke gerooke hebbe.*

ruiken (zie: *gat* -14-) *Die 't eerst ruikt, heeft z'n eigen gat gebruikt.*

ruiken *Hij mag niet ruiken waar zij gepist heeft.*

Een vrijer maakt absoluut geen kans bij de ouders van zijn meisje omdat hij te licht bevonden wordt. (Zie ook: *bascule*, *broek* -18-.) Alg. Brab. '87

ruiken (zie: *stop* -4-) *Iemes aon de stop laote ruike.*

ruiken (zie: *schop* -4-) *Naor de schup ruiken.*

ruiken *Ruiken is niet stinken.* Ermee door kunnen; net goed genoeg zijn. Variant: *Zorgen dat het ruikt en niet stinkt* = de gulden middenweg bewandelen (Oost-Brab. '78). Nuenen (VO) '86

ruilen -1- *Als er twee ruilen, dan mot er enen huilen.* Als er twee ruilen, moet er een huilen.

Bij een ruil heeft er altijd iemand nadeel. Variant: *Van ruilen komt huilen* (Sint-Oedenrode '67). Alg. Brab. '87

ruilen -2- *Ruilen is geen zund.* Ruilen is geen zonde. Kaartterm. Men hoeft er geen spijt van te hebben; het is geen koop of verkoop. Schijndel (Bi) '40

ruilen -3- *Valt er nog wè te ruitele of te tuitele?* Valt er nog wat te ruilen of te tuitelen? Is er niets te handelen? Tilburg '72

ruimte *Ruimte schaait nie als 't geen ermoei is.* Ruimte schaadt niet als het geen armoede is. Een moeder tegen protesterende kinderen die kleren moesten dragen die op de groei gekocht waren. Variant: *'n Bietje ruimte schaoit nie* (Waalre '89). (Zie ook: *Bogaers*.) Oost-Brab. '83

ruin *Rauns drage geen vöilles.* Ruinen dragen geen veulens. Kaartterm. Dat is iets onmogelijks. (*Een ruin* = een gesneden hengst.) (Zie ook: *beerton*.) Schijndel (Bi) '40

ruit (zie: *een* -1-) *"Dat is één!" zei Uilenspiegel, en hij smeeit zijn moeder de trappen af.*

ruit (zie: *gezicht* -3-) *'n Skon gezicht vur 'n k'potte ruit.*

ruit 't Is 'n ruit uit 'n glaas. Het is een ruit uit een glas. Het is een klein verlies. (Vroeger bestonden de ramen uit kleine ruitjes.) (Zie ook: *trubbel*.) Tilburg (D) '16

ruit (zie: *Martinus Sint* -1-) *Als met St Maarten (11 november) de ganzen op 't ijs staan, moeten ze met Kerstmis door 't slijk gaan.*

ruit *Van de fijne ruitjes zijn.* Protestant zijn. (Zie ook: *arm* -2-.) Den Bosch (Br) '76

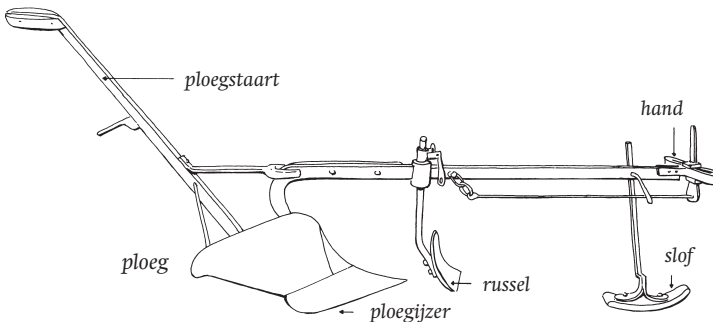
ruite kaduit *Op ruite kaduit.* Op goed geluk af. Op hoop van zegen. (Waarschijnlijk een overblijfsel van de toverformule *Har-uit, kaduit, de schoorsteen uit*. Heksen smeerden zich in met zalf gemaakt van de *wijnruit* (*Ruta graveolens* L.) en vlogen op een spinrokken (*kol*, *konkel*) onder het uitspreken van deze formule het venster, de schoorsteen

wijnruit; zie ruite kaduit

uit.) Variant: *Op de rèuteketèùt = op de bonnefooi* (Tilburg '92). Tilburg eo '78
ruiten (zie: Waal De) "*Hardi!*" zi De Waal, en hij scheet zoft.
ruiter Daar kunde 'n ruiter mee van z'n perd gooien. Daar kun je een ruiter mee van zijn paard gooien. Een hard voorwerp, oud brood. Variant: *ipv gooien: slaan* (Eindhoven '87). Eindhoven '84
ruiterij (zie: duivel -2-) "*Haaru! Spitskop*", zei de duvel, en hij zat op 'n kievit.
rukken (zie: bak -7-) *Iemes op den bak rukke*.
Rul (zie: spul -3-) *Da's spul van De Rul*.
run *Valt mar in de run*. Val maar in de run. *Loop naar de maan*. Verwensing. (*Run = looizuurhoudend bad bereid met eikeschil*.) (Zie ook: *aap -1-*) West-Brab. (MGT) '54
rund (zie: bloeden) *Bloeien as 'n verreke*.
rund (zie: stinken -4-) *Stinken as 'nen bössum*.
rundvlees *Rundvlees kunde onder de pekel zetten, maar kalfsvlees niet*. Rundvlees kun je in de pekel leggen, maar kalfsvlees niet. Jonge mensen moeten niet drinken, voor ouderen kan het goed zijn. (Voor het beeld zie ook: *kalfsvlees*.) Eindhoven (Si) '70
rundvlees (zie: os -10-) *Van 'nen os kunde niks verlangen es rundsvlis*.
runnen *Er eenen gaan runnen*. Er een gaan runnen. Een dode gaan afleggen. Varianten:

Iemand runnen = iemand uittrekken; Dat paard zal weldra gerund worden = gevuld worden (Bakel 1892). (Zie ook: *Beemd*.) Peelland (S) 1892
rups (zie: kijken -23-) *Kèken a's ene pier uit 'n deuske*.
rupsennest (zie: vol) *Zo vol as 'n pötje mee pieren*.
rus 'n Rus en 'nne stront mest 'n treej in 't rond. Een plag en een stront mesten een stap in het rond. Zo oordeelde men over de waarde van de mest uit de potstal die uit plagen en uitwerpselen bestond. (*Een potstal is een ouderwetse stal waarin geen groep (goot) aanwezig was en waaruit de mest gedurende de hele stalperiode niet verwijderd werd*.) Variant: *ipv rus: vlag* (Eerde '55). (Zie ook: *knol*.) Sint-Oedenrode (AB) '65
Rus (zie: slapen) *Slapen als een os*.
russel *Me de rüssel gemist zen*. Met de ploeg gemest zijn. Zonder mest omgeploegd zijn. (*Rüssel = russel, in hoogte verstelbaar onderdeel van een ploeg dat dient om de bovenste laag van de grond los te maken of van onkruid te zuiveren*.) Kempenland (B) '58
rust *Rust is den halve kost*. Rust is de halve kost. Hieruit blijkt de hoge waarde van rust. Variant: *ipv kost: gegeten* (Oirschot '90). Kempenland (B) '58
rusten (zie: poepen) *Poep je niet dan rust je toch, plas je niet dan zit je toch*.
rustig *Zo rustig ès 'n koew*. Zo rustig als een koe. Spreekwoordelijke vergelijking. (Zie ook: *gat -4-*) Oost-Brab. (Sw) '86
ruw (zie: vriezen) *A's 't rōw vriejst dan duuieret nie lang*.
ruw (zie: borstel) *Er mee de raauwe borstel overheen gaan*.
ruw (zie: rouw) *Rouw en trouw zijn*.
ruzie (zie: kind -16-) *Door kinderen en kippen ontstaan de moeiten*.
ruzie (zie: vrouw -13-) *Een schoon wijf, veel gekijf*.
ruzie (zie: trouwen -4-) *Twaalf keren ruzie voor de trouw, dat is de eis*.

S

sabel (zie: *peer* -1-) 'n *Peer* aan hebben.

sacrament *Z'n sacrament thuis gelaten hebben.* Zijn sacrament thuis gelaten hebben. Zijn vrouw thuis gelaten hebben. (Door het sacrament van het huwelijk zijn man en vrouw met elkaar verbonden.) (Zie ook: *herdganger*.) Oost-Brab. '84

sacristie *Een sacristie hebben.* Een bult hebben. (*De sacristie* = een ruimte, meestal tegen het koor van een rooms-katholiek kerkgebouw, waarin alles wat voor de altaardienst nodig is, bewaard wordt en waar de priester zich kleedt voor de kerkelijke diensten.) (Zie ook: *bult* -1-) Veldhoven (Rij) '35

saffraan (zie: *geel*) *Zo geel ès 'n peer.*

saffraan (zie: *weten* -5-) *Zoveel weten als een koe van saffraan.*

Salomon (zie: *wijs* -3-) *Zo wais as Salomons kat; die viel van waishei van de trappen.*

samenvouwen (zie: *hand* -10-) *Ge vouwt er de haande van samen!*

sanctus (zie: *koster* -3-) *De köster schut de erpelketel um, hij luidt de klok, 't is sanctus.*

sant 'n *Sant is niet geëerd in eigen land.* Een heilige is niet geëerd in eigen land. In eigen omgeving krijgt men vaak weinig waardering. Alg. Brab. '87

Sara *Sara gezien hebben.* Een vrouw die vijftig geworden is. (Dit is een nog jong equivalent van *Abraham* gezien hebben Joh. 8 vs 57.) (Zie ook: *zon* -8-) Alg. Brab. '91

sas *Op sas gon.* Op sas gaan. Op route gaan, ronddolen. (Zie ook: *blakke*.) Kempenland (B) '58

satijn (zie: *fluweel*) *Fluweel, satijn en lekkere reuken, die blussen het vuur in de keuken.*

saus (zie: *kool* -2-) *De kool is de saus nie werd.*

saus (zie: *huwelijk* -2-) *Een huwelijk zonder kinderen is een kermis zonder viool.*

saus *Er nie mee weten um te gaon, mee de saus die door wordt opgedoon.* Niet om kunnen gaan, met de saus die daar wordt opgediend. Zich niet kunnen vinden in de gedragingen van die mensen. Oost-Brab. (Bi) '40

saus (zie: *thuis* -3-) *Thous mölleke saus kunne hao'le.*

saus *Zo saus, zo kumke.* Zo saus, zo kommetje. Zoals het een is, zo is ook het ander. Variante:

Zo soep, zo kumke; Zo kumke, zo suupke (Oost-Brab. '87). (Zie ook: *schaar* -5-) Oost-Brab. '40

sauspan (zie: *als* -5-) *As de hemel valt, krijgen we allemaal een blauwe muts.*

savooi -1- *Mee z'n savooi in de boter vallen.* Met zijn achterste in de boter vallen. Het goed treffen. Varianten: *Met z'n gat in de boter vallen* (Alg. Brab. '87); *ipv gat: vod; ipv boter: goei boter* (Geldrop '90). *Met z'n savooi in de kolen vallen* (Peelland '90); *ipv kolen: rooi kool* (Gemert '90). (Zie ook: *grond* -3-) Oost-Brab. '90

savooi -2- *Wè is da vur unne savooi?* Wat is dat voor een ongelikte beer? Wat is dat voor een onbeschaafd iemand? Oost-Brab. '87

savooi -3- *Zèn sevooi teneer draaien.* Zijn achterste laten zakken. Ergens op bezoek blijven. (Zie ook: *klink* -3-) Tilburg (R) '69

schaap (zie: *lucht* -1-) *"De lucht die voedt", zei de vrouw, en ze bond de geit aan den boom en die ging subiet kepot.*

schaap -1- *"Ik zal eens een schaap gaan stelen", zei de vos, en hij zat met zijn staart in 't ijs gevoren.* "Ik zal eens een schaap gaan stelen", zei de vos, en hij zat met zijn staart in het ijs gevoren. Zeispreuk. Oost-Brab. (S) 1892

schaap (zie: *lam*) 't *Lam schet net as 't schaap.*

schaap (zie: *weer* -6-) 't *Weer is goed, mar 't gemke deugt niet.*

schaap -2- *D'n enen scheert 't schaap d'n anderen 't verken.* De een scheert het schaap, de andere het varken. De ene krijgt veel, de andere weinig. (Zie ook: *huis* -8-) Eersel '69

schaap (zie: *kooi*) *Dicht bei de kooi weien de schaop nie.*

schaap (zie: *kind* -15-) *Die jong lope as skaop in 't wild.*

schaap (zie: *bok* -7-) *Doe den bok 'n sleufter veur dan kommen er gin bedroge schaop.*

schaap -3- *Er leupe wänig koie schaop dor gen dol onder is.* Er lopen weinig schaapskudden waar geen dol schaap tussen zit. In de meeste gezinnen is er wel een kind dat niet goed oppast. Variant: *D'r is geen koppel schaop of d'r is 'n rui onder* (Oost-Brab. '90). (*Koppel* kan een kleine kudde zijn.) (Zie ook: *bakken*.) Kempenland (B) '58

schaap -4- *Ge zult da schaopke wel scheren.* Je zult dat schaapje wel scheren. Dat zul je

schaap

goed opknappen. (Zie ook: varken -2-) Tilburg (Si) '68

schaap -5- *Hoe klaender de sköpkes, hoe groter de dröpkes.* Hoe kleiner de schaapjes, hoe groter de druppels. Weersvoorspelling. (Als er veel kleine wolkjes in de lucht zijn, komt er regen.) Varianten: *Schopkes geven dropkes* (Oost-Brab. '87); *Vlokskes geven dropkes* (Tilburg '50); *'s Avonds skupkes, 's mergens drupkes* (Helmond '87). (Zie ook: beerput.) Nijnsel (Ver) '76

schaap (zie: hond -41-) *Nou gaat de hond de Peel op.*

schaap -6- *Schurftige schapen blèten het hardst.* Schurftige schapen blaten het hardst. Die het minste te bieden heeft, maakt het meest kabaal. Variant: ... *die blève blère.* Oost-Brab. '90

schaap -7- *Schöpkes gaon kieken.* Schaapjes gaan kijken. Kroegen aflopen. (Zie ook: kruisweg.) Helmond (HD) '87

schaap (zie: Heer OL -32-) *Tegen OL Heer kunde nie meutelen en tegen 'nen bok nie keutelen.*

schaap -8- *Van getelde schapen moeten leven.* Slechts een bepaald, meestal bescheiden bedrag kunnen besteden. (Zie ook: geld -21-) Oost-Brab. '87

schaap (zie: groot -6-) *Z'is zo groot, as ze op 'nen turf stao, kan z'n schao in z'n gat kaiken.*

schaap (zie: mak) *Zo hendig als een schaa.*

schaapherder (zie: aankomen) *Het komt juist aan als scheperspap.*

schaapskont (zie: oog -25-) *Z'n ogen zijn geen schopkonten.*

schaar (zie: aar) *'n Dobbel oor is 'n dobbel schoor.*

schaar (zie: boekweit -2-) *Boekend is 'n weke schoor.*

schaar -1- *De scheer is goed.* De schaar is goed. De mond is goed; men spreekt vlot. (Zie ook: bats.) Nederwetten (S) 1892

schaar -2- *In de scheer zijn gelogeerd.* In de schaar zijn gelogeerd. 1. Opgelicht worden. Varianten: *Erges lulek in de scheer zen* (Kempenland '58); *'t Is er in de scheer* 2. het is er peperduur (Oost-Brab. '40); *In de scheer zijn* 3. in het nauw zijn (Oost-Brab. '40). (Voor 2. zie ook: garen -1; voor 3. zie ook: broek -14-) Oost-Brab. (S) 1892

schaar -3- *Onder de vergulde schaar zitten.* Bedrogen zijn. ("Een vergulde schaar" was het uithangbord van kleermakers; zij hadden de reputatie oneerlijk te zijn.) (Zie ook: verneuken.) Eindhoven (Si) '60

schaar (zie: geduld) *Veel geduld, 'n scherpe schaar en een zittend gat.*

schaar (zie: polkahaar) *Wacht U voor polkahaar, berouw komt na de schaar.*

schaar -4- *Z'n schoor veul beter verweien.* Zijn schaar veel beter verweien. Het veel beter doen. (Schoor = schaar 1. een aandeel in de gemeenschappelijke weide; 2. de eenheid waarin het aantal stuks vee berekend werd dat men daar mocht laten lopen.) Oost-Brab. (Bi) '40

schaar -5- *Zo scheer, zo sliep.* Zo schaar, zo slijper. Het een is als het ander. Varianten: *Zo geld, zo sliep = zo geld, zo waar* (Oost-Brab. '79); *Zu gäld zu sliep (snieps)* (Kempenland '58). (Zie ook: saus.) Bergeijk (P) 1894

schaarkoekje (zie: trogschaarsel) *'t Is nog geen trogschaarsel.*

schaarrijp (zie: mens -7-) *Arme mensen hout en rijkeluiskinderen zijn vroeg houwbaar en vroeg trouwbaar.*

schaats (zie: januari -1-) *Januari komt ons verklaren dat men turf en hout moet sparen, want daarna komt nog een tijd dat men op de schaatsen rijdt.*

schade (zie: duif) *As ge duiven houdt en tabak rookt, dan ziede de schaoj vur oe ogen.*

schade (zie: paard -15-) *Daor kan un blind pèrd nog gin schaoi doen.*

schade *De schaoi trug kommen haole.* De schade terug komen halen. Op tegenbezoek komen. Alg. Brab. '87

schade (zie: schuld -1-) *Eigen schuld is eigen schade.*

schaduw *Die onder de schoai van den toren wonen, die zen me te fain.* Die onder de schaduw van de toren wonen, zijn me te fijn. (Zie ook: falievouwer.) Tilburg (D) '16

schaduw (zie: man -21-) *Hoe groter man, hoe groter schaduw.*

schaduw (zie: boom -7-) *Hoge bomen hebben lange schaduwen.*

schaft *Er al een schof op hebben zitten.* Er al een schaft op hebben zitten. Er is al een derde van de werkdag voorbij. (Schaft = deel van de werkdag, dat niet door een rusttijd wordt onderbroken of de onderbreking.) Variant: *Aan de eerste schoft zijn* = aan de eerste werkonderbreking zijn waarin men eet (Nuenen '86). Alg. Brab. '87

schaft (zie: april -5-) *Mi den eerste april dan gee nao de balken die wil.*

schaft *Op de schaafloupe.* Op de schaft lopen. Klaplopen; op iemands zak lopen. (Schaft = de onderbreking van het werk voor de maaltijd; schaften = eten, de maaltijd gebruiken.) Varianten: *Schaft lopen* (Alg. Brab. '87); *Op schabberdebonk lopen* (Oost-Brab. '87). (Zie ook: haring.) Kempenland '58

schafttijd (zie: boerenkind) *De meeste boerenjong zijn onder de schafttijd gemaakt.*

scharenslijper

schafttijd (zie: boekweit -6-) Van boegent zeije tot boegent meije, hâ den boer schafttijd.

schakel (zie: ketting) Zelfs de sterkste ketting is niet sterker dan de zwakste schakel.

schalie (zie: blauw -5-) Zo blauw as 'n lei.

schamen Hij schaamt zich. Hij schaamt zich. Kaartterm. (Valt een lage kaart bij het uitspelen met het beeld naar beneden dan verontschuldigt men zich aldus en keert de kaart om.) Sint-Oedenrode 1900

schamen Z'n eigen schamen als het paard van de mulder. Zich schamen als het paard van de molenaar. Spreekwoordelijke vergelijking. (Het paard van de molenaar moest dikwijls zware lasten trekken, daarom liep het met gebogen hoofd, alsof het zich schaamde.) Tilburg (TT) '68

schande (zie: armoede -3-) Armoede is geen schande maar 't is lastig.

schande (zie: wand) Een wand hoort dikwijls zijn eigen schand.

schande (zie: gek -6-) Gek zijn is geen schaand, maar 'n plaog.

schande (zie: rietdekker) Rietdekkers hand dekt timmerman schand.

schande (zie: dak -6-) Vrijen onder één dak kost eer, mar is 'n gemak.

schans In de schans zitten. In de gevangenis of strafkolonie zitten. (Schans = Ommerschans, waar een strafkolonie gevestigd is.) (Zie ook: bak -3-) Tilburg (TT) '68

schans Tegen de schaans omhoog groeien. Tegen de schans omhoog groeien. Een kind dat opvallend snel groeit. (Schans = schansmuur, gemetselde scheidingsmuur tussen erven.) (Zie ook: scheut -1-) Tilburg (TT) '70

schap Enkel veur de schap komen. Enkel voor het schap komen. Komen als er ergens wat gratis verkrijgbaar is. Variant: *Op schap gaan = op schabberdebonk gaan* (Sint-Oedenrode '65). (Zie ook: haring.) Tilburg (TT) '71

schapen hoeden (zie: kaarten) Kaartspeulen is gin schoap huujen.

schapraai (zie: Anna Sint -3-) Op St Anna's schaaip zitten.

scharenslijper D'r is 'n scheresliesp. Er is een scharenslijper. Weersvoorspelling. (Was er een scharenslijper in het dorp, dan voorspelde dat regen.) (Zie ook: beerput.) Alg. Brab. '87

scharnier (zie: deur -8-) Grote deuren draaien op kleine scharnieren.

scharrelen (zie: hen -6-) Daor de hen schaort, moet z'ok pikke.

schatrijk (zie: broek -21-) Schatriek of de boks kwiet.

schaven (zie: timmerman) Hij skaaft meer as unnen timmerman.

schavuit Schavuiten vangen. Een jacht op schavuiten werd georganiseerd voor nieuwe bewoners, die men voor de gek wilde houden, want de schavuit bestaat niet. Varianten: *ipv schavuiten: merketuters* (Vught '68), *berketuters* (Schijndel '31), *puitoren* (Hoogeloon '65). Helmond '70

scheef Scheef, da juffert goed. Scheef, dat juffert goed. Reactie op de opmerking: "Dat is scheef." Variant: *Scheve dingen pissen ook* (Waalre '87). (vgl A: "Staat mijn hoedje goed?" B: "Nee 't staat scheef." A: "Oh dan staat 't goed.") Alg. Brab. '87

scheeffhals (zie: recht -1-) "Recht is recht", zei krombeen.

scheel (zie: gat -1-) "Alle gaten trekken", zei 't wijfke, en ze dee de scheel van de trog dicht.

scheel -1- 't Scheel d'r af drinken. Het scheel eraf drinken. Uitnodiging om na de doop, meestal in een café dicht bij de kerk, een borrel te drinken om de geboorte te vieren. (Het scheel kan wijzen op het feit dat een pasgeboren baby wat loenst of op het vaak wat misvormd hoofdje, dat echter spoedig bijtrekt). (Zie ook: askruisje.) Alg. Brab. '87

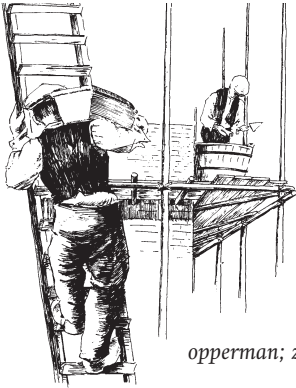
scheel (zie: als -8-) As ge alles wilt, kijkte scheel op oe neus.

scheel -2- Scheel kijken als een gauwdief. Spreekwoordelijke vergelijking. Varianten: *ipv gauwdief: juin* (Oosterhout '87), *marmot, otter* (Alg. Brab. '87), *joerek, juttepeer* (Helmond '87); *Zo scheel kijken dat ge het zweet kruislings over de rug ziet lopen* (Tilburg '70). (Zie ook: Klundert.) Oost-Brab. '82

scheel (zie: pot -19-) Zo pot, zo scheel.

scheel -3- Zo scheel kijken als Jut. Spreekwoordelijke vergelijking. Jut was een rare; hij vormde met Jul een paar. (Zie ook: Klundert.) Eindhoven (Re) '60

scheen

opperman; zie: **scheet**-5

scheen *Skoeit oew skene.* Bescherm je schenen.

Wapen je tegen de kou. Maaskant (Sw) '86

scheen (zie: *mager* -4-) *Zo mager als een garnaal.*

scheergaren *Scheergaren te kort komen.* Niet toekomen met iets dat je hard nodig hebt. (*Scheergaren* = garen dat dient om de ketting te maken op een getouw.) (Zie ook: *kwezel*.) Oost-Brab. (Bi) '40

scheet (zie: *duivel* -3-) *"Hard tegen hard", zei de duivel, en hij liet 'n scheet tegen de donder.*

scheet -1- 'n Poolse *scheet* moeten laten. Een Poolse *scheet* moeten laten. (Heeft waarschijnlijk te maken met het polen (pellen) van peulvruchten. Bonen en erwten veroorzaken winden.) Variant: *Ieder boontje heeft z'n toontje, ieder erwte z'n concertje.* (Zie ook: *a-b-c*.) Tilburg (D) '16

scheet (zie: *zeker*) 't *Is zo zeker als 'n scheet in 'n netje.*

scheet -2- 't *Kostte nogal schete.* Het kostte nogal scheten. Het ging niet gemakkelijk. (Zie ook: *haar* -3-.) Oost-Brab. (Bi) '40

scheet -3- 't *Nie mi 'ne skeet en 'nen donderslag klaor krijgje.* Het niet met een *scheet* en een donderslag klaarkrijgen. 1. Nog veel moeilijkheden te overwinnen hebben. Varianten: *Van 'n scheet 'n donderslag maken* 2. grote drukte maken om een kleinigheid (Alg. Brab. '87); *'n Scheet of 'n donderslag* 3. een keuze maken, kaartterm (Sint-Oedenrode '84); *Iedere scheet is nog geen donderslag* 4. het zal wel meevallen (Bergeijk '80); *'n Scheet is nooit genen donderslag nog nie al komt ie in de zomerdag* 5. je moet niet overdrijven; *In 'n scheet en 'n donderslag iets klaar krijgen* 6. vlug iets doen (Alg. Brab. '91). (Voor 1. zie ook: *haar* -1-; voor 2. zie ook: *aanslaan*; voor 4. zie ook: *koken* -2-; voor 5. zie ook: *bruin*.) Sint-Oedenrode (J) 1900

scheet -4- *Alle klapschieten.* Alle klapscheten. Ieder ogenblik. Alg. Brab. '87

scheet (zie: *alles* -6-) *Alles kan, behalve omhoog vallen.*

scheet -5- *De lieste scheet die de duivel geschete hé, wo eas ne metser, toen neep ie nog us en de wo eas nun uperman.* De laatste *scheet* die de duivel gescheten heeft, was een metselaar, toen drukte hij nog eens en dat was een opperman. Het beroep van metselaar en opperman werd wel erg laag ingeschat. Varianten: *De letste stront die de duivel gescheten hee, was 'n bakker* (Oost-Brab. '86); *ipv scheet: stront*; *ipv bakker: wever* (Geldrop/Helmond '87). (Zie ook: *boerenknecht*; voor het beeld zie ook: *duivel* -18-.) Heeze (MI) '63

scheet (zie: *peperkoek*) *Die mee 'n peperkoek gee vrije, wordt mee schete beloond.*

scheet (zie: *brood* -16-) *Dè zal nog brood kosten.*

scheet -6- *Een scheet in z'n neus hebben.* Een *scheet* in zijn neus hebben. Een *snee* in den neus hebben; dronken zijn. (Zie ook: *bos*.) Oost-Brab. '60

scheet -7- *Er mag geen scheet verkeerd voor d'r gat zitten.* Er mag geen *scheet* verkeerd voor haar gat zitten. Zelfs geen kleinigheid mag haar hinderen. Varianten: *D'r mag geen scheet verkeerd zitten of ie vuul't* (Bergeijk '45); *Dor zal wel 'n scheit van dwärs zitte, men geloof't iemand die over buikpijn klaagt, niet* (Kempenland '58); *Zo gauw een scheet overdwars zit = zodra het minste of geringste niet goed is* (Oost-Brab. '87). Alg. Brab. '87

scheet -8- *Ge het niks vur niks, as 'n scheet in oewe slaop.* Je hebt niets voor niets, behalve een *scheet* in je slaop. Varianten: *Ge krijg't niks zonder moeite, behalve 'n scheet in oew slaop* (Budel '88); *Zonder moeite hedde niks, nog gin scheet in oe slaop* (Oost-Brab. '84). (Zie ook: *boterhappen*.) Oost-Brab. '87

scheet (zie: *God* -24-) *Hou God vur oge en de hand voor de gup.*

scheet -9- *Lachen um 'n scheet.* lachen om een *scheet*. Lachen om niets. Variant: *Wie lacht om een scheet is gekker dan ie zelf weet* (Eindhoven '84). Alg. Brab. '87

scheet (zie: *ziel* -5-) *Net zo min um 'n ziel geven, as 'n hoer um 'n scheet.*

scheet -10- *Nog minder dan een scheet van de juf-frouw.* Iets valt erg mee. Alg. Brab. '87

scheet -11- *Sprikt of laot 'n scheet, dè'k iets weet.* Spreek of laot een *scheet*, opdat ik iets weet. Zeg iets! Variant: *ipv spreek: praat*. Alg. Brab. '87

scheet (zie: *wat krijgen*) *Twee blauwe nieten, in iedere hand effe veul.*

scheet -12- *Zijn scheten klinken 't hardst.* Zijn

scheten klinken het hardst. *Zijn haan moet victorie kraaien.* Oost-Brab. (S) 1892

scheet (zie: zacht) *Zoo zutjes ès 'n skeet in 'ne vilten hoewd.*

schei (zie: heethoofd) 't *Is me ne heetzeiker, ze slaat over de derde schei heen.*

schei -1- *Hij is deur de schei gevallen.* Hij is door de schei gevallen. Boer die failliet gegaan is. (Zie ook: *boer* -42.-) Oirschot (RC) '87

schei -2- *Over de derde schei schijten.* Diarree hebben. (Oorspronkelijk van een paard dat zijn uitwerpselen over de derde schei van een kar gooide. *Schei* = dwarsregel tussen de burries van een erdkar, steeds drie in getal, waarop de boer kon staan of zitten.) (Zie ook: *bezem* -5.-) Oost-Brab. '58

schei (zie: april -7-) *Pril moet mei de aren leveren.*

schei -3- *Teigen de schaei schiejte.* Tegen de schei schieten. Terugkrabbelen.

(Oorspronkelijk gezegd van paarden die met hun achterste tegen de voorste schei van de kar schieten.) Kempenland (B) '58

scheiden *Niet weten waar het scheidt.* Niet weten hoe een zaak in elkaar zit. Variant: *Wor skeeit 't naw = hoe zit het nu* (Gemert '76). Alg. Brab. '87

scheiding (zie: akkoord) 'n *Goed akkoord is een zachte scheiding.*

schel *Z'n schel schudden.* Zijn schel schudden. 1. *Zijn gal uitspuwen, opspelen;* 2. *luid, druk praten.* (Voor 2. zie ook: *bats.*) Oost-Brab. '73

schelden (zie: kijken) *Kijven doet nie zeer en slaan is gouw gedaan.*

schelen (zie: hanekrul) 't *Scheelt maar een hanekrulleke.*

schelen (zie: hand -14-) *Het schouwt haand of keer.*

schelfhout (zie: mager -1-) *Zeu maoger a's e schelfhout.*

schelfhout (zie: lang -4-) *Zo lang als een boom.*

schelft (zie: kont -7-) *As ze met de kont door de schelft hangen, hebben ze allemaal dezelfde.*

schelft -1- *De schelft velt in.* De (hooi)zolder valt in. Iemand laat boeren. (*Schelft* = hooizolder.) (Zie ook: *boer* -65.-) Kempenland (B) '58

schelft (zie: hen -15-) *Met de hennen te bed gaan.*

schelft -2- *Nor m'ne skilleft gaon.* Naar mijn (hooi)zolder gaan. Naar bed gaan. (Men sliep vroeger vaak in het hooi.) (Zie ook: *emmer* -5.-) Oost-Brab. (Sw) '86

schelft -3- *Onder de schelft komt terug, maar onder de zolder is weg.* Onder de hooizolder komt terug, maar onder de zolder is weg.

Dood vee wordt vervangen, maar gestorven

mensen zijn voorgoed weg. (*Schelft* = zolder op de schuur, *de zolder* = boven het woonhuis.) (Zie ook: *slop*, voor -3-, *zolder* -2.-)

Hoogeloon (Be) '53

schelft -4- *Z'ne schelft hog draoge.* Zijn (hooi)zolder hoog dragen. Onder een mager lichaam een stel lange benen hebben. (Zie ook: *been* -2.-) Kempenland (B) '58

schellen (zie: gevel) *Het is ginnen geschelde gèvel.*

schelling *Ene schilling dè doe'k nie, maar ik zal 'w dertig cent geve.* Een schelling dat doe ik niet, maar ik zal je dertig centen geven. Een dom persoon. (*Een schelling* = zes stuivers = dertig cent.) (Zie ook: *bijdehand.*) Schijndel (Bi) '40

schelm *De schelm in de nāk hebbe.* De schelm in de nek hebben. 1. *Onbetrouwbaar zijn;* 2. *van plan zijn er stiekem tussenuit te knijpen.* (Voor 1. zie ook: *baard* -2-; voor 2. zie ook: *drieklets.*) Oost-Brab. '58

schelm (zie: dief -3-) *Die 'r wat afdoet, is 'n dief.*

schelm (zie: liegen -4-) *Liegen als een farizeeër.*

schelm (zie: lieger) *Liegers da zèn bedriegers en da zijn of worre schelmen.*

schelm *Liever schelm as bedelaar.* Liever schelm dan bedelaar. *Uit twee kwaden het minste kiezen.* (Zie ook: *ei* -7.-) Oost-Brab. (M) '30

schelm (zie: noordenwind) *Noordewind, korenvrind, mer grasdief.*

schelm (zie: vader -9-) *Vraag mijn vader eens of ik enen schelm ben.*

schelm (zie: hoer -4-) *Zijde hoer, schelm of dief, hedde geld, ik heb oe lief.*

schelm (zie: bang) *Zo bang als een schelm.*

schelmenstuk *Dat is geen schelmenstuk.* Dat is geen schelmenstuk. Dat is niet zo erg. Tilburg (Kn) '50

schelp (zie: Mill) *De Milse boeren die zijn er zo lomp, die lopen de vrôlie de schulp van de klomp.*

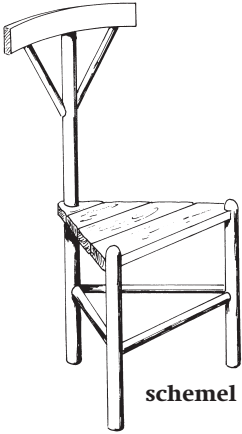
schelp *De schöllepel van zijn klompen lopen.* De schelpen van zijn klompen lopen. 1. *De benen onder zijn gat uitlopen;* 2. *zich bijzonder uitsloven voor een ander.* (*Schelp* = hol voorstuk van een klomp.) (Voor 1. zie ook: *hak* -9.-) Tilburg (TT) '70

schemel *Op de schimmels schete.* Op de schemels schijten. Ophouden met weven. (*Schimmels* = schemels, de voetplanken van een weefgetouw; ook: *stoeltje* zonder leuning.) (Zie ook: *bakker* -2.-) Kempenland (B) '58

schemelkuil (zie: overgeven) *Spouwen geltijk 'n kat in de schimmelskuil.*

schemelkuil (zie: angst) *Van bangigheid in z'ne schéemelkuil kruipen.*

shenk

shenk -1- 't Heeft al lang in de shenk gezeten. Het heeft al lang in de botten gezeten. Men was het al lang van plan. (Zie ook: *getijd*.) Oost-Brab. (Bi) '40

shenk -2- 't Sljumme in m'n skenke. Het slaat in mijn botten. Ik ben erg aangedaan. Helmond (Sp) '34

shenk (zie: *bot* -2-) *Iet nie hard in z'ne knouk hebbe.*

shenk -3- *Ik gooi nog mi jouw shenk de note uit de boom.* Ik gooi nog met jouw botten de noten uit de boom. Ik zal jou overleven. (Vroeger stonden er vruchtbomen, vooral notenbomen op het kerkhof. Noten worden geoogst door er met stokken tegen te slaan.) Varianten: *ipv shenk: knook; Ik gooi nog mi jouw shenk onder de noten* (Oost-Brab. '60); *Straks gooi ik met jouw shenken tegen de noten* (Valkenswaard '81); *ipv noten: peren, appels* (Oost-Brab. '81); *Van hun shenken draag ik nog kneup an minne jas* (Helmond '87). Alg. Brab. '87

shenk -4- *Zeulang a's 't schenkske nie gewörpen is, blaffen alle hundjes.* Zolang als het beentje niet gegooid is, blaffen alle hondjes. Zolang een meisje nog "zu haben" is, vrijen alle jongens ernaar. (Zie ook: *vogel* -16-) Kempenland (B) '58

schepen *Gescheept zijn en moeten varen.* Getrouwd zijn en de consequenties moeten nemen. (Zie ook: *man* -8-) Oost-Brab. (De) '61

schep (zie: *elzenblad*) *Es de elzeblaajkes zo groot zen ès 'ne cent, dan meude pas skofte.*

scheperskant *Er aan de scheperskant neffe lope.* Er aan de scheperszijde naast lopen. Rechts van de voornamere persoon lopen. (*Scheperszijde* = de zijde waarop de scheper naast zijn kudde loopt: rechterzijde.) (Zie ook: *chocoladekant*.) Kempenland (B) '58

schepersschop *Nao 't schepersschopje gaon.* Naar het schepersschopje lopen. Mank zijn. (*'t Schepersschopje, de schepersvork* = een klein schopje waarmee de herder een klein kluitje naar een afgedwaald schaap gooit.) (Zie ook: *kwik*.) Oost-Brab. (Bi) '40

scheppen (zie: *bakker* -4-) *De bakker nept, maar de mulder schept.*

scheppen (zie: *bier* -3-) *Ge kunt het bier wel uit z'n ogen scheppen.*

scheppen *Schepte nie, dan hedde nie.* Schep je niet, dan heb je niets. Zie dat je aan je trekken komt. (Vroeger aten de boeren uit een gemeenschappelijk kom.) (Zie ook: *aardappeleter*.) Alg. Brab. '87

scheren *Ergens nie mee geschoren zijn.* Ergens niet mee geschoren zijn. Ergens niet mee te doen willen hebben. Oost-Brab. '58

scheren (zie: *schaap* -4-) *Ge zult da schaopke wel scheren.*

scheren (zie: *zepen*) *Goewd zezept is half geschore.*

scheren (zie: *kop* -22-) *Hij zal genen awen kop schere.*

scheren (zie: *snijden*) *Iemand snijden bij het scheren.*

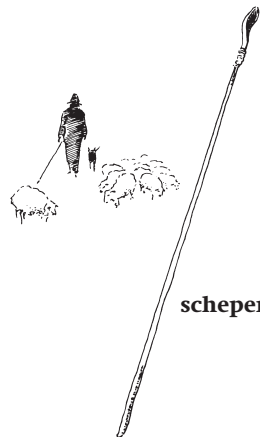
scheren *Maar half geschoren zijn.* Slecht geholpen, bediend zijn. (Vroeger werden de mannen bijna allemaal door de barbier geschoren.) (Zie ook: *hond* -30-) Oost-Brab. (S) 1892

scheren (zie: *wol*) *Scheren naovenant ze wol hebben.*

scherf *Er zèn nog geen scherve.* Er zijn nog geen scherven. Er zijn nog geen ongelukken, opmerking oa bij een te vroege geboorte. Schijndel (Bi) '40

scherf (zie: *lopen* -7-) *Lopen as nen driejarige.*

scherp (zie: *spits*) *Et kömt zu spits nie, a's 't mär schaerp is.*

scherp -1- *Schaerp ston*. Scherp staan. Een sterk verlangen hebben oa bij een vrijer die niets doet dan naar zijn meisje lopen. (Paarden staan bij gladheid scherp om te voorkomen dat zij uitglijden; er worden dan in de hoeven ijzeren punten geslagen.) (Zie ook: *hond* -5-) Alg. Brab. '87

scherp (zie: *neus* -11-) *Spitse neus en spitse kin, daar zit de duvel in*.

scherp -2- *Zo schairp as 'n gat*. Zo scherp als een gat. Spreekwoordelijke vergelijking. Tilburg (D) '16

scherp -3- *Zo skerrep ès e slichtmes*. Zo scherp als een slichtmes. Spreekwoordelijke vergelijking. Vlijmscherp. Variant: *ipv mes: vlim* (Huisseling '58). Bergeijk (Bie) '80

scherpen (zie: *boonstaak* -2-) *Gin boonstoaken op z'ne kop laote aanscherpe*.

scherpen (zie: *molen* -5-) *Z'ne meule der op scherpen*.

schetenvanger *Als schetenvanger meelopen*. Al chaperonnerend achter een paar lopen. Tilburg (Kn) '50

schets *Een schets uitgôoien*. Een schets uitgooien. Een balletje opgooien; op een zaak zinspelen, ze eventjes aanroeren om te horen wat een ander ervan zegt. West-Brab. (Bra) 1883

schetteren (zie: *hen* -9-) *De hennen die schättere, et zal rôw weer worre*.

schetteren *Schätteren a's 'n fis*. Schetteren als een bunzing. Spreekwoordelijke vergelijking. (*Schetteren* = een schel, luidklinkend, uit een reeks van herhalingen bestaand geluid geven.) (*Bunzing* = *Putorius foetidus*.) Kempenland (B) '58

scheuren (zie: *blaas*) *De blaas nie scheuren*.

scheuren (zie: *milt*) *Ge zult 'm zonne milt uithaspelen!*

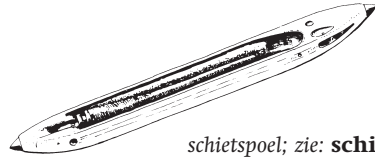
scheuren (zie: *gat* -20-) *Haddet eigeste gat mar geboord*.

scheut -1- *'n Maaise scheut krijgen*. Een meise scheut krijgen. Snel groeien. (Niet alleen van planten, maar ook van kinderen die plotseling omhoogschieten.) Variant: *De bomen doen 'n maaise scheut* (Waalre '65). (Zie ook: *schans*; voor het beeld zie ook: *Johannes Sint* -6-) Alg. Brab. '87

scheut -2- *Een eind op scheut zijn*. Een stuk gevorderd zijn, bv een zwangerschap. Alg. Brab. '87

scheut -3- *Z'ne schuit nemme*. Zijn scheut nemen. Haastig weglopen. (*Scheut* = snelle rechtdoorgaande beweging.) (Zie ook: *drieklets*.) Kempenland (B) '58

schiem *Mi 'ne schiem zien*. Met een schim zien. Vluchtig, onduidelijk zien. Alg. Brab. '91

schietpoel; zie: **schietje**

schieten (zie: *kraaien*) *Al kraaien voor er geschoten is*.

schieten (zie: *kont* -9-) *Bid mar da't voor oe kont schiet, dan kunde 't uitpoepon!*

schieten (zie: *richt*) *D'r is geen richt mee te schieten*.

schieten (zie: *garen* -3-) *Dè ha ook gaaw in ze gorre gegaon*.

schieten (zie: *oog* -7-) *Een oogske schieten*.

schieten (zie: *el*) *Gin zeuve el geschoten hebben*.

schieten (zie: *koot*) *In de koot schieten*.

schieten (zie: *frot*) *In z'n frut schieten*.

schieten (zie: *kijken* -6-) *Kieken of ze op oe geschoten hebben*.

schieten (zie: *proberen*) *Proberen is het naaste*.

schieten (zie: *vogel* -9-) *Schiet, as ge 'n vuggelke ziet!*

schieten (zie: *vogel* -10-) *Sciet er ien, 't vogeltje flöt toch nie*.

schieten (zie: *pak* -3-) *Uit zijn pak schieten*.

schietje *'t Is weer 't zelfde schietje*. Het is weer hetzelfde schietje. Het is weer hetzelfde liedje. (*Schietje* = schietspoel.) (Zie ook: *lied* -3-) Geldrop (Re) '60

schijf (zie: *krabben*) *Den diejen krabben ze nie bloot*.

schijf *Er een schuif afsnijden*. Er een schijf afsnijden. Een duit in het zakje doen. Sint-Oedenrode '84

Schijndel (zie: *gulden*) *'n Hoogdurpse gulden is mar twee kwartjes werd*.

Schijndel *Wè uit Skijndel komt, deugt nie, de weind nog nie-jens*. Wat uit Schijndel komt, deugt niet, zelfs de wind niet. Waarschuwing als een Roois meisje verkering aanknoopte met iemand uit Schijndel. (Schijndel ligt ten noordoosten van Sint-Oedenrode.) (Zie ook: *Hilvarenbeek*.) Sint-Oedenrode (J) 1900

schijf (zie: *opkomen*) *'t Komt niet op lijk schijf, maar lijk spelt*.

schijf -1- *Erges de schijf afgeve*. Ergens de schijf afgeven. *Er de brui aan geven*, ervoor bedanken. (Zie ook: *dak* -5-) Oost-Brab. '58

schijf (zie: *gauw*) *Gauw is dood en langzaam leeft nog*.

schijf -2- *In de schijf zitten*. In het nauw zitten. (Zie ook: *broek* -14-) Alg. Brab. '87

schijt

schijt -3- *Veel scheid' veil hebben. Veel schijt veil hebben. Veel geblaas maar weinig wol; zich erg aanstellen. Gemert (GH) '76*

schijt (zie: profijt) *Vruug op is geen profijt, 't gift vruug honger en vruug schijt.*

schijtbed (zie: pissebed) *Van 't pissebed op 't kakkebed.*

schijten (zie: wijf -1-) *"'t Is altij iet", zei 't wijfke, "d'n ene is nie goed gezeten en de ander is nie goed gescheten."*

schijten (zie: hek -1-) *"Gôde mee nô 't hekke?" "Dan zal ik skeite en gai trekke!"*

schijten -1- 't *Is aalte gescheten of meeddraoge. Het is altij gescheten of meedragen. Het is altij wat; het is nooit volmaakt. (Zie ook: kant en klaar.) Alg. Brab. '87*

schijten -2- 't *Is gelijk gescheten en geloge. Het is allemaal gescheten en gelogen. Het is allemaal verzonnen. Variant: 't Is nogal wa geschete (Kempensland '85). (Zie ook: aap -3-) Oost-Brab. (Bi) '40*

schijten (zie: hoop -1-) *Allemaal op enen hoop schijten.*

schijten (zie: pap -3-) *Bij iemand in de pap kunnen schijten.*

schijten (zie: pot -2-) *Bij iemand in de pot gescheten hebben.*

schijten (zie: bok -5-) *Daor zal den bok wel eens scheef zeiken.*

schijten (zie: bakker -2-) *De bakker hee in den oven gescheten.*

schijten (zie: rug -1-) *Deur z'ne rug uitschijten.*

schijten (zie: wagen -2-) *Die nie waogt, die nie wint die nie schijt, die nie stinkt.*

schijten -3- *Die schet, as 't gereed is, die schet, as 't 'm leed is. Wie een wind laat, als die zich aankondigt, die doet het ook als hij er spijt van heeft. Iemand die geen rekening houdt met bepaalde fatsoensnormen. (Zie ook: vel -2-) Oost-Brab. (Bi) '40*

schijten (zie: dromen) *Dromen is bedrog, schet in ew bed, dan heddet 's maerges nog.*

schijten -4- *Er nog niet op willen schijten.*

Hoogste uiting van minachting. (Zie ook: bot -1-) Riel (Sch) '85

schijten (zie: aard) *Ge het er pas den aard, als ge er gescheten het.*

schijten (zie: boer -64-) *Ge mot den boer nie in z'n kraom schijte veur ie uitgepakt hee.*

schijten (zie: pot -8-) *Gij in de pot schijten en mij laten stinken!*

schijten (zie: laatste) *Hij hee z'n leste geschete.*

schijten (zie: gat -21-) *Hoger schijten dan oew gat staat.*

schijten (zie: nek -2-) *Iemand in z'n nek schijten.*

schijten (zie: pap -5-) *Iemand in z'n pap laten schijten.*

schijten (zie: paard -38-) *Ik dacht dè ge 'n pèrd gescheten had en dè ge daor op aan kwaamt rijen.*

schijten (zie: vuur -9-) *Ik schijt het vuur uit.*

schijten (zie: elleboog) *Met de ellebogen op de knie kan men schijten vur drie.*

schijten (zie: elf -3-) *Nie vur half elf afgaon, en dan nog heel dun.*

schijten -5- *Niet weten of ge schijten of zèken wilt. Niet weten of je schijten of zeiken wilt. 1. Niet weten wat je wilt. Varianten: 't Is nogal lichtelijk gezèkt of geschete (Oost-Brab. '78); Schèten en dekken 2. geven en nemen (Oost-Brab. '87); Hij wet nie of-ie scheid of zaek he (Kempensland '58). (Voor 1. zie ook: stok -7-; voor 2. zie ook: engel -1-) Alg. Brab. '87*

schijten -6- *Of dā ge schet of dā ge sprekt is krāk ender. Of je schijt of dat je spreekt is precies hetzelfde. Het is vergeefse moeite als iemand niet luisteren wil. (Zie ook: hond -6-) Kempensland (B) '58*

schijten (zie: kast -4-) *Onder de kast schijten.*

schijten (zie: schei -2-) *Over de derde schei schijten.*

schijten (zie: deur -13-) *Over de half deur gescheten zijn.*

schijten (zie: tong -8-) *Over z'n tong kakken.*

schijten (zie: kont -32-) *Scheve konten schijten ook.*

schijten -7- *Schijte as een reiger. Schijten als een reiger. Spreekwoordelijke vergelijking. Vaak en veel poepen. Varianten: ipv reiger: spelekster, hond, kraai, lijster; Spellen als een reiger (Oost-Brab. '58); ipv reiger: spurriegeit (Ommel '87), spörrie-koe (Oost-Brab. '90). (Spellen = diarree hebben.) (Zie ook: bezem -5-) Alg. Brab. '87*

schijten (zie: ander -3-) *Urst altij vur 'n aander schijte, vur ge 't vur oe eige du.*

schijten -8- *Uurst schijten en dan opperen. Eerst schijten en dan opperen. Iets dat geen uitstel kan lijden, moet voorgaan. (Opperen = materiaal aanbrengen voor de metselaar.) (Zie ook: boer -11-) Mierlo (MI) '63*

schijten (zie: dekken) *Veul moeten dekken en schijten.*

schijten (zie: eten -11-) *Wa goed èt, dè goed schèt.*

schijten (zie: brood -28-) *Waar ze schijten is brood, waar ze bidden is nood.*

schijten (zie: broek -26-) *Z'n eige in z'n eigenste boks laten schijten.*

schijten (zie: praten -3-) *Ze prote mooi, mar ze schète lullik.*

schijthuis (zie: kakhuis) *As g'op grote meense kakhuisen gaat, dan valde dur den bril.*

schijthuis Niet goed genoeg zijn om 't schijthuis uit te lekken. Niet goed genoeg zijn om het schijthuis uit te likken. Uiting van grote minachting. (Zie ook: *bot* -1-) Oost-Brab. '40

schijthuis (zie: *zitten*) Zitten as èn hoer op èn schiethuis.

schijthuis (zie: *volk* -11-) Zoveel volk hebben, dat er een schijthuis mee gedekt kan worden.

schijtpijn (zie: *koppijn*) Koppent is eetpent en bökpent is scheetpent.

schik (zie: *mooi*) 't Mooi hebben.

schikking Dá's 'n schoon schikking veur Onze-Lieven-Heer. Dat is een goede beschikking voor Onze-Lieve-Heer. Natuurlijke kinderen hebben soms duidelijk de gelaatstreken van de vader. (Zie ook: *doos* -3-) Kempenland (B) '58

schikking (zie: *gemak*) Er gaat veel gemak in een kleine zak.

schild Het nie hard in 't schild hebbe. Het niet hard in het schild hebben. Niet het sterke voornemen hebben. Kempenland (B) '58

schilder (zie: *rietdekker*) Rietdekkers hand dekt timmerman schand.

schildwacht Die bang is, moet op schildwacht. Wie bang is, moet op schildwacht. Plagende reactie op: "Ik ben bang". (Zie ook: *angst*.) Nuland (Bi) '40

schimmel (zie: *paard* -36-) Iemand met 'n wit paerd naar Vught doen.

schimmel (zie: *kind* -32-) Veul kijnder haauwen 't brood uit de skimmel.

schip -1- 't Schip in gaan. Het schip in gaan. Verlies lijden. (Zie ook: *lijk* -1-) Alg. Brab. '87

schip -2- Als 't schip met geld komt. Als het schip met geld komt. Weigerend antwoord van ouders aan kinderen die om iets zeuren. (Zie ook: *Bogaers*.) Alg. Brab. '87

schip (zie: *kar* -3-) Beter met een kwade kar in de hei, dan met een goed schip op zee.

schip -3- Het schip voor de vracht laten staan. Midden onder het werk weglopen. (Zie ook: *afscheiden*.) Alg. Brab. '87

schip (zie: *kade*) Tussen kaai en schip gao nog veul kwijt.

schip -4- Voor gin skip zult willen umroilen. Voor geen schip vol hoofdkaas om willen ruilen. Absoluut niet willen ruilen. (Zult was vroeger een kostbare lekkernij.) (Zie ook: *aardappel* -7-) Deurne (HD) '87

schip -5- Zó varen de schepen voorbij Dort. Zo varen de schepen voorbij Dordrecht. Opmerking als iemand geen antwoord geeft op een groet. (Zie ook: *hond* -34-) Bergen op Zoom (Roo) '57

schipper (zie: *vracht*) "Alle vrachtjes lichten", zei

de schipper, en hij gooide zijn vrouw overboord.

schit (zie: *aarde* -2-) Erd aon de knieën.

schob (zie: *zon* -8-) De zon stee vort achter het schob.

schobbeke Op 'n schubbeke naor huis gaon. Op een schobbeke naar huis gaan. Op een drafje naar huis. (*Schobben* = lopen onder dwang.) Variant: ipv *schubbeke*: *schobbeke* (Oosterhout '87). (Zie ook: *bil* -2-) Goirle (Goi) '75

schoen -1- De schoenen op de tafel hebben. Armoede hebben. (Zie ook: *erwt* -3-) Waalre (RC) '86

schoen -2- Ge moet oew schoen nie uittrekken, vur de zolen durgesleten zijn. Je moet je schoenen niet uittrekken, voor de zolen doorgesleten zijn. 1. Je moet niet te vlug afstand van iets doen. Variant: *De schoenen te vroeg uitgetrokken hebben* 2. spijt hebben van voorbarige vrijgevigheid (Tilburg '16). (Zie ook: *bed* -7-) Kempenland (DD) '87

schoen -3- Hij is op 'n schoen en 'n slof gekomen. Hij is op een schoen en een slof gekomen. Hij is zeer arm in een plaats gekomen is. (Zie ook: *klomp* -10-) Alg. Brab. '87

schoen (zie: *laars*) Hij zal de laarzen wel aanhebben als ie komt.

schoen -4- Iemand de schoentjes uittrekken. 1. Iemand afleggen. Variant: *Het varken de schoenen uittrekken* 2. het na de slacht afhakken. (Voor 1. zie ook: *Beemd*.) Oost-Brab. (Bi) '40

schoen (zie: *zool*) Iemand nog nie willen veur zool onder de schoenen.

schoen (zie: *kous* -6-) Lang gelope hebbe op hozen en schoen.

schoen -5- *Neffe de schoen lope*. Naast de schoenen lopen. Verwaand zijn. Varianten: ipv *neffe*: *langs* (Nuenen, Ommel '88); ipv *schoenen*: *klompen, gat* (Tilburg '16). (Zie ook: *bereddering*.) Alg. Brab. '87

schoen -6- *Nie vort kunnen: de schoenen zijn veuls te groot*. Niet vooruit kunnen: de schoenen zijn veel te groot. Op een te grote voet leven. (Zie ook: *baard* -4-) Klein Zundert (VD) '76

schoen (zie: *vader* -5-) *Niet in vadders schoen lopen*.

schoen -7- *Overal intrappen met grote schoen*. Overal intrappen met grote schoenen. Van alles aannemen. Eindhoven '88

schoen -8- *Schoppen met gepoetste schoenen*. Beleefd de waarheid zeggen. Zeelst (ED) '84

schoen (zie: *hak* -9-) *Z'n hakken onder z'n klompen uitlopen*.

schoen -9- *Z'n schoenen geregen hebben*. Zijn schoenen geregen hebben. Klaar zijn voor een gebeurtenis. Eindhoven (ED) '84

schoen

schoen (zie: God -30-) *Zijde van God verlaote?*

schoen (zie: Uilenspiegel -4-) *Zoals Uilenspiegel de schoenen sneed.*

schoenborstel (zie: bijdehand) *Zo bij as 'ne verslete schoenborstel.*

schoenmaker (zie: neus -1-) 'n *Neus as 'n schoenmakersvethorentje.*

schoenmaker -1- *Daar verdient de schoenmaker niets aan. Iemand die naast de schoenen loopt.*

(Zie ook: beredding.) Eindhoven (ED) '84

schoenmaker (zie: brouwer) *Eenen brouwer sonder mout, eenen timmerman sonder hout, eenen schoenmaker sonder leesten, eenen boer sonder beesten, dat sijn vier arme geesten.*

schoenmaker -2- *Hij is licht genoeg om em schoenmaker te maken. Hij kent allicht genoeg om een schoenmaker van hem te maken. Een onhandige, of domme jongen. Variant: We zal len 'n skoeppees van hem maken (Oost-Brab. '87). (Skoeppees = schoenmaker.) (Zie ook: kwartje -4-) Deurne '65*

schoenmaker -3- *Je hebt de schoenmaker niet betaald. De schoenen kraken! (Zie ook: kleermaker -1-) Alg. Brab. '87*

schoenmaker (zie: plank -3-) *Liever een gave plank dan een stuk afbraak zien.*

schoenmaker (zie: smidspaad) *Smidsparden en schoenmakerswijven lopen meestal barrevoets.*

schoenmaker (zie: kind -36-) *Zolang kinderen met voetjes worden geboren, is het bestaan van de schoenmaker beschoren.*

schoenpin (zie: wat eten -3-) *Hopstruif met kermiskerskes.*

schoer 't *Mee schoeren hebben. Het met buien hebben. Het met vlagen hebben. (Schoer = onweersbui, regenbui, windvlaag.) Tilburg (D) '16*

schoft *In z'n laaste schoft zijn. In zijn laatste schoft zijn. Niet lang meer te leven hebben. (Zie ook: aardappel -7-) Alg. Brab. '87*

schok *Op e skeukske lope. Op een schokje lopen. Tussen gang en draf lopen. Oost-Brab. '58*

schol *Scholleke tritsen. Ijsscholletjes trappen. Springend van de ene ijsschol op de andere, de overkant zien te bereiken. Eindhoven (HM) '65*

schol (zie: gewoon) *Zo gemeen als 'n busselke schollen van vijf centen.*

scholier *De scholieren en de klerken zijn te lui om te werken, maar asse geroepe worren um te ete, zijn ze het eerst aan toffel gezete. De scholieren en de klerken zijn te lui om te werken, maar als ze geroepen worden om te eten, zijn ze het eerst aan tafel gezeten. Onder werken werd alleen handenarbeid verstaan; men had weinig*

begrip voor het werk met de geest. Varianten: Schoolklerken, zin te lui des ze werken, mar as er wordt geëten, zin ze het alleruurst gezeten (Bakel '87); Scholieren en scholieren zijn te lui as dè ze werken, mar as 't op 'n eten gaot, zijn ze 't eerste die aon taofel staot (Oosterhout '87); As er wa gedan moet worre, ho mer, mer an tafel is Pietje de vlugste (Ommel '87). (Zie ook: bakpan.) Oost-Brab. '84
scholk (zie: volk -3-) *Gedurig volk onder de scholk hebben.*

schoof *Geen schoven uit den tas trekken. Geen schoven uit de tas trekken. De dochters naar leeftijd uithuwelijken. (Schoof = tot een bundel samengebonden hoeveelheid aren; tas = een hoop van in schoven gebonden graan voordat men gaat dorsen; een huwbaar meisje, jonge vrouw.) Variant: Geen spierke uit de hooiberg trekken (Oost-Brab. '89). (Zie ook: appel -4-) Bergen op Zoom '57*

schooien (zie: mond -3-) *Als ge mee dè mundje gaat schooien, zulde nie veul krijge.*

schooien *Van schooien worde nie èrm. Van bedelen word je niet arm. Eerde (Da) '40*

schooier (zie: jager) 'n *Jager zonder hond is 'n schooier zonder wijf.*

schooier (zie: mond -1-) 'n *Mond hebben of er een schooier in geslapen heeft.*

schooier -1- *Als een schooier te paard zit, weet hij niet welke straat hij in wil rijden. Als niet komt tot iet, kent iet zichzelf niet. Variant: Zet een bedelaar op een paard en hij laat het direkt draven (Uden '49). (Zie ook: boerenpaard.) Hintham (S) 1892*
schooier (zie: weipoort) *Bé unnen ope hékkeslag, mèije de schojers.*

schooier -2- *De skwojer eruit waasse. De schooier eruit wassen. Nieuw gekocht aardewerk vóór gebruik afwassen. (Vroeger kochten boerinnen hun aardewerk voornamelijk van rondreizende kooplui, meestal leurders.) Sint-Oedenrode (J) 1900*

schooier (zie: luis -6-) *Een enkele luis heeft een schooier altijd.*

schooier -3- *Ge denkt dat de schooiers geen luis hebben. Je denkt dat schooiers geen luizen hebben. Kaartterm. Bij het uitspelen van een goede troefkaart. Asten (HD) '87*

schooier (zie: vlo -6-) *Ge vindt allicht een vlooi in een schooiershemd.*

schooier -4- *Ik geef er 'n schooier voor aan een arme mens. Ik geef er een schooier voor aan een arme man. Verzuchting om uit een of andere penibele zaak te komen. Aarle-Rixtel (VB) '76*

schooier (zie: koud -1-) *Kaaw hebben as 'n schooier.*

schooier (zie: looier) Looiers zijn schooiers.

schooier -5- Schooiers te paard ziede mar weinig. Schooiers te paard zie je maar weinig. Iets is twijfelachtig; uiting van scepticisme. Tilburg (TT) '71

schooier (zie: verlegen) Verlegen zijn als een schooier die een aalmoes krijgt.

schooier -6- Zo kande 'ne schooier an 't roken houden. Zo kan men een bedelaar aan het roken houden. Zo kan ik het wel volhouden; zo ontbreekt het mij aan niets. Opmerking als men iemand een sigaar presenteert, hem een asbak voorzet en hem bovendien nog lucifers geeft. Variant: Zo kande een schooier aan 't eten houden als je iemand die vaak langskomt, telkens wat meegeeft (Waalre '87). Sint-Oedenrode (JR) '77

school Op z'n leste school zijn. Op zijn laatste school zijn. Aan zijn laatste ziekte lijden. (Zie ook: aardappel -7-) Oost-Brab. (Bi) '40

schoolmeester (zie: negenennegentig) 't Is er enen van de negenennegentig.

schoon (zie: mooie) Als dat gisteren 'ne schone was, dan heeft hij 'ne kwade nacht gehad.

schoon (zie: man -26-) Scho männeke spuile.

schoon (zie: mooi) Schoon zijn als poes.

schoon (zie: hand -30-) Zijn handen zijn niet schoon geweest.

schoonmaakster (zie: lap -3-) De lap neven het gat zetten.

schoonmaken (zie: deur -15-) Voor eigen deur schoonmaken.

schoonmoeder (zie: politie) "Alleman gelijk", zin de pliesse, en iej skrief z'n skonmoer op.

schoonste (zie: mooiste) De schonste boven en de lochtste van onder.

schoonzoon (zie: dochter -6-) Van één dochter kunde geen twee schoonzoons krijgen.

schoor (zie: oogst) Aan de eerste oogst zijn.

schoor (zie: schaar -4-) Z'n schoor veul beter verweien.

schoorsteen (zie: dekker) "t Is zo als 't valt", zei den dekker.

schoorsteen -1- Als ge gaat vrijen, motte het schouwke kunnen zien roken. Als je gaat vrijen, moet je de schoorsteen kunnen zien roken. Bedoeld wordt: de schoorsteen van het eigen huis. Een meisje uit de buurt heeft weinig geheimen; wat je ver zoekt kan tegenvallen. Variant: Ge moet niet verder gaan vrijen als dat je de schoorsteen ziet roken (Oost-Brab. '87). (Zie ook: Halve Mijl.) West-Brab. '87

schoorsteen (zie: roet) Als het roet ruikt in de schouw komt er regen.

schoorsteen (zie: zweten) Dampen a's ene schoorsteen.

schoorsteen (zie: zomer -3-) Die 's zomers gaat vissen en 's winters gaat vinken, zal het spek in de schouw niet stinken.

schoorsteen (zie: rook -3-) Dor ge niks ôt a's de reuk ôt de schaauw.

schoorsteen (zie: paard -26-) Een pèrd en een vrouw moet je zoeken onder de rook van de schouw.

schoorsteen -2- Ge moet ze zuken, waor 't schaauwke vrug rokt. Je moet ze zoeken, waar de schoorsteen vroeg rookt. Raad aan een jonge boer die wil gaan trouwen. (Daar wordt vroeg opgestaan om te werken.) Tilburg (JM) '50

schoorsteen (zie: pispot -3-) In de pispot gewasse en in de schoorsteen gedreugd.

schoorsteen -3- Krek unne schoorsteen, roken en uitgaan. Juist als een schoorsteen, roken en uitgaan. Een uithuizige vrouw die veel rookt. Variant: ipv schoorsteen: aauw kachel (Knegsel '89). Eindhoven '84

schoorsteenmantel 'n Grote schouwmantel aanhebben. Een grote schoorsteenmantel aanhebben. Verwaand zijn. (Schoorsteenmantel = stenen, vaak marmeren bekleding van de boezem van een schoorsteen.) (Zie ook: bereddering.) West-Brab. '54

schoorsteenveger (zie: soort) "Sort zùkt sort", zei den duivel, en hij pakte den schoorsteenveger.

schoorsteenveger (zie: duivel -17-) De duivel heeft de schoorsteenveger op zijn rug.

schoorsteenveger (zie: zwart) Zo zwart als een moor.

schoot De schoot uitschudden. Na veel uitgaan, ongehuwd moeder worden. (Zie ook: aanbranden.) Eindhoven (Si) '60

schoot (zie: appel -3-) Die is er vroeg bij: ze heeft appels in de slip.

schoot In de slip gescheten zijn. In de schoot gescheten zijn. Zwanger gemaakt zijn. (Zie ook: aanbranden.) Helmond (HD) '87

schop (zie: grondwerker) "Ik veeg m'n schup af", zei de grondwerker.

schop -1- Beter tien schoppen onder oe kont dan een schop in oe hand. Beter tien schoppen onder je kont dan een schop in je hand. Helmond '91

schop -2- De schup meebrenge. De schop meebrenge. Gemakkelijk geld uitgeven. (Zie ook: baard -4-) Cuyk (Bi) '40

schop -3- Ge kunt 't er met de schup afsteken. Je kunt het er met de schop afsteken. Iemand die erg vuil is. (Zie ook: smerig.) Alg. Brab. '84

schop (zie: man -25-) n'n Man kan er niet zoveel met 't paard inbrengen, als 'n vrouw er met haren schoot uit kan dragen.

schop (zie: Hooghei) Naar de Hooghei gaon en de schup meenemen om plaggen te steken.

schop

schop -4- *Naor de schup ruiken.* Naar de schop ruiken. Ernstig ziek zijn. (Men bedoelt hier de schop van de doodgraver.) (Zie ook: *aardappel* -7-) Oost-Brab. '82

schop -5- *Nie veul schoppen te vuur doen.* Niet veel schoppen te vuur doen. *Niet veel zoden aan de dijk zetten;* niet veel bijdragen. Oost-Brab. (FS) '60

schop (zie: *maart* -19-) *Veur den eurste mert moeten de bojen zèn op den herd, anders zèn ze gesen schup onder d'r kont werd.*

schop -6- *Wat hij weggeeft, kun je beter op een schop dan in je handen nemen.* Hij is gierig; wat de gierigaard weggeeft, kun niet in je handen nemen. (Zie ook: *appelboor*.) Alg. Brab. '87

schop (zie: *zat* -3-) *Zat zijn als een snep.*

schop (zie: *moe*) *Zo muug as 'n maoi.*

schoppen (zie: *been* -13-) *Mee twee beên ineens schuppen.*

schoppen *Op schuppes loeren.* Op schoppen loeren. 1. Op een voordeeltje uit zijn; 2. kijken of men kan profiteren op welke wijze dan ook. (Schoppen is de belangrijkste kleur in het kaartspel.) (Voor 2. zie ook: *haring*.) Alg. Brab. '87

schoppen *Schoppen hebben de honden nog niet graag.* Kaartterm. Als men een zwarte kaart uitspeelt. Oost-Brab. '87

schoppen zeven (zie: *muts* -4-) *Zijn muts op schoppen zeven hebben staan.*

schopstoel *Op de schupstoel zitten.* Op 'n schopstoel zitten. 1. Absoluut geen zekerheid hebben; 2. ontslagen kunnen worden, wegmoeten. (*Schopstoel* was een strafwerktuig waaruit de veroordeelden met de handen op de rug gebonden, omhoog geslingerd werden.) Variant: ipv *schopstoel*: *skuppesteel*

(Aarle-Rixtel '87); (Het niet meer begrepen schopstoel werd *schopsteel*.) (Voor 1. zie ook: *kerfstok*; voor 2. zie ook: *bons*.) Alg. Brab. '87

schors (zie: *hand* -9-) *Ge moet oe hand nie tussen schors en boom stêken.*

schort (zie: *handel*) 'n *Handeltje onder de scholk hebben.*

schort (zie: *lap* -1-) 'n *Lap op de scholk hebben.*

schort -1- 't *Is gauwer gemaakt dan 'ne schort.* Het is vlugger gemaakt dan een schort. Hiermee wordt het verwekken van een kind bedoeld. (Zie ook: *beest* -5-) Eindhoven (ED) '84

schort -2- *De scholk mar veur te binden hebben.* De schort maar voor te binden hebben. *Het bedje gespreid vinden;* de bruid hoeft bij een huwelijk niet zelf voor een uitzet te zorgen. Variant: 't *Potje gehangen vinden* (Oosterhout '87). (Zie ook: *grond* -3-) Oost-Brab. '84

schort -3- *Die 't schölkse voor heeft, moet zien dat hij 't voorhoudt.* Wie het schortje voor heeft, moet zien dat hij het voorhoudt. Wie in zulke gunstige positie verkeert - nl van goed aangeschreven te staan bij autoriteiten - moet zorgen het zo te houden. Oost-Brab. (S) 1892

schort (zie: *volk* -3-) *Gedurig volk onder de scholk hebben.*

schort (zie: *man* -25-) 'n *Man kan er niet zoveel met 't paard inbrengen, als 'n vrouw er met haren schoot uit kan dragen.*

schort (zie: *zak* -14-) *Twee zakken op de schort hebben.*

schortenband (zie: *sneeuw* -3-) *Wat onder de sneeuw zit en onder de schorteband, dat komt voor den dag.*

schot *In 't schot lopen.* In het schot lopen. *In de gaten lopen;* opvallen. Sint-Oedenrode (DG) '80

schotel -1- *Daor is gin schotel opgestolpt.* Daar is geen peil op te trekken. 1. Er is niet de minste zekerheid; 2. dat is goed mogelijk. (Voor 1. zie ook: *kerfstok*; voor het beeld zie ook: *mand* -1-) Oost-Brab. '82

schotel -2- *De scheutelkes komen wassen.* De schoteltjes komen wassen. 1. Het goed komen maken; 2. Kaartterm (Sint-Anthonis '59). (Zie ook: *zoet* -2-) Leende (Kul) '89

schotel -3- *De schotel was al leeg, eer 't d'n blaak aon de zulder was.* De schotel was al leeg, voordat de damp aan het plafond was. Als je er niet vlug bij was, moest je honger lijden. Varianten: ipv *blaak*: *wasem, damp, rook*; ipv *zolder*: *plafond*; "B'ons mî al dè vollek", zin Jost, "ware d'eipel al öt de pan, vur d'n damp òn de zulder waar" (Maaskant '86). (Zie ook: *aardappeleter*.) Oost-Brab. '84

schotel (zie: *kijken* -19-) *Kijken of ge een schoteltje gebroken het.*

schotel (zie: *kweekgras*) *Pène make muug lène, magere koei en wèinig int schuttelke.*

schotel (zie: *tafel*) *Van 'n schon tafel ette nie lang.*

schotel -4- *Zie maar eens dat ge de schotels onder de aanrecht krijgt.* Zie maar eens dat je de schotels onder de aanrecht krijgt. Aansporing om met het werk voort te maken. (Zie ook: *alles* -9-) Tilburg (TT) '70

schoteldoek (zie: *slap* -4-) *Zo slap als een dweil.*

schoteljacht 'n *Skotteljacht en ammel van d'uurste boks.* Een schoteljacht en allemaal van de eerste broek. Een hoop herriemakende kinderen. Variant: *Wènnen hoop skotteljacht* (Maaskant '86). (Zie ook: *vervuut, zeug*.) Oost-Brab. '87

schotelslet (zie: *vaatdoek*) 't *Schotelslet lappen.*

schotelslet (zie: *vaatdoek*) *Zich met de schotelslet wassen.*

schoteltje *Geen schoteltje zo gek of er was toch 'n kopje bij te vinden. Geen schoteltje zo gek of er was toch een kopje bij te vinden. Geen potje zo scheef of er past een deksel op.* Oost-Brab. '87

schotelvisite *Op scheutelkesfeest gaan. Op schotelvisite gaan. Op de eerste zondag na het huwelijk gingen neven, nichten en kennissen van het bruidspaar op visite. Ze brachten allemaal een presentje mee. Variant: ipv scheutelkesfist: scheutelkesvisiet (Helmond 1892). (Zie ook: boom -4-.) Sint-Oedenrode (S) 1892*
schotelwater (zie: afwaswater) *Er in 't skottelwater meugen piese.*

schotelwisser (zie: visser) *Vissers en jegers zèn schotelveggers.*

schouder *Al over de skaauwer begiene te kijke. Al over de schouder beginnen te kijken. Aan een vrijer beginnen te denken. Variant: Ze kekt al over d're linkerschouder (Tilburg '16). (Zie ook: komen -4-.) Oost-Brab. (Sw) '86*

schouder (zie: spiegel) *Als je in de spiegel kijkt, staat de duivel achter je.*

schouder *De schauwers erges onderschieten. De schouders erges onder steken. Iemand helpen bij een schijnbaar hopeloze zaak. (Zie ook: boog.) Oost-Brab. (Bi) '40*

schouw 'n Volle schouw moette trekken. Een volle schouw moet je rekken. Men moet zuinig zijn met wat men heeft. (De hammen, worst en het spek hingen in de schouw, daar moest een gezin tot de volgende slacht van eten.) (Zie ook: schuur.) Waalre '89

schouw (zie: armoede -1-) *Als den ermoei door de deur binnenkomt, vliegt de liefde het venster uit.*
schouw (zie: roet) *Als het roet ruikt in de schouw komt er regen.*

schouw *As de schaauw gewit wordt, kèkt er toch altèd nog wa zwartsel deur. Als de schouw gewit wordt, komt er toch altijd nog wa zwartsel door. Het verleden kan nooit helemaal ongedaan gemaakt en uitgewist worden. Oost-Brab. (Bi) '40*

schouw (zie: lullen -1-) *As lulle worst waar, dan hadde gij 'n heel stuk.*

schouw (zie: punder) *Daar hangt de punder achter de deur.*

schouw (zie: smous) *De smous is in de schaauw.*

schouw (zie: zomer -3-) *Die 's zomers gaat vissen en 's winters gaat vinken, zal het spek in de schouw niet stinken.*

schouw (zie: waar is -3-) *Op de zulder achter de put.*

schouw (zie: kom) *Skon kumkes op de kaast hebbe.*

schouw (zie: kijken -28-) *Vreemd kijken, as 'n kat in de schaauw.*

schouw (zie: vuil -4-) *Zo vuil als een mesthoop.*

schouw (zie: zwart) *Zo zwart als een moor.*

schraal (zie: koud -2-) *Koud en nat groeit er wat; droog en schraal blijft het kaal.*

schrap *Overal schrap gerakt hebben. Overal schrap geraakt hebben. 1. Geboft hebben; 2. succes gehad hebben. (Schrap raken = vast op de benen komen staan.) Variant: Door zelde wel schrap raken (Oost-Brab. '40). Oost-Brab. (Bi) '40.*

schrap *Veul te veul schrappen op z'n hores hebben. Veel te veel strepen op zijn horens hebben. Veel te oud zijn. (Op horens zijn jaarringen.) (Zie ook: elastiek.) Dinther (Bi) '40*

schrapen (zie: tong -3-) *Ge zult mijn tongeske niet schrapen.*

schrede *Weed böten de schrèi. Ver buiten de schrede. Boven verwachting; ver buiten de gis. Varianten: ipv buiten: uit (Maaskant '86); De schrèi nie te böte goon. (Zie ook: Breda.) Kempenland (B) '58*

schreeuw (zie: heike) *Van 't heike kumt 'n schreike.*

schreeuwen (zie: lachen -1-) *'t Gaoter lachend in, mèr 't kumter schreeuwend uit.*

schreeuwen (zie: pan -14-) *Hoor eens wat het panneke schreeuwt.*

schreien (zie: traan) *De traontjes die ge schreeuwt die hoejde nie te pisse.*

schreike (zie: heike) *Van 't heike kumt 'n schreike.*

schriever (zie: os -1-) *'t Lèkt wel of den os over 't land gezèkt hi.*

schrijden *Treejen as 'nen haon mè stront tusse z'n teen. Schrijden als een haan met stront tussen zijn tenen. Spreekwoordelijke vergelijking. Opschepperig, verwaand lopen. Variant: Te veld treden es 'nen haon die op visite go (Kempenland '87). (Zie ook: bereddering.) Oost-Brab. '87*
schrijlings *Er schrijlings over zitten. Een hypothek op het huis hebben. (Zie ook: balk -2-.) Oeffelt (S) 1892*

schrijnwerker *Een schrijnwerker op Gods akker zijn. Een landarbeider zijn. Aalst (JP) '65*

schrijven (zie: kop -12-) *Dä ste vur z'ne kop geschreive.*

schrijven *Het staat geschreven en gedrukt, men moet krabben waar het jukt. 1. Als iemand door jeuk geplaagd wordt. Varianten: Waor 't jukt, daor moette kraasse (Eindhoven '84); Krabt gij oe eigen mar daor ge jeuk he't 2. tegen iemand die zelf niet brandschoon is en aanmerkingen op andermans gebreken maakt (Eerde '40); Bende aon 't krabbe wor 't oe nie jeukt 3. humoristisch tegen een man die in een droge sloot strooisel stond te krabben (Sint-Oedenrode); As 't jukt dan motte mar krabbe (Tilburg '16). Alg. Brab. '87*
schrik (zie: duivel -38-) *Vur dum duvel of dood ginne schrik hebben.*

schroef

schroef *Nie mee losse schroeven op 't ijs gaan.*

Niet met losse schroeven op het ijs gaan. *Op zeker spelen.* (Bij gladheid werden paarden door middel van schroeven in de hoefijzers op scherp gesteld.) (Zie ook: *zeker spelen.*)

Schijndel (Bi) '40

schroef *Op schroeven lopen lèk Martekes beddekoets.* Op schroeven lopen zoals Martekes beddekoets. Spreekwoordelijke vergelijking. Weer prima in orde zijn. (Zie ook: *alles -4-.*) Eersel (AV) '53

schroef (zie: *spul -4-.*) *Spullen mee schroeven, die draaien als ze 't nie hoeven.*

schroot (zie: *poot -1-.*) *'n Prilse poot is 'n mei's raakelhout.*

schudden (zie: *bed -3-.*) *Bove zèn ze de bedde wir an 't schudde.*

schuifje *'t Schuifke krijgen.* Het schuifje krijgen. Tijdens de biecht de zegen geweigerd worden. (In de biechtstoel was achter het raster waarvoor de penitent neerknielde, een schuifje, dat bij het weigeren van de zegen tot vergeving van de zonden, voortijdig werd dichtgeschoven.) Alg. Brab. '87

schuim *Et schöm van den handel is beter a's de beste boerderij.* Het schuim van de handel is beter dan de beste boerderij. Zelfs de kleinste verdienste in de handel is beter dan de beste boerderij. Varianten: *ipv. handel: negotie; ... a's 't gaud van et waerk; ... a's 't zweet van et werke; Het schuim van de handel is beter dan werken* (Beek en Donk '87). Kempenland (B) '58

schuim (zie: *vet -5-.*) *Niet veel vet van schuim.*

schuim *Ze hebben meer schuim op hun bier dan wij.* Bedoeld is het slechtere deel van de familie. (Zie ook: *bakken.*) Helmond (F) '30

schuut (zie: *maan -3-.*) *De maan op z'n kont is regen.*

schuut (zie: *vriend -4-.*) *Vaorde vooruit, vrienden in volle schuut, vaorde achteruit, ze lopen en ze springen d'r uit.*

schuut (zie: *scheut -3-.*) *Z'ne schuut nemme.*

schuld (zie: *bult -1-.*) *'t Is den bult z'n aege schuld dā hij ze kāske moet draoge.*

schuld -1- *Eigen schuld is eigen schade.* Om eigen schuld wordt men niet gemaand. Varianten: ... *is koi schuld* (Oost-Brab. 1894); ... *wordt niet bekuld; Daar word je in Beek (Hilvarenbeek) voor uitverkocht* (Tilburg '71); *Om eigen schuld wordt meest gemaand* (Alg. Brab. '87); *Eigen schuld, dikke bult, neus in de stront, dan zijde mergen wir gezond* (Oost-Brab. '86). (Zie ook: *feit.*) Bergeijk (P) 1894

schuld (zie: *winkel*) *In nieuwe winkels maant men geen oude schulden.*

schuld -2- *Liever de schuld, dan ene bult.* Liever

de schuld, dan een bult. Liever lijden onder de last van een schuld, dan onder die van een bult. (Zie ook: *boek -4-.*) Westerhoven (Ma) '86

schuld -3- *Skuld hedde nèt zohendig ès eksterooeg.* Schuld heb je even gemakkelijk als eksterogen. Schuld krijg je ongemerkt. (Zie ook: *boek -4-.*) Oost-Brab. (Sw) '86

schuldig (zie: *dood -7-.*) *Maar ene dood schuldig zijn.*

schupspaaier (zie: *eten -4-.*) *Eten als 'nen spaoier.*
schuren (zie: *paal -3-.*) *Z'n eigen aon die paol nie meer schrobben.*

schurft -1- *De skürreft èn de krèts zen een.* De schurft en de krets zijn hetzelfde. Soort zoekt soort. (Krets = een soort schurft.) (Zie ook: *geld -7-.*) Oost-Brab. '87

schurft -2- *Die gen schurft hé, kraast het nie.* Wie geen schurft heeft, hoeft niet te krabben. Wie niet schuldig is, hoeft niet bang te zijn.

Varianten: *Die niet schurftig is, behoeft zich niet te klauwen* (Tilburg 1781); *Die niet schurftig is, die krauwet niet* (Bergen op Zoom 1897). (Zie ook: *jeuk -1-.*) Wintelre (S) 1892

schurft -3- *Erges de schurft aon hebbe.* Ergens de schurft aan hebben. Ergens de pest aan hebben. Variant: ... *over in hebben.* (Zie ook: *duivel -29-.*) Alg. Brab. '87

schurftig (zie: *schaap -6-.*) *Schurftige schapen blèten het hardst.*

schut *Breng 't maar na de schut.* Breng het maar naar de schut. Raad als een pasgeboren kalf niet wil drinken. (*De schut = iemand die loslopend vee vangt en vasthoudt in het schuthuis en het daar moet verzorgen maar het slechte kost gaf.*) (Zie ook: *beergelkost.*) Nuenen (DrH) '75

schutskooi (zie: *vreten*) *Vreten of men drie daog in de schutskooi gezeten hee.*

schutter *Al lang geloot hebben veur de schutters.* Al lang geloot hebben voor de schutters. Bejaard zijn. (Zie ook: *elastiek.*) Oost-Brab. (Bi) '40

schuur *As 'n aauw schuur brandt, dan brandt ze hard.* Als een oude schuur brandt, dan brandt ze hard. Als een oud iemand verliefd wordt, loopt hij hard van stapel. Varianten: ... *is er geen blussen aan* (Oost-Brab. '86); *Als 'n oude schuur in brand sti, is 't moeilijk blussen* (Oost-Brab. '80); *As 'n aauw schuur begient te braanden, dan is er gin blussen mir aon* (Tilburg '77); ... *dan is ze nie mer te blusse* (Oost-Brab. '87); ... *is er geen redder meer aan* (Oosterhout '40); *As 'n ouwe schuur in braand vliegt, dan is ze nie meer te blussen* (Tilburg '50); ... *dan le 'r zo* (Uden '40); *'n Aaw schuur en aaw liefde, as daar den brand in raokt, die zijn niet te blussen* (Riel '84). (Zie ook: *gek -9-.*) Alg. Brab. '87

schuur (zie: haard) *Het is daar haardje bij schuurtje.*

schuur (zie: koud -2-) *Koud en nat groeit er wat; droog en schraal blijft het kaal.*

schuur (zie: mei) *Mei koud en nat vult schuur en vat.*

schuur *Met de vol schuur trekken.* Met de volle schuur trekken. Als er volop is, toch zuinig zijn, dan kun je lang vooruit. (Zie ook: schouw.) Oost-Brab. '80

schuur (zie: akker) *Vuil op den äkker is vuil in de schuuiër.*

schuurdeur *D'r schuurdeur stao weer open, wè krotk ze toch.* Haar schuurdeur staat weer open, wat kraakt ze toch. Iemand met een grote mond. Varianten: 'nne mond as 'n skurdeur = 'n grote mond opzetten (Alg. Brab. '91); *De schuurdeur staat weer ope* = open mond 2. open broek (Oosterhout '87). (Voor 1. zie ook: hoorn -2-; voor 2. zie ook: boer -34-) Tilburg (TT) '69

schuurdeur (zie: loeren) *Loeren as 'n kater onder 'n schuurdeur deur.*

schuurdeur *Voor iemands schuurdeur zitten.* 1. Iemand in het licht zitten; 2. iets voor iemands neus wegkapen. (Voor 1. zie ook: breed -3-; voor 2. zie ook: duimkei.) Tilburg '65

schuurdeur (zie: wenk) *Wenken verstaan, al is het met geen schuurdeur.*

schuurgat *Schet in 't schoergat en zèkt 'm buiten.* Schijt in het schuurgat en zijk hem buiten. Goedmoedige verwensing. (schuurgat = smalle opening in een der muren van het haardvertrek, waardoor het schrobwater geloosd wordt.) (Zie ook: aap -1-) Kempenland '90

schuurpapier (zie: grof) *Zo grof als schuurpapier.*

Sebastianus Sint *Met St Sebastiaan (20 januari) komt de winter pas aan, of is hij gedaan.* Met Sint Sebastianus komt de winter pas aan, of is hij gedaan. Waarschuwing: als er tot die datum nog geen harde vorst geweest is, kan die nog komen. (Zie ook: Antonius Sint -2-) Moergestel '45

Sebastianus Sint (zie: Antonius Sint -3-) *Op St Antoon en St Sebastiaan zal de winter het hardste gaan.*

Sebastianus Sint (zie: Antonius Sint -6-) *St Tunnis en St Sebastiaan (20 januari) kommen op 't midde van de winter aan.*

secuur (zie: water -17-) *Water en vuuiër makt alles puuiër.*

seef *Een ander van 't seef speulen.* Een ander uit de concentratie spelen. Kaartterm. Wie onbegrepen speelt, speelt een ander in de war.

Variant: *Ge zot iemand van 't zeef afhèlpèn* (Tilburg '16). (Seef hangt samen met besef.) (Zie ook: suf.) Tilburg (TT) '69

selderij *'t Heet 'm nie in z'n selderie gesneuwèd.* Het heeft niet in zijn selderij gesneeuwd. Hij heeft een meevaller gehad. (Zie ook: kar -16-) Bergeijk (Bie) '87

selderij (zie: soep -3-) *Soep zonder sèlderie en bonen zonder spèk en 'n mèske zonder vreiër, dè't is toch al te gek.*

selderij (zie: Johannes Sint -8-) *Voor St Jan moet de selderij gezet worden, anders schiet hij door.*

selderijvoor *Das 'n echte selderievoor.* Dat is een echte selderijvoor. Dat is een echte zeurkous. (Een selderijvoor = een enigszins vochtige voor in de tuin, waarin men bleekselderij kweekt.) Oost-Brab. '80

selderijvoor (zie: polsstok) *Met een lange polsstok over de selderievoor springen.*

seminarie (zie: boer -56-) *Een goeie boer heeft een dikke vrouw, een mager perd en een zoon op het seminarie.*

seminarie *Naar 't seminarie zijn.* Naar het seminarie zijn. Gevangen zitten. (Zie ook: bak -3-) Nederwetten (S) 1892

seminarie *Seminariën.* Loon, geld achterhouden om aan zakgeld te komen; iets doen waaraan een luchtje zit, maar wat niet zo erg is. Kempenland '86

sententie (zie: akkoord) *'n Goed akkoord is een zachte scheiding.*

september (zie: gerstmaand) *Als 't den eersten van garstmaand regent, dan wordt de turf niet droog, al hangt gij hem aan 't spits van den toren.*

september (zie: gerstmaand) *Den drie-en-därtigste van de gaarsmond.*

september (zie: regen -5-) *Regen in september, Kerstmis in december.*

september (zie: vorst) *Vorst in september, een zachte december.*

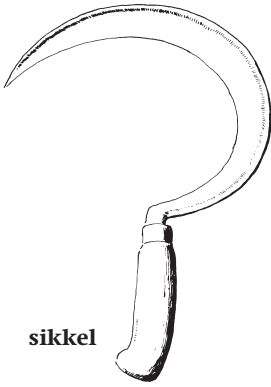
Servatius Sint (zie: Pancratius Sint) *Panraas (12 mei), Servaas (13 mei) en Bonifaas (14 mei) geven vorst en ijs helaas.*

Servatius Sint (zie: boon -5-) *Wie bonen wil eten, moet St Job (10 mei) niet vergeten.*

Servatius Sint (zie: koren -7-) *Wie na 't kore gee kijke veur St Servaas (13 mei) is unne gek of unnen dwaas.*

servituut *Gin ouwe serpetuute.* Geen oude servituten. Geen oude koeien uit de sloot halen. (Servituut = erfdiensbaarheid; een last die ergens op rust.) (Zie ook: onkruid.) Wagenberg (We) '35

Severinus Sint *Met Sint Severien (23-10) zal men de eerste kou zien.* Met Sint Severinus zal

sikkel

men de eerste kou zien. Weersvoorspelling. (Zie ook: *Andreas Sint* -4-) Kempenland '87

sibot *Op een sijbbot ertussenuit trekken. Op een sibot ertussenuit trekken. 1. Vertrekken zonder de opzegtermijn in acht te nemen. Variant: Op ene sibot 2. eensklaps; op stel en sprong, in een oogwenk (Alg. Brab. '80); 3. in grote haast (Udenhout '78). (Voor 1. zie ook: dak -5-; voor 3. zie ook: drieklets.) Tilburg (TT) '72*

Sien Appel (zie: zeik -6-) *Zeik op 'ne riek.*

sigaar *Da ge bedankt zijt da witte, de sigaren liggen in 't kistje. Dat je bedankt bent dat weet je, de sigaren liggen in het kistje. Zeer karige manier om te bedanken. Varianten: ... en de sigaren liggen op 't kantoor (Kempenland '84); Da ge bedankt zijt da witte ... (Alg. Brab. '87). Alg. Brab. '87*

sigarenkist (zie: onzevader) *"Eén onzevader en één weesgegroet voor allen die in het kistje liggen."*

sigaret *Elke segrèt is 'ne nagel òn oew dodskist. Elke sigaret is een spijker aan je doodskist. (Moderne variant op een oud gegeven.) Oost-Brab. (Sw) '86*

Sijntje (zie: vader -1-) *"'t Kamme nie mir gebeure dè m'n vader sterft, zonder dè'k erbè ben", zee de jongen.*

sik (zie: geit -6-) *De sik stee dreug.*

sikkel *Met de sikkel na den oogst komen. Met de sikkel na de oogst komen. Als mosterd na de maaltijd komen. (Zie ook: gist -2-) Bergen op Zoom (S) 1892*

sil (zie: april -7-) *Pril moet mei de aren leveren.*

Simon en Judas Sint *Met Simon en Juu (28 oktober) verlaat men de strooien huu. Met Simon en Judas verlaat men de strooien hoeden. Op het feest van de apostelen Simon en Judas gaan de zomerkleren de kast in. Varianten: Simon en Judas verbieden de linnen boksen en stroie huu (Sint-Oedenrode '67); Zèn Simon èn*

Judas vurbè dan is ok de winter vlakbè (Oost-Brab. '82). Nistelrode (Du) '40

simpel (zie: onnozel) *Onnozel geboren, simpel gewiegd en niks bijgeleerd.*

singel (zie: pastoor -8-) *De pastoor boven de singel vatten.*

singel (zie: teugel -3-) *Iemand op de teugel rijden.*

Sint (zie: Lichtmis -14-) *Met Lichtmis kwam de dooi, St Joseph nam de kooi, Maria sloeg de halsdoek om, ze gingen naar de dom.*

Sint-Janskerk (zie: baas -10-) *Ik blijf hier de baos, al worde zo gróót as de Sint-Janskerk.*

Sinterklaas *Sintreklos ze weefke. Het vrouwtje van Sinterklaas. Verlaat sinterklaasfeest op 8 december. (8 December is de feestdag van Onze-Lieve-Vrouw Onbevleete Ontvangenis.) Gemert (GH) '76*

Sinterklaas (zie: bot -4-) *Zo bot as 'n hak.*

Sipkes (zie: draad -2-) *De draad van Sipkes.*

Sjaak (zie: uier -1-) *"'t Is krèk d'uiet", zee Sjaak, "anders is 't hendig zat, 'n geit maoke."*

sjambonkel *Op de sjambonkel halen. Op de pof halen. (Zie ook: boek -4-) Tilburg (TT) '73*

sjenie (zie: zin -2-) *Ergens gin sjenie in hebbe.*

sjer *Erges de sjär af geve. Ergens de sjer af geven. De brui aan iets geven. Varianten: De kleuten erva geve; Erges de nuik af geve. (Zie ook: dak -5-) Kempenland (B) '58*

sla (zie: weer -3-) *'t Is goed slaweer.*

sla -1 *Allemaal slaoi en endeneier. Allemaal sla en eendeneieren. Boerenregel. Als het in het voorjaar, vooral in mei, mals regent. Oost-Brab. (Bi) '40*

sla -2 *Als je sla zaait met Lichtmis (2 februari), bevriest die niet meer. Als je sla zaait met Lichtmis, bevriest die niet meer. Boerenregel. Nuenen (VO) '72*

sla -3 *Slaoi en vis, eet men zoveel es 't er is, en d'es nog geen schaand, al eter 'n vol maand. Sla en vis, eet men zoveel als er is, en het is nog geen schande al eet je een volle mand. Sla en vis kunnen niet bewaard worden, dus eet alles maar op. (Zie ook: gast -1-) Alg. Brab. '87*

sla (zie: mals) *Zo mals als het wijf van Frans Staps.*

slaaf (zie: dochter -2-) *Enigste dochter tussen veel broers is een slaaf.*

slaaf (zie: man -30-) *Zijn er drie mannen en een vrouw, dan is de vrouw een slaaf, zijn er drie vrouwen en een man, dan is de man een graaf.*

slaag (zie: afwachten) *Afwachten gelijk de hond de sleeg.*

slaag -1 *Alles moet z'n sleeg hebben. Alles moet zijn slaag hebben. Schijndel (Bi) '40*

slaag (zie: boer -29-) *Als ge drie boeren hebt, krijgde van den vierde slaag.*

slaag -2- *Die niet bang is, krijgt ook nog wel eens slaag.* Wie niet bang is, krijgt ook nog wel eens slaag. Wie niet bang is, zoekt het gevaar en kan daarin ondergaan. (Zie ook: *kop* -37-) Alg. Brab. '87

slaag (zie: *ezel* -2-) *Ezels, kwezels en notebomen moeten mee slaag worden goedgeemaakt.*

slaag -3- *Janke al eer de sleeg vùlt.* Al schreien voordat je slagen voelt. *Huilen voordat men geslagen wordt;* bang zijn voor de bestraffing die nog komen moet. (Zie ook: *bang*.) Kempenland (B) '58

slaag -4- *Sleeg krègen a's hooi.* Slaag krijgen als hooi. Spreekwoordelijke vergelijking. Een flink pak slaag krijgen. Variant: *ipv hooi: peperkoek* (Dongen 1892), *raapkoek* (Alg. Brab. '65). (Zie ook: *broek* -14-) Kempenland '70

slaag -5- *Zoveel slaag gehad hebben als een paard van z'n plaats kan trekken.* Zoveel slaag gehad hebben als een paard van zijn plaats kan trekken. Spreekwoordelijke vergelijking. Veel slaag gekregen hebben. (Zie ook: *broek* -14-) Oost-Brab. '72

slaan (zie: *bom*) *De bom sloon.*

slaan (zie: *hagel*) *Den hagel zal er naar slaan.*

slaan (zie: *Dirk*) *Dirk slaan.*

slaan (zie: *paard* -22-) *Dè pèrd slao me ginne tweede kerre.*

slaan *Hier slusse, daor kusse.* Hier slaat ze, daar kust ze. Een moeder die nu eens streng, dan weer heel toegevend is. Oost-Brab. (Bi) '40

slaan (zie: *tong* -6-) *Iemand over de tong slaan.*

slaan (zie: *kijven*) *Kijven doet nie zeer en slaan is gouw gedaan.*

slaan (zie: *toet* -2-) *Op oe toot slaan.*

slaan (zie: *munt*) *We zullen is ziejn wa munt dät-ie slu.*

slaap (zie: *zonde* -6-) *Er is maar één zund op de wereld: 'n deurske te kussen in d're slaap, want dan hee ze'r niks aan.*

slaap (zie: *scheet* -8-) *Ge het niks vur niks, as 'n scheet in oewe slaop.*

slaap hebben *Slaap hebben als een hond.* Spreekwoordelijke vergelijking. Veel slaap hebben. Variant: ... *dat men niet meer uit zijn ogen kijken kan* (Alg. Brab. '87). (Zie ook: *bakker* -6-, *slapen*.) Oeffelt (S) 1892

slaapkameraad *Z'n slaapkameraad wegbrengen.* Zijn slaapkameraad wegbrengen. 's Morgens naar de wc gaan. Variant: *Hedd' ewen beslaoper aachtergelo'te* (Kempenland '58). (Zie ook: *hen* -11-) Oost-Brab. '83

slaapmuts (zie: *klinken*) *'t Klinkt alsof ge met 'n slaapmuts op enen durpel slaat.*

slaapmuts *Meej 'n slaopmuts kunde 'm dood-*

gooie. Met een slaapmuts kun je hem doodgooien. Dat is een sul; iemand met een zwak karakter. Boxtel (MS) '60

slaatje *Dè's nog is 'n mooi sloaie.* Dat is nog eens een mooi slaatje. Dat is een buitenkansje. (Zie ook: *ei* -27-) Tilburg (D) '16

slachten (zie: *snappen*) *Ze zo dicht snappen as kaf.*

slachting (zie: *varken* -12-) *Een varken leert nog na z'n dood.*

slaet (zie: *avond* -4-) *Saoves laot in d'n hèrt smèerges niks werd.*

slag (zie: *vuur* -1-) *Bij de eerste kets vuur, bij de tweede trek rook, op de duvel mijn ziel en m'n kets-getuug ook.*

slag -1- *Door gee de slag öt.* Daar gaat de slag uit. In die herberg blijven de gasten tot het laatst bijeen en nemen zij afscheid van elkaar. (Zie ook: *klink* -3-) Kempenland (B) '58

slag -2- *Ge moet slag haauwen.* Je moet slag houden. Tegen iemand die bij het werk of bij het pruuven niet wil achterblijven; ook als kaartterm in gebruik (Etten '87). (Afkomstig van het dorsen met de vlegel.) Alg. Brab. '87

slag -3- *Hier is de slag gebeurd.* Een stuk land, waar weinig op staat. Oost-Brab. (Bi) '40

slag -4- *Iemend enne slag veur zijn.* Iemand een slag voor zijn. Iemand te vlug af zijn. Alg. Brab. '87

slag -5- *Is dè zo'ne smeeet? Is dat zo'n slag? Is dat zo erg? (Smeet = grote hoop, slag, worp.)* Oost-Brab. (Bi) '40

slag (zie: *haan* -16-) *Kukelt d'n haon midden op d'n dag, kredde ree:gen mî stoo:ten èn slag.*

slag -6- *Met een houw en een klop.* Met een slag en een klop. 1. *Met slag en stoot;* 2. *haastig.* (Voor 1. zie ook: *alles* -3-; voor 2. zie ook: *hul* -2-) Cuyk (Bi) '40

slag (zie: *kijken* -24-) *Net kijken of ge een slag van de molenwiek gehad het.*

slag -7- *Nog éne slag, dan is 't blanken Deum.* Nog een slag, dan is het blanke Deum. Kaartterm. Bij het rikken. Nog een slag, dan hebben we alle slagen. (*Deum* = Te Deum de beginwoorden van een lofzang in de rooms-katholieke kerk.) Variant: ... *blanke degen.* (Degenen die alle slagen gehaald hadden, moesten zingen: *De blanke deum (degen) triomf faldera, triomf viktoria faldera.*) (Zie ook: *Kaatsheuvel* -1-) Tilburg (Si) '66

slag -8- *Slag om slinger. Keer op keer.* Oost-Brab. (Ro) '39

slager (zie: *hond* -17-) *De hond bij de slager, de haan bij de mulder, en de rector bij de nonnen... die komen niets te kort.*

slager

slager (zie: bakker -7-) *Ge kant oew geld beter naor den bakker brenge as naor den dokter.*

slagmes (zie: kapmes) *Met 't slagmes gevoerd zijn.*

slak (zie: meug) *"Ieder z'n meug", zei de boer, en hij at vijgen.*

slak (zie: stront -4-) *'t Velt net as stront op 'ne slek.*

slak (zie: krab) *De krabben kruipen, 't zal regenen.*

slak *De slak hei net zo gauw Nieuwjaar as den haos.*

De slak heeft even vlug Nieuwjaar als de haas.

Haasten heeft vaak geen zin. Varianten: 'n Slak en 'nen haos zèn even gaauw òn de mejij (Oost-Brab.

'84); 'n Slak komt 'r net zo goed als 'n haas (Breda

1892); ... mar nie zeu vlug (Kempenland '58);

'n Slek en 'n haos hebben even tijd Nieuwjaar

(Waalre '74); Een slek kumt er ook (Oost-Brab.

'84); De afstand is even ver te voet als met de tram

(Eindhoven '84). (Zie ook: alles -9-; voor het

beeld zie ook: rap.) Dinther (Bi) '40

slak (zie: hooi -7-) *Ge zult 't hooi dreug kréégen: de slekken kreupen erover.*

slak (zie: opschieten) *Opschieten als een luis op een teerton.*

slak (zie: pad -6-) *Padden op de baon, reegen in de laon.*

slangenbloed *Slangenbloet is quaat fenijn, nochtans sijnder valse tonghen die arger sijn. Slangenbloed is kwaad venijn, nochtans zijn er valse tongen, die erger zijn. (Genoteerd in 17de eeuws register.) Helmond (CvB) '65*

slap -1- *'t Is een slappe gezoute. Het is een slappe gezouten. 1. Iemand die zwak is; 2. iemand die weinig geld heeft en daardoor slecht betaalt.*

(Slappe gezouten = niet soliede persoon.) (Een dierenhuid die te weinig gezouten is tijdens het looiproces, is daardoor van slechte kwaliteit.) (Voor 1. zie ook: slap -2-, slap -4-; voor 2. zie ook: aardappel -2-.) Dongen (S) 1892

slap -2- *Wè slap in de piepen zijn. Wat slap in de pijpen zijn. Slap in de benen zijn. (Pijpen zijn broekspijpen.) (Zie ook: slap -1-.) Tilburg (D) '16*

slap -3- *Zo slap als een bies. Spreekwoordelijke vergelijking. Lenig. (Bies = een plant die behoort tot de familie der Cyperaceeën en Junceceën.) Varianten: ipv slap: zwak, lenig; ipv bies: aal, kat, koorddanser, pias, riet, wis. (Zie ook: zwak.) Oost-Brab. 1892*

slap -4- *Zo slap als een dweil. Spreekwoordelijke vergelijking. Futloos; een zieke die nog niet veel waard is. Varianten: ipv dweil: jood (Oeffelt 1892); Zo slap als pap; ipv pap: papier, een schotel-doek, een tod, een vod, een lul. (Zie ook: slap -1-.) Alg. Brab. '87*

slapen (zie: spoor -1-) *Aan 't spoor slapen.*

slapen (zie: varken -7-) *Als het hard waait, slapen de varkens het best.*

slapen (zie: naam -2-) *Es ge de naam hèt vruug op te staon, kande wel 's 'ne keer blève ligge.*

slapen (zie: oog -10-) *Geen oog geslapen hebben.*

slapen (zie: kind -28-) *Kleine kinderen slapen d'r eigen groot, en ouwe mensen slapen d'r eigen dood.*

slapen *Slapen als een os. Spreekwoordelijke vergelijking. Varianten: ... 'nen ros; ... een roos; ... een Rus; ... een marmot; Snurken als een os (Kempenland '58). (Zie ook: slaap hebben.) Alg. Brab. '87*

slapen *Wat slaapt, lijdt niet. Als iemand eindelijk is ingeslapen. Varianten: Laot slaopen, wa slaopt en wè slupt, verteert nie = ... drinkt niet (Eersel '71); Wat slaapt lijdt geen armoei (Nuenen '88). Alg. Brab. '87*

slapen (zie: baas -12-) *Wie? Hij den baos? Hij slopt bij den baos.*

slecht (zie: goed -3-) *As 't goed weg is, kan 't nie slecht terugkomen.*

slecht (zie: muts -1-) *De goei muts ophebbe.*

slecht -1- *Er is niks zo slecht as 'ne mens opzette.*

Niets is zo moeilijk als voor een kind te moeten zorgen. Een mens ter wereld brengen, voeden, kleden, leren lopen, praten, kost veel inspanning en geld; bij dieren gaat alles als vanzelf. (Zie ook: kind -12-.) Gemert (EK) '68

slecht -2- *Het kan niet slechter as onder in de hel en de kont vol duvels. Het kan niet slechter dan onder in de hel en de kont vol duivels.*

Deurne (MI) '62

slecht -3- *Zo slecht als katoen van 'n cent 't el. Zo slecht als katoen van een cent het el. Spreekwoordelijke vergelijking. Over iemand voor wie men moet oppassen. Variant: ipv een: twee; ipv katoen: goed; ipv slecht: ordinair (Bergen op Zoom '73), minder waard. (De el = een lengtemaat die vóór onze huidige maten gebruikt werd en gewoonlijk 68 cm lang was.) (Zie ook: doodschieten.) Oost-Brab. '87*

slechte (zie: kwade) *Ge het kaoi en verrekte kaoi, die met krullekes in der nek, da zèn verrekte kaoi.*

slechte *Ge kunt nou wel trouwen waant de kaoj zèn eruit. Je kunt nu wel trouwen want de slechten zijn eruit. Aanmoediging aan een wat oudere vrijgezel. (Zie ook: Anna Sint -3-.) Chaam (VD) '76*

sleep (zie: pastoor -3-) *'ne Pestoer en 'n weduw-vrouw hebben 'n lange sleep.*

slendere (zie: drie -3-) *Er drie hebbe: 'nen hendere, 'nen dendere en 'ne komvort.*

slepen (zie: blok -2-) *D'n blok wèl weten te sleipe.*

slet *Tussen de sletten gaan. Tussen de lakens gaan. Naar bed gaan. (Zie ook: emmer -5-.)*

Wanroij (Bi) '40

slet (zie: lang -4-) *Zo lang als een boom.*

seutel (zie: drie -1-) *Als ge trouwt, dan bende drie dingen kwijt: de beste plaats in bed, het leste woord en de seutel van de geldzak.*

seutel -1- *De seutel op de kist leggen.* Een erfenis verwerpen. Hintham (S) 1892

seutel -2- *De seutel van de ossewei krijgen.* Te oud zijn om te trouwen. (Zie ook: Anna St -3-) Oost-Brab. '90

seutel -3- *De seutel ten de deur laten zitten.* De seutel in de deur laten zitten. 1. Vertrekken zonder aan de huiseigenaar te betalen; 2. bedrijf beëindigen. Varianten: *Met de seutel in de deur vertrokken zijn* 3. failliet zijn (Oost-Brab. '40); *De seutel in de deur steken* 4. failliet gaan (Oost-Brab. '58). (Voor 2. zie ook: bakker -2-; voor 4. zie ook: boer -42-) Oeffelt (S) 1892

seutel (zie: luiheid) *Luiheid en 'ne lekkerbek zijn de seutels voor 't gebrek.*

seutel (zie: slot) *Van alles slot en seutel moeten hebben.*

slijk -1- *Als 't sneeuwt op 't slijk; is er vries op den dijk.* Als het sneeuwt op het slijk; is er vorst op de dijk. Weerspreuk. Als er sneeuw valt terwijl het dooit, gaat het weer vriezen. Varianten: *Als de sneeuw valt in 't slijk; is de winter op den dijk* (Oost-Brab. '86); *...; dan staat de winter aan den dijk* (Oost-Brab. '92); *Een sneeuwke in 't slijk; 'n vrieske aan den dijk* (Hintham, Gestel 1892); *Sneeuw op het slijk; binnen drie dagen ijs, dun of dik* (Alg. Brab. '86); *Sneeuw in 't slijk brengt 'n vorstje dun of dik* (Eindhoven '52); *Een sneeuwteje in 't slijk; is een vorstje zekerlijk* (Tilburg '16); *Als de sneeuw valt in 't slijk, ligt hij zeven weken achter de dijk* (Cuyk '84). Alg. Brab. '87

slijk (zie: Martinus Sint -1-) *Als met St Maarten (11 november) de ganzen op 't ijs staan, moeten ze met Kerstmis door 't slijk gaan.*

slijk (zie: geld -8-) *Geld is het slijk der aarde, maar ge dabt er zelf toch gere in!*

slijk (zie: zand -3-) *Gezaaid in 't zand, bonen in de hand.*

slijk (zie: haver -2-) *Haver in 't sleek mäkt den boer reek.*

slijk -2- *In 't slijk slaon.* In het slijk slaan. Vernederen. Oud-Gastel (GR) '27

slijk -3- *Zaaide mee slijk, dan edde niks; zaaide mee sant, dan edde 't in oe ant.* Zaai je met slijk, dan heb je niets; zaai je met zand, dan heb je het in de hand. Boerenregel. (Bonen moeten in het zand gezaaid worden.) Varianten: *Zaaide met slijk dan bende me kwijt, zaaide me in 't zand dan wordt ik 'n plant; Zaaide in 't slijk da's niks, mer as ge zaait in 't zand dan vinde raopkes in oew hand; ipv raopkes: êrwt* (Oost-Brab. '88); *Zeide mi sleik hedde niks, zeide mi zand dan hedde 't in de hand*

(Erp '89). (Zie ook: rogge -4-) Etten (Ve) zj.

slijper (zie: schaar -5-) *Zo scheer, zo sliep.*

slijpsteen *Veur 'n aander de slepsteen drêje.*

Voor een ander de slijpsteen draaien. Alles

voor een ander doen. Schijndel (Bi) '40

slijten (zie: vrijen -1-) *Die vrijt, die lijdt.*

slik (zie: houden) *Houden als een kram in het slik.*

slik (zie: slijk -2-) *In 't slik slaon.*

slim -1- *Er is niks zo slim as unne mens, daar vange ze ape mee.* Er is niets zo slim als een mens, daar worden apen mee gevangen. Spreekwoordelijke vergelijking. Variant: *Zo slim as éne mens vindt iemand die zich bedrogen voelt* (Boxmeer 1892). (Zie ook: bedriegen.) Helmond (HD) '87

slim -2- *Slim is ie wel, mar mist an z'n benen.*

Slim is hij wel, maar het meest aan zijn benen. Iemand die mank is en daarbij dom.

(Zie ook: kwik, bijdehand.) Tilburg (D) '16

slim -3- *Zo slim zijn as 'n geiteneurke.* Zo scheef zijn als een geitenuiertje. Spreekwoordelijke vergelijking. 1. Iets dat scheef hangt of gaat; 2. iemand die intelligent is. (*Slim* = scheef, intelligent.) (De uier van een geit hangt meestal scheef.) Variant: *ipv slim: scheef* (Valkenswaard '81). Eerde (Da) '40

slinger (zie: slag -8-) *Slag op slinger.*

slingerkoek *Hedde last van slingerkoek? Heb je last van slingerkoek? Dat werd in Roosendaal gevraagd aan iemand die diarree had.* (*Slingerkoek* was een peperkoek van die naam.)

Variant: *Ben je aan de slinger?* (Tilburg '87). (Zie ook: bezem -5-) Roosendaal (Do) '76

slip -1- *De slippen in den aerm vatte.* De slippen in de arm nemen. Er vandoor gaan. (*Slippen* zijn afhangende panden van een jas.) (Zie ook: driellets.) Kempenland (B) '58

slip (zie: appel -3-) *Die is er vroeg bij: ze heeft appels in de slip.*

slip (zie: schoot) *In de slip gescheten zijn.*

slip -2- *Met de slippen in de as zitten.* In zak en as zitten; geen raad meer weten. (Zie ook: donker -1-) Wintelre (S) 1892

slip (zie: arm -7-) *Mi de krommen erm gaon.*

slip (zie: passen -4-) *Passen als 'n stromt in de sneeuw.*

slip -3- *Slip slaon.* Slip slaan. Geen succes hebben. (Zie ook: dag -7-) Oud Gastel (GR) '27

slof (zie: Van der Meijden) *De Van der Meijden's kunnen 't wel op hun slufkes af.*

slof (zie: schoen -3-) *Hij is op 'n schoen en 'n slof gekomen.*

slok *Dat scheelt 'n slok op 'n borrel.* Dat scheelt een slok op een borrel. Dat maakt een groot verschil. Alg. Brab. '91

slons

slons (zie: *pronker*) *Unne pronker kan niet zoveel verpronken als unne vuilik vervuuliken.*

sloof (zie: *bok -7-*) *Doe den bok 'n sleufter veur dan kommen er gin bedroge schaop.*

sloor (zie: *Heer OL -21-*) *OL Heer is met zijn sloren.*

sloor *Vuil sloar, wast oew oor, dan zal oew oor nie toeten. Vuil sloor, was je oor, dan zal je oor niet tuiten. Reactie op: M'n oren toeten. Deurne (JvK) '43*

sloot (zie: *paard -10-*) *As 't ene paard steeg is en 't andere nie trekt, dan raakte nie van de plaots.*

sloot (zie: *avondrood*) *Avondrood heeft geen nood, morgenrood is water in de sloot.*

sloot *Door 'n sloot gekropen zijn, waar een Hollander in gepist heeft. Door een sloot gekropen zijn, waar een Hollander in gepist heeft. Als een Brabander Hollands wil spreken.*

Variant: Uit een slootje gedronken hebben, waar ... = deftig doen (Megen '40). (Zie ook: hoog.) Helmond (F) '30

sloot *In enen dreuge sloot zitten. In een droge sloot zitten. 1. Op geen eiland zitten; 2. men kan bereikt worden. (Voor 2. zie ook: wereld -7-) Oost-Brab. (Bi) '40*

sloot (zie: *morgenrood*) *Morgenrood, mussen dood, avondrood, water in de sloot.*

slop *Beter in 't slop, dan in 't huis. Beter in het slop, dan in het huis. Beter een ziekte onder het vee of narigheid met de opgeslagen gewassen, dan dat er iets aan de huisgenoten komt. (Slop = bijgebouw, krot, hol.) (Zie ook: schelft -3-) Tilburg (Si) '66*

slopk *In het slopk vrouwen. In een kleine nevenruimte van de kerk trouwen. (Wie voor Kerstmis en in de grote vasten het huwelijk wilde laten inzegenen, als dat dringend nodig was, kon niet in de kerk trouwen; de advent en de vasten waren besloten tijd.) (Zie ook: aanbranden.) Oud-Nieuw Gastel (GR) '71*

slot *Van alles slot en sleutel moeten hebben. Alles moeten weten. Schijndel (Bi) '40*

sluier (zie: *luier*) *Lelijk in de luier, mooi in de sluier.*

sluisdeur (zie: *draaien -1-*) *Draaien als een drol in een sluisdeur.*

smaak (zie: *komen -4-*) *Erin komen als de smaak in de appel.*

smaaken (zie: *rook -2-*) *Dat smaakt nogal naar den rook.*

smal (zie: *stront -10-*) *Een smal struuntje kakken.*

smal (zie: *lint*) *Handelen in smal lint en armoei.*

smal (zie: *kort -3-*) *Kort en dik is genen schik, lang en smal is niemendal.*

smal (zie: *breed -4-*) *Zo breed es 't veur is, zo smal es 't deur is.*

smalen *Wor g'op smaoit, dor komde toe. Waar*

je eens op smaalt, daar kom je later. Mensen die aanvankelijk elkaar niet mogen, worden later dikke vrienden. Kempenland (B) '58

smart (zie: *zaterdag -3-*) *De zaterdag is nooit zo koad, of de zon die schijnt 's vruug of laot.*

smeel (zie: *Uilenspiegel -1-*) *"k Bin beschut", zei Uilenspiegel, en ie stond achter èn smeel.*

smeer -1- *'n Smeer anhebbe. Een smeer aanhebben. Dronken zijn. (Zie ook: bos.) Kempenland (B) '58*

smeer -2- *Da is smeer op m'nen wagen. Dat is smeer op mijn wagen. Dat is koren op mijn molen, daar ben ik het gloeiend mee eens. (Vooral de raderen van wagens moesten goed gesmeerd worden.) (Zie ook: kraam, wind -11-) Oost-Brab. (De) '59*

smeer (zie: *leer*) *Dun van leer en dik van smeer.*

smeer -3- *Dā's de smeer van 't ambacht. Dat is de smeer van het ambacht. Men krijgt vuile handen van het werk. (Zie ook: smid -4-) Kempenland (B) '58*

smeet (zie: *slag -5-*) *Is dè zo'ne smee't?*

smeren (zie: *teren*) *Ergens teren en smeren.*

smeren (zie: *vet -4-*) *Mee z'n ège vet gesmeerd worden.*

smeren *Wie goed smeert, die goed veert. Wie goed smeert, die goed rijdt. Verontschuldiging door liefhebbers van een borrel. Reactie hierop: Wie goed zaait, die goed maait. Variant: Die niet goed smeert, die niet goed veert. (Veren = varen, rijden.) (Zie ook: askruisje.) Oost-Brab. '59*

smerig *Nog smeriger zèn as jong hond. Nog smeriger zijn dan jonge hond. Spreekwoordelijke vergelijking. Erg vuil zijn. (Zie ook: schop -3-) Schijndel (Bi) '40*

smerig (zie: *pronker*) *Unne pronker kan niet zoveel verpronken als unne vuilik vervuuliken.*

smet *Hij kon vijf smet fries weven. Een vlugge wever. (Een smet = een bepaalde maat die werd aangetekend door aan de zijkant een smet of veeg te zetten; fries = de naam van een soort stof.) (Zie ook: el.) Tilburg '66*

smid -1- *'n Smid in de sneeuw, dan duurt de liefde 'n eeuw. Een smid in de sneeuw, dan duurt de liefde een eeuw. Chaam (VD) '77*

smid -2- *De koude smid geeft de hete smid werk. Iemand die zijn ambacht niet verstaat, verknoeit het werk. Een vakman moet het dan opknappen. (Een Koude smid = geen vakman.) Varianten: A's de kaauwe smid begint, krijgt den hete waerk (Kempenland '58); Als de kouwe smid gee werken, krijgt de werme werk (Waalre '86); Gemaakt deur 'n kauwe smid = gemaakt door een beunhaas (Diessen '48). (Zie ook: kleermaker -2-) Oost-Brab. '81*

smid (zie: kopen) *Iets kopen net as de smed z'n e hond.*

smid -3- *Smid, smid, smee; as de duivel komt dan motte mee. Smid, smid, smee; als de duivel komt dan moet je mee. Versje. Waarschijnlijk ontstaan vanwege het zwarte gezicht van de smid, of vanwege het smidsvuur. Tilburg (D) '16*

smid -4- *Wie met de smid vrijt, kan 'n zwarte smoel verwachten. Wie met de smid vrijt, kan een zwarte mond verwachten. Wie met pek omgaat, wordt ermee besmet. Variant: Bij de smid verzocht zijn = zwarte plek op het gezicht hebben (Maaskant '40). (Zie ook: smeer -3-) Mierlo (MI) '62*

smidse (zie: molen -4-) *Op de meulen en de smis hoorde het nieuws wat er is.*

smidspaad *Smidsparden en schoenmakers-wijven lopen meestal barrevoets. Paarden van smeden en vrouwen van schoenmakers lopen meestal barrevoets. De klant gaat voor. (Vaklieden vinden meestal geen tijd om hun gezinsleden op hun eigen gebied te verzorgen.) Oost-Brab. '87*

smink (zie: stiekem) *Op smink vrijen.*

smoel *Iemand voor zijn smoel smijten, dat 't zo klinkt als een klok. Iemand voor zijn gezicht smijten, dat het zo klinkt als een klok. Iemand flink op zijn gezicht slaan. (Zie ook: toet -2-) Peelland (S) 1892*

smoel (zie: toet -3-) *Toet tegen bakkes.*

smoel (zie: smid -4-) *Wie met de smid vrijt, kan 'n zwarte smoel verwachten.*

smoes 't *Smoesje is goed, maar 't praatje deugt nie. Het smoesje is goed, maar het praatje deugt niet. De verontschuldgingen worden niet geloofd. Eindhoven (Pa) '84*

smoorske (zie: potje) *Nog wel 'n smoorske hebbe.*

smoren (zie: vet -2-) *Iemand in zijn eigen vet gaar laten smoren.*

smous (zie: neus -2-) 'ne *Neus als ne gevel.*

smous *De smous is in de schaauw. De jood is in de schouw. Alles wat van het varken in de schouw hing, is opgegeten en er is nog niet opnieuw geslacht. Variant: ipv smous: jood (Best '47). Het was aan de joden verboden om varkensvlees te eten. (Zie ook: jood -2-) Oost-Brab. '58*

smous (zie: jood -7-) *Jood, smaas maak 'en krauws, anders komt de duvel in houws.*

smullen (zie: lullen -4-) *Ze kunnen beter van je lullen, dan van je smullen.*

snapmis 't *Was een snapmiske zonder preek. Het was een snapmisje zonder preek. Men is op een vlotte manier afgekomen van een onaan-*

gename ontmoeting; men heeft een zedenpreek ontlopen. (Snapmiske = korte stille mis.) (Zie ook: mis -6-) Tilburg (TT) '73

snappen *Ze zo dicht snappen as kaf. Ze zo dicht snappen als kaf. Spreekwoordelijke vergelijking. Veel drinken. Variant: ipv snappen: slachten. (Zie ook: dikke.) Oost-Brab. (Bi) '40*

snaren *Wer gesnoord zen. Weer gesnaard zijn. Weer voorzien zijn. (Snaar = snoer, touw; na een koop weer een koe aan het touw hebben.) Kempenland (B) '58*

snauwen (zie: nauwen) *Daor 't nauwt, daor snauwt 't.*

snawen (zie: snoepen) *Niets doen as snobben en snawen.*

snee (zie: tijd -6-) *Gaon zitten um te wetten is gin tijd verletten; ge verlicht de snee en ge rust er 'ns mee.*

snee -1- *Krek in 't sneeke. Precies in het sneetje. 1. Juist zoals het zijn moet; 2. op het goede moment. (Voor 2. zie ook: achterwiel.) Alg. Brab. '87*

snee -2- *Om 'n snee stront, wie 't mes aflekt. Om een snee stront, wie het mes aflikt. Kaartterm. Antwoord op de vraag van een nieuwkomer aan een kaarttafel waarom gespeeld wordt. Sint-Oedenrode (J) '54*

snee -3- *Op de snee komen. 1. Op de koffietafel komen. (Als er een kleine geboren was, kwamen de buurvrouwen nadat de jonge moeder de kerkgang gedaan had, op de "kienekes koffie".) Variant: Op de korte snee komen 2. op de koffietafel na een begrafenis komen (Wagenberg '36). (Voor 1. zie ook: arm -7-; voor 2. zie ook: kaas.) Kempenland '52*

sneeuw (zie: lucht -1-) *"De lucht die voedt", zei de vrouw, en ze bond de geit aan den boom en die ging subiet kepot.*

sneeuw (zie: smid -1-) 'n *Smid in de sneeuw, dan duurt de liefde 'n eeuw.*

sneeuw (zie: slijk -1-) *Als 't sneeuwt op 't slijk; is er vries op den dijk.*

sneeuw (zie: kat -7-) *Als de kat met de rug naar 't vuur zit, komt er sneeuw.*

sneeuw (zie: Lichtmis -1-) *Als Maria haar kerkgang doet met warme zonnenschijn; er zal meer sneeuw, ijs en vorst dan van te voren zijn.*

sneeuw (zie: zon -5-) *As de zon de sneuw opvrit, dan krijge we 'n dreug voorjaar.*

sneeuw -1- *Es de sneuw veertien daog bleft liggen, wocht te op andere. Als de sneeuw veertien dagen blijft liggen, wacht hij op andere sneeuw. Weersvoorspelling. Dan wordt het weer kouder. Varianten: ipv andere: nieuwe, meer sneeuw; As de sneeuw blijft liggen ...*

sneeuw

(Oosterhout '87). (Zie ook: Allerheiligen -4.)
Alg. Brab. '87

sneeuw -2- Groene sneeuw gezien hebben. 1. Armoede gekend hebben. Varianten: Groene sneeuw zien van de ermoei 2. armoede hebben (Nieuw Vossemeer '70); Zwarte sneeuw gegeten hebben (Tilburg '77). (Voor 2. zie ook: erwt -3-.)
Alg. Brab. '87

sneeuw (zie: februari -8-) In februari sneeuw en regen, betekent goddelijke zegen.

sneeuw (zie: kerstnacht) Is 't groene in de kerstnacht, dan is Pasen wit te verwachten.

sneeuw (zie: passen -4-) Passen als 'n stront in de sneeuw.

sneeuw (zie: regen -5-) Regen in september, Kerstmis in december.

sneeuw (zie: april -9-) Sneeuwt april op onze hoed, dat is voor druiven en koren goed.

sneeuw -3- Wat onder de sneeuw zit en onder de schorteband, dat komt voor den dag. Wat onder de sneeuw zit en onder de schortenband, dat komt voor de dag. Al is het bedekt, het komt toch te voorschijn. (Hiermee duidt men op voortijdige zwangerschap.) (Zie ook: aanbranden.) Boxtel '85

sneeuwbuï (zie: Allerheiligen -4-) Is er met Allerheiligen vochtig weer, dan komen sneeuwbuïen keer op keer.

sneeuwen (zie: boer -28-) Als ge 'n boer bestuit, sneeuwt het in z'n emmer.

sneeuwen (zie: Catharina Sint -1-) As 't veur Sinte Katrien (25 november) sneuwt, is 't: Vrouwke, snijd oe kolen af.

sneeuwen Et snuwt dät-et maauw. Het sneeuwt dat het mouwt. Weerspreuk. Het sneeuwt geweldig. (Maauwen, mouwen = hevig waaien.) Kempenland (B) '58

sneeuwen (zie: emmer -3-) Et snuwt in zonnen emmer.

sneeuwen (zie: februari -3-) Februari is nooit zo goed, of 't vriest een voet, en 't sneeuwt een voet.

sneeuwen (zie: Stefanus Sint) Op St Stefaan (26 december) zalt sneeuwe gaan.

snijden (zie: roos -2-) Dä zal dor ok gen reuze snije.

snijden (zie: spek -3-) Ge moet mar snijen novenant 't spek breed is.

snijden Iemand snijden bij het scheren. Woordspeling. Iemand te veel laten betalen. Variant: Iemand snijden (Alg. Brab. '87). (Zie ook: staart -8-.) Oost-Brab. '87

snijden (zie: vinger -10-) In z'n vinger gesneden hebben.

snijden (zie: mes -4-) Nieie messe sneie goewd.

snijden (zie: steken) Nie wille steke of snije.

snijden (zie: Heer OL -11-) OL Heer die snijdt de koek zoals Hij wil.

snijden (zie: reep) Op reep gaan.

snijden (zie: wijden) Wël geweje, mar nej gesneje.

snijder (zie: kleermaker -2-) De snijer z'n bruur.

snijder (zie: kleermaker -3-) Een snijer heeft maar één darm.

snijder (zie: Gertrudis Sint) Sinte Geertruydt blaast de kaars uit.

snijder (zie: kleermaker -6-) Snip, snap, snijer maakt oe broek wa wijer.

snijder (zie: kleermaker -7-) Twee snijers één man.

snijdersgat (zie: kleermakersgat) In 't snijdersgat moeten gaan staan.

snijderszit (zie: kleermakerszit) De snèerszit nog nie hebbe.

snip (zie: zat -3-) Zat zijn als een snep.

snoek (zie: vlug -3-) Zu hel a's een wesp.

snoepen Niets doen as snobben en snawen. Niets doen dan snoepen en smikkelen. Aan het snoepen blijven. (Snawen = waarschijnlijk verwant met *snaaien* = snoepen, stilletjes wegneemen van snoep.) Variant: *Snoepen en oege* (Megen '40). (Oegen = ogen = het oog op iets gericht hebben met een andere bedoeling dan het alleen maar bekijken.) Tilburg (TT) '72
snoepwinkel (zie: winkel) Elke winkel is nog geen snoepwinkel.

snoer -1- 'n Snoer an hebbe. Een snoer aan hebben. Dronken zijn. (Snoer = snor = lichte roes.) (Zie ook: bos.) Kempenland (B) '58

snoer -2- Het aan een snoerke hebben. Het aan een touwtje hebben. Het in zijn macht hebben. (Zie ook: hand -18-) Cuyk (Bi) '40

snoer -3- Op z'ne snuuijer zen. Op zijn snoer zijn. Op zijn ronde zijn; op zoek naar iets zijn. (Snuuijer = snoer = uitgespannen koord waardoor iets afgebakend wordt.) Kempenland (B) '58

snoffer (zie: klinker) Klinkers zijn geen stinkers.

snor (zie: kus) Een kus zonder snor is een ei zonder zout.

snorren (zie: baard -3-) Dè kunde toch wel snorren al hedde ginne baard.

snot (zie: kijken -2-) Bliken of de wééjwätter zie branden.

snot (zie: wakker) Haal op die wakker, snot is ook lekker.

snot (zie: kijken -20-) Kijken ès 'n hen die krèk 't snot ha.

snot Snot en blauwsel kwèken. Snot en blauwsel schreien. Luidkeels huilen zodat men blauw wordt en snot produceert. (Blauwsel = klein zakje met intensief blauwe kleurstof dat in het spelwater werd gedaan omdat de was

mooi wit moest worden.) Varianten: *Snot en kwel schreuwen* (Oost-Brab. '87); *ipv schreuwen: janken.* (Zie ook: *heilige -1-.*) Tilburg (TT) '73

snot *Werken zolang men snot in de koker heeft. Zijn leven lang werken.* (Zie ook: *boer -16-.*) Nederwetten (S) 1892

snot (zie: *winnen*) *Win 't mer en wis mar twee.*

snot (zie: *glad*) *Zo glad ès 'ne paoling in 'nen emmer snot.*

snotbel (zie: *kind -33-.*) *Vruger han kender snotbellen; tegenworrig hebben snotbellen kender.*

snotje *Iemand in 't snötje krijgen. Iemand in het snotje krijgen. Iemand in de gaten hebben.*

Variant: *Iemand in de zak hebben.* (Zie ook: *pakken.*) Alg. Brab. '91

snotneus *Naar de snotneus gaan. Naar de lommerd gaan.* Breda (S) 1892

snuif (zie: *familie -7-.*) *Wij zijn nog familie: onze grootmoeders hebben in een en denzelfden winkel snuf gekocht.*

snuiftabak (zie: *jenever -2-.*) *Naar de snevel stinken als 'nen frater naar snuf.*

snuif (zie: *mond -2-.*) *Aangebrand en niet gaar, houd de mond en it maar.*

snuif (zie: *haar -18-.*) *Rood haar en elzehout zijn zelden op goede grond gebouwd.*

snuiten (zie: *neus -6-.*) *Daar hoeft nie iedereen zijn neus over te snuiten.*

snuiten *Ze gesnut hebben. Ze gesnoten hebben. Zijn zaakjes gemaakt hebben.* Variant: *Wa het-ie ze door gesnut, goedkoop gekocht* (Kempenland '58). (*Snuiten = snuiten.*) Tilburg (D) '16

snuiven (zie: *hebben -7-.*) *Hij maag wel iets hebben want hij snuft nie.*

snurken (zie: *slapen*) *Slapen als een os.*

snutten (zie: *snuiten*) *Ze gesnut hebben.*

snuur (zie: *snuer -3-.*) *Op z'ne snuier zen.*

soep (zie: *gat -2-.*) *'k Geef m'n gat vur 'n kummeke soep, as 't nie waar is.*

soep (zie: *haar -5-.*) *Aander haar hebben.*

soep (zie: *alles -11-.*) *Alles went behalve soep ete mi unne verket.*

soep (zie: *loeder*) *Ge ziet èn goei loeder ien de soep, mar tøj ien 't koken.*

soep (zie: *lijken op*) *Het lijkt er zo veul op, as m'n gat op 'n kumpke soep.*

soep -1- *Iets doen tussen soep en aardappelen. Iets doen tussen de soep en de aardappelen. 1. Tussen neus en lippen doen; 2. iets vlug doen, zonder veel zorg.* Variant: *ipv doen: maken* (Maaskant '90). (Voor 1. zie ook: *duin*; voor 2. zie ook: *afschieden.*) Oost-Brab. '87

soep (zie: *kop -31-.*) *Rond van kop, magere sop, een turf in de hand, dat waren de boeren van Peelland.*

soep -2- *Soep mee den heiligen pollepel. Soep met de heilige pollepel. Dunne soep.* (Zie ook: *beergelkost.*) Tilburg (TT) '64

soep -3- *Soep zonder selderie en bonen zonder spèk en 'n mèske zonder vreijs, dè't is toch al te gek. Soep zonder selderij en bonen zonder spek en een meisje zonder vrijer, dat is toch al te gek. Er zijn nu eenmaal zaken die bij elkaar horen.* Tilburg (D) '16

soep (zie: *vrijen -4-.*) *Vrijen is krek soep eten mi 'ne vork.*

soep (zie: *saus*) *Zo saus, zo kumke.*

Soes *'t Kan doorgaan, want Pietje Soes is er. Het kan doorgaan, want Pietje Soes is er. (Pietje Soes was in Eindhoven overal waar iets te doen was, te vinden.)* Eindhoven (V) '76

soft (zie: *hart -3-.*) *As ge er geen hart vur het, zet er dan 't soft mar vur.*

sok (zie: *aardappel -3-.*) *'t Hebbe over blaow èipel en blaow sokke.*

sok (zie: *engel -3-.*) *'t Is alsof er een engeltje over je tong pist.*

sok (zie: *man -15-.*) *Die mens mē ne zok ân z'n keen.*

sok -1- *Er de zokken inslon. Er de sokken inslaan. Er de sokken inzetten; hem smeren.* (Zie ook: *drieklets.*) Kempenland (B) '58

sok -2- *Er enen op z'n sokken laten lopen. Er een op zijn sokken laten lopen. Een wind laten zonder geluid.* Varianten: *Ze op zokke loslo'te* (Kempenland '58); *'t Was er een op sokke = een zachte wind die erg stinkt* (Oost-Brab. '87). (Zie ook: *a-b-c.*) Tilburg (D) '16

sok (zie: *doorgaan*) *Ga mer deur op oew zije sokken.*

sok (zie: *gat -22-.*) *Iemand gaten in de sokken lullen.*

sok -3- *Ik ben sokken nummeren. Verontschuldiging voor afwezigheid als men naar de wc gaat. (Vroeger werd wasgoed voor wasserijen en inrichtingen met de hand van een nummer voorzien.)* (Zie ook: *aardappel -13-.*) Nederwetten (S) 1892

sok (zie: *voet -4-.*) *Ik kom niet op blote voeten.*

sok (zie: *leven -9-.*) *Wie 't langst leeft, heeft alles, ook alle kwaje broeken.*

sokkenverzoler *Unnen sokkenverzolder zèn.*

sokkenverzoler zijn. *Onhandig zijn. (Vroeger droeg men geweven sokken. Om ze langer te kunnen dragen, werden er lappen tegen geslagen, dat was het werk van eenvoudige mensen.)* (Zie ook: *gat -15-.*) Oost-Brab. '84

soldaat (zie: *kop -1-.*) *'n Kop als 'n kont hebben.*

soldaat (zie: *boer -26-.*) *'t Is 'nen boer nie wijs te maaken hoe 'nen soldaat an den kost komt.*

soldaat (zie: *pastoor -15-.*) *Ene pesteur die ste, en ene saldoot die le.*

soldaat *Ieder soldaat poetst z'n eigen knopen.*

soldatenransel

Iedere soldaat poetst zijn eigen knopen. Eenieder moet zijn eigen zaken opknappen. (Zie ook: *herd -5-*) Den Bosch (CT) '51

soldatenransel 'ne Soldatenransel hebben. Een soldatenransel hebben. Alles lusten.

Oost-Brab. (S) 1892

Someren Someren, Lierop en Asten moeten de kermis verdienen met vasten. De kermis begon de laatste of voorlaatste zondag in september dus na de quateremperdagen van september. (*Quateremper* = Lat "quattuor tempora", de vier jaargetijden. De rooms-katholieken hadden drie vastendagen aan het begin van elk jaargetijde. In september waren dat de woensdag, vrijdag en zaterdag na het feest van Kruisverheffing (14 september).) Variant: *Weert, Lierop en Asten ...* (Eindhoven '65). Oost-Brab. '47

Someren Uit Someren komt nog gene kwaoje hond. Uit Someren komt nog geen kwade hond. De reputatie van de mensen uit Someren is in de omgeving niet best. (Zie ook: *geit -2-*) Eindhoven (CV) '79

Someren (zie: komen van -3-) *Van Someren komen en niet bang zijn.*

soort "Sort zukt sort", *zei den düvel, en hij pakte den schoorsteenveger.* "Soort zoekt soort", *zei de duivel, en hij pakte de schoorsteenveger.* Zeispreuk. 1. Als een aardige jongen met een dito meisje loopt; 2. bij overeenstemming van personen op grond van minder lofwaardige eigenschappen. Varianten: ... *tegen den schoorsteenveger* (Tilburg '84); "Sort zoekt sort", *zei de duivel, en ie greep nène mulder, ènen snijder en ènen avekaot* (Oeffelt 1892); "Sort bij sort", *zin de duvel, en hij din d'n affekaot, de mulder en de snijer in dezelfde zak*" (Oost-Brab. '90); *Soort zoekt soort*", *zei de schouwveger, en hij pakte de duvel bij z'n staart* (Oosterhout '87). (Voor 2. zie ook: *duivel -17-*) Woensel (S) 1892

sop 't Is sop en gekookt eten. Het is sop en gekookt eten. Het is hetzelfde. (*Sop* = een soort dikke brij.) (Zie ook: *heg -7-*) Oost-Brab. (Bi) '40

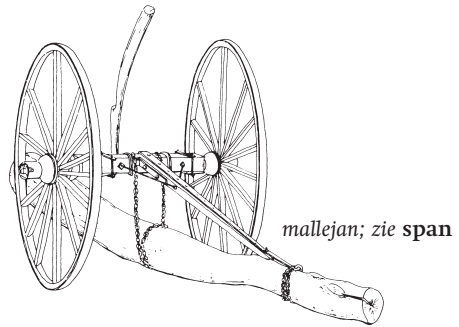
sopketel (zie: *raap*) *Het gaat met de rapen de pot in.*

spaak (zie: *hout -3-*) *Alle hout dient voor geen spillen.*

spaak *Elke spreek van het rad komt eens boven.* Elke spaak van het rad komt eens boven. De waarheid komt aan het licht. (Zie ook: *vet -8-*) Waalre '87

spaan (zie: *boterhappen*) 't Is geen boterhappen mee 'n spaantje.

spaander (zie: *hout -4-*) *Die hout kapt, heeft spaanders te verwachten.*

spaander (zie: *boom -5-*) *Door den boom velt, bleven de spoonder.*

Spaans (zie: *Frans -3-*) *Net zo goed Frans kennen als een koe Spaans.*

Spaans (zie: *vet -9-*) *Zo vet als een Spaans anker.*

spaarder (zie: *vergaarder*) *Irst 'n vergèerder, dan 'ne vertèerder.*

span *Et schaauw gene span.* Het scheelde geen span. Het scheelde zo goed als niets. (*Span* = de afstand tussen pink en duim van een uitgespreide hand.) Variant: *Et skaow ginne prèèj (prei)* (Gemert '87). Kempenland (B) '58

span *In een span moeten de paarden dezelfde streng trekken.* Man en vrouw moeten in het huwelijk samen één lijn trekken. Varianten: *Met twee voor één gespan, dat trekt gemakkelijk* (Tilburg '64); *Wè kùnt 'r van 'n span ès de pèird dezelfde streng niej trekke?* (Oost-Brab. '90). Tilburg (TT) '64

Spanje (zie: *koning*) *Aan de koningen van Spanje mankeert wel iets.*

spannen (zie: *stuiven*) 't Maauwde detter spien.

spannen (zie: *beest -3-*) *D'n bist uithange.*

spannen (zie: *ploeg*) *Iemand in de ploeg spannen.*

spannen *Ut spien az 'n oordeel.* Het spande er als een oordeel. Spreekwoordelijke vergelijking. 1. Er was grote ruzie. Varianten: *ipv spien: spande* (Oosterhout '87); *Het spant er* 2. bij ruzie, twist of een uitspraak waarvan de uitslag met spanning wordt afgewacht; *Ze erg spanne* 3. veel drukte maken (Bakel 1892). (Voor 1. zie ook: *duivel -6-*) Oost-Brab. '87

spar (zie: *band*) *Ennem band en ennen wis, die halt men daor tie is.*

spartelen *Spartelen als een duvel in een wijwatersvat.* Spartelen als een duivel in een wijwatersvat. Spreekwoordelijke vergelijking. In een moeilijke positie zijn. Varianten: *ipv spartelen: tekeergaan, kijken* (Tilburg '50), *zich weren = zijn huid duur verkopen* (Oost-Brab. '91). Oost-Brab. '87

speelbruid *Mag ik haast je speelbruid zijn? Mag ik spoedig je speelbruid zijn? Ga je vlug in ondertrouw? (Als in 1850 in Oost-Brabant een bruidegom zijn bruid ging halen om te gaan aantekenen, was hij vergezeld van een meisje waarvan hij (na de bruid) het meest hield. In het huis van de bruid aangekomen zei dat meisje: "Is de bruijom u aangenaam? Anders neem ik hem op mijn naam"; waarop de echte bruid antwoordde: "Ja, hij is mij aangenaam".) Variant: Bruid, ik breng oëen bruijom thous meë goe fazoen, is ie oe nie lief en aangenaam, dan zet hem maar op mijne naam (Son 1892). Oost-Brab. (S) 1892*

speelcenten *Et zèn mar spelcenten.* Het zijn maar speelcenten. Het is maar een luttel bedrag. (Zie ook: *spuug* -3-) Alg. Brab. '87

speelman *Daor hè 'k ginne spulman bij nodig.* Daar heb ik geen speelman bij nodig. Dat kan ik alleen wel af; dat eten kan ik alleen wel op. (*Speelman* = een rondtrekkende muzikant die op kermissen en feesten speelde en dan aanzat aan de tafel.) Alg. Brab. '87

speelman *De ene speelman is den andere een deuntje weerd.* De ene speelman is de andere een deuntje waard. Men moet leven en laten leven. Oost-Brab. 1893

speen (zie: *straal*) *De eerste straolen uit de speen, die jaagt men naar de duivel heen.*

speen (zie: *melk* -4-) *De romme horen klotsen, maar niet weten waar de strekels hangen.*

speen *De zesde speen aan de uier. Het vijfde rad aan de wagen; te veel.* Oost-Brab. (JU) '79

speen (zie: *deksel*) *Houdt 't deksel op de kittel en ut vrelleke op ut speentje.*

spek (zie: *varken* -1-) *"'t Is geleek goed wa van 't vèrke komt", zi 't wijfke, en 't lekte 't zeeltje af.*

spek (zie: *meug*) *"Ieder z'n meug", zei de boer, en hij at vijgen.*

spek (zie: *dag* -1-) *"We eten alle dagen spek", zei de boer, "en 's vrijdags spek mee spijlen."*

spek (zie: *koren* -2-) *"Wè'k òn korre verliejs, win ik òn spèk", zin 't boerr'ke, èn iej liejt z'n vèrr'ke los in de rog.*

spek -1- *'t Spek en 't zwaord is van dezelfde aard.* Het spek en het zwaord is van dezelfde aard. Als iemand veel op een familielid lijkt. (Zie ook: *doos* -3-) Oost-Brab. (AB) '65

spek (zie: *baas* -2-) *Alle bazen groeien er een hand spek in.*

spek (zie: *baas* -3-) *Als de baas van honk is, zitten de muizen aan 't spek.*

spek -2- *As 't spek op is, hangt de wis.* As het spek op is, hangt de wis. 1. Als het feest gedaan is blijft men met de resten zitten; 2. als het op is, is het koken gedaan, *op = op*; 3. als een erfenis

of geld waarop je gerekend had, voor je neus wordt weggepikt. (*Wis* = een dunne twijg.) (Voor 3. zie ook: *buidel*.) Kempenland '89

spek (zie: *als* -3-) *As as meel waar en stront stroop, dan ate we alledaag pannekoek.*

spek (zie: *boer* -32-) *As den boer 't spek op heeft, gaat ie an z'n hammen.*

spek (zie: *kop* -6-) *As ouwe kop op 'n verken stond, zouden ze zeggen, het bistje is ziek.*

spek (zie: *brood* -13-) *Brood trekt de kaar.*

spek (zie: *kat* -12-) *De hèmelijke ketjes haolen 't spek uit de pot.*

spek (zie: *boer* -48-) *Den boer vrit zich ziek aan 't spek en vrit zich weer gezond aan de keremelkse pap.*

spek (zie: *hiep*) *Den hiep in 't spek zetten.*

spek (zie: *zomer* -3-) *Die 's zomers gaat vissen en 's winters gaat vinken, zal het spek in de schouw niet stinken.*

spek -3- *Ge moet mar snijen novenant 't spek breed is. Je moet maar snijden navenant het spek breed is. Men moet de tering naar de nering zetten.* (Zie ook: *been* -8-) Nuenen '88

spek (zie: *spektakel*) *Ge moet zoveel spektakel nie maoken, ge het Amerikaans spek gegeten.*

spek (zie: *lul*) *Ge slot nog 'ns met oe lul 't spek van taofel.*

spek (zie: *alleluja*) *Het alleluja is gezongen en de vasten is gesprongen.*

spek -4- *Het spek hoog hebben hangen.* 1. Slecht eten uit gierigheid; 2. ... uit armoede. (Voor 1. zie ook: *appelboor*; voor 2. zie ook: *ham*.) Chaam (VD) '77

spek -5- *Het spek in de boter bakken.* Verkwistend zijn. (Zie ook: *baard* -4-) Oost-Brab. (ED) '84

spek (zie: *zomer* -5-) *In de zomer was een kat haas, in de winter is een kat spek.*

spek (zie: *kruidmoes*) *Kormoes koud, drie dagen oud, spek erin vergeten, de duvel mag 't eten.*

spek (zie: *palmzondag*) *Palmzondag over de muur, zondags erna spek over het vuur.*

spek (zie: *soep* -3-) *Soep zonder sèlderie en bonen zonder spèk en 'n mèske zonder vreijs, dè't is toch al te gek.*

spek -6- *Spek in een hondsnest zoeken.* Spek in een hondennest zoeken. 1. Iets zoeken waar het niet te vinden is; 2. overdreven zuinig zijn. Varianten: *ipv spek: vet* (Oost-Brab. '87); *Hij goiet spàk in den honsnest* 3. hij vermorst zijn zaken (Kempenland '58); *Ge moet 't spek nie naor den hondsnest dragen* 4. je moet geen nutteloze arbeid verrichten (Boxtel '42). (Voor 1. zie ook: *brood* -11-; voor 2. zie ook: *appelboor*; voor 4. zie ook: *kers* -2-) Oost-Brab. '65

spek -7- *Spek van de houtere zog.* Spek van de houten zeug. Hiermee werden gebakken

spek

appelschijfjes bedoeld die ipv spek op het brood gegeten werden. Oost-Brab. '87

spek (zie: mik -4-) Van mik worde dik en van brood worde groot.

spek (zie: zuurkool -3-) Zuurkool met vis eten de boeren als het spek op is.

spekpannenkoek (zie: plat praten) Plat praten as 'n spekstruif.

spekstruif (zie: armelui) Armelui' struiven en rijkelui's ziekten ruike wijd.

spekstruif De spekstruif moet daar in veel parten.

De spekpannenkoek moet daar in veel parten.

Er moet gedeeld worden. (Wordt vooral gebruikt bij erfenissen.) (Zie ook: buidel.)

Oost-Brab. (S) 1892

spektakel Ge moet zoveel spektakel nie maoken, ge het Amerikaans spek gegeten. Je moet niet zoveel spektakel maken, je hebt Amerikaans spek gegeten. Doe maar wat kalmer aan; schep niet zo op. (Voor de Eerste Wereldoorlog was het een schande dat men van de eigen slacht verkocht en bij de slager het goedkopere, geïmporteerde Amerikaans spek kocht; dat vond men luter = van minderwaardige kwaliteit.) (Zie ook: bereddering.)

Oost-Brab. '40

spekzwoerd (zie: ziel -1-) "Ik smair m'n ziel mee 'n spekzwoerd", zi Door, "dan schuift ze de duivel dur z'n haanden."

spel (zie: zaad -4-) Ieder zen zaad, een spelleke voor kwaad.

spel Van spul komt heskesspul. Van spel komt katjesspel. Van stoeien en voor de grap vechten, komt het vaak tot ernstige ruzie (Hes = kat, werd niet meer begrepen, het werd heks, dat men kende.) Varianten: Van da heksengespeul komt nie veul goeds (Oost-brab. '84); Zit nie te entelen, want daar komt heskesspeul van (Eindhoven '84); Maak toch nie zo'n heskuspul (Deurne '87); "Dè wordt kètjesspeul", zin Hàs, èn ie' zaag de meid me bèij de knèchs de rog in doewn (Maaskant '87). (Entelen = knorren, brommen, kijven.) (Zie ook: heike.) Oost-Brab. '84

spel(t) An de spel(t) zen. Aan de diarree zijn. (Spelt = een vroege tarwesoort, die de darm kan prikkelen.) Variant: ipv spel: spil (Huisse-ling '58). (Zie ook: bezem -5-.) Kempenland '86

speld Daar mankeert geen spèl aan. Daar mankeert geen speld aan. Daar mankeert niets aan. Dat is puntgaaf. Peelland (S) 1892

speld (zie: Veldhoven) De Veldhovense bokken, die komen hier slokken, zij hebben geen nood, zij hebben geen brood, zij steken vajers en moeiers met spelden dood.

speld Er 'n spel ansteiken. Er een speld aan-

spelt

steken. Er een punt achter zetten; ermee ophouden. (Een naaister steekt een speld op de plaats waar zij het werk onderbreekt.) (Zie ook: dak -5-.) Helmond '69

spelder (zie: helder) Dor is hãlder of spãlder van te ziejn.

spelen (zie: duivel -7-) 't Is of er den duivel mee speelt.

spelen Da spult 'm. Dat speelt hem. Dat is bijzonder naar zijn zin. Varianten: Et spult em goewd (Kempenland '58); Et spult em slaecht = het fortuin is hem ongunstig (Kempenland '58). Tilburg (HM) '70

spelen (zie: jodenmeid) De jodenmeid speulen.

spelen (zie: hoe laat) Kwart over den bult, het hi krek gespuld.

spelen (zie: blinde -2-) Met een blinde speule.

spelen (zie: naaimeisje) Met geen naaimeisjes spelen.

spelen (zie: hand -24-) Schoon handje spelen.

spelen (zie: keutel -4-) Voor den keutel gespeeld hebben.

spelen (zie: broodpijp) Wè op de broodpaip speulen.

spelig (zie: koe -22-) De koew is spullig, ze moet nor de stier.

spellen (zie: schijten -7-) Schijte as een reiger.

spelt (zie: opkomen) 't Komt niet op lijk schijt, maar lijk spelt.

spie Op 'n spie lopen. Op een spie lopen. Op een eindje lopen. Variant: Op een spie uitlopen, uitdraaien = met een sisser aflopen (Kempenland 1894). Oosterhout '87

spiegel Als je in de spiegel kijkt, staat de duivel achter je. Waarschuwing aan meisjes die graag in de spiegel kijken. Varianten: As ge in de spiegel kèkt, kèkte den duivel in z'n gat (Meierij '74); ..., ziede 't gat van den duivel (Kempenland '65); ..., kijkt de duivel over oewen schouder mee

(Oost-Brab. '84); ipv gat: kont; ..., kijkt de duivel in je kont (Hapert '84). Langstraat (MGT) '74

spiegel (zie: spot) Staan voor spot en spiegel.

spier (zie: bok -1-) 'n Auwe bok is nog gèèr van 'n jong geit gelekt.

spiering (zie: mager -4-) Zo mager als een garnaal.

spierke (zie: schoof) Geen schoven uit den tas trekken.

spierke (zie: getuige) Getôgen trekke.

spiers (zie: spuug -2-) Spiers, dè haawt nie.

spierzak Da kan de spierzak nie dragen. Dat kan de broodzak niet dragen. Dat kan bruin niet trekken. (Spierzak = brood-, knapzak.) (Zie ook: Bogaers.) Lierop (Bi) '40

spierzak (zie: Heer OL -14-) OL Heer hee aorige kostgangers.

spijker -1- Daar hangt alles an éne spijker. Daar hangt alles aan één spijker. De vader de enige kostwinner is in een gezin. Alg. Brab. (HM) '57

spijker (zie: sigaret) Elke segrèt is 'ne nagel òn oew dodskist.

spijker -2- Heb ik de spijker, dan hee hij 'n gat. Heb ik de spijker, dan heeft hij een gat.

Samen kunnen we vooruit. Tilburg (HM) '60

spijker -3- Hij is zo eng, da ge mee gene spijker in ze gat kunt peuteren. Hij is zo eng, dat je met geen spijker in zijn gat kunt peuteren. Hij is erg gierig. (Zie ook: appelboor.) Tilburg (Bi) '40

spijker -4- Hij kan nog geen spijker in de grond slaan. Hij is erg onhandig. (Zie ook: gat -15-) Waalre (RC) '92

spijker (zie: paternoster -2-) Liever z'ne paternoster zijn as z'n vrouw.

spijker -5- Unne spijker van unne cent houdt meer dan unne man van unnen daalder. Een spijker van een cent houdt meer dan een man van een daalder. Kleine dingen helpen vaak beter dan allerlei grote woorden. Bergeijk (WBS) '45

spijker (zie: koets) Van 'n gouden koets kan gerust 'n gouden spijker vallen.

spijker (zie: Heer OL -34-) Wè ge wint aon OL Heer, dè verspeulde aon oew broek.

spijker (zie: hard -3-) Zo hard as 'nen spijker op z'nen kop.

spijl (zie: dag -1-) "We eten alle dagen spek", zei de boer, "en 's vrijdags spek mee spijlen."

spijl (zie: konijn) Mi de kernijne deur de spijle kunne vrète.

spijs (zie: buik -2-) Better 't bôkske gebarsten dan de pap bedorven.

spijs Na spijs en drank, geef God dank. Na het eten moet men een dankgebed uitspreken.

(Zie ook: eten -8-) Chaam (VD) '77

spil (zie: hout -3-) Alle hout dient voor geen spullen.

spil (zie: spel(t)) An de spel(t) zen.

spil Dā 's 'n wilde spil. Dat is een wilde spil. 1.

Een wild, onbesuisd meisje of jonge vrouw; dat is een wildzang; 2. van die zaak is de goede afloop zeer onzeker. (Voor 1. zie ook: briens; voor 2. zie ook: kerfstok.) Kempenland (B) '58

spin (zie: beetje) "Alle beetjes helpen", zei de mug, en ze piste in de zee.

spin Een spin in de morgen geeft kommer en zorgen, een spin in de noen is om goed te doen. Bij het zien van een spin. (Een spin, die men

's avonds op de muur zag zitten, mocht niet gedood worden, omdat men geloofde dat ze geluk bracht.) Varianten: Spin in den avond

brengt vrolijke dagen (Bergeijk '50); 's Morgens

geluk, 's middags druk, 's avonds min heeft de

spinnekop in (Leur 1892); Een avondspin brengt

vreugde in (Netersel); Een spin in de morgen

brengt kommer en zorgen (Alg. Brab. '87); Spin in

de nacht, tijding onverwacht (Waalre '88); Een kat

in de morgen brengt kommer en zorgen, een kat in

de avond werkt zalvend en lavend (Deurne '67);

Een middagspin brengt zegen in (Bergeijk '60).

Oss (DW) '49

spin (zie: opschieten) Opschieten als een luis op een teerton.

spin (zie: vlug -3-) Zu hel a's een wesp.

spinnen (zie: kost) Als de kost niet is gewonnen, dan heeft de vrouw niet gesponnen.

spinnen (zie: wagen -2-) Die nie waogt, die nie wint die nie schijt, die nie stinkt.

spinnen (zie: draad -3-) Er is geen goeie draad mee te spinnen.

spinnen Grof gesponnen, maar los gedraeid.

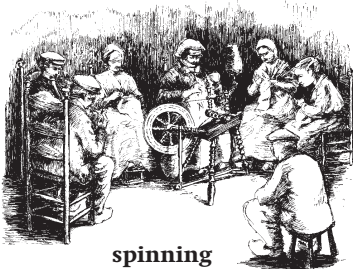
Grof gesponnen, maar los gedraaid. Er sterk uitzien, maar zwak zijn. Oost-Brab. '81

spinnen (zie: werk -7-) Lang werk spint goewd.

spinnewiel (zie: wijf -6-) Er blief gien èw weefken op zene spinnewijl.

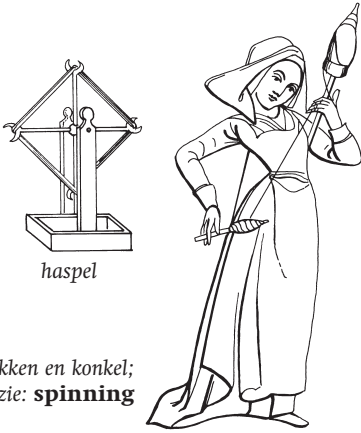
spinnewiel (zie: maart -7-) Half märt moet de spinnewiel van den herd.

spinning Spinning houwe. Spinning houden. Meisjesvisite houden; bijeenkomst van jongelui in een buurtschap of dorp. (Naar de spinning bracht elke bezoeker haar spinnewiel

spinning

spinster

haspel

Spinrokken en konkel;
zie: **spinning**

of spinrok mee; de jongens kwamen later op de avond ook, zij haspelden vaak wat het meisje gesponnen had, er werden nieuwtjes uitgewisseld en na het werk werd er gezongen en gedanst.) (Zie ook: *evangelie* -1-.) Alg. Brab. '50

spinster (zie: *lamp*) *De lamp brandt alsof de spinster de bruid is.*

spinster (zie: *Lichtmis* -11-) *Me de Licht(m)is he de spinster et haspele en de wever et spoewlen ötgewonne.*

spinster (zie: *Driekoningen* -3-) *Met Driekoningen hee de dorser z'n wannen en de spinster 't haspelen verdiend.*

spits (zie: *breed* -1-) *'t Veur zo breed hebben, det et achter spits toelopt.*

spits (zie: *gerstmaand*) *Als 't den eersten van garstmaand regent, dan wordt de turf niet droog, al hangt gij hem aan 't spits van den toren.*

spits *Et kömt zu spits nie, a's 't mär schaerp is.* Het komt zo spits niet, als het maar scherp is. Zo nauw komt het niet. Variant: *'t Komt zo spits niet* (Oost-Brab. '87). (Zie ook: *kerkwerk*.) Kempenland (B) '58

spitskop *Eröp spitskop en-ie reei op ene kiejvent.* Erop spitskop en hij reed op een kievit.

Kaartterm. (Grappig gezegde als iemand een hoge kaart bv troefkoning bijgooit.) (Zie ook: *duivel* -2-.) Kempenland (B) '58

spitter (zie: *eten* -4-) *Eten als 'nen spaojer.*

spleet *Naar de spleet van Broekhoven moeten.* Moeten betalen; naar de broekzak moeten (daarin zit immers de beurs). (Broekhoven is een wijk van Tilburg.) (Zie ook: *Boxmeer*.) Tilburg (JM) '50

splinter 'n *Splinter uit de rug trekken.* Een splinter uit de rug trekken. Naar de wc gaan. (Zie ook: *hen* -11-.) Waalre (RC) '91

spoed (zie: *haast*) *Hoe meer host hoe minder spoewd.*

spoel *Met de vliegende spoel.* Met grote haast. Variant: *Waeve mi de vliegende (spóul) = weven met een spoel die door middel van een trekmechanisme met trekkers door de schering geworpen wordt, dat gaat vlugger dan met de hand* (Gemert '87). (Zie ook: *bil* -2-.) Oost-Brab. '72

spoelen (zie: *mond* -5-) *Daor spuult ie d'n mond nie mee.*

spoelen (zie: *Lichtmis* -11-) *Me de Licht(m)is he de spinster et haspele en de wever et spoewlen ötgewonne.*

spoken *Spoken als Bouken's geest.* Spreekwoordelijke vergelijking. (Met Bouken is bedoeld de overste Boudewijn, die met velen van zijn Gelderse bende in 1497 sneuvelde. Ze werden begraven op een plek die Boukens-kerkhof werd genoemd. Men dacht dat de geesten van de gesneuvelden de plaats onveilig maakten; zo ontstond deze uitdrukking.) Heusden (Sn) 1973

spons (zie: *wijn*) *Kom drinken wij, wijn, bier en spons; op 't geld staot te lezen "God zij met ons".*

spons (zie: *mottig*) *Mottig alsof er erwten op zijn gezicht gedorsen zijn.*

spook *Met het Haperts spook.* Reactie als iemand zegt: *"'t Is allemaal iets."* Kempenland '77

spoor -1- *Aan 't spoor slapen.* Aan het spoor slapen. Van niets weten. (Zie ook: *Boxtel Jan van*.) Bokhoven (MGT) '54

spoor -2- *Et spoor overléupe.* Het spoor overlópen. Iemand meer dan voor de goede verstandhouding raadzaam is bezoeken, zijn huis platlopen, hem overlópen. Variant: *Het spoor open hebben = opvallend veel dezelfde weg gaan of hetzelfde huis bezoeken* (Kempenland 1893). (Zie ook: *deur* -5-.) Kempenland '58

spoor -3- *Goewd gelaojen en op breed spoor.* Goed geladen en op breed spoor. Dronken en onzeker op de weg. (Zie ook: *bos*.) Oost-Brab. (Sw) '86

spoor -4- *Het Bels spoor is er niks bij.* De spoorlijn naar België is er niets bij. Tegen iemand wiens opschepperij men doorziet. (Deze lijn liep via Alphen en Baarle-Nassau naar België. Het spoor rendeerd niet en het reizigersvervoer werd gestaakt.) (Zie ook: *beredding*.) Tilburg (TT) '65

spoor -5- *Op e ko spoor zen.* Op een slecht spoor zijn. Zich slecht gedragen. Varianten: *Va spoor af zen; Op slecht spoor zijn* (West-Brab. '87). Kempenland (B) '58

spoor -6- *Op wijd spoor lopen.* Met breed spoor

lopen. In de broek gedaan hebben. Someren '88

Spoor Dierik (zie: een -5-) *Eén voor één, zoals Dierik Spoor z'n wortelen wies.*

spot *Staan voor spot en spiegel.* Voor spot staan ten aanschouwen van zichzelf. Alg. Brab. '87

spouw (zie: spuug -3-) *Veur een spouwke iets gekocht hebben.*

spouwer *Spauwerkes zijn houwerkes.* Spugertjes zijn blijvers. Baby's die veel spugen blijven leven. Alg. Brab. '87

spreeuw (zie: pan -8-) *Dat wordt een pan met spreeuwen.*

spreeuw (zie: lat -2-) *Er zitten latten op het dak.*

spreeuw *Spreeuwe willen wel kersen ète, mer gin bôôm plante.* Spreeuwen willen wel kersen eten, maar geen bomen planten. Tegen iemand die wel profiteert, maar zelf geen moeite doet. (Zie ook: *haring.*) Oerle (H) '63
sprei *In de spreï hooien.* Een kind het leven schenken, terwijl het vorige nog niet loopt. Woordspeling. (*sprei* = sierdek op een bed; uitgespreide laag bv mest op het land.) (Zie ook: *drie* -3-) Oost-Brab. '58

spreken (zie: schijten -6-) *Of dā ge schet of dā ge sprekt is krāk ender.*

spreken (zie: scheet -11-) *Sprikt of laot 'n scheet, dè'k iets weet.*

spreken (zie: God -31-) *Zijde van God, dan sprikt, zijde van de duvel, dan wikt.*

spreker *Het zijn goeie sprekers, die een zwijger verbeteren. Spreken is zilver, zwigen is goud.*

Varianten: *ipv spreker: prater* (Oost-Brab. '87); *Ne zwijger is doorgaans interessanter dan 'n spreker* (Riel '85); *'t Moet al een goed woord zijn, dat 't zwijgen verbeteren kan* (Beek en Donk '76); *'t Zijn goede woorden, die stilzwijgen verbeteren* (Peelland '87); *'t Zijn goei praoters die stilzwijgen voorbijgaan* (Knegsel '89). Alg. Brab. '87

Sprengers *Ge kunt beter naar Sprengers wiel gaan.* Je kunt beter naar Sprengers wiel gaan. Aan deze hopeloze zaak moet je niet beginnen. (Het *Sprengers wiel* is in de Aa te Strabregt, een buurtschap van Heeze: het is een zeer diepe knik in de kromming; thans bekend als sectie A 1280, zijnde een afgesneden tak van de Aa.) (Zie ook: *Bunder.*) Heeze (KrH) '53
spriet (zie: lang -4-) *Zo lang als een boom.*

spring in de herd (zie: wat eten -6-) *Spring in den herd.*

springen *Ge springt me nie.* Je bedriegt me niet. Men wenst niet beetgenomen te worden. (Zie ook: *hand* -6-) Sint-Oedenrode (AB) '65

springen (zie: boog) *In d'n boog springe.*

springen (zie: pot -14-) *Over de pot springe.*

springen *Springe of baowie.* Springen of baden. *Kiezen of delen;* een keuze moeten doen tussen twee moeilijke handelingen; een beslissing moeten forceren. Varianten: *Baden of springen* (Helmond 1892); *'t Is springen of waoje of oew boks begaoje* (bevuilen) (Oost-Brab. '87). (Zie ook: *ei* -7-) Alg. Brab. '87

sprokkel (zie: februari -1-) *Al is februari nog zo fel, 't levert zijn zomerse dagen wel.*

sprokkel (zie: februari -2-) *As in februari de muggen zwermen, moette in mert de ore wermen.*

sprokkel (zie: zon -9-) *Es de zon schënt in de sprokkel, boer paast op uwen hooitas wël.*

sprokkel (zie: erwt -7-) *Wie erte wil ète, moet de mert nie vergète.*

sprokkelen (zie: bos) 'n *Mooi buske gesprokkeld hebben.*

sprokkelen (zie: grootvader) *Sprokkelen in grootvaders bos.*

sput *Sput elf geeft ook modder.* Reactie van iemand die van onverwachte en niet gewaardeerde zijde commentaar krijgt. Alg. Brab. '87

spul -1- *"'t Is een spul", zei de jongen, en hij had zijn moeder aan een touwke.* "Het is een vertoning", zei de jongen, en hij had zijn moeder aan een touwtje. Zeispreuk. Hintham (S) 1892

spul -2- *"Spullen fiks, mar centen niks!" zè Jantje van Hees.* "Spullen fiks, maar centen niks!" zei Jantje van Hees. Zeispreuk. Mooie dingen maar geen geld. (Jantje van Hees was een bekend oud boertje uit den Heikant op de Kouwenberg in Tilburg, een knap mannetje.) (*Fiks* = tip-top, flink.) Variant: *Spulle fiks, maar cente niks* (Oost-Brab. '40). Tilburg (MP) '48

spul -3- *Da's spul van De Rul.* Dat is spul van De Rul. Dit is lekker, fijn, smakelijk. (Frans de Rul stond jarenlang met een ijscokarretje op de Markt in Den Bosch.) (Zie ook: *engel* -3-) Den Bosch (Br) '76

spul -4- *Spullen mee schroeven, die draaien als ze 't nie hoeven.* Spullen met schroeven, die draaien als ze het niet hoeven. 1. Opscheppen en niets hebben; 2. uit slechte kwaliteit materiaal vervaardigd zijn. Varianten: *... die den boer bedroeven; ... ge zoudt er oe eigen in bedroeven; ... die draaien als ze nie mir hoeven.* (Voor 1. zie ook: *bereddering.*) Oost-Brab. '87

spurrie (zie: kalf -1-) *"Ongebonden best", zei 't kalf, en 't stond aan de hooitas.*

spurrie -1- *'t Is goed um spurrie te zèje.* Het is goed om spurrie te zaaien. *De dominee gaat voorbij;* er is een stilte in het gesprek. (Spurriezaad is heel licht en moet bij windstilte gezaaid worden.) Varianten: *ipv spurrie: haver,*

spurrie

vlas (Bergeijk 1893); 't Is goed weer ... (Bergeijk 1894). (Zie ook: Maas.) Oost-Brab. '58

spurrie (zie: Allerheiligen -1-) Allerheilige (1 november), spurrieke piep, vandaog iet en mèrege niet.

spurrie -2- Bakken en buiteren en spurrie huite-ren. Bakken en karnen en spurrie plukken. 1. Het erg druk hebben. Varianten: ipv huiten: kreugen (Oost-Brab. '80); *Het is vandaag weer bakken, kaorzen (karnen) en grijnzen* 2. slecht humeur wegens drukke werkzaamheden (Oss '45). (*Spurrie* = groenvoer voor het vee.) (Voor 1. zie ook: druk -1-; voor 2. zie ook: bui -1-) Oost-Brab. '79

spurrie (zie: koe -19-) *De koei hebben 't spurrie af.* **spurrie** -3- *Deur de spurrie leupe.* Door de spurrie lopen. Misdoen. Variant: *Flink ... = zwaar ...* (Zie ook: trekking.) Oost-Brab. '60

spurrie (zie: uitkomen) *Dè komt uit als spurrie mee 'n mikske.*

spurrie -4- *Ge kunt spurrie in oew ore zaaie.* Je kunt spurrie in je oren zaaien. Tegen kinderen die vuile oren hebben. Variant: ipv spurrie: èrte (erwten eisen vrij vet land) (Huisseling '58). Alg. Brab. '87

spurrie (zie: groot -5-) *Heb ze maar groot en voeiert ze maar haverhoutpap.*

spurrie -5- *Spurrie kunnen maaien en mantelpakken kunnen naaien.* Boeren- en burgerwerk kunnen doen. (Het betreft een meisje dat met een boer gaat trouwen.) Heeze (EOB) '84

spurrie -6- *Spurrie moet men maaien voor de eerste of voor de vijftiende augustus.* Spurrie moet men maaien voor de eerste of voor vijftiende augustus. Boerenregel. Wintelre (H) '63

spurrie (zie: vlas) *Vlas is gisteljik, spurrie bistelijc.*

spurrie -7- *Zich ginnen spurrie in z'n neus laoten zaaien.* Zich geen spurrie in zijn neus laten zaaien. Zich niet laten beetnemen. (Zie ook: hand -6-) Kempenland (DD) '87

spurriegeit (zie: schijten -7-) *Schijte as een reiger.*

spurriekoe (zie: buik -4-) *Een buik hebben als een spurriekoei.*

spurriekoe (zie: schijten -7-) *Schijte as een reiger.*

spurriekoe (zie: kortademig) *Zo dèmpig as 'n spurriekoe.*

spurriekwezel (zie: kwezel) *Däz 'n kwezel op d'n trei, kómt er eene, dan geesse mei.*

spurrietrapper *Ge lijkt wel 'n spurrietreejer.* Je lijkt wel een spurrietrapper. Iemand met verschrikkelijk vuile schoenen. (Met plankjes onder de schoenen werd de pas gezaaide spurrie aangetreden, zodat de zaadjes niet gemakkelijker konden wegwaaien.) Hapert (Hak) '84

spurrieweer 't Is echt spurrieweer. Het is echt

spurrieweer. Als het 's zomers nat en warm is. Riel (Sch) '85

spurriezaad (zie: boekweit -3-) *Boekend te koop hebben.*

spuug -1- *Da's zever in 'n pakske!* Dat is zever in een pakje! Dat is onzin. (Zever = spuug, speeksel.) Zundert (VD) '76

spuug -2- *Spiers, dè haawt nie.* Spuug houdt niet. Bij problemen die niet te lijmen zijn. Variant: *'n Doekske met spiers da houdt nie* (Tilburg '66). Tilburg (TT) '68

spuug -3- *Veur een spouwke iets gekocht hebben.* Voor een spuugje iets gekocht hebben. Er weinig voor betaald hebben. (Zie ook: speelcenten.) Tilburg (TT) '69

spuug (zie: blauw -4-) *Zeg blauwe, lît er toch nie zo flow te dowe, want anders gooj ik oe mî spow op oe mouw van oew pouw-blouw jeske.*

spuw (zie: tijd -7-) *Ginnen tijd hebbe om oewen spuug deur te slikken.*

spuwen (zie: lucht -2-) 'n *Locht of 't katten zal spêûwen.*

spuwen *Er niet in spuwen.* Iets graag lusten. (Zie ook: aardappel -7-, olie -3-) Alg. Brab. '87

spuwen *Niet lang meer van zich af kunnen spuwen.* Spoedig sterven. (Zie ook: aardappel -7-) Oost-Brab. (Cu) 1893

staak (zie: knuppel -2-) *Et rakt an klippel of halsbalk.*

staak (zie: tuin -4-) *Et rakt tön of staok.*

staak (zie: polsstok) *Met een lange polsstok over de selderievoor springen.*

staak (zie: Johannes Sint -5-) *Met St Jan staak en rang even lang.*

staal 't Is er nog ge stoo'l af. Het is er nog geen staal van. Het lijkt er in de verste verte niet op. (Staal = monster, proef.) Variant: *Dè staolt er nie op* (Oost-Brab. '80). (Zie ook: kleur -4-) Oost-Brab. '58

staal (zie: lopen -4-) *Lopen als 'n stalen Jezus.*

staan (zie: liggen) *Daor lizze, daor stizze.*

staan -1- *Dor stèt ze net as Louisa, mit de ziel onder den èrm.* Daar staat ze juist als Louisa, met de ziel onder de arm. Spreekwoordelijke vergelijking. Variant: *Met de ziel onder de arm staan* (Alg. Brab. '87). (Mogelijk is met Louisa, de heilige Louise de Marillac (1591 - 1660) bedoeld, die altijd op een bepaalde manier staat afgebeeld.) Oeffelt (S) 1892

staan (zie: bezemsteel) *Gaon staon dor den besemsteil ste.*

staan (zie: uier -4-) *Hij ste me e slap ör.*

staan -2- *Hij stet-er kräk te keke lāk ene stijselkremer.* Hij staat er juist te kijken als een stijfsekoopman. Spreekwoordelijke vergelijking. 1.

Een vadsig, dikke, luie kerel; (Stijfsekremer 2. noemt men iemand die stijf over de weg loopt.) (Voor 2. zie ook: Heer OL -19-.)

Kempensland (B) '58

staan (zie: grondverf) In de grondverf staan.

staan (zie: peer -7-) Nie zo sterk op de peer staon.

staan (zie: hussel) Onder hussel staan.

staan (zie: zaad -5-) Op zaad staan.

staan -3- Staon te kijken als Piet Snot in de maneschijn. Spreekwoordelijke vergelijking. Staon te kijken of hij geen drie kan tellen, onnozel staan te kijken. Variant: Kijken net gelijk Piet Snot

(Nederwetten 1892). (Zie ook: kijken -24-.)

Breda (S) 1892

staan -4- Staon es ne paol. Staon als een paal.

Spreekwoordelijke vergelijking. Kempensland

'85

staan (zie: water -15-) Waar 't water eens

gestaan heeft, komt 't dukker staan.

staande (zie: kar -12-) Met staande kar varen.

staart (zie: schaaap -1-) "Ik zal eens een schaaap

gaan stelen", zei de vos, en hij zat met zijn staart in

't ijs gevoren.

staart (zie: boer -10-) "Ik zal er wel achter

komen", zei de boer, en hij had de koe bij de staart.

staart (zie: soort) "Sort zukt sort", zei den düvel,

en hij pakte den schoorsteenveger.

staart (zie: paard -5-) 'n Perd mit de start buiten

de deur verkoupe.

staart -1- 'n Staart krijgen. Een staart krijgen.

1. Een vervolg hebben; 2. min of meer ironische

waarschuwing als men vroeger op vrij-

dag, de verplichte onthoudingsdag voor

rooms-katholieken, vlees at. Varianten: Ergens

een staart van krijgen 3. er zenuwachtig van

worden (Eindhoven '87); 4. Als je op vrijdag

vlees at, kreeg je rood haar (Oost-Brab. '87).

(Voor 2. zie ook: mond -7-; voor 4. zie ook:

haar -18-) Alg. Brab. '87

staart (zie: nacht -2-) 's Nachts in de kroeg,

gestaag op de mert, raakt vroeg of laat over de stert.

staart (zie: koe -8-) Al sterve al de koei uit

Holland, dan erva we nog gene start.

staart (zie: koe -9-) Als 't over de koe is, komt 't ook

wel over de staart.

staart (zie: als -1-) Als de kat op de onderdeur

zit, hangt z'n stert in 't vuur.

staart (zie: koe -11-) Als er één koe bist, steken de

andere hun starten omhoog.

staart -2- Altijd aan den staart staan. Altijd aan

de staart staan. Altijd achter zijn met het werk.

Variant: Altijd achter de staart lopen (Oosterhout

'87). (Zie ook: achteraan.) Nederwetten (S) 1892

staart (zie: hond -10-) As ge 'nne vremde hond

z'ne start ophicht, worde'r van beschetten.

staart (zie: blinken -1-) Blinken als 'n mol onder z'nen staart.

staart (zie: hen -8-) De hen gaat de start uit.

staart (zie: kievit) De kievit legt in maart, al vriest het op zijnen staart.

staart (zie: koe -18-) De koei eten et hart en de start op.

staart (zie: liefde -3-) De liefde is niet blind, mar ze verrekt 't da ze kijkt.

staart -3- De stertjes uitdrinken. De staartjes opdrinken. De restjes opdrinken. Oost-Brab.

(Bi) '40

staart (zie: vos -5-) De vossen hebben de mijlen

gemeten, maar ze hebben de staarten vergeten.

staart (zie: wolf) De wolf in de start.

staart (zie: wat doen -2-) Den aap vlooiën.

staart (zie: hond -22-) Den hond moet z'nen start

kunnen dragen.

staart (zie: koe -26-) Die raecht um 'n koew, die

geeft er een toew, die prossedeert um e paard,

behoudt alleen de staart.

staart (zie: koe -29-) Een koe weet niet waarvoor

den stert dient, veur ze hem kwijt is.

staart -4- Er blijft start of steel over. Er blijft

staart noch steel over. Er blijft niets over.

Oost-Brab. (Bi) '40

staart (zie: ezel -4-) Ge wet noit hoe enen eizel

z'ne start stekt.

staart -5- Ge zal er geen staart af krijgen en

anders is ie goed voor de vliegen. Je zult er geen

staart van krijgen en anders is hij goed voor

de vliegen. Je kunt dat werk best doen.

Veghel '90

staart (zie: hart -5-) Hebben ze 't nie an 't hart,

dan hebben ze 't an d'r start.

staart -6- Het hengt er mie de starten uit. Het

hangt er met de staarten buiten. Het is er

eivol. Varianten: ... start en oren uit (Oost-Brab.

'87); 't Hangt er met de benen buiten (Alg. Brab.

'87). Schijndel (Bi) '40

staart -7- Het staartje van de mei is het staartje

van de winter. Weerspreuk. (Zie ook: maart -2-.)

Diessen (Kn) '50

staart (zie: wat eten -4-) Hussen mee lange starten.

staart -8- Iemand goed aan z'ne start trekken.

Iemand goed aan zijn staart trekken. Iemand

te veel laten betalen. (Zie ook: snijden.) Alg.

Brab. '87

staart -9- Iemand iets in z'n start kneupe. Iemand

iets in zijn staart knopen. 1. Iemand iets

goeds vergelden; 2. iemand iets inepenen.

(Voor 2. zie ook: bovenarm.) Schijndel (Bi) '40

staart -10- Iemand met de staart vatten. Iemand

bij de staart pakken. Iemand van achter aan-

vallen. Helmond (Sp) '34

staart

staart -11- *Iemand op z'ne start trappe.* Iemand op zijn staart trappen. Iemand op de tenen trappen; iemand krenken of beledigen. Variant: *ipv trappe: treie* (Oost-Brab. '86). (Zie ook: *kam* -3-.) Alg. Brab. '87

staart (zie: *top* -3-) *Iemend den top zette.*

staart (zie: *veer* -5-) *Iemes 'n veer in z'ne start steken.*

staart (zie: *huid* -3-) *Iemes van geen huid of start kennen.*

staart -12- *Iets onder de staart luchten.* Iets nader onderzoeken. Variant: *Iemand aan z'n staartveren voelen* (Schijndel '40). Tilburg (HM) '70

staart (zie: *jaar* -8-) *In 't jaor nul, toen de eksters nog gèèn kont han en dêur d'r ribben skete.*

staart (zie: *tijd* -8-) *In den tijd dette hund mette start bèulde(n).*

staart (zie: *maart* -9-) *In maart hebben het de katten aan d'r staart.*

staart (zie: *kop* -26-) *Kop op staart ruilen.*

staart (zie: *zout* -2-) *Leg hem zout op de staart.*

staart (zie: *maart* -13-) *Maart roert z'n staart, april doet wat hij wil.*

staart -13- *Mee n'n dikke start staon.* Met een dikke staart staan. Kwaad zijn. (Oorspronkelijk van een kat.) Varianten: *Mi enne rauwe stert staon* (Oost-Brab. '80); *'n Dikke staart hebben* (Berkel-Enschot '80). (Zie ook: *been* -13-.) Alg. Brab. '87

staart (zie: *hen* -14-) *Men moet de hen niet in den staart plukken, dan is er 't schone af.*

staart (zie: *Martinus Sint* -3-) *Met St Marten vaten de boeren de koeien bij de starten.*

staart -14- *Met steile start iets doen.* Met steile staart iets doen. *Met opgestreken* (opgestoken) *zeil* = in woede handelen. (Zie ook: *been* -13-.) Oost-Brab. '76

staart (zie: *waarheen* -2-) *Naar 't veertje onder de hen z'ne start.*

staart (zie: *zijn* -2-) *Net zijn as enen haon mè ene natte start.*

staart -15- *Nie zuiver zèn an z'nne start.* Niet zuiver zijn aan zijn staart. Iets dat gezuiverd moet worden. Variant: *Nie zuiver zèn an zinne steel* (Asten '87). Tilburg (HM) '50

staart -16- *Onder den staart bieden.* Onder de staart bieden. Minder voor een beest bieden dan er reeds voor geboden werd. (Zie ook: *staartgeld*.) Nederwetten (S) 1892

staart -17- *Op de stèrt afboere.* Op de staart afboeren. 1. Achteruitgaan tot men het bedrijf moet beëindigen. Varianten: *ipv op: over; Over de stert afvrijen* 2. *de bons krijgen* (Eerde '40). (Voor 1. zie ook: *bakker* -2-, *vrouw* -9-; voor 2. zie ook: *bons*.) Alg. Brab. '87

staart (zie: *hefkeutel*) *Op hefkeutel afboeren.*

staart (zie: *Antonius Sint* -5-) *St Antunis een hard heuike of 'n natte staart.*

staart (zie: *haar* -19-) *Van gin haor of start deugen.*

staart (zie: *worst* -3-) *Voor 'n stukje worst geen heel varken in bed willen.*

staart (zie: *koe* -42-) *Wat baat het als een koe goed geeft en ze slaat de emmer melk met de staart om.*

staart (zie: *dier*) *Wie dieren heeft, krijgt vel.*

staart (zie: *Adam*) *Witte wa Adam docht toen hij veur 't eerst zat te poepen? Hij docht da hij een stert kreeg.*

staart (zie: *oog* -25-) *Z'n ogen zijn geen schopskonten.*

staart -18- *Z'ne start umhog steke.* Zijn staart omhoog steken. Een fiere houding aannemen. Kempenland (B) '58

staart (zie: *zacht*) *Zacht als een lammetje.*

staart (zie: *freet* -3-) *Zo freet zijn als een hond met zeuven lullen.*

staartgeld *Startgäld geve.* Staartgeld geven. Eerst een hogere prijs kunnen krijgen, die niet accepteren, en dan later voor minder moeten verkopen. (Zie ook: *staart* -16-.) Kempenland (B) '58

staartveer (zie: *staart* -12-) *Iets onder de staart luchten.*

staat (zie: *maat* -6-) *Mòòt hêlt stòòt.*

stad 't Is 'n schon stad die euwig duuert. Het is een mooie stad die eeuwig duurt. Iets is dood of kapot. (Zie ook: *Filistijnen*.) Kempenland (B) '58

stad *Er gebeurt in 'n stad méér dan in zeven dorpen.* Er gebeurt in een stad méér dan in zeven dorpen. Waar veel mensen wonen, kan veel gebeuren. Tilburg (TT) '70

stad (zie: *dorp* -3-) *Ge mot dörpe veur steje kennen.*

stad (zie: *Hapert*) *Haopert is 'ne gaopert, Blaol is 'n knijnegat en Reusel is de schoonste stad.*

stad (zie: *Goirke*) *Op 't Goirke, waar de "klaank" zat, in de stad, waar "de staank" zat.*

stade *Iets op staoi doen.* Iets op stade doen. Iets op je gemak doen. Varianten: *ipv op staoi: op staoi aon; As ge 't nie op staoi aon doen kunt, dan hè d'er ok gin daoi van* (Tilburg '16). (Zie ook: *alles* -9-.) Alg. Brab. '86

stadskind *Iemand stadskeind maken.* Iemand stadskind maken. Iemand onder curatele stellen. Alg. Brab. '87

staken *Erges op gestak zen.* Ergens op gestaakt zijn. 1. Op iets gesteld zijn; 2. ergens begerig naar zijn. (Voor 2. zie ook: *bek*.) Kempenland (B) '58

stal (zie: *koe* -4-) *'n Koe in de stal en 'n koe in de kamer krijgen.*

stal (zie: paard -6-) 't Beste paard uit de stal verkocht hebben.

stal (zie: top -2-) Als 't dondert in de kale top, dan voert de boer zijn orten op.

stal (zie: paard -17-) De beste paarden vindt men op stal en de wipstaartjes overal.

stal (zie: paard -18-) De een mag een paard stelen en de ander nog nie over de heg kijken.

stal (zie: boer -56-) Een goeie boer heeft een dikke vrouw, een mager perd en een zoon op het seminarie.

stal (zie: voer -1-) Goe voeier en ene waerme stal hebbe.

stal (zie: hooi -9-) Hij moest hooi lusse, konnie op stal gaan staan en pijltjes pisse.

stal (zie: hitske) Hitskes en britskes, die veinde overal, maar de beste koeien, die ston op stal.

stal (zie: Lichtmis -15-) Op Lichtmisdag ziet de boer liever den wolf in zijn stal dan de zon.

stal (zie: Callistus Sint) Vur Sint Cal (14 oktober) de koeien op stal.

stal (zie: werk -8-) Wie schoon gaat te werke, gaat beschetten ter kerke.

stalknie (zie: hard -2-) Op 't hard gelegen hebben.

stalraam Veul stalrumkes, daar hebbe ze meide me' veul koei. Veel stalraampjes daar hebben ze meisjes met veel koeien. Een teken voor een inhalige vrijer. (Zie ook: paard -44-) Oost-Brab. (Sw) '90

stam (zie: Acht) Acht is de stam, Woensel is de wortel; Acht was er lang, eer Woensel kwam.

stamboek (zie: boer -56-) Een goeie boer heeft een dikke vrouw, een mager perd en een zoon op het seminarie.

stampot (zie: kwartier) 'n Raw ketier.

stampot (zie: potage) Opgewermdede potaosis.

stand De stand ge. De stand gaat. De boter begint zich af te scheiden; de moeite wordt beloond. (Voor de boterbereiding zie ook: goede -9-) Kempenland (B) '58

stand (zie: buik -4-) Een buik hebben als een spurriekoei.

stand (zie: karnemelk -2-) Ge zult veul meulk vuil maken, als ge in de volle tobbe schijt.

stand (zie: maat -6-) Mòòt hêlt stòòt.

stang (zie: leidsel -3-) Ge moet 'm mè dobbel lijnt rije en de stang in de bakkes.

stank (zie: klinker) Klinkers zijn geen stinkers.

stank (zie: Goirke) Op 't Goirke, waar de "klaank" zat, in de stad, waar "de staank" zat.

stap (zie: rus) 'n Rus en 'nne stront mest 'n treej in 't rond.

stap (zie: voetstap) Hij mag gene voetstap verkeerd zetten, of ie is een uur omgegaan.

stap (zie: weg -10-) Zelfs de langste weg begint bij de eerste stap.

station (zie: volk -2-) Er is veul volk aon de statie.

steeg (zie: koppig) Zo koppig als een ezel.

steek (zie: blinde -1-) "We zullen wel zien", zei de blinde.

steek -1- Da's 'nne steek op den Brabander. Dat is een steek op de Brabander. Dat is een openlijke kritiek. (Zie ook: achteraf.) Den Bosch (Pr) '50

steek -2- Da's ene steek me 'nen overslag. Dat is een steek met een overslag. Dat is gemakkelijk te begrijpen. (Zie ook: boer -37-) Oost-Brab. (Bi) '40

steek -3- De steik opzette(n). De steek opzetten.

1. Naar het groot-seminarie gaan. Varianten: De steik ophebbe(n); 2. op het groot-seminarie zijn; De kleeer ankrege(n); ipv ankrege(n); anhebbe(n). (Steek = priesterhoed; met de kleeer zijn de priesterkleden bedoeld die de priesters vroeger altijd droegen, het opvallendste deel daarvan was de toog.) (Zie ook: habijt.) Alg. Brab. '80

steek -4- Op steek zitten. Bezig zijn met de huwelijksuitzet; uit naaien gaan. Oost-Brab. '58

steek (zie: zondagswerk) Zondagswerk is nie sterk.

steel (zie: wijf -2-) "t Zal wel komen", zei 't wijfke, en 't moest een bessem kakken.

steel (zie: wit -1-) 't Is wit tot 't steeltje toe.

steel (zie: bijdehand) Bijdehand zijn als een pan zonder steel.

steel (zie: oog -6-) De ogen staan op steeltjes.

steel (zie: staart -4-) Er blijft start of steel over.

steel (zie: bezem -4-) Ge stikt de verkeerde bessem an oeë steel.

steel Het is wit tot het steeltje toe. Bedoeld is een zeer innige vriendschap. (Zie ook: beschetten.) Alg. Brab. '87

steel (zie: pan -11-) Het panneke bij den steel houden.

steel (zie: pan -13-) Het penneke met het steeltje vatten.

steel (zie: staart -15-) Nie zuiver zèn an z'nne start.

steel Niet wel aan de steel zijn. Lastig zijn om mee om te gaan. (Zie ook: elf -2-) Bergeijk (P) 1894

steeltje (zie: pan -3-) 't Is pänneken toe 't steltjen toew.

steen (zie: kalk -1-) 't Is altijd kalk als 't steen moet zen, en dan metsel maar!

steen -1- 't Is op 'n heeten steen gespauwd. Het is een hete steen gespuugd. Het is vergeefse moeite; het helpt niets. (Zie ook: duivel -26-) Bakel, Mierlo (S) 1892

steen -2- Aan 't bouwen zijn en nog geen steen gebakken hebben. Aan het bouwen zijn en nog

steen

geen stenen gebakken hebben. Voorbarig zijn; niet goed gepland hebben. Bergeijk (I) '83

steen -3- Een steen in de wend gooien. Een steen in de wind gooien. Leeglopen, lanterfantten.

Oost-Brab. (Bi) '40

steen -4- Ene steen kan geen meel malen. Eén steen kan geen meel malen. Alleen kan men niet trouwen. (Zie ook: *fluiten*.) Geldrop (Re) '60

steen -5- Hij is ón 'n stintje op z'n kúpkje toew. Hij is aan een steentje op zijn kopje toe. Er moet een kleintje komen, want de jongste spruit is te verwend. Oost-Brab. (Sw) '86

steen -6- Je moet maar op 'n blauw steentje plassen. Je moet maar op een blauw steentje plassen. Tegen iemand die boos is. (Zie ook: *bezem* -2-.) Oost-Brab. (ED) '84

steen (zie: *kers* -3-) Kersen opeten en met de stenen naar iemands hoofd gooien.

steen (zie: *heer* -6-) Met grote heren is 't kwaad kersen eten, ze spuwen je de pitten in het gezicht.

steen -7- Niet op de kleine steentjes lopen. Niet van het rechte pad afwijken. Oost-Brab. (Bi) '40

steen (zie: *Matthias Sint* -3-) Sinte Mathijs gôit 'ne hete steen deur 't ijs.

steen (zie: *Andreas Sint* -4-) St Andries wekt op de vries en laat niet af tot op Lieve Vrouwen Lichtmisdag.

steen (zie: *rijk*) Wie rijk is, kan huizen bouwen; wie arm is, moet stenen sjouwen.

Steenbergen (zie: *Hedikhuizen*) In Hekeze naar de kerk geweest zijn.

Steensel (zie: *toren* -3-) De Stinselse tore zî: "Berkenhout brandt goed" en de Knegselse antwoordde: "Brem ook, brem ook".

Steensel Steensel is 'n hupke, Knegsel is 'n knupke, Duizel is 'n koffiegat, en Eersel is 'n grote stad.

Steensel is een hoopje, Knegsel is een knooje, Duizel is een koffiegat, en Eersel is een grote stad. Eersel heeft vanouds een centrale functie in het gebied der "Acht Zaligheden".

Alg. Brab. '45

steenvrucht Veel steenvruchten, 'nen harden winter. Veel steenvruchten, een harde winter.

Weersvoorspelling. (Zie ook: *Allerheiligen* -5-.) Alg. Brab. '87

Steeve (zie: *kak* -4-) Kak of ginne kak, toch op de pot.

Steevoort (zie: *Luik*) Tussen Luik en de Bossche Poort is geen rotter oord dan de Steevoort.

Stefanus Sint Op St Stefaan (26 december) zalt sneeuwe gaan. Op Sint Stefanus zal het gaan sneeuwen. Weersvoorspelling. (Zie ook:

Allerheiligen -4-.) Oost-Brab. (Sw) '82

Stefanus Sint Wendstil op St Stee:ve, zal 'ne goeien ógst gee:ve. Windstilte op Sint Stefanus,

zal een goede oogst geven. Oogstvoorspelling. (Zie ook: *Antonius Sint* -1-.) Oost-Brab. (Sw) '82

steiger (zie: *metselen*) Ge kaant nie mètsele èn staaigere tegelèjk.

steil (zie: *oor* -3-) De oren steil haauwen.

steiloor "Ge win 'et, stailoor", zi den boer tegen den haos toe ie 'm nie kos kraigen. "Je wint het, steiloor", zei de boer tegen de haas toen hij hem niet kon krijgen. Zeispreuk. 1. Hij kon hem niet te pakken krijgen. Variant: *Win 't maar van 'n steiloor*

2. van een koppig persoon kan men het niet winnen. (Steiloor = een dier met steile oren bv een haas of een ezel.)

(Voor 2. zie ook: *kop* -34-.) Tilburg (D) '16

stek (zie: *wis* -3-) Een goeie wis die buigt zich wel, en goeie stiek die rekte.

stek (zie: *piek*) Er de piek bij neersteken.

steken (zie: *cent* -4-) De centen steken hem.

steken (zie: *doorn* -1-) Een doorn hebben die steekt.

steken (zie: *stok* -4-) Er geene stok tusse kunne steke.

steken (zie: *schop* -3-) Ge kunt 't er met de schup afsteken.

steken (zie: *peg*) Het steken der peg.

steken (zie: *dak* -5-) Iets in 't dak steken.

steken Nie wille steke of snije. Niet willen steken of snijden. Koppig zijn. (Zie ook: *kop* -34-.)

West-Brab. '87

steken (zie: *dood* -9-) Steek me dood, want ik moet hoesten.

stelen (zie: *bleek*) De bleek bestolen hebben.

stelen (zie: *dief* -4-) Eenmaal gestolen, altijd dief.

stelen Hee't ie gestolen, dan mot ie hangen. Heeft hij gestolen, dan moet hij hangen. Hij moet de gevolgen dragen van zijn daden. (Zie ook: *avond* -2-.) Tilburg (D) '16

stelen (zie: *weten* -3-) Niet weten waar 't gestolen of gevlogen is.

stelen Wie voor een ander steelt, wordt door zichzelf gekeeld. Veghel (EOB) '82

stellen Er veul stellens mee hebben. Er veel mee te stellen hebben. Veel moeite, drukte met iets hebben. (Zie ook: *dolderij*.) Oost-Brab. '87

stellen (zie: *aambeeld*) In een keer is een aambeeld niet te stellen.

stelt (zie: *pasen* -5-) Tegen Pase rijdt de duivel op stelten.

stelt (zie: *mest* -4-) Z'n mest hoog dragen.

stem "Ik heb die stem nooit gehoord", zei de koster, en zijn geit stond op het koor. Zeispreuk. Tilburg (TT) '71

ster (zie: *hak* -7-) Lek de hakken.

ster (zie: *maan* -6-) Loop naar de maan en pluk sterren.

sterfhuus (zie: kosten) 't Zijn allemaal kosten op 't sterfhuus.

sterfhuus (zie: wever -3-) Hier ligt zeker 'n wever op sterven.

sterk -1- Eeuwig sterk is eeuwig bedelaar. Als een vakman een artikel te stevig maakt, gaat het niet stuk; hij krijgt zodoende geen nieuw werk. Hooge Mierde (EBS) '48

sterk -2- Sterk, dè is un lèren broek mee un ijzeren kont. Sterk, dat is een leren broek met een ijzeren kont. Reactie op: "Da's sterk". Variant: *Sterk da's veul koffie op 'n klein potje* (Kempensland '87). Valkenswaard (ED) '84

sterk (zie: lelijk -2-) Wa lilek is, is sterk.

sterk (zie: molenpaard) Zo sterk als 'n molenpaard.

sterk -3- Zo sterk als pompwater. Spreekwoordelijke vergelijking. Drank waar te veel water in zit. (Zie ook: *aanlengen*.) Oost-Brab. (S) 1892

sterk (zie: kracht) Zoveul kracht hebbe als een strontvlieg mi ene vleugel.

sterven (zie: boer -27-) Als 'nen boer gaat sterven, wil hij het bed nog eens uit.

sterven (zie: doodwerken) Doodgewerkt is ok gestorreve.

sterven -1- Et staerft op mekaar. Het sterft op mekaar. De vrouw erft het goed van de man en omgekeerd, als ze niet op huwelijkse voorwaarden getrouwd zijn. Kempensland (B) '58

sterven (zie: rijk) Het is beter rijk te leven dan rijk te sterven.

sterven -2- Oudere moeten, en jongen kunnen sterven. Ouderen moeten, en jongen kunnen sterven. Variant: *Oude mensen ...* Alg. Brab. '87

sterven -3- Staerven of (ouver)aerve. Sterven of (over)erven. Advies als een van beide echtgenoten een stinkende adem heeft; als men sterft heeft men er geen last meer van, als men het overneemt ook niet. Kempensland (B) '58

sterven -4- Sterven gelijk een bukkum met 't zaad in de buik. Sterven als een bokking met het zaad in de buik. Spreekwoordelijke vergelijking. 1. Sterven terwijl men nog vrijgezel is. Variant: *Met 't zaad in 't lijf sterven* 2. vrijgezel blijven; 3. man wiens vrouw niet zwanger wordt (Oost-Brab. '85). (Voor 1. zie ook: *bokking* -3-; voor 2. zie ook: *Anna St* -3-.) Lage Mierde '85

sterven -5- Te veel om te sterven en te weinig om te leven. Men moet leven van een klein inkomen of een karig rantsoen. (Zie ook: *geld* -21-) Alg. Brab. '87

sterven (zie: geven -3-) Van gèven is ons geit gestörve.

sterven -6- We zullen niet tegelijk sterven. Men spreekt tegelijkertijd en zegt hetzelfde. (Zie ook: *Jodenkind*.) Bergeijk (P) 1894

sterven (zie: ezel -7-) Wie als ezel geboren is, zal nooit als paard sterven.

sterven (zie: benauwd) Wie benauwd leeft, sterft benauwd.

sterven (zie: meest) Wie het mist heej, stèrft 't nooist.

sterven (zie: vrijen -5-) Wie vrijt wordt benijd, wie sterft wordt geprezen.

sterven -7- Wie zalig wil sterven, moet rechtvaardig laten erven. (Zie ook: *erven*.) Alg. Brab. '87

steunen (zie: kortademig) Zo dèmpig as 'n spurriekoe.

Steven (zie: geneuk) "Daor hedde 't geneuk", zi Steven, en z'n waif stierf.

stiefvader (zie: Heer OL -20-) OL Heer is zo nie of hij poft wel een Miske.

stiekem Op smink vrijen. Stiekem vrijen. (Zie ook: *donker* -2-) Deurne (HD) '87

Stien-olie (zie: frut) Zo frut as den ezel van Stien-olie.

stier (zie: langzaam komen) 't Komt zo langzaam as bè den os de romme.

stier (zie: koe -22-) De koew is spullig, ze moet nor de stier.

stier (zie: kijken -21-) Kèke es ne stier tegen onweer.

stier (zie: proberen) Proberen is het naaste.

stier (zie: ezel -7-) Wie als ezel geboren is, zal nooit als paard sterven.

stieren (zie: aanlengen) De romme zen gehengst.

stierig Zeu stierig a's 'n rat. Zo tochtig als een rat. Spreekwoordelijke vergelijking. In de hoogste mate stierig. (Zie ook: *paard* -35-) Kempensland (B) '58

stijf (zie: arm -2-) 'nen Staive erm hebben.

stijf Zo stijf als nen bok. Zo stijf als een bok.

Spreekwoordelijke vergelijking. Varianten: ... 'nen bokkum; ... een piek; ... een priem; ... een stokvis (Oost-Brab. 1892); ... een klippel; ... een hangijzer (Oost-Brab. '86); Zo stijf als een hawt (hout). Alg. Brab. '87

stijfkop Van 'nne stijfkop en 'nne zot, vult den advocaat z'nne pot. Van een stijfkop en een zot, vult de advocaat zijn pot. Een advocaat wordt rijk van de halsstarrigheid en het onbegrip van zijn cliënten. (Zie ook: *advocaat*.) Oost-Brab. (JU) '79

stijfselblok (zie: fijn) Zo fijn als gemalen poppestront.

stijfselkremer (zie: staan -2-) Hij stet-er kräk te keke læk ene stijfselkremer.

stijl (zie: deur -5-) Ergens de deur platlopen.

stijl Lang van stijl zijn. Lang van stof zijn. (Zie ook: *bats*.) Oost-Brab. '87

stikken Ge kunt stikken as ge gaauw zait. Je kunt stikken als je gauw bent. Verwensing.

Variant: *Ge kunt stikken* (Alg. Brab. '87). (Zie ook: *aap* -1-) Tilburg (D) '16

stil 't Is stil als 't niet waait. Het is stil als het niet waait. Opmerking bij plotselinge stilte in een gezelschap. (Zie ook: *Maas.*) Oost-Brab. '84

stil (zie: *omgang*) *De stille omgang doen.*

stilhouden (zie: *praat* -2-) *D'r is veul praot over, maar het wordt stilgehouden.*

stillekes (zie: *jaar* -10-) *Uit 't jaar blok zijn.*

stilzitten *Er veul hebben die nie stilzitten.* Er veel hebben die niet stilzitten. Veel luizen hebben, maar geen geld. (Zie ook: *arm* -6-) Alg. Brab. '87

stinken (zie: *bok* -3-) 'nen Aawen bok leren stinken.

stinken -1- *Daor 't stinkt, is 't werm.* Waar het stinkt, is het warm. *Waar rook is, is vuur.* (Zie ook: *Uilenspiegel* -3-) Alg. Brab. '89

stinken (zie: *wagen* -2-) *Die nie waogt, die nie wint die nie schijt, die nie stinkt.*

stinken (zie: *rot*) *Gij bent rotter als ge stinkt.*

stinken (zie: *pot* -8-) *Gij in de pot schijten en mij laten stinken!*

stinken (zie: *trots*) *Groots zijn als een pauw.*

stinken (zie: *roeren*) *Hoe meer ge roert, hoe meer het stinkt.*

stinken (zie: *geld* -15-) *Naar 't geld stinken als 'n varkenskont naar den bromolie.*

stinken (zie: *ruiken*) *Ruiken is niet stinken.*

stinken -2- *Stinken als hoerenstrooi.* Stinken als hoerenstro. 1. Erg stinken; 2. dat kan het daglicht niet verdragen. (Voor 1. zie ook: *stinken* -3-, *stinken* -4-; voor 2. zie ook: *dansen.*) Soerendonk Com '92

stinken -3- *Stinken als een hop.* Spreekwoordelijke vergelijking. (De hop, *Upupa epops*, behoort tot de zitpotigen en is vrij zeldzaam. Ze komt voor als broedvogel; de nesten stinken ondraaglijk, omdat ze haar nest van koestront maakt en de uitwerpselen van de jongen niet afvoert. Het wijfje heeft een stuitklier die een sterk riekend vocht afscheidt.) (Zie ook: *stinken* -2-) Kempenland '58

stinken -4- *Stinken as 'nen bössum.* Stinken als een bunzing. Spreekwoordelijke vergelijking. Bunzings scheiden als verdedigingsmiddel een sterke lucht af. Varianten: *ipv bunzing: kop, otter, hond, rund, varken, buffel, fis, ulling, rotte kool* (Oost-Brab. '87), *moosputje, blauwsloot, fraterstoog* (Tilburg '71). (Zie ook: *stinken* -2-) Tilburg (TT) '69

stinken (zie: *mesthoop*) *Tegen ene mesthoop kande niet stinken.*

stinken -5- *Voort beginnen te stinken.* Al beginnen te stinken. Het vertrek wordt gewenst. (Zie ook: *gast* -1-) Oost-Brab. (Bi) '40

stinken (zie: *waaien*) *Waar 't nooit waait, stinkt het.*

stinken (zie: *bang*) *Zo bang als een schelm.*

stinker (zie: *klinker*) *Klinkers zijn geen stinkers.*

stinkerd *Met zijn stinkerd de lucht in liggen.*

Met zijn stinkerd omhoog liggen. Gestorven zijn. (Zie ook: *Beemd.*) Oost-Brab. (S) 1892

Stiphout *Stiphout is een mikske, Mierlo is een strikske en 't Hout ertusschenin.* Stiphout is een mikje, Mierlo is een strikje en 't Hout ertussenin. Hierdoor worden de mensen uit Stiphout herinnerd aan de schraalheid van de grond waarop nog wel spurrie groeit. Variant: *Stippende mikske* (Gemert '77). (Zie ook: *uitkomen.*) Oost-Brab. '80

Stiphout (zie: *kerk* -15-) *Stippentse kerk.*

stoel -1- *Als de steul beginne te rouke, giet gans Beul loupe.* Als de stoelen beginnen te roken, gaat heel Budel lopen. (Dit heeft betrekking op een vroegere twist tussen de inwoners van Budel en die van Weert. Die twist werd uitgevochten op de Budelerberg en hierbij verloor Weert een van de hoorns van het wapen, Budel moest zijn vlag prijsgeven. Beide partijen schreven zichzelf de overwinning toe.) Zuidoost-Brab. '80

stoel (zie: *hond* -19-) *De hond moet uit de stoel.*

stoel -2- *Een goeie stoel getroffen hebben.* Een goede stoel getroffen hebben. Lang blijven zitten. (Zie ook: *klink* -3-) Cuyk (Bi) '40

stoel (zie: *kaars* -7-) *Een kaars onder de stoel van vader zijn.*

stoel -3- *Ge kunt 'r 'ne stoel in den himmel mî verdiene.* Je kunt er een stoel in de hemel mee verdienen. Je doet er goed werk mee. Alg. Brab. '87

stoel (zie: *boer* -65-) *Gif diejen boer ne stoel.*

stoel -4- *Iemezen e stüleken an z'ne kop paasse.*

Iemand een stoel aan zijn kop passen.

Iemand met een stoel op zijn hoofd slaan.

(Zie ook: *broek* -14-) Kempenland (B) '58

stoel (zie: *broek* -28-) *Zwetsen en in oew broek schijten, da kunde zittende doen.*

stoep (zie: *kok*) *Geen kok valt op de stoep flauw.*

stoep -1- *Mijn stoep is pas geveegd.* Zegt iemand over wie pas flink geroddeld is. (Zie ook: *boom* -8-) Eindhoven (ED) '84

stoep -2- *Op de stoep sterven.* Misgaan vlak voor het bereiken van het doel. Variant: *ipv stoep: poort* (Eindhoven '87). Geldrop (HM) '77

stoep -3- *Van een hoge stoep gevallen zijn.* Maatschappelijk erg achteruitgegaan zijn. (Zie ook: *bed* -10-) Eindhoven (ED) '84

stof (zie: *vuil* -1-) 't *Vuil gao vur den bissem.*

stof (zie: *modder*) *Deur de modder naar de hei en door 't stof terug, dan brengde honing mee.*

stofregen (zie: mens -24-) Voor fijne mensen en motregen moette oppassen.

stok -1- De stok in 't midden weten te steken. De stok in het midden weten te steken. Twee partijen gelijk geven om de vrede te bewaren. (Zie ook: palm.) Alg. Brab. '87

stok -2- Duur op 't stok komen. Duur op de stok komen. Kaartterm. Als er veel betaald moet worden bij verloren spel. Alg. Brab. '87

stok (zie: geven -1-) Eens gegeven, blijft gegeven, driemaal over den Dommel springen, alle dagen 'n potje bloed, alle dagen mijn goed.

stok -3- Er de stok bij neersteken. Ophouden met werken. (Stok = dode tak, stok.) (Zie ook: dak -5-) Alg. Brab. '87

stok -4- Er geene stok tusse kunne steke. Er geen stok tussen kunnen steken. Die woordenstroom is niet te onderbreken. (Zie ook: bats.) Alg. Brab. '87

stok -5- Iemand met geen stok de deur uit krijgen. Alle pogingen om iemand te bewegen eens uit te gaan, mislukken. (Zie ook: pot -10-) Alg. Brab. '87

stok -6- Mee stekken draogen. Mee stokken dragen. Aan 't nestelen zijn. Toebereidselen maken om te gaan trouwen. (Zie ook: stro -5-) Hoogeloon (Be) '55

stok (zie: hen -15-) Met de hennen te bed gaan.

stok (zie: weer -19-) Mè zô'n weer is de waai mè ginne klippel onder den draod te houwe.

stok -7- Nie meer wete op welke stok ge springe moet. Niet meer weten op welke stok je springen moet. Niet weten wat aan te vangen. (Zie ook: schijten -5-) Oost-Brab. (Bi) '40

stok (zie: kans) Nog een kans hebben als er goei op de lummel liggen.

stok (zie: heg -5-) On 't eind van de heg snijde toch nog 'n stukske.

stok -8- Op de oude stok invliegen. 1. Terugkeren naar zijn vroegere woonplaats of woning; 2. thuis introuwen. (Stok = post, bijenkorf.) (Voor 2. zie ook: korf -5-) Oost-Brab. '58

stok -9- Op de stäk gon. Op de stok gaan. Hout gaan sprokkelen. (Zie ook: grootvader.) Kempenland (B) '58

stok -10- Op stok staerve. Op stok sterven. Ongehuwd sterven. (Zie ook: bokking -3-) Kempenland (B) '58

stok -11- Op stok verkeupe. Op stok verkopen. De te velde staande gewassen openbaar verkopen. Varianten: ipv stok: hout = de aan de boom hangende vruchten (Maaskant '70); Goederen voor de stok zetten = goederen openbaar laten verkopen (Breugel 1892). Kempenland (B) '58

stok (zie: passen -3-) Passen als heet vuur op een stekske.

stok (zie: stront -17-) Stront op ene stäk.

stok (zie: kip -5-) Vruug op en mee de kiepen op stok, dè zal 't 'm nie verlieze.

stoken Daar is niets te stoken of te koken. Daar is armoede. (Zie ook: erwt -3-) Nederwetten (S) 1892

stoken Haw op mêê stoke: anders slouw'k oe mêê 'n hawt op oew knoke. Hou op met stoken: anders sla ik je met een hout op je knoken. Een schertsende bedreiging. (Stoken = ruzie aanwakkeren.) (Zie ook: hond -28-) Gemert (GH) '66

stoken (zie: hul -3-) Iemand onder zijn hul stoken.

stoken (zie: hout -7-) Met groen hout stoken.

stoken (zie: klep) Stoken tegen de kleppen van de hel in.

stoken (zie: tegenhouden) Teigenhaauwen is stuike.

stokje (zie: vuur -13-) Vuur op een stekske.

stokvis (zie: eigen -2-) Iets òn oew eige hebbe.

stokvis (zie: Petrus en Paulus Sint -4-) Petrus en Paulus, die eten patatten en schijten stokvis.

stokvis Stokvis kregge. Stokvis krijgen. Slaag krijgen. (Zie ook: broek -14-) Kempenland (B) '58

stokvis (zie: mager -4-) Zo mager als een garnaal.

stokvis (zie: stijf) Zo stijf als nen bok.

stokvis (zie: stom) Zo stom als 'n vis met spreken.

stolp (zie: goede -6-) D'r is maar één goei, en die staot achter in de kerk.

stolpen (zie: schotel -1-) Daor is gin schotel opgestolpt.

stolpen (zie: kop -10-) De kôpkjes zijn gestolpt.

stolpen Iemand stolpen. 1. Iemand betrappen op het vertellen van onwaarheden. Variant: Stolp ze 2. Advies om met een mand kleine dieren te vangen door die mand er overheen te zetten. (Voor 1. zie ook: aap -3-; voor 2. zie ook: mand -1-) Bergeijk 1894

stom Zo stom als 'n vis met spreken. Zo stom als een vis met spreken. Spreekwoordelijke vergelijking. Varianten: ipv vis: os (Son), stokvis (Gastel), de dood (Gastel), het graf (Alg. Brab. '87), een mof (Oeffelt). Alg. Brab. (S) 1892

stom Zo stom zijn als 't paard van OL Heer. Zo stom zijn als het paard van Onze-Lieve-Heer. Spreekwoordelijke vergelijking. Zo dom als een ezel. Varianten: ... en dat was 'n ezel (Kempenland '85); ipv OL Heer: Christus (Oost-Brab. '84); ipv stom: dom, gek; ... 't achtereind van een varken (Alg. Brab. '87). (Zie ook: bijdehand.) Tilburg (TT) '74

stompje (zie: mens -16-) Ge hebt mensen en potloden, en schrijven doen ze allebei.

stoof (zie: groot -6-) Z'is zo groot, as ze op 'nen turf stao, kan z'n schaop in z'n gat kaiken.

stooksel

oliekruiken; zie stop-3

Naar Dr. J. Weyns

stooksel (zie: poot -1-) 'n Prilse poot is 'n mei's raakelhout.

stoom De stoom is van de pot af. De stoom is van de ketel. De druk is van de ketel; de spanning is voorbij. (Zie ook: Jan -3-) Eindhoven (Pa) '84

stoot (zie: druppel) De lesten drop is d'n botterknop.

stoot (zie: haan -16-) Kukul d'n haon midden op d'n dag, kreddre ree:gen mî stoo:ten èn slag.

stoot (zie: hort) Mee horten en stoten, net as den beer zeikt.

stootkant Niet zuiver aan de stootkant zijn. Agressief zijn zonder dat te kunnen verantwoord. (Stootkant = boordsel aan een rok.) Oost-Brab. '73

stootmoeder (zie: grootmoeder) Grootmoeder is 'n stootmoeder.

stop -1- 'n Stupke in oew gat stêke, dan bliede kwaad. Een stopje in je gat steken, dan blijf je kwaad. Tegen iemand die bevestigend geantwoord heeft op de vraag: "Ben je kwaad?" (Zie ook: kwaad -2-) Helmond (HD) '87

stop (zie: fles) Als werken in 'n flesje zat, dan kwam het stopke er niet af.

stop -2- Aon 't stöpke gerooke hebbe. Aan het stopje geroken hebben. Een beetje dronken zijn. (Zie ook: bos.) Asten (We) '35

stop -3- Hij is net 't stöpke van den duvel z'n oliekruikske. Hij lijkt op het stopje van het oliekruikje van de duivel. Een klein, nietig mannetje. (Zie ook: flink.) Tilburg (TT) '71

stop -4- Iemes aon de stop laote ruike. Iemand aan de stop laten ruiken. 1. Iemand in het nauw brengen. Variant: Aan de stop ruiken 2. failliet gaan (Brab. '37). (Voor 1. zie ook: broek -14-; voor 2. zie ook: boer -42-) Oost-Brab. '65

storm (zie: kind -14-) De jong gòn zo te keer, we krijgen aander weer.
stormweer D'r zit tempeest in de lucht. Er zit stormweer in de lucht. 1. Er is storm op komst; 2. er is ruzie opkomst. (Fr tempête = storm.) (Zie ook: entel, hen -9-) Eindhoven (ED) '84

stoten (zie: oor -1-) 't Is al 'n hel eur gesteute.

stoten (zie: bok -6-) Dat is goed gestoten voor een jonge bok.

stoten (zie: bovenlicht) Dur 't bovelicht stote.

stoten (zie: rug -5-) Iemand in z'ne rug stote.

straal 'n Dun straaltje pissen. Een dun straaltje pissen. Het niet breed hebben. (Zie ook: aardappel -2-) Nuland (Bi) '40

straal (zie: geluk -3-) 't Geluk lopt em mee 'n straaltje z'n broek uit.

straal De eerste straalen uit de speen, die jaagt men naar de duivel heen. De eerste stralen uit de speen, die jaagt men naar de duivel heen. Boerenregel. De eerste stralen melk laat men naast de emmer lopen. Esbeek (Kn) '50

straal (zie: druppel) De lesten drop is d'n botterknop.

straat (zie: tijd -1-) "Tij genog" laat 't koren op 't veld en dorst den boekent op 't tjs.

straat (zie: schooier -1-) Als een schooier te paard zit, weet hij niet welke straat hij in wil rijden.

straat (zie: uur -1-) Als ge voor zeven uur de straat op moet, dan deugt het niet.

straat -1- Hij zal nog wel in mijn straatje komen. Hij zal nog wel in mijn schuitje komen; hij zal wel tot mijn mening overgaan; ik krijg hem nog wel eens. West-Brab. '87

straat (zie: kerk -10-) In de kerk en in de kroeg bende nooit te vroeg.

straat -2- In een nauw straatje zitten. Levensgevaarlijk ziek zijn. (Zie ook: aardappel -7-) Oosterhout (HM) '60

straat (zie: luier) Lelijk in de luier, mooi in de sluiër.

straat (zie: Crispinus Sint) Met Sinte Crispinus moeten de wevers van de straat af zijn.

straat (zie: pral) Met zijn prallen op straat gezet zijn.

straat -3- Op eene kwade straat zijn. Op een slechte straat zijn. 1. Het hard te verantwoorden hebben; 2. er slecht aan toe zijn. Variant: ipv straat: weg (Eersel 1894); Op 'n kooi stroo't zen (Kempensland '58). (Voor 2. zie ook: aardappel -7-) Zeelst (Cu) 1893

straat -4- Op hetzelfde straatje uitkomen. Steeds hetzelfde vertellen, een gesprek altijd naar hetzelfde punt leiden. (Zie ook: lied -3-) Tilburg (TT) '70

straat (zie: Pasen -4-) Pasen vroeg of Pasen laot, Pasen heeft altijd de zomer in z'n gat.

straat -5- Van de straat af moeten. 1. Moeten trouwen. Variant: Van de straat af zijn 2. getrouwd zijn; geborgen zijn. (Voor 1. zie ook: aanbranden; voor 2. zie ook: gilde.) Alg. Brab. '87

straat -6- *Vroeg op straat, laat in de kerk.*

Verkering op jeugdige leeftijd leidt niet altijd tot een vroeg huwelijk. (Zie ook: *boter* -7-.)

Budel '90

straat (zie: *lijden*) *Zoveel geleden hebben als de keien van de straat.*

straatkei (zie: *boter* -9-) *Mi botter en suiker kunde stront nog wel lekker maken.*

straatvarken 't Is 'n echt straatvarken. Het is een echt straatvarken. Iemand die altijd op straat is. (In de Middeleeuwen liepen de varkens vrij op straat.) Eindhoven '59

straf "Straf moet er zijn", zei de meester, en toen at hij de boterham van een jongen op. Zeispreuk. Variant: "Orde mot 'r zen", zin de mister, èn iej zaat in d'n bak (Oost-Brab. '87). (Zie ook: *bak* -3-.) Oost-Brab. 1892

strak (zie: *huid* -4-) *Strak in zijn huid zitten.*

strak houden (zie: *kont* -13-) *De kont strak haauwen.*

stratenmaker (zie: *ingaan* -2-) 't Gaat erin als snevel in een kaailegger.

stratenmaker (zie: *zand* -5-) *Met zand bedekt de kaailegger z'n schand.*

stratenmaker *De stratenmaker verdient de kost met achteruitgaan.* (Zie ook: *kost*.) Veldhoven (VdL) '91

streek (zie: *deken*) *Twee onder dezelfde deken krijgen dezelfde streken.*

streek *Zò vol streken zitte as 'nen bok vol keutels. Zo vol streken zitten als een bok vol keutels. Spreekwoordelijke vergelijking. Altijd een grap klaar hebben. Varianten: ipv streken: grappen, plannen.* Alg. Brab. '87

streep 'n *Goei striep aanhebbe.* Een goede streep aanhebben. Dronken zijn. (Zie ook: *bos*.) Kempenland (B) '58

streep *Schrapke gooien.* Streepje gooien. Spelletje met een streep. (Met centen, knopen enz gooien naar een op de grond getrokken lijn; wie juist op de schreef of in een aan de streep getrokken vierkantje gooit, is winnaar.) Oost-Brab. (Da) '72

strek 't *Strek um doen.* Het strek om doen. Ruilen, met gesloten beurzen betalen. (Zie ook: *dijk*.) Sint-Oedenrode (HM) '60

strekel (zie: *melk* -4-) *De romme horen klotsen, maar niet weten waar de strekels hangen.*

streng (zie: *geit* -4-) *De geit is over de wis.*

streng -1- *De strengen strak houden.* De teugels strak houden. Hard werken; steeds doorwerken, niet rusten. (Strengen zitten aan het tuig van het paard dat ingespannen is.) (Zie ook: *gek* -13-.) Alg. Brab. '87

streng (zie: *pand*) *Een pand aan z'n streen houden.*

streng -2- *Iemand op een streen komen.* Iemand op een streng komen. Iemand een pak slaag toedienen. (*Streng* = ruggenstreng = ruggengraat.) (Zie ook: *broek* -14-.) Bergen op Zoom (S) 1892

streng (zie: *span*) *In een span moeten de paarden dezelfde streng trekken.*

streng -3- *Onwennig zijn in de strengen.* Onwennig zijn in de teugels. Niet aan de gang van zaken gewend zijn. Eindhoven (Si) '60

streng -4- *Over de strengen liggen met iemand.* Overhoop liggen. (Als een ingespannen paard met een been over de strengen heenstapt, kan dit tot complicaties leiden.) (Zie ook: *wind* -7-.) Loon op Zand (Lee) '78

streng -5- *Over de strengen slaan.* Over de teugels slaan. *Uit de band springen.* (Oorspronkelijk van een aangespannen dier.) (Zie ook: *doen* -3-.) Alg. Brab. '87

strengen (zie: *dag* -8-) *As de daag gaon lenge, gaon ze strengre.*

Strijbeek (zie: *Wintelre*) *In Wintelre worden met de kermis de vliegen in de mik gebakken.*

Strijbeekse weg (zie: *molen* -1-) 't Zit allemaal nie' meer in menne meulen, maor aon de Strijbeekse weg.

strijd (zie: *armoede* -6-) *Ermoei is nie zo erg as kerèl.*

strijken *Gestreiken en gemeite is gaauw geeite.* Gestreken en gemeten is gauw gegeten. Een boer moet zorgen veel zelf te produceren, want moet hij het elders kopen, komt dat duurder voor hem uit. Kempenland (B) '58

strijkijzer (zie: *voet* -10-) *Voeten hebben als nen beer.*

strijkstok (zie: *viool* -1-) 't Is aalt wa, iz-'t nie ân de vieool, dan iz-'t ân de straaikstok.

Striijp (zie: *pater*) "Hukcum Paoter", zee 't meske, en ze durfde gin jao te zeggen.

Striijp *In Striijp in 't lof geweest zijn.* In Striijp in het lof geweest zijn. Doen alsof men van niets weet. (Zie ook: *Boxtel Jan van*.) Oost-Brab. '85

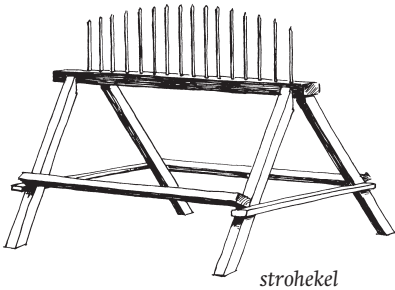
Striijp *Striijp stront, Oerse grond, Zeelst boven.* Dit wordt in Zeelst gezegd om die van Striijp en Oerle te plagen. (Zie ook: *Deurne*.) Oost-Brab. '80

strik (zie: *Stiphout*) *Stiphout is een mikske, Mierlo is een strikske en 't Hout ertusschenin.*

strikken (zie: *kater* -1-) 'ne Kaoter strikken.

strikken (zie: *kater* -5-) *Gene vette kater strikken.* **strikken** (zie: *mikken*) *No den urste mikke ân den âchterse strikke.*

stro -1- 'n *Strooi in iemands gat steken en aansteken.* Een strospier in iemands gat steken en aansteken. Iemand tot spoed aanzetten,

iemand animeren. (Zie ook: *teen* -3-) Eindhoven (HM) '71

stro -2- Al stookt-er 'nen bos strooi onder, dan wordt-ie nog nie vlug. Al stook je er een bos stro onder, dan wordt hij nog niet vlug. Iemand die onverstoortbaar en langzaam blijft, die zich niet laat opjagen. (Zie ook: *alles* -9-) Tilburg (TT) '65

stro (zie: *baas* -4) Baos is baos al is ie van strooi.

stro -3- Daar kande geen strooi mee bijten. Daar kun je geen stro mee kopen. Variant: Nog geen stro kunnen bijten 2. arm zijn (Tilburg '77). (Voor 2. zie ook: *arm* -6-) Oost-Brab. '66

stro (zie: *krab*) De krabben kruipen, 't zal regenen.

stro (zie: *paard* -27-) Een wit pèrd hi veul stroi nodig.

stro (zie: *lat* -2-) Er zitten latten op het dak.

stro -4- Hij voeiert 'm me' lang stroi. Hij voert hem met lang stro. Hij geeft het paard met de zweep. Oost-Brab. (Sw) '86

stro (zie: *bed* -10-) Iemand van bed op strooi helpen.

stro (zie: *tijd* -9-) In tijd van nood maakt men een teilder van een snee brood.

stro (zie: *weer* -16-) Is 't geen weer voor te hooien, dan is 't weer voor oe kolen.

stro (zie: *kijken* -10-) Kijken als een ezel die in 't stro staat te zeiken.

stro (zie: *Simon en Judas Sint*) Met Simon en Juu (28 oktober) verlaat men de strooien huu.

stro -5- Met strooi dragen. Met stro dragen. 1. Nestje klaarmaken; 2. voor een speech alles aandragen. Variant: Hij sleept mee strooi, hij moet zeker baggen (biggen werpen). Tegen iemand die een strospeer aan zijn kleren heeft hangen (Eerde '40). (Voor 1. zie ook: *stok* -6-) Oost-Brab. '40

stro (zie: *pisser*) Met zunne pisser op 't strooi liggen.

stro -6- Op 't rauw stro vallen. Op het ruwe stro vallen. Op de fles gaan. (Op niet van tevoren

netjes gelegd stro vallen.) (Zie ook: *boer* -42-) Helmond (S) 1892

stro -7- Op strooi liggen. Op stro liggen. 1. Dood zijn. Variant: ipv *stro*: *rekstro*; 2. financieel aan de grond zijn. (De doden werden vroeger op stro opgebaard.) (Voor 1. zie ook: *Beemd*; voor 2. zie ook: *rekstro*.) Alg. Brab. '87

stro (zie: *Pasen* -3-) Paosen haawe mei strooi in 't haor.

stro -8- Strooi is langer as hooi. Stro is langer dan hooi. Afjacht. Varianten: ... *haksel* is korter (Peelland '90); ... *haksel* is korter en *mangelwortels* zijn dikker (Asten '90); ... as 't nie gehakseld is (Schijndel '90); Strooi is geen hooi (Oost-Brab. '90). Alg. Brab. '91

stro (zie: *dak* -6-) Vrijen onder één dak kost eer, mar is 'n gemak.

stro (zie: *erwt* -7-) Wie erte wil ète, moet de mert nie vergète.

stro (zie: *bed* -15-) Zo dik as ge mè uw bed draogt, verliesde stro.

strodekker (zie: *rietdekker*) Rietdekkers hand dekt timmerman schand.

stronk (zie: *varken* -26-) Voor iemand 'n varken op een strunk jagen.

stront (zie: *rus*) 'n Rus en 'nne stront mest 'n treej in 't rond.

stront (zie: *boer* -20-) 'nen Boer zonder stront hé gin futsoendelukke boks aon z'n kont.

stront -1- 't Draait altijd op stront uit. Het draait altijd op stront uit. Alg. Brab. '87

stront -2- 't Is niks as stront en dèrm. Het is niks als stront en darm. 1. Iemand die geen verstand heeft; 2. iemand die totaal ongevoelig is. Varianten: D'r zit niks in ... (Aarle-Rixtel '75); 'n Hoop stront, meer zit er niet in (Oirschot '84). (Voor 1. zie ook: *bijdehand*.) Oost-Brab. '87

stront (zie: *waarom*) 't Pinneke van z'n hart hangt in de stront.

stront -3- 't Stront uit de kont vragen. De stront uit de kont vragen. Het hemd van zijn gat vragen; alles willen weten. (Zie ook: *keutel* -1-) Alg. Brab. '87

stront -4- 't Velt net as stront op 'ne slek. Het valt precies als stront op een slak. Spreekwoordelijke vergelijking. 1. Het past precies; 2. het komt juist uit. (Voor 1. zie ook: *maat* -4-) Gemert (Bi) '40

stront (zie: *vallen* -1-) 't Velt, 't velt ès 'n koew diej spelt.

stront (zie: *peer* -2-) Als 'n peer rijp is, dan valt ze, al valt ze ook in de stront.

stront (zie: *als* -3-) As as meel waar en stront stroop, dan ate we alledaag pannekoek.

stront -5- D'r eige stront opvrete. Hun eigen

stront opvreten. Gierig zijn. (Zie ook: *appelboor.*) Alg. Brab. '87

stront -6- *Dat 't stront mag worre in oew zakke.* Dat het stront mag worden in je zakken.

Kaartspel. Wens van iemand die telkens verliest en dus met tegenzin betaalt. Oost-Brab. '83

stront (zie: *duivel* -18-) *De duvel he in de Peel z'n leste stront gescheten.*

stront (zie: *keutel* -2-) *De kleine hebben de keutel kort bij 't hart.*

stront (zie: *scheet* -5-) *De lieste scheet die de duvel geschete hé, woegas ne metser, toen neep ie nog us en de woegas nun uperman.*

stront -7- *De stront dicht bij het hart hebben zitten.* Opvliegend zijn. Oost-Brab. '87

stront -8- *Denken da oew eigen stront nie stinkt.* Denken dat je eigen stront niet stinkt. Verwaand zijn. (Zie ook: *bereddering.*) Kempenland '84

stront -9- *Die lacht nog nie, al kruipt er unne stront tegen de muur omhoog.* Die lacht nog niet, al kruipt er een stront tegen de muur omhoog. Een zuurpruim. Varianten: ... *al ziet hij een pinegel met hooiekkers* (Westerhoven '86); ...*al ziet iej 'n koew me' 'n k'sjet òn* (Oost-Brab. '90). (*K'sjet* = korset.) (Zie ook: *kruiwagen.*) Alg. Brab. '87

stront (zie: *wat gebeuren*) *Dôr wòrt 'nem bowr opchelaote tussen twee zâkke stront.*

stront (zie: *parade*) *Een grote parade, een klein garnizoen.*

stront (zie: *paard* -25-) *Een pèrd en een hond die hinken om een stront.*

stront -10- *Een smal struuntje kakken.* Een smal strontje kakken. Weinig geld ter beschikking hebben. (Zie ook: *aardappel* -2-) Alg. Brab. '87

stront (zie: *afschieden*) *Er afschieden as nen hond van z'ne stront.*

stront (zie: *kak* -2-) *Er is kak an de knikker.*

stront -11- *Es ge lèkker wilt schèète, hedde alt stront te kort.* Als je lekker wilt poepen, heb je altijd stront te kort. *Lekker is maar een vinger lang.* Kempenland (Kr) '82

stront -12- *Ge zot 'm mè stront begiete.* Je zou hem met stront begieten. Iemand die verwaand is, op deze manier willen afstraffen. (Zie ook: *bereddering.*) Beek en Donk (HD) '87

stront -13- *Het laikt op stront noch luuren.* Het lijkt op stront noch luiers. Het lijkt nergens op. (Zie ook: *kleur* -4-) Tilburg (D) '16

stront (zie: *hond* -34-) *Hond of stront zeggen.*

stront -14- *Ik wou dagge stront waart, dan scheet ik oe in 'n dorenheg.* Ik wou dat je stront was, dan scheet ik je in een doornheg. Toppunt van

minachting. (Zie ook: *bot* -1-) Eindhoven '84
stront (zie: *krul*) *Krullen in 't haor, stront in de romme.*

stront (zie: *mond* -10-) *Los in de mond, maar vast in de kont.*

stront (zie: *boter* -9-) *Mi botter en suiker kunde stront nog wel lekker maken.*

stront (zie: *brood* -24-) *Niks kunne as van goei brood kaoi make.*

stront (zie: *snee* -2-) *Om 'n snee stront, wie 't mes aflekt.*

stront (zie: *passen* -4-) *Passen als 'n stront in de sneeuw.*

stront -15- *Stront in een mandje.* Ik laat me niets wijsmaken. (Zie ook: *mand* -3-) Alg. Brab. '87

stront -16- *Stront in de ogen hebben.* Ziende blind zijn. Alg. Brab. '87

stront (zie: *wat zijn*) *Stront mee striepkes.*

stront (zie: *wat eten* -7-) *Stront met striepkes.*

stront -17- *Stront op ene stâk.* Stront op een stok. Niet veel zaaks. Varianten: *Stront op 'n riek* (Oost-Brab. '87). (Zie ook: *bier* -4-) Kempenland (B) '84

stront -18- *Stront pikke òit 'n êkel.* Stront pikken uit een eikel. 1. Van niets nog iets maken; nog iets maken of oplappen dat eigenlijk totaal versleten is. Variant: *Ge zult nog 'n stront uit 'n eikel pikken* 2. tegen een gierigaard. (Voor 1. zie ook: *arme* -2-; voor 2. zie ook: *appelboor.*) Peelland '87

stront -19- *Stront wie hê oe gescheten.* Stront wie heeft je gescheten. Vraag aan iemand die trots doet en opschept, maar schijnbaar vergeten is van welke komaf hij is. Varianten: ... *drol wie hee oe gedraaid* (Oost-Brab. '92); ... *drol wie hê oe gedraaid, heupke wa bende toch klèn* (Gemert '66). (Zie ook: *boerenpaard.*) Alg. Brab. '87

stront (zie: *licht* -5-) *Toen 't licht hing aan de touwen, toen waren de mensen te vertrouwen.* En nou 't licht komt uit de grond, nou is 't allemaal stront.

stront (zie: *schrijden*) *Treejen as 'nen haon mè stront tusse z'n teen.*

stront (zie: *bont*) *Van boven bont, van onder stront.*

stront (zie: *kak* -6-) *Veel kak op een klein potje.*

stront -20- *Z'n lèste stront gescheten hebben.* Zijn laatste stront gescheten hebben. Doodgaan. (Zie ook: *aardappel* -7-) Alg. Brab. '87

stront -21- *Z'ne stront hoog dragen.* Zijn stront hoog dragen. Verwaand zijn. (Zie ook: *bereddering.*) Oost-Brab. '65

stront (zie: *zat* -3-) *Zat zijn als een snep.*

stront -22- *Zeven kleuren stront tegelijk schijten.*

Van angst in zijn broek doen. Kempenland '84

stront (zie: *dicht* -3-) *Zo dicht op mekander ès vliegen op 'nne stront.*

stront

stront (zie: rot) Zo rot als een mispel.

stront (zie: tevreden) Zo tevreden als een vlieg op een stront.

strontbed (zie: pissebed) Van 't pissebed op 't kakkebed.

strontbed (zie: pissebed) Van 't pissebed op 't kakkebed.

strontkar Hier gao de strontkar veurop. Hier gaat de strontkar voorop. Iemand dringt zich in een gesprek voortdurend op de voorgrond; noemt zichzelf voor anderen. Variant: Ik, zei de gek. Tilburg (TT) '70

strontvlieg Strontvliegen op de toffel. Strontvliegen op de tafel. Profiteurs in huis. (Zie ook: haring.) Helmond (HD) '87

strontvlieg (zie: vlug -2-) Zo vlug als een strontvlieg.

strontvlieg (zie: kracht) Zoveul kracht hebbe als een strontvlieg mi ene vleugel.

strooiselhoop 't Is 'nen strosselhoop. Het is een hoop strooisel. Kaartterm. Gezegd als men kaarten in handen krijgt die men alleen maar kan neergooien. (Strossel = confetti, kleurige papiersnippers; gehakt stro en ander afval dat in de potstal onder de koeien werd gestrooid.) (Zie ook: kerk -15-) Tilburg (TT) '68

stroom (zie: donder -2-) Donder op 'n kaole dore, is d'n halve zommer verlore.

stroop (zie: als -3-) As as meel waar en stront stroop, dan ate we alledaag pannekoek.

stroopkwast Altij mee de stroopkwast rondlopen. Altijd met de stroopkwast rondlopen. 1. Steeds vleien en paaien. Variant: De stroopot nooit meenemen 2. nooit vleien of paaien (Helmond '87). (Voor 2. zie ook: falievouwer.) Tilburg (JM) '50

stroopnagel Van vuulen kroijde nijngels.

Van voelen krijg je nijngels. Waarschuwing aan iemand die iets nauwkeurig betast. Variant: ipv nijngel: nijdnagel = plaats waar de huid langs de nagel is ingescheurd. Tilburg (D) '16

strooppot (zie: stroopkwast) Altij mee de stroopkwast rondlopen.

strooppot (zie: opschieten) Opschieten als een luis op een teerton.

strop Ge kunt beter aan de eerste as aan de leste strop hangen. Je kunt beter aan de eerste dan aan de laatste strop hangen. 1. Als men vlug met een tegenvaller geconfronteerd wordt; 2. als de slag meteen valt. (Zie ook: moos.) Oost-Brab. '87

strop Tegen de strop in. Tegen de draad in. Alg. Brab. '87

strop (zie: kop -37-) Zijn kop door de strop steken.

stropen (zie: haas -6-) Het velt niet mee dieën haas te streupen.

stropen De grutste ströjpers zijn de bèste veldwachters. De grootste stropers zijn de beste veldwachters. 1. Met dieven vangt men dieven; 2. een vader die zijn dochters kort houdt, maar die zelf graag vreemd gaat.

(Voor 2. zie ook: brief.) Oost-Brab. '65

stropen (zie: werker) De hardste werkers wonen in de kleinste huiskes.

strosnijder (zie: been -3-) Been lāk e muilepārd.

stropier (zie: wiegestro) 't Wiegestro zit nog achter z'n oren.

strot (zie: kop -19-) Ge kekt ze wel op de kop, mar nie in de krop.

strowis (zie: God -22-) God zegen(e) oew mee 'n stro-wis, dan mēent den duvel dè't 'n miraokel is.

strowis (zie: God -24-) Hou God vur oge en de hand voor de gulp.

strui (zie: vrouw -11-) De kwaaieste vrouwen die kunnen 't beste struif bakken.

struif -1- 'n Ströf zonder späk. Een pannenkoek zonder spek. 1. Een ouderpaar zonder kinderen. Varianten: Z'n streuf ophèbben 2. impotent zijn; Nog streuf genoeg hebben 3. potent zijn (Eindhoven '84). (Voor 1. zie ook: huwelijk -2-; voor 2. en 3. zie ook: Adam.) Kempenland (B) '58

struif (zie: zon -1-) Als 't regent en de zon die schijnt, is 't kermis in de hel.

struif (zie: als -3-) As as meel waar en stront stroop, dan ate we alledaag pannekoek.

struif (zie: kant -3-) De kantjes van de struif eten.

struif -2- De struif zal niet groot zijn. De pannenkoek zal niet groot zijn. Minachtend over fortuin of erfenis van een ander. (Zie ook: dood -3-) Someren (HD) '87

struif -3- Dè zal struifkosse. Dat zal pannenkoek kosten. Dat zal moeilijk zijn. Variant: Dat zou me struif gekost hebben = dat zou moeilijk geweest zijn (Eindhoven '91). (Zie ook: begin -2-) Oost-Brab. '86

struif -4- Er wainig streuf van gevrèten hebben. Er weinig struif van gegeten hebben. Er weinig plezier van gehad hebben. (Zie ook: deugd.) Helmond (Sp) '34

struif -5- Er z'ne struif indraaien. Er zijn struif indraaien. Een goede plaats veroveren; soms is in het bijzonder een vrijer bedoeld. (Zie ook: grond -3-) Tilburg (TT) '72

struif (zie: februari -6-) Fip zei: "Als ik de macht had van Jan, dan liet ik de struif beviezen in de pan."

struif (zie: zuipen -1-) Ge mot et zuipen om een ei niet bederven.

“Hier hedde de stukken van Rubens!”
zie: **stuk-5**

struif (zie: *delen*) Hedde d'r al mee gedeeld.
struif (zie: *ei -25-*) Te veul eier onder iemand legge.
struif -6- Zij zullen hem de struif niet outdragen. Zij zullen hem de struif niet uitdragen.
 Iemand die goed lopen kan. Someren (S) 1892
struifpan (zie: *druk -1-*) 't Net zo druk hebbe as de pan mee vastelaovend.
struik Als ge aan een ouwe struik water giet, gaot ie nog wel 'ens bloeien. Als je bij een oude struik water giet, gaat hij nog wel eens bloeien. Als een vrijzezel op oudere leeftijd nog trouwt.
 Varianten: *ipv bloeien: groeien, opbloeien, over-eind, omhoog.* (Zie ook: *broek -6-*) Oost-Brab. '90
struik Er zijn veel struiken, maar de ene is veel holler als de andere. Er zijn veel struiken, maar de ene is veel holler dan de andere. De ene mens kan meer eten dan de andere. Nederwetten (S) 1892
studie Op studie zijn. Gevangen zitten. (Zie ook: *bak -3-*) Nederwetten (S) 1892
stuiven 't Maauwde detter spien. Het stoof er dat het er spande. Er was veel herrie en lawaai. Variant: 't Maauwt er (Oost-Brab. '74); *Daor spêêrdenet; Daor róóktenet* (Oud Gastel '27); *Het stobbert er* (Tilburg '70). (*Stobber* = stof, heel fijn zand.) (Zie ook: *duivel -6-*) Peelland '87
stuiven (zie: *vrijen -2-*) Vrijen dè't stobbert.
stuiver (zie: *gulden*) 'n Hoogdurpse gulden is mar twee kwartjes werd.
stuiver (zie: *dubbeltje -2-*) As ge veur 'n dubbeltje in de wieg bent geleed, krijgde geen kwartje bij mekaar.
stuiver -1- De dagelijkse stuiver brengt 't geld in de kast. De dagelijkse stuiver brengt het geld

in de kast. Vele kleintjes maken één groot. (Zie ook: *begin -3-*) Aarle-Rixtel (VB) '76
stuiver -2- De zeven stuivers zitten zo in elkaar. De prijs moet zo uitgelegd worden. Hilvarenbeek (Kn) '50
stuiver (zie: *cent -6-*) Geen zes cent veur enen stuiver geven.
stuiver (zie: *God -24-*) Hou God vur oge en de hand voor de gulp.
stuiver -3- Mensen die geen stuiver op hun geweten hebben. Arme mensen. (Zie ook: *arm -6-*) Tilburg (TT) '71
stuiver (zie: *karnemelk -4-*) Nie gebotterd en toch mulk.
stuiver (zie: *mik -3-*) Och airm stuiversmikske; wè hedde toch weinig kruim.
stuiver -4- Op z'nne leste stuiver liggen. Op zijn laatste stuiver liggen. Op sterven liggen. (Zie ook: *aardappel -7-*) Oost-Brab. '60
stuiver -5- Wie een stuiver niet acht, krijgt geen gulden in zijn macht. Wie het kleine niet eert, is het grote niet weerd. (Zie ook: *kleine.*) Sint-Michiels-gestel (L) '55
stuiver -6- Zat aan de stuiver. Genoeg moeilijkheden hebben. (Zie ook: *haar -1-*) Tilburg (HM) '60
stuiver -7- Ze kan op een stuiverke kakken. Ze kan op een stuivertje kakken. 1. Dat is een tiptop dametje. Varianten: ... *poepen dè ge kruis noch munt kunt zien* (Tilburg '16); *Hij kan op e stöverke kakke lāk 'n Haagse juffrouw* 2. iemand die fijn maar precies is (Kempenland '58); *Op 'n stuiver poepen* 3. zuinig zijn (Oost-Brab. 1892); *ipv poepen: pissen* (Kempenland '85).

stuk

(Voor 1. zie ook: *buik* -9; voor 2. zie ook: *bloem* -7; voor 3. zie ook: *kip* -4; voor het beeld zie ook: *dubbeltje* -5-.) Cuyk (Bi) '40
stuk -1- 'n *Stuk snijen*. Een stuk snijden.

Uitnodiging om mee te eten. Varianten: *Blijfde meesmeren* = een boterham mee-eten (Hoogeloon '50); *Er een meesteken* (Waalre '86). (Zie ook: *hak* -10-, *lepel* -1-.) Alg. Brab. (Heer) 1776
stuk (zie: *lullen* -1-) *As lulle worst waar, dan hadde gij 'n heel stuk*.

stuk -2- *Da's 'n sterk stuk in 'n versleten broek*. Dat is een sterk stuk in een versleten broek. Dat is kras; dat komt mij ongelooflijk voor. Varianten: ... *in een kaoi broek* (Tilburg '41); ... *in 'n aauw boks* (Gemert '60); ... *in 'n laken boks* (Deurne '87). Oost-Brab. '87

stuk -3- *De stukken vallen van zijn harsens*. De stukken vallen van zijn hersenen. Hij verliest zijn memorie. Wanroij (Bi) '40

stuk -4- *e Stuk in z'n kleuten hebbe*. Een stuk in zijn kloten hebben. *Een stuk in zijn kraag hebben*; dronken zijn. (Een stuk is een maat van een vat ± 600 liter; het zou hier veel betekenen.) Variant: *ipv kloot: kont*. (Zie ook: *bos*.) Kempenland (B) '58

stuk -5- *Hier hedde de stukken van Rubens*. Kaart-ter. Bij het bijleggen van mooie kaarten. Tilburg (Si) '71

stuk (zie: *brood* -22-) *Iemand aan een stuk brood helpen*.

stuk -6- *Leven is weven, en sterven zijn stuk afgeven*. Waalre (GW) '90

stuk -7- *Ok van 't stuk zen*. Ook van het stuk zijn. Van dezelfde aard zijn. (Zie ook: *familie* -4-.) Kempenland (B) '58

stuk -8- *Stukken hebben daar God zij met ons op staat*. Geld hebben. Tot voor kort hadden de rijksdaalder en de gulden tot randschrift: *God zij met ons*. (Wet van 26 november 1847 art 10.) (Zie ook: *aarde* -1-; voor het beeld zie ook: *wijn*.) Alg. Brab. '86

stuk -9- *Voor geen stukken te goed zijn*. Tot alles in staat zijn; niet deugen. (Zie ook: *deugen*.) West-Brab. (MGT) '54

stumper (zie: *Heer* OL -21-) *OL Heer is met zijn sloren*.

sturen *Gestuurd en geweegd worden*. Gestuurd en de weg gewezen worden. Geholpen worden. (Zie ook: *heffen*.) Schijndel (Bi) '40

suf (zie: *onnozel*) *Onnozel geboren, simpel gewiegd en niks bijgeleerd*.

suf *Op gene suf spuile*. Op geen suf spelen. Geen sufferd zijn; iets durven aan te pakken; doortasten. (Zie ook: *seef*.) Kempenland (B) '58
sufferd (zie: *aanhouder*) *"D'n onhaauwer wint"*,

zin Dokus, èn ie gong nor bed mi al z'n dingen on.
sufferd (zie: *handdoek*) *Hij leest den handdoek of de sufferd*.

suiker (zie: *Vrouw* OL -2-) *'t Was na gedaon mee 't suiker Lieve Vrouwke*.

suiker (zie: *rabarber*) *Als ge iemand rabarber aanbiedt, moet ge hem ook suiker bij geven*.

suiker *Er de suiker uitbijten*. Iets erg lekker vinden. (Zie ook: *engel* -3-) Oost-Brab. (Bi) '40

suiker (zie: *boterham* -4-) *Iets doen voor een boterham met suiker*.

suiker (zie: *rijstepap*) *Kaw rijstepap die moete mee suiker werm make*.

suiker (zie: *water* -11-) *Mee waoter valt niks goed te maoken en met suiker kunde niks bederven*.

suiker (zie: *boter* -9-) *Mi botter en suiker kunde stront nog wel lekker maken*.

suiker (zie: *vlaai*) *Op 'n ouw vlaai suiker strooie*.
sukkelen *Ermeë sukkelen as mee 'n kreuge mee kikvorsen*. Ermeë sukkelen als met een kruiwagen met kikvorsen. Spreekwoordelijke vergelijking. Er veel moeite mee hebben.

(Gedacht wordt aan levende, springende kikvorsen.) Variant: *"'t Zijn me de gasten"*, *zei de kruier, en hij had een kruiwagen met kikvorsen* (Oost-Brab. 1892). (Zie ook: *dolderij*.) Oirschot (Ven) '75

sus *Om 'n sus*. Om niets (Zie ook: *hond* -47-) Aarle Rixtel (VB) '76

sussen (zie: *blussen*) *Valt er niks te blussen, valt er niks te kussen*.

t

taai (zie: loeder) *Ge ziet èn goei loeder ien de soep, mar tèt ien 't koken.*

taai -1- *Hij is tèt trekke. Hij is taai trekken. Kaartterm. Bij hem is het moeilijk de troef eruit te halen. (Zie ook: boer -23-) Schijndel (Bi) '40*

taai (zie: zadel) *Taai onder 't zaal worden.*

taai -2- *Zo taai als kattenemmen. Zo taai als kattenspenen. Spreekwoordelijke vergelijking. Eten dat niet te kauwen is. Varianten: Zo taai als hengsteleer (Ommel '87); ipv hengsteleer: bokkeleer (Helmond '87); Zò tèt ès riem (Huisseling '58). Oost-Brab. '80*

taai -3- *Zo taai as 'nen haaiwortel. Zo taai als een heidewortel. Spreekwoordelijke vergelijking. De wortels van heideplanten zijn zeer taai. Tilburg (TT) '68*

taal (zie: Vessem) *'t Is 'n Vessemse, aon z'n taal te heure.*

taart (zie: wind -9-) *Erselse wijnd is lochten tort.*

taartje (zie: groot -5-) *Heb ze maar groot en voeiert ze maar havermoutpap.*

taartje (zie: liefde -4-) *In de liefde is 'nne stront net zo goed as 'nne pannekoek.*

tabak (zie: pijp -2-) *'t Is geen pijp tebak werd.*

tabak (zie: duif) *As ge duiven houdt en tabak rookt, dan ziede de schaoj vur oe ogen.*

tabak (zie: tondel) *Dè's 'nen anderen tonkel es tebak.*

tabak *Dè's sterken tabak. Dat is sterke tabak. Dat is een tegenvaller. (Zie ook: moos.) Oost-Brab. (Bi) '40*

tabak (zie: lullen -3-) *Lullen lek 'n kont die tabak knauwt.*

tabak (zie: buil -4-) *Meer buil as tabak.*

tabak (zie: waar is -4-) *Tebak haole bij Woestenbèèrgh.*

tabernakel *Haar tabernakel open hebben staan. Haar bloes open hebben staan. (Zie ook: zoon.) Oost-Brab. '87*

tachtig (zie: keizersrecht) *Tachtig is keizersrecht.*

tafel (zie: ham) *'n Houten ham op tafel hebben.*

tafel (zie: brood -6-) *'t Brood van de tafel vegen.*

tafel (zie: brood -7-) *'t Brouwd van de toffel pruuvn.*

tafel *'t Is dezelfde tafel waar jullie de voeten onder steken. Het is dezelfde tafel waar jullie de voeten onder steken. Jullie hebben dezelfde werkgever. Waalre '86*

tafel (zie: alles -3-) *Alles in orde en niks op z'n plaats.*

tafel (zie: Asperges me) *Als het "Asperges me" uit de kerk is, komen de asperges op tafel.*

tafel (zie: Heer OL -4-) *Bij OL Heer op tafel kunnen kijken.*

tafel (zie: lepel -1-) *De lepel op tafel gooien.*

tafel (zie: peperkoek) *De peperkoek op tafel leggen en dan doorsnijden.*

tafel (zie: schoen -1-) *De schoenen op de tafel hebben.*

tafel (zie: scholier) *De scholieren en de klerken zijn te lui om te werken, maar asse geroepe worren um te ete, zijn ze het eerst aan toffel gezete.*

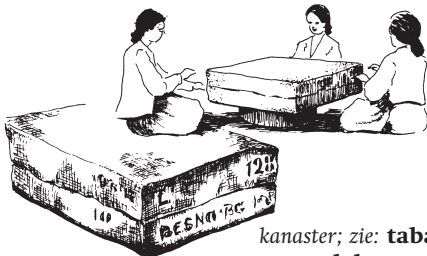
tafel (zie: lul) *Ge slot nog 'ns met oe lul 't spek van taofel.*

tafel (zie: mest -2-) *Iemand liever in de mest als in de kost hebbe.*

tafel (zie: opscheppen) *Opscheppen kost niks.*

tafel (zie: strontvlieg) *Strontvliegen op de toffel.*

tafel *Van 'n schon tafel ette nie lang. Van een mooie tafel eet je niet lang. Een huwbaar meisje dat wel mooi is maar financieel en huishoudelijk weinig te bieden heeft. Varianten: ipv schon: knap, mooi; ... kunde nie ete (West-Brab. '87); Van 'n mooi bord kun je niet eten (Boxtel '85); 'n Skoon taffel en daor nie op 'n skoon schotel en daor wè in, makt 'n spitse neus en 'n mager kin = een mooie tafel en daar niet op een mooie schaal en daar iets in, maken een spitse neus en een magere kin (Oost-Brab. '40); Een schoon schotel mee niks erin, maakt 'n smaak en een spitse kin (Opwetten '55); Smaol bakkes, spitse kin, grouwte schotel, niks erin (Deurne '89); Van 'n mooi bord itte nie lang (Deurne '89). (Zie ook: bezem -6-) Oost-Brab. '87*

kanaster; zie: **tabak** en **tondel**

tafel

tafel (zie: mes -5-) *Z'n mes bij iemand op tafel leggen.*

tafel (zie: turf -3-) *Zal ik 'n turf halen?*

tafel (zie: punt -3-) *Ze hee d'r eigen aan de punt van de töffel gestote.*

tak 'n Eiken tak is duk nat geworden. Een eiken-tak is dikwijls nat geworden. Je kunt er wel tegen. (Eiken worden oud; ze staan lang in weer en wind.) Waalre '90

tak (zie: top -2-) *Als 't dondert in de kale top, dan voert de boer zijn orten op.*

tak (zie: donder -1-) *Donder op 'ne kalen tak, gëft kôre in de zak.*

tak *Het dunste takske brandt het eerst. Het dunste takje brandt het eerst. Zorg goed beslagen ten ijs te komen. Tilburg (TT) '72*

tak (zie: ijzel) *Ijzel op den kalen tak is koren in den zak.*

takkenbos (zie: boer -2-) *"An is an", zei den boer, en hij liet ene mutserd liggen.*

takkenbos (zie: kaart -3-) *Unne kaart of unne klippel.*

taks (zie: been -1-) *Been hebben als een taks.*

talent (zie: cent -11-) *Zonder centen geen talenten.*

tand (zie: uierzalf) *"Wè doede d'ròn ès ùrزالف niej hëllept", zin Triejn, èn ze poetste d'r taand mé' gruujne zeep.*

tand (zie: oud -1-) *Als je niet oud wil worden, moet je je jong laten hangen.*

tand (zie: veer -1-) *Als pluymen sincken en visschen verdrincken; als meulensteen en swemmen, dan sullen de geusen ten Hemel klimmen.*

tand -1- *Astie tanden in z'n gat had, beet tie zijn eigen hemd kapot! Als hij tanden in zijn gat had, beet hij zijn eigen hemd kapot! 1. Hij is zeer kwaad. Variant: Ergens 'n taand van in oew kont krijgen 2. zich ergens vreselijk over ergeren (Beek en Donk '87). (Voor 1. zie ook: been -13-) Roosendaal (VD) '76*

tand -2- *Dat is iets naor z'nne taand. Dat is iets naar zijn tand. Dat is spekje naar zijn bekje; iets naar zijn smaak of zin; kan rechtstreeks op eten slaan, wordt ook in bredere zin gebruikt. (Zie ook: ingaan -1-) Alg. Brab. '87*

tand -3- *Dat kan in een holle tand. De hoeveelheid eten die je krijgt, is gering. (Zie ook: beergelkust.) Alg. Brab. '87*

tand -4- *Ergens nie veul over z'n taand krijgje. Ergens niet veel over zijn tanden krijgen. Ergens niet veel te eten krijgen. (Zie ook: beergelkust.) Oost-Brab. '74*

tand -5- *Ik zal 'w 's op 'w taand laoten bète. Ik zal je eens op je tanden laten bijten. Ik zal je geduld laten beoefenen. (Zie ook: geduld.) Oost-Brab. (Bi) '40*

tand (zie: kerkengoed) *Kerkegoed heeft ijzeren tanden.*

tand -6- *Met oew jong taand moette het opeten.*

Met je jonge tanden moet je het opeten.

Geniet als je jong bent. (Zie ook: doodshemd.) Waalre '82

tand (zie: Heer OL -29-) *OL Heer, hier is een stenen tand, geef me as-u-blijf een benen tand.*

tand (zie: hand -27-) *Vlug met de hand, vlug met de tand.*

tand (zie: hoe oud) *Zo oud es 't hëlleke van m'n gat en 't stinkt van ouwerdom.*

tandpijn 't *Is krèk as mî taandpeeng 't dü mar éfkes sîr. Het is precies als met tandpijn; het doet maar even pijn. Gemert (GH) '77*

tandpijn (zie: lachen -4-) *Lachen as unnen hond dè mosterd hee gevèrte.*

tandpijn *Tandpijn is geen pijn, maar peper in je reet dat is pas heet. Verlangen naar de geliefde of naar verloren eer is erger dan pijn. Varianten: ipv tandpijn: kiespijn, buikpijn; ..., maar 'n vrijer hebben en er niet bij te zijn, da's pas pijn (Oost-Brab. '84); ipv vrijer: jongen, lief, meid, minnaar; ... peper in je gat is pijn (Oosterhout '87); ... peper in 't gat is pijn van smart (Milheeze '84); ... peper in 't gaatje dat is 'n aardig praatje (Hapert '84); ..., maar eerpijn dat is pijn (Asten Heusden '84). (Zie ook: hond -5-) Oost-Brab. '87*

tandvlees (zie: cent -9-) *Ne cent durbijte.*

tang (zie: riek) *Mi ginne riek te voeren zijn.*

tang *Te vuil zijn om met een tang aan te pakken. Zeer vuil zijn. Varianten: Dat ge met geen tang aan zou trekken (Oost-Brab. 1892); (Zie ook: vuil -4-) Alg. Brab. '87*

tante 'n *Vette tante in de kuip. Een vette tante in de kuip. Een suikertante is gestorven. Alg. Brab. '87*

tappen (zie: cent -7-) *Hij tapt veur drie cente.*

tappen (zie: vat -4-) *Men kan niet tappen van een vat, waar nie op is.*

tappen *Tapt ze wel, mar burg ze nie. Tap ze wel, maar blijf geen borg. Wantrouw ze. Alg. Brab. '86*

tarwe *De terw is er vur gemaole geweest. De tarwe was er al voor gemalen. Als iemand na een zeer ernstige ziekte weer herstellende is. (De tarwe voor de mik (wittebrood), die gegeten zou worden tijdens de maaltijd na de begrafenis, was al gemalen.) Oost-Brab. (Bi) '40*

tarweschip (zie: roggeschip) *As er 'n roggeschip afveert, dan kômt er 'n terwe binnen.*

tas (zie: schoof) *Geen schoven uit den tas trekken.*

tasten (zie: zoeken) *Zoekt en gij zult vinden, maar 't is tasten in den blinden.*

toe teen; zie: **teen-5**

te Te is nooit goed behalve te zamen, tevreden en te bed. Woordenspel. Alg. Brab. '87

te kort (zie: verliezer) Ene te kort, net as alle verliezers.

te kort (zie: broek -18-) M'n broek zal wel te kort zijn.

te veel Niet te veel zijn, maar toch overschieten. Eindhoven (Rij) '35

Teefelen (zie: Wintelre) In Wintelre worden met de kermis de vliegen in de mik gebakken.

teek Iemand een teek afvangen. Iemand in het bijzijn van anderen beschamen door schijnbaar medegevoel te betuigen maar daardoor anderen op zijn schande of ongeluk opmerkzaam te maken. (Teek = parasiet van de familie der Ixodideae, die leeft op de huid van zoogdieren.) West-Brab. '66

teen (zie: klomp -1-) "Nouw brikt m'ne klomp", zin de aauw Leen, en de kaar riej over d'r teen.

teen (zie: been -4-) Been noch teen kenne.

teen -1- Erges de teen aon branden. Ergens de tenen aan branden. Ergens de vingers aan branden; ergens schade van ondervinden. Schijndel (Bi) '40

teen (zie: been -10-) Erges van been toe teen aan bekend zijn.

teen (zie: kool -4-) Het kooltje aan iemands teen leggen.

teen -2- Hol zijn tot aan de grote teen. 1. Een grote eetlust hebben; 2. alles kunnen gebruiken. (Voor 1. zie ook: eten -4; voor 2. zie ook: ijzer -3-) Aalst (ED) '84

teen (zie: doorn -3-) Iemand 'nen doorn uit z'n hiel trekken.

teen -3- Iemand an z'nen teen ruuïere. Iemand aan zijn teen roeren. Iemand aanzetten, tot iets opwekken. (Zie ook: stro -1-) Kempenland (B) '58

teen (zie: hak -3-) Iemand liever mee de hakken as mee de teen zien.

teen (zie: heer -7-) N'n heier knipt ok de nagels van z'n tein.

teen -4- Teen noch been kenne. Teen noch been kennen. Van dronkenschap niet kunnen lopen. (Zie ook: bos.) Nederwetten (S) 1892

teen -5- Toe teen en open kont lopen. Lopen met de tenen naar elkaar toe en met open kont. Met naar buiten gebogen benen lopen. Variant: Met open tenen en 'n toegat lopen (Eindhoven '73). (Zie ook: veneteens.) Oost-Brab. '80

teen (zie: schrijden) Treejen as 'nen haon mè stront tusse z'n teen.

teen -6- Z'nne teen gestoten hebbe. Zijn teen gestoten hebben. Moeten trouwen. (Teen = penis) (Zie ook: aanbranden.) Berlicum (FK) '67

teerton (zie: opschieten) Opschieten als een luis op een teerton.

tegen (zie: mee) Dè hee z'n mee en z'n tege.

tegenhouden Tegenhouden als den Briel. Spreekwoordelijke vergelijking. Asten (S) 1892

tegenhouden Teigenhaauwen is stuïke.

Tegenhouden is stoken. Men moet een verloofd paar bij hun huwelijksplannen niet tegenwerken; het heeft vaak tot gevolg dat er vlugger getrouwd wordt. (Zie ook: afraden.) Kempenland (B) '58

tegenkomen (zie: man -29-) Z'n männeke nog wel 'ns tegenkomen.

tekeergaan (zie: janken) Janken als een varken dat geslacht wordt.

tekeergaan Tekeergaan als 'n blikken emmer.

Tekeergaan als een blikken emmer. Spreekwoordelijke vergelijking. 1. Vreselijk mopperen; 2. kwaad zijn. (Voor 1. zie ook: bovenarm; voor 2. zie ook: been -13-) Oost-Brab. '84

tel Van tel zijn as een rotte kool bij den gruunteboer.

In tel zijn als een rotte kool bij de groenteboer. Spreekwoordelijke vergelijking. Niet gewaardeerd worden. (Zie ook: gezien -2-) Tilburg (TT) '64

telen (zie: eggen -1-) Der vèlt nie mee te egge of te teule.

tellen (zie: knikker) Bende oew knikkers aon 't tellen?

tellen (zie: boom -2-) Boompjes tellen.

tellen D'n tël is meer dan d'n hèëb. Waar je op telt, is meer dan wat je uiteindelijk hebt.

Waar je op rekent, is meer dan wat je krijgt. (Zie ook: big.) Aarle-Rixtel (VB) '76

tellen (zie: komen -3-) Die nie komt, wordt nie geteld.

tellen (zie: ei -22-) Niet gelegde aaier zijn kaod tellen.

telling

telling (zie: uittellen) Uitgeteld zijn.

temes (zie: lek -2-) Ze lek as 'n teemes.

tempeest (zie: stormweer) D'r zit tempeest in de locht.

tempel (zie: God -5-) De goden verneuken en in de tempel schijten.

tempel Met iemand tempels gaan zitten bouwen. Met iemand zitten bomen. Variant: Met iemand zitten bruren = lang zitten praten (Oost-Brab. '87). (Zie ook: troef -1-) Tilburg (AM) '84

temptatie (zie: huis -10-) Huizen zijn kruisen, obligaties zijn temptaties, niemendal is 't ergst van al.

tepel (zie: mem) Aan de achterste mem liggen.

teren Ergens teren en smeren. Ergens wonen. (Zie ook: thuis -1-) Tilburg (RL) '50

tergen (zie: mond -6-) Dat is de mond getergd.

tering De etende tering en de schijtende koorts hebben. Veel eten. (De etende of de fretende tering = ziekte waarbij de lijder veel kan eten en koorts heeft die diarree veroorzaakt.) (Zie ook: eten -4-) Hintham (S) 1892

terughalen (zie: haar -20-) Z'n haar terughaole.

terugkomen (zie: juttemis st) Terugkomen tussen nu en sint juttemis.

terugvrijen (zie: jaar -11-) Zeven jaar teruggevrijd.

tes (zie: zak -5-) Dè's tegen mijn tes.

tes (zie: zak -10-) Het moet uit de zak of uit den band komen.

tes (zie: zak -12-) In zèn tès is 't host aaltijd donkere maon.

tes (zie: zak -15-) Zich nie in z'nen zak laten pissen.

tes (zie: blind) Zo blind als een blindaas.

test Bij iemand een testje aan de bank hebben hangen. 1. Bij iemand een potje kunnen breken; 2. wijst op een intieme of vriendschappelijke verhouding. (Test = aarden kom.) (Voor 2. zie ook: bescheten.) Gilze (S) 1892

test (zie: hoed -7-) Met de hoed in de hand ..., mar met de pet op je test kom je d'r ook best.

teugel (zie: koe -15-) De koe is de teugel nie werd.

teugel -1- Gooi de teugel maar op de nek. Laat hem zijn gang maar gaan. (Oorspronkelijk van paarden gezegd. Als men die de teugel op de nek legt, vinden ze zelf de weg naar huis.) (Zie ook: leidsel -1-) Kruisland (Ko) '67

teugel -2- Iemand met de lijnt houden. Iemand bij de teugel houden. Iemand strak houden, hem geen vrijheid geven. Variant: Iemand bij de teugel houden (Oosterhout '87). (Zie ook: leidsel -3-) Nistelrode (DW) '49

teugel -3- Iemand op de teugel rijden. Iemand werk of gangen nauwkeurig nagaan. Variant:

teunisbloem

Iemand singelen. (Singel = buikriem van een paard.) (Zie ook: maat -3-) Alg. Brab. '87

teugwijs Iemand teugwijs maken. Iemand wegwijis maken; wijzen, hoe iets aan te pakken. (Houdt verband met het aan de teugel of leidsel wennen van een jong paard.) Variant: ipv teugwijs: teugelwijs (Oosterhout '87). Tilburg (TT) '70

teulen (zie: eggen -3-) Van eggen of teulen weten.

teunisbloem (zie: avonduil) Aeventüijle zeng gîn mëlkestarze.

teurstok (zie: Lichtmis -12-) Me Lichtmis gî de leuwerik op den horst, is 't nie van den honger dan is 't van den dorst.

tevreden Zo tevreden als een vlieg op een stront. Spreekwoordelijke vergelijking. Zeer tevreden. Helmond (HD) '87

thee (zie: gezicht -1-) 'n Afgetrokken gezicht hebbe ès twee lood thee.

thee (zie: koffie -1-) A's ge koffie drinkt dan kunde nog wel tee pisse.

thee Slappen thee drinken, dan kunde hard lopen en scherp kijken. Slappe thee drinken, dan kun je hard lopen en scherp kijken. Reactie op de opmerking dat de thee maar slap is. Variant: Van slappe thee houd je heldere ogen (Alg. Brab. '87). Dinther (Bi) '40

thee Thee met witte puntjes. Slappe thee. Variant: Luthersch thee (Breda 1892). (Witte puntjes oorspronkelijk: de niet ontwikkelde bladknoppen.) Alg. Brab. '91

theewater (zie: water -2-) 't Aon z'n waoter vuulen.

Thomas (zie: markt -3-) Daags nao de mert komen, net as Jan mee z'n eksters.

Thomas Sint (zie: lierelauw) 't Is lerie-leuw, net ès 't hundje piest.

Thomas Sint Maar áánkloten met St Thomas' hunneke. Maar wat aanrommelen met het hondje van Sint Thomas. Tilburg (Si) '67

Thomas Sint Met Sinte Tommes (21 december) rakt de vesper aan de homis. Met Sint Thomas

raakt de vesper de hoogmis. Op de kortste dag volgt de vesper vlak na de hoogmis. (Voor de langste dag zie ook: *avond* -1-.) Gemert '66
thuis (zie: *dief* -1-) "Ik wou da'k thuis war", zee den dief, en ie moest hangen.

thuis (zie: *wijf* -3-) "Wie z'n wijf liefheeft, laat ze thuis", zei Jan Zweep, en ie zaat alleen in de kroeg.
thuis (zie: *boterkorf*) De botterkorf thuis moeten brengen.

thuis (zie: *armoede* -8-) Ge moet oewen ermoei thuislaote.

thuis (zie: *veer* -4-) Geen veerke thuis hebben.

thuis -1- Ginne thuis en ginne tondel hebbe. Geen thuis en geen tondel hebben. 1. Niets bezitten.

Varianten: *Gin bös gin thös en ginne bruihenne* (Oost-Brab. '89); *Een thuis en t'onzent hebben* (Bommelerwaard) 2. een eigen huis hebben en een adres hebben waar men altijd welkom is. (*Tondel* = een stukje licht ontvlambaar weefsel, waarmee men vuur maakte en dat bewaard werd in een tondeldoos. *Bruihenne* = een broedhen.) (Voor 1. zie ook: *buik* -6-; voor 2. zie ook: *teren*.) Meerveldhoven '55

thuis (zie: *bedevaart* -4-) *Gô nô de beavert fan 't Hajlich Kraojs, dan bèènde smiddes al wîr taojs.*

thuis (zie: *land* -4-) *Hij hee heel wâ land gewonnen voor thuis.*

thuis (zie: *hitske*) *Hitskes en britskes, die veinde overall, maar de beste koeien, die ston op stal.*

thuis (zie: *Mechelen*) *Hoog wilde Mechelen zien.*

thuis (zie: *ander* -2-) *Je mag wel op 'n ander honger krijgen, as je thuis maar komt eten.*

thuis (zie: *kat* -30-) *Katte en wijve moete thuis blijve, minse en honde doen de ronde.*

thuis -2- *Nergens komen als thuis en onder de koei.* Nergens komen als thuis en onder de koeien. Nooit onder de mensen komen en daardoor zeer onbeholpen zijn. (Zie ook: *koe* -36-.) Alg. Brab. '87

thuis (zie: *oost west*) *Oost west, thuis is 't ook nie alles, maar nog beter dan op 'n ander.*

thuis (zie: *pet* -4-) *Schud mar in m'n pet dan za'k 't thuis wel uitzoeken.*

thuis -3- *Thous mölleke saus kunne hao'le.* Thuis karnemelkse saus kunnen halen. Voordelig kunnen leven. (Als men na het huwelijk dicht bij het ouderlijk huis komt wonen, krijgt men veel toegeschoven.) Kempenland (B) '58

thuis -4- *Thuis op zijn Pruis en op een ander op z'n Frans.* Thuis op zijn Pruisisch en op een ander op zijn Frans. Thuis onaardig, en erg lief bij een ander. (*Pruisisch* = stuurs, slechtgezind.) Oost-Brab. '87

thuis -5- *Thuis, die telt.* Kaartterm. 1. Alleen de

binnengehaalde slagen tellen mee. Variant: *Thuis zijn* 2. het spel winnen (Sint-Anthonis '59). (Voor 2. zie ook: *Beer* -8-.) Helmond (HD) '87

thuis (zie: *Toon*) *Toon is thuis.*

thuis (zie: *markt* -6-) *Van alle merten thuis zijn, behalve waar men niet geweest is.*

thuis (zie: *eer* -4-) *Van binnen de eer, van buiten de kleeer.*

thuis (zie: *geit* -11-) *Van de geit gehad hebben.*

thuis (zie: *sacrament*) *Z'n sacrament thuis gelaten hebben.*

thuis zijn *Erin thuis zijn als de pastoor in zijn kerkboek. Spreekwoordelijke vergelijking.*

Variant: *Z'n zaken kennen as 'nne pastoor zunne brevier* (Oost-Brab. '78). (*Brevier* = getijdenboek waarin de gebeden, die tot voor kort gedurende bepaalde tijden van de dag, oa door priesters gebeden moesten worden.) Tilburg (TT) '69

thuisvrouw (zie: *huisvrouw*) *Een goede huisvrouw is een goede thuisvrouw.*

thuiswever *Da's 'ne thuiswever.* Dat is een thuiswever. Dat is een pantoffelheld die thuis niets te vertellen heeft. (Zie ook: *bezemsteel*.) Eindhoven (Re) '60

ticht *Er geen ticht toe doen.* 1. Er geen moeite of poging voor doen, het is niet veel zaaks. (*Ticht en aanspraak doen* 2. rechtsterm, de beschuldiging en gerechtelijke eis uitspreken.) (Voor 1. zie ook: *bier* -4-.) Oost-Brab. '58

Tiel (zie: *haan* -17-) *Met de oude hanen de mars in gaan.*

Tielebuys (zie: *gek* -10-) *Zo gek als Tieliebuus.*

tien (zie: *boon* -6-) *Wie bönne wil eten, moet den tiende maai nie vergeten.*

tien (zie: *paardemop*) *Zo slodde d'r gin tiejn uit 'ne pèrdemop.*

tientje *In z'n leste tientje zijn.* In zijn laatste tientje zijn. In zijn laatste tien levensjaren zijn. (Zie ook: *broodkant*.) Oost-Brab. (Bi) '40

tiet (zie: *gaan* -2-) 't Gaat als een tiet.

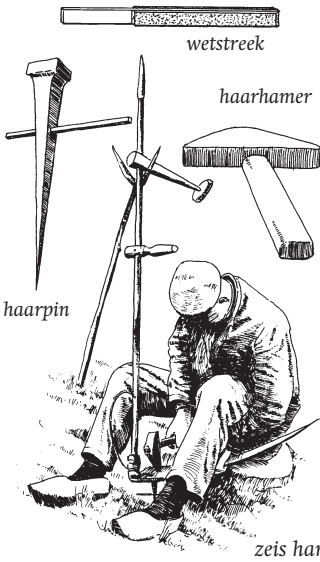
tiet (zie: *lopen* -1-) 't Loopt als 'n tiet in 'n dorpke.

tijd -1- "Tij genog" laat 't koren op 't veld en dorst den boekent op 't ijs. "Tijd genoeg" laat het koren op het veld en dorst de boekweit op het ijs. *Van uitstel komt afstel.* Varianten: *Tijd genog lat koren in 't veld* (Oosterhout '87); *Alles op tijd in huis en op straat, tijds genog komt altijd te laat* (Tilburg '60). (Zie ook: *kous* -3-.) Alg. Brab. '40

tijd -2- "Tijd is geld", zei de ober, en hij telde de datum bij de rekening. Zeispreuk. Varianten: *ipv ober: melkboer* (Nuenen '86); *ipv datum: huisnummer.* Oost-Brab. (Sw) '86

tijd -3- 't Zal mijne tijd wel duren. Het zal mijn tijd wel duren. *Na mij de zondvloed; reactie van*

tijd

zeis haren; zie: **tijd**-6

een oudere persoon op de opmerking dat er iets vernieuwd of veranderd moet worden. Alg. Brab. '87

tijd -4- *Al wa ge in oew jonge tēd bescheten hēt da wilde in uwe ouwe dag nog besnuffelen.* Alles wat je in je jeugd bescheten hebt, wil je in je oude dag nog besnuffelen. Als men oud is, haalt men graag jeugdherinneringen op. Knegsel (VaHe) '89

tijd (zie: alles -5-) *Alles is maar een weet, behalve vlooiën vangen, dat is een gauwigheid.*

tijd (zie: alles -9-) *Alles moet z'n tijd hebben.*

tijd (zie: alles -10-) *Alles op z'n tijd en boontjes in augustus.*

tijd (zie: pastoor -5-) *Als de pastoors niet meer vragen en de boeren niet meer klagen dan is het einde der dagen.*

tijd (zie: bloem -2-) *Bloemen buiten tijd, is een bruid of een lijk.*

tijd (zie: doorjager) *Dat is enen deurjeger assie den tijd hee.*

tijd (zie: slak) *De slak hei net zo gauw Netjaor as den haos.*

tijd -5- *Ene keer gepist is genen teed verkwist.* Een keer gepist is geen tijd verkwist. Excuus om onder het werk naar het toilet te gaan. (Zie ook: poepen.) Kempenland (B) '58

tijd -6- *Gaon zitten um te wetten is gin tijd verletten; ge verlicht de snee en ge rust er 'ns mee.* Gaan zitten om te wetten is geen tijd verletten: je scherpt de snee en je rust nu en dan. Met het wetten van de zeis tijdens het hooien verlies je geen tijd, je doet zelfs twee dingen, de

sneede scherp en rusten. (Wetten = slijpen, aanzetten, scherp.) Varianten: 'n Keer wetten kan 'm nie letten (Eindhoven '65); *Haore en wetten kan oe ginne boer belette* (Oost-Brab. '75); *Haare èn wette kan niemmez (niemand) belètte; Int gewet is gin verlet, 't skerp't de sneej ènt rust ok mej* (Oost-Brab. '82); *Al dā wetten is niks a's teed verletten.* Antwoord hierop: 't Verlicht de snei en we rusten in mei (Kempenland '58). (Haren = de zeis scherp op een haarpin door met een hamer de bramen plat te slaan.) (Zie ook: poepen.) Kempenland (Kr) '82

tijd -7- *Ginnen tijd hebbe om oewen spuug deur te slikken.* Geen tijd hebben om je spuug door te slikken. Het heel druk hebben. Variant: ... *voor in de kraag van 't hemd te kaike* (Tilburg '16). (Zie ook: druk -1-) Eindhoven (WS) '67

tijd (zie: werk -3-) *Goei werk hee tijd van doen.*

tijd (zie: borrel -3-) *Het borreltje is de melk voor de ouderling.*

tijd (zie: hondsdagen) *Hondsdaag (19 juli-18 augustus) mī heel veul reege, dan komde de koiste tēēje tege.*

tijd -8- *In den tijd dette hund mette start bēulde(n).*

In de tijd dat de honden met de staart blaften. Heel lang geleden. (Zie ook: jaar -8-) Kempenland (B) '58

tijd -9- *In tijd van nood maakt men een teilder van een snee brood.* In tijd van nood maakt men een bord van een snee brood. 1. Nood maakt vindingrijk; 2. men moet zich weten te behelpen. Varianten: ... *vreet de duivel vliegen* (Alg. Brab. '62); ... *vreet de duivel stront* (Geldrop '62); ... *schilt men aardappelen met de bijl* (Dussen '62). (Voor 1. zie ook: arme -2-; voor 2. zie ook: beetje, gebrek.) Oost-Brab. (Si) '70

tijd (zie: januari -1-) *Januari komt ons verklaren dat men turf en hout moet sparen, want daarna komt nog een tijd dat men op de schaatsen rijdt.*

tijd (zie: geld -14-) *Met geld en tijd komt ge altijd wijd.*

tijd -10- *Met passen en meten wordt veel tijd versleten.* Met voorbereidingen treffen gaat veel tijd verloren. Varianten: *ipv veel: de meeste* (Oosterhout '87); *Met passen en meten heeft het vrouwke zijn heel verken opgegeten* (Valkenswaard '87). (Zie ook: polsstok.) Alg. Brab. '87

tijd -11- *Oewen tijd gehad hebben.* Je tijd gehad hebben. Mensen die niet meer actief zijn in de maatschappij. (Zie ook: broodkant.) Alg. Brab. '87

tijd -12- *Tegen dieën tijd schijt er nog wel een krei die nou nog gèn kont hé.* Tegen die tijd schijt er nog wel een kraai die nu nog geen kont heeft. 1. Het is nog te vroeg om een beslis-

sing te nemen; 2. de financiën zijn nog niet toereikend voor een gewenste aankoop.

Varianten: *Hier in tussen leggen de mussen die nou nog gin gat hebben* (Lith '75); *ipv gat: kont* (Oost-Brab. '83). (Voor 2. zie ook: *zeik -1-*; voor het beeld zie ook: *jaar -8-*.) Oost-Brab. '87

tijd -13- *Tijlijend zijn. Tijdlijdend zijn.* 1. Langzaam besluiten en graag uitstellen. Variant: *Tijdlui zijn*; 2. altijd te laat zijn (Tilburg '76). (Voor 1. zie ook: *zin -5-*; voor 2 zie ook: *achteraan, alles -9-*.) Eerde (Da) '40

tijd (zie: *jaar -10-*) *Uit 't jaar blok zijn.*

tijd -14- *Vóór zijnen tijd niet leggen.* Voor zijn tijd niet leggen. Alleen onder dwang betalen. Alg. Brab. '87

tijd (zie: *brood -29-*) *Ze bijten allemaal als ze brood zien en da's tijds genoeg.*

tijdwinst (zie: *koffie -3-*) *Kouw koffie en hete vrouwen da's allemaol tijdwinst.*

tijk *Een op de tiek rukken.* Er een op de tijk rukken. 1. Iemand aan de haak slaan; 2. gaan trouwen. (*Tijk* = overtrek van een veren, of met ander materiaal gevuld bed of kussen.) (Voor 2. zie ook: *gilde.*) Maaskant (S) 1892

Tijs (zie: *lierelauw*) 't Is *lierie-leuw, net ès 't hundje piest.*

tik *Den tik gehad.* De tik gehad. Kaartterm. De vijftig gepasseerd zijn. (Bij het kaartspel dat vroeger veel gespeeld werd moest 50 gehaald worden. Een van de vier spelers moest zich daartoe verplichten. Die telde de punten voor zich en bij 50 tikte hij op tafel. Dan kon hij nog proberen 100 te halen. Kwam hij zover dan kreeg hij de hele pot.) (Zie ook: *huishouden.*) Gemert (Bi) '40

Tilburg (zie: *wind -1-*) *"De wind van Aalst deugt niet", zeggen ze in Waalre.*

Tilburg (zie: *praatje*) *Een Tilburgs protje duurt maar drie dagen.*

Tilburg (zie: *ton -1-*) *Een Tilburgse ton hebben.*

Tilburg *In Tilburg steken de messen boven de daksparren uit.* (Er werd vroeger in Tilburg veel gevochten.) (*Daksparren* zijn betrekkelijk dicht naast elkaar dwars over de gordingen aangebrachte balkjes, die het dak dragen.) (Voor het beeld zie ook: *dak -5-*.) Alg. Brab. (Sn) '34

timmeren (zie: *baas -7-*) *Dor is mer énen baos en die hi hog getimmerd.*

timmeren (zie: *huis -7-*) *Gaon wonen, wor de haos getimmerd zèn.*

timmeren (zie: *hemd -8-*) *Onder 't hemd gaon timmeren.*

timmerman (zie: *brouwer*) *Eenen brouwer sonder mout, eenen timmerman sonder hout, eenen*

schoenmaker sonder leesten, eenen boer sonder beesten, dat sijn vier arme geesten.

timmerman *Hij sjaaft meer dan een timmerman.* Hij sjaaft meer dan een timmerman. Iemand die alles voor niets wil hebben. (Zie ook: *haring.*) Helmond (HD) '87

timmerman (zie: *rietdekker*) *Rietdekkers hand dekt timmerman schand.*

Timmermans (zie: *Maria*) *Als ge Mieke Timmermans ziet, dan gooit.*

timmermansoog (zie: *oog -20-*) *Op 't heilig oog.*

tin *Tin mee mier koper mee flier.* Tin met mier koper met vlier. Boerenregel. (Tinnen lepels moesten met zand, soda en muur behandeld worden, koperen ketels met zand en vlier. *Mier* = muur, *Stellaria media*; *vlier* = *Sambucus nigra.*) Kempenland '82

tintel (zie: *tondel*) *Dè's 'nen anderen tonkel es tebak.*

tintel *In z'nen tintel zitte.* In zijn tintel zitten. In de rats zitten. (*Tintel* = *tondel.*) (Zie ook: *angst.*) Kempenland (B) '58

tob *Aan den tob zijn.* Veel tobben. 1. Ergens over inzitten; 2. veel tegenslag hebben. (Voor 1. zie ook: *buikpijn*; voor 2. zie ook: *meerijden.*) Alg. Brab. '91

tobbe *De tobbe buiten zetten as 't regent.* De tobbe buiten zetten als het regent. Van de gelegenheid gebruikmaken; de kans grijpen. (Zie ook: *viool -4-, vogel -9-, weipoort, zon -10-*.) Geldrop (Re) '60

tobbe (zie: *karnemelk -2-*) *Ge zult veul meulk vuil maken, als ge in de volle tobbe schijt.*

tobber "'ne Tobber". *"Witte wa 'ne tobber is? 'ne Gebute haon."* "Een tobber." "Weet je wat een tobber is? Een gecasteerde haan." Reactie op: "Dat is een tobber". (Zie ook: *bedriegen.*) Kempenland (H) '63

tod (zie: *eigen -1-*) *Eigen is geen vòdje.*

tod (zie: *goed -4-*) *Hedde goed gegeten, dan kunde todden schijten.*

tod (zie: *vod -2-*) *In de fijne todden zitten.*

tod (zie: *vod -3-*) *Nao de todden gaon.*

tod *Todden en knappe meiden blijven overal aan hangen.* Todden en knappe meisjes blijven overal aan hangen. Haarsteeg (MGT) '54

tod (zie: *ei -31-*) *Zij is 'n eij me' 'n tod 'r um.*

tod (zie: *slap -4-*) *Zo slap als een dweil.*

toe (zie: *deur -6-*) *Erges de ene deur mee open en de andere mee toemaken.*

toe (zie: *gat -31-*) *Toew, de's gin gat, en open is een hennekont.*

toe (zie: *dicht -4-*) *Zo toe als een holleken zeef.*

toebak *Toebak is goed voor mensen, niet voor beesten.* Tabak is goed voor mensen, niet voor beesten. Woordspeling. (*Toebak* = tabak; *dich-*

toebinden

te bak. Beesten eten uit bakken.) Alg. Brab. (SVE) 1839

toebinden (zie: zak -7-) *Er worden veel zakken toegebonden, die niet vol zijn.*

toegangsk kaart (zie: loterij) *Loterij is de toegangsk kaart tot het armbestuur.*

toegeven (zie: Bronsgeest) *“Ge moet ze wat toegeven”, zei Bronsgist.*

toemaat (zie: goede -3-) *’n Goeie zèn om op ’ne kwaaië toe te geven.*

toegeven (zie: moeite) *Ge kunt niets toegeven dan de moeite.*

toemaat (zie: eimaat) *Daor is d’n eiment dur ’t hooigras gewassen.*

toemaat (zie: klaver) *Van de klaver naar de hei.*

toepertoe *Dä gee mär toewpertoew! Dat gaat maar toepertoe. Dat gaat maar door zonder zich aan iemand of iets te storen. (Mogelijk van Fr tout par tout.) Kempenland (B) ’58*

toer *“’t Zijn toeren”, zei Jan Tuinen, en ’t wijf dat beet hem. “Het zijn toeren”, zei Jan Tuinen, en het wijf beet hem. Zeispreuk. Sint-Oedenrode (S) 1892*

toer *Over z’n toeren heen zijn. Over zijn toeren zijn. Overspannen zijn. Variant: Over z’n toeren zijn (Alg. Brab. ’87). (Zie ook: Bunder.) Alg. Brab. ’87*

toerlesjoer *Op z’n toerlesjoer zijn. Op zijn toerlesjoer zijn. De hort op zijn; op pad zijn om plezier te maken. (Mogelijk van Fr tour de jour = dagronde.) Variant: ipv z’n: de (Etten ’87). (Zie ook: blakke.) Tilburg (TT) ’68*

toet -1 *Aan ew toetje! Aan je toetje! Nogal wiedades; dat kun je begrijpen! (Zie ook: hond -42-) Kempenland (B) ’58*

toet -2 *Op oe toot slaan. Op je toet slaan. Op je gezicht slaan. (Zie ook: smoel.) Alg. Brab. ’87*

toet -3 *Toot tegen bakkes. Toet tegen bakkes. Het is om het even. Variant: Smoel tegen bakkes (Tilburg ’16). (Zie ook: even.) Oosterhout (B) ’40*

toet mem *Da’s ammaal één toet mem. Dat is allemaal één toet mem. Dat is allemaal één pot nat. (Fr tout-de-même = hetzelfde, evengoed.) (Zie ook: heg -7-) Alg. Brab. ’87*

toethoorn (zie: gat -18-) *Eten dat je gat tot ’n tutje staat.*

toethoorn (zie: kont -34-) *Werr’ke tot oew kont ès ne toewthorre stond.*

toetssteen (zie: drooglijn) *Iemend op de drugt hange.*

ton (zie: zuurkool -1-) *De zuurkool is op: daar gaat hij met de ton.*

ton (zie: kring) *Een kring om de maan zal in water en wind vergaan, een kring om de zon brengt water in de ton.*

ton -1 *Een Tilburgse ton hebben. Als vroeger een Tilburger zei dat hij een ton rijk was, werd dat met een korreltje zout genomen. (Een Tilburgse ton is geen honderdduizend maar dertigduizend gulden.) (Zie ook: goudmijn.) Tilburg (TT) ’68*

ton (zie: karnemelk -2-) *Ge zult veul meulk vuil maken, als ge in de volle tobbe schijt.*

ton -2 *Hij heeft een ton doorgeslikt, men kan de banden zien. Een mager persoon wiens ribben men kan tellen. (Zie ook: broek -9-) Dongen (S) 1892*

ton -3 *Nog niet in ’t tunneke zijn waarin men zuren moet. Nog niet in het tonnetje zijn waarin men zuren moet. Zijn bestemming nog niet gevonden hebben. (Zuren = is bepaalde inmaakmethode waardoor de spijsen hun speciale smaak krijgen en houdbaar zijn.) Cuyk (Bi) ’40*

tondel *Dè’s ’nen anderen tonkel es tebak. Dat is een andere tondel dan tabak. Dat is iets anders ofwel beters. Varianten: Dat is andere tabak dan kanaster; ipv tonkel: tintel (Oost-Brab. ’87). (Kanaster = vlechtwerk waarin de tabak verzonden wordt; Tintel = tondel, gebrand linnen om vuur te maken.) Schijndel (Bi) ’40*

tondel (zie: thuis -1-) *Ginne thuis en ginne tondel hebbe.*

tondelpotje (zie: vuur -1-) *Bij de eerste kets vuur, bij de tweede trek rook, op de duvel mijn ziel en m’n ketsgetuug ook.*

tong (zie: engél -3-) *’t Is alsof er een engeltje over je tong pist.*

tong -1 *De tong hangt er te los in. Van iemand die loslippig is. (Zie ook: heg -3-) Gilze (S) 1891*

tong (zie: distel) *Dijssels en dorres doen zeer, mar kaoi tonge nog meer.*

tong (zie: hemd -2-) *Dè hadde beter in ’w hemd kunne laote; dan waar d’r mee ótwase afgeweest.*

tong -2 *Een valse tong vangt de wereld niet. Een kwade tong vangt de wereld niet. Met kwaadspreken maakt men geen vrienden. Bergeijk (P) 1894*

tong -3 *Ge zult mijn tongske niet schrapen. Je zult mijn tong niet schrapen. Van mij zul je niets te weten komen, ik zal mijn mond niet voorbij praten. (Zie ook: mond -13-) Oost-Brab. ’86*

tong (zie: blaar) *Gin bleine op z’n tong krèège.*

tong -4 *Héj hi de tóng óp te klómpe. Hij heeft de tong op de klompen. Hij heeft de tong op de schoenen hangen = hij is hondsmoe. (Zie ook: moe.) Huisseling (E) ’58*

tong -5 *Iedereen droogt er zijn tong over. Iedereen spreekt erover. (Zie ook: heg -3-) Oost-Brab. ’87*

tong -6 *Iemand over de tong slaan. Iemand bekletsen. Schijndel (Bi) ’40*

tong -7- *Iemend achter de tong huren.* Iemand achter de tong horen. Achter geheimen trachten te komen, uithoren. Varianten: *Achter de tong horen* (Wintelre 1892); *Iemend tène de tong heuren* (Schijndel '40). (Zie ook: *heg* -6-.) Kempenland '58

tong -8- *Over z'n tong kakken.* Over zijn tong kakken. Overgeven, ook van dronkenschap. Variant: *ipv kakken: schijten* (Nederwetten 1892). (Zie ook: *Dirk.*) Tilburg (D) '16

tong (zie: *slangenbloed*) *Slangenbloet is quaat fijn, nochthans sijnder valse tonghen die arger sijn.*

tong (zie: *arm* -8-) *Van kreugen kredde lange erm en grote neusgaten.*

tong (zie: *kanarievogel*) *We zullen oe knorrie-vogeltungskes te eten geven.*

tong -9- *Z'n tong breken.* Zijn tong breken. Met de mond vol tanden staan. Valkenswaard '90

toog (zie: *kerkenhuisje*) *As ge tegen het kerkehöske pist, dat dreugt nooit op.*

toog *D'n toog aan de kapstok hangen.* De toog aan de kapstok hangen. *De kap op de tuin hangen;* de geestelijke stand verlaten. (*Toog* = ambtskleed van priesters.) (Zie ook: *meisje* -2-.) Alg. Brab. '87

toom (zie: *meisje* -5-) *'n Meid den toom aftrekken.*

toon (zie: *hen* -1-) *"De hennen zingen mij van den toon", zei de haan.*

toon (zie: *scheet* -1-) *'n Poolse scheet moeten laoten.*

toon *Dä's den teun nie.* Dat is de toon niet. Dat hoort of ziet men niet graag. Kempenland (B) '58

Toon *Toon is thuis.* 1. Daar is geld; 2. iemand heeft een gat in kous of sok. (*Toon* = teen.) (Voor 1. zie ook: *aarde* -1-; voor 2. zie ook: *aardappel* -5-.) West-Brab. (MGT) '54

Toos (zie: *kapucijn*) *"Wor mar noit gin kapusien", zin Toos, "want dan moete 'nen ollingen nacht in 't wätter staon."*

toot *Ge moogt op de toten als de kar weg is.* Je mag op de toten als de kar weg is. Plagend antwoord op de vraag: "Mag ik mee?" (*Toten* zijn de houten balkjes die achter de kar uitsteken.) Oirschot (EOB) '84

toot *Ze hi skon toten op de kar.* Ze heeft mooie toten op de kar. Ze heeft mooie borsten. (Zie ook: *brood* -30-.) Oost-Brab. (Sw) '86

toot (zie: *maan* -8-) *Zo gauw de maan drie toten heeft.*

top -1- *'nme Hoge top scheren.* Een hoge kruin scheren. 1. Oud worden. Varianten: *Geen hoge top scheren* 2. niet oud worden; 3. weinig eer inleggen met iets (Oost-Brab. '58); *Die top scheert ze niet meer* (Schijndel '40); *De dieë zal*

geen late kruin scheren (Eersel PKW '55). (Zie ook: *foezelmand.*) Alg. Brab. '60

top -2- *Als 't dondert in de kale top, dan voert de boer zijn orten op.* Als het dondert in de kale top, dan voert de boer zijn resten op. Weersvoorspelling. Donder in het voorjaar kondigt de naderende lente aan en de boer kan zijn laatste resten veevoeder gaan gebruiken.

Varianten: *Als 't dondert op 'ne kaole mertse top dan voeieren de boeren de aore op* (Kempenland '83); *Donder op 'ne kaolen tak is honger op den stal* (Kempenland '40); *... stal te verwachten; Als het dondert op een kale tak zijn er zware huwelijken op handen* (Eindhoven '89). (Zie ook: *donder* -1-.) Asten '86

top (zie: *donder* -2-) *Donder op 'n kaole dore, is d'n halve zommer verlore.*

top -3- *Iemend den top zette.* Iemand de top zetten. Betalen met gesloten beurzen; onderling ruelen zonder bijbetaling. Varianten: *Iemend de start (staart) zette* (Kempenland '58); *Start um start* (Sint-Oedenrode '85); *ipv um: op* (Kempenland '58). (Zie ook: *dijk.*) Kempenland (B) '58

top -4- *Met de toppen van de vingers aan de dakgoot hangen.* In een gevaarlijke situatie verkeren. Helmond (VL) '86

top -5- *Top en ölper.* Iets van weinig waarde. (*Top* is evenals *ölper* afval bij het zwingelen van het vlas. Men sneed de *top* langs de bovenkant af; de *voetaftrek* of *ölper* aan de onderkant.) Oost-Brab. (Bi) '40

toren -1- *'t Wordt tijd dat ze de toren van Knegsel binnen zetten.* Het wordt tijd dat ze de toren van Knegsel binnen zetten. Het gaat regenen. (De toren van Knegsel was zeer laag.) Varianten: *Halen ze bij jullie 's avonds de toren nog binnen?* Plagend tegen mensen uit Enschoot (Tilburg '72); *De Schijfse toren wordt binnen gezet als 't regent* (Zundert '26). (*Het Schijf* = behoort tot de gemeente Rucphen.) (Zie ook: *boonstaak* -1-.) Kempenland '65

toren van Knegsel; zie **toren**-1

toren

toren (zie: gerstmaand) Als 't den eersten van garstmaand regent, dan wordt de turf niet droog, al hangt gij hem aan 't spits van den toren.

toren (zie: Lichtmis -4-) Als met Lichtmis de zon schijnt op de toren, zijn de bijenvolken verloren.

toren (zie: bult -2-) As 't veur niks is, de bulten erop.

toren (zie: Lichtmis -8-) As met Lichtmis de zon schijnt door de toren, krijgde net zoveel winter te na als van te voren.

toren (zie: kerk -5-) De kerk is hoger dan de toren.

toren -2- De klainen torre ees an de graute vaost gemakt um "God-zegent-oew" te zegge es de graute niejst. De kleine toren is aan de grote vast-gemaakt om "God zegen je" te zeggen als de grote niest. (Zie ook: flink, hen -2-) Zeelst '40

toren -3- De Stinselse tore zî: "Berkenhout brandt goed" en de Knegselse antwoordde: "Brem ook, brem ook". De Steenselse toren zei: "Berkenhout brandt goed" en de Knegselse antwoordde: "Brem ook, brem ook". (De klokken in de toren van Steensel klonken veel zwaarder dan die van het nabijgelegen Knegsel.) Kempenland (H) '63

toren (zie: schaduw) Die onder de schoai van den toren wonen, die zen me te fain.

toren -4- Er zijn ook hogere torens gevallen. Er zijn wel degelijker mensen bezweken; er zijn wel vreemder dingen gebeurd. Oost-Brab. '81

toren (zie: processie -2-) Ge kunt nie in de processie lopen en tegelijk de klok luien.

toren -5- Gin vrimde torres kunne zien. Geen vreemde torens kunnen zien. Zich buiten de eigen, vertrouwde omgeving anders, meestal onbehoorlijk, gedragen. (Zie ook: gat -34-) Kempenland '80

toren (zie: trots) Groots zijn als een pauw.

toren (zie: kat -32-) Kiek, de kat zit op den toren, en kiekt heel Helment deur.

toren -6- Kom maar af van de tor! Kom maar van de toren af! Nou, hij weet het; hij kan het hoor! Haarsteeg (MGT) '54

toren -7- Tegen de toren omhoog zingen. Uiting van waardering voor de kwaliteit van het zangkoor. Tilburg (TT) '71

toren (zie: verschil) Vur 't verschil nie van den tore wille valle.

toren -8- Werkte in den toorre? Werk je in de toren? Vraag als iemand uit een spits tabakszakje een pijp stopte. Eerde (Da) '40

toren (zie: leven -9-) Wie 't langst leeft, heeft alles, ook alle kwaje broeken.

touw (zie: spul -1-) "'t Is een spul", zei de jongen, en hij had zijn moeder aan een touwke.

touw (zie: varken -1-) "'t Is geleek goed wa van 't

verke komt", zi 't wijfke, en 't lekte 't zeeltje af.

touw (zie: boer -22-) 'nen Boer bindt, zolang hij touw heeft.

touw (zie: einde -1-) 't Eindje van verleng zuuken.

touw (zie: dag -4-) 't Is vort dagen tellen en de touwen los.

touw -1- 't Zwak zeel trekken. Het zwak touw trekken. In gezelschap het minste meedoën, speciaal wat drinken betreft. Casteren (Be) '58

touw -2- Aon 't verkeerde tauwke trekke. Aan het verkeerde touwtje trekken. Het bij het verkeerde eind hebben. Alg. Brab. '87

touw (zie: gebrek) Bij gebrek aan beter gebruikt men 'n touwtje als veter.

touw -3- Eén zeel trekken. Eén lijn trekken, samenspannen. (Zeel = dik touw.) Oost-Brab. '58

touw (zie: licht -5-) Toen 't licht hing aan de touwen, toen waren de mensen te vertrouwen. En nou 't licht komt uit de grond, nou is 't allemaal stront.

touw (zie: vast) Zu vaast a's 'n hous.

touwslager (zie: kost) De kost verdienen met achteruitgaan.

traan De traantjes die ge schreuwte die hoefde nie te pisse. De traantjes die je schreit, hoef je niet te pissen. Ironische opmerking tegen iemand die zonder aanleiding huilt. Varianten: ipv schreien: huilen, ipv pissen: plassen; De traantjes die je nu laat, hoef je niet te plassen (Eindhoven '84); Bewaar de traantjes maar voor later; ... dan zul je ze harder nodig hebben (Alg. Brab. '87). (Zie ook: pap -8-) Alg. Brab. '87

traan (zie: jenever -3-) Snevel en tranen geven geen vlekken.

traktement (zie: weer -1-) "'t Weer is goed", zei d'n boer, "as 't traktement ok mar goed was."

tram -1- Gij zijt zeker met den Broekhovense tram meegekomen. Jij bent zeker met de Broekhovense tram meegekomen. Tegen iemand die erg vlug was. (In Broekhoven, een stadswijk in Tilburg, heeft nooit een tram gelopen; het was de bijnaam van een oude baker die altijd snel liep.) (Zie ook: rap.) Tilburg (TT) '64

tram -2- Iemand liever zien dan de Dongense tram. Een bepaalde voorkeur willen uiten. (Uit de richting Dongen kwamen de leurders, marskramers Tilburg binnen.) (Zie ook: processie -3-) Tilburg (RL) '47

tram -3- Nie bang veur de tram. Niet bang voor de tram. Vastsporing om een aarzelaar eindelijk een beslissing te doen nemen. (Zie ook: Botermans.) Alg. Brab. '87

tramlijn (zie: groot -5-) Heb ze maar groot en voeiert ze maar havermoutpap.

tramsigaar *Iemand een tramsigaar geven. Met de kneukels van de hand niet al te zacht over iemands hoofd wrijven. (Plagerij van grotere schooljongens op kleinere en van volwassen arbeiders op beginnelingen in het vak.) Tilburg (TT) '74*

tramwagen (zie: groot -5-) *Heb ze maar groot en voeiert ze maar haverhoutpap.*

trap (zie: een -1-) *"Dat is één!" zei Uilenspiegel, en hij smeet zijn moeder de trappen af.*

trap -1- *Bende van de trap gerold? Ben je van de trap gerold? Vraag aan iemand met erg kort geknipt haar. (Zie ook: pispot -1-) Alg. Brab. '87*

trap -2- *Ge moet komen als de trap geschuurd is. Je moet komen als de trap geschrobd is. Tegen iemand die niet op het goede moment komt. Variant: Ge moet 's komen als de trap is afgezaagd (Oost-Brab. '39); ... als het kleedje legt (Bergen op Zoom '60.) Helmond (HD) '87*

trap (zie: huwelijk -3-) *Voor een tweede huwelijk mag de man niet langer vrijen als een erwt van de trap valt.*

trap (zie: waarom) *Wurum, durrum, umdè 'n wurum ginne pier is, durrum.*

trap -3- *Ze gaan de blauwe trap op. Ze gaan de blauwe trap op. 1. Mensen die gingen trouwen; 2. die ondersteuning nodig hadden; 3. die voor de rechtbank moesten verschijnen. (De trappen van openbare gebouwen waren vaak van hardsteen dat een blauwe kleur heeft.) Variant: Dat zijn er een paar voor de blauwe trappe = die zijn aangewezen op ondersteuning (Schijndel '40). (Voor 1. zie ook: gilde; voor 2. zie ook: arme -4-) Breda (S) 1892*

trap (zie: wijs -3-) *Zo wais as Salomons kat; die viel van waishai van de trappen.*

trappen (zie: orgel) *Den helen orgel trappen.*

trede (zie: kwezel) *Dä'z 'n kwezel op d'n trei, kömt er eene, dan geesse mei.*

treden (zie: schrijden) *Treejen as 'nen haon më stront tusse z'n teen.*

tree (zie: boer -71-) *Ik trew nog nie mi 'nne boer al schijt ie ook bij elke tree 'n mud erpel.*

treffen (zie: hond -7-) *A's 't träft dan kan enen hond de kerk umzaeke.*

treffen (zie: os -3-) *As 't lukt, dan kalft den os.*

treffen (zie: verneuken) *Ermee vernukt zijn als een dorp met een gekke pastoor.*

treffen (zie: vooruit kunnen) *Ermee voort kunnen, gelyk 'n mier zonder kont.*

treiter (zie: nagelbijter) *Nagelbijters zijn mensentreiterers.*

trek (zie: vuur -1-) *Bij de eerste kets vuur, bij de tweede trek rook, op de duvel mijn ziel en m'n ketsgetuug ook.*

trek *Dè is den trek nie. Dat is de trek niet. Dat gaat de verkeerde kant uit. (Zie ook: rabat.) Gemert (GH) '65*

trekbeen *Hier is trekbeen begraven. Een zandweg die zeer moeilijk te begaan is. Variant: ipv is: ligt (Oost-Brab. '87). Oost-Brab. '58*

trekbeen *Trekbeen is 'n lui perd. Trekbeen is een lui paard. Een paard dat trekt met het been, maakt de indruk lui te zijn. (Trekbeen: het ene been is korter dan het andere; trekbenen = met slepende, vermoeide tred lopen.) Opwetten (VDA) '48*

trekken (zie: hek -1-) *"Gôde mee nô 't hekke?" "Dan zal ik skeite en gai trekke!"*

trekken *'t Zal tukkes en plukkes gève. Het zal een getrek en geduw geven. Het zal moeilijkheden geven. (Tukken = trekken; plukken = trekken met korte rukjes; veren uittrekken.) (Zie ook: hond -35-) Helmond (Sp) '34*

trekken (zie: paard -16-) *Dat leed is met geen tien paarden te trekken.*

trekken (zie: hondskoord) *De hondskoord trekken.*

trekken (zie: taai -1-) *Hij is tèt trekke.*

trekken (zie: falie) *Iemand aan zijn follie trekken.*

trekken (zie: bak -7-) *Iemes op den bak rukke.*

trekken (zie: pijpensteel) *Iets niet nauwer kunnen trekken dan door een pijpsteel.*

trekken (zie: zeik -6-) *Zeik op 'ne riek.*

trekketting *Over de hacht slaan. 1. Misdoen. Varianten: ipv hacht: burrie; Er de haagte aandoen 2. ertussenuit trekken (Beek en Donk '71); Speulen over de hacht; 3. de bloemetjes buiten zetten (Maaskant '58); (Hacht, haagt zijn trekkettingen die aan de haken van het haam worden vastgemaakt; burries zijn houten bomen aan de kar waartussen het paard gespannen wordt.) (Voor 1. zie ook: spurrie -3-; voor 2. zie ook: drieklets; voor 3. zie ook: zool.) Oost-Brab. (Bi) '40*

trekpleister *Ergens 'n trekplover hebben zitten. Ergens een trekpleister hebben zitten. Ergens een liefde hebben zitten. Tilburg (D) '16*

treuren *'t Is truren of muren. Het is treuren of roeren. 1. Als kinderen niet druk zijn, zijn ze ziek. Variant: Een kind moet altijd truren of muren; 2. dient altijd bezig te zijn (Tilburg '71). Oost-Brab. (Bi) '40*

Trien (zie: hoogmoed) *"Hoogmoed kùmt vur de val", zin de p'stoor, en Trien gink wèl onderùit me' d'r splinternej klompe.*

Trien (zie: uierzalf) *"Wè doede d'ròn ès ùirzallef nej hèlept", zin Triejn, èn ze poetste d'r taand mé' gruujne zeep.*

Trien (zie: kop -8-) *De kop die moet de kont verkopen.*

trimpen

trimpen (zie: kraan) Nu is 't geen trimpen, maar nu geeft de kraan wel.

trits Mee dubbelen trits. Met dubbele trits. Tot vervelens toe. (Tritsen = verdrievoudigen.)

Variant: *Gin dubbele trits* (Bergen op Zoom '73). Alg. Brab. '87

troef (zie: duivel -7-) 't Is of er den duivel mee speelt.

troef -1- *As ouwoeren troef is, dan kunde gerust aacht bieje.* Als kletsen troef is, dan kun je gerust acht bieden. Kaartterm. (Acht bieden is bij het rikken acht slagen alléén halen.) Varianten: *Als auhoeren troef is, dan hedde goei kaart;* *aauwoeren is troef er wordt maar wat gekletst* (Alg. Brab. '87). (Zie ook: *tempel*.) Hoogeloon (Be) '65

troef -2- *D'n troef is eruit.* De troef is eruit. 1. De fut is eruit. Variant: *Z'n leste troef uitgespeeld hebben* 2. niet lang meer te leven hebben (Bergeijk '80). (Voor 1. zie ook: *einde -3-*; voor 2. zie ook: *aardappel -7-*.) Alg. Brab. '87

troef -3- *Iemes 'n truufken afstreupe.* Iemand een troefje afstropen. Kaartterm. Iemand overtroeven; de wind uit de zeilen nemen. Schijndel (Bi) '40

troef -4- *Lang rijden um den troef.* Lang rijden om de troef. Kaartterm. Lang spelen om de troef eruit te halen. Schijndel (Bi) '40

troef -5- *Smousjassen mee troef onder den èrem.* Smousjassen met troeven onder de arm. Kaartterm. 1. Vals spelen; 2. oneerlijk handelen. (*Smousjas* = spel voor twee personen, de aas of boer is de hoogste troef.) (Voor 2. zie ook: *bakker -4-*.) Alg. Brab. '87

troela (zie: *geit -4-*) *De geit is over de wis.*

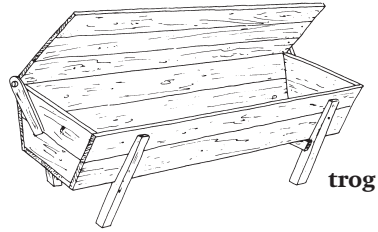
trog (zie: *gat -1-*) "Alle gaten trekken", zei 't wijfke, en ze dee de scheel van de trog dicht.

trog -1- *Dat smaakt naar den trog, had ik meer dan at ik nog.* Dat smaakt naar de trog, had ik meer dan at ik nog. 1. Dat smaakt goed. (Trog = rechthoekige bak van boven breder dan onder, waarin het deeg gemaakt wordt.) Varianten: *Dat smaakt naar den trog* 2. dat smaakt slecht (hier kan trog ook voederbak betekenen) (Alg. Brab. '87). (Zie ook: *brood -5-*.) Oost-Brab. '70

trog -2- *Door den trog trappen* Door de trog trappen. Failliet zijn. (Vroeger werd het roggebroom door trappen in de trog bereid.) (Zie ook: *boer -42-*.) West-Brab. '87

trog -3- *Knorren bij de volle trog.* Niet tevreden zijn. (Zie ook: *deur -1-*.) Knegsel (VaHe) '89

trogschaarsel 't Is nog geen trogschaarsel. Het is nog geen trogschaarsel. Als in een groot gezin een nakomertje, dat flink van stuk is,

trog

geboren wordt. (Van het laatste bij elkaar geschraapte deeg werd nog een broodkoekje gebakken, dat meestal kleiner uitviel.)

Varianten: 't Is 'n echt scherkoekske (Tilburg '87); ipv scherkoekske: *panschropsel* (Tilburg '65); 't Is un trogscharen (overblijfsel) (Oost-Brab. '40); 't Is 't trogscharsel = pasgeboren kindje dat vermoedelijk het laatste zal zijn (Oost-Brab. '40). (Zie ook: *big*.) Kempenland '87

trom (zie: *gehoor*) Een gehoor hebben als een varken.

troon (zie: *Vrouw OL -3-*) *Ge bent net Onze-Lieve-Vrouw op den troon;* 's werkens en zondags even schoon.

troost (zie: *proost*) *Proost. Moederskont is vaders troost.*

trots *Groots zijn als een pauw.* Trots zijn als een pauw. Varianten: ... *een toren* (Sint-Michiels-gestel 1892); ... *dat hij stinkt;* ... *een kalkoense haan.* (Zie ook: *beredding*.) Alg. Brab. '87

trouw (zie: *rouw*) *Rouw en trouw zijn.*

trouwen (zie: *opkomen*) 't Komt niet op lijk schijt, maar lijk spelt.

trouwen (zie: *vrouw -9-*) *Als ge gaat trouwen, moet ge beginnen met een oude vrouw en een jong varken, anders boert ge over de start.*

trouwen -1- *De eerste trouw je uit genegenheid, de tweede uit verlegenheid.* Een weduwe of weduwnaar moet vaak vanwege de omstandigheden hertrouwen. Variant: ... *de tweede uit dwang* (Oosterhout '87). (Zie ook: *liggen*.)

Tilburg (TT) '71

trouwen (zie: *dag -10-*) *De kortste dag is lang genoeg.*

trouwen (zie: *man -16-*) *Ene man die genen bessem kan maake, mag nie tröwe.*

trouwen (zie: *slechte*) *Ge kunt nou wel trouwen waant de kaof zèn eruit.*

trouwen (zie: *klooster*) *In het klooster gaan is wagen, trouwen is zeker doen.*

trouwen (zie: *introuwe*) *Introuwe en in bed piesen is mar efkes wèrm.*

trouwen -2- *Trouwen is houwen; is 't niet wel, dan hedde't uvèl.* Trouwen is houden; is het niet goed, dan heb je het toch. Deze uitdrukking benadrukt de onontbindbaarheid van

het huwelijk. (Uvèl = toch.) Varianten: *Trouwen is houwen* (Alg. Brab. '87); ... *mar ok dik berouwen* (Helmond '87); ... *en dan bende behouwen* (Oosterhout '87). (Zie ook: *man -8-*)

Oost-Brab. '88

trouwen -3- *Tussen licht en donker trouwen.* Moeten trouwen, in het geheim trouwen.

(Zie ook: *aanbranden*.) Schijndel (Bi) '40

trouwen -4- *Twaalf keren ruzie voor de trouw, dat is de eis.* Twaalf keren ruzie voor het trouwen, dat is de eis. Kennelijk moet men voor het trouwen twaalf keer ruzie gehad hebben. Alg. Brab. (Brab) '35

trouwen -5- *Vroeg trouwen, vroeg rouwen.* Van overijlde daden heeft men vaak spijt. (Zie ook: *oog -13-*) Geldrop (Gov) '83

trouwen (zie: *dochter -7-*) *Wie met de dochter wil trouwen, moet met de moeder vrijen.*

trouwen (zie: *kaf -4-*) *Wie trouwt op kaf, komt er nooit meer af.*

trouwen (zie: *vrijen -5-*) *Wie vrijt wordt benijd, wie sterft wordt geprezen.*

trouwen (zie: *Heer OL -37-*) *Zò gaauw as ge kwoad genog gedoan hed, lot OL Heer oe trouwen.*

trouwgeld *Het trouwgeld niet meer waard zijn.* Te oud zijn om te trouwen. (Zie ook: *Anna St -3-*) Alg. Brab. '87

trouwhaat *Tröuwhao't is direkt vergeite.* Trouwhaat is direct vergeten. Ouders die tegen een huwelijk waren, vergeten de bezwaren zodra er een kleinkind is. (Zie ook: *deelhaat*.)

Kempensland (B) '58

trouwmiss *Trouwmissen en lijkmissen zijn kijkmissen.* Variant: *Trouwen en lijken die mag men bekijken* (Oosterhout '87). (Zie ook: *lijk -4-*)

Lage Zwaluwe (Bos) '50

trouwing *Met de smalle trouwing getrouwd zijn.* Het niet nauw nemen met de echtelijke trouw. (Zie ook: *brief*.) Tilburg (TT) '71

trouwvlees *Gi spiejr trèwvljés èn ze léjf hebbe.*

Geen spier trouwvlees aan het lijf hebben.

Geen neiging tot of aanleg hebben voor het huwelijk. Variant: *Geen trouwvlees hebben* (Alg.

Brab. '87). (Voor het beeld zie ook: *nonnen-vlees*.) Nuenen (VBA) '65

trubbel *Niks aon verbeurd, 'nen hoop trubbel in een klein kuiltje.* Niets aan verbeurd, een hoop last in een klein kuiltje. Antwoord van een oud persoon, die op het gevaar voor zijn leven gewezen wordt. Variant: *Daor is niks aon verbeurd = daar verlies je niets mee* (Alg. Brab. '87). (Zie ook: *ruit*.) Tilburg (TT) '69

trubbel (zie: *leeuw*) *Trouw je, dan leeuw bij leeuw en muis bij muis, dan komt de minste trubbel in huis.*

Trui *Trék Tröøj, de koe die kalft!* Trek Trui, de koe kalft! Roept men spottend als in het dagelijks leven ergens hard aan getrokken moet worden. Variant: *Trek Peer, den os kalft* (Oost-Brab. '40). Huisseling (E) '58

trul (zie: *hul -2-*) *Hul over trul.*

truur *In den truur zèn.* Zaties zijn. (Zie ook: *bos*.) Tilburg (D) '16

truur (zie: *zat -2-*) *In den truur zen.*

tuffen *Er nie in tuffe.* Er niet in spuwen. Er niet vies van zijn, het graag lusten. (Vooral gebruikt met betrekking tot alcohol). (Zie ook: *olie -3-*) Alg. Brab. '87

tuier *Hedde oewen teur op?* Heb je je tuier op? 1. Heb je je eten op? (*Teuren* = het weiden van een dier dat vastzit aan een paal door middel van een lang touw, zodat het in een kring grazen kan.) Varianten: *Den teur afhebben* 2. het eten op hebben; *Den tuier aflaten weiden* 3. iemand zijn eten laten opeten 4. *iemand laten betijen* (Oost-Brab. '87); *D'n ersten tuier is eraf* 5. het beste is weg (Oost-Brab. '40). (Voor 4. zie ook: *uittuieren*.) Sint-Oedenrode (J) 1900

tuier *Z'n tuier afhebbe.* Zijn tuier afhebben. 1. Klaar zijn met de rondgang; de hele familie bezocht hebben. Variant: *Aan 't eind van z'n ten tuier zijn* 2. zijn beste krachten verspeeld hebben (Oost-Brab. '87). (Zie ook: *einde -3-*) Kempensland '58

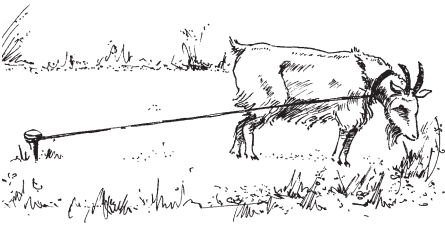
tuieren *Getuird staan.* Getuierd staan. Niet van huis weg kunnen. (Zie ook: *baas -3-*) Oost-Brab. (Bi) '40

tuieren *Wijer willen weiden dan je geteurd staat.* Verder willen grazen dan de tuier toelaat.

Meer willen doen, dan je kunt. Varianten: *Nie verder weien ...* (Oost-Brab. '86); ... *as den draad is; ... as ze gebonden zijn.* (Zie ook: *lengte*.)

Oost-Brab. '87

tuierstaak *Z'n èjge an den uursten teurstaak vet wèèje.* Zich aan de eerste tuierstok vet grazen. Met de eerste de beste vrijer of vrijster trouwen. Variant: *Ge moet oe nie aan de eerste tuier doodweien = je moet niet met het eerste*

getuierd staan; zie: **tuieren**

vriendje trouwen (Sint-Oedenrode '74). (Zie ook: boom -6-) Nuenen (VBA) '65

tuig Nie in het tuig willen. Niet in het tuig willen. Niet in het gareel willen lopen; onhandelbaar zijn. (Uit het boerenleven, heeft te maken met inspannen van paarden.) (Zie ook: draad -3-) Alg. Brab. '83

tuig (zie: getuig) Uit het getuig slaon en dwers gaon.

tuin (zie: non -1-) "Ame", zin 't nunneke, èn ze hong d'r kap òn de will'ge.

tuin -1- 'n Tuintje op oewen buik hebben. Een tuintje op je buik hebben. Onder de groene zoden liggen; begraven zijn. Variant: Onder de pèine ligge (Oost-Brab. '90). (Zie ook: Beemd.) Den Bosch (Br) '76

tuin -2- 't Nie over den tuin gooie. Het niet over de heg gooiën. Het niet over de balk gooiën. (Tuin = omheining van struiken of gevlochten riet of hout.) (Zie ook: heg -2-) Oost-Brab. '58

tuin -3- Die in een andermans tuin ziet, ziet het onkruid bij zichzelf niet. Wie in een andermans tuin kijkt, ziet het onkruid bij zichzelf niet. De splinter in andermans oog zien en niet de balk in zijn eigen oog. Bladel (Roy) '70

tuin (zie: band) Ennem band en ennen wis, die halt men daor tie is.

tuin -4- Et rakt tön of staok. Het raakt heg noch staak. Het raakt kant noch wal. (Zie ook: bodem -3-) Kempenland (B) '58

tuin -5- Over tuin of dorpel komen. Over heg noch dorpel komen. 1. Nergens binnenkomen. Variant: Tussen tuin en dorpel blijven 2. niet verder gaan dan zijn eigen gebied (Nederwetten 1892). (Voor 1. zie ook: deur -7-; voor 2. zie ook: koe -36-) Nederwetten (S) 1892

tuin -6- Waar den tuin het laagste is, springt der den hond over. Waar de heg het laagst is, springt de hond erover. De mogelijkheid benutten; wie het meeste geld heeft, moet betalen. Alg. Brab. (S) 1892

tuinboon De flodderbone komme uit. De tuinbonen komen uit. Hiermee kan men iemand erop attent maken dat hij gaten in zijn sokken of kousen heeft. Variant: ipv flodderboon: tuinboon, labboon, boerenteen, huisboon (West-Brab. '87). (Zie ook: aardappel -5-) Oost-Brab. '87

tuinboon (zie: aardappel -7-) Die haolt de nei èrpel nie.

tuinboon Wie flodderbonne wil ete, moet Sunte Mathijs (24 februari) nie vergete. Wie tuinbonen wil eten, moet Sint Matthias niet vergeten. Boerenregel over het planten van tuinbonen. (Sint Matthias was een van de tweeënveentig leerlingen van Christus.) Variant: Wie

vroeg huisbonen wil eten, moet februari niet vergeten (Oosterhout '87). (Zie ook: boon -5-) Alg. Brab. '65

Tuinen Jan (zie: toer) "t Zijn toeren", zei Jan Tuinen, en 't wijf dat beet hem.

tuinhaag (zie: morgen -1-) 's Morges vallen ze over de communiebank en 's avons over de hofheg.

tuitelen (zie: ruilen -3-) Valt er nog wè te ruitele of te tuitele?

tukken (zie: lukken) Zonder lukken of tukken.

tumult (zie: huwelijk -1-) Dat wordt 'n huwelijk of 'n trümmilt.

tureluurs Erges tureluurs van worre. Ergens tureluurs van worden. Ergens gek, dol van worden. (Herkomst van tureluurs niet zeker.) (Zie ook: bom.) Alg. Brab. '91

turf (zie: gerstmaand) Als 't den eersten van garstmaand regent, dan wordt de turf niet droog, al hangt gij hem aan 't spits van den toren.

turf (zie: kluit) Als ge een kluitje hèt, dan gèren een turfke tegen.

turf (zie: als -3-) As as meel waar en stront stroop, dan ate we alledaag pannekoek.

turf (zie: biechten) Biechten is oe eige waase en dan mi unne turf aafdreuge.

turf -1- Breng kouden turf. Breng koude turf. 1. Het vuur brandt te fel; 2. Er wordt flink gevrijd. (Voor 2. zie ook: dansen.) Oost-Brab. '80

turf -2- Er dient nog wel een turf in de kachel. Er moet nog een schepje bij. Sint-Anthonis (De) '59

turf (zie: Heer OL -7-) Ge kunt hem wel wijsmaken dat OL Heer Hendrik hiet en in de hei klot sta te steken.

turf (zie: hebben -4-) Had ik, had ik hei gegeten, dan had je bessems gescheten.

turf (zie: Peel -3-) In de Pieël zie me nie op 'n tōrf.

turf (zie: januari -1-) Januari komt ons verklaren dat men turf en hout moet sparen, want daarna komt nog een tijd dat men op de schaatsen rijdt.

turf (zie: land -5-) Komt van het land de veldmuis, draagt dan maar turf en hout in huis.

turf (zie: ondertussen) Onder tusse stekt men tōrf.

turf (zie: kop -31-) Rond van kop, magere sop, een turf in de hand, dat waren de boeren van Peelland.

turf (zie: vallen -2-) Vallen a's ene klot.

turf (zie: groot -6-) Z'is zo groot, as ze op 'nen turf stao, kan z'n schaop in z'n gat kaiken.

turf -3- Zal ik 'n turf halen? Zal ik een turf halen? Tegen iemand die met zijn ellebogen op tafel zit te eten. Varianten: Moete 'nen turf hebbe? (Asten '87); Wafel, elleboog van tafel (Tilburg '86). Alg. Brab. '87

turf (zie: kar -19-) Ze kappen een kar klot in de hel.

turfbak In onze klotbak zitten meer heikrekels dan

klot. In de turfbak zijn meer heikrekels dan turf. Er is niets om te stoken, er is armoede. (Zie ook: *erwt* -3-) Helmond (HD) '87

turfmand (zie: *oor* -7-) Iemand iets vertellen, *deur 't oor van 'n tōrfmaand.*

turks leer (zie: *hart* -8-) In *iemes z'n hart begraven* liggen as 'n boerenkont in 'nen turkslaire broek.

turven (zie: *kop* -29-) *Op oewe kop getōrrefd, dan hedde gene Peel van doen.*

tus *Het zit in den tus.* Het zit in de war. (*Tus* = dikke laag gras en onkruid aan de oppervlakte van een stuk land, grasbos of heidebos; *grasbos* = een pol gras; *heidebos* = een pol heide.) Uden (S) 1892

tussen schuiven *Ertussen geschoven zijn als Pontius Pilatus in 't credo.* Ertussen geschoven zijn als Pontius Pilatus in het credo. Spreekwoordelijke vergelijking. Er eigenlijk niet bij horen. (*Pontius Pilatus* = Romeinse stadhouder in Jerusalem ten tijde van Christus; *credo* = geloofbelijdenis.) Tilburg (R) '75

tut 't *Is ginnen tut-tut.* Het is geen tut-tut. Het is geen kleinigheid. (Zie ook: *kattenpis.*) Tilburg '86

twaalf (zie: *boek* -1-) *Beter twaalf op je boekje dan één op je consciëntie.*

twaalf (zie: *duivel* -37-) *Tusse twëllef en één zen de duyvels ter been.*

twaalf *Twaalf gegooid hebben.* 1. Het in het huwelijk met zijn vrouw getroffen hebben; 2. veel geluk in een zaak gehad hebben. (Men denke aan het werpen met dobbelstenen.) Variant: ... *met één steen*; ... *mi allebei de loterstenen* (Helmond '87). (Voor 2. zie ook: *boer* -45-) Oost-Brab. '64

twaalf (zie: *uur* -5-) *Zô 't haost twaolef ure zijn mee hem?*

twaalf uur (zie: *hoogmiddag*) *Het zal houden van hoogmiddag tot twaalf uur.*

twaalf uur (zie: *kaak*) *Hij kan met de kaken wel brood snijden.*

twee (zie: *bloem* -1-) 't *Is wer klaoren blom èn dikke mik.*

twee (zie: *armoede* -7-) *Ge kunt mî z'n tweeje meer armoei lijje as alleen.*

twee (zie: *jeuk* -4-) *Jeuk en weelde kunde nie lijje, pènt en ermoei moete lijje.*

tweemaal (zie: *geld* -22-) *Waar geld is, is de duivel; waar geen geld is, is ie tweemaal.*

tweemaal (zie: *blad* -3-) *Wie schölt onder 'n blad wordt dubbel nat.*

twisten (zie: *kist* -3-) *Lege kisten twisten.*

U

ui Nie kijken op 'n rotte juin. Niet kijken op een rotte ui. Niet kijken op een kleinigheid. Oost-Brab. '87

ui (zie: raap) Va raope düget gat gaope, va worte-le düget gat bortele, zu mennigen beit, zeu mennige scheid.

ui (zie: gek -12-) Zo gek als een karrad.

uienschil (zie: kous -5-) Kouse zo dun ès juines-kel

uier -1- "‘t Is krèk d’uier", zee Sjaok, "anders is 't hendig zat, 'n geit maake." "Het is net de uier", zei Sjaok, "anders is het gemakkelijk genoeg om een geit te maken." Zeispreuk. Reactie op grootspraak van mensen die alles menen te kunnen, of die de prestaties van anderen willen kleineren. Variant: "Ik kan alles maake", zei Jan van der Aa, "nog wel 'n koei as ik 't malleke (mal) van de uier mar heb." Kempenland (Kr) '80

uier (zie: uier -1-) "‘t Is krèk d’uier", zee Sjaok, "anders is 't hendig zat, 'n geit maake."

uier -2- 't Is een uir mee zucht. Het is een uier met zucht. Het valt tegen. (Zucht = opzwellingsbestaande uit vocht, die de uier groter doet lijken dan hij is.) (Zie ook: arm -3-) Tilburg (TT) '64

uier (zie: alles -8-) Alles komt van boven, behalve de erpel, die komme uit de grond.

uier (zie: koe -13-) As ge de koe verkoopt, ben de ook den uir kwèt.

uier -3- De uier hangen nie alleen onder de koej. De uiers hangen niet alleen onder de koeien. Oirschot (N 3) '60

uier (zie: speen) De zesde speen aan de uier.

uier -4- Hij ste me e slap ör. Hij staat met een slappe uier. Hij staat met een slappe band (fietsband). Kempenland (B) '58

uier -5- Vlot be d'r ör ston. Vlot bij haar uier staan. Spoedig zullen kalven en daardoor een flinke uier ontwikkeld hebben. Variant: Die is flink aan de uier (Oosterhout '87). Kempenland (B) '58

uierzalf "Wè doede d'ròn ès ùrzallef niej hèlept", zin Triegn, èn ze poetste d'r taand me' gruuje zeep. "Wat doe je eraan als uierzalf niet helpt", zei Trien, en ze poetste haar tanden met groene zeep. Zeispreuk. (Uierzalf kan tegen allerlei ontstekingen gebruikt worden; ook bij de mens. Als men geen uierzalf heeft, kan men

wel groene zeep nemen, die heeft ook een ontsmettende werking.) Maaskant (Sw) '86

uil -1- "‘t Is vuil", zei de uil, en hij bekeek z'n jong. "Het is vuil", zei de uil, en hij bekeek zijn jong. Zeispreuk. Als men een ander lelijk heeft beetgenomen. Varianten: ..., en ie bescheet z'n jong (Kempenland '58); "‘t Is vuil", zee den uil (Tilburg '66); "Dat is nie zo mooi", zin d'n uil, en ie zaag z'n jong (Oost-Brab. '86); "Dat is lelijk", zei de aap, en hij bescheet zijn eigen jong (Zeelst 1893). Oost-Brab. '80

uil -2- "Dè's vur onzen Huib", zei de jongen, en hij stak 'n pad in z'ne zak. "Dat is voor onze Huib", zei de jongen, en hij stak een pad in zijn zak. Zeispreuk. Woordspeling met de naam Huib = Hubertus, en Huib = uil. Tilburg (D) '16

uil (zie: ekster -3-) Er is 'n ekster uit z'n gat gevlogen.

uil (zie: jaar -8-) In 't jaor nul, toen de eksters nog gèèn kont han en dèur d'r ribben skete.

uil -3- Kat: "O, uil, je doet me onrecht, want de muis is mij toegelegd!" Uil: "O, kat, ge moet weten, dat er veel ongegund brood wordt gegeten." Kat: "O, uil, je doet me onrecht, want de muis is mij toegelegd!" Uil: "O, kat, je moet weten, dat er veel ongegund brood wordt gegeten." (Het is dubbelzinnig; muis en poes zijn sekswoorden.) Varianten: "O, uil, gij doet mij onrecht groot, gij eet het ongegunde brood! Ja, kat, dat wil ik weten, dat wordt het meest gegeten" (Tilburg); "Zeg uil gij doet mij onrecht"; "Ja poes gij moet het weten, De onaan-gename brok, Die wordt het meest gegeten" de uil had een muis beet (Breda 1892). (Zie ook: brood -25-) Sint-Oedenrode (S) 1892

uil (zie: kijken -9-) Kijken als 'ne uil deur 't gutgat.

uil (zie: offer) Komt ten offer: den uil is dood.

uil (zie: oog -19-) Ogen as 'n hekkefis.

uil -4- Weite wor hób roest heldt. Weten waar de uil zijn roest houdt. Weten waar Abraham de mosterd haalt. (Roest = nachtleger van vliegend wild.) (Zie ook: haas -8-) Kempenland (B) '58

uil (zie: lelijk -3-) Zo lelijk als 'n aap.

uil (zie: vuil -4-) Zo vuil als een mesthoop.

uilaard (zie: buik -4-) Een buik hebben als een spurriekoei.

Uilenspiegel -1- "k Bin beschut", zei Uilenspiegel, en ie stond achter èn smeel. "Ik ben beschut", zei Uilenspiegel, en hij stond achter een graspol.

Uilenspiegel

Zeispreuk. Ironisch: geen maatregelen nemen voor voldoende bescherming. (Zie ook: *dood* -10-) Boxmeer (S) 1892

Uilenspiegel -2- “Alleman hot me”, zei Tijn Uilenspiegel, “mar ik maak 't ernaor.” “Iedereen haat me”, zei Tijn Uilenspiegel, “maar ik maak het ernaar.” Zeispreuk. Oost-Brab. '87
Uilenspiegel -3- “Daar 't rookt, is 't warm”, zei Uilenspiegel, en hij blaasde aan een paardestront. “Waar het rookt, is het warm”, zei Uilenspiegel, en hij blies aan een paardenstront. Zeispreuk. Varianten: ..., en hij warmde z'n eigen aan een perdestront (Alg. Brab. '87); ivp perdestront: pèrsmop (Oirschot '88); ..., en hij warmde z'n hand aan 'n paardemop (Oost-Brab. '87); ..., zei de boer, en stak op het tjs zijn pijp op (Oost-Brab. '82); Daar 't rookt is 't werm (Someren '87); ... jongen, en hij warmde z'n handen aan 'n mussestront (Aarle-Rixtel '76). (Zie ook: *stinken* -1-) Oost-Brab. 1894

Uilenspiegel (zie: een -1-) “Dat is één!” zei Uilenspiegel, en hij smeedt zijn moeder de trappen af.

Uilenspiegel (zie: mens -1-) “De minse meuge mèn nie”, zei Uilenspiegel, “mar ik hèt 'r wel nor gemakt.”

Uilenspiegel (zie: ongeluk -1-) “Een ongeluk komt nooit alleen”, zei Uilenspiegel, en hij brak hals en been.

Uilenspiegel -4- Zoals Uilenspiegel de schoenen sneed. Groot en klein door elkaar. Zeelst (Cu) 1891

uilenvlucht In de uilevlucht. Tussen licht en donker. (Dan beginnen de uilen te vliegen). (Zie ook: *blauw* -3-) Alg. Brab. '72

uit (zie: *deur* -10-) Mi imes de deur nog nie òt zèn.

uitblazen (zie: *vuur* -3-) Die het vuurke aansteekt, die moet het zelf maar uitblazen.

uitbonen Eruit geboond zijn. Niet als lid aangenomen zijn. (Wanneer gilden nieuwe leden aannamen vond de ballotage plaats dmv witte en zwarte bonen. De witte waren goedkeurings-, de zwarte afkeuringsbewijzen. Van twee afgedekte kannen op tafel was er één voor het nieuwe lid. Vond men daar aan het einde van de stemming meer witte dan zwarte bonen in, dan was hij aangenomen. Zo niet, dan was hij uitgeboond.) Alg. Brab. (SVE) 1839
uitbraden (zie: *honing*) Daar braait honing uit.
uitbreken (zie: *wei* -4-) Niet meer uit de wei breken.

uitdeur De uitteur zoeken. De uitgang zoeken. Maken dat je wegkomt. (Zie ook: *drieklets*.) Tilburg (TT) '65

uitdoen (zie: *licht* -2-) Het licht uit moeten doen.

uitdraaien (zie: *frot*) Op 'n frut uitdraaien.

uiteenvallen Uiteenvallen as 'ne braoiappel. Uiteenvallen als een gebakken appel. Spreekwoordelijke vergelijking. Over iets onbenullig kwaad worden. (Een appel valt bij het braden vlug uit elkaar.) (Zie ook: *adem*.) Tilburg (D) '16

uiterste De vier uitersten van Maashees. Die vier uitersten zijn: lui, lekker, kaal, hovaardig; mensen uit omliggende dorpen over de inwoners van Maashees. (Deze uitdrukking komt eveneens met andere plaatsen voor.) (Zie ook: *Etten*.) Meierij (N) 1855

uiterwaard (zie: *waard*) Z'n eigen werd scheren.

uitflappen D'n dieje braowt 't 'r wèl aojt. Hij flap het er wel uit. Die durft het wel te zegen. (Zie ook: *hoorn* -2-) Gemert (GH) '85

uitgaan (zie: *mond* -7-) Er wordt niet zoveel gezondigd dur wè de mond ingaot, ès wetter uitkomt.

uitgaan (zie: *vuur* -6-) Erges gin vuur op uit laote gaon.

uitgepakte Nòr et òtgepakt gòn kèèke. Naar het uitgepakte gaan kijken. Naar de sinterklaas-etelages gaan kijken. Tilburg '71

uithalen (zie: *vogel* -5-) Die 't veugelke vènt, die weet 't, mer die 't òthalt, die heeg 'et.

uithangbord 't Uithangbord is groter dan de rest. Het uithangbord is groter dan de rest. Grote parade, klein garnizoen. (Zie ook: *arm* -3-) West-Brab. '87

uithangen (zie: *beest* -3-) D'n bist uithange.

uithebben (zie: *haas* -4-) Den haos bijna uithebben.

uithebben (zie: *erwt* -8-) Z'n erte uithebben.

uitkammen (zie: *haar* -15-) Iemands haor uitkème.

uitkijken (zie: *vak*) Òtkèken is ook 'n vak.

uitkomen Dè komt uit als spurrie mee 'n mikske. Dat komt uit als spurrie met een mikje.

Spreekwoordelijke vergelijking. 1. Het komt goed uit; 2. het klopt precies. (3. Als spurrie uitkomt, komt die uit met een mikje, dat is in de vorm van een gaffel.) (Voor 2. zie ook: *alles* -4-; voor 3. zie ook: *Stiphout*.) Alg. Brab. '85
uitkomen (zie: *straat* -4-) Op hetzelfde straatje uitkomen.

uitkomen (zie: *heg* -7-) Over de heg uitkomen.

uitkomen (zie: *zaaien* -3-) Zaai 't maar niet, 't komt toch niet uit.

uitmesten Iemes uitmesten. Iemand uitmesten. Iemand de laatste cent afpersen. (Uitmesten = grondig schoonmaken.) (Zie ook: *vel* -4-) Oost-Brab. '84

uitnodigen Ongenood is óók hier. Ongenodigd is óók hier. Iemand die vindt dat hij erbij

moet zijn, maar niet genodigd is, kondigt zijn aanwezigheid aldus aan. Alg. Brab. '87
uitpoepen (zie: kont -9-) *Bid mar da't voor oe kont schiet, dan kunde 't uitpoepen!*

uitpurgeren *Uitgepureerd zijn.* 1. Er (gauw) vanaf zijn; 2. ermee klaar zijn. (Voor 2. zie ook: brood -32-) Tilburg (D) '16

uitrijden *Iemend ötgereie hebbe.* Iemand uitgereden hebben. Iemand de maat vol geme-ten hebben. (Zie ook: bovenarm.) Kempenland (B) '58

uitschijten (zie: a-b-c) *Het a-b-c kunnen uitschijten.*

uitslepen *Er éne uitgesleept hebben.* Er een uitgeslept hebben. Iemand uitgedragen hebben; een lijk aan huis gehad hebben. (Zie ook: Beemd.) Gilze (S) 1892

uitspannen (zie: boer -42-) *De boer wordt uitgespannen.*

uitsteken (zie: bruid -4-) *De bruid en den bruidegom uitsteken.*

uitsteken (zie: bezem -3-) *Den bessem uitsteken.*

uitsteken (zie: God -7-) *God de ogen uitsteken.*

uittellen *Uitgeteld zijn.* 1. De berekende geboortedatum is bereikt, de vrouw in blijde

verwachting is uitgeteld; 2. niet meer verder kunnen, ergens mee op moeten houden. Variant: *Aon de telling zijn* (Maaskant '84). (Voor 1. zie ook: aftellen; voor 2. zie ook: dak -5-) Alg. Brab. '86

uittrappen (zie: oog -8-) *Er inne z'n oog uittrappen.*

uittrekken (zie: jas -2-) *'t Jeske öttrekke.*

uittrekken (zie: hoefijzer) *De hoefijzers zijn uitgetrokken.*

uittrekken (zie: veer -10-) *Ze hebben 'm z'n veren uitgetrokken.*

uittuieren *Laat hem dan maar uittuieren.* Laat de betrokkene zijn gang maar gaan, laat hem betijen. (Zie ook: tuier.) Alg. Brab. '87

uitval *Den uitval moet 't goed maken.* De uitval moet het goed maken. De praktijk zal het uitwijzen; we hopen het beste ervan. Alg. Brab. '87

uitvallen *Uitvallen lijk 'nen ouwen hak.* Uitvallen als een oude hak. Spreekwoordelijke vergelijking. Erg uitvallen. (Zie ook: been -13-) Oost-Brab. (S) 1892

uitvinder *Er lopen veel uitvinders achter de ploeg.* Er zijn veel, vaak ongeschikte, handarbeiders die geen gelegenheid hebben gehad om te studeren. (Zie ook: cent -11-) Oost-Brab. '81

uitvinder *Geen uitvinder van zwart garen zijn.* 1. Dom zijn; 2. een zwartgallig humeur hebben. Varianten: *Het zwart garen niet uitgevonden hebben, toen het witte er al was* (Vught '86); *De uitvinder van 't zwart garen en 't roggebrood* (Tilburg '90). (Voor 1. zie ook: bijdehand; voor 2. zie ook: bui -1-) Alg. Brab. '85

uitwassen (zie: oog -24-) *Z'n ogen niet uitgewassen hebben.*

uitwringen (zie: heup) *Zijn heupen uitwringen.*

uitzien -1- *Er uitzien èz 'n kat, tie kikförsé véngt.*

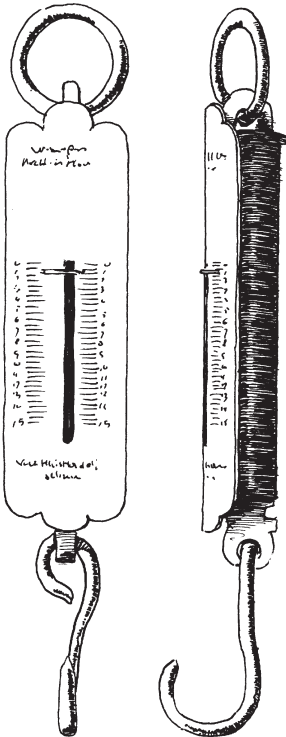
Er uitzien als een kat die kikkers vangt. Spreekwoordelijke vergelijking. Er slecht uitzien. Variant: *Er uitzien ès 'n hen diej stò te trure* (Oost-Brab. '90). (Zie ook: gezicht -1-) Huiseling (E) '58

uitzien -2- *Er uitzien of ze in den broenik geslaope hebbe.* Er uitzien alsof ze in de vloeibare mest geslapen hebben. Spreekwoordelijke vergelijking. Er slordig, vies, uitzien. Varianten:

... *of ge van den toddewage bent gevalle* (Someren '87); ... *as 'n berlaaier* (Waalwijk '80). (Zie ook: alles -3-, gezicht -2-) Helmond (Sp) '34

uitzien -3- *Er uitzien als een kadetje gebakken in de maneschijn.* Spreekwoordelijke vergelijking. Er bleek uitzien. (Zie ook: kijken -22-) Oost-Brab. '87

uitzien -4- *Het ziet er uit, als of de kat er gejongd heeft.* Spreekwoordelijke vergelijking. Het is er

unster

uitzien

een grote wanorde. Variant: *ipv kat: hond* (Tongelre '86). (Zie ook: *alles -3-*.) Oost-Brab. '87
uitzien (zie: *konijn*) *Mi de kernijne deur de spijle kunne vrète.*

uitzwaaien *Uitgezwaaid zijn.* Bij iemand uit de gratie zijn. (Molenaarsterm: een molenaar zwaait.) (Zie ook: *erwt -8-*.) Tilburg (TT) '71
Ulicoten (zie: *processie -1-*) *Een processie van Drunen op Uilecoten.*

ulper *Dat is genen ulper.* Dat is geen bewijs. (Zie ook: *oelper.*) Kempenland (Cu) 1893

unster (zie: *punder*) *Daar hangt de punder achter de deur.*

unster *Nie goed aon oewen öster zèn.* Niet goed aan je unster zijn. Niet goed wijs zijn. (*Unster* = weegschaal die rondtrekkende marskramers en voddenkooplui bij zich droegen aan hun broekriem.) (Zie ook: *goddelijk.*) Tilburg (R) '69
unster *Op z'nen öster vallen.* Op zijn unster vallen. Op zijn derrière vallen. Tilburg (TT) '64

uur (zie: *avondregen*) *"t Zal 'n avondregentje worden", zei Mina, en 't begon 's morgens om vier uur.*

uur -1- *Als ge voor zeven uur de straat op moet, dan deugt het niet.* Als je voor zeven uur de straat op moet, dan deugt het niet. Je moet dan hard werken. (Zie ook: *gek -13-*.)

Westerhoven (Ma) '86

uur -2- *Als het regent voor acht uren, kan het heel den dag niet duren.* Als het regent voor acht uur, kan het de hele dag niet duren. Weersvoorspelling. Varianten: *ipv kan: zal; Regen kort voor de noen dan zal 't de ganse dag doen* (Lommel '75); *Regenbuien die 's morgens vroeg komen, blijven den dag niet* (Riel '85); *Regen 's morgens voor acht uur is meestal niet van langen duur* (Oirschot '84); *Regen voor negen houdt niet tegen* (Oost-Brab. '87). Oost-Brab. '84

uur (zie: *vuur -1-*) *Bij de eerste kets vuur, bij de tweede trek rook, op de duvel mijn ziel en m'n ketsgetuug ook.*

uur -3- *Dan is het nergens meer 'n uur later middag.* Dan is het nergens meer een uur later middag. Na een tijdje gaat alles weer zijn gewone gang. Boekel '90

uur (zie: *keuter*) *Een Bergeijkse keuter en een Eerselse ruur duren een uur.*

uur -4- *Elk uur een lepel, als 't nie helpt twee.* Elk uur een lepel, als het niet helpt twee. Iemand die langzaam werkt. (Zie ook: *alles -9-*.) Eindhoven '86

uur (zie: *boer -57-*) *Ene gepapten boer en ene gesopte os kunnen mar drie ure werken.*

uur (zie: *elf -2-*) *Ge gaat er geen elf uur mee luien.*

uur (zie: *voetstap*) *Hij mag gene voetstap verkeerd zetten, of ie is een uur omgegaan.*

uur (zie: *waarheen -1-*) *M'n neus na en m'n gat zal wel volgen.*

uur (zie: *Wouw*) *Mee Wouw op oewen rug komde nie ver.*

uur (zie: *elf -3-*) *Nie vur half elf afgaon, en dan nog heel dun.*

uur (zie: *kerstnacht*) *Op kerstnacht van twaalf tot één staan al de beesten op de been.*

uur (zie: *tin*) *Tin mee mier koper mee flier.*

uur (zie: *nacht -4-*) *Winterse nachten en vrouwen-gedachten veranderen zesmaal in een uur.*

uur -5- *Zô 't haost twaolef ure zijn mee hem? Zou het haast twaalf uur zijn met hem? Zou hij bijna failliet zijn?* (Zie ook: *boer -42-*.) Oost-Brab. (Bi) '40

V

V De V van *ënd en zwaon brengt vrieis in de laon, mar 'ne kring um de maon betee:kent vrieis van de baon*. De V van eenden en zwanen brengt vorst in de laan, maar een kring om de maan betekent vorst van de baan. Weersvoorspelling. Vliegen de genoemde vogels in V-formatie, dan gaat het vriezen. (Zie ook: *gans -2-*) Oost-Brab. (Sw) '82

vaak De *vaokbierterkes die bete*. De vaakbijtertjes bijten. De kleinen beginnen slaap (vaak) te krijgen. Variant: *De vaokluis beginnen oe te plaoge* (Tongelre '84). (Zie ook: *bakker -6-*) Kempenland (B) '58

vaal (zie: *jas -1-*) 'n *Gekeerde jas wordt weer gauw vaal*.

vaal (zie: *ondertussen*) *Onder tusse stekt men törf*.

vaal *Zo vuil as koeischet*. Zo vaal als koeienmest. Spreekwoordelijke vergelijking. Zeer vaal. (Zie ook: *kijken -1-*) Waalre (GW) '86

vaan (zie: *pastoor -7-*) *De pastoor en de kapelaon lopen achter hetzelfde vaon*.

vaan *De vaan speule*. Het vaandel bespelen. De niet bepaald muzikale activiteit van de vaandeldrager van de harmonie wordt zo bespot. Huisseling (E) '58

vaan (zie: *drie -2-*) *Drie dingen die niet tegen te houden zijn: een koe die bist, een meid die vrijt, en een boer die een vaan draagt*.

vaan *Et an z'n vaon krège*. Het aan zijn vaandel krijgen. 1. Het aan zijn broek krijgen; 2. het spel verliezen. (Voor 2. zie ook: *afgang*.) Tilburg (D) '16

vaart (zie: *boot*) *Es ge de boten op de Vaort hurt toeteren, kömt er réégen*.

vaart *Vaart hebben*. Heimwee hebben. Alg. Brab. '87

vaarwater (zie: *boerenknecht*) *Een boerenknecht is het laagste vaarwater wat er ooit gestaan heeft*.

vaatdoek (zie: *kijken -1-*) 't *Kiekt zeu graouw az 'n skotelslet*.

vaatdoek 't *Schotelslet lappen*. De vaatdoek lappen. 's Zaterdag werd er nog laat gewerkt op de boerderij. De vrijer die kwam, moest vaak mee aanpakken. Varianten: *De schotelslet op de rug gespeld krijgen*; *Wie zaterdagavond komt buurten, buurt om den schoteldoek* (Deurne 1892). Aarle-Rixtel (VB) '76

vaatdoek *Zich met de schotelslet wassen*. Zich

met de vaatdoek wassen. Er goor uitzien. (Zie ook: *alles -3-*) Helmond (HD) '87

vader (zie: *wijf -1-*) "'t *Is altij iet*", *zei 't wijfke, "d'n ene is nie goed gezeten en de ander is nie goed gescheten."*

vader -1- "'t *Kamme nie mir gebeure dè m'n vader sterft, zonder dè'k erbè ben*", *zee de jongen*. "Het kan me niet meer gebeuren dat mijn vader sterft, zonder dat ik erbij ben", *zei de jongen*.

Zeispreuk. Variant: *"Dat zal me niet meer gebeuren dat Sijntje sterft, en ik er niet bij ben"*, *zei Broeders* (Oost-Brab. 1892). Schijndel (Bi) '40 **vader** (zie: *Veldhoven*) *De Veldhovense bokken, die komen hier slokken, zij hebben geen nood, zij hebben geen brood, zij steken vajers en moeiers met spelden dood*.

vader (zie: *kaars -7-*) *Een kaars onder de stoel van vader zijn*.

vader -2- *Een vader kan beter tien kinderen onderhouden dan tien kinderen een vader*. Ouderliefde is sterker dan kinderplicht. Variant: *ipv vader: moeder*. (Zie ook: *grootmoeder*.) Alg. Brab. '87

vader (zie: *naam -1-*) *Ene grote "In de naam des Vaders" krijgen*.

vader -3- *Ge kunt tien vaders hebben, mer een moeier*. Je kunt tien vaders hebben, maar één moeder. De moeder is de spil waar alles om draait. Eindhoven (ED) '84

vader -4- *Laat ons vaoder mèr kruie, die is toch krom*. Laat vader maar kruien, die is toch krom. Cynisch excuus voor eigen gemakzucht. (Zie ook: *bakpan*.) Loon op Zand (Lee) '78

vader (zie: *nagel -4-*) *Nagels hebben als iemand die zijn vader en moeder uit het graf wil graven*.

vader -5- *Niet in vadders schoen lopen*. Niet in vaders schoenen lopen. Niet de aard van zijn vader hebben. Tilburg (TT) '73

vader -6- *Onze vadder hiet Pa, want hij pruiimt nie*. Onze vader heet Pa, want hij pruiimt niet. Ironisch: onze vader is deftig. (Zie ook: *huis -15-*) Tilburg (Kn) '54

vader -7- *Oók een vader gehad hebben*. Willen delen in zekere gunsten of voordelen, in een onthaal of buitenkansje. Variant: *ipv vader: moeder, ouwe*. Oost-Brab. '90

vader -8- *Van veure op z'n vadder laiike en van achter op hil z'n familie*. Van voor op zijn vader lijken en van achter op zijn hele fami-

vader

lie. De zoon! (Zie ook: *kont* -7-.) Tilburg (D) '16
vader -9- *Vraag mijn vader eens of ik enen schelm ben. Vraag mijn vader eens of ik een schelm ben.* Oost-Brab. (S) 1892

vader (zie: *wat*) *Watte, de boer zegt: "wat mot je?"*

vader (zie: *familie* -7-) *Wij zijn nog familie: onze grootmoeders hebben in een en denzelfden winkel snuf gekocht.*

vagevuur (zie: *olieslager*) *De olieslager kan niet heen zonder hel, en de pastoor niet zonder vagevuur.*

vak (zie: *kak* -3-) *Kak is ook een vak.*

vak *Ötkëken is ook 'n vak.* Uitmaken is ook een vak. Terechtwijzing aan iemand die niet oplet waar hij loopt of rijdt. Schijndel (Bi) '40

val (zie: *hoogmoed*) *"Hoogmoed kùmt vur de val", zin de p'stoor, en Trien gink wèl onderùit me' d'r splinternej klompe.*

Valendries *Naor den Valendries gaon.* Naar de Valendries gaan. Stervende zijn. (In Boxmeer lag het kerkhof op den Valendries.) (Zie ook: *aardappel* -7-.) Boxmeer (S) 1892

Valkenswaard (zie: *Waalre*) *Als 't in Woldere begint te bolderen en Dommelen begint te rommelen, dan staat Weerd gelijk verveerd.*

Valkenswaard *In Valkenswaard komt een juffrouw uit den koestal.* In Valkenswaard komt een juffrouw uit de koestal. Kritiek geuit door mensen uit de omliggende dorpen op de moderne kleding die in Valkenswaard gedragen werd. (Tegenwoordig is dat soort verschillen verdwenen.) Variant: *ipv koestal: stal.* (Zie ook: *Etten.*) Oost-Brab. '70

vallen (zie: *dubbeltje* -1-) *'t Dubbeltje is gevallen.*

vallen (zie: *hebben* -1-) *'t Is heb goed, val goed.*

vallen -1- *'t Velt, 't velt ès 'n koew diej spelt.* Het valt, het valt als een koe die poept. Spreekwoordelijke vergelijking. Kaartterm, die aangeeft dat alle troeven vlot vallen. Variant: *Ze vallen as stront uit een kalvergat* (Someren '87). Oost-Brab. '87

vallen (zie: *mand* -5-) *Leulek deur de mand gevalle zen.*

vallen (zie: *been* -16-) *Met z'n been door de hoorden gevallen zijn.*

vallen (zie: *pral*) *Met z'n prallen in 't water vallen.*

vallen (zie: *goud*) *Val da ge goud wordt, dan ben de het oprapen werd.*

vallen -2- *Vallen a's ene klot.* Vallen als een turf. Spreekwoordelijke vergelijking. Onverwacht vallen. Variant: *'t Valt als klot in 'n mandje* (Helmond '86). Kempenland (B) '58

vallen -3- *Vallen as drollen in 'n boerenkakhuis.*

Vallen als drollen in een boerenkakhuis.

Spreekwoordelijke vergelijking. Diep vallen. (Het toilet was bij de boeren op de stal: eerst

was er alleen een plank over een ton, later een afdekking met een rond gat. De uitwerpselen vielen nogal diep.) Tilburg (D) '16

vallen (zie: *run*) *Valt mar in de run.*

vallen (zie: *kar* -16-) *Van de kaar valle.*

vallen (zie: *geloof* -6-) *Van zijn geloof vallen.*

vallen (zie: *klimmen*) *Wie hoger klimt dan hem betaamt, valt lager als hij had geraamd.*

vallen -4- *Zu dicht valle a's zand.* Zo dicht vallen als zand. Spreekwoordelijke vergelijking. Kempenland (B) '58

vals (zie: *kwaad* -3-) *Zo kaod ès 'n kalkoen.*

vals *Zo vals ès 'n hekke.* Zo vals als een hek.

Spreekwoordelijke vergelijking. Zeer vals of kwaad zijn. Varianten: *Zo kwaad als een hek(ken)* (Oost-Brab. '65); *ipv hekke: riek* (Dongen 1892), *kaoter* (Oost-Brab. '80). (Zie ook: *been* -13-.) Oost-Brab. '87

van alles (zie: *wat meebrengen*) *Van alles.*

Van Beek-Schelleken (zie: *waar is* -4-) *Tebak haole bij Woestenbèrgh.*

Van de Ven *Van de Ven, daor strooien ze hier de varkens mee.* Van de Ven, die leggen ze hier onder de varkens. Er zijn in Brabant zoveel mensen die Van de Ven heten. Oost-Brab. '87

Van der Meijden *De Van der Meijden's kunnen 't wel op hun slufkes af.* De Van der Meijden's kunnen het wel op hun sloffen af. De Van der Meijden's zijn knappe koppen. (Mgr. Van der Meijden, president van het groot-seminarie, kreeg dit van een neef, die hij tijdens de studie tot de orde riep, als antwoord; het werd spreekwoordelijk in het bisdom Den Bosch.) Oost-Brab. '75

Van Dullemen (zie: *blinde* -1-) *"We zullen wel zien", zei de blinde.*

Van Piere *Naar Van Piere gaan.* Algemene informatie inwinnen bij moeilijkheden. (*Van Piere*, nu een boekverkoper in Eindhoven, verkocht vroeger ook medicamenten oa Urbanuspillen. Was iemand ziek dan werd een gang naar Van Piere geadviseerd, zodat dit spreekwoordelijk is geworden.) Eindhoven (HM) '73

vandaag (zie: *bruid* -2-) *'k Zal oe ok is dienen, zo gaauw as ge de bruid zait.*

vandaag (zie: *Allerheiligen* -1-) *Allerheilige (1 november), spurrieke piep, vandaag iet en mèrege niet.*

vandaag *Nog verder moeten als vandaag.* Nog verder moeten dan vandaag. Veel haast hebben. Variant: *ipv verder: wèer* (wijder, verder) (Kempenland '58). (Zie ook: *bil* -2-.) Oost-Brab. '70

vandaag (zie: *woensdag*) *Woensdag voor de wet, donderdag voor het bed.*

vangen (zie: vogel -2-) 'n *Veugeltje vur iemes vangen.*

vangen (zie: kraai -5-) *Een vliegende kraai vangt iet, een zittende niet.*

vangen (zie: varken -13-) *Enne goeie zèn um verrekes te ringen.*

vangen (zie: gat -19-) *Ge vangt hem nie veur één gat waar er twee zijn.*

vangen (zie: rat -2-) *Grote ratten zijn het moeilijkst te vangen.*

vangen (zie: nest -2-) *Iemand op den nest vangen.*

vangen *Irst vangen en dan knippen. Eerst vangen en dan knippen. Men moet de huid van de beer niet verkopen, voordat hij geschoten is; niet te vroeg victorie kraaien; men moet de luizen eerst vangen, voordat men ze kan doden. (Zie ook: dief -5-) Tilburg (D) '16*

vangen (zie: driepunder) *Te vangen zijn aan 'nen driepunder.*

vanmiddag (zie: blinde -3-) *We hebben vanmiddag 'nen blinden.*

varen (zie: gemak) *Gemak vaort nie lang.*

varen (zie: schepen) *Gescheept zijn en moeten varen.*

varken -1- "‘t Is geleek goed wa van 't vèrke komt", zi 't wijfke, en 't lekte 't zeeltje af. "Alles is goed, wat van het varken komt", zei het wijfje, en ze likte het touwtje af. Zeispreuk. Varianten: *ipv geleek: alles; ipv zeeltje: touw; "‘t Is allemaal goed, wat van 't verkske komt", zei 't wijfke, en 't lekte den wis af, waaraan het spek gehangen had. (Wis = teen, twijg.) Oost-Brab. '84*

varken (zie: volk -1-) "Daor 't volk is, is de nering", zee de mosselenboer, en hij reej mee z'nen kreugel de kerk in.

varken (zie: Holleboom) "Doe wel en zie niet om", zei Holleboom, en hij stal een varken.

varken (zie: duivel -2-) "Haaru! Spitskop", zei de duivel, en hij zat op 'n Kievit.

varken (zie: meug) "Ieder z'n meug", zei de boer, en hij at vijgen.

varken (zie: geschreeuw) "Veel geschreeuw en weinig wol", zei den boer, en hij schoor z'n varken.

varken -2- "We zullen dè vairke wel waassen", zi den boer, en hij douwde den dominee in de mistput. "We zullen dat varken wel wassen", zei de boer, en hij duwde de dominee in de mestput. Zeispreuk. We zullen dat wel klaren. (Zie ook: *schaap -4-) Tilburg (D) '16*

varken (zie: koren -2-) "Wè'k òn korre verlies, win ik òn spèk", zin 't boerr'ke, èn ief liejt z'n vèrr'ke los in de rog.

varken (zie: vuist) 'n *Vuist hoger dan 'n varken.*

varken -3- 'n *Vèt vèrke wit niej dè 'n mager vèrke*

honger he'. Een vet varken weet niet dat een mager varken honger heeft. Iemand die in goeden doen is, kent de noden van de behoeftige medemens niet. (Zie ook: arme -2-) Oost-Brab. (Sw) '90

varken (zie: hond -3-) 'nen *Hond bevuult zijn eigen nest nog nie.*

varken (zie: mens -4-) 's *Mensen zin is 's mensen leve, ook al is-t-er 'n koei wijd neve.*

varken (zie: bier -1-) 't *Bier is voor de ganzen niet gebrouwen.*

varken -4- 't *Varken is goed gestoken, als 't maar uitbloeit. Het varken is goed gestoken, als het maar leegbloedt. De zaak is goed aangekaart; hopelijk is de uitwerking ook goed. (Zie ook: inleggen.) Helmond (F) '30*

varken (zie: vuil -1-) 't *Vuil gao vur den bissem.*

varken -5- 't *Vèrken is al deur den buik gestoken. Het varken is al door de buik gestoken. 1. De zaak is al beklonken. Varianten: 't Varken in den buik steken 2. de zaak in de doofpot stoppen iemand omkopen om de zaak te smoren (Nederwetten 1892); Et vaerke zal eurst wel deur den bök gesteike zen (Oost-Brab. '90). (Voor 1. zie ook: broek -11-) Oost-Brab. '68*

varken -6- *Als 'n varken nie wil, dan moette 'm 'n kap opzetten. Als een varken niet wil, dan moet je het een kap opzetten. Dan eet het alles. Herpen (Ka) '76*

varken (zie: boer -30-) *Als ge een boer en een varken van een berg rolt, is er altijd een varken boven.*

varken (zie: vrouw -9-) *Als ge gaat trouwen, moet ge beginnen met een oude vrouw en een jong varken, anders boert ge over de start.*

varken -7- *Als het hard waait, slapen de varkens het best. Ironisch om aan te geven dat men goed slaapt als het waait. Veldhoven (Rij) '35*

varken -8- *Bij de varkens grootgebracht zijn. Zeer onhebbelijk zijn. Alg. Brab. '89*

varken (zie: bloeden) *Bloeien as 'n vèrreke.*

varken (zie: boekweit -2-) *Boekend is 'n weke schoor.*

varken (zie: schaap -2-) *D'n enen scheert 't schaap d'n anderen 't verken.*

varken (zie: pastoor -12-) *De pastoor slacht het vetste varken.*

varken -9- *De varkens staan mee de koppen naar Den Bosch. De varkens staan met de koppen naar Den Bosch. Bij een boer die zelf niet slacht, maar alles naar de markt brengt of de beste delen van het geslachte varken aan buren verkoopt. Varianten: De varkens staan met de kop naar Breda (Prinsenbeek '76); 't Vèrke stô me' de kop nor 't dūrp (Oost-Brab. '90); Et vèrreke*

varken

hee de kop op Oss in (Eerde '40) (Zie ook: *boer* -79-) Langstraat (MGT) '54

varken (zie: *boer* -47-) *Den boer heeft geen verken, met zo'n naam.*

varken -10- *Den dieë kunde kennen út duzend vèrkes. Die kun je kennen uit duizend varkens. Een zeer lelijke man.* (Zie ook: *kop* -6-) Kempenland (H) '63

varken (zie: *koe* -24-) *Die een koe toebehoort, vat 'r met de horens.*

varken -11- *Een blind varken vindt ook nog wel eens een etkel. Iemand die niet snugger is, kan wel eens geluk hebben.* (Zie ook: *boer* -45-) Alg. Brab. '87

varken (zie: *gehoor*) *Een gehoor hebben als een varken.*

varken -12- *Een varken leert nog na z'n dood. Een varken leert nog na zijn dood. Je bent nooit te oud om te leren, want ...* Varianten: *ipv dood: slachting; Unne mens wordt geleerd vur zonne dood en een vèrke na zonne dood* (Valkenswaard '78); *'n Verken leert nog als 't kapot is* (Eindhoven '84); *Wa is geleerd? 'n verreke wordt dè pas na z'nen dood* (Bergeijk '80); *'n Varken wordt nog geleerd na zijn slachting* (Oost-Brab. '90); *'n Mens leert zolang hij leeft, 'n verken nog langer* (Westerhoven '86); (Humoristische reacties, die hun oorzaak gevonden hebben in het gebruik om een bij huisslachting gedood varken op een leer (ladder) te binden en zo omhoog te zetten om het open te snijden, leeg te laten bloeden, het bloed op te vangen en gemakkelijk de verdere handelingen te kunnen verrichten.) (Zie ook: *oud* -2-) Oost-Brab. '84

varken (zie: *koe* -30-) *Eerst de koei, dan de varkens, dan de lopende jong, dan pas de platte jong.*

varken (zie: *boer* -58-) *Enen boer en een varken worden knorrende vet.*

varken -13- *Enne goeie zèn um verrektes te ringen. Een goede zijn om varkens te ringen. Iemand met kromme benen.* Varianten: *ipv ringen: vangen* (Oost-Brab. 1892); *Da's 'ne goeie vèrkesrijjer* (Someren '87). (Zie ook: *been* -1-) Alg. Brab. '67

varken (zie: *eten* -4) *Eten als 'nen spaojer.*

varken (zie: *rug* -4) *Ge kunt geen twee ruggen snijden uit één vèrken.*

varken (zie: *boer* -66-) *Gun de boer dat varken, hij heeft maar dat ene.*

varken (zie: *kaan*) *Gèn koikes wille ète, vur 't vèrke aon de leer hangt.*

varken (zie: *mes* -3-) *Het mes in het varken laten steken.*

varken -14- *Het varken bij de oren vatten. Het varken bij de oren pakken. Zo verstandig zijn*

om eerst de gunst van de moeder te verwerpen en dan de dochter te vangen. Variant: *Eerst het varken bij de oren vatten* (Aarle-Rixtel '89). (Zie ook: *dochter* -7-) West-Brab. (MGT) '73

varken -15- *Hij beslagt de vèrrektes; hij hee 't geweld in de bakkes. Hij lijkt op de varkens; hij heeft het geweld in zijn mond. Hij heeft veel praats.* (Zie ook: *hoorn* -2-) Eerde (Da) '67

varken -16- *Hij is 't uurst vèrreke nao de zoog. Hij is het eerste varken na de zeug. Hij is overdreven krenterig.* Variant: *ipv na: neffen* (naast). (Zie ook: *appelboor*.) Oost-Brab. '64

varken -17- *Ieder hee z'n eige vèrkes 't hoogst. Eenieder heeft zijn eigen varkens het hoogst. Eenieder heeft de hoogste dunk van zijn eigen bezit.* (Zie ook: *eigen* -1-) Oost-Brab. (Bi) '40

varken -18- *Ieder varken heeft maar één frutblaas. Ieder varken heeft maar één blaas. Terechtwijzing als iemand erg inhalig is.* (Zie ook: *haring*.) Tilburg (TT) '71

varken (zie: *schoen* -4) *Iemand de schoentjes uittrekken.*

varken -19- *Iemes op 't vèrreke zetten. Iemand op het varken zetten. Iemand in het nauw brengen. (Een varken is niet geschikt als rijdier.)* (Zie ook: *broek* -14-) Oost-Brab. '40

varken -20- *Ik maag er nog wel zijn hè, want de kuuskes zijn er ook. Ik mag er nog wel zijn hè, want de varkens zijn er ook. Iemand die van zichzelf vindt dat zij/hij er voor haar/zijn leeftijd nog goed uitziet.* Variant: *ipv kuuskes: verkens.* (Zie ook: *veer* -11-) Tilburg (TT) '65

varken (zie: *hok*) *Irst un hok maake vóór varkens op te doen.*

varken (zie: *janken*) *Janken als een varken dat geslacht wordt.*

varken -21- *Jonge varkens vroeten op harde bodem. Jonge varkens wroeten op harde bodem. Kleine kinderen hebben nog geen verstand. Geldrop* (Re) '60

varken (zie: *bak* -9) *Lege bakken maken knorrige varkens.*

varken -22- *Liever Belgisch verken als Hollandse mens. Liever een Belgisch varken dan een Hollandse mens. De mensen van Baarle-Nassau bleven liever bij België.* (Zie ook: *Deurne*.) Baarle-Nassau '35

varken (zie: *Martinus Sint* -2-) *Me' Sunte Martijn slacht vèrken èn zwijn.*

varken -23- *Mee de veirktes meeëten. Met de varkens mee-eten. Zo arm zijn dat men geen goed eten krijgt. (Vgl de parabel van de Verloren Zoon.)* (Zie ook: *arm* -6-) Zeelst (GW) '80

varken (zie: *tijd* -10) *Met passen en meten wordt veel tijd versleten.*

varken (zie: *Andreas Sint -1-*) *Met St Andries (30 november) worden de varkens vies.*

varken (zie: *molenaar -5-*) *Mulders dochters en braauwers koei zijn zelden goei.*

varken (zie: *geld -15-*) *Naar 't geld stinken als 'n varkenskont naar den bromolie.*

varken -24 *Naar 't varken kijken. Naar het varken kijken. In cafés zonder drankvergunning clandestien in de keuken of het achterhuis een borrel drinken. (Zie ook: askruisje.) Oost-Brab. '60*

varken (zie: *oor -11-*) *Oren hebben als een ezel.*

varken (zie: *luisteren*) *Staan te luisteren as 'n zog die in 't strooi zèkt.*

varken (zie: *stinken -4-*) *Stinken as 'nen bössum.*

varken (zie: *volk -8-*) *Stom volk èn vèrkes laote d'r èige moeilijk drijve.*

varken -25 *Van 't hille verken lusten. Van het hele varken lusten. Alles believen, zowel wat eten als drinken betreft. Alg. Brab. '87*

varken (zie: *Van de Ven*) *Van de Ven, daor strooi- en ze hier de varkens mee.*

varken (zie: *worst -3-*) *Voor 'n stukje worst geen heel varken in bed willen.*

varken -26 *Voor iemand 'n varken op een strunk jagen. Voor iemand een varken op een stronk jagen. Iets aparts, iets wonderlijks doen. (Zie ook: aap -2-) Oost-Brab. '89*

varken (zie: *wat*) *Watte, de boer zegt: "wat mot je?"*

varken (zie: *zemelen*) *Wie zich onder de zemelen laat mengen, hem vreten de varkens.*

varken (zie: *groot -6-*) *Z'is zo groot, as ze op 'nen turf stao, kan z'n schaop in z'n gat kaiken.*

varken (zie: *zat -3-*) *Zat zijn als een snep.*

varken (zie: *lelijk -3-*) *Zo lelijk als 'n aap.*

varken (zie: *lomp*) *Zo lomp als een varken.*

varken (zie: *stom*) *Zo stom zijn als 't paard van OL Heer.*

varken (zie: *vet -10-*) *Zo vet es 'n vèereke.*

varken (zie: *vuil -4-*) *Zo vuil als een mesthoop.*

varken (zie: *veeg*) *Zo véég als een luis op 'ne kam.*

varken (zie: *weten -5-*) *Zoveel weten als een koe van saffraan.*

varkensdorst *Varkensdorst hebben. Honger hebben. Variant: Dikke dorst hebben. (Varkens krijgen dikke vloeibare brij te eten.) (Zie ook: honger.) West-Brab. (S) 1892*

varkenskont (zie: *haar -18-*) *Rood haar en elzehout zijn zelden op goede grond gebouwd.*

varkenskooi (zie: *familie -1-*) *"Ik wil 's weten of de f'milie al slòpt", zin d'n boer, en iej kiej in de vèrkeskoi.*

varkensnier 't *Zijn net varkensnieren: ze liggen in het vet maar zelf zijn ze mager. Het zijn net*

varkensnieren: ze liggen in het vet maar zelf zijn ze mager. Dit zegt men in Haarsteeg over de mensen van Bokhoven. Haarsteeg (MGT) '54

varkensrijder (zie: *varken -13-*) *Enne goeie zèn um verrekes te ringen.*

varkensstaart *Dat is meer dan 'n rechte varkensstaart. Dat is meer dan een rechte varkensstaart. Reactie op een snoeverige opmerking. (Een varkensstaart heeft altijd een krul.)*

Varianten: 't *Is 'n krul meer dan een raechte varkensstaart (Eindhoven '84); Dà's ene kronkel meer a's in ene raechte vaerkestart = dat is niet meer dan gewoon (Kempenland '89); Zijn haar krult lijk 'ne rechte varkensstaart iemand met stug haar (Maaskant '58); "Er is 'ne krul méér in", zei de boer, "as in 'ne raechte vaerkesstart" (Tilburg '16); Da's meer as 'n rechte verkesstert (Eindhoven '90). (Voor het beeld zie ook: wat worden.) Alg. Brab. '84*

varkensvloek (zie: *he*) *Hé dè's 'ne vèrkesvloek diej moete bij d'n beer gòn biechte.*

vast *Zo vaast a's 'n kurdje. Zo vast als een koordje. Spreekwoordelijke vergelijking. Niet zo vast. Dommelen 1986*

vast *Zu vaast a's 'n hous. Zo zeker als een huis. Spreekwoordelijke vergelijking. Muurvast.*

Varianten: *ipv huis: poo'l (paal), pot (Kempenland '58); ipv vast: zeker (Tilburg '16). Kempenland (B) '58*

vasten (zie: *alleluja*) *Het alleluja is gezongen en de vasten is gesprongen.*

vasten *Na de vasten komt Pasen. Na lijden komt verblijden. Veldhoven (Rij) '35*

vasten *Vasten is: drie boterhammen eten en naar de vierde tasten. Vasten is minder eten dan men belieft. Geldrop (VDV) '77*

vastenavond (zie: *druk -1-*) 't *Net zo druk hebbe as de pan mee vastelaovend.*

vastenavond *Ju, vastenaovend, ... zoveel t'eer is 't Paosen. Ju, vastenavond, ... zoveel eerder is het Pasen. Een spoedige afloop is gewenst. Eerde (Da) '40*

vastenavond *Op vastenavond wordt het lief in het zout gelegd, met halfvasten wordt het lief eens omgekeerd en op Pasen wordt het lief uit het zout gehaald. (Men vrijde niet op de zondagen in de vasten. Wel was het gebruik dat op halfvasten - de vierde zondag - de jongens een bezoek aan hun meisje brachten.) (Zie ook: verkering.) Alg. Brab. '73*

vasthouden (zie: *broek -27-*) *Zijne broek vasthouden.*

vat -1- 't *Gaat hem naar z'n vatje. Het gaat hem naar zijn vatje. Hij kan nemen wat hij wil;*

vat

het gaat hem naar zijn zin. (Zie ook: korf -2-) Breda (S) 1892

vat (zie: Antonius Sint -1-) Antonius (17 januari) schoon en helder vult het vat en ook de kelder.

vat (zie: april -1-) April kauw en nat vult kôre-schuur en vat.

vat (zie: boer -37-) Da kan 'ne boer met 'n vat luis ook wel.

vat (zie: wereld -5-) De wereld is maar 'ne vat, die 't eraf genomen heeft, die heeft 't gehad.

vat -2- Ge bent een heilig vat zonder bodem. Je bent een heilig vat zonder bodem. 1. Als iemand aan tafel, nadat er vóór het eten al gebeden was, voor een tweede keer wilde gaan bidden. Variant: 't Is een heilig vat, maar de duivel heeft er de banden om gemaakt 2. een schijnheilige (Oost-Brab. '87). (Voor 2. zie ook: falievouwer.) Tilburg (TT) '70

vat (zie: deksel) Het deksel gaat op de pot.

vat -3- Het schiet hem geen zeven vat. 1. Het gaat hem niet goed. (Schieten = het malen van koren; een vat = een oude inhoudsmaat van ongeveer 1 hl. Als er zeven vaten rogge kwamen van een vim = honderd garven, dan was het een goede oogst op onze zandgronden.) Varianten: Dat schiet geen zeven vaten en 'n kwakske in de wan (Aarle-Rixtel '76); Da schoot gin zeuve vat 2. hij kreeg geen kans om hem te beliegen (Oost-Brab. '87). (Voor 1. zie ook: el; voor 2. zie ook: mand -3-) Oost-Brab. '84

vat (zie: februari -8-) In februari sneeuw en regen, betekent goddelijke zegen.

vat (zie: koud -2-) Koud en nat groeit er wat; droog en schraal blijft het kaal.

vat (zie: maart -11-) Maart koud en nat brengt koren in 't vat.

vat (zie: mei) Mei koud en nat vult schuur en vat.

vat -4- Men kan niet tappen van een vat, waar nie op is. Men kan niet tappen van een vat, waar niets in is. Waar niets is, verliest de keizer zijn recht; je kunt niet weggeven als er niets is. (Zie ook: aardappel -2-) Megen (Bi) '40

vat (zie: Driekoningen -3-) Met Driekoningen hee de dorser z'n wannen en de spinster 't haspelen verdiend.

vat (zie: kwartel) Zoveel as de kwartel slaat, zoveel is den boekent waard.

vatten (zie: zien) Die het ziet, weet het, maar die het vat, heeft het.

vechten Vechten als arme honden.

Spreekwoordelijke vergelijking. Verwoed, volhardend vechten. (Zie ook: vloeken.) Oost-Brab. (S) 1892

vee (zie: boer -56-) Een goeie boer heeft een dikke vrouw, een mager perd en een zoon op het seminarie.

vee Geliek vee lek zich gèr. Dieren van dezelfde soort likken elkaar graag. Soort zoekt soort.

(Zie ook: geld -7-) Oost-Brab. (Bi) '40

vee (zie: molenaar -5-) Mulders dochters en braauwers koei zijn zelden goei.

vee (zie: kerstnacht) Op kerstnacht van twaalf tot één staan al de beesten op de been.

vee (zie: dier) Wie dieren heeft, krijgt vel.

vee Zo vee, zo volk. Aan de verzorging van de dieren kan men zien hoe de mensen zijn.

(Zie ook: man -31-) Veldhoven (GW) '86

veeg Zo véég als een luis op 'ne kam. Zo hachelijk als een luis op een kam. Spreekwoordelijke vergelijking. In doodsgevaar. Variant: Zo veeg als 'n verken op 'n bak; bedoeld is een mestvarken! (Zie ook: aardappel -7-) Tilburg (TT) '73

veel (zie: kar -17-) Veul laaide op een kaar.

veer (zie: vogel -1-) 'n Grote vogel hé z'n vleugels net zo hard nodig om te vliegen as 'n kleine.

veer (zie: Hagenaar) 't Is 'n echte Hagenaar: hoog op de poten en slecht in de veren.

veer -1- Als pluymen sincken en visschen verdrincken; als meulensteen swemmen, dan sullen de geuzen ten Hemel klimmen. Als veren zinken en viszen verdrinken; als molenstenen zwemmen, dan zullen de geuzen ten hemel klimmen. Spreuk die de paapse (rooms-katholieke) schoolmeester Verhaghen op het bord zou hebben geschreven. (Pluymen = vogels.)

Variant: "De Geuzen met hun lange neuzen, met hun lange tanden, liggen in de hel te branden", zeiden de katholieken; de protestanten reageerden met: "De papen liggen in hun kistje te slapen, met het kruiske in de hand, zo varen ze naar duivelkesland" (Valkenswaard '87). Oost-Brab. (Ro) '39

veer -2- De eigen pluimen trekken. De eigen veren trekken. Zichzelf behelpen. (Zie ook: gebrek.) Tilburg (JM) '50

veer (zie: dus) Dus, 'n kiek is gin mus.

veer (zie: hen -12-) Ge kant van 'n kaol hen gin vèère plukke.

veer -3- Ge pronkt 't best mi 'w eigeste virre. Je kunt het best met je eigen veren pronken. Als je het goed met jezelf getroffen hebt, benadeel je niemand. (Eigen roem stinkt in dit geval dus niet.) (Zie ook: bereddering.) Oost-Brab. '84

veer -4- Geen veerke thuis hebben. Geen veertje thuis hebben. Geen enkele duif thuis hebben. Tilburg (TT) '69

veer -5- Iemes 'n veer in z'ne start steken. Iemand een veer in zijn staart steken. Iemand een veer op de hoed steken, een pluimpje geven. Varianten: Iemand een veer in de kont steken (Eindhoven '70); ipv veer: pluim (Bergeijk '86); 'n Dil pauwe-

virren in m'n gat zien steken (Helmond '81). Eindhoven (Re) '60

veer (zie: geld -13-) *In zijn geld zitten as 'n pad in d'r veren.*

veer -6- *Men kan geen veren plukken van een kikker. Waar geen geld is, verliest de keizer zijn recht; ..., kan men ook niets halen.* (Zie ook: aardappel -2-) Alg. Brab. '87

veer -7- *Met iets in de pluimen zitten. Met iets in de veren zitten. Met iets in verlegenheid zitten.* (Zie ook: draf.) Breda (HO) 1836

veer (zie: waarheen -2-) *Naar 't veertje onder de hen z'ne start.*

veer -8- *Stek 'n veer in oe vot, dan vliegde.* Steek een veer in je gat, dan vlieg je. Reactie op: "Da liegde". Oost-Brab. '87

veer (zie: vogel -11-) *Van alle vogeltjes een veertje willen hebben.*

veer -9- *Vèeren of vlees. Veren of vlees. Kegel-term.* In elk geval wàt. Oeffelt (S) 1892

veer -10- *Ze hebben 'm z'n veren uitgetrokken. Ze hebben hem zijn veren uitgetrokken. De molen staat zonder wieken; hij heeft geen kracht meer.* Tilburg (TT) '73

veer -11- *Ze zit nog wel goed in d'r virre, mèr ze is wel al van de leg af. Ze zit nog wel goed in haar veren, maar ze is wel al van de leg af. Een oudere vrouw die er nog goed uitziet.* (Zie ook: varken -20-) Alg. Brab. '90

veertien (zie: boon -6-) *Wie bonne wil eten, moet den tiende maai nie vergeten.*

veertig (zie: jaar -6-) *Het gaat er niet gelijk in 't jaar veertig.*

vegen (zie: blik) *Iemes op 't blek vegen.*

vegen (zie: bezem -6-) *Schone bessems kere niet.*

veger (zie: vuil -1-) *'t Vuil gao vur den bissem.*

Veghel *Den dieje weeft van Veghel. Die weeft van Veghel. Dat is een slechte wever. (In Veghel waren geen wevers.)* (Zie ook: paddevoet.) Veghel (Re) '60

Veghel (zie: kalf -15-) *Met 't kalf van Veghel opbieden.*

Veghel *Veghels kuuske, mulk in de kittel: bèèh! Veghels kalfje, karnemelk in de ketel: bah! Hiermee wil men iemand uit Veghel plagen. (Kittel = ketel; mulk = karnemelk, en dat lust een kalf, kuuske niet.)* (Zie ook: Deurne.) Vorstenbosch (BB) '75

veil *Nie vèèl zèn mee praote.* Niet veil zijn met praten. 1. Weinig praten. (Veil = verkrijgbaar, beschikbaar.) Variant: *Nie vèèl mee geld zèn* 2. gierig zijn. (Voor 1. zie ook: blaar; voor 2. zie ook: appelboor.) Tilburg (TT) '71

veil (zie: schijt -3-) *Veel scheit' veil hebben.*

veil (zie: kaskenade) *Veul kaskenade veil hebben.*

vel -1- *'t Vel van 'ne vos is nie mîr goed, es ze merts watter gedronken hî.* De huid van een vos is niet meer goed, als hij maarts water gedronken heeft. Als het dooit, begint de huid van de vos haren te verliezen. Varianten: *ipv water: sneeuwwater; 'ne Huid van een fis is goed es ze over de boegentstoppelen gelopen hê en is niet meer goed es ze merts watter gedronken hê.* (Fis = bunzing; boegentstoppelen = boekweitstoppels.) Kempenland (H) '63

vel (zie: Bartholomeus Sint) *Bertelemeus (24 augustus) heeft met het velleke over de brembeziën gesleipt.*

vel -2- *Gin vel veur 't gat hebben.* Geen vel voor het gat hebben. 1. Veel kletsen; 2. geen rekening houden met anderen. (Voor 1. zie ook: bats; voor 2. zie ook: schijten -3-) Alg. Brab. '87

vel -3- *Het vel verkopen veur 't kalf gestroopt is. Het vel verkopen voor het kalf gestroopt is.*

De huid verkopen voor de beer geschoten is; over iets beschikken, voordat men het heeft. (Zie ook: dief -5-) Oost-Brab. (JU) '79

vel -4- *Iemand 't vel over de neus halen. Iemand het vel over de neus halen. Iemand het vel afstropen; iemand afpersen.* Variant: *Iemes de huid afdoen* (Alg. Brab. '87). (Zie ook: uitmesten.) Alg. Brab. '87

vel -5- *In 'n slecht vel steken. In een slecht vel steken. Ziekelijk zijn.* Variant: *ipv slecht: geen goed, verkeerd.* (Zie ook: bier -2-) Alg. Brab. '87

vel -6- *In 't vel snijden. In het vel snijden. 1. Een fout maken, iets ernaast doen. Variant: Iemand in z'n vel snijden* 2. iemand licht beledigen (Schijndel '40). (Voor 2. zie ook: kam -3-) Oerle (HM) '50

vel (zie: waar is -2-) *In z'n vel ès ie nie gestrupt is.*

vel -7- *Krek vel over been krijgen. Precies vel over been krijgen. Kaartterm. Er maar net uit zijn.* Schijndel (Bi) '40

vel -8- *M'n vel is te kort, as ik m'n oogen dichtkrijp, ga m'n gat open. Mijn vel is te kort, als ik mijn ogen dichtdoe, gaat mijn gat open. Verontschuldiging van iemand die een wind laat.* Variant: *"M'n vel is te kort", zin Lopus, "ès ik m'n ooge dicht doe, gitter erres iets ope"* (Oost-Brab. '87). (Zie ook: a-b-c.) Alg-Brab. '87

vel -9- *Stinkende vellekes geven klinkende gellekes. Stinkende vellen geven goed geld. Als de vellen eenmaal gelooïd zijn, brengen ze veel geld op; geld heeft een zoete klank zelfs als het door vuil werk is verdiend.* (Zie ook: geld -5-) Alg. Brab. '70

vel (zie: dier) *Wie dieren heeft, krijgt vel.*

veld (zie: tijd -1-) *"Tij genog" laat 't koren op 't veld en dorst den boekent op 't ijs.*

veld (zie: oogst) *Aan de eerste oogst zijn.*

veld

veld (zie: hond -16-) *Dar ze 'n magere hond hebbe en 'n vet perd dor moete nie te veld gaan.*

veld (zie: korf -3-) *Met de kōrf te veld gaan.*

veld (zie: hei -2-) *Niet in de hei gaan lammen.*

veld (zie: Lichtmis -15-) *Op Lichtmisdag ziet de boer liever den wolf in zijn stal dan de zon.*

veld *Te veld gaan.* 1. *Op stap gaan; uit vrijen gaan; 2. op stap gaan om iets te bemachtigen.* (Voor 1. zie ook: *blakke.*) Alg. Brab. '87

veld (zie: voet -8-) *Te voet en te veld komen.*

veld (zie: koren -6-) *Veel koren te veldde hebben.*

Velddriel (zie: Heesch) *Naar Heesch gaan.*

Veldhoven (zie: hond -11-) *Beter 'ne Loonse hond dan 'ne Veldhovense mens.*

Veldhoven *De Veldhovense bokken, die komen hier slokken, zij hebben geen nood, zij hebben geen brood, zij steken vaders en moeiers met spelden dood. De Veldhovense bokken, die komen hier slokken, zij hebben geen nood, zij hebben geen brood, zij steken vaders en moeders met spelden dood. Herinnering aan de arme wevers van Veldhoven die voor de mensen in Zeelst de stukken weefden. Varianten: De Middelbeerse bokken komen in Oostbeers de pap opslokken (Middelbeers '87); ipv Middelbeers: Oostelbeers; ipv Oostelbeers: Middelbeers. (Zie ook: *Deurne.*) Zeelst '81*

veldmuis (zie: land -5-) *Komt van het land de veldmuis, draagt dan maar turf en hout in huis.*

veldwachter (zie: stroper) *De grutste strōjpers zijn de bèeste veldwachters.*

veldwachter (zie: achterbroek) *De veldwachter hee zijn aterbroek aan.*

Velp *Velp dat is 'n arm land, 's winters in 't water, 's zomers in 't zand. Velp dat is een arm land, 's winters in het water, 's zomers in het zand. (Velp had 's winters veel last van het overtolig Maaswater, van de beruchte Beerse overlaat, en 's zomers last van droogte.) Variant: ipv Velp: Rosmalen. Oost-Brab. '81*

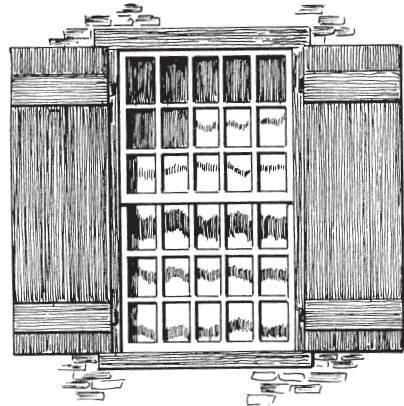
veneteens *Door een nauw straatje lopen en met de tenen de deuren openstoten. Lopen met de hielen naar elkaar toe en de tenen uit elkaar. Variant: Veneteens staan = met de tenen uit elkaar staan (Tilburg '71). (Zie ook: *teen -5-.)* Waalre (RC) '87*

venijn (zie: bier -2-) *Bier op wijn geeft ventijn, wijn op bier geeft plezier.*

venijn (zie: bloem -8-) *Ook uit bloemen is venijn te zuigen en als 't een pad doet, dan is 't dubbel vergif.*

venijn (zie: slangenbloed) *Slangenbloet is quaat fenijn, nochtans sijnder valse tonghen die arger zijn.*

venster (zie: armoede -1-) *Als den ermoei door de deur binnenkomt, vliegt de liefde het venster uit.*

vensterluiken

venster (zie: boer -38-) *Da ste ginnen boer int venster.*

venster *Het venster in geen weken open gehad hebben. Weversterm. De huiswever was al die weken zonder werk. (Weverswoningen hadden zg halve vensters; daar ging het luik voor als er geen werk was.) Variant: ipv in geen weken: in geen 13 weken. Tilburg (TT) '71*

vensterluik *Wacht oe voor degenen die 't vensterluik dichtknijpen eer 't avond is. Wacht je voor degenen die het vensterluik dichtdoen eer het avond is. Waarschijnlijk was er dan bezoek dat niet gezien mocht worden en gebeurden er dingen die het daglicht niet konden verdragen. (Zie ook: *dansen.*) Helmond/Geldrop '55*

vent -1- *'n Vent zonder wijf is as 'n keuken zonder vuur. Een man zonder vrouw is als een keuken zonder vuur. Spreekwoordelijke vergelijking. Een man kan niet zonder een vrouw. (Zie ook: *paard -24-.)* Oost-Brab. (JU) '79*

vent (zie: man -7-) *'t Menneke zijn.*

vent -2- *Die vent is van nat hout in mekare gezet. Die vent is van nat hout in elkaar gezet.*

*Iemand met een lichamelijk gebrek. (Voorwerpen gemaakt van nat hout deugen niet.) (Zie ook: *baas -4-.)* Megen (Bi) '40*

vent -3- *Een vent en een wijf is één lijf. Man en vrouw zijn één. (Bijbel, Eph. 5,31.) Eindhovenen (HSc) '76*

vent (zie: kast -4-) *Onder de kast schijten.*

vent -4- *Spreekt ge van den vent, dan is-ie bij oe of omtrent. Spreek je van de vent, dan is hij bij je of in de buurt. Als je van de duivel spreekt, zie je zijn staart; wanneer er iemand binnenkomt over wie men juist spreekt. (Zie ook: *duivel -20-.)* West-Brab. '78*

vent (zie: *flink*) Zo *flink* as David; die reed op een kat 't moosgat uit.

ver (zie: *vandaag*) Nog verder moeten als vandaag.

ver Wa ge wijd haolt d'es lekker. Wat je ver haalt is lekker. Dat waar je moeite voor moet doen, is aantrekkelijk. Variant: *Ver gehaald is altijd beter* (Ommel '86). (Zie ook: *dolderij*.)

Oost-Brab. '87

verachten (zie: *vrijen -5-*) Wie vrijt wordt benijd, wie sterft wordt geprezen.

veraf (zie: *nabij*) 't Is te norder nie of te verder.

verantwoorden (zie: *liegen -1-*) Die veel liegt, moet veel onthouden.

verbeelding *Verbeelding is erger dan de derde-daagse koorts.* Verbeelding is erg, want die blijft; de derdedaagse koorts verdwijnt. (*Verbeelding* = verwaandheid; *de derdedaagse koorts* wordt waarschijnlijk veroorzaakt door een virus en gaat vanzelf zonder behandeling over.)

Varianten: *ipv verbeelding: inbeelding* (Sint-Oedenrode '80); *Greute inbeelding is meer wård a's de dordedaogse korts = een goede verbeelding van zichzelf is maar alles* (Kempenland '58); *Een goei inbeelding is beter dan een derdedaagse koorts* (Knegsel '89). (Zie ook: *bereddering*.) Alg. Brab. '87

verbeelding *Verbilding hebbe as un strontvlieg.* Verbeelding hebben als een strontvlieg.

Spreekwoordelijke vergelijking. Verwaand zijn. (Zie ook: *bereddering*.) Helmond (HD) '87

verblijden (zie: *lijden*) Na lijden komt verblijden.

verbranden (zie: *haar -8-*) *De haren van de ziel kunnen verbranden.*

verbranden *Wat verbrandt, verrot niet.* Wat door brand vernietigd wordt, heeft geen kans meer om te verrotten. Ironische opmerking als er een oud huis afbrandde en men dacht dat de brand aangestoken was. (Zie ook: *brand -1-*.) Westerhoven (Ma) '86

verdiene(n) (zie: *verteren*) *Er wordt nie verteerd, navenant er verdiend wordt.*

verdieping *Alles zit een verdieping te laag.* Een vrouw met hangborsten en een hangbuik. Tilburg (TT) '71

verdust *In 't verdust lopen.* In het verdust lopen. *De erwten uithebben;* niet meer meetellen. (Vgl *verdust zijn* = dorst lijden; gekweld worden door dorst) (Gent '51). (Zie ook: *erwt -8-*.) Den Bosch (Br) '76

vereren (zie: *relikwie*) *De rillekwie verere(n).*

verf (zie: *hout -8-*) *Op 't kaoiste hout wordt 't miste verf gesmeerd.*

verflensen (zie: *bloem -4-*) *De mooiste bloemkes verflesten 't eerst.*

verfomfaaien *Iets kaol verhaffelen.* Iets totaal

verfomfaaien. Iets dat door veel handen gaat, komt er zeer onoglijk uit te zien. Oost-Brab. (Bi) '40

vergaarder *Irst 'n vergèerder, dan 'ne vertèerder.* Eerst een vergaarder, dan een verteerder. Na een ouder die verdiend heeft, komt een zoon die alles opmaakt. Varianten: *ipv vergaarder: winner, spaarder.* Oost-Brab. '87

vergeten (zie: *Den Bosch -3-*) *Die 't vergeten en 't niet weten, dè hebben ze in Den Bosch het liefst.*

vergeten (zie: *deelhaat*) *Dälhao't wordt noit vergette.*

vergeven (zie: *pad -2-*) *Ge zoudt er padden mi vergeve.*

vergiët (zie: *kijken -18-*) *Kijken gelijk de duivel door een gaatjeszift.*

vergiët (zie: *dicht -2-*) *Zo dicht als een hollekenszeef.*

vergif (zie: *bloem -8-*) *Ook uit bloemen is venijn te zuigen en als 't een pad doet, dan is 't dubbel vergif.*

vergif (zie: *zijn -5-*) *Zijn as 'n weps, ... van vurre honing in z'nen mond en vergif in z'n achterwerk.*

verguld *Met iets verguld zijn.* Met iets ingenomen, blij zijn. Alg. Brab. '87

verguld (zie: *schaar -3-*) *Onder de vergulde schaar zitten.*

verhaffelen (zie: *verfomfaaien*) *Iets kaol verhaffelen.*

verhangen (zie: *hek -2-*) 't *Hekke verhangen.*

verhestering *In de verhestering iets doen.* In de schrik, uit onrust iets doen. (*Verhessen* = verontrusten, opjagen.) Tilburg (D) '16

verhuizen *Drie kere verhøze kost nåt zuvuil a's ens afbrande.* Drie keer verhuizen kost net zoveel als een keer afbranden. *Verhuizen kost bedstro; verhuizen kost geld.* Kempenland (B) '58

verjaardag *Alles vieren, zelfs de verjaardag van unne geit.* Alles vieren, zelfs de verjaardag van een geit. *Te pas en te onpas feestvieren.*

Roosendaal (VD) '76

verjaardag (zie: *gelukkig*) *Zo gelukkig as 'nen hond die op zonne verjaardag verzopen wordt.*

verkeerd (zie: *been -5-*) *Da's tegen het verkeerde been aan.*

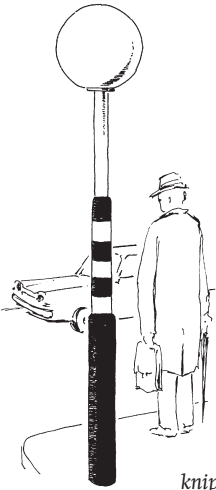
verkeerd (zie: *doos -3-*) *Niet uit de verkeerde doos zijn.*

verkeren (zie: *geestelijke*) *As ge de gistelijken wilt eren, moete er nie mee verkeren.*

verkering *Een goeie verkering staat zes weken.* Een goede verkering staat zes weken. (Een goede verkering kon wel tegen de vasten die zes weken duurde; dan mochten de gelieven elkaar maar eenmaal ontmoeten, nl met halfvasten.) (Zie ook: *vastenavond*.)

Oost-Brab. '89

verkering

knipperbol; zie: verkering

verkering Een verkering als knipperbollen. Spreekwoordelijke vergelijking. Een verkering die vele malen uit- en aangaat. (Knipperbollen met knipperende lichten stonden tot het einde van de jaren zestig bij voetgangersoversteekplaatsen.) Waalre (JvG) '86

verklusser (zie: pronker) Unne pronker kan niet zoveel verpronken als unne vuilik vervuuliken.

verkoevereren Verkoevereerd zijn. 1. Er weer bovenop zijn, hersteld zijn. (Verkoevereren = opknappen, zich herstellen, bijkomen.)

Varianten: ipv verkoevereren: rekoevereren (Fr *recouvrer* = terugkrijgen, herwinnen); We zijn ermee verkoevereerd 2. we zijn er goed mee gesteld (Nieuw Vossemeer '74). (Voor 1. zie ook: *lap* -5-.) Alg. Brab. '74

verkopen (zie: pakken) Iemand kunnen pakken, zakken en verkopen.

verkopen (zie: greep) Meej de grop verkopen.

verkopen Wel verkocht zijn, maar nog nie geleverd. Wel verkocht zijn, maar nog niet geleverd. Wel verkering hebben, maar nog niet getrouwd zijn. (Zie ook: *gareel*.) Oost-Brab. '87

verkwisten (zie: tijd -5-) Ene keer gepist is genen teed verkwist.

verlaat Het is 'n verlut. Het is een verlaat. Een vogeltje dat niet meer doorgaat met broeden, nadat de eitjes door jongens zijn weggehaald en weer teruggelegd. (Volut = verlaat = ophouden.) Variant: Hij is verlut = een geregelde bezoeker die plotseling wegblijft omdat hij zich niet meer thuisvoelt bij mensen waar hij vroeger graag kwam; Erges gelaik verlut zen (Tilburg '16). Tilburg '76

verlegen (zie: goed -5-) Verlegen goed deug nie. **verlegen** Verlegen zijn als een schooier die een aalmoes krijgt. Spreekwoordelijke vergelijking. Niet verlegen zijn. Oost-Brab. (S) 1892

verlegenheid (zie: trouwen -1-) De eerste trouw je uit genegenheid, de tweede uit verlegenheid.

verlengen (zie: einde -1-) 't Eindje van verleng zuuken.

verlies (zie: boer -55-) Een boer houdt er twee meiden op na: één voor het verlies.

verlies (zie: Andreas Sint -5-) St. Andries brengt de boer verlies.

verliezen (zie: zoeken) Iets zoeken waar 't nie verloren is.

verliezer Ene te kort, net as alle verliezers. Een kaart te kort, net als alle verliezers. Kaart-term. Ironische opmerking op de verontschuldiging van verliezers. Schijndel (Bi) '40

verliezer (zie: God -11-) God helpt de winnaars, de verspeulers hebben het toch kwaad.

verliezer Hij is een goede verliezer als ie wint.

Hij is een goede verliezer als hij wint. Hij is een slechte verliezer. Oost-Brab. (SV) '84

verloop 't Moet z'n verloop hebben. Het moet zijn verloop hebben. Het moet zijn tijd hebben.

Alg. Brab. '87

verloren (zie: kind -6-) 't Is met een verloren kind goed spelen.

verloren leggen (zie: ei -9-) De eieren verloren leggen.

verlosser Ik ben de verlosser, maar gij bent de zaligmaker nie. Ik ben de verlosser, maar jij bent de zaligmaker niet. Ontboezeming als een boer met zijn koe lange tijd op de markt had gestaan en er eindelijk een aspirant-koper kwam. Tilburg (JM) '50

verlut (zie: verlaat) Het is 'n verlut.

vermik Ie't in 't vermik hebbe. Iets in het vizier hebben. Iets van plan zijn. (vgl mnl *gemic* = oogmerk, oogwit, bedoeling.) (Zie ook: *getijd*.) Kempenland (B) '58

vermokerde 't Is ginne vermokerde. Het is geen versluerde. Iemand die hoge eisen stelt. (Mok = mist.) (Zie ook: *alles* -12-.) Oud Gastel (GR) '27

vernageld Hebben ze oew vernageld? Hebben ze je vernageld? Vraag aan iemand, die mank is gaan lopen ten gevolge van een ongelukje aan een voet. (Als de hoefsmid een nagel verkeerd ingeslagen had, kon het paard kreupel gaan lopen.) (Zie ook: *kreupel*.) Eerde (Da) '40

verneuken (zie: hand -6-) Den dieje zulde met gin kouw haand aan z'n kont komen.

verneuken Ermee vernukt zijn als een dorp met een gekke pastoor. Ermee verneukt zijn als een

dorp met een gekke pastoor. Spreekwoordelijke vergelijking. Men zit met iets of iemand opgescheept. (*Verneukt zijn* = bedrogen zijn.) Varianten: ipv *verneukt zijn: getroffen hebben* (Oost-Brab. '87), *gesteld zijn* (Tilburg '66), *mee zitten kijken, behouden zijn*. (Pastoors werden vroeger benoemd *ad vitam*, dat is voor het leven. Hij kon niet uit zijn functie ontheven worden, zelfs niet als er moeilijkheden waren.) (Zie ook: *schaar* -3-.) Oost-Brab. '87

verneuken (zie: *cent* -5-) *Ge verneukt 'm nog veur gene cent.*

vernieling *In de vernieling liggen.* 1. Flink ziek zijn; 2. er slecht aan toe zijn. (Voor 1. zie ook: *bier* -2-; voor 2. zie ook: *aardappel* -7-.) Alg. Brab. '86

verraden *Wie van ons zal hij hierboven gaan verraden? Wie van ons zal hij hierboven gaan verraden? Opmerking als iemand gestorven is; vooral als er in de buurt of in de familie meer doden kort na elkaar te betreuren zijn.* (Zie ook: *Beemd.*) Alg. Brab. '80

verraden *Z'n aege gaon verrooie.* Zich gaan verraden. Te biechten gaan. (De biecht is bij de rooms-katholieken het sacrament van boetvaardigheid, waarin men zijn zonden moet belijden om vergiffenis te bekommen.) Kempenland (B) '58

verrotten (zie: *verbranden*) *Wat verbrandt, verrot niet.*

verscheidene *Verscheiën = 77.* Verschillenden = 77. Antwoord op de mededeling: "Ik heb er verscheiën gewonnen". Peelland (S) 1892

verschieten *Kunde 't verschieten? Nee, daar worde lelijk van! Kun je het verschieten? Nee, daar word je lelijk van! Woordspeling.* (Het woord *verschieten* is gebruikt in twee betekenissen: 1. voorschieten (van geld) en 2. vaal, dus lelijk worden. De vraag betreft betekenis 1. en het antwoord betekenis 2.) Tilburg '92

verschil *Vur 't verschil nie van den tore wille valle.* Voor het verschil niet van de toren willen vallen. Die twee zaken verschillen te weinig om er veel aandacht aan te besteden. Kempenland (B) '58

versleten (zie: *tijd* -10-) *Met passen en meten wordt veel tijd versleten.*

verslijten (zie: *knippen*) *Zo je geknipt bent, zo word je versleten.*

versnelling *D'r stee versnelling op.* Er staat een versnelling op. Binnen negen maanden na de trouwdag wordt er een kind geboren. (Zie ook: *aanbranden.*) Oost-Brab. (Bi) '40

verspelen *Dè zal 't nie verspeule.* Dat zal het niet verspelen. *Dat zal je geen windeieren leggen;*

dat is niet de slechtste manier; met dat te doen zul je niet achteropraken, integendeel. Variant: *Dè zal 't em ...* . (Zie ook: *boter* -3-.) Oost-Brab. '76

verspelen *Hedde 'r aan verspuld?* Heb je er aan verspeeld? Is de toestand slechter geworden? (Van een zieke bijvoorbeeld.) Alg. Brab. '89
verstand (zie: *mens* -2-) 'n *Mens is driemaal in zijn leven zijn verstand kwijt: als hij nog een kind is, als hij heel oud is geworden en als hij verliefd is.*
verstand (zie: *geluk* -2-) 'n *Ons geluk is beter dan 'n pond verstand.*

verstand -1- *Er evenveul verstand af hebben as 'n koe van vogeltjes vangen.* Er evenveel verstand van hebben als een koe van vogeltjes vangen. Spreekwoordelijke vergelijking. Ergens geen verstand van hebben. Variant: *... koe van de leste mis* (Kempenland '87). (Zie ook: *bijdehand.*) Alg. Brab. '87

verstand -2- *Er gaat niks zo veul verloren als erm mense-verstand.* Van het verstand van arme mensen gaat het meeste verloren. Wijsheid van arme mensen wordt niet geacht, ze zijn ook minder in de gelegenheid om zich te ontwikkelen. Varianten: *... en honing in de hei; Arm mensenverstand wordt 100.000 meter in de grond gegraven* (Olland '48). (Zie ook: *cent* -11-.) Oost-Brab. '75

verstand -3- *Iemands verstand in een wetstreek kunnen knopen.* Iemand heeft geen verstand. (*Wetstreek* = het platte stuk steen waarmee een zeis wordt aangescherpt of gestreken.) (Zie ook: *bijdehand.*) Eindhoven (Agt) '65
verstand -4- *Met heel zijn verstand kijken.* Iets zien maar te dom zijn om het te begrijpen. (Zie ook: *bijdehand.*) Alg. Brab. '87

verstand -5- *Verstand hebben van gekookt eten.* 1. Ergens veel verstand van hebben; weten hoe iets in elkaar zit. Varianten: *Gin verstaant hebbe van gekôkt aete* 2. ergens geen verstand van hebben; niet weten hoe een zaak in elkaar zit (Gemert '78); *Die he' veul verstand, mar enkelt van gekokt eete* 3. een vrouw wier wijsheid niet erg hoog geschat wordt (Oost-Brab. '90). (Voor 1. zie ook: *haas* -8-; voor 2. en 3. zie ook: *bijdehand.*) Tilburg (D) '16

verstand -6- *Verstand kumt mi de jorren, en de jorren as 't te laat is.* Verstand komt met de jaren, en de jaren als het te laat is. Men hekelt het idee dat oudere mensen het juiste inzicht zouden hebben. Variant: *De wijsheid komt met de jaren, maar de jaren zo laat dat het niet meer baat* (Deurne '89). Nuenen '88
verstand (zie: *duit*) *Voor gin duit verstand hebben.*

verstand

verstand -7- *Zijn verstand is in zijn onderbroek gezakt.* Bij een oude man die verliefd geworden is. Variant: 't Verstand zit in de hakke en 't komt laat ten blakke (te voorschijn) (Oost-Brab. '40).

(Zie ook: gek-9-) Oost-Brab. (Si) '63

verteerder (zie: vergaarder) *Irst 'n vergèerder, dan 'ne vertèerder.*

verteren *Er wordt nie verteerd, navenant er verdiend wordt.* Er wordt niet verteerd, naargelang er verdiend wordt. Ironische opmerking als er veel verteerd wordt; aansporing om meer te consumeren als er weinig gebruikt wordt. Varianten: *Ge drinkt nie navenant dagge geld hêt; ipv drinken: eten* (Oost-Brab. '87).

Eerde (Da) '40

verteren (zie: dubbeltje -4-) *Gin dubbeltje te verteren hebbe.*

verteren (zie: slapen) *Wat slaapt, lijdt niet.*

verteren (zie: haard) *Wie weinig wint en veel verteert, die vindt op 't laatst een kouden heerd.*

vertrek *Het vertrek van de galg zoeken.* Proberen van een lastig of moeilijk werkje af te komen. Variant: 't Verleng van de galg zoeken (Eindhoven '76). (Zie ook: einde -1-) Luyksgestel (HM) '65

vertrouwen (zie: broekzak) *Iemand nog minder vertrouwen as z'n eigen broekzak.*

vervaard *Er vervèrd op zèn.* Er vervaard op zijn. Het wel graag willen doen, maar het niet goed durven. (*Vervèrd* = vervaard = schroomvallig, terughoudend, aarzelend.) Bakel (S) 1892

vervat *Gin vervat hebben.* Niets hebben om te verbruiken. Geen (financiële) reserve hebben. (*Vervatten* = vattende verbruiken; verbruikensgereed hebben.) (Zie ook: buik -6-) Oost-Brab. '87

vervelen *Lig nie te alve.* Lig niet te vervelen. Dit zegt men tegen kleine kinderen die hinderlijk druk zijn; liggen te donderjagen. Kempenland '56

vervloekt (zie: kind -8-) 't Jong is al vervloekt, èr dè't geborren is.

vervuui *In 't vervuui zen.* In het vervuui zijn. Veel kleine kinderen hebben. (*Vervuui* hangt samen met *vuuien* = voeden, verwekken, doen leven, fokken. Hier worden nakomelingen van mens of dier bedoeld.) (Zie ook: schotel-jacht.) Kempenland (B) '58

vervuui *Op half vervuui haauwe.* Op het halve deel houden. Dieren uitbesteden aan een andere boer die na de slacht of verkoop de helft ervan mag opeisen voor voeder en werk. (*Vervuui*: zie boven.) Kempenland (B) '58

verwerpen *Er niet af verwaerpen.* Er geen bezwaar tegen maken. Er geen nadeel van ondervinden. (*Verwerpen* = het afwerpen van

de vrucht door een koe, enige tijd nadat zij gestierd is.) Kempenland (B) '58

verzen *Die hee me te hoge varse.* Die heeft me te hoge hakken. Die is verwaand. (*Verzen* = hiel, hak.) (Zie ook: bereddering.) Eersel (PKW) '55

verzen *Lèkt ewe vjèrs.* Lik je hielen. *Loop naar de pomp!* Variant: *Lik je hil = lik je hiel.* (Zie ook: aap -1-) Nuenen (VBA) '65

verzetten (zie: geit -3-) *De geit gaon verzette.*

verzetten (zie: oor -2-) *De oren moeten verzetten.*

verzopen (zie: water -4-) *Al verzopen zijn, voordat men water gezien heeft.*

verzwijgen (zie: liegen -2-) *Ge liegtet of ge zwaiget.*

Vesper (zie: Thomas Sint) *Met Sinte Tommes (21 december) rakt de vesper aan de homis.*

vesper *Op de vesper komen.* Op de namiddag-koffie komen (om 4 uur). (*De vesper* = het voorlaatste der daggetijden van het brevier en bestaat uit psalmen die door de priesters gebeden, maar ook gezongen worden in een speciale dienst. Deze plechtigheid vindt vooral plaats in kloosterkerken en tot voor kort ook in parochiekerken, voornamelijk op hoge feestdagen.) Lierop (Bi) '40

Vessem 't Is 'n Vessemse, aon z'n taal te heure.

Het is iemand uit Vessem, aan zijn taal te horen. Iemand die, vooral 's avonds op straat, niet reageert op een groet. Variant: *Komen uit Vessem* (Kempenland '58). (Zie ook: hond -34-) Hoogeloon '65

Vessem *Met Vessem kermis (1 oktober) moet je half klaar zijn met zaaien.* Met de Vessemse kermis moet je half klaar zijn met zaaien. Boerenregel. (Zie ook: aardappelmand.) Wintelre (H) '63

vest *Ene van "lek-m'n-visje".* Eentje van "lik mijn vestje". Bedoeld is iemand die niet hoog aangeslagen wordt, een vent van niks. Alg. Brab. '84

vest *Hij trok ze tegen z'n visje.* Hij trok haar tegen zijn vestje. Hij haalde haar aan. Tilburg (D) '16

vest (zie: lap -6-) *Veel lappen op de broek hebben.*

vestzak (zie: oog -17-) *Met het linkeroog in de rechter broekzak kijken.*

vet (zie: haan -3-) 'ne Goeien haon is nie vet.

vet (zie: pan -2-) 't Is er pènneke vet.

vet -1- 't Vet is van de romme. Het vet is van de melk. 1. Er is weinig te verdienen. Varianten: *ipv romme: melk; Ge zult van d'r vet in d'asse nie schète* 2. je zult van haar niet vet worden; ze is niet royaal (Oost-Brab. '40). (Voor 1. zie ook: zout -1-; voor 2. zie ook: beergeltkost.)

Oost-Brab. '70

vet (zie: varkensnier) 't Zijn net varkensnieren: ze liggen in het vet maar zelf zijn ze mager.

vet (zie: mooie) Als dat gisteren 'ne schone was, dan heeft hij 'ne kwade nacht gehad.

vet (zie: luis -2-) Beter een luis in de pot als geen vet.

vet (zie: os -5-) De os is vet.

vet (zie: boter -6-) Den eenen is vuil boter en den anderen is vuile vis.

vet (zie: zomer -3-) Die 's zomers gaat vissen en 's winters gaat vinken, zal het spek in de schouw niet stinken.

vet (zie: bakken) Die is met het bakken uit de pan gesprongen.

vet (zie: boer -58-) Enen boer en een varken worden knorrende vet.

vet (zie: haan -14-) Er is geen haan of er braait vet uit.

vet (zie: os -7-) Ge beslècht de vette ossen wel, die vulen het ook overal.

vet (zie: hoe gaat) Gezond, ik zeik nog as ene kaoter.

vet -2- Iemand in zijn eigen vet gaar laten smoren. Iemand in zijn eigen vet gaar laten koken.

Iemand die eigenwijs is, geen raad meer geven. (Zie ook: kont -12-) Alg. Brab. '87

vet -3- Iemend goewd an ze vät zitte. Iemand goed aan zijn vet zitten. 1. Iemand flink onderhanden nemen. Variant: *Z'n vetje thuis krège* 2. zijn streken thuis krijgen; 3. ervanlangs krijgen (Oost-Brab. '87). (Voor 1. en 3. zie ook: broek -14-) Kempenland '58

vet (zie: luis -14-) Krek zijn als 'n maoger luis die vet geworden is.

vet -4- Mee z'n ège vet gesmeerd worden. Met zijn eigen vet gesmeerd worden. Geholpen worden met geld, dat je eigenlijk toekomt. (Zie ook: koek -1-) Schijndel (Bi) '40

vet -5- Niet veel vet van schuim. Van de wal in de sloot. (Zie ook: bed -10-) Tilburg (Kn) '50

vet (zie: reuzel) Reuzel is gesmolten vet.

vet (zie: spek -6-) Spek in een hondsnest zoeken.

vet -6- Te vet, Bet, twee keer van doen.

Aansporing tot zuinigheid. Woordspeling. (Bet is persoonsnaam; bet = beter.) Variant: *Te wijf Bet, ...* (Tilburg '71). (Zie ook: boer -79-) Tilburg '50

vet -7- Vet met elkaar zijn. Een zeer vriendschappelijke verhouding hebben. Varianten: *ipv vet: wit, dik* (Alg. Brab. '87). (Zie ook: bescheten.)

Cuyk (S) 1892

vet -8- Vet wil altijd bovendrijven, al is 't van 'n hond. Vet wil altijd bovendrijven, al is het van een hond. De rijken zijn de baas, ook al zijn ze minderwaardig. Varianten: *De waarheid en vet kommen altij bovengedreven = de waarheid overwint; ipv vet: olie; ipv drijft: blijft, zwemt* (Alg.

Brab. '87); *Recht en vet drijven altijd boven* (Oost-Brab. '40); *Vet wil altijd boven drijven al kookt het ook* (Knegsel '89). (Zie ook: spaak.) Alg. Brab. '82

vet (zie: wei -9-) Vroeg in de wei, vroeg vet.

vet -9- Zo vet als een Spaans anker. Spreekwoordelijke vergelijking. Uiterst mager. (Zie ook: broek -9-) Alg. Brab. '87

vet -10- Zo vet es 'n vèereke. Zo vet als een varken. Spreekwoordelijke vergelijking. Alg. Brab. '87

veter (zie: gebrek) Bij gebrek aan beter gebruikt men 'n touwtje als veter.

vethoren (zie: neus -1-) 'n Neus as 'n schoenmakersvethorentje.

vetpot (zie: Janus) 't Is daar gouden Janus in de vetpot.

vetsmelter 't Sin me vètsmèlters. Het zijn me vetsmelters. 1. Hatelijke opmerking: ze zouden wat; 2. wat hebben ze veel praatjes.

(Voor 2. zie ook: hoorn -2-) Oost-Brab. '58

veulen -1- Et völl kömt altijd bè de moejer. Het veulen komt altijd bij de moeder. Het komt weer op zijn pootjes terecht; het komt weer goed. (Zie ook: kalf -5-) Oost-Brab. '40

veulen -2- Ge kunt er 't vulle mi van 't perd jaoge. Je kunt er het veulen mee van het paard wegjagen. Kritische opmerking over slecht eten. Variant: *Daar kun je een mère (merrie) mee van zijn veulen verjagen* (West-Brab. '92.) (Zie ook: beer-geltkost.) Geldrop (ED) '84

veulen -3- Op moeders veulen rijden. Met de benenwagen gaan; ze voet gaan. (Zie ook: billenwagen.) Oost-Brab. (S) 1892

veulen (zie: ruïn) Rauns drage geen völes.

Vianen (zie: kijken -8-) Kijken alsof ge Fianen ver-raden hebt.

Victor Sint (zie: winterkoren) Het winterkôrre moet er voor St Victor (10 oktober) in zèjn.

victualie Geen victollie hebben. Geen victualie hebben. Geen mondvoorraad hebben. (Victollie = victualie = leeftocht.) Hooge Mierde (EBS) '48

viefstaander 't Is 'nen echten viefstaander. Het is een echte viefstaander. Een man op leeftijd, die zich geweld aandoet om recht te lopen. Tilburg (TT) '71

vier (zie: zwavelstok) Een zwavelstok in achten en een fles wijn ineens.

vier (zie: krentenbol) Er vier hebben en 'ne krentebol.

vier (zie: einde -5-) Vier enden melken.

vier (zie: paard -45-) Zelfs 'n pèèrd valt nog wel, al heet-j't vier been.

vieren (zie: verjaardag) Alles vieren, zelfs de verjaardag van unne geit.

vierendertig

vierendertig Alles op zijn vierendertigste willen hebben. 1. Alles punctueel willen hebben. Variant: *Op ze vierendertigste = op zijn elfendertigste* 2. langzaam en omslachtig. (Voor 1. zie ook: *blinken -1-*; voor 2. zie ook: *alles -9-*) Oost-Brab. '58

vierkant (zie: *lang -1-*) “*t Is zo lang es 't breed is*”, *zin Fons, en ie stond vur 'n vierkant.*

vierkant Iemand in z'n vierkant laten. Iemand in zijn vierkant laten. Iemand met rust laten. Oost-Brab. '84

vierkantig (zie: *driekantig*) Enen driekantige zijn.

vierklets (zie: *drieklets*) *Er op 'n drieklets uitgaan.*

viervoeter De viervoeter spelen. De viervoeter spelen. De liefde bedrijven. (Zie ook: *dansen.*) Oeffelt (S) 1892

viezevazen *Gin viezevaarze as te blijft! Geen wissewasjes alsjeblijft! Geen grappenmakerij alsjeblijft.* Tilburg (D) '16

vijf (zie: *hemd -3-*) *Een hemd in de was, een in de kast, een aon 't lijf is net vijf.*

vijf (zie: *krentenbol*) *Er vier hebben en 'ne krentenbol.*

vijf (zie: *cent -8-*) *Iemand voor vijf cent meegeven.*

vijf *Met veel vijfdes en zesdes. Met veel vijven en zessen. Veel noten op zijn zang hebben; veel pretenties hebben.* Schijndel (Bi) '40

vijfhonderd (zie: *honderd en tien*) *Kijven, razen, vloeken, praten tegen honderd en tien in.*

vijfhonderd *Op vijfhonderd uitlullen. Op vijfhonderd uitkletsen.* 1. Zeuren; 2. langdurig of uitvoerig praten. (*Vijfhonderd uitpraten = honderd uitpraten.*) (Voor 2. zie ook: *bats.*) Nederwetten (S) 1892

vijftien 't *Kwaam aon geen vijftien te paas. Het kwam aon geen vijftien te pas. Het was zeker vijftien meer.* (vgl *vijftien voorhebben = veel voorhebben.*) Schijndel (Bi) '40

vijg (zie: *meug*) “*Ieder z'n meug*”, *zei de boer, en hij at vijgen.*

vijg (zie: *dadel*) *Dadels en vijgen, om kinderen naar bed te krijgen.*

vijg *De vijg valt niet ver van 't paard. De vijg valt niet ver van het paard. De appel valt niet ver van de boom; de kinderen lijken op de ouders.* (*Vijg = paardedrol.*) (Zie ook: *ekster -1-*) Gerwen (HM) '50

vijg (zie: *oog -27-*) *Zo veul ogen zo veul vijgen.*

vijlkantig *Niks vekaantig zijn. Niet jaloers zijn.* (*Vekaantig = vijlkantig; vijlkant = de scherpe kant aan de maalkerven van een molensteen.*) Goirle (TT) '72

villen (zie: *aars*) 't *Gee over 't villen van de preut.*

villen *Mee villen en prossen. Met villen en pros-*

sen. Met erg aandringen. (*Prossen = villen.*) West-Brab. (Bra) 1882

viloren *Ik zal oe viloren en bloksterten. Ik zal je viloren en blokstaarten. Een straf waarmee ouders hun kinderen dreigen. Zoiets als je neus tussen twee oren zetten.* (Zie ook: *kat -26-*) Kempenland '84

vimmen (zie: *naald*) *Te lui zijn om de naald te vimmen.*

Vincentius Sint *Vincentius (22), Sebastiaan (20) en St Antonius (17 januari) hebbe harde kóppe.*

Vincentius, Sebastianus en Sint Antonius hebben harde hoofden. Weerspreuk. Op hun feestdagen kan het hard vriezen. (Zie ook: *Antonius St -3-*) Oost-Brab. '87

vinden (zie: *vogel -5-*) *Die 't veugelke vent, die weet 't, mer die 't othalt, die heeg 'et.*

vinden (zie: *broek -24-*) *Z'n broek nie kunne vinden.*

vinden (zie: *zoeken*) *Zoekt en gij zult vinden, maar 't is tasten in den blinden.*

vinger -1- 'n *Vinger in de pap houden. Een vinger in de pap houden. Ergens bij betrokken blijven.* Alg. Brab. '91

vinger -2- 't *Gè toch op tussen vinger en duim.*

Het gaat toch op tussen vinger en duim. *Het loopt als zand tussen de vingers; het geld wordt bijna ongemerkt uitgegeven.* (Zie ook: *baard -4-*) Waalre (EH) '81

vinger -3- 't *Is vinger naast de duim. Het is de vinger naast de duim. Men is zeer aan elkaar gehecht.* (Zie ook: *bescheten.*) Bergen op Zoom (Roo) 1897

vinger (zie: *ongeluk -3-*) *A's et ongeluk ew dient, dan doet er niks an.*

vinger (zie: *aankomen*) *Als een hond aon zijn vlooiën.*

vinger -4- *Chocoladevingers hebben. Chocoladevingers hebben. Veel uit de handen laten vallen; geen kracht in de vingers hebben.*

Variant: *Papieren vingers hebben* (Eindhoven) '84). Kempenland '83

vinger -5- *Drinken zonder vinger. Gemakkelijk (achteloos) veel drinken, zoals een dronkaard dat doet.* (Ontleend aan het kalveren drinken. Die geeft men wel een vinger in de mond om daaraan te zuigen, om ze aan het drinken te krijgen.) (Zie ook: *dikke.*) Nederwetten (S) 1892

vinger -6- *Er eentje zijn van vijf vingers en een benauwd hart. Gauw bang zijn om iets verkeerd te zullen doen; aarzelen voordat beslissingen genomen worden.* Tilburg (TT) '74

vinger -7- *Er zijn vingers niet blauw aan tellen. Zijn vingers zullen niet blauw worden van het tellen. Een erfenis in het vooruitzicht*

hebben, waar niet veel van verwacht wordt. (Zie ook: *dood* -3-) Tilburg (TT) '72

vinger -8- *Ge zult er de vingers nog ooit veur afbijten. Je zult er de vingers nog weleens voor afbijten. Vermaning tegen iemand die iets goeds niet weet te waarderen.* Alg. Brab. '87

vinger (zie: *kloppen* -3-) *Het klopt als een zwerende vinger.*

vinger -9- *Iemand met een vochtige vinger kunnen helpen.* 1. Iemand gemakkelijk kunnen helpen. Varianten: *Iets met 'n natte vinger doen* 2. oppervlakkig, vaak slordig doen (Alg. Brab. '87); *Iemand met 'n natte vinger lijmen*; 3. iemand gemakkelijk op je hand krijgen (Alg. Brab. '87). (Voor 1. zie ook: *boog*; voor 2. zie ook: *afschieden*.) Helmond (F) '40

vinger -10- *In z'n vinger gesneden hebben.* In zijn vinger gesneden hebben. 1. Een stinkende wind gelaten hebben; 2. zich zwaar vergist hebben. (1. komt van het ontsmetten van een snee met carbolverband, de lucht daarvan was zeer onaangenaam.) (Voor 1. zie ook: *a-b-c*.) Alg. Brab. '80

vinger (zie: *top* -4-) *Met de toppen van de vingers aan de dakgoot hangen.*

vinger (zie: *wat*) *Watte, de boer zegt: "wat mot je?"*

vingerhoed (zie: *jongen* -2-) *"Dat is krek", zei de jongen, en hij piste door eenen naairing.*

vingerlik 't *Is vingerlèk op.* Het is vingerlik op. Het is helemaal op (alsof de schotel met de vinger is schoongelikt). (Zie ook: *op*.) Oost-Brab. '58

vingers (zie: *as*) *Aalt d' aase kunne uitdraoge.*

vink *Beter een vink geplukt als leeggezeten.* Beter een vink geplukt dan niets gedaan. Beter een klein karweitje gedaan dan niets. (Een *vink*, *Fringilla coelebs*, is maar een klein vogeltje.) Oost-Brab. (Bi) '40

vink (zie: *kijken* -3-) *Hel kijken als een vink.*

vink *Hij beslècht Leyten's vink, hij leert achteruit.* Hij lijkt op de vink van Leijten, hij leert achterwaarts. 1. Als iemand dingen slechter doet, dan hij ze eerder deed. Varianten: *ipv Leyten: Rommelaire* (Rommelaire woonde in Tilburg) (Tilburg '16); *Vurruitgaon net Poppel oome vink* 2. *achteruitgaan* (Tilburg '47); 3. *Hij beslècht Rommelère vink die docht d'r deuntje* (Tilburg '69); *Hij doeget krek as Jan Donders' vink die sloeg nie, maar die dacht d'r deuntje* (Goirle '69). (Een vink heeft een eigen terrein; als hij zich op vreemd gebied vindt, zingt hij niet.) (Voor 1. en 2. zie ook: *bed* -10-, *bier* -2-; voor 3. zie ook: *denken* -1-) Tilburg (TT) '64

vink (zie: *blind*) *Zo blind als een blindaaas.*

vink (zie: *vlug* -3-) *Zu hel a's een wesp.*

vinkenslag *Een goeie vinkenslag gehad hebben.* Een goede vinkenslag gehad hebben. Na lang wachten in het gelijk gesteld zijn. (*Vinkenslag* = slagnet om vinken te vangen.) Helmond (HD) '87

vinkenslag *Loop naor 't vinkenslag!* Loop naor het vinkenslag! *Loop naar de koekoek!* Verwensing. (Zie ook: *aap* -1-) Tilburg '30

vinnige (zie: *vlugge*) *Aon de vinnige zijn.*

viool -1- 't *Is aalt wa, iz-'t nie ân de vieool, dan iz-'t ân de straajkstok.* Het is altijd iets, is het niet aan de viool, dan is het aan de strijkstok. Er is altijd wel iets mis in het leven. (Zie ook: *kar* -2-) Gemert (GH) '73

viool (zie: *huwelijk* -2-) *Een huwelijk zonder kinderen is een kermis zonder viool.*

viool -2- *Ge kunt 'n viool nog wel tegen 'n boom kapotslaan.* Je kunt een viool nog wel tegen een boom kapotslaan. Reactie op een sterk verhaal. Variant: *Alles kan: ... als iemand zijn wil doordrijft.* (Zie ook: *alles* -6-) Oost-Brab. '60

viool -3- *Ge zot ze me geèn fieul beënspuile.* Je zou ze met geen viool bij elkaar spelen. Een vreemd paar, dat veel van elkaar verschilt. Kempenland (B) '58

viool -4- *Had mar gedaanst, toen de viool speulde.* Had maar gedanst, toen de viool speelde. Had de gelegenheid maar aangegrepen. (Zie ook: *tobbe*.) Knegsel (EC) '55

viool -5- *Iemand iets in de viool douwen.* Iemand iets in de viool douwen. Iemand iets verwijten. (*Viool* = gat.) Breda (S) 1892

viool -6- *Van 'n aauw viool kunde geen mooie muziek verwachten.* Van een oude viool kun je geen mooie muziek verwachten. Oude mensen zijn tot veel minder in staat. (Voor het beeld zie ook: *muziek*.) Eindhoven (Si) '59

viool (zie: *kat* -38-) *Voor de kat z'n gat.*

virtuukje 't *Ga mee virtuukjes, net as Jan de kat voeiert.* Het gaat met kleine beetjes, zoals Jan de kat voert. Spreekwoordelijke vergelijking. (vgl. *vertukken* = *vertokken* = wachten met een bepaalde handeling; de tijd met wachten en toeven verdoen.) Oost-Brab. (Bi) '40

vis (zie: *eind* -3-) *Aan alle einden leven net als een baars.*

vis (zie: *veer* -1-) *Als pluymen sincken en visschen verdrincken; als meulensteenen swemmen, dan sullen de geusen ten Hemel klimmen.*

vis (zie: *boter* -1-) *Boter bij de vis is beter dan 'n borg van 'n pastoor.*

vis (zie: *boter* -2-) *Boter naar de vis dragen.*

vis -1- *De vis achter het net zoeken.* De zaken verkeerd aanpakken. Bakel (S) 1892

vis (zie: *boter -6*) Den eenen is vuil boter en den anderen is vuile vis.

vis (zie: *bakken*) Die is met het bakken uit de pan gesprongen.

vis -2- Es de vis ôt 't wötter springt èn de koekoek drij kirres zingt; alles zoo: in de ree:gen verdrinkt. Als de vis uit het water springt en de koekoek drie keer zingt; verdrinkt alles snel in de regen. Weersvoorspelling. (Zie ook: *beerput*.) Maaskant (Sw) '82

vis (zie: *gast -1*) Gasten en vis blijven drie dagen fris.

vis -3- Mijne vis is zo vers, dat g'em met geen vogel beter bevliegen kunt. Mijn vis is zo vers, dat je hem met geen vogel beter bevliegen kunt.

De lokroep van een visboer: zelfs een vogel zou van het viswater niet vlugger hier kunnen zijn; zo vers is mijn vis. West-Brab. '40

vis (zie: *sla -3*) Slaoi en vis, eet men zoveel es 't er is, en d'es nog geen schaand, al eter 'n vol maand.

vis (zie: *stom*) Zo stom als 'n vis met spreken.

vis (zie: *zuurkool -3*) Zuurkool met vis eten de boeren als het spek op is.

visje (zie: *kat -35*) Mijn kat ook een viske.

vismarkt (zie: *gelijk -1*) 't Grootste gelijk van de vismarkt.

vissan (zie: *jagen*) Jagen, vissen en vrijen, gaat nooit zonder lije.

visser (zie: *Petrus Banden Sint*) Ree:enèchtig mî St Pieter (1 augustus), weer dèrteg daag ès 'ne gieter.

visser Visser te voet zijn. Doodarm zijn. (Zie ook: *erwt -3*.) Sint-Oedenrode (Bi) '40

visser Vissers en jegers zèn schotelvegers. Vissers en jagers zijn bordenlikkers. 1. Deze mensen hebben als zij thuishomen altijd honger en eten veel; 2. zijn door deze levenswijze vaak arm. Varianten: *Jaegers en vissers zèn goei bordenwissers* (Oost-Brab. '82); ... *schotelwissers* (Eindhoven, Gemert '82). (Voor 2. zie ook: *duif*.) Kempenland '65

vlaai Op 'n ouw vlaai suiker strooie. Op een oude vlaai suiker strooien. Een gemaakte fout trachten te verbergen; iets van mindere kwaliteit kunstmatig aantrekkelijk maken.

Variant: *ipv oude: verbrande*. Bergeijk (Bie) '82

vlaaikant (zie: *navenant*) Alles nòvenant als boter op de vlaaikant.

vlag (zie: *dag -3*) 't Is alle daag geen kermis en zondags brulleft.

vlag (zie: *lantaarn*) Een Bakelse lantaarn.

vlaggen Nie vlaggen. Niet vlaggen. 1. Gemeenschappelijk bezit niet ten eigen bate aanwenden; 2. niet inhalig zijn. (*Vlaggen* mochten in de gemeenschappelijke heide gestoken worden.) (Voor 2. zie ook: *haring*.) Tilburg (TT) '70

vlam (zie: *carbid*) Den dieje moes carbid lusse, dan kon ie omhoog.

vlam (zie: *jonker -3*) Tusse licht èn donker zuukt 'r minnig jonker de vlam van z'n levee um 'r licht òn te geeve.

vlas (zie: *spurrie -1*) 't Is goed um spurrie te zèje.

vlas (zie: *werk -1*) Alle oud werk en vlas komt om de zeven jaren eens te pas.

vlas (zie: *vuur -7*) Et vuuiet in 't vlaas steke.

vlas (zie: *Jacobus Sint*) Mee St Jacob (de mindere, 1 mei) bloeit 't vlas, al is 't òk mar 'n haand lank.

vlas (zie: *Andreas Sint -2*) Schijnt St Andries de zon door het koren de hoop op vlas is verloren.

vlas Vlas is gisteljik, spurrie bisteljik. Vlas is voor de geestelijken, spurrie voor de beesten. Ieder het zijne. (Van linnen uit vlas werden de gewaden voor de geestelijken gemaakt; spurrie is voer voor de koeien. Beide zijn veldgewassen.) Helvoirt (MvI) '55

vlas Vlas moet op Goie Vrijdag gezaaid worden. Vlas moet op Goede Vrijdag gezaaid worden.

Boerenregel. (Naar het volksgeloof groeit alles goed wat op die dag aan de aarde wordt toevertrouwd.) (Zie ook: *Goede Vrijdag*.)

Sint-Oedenrode (S) 1892

vlees (zie: *wil -1*) "De wil is goed, maar het vlees is beter", zei Marieke, en ze liet haar eigen verleien.

vlees -1- "Het vlees is zwak", zei tante Ka, en ze kocht een ijzeren beha. Zeispreuk. Variant: ... *ipv Ka: Jans. Tilburg* (TT) '71

vlees (zie: *staart -1*) 'n Staart krijgen.

vlees (zie: *geloof -1*) 't Beste geloof is dè vlis beeter is ès been.

vlees -2- Als 't vlees eraf is, gooien ze de benen buiten. Als het vlees eraf is, gooien ze de beenderen buiten. Typering van werkgevers die hun personeel ontsloegen als het oud en afgewerkt was. (Zie ook: *bons*.) Tilburg (HM) '50

vlees (zie: *luis -2*) Beter een luis in de pot als geen vet.

vlees (zie: *brand -2*) Brand in het zand, maar niet in het vlees, Glorie zij den Vader en den Zoon en den heiligen Geest.

vlees -3- Daar ligt het vlees middenin en de pan eromheen. Daar ligt het vlees in het midden en de pan eromheen. 1. Er is weinig te verdelen; 2. er is armoede. (Een klein stukje vlees in een grote pan.) (Voor 1. zie ook: *dood -3*; voor 2. zie ook: *erwt -3*.) Lierop (Bi) '40

vlees -4- Gerookt vlees gao langer mee. Gerookt vlees gaat langer mee. Reactie op waar-schuwing aan iemand die rookt. Oost-Brab. '88

vlees -5- Jong vlees zwelt in de pot. Trouw een jong meisje, dan mag je verwachten dat ze

galnoten op eikenblad; zie: **vlieg-3**

snel zwanger wordt. (Zie ook: *akker.*) Oost-Brab. '72

vlees -6- *Levendig vlees geven.* Op elkaars haktol ingooien. Den Bosch (CT) '30

vlees (zie: *veer -9-*) *Vèèren of vlees.*

vleeshal (zie: *gezien -1-*) *Ergens gezien zijn als een hond in een vleeshal.*

vleestand *De vleestand uit moeten trekken.*

Voorlopig geen vlees meer krijgen, omdat de vastentijd begint of omdat het vlees te duur is. Alg. Brab. '84

vlek (zie: *jenever -3-*) *Snevel en tranen geven geen vlekken.*

vleug *Op ene vluig goie.* Op een vleug gooien. Beugelspel. Met een vluchtige beweging de bal gooien. Kempenland '58

vleugel (zie: *vogel -1-*) 'n Grote vogel hé z'n vleugels net zo hard nodig om te vliegen as 'n kleine.

vleugel (zie: *kracht*) *Zoveul kracht hebbe als een strontvlieg mi ene vleugel.*

vlieg (zie: *beetje*) "Alle beetjes helpen", zei de mug, en ze piste in de zee.

vlieg (zie: *paard -7-*) 't Magerste paard steken de blendazen het hardst.

vlieg (zie: *alles -5-*) *Alles is maar een weet, behalve vlooiën vangen, dat is een gauwigheid.*

vlieg (zie: *bij zijn*) *Erbij zijn als een vlieg die in de paardestront pikt.*

vlieg (zie: *tijd -9-*) *In tijd van nood maakt men een teilder van een snee brood.*

vlieg (zie: *Wintelre*) *In Wintelre worden met de kermis de vliegen in de mik gebakken.*

vlieg -1- *Niks afslaan as vliegen.* Niets afslaan dan vliegen. 1. Alles accepteren dat wordt aangeboden; 2. hebbertig zijn. Varianten: ... en *blindaozen* (Tilburg '65); ... as *blauw vliege en blendaoze* (Oost-Brab. '90). (Zie ook: *haring.*) Alg. Brab. '87

vlieg -2- *Van de vliegen in de blindazen vallen. Van*

de regen in de drup komen; van kwaad tot erger; achteruitgaan. Variant: *ipv vallen: terechtkomen.* (*Blindaas* = steekvlieg, *Harmatopota.*) (Zie ook: *bed -10-.*) Alg. Brab. '85

vlieg (zie: *mier*) *Voor iedere zeikmier die je kapot trapt, komen er tien op de begrafenis.*

vlieg (zie: *duivel -42-*) *Zelfs de duivel vreet vliegen, als hij grote honger heeft.*

vlieg -3- *Zit er 'n vliegske in den kraaiappel, dan hebben we een korte winter, want dan vliegen we erdoor; zit er een wurmke in, dan hebben we een lange, want dan kruipen we erdoor. Zit er een vliegje in de kraaiappel, dan hebben we een korte winter, want dan vliegen we erdoor; zit er een wormpje in, dan hebben we een lange, want dan kruipen we erdoor. Weersvoorspelling. (Kraaiappel = nootvormige uitwas aan de bladeren van eikenbomen, ontstaan door de steek van een galwesp.) Variant: *Als in de kraaiappels een wormpje zit, krijgt men een harde winter* (Zeelst 1892). (Voor de zachte winter zie ook: *Anna St -1-*; voor de harde winter zie ook: *Allerheiligen -5-*; voor beide zie ook: *egel.*) Oost-Brab. (Bi) '40*

vlieg (zie: *dicht -3-*) *Zo dicht op mekander ès vliegen op 'nne stront.*

vlieg (zie: *licht -7-*) *Zo licht als 'n vlieg.*

vlieg (zie: *tevreden*) *Zo tevreden als een vlieg op een stront.*

vlieg (zie: *kop -38-*) *Zo 'nen berrevoetse kop hebben, dè-t-er alle vliegen de been op breken.*

vliegen (zie: *bij -1-*) *De witte bieën vliegen.*

vliegen (zie: *weten -3-*) *Niet weten waar 't gestolen of gevlogen is.*

Vliegenberg *Dan heet ik Vliegenberg.* Dan ben ik weg. (Als men een bezoek of een werk beëindigt.) (Zie ook: *dak -5-.*) Deurne (VDS) '67

vlier (zie: *tin*) *Tin mee mier koper mee flier.*

vliet (zie: *pan -1-*) "'t Zien mé pannen", zei Grat, en ie zaat an den oever van èn snellen vliet.

vlim (zie: *scherp -3-*) *Zo skerrep ès e slichtmes.*

vlo (zie: *alles -5-*) *Alles is maar een weet, behalve vlooiën vangen, dat is een gauwigheid.*

vlo (zie: *laken*) *D'r is geen èn zo schonne lake of ge vindt 'r wel es 'n vlooi in.*

vlo -1- *D'r kan nog geen vlooi mee durre poot tusse.* Er kan nog geen vlo met haar poot tussen.

Dat past precies. (Zie ook: *maat -4-.*) Bergeijk (WBS) '45

vlo -2- *De vlooiën horen hoesten.* Het ver voelen aankomen, kleinzerig zijn. (Zie ook: *Den Bosch -1-.*) Oost-Brab. '87

vlo -3- *Die verliesde nie vur un vlooi in bed.* Die verlies je niet voor een vlo in bed. 1. Een dikke vrouw. Variant: *Ge zult zo'n vlooi in oew*

bed vijne (vinden) 2. een zeer aantrekkelijke vrouw (Oost-Brab. '90). Oost-Brab. '84

vlo -4 Een vlo in maart is een daalder waard. Vlooiën zijn in maart moeilijk te vangen. Alg. Brab. '87

vlo (zie: *luis* -9-) Eigen luis bijten het hardst.

vlo -5 Ge moet geen vlooiën zoeken in een schoon hemd. Dat is vergeefse moeite. Varianten: *Ge moet in een gewassen hemd geen vlooiën zoeken* (Riethoven '74); *Dès net als vlooiën vangen in un schon hemd* (Valkenswaard '78). (Zie ook: *duivel* -26-) Oost-Brab. '79

vlo -6 Ge vindt allicht een vlooi in een schooiërs-hemd. Je vindt allicht een vlo in een schooiërs-hemd. 1. Je kunt weten wat je te wachten staat, maak daarom achteraf geen aanmerkingen. Variant: 'n Vlo in 'n schooiërs-hemd zoeken 2. *spijkers op laag water zoeken*; kleinzielig vitten (Oost-Brab. '87). (Voor 1. zie ook: *God* -12-) Tilburg (TT) '69

vlo (zie: *hangen* -2-) Hangen hè gin haast.

vlo (zie: *hond* -33-) Hoe groter hond, hoe meer vlooiën.

vlo (zie: *donker* -2-) In den donkere is et goewd monkele, maar slecht vlooiën vangen.

vlo (zie: *waarheen* -3-) No Boekelmert om vlooiën te vangen.

vlo (zie: *opvliegen*) Opvliegen ès 'n beuleke mi vlooië.

vlo (zie: *deken*) Twee onder dezelfde deken krijgen dezelfde streken.

vlo -7 *Vlug, vlug, vang de vlooiën!* *Vlug, vlug, vang je vlooiën!* Reactie op aansporing wat vlugger te zijn. Variant: ... *èn dan hède ze nòch nie aaltéjt* (Gemert '87) (Zie ook: *alles* -9-) Eindhoven (ED) '83

vlo -8 *Vur één vlooi hoefde hil oewen buik niej kepot te krabbe.* Voor één vlo hoef je de hele buik niet open te krabben. 1. Het middel moet niet erger zijn dan de kwaal; 2. het werk moet in verhouding staan tot het resultaat; 3. je moet jezelf niet in moeilijkheden brengen voor een kleine zaak. (Voor 2. zie ook: *kalf* -4-) Oost-Brab. '87

vlo (zie: *hond* -51-) *Wie bij de hond slaapt, krijgt vlooiën.*

vloek 't Was gene vloek, nog eens geen zwaar woord. Het was geen vloek, niet eens een zwaar woord. Het was helemaal niet erg. Schijndel (Bi) '40

vloeken *Vloeken als een ketelbuunder.* Vloeken als een ketellapper. Spreekwoordelijke vergelijking. 1. *Vloeken als een ketter.* Varianten: *ipv vloeken*: 2. *vechten*, 3. *zuipen*, 4. *liggen*; *ipv ketel-*

buunder: ...*buter*, ...*lapper*, *wesser* (Breugel 1892), *dragonder* (Alg-Brab. '87), *Zwitser*, *ketter* (Berkel-Enschot '80). (Voor 1. zie ook: *ereafdeling*; voor 2. zie ook: *vechten*; voor 3. zie ook: *bos*; voor 4. zie ook: *aap* -3-) Oost-Brab. '87

vloeken (zie: *vuur* -11-) *Vloeken en vuur spouwe.*

vloer (zie: *man* -6-) 's Mans moer is de duivel op de vloer.

vloer *Bij mekaar niet meer over de vloer komen.* Bij elkaar niet meer over de vloer komen. Ruzie hebben. (Zie ook: *deur* -7-) Alg. Brab. '87

vloer (zie: *wieg* -2-) *Bij mijn gin wieg over de vloer*; ge wit waar goe aan te houwen het: ik trek nie an 't wiegetouw.

vlok (zie: *schaap* -5-) *Hoe klaender de sköpkes, hoe groter de dröpkes.*

vlooiën (zie: *aankomen*) *Als een hond aan zijn vlooiën.*

vlooiënbijter (zie: *Helmonder*) *Hellemonder, kattendonder, vlooiënbijter, keienschijter.*

vlucht (zie: *kraai* -2-) *Als ergens één kraai neerstrijkt, landt er sebiët een hele klocht.*

vlug -1 *Al te vlug vangt niet goed. Haastige spoed is zelden goed.* (Zie ook: *alles* -9-) Tilburg (TT) '68

vlug (zie: *gauw*) *Gauw is dood en langzaam leeft nog.*

vlug (zie: *rap*) *Ge zijt net zo rap aan Pasen as ik.*

vlug (zie: *opschieten*) *Opschieten als een luis op een teerton.*

vlug (zie: *hand* -27-) *Vlug met de hand, vlug met de tand.*

vlug -2- *Zo vlug als een strontvlieg.*

Spreekwoordelijke vergelijking. 1. Ironisch voor langzaam. Varianten: *Zo hel als een strontvlieg met een vleugel* (Oost-Brab. 1892); *Zo vlug als 'n strontbij zonder vleugels* (Tilburg '72); *Ze zen d'r zo vlug ès de strontvliege*; 2. *profiteurs!* als er maar iets te halen valt (Oost-Brab. '90). (Voor 1. zie ook: *alles* -9-; voor 2. zie ook: *haring*.) Mierlo (S) 1892

vlug -3- *Zu hel a's een wesp.* Zo vlug als een wesp. Spreekwoordelijke vergelijking. Varianten: *ipv hel: vlug*; *ipv wesp: haas, rat, snoek, fink* (vink), *spin*. Oost-Brab. '58

vlugge *Aon de vinnige zijn.* Aan de vlugge zijn. Diarree hebben. (Zie ook: *bezem* -5-) Oost-Brab. (We) '35

vod (zie: *eigen* -1-) *Eigen is geen vòdje.*

vod -1- *Gen vodden in de biecht.* Geen vodden in de biecht. Aansporing om openhartig te zijn; geen leugens te vertellen. (De biecht is in de rooms-katholieke kerk het sacrament van boetvaardigheid. De gelovige belijdt zijn tekortkomingen aan de priester om daardoor vergeving van zonden te krijgen.) Variant:

ipv *vod*: *bul* (Alg. Brab. '58). (Zie ook: *pak* -4-) Kempenland (B) '58

vod -2- *In de fijne todden zitten*. In de fijne voddën zitten. Minachtend over mensen die keurig gekleed zijn. (Zie ook: *doen* -4-, *Vrouw OL* -3-) Nederwetten (S) 1892

vod (zie: *savooi* -1-) *Mee z'n savooi in de boter vallen*.

vod -3- *Nao de todden gaon*. Naar de voddën gaan. Naar bed gaan. (Wanneer men niet over genoeg dekens beschikte als het koud was, legde men van alles op het bed; vandaar de voddën.) (Zie ook: *emmer* -5-) Gemert (Bi) '40

vod -4- *Niet goed in z'n voddën gespit zijn*. Niet goed in zijn voddën vastzitten. 1. Zich niet lekker voelen; 2. slecht gehumeurd zijn. (*Speten* = met een scherp voorwerp zoals een speld bevestigen.) (Voor 1. zie ook: *bier* -2-; voor 2. zie ook: *bui* -1-) Oost-Brab. '87

vod (zie: *slap* -4-) *Zo slap als een dweil*.

voddënwagen (zie: *uitzien* -2-) *Er uitzien of ze in den broenik geslaope hebbe*.

voddënzak *Toddënzakken van kaarten*.

Voddënzakken van kaarten. Kaartterm.

Slechte kaarten. Tilburg (TT) '70

voelen -1- *Iets nog eer voelen as den dag*. Iets nog vlugger voelen dan de dag. Lichtgevoelig zijn. (Je merkt het juiste moment van het dag worden niet op.) Megen (Bi) '40

voelen -2- *Zich voelen als 'n luis tussen twee nagels*. Zich voelen als een luis tussen twee nagels. Spreekwoordelijke vergelijking. In het nauw zitten. (Zie ook: *broek* -14-) Cuyk (Bi) '40

voelen -3- *Zun ege vujlen as 'n koew in de Pil*. Zich voelen als een koe in de Peel. Spreekwoordelijke vergelijking. Zich alleen gelaten voelen. (Toen de Peel nog bijna geheel uit hei en veen bestond, graasden er geen koeien.) Gemert (GH) '85

voer (zie: *hooi* -6-) *As 't hoi 't perd naolupt, dan wil 't gegete zèn*.

voer -1- *Goe voeier en ene waerme stal hebbe*. Goed voer en een warme stal hebben. Goed verzorgd en gehuisvest zijn. Variant: *Dik in 't voeier zitte* (Oost-Brab. '40). (Zie ook: *grond* -3-) Kempenland (B) '58

voer -2- *Nie geled, gin voeier*. Niet gelegd, geen voer. *Wie niet werkt zal niet eten*. Bergeijk (Bie) '80

voer -3- *Trouwen is: voer zoeken voor andermans geit*. Eenzijdige, vrekkege kijk op het huwelijk: je moet andermans dochter onderhouden. Oost-Brab. '87

voering -1- *'n Stevige voering in de broek hebben*. Een stevige voering in de broek hebben. Er

warmpjes bij zitten; rijk zijn. (Zie ook: *aarde* -1-) Sint-Oedenrode (Al) '50

voering -2- *De voeriering uit de ogen hebben hangen*. De voering uit de ogen hebben hangen. De gevolgen van doorwaakte nachten zijn duidelijk te zien. (Zie ook: *kijken* -17-) Boxtel (MS) '66

voering -3- *Het voer is duurder dan de broek*. De voering is duurder dan de broek. *Het kalf is groter dan de koe; bijzaken kosten vaak meer (moeite) dan de hoofdzaak*. (Zie ook: *dolderij*) Oost-Brab. '71

voerman -1- *"Aar, aar, aarum", zin de voerman: hij wo' linksom me' 't pèrd*. "Haar, haar, haarum", zei de voerman: hij wou linksom met het paard. Zeispreuk. (*Haar* = links; *hot* = rechts in de voermanstaal.) (Zie ook: *haar* -6-) Oost-Brab. (Sw) '86

voerman -2- *Die 't hardste klapt, is voerman*. Wie het hardst klapt, is voerman. 1. Een jongen is het meest gewild bij het meisje, met wie hij het drukst vrijt. Variant: *Wie 't hardst klapt met de zweep is voerman* 2. wie de grootste mond heeft, heeft het voor het zeggen (Oost-Brab. '85). (Voor 1. zie ook: *dansen*; voor 2. zie ook: *hoorn* -2-) Oost-Brab. '87

voerman (zie: *paard* -24-) *Een paard zonder voerman*.

voerman -3- *Ene voerman zonder luin*. Een voerman zonder pin. Een vrouw of meisje rijdt met de kar. Kempenland (B) '58

voerman (zie: *aarde* -3-) *Ze verbranden hun eerd, ze eten hun peerd en slapen bij de voerman*.

voet (zie: *peer* -1-) *'n Peer aan hebben*.

voet (zie: *kaarter*) *'ne Kaarter lijdt gewis van kou voeten en pis*.

voet (zie: *tafel*) *'t Is dezelfde tafel waar jullie de voeten onder steken*.

voet -1- *Al wie wil worden oud, steek' zijn voeten vroeg in 't hout*. Wie oud wil worden, moet zijn voeten vroeg in het hout steken. Jong beginnen met klompen dragen bevordert een lang leven, zo leert de ervaring. (Zie ook: *jeugd*.) Best (Han) 1798

voet -2- *Bètter voetjes nat dan kèlleke dreug*. Beter natte voeten dan een droge keel. Men is bereid alles te verkopen om maar aan drank te kunnen komen. Helmond (HD) '87

voet (zie: *been* -8-) *De benen nie verder uitsteken as oe dekens lang zijn*.

voet (zie: *klomp* -3-) *De klomp velt zelde mis assie velt van 'we voet*.

voet (zie: *slak*) *De slak hei net zo gauw Neijaor as den haos*.

voet (zie: *knol*) *Ene knol van e pond mist ene voewt in 't rond*.

voet -3- *Ergens met vuile voeten doorlopen.* Een zaak oprakelen of bederven door te veel praten. (Zie ook: *bats.*) Alg. Brab. '91
voet (zie: *februari* -3-) *Februari is nooit zo goed, of 't vriest een voet, en 't sneeuwt een voet.*
voet (zie: *hand* -15-) *Houd handen en voeten warm, vul matig uwen darm, zet de poort van achter open, en laat de dokter naar de klote lopen.*
voet -4- *Ik kom niet op blote voeten.* Kaartterm. Iemand die meent goede kaarten te hebben. Reactie van de medespelers: *Dat is maar goed ook, anders konde zonder sokken terug.* Tilburg (S) '71
voet (zie: *waar is* -2-) *In z'n vel ès ie nie gestrupt is.*
voet -5- *Is-ie nie zaolig, dan is-ie toch uit de voeten.* Is hij niet zalig, dan is hij toch uit de voeten. De dode over wie men dit zegt, wordt niet erg gemist. (*Zalig* = in de hemel gekomen zijn.) Variant: ... *dan is-ie toch onder de voeten uit* (Oost-Brab. '84). Alg. Brab. '84
voet (zie: *paard* -39-) *Jong te pèrd is oud te voet.*
voet -6- *Kaauw voeten lijden tot aan z'n kont.* Koude voeten lijden tot aan zijn kont. Het heel koud hebben. (Zie ook: *gat* -25-) Helmond (F) '30
voet -7- *Kleine voetjes en grote pantoffels.* Een klein vrouwtje dat de baas speelt. (Zie ook: *baas* -12-) Oost-Brab. (Bi) '40
voet (zie: *eelt* -5-) *Te veul eelt onder de voete hebbe.*
voet -8- *Te voet en te veld komen.* Komen en heg noch steg weten; helemaal de weg niet weten. Tilburg (JM) '50
voet (zie: *paard* -42-) *Van werken gaan de beste pèrden kapot, en die hebben nog wel tizer onder de voeten.*
voet -9- *Veur de voet aanvatte; nie grabbelen.* Voor de voet weg nemen, niet grabbelen. Waarschuwing van de ouders aan een vrijer die een van de dochters kwam vragen, als men vermoedde dat hij een jonger meisje uit het gezin het liefst zag. (Zie ook: *appel* -4-) Eindhoven (ED) '84
voet -10- *Voeten hebben als nen beer.* Voeten hebben als een beer. Spreekwoordelijke vergelijking. Grote voeten hebben. Varianten: *ipv beer: paard, olifant, raapkoeken, strijkijzers* (Oost- Brab. '87). (Zie ook: *omstoten.*) Oost-Brab. (S) 1892
voet (zie: *profijt*) *Vruug op is geen profijt, 't gift vruug honger en vruug schijt.*
voet (zie: *ziekte*) *Ziekten komen te paard en gaan te voet.*
voet (zie: *kind* -36-) *Zolang kinderen met voetjes worden geboren, is het bestaan van de schoenmaker beschoren.*

voetgetrap (zie: *paardengetrappel*) *Maken dat men uit 't paardegetrappel komt.*

voetstap *Hij mag gene voetstap verkeerd zetten, of ie is een uur omgegaan.* Hij mag geen voetstap verkeerd zetten, of hij is een uur omgegaan. Als hij iets verkeerd doet, wordt het erg opgeblazen. Variant: *Hij mag geen stap verkeerd doen* (Alg. Brab. '87). Oost-Brab. (Bi) '40
vogel (zie: *man* -2-) *"Ge het goed zingen", zi 't menneke tigge zin vuggelke, "want gij hoeft 't zaod nie te kopen".*

vogel -1- 'n *Grote vogel hé z'n vleugels net zo hard nodig om te vliegen as 'n kleine.* Een grote vogel heeft zijn vleugels even hard nodig om te vliegen als een kleine. Tegen iemand die jaloers is op de welstand van een ander. Variant: *Een grote vogel heeft z'n veren net zo hard nodig om z'n gat te bedekken als een kleine* (Son '84). (Zie ook: *kwezel.*) Best (ED) '84
vogel -2- 'n *Veugeltje vur iemes vangen.* Een vogeltje voor iemand vangen. Een vrouw voor iemand zoeken. Knegsel (VaHe) '89
vogel -3- *De vogel afhebbe.* De vogel eraf geschoten hebben. *Er bovenop zijn.* (Het beeld is dat van de houten vogel op de schutsboom. Die moest eraf geschoten worden.) Varianten: *Die had 'n vogel af* = een pas weduwe geworden vrouw voelde zich vrij, ging van alles kopen en ging veel vaker uit (Tilburg '74); *Hij ment dat hij de vogel afhè* (Enschot '67). Oost-Brab. '80
vogel -4- *De witte vogels vliegen, de zwarte blijven boven.* 1. Er is niets te halen; 2. erop uitgaan is vergeefse moeite. (Naar het gedrag van kraaien in de winter, terwijl het sneeuwt, dan is er niets te azen.) (Voor 1. zie ook: *duivel* -18-; voor 2. zie ook: *duivel* -26-) Westerhoven (S) 1892
vogel -5- *Die 't veugelke vènt, die weet 't, mer die 't òthalt, die heeg 'et.* Wie het vogeltje vindt, die weet het, maar wie het uithaalt, die heeft het. *De brutale heeft de halve wereld;* ondervinding van een bedrogen vrijer, een andere man is er met zijn lief vandoor gegaan. Varianten: *Het is niet voor wie het vogeltje vindt, maar voor wie het uithaalt* (Lage Zwaluwe '50); *Die 't veugeltje vendt die heegte nie, mar die 't uithaolt* (Tilburg '70 / Bergeijk '82). Kempenland '65
vogel -6- *Een vroege vogel vangt de meeste wormen.* *De morgenstond heeft goud in de mond.* (Zie ook: *morgenstond.*) Oost-Brab. '90
voel (zie: *verstand* -1-) *Er evenveul verstand af hebben as 'n koe van vogeltes vangen.*
voel (zie: *God* -9-) *God gift de koe, mar nie beide hores.*
voel -7- *Hedde een vogeltje onder oew muts zitte? Heb je een vogeltje onder je muts zitten?*

Tegen een jongen die zijn muts niet afneemt, terwijl de beleefdheid dit eist. Alg. Brab. '80
vogel -8- *Ieder veugeltje zingt es 't wil, mer ikke nie vur hallef pril. Ieder vogeltje zingt als het wil, maar ik niet voor half april. Boerenwijsheid. (Met ik is de koekoek bedoeld. Dat is een trekvogel die pas na half april terugkomt.)*

Varianten: *ipv ik: de koekoek; Ik laot roepen al wie wil, ik roep nie veur half april (Valkenswaard '87); Dè't weer is dè wil, dan roep ik nie vur hallef pril en steget mèn nie âôn, dan roep ik nie vur maoi (mei) (Kempenland '84); A's de korestök (korenstokken) in d'âkker komme, dan hurde de koekoek nie mer (Kempenland '58). Kempenland '84*

vogel (zie: vis -3-) *Mijne vis is zo vers, dat g'em met geen vogel beter bevliegen kunt.*

vogel (zie: pitsen) *Pitsen as een veugeltje.*

vogel -9- *Schiet, as ge 'n vuggelke ziet! Schiet, als je een vogeltje ziet! 1. Grijp je kans! Varianten: De vogel schieten 2. spijkers met koppen slaan; ipv schieten: raken (Sint-Oedenrode '70). (Voor 1. zie ook: tobbe; voor 2. zie ook: nagel -5-.) Geldrop (Re) 60*

vogel -10- *Schiet er ien, 't vogeltje flöt toch nie. Schiet er een, het vogeltje fluit toch niet. Je moet er niets om geven, de zaak is geen cent waard. Variant: Schiet er ien = het betekent niets. (Zie ook: bokken.) Oeffelt (S) 1892*

vogel -11- *Van alle vogeltjes een veertje willen hebben. 1. Nieuwsgierig zijn; 2. van alles willen meedelen (krijgen). Varianten: Er kan geen vogeltje vliegen of hij moet er 'n veerke van hebben (Oost-Brab. 1891); Dur gao gin vuggelke verbij, of ze hitter (heeft er) 'n verke van (Eindhoven '84); Hij wil van ieder voltjen e verken hebbe (Kempenland '58). (Voor 1. zie ook: geit -11-; voor 2. zie ook: haring.) Best (VE) '47*

vogel -12- *Veugeltjes die zo vruug zingen die holt de kat weg. Vogeltjes die zo vroeg zingen die haalt de kat weg. Wie vroeg wil genieten, komt er soms bekaaid af. Varianten: ... zijn voor de kat (Berkel Enschoot '80); ... zijn 's avonds voor de poes (Breda 1892); Een vroege vogel vangt de poes. (Zie ook: heer -1-) Oost-Brab. '80*

vogel -13- *Weke vogeltjes hebben weke bekjes, daarom heten ze kwikstertjes. Zwakke vogeltjes hebben zwakke bekjes, daarom heten ze kwikstaartjes. 1. Tegen zwakke, teergevoelige mensen die klagen over moeheid. Variant: Jonge vogels hebben weke bekjes 2. ze willen iets doen, maar zijn daar nog niet toe in staat (Geldrop '60). (Voor 2. zie ook: baard -5-, jongen -3-) Oost-Brab. '71*

vogel -14- *Wel een vogeltje, maar nog geen kooike. Wel een vogeltje hebben, maar nog geen*

vogelmelk

kooitje. Wel een meisje hebben, maar nog geen huis. Varianten: *Ge moet eerst 'n kooike hebben, veurda ge'n vogelke vangt (Best); Eerst zorgen voor een kooike, dan voor een veugeltje (Tilburg '71); Die 'n kooike hee, hee gaauw 'n vögelke (Oost-Brab. '48); Die 'n kooike hee, die zuukt 'n veugelke (Zeeland '48). (Zie ook: hok.) Alg. Brab. '84*

vogel -15- *Zit de vogel in de kooi, dan fluit de vogelaar minder mooi. Als de bruid is in de schuit dan is ook haar lachen uit. (Vogelaar was een man die beroepshalve vogels ving door ze te lokken.) (Zie ook: minnebroeder.) Tilburg (TT) '64*

vogel -16- *Zolang de vogel nog op de wip zit, heeft er eenieder kans naar. Zolang de vogel nog op de wip zit, heeft iedereen een kans. Zolang een meisje nog niet getrouwd is, ook al is zij aan het vrijen, kan ieder een kansje wagen. (De vogel op de wip is de houten vogel die door gildebreders bij het koningschieten van de hoge paal afgeschoten moet worden.) (Zie ook: schenk -4-) Bergen op Zoom 1892*

vogel (zie: blij) *Zu blej as e voltje.*
vogelmelk 'n *Mëllekstaars*. Een melkster. Een treuzelaar; iemand die alles veel te langzaam doet. (Melkster = vogelmelk, een lelieachtige plant, ornithogalum umbellatum.) (Zie ook: alles -9-) Oost-Brab. (Sw) '86

vogelmelk (zie: avonduil) *Aoventüüfle zeng gïn mëlkestaarze.*

vogelzang *Gen ene zo'ne schone vougelezank a's in de maei ene vleigelsklank. Er is geen vogelzang zo mooi als in mei de klank van een dorsvlegel. Spreekwoordelijke vergelijking. Hierdoor werd de vreugde van de boer weergegeven als hij in mei nog koren over had om te dorsen. Variant: Geen vogel die mooier zingt dan de vlegel die in de mei klinkt (Hoogeloon '85). (Zie ook: oorlof.) Meerveldhoven (B) '58*

vol (zie: *neus -8-*) *Ge hoeft er niet meer van te nemen als oe neus vol.*

vol *Zo vol as 'n pötje mee pieren.* Zo vol als een potje met pieren. Spreekwoordelijke vergelijking. 1. Mudvol. Varianten: ... *as permekes mart* (Riel '85); ... *rupsennest* (Oost-Brab. 1893); ... *ès 'n eij* (Alg. Brab. '90); *ipv vol: druk* 2. zeer druk (Eindhoven '86). (Voor 2. zie ook: *druk -1-*) Alg. Brab. '87

volk -1- *“Daor 't volk is, is de nering”, zee de mosselenboer, en hij reej mee z'nen kreugel de kerk in. “Waar de mensen zijn, is de handel”, zei de mosselboer, en hij reed met zijn kruiwagen de kerk in. Zeispreuk. Varianten: ... mosterdman, en hij kruide in de kerk (Hintham 1892); “Wor volk is, dor is handel”, zi den boer, en hij ging mi z'n verkens de kerk in (Kempenland '87). Tilburg (TT) '64*

volk (zie: *kat -8-*) *Als de kat zich wast, komt er wis een gast.*

volk (zie: *schotel -3-*) *De schotel was al leeg, eer 't d'n blaok aon de zulder was.*

volk -2- *Er is veul volk aon de statie.* Er is veel volk aan het station. 1. Een vrouw met een flinke boezem; 2. iemand die zich rijker, voornamer wil voordoen dan hij of zij is. Variant: *Ze eet (heeft) veul volk aon de statie.* (Voor 1. zie ook: *brood -30-*; voor 2. zie ook: *arm -3-*) Roosendaal (VD) '77

volk -3- *Gedurig volk onder de scholk hebben.* Steeds mensen onder de schort hebben. 1. Steeds in verwachting zijn. (Plattelandsvrouwen droegen vroeger altijd een schort; vaak een halve die om de taille dichtgebonden werd.) Varianten: *Winkeltje hauwe onder d're vurschot* (Tilburg '16); *'n Winkeltje onder de rokskes hebben* 2. hoertje zijn (Breda '88). (Voor 1. zie ook: *akker.*) Tilburg (R) '75

volk -4- *Goei volk, goei zatlappen.* Goed volk, goei zatlappen. Verontschuldiging voor mensen die veel drinken, maar voor niemand onaangenaam zijn. Variant: *Goei volk, mar rauw* (Oost-Brab. '87). (Zie ook: *dikke.*) Tilburg (TT) '68

volk -5- *Haddik en wollik is erm vollik.* Had ik maar en dat wil ik is arm volk. Mensen met veel onvervulde wensen voelen zich arm. (Zie ook: *kan.*) Oost-Brab. (GW) '79

volk (zie: *avond -3-*) *Hoe later op den aovent, hoe schoonder volk.*

volk -6- *Hoe meer volk vóór, hoe minder het opschiet.* Hoe meer mensen vóór, hoe minder het opschiet. 1. Als iets lang duurt. (Bedeeld is een mis met drie heren. Vroeger droegen op hoge feestdagen of met rijke begrafenissen en huwelijken drie priesters gezamenlijk de mis op, die dan extra lang duurde.) Variant: 't Is

net een mis met drie heren 2. het schiet niet op. (Voor 1. zie ook: *alles -9-*; voor het beeld zie ook: *mis -5-*) Tilburg (TT) '71

volk (zie: *Kaatsheuvel -4-*) *Ketsheuvel en Loon op Zand, ze schooin den honger en stoken den brand.* **volk -7-** *Kort in 't volk zitte.* Krap in de arbeiders zitten. Weinig mensen in dienst hebben, zodat men het werk nauwelijks aankan. (Zie ook: *volk -11-*) Kempenland (B) '58

volk (zie: *Job Sint*) *St Job (10 mei) kent z'n volk.* **volk -8-** *Stom volk èn verkes laote d'r eige moeilijk drijve.* Dom volk en varkens laten zich moeilijk drijven. 1. Domme mensen zijn vaak zeer eigenwijs; 2. alle pogingen zijn vergeefs. (Voor 1. zie ook: *rigeur*; voor 2. zie ook: *hond -6-*) Oost-Brab. (Sw) '90

volk -9- *Van goei volk zèn en nie van giender heen.* Van goede komaf zijn en niet zomaar ergens vandaan. De afkomst kennen; van goede familie zijn. Schijndel (Bi) '40

volk -10- *Veel volk verwachten.* Waarschuwing! De gulp staat open. (Zie ook: *boer -34-*) Budel (ED) '84

volk (zie: *man -31-*) *Zo 't menneke, zo 't gespenneke.*

volk (zie: *vee*) *Zo vee, zo volk.*

volk -11- *Zoveel volk hebben, dat er een schijthuis mee gedekt kan worden.* Zoveel personeel hebben, dat er een schijthuis mee gedekt kan worden. Weinig personeel hebben. (*Een schijthuis* = een toilet op het erf van de boerderij.) (Zie ook: *volk -7-*) Maaskant (ZH) '48

vonk *As ik mar erges vonk of vuur kos vatte.* Als ik maar erges vonk of vuur kon krijgen. Als ik maar enige zekerheid kon krijgen. (Zie ook: *kerfstok.*) Oost-Brab. (Bi) '40

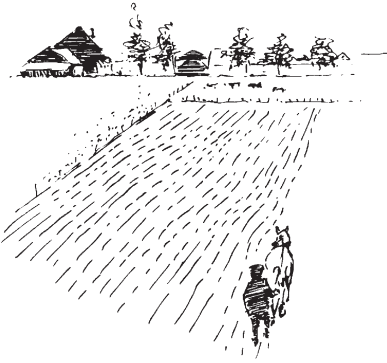
voois *Ouveral de veus ouver moete geve.* Overal de voois over moeten geven. Overal zijn zegen over moeten geven; overal zijn goedkeuring aan moeten hechten. (*Voois* = zangwijs, stem.) Kempenland (B) '58

voois *Van de voois afzakken.* Van de voois gaan. *Uit de toon vallen.* (*Voos* = voois, wijs, toon.) Schijndel (Bi) '40

voor -1- *'t Gaat er veur af en komt er van achter nie bij.* Het gaat er voor af en komt er achter niet bij. 1. Voor iemand die te laat in de mis komt; je hoeft dan niet zo lang in de kerk te zitten; 2. laat komen op officiële plechtigheden die lang kunnen duren. (Voor 1. zie ook: *eind -2-*) Alg. Brab. '87

voor (zie: *mouw -2-*) *'t Is vóór niks, 't is achter niks, en de mouwen zijn van hetzelfde.*

voor (zie: *breed -1-*) *'t Veur zo breed hebben, det et achter spits toelopt.*

kromme voren; zie: voor-2

voor -2- Achter 'n krom vóór geteult zen. Achter een kromme voor geteeld zijn. Geen volwaardig mens zijn. (Een kromme voor duidt op slecht ploegwerk; teulen = kweken, dat ook opvoeden betekent.) Schijndel (Bi) '40
voor (zie: armoede -1-) Als den ermoei door de deur binnenkomt, vliegt de liefde het venster uit.
voor -3- As ge 't veur het en achter, dan worret erg. Als je het voor hebt en achter, dan wordt het erg. Als je in huis en op stal tegenslag hebt, is het vaak onoverkomelijk. Variant: 't Kan beter van achter dan van veur bij de dood van een dier (Maaskant '91). (Zie ook: schelft -3-) Schijndel (Bi) '40
voor -4- As ge oe eige van vurre oppoetst dan rijde van achtere langer mee. Als je jezelf van voor oppoetst dan rij je van achter langer mee. (Zie ook: eer -4-) Oost-Brab. '91
voor -5- Daar is geen rechte voor mee te ploegen. Daar is geen land mee te bezeilen; dat is een ongezellig of onverdraagzaam persoon. Varianten: D'r is geen goeie voer (voor) mi te teulen (Strijp '84); D'r is gin goei voor mee te ploegen (Hapert '83). (Zie ook: draad -3-) Alg. Brab. '87
voor (zie: fabrikant) De fabrikaant en de pastoor, die lopen in dezelfde voor.
voor -6- De voor aanzetten. De voor aanzetten. Een begin maken. (Zie ook: aansteek.) Tilburg '87
voor (zie: zaad -3-) Het zaad langs de voor gooien.
voor -7- Kromme voren dragen 't meeste koren. Kromme voren dragen het meeste koren. Ook van zaken die niet perfect lijken te zijn, kan het resultaat de verwachting overtreffen. (Een kromme voor is langer.) Varianten: Op de kromste voren groeit 't meeste koren (Riel '85); ipv 't meeste: óók (Sint-Michielsgestel '55); ipv dragen: geven (Oost-Brab. '87). (Zie ook: Breda.) Alg. Brab. '85

voor (zie: geluk -7-) Nie wete of 't geluk van veure of van achtere kómt.

voor (zie: Lichtmis -15-) Op Lichtmisdag ziet de boer liever den wolf in zijn stal dan de zon.

voor -8- Van voren niet weten dat men van achteren leeft. Voor niet weten dat men achter leeft. 1. Niet (meer) weten waar men aan toe is; 2. een sufferd zijn. (Voor 2. zie ook: bijdehand.) Alg. Brab. '87

voor (zie: broche) War 't broske zit, is veur.

voor (zie: water -22-) Watter tussen de voor hebbe.

voorbijgaan Voorbijgaan als de Maas langs Bokhoven. Spreekwoordelijke vergelijking. Zonder groeten voorbijgaan. Varianten: ipv Bokhoven: Heusden (Tilburg '50); ipv voorbijgaan: doen; Zo leupt de Maas neve Bokhoven (Maaskant '40); Langs komen es de Maas langs Bokhoven. (Zie ook: hond -34-) Alg. Brab. '50

voorbijkomen (zie: Heer OL -33-) Wachten tot OL Heer voorbijkomt.

voorbreek (zie: glad) Plat af lāk Petrus' vurbroewk.

voordeur (zie: als -10-) As ik jou niet had en geen poortje naast het huis, dan moest ik altijd veur naar binnen.

voorjaar (zie: merel -1-) As de malder fluit in december krijgen we een vroeg voorjaar.

voorjaar (zie: zon -5-) As de zon de sneuw opvrit, dan krijgje we 'n dreug voorjaar.

voorjaar (zie: donder -1-) Donder op 'ne kalen tak, gēft kôre in de zak.

voorkant Je kunt wel zien waar haar veurkant is. Je kunt wel zien waar haar voorkant is. Een vrouw met flinke boezem. Variant: Ze heeft een flinke voormiddag (Westerhoven '86). (Zie ook: brood -30-) Eindhoven (ED) '84

voorkant (zie: hiel) Met de hielen aan de voorkant geboren zijn.

voorlijf 'n Goei veurlif hebben. Een goed vóorlijf hebben. Een brede rug hebben; tegen een stootje kunnen. Oost-Brab. (Bi) '40

voormiddag (zie: dag -5-) 't Zal nog wel een dag en ene veurmiddag worre.

voormiddag Ge moet 't den voormiddag verdiend hebben. Je moet het voor de middag verdiend hebben. De morgenstond heeft goud in de mond. (Zie ook: morgenstond.) Westerhoven (Ma) '86

voornemen (zie: berouw) Berauw, goei veurnemens en de brandweer kommen altē te laot.

voorop (zie: God -25-) Met de God voorop vloeken.

voorrang (zie: dode) De dooi hebben de veurrang.

voorrede (zie: inhoud) De inhoud is beter as de veurrede.

voorrijden (zie: paard -14-) D'r zijn ander pèrdjes die vur rije.

verket en lepel slapen;
zie: **vork**

voorrouw De voorrouw hebben. 1. Voorop in de stoet lopen bij de begrafenis van een familielid, meestal een van de allernaaste verwanten. Variant: *De blijste hebben de veurrouw* 2. er is niet veel verdriet bij de familieleden over de dode (Oost-Brab. '40). (Zie ook: Blijenberg.) Alg. Brab. '87

voorschoot (zie: bezem -3-) Den bessem uitsteken.
voorschoot (zie: volk -3-) Gedurig volk onder de scholk hebben.

voorstal (zie: geut) Zo een kan men wel zweten op een koude geut.

voorst (zie: paard -13-) Bij 'n pèrd moete aachter en bij 'n jong meid veur e'weg blijven.

voort vertellen (zie: horen zeggen) Horen zeggen liegt scherp.

voortleggen (zie: eind -4-) d'Endjes voortlegge.

voortuin (zie: bed -8-) Het bed in de vurhof hebbe staon.

voortuin (zie: molshoop) Twee molshopen en 'n voortuintje.

voortuit (zie: geit -12-) Veuruit mee de geit!

voortuit kunnen Ermee voort kunnen, gelijk 'n mier zonder kont. Ermee voortuit kunnen, precies als een mier zonder kont. Spreekwoordelijke vergelijking. Er niets mee kunnen doen. Varianten: *Behaawe zén àz ne zéékweurem* (zeikworm) *zónder kónt* (Gemert '87); *Het ermee getroffen hebben als een zeikworm ...* (Boekel '87). Aarle-Rixtel (VG) '60

voortuitvliegen Het heet 'm altijd voortuitvlogen. Het heeft hem altijd voortuitvlogen.

Het is hem altijd voor de wind gegaan. (Zie ook: emmer -3-) Oost-Brab. (Bi) '40

voorzichtig Zo voorzichtig als 'n dekstier. Zo voorzichtig als een dekstier. Spreekwoordelijke vergelijking. Onbehouwen, lomp. (Zie ook: driekantig.) Oost-Brab. '87

voos Zo voos as 'n knol. Zo voos as een knol. Spreekwoordelijke vergelijking. Erg voos.

(Voos zijn overrijpe of te lang bewaarde vruchten of knollen.) Oost-Brab. (S) 1892

vork (zie: aardappeleter) 'n Goejen èrpelaeter *hé-t-r aalt drij op 't òwch: inne in z'ne mont, inne án z'ne verket, en inne in de paan.*

vork (zie: alles -11-) Alles went behalve soep ete mi unne verket.

vork (zie: Etten) In Etten eten ze luizen met gouden verketten.

vork Mi de vork schrijven. Met de vork schrijven. Met dubbel krijgt schrijven; te veel rekenen.

Kempensland (V) '75

vork *Verket en lepel slapen.* Vork en lepel slapen.

Variant: *Vierenveertigen* = figuur waarin twee mensen in bed kunnen liggen; men ziet overeenkomst met cijfer 44. Tilburg (TT) '71

vork (zie: vrijen -4-) *Vrijen is krek soep eten mi 'ne vork.*

vorst (zie: vriezen) *A's 't rōw vriejst dan duuieret nie lang.*

vorst (zie: slijk -1-) *Als 't sneeuwt op 't slijk; is er vries op den dijk.*

vorst (zie: Lichtmis -1-) *Als Maria haar kerkgang doet met warme zonneshijn; er zal meer sneeuw, ijs en vorst dan van te voren zijn.*

vorst (zie: dag -8-) *As de daag gaon lenge, gaon ze strenge.*

vorst (zie: Lichtmis -8-) *As met Lichtmis de zon schijnt door de toren, krijgde net zoveel winter te na als van te voren.*

vorst (zie: ring) *Een ring rond de maan brengt 's winters vorst aan.*

vorst *Vorst in september, een zachte december.*

Weersvoorspelling. Kempensland '84

vorst (zie: Catharina Sint -2-) *Vorst op Sinte Katrien (25 november), dan vriest het zes weken lang.*

vos (zie: hulp) *"Alle hulp baat", zei de vos, en hij slikte een mug in.*

vos (zie: schaap -1-) *"Ik zal eens een schaap gaan stelen", zei de vos, en hij zat met zijn staart in 't ijs gevoren.*

vos -1- *"We zulle mar beginne", zin de vos tegen de henne, en ie ha d'n haon al binne. "We zullen maar beginnen", zei de vos tegen de kippen, en hij had de haan al naar binnen. Zeispreuk. Hier wordt grote inheligheid gelaakt. (Zie ook: baat.) Oost-Brab. '87*

vos (zie: vel -1-) *'t Vel van 'ne vos is nie mîr goed, es ze merts watter gedronken hî.*

vos -2- *Als de vos oud wordt, dansen de kiepen op z'nen rug. Als de vos oud wordt, dansen de*

kippen op zijn rug. Een oud mens verliest zijn energie en zijn gezag. (Zie ook: *elastiek.*) Tilburg (TT) '69

vos -3- *De vos besteelt zijn eigen nie.* De vos besteelt zichzelf niet. *Men is geen dief van eigen nering.* (Zie ook: *dief* -6-.) Uden (Lo) '58

vos -4- *De vos ruit wel van baard, maar niet van aard.* De vos verliest wel zijn haren, maar niet zijn streken. (Zie ook: *elastiek.*) Oost-Brab. '87

vos -5- *De vossen hebben de mijlen gemeten, maar ze hebben de staarten vergeten.* De weg valt langer dan op de mijlpaal of wegwijzer is aangegeven. Alg. Brab. (SVE) 1839

vos -6- *Een vos zonder nukken, dan hebt ge veel gelukken.* Een vos zonder nukken, dan heb je veel geluk. (Een vos = paard met bruingele maan- en staartharen.) Variant: *ipv vos: paard.* Sint-Michielsgestel (L) '55

vos (zie: *benauwd*) *Zo benauwd zitten als 'ne vos onder 'nen heg.*

Vossenberg *Naar de Vossenberg gaan.* Sterven. Het kerkhof te Helmond lag, omtrent de eeuwwisseling, in een buurt die *de Vossenberg* heette. (Zie ook: *aardappel* -7-.) Helmond (S) 1892

vot (zie: *veer* -8-) *Stek 'n veer in oe vot, dan vliegde.*

vouwen (zie: *wassen*) *Veul te waassen en weinig te vouwen hebben.*

vracht *"Alle vrachtjes lichten", zei de schipper, en hij gooide zijn vrouw overboord.* Zeispreuk. Dussen (MI) '62

vracht *Dè's de vracht nie werd.* Dat is de vracht niet waard. Het is de geringste kosten niet waard. (Zie ook: *bier* -4-.) Eindhoven (JR) '73

vracht (zie: *schip* -3-) *Het schip voor de vracht laten staan.*

vragen (zie: *krulstaart*) *Van veul vraoge kregde 'ne krulstart.*

vreemd *Eén vreemd, ál vreemd.* (Al is er maar één vreemde in een huisgezin, dan is toch alles uit zijn gewone doen.) Oost-Brab. (Bi) '40

vrek (zie: *boer* -13-) *'n Boer die moet ziek zijn, voordat ie overgeeft.*

vrel (zie: *wervel*) *As ge er de vrel ophoudt, kan er den bok nie in.*

vrel (zie: *deksel*) *Houdt 't deksel op de kittel en ut vrelleke op ut speentje.*

vreten (zie: *eten* -2-) *Die nie zat vrèt, zal ook nie zat lekken.*

vreten (zie: *draad* -5-) *Onder d'n draod deur vreten.*

vreten *Vreten of men drie daog in de schutskooi gezeten hee.* Eten of men drie dagen in de schutskooi gezeten heeft. Veel eten. (In de schutskooi werd loslopend vee opgesloten; om het terug te krijgen moest door de eige-

naar een losgeld betaald worden: *weijngeld* en *schutsgeld.*) (Zie ook: *eten* -4-.) Maaskant (Bi) '40
vreter *Er worren wel fraiters gemokt, maar nie geboren.* Er worden wel vreters gemaakt, maar niet geboren. Antwoord aan kinderen die om meer eten vragen als de moeder het welletjes vindt. Varianten: *Er worden geen vreters geboren, wel gemakt; ipv vreters: eters.* Alg. Brab. '87
vreugde (zie: *wijf* -5-) *'n Oud wijf en 'n koolstronk, dor is geen vreugde meer in, mer 'n meiske van drie-maal zeven, dor is nog bij te zin.*

vriend -1- *Allemans vrind is allemans gek.* Allemans vriend is allemans gek. Al te goed is *buurmans gek*; wie voor iedereen goed is, ziet zijn goedheid al gauw misbruikt. Tilburg (D) '16

vriend -2- *Mee vrienden is het net as mee zwolluws: ge ziet ze alleen mee schôn weer.* Met vrienden is het juist als met zwaluwen: je ziet ze alleen met mooi weer. Uiting van een gededilluseioneerd mens. (Zie ook: *goudmijn.*) Tilburg (TT) '70

vriend (zie: *duivel* -34-) *Men moet den duivel te vriend houden.*

vriend -3- *Van iemand nog wat vriend zijn.* Van iemand familie zijn. (Vriend heeft hier en in enkele andere uitdrukkingen de betekenis van verwant.) (Zie ook: *familie* -4-.) Deurne (S) 1892

vriend -4- *Vaorde vooruit, vrienden in volle schuit, vaorde achteruit, ze lopen en ze springen d'r uit.*

Vaar je vooruit, vrienden in volle schuit, vaar je achteruit, ze lopen en ze springen eruit.

Geen geld, geen vrienden. (Zie ook: *geld* -2-.) Oost-Brab. (Bi) '40

vriend -5- *Vriend bidde.* Vriend bidden. De verwanten op de uitvaart uitnodigen. Diessen (B) '58

vriend -6- *Wie voor zichzelf zorgt, zorgt voor ene goeie vriend.* Wie voor zichzelf zorgt, zorgt voor een goede vriend. (Zie ook: *eigen* -3-.) Oost-Brab. (Bi) '40

vriendschap (zie: *ding*) *"Alle ding met vriendschap", zei Govert, terwijl hij de eieren bij zijn buurman uit het nest nam.*

vries (zie: *Andreas Sint* -4-) *St Andries wekt op de vries en laat niet af tot op Lieve-Vrouwen-Lichtmis-dag.*

vriezen *A's 't röv vriejst dan duuieret nie lang.* Als het ruw vriest, dan duurt het niet lang. Weersvoorspelling. (Als er rijp ligt, dan houdt de vorst niet lang aan.) Variant: *Rauw-vorst, lauw-vorst* (Oost-Brab. '87). (Zie ook: *ijzel.*) Kempenland (B) '58

vriezen (zie: *februari* -3-) *Februari is nooit zo goed, of 't vriest een voet, en 't sneeuwt een voet.*

vriezen

vriezen (zie: dood -10-) *Vriezen we dood, dan vriezen we dood!*

vrijage Een lange vrij komt zelden bij. 1. Een lange vrijage komt zelden tot een huwelijk. Varianten: ... *dreijt op 'n waterstruif uit (waterstruif = waterpannenkoek = niets); 'n Vroege vrij komt laat bij* 2. iemand die vroeg begint te vrijen, trouwt vaak laat (Oost-Brab. '90); ... zelden bij: *'n Lange vrij komt laat bij*. Ook kaart-term. (Zie ook: *boter -7-*) Oost-Brab. (Bi) '40 **vrijdag** (zie: dag -1-) *"We eten alle dagen spek", zei de boer, "en 's vrijdags spek mee spijlen."*

vrijdag (zie: staart -1-) *'n Staart krijgen.*

vrijdag (zie: Goede Week) *Heuve moete in de Goei Week.*

vrijdag (zie: rollen) *Iemand rollen als een vrijdagse garenboom.*

vrijdag (zie: processie -3-) *Kaatsheuvelse processie.*

vrijdag *Vrijdags een lijk, maakt zondags de pastoor rijk.* Zundert (VD) '76

vrijdag (zie: was) *Vrijdagse was, zondagse opschik.*

vrijdagsweer *Vrijdags weer is zondags weer.*

Weersvoorspelling. Zoals het weer op vrijdag is, zo is het ook op zondag. (Zie ook: *zaterdag -1-*) Alg. Brab. '87

vrijen -1- *Die vrijt, die lijdt.* Tegen vrijer/ster die klaagt over zijn/haar liefdesverdriet. Varianten: *ipv lijdt: slijt.* Reactie: *Wie vrijt met zin, wordt er dik tegenin* (Oost-Brab. '87); ... *houdt er 't leven in* (Tilburg '73); ... *groeit ertegenin* (Oost-Brab. '87). Alg. Brab. '87

vrijen (zie: hoer -3-) *Een hoer is gaauw gevreje.*

vrijen (zie: jagen) *Jagen, vissen en vrijen, gaat nooit zonder lije.*

vrijen (zie: kunst) *Liegen en benijen, des de kunst van 't vrijen.*

vrijen (zie: hoed -8-) *Onder het hoedje vrijen.*

vrijen -2- *Vrijen dè't stobbert.* Vrijen dat het stuift. Vrijen dat de stukken eraf vliegen. (Zie ook: *dansen.*) Kempenland (WBS) '45

vrijen -3- *Vrijen is zachtjes praten en hard liegen.* Variant: *Vrijen is bedriegen, zachtjes praten en hard liegen.* Oost-Brab. '87

vrijen -4- *Vrijen is krek soep eten mi 'ne vork.* Vrijen is als soep eten met een vork. Spreekwoordelijke vergelijking. Van vrijen krijg je nooit genoeg. (Zie ook: *alles -11-*) Asten (HD) '87

vrijen (zie: dochter -7-) *Wie met de dochter wil trouwen, moet met de moeder vrijen.*

vrijen -5- *Wie vrijt wordt benijd, wie sterft wordt geprezen.* De omstandigheden van het ogenblik bepalen de waardering die men ontvangt.

Varianten: ... *wie trouwt wordt bekeve, wie sterft*

wordt bestuit (Kempenland '87); ... *wie wacht wordt veracht, wie trouwt wordt berouwd* (Bakel '70). Oost-Brab. '84

vrijer 'n *Vrijer komt met z'n zondagse kleren aan.*

Een vrijer komt met zijn zondagse kleren aan. Hij laat zich van zijn beste kant zien. Variant: *Als de vrijer komt, zet ie de stok achter de deur.* (Zie ook: *minnebroeder.*) Oud-Gastel (VD) '75

vrijer *Alle vrijers zijn rijk en hoe verder ze zitten, hoe rijker.* Wat van ver komt, is altijd beter. (Zie ook: *wijd.*) Oost-Brab. '70

vrijer (zie: soep -3-) *Soep zonder selderie en bonen zonder spek en 'n mèske zonder vreijer, dè't is toch al te gek.*

vrijer (zie: tandpijn) *Tandpijn is geen pijn, maar peper in je reet dat is pas heet.*

vrijersgeld *Vrijersgeld moeten betalen.* Jongens die van buiten de dorpsgemeenschap kwamen vrijen in een bepaalde herdgang (buurt), werden tegengehouden en moesten zich met een rondje vrijkopen. Tilburg (TT) '65

vrind (zie: Antonius Sint van P) *Heilige Antonius (13 juni) beste vrind, maak dat ik mijn ... vind.*

vroeg (zie: oud -1-) *Als je niet oud wil worden, moet je je jong laten hangen.*

vroeg (zie: komen -1-) *As 't komt, komt 't vruug genoeg.*

vroeg (zie: kerk -16-) *Te vroeg uit de kerk gaon.*

vroeg (zie: profijt) *Vruug op is geen profijt, 't gift vruug honger en vruug schijt.*

vroeg op *Vroeg op geweest?* Reactie op een snuggere, droge raadgeving. (Zie ook: *morgenstond.*) Alg. Brab. '91

vroegpreek *Meej den vruugpreek onder den arm en de "kredietjas" aan naar de kerk gaan.* Met de vroegpreek onder de arm en de "kredietjas" aan naar de kerk gaan. (De vroegpreek is een ouderwetse groene paraplu zoals die door besteedsters gedragen werd en die ook zo heet.) Tilburg '67

vrouw (zie: boer -1-) *"'t Viel verkeerd uit", zee den boer, "'t perd gong kapot, en 't wijf worde beter."*

vrouw (zie: vracht) *"Alle vrachtjes lichten", zei de schipper, en hij gooide zijn vrouw overboord.*

vrouw (zie: alles -1-) *"Alles met mate", zei de kleermaker, en hij sloeg de vrouw met de el.*

vrouw (zie: geneuk) *"Daor hedde 't geneuk", zi Steven, en z'n waif stierf.*

vrouw (zie: lucht -1-) *"De lucht die voedt", zei de vrouw, en ze bond de geit aan den boom en die ging subiet kepot.*

vrouw -1- *"Dè heur ik gèire", zin 't vrouwke, en 't spulde op d're poot. "Dat hoor ik graag", zei het vrouwtje, en het speelde op haar poot. Zei-spreuk.* Oost-Brab. (Sw) '86

VROUW (zie: manier) "Ieder doet 't op zijn manier", zei de jongen, en hij kietelde zijn moeder met een riek.

VROUW (zie: meug) "Ieder z'n meug", zei de boer, en hij at vijgen.

VROUW (zie: recht -1-) "Recht is recht", zei krom-been.

VROUW -2- 'n Goei vrouw ga mar één keer deur den herd. Een goede huisvrouw loopt maar één keer door de woonkeuken. Ze neemt en passant dingen mee die opgeruimd moeten worden; ze loopt geen twee keer. Boxtel (Do) '70

VROUW -3- 'n Goei vrouw dat is 't menneke. Een goede vrouw is het mannetje. Meerveldhoven '88

VROUW (zie: jager) 'n Jager zonder hond is 'n schooier zonder wijf.

VROUW (zie: kind -4-) 'n Kientje? De mens krieg-t en de vròduw kruch-'t.

VROUW (zie: koe -6-) 'n Koej van de klei en 'n wijf van de hei, dan kunde boeren.

VROUW (zie: man -4-) 'n Man 'n man, 'n woord 'n woord, 'n vrouw 'n woordenboek.

VROUW (zie: meisje -6-) 'n Meidje in de kneup leggen.

VROUW (zie: ongeluk -2-) 'n Ongeluk is geen wijf, anders waren er nog veul meer.

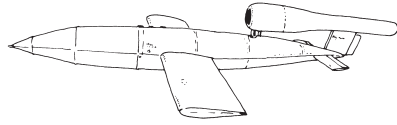
VROUW (zie: vent -1-) 'n Vent zonder wijf is as 'n keuken zonder vuur.

VROUW -4- 'n Vrouw zegt per dag driemaal de waarheid; 's morgens: "ik ben niet lekker", 's middags: "ik zal 't mijn wel krijgen", 's avonds: "ik ben muug en ik weet niet waarvan." Een vrouw zegt per dag driemaal de waarheid; 's morgens: "ik ben niet lekker", 's middags: "ik zal het mijne wel krijgen", 's avonds: "ik ben moe en ik weet niet waarvan." 1. Verzuchting van een gefrustreerde echtgenoot. Varianten: 's morgens: "ik ben niks werd", 's middags: "vatte gullie mar, ik zal 't mèene wel krèège"; 's avonds: "hìl den dag gesjouwd, en nog niks gedaan" (Tilburg '75); 's morgens: "ik heb zo en vuile smaak", 's middags: "vatte gullie mar, ik krijg 't mijne wel", 's avonds "heel den dag gewerkt en niks opgeschoten" 2. woorden van de echtgenote (Tilburg '50). (Voor 2. zie ook: nacht -4-) Eindhoven '84

VROUW -5- 'n Zatte vrouw is 'n engel in bed. Een dronken vrouw is een engel in bed. Met een dronken vrouw kan een man gemakkelijk de liefde bedrijven. Alg. Brab. '91

VROUW (zie: zeis -1-) 'n Zeis en 'n vrouw moet je niet uitlenen, de zeis krijg je bot terug, en de vrouw dik.

VROUW -6- 't Is beter 'n klaen vraauw a's 'n greute mǎid. Beter een kleine vrouw dan een grote

V1; zie: **Vrouw OL-5**

meid. Zelfstandigheid gaat boven de ondergeschiktheid van een dienstbetrekking. (Zie ook: baas -5-) Kempenland (B) '58

VROUW (zie: man -8-) 't Vriest tussen man en vrouw.

VROUW (zie: evangelie -1-) Aauw waifs evangelies.

VROUW (zie: abuis) Abuis is menselijk en dik is penselijk.

VROUW (zie: alles -6-) Alles kan, behalve omhoog vallen.

VROUW (zie: kost) Als de kost niet is gewonnen, dan heeft de vrouw niet gesponnen.

VROUW -7- Als een vrouw 't circusperdje uithangt, kost ze veul stro. Als een vrouw het circuspaardje uithangt, kost ze veul stro. Luxe kost geld. (Zie ook: bezem -6-; voor het beeld zie ook: paard -27-) Tilburg (TT) '70

VROUW -8- Als een vrouw getrouwd of een paard gekocht wordt, moet men er niet tussen komen. Als er een vrouw getrouwd of een paard gekocht wordt, moet men er niet tussen komen. Er is geen eer te behalen aan hulp die aan de bruidegom, resp de koper wordt geboden; in bepaalde zaken moet men niet tussenbeide komen. Tilburg (Kn) '50

VROUW -9- Als ge gaat trouwen, moet ge beginnen met een oude vrouw en een jong varken, anders boert ge over de start. Als je gaat trouwen, moet je beginnen met een oude vrouw en een jong varken, anders boer je over de staart. Boerenwijsheid. Volg je deze raad niet op, dan ga je over de kop aan te hoge uitgaven of te weinig inkomsten. (Zie ook: bakker -2-; voor het beeld zie ook: staart -17-) Tilburg (TT) '72

VROUW -10- Als vrouwke vuil den herd uitkeert, laachen alle huukskes. Als vrouwtje vuil de woonkeuken veegt, lachen alle hoekjes. Iemand die niet secuur werkt. Varianten: ipv vrouwke: moddeke (Maaskant '86), muddeke (Eindhoven '84), modderke (Netersel '84), ploddeke (Veldhoven '80); Als ploddeke vuil de kamer doet, dan stinken alle hoekjes (Tilburg '72); As 't begijntje z'n herdje keert, dan lachen alle hoekskes (EOB '78). (Zie ook: alles -3-) Oost-Brab. (EOB) '78

VROUW (zie: Catharina Sint -1-) As 't veur Sinte Katrien (25 november) sneuwt, is 't: Vrouwke, snijd oe kolen af.

VROUW (zie: kont -7-) *As ze met de kont door de schelft hangen, hebben ze allemaal dezelfde.*

VROUW (zie: man -11-) *As-ter wipt en nog 's wipt, dan is de mens de baas, mar as-ter wipt en nog 's wipt en wederwipt, dan is de vrouw de baas.*

VROUW (zie: paard -13-) *Bij 'n pèrd moete aachter en bij 'n jong meid veur e'weg blijven.*

VROUW (zie: dak -1-) *Daken die lekkre en kwaie wijven kunnen de man het huis uitdrijve.*

VROUW (zie: bakker -3-) *De bakker heet er z'n vrouw deurgejaogd.*

VROUW (zie: boer -40-) *De boer heeft een vrouw nodig.*

VROUW (zie: hond -18-) *De hond in 't hok, de vrouw in huis, de man in de kroeg: een geregeld huishouden!*

VROUW -11- *De kwaaieste vrouwen die kunnen 't beste struif bakken. De lastigste vrouwen kunnen het best struif bakken. Knegsel (VaHe) '89*

VROUW -12- *De vrouw heeft de broek aan. De vrouw is de baas. (Zie ook: baas -12-) Alg. Brab. '87*

VROUW (zie: zonde -5-) *Dik zijn van 't zund.*

VROUW (zie: boer -56-) *Een goeie boer heeft een dikke vrouw, een mager perd en een zoon op het seminarie.*

VROUW (zie: paard -26-) *Een pèrd en een vrouw moet je zoeken onder de rook van de schouw.*

VROUW -13- *Een schoon wijf, veel gekijf. Een mooie vrouw, veel ruzie. Vrouwen die zichzelf mooi vinden, zijn vaak veeleisend. (Zie ook: bezem -6-) Geldrop (Gov) '83*

VROUW -14- *Een vrouw met een kribborstel. Zo noemt men een vrouw met haren op de bovenlip. (Paarden hebben haren op de bovenlip, de kribborstel, waarmee zij voer uit hun krib of voederbak borstelen.) Tilburg (TT) '70*

VROUW -15- *Een vrouw met een baard is 'nen duvel op aard. Een vrouw met een baard is een duivel op aarde. Vrouwen met haargroei waar die niet thuishoort, worden niet geacht. Oost-Brab. (Bi) '40*

VROUW (zie: man -17-) *Er is geen menneke zo gezeten, of hij zie zijn vrouw liever werken as eten.*

VROUW -16- *Fluitende vrouwe en brullende koei zijn zelden goei. Fluitende vrouwen en brullende koeien zijn zelden goede. Opmerking als meisjes floten. Antwoord van de jongedame was dan: Meisjes die fluiten, krijgen jongens met duiten. (Brullen = geluid van stieren, voor koeien is het abnormaal. Een brulse koe wil niet tochtig worden, deugt dus niet.) Varianten: ipv vrouwen: vrollie, vrullie, meskes, meiden; ...*

kraaiende hennen en brullende koei ... ; Vroulie die fluiten en hennen die kraaien, zijn werd dat ze ze de nek omdraaien (Geldrop '60, Westerhoven '86); Een meidje da fluit daar is 't fatsoen uit (Deurne '87). Alg. Brab. '87

VROUW (zie: zand -1-) *Ge kant beter zand aan elkaar knopen dan een vrouw veranderen.*

VROUW (zie: kloek -3-) *Geen twee kloeken op een nest.*

VROUW (zie: oog -11-) *Het oog moet ook wat hebben, al is het maar een blauw.*

VROUW (zie: oog -12-) *Het oog van de vrouw houdt de kamers net.*

VROUW (zie: weer -14-) *Het weer en de vrouwen zijn niet te vertrouwen.*

VROUW (zie: druk -3-) *Het zo druk hebben as 'n vrouw met één koe.*

VROUW -17- *Hij zal nog wel 'n andere vrouw aontuige. Hij zal nog wel een andere vrouw nemen. Hij zal nog wel hertrouwen. (Zie ook: liggen.) Kempenland (B) '58*

VROUW (zie: boer -69-) *Iederen boer mènt dè ie 't schonste wijf hee.*

VROUW (zie: boer -70-) *Iederen boer kust zijn wijf op zijn manier.*

VROUW (zie: hel -4-) *In de hel zijn de bierglazen van anderen open en (is) het vrouwvolk toe.*

VROUW -18- *Je kunt een vrouw alleen maar blij maken met klein hout en groot geld. Door haar taak te verlichten, door oa voor het aanmaakhout voor de kachel te zorgen en het geld aan haar toe te vertrouwen. (Zie ook: kachelhout.) Westerhoven (Ma) '86*

VROUW -19- *Jong en gezwak, drie met gemak, oud en stijf en nog geen wijf. Jong en lenig, drie met gemak, oud en stijf en nog geen wijf. Overmoedigheid in de jeugd kan tot mislukking leiden. Varianten: Oud en stijf en nog geen wijf (Oost-Brab. '87); ... oud en stram en nog geen man (Oosterhout '87). (Zie ook: Anna St -3-) Kempenland (Kr) '80*

VROUW (zie: kat -30-) *Katte en wijve moete thuis blijve, minse en honde doen de ronde.*

VROUW (zie: klungel) *Klungels en schoon vrouwlui blieden overal aan hangen.*

VROUW (zie: koffie -3-) *Kouw koffie en hete vrouwen da's allemaol tijdwinst.*

VROUW (zie: wind -13-) *Krimpemde winden en uitgaande vrouwen motte nie vertrouwen.*

VROUW -20- *Lag de vrouw op je hemdslip? Lag je vrouw op je hemdslip? Vraag aan iemand die 's morgens te laat op het werk komt. (Zie ook: posten.) Oost-Brab. '87*

VROUW (zie: paternoster -2-) *Liever z'ne paternoster zijn as z'n vrouw.*

VROUW -21- *Mee 'n Bels wijf en 'n Hollands perd*

kunde 't beste boere. Met een Belgische vrouw en een Hollands paard kun je het best boeren. Beide hebben de naam hard te werken, je kunt daardoor goed vooruitkomen. Varianten: ipv wijf: vrouw; ipv perd: koe. (Zie ook: koe -6-) Alg. Brab. '85

VROUW (zie: Lichtmis -13-) *Mee Lichtmis is er gin vrouwke zo errèn of ze makt 'r heur pènneke werm.*
VROUW (zie: tijd -10-) *Met passen en meten wordt veel tijd versleten.*

VROUW (zie: man -25-) *n'n Man kan er niet zoveel met 't paard inbrengen, als 'n vrouw er met haren schoot uit kan dragen.*

VROUW -22- *Op een vrouw moet men 's morgens uitgaan en op een paard 's avonds.* Naar een vrouw moet men 's morgens gaan kijken en naar een paard 's avonds. Dan zien ze er het minst voordelig uit. Varianten: *Naar een vrouw moet je 's morgens gaan kijken, naar een hoek hooigras 's middags en naar een werkpaard 's avonds* (Loon op Zand '78); *Een skôn koei moete smèrgens gaan zien, een skôn wijf 's avonds* (Nuenen '74); *Ga 's morgens naar de meid en 's avonds naar 't hooi, dan koopt ge nie mis* (Oost-Brab. '86); *Ge moet 's merges de meid gon kèke en 's oves het gras, dan valde nie bedroge uit* (Olland '86); *Gras moet ge 's middags en jonge meid moet ge 's morgens gaan zien* (Aarle-Rixtel '76); *'s Morgens naar 't gras of hooi kijken en 's avonds naar de meid* (Vorstenbosch '87); *Gras en hooi moet je 's middags wènen* (winden) *en een meid moet je 's avonds lêmen* (Oost-Brab. '87). (Zie ook: brood -12-) Alg. Brab. '87

VROUW -23- *Ouw vrouwkes tege z'nen buik aonpisse en zeggen dat 't regent.* Oude vrouwtjes tegen hun buik pissen en zeggen dat het regent. Oude mensen voor de gek houden. (Zie ook: aap -9-) Bergeijk (Bie) '80

VROUW (zie: Michaël Sint -2-) *Sinte Michiel die luie ziel die 't altijd op de avond hiel, Sinte Geertrui (17 maart) die trouwe vrouw die in den avond nie werken wou.*

VROUW (zie: Sinterklaas) *Sintreklos ze weefke.*

VROUW (zie: smidspaar) *Smidspaar den en schoenmakerswijnen lopen meestal barrevoets.*

VROUW (zie: boer -78-) *Veur 'n slomme boer mee geld valt iedere vrouw, veur 'n slomme boer nog gin melkmeid.*

VROUW -24- *Veur de vrouw beginnen en veur de knecht uitkomme.* Voor de vrouw beginnen en voor de knecht uitkomen. Bij het brood snijden met dunne sneetjes beginnen en met hompen eindigen. Varianten: ipv uitkomme: eindigen (Aalst '87); *Moeten ze zijn vur 't wijf of vur de knecht?* Oost-Brab. (Bi) '40

VROUW -25- *Vrouwen bloot, handel dood.* Als het mooi weer is, hebben de zaken niets te doen. Variant: *ipv vrouwen bloot: kerse rijp* = als de kersen rijp zijn, stort de handel voor de veehandelaar in; de mensen eten meer fruit (Valkenswaard '87). Leende (Pa) '86

VROUW -26- *Wa 't vrouwke gèèr mag, eet 't menneke elken dag.* Wat het vrouwtje graag mag, eet het mannetje elke dag. Humoristische uitspraak over het gezag van de vrouw in huis. (Zie ook: baas -12-) Oost-Brab. '87

VROUW -27- *Wat de vrouw tot het hart komt, komt de man maar aan de knieën.* De vrouw is veel gevoeliger dan de man. Helmond (F) '30

VROUW (zie: wijf -8-) *Wie een wijf trouwt om 't schoon lijf, verliest het lijf en houdt het wijf.*

VROUW (zie: man -30-) *Zijn er drie mannen en een vrouw, dan is de vrouw een slaaf, zijn er drie vrouwen en een man, dan is de man een graaf.*

Vrouw OL -1- "En", zee Ons-Lief-Vrouwke. "En", zei Onze-Lieve-Vrouwtje. Reactie van iemand die niet gelooft dat iets maar zo weinig gekost heeft. Tilburg (HM) '70

Vrouw OL -2- 't Was na gedaon mee 't suiker Lieve Vrouwke. Het was nu voorbij met het Lieve Vrouwtje van suiker. Het was voorbij met het goede leven. Tilburg (HM) '70

Vrouw OL (zie: kind -11-) *Als 't kindje is geboren, hebben de knollen hun smaak verloren.*

Vrouw OL (zie: zaterdag -3-) *De zaterdag is nooit zo koad, of de zon die schijnt 's vrueg of laot.*

Vrouw OL -3- *Ge bent net Onze-Lieve-Vrouw op den troon; 's werkens en zondags even schoon.* Je bent net Onze-Lieve-Vrouw op de troon; op werkdagen en 's zondags even mooi. Tegen een vrouw die altijd goed gekleed is. Varianten: *Alle daag even schoon, lijk as Ons Lievrouwke in den troon* (in de hemel) (Alg. Brab. '79); *Lievrouwke op d'n troon, 's zondags en 's werres* (werkdag) *even schoon* (Aarle-Rixtel). (Zie ook: doen -4-, vod -2-) Oss (Do) '66

Vrouw OL (zie: heilige -4-) *Iedere heilige moet z'n kèrke hebben.*

Vrouw OL -4- *Lieve Vrouwke, schudt uw bedje dat de pluimkes vliegen.* Lieve Vrouwtje, schudt je bedje dat de pluimpjes vliegen. Bij sneeuw. Varianten: *ipv dat: laat*; *ipv Lievevrouwke: Onze Lievevrouwke*; *Vrouw Holle schudt 'r peluw.* West-Brab. (Geb) '37

Vrouw OL -5- *Ons-Lief-Vrouwke, gift'm nog 'n douwke!* Onze-Lieve-Vrouwtje, geef hem nog een duwtje! Schietgebedje tijdens de Tweede Wereldoorlog als een V1 overvloog. (Sloeg de motor af, dan stortte het ding neer en ontplofte.) Varianten: *... of 'n zucht zodat ie valt op Vught*

Vrouw OL

(Den Bosch '90); ... *haauwt 'm in de lucht, dattiej velt in Vught* zo verzuchtten de Bosschenaren tijdens de Tweede Wereldoorlog; *Elisabethje, geef 'm nog 'n zetje baden die van Grave (Grave '72).* (Elisabeth is de patrones van de parochie in Grave.) Oost-Brab. '87

Vrouw OL (zie: *Heer OL -32-*) *Tegen OL Heer kunde nie meutelen en tegen 'nen bok nie keutelen.*
Vrouw OL (zie: *knol*) *Wie knollen wil eten, moet St Laurentius (10 augustus) niet vergeten.*

vrouwenhand 'n *Vrouwehand en unne perdetand moeten nooit stilston.* Een vrouwenhand en een paardentand moeten nooit stilstaan. Een vrouw moet altijd bezig zijn en een paard moet altijd te eten hebben. Varianten: ... *anders worden het kribbebijters* (Beek en Donk '82); 'n *Paardentand en een vrouwehand ...* (Opwetten '48); ... *moeten altijd bezig zijn* (Oost-Brab. '82). Alg. Brab. '87

vrouwenkuit (zie: *hondensnuit*) *Een hondesnuit, een vrouwenkuit en een mansknie zijn zelden warm, geen van drie.*

vrouwenraad *Vrouweraod is zelden kaod, maar die 't minste doet, zal 't beste varen.* Vrouwenraad is zelden kwaad, maar die het minste doet, zal het best varen. Ironische waarschuwing aan mannen om die raad niet op te volgen. Varianten: *Vrouwenraad is zelden kwaad, mer die 'm doet vaart zelden goed* (Borkel en Schaft '45); *Boekweitzaad en vrouwenraad maar om de zeven jaren* (Oost-Brab. '27). Hoogeloon (NG) '48

vrouwentong *Un vrouwetong en unne gèetstart staon nooit stil.* Een vrouwentong en een geitenstaart staan nooit stil. Ironische opmerking over het gepraat van vrouwen, waar mannen doorgaans geen hoge dunk van hebben. (Zie ook: *bats*.) Tilburg '69

vrouwentrane *Vrouwentrane... een kwartje de emmer.* *Vrouwentrane... een kwartje per emmer.* *Vrouwentrane vloeien vaak rijkelijk, er wordt daarom weinig waarde aan gehecht.* Varianten: ... *zijn goedkoop* (Oost-Brab. '90); ... *en oostenwind duren geen drie dagen* (Oost-Brab. '90); ... *en ene oostenwind en een hinkende hond duren geen drie dagen* (Knegsel '89). Tilburg (TI) '70
vrouwvolk (zie: *Herpen*) *In Herpen daar zijn ze wel slim genoeg daar spannen ze de vròlie voor den ploeg.*

vrouwvolk (zie: *kat -31-*) *Katten en vrouwvolk geven ze voor niks weg.*

vrouwvolk *Vrawvòllek iz az 'm boordeknûpke: laastich, már ge kaant se nie misse.* *Vrouwvolk is als een boordenknoopje: lastig, maar je kunt ze niet missen.* *Spreekwoordelijke vergelijking.* (De losse boord met bijbehorend knoopje wordt niet meer gedragen.) Gemert (GH) '85

vrucht (zie: *boom -1-*) *As 't boomke bloeit, kan 't vruchten draoge.*

Vught (zie: *gek -2-*) *Alle gekken zitten nie in Vught.*

Vught (zie: *paard -36-*) *Iemand met 'n wit paerd naar Vught doen.*

Vught (zie: *breed -3-*) *Zo breed als Vught voor Den Bosch.*

vuil -1- 't *Vuil gao vur den bissem.* Het vuil gaat voor de bezem. Als men iemand voor laat gaan, wordt deze humoristisch bedoelde opmerking gemaakt. Varianten: *ipv bissem: veeger* (Oost-Brab. '90); *Stof gaat voor de veger; 't Vuil komt aachter 't vèrreke.* *Iemand gaat voor een ander naar binnen.* Tilburg (TI) '65

vuil -2- 't *Vuil hebben.* Het vuil hebben. Iets op zijn kerfstok hebben. Nuenen '65

vuil (zie: *ei -6-*) 't *Zulle jong of vaol èijer worre.*

vuil (zie: *vrouw -10-*) *Als vrouwke vuil den herd uitkeert, laachen alle huukskes.*

vuil (zie: *kreupelen*) *Bij de kreupelen leert men hinken, bij de vuilen leert men stinken.*

vuil (zie: *ei -8-*) *Da's 'n vaol ei veur 'enne zieke boer.*

vuil (zie: *water -10-*) *Heel wat water vuil gemaakt hebben.*

vuil -3- *In 't vuil rondlopen.* In het vuil rondlopen. (*Vuil is de vastenavond- of carnavalskleding van mombakkes met pet, rode halsdoek en blauwe boerenkiel, de werkkleding van de boer.*) Nieuwkuyk (MGT) '54

vuil (zie: *ei -25-*) *Te veul eier onder iemand legge.*

vuil (zie: *gezien -3-*) *Zo gevierd ès 'n vaol èij.*

vuil -4- *Zo vuil als een mesthoop.* *Spreekwoordelijke vergelijking.* Varianten: ... *als een uil; ... als drek* (Westerhoven 1892); ... *als mot* (Oeffelt 1892); ... *als een varken* (Oost-Brab. 1892); ... *de schouw* (Sint-Michiëlsgestel); ... *koestront* (Huisseling '58); ... 'n *tang* (Alg. Brab. '90). (Zie ook: *tang*.) Waalwijk (S) 1892
vuil bruid (zie: *oliebruid*) 'n *Oliebruid.*

vuilaard (zie: *pronker*) *Unne pronker kan niet zoveel verpronken als unne vuilik vervuilen.*

vuilak (zie: *blinkend*) *Blinkend kan niet zoveel verblinken as ne veulik verstinken.*

vuilnisbak (zie: *huishouden*) *In elk huishauwe hebben ze wel 'nne assebak.*

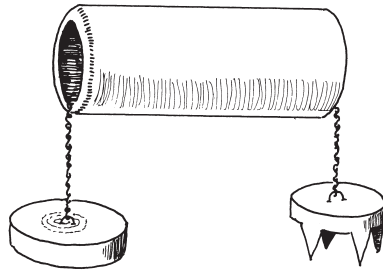
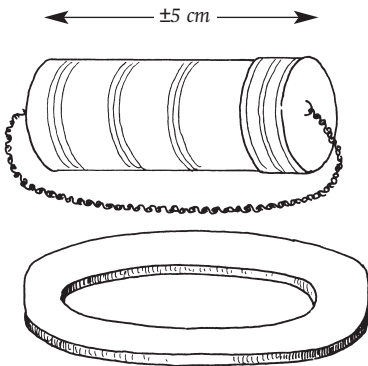
vuist 'n *Vuist hoger dan 'n varken.* Een vuist hoger dan een varken. Iemand die klein is. (Zie ook: *flink*.) Aalst (ED) '84

vuist (zie: *boterham -2-*) *Boterham uit het vuistje kan volstaan met een kruisje.*

vullen (zie: *gat -28-*) *Nie lullen, mar gaatjes vullen.*

vulsel (zie: *Hulsel*) *In Hulsel trouwen ze nie voor de broek maar voor het vulsel.*

vuur (zie: *vent -1-*) 'n *Vent zonder wijf is as 'n keuken zonder vuur.*

tondeldoosje en vuurslag; zie **vuur-1**

naar dr. J. Weyns: Volkshuisraad in Vlaanderen

vuur (zie: as) Aalt d' aase kunne uitdraoge.

vuur (zie: als -1-) Als de kat op de onderdeur zit, hangt z'n stèrt in 't vuur.

vuur (zie: kat -7-) Als de kat met de rug naar 't vuur zit, komt er sneeuw.

vuur (zie: vonk) As ik mar erges vonk of vuur kos vatte.

vuur -1- Bij de eerste kets vuur, bij de tweede trek rook, op de duvel mijn ziel en m'n ketsgetuug ook.

Bij de eerste kets vuur, bij de tweede trek rook, op de duivel mijn ziel, en mijn tondelpotje (doosje) ook. Rijmpje bij het vuur maken met een tondeldoos (vuursteen en lont). Variant: *De eerste keer vuur, of roken in geen uur* (Sint-Anthonis '59). Alg. Brab. '87

vuur -2- Daar kan geen vuurke branden of alleman komt er zich aan warmen. Er kan geen vuurtje branden of iedereen komt er zich aan warmen. Zodra men een winstgevend idee tot uitvoering heeft gebracht, gaan anderen het overnemen. (Zie ook: lullen -4-) Oost-Brab. (HM) '70

vuur (zie: pan -7-) Daar zul je niet veel pannen van te vuur doen.

vuur -3- Die het vuurke aansteekt, die moet het zelf maar uitblazen. Wie het vuurtje aansteekt, moet het zelf maar uitblazen. Wie ruzie veroorzaakt, moet die zelf maar weer ongedaan maken. (Zie ook: blussen.) Knegsel (HaVe) '89

vuur -4- Die met vuur speelt, pist 's nachts in zijn bed. Waarschuwing aan kinderen als ze met lucifers spelen. Alg. Brab. '87

vuur -5- Die te dicht bij 't vuur komt, brandt zijn gat. Wie te dicht bij het vuur komt, brandt zijn gat. 1. Wie het onderste uit de kan wil hebben, krijgt het deksel op zijn neus; 2. wie het gevaar bemint, zal erin vergaan; 3. wie te vrij is in de

liefde loopt gevaar zijn eer te verliezen. (Voor 2. zie ook: kop -37-; voor 3. zie ook: dansen.) Bergeijk (S) 1892

vuur (zie: keuter) Een Bergeijkse keuter en een Eerselse ruur duren een uur.

vuur -6- Erges gin vuur op uit laote gaon. Ergens geen vuur op uit laten gaan. Ergens geen gras over laten groeien; geen tijd verloren laten gaan. (Denk hierbij aan het vuur in de open schouw dat men 's nachts uit liet gaan.) Alg. Brab. '75

vuur -7- Et vuurier in 't vlaas steke. Het vuur in het vlas steken. 1. De knuppel in het hoenderhok gooien; 2. het eerste begin van ruzie maken. (Vlas is zeer brandbaar.) (Voor 2. zie ook: entel.) Kempenland (B) '58

vuur (zie: fluweel) Fluweel, satijn en lekkere reuken, die blussen het vuur in de keuken.

vuur (zie: gekheid) Gekheid is gekheid, mar vuur ien de boks is wèèrm.

vuur -8- Het vuurke onder de wend stoke. Het vuurtje onder de wind stoken. Nutteloze moeite doen. (De wind kan dan het vuur niet aanwakkeren.) Oost-Brab. (Bi) '40

vuur -9- Ik schijt het vuur uit. 1. Uitroep van grote verbazing. Varianten: 2. Zo kwaad zijn, dè ge 't vuur zoudt uitschijten (Eindhoven '76); Ge zoudt het vuur uit gaan schijten van kwaadheid (Eindhoven '77). (Voor 1. zie ook: Christus; voor 2. zie ook: been -13-) Eersel (S) 1892

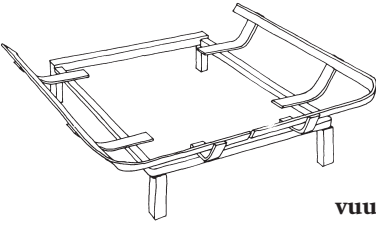
vuur (zie: kerstnacht) Is 't groene in de kerstnachte, dan is Pasen wit te verwachten.

vuur (zie: haan -15-) Krèijt d'n haon oit saoves, dan is oew lot: mèrr'ge mot, of d'n haon k'pot.

vuur (zie: lopen -5-) Lopen alsof ge om vuur gaat.

vuur -10- Met heet vuur de oven in gaan. 1. Snel iets afwerken. Variant: *Dā hai me 't heet vuur den ouven in moete gon* 2. toen men nog warm

vuur

vuurijzer

liep voor de zaak, had deze beklonken moeten worden (Kempenland '58). (Voor 1. zie ook: garen -3-) Oost-Brab. '87

vuur (zie: schop -5-) *Nie veul schoppen te vuur doen.*

vuur (zie: palm) *Palm op 't vuur gooie.*

vuur (zie: palmzondag) *Palmzondag over de muur, zondags erna spek over het vuur.*

vuur (zie: passen -3-) *Passen als heet vuur op een stekske.*

vuur -11- *Vloeken en vuur spouwe. Vloeken en vuur spuwen. Erg te keer gaan. (Zie ook: ere-afdeling.) Oost-Brab. (Bi) '40*

vuur -12- *Vuur in de broek hebbe. Vuur in de broek hebben. Vlug te werk gaan, haast hebben. (Zie ook: bil -2-) Alg. Brab. '87*

vuur -13- *Vuur op een stekske. Vuur op een stokje. Opmerking als oude kleren weer vernieuwd waren; dat was van korte duur. Variant: 't Staat net als hets vuur op 'n stekske (Sint-Oedenrode 1892). (Zie ook: jas -1-) Hintham (S) 1892*

vuur (zie: water -17-) *Water en vuur makt alles puur.*

vuur (zie: water -18-) *Water en vuur weigert men geenen buur.*

vuur (zie: water -20-) *Water laat iets, vuur niets.*

vuurijzer *Dè's 'n heet vuurijzer um aan te vatten. Dat is een heet vuurijzer om aan te pakken. Het is een heet hangijzer; het is een moeilijke zaak om aan te pakken. Oost-Brab. '40*

W

W (zie: ABC) *In het ABC is maar één W; in het menselijk leven zijn er ontelbare.*

waabomenhout *Waaibomenhout in de hand hebben.* Waaibomenhout in de handen hebben.

Kaartterm. Slechte kaarten hebben. (*Waaibomehout* = slecht hout, zoals van de vliegender of grove den, *Pinus silvestris* en de ratel-populier, *Populus tremula*.) Tilburg (TT) '70

waaien (zie: stil) 't Is stil als 't niet waait.

waaien (zie: varken -7-) *Als het hard waait, slapen de varkens het best.*

waaien (zie: blad -2-) *De blaren waaien d'r af maar ze waaien d'r ok aon.*

waaien (zie: zeil -1-) *Et waait em nie in ze zael.*

waaien (zie: kont -22-) *Het waait hem in zijn kont.*

waaien *Waa 't er niet in, 't waait er niet uit.*

Waait het er niet in, het waait er niet uit. Een vliegende kraai vangt altijd wat. (Zie ook: kraai -5-) Bladel (ED) '84

waaien *Waar 't nooit waait, stinkt het. Waar het nooit waait, stinkt het. Waar nooit ruzie is, wordt het saai.* (Zie ook: blussen.) Bergeijk (Bie) '80

waakzaam *Zo geworrig as unne hond. Zo waakzaam als een hond. Spreekwoordelijke vergelijking. Zeer waakzaam.* Alg. Brab. '87

Waal (zie: Matthias Sint -1-) *Met Sinte Mathijs (24 februari) was er geen ijs en den 25en mert reed Jan de Werd met kar en perd over den Bommelsen werd.*

Waal De "Hardi!" *zi De Waal, en hij scheet zoft. "Hardi!" zei De Waal, en hij scheet zacht. Zeispreuk. Kaartterm.* (Franciscus Nicolaas De Waal was een fabrikant in Den Bosch. Het is niet zeker waaraan hij zijn spreekwoordelijke bekendheid dankt.) Varianten: *en zijn gat was kaal* (bij het kaarten kopen) (Tilburg '50); *het eerste deel wordt ook alleen gebruikt; "Ruit uit", zei de Waal, en z'n gat was kaal* (Oost-Brab. 1892); *en z'n billen waren rauw en wa stond da schow* (bij het uitspelen van ruiten) (Eindhoven '84); "Mardi", *zei Hurk, en hij kuste zijn wijf* (kaartterm) (Oost-Brab. 1892). Tilburg (D) '16

Waalre (zie: wind -1-) *"De wind van Aalst deugt niet", zeggen ze in Waalre.*

Waalre *Als 't in Woldere begint te bolderen en Dommelen begint te rommelen, dan staat Weerd gelijk verveerd. Als het in Waalre begint te*

bulderen en Dommelen begint te rommelen, dan is heel Valkenswaard angstig. Weerspreuk. Als het in Waalre en Dommelen slecht weer is, is de kans groot dat die buien naar Valkenswaard, dat meer oostelijk ligt, trekken; de drie dorpen zouden vroeger niet goed met elkaar hebben kunnen accorderen. Varianten: Als Dommelen begint te rommelen en Wolderen begint te bolderen, dan staat Weerd gelijk verveerd; ... dan is Valkenswaard nog niks verveerd. Kempenland '87

Waalre *As Woldere gin kaaie gescheten had, had Aalst ginne harde weg. Als Waalre geen keien gescheten had, had Aalst geen harde weg. Reactie op de scheldnaam van Waalre: kaaie-schijter. (Men schijt keien, als men niet veel te eten krijgt.)* (Zie ook: Helmonder.) Waalre (HM) '73

Waalre (zie: Made) *Wie wil op de Maai gaan vrijen, die moet hebben een knol op zak en 'n meske om te snijen, want Maaienaars zijn niet mak.*

Waalrese ziekte *Wolderse ziekte. Waalrese ziekte. Diarree en misselijkheid.* (Zie ook: bezem -5-; voor het beeld zie ook: Berkter ziekte.) Waalre (RC) '86

Waalwijk -1- *Van Waalwijk komen. Van Waalwijk komen. 1. Met de jas op de arm lopen; 2. deftig doen.* (Voor 2. zie ook: Etten.) Langstraat (MGT) '54

Waalwijk -2- *Waalwijk en Besoyen; 't is éne goddomme. Waalwijk en Besoijen: het is één gevloek. 1. Beide plaatsen zijn in Bossche ogen minderwaardig; 2. er wordt veel gevloekt.* (Voor 2. zie ook: ereafdeling.) Den Bosch (BB) '75

Waalwijk -3- *Waalwijk, kalekijk: als ze leven, zijn ze rijk; maar komen ze te sterven, dan valt er niets te erven. Critiek van de boeren rond Waalwijk op de leefwijze van de Waalwijkse burgerij. Varianten: ipv kalekijk: kalelijk, kalewijk; Waalwijk -kaalwijk; Wie in Waalwijk fortune wil maken, die moet wakker zijn* (Tilburg '42); *ipv wakker: dapper* (Tilburg '74). (Zie ook: Etten.) Alg. Brab. '80

waar *Als 't nie waar is, stelen me de dieven. Als het niet waar is, stelen me de dieven. Bezweringsformule. Hierdoor wil de spreker de waarheid van een mededeling bevestigen. Variant: ... dan zit ik hier nie gezond* (Oost-Brab. '40). (Zie ook: God -31-) Tilburg (D) '16

waar

waar (zie: eigen -1-) *Eigen is geen vödje.*

waar *Mee oe eigen waor bende nie bedörven.* Met je eigen waar aan je niet bedorven. 1. Ieder mens heeft zijn waarde in zichzelf; 2. troost voor een dochter die ongehuwd blijft. (Voor 1. zie ook: eigen -3-; voor 2. zie ook: aantrouwen.) Oost-Brab. '76

waar is -1- *Die is lelijkerds vangen op de hei.* Antwoord op de vraag: "Waar is?" Variant: *Flodderbonenschel* (tuinbonenschil) verkopen (Oost-Brab. '87). Vught '84

waar is -2- *In z 'n vel ès ie nie gestrupt is.* In zijn vel als hij niet gestroopt is. Reactie op de vraag: "Waar is hij?" Varianten: *ipv hij: zij, vader enz; Hij sti in de haai te turve* (Bergeijk '80); *Hij hangt op de heg te dreugen* (Eindhoven '84); *ipv heg: hofheg* (Hoogeloon '84); *Mi 't meziek nô Gôwda* (Gemert '85); *Met de muziek mee* (Alg. Brab. '87); *Nao Reusel z 'n voeten wassen* (Bergeijk '80); *Diej is nor de Maos um z 'n voewte te waasse* (Maaskant '90); *Ôtgewaasse en op den tön gehange* (Maaskant '90); *Die is nao Frankrijk spinnen jagen* (Gemert '90). Oost-Brab. '87

waar is -3- *Op de zulder achter de put.* Op de zolder achter de put. Reactie op de vraag: "Waar is het?" Varianten: *ipv put: putkuip, putkist; Op de zolder in 't naaimandje; ... achter de put in 't nèimèèndje* (Beek en Donk '87); *ipv naaimandje: mandje; ... aachter de schaauw* (Kempenland '58); *Aachter de skaauw buite de worstendrup; In m 'ne skolk, diej hengt aachter de deur van de koekoeksklok* (Maaskant '90). Oost-Brab. '87

waar is -4- *Tebak haole bij Woestenbèèrgh.* Tabak halen bij Woestenbergh. Antwoord op de vraag: "Waar is hij?" (Woestenbergh was een winkel in tabaksartikelen in Tilburg.) Varianten: *ipv Woestenbergh: Lubbe* (Helmond '87); *Sèp haole bij Van Beek-Schellekens* (in D 'n Bosch) (Maaskant '90); *Naar Gemert tabak halen* (Gemert '74) (Gemert was in het begin van deze eeuw bekend om de tabaksverwerking); *Zout halen bij Bronsgist* (Tilburg '64) (Bronsgest was een kruidenierszaak in Tilburg). Tilburg (RL) '47

waard (zie: doodschieten) *Die is het doodschieten nie werd.*

waard (zie: gast -3-) *Wie eens gast is, moet ook eens waard zijn.*

waard *Z 'n eigen werd scheren.* Zijn eigen waard scharen. Voor zichzelf zorgen. (Werd = uiterwaard; scharen = gebruiken van land.) (Zie ook: herd -5-) Maaskant (Bi) '40

waard (zie: slecht -3-) *Zo slecht als katoen van 'n cent 't el.*

waarde *Ge leert de waarde van een vijftiger pas kennen, als ge er ene moet gaan lenen.* Je leert de

waarde van een rijksdaalder pas kennen, als je er een moet gaan lenen. Als je arm bent, leer je geld pas waarderen. (Een rijksdaalder is vijftig stuivers.) Tilburg (TT) '70

waarheen -1- *M 'n neus na en m 'n gat zal wel volgen.* Mijn neus na en mijn gat zal wel volgen. Reactie op de vraag: "Waarheen?" Varianten: *ipv gat: kont, achterste; M 'n neus na dan kan m 'n gat niet verdoold gaan* (Oost-Brab. '87); *... dan komt m 'n gat van eiges; Nar Bommelskonten, drie boven uur de hel; ... waar de honden met het gat blaffen: ... op een na duvel* (Eindhoven '84); *Naor Bokskonte hei, kèke of de duvels nog nie gejongd hebbe* (Hoogeloon); *Naar Lombok, sokken wassen; ... de stier melken* (Oost-Brab. '84); *Naar 't land van Ieffetaffe, waar de honden me de poten blaffen* (Oirschot '84); *Nor de kaauw ströf* (Oirschot '84); *Nao Jan Pin, veur üt en aachter ien* (Oeffelt 1892); *Naor Hitselpitsel, daor is 't mee kraanten dichtgeplèkt* (Tilburg '86); *Nor de boerevennen, de koei de stert afnemme* (Veldhoven '84); *Naor 't zoer hondje* (Sint-Oedenrode '84); *Naor Jan Denen, viskes vangen um jou op te hangen; Nor Jan de Gatspie, dan witte nog nie wie* (Braba '75). Alg. Brab. '87

waarheen -2- *Naar 't veertje onder de hen z'ne start.* Naar het veertje onder de kippenstaart. Antwoord op de vraag: "Waarheen?" Varianten: *Nor Annemie de Brobbelscheet, die werd opgevouwen in 't kistje geleed* (Braba '75); *Naor 't Withekke, ikke poepe, gjj trekke* (Helmond '87); *Botter op 'n nei preut haolen* (Aarle-Rixtel '87). (Preut = uitwendig schaamdeel, gat.) Helmond (HD) '87

waarheen -3- *No Boekelmert om vlooien te vangen.* Naar de Boekelse markt om vlooien te vangen. Antwoord op de vraag: "Waarheen?" Ommel (HD) '87

waarheid (zie: leugen) *Met leugens achter de waarheid proberen te komen.*

waarheid *Wie de waarheid spricht, moet 't huis uit.* Wie de waarheid spreekt, moet het huis uit. Men moet de mensen naar de mond praten. Variant: *Wie de waarheid spricht, moet eruit* (Tilburg '50). Hilvarenbeek (Spa) '86

waarom 't *Pinneke van z'n hart hangt in de stront.* Het pennetje van zijn hart hangt in de stront. Antwoord op de vraag: "Waarom is ie zo klein?" (Zie ook: flink.) Tilburg (D) '16

waarom *Wurrrum, durrrum, umdè 'n wurrrum ginne pier is, durrrum.* Waarom, daarom, omdat een worm geen pier is, daarom. Reactie op de vraag: "Waarom?" Varianten: *ipv durrrum: in de wurrrum; Wurrrum, wurrrum, um de wurrrum over D'n Bosch um, umdè de Graaf* (Grave) te wijd is (Maaskant '86); *Daarom is geen reje* (reden),

as ge van de trap valt, dan bende gauw beneje (Alg. Brab. '87); *Um de krum (kruim) dā ge de korst nie bete (bijten) kant* (Kempenland '58). Oost-Brab. '87

waat *Hedd 'er ene goeie wao 't neffe geleid?* Heb je er een goede waat naast gelegd? Heb je flink gevrijd? Vraag aan een jongen die naar zijn meisje was geweest. (*Wao 't = waat = de snede van een wapen; men denke ook aan spits.*) (Zie ook: *dansen.*) Kempenland (B) '58

wachten *Ergens op wachten als een hond op een zieke koe.* Spreekwoordelijke vergelijking. 1. Verlangend naar iets uit zitten kijken. Variant: *Kijken als een hond op een zieke koe* 2. dwaas kijken (Riel '85). (Voor 2. zie ook: *kijken -24-*) Alg. Brab. '78

wachten (zie: *linkerhand*) *Wachten met de linkerhand.*

waden (zie: *springen*) *Springe of baoie.*

wafel (zie: *turf -3-*) *Zal ik 'n turf halen?*

wagen (zie: *hooi -6-*) *As 't hoi 't perd naolupt, dan wil 't gegete zèn.*

wagen (zie: *smeer -2-*) *Da is smeer op m 'nen wagen.*

wagen -1- *De wagen omskudden.* De wagen omschudden. Een miskraam hebben. (Zie ook: *eierkorf.*) Schijndel (Bi) '40

wagen (zie: *boer -49-*) *Den boer waagde wel da' z 'nne zoon Wout hiette en da' was veur hil z 'n leven.*

wagen -2- *Die nie waogt, die nie wint die nie schijt, die nie stinkt.* Wie niet waagt, die niet wint wie niet schijt, die niet stinkt. Op gezette tijden moet men een zeker risico nemen. Varianten: *Die nie waogt, die nie wint* (Alg. Brab. '87); *ipv schijt: kakt, poept* (Oost-Brab. '84); *... die niet haspelt, die niet spint* (Vlierden '84); *ipv haspelen: braken, weven.* Oost-Brab. '84

wagen (zie: *kalf -9-*) *E verdronke kalf is goe waoge.*

wagen (zie: *Kaatsheuvel -2-*) *Er de hille Kets aon waoge.*

wagen -3- *Krakende wagens lopen 't langst; zij worden op tijd gesmeerd en niet zwaar beladen.* Krakende wagens lopen het langst; zij worden op tijd gesmeerd en niet zwaar beladen. Zwakke of ziekelijke mensen leven vaak lang. Varianten: *Krakende wagens lopen 't langst* (Alg. Brab. '87); *Piepende kreugers gaon oit nog lang mee* (Oost-Brab. '80). Oost-Brab. (S) 1892

wagen -4- *Op de wagen van St Franciscus. Met de benenwagen.* (Sint Franciscus van Assisië (1181-1226) was een bedelmonnik, die gelijkgezinden om zich verzamelde en met hen te voet door Umbrië en Toscane trok.) Variant: *ipv wagen: kar* (Oost-Brab. '78). (Zie ook: *billenwagen.*) Meierij (Han) 1798

wagen -5- *Wat onder op de wagen ligt, waait er niet af. Wat onder in de wagen ligt, waait er niet af. Jong geleerd, oud gedaan.* Wat je in je jeugd geleerd hebt, vergeet je niet.

West-Brab. '81

wagenwiel (zie: *gek -12-*) *Zo gek als een karrad.*

wakker (zie: *Heer OL -8-*) *Ge moet OL Heer niet wakker maken.*

wal (zie: *paard -10-*) *As 't ene paard steeg is en 't andere nie trekt, dan raokte nie van de plaats.*

wal (zie: *Den Bosch -6-*) *In Den Bosch op de wal schijten mag ook niet en dat doen ze ook wel.*

walg (zie: *boer -24-*) *'nen Boer moet alt' erres de walleg over afsteeke.*

wambuis (zie: *Hannes*) *Als ieder wa doe, dan komt Hannes wel in ze wammes.*

wan (zie: *man -12-*) *De koïste man hêt alted de koïste wan, en hêt ie den beste, dan is ie nog de leste.*

wan (zie: *kont -17-*) *Een kont als een wan hebben.*

wan (zie: *kleermaker -4-*) *Een snijer in de wan hebben.*

wan (zie: *vat -3-*) *Het schiet hem geen zeven vat.*

wan (zie: *Lichtmis -11-*) *Me de Lich(t)mis he de spinster et haspele en de wever et spoewlen ôtgewonne.*

wan (zie: *man -25-*) *n 'n Man kan er niet zoveel met 't paard inbrengen, als 'n vrouw er met haren schoot uit kan dragen.*

wan (zie: *kool -7-*) *Plant men kôl in mei, ze worden zo groot als een ei, maar plant men ze met St Jan (24 juni), dan zo groot als een wan.*

wand *Een wand hoort dikwijls zijn eigen schand.* Een wand hoort dikwijls zijn eigen schande.

Als er niet verwacht wordt dat iemand meeluisteren kan, praat men vrijuit en dat zal niet altijd gunstig voor de luisteraar zijn.

Variant: *Een luisteraar aan de wand, hoort vaak z 'n eigen schand* (Alg. Brab. '87). (Wand = muur.

Men moet hierbij denken aan de dunne lemen muren die vroeger gebouwd werden.)

(Zie ook: *naad -3-*) Nederwetten (S) 1892

wandel (zie: *handel*) *Handel is handel, het geloof is er niet voor den handel, maar voor den wandel; wie dat onthoudt, vindt wat in de pot en wie dat vergeet is een zot!*

wandelbier *Wandelbier drinken.* Er voor ontspanning op uittrekken zonder onderweg iets te verteren. Tilburg (TT) '69

wandluis *Zo arm zijn, dat de wandluizen de klok optrekken.* Humoristische wijze om uit te drukken hoe arm iemand wel is. Variant: *..., dat de luizen oe nie lusten* (Oost-Brab. '59). (Zie ook: *arm -6-*) Eindhoven '84

wang (zie: *kleur -1-*) *'n Kleur ès 'nen bellefleur.*

wanneer *Als Pasen en Pinksteren op een dag vallen. Nooit. Antwoord op de vraag: "Wanneer?"*

wannen

Varianten: *Met Pielepaosen* (Tilburg '16); *Met Kietelpinksteren* (Tilburg '50); *Als Pasen en Kerstmis op een dag vallen* (Ommel '87). (Zie ook: *gerstmaand*.) Alg. Brab. '87

wannen *We zullen blij zèn, da we 't wanne van 't korre wir kunne zien.* We zullen blij zijn, dat we het wannen van het koren weer kunnen zien. Overweging in de donkere winterdagen. (Het wannen werd aan het einde van de dag gedaan.) (Zie ook: *Driekoningen -3-*.) Alg. Brab. '87

wanraad *Wanraad verteert zak en zaad en al wat erneven staat. Slechte raad verteert zak en zaad en al wat ernaast staat. Slechte raad kan alles bederven.* Nederwetten (S) 1892

wapen (zie: *parade*) *Een grote parade, een klein garnizoen.*

wapen *Et waope van Oss.* Het wapen van Oss. Dat is een snijwonde, een jaap. (Oss was berucht om het bekkensnijden met een sterk gesnoeid dubbelte of kwartje.) (*Bekkensnijden* = met messen vechten, met het doel elkaar in het gezicht te snijden; *munten snoeien* = randen van een geldstuk afsnijden waardoor de munt scherp wordt.) Eersel (B) '58

wapen *Het hoog in de wapens hebben.* Trots zijn als iemand die zich op zijn adellijke afkomst laat voorstaan. Variant: *ipv hoog: groot(s)*. (Zie ook: *bereddering*.) Alg. Brab. '86

wapen (zie: *Gelderland*) *Hoog van moed, klein van goed, zwaard in de hand, dat is het wapen van Gelderland.*

war (zie: *zuurkool -4-*) *Zuurkool uit de war doen zeker.*

warm (zie: *moeder -2-*) *Al is oew moeder nog zo èrm, toch dekt ze wèrm.*

warm (zie: *stinken -1-*) *Daor 't stinkt, is 't werm.*

warm (zie: *duim*) *De duimkes is vur iemand warm houden.*

warm (zie: *hand -13-*) *Het is beter met de warme hand te geven dan met de kouwe.*

warm (zie: *bed -11-*) *In 't bed is 't nog zo slecht nie: rondom werm en ge verbrandt oe eige nie.*

warm (zie: *bed -12-*) *In zijn bed zeiken om werrem te liggen.*

warm (zie: *kerk -17-*) *Vooraan in de kerk is het warm, achteraan is het arm.*

warmen (zie: *vuur -2-*) *Daar kan geen vuurke branden of alleman komt er zich aan warmen.*

was (zie: *zaterdag -3-*) *De zaterdag is nooit zo koad, of de zon die schijnt 's vruug of laot.*

was (zie: *hemd -3-*) *Een hemd in de was, een in de kast, een aon 't lijf is net vijf.*

was *Men moet de vuile was niet buiten hangen. Familieschandaaltjes of -ruzies moet je niet*

in de openbaarheid brengen. Variant: *Hawt oew voil was binne* (Helmond '87). (Zie ook: *bed -8-*.) Oost-Brab. (MP) '86

was *Vrijdagse was, zondagse opschik.* Vrijdags werd er gewassen om 's zondags goed voor den dag te kunnen komen. Variant: *ipv vrijdag: zaterdag* (Sint-Oedenrode '54). Sint-Oedenrode (ED) '84

was (zie: *geel*) *Zo geel ès 'n peer.*

wasem (zie: *schotel -3-*) *De schotel was al leeg, eer 't d 'n blaok aon de zulder was.*

wasem (zie: *wat eten -3-*) *Hopstruif met kermiskeerskes.*

wasketel (zie: *kop -1-*) *'n Kop als 'n kont hebben.*

wasmand (zie: *water -7-*) *Die kende allein watter laote hale in un wasmand.*

wassen (zie: *groeien -1-*) *'t Wast as 'ne koeistert: recht naor umleeg.*

wassen (zie: *schooier -2-*) *De skwojer eruit waasse.*

wassen (zie: *Dirk*) *Dirk slaan.*

wassen (zie: *brood -19-*) *Gij moet mar waosse wor ge brood hòlt.*

wassen (zie: *rekken*) *Iemand rekken en wassen.*

wassen *Veul te waassen en weinig te vouwen hebben.* Veel te wassen en weinig te vouwen hebben. 1. Veel drukte maken en weinig nuttig werk verrichten; 2. weinig bezitten. (Voor 1. zie ook: *aanslaan*; voor 2. zie ook: *aardappel -2-*.) Tilburg (Kn) '50

wassen (zie: *hoofd*) *Waar ge zelf nooit komt, wordt je hoofd niet gewassen.*

wassen *Z 'n eige wasse ès de katte.* Zich wassen als de katten. Spreekwoordelijke vergelijking. *Vluchtig wassen.* (Zie ook: *hul -2-*.) Oost-Brab. '87

Wassenberg (zie: *een -1-*) *"Dat is één!" zei Uilenspiegel, en hij smeet zijn moeder de trappen af.*

wat *Watte, de boer zegt: "Wat mot je?"* Wat, de boer zegt: "Wat moet je?" Reactie op de vraag: "Wat?" voor "wat zeg je?" Varianten: *Wat, steekt oewe vinger in oew gat, niet te wijd, anders bende um kwijt* (Waalre '84); ..., *niet te diep, anders kom je aan de chocoladefabriek* (Alg. Brab. '87); *Wa de koei schiet ba* (Meerveldhoven '84); *Wa, water in de put, jullie moeder is 'n trut, jullie vader is 'n kalf en gij bent 'n half* (Zeelst '86); *Es 'n hond sket, dan hedde wa* (Oost-Brab. '81); ... *dan velt er wa, raapte 't op dan hedde wa, legd' ut in den trog, dan hedde 't morgen nog; Wè, wè, ègge sket, dan velt 'r wè* (Oost-Brab. '87); *Wè, wè, zi 'nen boer tegen z'n verr'ke* (Oost-Brab. '87); *Of ge worst lust* (Someren '87); *Wat, 'n klein kind he 'n klein gat* (Bergeijk '88). Alg. Brab. '87

wat aantrekken *Hemd boven.* Antwoord op de

vraag: "Wat zal ik aantrekken?" Valkenswaard (NT) '86.

wat doen -1- *De zon uitsteken. Iets leuk doen.* Antwoord op de vraag: "Wat ga je doen?" Eindhoven (ED) '84

wat doen -2- *Den aap vlooien. De aap vlooien.* Antwoord op de vraag: "Wat ga je doen?" Als men dit niet wil, of kan zeggen. Varianten: ... *als je meegaat, mag je z'n pootje vasthouden* (Tilburg '64); ... *dan meugdegij 't stertje vasthouwe* (Oost-Brab. '87). Alg. Brab. '87

wat doen -3- *Leer halen voor een katteschoen.* Antwoord op de vraag: "Wat ga je doen?" Veldhoven (ED) '84

wat eten -1- *Hennebiest met kattenemmen.* Antwoord op de vraag: "Wat eten we vandaag?" (*Biest* = eerste melk van de koe na het kalveren.) Varianten: ... *en lekker vet*; ... *mê buk-kemstertjes* (bokkingstaartjes) (Eindhoven '84); *Herringbiest mè muizenstertjes en ripkes van nen ouwen bok* (Eindhoven '84); *Innen herring an de lamp* (Helmond '87). Alg. Brab. '87

wat eten -2- *Hondspoten met brem. Hondenpoten met brem.* Antwoord op de vraag: "Wat eten we vandaag?" Varianten: *Hondsneuzen en kattepoten en gebraie frikandelle* (Tilburg '84); *Nijsgierige hondjes* (Helmond '78); *Hondsfrikandellen* (Oost-Brab. '84); *Koienmem mi guitesaus* (Helmond '87). Nuenen (ED) '84

wat eten -3- *Hopstruif met kermiskeerskes. Hoppannenkoek met kermiskaarsjes.* Antwoord op de vraag: "Wat eten we vandaag?" Varianten: *Hopstruif mi krenten* (Eindhoven '84); *Hutspot met schoenpinnen, een bord wasem en een haneëi na* (Eindhoven '84); *Appelegatslag mè mollepeeskes* (Helmond '87). Eersel (ED) '84

wat eten -4- *Hussen mee lange starten. Hussen met lange staarten.* Antwoord op de vraag: "Wat eten we vandaag?" (*Hussen*, in Druten wordt hachee zo genoemd, is misschien verwant met hutsen, hutselen, waarbij het geheimzinnige ook een rol speelt.) Varianten: ... *met je neus ertussen* (Oost-Brab. '84); *Hussen mi houpstartjes, hard en zôft* (Stiphout '87); ... *met zuigoren en morgen 't overschot; Husseflussen met vraagstarten ertussen* (Eindhoven '84); *Hussen met prikken en hoepelstokken met dove kool; Hussen met singoren* (Tilburg '61); *Hussen mi hangoren; Hussemussen* (Eersel '84). Alg. Brab. '87

wat eten -5- *Muizenmemmen en kabouterplatvoeten. Muizenmemmen en kabouterplatvoeten.* Antwoord op de vraag: "Wat eten we vandaag?" Varianten: *Opgestoofde mutserd met klepeltjes* (Eindhoven '84); *Frikkedellen mi hane-knieën* (Budel '84). Eindhoven (ED) '84

wat eten -6- *Spring in den herd. Spring in de haard. Antwoord op de vraag: "Wat eten we vandaag?"* Varianten: ... *dan hedde genne pot nodig* (Aalst '84); ... *met gesnipperde boonstaken* (Oost-Brab. '87); ... *met knuppelsaus* (Eersel '84); *Spring over den herd* (Zuidoost-Brab. '84); *Spring over de pot en mergen 't overschot* (Oost-Brab. '84). Zuidoost-Brab. (ED) '84

wat eten -7- *Stront met striepkes. Stront met streepjes.* Antwoord op de vraag: "Wat eten we vandaag?" Variant: ... *en aangeregen riepkes* (Alg. Brab. '87). (Voor het beeld zie ook: *wat zijn.*) Alg. Brab. '87

wat eten -8- *Tungskes van kanarievuggelkes. Kanarievogeltongetjes.* Antwoord op de vraag: "Wat eten we vandaag?" (Zie ook: *kanarievogel.*) Eindhoven (ED) '84

wat gebeuren *Dôr wôrt 'nem bowr opchelaote tussen twee zâkke stront. Daar wordt een boer opgelaten tussen twee zakken stront.* Antwoord op de vraag: "Wat gebeurt daar?" Gemert (GH) '84

wat krijgen *Twee blauwe nieten, in iedere hand effe veul. Twee blauwe nieten, in iedere hand evenveel.* Antwoord op de vraag (van een kind): "Wat krijg ik?" Niets. Varianten: ... *in elke hand één* (Sint-Oedenrode '86); *Een scheet en twee knickers* (Dommelen '84); *Eine birkewis mi eine perdekeutel* (Helmond '87). Tilburg (TT) '70

wat maken 'n *Klink op een ganzekooi. Een klink op een ganzenkooi.* Antwoord op de vraag: "Wat ben je aan 't maken?" (Een ganzenkooi heeft geen afsluiting.) Variant: 'n *Klep op 'n ganzekooi* (Tilburg '69); *Een kippekooi me 'n hengsel* (Eindhoven '87). (Voor het beeld zie ook: *passen* -2-) Oost-Brab. '84

wat meebrengen *Van alles. Antwoord op de vraag: "Wa hedde meigebrocht?"* Op van alles kan men reageren met: 't *Lekt wel henne-stront, dà 's ok van alles* (Kempensland '58). Alg. Brab. '87

wat trouwen *Twee hammen en een mosterdpot. Antwoord op de vraag: "Wat heeft ze getrouwd?"* (Zie ook: *broek* -18-) Bergeijk (PK) '86

wat worden *Die leert voor varken, maar kan de krul in de start nie krijgen. Die leert voor varken, maar kan de krul in de staart niet krijgen.* Antwoord op de vraag: "Wat wil hij worden?" (Voor het beeld zie ook: *varkensstaart.*) Aalst (ED) '84

wat zijn *Stront mee striepkes. Stront met streepjes.* Reactie op de vraag: "Wat is dat?" (Voor het beeld zie ook: *wat eten* -7-) Alg. Brab. '87

wat zijn *Ut is wat, mi 't kiendje z 'n gat en gin*

water in de kelder; zie: water-13

luiers. Het is wat, met het gat van het kindje en geen luiers. Reactie op de verzuchting: "Het is wat!" Variant: *Het is altijd wat, kriebel in de buik of jeuk aan het gat* (Eindhoven '87).

Helmond (HD) '87

water -1- "t Is kao waater", zin de reiger, en hij kon nie zwemmen. "Het is slecht water", zei de reiger, en hij kon niet zwemmen. Zeispreuk. De schuld van eigen falen wordt aan iets of iemand anders toegeschreven. (Zie ook: *feit*.) Oost-Brab. '84

water (zie: *kapucijn*) "Wor mar noit gin kapusien", zin Toos, "want dan moete 'nen ollingen nacht in 't watter staon."

water -2- 't Aon z 'n waoter vuulen. Het aan zijn water voelen. Een sterk voorgevoel hebben; weten hoe het ergens gesteld is. Varianten: ipv water: *theewater, klomp*. (Zie ook: *bloem -2-*.) Alg. Brab. '87

water -3- 't Is net es waoter op 'ne gloeiige kei: zo verslagen. Het is precies als water op een gloeiende kei: zo verdampt. Goede raad helpt niet. (Zie ook: *kont -12-*.) Schijndel (Bi) '40

water (zie: *lek -1-*) 't Lek is weer boven water.

water (zie: *vel -1-*) 't Vel van 'ne vos is nie mîr goed, es ze merts watter gedronken hî.

water -4- Al verzopen zijn, voordat men water gezien heeft. 1. Zeer vreesachtig van aard zijn; 2. nauwelijks verkering hebben en al in verwachting zijn. Variant: 't Kalf is verdrongen vóór 't water gezien heeft (Aarle-Rixtel '76). (Voor 1. zie ook: *angst*; voor 2. zie ook: *aanbranden*.) Oost-Brab. '87

water (zie: *Allerheiligen -2-*) *Allerheiligen is 'n waterke of 'n winterke*.

water (zie: *struik*) *Als ge aan een ouwe struik water giet, gaot ie nog wel 'ens bloeien*.

water -5- *As 't watter valt, kraakt 'et is*. Als het water valt, kraakt het ijs. Tijdens het urineren wordt een wind gelaten. Variant: ... *zakt, breekt het ijs* (Woensel '86). (Zie ook: *a-b-c*.) Oost-Brab. '87

water (zie: *kar -3-*) *Beter met een kwade kar in de hei, dan met een goed schip op zee*.

water -6- *Da 's waoter op 'nne ganzekop*. Dat is water op een ganzekop. Het is vergeefse moeite; de pogingen zijn vergeefs. (Omdat de veren van een gans vet zijn, loopt het water eraf.) Variant: ipv ganzekop: *eendekop*. (Zie ook: *duivel -26-*.) Oost-Brab. (JR) '76

water (zie: *maan -3-*) *De maan op z 'n kont is regen*.

water (zie: *zon -6-*) *De zon gaat water halen*.

water -7- *Die kende allein watter laote hale in un wasmand*. Die kun je alleen water laten halen in een wasmand. Alle werk is hem te zwaar. (Zie ook: *arm -8-*.) Helmond (HD) '87

water -8- *Die niet in het water springt, wordt niet nat*. Wie niet in het water springt, wordt niet nat. Wie niets waagt, loopt geen gevaar. (Zie ook: *lafaard*.) Bergen op Zoom (S) 1892

water (zie: *kring*) *Een kring om de maan zal in water en wind vergaan, een kring om de zon brengt water in de ton*.

water (zie: *Zwitser*) *Ene Zwitser in 't water*.

water (zie: *houwmouw -2-*) *Es 'nen haauwmaauw van Den Bosch kömt, gi-tie in Bels watter haolen*.

water (zie: *vis -2-*) *Es de vis öt 't wötter springt èn de koekoek drijj kirres zingt; alles zoo: in de ree:gen verdrinkt*.

water (zie: *Hollander -3-*) *Es den Hollander mee zand begint te gooien, begint den Bels mee wotter te gooien*.

water (zie: *wind -10-*) *Es dieë wend allemaal begote moet worre, dan moet er nog nen hoop water komme*.

water (zie: *alles -12-*) *Ge kent nie alles hebbe, skon watter en 'n bleek*.

water (zie: *koe -33-*) *Ge kunt een koe wel te water doen, maar ge kunt ze niet doen drinken*.

water -9- *Geen water zo klaar of 't muurt wel eens*. Geen water zo klaar of het muurt wel eens. Al is een huwelijk nog zo goed, er is wel eens ruzie; er is overal wel wat. (Muren = troebel worden.) Varianten: 't *Moet al skôn waoter zijn, als 't nooit muurt* (Nijnsel '73); ipv muren: *vertroebelen*; *Waar 't eens muurt, muurt 't dikwiller* (Eindhoven '84). Alg. Brab. '87

water -10- *Heel wat water vuil gemaakt hebben*. Na veel moeite de zaak toch geklaard hebben. (Zie ook: *doldertj*.) Tilburg (TT) '72

water (zie: *boter -8-*) *Liever de boter groot karnen, dan water bijdragen.*

water (zie: *lijken op*) *Lijken op elkaar als twee druppels water.*

water -11- *Mee waoter valt niks goed te maoken en met suiker kunde niks bederven.* Met water kan niets lekker gemaakt worden en met suiker kun je niets bederven. Om iets te verbeteren moet je de juiste middelen weten te gebruiken. (Zie ook: *kont -16-*) Tilburg (TT) '65

water (zie: *pral*) *Met z'n prallen in 't water vallen.*

water (zie: *morgenrood*) *Morgenrood, mussen dood, avondrood, water in de sloot.*

water -12- *Nie te veul kaaw wätter dringke: kriede de bloemme op owen baojk.* Niet te veel koud water drinken: dan krijg je bloemen op je buik. Waarschuwing aan kinderen als ze 's winters te veel koud water drinken. Variant: *Als je ijs eet, krijg je bloemen op je buik* (Eindhoven '92). Gemert (GH) '85

water (zie: *Heer OL -15-*) *OL Heer heeft wat te houden te water en te land.*

water (zie: *rooms*) *Rooms zijn maar met veel water erbij.*

water (zie: *Antonius Sint -4-*) *St Antonius abt komt over met hoog water of met een hard heud.*

water -13- *Sti 't er wâôter in de kelder?* Staat er water in de kelder? Vraag aan iemand wiens broekspijpen te kort zijn. Varianten: *Hoog water in de kelder* = iemands broekspijpen zijn te kort (Oost-Brab. '84); *Hoog waoter* (Maaskant '86). Kempenland (Kr) '86

water -14- *Van water krijgt men 'n klare hals.* Van water krijgt men een schone hals. Als kinderen zeuren om frisdrank. Drink maar water want: ... Varianten: *Watter de klôôrt den hals* = water is gezond (Nuenen '65); *ipv hals: ogen* (Oost-Brab. '87). (Zie ook: *kruimel.*) Oost-Brab. '84

water (zie: *Velp*) *Velp dat is 'n arm land, 's winters in 't water, 's zomers in 't zand.*

water -15- *Waar 't water eens gestaan heeft, komt 't dukker staan.* Waar het water eens gestaan heeft, komt het vaker staan. Bijgelegde ruzies laaien vaak weer op. Varianten: ... *komt het terug; ... blijft 't meer staan* (Deurne '84). Oost-Brab. '58

water -16- *Water deugt nog niet in uw ogen.* Variant: *ipv ogen: klompen* (Kempenland '89). Oost-Brab. '89

water -17- *Water en vuuiet makt alles puuiet.* Water en vuur maken alles puur. Water en vuur zuiveren alles. Variant: *ipv puuiet: sekuuier.* Kempenland (B) '58

water -18- *Water en vuur weigert men geen*

buur. Variant: ... *dä waegert gen gebuuiet* (Kempenland '58). Oost-Brab. '70

water -19- *Water kan geen bloed worden.* Van stiefkinderen en aangetrouwde kinderen kan men houden als van eigen kinderen. (Zie ook: *aantrouwen.*) Oost-Brab. '84

water -20- *Water laat iets, vuur niets.* Na water-overlast kan er nog wel iets gered worden, vuur vernietigt alles. (Zie ook: *brand -1-*.) Cuyk (Bi) '40

water (zie: *wat*) *Watte, de boer zegt: "wat mot je?"*

water -21- *Watter mi zwaon 'en en enden op d're kop dan kömt 'r 'nen hoo:p ree:gen, ree:kent d'r op.* Water met zwanen en eenden op hun kop dan komt er een hoop regen, reken daarop. Weersvoorspelling. (Zwanen en eenden duiken met hun kop in het water om voedsel te zoeken.) (Zie ook: *beerput, hen -9-*.) Oost-Brab. (Sw) '82

water -22- *Watter tussen de voor hebbe.* Water tussen de voor hebben. Tussen de borsten transpireren. (Zie ook: *zadel, zweten.*) Gemert (GH) '85

water (zie: *hand -29-*) *Zij hoeft geen handen in koud water steken.*

wateraas *Hij speelt kräk m 'n waateroos.* Hij speelt precies in mijn wateraas. Kaartterm. Als bij het rikken iemand de kleur speelt van degene die één aas heeft, die echter niet gevraagd is om mee te spelen. Kempenland (B) '86

waterhoentje (zie: *rillen*) *Reiren as 'n waaterhoentje.*

waterstand (zie: *april -8-*) *Reegen 't in april, dan stô' de wötterstand niej stil.*

waterstruif *Da lopt op 'n waterstruif uit.*

Dat loopt op een waterpannenkoek uit. Dat loopt op niks uit. Variant: *ipv waterstruif: watterstruif* (Eerde '40). (*Struif* = pannekoek.) Sint-Oedenrode (WS) '65

waterstruif (zie: *vrijage*) *Een lange vrij komt zelden bij.*

watervarf 't *Is allemaal watterverf.* Het is allemaal watervarf. 1. Het is zouteloze praat; 2. slecht werk. (Voor 1. zie ook: *kletsboek*; voor 2. zie ook: *afschieden.*) Eerde (Da) '40

watervarf *Er met watervarf angewist zèn.* Er met watervarf aan geweest zijn. Een meisje zwanger gemaakt hebben. (Zie ook: *beest -5-*.) Helmond (HD) '87

WC (zie: *beerput*) *Als de beerput en de mesthoop hard stinken, brengt de regen zo volop drinken.*

wederomhulp *Op frumhulp wërke.* Op wederomhulp werken. Verwacht wordt dat degene die geholpen is, te zijner tijd ook zal helpen. Nuenen (VBa) '65

weduwe

weduwe (zie: *pastoor* -3-) 'ne Pestoor en 'n weduwvrou hebben 'n lange sleep.

weduwe (zie: *inschieten*) 't Schiet erin as 'nen lul in 'n widduwvrou.

weduwe (zie: *drie* -2-) Drie dingen die niet tegen te houden zijn: een koe die bist, een meid die vrijt, en een boer die een vaan draagt.

weduwe (zie: *worst* -2-) In worsten en weduwvrouwen weet men niet wat ze indouwen.

weduwenaar (zie: *wever* -3-) Hier ligt zeker 'n wever op sterven.

week (zie: *kloek* -2-) 'n Goei kloek zit drijf weeke en 'n kaoj nog langer.

week (zie: *Maria Geboorte* -1-) 't Weer van Lievevrouw geboort (8 september) duurt dikst vier weken zo voort.

week (zie: *slijk* -1-) Als 't sneeuwt op 't slijk; is er vries op den dijk.

week (zie: *zaterdag* -2-) Als er twee zaterdagen in een week komen.

week (zie: *Lichtmis* -3-) Als met Lichtmis onder de Mis de zon schijnt, dan zeggen de boeren: Schet, winter!

week (zie: *Benedictus Sint*) Als op St Benedictus (21 maart) de wind in het noorden staat, blijft hij daar zes weken staan.

week -1- De lekkere zes weken. De tijd van de jonge groenten, vers fruit en jonge haantjes. (Zie ook: *Johannes Sint* -3-) Tilburg (Kn) '40

week -2- De *něj* week des de *snéersweek*. De aanstaande week is de kleermakersweek. Woordspeling *něj* = nieuw, maar ook naai. Als de klant vroeg wanneer iets klaar was, antwoordde de kleermaker: "De nij-j week". Oost-Brab. '75

week -3- De week doorsnijden. 's Woendags-avonds uitgaan. (Dan gaan vooral jongens naar hun meisje.) Varianten: ipv *doorsnijden*: *doorzagen*; *Woensdag is m 'nne reepdag* (uitgangsdag) (Waalre '86). (*Repen* = stoeien, bronstig op elkaar springen van koeien.) (Zie ook: *blakke*, *chanternel*.) Alg. Brab. '87

week (zie: *verkering*) Een goeie verkering staat zes weken.

week (zie: *lijk* -2-) Een zondagslijk scheldt er in de week geen kwijt.

week -4- Er in de week eens dikker komen als een paard. Er in de week eenmaal vaker komen dan een paard. Alleen op zondagen naar de kerk gaan. Oost-Brab. (S) 1892

week (zie: *hekkendam*) Er is deze week een hekkendam.

week (zie: *Vrouw OL* -3-) Ge bent net Onze Lieve Vrouw op den troon; 's werkens en zondags even schoon.

week (zie: *wit* -2-) Hedde oew witweken veur?

week -5- Iets in de week zetten. 1. Iets langzaam voorbereiden; 2. op iets zinspelen dat men eigenlijk niet durft te vragen. (Voor 1. zie ook: *wis* -1-; voor 2. zie ook: *garf*.) Alg. Brab. '87

week -6- In de andere week kijken. Scheel zijn. (Zie ook: *Klundert*.) Oost-Brab. '70

week (zie: *paternoster* -2-) Liever z 'ne paternoster zijn as z 'n vrouw.

week (zie: *maart* -15-) Mert en pril hebbe neige weke tot hun wil.

week (zie: *Margaretha Sint*) Met Sinte Margriet (20 juli) regent het dertig dagen of niet.

week (zie: *Catharina Sint* -2-) Vorst op Sinte Katrien (25 november), dan vries het zes weken lang.

week (zie: *zondagswerk*) Zondagswerk is nie sterk.

weelde (zie: *armoede* -4-) Beter eens weelde als

altijd armoei.

weelde De weelde steekt hem. De broodkrumels steken hem. Varianten: ipv steken: *plagen*; ... 't nest uit (Tilburg '70). Oost-Brab. '84

weelde (zie: *winterkoning*) De winterkoning zingt zowel van armoede als van weelde.

weelde (zie: *jeuk* -4-) Jeuk en weelde kunde nie lije, pènt en ermoei moete lije.

weelde (zie: *paard* -39-) Jong te pèrd is oud te voet.

weer -1- "t Weer is goed", zei d 'n boer, "as 't traktement ok mar goed was." "Het weer is goed", zei de boer, "als het loon ook maar goed was."

Zeispreuk. Niet tevreden zijn, voor alles naar wens is. (Zie ook: *deur* -1-) Tilburg (Si) '67

weer (zie: *zaterdag* -1-) 's Zaterdags weer na vijven, zo zal het zondags blijven.

weer (zie: *heen*) 't Heen en weer van iets krijgen.

weer -2- 't Is geen weer om 'n hond erdeur te jagen. Het is geen weer om een hond erdoor te jagen. Het is heel slecht weer. Varianten: ipv jagen: *sturen*; *Het weer was vur gin hond bekwaam*

(Valkenswaard '85); 't Is te kaoi weer vur 't perd, schiet de kaar mèr öt (Oerle '65); ... lèt de knecht mès gòn breeke (Oost-Brab. '90); 't Is gin weer vur

hekkendam; zie: **week**

't perd um te gaen vlagge (Dorst '90) (Vlaggen = plaggen halen op de hei); 't Is geen weer, gò mar krabbe (Schijndel '90). (Zie ook: kat -5-) Alg. Brab. '87

weer (zie: spurrie -1-) 't Is goed um spurrie te zèje.

weer -3- 't Is goed slaweer. Het is goed slaweer.

Weerspreuk. Het is zeer slecht weer. (Zie ook: weer -16-) Liempde (Do) '76

weer -4- 't Is goei weer veur de eekel. Het is goed weer voor de eikels. Weerspreuk. Het is zonnenschijn na regen. Tilburg (Bi) '40

weer -5- 't Is Knegsels weer. Het is Knegsels weer. 't Is gin weer; het is slecht weer. (Zie ook: kat -5-) Hoogeloon (Be) '65

weer -6- 't Weer is goed, mar 't gemke deugt niet. De ram is goed, maar het lammetje deugt niet. Reactie op de opmerking: "'t Is goed weer." (Weer = ram; gemke = lam.) Varianten: 't Is beter ene goeie weer a 's ene kooie (kwade, slechte) germ (ooi, die nog niet gelamd heeft; germ is hier echter gemasculiniseerd.) (Kempeland '58); "Het geeft niets", zei de bok, "als de geit mar deugt" (Eindhoven '84). (Woordspeling op de verschillende betekenissen van weer.) Peelland '86

weer -7- 't Weer met St Jan (24 juni) houdt dertig dagen an. Het weer met Sint Jan houdt dertig dagen aan. Weersvoorspelling. Variant: St Jans regen is dertig (veertien, acht) dagen regen (Kempeland '80). (Zie ook: beerput; voor een periode met hetzelfde weer zie ook: Benedictus Sint.) Oost-Brab. (S) 1892

weer -8- A 's 't rouw weer is, dan blaeken alle noikes en droikes. Als het ruw weer is, dan bleken alle naadjes en draadjes. Oostelbeers (B) '58

weer (zie: hen -5-) Als de hennen schuilen duurt de regen niet lang.

weer (zie: oogstmaand) Als de oogstmaand sterk dauwen doet, dan blijft het weder goed.

weer (zie: geluk -4-) As 't geluk en 't goei weer bij mekaar slaot, jè dan kan 't gebeuren dè 't lukt.

weer (zie: dag -8-) As de daag gaon lenge, gaon ze strenge.

weer (zie: maan -1-) Be noe maon goei weer, dan bléévet zo.

weer -9- D 'r zal nog veul kaoi weer kumme. Er zal nog veel slecht weer komen. Gezegd als kinderen ongezeglijk zijn en herrie maken. (Zie ook: hen -9-) Alg. Brab. '87

weer (zie: boter -5-) De boter is op, et zal maerge wel schoon weer zijn.

weer (zie: dag -9-) De eerste dag zegt niets, de tweede dag zegt iets, de derde dag zegt meer, de vierde dag zet het weer.

weer (zie: kind -14-) De jong gòn zo te keer, we krijgen aander weer.

weer (zie: mens -11-) De mens wikt en wéégt, mar tis dun Héér die mi den bessum véégt.

weer (zie: wind -8-) Draeiende wend is stonde weer.

weer (zie: God -6-) Dè zal òn God en 't weer ligge.

weer (zie: kring) Een kring om de maan zal in water en wind vergaan, een kring om de zon brengt water in de ton.

weer -10- Et weer is um roo 'd. Het weer is om raad. Het kan vriezen en het kan dooien. Kempeland (B) '58

weer -11- Geen weren in de handen krijgen. Een hekel hebben aan werken. (Weer = vereelte plek in de huid.) (Zie ook: bakpan, roof.) Tilburg (TT) '72

weer -12- Goei weer um errefhauws te haauwe. Goed weer om erfhuis te houden. Op een sombere regenachtige dag. Variant: Het is goed weer om een erfenis te verdelen. (Zie ook: kat -5-) Oost-Brab. '87

weer -13- Het is goed weer om haver te zaaien. Bij een lange stilte in het gesprek. (Haver moet bij windstil weer gezaaid worden.) (Zie ook: Maas.) Oost-Brab. '77

weer -14- Het weer en de vrouwen zijn niet te vertrouwen. Variant: ipv het weer: het weer in april. Kempeland (Kr) '81

weer -15- Het weer en de praot van de mensen kunde nie tegenhouwe. Het weer en de verhalen van mensen kun je niet tegenhouden. Over het weer en de lasterpraatjes heb je geen macht. Variant: Weer en wind komen over iedereen (Schijndel '40). Veldhoven (GW) '86

weer -16- Is 't geen weer voor te hooien, dan is 't weer voor oe kolen. Is het geen weer om te hooien, dan is het weer voor je kolen. Alle weer is wel ergens goed voor; aan alles is een goede kant. Varianten: Als 't hooi rot, dan groeit het gras (Kempeland '63); Hojet nie, dan kolet (Kempeland '75); Ròt men hòj, dan groeit mene garst (Huisseling '58); Rot m 'n hoi dan groeit m 'n stroi (Maaskant '86). (Zie ook: weer -3-, winterkoning.) Kempeland '85

weer (zie: Allerheiligen -4-) Is er met Allerheiligen vochtig weer, dan komen sneeuwbuien keer op keer.

weer -17- Is het weer op Maria Hemelvaart (15 augustus) uitgelezen, dan zal de herfst voortreffelijk wezen. Is het weer op Maria Hemelvaart uitgelezen, dan zal de herfst voortreffelijk wezen. Oogstvoorspelling. Variant: Brengt Maria Hemelvaart zonnenschijn, dan geeft het veel en goede wijjn (Kempeland '86). (Zie ook: Antonius St -1-) Oost-Brab. '87

weer (zie: vriend -2-) Mee vrienden is het net as mee zwolluws: ge ziet ze alleen mee schòon weer.

weer -18- Met rauw weer gevangen zijn. Met ruw

weer

weer gevangen zijn. 1. Er slordig en onge-
kapt uitzien. (Jonge dieren vangt men bij de
geboorte.) Variant: *'t Is rauw weer* 2. er een
bevalling aan de gang. Woordspeling. (Voor
1. zie ook: *alles -3-*; voor 2. zie ook: *aftellen*.)
Tilburg (TT) '72

weer (zie: *mist -3-*) *Mot is de moeier van alle weer.*
weer -19- *Mè zô 'n weer is de waai mè ginne klippel
onder den draod te houwe.* Met zo 'n weer is de
wei met geen stok onder de draad te houden.
Als het groeizaam weer is, hou je de groei van
het gras niet tegen. Variant: *ipv ginne klippel:*
gin geweld (Oost-Brab. '90). Kempenland (Kr) '80
weer -20- *Op 'n wengende weer zetten.* Op een
wengende weer zetten. Niet voldoende afge-
sproken zijn. Oost-Brab. (Bi) '40

weer (zie: *pad -6-*) *Padden op de baon, reegen in
de laon.*

weer (zie: *Lucia Sint*) *Sinte Lecij brengt ander weer bij.*
weer (zie: *Heer OL -32-*) *Tegen OL Heer kunde nie
meutelen en tegen 'nen bok nie keutelen.*

weer -21- *Veurret goei weer wort, moeten uurst de
rooi hond van de straot zèn.* Voordat het goed
weer wordt, moeten eerst de rode honden
van de straat zijn. (Met de *rooi hond* wordt het
Sint-Jorisgilde, dat rode uniformen draagt,
bedoeld. De teerdag valt op 23 april, de feest-
dag van Sint Joris. Dan trekt de gilde door de
straten van Gemert.) Gemert (GH) '69/70

weer (zie: *zwaluw -2-*) *Vliegen de zwaluwen hoog,
dan komt er goed weer.*

weer -22- *We houên nog weer over vandaag.* We
houden nog weer over vandaag. Het is mooi
weer. Helmond (F) '30

weer -23- *Weer van de Nobis Jacobis krijgen.* Heel
slecht weer krijgen. (*Nobis*, plaats des duivels,
hel, heeft altijd een ongunstige betekenis;
dus hels weer. *Jacobis* = onbekend.) (Zie ook:
kat -5-.) Tilburg (TT) '69

weer -24- *Z'n weer hebbe.* Zijn weer hebben. In
zijn element zijn; in zijn sas zijn. Oost-Brab. '72

weerklink (zie: *klok -4-*) *Wie de klok luidt, moet
de weerklink kunnen verdragen.*

weerlicht (zie: *koe -11-*) *Als er één koe bist, steken
de andere hun starten omhoog.*

weerlicht (zie: *introuwen*) *Intröwe en onweer
kan nie beschreve woorre.*

weeropper *In z 'ne weeropper komen.* In zijn
weeropper komen. *Er bovenop komen*; weer
beter worden; door krachtig voedsel van
een ziekte herstellen. (vgl *opperweert* = naar
boven.) (Zie ook: *lap -5-*.) Tilburg '65

weewolf (zie: *eten -4-*) *Eten als 'nen spaojer.*

wees (zie: *pastoor -3-*) *'ne Pestoor en 'n weduw-
vrouw hebben 'n lange sleep.*

wees *De skaejte ôk gèn aauw wees.* Dat schijten
ook geen oude wezen. Reactie op een prijs
die te hoog gevonden wordt. (Wezen waren
vroeger over het algemeen zeer arm.) (Zie
ook: *hand -6-*.) Gemert (GH) '66

weesgegroet (zie: *onzevader*) *"Eén onzevader en
één weesgegroet voor allen die in het kistje liggen."*

weet *"'t Is mer 'ne weet", zi den boer, en hij blies een
kaars uit mi 'n scheid.* "Het is maar een weet", zei
de boer, en hij blies een kaars uit met een
scheid. Zeispreuk. Variant: *... mi z 'n kont de
lamp uit* (Eindhoven '84). (Zie ook: *a-b-c*.)
Kempenland '87

weet (zie: *alles -5-*) *Alles is maar een weet, behalve
vlooien vangen, dat is een gauwigheid.*

weg (zie: *jood -1-*) *"Eerlijk duurt het langst", zin
de jood, "daorum zullen we de korste weg vatten."*

weg -1- *Alle wegen zijn geen kerkwegen.* Niet
iedere weg leidt rechtstreeks naar het doel.
(Zie ook: *Bakel*.) Oost-Brab. '78

weg -2- *Aon de zware weg wonen.* Aan de zware
weg wonen. 1. *Op 't hard wonen*; op de verharde
weg wonen; burger zijn *ipv boer*. Varianten:
Ermee over de harde weg kunnen 2. goed gekleed
zijn (Valkenswaard '87); *Meir op den harde weg
geweest zèn*; 3. van alles meegemaakt hebben
(Helmond '87); *Nooit op den harden weg geweest
zèn*; 4. wat verlegen zijn (Erp '83). (Voor 2. zie
ook: *doen -4-*; voor 3. zie ook: *boerenpaard*; voor
4. zie ook: *durfkruid*.) Schijndel (Bi) '40

weg (zie: *goed -3-*) *As 't goed weg is, kan 't nie
slecht terugkomen.*

weg (zie: *Waalre*) *As Woldere gin kaaie gescheten
had, had Aalst ginne harde weg.*

weg (zie: *beer -3-*) *Beren op de weg zien.*

weg -3- *De weg loopt er ook langs de deur.* 1. De
oorzaak van een of ander gebeuren blijft dui-
ster; 2. iemand wil geen inlichtingen geven die
hij kent; 3. een vrouw wordt verdacht van bui-
tenechtelijke relaties. (Voor 2. zie ook: *heg -6-*;
voor 3. zie ook: *brief*.) Oost-Brab. '70

weg -4- *De weg naar de broekzak te goed kennen.*
Royaal zijn. (Zie ook: *baard -4-*.) Kempenland '87

weg -5- *Een goeie weg krom is niet om; een kwaai-
weg recht is slecht.* Een omweg kan vlugger tot
het gewenste resultaat leiden, dan ergens
direct op afgaan. Variant: *Een goede weg om is
niet krom* (Helmond '86). (Zie ook: *Bakel*, *klink
-2-*.) Langstraat '74

weg -6- *Er is geen weg zo effen, of ge struikelt er
wel op.* Er is geen weg zo egaal, of je struikelt
er wel op. *Het leven gaat niet altijd over rozen.*
(Zie ook: *hemel -4-*.) Oost-Brab. (JU) '86

weg (zie: *Antwerpen*) *Ge moet mij in Antwerpen
de weg leren kennen!*

weg -7- Kort op de weg en lang in de herberg. Gezegd van voerlui en reizigers. (Het is bekend dat vroeger veel van deze lieden vaak dronken waren.) Helmond (Kn) '50

weg -8- Langs den weg gescheten hebben. Langs de weg gescheten hebben. Een wegescheet (etterbultje) aan het oog hebben. Varianten: ipv gescheten: gezeten (Helmond '87); Langs den hofpad gescheten hebben (zo 'n abces heet in Tilburg pad(de)scheet) (Tilburg '71); Op 't pädje gescheten hebben (Oost-Brab. 1892). Oost-Brab. '87

weg (zie: mik -2-) Met de weg uitgehaald zijn.

weg -9- Op goei komende weeg zijn. Op goedkomende weg zijn. 1. De goede kant opgaan; 2. aan de betere hand zijn; 3. als bij zwangerschap de geboorte aanstaande is. (Voor 2. zie ook: lap -5-; voor 3. zie ook: aftellen.) Oost-Brab. '87

weg (zie: op) Op is op en op is eerlijk.

weg -10- Zelfs de langste weg begint bij de eerste stap. Men moet klein beginnen. Westerhoven (Ma) '86

weg (zie: oud -6-) Zo oud als de weg naar de Peel.

wegdragen (zie: behagen) As ge het krijgt naor oe behagen, worde weggedragen.

wegelen Ergens gewegeld zijn. Het recht van overpad hebben. (Het recht hebben om over het land of het erf van iemand anders met paard en kar naar het eigen land te mogen gaan (Jus viae).) Oost-Brab. '76

wegen Gewegen en gemeten is gauw geëten. Gewogen en gemeten is gauw gegeten. De voorbereidingen duren het langst. (Zie ook: polsstok.) Lierop (Bi) '40

wegen (zie: pond) Ze weegt negenennegentig pond met de leer.

wegescheet (zie: weg -8-) Langs den weg gescheten hebben.

weglopen (zie: kruis -10-) Met het kruiske weglopen.

wegpissen Stilletjes wegpissen. 1. Voorwensel van iemand die van plan is een herberg te verlaten, zonder te betalen; 2. in stilte weggaan om zich ergens van af te maken. (Voor 2. zie ook: drieklets.) Someren (S) 1892

wegvegen (zie: neus -5-) Altijd 't mooiste veur de neus wegvegen.

wegvliegen (zie: kraai -3-) De kraaien zouden met hem wegvliegen.

wegvliegen (zie: fluit) Oew fluit stò ope, daa 'k vliegt-ie weg.

wegwerkerszweet (zie: kantonnierszweet) Kantonnierszweet is niet te krijgen en wordt duur betaald.

wegwijs maken (zie: sturen) Gestuurd en geweegd worden.

wei (zie: kalf -1-) "Ongebonden best", zei 't kalf, en 't stond aan de hooitas.

wei (zie: wilgetak) De wei is van 't gat.

wei -1- De weiden zijn van verre altijd groenig. De weiden zijn van verre altijd groen. Van verre lijkt het altijd mooier. Variant: De overkant is altijd groener (Waalre '84). (Zie ook: gras -3-) Eindhoven (WS) '65

wei (zie: donder -1-) Donder op 'ne kalen tak, gëft kôre in de zak.

wei (zie: koe -31-) Es de koei de wèij he 'n geziejn, freete ze ok op d 'n dries.

wei -2- Ge moet oe aan de eerste wei nie dik eten. Je moet je aan de eerste wei niet dik eten. Je moet met het eerste vriendje niet trouwen. Variant: Ge moet oe niet vol vreten aan de eerste wei. (Zie ook: boom -6-) Waalre (RC) '91

wei -3- In 'n goej waai terechtgekomen zijn. In een goede wei terechtgekomen zijn. Ergens goed terechtgekomen zijn; het ergens goed hebben; een goed onthaal genieten. Varianten: Op een goei wei zijn (Kempenland 1893); 'n Goei waai = het is er goed (Oost-Brab. '47). (Zie ook: grond -3-) Tilburg (JM) '57

wei (zie: weer -19-) Mè zô 'n weer is de waai mè ginne klippel onder den draod te houwe.

wei -4- Niet meer uit de wei breken. Geen dwaze dingen meer doen. Bergen op Zoom (Roo) '57

wei -5- Nog naar 'n andere wei moeten. Nog naar een andere wei moeten. Nog een ander bezoek moeten afleggen. (Zie ook: klink -4-) Oirschot (VO) '74

wei -6- Samen in dezelfde waai gelopen hebben. Samen in dezelfde wei gelopen hebben.

Samen vroeger bevriend zijn geweest; samen naar school zijn gegaan. (Zie ook: zout -4-) Oost-Brab. '87

wei -7- Van de wei naar de hei. Van bed op stro; achteruitgaan in zaken. (Zie ook: bed -10-) Oost-Brab. '58

wei -8- Verandering van wei doet de koe goed. Verandering van spijs doet eten; men moet niet steeds aan dezelfde gewoonten vasthouden. (Zie ook: haar -9-) Oost-Brab. (JU) '79

wei -9- Vroeg in de wei, vroeg vet. 1. De morgenstond heeft goud in de mond; 2. jong getrouwd, vroeg gezegend (Oost-Brab. '84). Variant: Vruug in de waai en laot vet (Tilburg '16). (Voor 1. zie ook: morgenstond; voor 2. zie ook: akker.) Alg. Brab. '87

weipoort Bé unnen ope hëkkeslag, mèije de scho 'jers. Als weipoort open is, maaïen de woonwaggenbewoners. 1. De gelegenheid maakt de dief. (Met een open toegang tot een weiland, werd het gras door woonwaggenbewoners gemaaid

wekker

en ontstond er een kale plek.) Variant: *Wè 't hekkegat binne gee dè weit* 2. alles wat gegeten wordt, verteert in de maag (Den Dungen 1892). (Voor 1. zie ook: *tobbe*.) Ravenstein (KV) '86
wekker *Haal op die wekker, snot is ook lekker.* Tegen iemand die zijn neus ophaalt. (Zie ook: *winnen, zolder -6-*.) Eindhoven (ED) '84
wekker *Z 'ne wekker lupt af.* Zijn wekker loopt af. Iemand die met een vloed van woorden spreekt. Variant: ... *wer af.* (Zie ook: *bats*.) Kempenland (B) '58

welvaren *Op ze lest welvaore zen.* Op zijn laatste welvaren zijn. Bijna uitgeput zijn. (Zie ook: *kar -14-*.) Kempenland (B) '58

Wend (zie: *kar -12-*) *Met staande kar varen.*

wenden *Na veul wènen en draaien was het gevonden.* Na veel wenden en keren was het gevonden. Na een langdurig proces was een oplossing gevonden. Tilburg (TT) '69

wenk *Wenken verstaan, al is het met geen schuurdeur.* Opmerkingen begrijpen al worden ze in bedekte termen gegeven. Oost-Brab. '58

wennen (zie: *doos -1-*) *As ge uit zoveul deuskes gesnuft het, dan witte nie meer van welk dè ge nieze moet.*

wennen (zie: *hangen -3-*) *Wie 't gewend is, kan 't hangen wel lijdèn.*

wennen *Zoals je ze went, zo heb je ze.* Mensen kun je naar je hand zetten. Valkenswaard (ED) '84

wereld -1- *“De wirreld is 'n kiepekooi”, zin Jan Hen, “de bovenste beskjiten altèd d 'onderste.” “De wereld is een kippenhok”, zei Jan Hen, “de bovenste beskjiten altijd de onderste.”* Zeispreuk. De eenvoudige mensen zijn altijd het kind van de rekening. (Zie ook: *baas -11-*.) Oost-Brab. (Sw) '86

wereld (zie: *bereddering*) *'n Bereddering hebben of oe de wereld toekomt.*

wereld -2- *'t Is in de weie wereld.* Het is in de wijde wereld. Troost als een pasgeboren baby erg klein van stuk is. (Zie ook: *engel -2-*.) Kempenland (B) '58

wereld (zie: *mens -5-*) *'t Maag 'n meens in de wèrld nie goed gaon.*

wereld (zie: *kont -6-*) *Achter m 'n kont vergaat de wereld.*

wereld (zie: *pastoor -5-*) *Als de pastoors niet meer vragen en de boeren niet meer klagen dan is het einde der dagen.*

wereld (zie: *misdienaar*) *As ge gin misdienaar bent geweest, kende de wereld nie.*

wereld -3- *Beter in de wijde wereld dan in 'n engen buik.* Beter in de wijde wereld dan in een enge buik. Verontschuldiging als men

een wind gelaten heeft. (Zie ook: *a-b-c*.) Alg. Brab. '87

wereld -4- *Daor is de wirreld nog mè planke dichtgetimmerd.* Daar is de wereld nog met planken dichtgetimmerd. Dat is een armzalig, afgelegen gebied. Variant: ... *met krantenpapier dichtgeplakt.* (Zie ook: *boomstronk*.) Alg. Brab. '87

wereld -5- *De wereld is maar 'ne vat, die 't eraf genomen heeft, die heeft 't gehad.* De wereld is maar een vat, die het ervan genomen heeft, die heeft het gehad. *Hebben is hebben.* (Het eraf nemen = goed leven.) (Zie ook: *bult -2-*.) Oost-Brab. (S) 1892

wereld -6- *De wereld is me ge rao 'ze gemakt.* De wereld is met geen razen gemaakt. Verweer van iemand die door een ander wordt opgejaagd. Variant: *“De wirreld is mè gin raoze gemakt”, zin Luikes Leej, en ie zaat 'nen hall 'ven dag op de pleej* (Oost-Brab. '87). (Zie ook: *alles -9-*.) Kempenland '86

wereld -7- *De wirreld nie uit zijn.* De wereld niet uit zijn. Bereikbaar zijn. (Zie ook: *sloot*.) Alg. Brab. '87

wereld (zie: *tong -2-*) *Een valse tong vangt de wereld niet.*

wereld (zie: *zonde -6-*) *Er is maar één zund op de wereld: 'n deurske te kussen in d 're slaap, want dan hee ze 'r niks aan.*

wereld (zie: *geluk -6-*) *Het geluk is niet uit de wereld, maar 't dient alleman niet.*

wereld -8- *Hij ha de wereld nog in 'm.* Hij had de wereld nog in hem. Een oude man die nog gaat trouwen. Varianten: *'r Zit gin wèèrelt in = hij heeft geen seksuele behoeften* (Udenhout '78); *Dà war ene mins wor de werreld nie inzaot 't* (Kempenland '58). (*Wereld* = potentie, *wereldse* neigingen.) (Zie ook: *Adam*.) Oost-Brab. '78
wereld (zie: *Lieshout*) *Lijshout sonder dieven, Beek sonder moordenaars en Aarle sonder hoeren, dan sal de weereld nijet lang meer doeren.*

wereld -9- *Naar de andere wereld kijken.* Scheel zijn. (Zie ook: *Klundert*.) Veldhoven (Rij) '35

wereld (zie: *dubbeltje -6-*) *Op een dubbeltje en de kont, draait de hele wereld rond.*

wereld (zie: *mijn*) *Zonder mijn en dijn zou de wirreld 'nne himmel zijn.*

wereldwonder *De drijë miraokele van de werreld zen: 'n hen drinkt en pist nie; e kerneen drinkt nie en pist wel; dät enen eizel ôt e rond gat driekântige moppe lut valle.* De drie wereldwonderen zijn: een hen drinkt en pist niet; een konijn drinkt niet en pist wel; dat een ezel uit een rond gat driehoekige moppen laat vallen. (Alle drie wonderen zijn juist.) Kempenland (B) '58

weren *Zijn eigen nie weeren vòòr men geslagen wordt. Zich niet verweren voor men geslagen wordt. De zaken afwachten. (Zie ook: afwachten.)* Peelland (S) 1892

werf (zie: haar -11-) *Haar op de werf hebben.*

werk (zie: arbeid) *“Arbeid is zaligheid”, zegt de begijn, “maar langs de kantjes gegaan is ook geen kwaad gedaan.”*

werk (zie: driftige) *’t Is beter voor een driftige te zwijgen, as om ’ne luie aan ’t werk te drijven.*

werk (zie: lachen -2-) *’t Is geen laacheswerk.*

werk -1- *Alle oud werk en vlas komt om de zeven jaren eens te pas. Iemand die steeds touwtjes bewaart.* West-Brab. (ZH) ’48

werk (zie: molenaar -3-) *Als de mulder zijn Pasen gehouden heeft, is de pastoor door zijn werk.*

werk (zie: smid -2-) *De koude smid geeft de hete smid werk.*

werk (zie: schuim) *Et schöm van den handel is beter a ’s de beste boerderij.*

werk (zie: boer -63-) *Ge moet unnen boer gin hallef werk laote zien.*

werk -2- *Geen halfduims werk leveren. Goed werk leveren. Variant: Geen half werk leveren. (Duim = oude lengtemaat, van ongeveer 2,5 cm; goed werk werd met duimse planken gemaakt.)* Oost-Brab. ’84

werk (zie: God -17-) *God voordert u ... of uw werk!*

werk -3- *Goei werk hee tijd van doen. Goed werk heeft tijd nodig. Reactie op een opmerking dat er te langzaam gewerkt wordt. Variant: ipv van doen: nodig. (Zie ook: alles -9-.)* Oost-Brab. ’87

werk (zie: geld -12-) *Gäld da ’s de God van ’t waerk.*

werk (zie: bier -5-) *Het slechtste bier is altijd nog beter dan het beste werk.*

werk -4- *Het werk rönt zo hendig. Het werk ruimt zo gemakkelijk. Het werk schiet goed op.* Schijndel (Bi) ’40

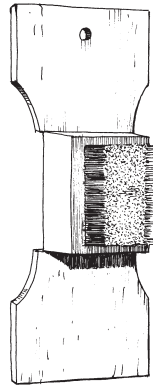
werk (zie: leerjongen) *Hoe meerder leerjongens, hoe slechter werk.*

werk -5- *Iejt be de waerken hebbe. Iets bij het werk hebben. Iets, als het nodig is ter beschikking hebben. (Zie ook: brouwer.)* Kempenland (B) ’58

werk -6- *Kort werk, goed werk.* Kempenland (JRS) 1883

werk -7- *Lang werk spint goewd. Lang werk spint goed. Reactie op een opmerking over langzaam werken. Varianten: ipv goed: hendig (Knegsel ’89); Lang werk is goed spinnen (Schijndel ’40). (Werk = lange draden van vlas of hennep die bij het hekelen afvallen.) (Zie ook: alles -9-.)* Eerde (Da) ’40

werk (zie: hoozolder) *Op den hooischelft en in de kerk is altijd werk.*

vlashekel; zie: **werk**-7

werk (zie: hooi -12-) *Trouwen in ’t hooi is mooi, trouwen in de kerk is eeuwig werk.*

werk (zie: arm -8-) *Van kreugen kredde lange erm en grote neusgaten.*

werk (zie: profijt) *Vruug op is geen profijt, ’t gift vruug honger en vruug schijt.*

werk -8- *Wie schoon gaat te werke, gaat bescheten ter kerke. Wie mooi naar het werk gaat, gaat slonzig naar de kerk. Men moet zich aanpassen aan de omstandigheden anders gaat het fout. Variant: Wie skón gee werke op d ’n stal, die gee beskete overal (Oost-Brab. ’85). (Zie ook: doen -4-, werken -1-.)* Oost-Brab. ’87

werk -9- *Z ’n werk doen als een horloge. Zijn werk doen als een horloge.*

Spreekwoordelijke vergelijking. Zijn werk stipt doen. Den Bosch (CT) ’51

werk -10- *Ze stoppe vuil waerk in e klæe gatje. Ze stoppen veel werk in een klein gaatje. Er wordt een kind begraven. (Zie ook: leed.)* Kempenland (B) ’58

werk -11- *Zo te wairk gaon. Zo te werk gaan. Zo te keer gaan, misbaar maken. (Zie ook: heilige -1-.)* Tilburg (D) ’16

werkdag (zie: Vrouw OL -3-) *Ge bent net Onze-Lieve-Vrouw op den troon; ’s werkens en zondags even schoon.*

werken -1- *Als ze oe nie willen als ge gaat werke, zullen ze oe ook nie willen als ge gaat kerke. Als ze je niet willen als je gaat werken, zullen ze je ook niet willen als je naar de kerk gaat. Men moet zich niet schamen voor de werkkleding die men draagt al komt er ook een vrijer. Variant: Wie ze zo niet lust, heeft ook geen honger (Oss ’65). (Zie ook: werk -8-.)* Kempenland (Cu) 1893

werken (zie: leven -1-) *Bidden of het leven ervan afhangt.*

werken (zie: eten -9-) *Ge kunt wel alleen eten, maar niet alleen werken.*

werken

werken -2- *Moeten werken da ge blickt.* Moeten werken dat je scheel ziet. Zoveel van je krachten moeten geven, dat je scheel ziet van moeheid. (Zie ook: gek -13-) Gemert (Bi) '40

werken (zie: pees) *Op de pees moeten werken.*

werken (zie: rug -10-) *Van het werken genen kromme rug krijgen.*

werken (zie: paard -42-) *Van werken gaan de beste pèerden kapot, en die hebben nog wel ijzer onder de voeten.*

werken (zie: prins) *Veur de prins werke.*

werken (zie: naad -2-) *Vort doen dè oew naoi kraoke.*

werken (zie: Picus) *Werk ik soms bij Picus?*

werken -3- *Werken als 'nen hejmmeyer.* Werken als een heimaaier. Spreekwoordelijke vergelijking. Hard werken. (In de tijd toen de hei nog gemeijnt (gemeenschappelijk bezit) was, mocht men gedurende een aantal dagen per jaar zoveel hei meenemen als men maaien kon.) (Zie ook: gek -13-) Peelland (I) '76

werken -4- *Werken als een muilezel.*

Spreekwoordelijke vergelijking. Hard werken. Varianten: ipv muilezel: paard, ezél, os. (Zie ook: gek -13-) Oost-Brab. (S) 1892

werken (zie: mol) *Werken voor de mol.*

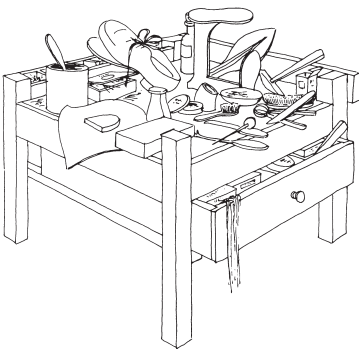
werken (zie: toren -8-) *Werkte in den toorre?*

werker *De hardste werkers wonen in de kleinste huiskes.* De hardste werkers wonen in de kleinste huisjes. Variant: ipv *hardste werkers*: *grootste stropers* (Aarle-Rixtel '76). Alg. Brab. '87

werker (zie: eter) *Vluggé eters zijn vluggé werkers.*

werkpaard (zie: paard -28-) *Er zijn luxe paarden en werkpaarden.*

werkstoel *Op de werkstoewl schete.* Op de werkstoel schijten. 1. Het schoenmakersbedrijf vaarwel zeggen; 2. het vak opgeven. (Voor 2. zie ook: bakker -2-) Kempenland (B) '58

schoenmakers werkstoel; zie: **werkstoel**

wervel *As ge er de vrel op houdt, kan er den bok nie in.* Als je er de wervel op houdt, kan er de bok niet in. Waarschuwing aan kinderen en volwassenen. (Wervel = draaihoutje als eenvoudig slot voor deuren en vensters.) Heeze (EOB) '78

wervelkolom -1- *De ruggestrang smere.* De wervelkolom smeren. Een borreltje nemen onder het werk. (Zie ook: askruisje.) Oost-Brab. (Sw) '86

wervelkolom -2- *Van 't weven 'n kromme ruggestrang hebben.* Van het weven een kromme wervelkolom hebben. Ten gevolge van de houding achter het getouw krijgen wevers vaak een kromme rug. (Zie ook: arm -8-) Helmond (Sp) '34

wervelkolom -3- *Zijne ruggestrang uitsnuiten.* Zijn wervelkolom uitsnuiten. Erg naar toilet moeten, met grote gevolgen. (Zie ook: bezem -5-) Oost-Brab. '16

wervelwind (zie: houwmouw -1-) *'t Is maar een houwmouw.*

wervelwind (zie: houwmouw -2-) *Es 'nen haauwmaauw van Den Bosch kómt, gi-tie in Bels watter haolen.*

wervelwind (zie: houwmouw -3-) *It begon er te haauwmaauwe.*

wesp (zie: mier) *Voor iedere zeikmier die je kapot trapt, komen er tien op de begrafenis.*

wesp (zie: horzel) *Zeuven heurze steken een perd kapot.*

wesp (zie: vlug -3-) *Zu hel a 's een wesp.*

wesser (zie: vloeken) *Vloeken als een ketelbuunder.*

west (zie: zon -3-) *Als de zon is in de west, zijn de luieriken op zijn best.*

westen (zie: egel) *Als 'n egel zich in 't westen ingraaft, komt er 'n zachte winter; als 'n egel zich in 't zuiden ingraaft, volgt er 'n strenge winter.*

westen (zie: gans -2-) *Es de ganzen naor 't westen trekken, gaat 't vriezen.*

wet (zie: eed) *Van den ouden eed.*

wet (zie: woensdag) *Woensdag voor de wet, donderdag voor het bed.*

weten -1- *"Wie wajnich wít, zì dè dik."* Wie weinig weet, zegt dat vaak. Als iemand steeds hetzelfde zegt. (Zie ook: lied -3-) Gemert (GH) '78

weten (zie: man -5-) *'n Man mag alles eten, maar niet alles weten.*

weten (zie: finaal) *Altij 't finaal ervan moeten weten.*

weten (zie: Den Bosch -3-) *Die 't vergeten en 't niet weten, dè hebben ze in Den Bosch het liefst.*

weten (zie: zien) *Die het ziet, weet het, maar die het vat, heeft het.*

weten (zie: alles -14-) *Ge meugt wel alles ete, maar niet alles wete.*

weten -2- *Hij wet nie wor-ie 't he. Hij weet niet waar hij het heeft. Hij kan uit zijn toestand niet wijs worden.* (Zie ook: kop -17-.)

Kempenland (B) '58

weten -3- *Niet weten waor 't gestolen of gevlogen is. Niet weten waar het gestolen of gevlogen is. 1. Niet weten waar het gebleven is; 2. niet kunnen beslissen.* (Voor 2. zie ook: ei -9-.)

Oost-Brab. (Bi) '40

weten (zie: proberen) *Proberen is het naaste.*

weten (zie: hoed -9-) *Van de hoed en de rand weten.*

weten -4- *Wat men niet weet, daar lijdt men niet van. Wat niet weet, niet deert.* Oost-Brab. '87

weten -5- *Zoveel weten als een koe van saffraan. Helemaal niets weten; nergens verstand van hebben.* Varianten: *Er nie zuvuul verstand van hebben a 's e vaerke va saffrao 'n ete* (Kempenland '58); *Er net zoveel verstaand aaf hebbe as 'n koei van saffraon ete* (Oost-Brab. '87). (Zie ook: bijdehand.)

Alg. Brab. '81

wetsteen (zie: geduld) *Al 't geduld dä ge het,*

kan ik wel in ene wetkaei kneupe.

wetstreek (zie: verstand -3-) *Iemands verstand in een wetstreek kunnen knopen.*

wetstrekkel *Zijn wetstrekkel weggoaien. Sterven.* (Wetstrekkel = gereedschap dat maaiers gebruiken om een zeis of zicht aan te zetten, wetten; ook strekel.) (Zie ook: aardappel -7-.)

Westerhoven (S) 1892

wetten (zie: tijd -6-) *Gaon zitten um te wetten is gin tijd verletten; ge verlicht de snee en ge rust er 'ns mee.*

wetten (zie: zeis -4-) *Wette - wette, wet op un botte zeisie.*

weven (zie: Veghel) *Den dieje weeft van Veghel.*

weven (zie: wagen -2-) *Die nie waogt, die nie wint die nie schijt, die nie stinkt.*

weven (zie: stuk -6-) *Leven is weven, en sterven zijn stuk afgeven.*

weven (zie: paddenvoet) *Paddevoeten weven.*

weven (zie: lap -7-) *Z 'n lapke afgeweve hebbe.*

wever (zie: scheet -5-) *De lieste scheet die de duvel geschete hé, woegas ne metsers, toen neep ie nog us en de woegas nun uperman.*

wever -1- *Een goeie wever is ook ene goeie pruuver.*

Een goede wever is ook een goede drinker. Wevers gebruikten veel sterke drank. (Zie ook: askruisje.) Oost-Brab. (BB) '60

wever -2- *Ge bent toch gene wever! Je bent toch geen wever! Tegen iemand die van tafel opstaat zonder te bidden of zonder de gastheer te bedanken.* (Wevers moesten van het

daglicht profiteren; ze werden per stuk betaald; de minuten waren dus kostbaar!)

(Zie ook: hit.) Oost-Brab. (Bi) '40

wever -3- *Hier ligt zeker 'n wever op sterven. Hier ligt zeker een wever op sterven. Als het ergens slecht verlicht is.* Varianten: *Daor ligt 'n wever op sterven* (Oost-Brab. '87); *'t Is krek of er 'ne wever op sterven ligt* (Lieshout '70); *'t Was er zo 'n weverslicht* (Geldrop '84); *'t Is hier echt sterf-huislicht* (Nuenen '84); *Daar loopt 'n weeuwer*

(weduwnaar soms ook verkeerdelijk wever) *om de deur*; dit zegt men als een kaars niet helder brandt (Bergeijk 1894). (Alleen Panken spreekt van weduwnaar; alle andere bronnen geven wever.) (Zie ook: lamp.) Oost-Brab. '89

wever -4- *Hij is ermee gesteld als een wever mee 'n lui wijf. Hij is ermee gesteld als een wever met een lui wijf. Hij kan met die persoon niet werken; die is hem meer tot last dan tot hulp.* Tilburg (TT) '66

wever -5- *Ik zal een wever van je maken. Tegen iemand waar niet veel inzit.* (Een wever genoot vroeger niet veel aanzien onder de mensen.) (Zie ook: kwartje -4-.) Eindhoven (Rij) '35

wever (zie: Lichtmis -11-) *Me de Lich(t)mis he de spinster et haspele en de wever et spowlen ötgewonne.*

wever (zie: Crispinus Sint) *Met Sinte Crispinus moeten de wevers van de straat af zijn.*

wever -6- *Wevers, komt eten, de pap hêt de prut gegeven en de petatten zijn zo gaar als 'n woldat.*

Wevers, komt eten, de pap heeft de prut gegeven en de aardappels zijn zo gaar als een woldat. Waarschuwing dat het eten klaar is. (Hieruit blijkt dat het menu van de wever zeer eenzijdig was.) (Prut = geluid dat een pappige massa maakt als ze kookt.) Variant: *Zo gaar als een woldat* (Oost-Brab. 1892).

Oost-Brab. (S) 1892

wezen *Iemand in zijn wezen laten. Iemand zichzelf laten zijn.* Oost-Brab. '87

Wie? *Van Epscheuten.* Antwoord op de vraag: *Wie is dat?* Varianten: *Dè is Van Gummiegalgen*

(Oirschot '84); *Hemeüs mi dië korsjeskop*

(Eindhoven '84). Oost-Brab. '84

wieg -1- *Aan de wieg niet kunnen zien, of 't kind kak heeft. Aan de wieg niet kunnen zien, of het kind kak heeft. Al lijkt het heel wat, de werkelijkheid valt tegen.* (Zie ook: arm -3-.)

Lierop (Aa) '52

wieg (zie: dubbeltje -2-) *As ge veur 'n dubbeltje in de wieg bent geleed, krijgde geen kwartje bij mekaar.*

wieg (zie: broek -6-) *Beter de broek aan een wieg*

gescheurd, dan een oud wijf op het bed gebeurd.

wieg -2- Bij mijn gin wieg over de vloer; ge wit woar goe aan te houwen het: ik trek nie an 't wiegetouw.

Bij mij geen wieg over de vloer; je weet waar je je aan te houden hebt: ik trek niet aan het wiegetouw. Duidelijke waarschuwing van een moeder aan haar dochter voor de gevaren op seksueel gebied, zie hoeft niet zwanger thuis te komen. Eindhoven '86

wieg -3- Iemand in de wieg leggen. 1. Iemand in de luren leggen = iemand betreuren, bedriegen. Variant: *Zich niet laten wiegen* 2. zich niet laten bedriegen (Helmond 1892). (Voor 2. zie ook: *mand* -3-) Bergen op Zoom (Roo) '57

wieg (zie: *luier*) *Lelijk in de luier, mooi in de sluier.*

wiegen (zie: *kind* -18-) *Eerst het kiendje zien en dan pas wiegen.*

wiegenstro 't Wiegestro zit nog achter z 'n oren. Het wiegenstro zit nog achter zijn oren. 1. Hij is nog niet droog achter zijn oren; 2. een jonge man die meer praats heeft dan voor zijn leeftijd past; 3. die al naar een meisje kijkt. Varianten: *ipv oren: ogen* (Tilburg '71); 't Wiegestro *sleept hem nog na* (Gilze 1892); *Et wiegestroi is nog nie van de kont af; ... va ze gat; ... de prente ston er nog in* (Kempenland '58); 't Wiegestro *nog aon oe kont hebben hangen* (Alg. Brab. '87); 't Wiegestro *hangt em nog an zijn gat te bommelen* (Tilburg '16); Hij heeft 't *beddestro nog aan zijn kont hangen* (Alg. Brab. '87); *De strosplier is nog niet van haar gat* (Boekel '87); 3. 't *Bint nog aan oe rokken hebben* (Gemert '87); *Nog nie nor de Mokereiberg gewist zèn um 't wiegestrooi van w gat te laoten waaien* (Megen '40); *Ga eerst maar naar de Mokerhei het wiegstro van oe gat laten waaien tegen een jonge "gekke" meid die achter jongens aanzit* (Maaskant '89).

(Voor 2. zie ook: *broek* -12-; voor 3. zie ook:

appel -5-, *buntbos*.) Alg. Brab. '87

wiek (zie: *engel* -6-) *Als je over een engel spreekt, hoor je z 'n wieken ruisen.*

wiekerenbaank (zie: *hort*) *Op wiekerenbaank zèn.*

wiel (zie: *Sprengers*) *Ge kunt beter naar Sprengers wiel gaan.*

wiggel *In de wiggel zijn.* Weer op de been zijn. (Wiggel = gang, beweging.) Variant: *An de wiggel bleve = zachtjes aan de gang blijven bv een pas herstelde zieke* (Kempenland '58). (Zie ook: *lap* -5-) Baarle Nassau (Ve) zj

wiggevuur *Het wiggevuur in 't gat hebben.* Het wiggevuur in het gat hebben. Bang zijn, vreesachtig zijn, niet doorzetten. (Wiggen = zijn dunne takken, zodat vuur ervan even oplaait maar spoedig opgebrand is.) (Zie ook: *angst*.) Bergen op Zoom (Roo) '57

wijd (zie: *wereld* -2-) 't *Is in de weie wereld.*

wijd (zie: *kwijt*) *Kwijt of eens zo wijd.*

wijd (zie: *vet* -6-) *Te vet, Bet, twee keer van doen.*

wijd *Wijd is rijk.* Reactie op een ongeloofwaardig verhaal, over grote rijkdom, vooral in verband met een verkering. Varianten: *Wijd van huis is altijd rijk* (Asten '86); *Wejt freejt rejk* (Gemert '85); *Die 't wijdst van huis zit, maakt het 't best* (Tilburg '70); *Wijd van de haard, is altijd rijk* (Peelland '78); *Wijd zuut, dicht buut; 't Is ver weg* (Alg. Brab. '87); *Ver van de hand is altijd rijk* (Kempenland '35); *Wijd weg liegt lekker* (Oost-Brab. '90). (Zie ook: *vrijer*.) Alg. Brab. '87

wijden *Wel geweje, mar niej gesneje.* Wel gewijd, maar niet gecastreerd. Laatdunkend over geestelijken. (De wijding houdt geen vermindering of verdwijning van de viriliteit in.) (Zie ook: *kaars* -3-) Oost-Brab. '87

wijf -1- "t *Is altij iet*", zei 't *wijfke*, "d 'n ene is nie goed gezeten en de ander is nie goed gescheten."

"Het is altijd iets", zei het *wijfje*, "de ene is niet goed gezeten en de ander is niet goed gescheten." Zeispreuk. Varianten: "t *Is altij wa*", zei 't *wijfke*, "de ene hèn nie goed gezeten en den andere hèn nie goed gescheten"; *ipv gescheten: gegeten, gevreten* (Peelland); "t *Is aalt iet*", zei 't *wijfke*, "is 't vader niet, dan is 't het paard"; "t *Is altijd iet, dan brand en dan 'n koe speulig*" (Oost-Brab. '87). (*Speulig* = stierig.) (Zie ook: *koe* -22-) Oost-Brab. '81

wijf (zie: *avond* -1-) "t *Is niks as ovent en mèrge*", *zin 't wèfke*, en 't was *St Jan* (24 juni) *in de zomer.*

wijf -2- "t *Zal wel komen*", zei 't *wijfke*, en 't moest een bessem kakken. "Het zal wel komen", zei het *wijfje*, en ze moest een bezem kakken. Zeispreuk. Varianten: ... *zin 't wèfke*, en 't *scheet 'n pan en de steel was er al* (Oost-Brab. '40); "t *Kumt, 't kumt*", *zin 't wèfke*, en 't *zaat drie daag op 't pötje* (Oost-Brab. '87). Oost-Brab. (S) 1892

wijf (zie: *toer*) "t *Zijn toeren*", zei *Jan Tuinen*, en 't *wijf dat beet hem.*

wijf (zie: *gat* -1-) "Alle gaten trekken", zei 't *wijfke*, en ze *dee de sceel van de trog dicht.*

wijf (zie: *een* -1-) "Dat is één!" zei *Uilenspiegel*, en hij *smeet zijn moeder de trappen af.*

wijf (zie: *geld* -1-) "Dè heget gèld gekost", *zin 't wèfke tege de knècht*, en ze *gaaf hum de koffiedrats.*

wijf (zie: *Waal De*) "Hardi!" *zi De Waal*, en hij *scheet zoft.*

wijf (zie: *meug*) "Ieder z 'n meug", zei *de boer*, en hij *at vijgen.*

wijf (zie: *melk* -1-) "Jüst de melk", zei *d 'n boer*, "anders was d 'n os net zo goed as de koe."

wijf (zie: *haan* -2-) "Vroeger kraaide de haan", zei 't *oude wijfje*, "nu gapen ze."

wijf -3- “Wie z ’n wijf liefheeft, laat ze thuis”, zei Jan Zweep, en ie zaat alleen in de kroeg. “Wie zijn vrouw liefheeft, laat ze thuis”, zei Jan Zweep, en hij zat alleen in de kroeg. Zeispreuk. De plaats van de vrouw was in huis. (Zie ook: *herdganger*.) Oost-Brab. (Sw) ’86

wijf -4- ‘n Oudegund wijf is ’n goeie hekke an den dam. Een kwaad wijf is een goed hek aan de dam. Door haar worden bezoekers afgeschrokken. (Dam = erf.) West-Brab. (MGT) ’54

wijf (zie: ongeluk -2-) ‘n Ongeluk is geen wijf, anders waren er nog veul meer.

wijf -5- ‘n Oud wijfen ‘n koolstronk, dor is geen vreugde meer in, mer ’n meisike van driemaal zeven, dor is nog bij te zin. Een oud wijf en een koolstronk, daar is geen vreugde meer in, maar een meisje van driemaal zeven, daar is nog bij te zijn. (Zie ook: *Anna Sint* -3-) Sint-Oedenrode (S) 1892

wijf (zie: mens -3-) ‘nen Ouwen mens en ‘n ouw perd zèn geen klote werd, mer ‘n ouw wijfen ‘n ouwe koei zèn aaltè goei.

wijf (zie: kachelhout) Als je ooit trouwt, zorg dan goed voor kachelhout.

wijf (zie: Lichtmis -3-) Als met Lichtmis onder de Mis de zon schijnt, dan zeggen de boeren: Schet, winter!

wijf (zie: fiets -2-) An ‘n aauw fiets en ‘n jong wijf mankeert altijd wà.

wijf (zie: broek -6-) Beter de broek aan een wieg gescheurd, dan een oud wijf op het bed gebeurd.

wijf (zie: dak -1-) Daken die lekke en kwaie wijven kunnen de man het huis uitdrijven.

wijf (zie: bakker -3-) De bakker heet er z’n vrouw deurgejaogd.

wijf (zie: koster -3-) De köster schut de erpelketel um, hij luidt de klok, ’t is sanctus.

wijf (zie: liefde -2-) De liefde valt nèt zo gaauw op ‘ne koestront ès op ‘n lillieblad.

wijf (zie: vent -3-) Een vent en een wijf is één lijf.

wijf -6- Er blief gien èw weefken op zene spinnewijf. Er bleef geen oud wijfje op haar spinnewiel. Alles wat lopen kon, was erbij. (Zie ook: *grijze*.) Deurne (Ou) 1891

wijf (zie: ezel -2-) Ezels, kwezels en notebomen moeten mee slaag worden goedgeemaakt.

wijf (zie: alles -13-) Ge kunt nie alles hebbe, veul boter en ‘n vet wijf.

wijf (zie: brood -20-) Gin brood, gin botter, och God, ach God, och God.

wijf (zie: wever -4-) Hij is ermee gesteld als een wever mee ‘n lui wijf.

wijf (zie: boer -69-) Iederen boer mènt dè ie ‘t schonste wijf hee.

wijf (zie: kat -30-) Katte en wijve moete thuis blijve, minse en honde doen de ronde.

wijf (zie: vrouw -21-) Mee ‘n Bels wijfen en ‘n Hollands perd kunde ‘t beste boere.

wijf (zie: drie -6-) Mi driej dinger verlee:ge zèn: mi rook, ‘n hee:l kooi wijf èn vervee:lend lang ree:gen.

wijf -7- Van één wief worde nie ziek. Van één wijf word je niet ziek. Een vrouw kun je nog wel aan. Cuyk (Bi) ’40

wijf -8- Wie een wijf trouwt om ‘t schoon lijf, verliest het lijf en houdt het wijf. Wie een wijf trouwt om het schoon lijf, verliest het lijf en houdt het wijf. Wie een vrouw om schoonheid trouwt, komt bedrogen uit. Varianten: ipv wijf: vrouw; Wie ‘n doos trouwt met geld doet niet wijs, want na een tijd is het geld op en hou je de doos over (Oost-Brab. ’40). (Doos = sukkel.) (Zie ook: *heer* -1-) Oost-Brab. ’81

wijf (zie: duivel -41-) Wor de duvel negòssiej he’ daor stuurt iej ‘n aauw wijf hene.

wijf (zie: paard -44-) Wor een mager pèrd is en unne vetten hond, dor is ut goewt vrije.

wijf (zie: mals) Zo mals als het wijf van Frans Staps.

wijfke (zie: varken -1-) “’t Is geleek goed wa van ‘t vèrke komt”, zi ‘t wijfke, en ‘t lekte ‘t zeeltje af.

wijfke (zie: lucht -1-) “De lucht die voedt”, zei de vrouw, en ze bond de geit aan den boom en die ging subiet kepot.

wijk Das ter echt eentje uit de vijfde wijk. Dat is er echt eentje uit de vijfde wijk. Dat is niet veel zaaks. (De vijfde wijk = de buurt rond de vismarkt in Bergen op Zoom; daar wonen veel arbeiders.) (Zie ook: *bier* -4-) Bergen op Zoom (Dr) ’74

wijken (zie: God -31-) Zijde van God, dan spricht, zijde van de duvel, dan wikt.

wijn (zie: boer -31-) As ‘nen boer wijn drinkt en ‘ne pastoor mólk eet dan zijn ze bei ziek.

wijn (zie: bier -2-) Bier op wijn geeft venijn, wijn op bier geeft plezier.

wijn (zie: weer -17-) Is het weer op Maria Hemelvaart (15 augustus) uitgelezen, dan zal de herfst voortreffelijk wezen.

wijn Kom drinken wij, wijn, bier en spons; op ‘t geld staot te lezen “God zij met ons”. Kom drinken wij, wijn, bier en spons; op het geld staat te lezen “God zij met ons”. Aansporing om het glas te heffen. (Spons = pons, punch; ook: moeder-melk, zog; *God zij met ons* tot voor kort rand-schrift op guldens en rijksdaalders sinds de muntwet van 1847 art 10.) (Zie ook: *kameraad*; voor het beeld zie ook: *stuk* -8-) Tilburg (D) ’16

wijn (zie: latijn) Latijn drinkt wijn.

wijn Van wijn krijgt men luizen. 1. Overdaad schaad; 2. drinken leidt tot armoede. Variant: Van wijn krijgt de èrme luis (Diessen ’48). (Voor 2. zie ook: *loterij*.) Oost-Brab. ’48

wijn

wijn (zie: heer -8-) *Wij zijn de heren, gij zult ons eren; wij zullen ze trouwen, gij moet ze houden; wij drinken wijn, gij hoeft er niet bij te zijn.*

wijs -1- *Er zal 'n zwoor wijs opgaan.* Er zal een zware wijs opgaan. Het zal veel moeite kosten. (Zie ook: *dolderij.*) Alg. Brab. '87

wijs -2- *Vroeg wijs, vroeg zot; vroeg rijp, vroeg rot.* Voorspelling als men vindt dat een kind te vroeg zelfstandig wil zijn. Variant: *Vroeg rijp, vroeg rot, vroeg wijs, vroeg zot.* (Zie ook: *boter* -7-) Oost-Brab. '87

wijs -3- *Zo wais as Salomons kat; die viel van waishei van de trappen.* Zo wijs als Salomons kat: die viel van wijsheid van de trappen. Spreekwoordelijke vergelijking. Zo hekelte men iemand, die zich wijs voordoet. (Humoristische uitbreiding van het bekend gezegde: *Zo wijs als Salomo* (I Kon. IV: 29/34).) Tilburg (D) '16

wijsheid *De wijsheid in pacht hebben. Een betweter zijn; denken alles te weten.* (Zie ook: *God* -18-) Alg. Brab. '87

wijsheid (zie: *eind* -9-) *Van 't gekke eind komen.*

wijsheid (zie: *verstand* -6-) *Verstand kumt mi de jorren, en de jorren as 't te laot is.*

wijsheid (zie: *wijs* -3-) *Zo wais as Salomons kat; die viel van waishei van de trappen.*

wijsmaken (zie: *kat* -33-) *Maak dat de kat maar wijs.*

wijwater (zie: *familie* -2-) *As che iemmant in de femiellie hêt die wajwätter kan maoke, dan zén ow kaoste gekaocht.*

wijwater (zie: *hoer* -1-) *As de hoeren oud worren, staan ze onder de prikstool.*

wijwater (zie: *duivel* -12-) *Bij de duujvel um wijwotter gaon.*

wijwater (zie: *kijken* -2-) *Bliken of de wéejwätter zie branden.*

wijwater *Hij gooit me wijwater.* Hij gooit met wijwater. 1. Als een merrie over de kar zeikt. Variant: *Hij makt al wijwater* 2. als een baby watert, terwijl men hem vasthoudt. (*Wijwater* = water, dat bij de rooms-katholieken op de zaterdagen voor Pasen en Pinksteren tijdens de dienst gewijd wordt.) (Voor 2. zie ook: *drinkgeld.*) Kempenland (B) 58

wijwater (zie: *kijken* -15-) *Kijken als 'n duvel die wijwater gedronken hee.*

wijwaterpisser *Da 's 'n echte wijwaterpisser.* Dat is een echte wijwaterpisser. Een heilige boon. (Zie ook: *falievouwer.*) Tilburg (SV) '80
wijwatervat *Da 's 'n echt wijwatersvatje, daar sopt iedereen in.* Dat is een echt wijwatervatje, daar sopt iedereen in. Een meisje met veel vriendjes. (Bij de ingang is in katholieke kerken een schaal geplaatst aan de muur of

op een console. Ze is gevuld met wijwater; daarin dompelen de kerkgangers enkele vingers en maken daarmee een kruisteken.) (Zie ook: *appel* -5-) Oost-Brab. '85

wijwatervat (zie: *kermis* -3-) *Ge moet ze nie zuke op de kermis, mer an 't wijwatersvat.*

wijwatervat (zie: *spartelen*) *Spartelen als een duvel in een wijwatersvat.*

wijze *Twee wijzen, twee grijzen, twee dommen en één zot.* Spotternij op de zeven schepenen van een schepenbank. (*De schepenbank* was een lagere rechtbank.) Veldhoven (Rij) '35

wijze *Veel wijzen, veel kijken.* Mensen die menen iets beter te weten, kunnen onaangenaam zijn. (Zie ook: *God* -18-) Uden (DW) '49

wijzer *Hij le me z 'ne wezer opze.* Hij ligt met zijn wijzer opzij. Hij is gestorven. (*Wijzer* = penis.) (Zie ook: *Beemd.*) Kempenland (B) '58

wijzer (zie: *pisser*) *Met zonne pisser op 't strooi liggen.*

wil -1- *“De wil is goed, maar het vlees is beter”, zei Marieke, en ze liet haar eigen verleien. “De wil is goed, maar het vlees is beter”, zei Marietje, en ze liet zich verleiden.* Zeispreuk. Parodie op: *de geest is gewillig, maar het vlees is zwak* (1 Cor X : 12). (Zie ook: *dansen.*) Oost-Brab. '87

wil (zie: *april* -3-) *Een drogen april is niet de boeren wil, maar aprilse regen daar is hem veel aan gelegen.*

wil -2- *Jouw wil staat achter de deur.* Je hebt niets in te brengen. Varianten: *Jouw wil hangt aan de kapstok* (Tilburg '71); *Moetje stét achter de deur en unne ezal erveur* (Budel '84). (Zie ook: *bezemsteel.*) Tilburg (Do) '75

wil (zie: *maart* -15-) *Mert en pril hebbe neige weke tot hun wil.*

wil (zie: *maart* -18-) *N 'n dreuge mert en 'ne natte 'pril, dan hi den boer z 'ne wil.*

wil -3- *Van goeden wil zijn.* Van goede wil zijn. Laten zien dat men opnieuw wil beginnen.

Alg. Brab. '87

wilg (zie: *non* -1-) *“Ame”, zin 't nunneke, èn ze hong d 'r kap on de will 'ge.*

wilg 't *Zit nog in enen holle wilg.* Het zit nog in een holle wilg. 1. Er wordt een baby verwacht: het kind komt uit een holle wilg; 2. het is nog onzeker. (Voor 1. zie ook: *aftellen*; voor 2. zie ook: *kerfstok*; voor het beeld zie ook: *grootvader.*) Maaskant (Bi) '40

wilg (zie: *duivel* -21-) *De duvel zit in de willege.*

wilgenhout *Al wie loopt op wilgenhout, die wordt honderd jaren oud. Al wie loopt op wilgenhout, die wordt honderd jaar.* Hieruit moet blijken dat klompen uit wilgenhout gezond zijn. (Zie ook: *jeugd.*) West-Brab. (MGT) '70

wilgentak *De wei is van 't gat.* De wilgentak is

van het gat. De moeilijkheden zijn voorbij. (Met wilgentakken werd geslagen.) (Zie ook: Jan -3-) Helmond (S) 1892

Willemstad (zie: breed -2-) 't Zit daar zo breed niet als voor de Willemstad.

Willemstad (zie: zitten) Het zit er zo diep niet als voor Willemstad.

Willemstad (zie: Klundert) Kijken naar de Klundert of de Willemstad in brand staat.

willen (zie: volk -5-) Haddik en wollik is erm vollik.

willen (zie: Wouw) Mee Wouw op oewen rug komde nie ver.

Willibrordus Sint (zie: koren -4-) Koren moet omstreeks St Willibrordus (7 november) gezaaid worden.

wind -1- "De wind van Aalst deugt niet", zeggen ze in Waalre. (Aalst ligt ten oosten van Waalre: daar komt dus de koude wind vandaan; het slaat echter ook op de rivaliteit tussen beide dorpen.) Varianten: ... Hedel ... Bokhoven ('54); ... Gool ... Tilburg ('76); ... Beek (Prinsenbeek) ... Etten ('87); ... Bladel ... Reusel ('76); ... Schijndel ... Rooi (St Oedenrode) (1900); ... Helmond ...

Geldrop ('89); De weind komt van de Hasseltse kapel (Tilburg '76). (Voor al deze plaatsen geldt hetzelfde als voor Aalst en Waalre.) (Zie ook: Hilvarenbeek.) Waalre (MP) '86

wind (zie: molenaar -2-) 'Ne mulder kan van de wijnd alleen nie leven.

wind (zie: Benedictus Sint) Als op St Benedictus (21 maart) de wind in het noorden staat, blijft hij daar zes weken staan.

wind (zie: oosten) As 't règent öt den oosten, dan règent 't zonder trooste.

wind -2- D 'r op ene goeie wend nergewaaid zen. Er op een goede wind neergewaaid zijn. Met het gat in de boter gevallen zijn. (Zie ook: grond -3-) Kempenland (B) '58

wind -3- Daar kan 'n heel bietje weind onderdeur. Daar kan veel wind onderdoor. Iemand die lang is. (Zie ook: been -2-) West-Brab. (MGT) '54

wind -4- De wend ge me de hennen te bed. De wind gaat met de kippen naar bed. Weerspreuk. De wind gaat bij het vallen van de avond liggen. (Zie ook: haver -5-) Kempenland (B) '58

wind -5- De wend is umblig, we krijsje reegen. De wind is omlaag, we krijgen regen. Weersvoorspelling. (Omlaag = naar het westen gedraaid.) (Zie ook: beerput.) Maaskant '90

wind -6- Die is mee hoge wijnd gezèèid. Die is met hoge wind gezaaid. Hij heeft een buil boven op zijn hoofd. Variant: ipv gezèèid: doorgesloten. Eerde (Da) '40

wind -7- Dor mag ge wendje verkeerd waaien.

Daar mag geen windje verkeerd waaien. 1. Daar mag niets verkeerd gaan. Variant: ... of ge ligt ermee ouverheup 2. of je ligt ermee overhoop. (Voor 2. zie ook: streng -4-) Kempenland (B) '58

wind -8- Draeiende wend is stonde weer. Draaiende wind is vast weer. Weerspreuk. Varianten: ipv staand: standvastig, vast; Hoe lossier wind hoe vaster weer (Maaskant '86). Kempenland (B) '58

wind (zie: huis -4-) Een huis in de wend zetten.

wind (zie: kring) Een kring om de maan zal in water en wind vergaan, een kring om de zon brengt water in de ton.

wind (zie: steen -3-) Een steen in de wend gooien.

wind -9- Eerselse wijnd is lochten tort. Eerselse wind is luchtige taart. Tegen iemand die verwaand doet. (De burgers van Eersel hebben een zekere distinctie.) Variant: De wijnd komt van Eersel (Kempenland '58). (Zie ook: bereddering, Etten.) Kempenland (B) '58

wind -10- Es dieë wend allemaal begote moet worre, dan moet er nog nen hoop water komme. Als die wind allemaal begoten moet worden, dan moet er nog een hoop water komen. Weersvoorspelling. Na veel wind komt er veel regen. (Zie ook: beerput.) Schijndel (Bi) '40

wind (zie: hagel) Hagel en wind zijn.

wind -11- Het is de goede wind niet op z 'n molen. Het is de goede wind niet op zijn molen. 1. Dat bevalt hem niet; komt hem niet van pas.

Variant: Da 's wend op z 'ne muile 2. dat is koren op z 'n molen (Kempenland '58). (Voor 1. zie ook: kraam; voor 2. zie ook: smeer -2-) Eindhoven (ED) '84

wind (zie: vuur -8-) Het vuurke onder de wend stoke.

wind -12- Iemand geen wind in de broek jagen. 1. Hem niet bang kunnen maken. Varianten: Zich geen wind in de broek laten blazen (Kempenland '87); Iemes 's wa weind in z 'n broek jagen 2. iemand bang maken (Knegsel '89). (Voor 1. zie ook: pis.) Alg. Brab. '90

wind (zie: molenaarsweer) Iemand wël mogen me' muldersweer en de wend van achtere.

wind -13- Krimpemde winden en uitgaande vrouwen motte nie vertrouwen. Krimpemde winden en uitgaande vrouwen moet je niet vertrouwen. Men kan daar alles van verwachten. Variant: ... en vrouwen is slecht huis mee te houden (Vught '84); ... vrouwlui zijn noit te vertrouwen (Oost-Brab. '78). (Krimpemde winden gaan door het westen naar het zuiden.) West-Brab. (MGT) '54

wind -14- Ligt de wind in februari stil dan komt hij zeker in april. Weersvoorspelling. Kempenland '89

wind

wind -15- *Me de wend meiprote.* Met de wind meepraten. De heersende mening napraten. (Zie ook: jas -1-) Kempenland (B) '58

wind (zie: Goede Vrijdag) *Me Goeie Vrede is 't aalte goeie wend.*

wind (zie: luifel) *Men moet de luifel naar de wind verhangen.*

wind -16- *Met de wind in het noorden spaart men de netten en de koorden.* Wind uit het noorden is goed voor de vissers. Tilburg (Si) '65

wind (zie: Laurentius Sint) *St Laurentius wind maakt de boekweit blind.*

wind (zie: eikel) *Valle d 'ikkels al vurt fist van Sinte M 'chiel (29 september), dan snééjt de winter-wënd dalijk dur.*

wind (zie: Hilvarenbeek) *Van Beek komt niks goed as de wind.*

wind -17- *Vuil wend op de muile hebbe.* Veel wind op de molen hebben. Druk praten. Variant: *ipv vuil: ene.* (Zie ook: bats.) Kempenland (B) '50

wind (zie: Stefanus Sint) *Wendstil op St Stee:ve, zal 'ne goeien ógst gee:ve.*

wind (zie: kind -34-) *Wie wil blijven een schoon kind, die moet schuwen de mertse zon en de aprilse wind.*

wind -18- *Wind en geen regen.* Meer verbeelding dan verstand. Variant: *Niks as wind en regen = niets als bluff* (Oost-Brab. '89). (Zie ook: bereddering.) West-Brab. (MGT) '54

wind (zie: Schijndel) *Wè uit Skijndel komt, deugt nie, de weind nog nie-jens.*

wind (zie: molen -6-) *Z 'ne meule nao alle wende zetten.*

windei *Nie meer wijn(d)eieren leggen.* Geen wind-eieren meer leggen. 1. Voldoende gegeten hebben; 2. voordeel uit iets getrokken hebben.

(*Wijn(d)ei = windei = ei zonder schaal ten gevolge van kalkgebrek.*) (Voor 1. zie ook: eten -4; voor 2. zie ook: boter -3-) Oost-Brab. (Bi) '40

windmolen *Ge zult op 'ne windmeule nie verzuipe.* Je zult op een windmolen niet verdrinken. Schertsend als iemand zich nodeloos ongerust maakt. Variant: *Hij zal op gene wendmuile verdrinken* (Kempenland '58). Lierop (Bi) '40

winkel (zie: hen -7-) *Daor zitten de hennen met d 'r gat naar de winkel.*

winkel *Elke winkel is nog geen snoepwinkel.*

Opdringerige mannen worden door vrouwen aldus terechtgewezen. Eindhoven (GB) '83

winkel (zie: volk -3-) *Gedurig volk onder de scholk hebben.*

winkel *In nieuwe winkels maant men geen oude schulden.* Wat voorbij is, is voorbij. Variant: *In neį winkels sti gin aauw sgeuld* (Aarle-Rixtel '83). Alg. Brab. '15

winkel (zie: familie -7-) *Wij zijn nog familie: onze grootmoeders hebben in een en denzelfden winkel snuf gekocht.*

winkelbank *De winkelbank afbreke.* De winkelbank afbreken. Gescheiden gaan slapen, vanwege hoge leeftijd. Kempenland (B) '58

winmis (zie: mis -4-) *In de mis gewinnen.*

winnaar (zie: God -11-) *God helpt de winnaars, de verspeulers hebben het toch kwaad.*

winnen (zie: Holland) *'t Kan mij niet schelen wie Holland wint.*

winnen (zie: wagen -2-) *Die nie waogt, die nie wint die nie schijt, die nie stinkt.*

winnen *Ge kunt wel winnen, maar niet zinnen.* Je kunt wel kinderen krijgen, maar ze niet naar je zin vormen. Tilburg (HM) '70

winnen (zie: haard) *Wie weinig wint en veel verteert, die vindt op 't laatst een kouden heerd.*

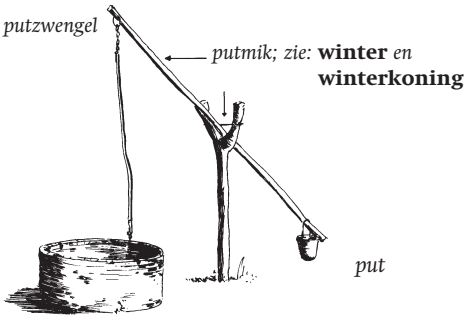
winnen *Win 't mer en wis mar twee.* Win het maar en veeg er maar twee uit. Kaartterm. 1. Ik geef me gewonnen; je hebt gelijk (Oost-Brab. '40). (Bij het kruisjassen werd op een lei een boompje opgezet. Als men won en 73 punten had, mocht men één streepje wissen; bij 100 punten, dat was een hoge score, twee.)

Varianten: 2. *Ge meugt er twee wissen tegen een jongen, die snot uit zijn neusgaten heeft hangen* (Sint-Oedenrode 1900). (Voor 1. zie ook: Jan -3-, kar -16-; voor 2. zie ook: wekker-) Gemert (GH) '69

winner (zie: vergaarder) *Irst 'n vergèrder, dan 'ne vertèrder.*

Wintelre *In Wintelre worden met de kermis de vliegen in de mik gebakken.* De kermis van Wintelre was in oktober, na die tijd waren de vliegen verdwenen. Varianten: *Met Hulselse kermis worden de vliegen in de mik gebakken* (Kempenland '75); *Mi Oewers kermis* (2de zondag van oktober) *gon de leste vliegen in de mik* (Kempenland '58); *Met Bestse kermis worden vliegenbiljetjes in de krentenmik gebakken* (Oost-Brab. '31); *Met Teefelen kermis worden de vliegen in de mik gebakken, omdat krenten te duur uit zou komen* (Oost-Brab. '34); *Op Strijbeekse kermis worden de vliegen in 't brood gebakken* (West-Brab. '30); *... gaan de leste krenten de mik in* (Chaaam '77); *Met Rijense kermis, dan bakke ze de vliegen in 't brood* (West-Brab. '39); *De vliegen zijn naar Putte kermis peperkoek eten* (West-Brab. '34); *De vliegen naar de Hulselse kermis sturen* (Hilvarenbeek '50); *Met Gerwense kermis gaan de laatste vliegen mee in de krentenmik* (Oost-Brab. '87); *ipv krentenmik: oliebolle.* Kempenland '34

Wintelre *Met Wintelre kermis (zondag na 16 oktober) moest men helemaal klaar zijn met het*

werk op het land. Met Wintelre kermis moest men helemaal klaar zijn met het werk op het land. Boerenregel. (Men zag dat aan de gekrulde paardenstaarten.) (Zie ook: aardappelmand.) Wintelre (H) '63

winter -1- 'n Zachte winter, 'n vette kerkhof. Een zachte winter, een vet kerkhof. In een zachte winter, zegt men, heerst er veel griep en sterven er veel mensen. (vet = winstgevend.) Varianten: ipv zachte: vochtige, weke, slappe, zwakke. Alg. Brab. '87

winter (zie: Allerheiligen -2-) Allerheiligen is 'n waterke of 'n winterke.

winter (zie: egel) Als 'n egel zich in 't westen ingraaft, komt er 'n zachte winter; als 'n egel zich in 't zuiden ingraaft, volgt er 'n strenge winter.

winter (zie: slijk -1-) Als 't sneeuwt op 't slijk, is er vries op den dijk.

winter (zie: zwaluw -1-) Als de zwaluwen vertrekken voor de noten rijp zijn, komt er een harde winter.

winter (zie: Lichtmis -3-) Als met Lichtmis onder de mis de zon schijnt, dan zeggen de boeren: Schet, winter!

winter (zie: Martinus Sint -1-) Als met St Maarten (11 november) de ganzen op 't ijs staan, moeten ze met Kerstmis door 't slijk gaan.

winter (zie: dag -8-) As de daag gaon lenge, gaon ze strenge.

winter (zie: Lichtmis -8-) As met Lichtmis de zon schijnt door de toren, krijgde net zoveel winter te na als van te voren.

winter (zie: blad -1-) Blad aan de boom op St Martijn (11 november) zal een strenge winter zijn.

winter (zie: Anna Sint -1-) Bouwen met St Anna de mieren hopen, de winter zal met zachtheid verlopen.

winter (zie: oogst) De oogst is geschoren, de winter geboren.

winter -2- De winter vóór Driekoningen telt nie mee. De winter vóór Driekoningen telt niet mee. Weerspreuk. Vorst voor Driekoningen heeft geen invloed op het weer erna. (Zie ook: Kerstmis.) Oost-Brab. (S) 1892

winter -3- De winter is een heer. (Met heer bedoelt men hier iemand die er goed bijzit en die niet hoeft te werken.) Eersel (PKW) '55

winter (zie: winterkoning) De winterkoning is köning in de winter, maar hij mag niet höger vliegen dan de putmik.

winter (zie: zomer -3-) Die 's zomers gaat vissen en 's winters gaat vinken, zal het spek in de schouw niet stinken.

winter (zie: haas -5-) Draagt d 'n haos nog alt z 'n zómmerklee:d, dan is de winter nog bé lange niej geree:d.

winter (zie: notenjaar) Een goed notejaar geeft een strenge winter.

winter (zie: ring) Een ring rond de maan brengt 's winters vorst aan.

winter (zie: staart -7-) Het staartje van de mei is het staartje van de winter.

winter (zie: zomer -5-) In de zomer was een kat haas, in de winter is een kat spek.

winter (zie: Dominicus Sint) Ist heet mî Sinte Domijn (6 augustus), dan zalt 'ne strenge winter zijn.

winter (zie: Maria Opdracht) Merieja's opdracht (21 november) open en hel, makt de winter streng en fel.

winter (zie: Simon en Judas Sint) Met Simon en Juu (28 oktober) verlaat men de strooien huu.

winter (zie: Sebastianus Sint) Met St Sebastiaan (20 januari) komt de winter pas aan, of is hij gedaan.

winter (zie: Allerheiligen -5-) Mî Alderheiligen zommeskéén gift 'ne winter mî péén.

winter (zie: Kerstmis) Mè Kerstmis van hois gegaon zèn.

winter (zie: oktober) Oktober met groene blaân duidt een strenge winter aan.

winter (zie: Antonius Sint -3-) Op St Antoon en St Sebastiaan zal de winter het hardste gaan.

winter -4- Pik in, 't is winter. Pik in, het is winter. Schertsend voor: dat sla ik niet af; dat kan ik best gebruiken. (Zie ook: ijzer -3-) Alg. Brab. '87

winter (zie: regen -4-) Reegen op St Denijs (9 oktober) natte winter, wèinig ijs.

winter (zie: Antonius Sint -6-) St Tunnis en St Sebastiaan (20 januari) kommen op 't midde van de winter aan.

winter (zie: eikel) Valle d 'ikkels al vurt fist van Sinte M 'chiel (29 september), dan snééjt de winter wènd dalijk dur.

winter (zie: steenvrucht) Veel steenvruchten, 'nen harden winter.

winter (zie: Velp) Velp dat is 'n arm land, 's winters in 't water, 's zomers in 't zand.

winter (zie: gans -4-) Vliege de ganzen in 'n V, brenge ze 'nen harde winter mee.

winter -5- Vroege winters duren lang. Weerspreuk. (Zie ook: Kerstmis.) Kempenland '89

winter

winter (zie: nacht -4) Winterse nachten en vrouwengedachten veranderen zesmaal in een uur.

winter (zie: vlieg -3) Zit er 'n vliegske in den kraaiappel, dan hebben we een korte winter, want dan vliegen we erdoor; zit er een wurmke in, dan hebben we een lange, want dan kruipen we erdoor.

winter (zie: loof) Zo 't loof niet valt voor St Martijn (11 november) zal het een harde winter zijn.

winterkoning De winterkoning is koning in de winter, maar hij mag niet hoger vliegen dan de putmik. De winterkoning is koning in de winter, maar hij mag niet hoger vliegen dan de putmik. Elke macht is beperkt. Opwetten (VDA) '48
winterkoning De winterkoning zingt zowel van armoede als van weelde. Iemand is in voor- en tegenspoed opgewekt. Variant: ipv winterkoning: vogel (Eindhoven '86). (Zie ook: weer -16-) Oost-Brab. '85

winterkoren Het winterkore moet er voor Sint Victor (10 oktober) in zèjn. Het winterkoren moet voor Sint Victor gezaaid zijn. Boerenregel.

(Sint Victor was in sommige streken een termijndag; dan eindigde de zomertijd. De boeren konden het met minder personeel doen.) (Zie ook: aardappelmand.) Huisseling (E) '58

wip (zie: vogel -16-) Zolang de vogel nog op de wip zit, heeft er eenieder kans naar.

wipstaartje (zie: paard -17-) De beste paarden vindt men op stal en de wipstaartjes overal.

wis (zie: varken -1-) "t Is gelek goed wa van 't verke komt", zi 't wijfke, en 't lekte 't zeeltje af.

wis (zie: spek -2-) As 't spek op is, hangt de wis.

wis (zie: boerin -2-) Bij 'n boerinneke uit His, is de geit dik over de wis.

wis (zie: geit -4) De geit is over de wis.

wis (zie: kalf -7-) De kuuskes waren van de wis gesneje.

wis -1- De wissen nat maken. Iets in de week zetten; iemand gunstig beïnvloeden, zoals uitnodigen op het eten, wanneer hij iets moet kopen, of beslissen. (Wis = teen of wilgetwijg. Men legt die een tijd in het water waardoor ze buigzamer worden en men ze aldus bete kan verwerken tot manden of tot matten, oa voor de dijkverzwaring.) (Zie ook: garf, week -5-) Kempenland '70

wis -2- Die kos wisse snijden. Die kon wisse snijden. Die is pleite; die is ervandoor. (Zie ook: drieklets.) Peelland (M) '30

wis -3- Een goeie wis die buigt zich wel, en goeie stiek die rekte. Een goede wis buigt zich wel en een goede elastiek, die rek je. Al wat jong is kan men goed leiden. (Zie ook: haak.) Asten '86

wis (zie: band) Ennem band en ennen wis, die halt men daor tie is.

wis (zie: krom -3-) Zo krom als 'n hankholt.

wis (zie: slap -3-) Zo slap als een bies.

wisselen Des nie gewisseld. Dat is niet gewisseld. Er wordt flink kwaadgesproken. Schijndel (Bi) '40

wissen (zie: winnen) Win 't mer en wis mar twee.

wissegasjes (zie: viezevazen) Gin viezevaarze as te blieft!

wit (zie: bloem -1-) 't Is wer klaoren blom èn dikke mik.

wit -1- 't Is wit tot 't steeltje toe. Het is wit tot het steeltje toe. 1. Het is dik aan. Varianten: 't Is wit (Alg. Brab. '87); Wit met elkaar zijn (Alg. Brab. '87); Dè 's zo wit, daor kan ze wel op toffel poepen (Tilburg '65); Wè 'n wittigheid, 't zal tegen d 'n èrgere zèn 2. er zal aan die hechte vriendschap spoedig een einde komen (Oost-Brab. '86). (Voor 1. zie ook: beschetten.) Tilburg (TT) '71

wit (zie: bij -1-) De witte bieën vliegen.

wit (zie: vogel -4-) De witte vogels vliegen, de zwarte blijven boven.

wit -2- Hedde oew witweken veur? Heb je je witweken voor? Vraag aan iemand die op een weekse dag met een witte boord voor de dag kwam. (Zie ook: bleek.) Tilburg (TT) '71

wit (zie: steel) Het is wit tot het steeltje toe.

wit (zie: paard -36-) Iemand met 'n wit paerd naar Vught doen.

wit (zie: oog -15-) Liegje dè 't wit van oew ooge zwart vur oew gat skijet.

wit (zie: muts -2-) Nog gaarne 'n witte muts zien.

wit (zie: vet -7-) Vet met elkaar zijn.

wit -3- Wit als poppestront. Spreekwoordelijke vergelijking. Een zeer vriendschappelijke verhouding. Variant: ... als fijn gemalen poppestront. (Zie ook: beschetten.) Alg. Brab. '87

wit -4- Zo wit als een Frans brood. Spreekwoordelijke vergelijking. Lijkbleek. Varianten: ... èz enen doek (Huisseling '58); ... roggeblom (Gemert 1892). (Zie ook: kijken -22-) Meierij (Sö) 1888

witkwast De witkwast rijden. Aalst (Cve) '86

Witlox "t Kan zain", zi Witlox, mar dan geleufd 'ie et nie. "Het kan zijn", zei Witlox, maar dan geloofde hij het niet. Zeispreuk. Men gelooft niets van het vertelde. Variant: "t Kan zeijen", zeej Witlox. (Witlox was een bekende Tilburgse familie.) (Zie ook: aap -3-) Tilburg '65

Witte Donderdag Het is Witte Donderdag. De onderbroek komt onder de bovenbroek uit. (Witte Donderdag = de donderdag voor Pasen; in de dienst worden dan witte gewaden gebruikt en om de kruisbeelden hangen witte doeken.) (Zie ook: lantaarn.) Hapert (ED) '84
wittebrood (zie: Pasen -2-) Met de Paoschen kraige me mik op mik en kais ertusschen.

woensdag *Woensdag voor de wet, donderdag voor het bed.* (Het burgerlijk huwelijk, dat door rooms-katholieken slechts als een formaliteit beschouwd wordt, moet gesloten zijn, voordat in de kerk het huwelijk kan worden ingezegend.) Varianten: *ipv woensdag: maandag; ipv donderdag: dinsdag* (Oost-Brab. 1892); *Vandaag voor de wet en morgen voor de kerk* (Oost-Brab. 1892). Tilburg (Kn) '50

Woensel (zie: *Acht*) *Acht is de stam, Woensel is de wortel; Acht was er lang, eer Woensel kwam.*

Woensel *Woensel boven, Acht in den oven.*

Woensel boven, Acht in de oven. Uitdrukking over de rivaliteit tussen deze dorpen, nu behorend tot Groot-Eindhoven. (Zie ook: *Aarle*.) Oost-Brab. (He) '40

Woestenbergh (zie: *waar is -4*) *Tebak haole bij Woestenbèèrgh.*

wol (zie: *geschreeuw*) *"Veel geschreeuw en weinig wol", zei den boer, en hij schoor z 'n varken.*

wol *Scheren naovenant ze wol hebben. Scheren naargelang ze wol hebben. Het ervan nemen zolang het eraan zit.* (Zie ook: *bult -2-.*) Alg. Brab. '87

woldat (zie: *wever -6-)* *Wēvers komt eten, de pap hèt de prut gegeven en de petatten zijn zo gaar als 'n woldat.*

wolf *De wolf in de start. De wolf in de staart. Kaartterm. De meegaande partij heeft geen troef. (Wolf in de staart = een veeziekte, kenbaar aan een slappe staart.)* Oost-Brab.(Bi) '40

wolf (zie: *dorp -4-)* *Ieder dorp heeft zijne wolf.*

wolf *Mee de wolven te janken is hendiger dan mee de nachtegalen te zingen. Met de wolven te huilen is gemakkelijker dan met de nachtegalen te zingen. Bij sterken is men beter geborgen dan bij zwakken.* Oost-Brab. (JU) '79

wolf (zie: *mussenhagel*) *Met mussenhagel doodt men geen wolven.*

wolf (zie: *Lichtmis -15-)* *Op Lichtmisdag ziet de boer liever den wolf in zijn stal dan de zon.*

wolk 't *Is een wolk in een heldere lucht. Het is een wolk in een heldere lucht. 't Is een wolk van een baby.* Bergeijk (Re) '60

wond (zie: *dokter*) *Zachte dokters maken stinkende wonden.*

wonde *"Het is een oude wond", zei de aap, en hij keek in z 'n kont. "Het is een oude wond", zei de aap, en hij keek in zijn kont.* Zeispreuk. (Zie ook: *hoe oud.*) Eindhoven '86

wonde *Wond zo groot, of er is nog 'n groter plaaster veur. Geen wonde zo groot, of er is nog een grotere pleister voor. Er is geen leed zo groot of het kan verzacht worden.* Oost-Brab. (Bi) '40

wonder (zie: *geld -2-)* *As ge veul geld het, kunde den hemel kopen; hedde 't nie, dan kunde naor den duvel lopen.*

wonder (zie: *donder -2-)* *Donder op 'n kaole dore, is d 'n halve zommer verlore.*

wonder (zie: *heilige -3-)* *Ge kunt van een heilige niet verwachten dat hij dadelijk wonderen doet.*

woonkeuken (zie: *vrouw -2-)* 'n *Goei vrouw ga mar één keer deur den herd.*

woonkeuken (zie: *vrouw -10-)* *Als vrouwke vuil den herd uitkeert, laachen alle huukskes.*

woonkeuken (zie: *ketel -2-)* *Het keteltje vliegt door d 'n herd.*

woonkeuken (zie: *herd -2-)* *Midden door den herd gaon.*

woonkeuken (zie: *herd -3-)* *Mè iemes den hêrd aonkere.*

woonkeuken (zie: *herd -4-)* *Oewen herd nie keren, eer ge nieuw zand bij de hand het.*

woonkeuken (zie: *ketel -4-)* *Stee de kittel in den herd, dan eest niks werd.*

woonkeuken (zie: *herd -5-)* *Z 'nen eigen herd uitkere.*

woord (zie: *man -4-)* 'n *Man 'n man, 'n woord 'n woord, 'n vrouw 'n woordenboek.*

woord (zie: *vloek*) 't *Was gene vloek, nog eens geen zwaar woord.*

woord -1- *Als 't woord niet deugt, deugt de man niet. Als het woord niet deugt, deugt de man niet. Uit de taal die gesproken wordt, kan men opmaken hoe iemand is. Hilvarenbeek (Kn) '50*

woord (zie: *drie -1-)* *Als ge trouwt, dan bende drie dingen kwijt: de beste plaats in bed, het leste woord en de sleutel van de geldzak.*

woord -2- *Het leste woord nooit het eerst kunnen zeggen. Het laatste woord nooit het eerst kunnen zeggen. Langdradig zijn.* (Zie ook: *alles -9-.*) Dinther (Bi) '40

woord (zie: *spreker*) *Het zijn goeie sprekers, die een zwijger verbeteren.*

woord -3- *Op 't woord varen. Op het woord leiden. Een paard sturen zonder leidsels te gebruiken.* (Zie ook: *leidsel -1-.*) Eerde (Da) '40

woord -4- *Zonder en gebenedaid woord te spreke. Zonder een goed woord te spreken. Zonder iets te zeggen.* (Zie ook: *blaar.*) Gemert (SW) 1882

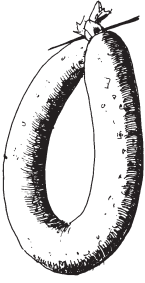
woordenboek (zie: *man -4-)* 'n *Man 'n man, 'n woord 'n woord, 'n vrouw 'n woordenboek.*

worm (zie: *vogel -6-)* *Een vroege vogel vangt de meeste wormen.*

worm *Nog gene pier van 're russel kunnen afblazen. Nog geen vorm van haar plag kunnen blazen. Geen kracht hebben; erg verzwakt zijn na een langdurige ziekte.* (Zie ook: *lijden.*)

Westerhoven (Ma) '86

worm

worstenpin; zie: **worst**

worm (zie: waarom) Wurrrum, durrum, umdè 'n wurrrum ginne pier is, durrum.

worm (zie: vlieg -3-) Zit er 'n vliegske in den kraaiappel, dan hebben we een korte winter, want dan vliegen we erdoor; zit er een wurmke in, dan hebben we een lange, want dan kruipen we erdoor.

worst (zie: eind -1-) "'t Eindje is kort", zei de dominee, en hij beet op zijn worst.

worst -1- 'n Worst aan Clara beloven. Een worst aan Clara beloven. Een aalmoes aan de zusters clarissen brengen, opdat zij bidden voor goed weer. Alg. Brab. '87

worst (zie: lullen -1-) As lulle worst waar, dan hadde gij 'n heel stuk.

worst (zie: blinken -3-) Blinken as ene worst.

worst (zie: ham) Daor hangt de ham ok hog.

worst (zie: boer -43-) De boeren hebben dikwijls dorst, ze houden van een korte preek en van een lange worst.

worst (zie: kop -9-) De kop omhoog hauwen, as een kater die 'n worst gestolen heeft.

worst (zie: mens -20-) Ieder mens z 'nne zin, iedere worst z 'nne pin.

worst -2- In worsten en weduwvrouwen weet men niet wat ze indouwen. In worsten en weduwvrouwen weet men niet wat ze induwen. Pas op voor een huwelijk met een weduwe. Varianten: Wie 'n worst koopt of 'n weduwe trouwt, wit nooit van tevurre wat d 'r is ingedouwd (Geldrop '81); Wie worst èt of 'n weduwvrouw trouwt, ... (Oost-Brab. '87); As ge 'n wuww truiwt, witte nie watter is ingeduid (Eindhoven '86). (Zie ook: balkenbrij.) Tilburg (Kn) '50

worst (zie: brood -24-) Niks kunne as van goei brood kaoi make.

worst -3- Voor 'n stukje worst geen heel varken in bed willen. Voor een stukje worst geen heel varken in bed willen. Geen huwelijk willen aangaan. Variant: Vur 'n stertje wil ik geen heel verreke in bed (Kempenland '90). (Zie ook: hond -3-) Eindhoven (ED) '84

wortel (zie: Jan -2-) 't Is van Jan schrap me de wortel.

wortel (zie: Acht) Acht is de stam, Woensel is de wortel; Acht was er lang, eer Woensel kwam.

wortel (zie: kind -11-) Als 't kindje is geboren, hebben de knollen hun smaak verloren.

wortel (zie: een -5-) Eén voor één, zoals Dierik Spoor z 'n wortelen wies.

wortel (zie: Petrus en Paulus Sint -2-) Met St Petrus en Paulus, dan breekt de rog de wortel en rijpt het koren dag en nacht.

wortel (zie: peen) Nie op 'nen bos peejen kijken.

wortel (zie: raap) Va raope düget gat gaope, va wortele düget gat bortele, zu mennigen beit, zeu mennige scheid.

wortelschijf Veul peeschijven hebben. Veel wortelschijven hebben. 1. Veel geld hebben. (De schijven worden met munten vergeleken.)

Variant: Da doede nie van peeschijve 2. daar moet je geld voor hebben (Alg. Brab. '92).

(Voor 1. zie ook: aarde -1-) Tilburg (HM) '70

wortelzaad 't Is goed om wortelzaad te zaaien. Het is goed om wortelzaad te zaaien. Opmerking bij plotselinge stilte in een gezelschap. (Zie ook: Maas.) Tilburg (TT) '65

wortelzaad (zie: boekweit -3-) Boekend te koop hebben.

Wout (zie: boer -49-) Den boer waagde wel da' z 'nne zoon Wout hiette en da' was veur hil z 'n leven.

Wouw Mee Wouw op oewen rug komde nie ver. Met Wouw op je rug kom je niet ver. Reactie op "Ik wou zo graag". Woordspeling. Varianten: Als ge Wouw op oewen rug het, wilde wel naar Roosendaal (Halsteren '71); ... dan zoude nie naar 't Krabbengat (Bergen op Zoom) verlandgen (Oost-Brab. '84); Wouw ligt een uur gaans van Roosendaal (West-Brab. '34). (Mogelijk wordt hier gezinspeeld op de overwegend westelijke wind.) Prinsenhage (VD) '76

wrang Zo wrang as 'n kweeper. Zo wrang als een kweeper. Spreekwoordelijke vergelijking. (Kwee Cydonia vulgaris is een appelachtige boom met gele schijnvruchten die appel- of peervormig zijn en alleen als compôte of gelei gegeten kunnen worden.) Alg. Brab. '86

wreed (zie: leed) Mee leed en wreed genaon.

wreken Wrikken wa ge nie sprikt. Wreken wat je niet spreekt. Iets op geheimzinnige wijze wreken. Eindhoven '60

wulp (zie: mager -4-) Zo mager als een garnaal.

wutter (zie: beweging) An de wötter bleve.

Z

zaad (zie: man -2-) “Ge het goed zingen”, zi ‘t menneke tigge zin vuggelke, “want gij hoeft ‘t zaod nie te kopen”.

zaad (zie: akker) ‘t Is er d’n ekker in ‘t zaod.

zaad -1- Bij hum is ‘t zaod vort, is út ‘t zèkske. Bij hem is het zaad voortaan uit het zakje. Het kruit is verschoten. Variant: ipv zèkske: pèkske. (Zie ook: Adam.) Oost-Brab. (Sw) ‘86

zaad (zie: hof) Dè hufke hoeft niej mer ingezetijd.

zaad -2- Gooi m’r mèr op, ik kom er wel in, gooi me mer diep, ik kom er wel uit. Gooi me er maar op, ik kom er wel in, gooi me maar diep, ik kom er wel uit. Boerenregel. (Sommige zaden moeten licht gezaaid worden en dringen vanzelf in de grond, andere moeten in de grond gelegd worden en groeien naar boven.) (Zie ook: boon -3-) Wintelre (H) ‘63

zaad -3- Het zaad langs de voor gooien. Vreemdgaan. (Zie ook: brief.) Tilburg ‘87

zaad -4- Ieder zen zaad, een spelleke voor kwaad. Ieder zijn zaad, een spelletje voor kwaad. Rijmpje bij flikker, een jongensspel met centen. Eindigde het zo, dat iedere speler zijn eigen geld terugkreeg, dan zei men: Ieder Bergen op Zoom (S) 1892

zaad -5- Op zaad staan. Gelijk staan met de inzet bij spelen. (Zaad = spelinzet.) Varianten: Z’n zaad hebben (kaartterm) (Oost-Brab. ‘87); Z’n gezaoi hebben (Tilburg ‘70); Soo’d zen; Soo’d gespuld zen (Kempenland ‘58); Op zaed zien (Oeffelt 1892); Op zoot zijn (Brab. 1882). Alg. Brab. ‘70

zaaibak

zaaiende boer; zie: **zaaien**

zaad (zie: sterven -4-) Sterven gelijk een bukkum met ‘t zaad in de buik.

zaad (zie: wanraad) Wanraad verteert zak en zaad en al wat erneven staat.

zaad -6- Zaad in ‘t bekske hebben. Zaad in het bakje hebben. Geld bezitten. (Zie ook: aarde -1-) Tilburg (JM) ‘50

zaadgoed Zaadgoed moette houden. Zaadgoed moet je houden. Je moet zorgen dat er altijd wat klein geld in de beurs overblijft. (Zie ook: moeder -4-) Alg. Brab. ‘92

zaadgoed Zo zaaigoed, zo oogst. Zo zaadgoed, zo oogst. Zoals men zaait, zal men oogsten; loon krijgen naar werken. Variant: Wie goed zaait, die goed maait (Sint-Anthonis ‘59). (Zie ook: koe -38-) Chaam (VD) ‘77

zaagmeel (zie: zot -1-) “‘t Zal wel uitkomen”, zei de zot, en hij zaaide zagemeel.

zaaien -1- Er gezaaid noch gemaaid hebben. Er niets omhanden gehad hebben. Variant: Er onder gezaaid of (noch) gemaaid hebben (Oost-Brab. ‘40). Nederwetten (S) 1892

zaaien (zie: bed -6-) Ge moet er een beddeke van zaaien.

zaaien (zie: gras -5-) Gras moet men zaaien tussen de Lievevrouwendagen (15 augustus - 8 september).

zaaien (zie: buil -2-) Hij hee in zijnen buil gezaaid.

zaaien (zie: maan -7-) Mee ouwe maan koren zaaien, anders schiet het deur.

zaaien -2- Niet zaaien, maar maaien.

Zwijgzaam zijn. (Zie ook: blaar.) Waalre ‘82

zaaien -3- Zaa ‘t maar niet, ‘t komt toch niet uit. Zaa het maar niet, het komt toch niet uit.

Als iemand iets, vooral geld, op de grond laat vallen. (Zie ook: geld -6-) Alg. Brab. ‘87

zaaien (zie: rogge -4-) Zaa rogge als het stuift en hij zal dragen dat ie buigt.

zaaien (zie: paddestoel) Zo zèje ze ze nie, de paddestoel.

zaaigoed (zie: zaadgoed) Zo zaaigoed, zo oogst.

zaak D’r is ginne komaf in die zaak. Van die zaak kom je niet af. In die zaak zit geen vooruitgang. Alg. Brab. ‘67

zacht Zacht als een lammetje. Spreekwoordelijke vergelijking. Zeer zacht. Variant: Zo zaagt as unne mol onder zonne stert (Deurne ‘87). Alg. Brab. ‘87

zacht (zie: nier -3-) Zijn nieren zacht hebben liggen.

zacht

zacht Zoo zuntjes ès 'n skeet in 'ne vilten hoewd. Zo zachtjes als een scheet in een vilten hoed. Spreekwoordelijke vergelijking. Onhoorbaar zacht. (Zie ook: *klinken*.) Oost-Brab. (Sw) '86
zachtheid (zie: *Anna Sint -1*) Bouwen met Sint Anna de mieren hopen, de winter zal met zachtheid verlopen.

zadel Taai onder 't zaal worden. Taai onder het zadel worden. Beginnen te zweten. (Taai = plakkerig.) (Zie ook: *water -22-*.) Oost-Brab. (Bi) '40

zagers (zie: *gaan -3-*) Gaan als de zagers van Beek.

zak (zie: *uil -2-*) "De's vur onzen Huib", zei de jongen, en hij stak 'n pad in z'ne zak.

zak (zie: *soort*) "Sort zukt sort", zei den düvel, en hij pakte den schoorsteenveger.

zak (zie: *kind -3-*) "Veul kijnder veul zegen" zin de köster, en ie staak 't doopgeld in z'n tes.

zak -1 'n Goei tes aandoen. Een goede zak omhangen. Goed wat geld meenemen als er een extra collecte in de kerk is aangekondigd. (De boerinnen droegen onder hun rok een zak waarin zij geld meenamen.) Schijndel (Bi) '40

zak (zie: *big*) 'n Klocht bagge èn 'n èrfernis moete nij teller vurde ge ze in oewe zak he't.

zak (zie: *boer -18-*) 'nen Boer denkt in zakken.

zak (zie: *gewin*) 't Urste gewin is kattedgespin.

zak (zie: *zaad -1-*) Bij hum is 't zaod vort, is uut 't zèkske.

zak (zie: *brood -10-*) Brood in de zak hebben.

zak -2 D'n blauwe zak vatte. De blauwe zak nemen. In het buitenland gaan werken.

Maaskant (Sw) '87

zak (zie: *stront -6-*) Dat 't stront mag worre in oew zakke.

zak -3 De een houdt de zak op, de ander steekt het erin. De ene houdt de zak op, de andere steekt het erin. Twee mensen die samenspannen in bedrog of oplichterij. Variant: *Wie is nou de grootste dief, die de zak ophoudt of die 't erin duu?* (Oost-Brab. '88) Oost-Brab. (S) 1892

zak (zie: *man -13-*) De laatste man de zak opgeven.

zak (zie: *oog -5-*) De ogen open of de zak open.

zak -4 De zak krijgen. Ontslagen worden. (Zie ook: *bons*.) Alg. Brab. '89

zak (zie: *donder -1-*) Donder op 'ne kalen tak, gëft kôre in de zak.

zak -5 De's tegen mijn tes. Dat is tegen mijn zak. Dat is tegen mij bedoeld. Soerendonk '60

zak (zie: *wat gebeuren*) Dôr wôrt 'nem bowr opchelaote tussen twee zâkke stront.

zak -6 Een ledige zak kan niet rechtop staan. Een lege zak kan niet rechtop staan. 1. Iemand met weinig verstand is zelden zelfstandig. Variant: *Die moet mar lege zakken recht gan zet-*

ten 2. die heeft twee linkse handen (Helmond '87). (Voor 1. zie ook: *bijdehand*; voor 2. zie ook: *kwartje -4-*.) Alg. Brab. (Ha) 1872

zak (zie: *boek -2-*) Een zwart boekse in zijn tes hebben.

zak (zie: *gegeven*) Er gaan veel gegevens in 'nen zak.

zak (zie: *gemak*) Er gaat veel gemak in een kleine zak.

zak (zie: *gevoeg*) Er gaat veel gevoegs in een zak, maar weinig haspels.

zak -7 Er worden veel zakken toegebonden, die niet vol zijn. 1. Zich gedragen alsof een werk klaar is, terwijl dit eigenlijk niet het geval is; 2. met honger van tafel gaan omdat er geen eten meer is. (Voor 2. zie ook: *beergelkcost*.) Oost-Brab. '80

zak -8 Ergens geen zak zout eten. 1. Ergens niet lang blijven. Variant: *Die freet ok gin zeuven zakken zawt meer* 2. die zal niet lang meer leven (Gemert '87). (Voor 1. zie ook: *hennebroedsel*; voor 2. zie ook: *aftellen*.) Oost-Brab. '87

zak -9 Et he iejt in, eer dâ 'ne zak me ze:j genaaid is. Het heeft heel wat in, voordat een zak met zijde genaaid is. Het werk vordert slecht. Variant: *'t He heel iejt in*. (Zie ook: *alles -9-*)

Kempenland '58

zak (zie: *maat -4-*) Et he krâk de moo't in de zak.

zak (zie: *mens -17-*) Ge kent een blauwte mens nie in zun tès vuule.

zak (zie: *dief -6-*) Gin dief zijn van z'n eige portemonnaie.

zak (zie: *God -22-*) God zegen(e) oew mee 'n stro-wis, dan mèent den duvel dè't 'n miraokel is.

zak -10 Het moet uit de zak of uit den band komen. Het moet uit de zak of uit de band komen. Het moet uit de lengte of uit de breedte komen; iemand moet het toch betalen. Varianten: *'t Kan beter van de zak as van den band komen* (Oost-Brab. '87); *ipv van: uit; ipv band: buidel, bindel; ipv zak: tes*. (Zie ook: *lengte*.) Oost-Brab. '87

zak -11 Het zit nog in wije zakken. Het zit nog in grote zakken. 1. Het is nog toekomstmuziek; 2. het is nog zeer onzeker. Variant: *ipv zit: steekt; ... in 'n wije rok* (Alg. Brab. '87). (Voor 2. zie ook: *kerfstok*.) Tilburg (Kn) '50

zak (zie: *ijzel*) IJzel op den kalen tak is koren in den zak.

zak -12 In zèn tès is 't host aaltijd donkere maon. In zijn zak is het haast altijd nieuwe maan.

Hij zit bijna altijd zonder geld. (Zie ook: *portemonnaie -1-*.) Gemert (SW) 1882

zak (zie: *hond -36-*) Laote zien da den hond nie op 'we zak gescheeten héé.

zak -13 Oew eige zak beliegen. Je eigen zak beliegen. Meer uitgeven dan men zich kan

veroorloven. (Zie ook: *baard* -4-) Oost-Brab. (Bi) '40

zak (zie: *Heer OL* -14-) *OL Heer hee aorige kost-gangers.*

zak (zie: *doodshemd*) *Op een doodshemd staan geen zakken.*

zak (zie: *opa*) *Opa worden da kunde mee oew haanden in de broekzakken.*

zak (zie: *opvliegen*) *Opvliegen ès 'n beuleke mi vlooië.*

zak (zie: *pet* -4-) *Schud mar in m'n pet dan za'k 't thuis wel uitzoeken.*

zak -14- *Twee zakken op de schort hebben.*

Zichzelf goed doen, inhalig zijn. (Zie ook: *baat.*) Tilburg (TT) '70

zak (zie: *wanraad*) *Wanraad verteert zak en zaad en al wat erneven staat.*

zak (zie: *Made*) *Wie wil op de Maai gaan vrijen, die moet hebben een knol op zak en 'n meske om te snijen, want Maaienaars zijn niet mak.*

zak (zie: *oog* -26-) *Z'n oog nie in z'ne zak hebben.*

zak -15- *Zich nie in z'nen zak laten pissen. Zich niet in zijn zak laten pissen.* 1. *Zich niet laten beetnemen; zich niet laten afzetten.* Varianten: *ipv zak: tes, slip* (Helmond '87); *ipv pissen: zeiken; Iemand in z'ne zak zeike* 2. *iemand op grove wijze beetnemen, afzetten; Daor zeike ze in oew tesse* (Oost-Brab. '87). (Voor 1. zie ook: *broek* -26-, *mand* -3-; voor 2. zie ook: *hand* -6-) Oost-Brab. '87

zak (zie: *molenaar* -6-) *Zijn as 'nne luie mulder mee de kop op 'nne lege zak.*

zakken (zie: *emmer* -2-) *Door de emmer gezakt zijn.*

zakken (zie: *pakken*) *Iemand kunnen pakken, zakken en verkopen.*

zakken *Zakken als bruin bier. Spreekwoordelijke vergelijking. Snel minder worden.* (Zie ook: *koek* -4-) Tilburg (TT) '66

zalig (zie: *voet* -5-) *Is-ie nie zaolig, dan is-ie toch uit de voete.*

zaligheid (zie: *arbeid*) *"Arbeid is zaligheid", zegt de begijn, "maar langs de kantjes gegaan is ook geen kwaad gedaan."*

zaligheid (zie: *arbeid*) *Arbeid is zaligheid, maar dichtbij de meid is aardigheid.*

zaligheid (zie: *hand* -4-) *De händjes de zaligheid beloofd hebben.*

zaligmaker (zie: *verlosser*) *Ik ben de verlosser, maar gij bent de zaligmaker nie.*

Zaltbommel *Wie volop heeft, gaat van Bommel naar Den Bosch. Wie volop heeft, gaat van Zaltbommel naar 's-Hertogenbosch. Iemand heeft grote vooruitgang gemaakt in zaken, en stelt het financieel goed.* (Er bestond een riva-

liteit tussen Den Bosch en Zaltbommel.) Alg. Brab. '40

zand (zie: *ezel* -1-) *Beter van een ezal wel gedragen dan door een paard in het zand geslagen.*

zand (zie: *brand* -2-) *Brand in het zand, maar niet in het vlees, Glorie zij den Vader en den Zoon en den heiligen Geest.*

zand (zie: *bas*) *Een bas ... die haolt 't wit zaand uit de grond.*

zand (zie: *Hollander* -3-) *Es den Hollander mee zand begint te gooien, begint den Bels mee wotter te gooien.*

zand -1- *Ge kant beter zand aan elkaar knopen dan een vrouw veranderen. Je kunt beter zand aan elkaar knopen dan een vrouw veranderen. Een vrouw is niet te veranderen.* Waalre (RC) '86

zand (zie: *brood* -18-) *Ge kunt er beter van pissen als van 'n korstje brood.*

zand -2- *Geen zand meer afgaon. Geen zand meer afgaan. Flink gegeten hebben.* Variant: *Er zand van in oew kont krijgen er wordt niet gegeten omdat het niet lekker is* (Breugel '84). (Zie ook: *eten* -11-) Alg. Brab. '87

zand -3- *Gezaaid in 't zand, bonen in de hand. Gezaaid in het zand, bonen in de hand. Boerenregel. Varianten: Zeide mi sleik hedde niks, zeide mi zand dan hedde 't in de hand; Zaaide in 't slijk da's niks mer as ge zaait in 't zand dan veinde ropkes in oew hand; ipv ropkes: ert* (Gemert, Waalre); *Zaaide mi slijk dan bende me kwijt; zaaide in 't zand dan wordt ik 'n plant* (Mierlo, Aarle-Rixtel). (Bonen moeten met droog weer gelegd worden.) (Zie ook: *rogge* -4-) Oost-Brab. '88

zand -4- *Iemand op 't zand eten. Iemand op het zand eten. Eten tot er niets meer over is.* Varianten: *ipv eten: doen, drinken.* (Zie ook: *eten* -4-) Oost-Brab. (Bi) '40

zand (zie: *land* -6-) *Land en zand aflopen.*

zand (zie: *land* -7-) *Land en zand hebben.*

zand -5- *Met zand bedekt de kaailegger z'n schand. Met zand bedekt de stratenmaker zijn schande.* (Op de pas gelegde straatstenen wordt zand gestrooid; eventuele fouten worden hierdoor aan het oog onttrokken.) (Zie ook: *eggen* -2-) Veldhoven (Val) '91

zand (zie: *herd* -4-) *Oewen herd nie keren, eer ge nieuw zand bij de hand het.*

zand (zie: *Heer OL* -24-) *OL Heer mee zand in de oge gooien.*

zand (zie: *Velp*) *Velp dat is 'n arm land, 's winters in 't water, 's zomers in 't zand.*

zand (zie: *slijk* -3-) *Zaaide mee slik, dan edde niks; zaaide mee sant, dan edde 't in oe ant.*

zand -6- *Zand in zijnen das hebben. Zand in zijn das hebben.* 1. *Het achter de elleboog hebben,*

zwarte paardenbloedzuiger; zie: **zat-3**

streken hebben; 2. een oude man die nog graag een meisje ziet. (Voor 1. zie ook: *nestekop*; voor 2. zie ook: *Adam*.) Alg. Brab. (S) 1892
zand -7- *Zand schuurt de maag*. Opmerking als iemand klaagt zand in het eten te hebben; als een kleuter zand in zijn mondje stopt en de moeder bang is voor slechte gevolgen. Alg. Brab. '87

zand (zie: vallen -4-) *Zu dicht valle a's zand*.
zang *Ergens de zank op hebben*. Ergens de zang op hebben. De smaak van iets te pakken hebben. Variant: *Erges de zank op (ewèg) hebbe (krege)* (Kempenland '58). Oost-Brab. '87
zaniker (zie: zeveraar) *Zeveraars zijn mistal goeie zangers*.

zat -1- *Beter zat als flauw*. Beter zat dan flauw. Verontschuldiging tav dronkenschap. Variant: ... *als niks gehad* (Oost-Brab. '87). (Zie ook: *bos*.) Oost-Brab. (S) 1892

zat (zie: Herpen) *Herps zat*.

zat -2- *In den truur zen*. *Zatjes zijn*. (Zie ook: *bos*.) Tilburg (D) '16

zat (zie: nuchter -3-) *Wat er nuchter in zit, komt er zat uit*.

zat -3- *Zat zijn als een snep*. *Zat zijn als een snip*. Spreekwoordelijke vergelijking. Dronken zijn. (Bij gevaar gaat de watersnip er zigzaggend vandoor.) Varianten: *ipv snep: 'n pinneke* (Oost-Brab. '85), *pinneke pouw* (Helmond '35), *varken, kanon, echel (bloedzuiger), stront, 'n schup* (Asten '87). (Zie ook: *bos*.) Oost-Brab. '78

zat -4- *Zat zijn of onderwege*. *Zat zijn of onderweg*. Voortdurend dronken zijn. (Zie ook: *bos*; voor het beeld zie ook: *ziek* -1-.) Den Bosch (Br) '76

zaterdag -1- *'s Zaterdag weer na vijven, zo zal het zondags blijven*. Weersvoorspelling. (Zie ook: *vrijdagsweer*.) West-Brab. (MGT) '74

zaterdag -2- *Als er twee zaterdagen in een week*

komen. Met sint-juttemis, nooit. (Schertsend als men aan iemands verzoek niet kan of wil voldoen.) (Zie ook: *gerstmaand*.) Alg. Brab. '87
zaterdag (zie: *maandag*) *Beter een maandags paard, dan een maandagse knecht*.

zaterdag (zie: *maandag*) *De maandag zit aan de zaterdag vast*.

zaterdag -3- *De zaterdag is nooit zo koad, of de zon die schijnt 's vruug of laot*. *De zaterdag is nooit zo slecht, of de zon schijnt eens vroeg of laot*.

Weerspreuk. Varianten: ... *want Maria moet de luiers drogen* (Gastel '85); ... *OL Vrouwke moet de was nog drogen* (Berkel '85); ... *OL Vrouwke moet haar hemd nog drogen* (Oost-Brab. '90); ... *of de zon schijnt toch op de draad* (Maarheeze '85); ... *Eva moet haar hemdje drogen* (Eindhoven '84); ... *behalve zeven zaterdagen ter ere van de zeven smarten van Maria* (Drutten '86); *Geen zaterdag zo kwaad, of de zon schijnt vroeg of laot* (Tilburg '92). Alg. Brab. '87

zaterdag (zie: was) *Vrijdagse was, zondagse opschik*.

zaterdagavond (zie: vaatdoek) *'t Schotelslet lappen*.

zatlap (zie: volk -4-) *Goei volk, goei zatlappen*.

zee (zie: beetje) *"Alle beetjes helpen", zei de mug, en ze piste in de zee*.

zee (zie: kar -3-) *Beter met een kwade kar in de hei, dan met een goed schip op zee*.

zee *Wie moet leren bidden, die moet naar zee gaan*. *Nood leert bidden*. Westerhoven (Ma) '86

Zeebregts *Gij ok wè, want ge zèt er ok gin van Zeebregts*. *Jij ook wat, want je bent er ook geen van Zeebregts*. *Je mag meedelen*. (*Die van Zeebregts hadden bij een erfenis niets gekregen*.) (Zie ook: *bastaard*.) Tilburg (Kn) '50

zeef *Op 't sifke draaien*. *Op het zeefje draaien*.

Iemand doen verdwalen. (Men gebruikte deze uitdrukking in verhalen over hekserij; door de draaiende zeef, die onder andere gebruikt werd in de trog om meel te zeven, zou men de richting kwijtrakten.) Varianten: *Op 't zeef gedraaid zijn*; *Op zift draaien* (Eindhoven '77);

Iemand van 't zeef afhelfen (Tilburg '16). Eindhoven (HM) '59

zeef (zie: lek -3-) *Zo lek als een zeef neffen de gaten*.

zeef (zie: dicht -4-) *Zo toe als een holleken zeef*.

zeel (zie: varken -1-) *"'t Is geleek goed wa van 't vèrke komt", zi 't wifke, en 't lekte 't zeeltje af*.

zeel (zie: boer -22-) *'nen Boer bindt, zolang hij touw heeft*.

zeel (zie: touw -1-) *'t Zwak zeel trekken*.

zeel (zie: leidsel -1-) *De lent op den haom hange*.

zeel (zie: touw -3-) *Eén zeel trekken*.

Zeeland (zie: Nederland) *Neerlant eël lant,*

Hollant bol lant, Zeelant geen lant, ick hou mij aen den Heijkant.

Zeelst (zie: *Strijp*) *Strijp stront, Oerse grond, Zeelst boven.*

zeep (zie: *uierzalf*) “Wè doede d'ròn ès ùrzalleg nij hèlept”, zin Triejn, èn ze poetste d'r taand mé' gruujne zeep.

zeer (zie: *tandpijn*) 't Is krèk as mì taandpeeng 't dū mar èfkes sīr.

zegel *Het nog nie op zegel in oew hemdslip hebben. Het nog niet op zegel in je hemdslip hebben.*

Het nog niet zwart op wit hebben; er nog niet zeker van zijn. Boxmeer/Oeffelt (S) 1892
zegel *Héj zal er et seegel wèl oover geleet hébbe. Hij zal er het zegel wel over gelegd hebben.*

Iemand die men van buitenechtelijk vaderschap verdenkt; het is een buitenechtelijk kind van hem. (Zie ook: doos -3-) Huiseling (E) '58

zegen (zie: *God -2-*) *Aon Gods zege is alles gelege.*

zegen -1- *Aon Gods zegen is alles gelegen. Aan Gods zegen is alles gelegen. Alg. Brab. '90*

zegen (zie: *brand -2-*) *Brand in het zand, maar niet in het vlees, Glorie zij den Vader en den Zoon en den heiligen Geest.*

zegen -2- *De zegenen mit chèlt; geluk mit bést. De zegen met geld, geluk met het beest. Zo werd met handslag de koop van een paasos besloten. (De beste os werd op de paasmarkt tot paasos gekozen en met een lauwerkran omhangen.) Huiseling (E) '58*

zegen -3- *Er zonne zegen over geven. Er zijn zegen over geven. Iemand succes met iets wensen; iemand zijn gang laten gaan. Alg. Brab. '87*

zegen -4- *Ergens de zegen afhalen. Er een domper opzetten; het plezier bederven met zwartkijkerij. (Zie ook: *deugd.*) Alg. Brab. '81*

zegen -5- *Iemand de zegen geven. Wensen, dat iemand vertrekt. Variant: Iemand de zegen achterna geven = een kruis nageven. Alg. Brab. '87*

zegen (zie: *februari -8-*) *In februari sneeuw en regen, betekent goddelijke zegen.*

zegen (zie: *januari -2-*) *Januari zonder regen brengt den boer 'n zegen.*

zegen (zie: *Goede Vrijdag*) *Me Goeie Vredege is 't aalte goeie wend.*

zegen (zie: *kerk -16-*) *Te vroeg uit de kerk gaon.*

zeggen (zie: *weten -1-*) “Wie wajnich wīt, zī dē dik.”

zeggen (zie: *lul*) 't Is lul, maer 't praot toch.

zeggen (zie: *pap -4-*) *Geen “pap” meer kunnen zeggen.*

zeggen *Zonder zeggen of zingen ontslagen zijn. Zonder vorm van proces ontslagen zijn. (Zie ook: *bons.*) Esch (Bi) '40*

zeik (zie: *olie -1-*) *Da's anderen ollie dan zeik in de lamp.*

zeik -1- *Den zeik nie kanne krijgje. De zeik niet kunnen krijgen. Niet toereikend zijn. (Zeik = afscheiding ten teken dat een paard hengstig is.) (Zie ook: *tijd -12-*) Bakel N2 '60*

zeik -2- *Enne ien de zeik zette. Eentje in de zeik zetten. Iemand voor schut zetten; in het openbaar belachelijk maken. Oost-Brab. '87*

zeik -3- *Er zeik af krijgjen. Er zeik van krijgen. Er de buik van vol krijgjen; er genoeg van hebben, niets meer mee te maken willen hebben. (Zie ook: *hak -3-*) Oost-Brab. '87*

zeik -4- *Niet in de zeik trappen. Er niet in trappen. Son (V) '77*

zeik (zie: *stront -17-*) *Stront op ene stäk.*

zeik -5- *Zeik hebben als nen os. Zeik hebben als een os. Spreekwoordelijke vergelijking. Erge drang hebben tot urineren. Varianten: ipv zeik: pis; Pissen als ne kater; ... kikkvors, konijn; ipv pissen: zeiken. Alg. Brab. '87*

zeik -6- *Zeik op 'ne riek. Zeik op een riek. 1. Vergeefse moeite; 2. iets van weinig of geen waarde; 3. opschepperij. Varianten: ipv riek: zever (Tilburg '75); “Zeik op unne riek”, zi Sien Appel; ..., daar hou je ook niks van over (Best '84); 't Trekt erop as zeik op 'nnen riek (trekken = lijkken) (Tilburg '47). (Voor 1. zie ook: *duivel -26-*; voor 2. zie ook: *bier -4-*; voor 3. zie ook: *bereddering.*) Alg. Brab. '87*

zeikbed (zie: *pissebed*) *Van 't pissebed op 't kakkebed.*

zeiken (zie: *hond -6-*) 't Wil nie, hoe ge den hond lijt, hij seykt nie.

zeiken (zie: *baard -2-*) *Dur z'nen baard zeike.*

zeiken (zie: *hond -40-*) *Nie werd zèn da de hond tegen oe been zeiken.*

zeiken (zie: *schijten -5-*) *Niet weten of ge schijten of zèken wilt.*

zeikworm (zie: *vooruit kunnen*) *Ermee voort kunnen, gelijk 'n mier zonder kont.*

zeikwürm (zie: *druk -4-*) *Zo druk ès de zèikwürm.*

zeil (zie: *peer -1-*) 'n Peer aan hebben.

zeil -1- *Et waeit em nie in ze zael. Het waait hem niet in zijn zeil. Het gaat hem niet voor de wind; het gaat hem niet voorspoedig. Variant: Dā waeit em in ze zael = dat gaat hem voor de wind. (Zie ook: *emmer -3-*) Kempenland (B) '86*

zeil -2- *Et zael intrekke. Het zeil intrekken. Bakzeil halen. Variant: ipv et: ze. Kempenland (B) '58*

zeil -3- *Hij kos me e slap zael vertrekke. Hij kon met een slap zeil vertrekken. Hij kon onverrichterzake vertrekken. Kempenland (B) '86*

zeil (zie: *oor -11-*) *Oren hebben als een ezel.*

zicht; zie ook: zeis-3

zeiltak Hij komt op de zeiltakken zitten. Hij komt eens (ver achterom) informeren naar een vrouw. (Met zeiltakken zijn mogelijk zeillatten bedoeld die aan de molenwieken bevestigd zijn om het opgerolde zeil vast te houden.) Oost-Brab. (Bi) '86

zeis -1- 'n Zeis en 'n vrouw moet je niet uitlenen, de zeis krijg je bot terug, en de vrouw dik. Een zeis en een vrouw moet je niet uitlenen, de zeis krijg je bot terug, en de vrouw dik. Van je goedheid wordt misbruik gemaakt. Varianten: 'n Zessie en 'n perd moete nie uitlene, de zessie kumt dik en 't perd dun terug (Knegsel '89); Oew perd en oew wijf moete noit uitlene; 't een kregde dun en 't aander dik trug (Oost-Brab. '90); Een uitgeleend paard krijg men dun terug en een zeis dik (Deurne '90). (Zie ook: meisje -9-) Helmond (HD) '87

zeis -2- Alles achter de zeis opbijne. Alles achter de zeis opbinden. Alles meteen opmaken. (Het gras na de oogst meteen gebruiken.) (Zie ook: bult -2-) Oost-Brab. '87

zeis -3- Tussen zeis en zicht. Tussen hooitijd en oogsttijd. (Met de zeis maaide men het gras, met de zicht het graan.) (Zie ook: hooien.) Someren (S) 1892

zeis -4- Wette - wette, wet op un botte zeisie. Wet - wet, wet op een botte zeis. Reactie op: "Wedden da ik da krijg". (De tegenwoordige tijd enkelvoud van wedden en wetten zijn gelijkkluidend.) Eindhoven (ED) '84

zeker 't Is zo zeker als 'n scheid in 'n netje. Het is zo zeker als een scheid in een netje. Spreekwoordelijke vergelijking. Het is zeer onzeker. (Zie ook: kerfstok.) Alg. Brab. '92

zeker (zie: grif) Dè hedde net zoû grif az ete!
zeker spelen Zeker spelen zoals Klaas met zijn hikster. Zeker spelen zoals Klaas met zijn meerkol. Spreekwoordelijke vergelijking. 1. Zorgen dat je krijgt wat je hebben wilt.

(Meerkol = vlaamse gaai, garrulus glandarius.) Varianten: Zeiker spuile lûk Kloos mè z'n marha-'nnike; ... die hij paddenaakt, dus te vroeg uit het nest haalde 2. ironische reactie op mensen die denken iets zeker te hebben. (Zie ook: schroef.) Hoogeloon '48

zemelen (zie: bloem -6-) Den blom slaat men eruit en de zemelen blijven erin.

zemelen Wie zich onder de zemelen laat mengen, hem vreten de varkens. Men moet de gevolgen van zijn daden dragen. (Zie ook: avond -2-) Roosendaal (MI) '62

zepen Goewd gezept is half geschore. Goed gezept is half geschoren. Een goed begin is het halve werk; ook in letterlijke zin bedoeld. (Zie ook: inleggen.) Kempenland (B) '58

zerk (zie: mens -6-) 't Zèn lang altè de braafste mensen nie, die de grutste zèerken op hun graf hebbe.

zes (zie: dag -7-) As 't in zes dagen niet kan, dan is 't de zevende ook mis.

zes (zie: week -1-) De lekkere zes weken.

zes (zie: cent -6-) Geen zes cent veur enen stuiver geven.

zes (zie: boek -3-) Iemand een boek openleggen dat ge met geen zessen kunt lezen.

zes (zie: kast -3-) Kastje zis zijn.

zes (zie: lol) Lol hebben als een mug in de zon.

zes (zie: vijf) Met veel vijfdes en zesdes.

zet (zie: Vrouw OL -5-) Ons-Lief-Vrouwke, gift'm nog 'n douwke!

zetaardappelen (zie: pootaardappelen) Van dè soort hoevde gin zetèrpel te bewaore.

zetten (zie: ei -4-) 'n Goei aei zetten.

zetten Eronder gezet worden. Gevangen gezet worden. (Men denke aan de tijd, toen onder het raadhuis een arrestantenhok was.) (Zie ook: bak -3-) Tilburg (TT) '69

zetten (zie: peg) Het steken der peg.

zetten (zie: geit -9-) Iemand op 'n natte geit zetten.

zetten (zie: kont -24-) Iemes de kont zette.

zetten (zie: neus -13-) Veul op z'n neus te zette hebbe.

zeug 'n Zog mee bagge is 'n beter vervuui as een hoop jong. Een zeug met biggen is een betere kweek dan veel kinderen. Biggen brengen geld op, maar kinderen kosten geld! (Vervuui hangt samen met vuuien = verwekken, fokken. Hier worden nakomelingen van mens of dier bedoeld.) (Zie ook: schoteljacht). Oost-Brab. (Bi) '40

zeug De zog hè gevuld. De zeug heeft een veulen gekregen. De zeug heeft maar één big geworpen. Oost-Brab. (Bi) '40

zeug (zie: eten -4-) Eten als 'nen spaoyer.

zeug (zie: varken -16-) Hij is 't uurst vèrreke nao de zoog.

zeug (zie: spek -7-) Spek van de houtere zog.

zeug (zie: luisteren) Staan te luisteren as 'n zog die in 't strooi zèkt.

zeul (zie: zool) Op zeul gaan.

zeven (zie: korts) "Korts" dat is zeven jaar geleden.

zeven (zie: dag -7-) As 't in zes dagen niet kan, dan is 't de zeuvende ook mis.

zeven (zie: gulden) Da zijn de zeuve gulden.

zeven (zie: Jan -4-) Een Jan Zeuven.

zeven (zie: vat -3-) Het schiet hem geen zeven vat.

zeven (zie: lopense) Lop naar de zeuven leupens.

zeven Zeuven geslagen hebben. Zeven geslagen hebben. De lap naast het gat gezet hebben. (Zie ook: lap -3-) Oost-Brab. (Bi) '40

zeven Zeuven, zeuven en mee de maai aacht.

Zeven, zeven en met mei acht. Je kunt me nog meer vertellen. (Zie ook: aap -3-, aap -6-) Tilburg (TT) '72

zeven (zie: zoutvat) Zo gan d'r geen zeuven in e zaawtvat.

zevende (zie: molenaar -1-) "Het zal er straks mouwen", zei de molenaar, en toen laas-ie het zeuvende gebod.

Zevenslaper As 't regent op het fist van de Heilige Zeuvenlaper (27 juni), dan regent 't zeuve daag aon een stuk. Als het regent op het feest van de Heilige Zevenslaper, dan regent het zeven dagen aan een stuk. Weersvoorspelling. (De Zevenslapers waren, volgens de legende, Christenjongelingen, die voor de vervolging in een grot vluchtten. Na vele jaren werd toevallig de grot geopend en kwamen zij levend naar buiten.) (Zie ook: beerput; voor een periode met hetzelfde weer zie ook: Benedictus St.) Oost-Brab. (JU) '79

zever (zie: spuug -1-) Da's zever in 'n pakske!

zever (zie: zeik -6-) Zeik op 'ne riek.

zeveraar Zeveraars zijn mistal goeie zangers.

Zanikers zijn meestal goede zangers. Spottend bedoeld. Door het vele gebruik bij het spreken worden de stembanden goed geoefend; het zeurderige toontje zit er al in. Chaam (VD) '77

zeveren (zie: eten -3-) Eerst eten, dan zeveren.

zeveren (zie: broek -28-) Zwetsen en in oew broek schijten, da kunde zittende doen.

zicht (zie: koekoek) De koekoek roept niet meer als de zicht gedragen wordt.

zicht (zie: klaverzaad) Klaverzaad dat zaait men dicht, dat maait men met een verroeste zicht.

zicht (zie: rogge -3-) Rogge moet 14 dagen groeien, 14 dagen bloeien, 14 dagen rijpen, 14 dagen er met de zicht langs strijken.

zicht (zie: zeis -3-) Tussen zeis en zicht.

zieden 't Is er gezoje en gebroje. Het is er gekookt en gebraden. Het is er volop. (Zie ook: bussel.) Oost-Brab. (Bi) '40

ziek (zie: boer -13-) 'n Boer die moet ziek zijn, voordat ie overgeeft.

ziek (zie: kop -6-) As ouwe kop op 'n verken stond, zouden ze zeggen, het bistje is ziek.

ziek (zie: hoe gaat) Gezond, ik zeik nog as ene kaoter.

ziek (zie: boer -79-) Wanneer een boer kip eet, is den boer of de kip ziek.

ziek -1- Ziek of onderweg zijn. Altijd iets hebben, iets mankeren, meestal van een vrouw. (Waarschijnlijk uit de tijd toen de vrouw bijna altijd zwanger was.) (Zie ook: zat -4-) Alg. Brab. '87

ziek -2- Ziek zijn van de luie piek. Niet echt ziek zijn. (Is waarschijnlijk een restant van een plaagversje: Marietje die is ziek ziek ziek, al van de luie piek piek piek; ze ligt nu in 't hospitaal, taal, taal; haar hele hoofd is kaal kaal kaal (Oost-Brab. '30).) Tilburg (D) '16

ziek -3- Ziek zijn als een oliekrui.

Spreekwoordelijke vergelijking. Varianten: ipv oliekrui: mest (Nijnsel 1892), krab, hond (Alg. Brab. '87), ... as Molske, en Molske was zo ziek dat ie doodging (Dongen 1892). (Zie ook: bier -2-) Oost-Brab. (S) 1892

ziekenhuis (zie: gasthuis) Drie keer niezen, dan mag men 't gasthuis uit.

ziekte (zie: rijden) 'm Rijden as de ziekte.

ziekte (zie: armelui) Armelui's struiven en rijkelui's ziekten ruikte wijd.

ziekte (zie: Berkter ziekte) De Berkter ziekte hebben.

ziekte Ziekten komen te paard en gaan te voet. 1.

Ziekten kun je plotseling krijgen, maar de genezing is vaak een langdurig proces. Varianten: 't Komt te paard en 't gaat te voet; 't Gaot er te perd in, mar 't komt er te voet oit 2. bij een zware bevalling (Peelland '87). (Voor 1. zie ook: bier -2-; voor 2. zie ook: aftellen.) Alg. Brab. '87

ziel -1- "Ik smair m'n ziel mee 'n spekzwaard", zi Door, "dan schuift ze de duivel dur z'n haanden." "Ik smeer mijn ziel met spekzwaard", zei Dora, "dan schuift ze door de handen van de duivel." Zeispreuk. Dit duidt op het gebruik van spekzwoerd om zaken die goed moeten lopen in te smeren. Tilburg (D) '16

ziel (zie: duivel -10-) As de duivel 'n ziel en de pastoor 'n erfenis hee, dan zijn ze allebei reddeloos verloren.

ziel (zie: Heer OL -3-) As OL Heer z'n ziel hee en de duivel z'n klompen, dan hebben ze allebei wa.

ziel (zie: vuur -1-) Bij de eerste kets vuur, bij de

ziel

*tweede trek rook, op de duvel mijn ziel en m'n kets-
getuug ook.*

ziel (zie: haar -8-) *De haren van de ziel kunnen
verbranden.*

ziel -2- *De ziel erbij inwegen.* De ziel meewe-
gen. 1. Een krententeller zijn; 2. erg precies zijn.
(Voor 2. zie ook: bloem -7-) Den Bosch (Br) '76

ziel -3- *De ziel uitlichten.* Gebruik bij rooms-
katholieken; zij gaven een stervende een
brandende kaars in de hand. (Dit gebruik is
in onze streken in de jaren zestig van de 20ste
eeuw verdwenen.) Breda (Ho) 1836

ziel (zie: staan -1-) *Dor stèt ze net as Louisa, mit
de ziel onder den èrm.*

ziel -4- *Er oe ziel aan versnoepen en lopen veertien
dagen zonder.* Er je ziel aan versnoepen en
veertien dagen zonder lopen. *Het is of een engel-
tje over je tong pist; verrukking over heerlijk-
heid van spijs, drank of vrouwen.* (Zie ook:
doodzonde.) Alg. Brab. '70

ziel (zie: eten -7-) *Eten en drinken houdt lijf en
ziel bijeen.*

ziel (zie: God -10-) *God hebbe z'n ziel ... en de
duivel z'n klompe!*

ziel (zie: handel) *Handel is handel, het geloof is er
niet voor den handel, maar voor den wandel; wie
dat onthoudt, vindt wat in de pot en wie dat vergeet
is een zot!*

ziel (zie: eelt -4-) *Ilt op z'n ziel hebben.*

ziel -5- *Net zo min um 'n ziel geven, as 'n hoer um
'n scheet.* Even weinig geven om een ziel, als
een hoer om een scheet. Spreekwoordelijke
vergelijking. Erg luchthartig zijn. (Zie ook:
lelie.) Heeswijk (Bi) '40

ziel -6- *Oewe ziel en oewe bottram moete in de gate
hauwe.* Je ziel en je botterham moet je in de
gaten houden. Op persoonlijke zaken moet je
letten. Eindhoven '86

ziel (zie: geld -19-) *Op 't geld zijn als de duivel op
Geertjes.*

ziel -7- *Over oe ziel strijken.* Over je ziel strijken.
1. Over je hart strijken; 2. royaal voor de dag
komen; 3. iets toestaan. (Voor 2. zie ook: baard
-4-) Oost-Brab. '87

ziel (zie: Michaël Sint -2-) *Sinte Michiel die luie
ziel die 't altijd op de avond hiel, Sinte Geertrui (17
maart) die trouwe vrouw die in den avond nie
werken wou.*

ziel (zie: Heer OL -34-) *Wè ge wint aon OL Heer,
dè verspeulde aon oew broek.*

ziel -8- *Zijn ziel rijdt op een kruiwagen.* 1. Het gaat
hem voor de wind; 2. hij heeft de top bereikt.
(Voor 1. zie ook: grond -3-) Tilburg (D) '16

zien (zie: Den Haag) *Den Haag gezien hebben.*

zien (zie: hemel -3-) *Den hemel eens laten zien.*

zien *Die het ziet, weet het, maar die het vat, heeft
het.* Wie het ziet, weet het, maar wie het vat,
heeft het. Regel over de eigendom van
gevonden goed. (Als iemand iets zag liggen
en hij zei: "Heelmijn", voordat de anderen
riepen: "Halfmijn", dan mocht hij het geheel
alleen houden. Hadden de anderen halfmijn
geroepen voordat hij die er het dichtst bij
was, het voorwerp opgeraapt had, dan moest
het verdeeld worden. Inhalige mensen riepen
wel eens: "Die het ziet" ... , waarop de anderen
scholden: "gierlap, gierlap".) Alg. Brab. '90

zien *Ge moet naar mij nie zien.* Je moet niet op
mij letten. *Doe net of je thuis bent; uitnodiging
van de gastheer tot zijn gasten om hen tot
drinken aan te zetten.* (Zie ook: ander -1-)
Oost-Brab. (S) 1892

zien (zie: Den Haag) *Ge zult Den Haag nie meer
zien.*

zien (zie: toren -5-) *Gin vrimde torres kunne zien.*

zien (zie: hak -3-) *Iemand liever mee de hakken as
mee de teen zien.*

zien (zie: Izaak) *Izaak gezien hebben.*

zien (zie: Manus) *Manuze gezien hebben.*

zien (zie: Moonen) *Piet Moonen gezien hebben.*

zift (zie: zeef) *Op 't sifke draaien.*

zijde (zie: zak -9-) *Et he ieft in, eer dā 'ne zak me
ze,j genaeid is.*

zijden (zie: kous -8-) *Trek mar op mee oe zije kousen.*

zijken (zie: schuurgat) *Schet in 't schoergat en
zèkt 'm buiten.*

zijn -1- *'t Is zo 't is, maar niet zo 't hoort.* Het is
zoals het is, maar niet zoals het behoort.

*Gedane zaken nemen geen keer; men legt zich
tegen zijn zin bij de feiten neer.* Variant: *Als
't is as 't is, dan is dè 't was.* Oost-Brab. '84

zijn (zie: freet -1-) *Ergens freet op zèn.*

zijn (zie: hebben -6-) *Hedde wè dan zedde wè,
hedde niks dan zedde niks.*

zijn -2- *Net zijn as enen haon mè ene natte start.*
Precies zijn als een haan met een natte staart.
Spreekwoordelijke vergelijking. Ongeregeld
ergens naartoe gaan. Variant: *ipv haan: aal
(Oosterhout '87).* Oost-Brab. (Bi) '40

zijn -3- *Net zijn als 'n hond, beter geschopt en
geslagen dan niets gedaan.* Net zijn als een
hond, beter geschopt en geslagen dan niets
gedaan. Spreekwoordelijke vergelijking.
Aandacht willen, op welke manier dat geeft
niet. Oost-Brab. '84

zijn -4- *Ze is net als een kraai.* Ze is precies (als)
een kraai. Spreekwoordelijke vergelijking.
Een vrouw die graag sieraden koopt. (Kraaien
en eksters komen op glimmende voorwerpen
af.) Alg. Brab. '92

zijn -5- *Zijn as 'n weps, ... van vurre honing in z'nen mond en vergif in z'n achterwerk. Zijn als een wesp, ... van voor honing in zijn mond en vergif in zijn achterwerk. Spreekwoordelijke vergelijking. Onbetrouwbaar zijn. Variant: ipv achterwerk: kont. (Zie ook: baard -2-.) Helmond (Sp) '34*

zijn (zie: gilet) *Iemand over z'n zijn snije.*

zilver (zie: hooi -2-) *'t Hoj mit de zilveren gaavel voeren.*

zilver (zie: ram(m)enas) *Als je een rammenas eet: 's morgens goud, 's middags zilver, 's avonds koper.*

zilver (zie: blank) *Zeu blank as zilver.*

zin (zie: mens -4-) *'s Mensen zin is 's mensen leve, ook al is-t-er 'n koei wijd neve.*

zin (zie: huis -2-) *As ge 'n huis het naor oewe zin, komen er andere mensen in.*

zin (zie: vrijen -1-) *Die vrijt, die lijdt.*

zin (zie: duizend) *Een duzendzinder zijn.*

zin -1- *Er èèrm zin van kreege. Er slechte zin van krijgen. 1. Er verdrietig van worden; 2. er geen zin meer in hebben. Variant: Er krom zin van krijgen. (Voor 2. zie ook: zin -2-.) Oost-Brab. '87*

zin -2- *Ergens gin sjenie in hebbe. Ergens geen zin in hebben. 1. Niet verliefd op iemand zijn; 2. geen zin ergens in hebben. Varianten: ipv gin: veul; ipv sjenie: sjenieëghei. (Voor 2. zie ook: zin -1-.) Tilburg '16*

zin (zie: mens -20-) *Ieder mens z'nne zin, ieder worst z'nne pin.*

zin -3- *Werk ze met zinne, vrij ze met minne, dan bende gauw getrouwd. Werk met zin, vrij met min, dan ben je gauw getrouwd. (Min = liefde.) Oost-Brab. (Bi) '40*

zin -4- *Zin is koop. Of iets mooi of goed is of niet, als men er zin in heeft, wil men het hebben. Oost-Brab. '87*

zin -5- *Zoveel zinnen hebben als een garnaal poten. Spreekwoordelijke vergelijking. Slecht kunnen besluiten; niet kunnen kiezen. (Zie ook: tijd -13-.) Oost-Brab. (Bi) '40*

zingen (zie: man -2-) *"Ge het goed zingen", zi 't menneke tigge zin vuggelke, "want gij hoeft 't zaod nie te kopen".*

zingen (zie: goudvink) *'t Is mis met de goudvink, ze zingt nie.*

zingen (zie: lied -1-) *'t Wordt nie gelijk gezongen wat er in 't lieke stee.*

zingen (zie: noot -2-) *Die noten méér gezongen hebben.*

zingen (zie: koor) *Ëgge me' vijven op 't koor bent, kunde d'r niej me' tiejne neeve zinge.*

zingen (zie: koor) *Goed zijn om samen op 't koor te zingen.*

zingen -1- *Kom er maar eens voor zingen. Als*

iemand bij betaling wat kleingeld te kort komt. Met deze woorden schenkt men het nog verschuldigde bedrag kwijt. Varianten: Zing er maar 'n liedje voor; Dàns mér es (Gemert '87). Alg. Brab. '87

zingen (zie: kerk -16-) *Te vroeg uit de kerk gaon.*

zingen (zie: toren -7-) *Tegen de toren omhoog zingen.*

zingen -2- *Waor veul gezongen wordt en weinig gedronken, daor moette nie zijn. Waar veel gezongen wordt en weinig gedronken, daar moet je niet zijn. Voor de gezelligheid gaat men niet naar de kerk. Varianten: ... en mar dur inne gedronke moette niej zen (Oost-Brab. '90); Dor er veul zingen en mar inne drinkt is weinig stemming (Helmond '87); 't Ducht er nie waor ze mee drie man zingen en er mar éne drinkt (Tilburg '69). (Zie ook: Mis -1-.) Reusel '85*

zingen -3- *Zingen als een basterdlijster. Spreekwoordelijke vergelijking. Slecht zingen. Varianten: ...; ongerakt en vals (Oost-Brab. '90); Net zingen als 'n veugeltje dè koei hiet (Tilburg '16). Tilburg (TT) '69*

zingen -4- *Zingen als een Kevelaarganger. Luid zingen. Oost-Brab. (S) 1892*

zingen (zie: dag -15-) *Zingen voor negen, valt de dag tegen.*

zingen (zie: kortademig) *Zo dèmpig as 'n spurrie-koe.*

zingen (zie: zeggen) *Zonder zeggen of zingen ont-slagen zijn.*

zink (zie: baas -6-) *De baas z'n dubbeltjes zijn nie van zink.*

zink *Niet boven zink zijn. Niet boven water zijn; niet behouden zijn. Variant: ipv zink: zonk; ipv zijn: komen. (Zonk = inzinking in de bodem; verleden tijd van zink.) Oost-Brab. '72*

zinken (zie: Gijs) *"Hm", zei Gijs, en hij leefde nog en hij zonk toen hij in het graf gonk.*

zinken (zie: zwemmen) *Met iemand zwemmen of zinken.*

zinnen (zie: winnen) *Ge kunt wel winnen, maar niet zinnen.*

zitten (zie: wijf -1-) *"'t Is altij iet", zei 't wijfke, "d'n ene is nie goed gezeten en de ander is nie goed gescheten."*

zitten (zie: sleutel -3-) *De sleutel ien de deur laoten zitten.*

zitten (zie: kraai -5-) *Een vliegende kraai vangt iet, een zittende niet.*

zitten *Het zit er zo diep niet als voor Willemstad. Spreekwoordelijke vergelijking. Men is niet erg verstandig. (Willemstad ligt aan het Hollands Diep.) (Zie ook: bijdehand; voor het beeld zie ook: breed -2-.) West-Brab. '73*

zitten

zitten (zie: *paraplu*) In de *paraplu* zitten.

zitten (zie: *pijp -7-*) In de *peep* zitte.

zitten (zie: *oven -3-*) In den *oven* zitten.

zitten (zie: *eg*) Onder d'*eig* zitte.

zitten (zie: *poepen*) *Poep* je niet dan rust je toch, *plas* je niet dan zit je toch.

zitten Zitten as èn hoer op èn *schiethüs*. Zitten als een hoer op een *schijthuis*. Spreekwoordelijke vergelijking. Varianten: *ipv hoer: boer*; *ipv schiethüs: beste kamer*. Oeffelt (S) 1892

zode Rus aan de *knieën* hebben. Zoden aan de *knieën* hebben. Bezittingen hebben. (Rus = ros = zode.) (Zie ook: *aarde -2-*) Oost-Brab. '84

zoeken (zie: *portemonnee -1-*) 't Is moeilijk *zuuken* in 'n leeg *portemenee*.

zoeken (zie: *kapsie*) Aaltij en overal *kapsies* *zuuken*.

zoeken (zie: *brood -11-*) *Brood* in een *hondsnest* *zoeken*.

zoeken (zie: *hond -20-*) De *hond* *zuke*.

zoeken (zie: *dubbeltje -3-*) *Döbbeltjes* *zuujke*.

zoeken (zie: *genade*) Er *genaoui* van hebben

zoeken Iets *zoeken* waar 't nie *verloren* is. Iets *zoeken* waar het niet *verloren* is. *Vergeefse* moeite doen. (Zie ook: *duivel -26-*) Alg. Brab. '87

zoeken *Zoekt* en *gij* *zult vinden*, maar 't is *tasten* in den *blinden*. *Zoekt* en *gij* *zult vinden*, maar het is *tasten* in den *blinde*. *Kritische* aanvulling op de bekende spreuk. Sint-Michielsgestel (L) '55

zoeker (zie: *paddestoel*) *Hoe* meer *paddestoelen*, *hoe* meer *zuukers*.

zoet -1- *Dan* *hedde* 't *zoet* te *verwaachten*. *Dan* heb je het *zoete* te *verwachten*. *Troost* aan iemand die *klaagt* dat hij het *zuur* (*maagzuur*) heeft, of *klaagt* dat het *eten* te *zuur* is. Alg. Brab. '87

zoet -2- *Jeit* in 't *zuujt* *stelle*. Iets in het *zoet* *zetten*. 1. Iets weer goed *maken*; 2. iets in der *minne* *schikken*. (Voor 1. zie ook: *schotel -2-*) Kempenland (B) '58

zoet -3- *Zo* *zuujt ès jut(t)epirre*. *Zo* *zoet* als *jutten*-*peren*. Spreekwoordelijke vergelijking. (*Juttepeer* = vroege *saprijke* *zomerpeer* met *bruine* *schil*. Het is een *gekweekte* variant en alleen onder die naam bekend.) Oost-Brab. (Sw) '86

zog *Dès* goed *vir* 't *sok*. Dat is goed voor het *zog*. (*Volkswijsheid*. *Bier* is goed voor *zogende* *moeders*.) Alg. Brab. '91

zog (zie: *buik -4-*) Een *buik* hebben als een *spurrie*-*koei*.

zog *Op* *sok* *aonberen*. *Op* *zog* *aanberen*. Van oude *dras* *koffie* *zetten*. (Komt uit de *varkens*-*fokkerij*: meteen als de *zeug* haar *biggen* niet meer *voedt*, met haar naar de *beer* gaan (Kempenland '58) (*Dras* = *koffiedik*.) Oost-Brab. (Bi) '40

zog (zie: *boer -77-*) *Un* *boer* en *un* *zog* hebbe *noeit* *enog*, *mer* *nun* *heer* en *un* *beer* die *willen* *altijd* *meer*.

zolder (zie: *meester*) "Ge moet *meesters* niet *leren*", *zei* van *Kruisdijk*, en hij *sneed* een *broek* *zonder* *zolder*.

zolder -1- 'n *Populiere* *zulderke*. Een *populieren* *zoldertje*. Als iets *waarop* men *loopt*, *door*-*buigt*. Variant: *Ene papire* *zulder* = *dun* *ijs* dat onder de *voeten* *wegbuigt* (Kempenland '58, Westhoek '81). Tilburg (D) '16

zolder (zie: *feest -1-*) 't *Fist* hing aan de *zolder*.

zolder (zie: *huid -1-*) *Al* een *huid* op *zolder* hebben *hangen*.

zolder -2- *As* 't onder de *zulder* nie *bôttert*, 't onder de *schelft* ôk nie *dug*. Als het onder de *zolder* niet *botert*, *deugt* het onder de *hooizolder* ook niet. *Onenigheid* in huis *beïnvloedt* het *werk*. (In het *woongedeelte* van een *boerderij* is een *zolder* = *plafond*; de *schelft* = de *hooizolder* *boven* de *stal*.) (Zie ook: *schelft -3-*) Veldhoven (ED) '84

zolder (zie: *schotel -3-*) De *schotel* was *al* leeg, *eer* 't d'n *blaok* aon de *zulder* was.

zolder -3- De *zulder* in *zun* *boks* wordt *alsmar* *grotter*. De *zolder* in *zijn* *broek* wordt *steeds* maar *groter*. *Zijn* *gewicht* neemt *zienderogen* af. (Zie ook: *broek -9-*) Helmond (HD) '87

zolder (zie: *aap -3-*) *Der* zit 'nen *aop* op *zolder*.

zolder (zie: *kont -17-*) Een *kont* als een *wan* hebben.

zolder (zie: *huis -9-*) *Hog* *haos* hèn *kaauw* *zulder*.

zolder (zie: *waar is -3-*) *Op* de *zulder* *achter* de *put*.

zolder -4- *Op* den *achterse* *zolder* *zitte*. *Op* de *achter*-*terste* *zolder* *zitten*. 1. In het *nauw* *gedreven* *zijn*; 2. *geruïneerd* *zijn*; 3. *armoe* *lijden*. Varianten: *ipv zitten: raken, drijven, jagen*. (Voor 1. zie ook: *broek -14-*; voor 2. zie ook: *portemonnaie -1-*; voor 3. zie ook: *arm -6-*) Oost-Brab. '65

zolder (zie: *kop -29-*) *Op* *oewe* *kop* *getörrefid*, *dan* *hedde* *gene* *Peel* van *doen*.

zolder -5- *Te* *veel* *naar* de *zolder* *gekeken* hebben.

Te *veel* *borreltjes* *ophebben*. (Denk aan het *gebaar* *waarmee* een *borreltje* naar *binnen* *gewipt* wordt.) (Zie ook: *bos*.) Tilburg (TT) '70

zolder -6- *Tot* aan de *zolder* *toe* *aanhalen*, *maar* *niemands* *kop* *raken*. *Zijn* *neus* *erg* *ophalen*.

(Zie ook: *wekker*.) Helmond (F) '30

zolder (zie: *hond -45-*) *Van* *bedanken* *gaon* de *beste* *hond* *kapot*.

zoldervenster *Niet* in 't *zoldervenster* *liggen*.

Niet in het *zoldervenster* *liggen*. *Niet* in de *weg* *liggen*. (Zie ook: *boer -38-*) Peelland (M) '30

zomer (zie: *avond -1-*) "t Is *niks* as *ovent* en

mèrge, zin 't wèfke, en 't was St Jan (24 juni) in de zomer.

zomer -1- 't Kan niet ineens zomer zijn. Het kan niet ineens zomer zijn. 1. Verbeteringen hebben vaak tijd nodig; 2. vermaning om geduld te hebben. (Voor 1. zie ook: *alles* -9-; voor 2. zie ook: *geduld*.) Eindhoven (Pa) '84

zomer (zie: *februari* -1-) Al is februari nog zo fel, 't levert zijn zomerse dagen wel.

zomer -2- *De sommer anzeggen*. De zomer aanzeggen. Al vroeg in zomerkleding verschijnen. (Vroeger droeg men zomerklere van Pasen tot oktober.) (Zie ook: *Michaël Sint* -3-) Helmond (HD) '87

zomer -3- *Die 's zomers gaat vissen en 's winters gaat vinken, zal het spek in de schouw niet stinken*. Wie 's zomers gaat vissen en 's winters gaat vinken, zal het spek in de schouw niet stinken. Die mensen hebben geen geld, zodat ze ook geen spek in de schouw hebben hangen. Varianten: *ipv schouw: schoorsteen, balk, pot; Gôdde sómmers fissen èn swinters finke dan ligget spèk nie hêndeg in de kôjp te stinke* (Huisseling '58); *Die gaat vissen en vinken, zal het spek aan de balken niet stinken* (Cuyk '40); *Die overdag gaat vissen en 's nachts gaat vinken, zal het vet in de pot niet stinken* (Meerveldhoven '71); *Daar zal het vet in de pot niet stinken* (Heusden '89). (Zie ook: *duif*.) Oost-Brab. '84

zomer (zie: *Michaël Sint* -1-) Dit is een Michiels-zomertje.

zomer (zie: *donder* -1-) *Donder op 'ne kalen tak, gèft kôre in de zak*.

zomer (zie: *donder* -2-) *Donder op 'n kaole dore, is d'n halve zomer verlore*.

zomer -4- *Een droge zomer, een natte bamis*. Weersvoorspelling. (Bamis = feest van Sint Bavo, 1 oktober.) (Zie ook: *beerput*.) Oost-Brab. (Bi) '40

zomer (zie: *ingaan* -3-) *Er zo diep ingaon as e pèrd in nene zomersen dag kan lope*.

zomer (zie: *dak* -4-) *Iemand op z'n dak komen met 'nen roeiwis, waar de nachtegaal al zeven zomers op heeft zitten speulen*.

zomer -5- *In de zomer was een kat haas, in de winter is een kat spek*. Restant van een rijmpje. Varianten: *In den sommer wordt de kat, haas en gifde de bliksem ôn den baes, met in de winter wordt hij spek en hawdum dicht oewe grote bek* (Oirschot '90); *Toen kool was spek moest ik houden mijne bek, maar nu kat is haas, geef ik de kloten aan mijne baas* (Esbeek '90); *ipv kool: rapen; ipv kloten: bliksem* (Heeze '60); *Toen de knollen waren spek was ik niet gek, maar nu de katten zijn haas ...* (Mierlo '90); *Van de winter was de knol spek en knecht moest houden zijn bek maar nu is de kat haas en ik ben de*

baas en na zes weken vertrok hij (Boxmeer '90); *In de rapentijd zeg ik niets, met Allerheiligen ga ik* (Heeze '60). ('s Winters waagde een boerenknecht het niet zijn baas tegen te spreken, bang voor ontslag, 's zomers echter als de boer hem nodig had, durfde de knecht zijn baas wel van antwoord te dienen.) Alg. Brab. '86

zomer (zie: *januari* -3-) *Knapt Januari nie van de kauw, dan zitte in de zomer in de rouw*.

zomer (zie: *Pasen* -4-) *Pasen vroeg of Pasen laot, Pasen heeft altijd de zomer in z'n gat*.

zomer (zie: *Velp*) *Velp dat is 'n arm land, 's winters in 't water, 's zomers in 't land*.

zomerdag (zie: *scheet* -3-) 't Nie mi 'ne skeet en 'nen donderslag klaor krijge.

zomerhoed (zie: *bui* -3-) *De bui ophebben*.

zomerkleed (zie: *haas* -5-) *Draagt d'n haos nog alt z'n zómmerkleed, dan is de winter nog bé lange niej gereed*.

zon (zie: *kind* -10-) *Acht kender hebben en as de zon schent negen*.

zon (zie: *Baarle*) *Achter Baal schijnt de zon*.

zon -1- *Als 't regent en de zon die schijnt, is 't kermis in de hel*. Als het regent en de zon schijnt, is het kermis in de hel. Weerspreuk. Varianten: ... *doen de duvels de ronde* (Maaskant '86); ... *hebben de hene kermis* (Oost-Brab. '78); ... *dansen de duvels in de hel* (Oost-Brab. '78); ... *bakken de heksen struif* (Oost-Brab. '78); ... *de ble.ikes* (blaadjes) *hange stil, de pe.ikes* (paadjes) *bleven dreug, dan is 't kermis in de hel* (Kempeland '58). (Zie ook: *kleermaker* -5-) Alg. Brab. '87

zon -2- *Als de zon in huis komen*. Binnenkomen zonder te groeten. Oost-Brab. (Bi) '40

zon -3- *Als de zon is in de west, zijn de luieriken op zijn best*. Als de zon is in de west, zijn de lui-aards op zijn best. Mensen die pas 's avonds actief worden. Variant: *ipv luieriken: lui-aards, luien*. (Zie ook: *avond* -4-) Alg. Brab. '77

zon -4- *Als men kwaad is, moet men de zon er niet over naar bed laten gaan*. Als men kwaad is, moet men er de zon niet over naar bed laten gaan. *Laat de zon niet ondergaan over uw toorn* (Eph 4: 26); *voor de avond moet men de onenigheid bijgelegd hebben*. (Zie ook: *mensenwerk*.) Alg. Brab. '87

zon (zie: *Lichtmis* -2-) *Als men op Lichtmisdag met een brandende kaars om 't huis kan gaan, drinken de biemannen 'n fles*.

zon (zie: *Lichtmis* -3-) *Als met Lichtmis onder de mis de zon schijnt, dan zeggen de boeren: Schet, winter!*

zon (zie: *Lichtmis* -4-) *Als met Lichtmis de zon schijnt op de toren, zijn de bijenvolken verloren*.

zon (zie: *Lichtmis* -5-) *Als met Lichtmis de zon op den misboek schijnt, boer, schelft uw oorten*.

zon

zon (zie: Lichtmis -7-) Als met Lichtmis de zon over de kaarsen schijnt, wordt het 'n goei biejaar.

zon -5- As de zon de sneeuw opvrit, dan krijgje we 'n dreug voorjaar. Als de zon de sneeuw opeet, dan krijgen we een droog voorjaar. Weersvoorspelling. De sneeuw regent niet weg, maar smelt door de warmer wordende zon. (Zie ook: regen -2-) Kempenland '76

zon (zie: Lichtmis -8-) As met Lichtmis de zon schijnt door de toren, krijgde net zoveel winter te na als van te voren.

zon (zie: blinken -2-) Blinken als Almkerk.

zon (zie: zaterdag -3-) De zaterdag is nooit zo koad, of de zon die schijnt 's vrug of laot.

zon -6- De zon gaat water halen.

Weersvoorspelling. De zon schijnt zo bleek dat men regen kan verwachten. Variant: ... is regen halen. (Zie ook: beerput.) Alg. Brab. '87

zon -7- De zon gi schön gewaassen nor bed. De zon gaat schoon gewassen naar bed. Als de zon na een regenbui ondergaat bij heldere hemel. Reusel '78

zon -8- De zon stee vort achter het schob. De zon staat voortaan achter het schuurtje. Als je vijf-tig jaar geworden bent. (Het schob = bouwsel achter de boerderij.) (Zie ook: Sara.) Reusel (WR) '87

zon (zie: wat doen -1-) De zon uitsteken.

zon (zie: kring) Een kring om de maan zal in water en wind vergaan, een kring om de zon brengt water in de ton.

zon -9- Es de zon schènt in de sprokkel, boer paast op uwen hooitas wèl. Als de zon schijnt in de sprokkel, boer pas goed op je hooimijt.

Boerenwijsheid. (Als in februari, sprokkelmaand, het weer warm is, kan het daarna nog zo koud worden, dat de boer zijn vee moet bijvoeren met hooi.) (Zie ook: februari -2-) Eersel (PKW) '67

zon -10- Ge moet hooien als de zon schijnt. Je moet hooien als de zon schijnt. Je moet het ijzer smeden als het heet is; je moet de kans waarnemen. Variant: ipv hooien: turven (Deurne 1892).

(Turven = turf steken. De turven zijn nat, ze worden opgestapeld om te drogen. Daar heeft men zon en wind voor nodig.) (Zie ook: tobbe.) Alg. Brab. '87

zon (zie: kerstnacht) Is 't groene in de kerstnacht, dan is Pasen wit te verwachten.

zon -11- Kruipt de zon in een nest, dan regent het 's anderendaags z'n best. Kruipt de zon in een nest, dan zal het de volgende dag hard regenen.

Weersvoorspelling. De zon gaat onder in een wolkenband. (Zie ook: beerput.) Oost-Brab.

(Bi) '40

zon (zie: lol) Lol hebben als een mug in de zon.

zon (zie: nieuws) Niks nieuws onder de zon.

zon (zie: Lichtmis -15-) Op Lichtmisdag ziet de boer liever den wolf in zijn stal dan de zon.

zon (zie: Andreas Sint -2-) Schijnt St Andries de zon door het koren de hoop op vlas is verloren.

zon (zie: kind -34-) Wie wil blijven een schoon kind, die moet schuwen de mertse zon en de aprilse wind.

zon -12- Zon en moo'n tegeleek lo'te ziejn. Zon en maan tegelijk laten zien. Een klein meisje licht de rokjes zo hoog op, dat men haar helemaal bloot ziet. Kempenland (B) '58

zondag (zie: vrijer) 'n Vrijer komt met z'n zondagse kleren aan.

zondag (zie: zaterdag -1-) 's Zaterdags weer na vijven, zo zal het zondags blijven.

zondag (zie: dag -3-) 't Is alle daag geen kermis en zondags brulleft.

zondag Dat is een planken zondag. Een heiligen-dag in de week. Je kreeg dan geen zakgeld, omdat het geen echte zondag was. Varianten: ipv planken: plànkere (Gemert '87); 'n Zondag zonder schoon hemd (Oost-Brab. '87). Oost-Brab. '87

zondag De zondag moet 'n maandag hebben. De zondag moet een maandag hebben. Wie A zegt, moet B zeggen. Oosterhout (VD) '76

zondag (zie: lijk -2-) Een zondagslijk scheldt er in de week geen kwijt.

zondag (zie: Vrouw OL -3-) Ge bent net Onze-Lieve-Vrouw op den troon; 's werkens en zondags even schoon.

zondag (zie: palmzondag) Palmzondag over de muur, zondags erna spek over het vuur.

zondag (zie: was) Vrijdagse was, zondagse opschik.

zondag (zie: minnebroeder) Ze kommen ès minnebroeders, mèr ès ge ze hèt, zèn 't krauwshirre.

zondag (zie: kijker) Zondagse kijkers zijn geen maandagse kopers.

zondag (zie: pis) Zondagse pis deugt niet.

zondagsweer (zie: vrijdagsweer) Vrijdags weer is zondags weer.

zondagswerk Zondagswerk is nie sterk. Zondagswerk is niet sterk. Op zondag mocht men niet werken, daar rustte geen zegen op. Varianten: Zondagswerk gedijt niet; Zondagssteek houdt geen week (Eindhoven '84). Alg. Brab. '81

zondares (zie: martelares) Beter een martelares dan zondares.

zonde (zie: Jorisstraat Sint) "Zonder erg" zit in de St Jorisstraat.

zonde -1- 'n Eerlijke hoer betalen met vals geld, da's zund. Een eerlijke hoer betalen met vals geld, dat is zonde. Reactie op: 't Is zonde.

Sint-Oedenrode '65

zonde -2- 't Is zund vur God. Het Is zonde voor God. Het is erg jammer. Alg. Brab. '90

zonde -3- 't Is zund van 't beesje: 't kos zo mooi danse. Het is jammer van het beestje: het kon zo mooi dansen. Antwoord op de opmerking: "t Is zund". Oost-Brab. (Bi) '40

zonde -4- De zeuven zonden kennen. De zeven zonden kennen. Weten waar de schoen wringt. (Wordt meestal in ongunstige betekenis gebruikt.) Tilburg (TT) '69

zonde -5- Dik zijn van 't zund. Dik zijn van het zonde. Dik zijn van het eten van de restjes die zonde zijn om weg te gooien. Varianten: *Zund, daor kredde dikke moeders van* (Sint-Oedenrode '87); "Ons wêfke wordt dik van 't sunt", zi den boer (Oost-Brab. '87). Eindhoven '86

zonde -6- Er is maar één zund op de wereld: 'n deurske te kussen in d're slaap, want dan hee ze'r niks aan. Er is maar één zonde op de wereld: een meisje te kussen in haar slaap, want dan heeft ze er niets aan. Reactie op: "t Is nog zund". Variant: ... ze heeft het graag als ze wakker is (Meierij '88). Megen (Bi) '40

zonde -7- Jammer is geen zund. Jammer is geen zonde. (De Brabander zegt: "t Is zund" = het is jammer.) Heeze (S) 1892

zonde (zie: ruilen -2-) Ruilen is geen zund.

zonde -8- Zund is goei boter aan oe gat te smeren en zelf dreug brood te eten. Zonde is roomboter aan je gat smeren en zelf droog brood eten. Reactie op de opmerking: "t Is nog zund".

Varianten: *ipv gat: galg; ... je boterham droog eten; ... zelf margarine eten; ... en er niet bij kunnen om het af te likken* (Mariahout, Sint-Oedenrode); *De kinderen goei botter op de kont smeren* (Milheeze '87). Oost-Brab. '87

zondigen (zie: mond -7-) Er wordt niet zoveel gezondigd dur wè de mond ingaat, ès wetter uitkomt.

zondvloed (zie: deluvie) 'n Ware deluvie.

zonnenschijn (zie: Lichtmis -1-) Als Maria haar kerkgang doet met warme zonnenschijn; er zal meer sneeuw, ijs en vorst dan van te voren zijn.

zonnenschijn (zie: weer -17-) Is het weer op Maria Hemelvaart (15 augustus) uitgelezen, dan zal de herfst voortreffelijk wezen.

zonnenschijn (zie: Allerheiligen -5-) Mi Alderheiligen zonneskéén gift 'ne winter mî péén.

zool (zie: schoen -2-) Ge moet oew schoen nie uit-trekken, vur de zolen durgesleten zijn.

zool Iemand nog nie willen veur zool onder de schoenen. Iemand nog niet willen als zolen onder de schoenen. Iemand erg geringschat-ten. (Zie ook: *hond* -15-.) Sint-Oedenrode (FS) '70

zool Op zeul gaan. Op de zolen gaan. 1.

Pierewaaien; gaan stappen; 2. de bloemetjes buiten zetten. (Voor 1. zie ook: *chanternel*; voor 2. zie ook: *trekketting*.) Oost-Brab. (Bi) '40

zoom Op zeumen na en 'n klein lepke. Op de zomen na en een klein lapje. *Op een oor na gevild*; bijna klaar. (Zie ook: *haal*.) Tilburg (HM) '70

zoon (zie: alles -1-) "Alles met mate", *zei de kleer-maker, en hij sloeg de vrouw met de el.*

zoon *Bloot zijn tot "des zoons"*. Een diep decol-leté hebben. (Denk aan het kruisteken, dat rooms-katholieken maken aan het begin en het einde van het gebed.) Variant: *Bloot tot òn de zones, zònne kijk 'weg in d'r tabernakel* (Oost-Brab. '90). (Zie ook: *tabernakel*.) Oost-Brab. '89

zoon (zie: boer -49-) *Den boer waagde wel da' z'nne zoon Wout hiette en da' was veur hil z'n leven.*

zoon (zie: jaar -2-) *Dè's binnen 't jaar 'ne jonge zoon.*

zoon (zie: boer -56-) *Een goeie boer heeft een dikke vrouw, een mager perd en een zoon op het seminarie.*

zoon (zie: dochter -2-) *Enigste dochter tussen veel broers is een slaaf.*

zoon (zie: dochter -3-) *Je dochters zijn hoere-kinderen.*

zorg (zie: haan -7-) *Als de haan kraait in de morgen vergeet men meestal zijn zorgen.*

zorg (zie: jongen -3-) *Bij 'n jongen zonder baard is geen meisje bewaard.*

zorg (zie: spin) *Een spin in de morgen geeft kommer en zorgen, een spin in de noen is om goed te doen.*

zorg (zie: ei -16-) *Inzitten over ongelegde aaier.*

zorg *Ze lève zonder zörg en schète zonder pijn.* Ze leven zonder zorgen en poepen zonder pijn.

Kinderen en zorgeloze mensen. (Zie ook: *korf* -2-.) Borkel en Schaft (WBS) '45

zot -1- "t Zal wel uitkomen", *zei de zot, en hij zaaide zagemeel.* "Het zal wel uitkomen", *zei de gek, en hij zaaide zaagmeel.* Zeispreuk.

Tilburg (TT) '70

zot (zie: gek -1-) 't Is beter gek gepraat dan gek gedaan.

zot (zie: handel) *Handel is handel, het geloof is er niet voor den handel, maar voor den wandel; wie dat onthoudt, vindt wat in de pot en wie dat vergeet is een zot!*

zot (zie: oud -3-) *Hoe ouder, hoe lotter, hoe jonger, hoe zotter.*

zot (zie: loterij) *Loterij is de toegangskaart tot het armbestuur.*

zot (zie: wijze) *Twee wijzen, twee grijzen, twee dommen en één zot.*

zot -2- *Van 'n aorigen zot geschoren zijn.* Door een merkwaardige gek geschoren zijn. Door een zot, gek verklaard zijn; door iemand

anders diens eigen rol toebedeeld krijgen. Tilburg (HM) '70

zot (zie: *stijfkop*) Van 'nne *stijfkop* en 'nne *zot*, *vult den advocaat z'nne pot*.

zot (zie: *wijs -2-*) *Vroeg wijs, vroeg zot; vroeg rijp, vroeg rot*.

zot -3- *Wie de zot trouwt om den pot, verliest den pot en behoudt de zot*. Wie de zot trouwt om de pot, verliest de pot en houdt de zot. Als een jonge vrouw een oude man om het geld trouwt in de verwachting dat hij wel spoedig zal sterven, kan zij bedrogen uitkomen.

Variant: *ipv pot: kot* (huis). (Zie ook: *heer -1-*) Oost-Brab. '70

Zottegem Van *Zottegem naar Put gaan*. Aan de drank gaan en eraan sterven. (Putte ligt aan de grens ten zuiden van Bergen op Zoom; Zottegem in België.) West-Brab. '34

zout (zie: *kus*) *Een kus zonder snor is een ei zonder zout*.

zout (zie: *zak -8-*) *Ergens geen zak zout eten*.

zout -1- *Het zout in de pap niet verdienen*. Spreekwoordelijke vergelijking. Weinig verdienen. (Zout was vroeger betaalmiddel en veel waard; dus zout in de pap verdienen was goed verdienen. Met het dalen van de waarde van het zout en de komst van het geld kreeg de uitdrukking de betekenis van: weinig tot slecht verdienen.) (Zie ook: *vet -1-*) Alg. Brab. '87

zout (zie: *kalfsvlees*) *Kalfsvleis kan geen zout verdragen*.

zout -2- *Leg hem zout op de staart*. Plagend tegen kinderen die een dier willen pakken, maar het niet krijgen kunnen. Alg. Brab. '87

zout -3- *Nog wè zout voor den houthakker*. Nog wat zout voor de houthakker. Als men aan tafel zout bij het eten wil doen. Tilburg (HM) '47

zout (zie: *vastenavond*) *Op vastenavond wordt het lief in het zout gelegd, met halfvasten wordt het lief eens omgekeerd en op Pasen wordt het lief uit het zout gehaald*.

zout -4- *Samen zout gehaald hebben bij de Dames Bronsgeest*. Elkaar al lang kennen. (Bronsgeest was in Tilburg een bekende kruidenierszaak.) (Zie ook: *wei -6-*) Tilburg (TT) '71

zout -5- *Zo zout als brem*. Spreekwoordelijke vergelijking. Zeer zout. (*Brem* = brijn = pekkel.) Variant: *Zo zuur als brem* (Maaskant '86) (*Brem* is hier braam, braambes.) Alg. Brab. '85

zoutvat *Zo gan d'r geen zeuven in e zaawvat*. Zo gaan er geen zeven in een zoutvat. Een opvallend persoon. Varianten: *ipv zoutvat: zoutpot, vat, half dozijn* (Oost-Brab. '87). Kempenland (WBS) '45

zoveel *Hij hà zòveul, as ge mee bei oe handen in oe gat kunt gooien*. Hij had zoveel, als je met beide handen in je gat kunt gooien. Spreekwoordelijke vergelijking. Hij had niets. (Deze kunstgreep is erg lastig, zo niet onmogelijk.) (Zie ook: *buik -6-*) Tilburg (D) '16

zoveel zijn *Het is als een boon in enen brouwketel*. Het is als een boon in een brouwketel. Spreekwoordelijke vergelijking. *Het is een druppel op een gloeiende plaat*; het stelt niet veel voor.

Varianten: *'t Beschiet net zoveel als ...* het helpt weinig (Woensel 1892); *'t Is een boon in een brouwketel* (Hintham 1892); *Dè's mar 'n bon in 'nen braauwkittel* (Oost-Brab. '86); *'t Is niet meer als een boon in een brouwketel* = het heeft geen invloed op de zaak (Eindhoven '89). Helmond (F) '35

zucht (zie: *uier -2-*) *'t Is een uir mee zucht*.

zucht (zie: *Vrouw OL -5-*) *Ons-Lief-Vrouwke, gift 'm nog 'n douwke!*

zuchten *Dan steetie te zuchten: heetie gelamd of moeie nog lammen*. Dan staat hij te zuchten: heeft hij gelamd of moet hij nog lammen. Als iemand zucht: heeft hij de moeilijkheid al overwonnen of niet. (*Lammen* = lammeren werpen.) (Zie ook: *kind -4-*) Sint-Oedenrode (Bi) '40

zuchten *Zuchten als koescheten*. Spreekwoordelijke vergelijking. Luidruchtige zuchten. Megen (Bi) '40

zuiden (zie: *egel*) *Als 'n egel zich in 't westen ingraaft, komt er 'n zachte winter; als 'n egel zich in 't zuiden ingraaft, volgt er 'n strenge winter*.

zuigoor (zie: *wat eten -4-*) *Hussen mee lange starten*.

zuipen -1- *Ge mot et zuipen om een ei niet bederven*. Je moet het zuipen om een ei niet bederven. Waarschuwing tegen verkeerde zuinigheid. (*Zuipen* was vroeger een mengsel van brandewijn, eieren, melk enz. Dit werd tot een half jaar na de geboorte van een kind aan mannen en vrouwen als traktatie gegeven.) Varianten: *ipv zuipen: struif* (pannenkoek) (Oost-Brab. '78), *koek* (Oost-Brab. '40). (Zie ook: *brood -11-*) Tilburg (D) '16

zuipen -2- *Zuipen als een lampetkan*. Drinken als een lampetkan. Spreekwoordelijke vergelijking. Overmatig drinken. (*Lampetkan* = de aardewerken of geëmailleerde kan die met een waskom gebruikt werd, voordat vaste wastafels algemeen ingevoerd waren. Er ging heel wat water in zo'n kan.) (Zie ook: *bos*.) Eindhoven '65

zuipen -3- *Zuipen als een mōk*. Zuipen als een kalf. Spreekwoordelijke vergelijking. Varianten: *ipv kalf: kameel, koe, paard, beest, echel*,

ketelboeter, ketter (Oost-Brab. '87), *matroos*. (Zie ook: *bos*.) Land van Cuyk (S) 1892

zuiver (zie: *staart* -15-) *Nie zuiver zèn an z'nne staart*.

zuiver *So suyver als een kerckhoff van doeij liens*. Zo netjes als een kerkhof van dode lieden. Spreekwoordelijke vergelijking. Een grote troep. (Uit het archief van Sint-Oedenrode.) (Zie ook: *alles* -3-) Sint-Oedenrode (WH) '73

zuiver *Zo zuiver as 'n oog vol materrie*. Zo zuiver als een oog vol etter. Spreekwoordelijke vergelijking. Niet zuiver. Variant: *ipv materrie: etter* (Megen '40). (Zie ook: *kak* -2-) Tilburg (D) '16

zult (zie: *kaan*) *Dur de koeie zijn, nou nog dur de zult*.

zult (zie: *schip* -4-) *Voor gin skip zult willen umroilen*.

zuren (zie: *ton* -3-) *Nog niet in 't tunneke zijn waarin men zuren moet*.

zuster (zie: *dochter* -2-) *Enigste dochter tussen veel broers is een slaaf*.

zuster (zie: *knecht*) *Knecht en meid vecht of vrijt*.

zuur (zie: *zoet* -1-) *Dan hedde 't zoet te verwaachten*.

zuur (zie: *kelder*) *Een kelder vol zuur bier*.

zuur (zie: *zout* -5-) *Zo zout als brem*.

zuur *Zo zuur als een karrehengst*. Zo zuur als een karhengst. Spreekwoordelijke vergelijking. Zuur heeft hier de betekenis van agressief, onhandelbaar. (Een hengst die gebruikt wordt in een gespan kan veel last veroorzaken.) (Zie ook: *draad* -3-) Tilburg (TT) '70

zuurkool -1- *De zuurkool is op: daar gaat hij met de ton*. Spottend als iemand een hoge hoed droeg. Variant: *De zuurkool is op*. (Zie ook: *hond* -23-) Oost-Brab. 1892

zuurkool -2- *Die eet zijn/haar zuurkool niet meer op*. Die zal spoedig sterven. (Zuurkool werd

voor een hele winter ingemaakt.) (Zie ook: *aardappel* -7-) Oost-Brab. 1892

zuurkool -3- *Zuurkool met vis eten de boeren als het spek op is*. Men moet zich weten te behelpen. (Zie ook: *gebrek*.) Steensel (EOB) '77

zuurkool -4- *Zuurkool uit de war doen zeker*.

Ironische reactie op de opmerking dat iemand goed werkt. Helmond (HD) '87

zwaan (zie: *V*) *De V van ènd en zwaon brengt vriejs in de laon, mar 'ne kring um de maon betee:kent vriejs van de baon*.

zwaan (zie: *water* -21-) *Watter mî zwaon'en en ènden op d're kop dan kömt 'r 'nen hoo:p ree:gen, ree:kent d'r op*.

zwaar (zie: *hoed* -4-) *Den hoed zal wel te zwaar geworden zijn*.

zwaard (zie: *Gelderland*) *Hoog van moed, klein van goed, zwaard in de hand, dat is het wapen van Gelderland*.

zwak *Zo zwak als een hangaal*. Zo lenig als een hangaal. Spreekwoordelijke vergelijking.

Iemand die stijf is. Varianten: *ipv hangaal: hangijzer, geweer* (Dongen 1892). (Hangaal = ijzeren toestel om de ketels in de ouderwetse boilerderij boven het vuur te hangen.) (Zie ook: *Heer OL* -19-) Oost-Brab. '87

zwak *Zwak als een bies*. Zeer lenig. Varianten: *ipv zwak: lenig; ipv bies: aal, kat, koordanser, pijs, riet, wisch*. (Zie ook: *slap* -3-) Alg. Brab. '92

zwakhout *Et zwákhaut trekke*. Het zwakhout trekken. Terugkrabbelen; op zijn voornemen terugkomen. Varianten: *ipv zwakhout: zwikhout; De zwik trekken* (Peelland '40). *Zwikhout* = hefboom die gebruikt wordt als het rad van de kar genomen moet worden; *zwijske* = houten pin ter afsluiting van een bier-ton (Peelland '40). Kempenland (B) '58

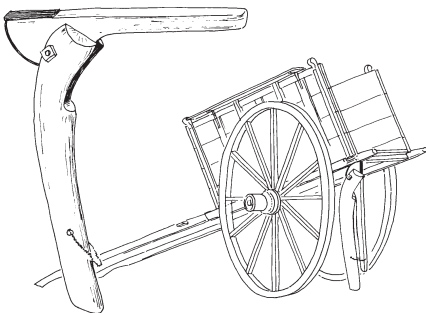
zwaluw -1- *Als de zwaluwen vertrekken voor de noten rijp zijn, komt er een harde winter*. Weersvoorspelling. (Zie ook: *Allerheiligen* -5-) Zeelst (S) 1892

zwaluw (zie: *vriend* -2-) *Mee vrienden is het net as mee zwolluws: ge ziet ze alleen mee schôn weer*.

zwaluw (zie: *Maria Geboorte* -3-) *Met Maria geboort vliegen de zwaluwen voort*.

zwaluw -2- *Vliegen de zwaluwen hoog, dan komt er goed weer*. Weersvoorspelling. Variant: *Vliejgt de zwólf hog, mooi weer genog* (Maaskant '90); *Vliegen de zwaluwen hoog dan blijft het droog, gieren en zwieren ze laag, nog regen vandaag* (Oirschot '88). (Zie ook: *avondrood*.) Alg. Brab. '87

zwaluw -3- *Woor en zwaluw wónt chö gèn koe kepòt*. Waar een zwaluw woont gaat geen koe dood. De zwaluw brengt geluk. Huisseling (E) '58

zwikhout; zie: zwakhout

zwans *Hij is de zwans. Hij is de lul. Hij is erbij.* (Swans, swants, zwants = penis.) Kempenland (B) '58

zwarigheid “‘t Is geen zwarigheid”, *zi den bekker, en zen brood was te licht.* “Het is geen zware zaak”, zei de bakker, en zijn brood was te licht. Zeispreuk. Humoristische reactie op de opmerking dat een brood te licht is; ook als het een andere onvolkomenheid betreft.

Varianten: “‘t is een kleine zwarigheid”, ... ; “‘t Is een klein ongeluk”, Alg. Brab. '87

zwart ‘t Is zwart. Het is zwart. Er is een slechte relatie. Alg. Brab. '91

zwart (zie: vogel -4-) *De witte vogels vliegen, de zwarte blijven boven.*

zwart (zie: bakker -5-) *Den bekker moez er de zwarte man öwtstooke.*

zwart (zie: sneeuw -2-) *Groene sneeuw gezien hebben.*

zwart (zie: smid -4-) *Wie met de smid vrijt, kan 'n zwarte smoel verwachten.*

zwart *Zo zwart als een moor.*

Spreekwoordelijke vergelijking. Varianten: *ipv moor: duvel, schoorsteenveger, kool, schouw, roet, git, pek, kraai.* Alg. Brab. '87

Zwarte Horst (zie: Heer OL -7-) *Ge kunt hem wel wijsmaken dat OL Heer Hendrik hiet en in de hei klot sta te steken.*

zwartsel (zie: schouw) *As de schaauw gewit wordt, këkt er toch altèd nog wa zwartsel deur.*

zwavel (zie: branden) *Branden as solfer.*

zwavelmars (zie: rammelen) *Zij rammelt als een zwevelmars.*

zwavelstok *Een zwavelstok in achten en een fles wijn ineens. Een lucifer in achten en een fles wijn ineens. In het kleine zuinig en in het grote royaal zijn.* Varianten: *ipv zwavelstok: lucifer; ipv acht: vier; Roken dè't roet an oe klep hengt, mer zuinig mi de stekskes (Lucifers) (Bergeijk '86).* (Zie ook: baard -4-) Alg. Brab. '86

zweep (zie: voerman -2-) *Die 't hardste klap, is voerman.*

Zweep Jan (zie: wijf -3-) “*Wie z'n wijf liefheeft, laat ze thuis*”, zei Jan Zweep, en ie zaat alleen in de kroeg.

zweer *Zijn zweer doorduwen. Zijn behoefte doen.* (Zie ook: hen -11-) Nederwetten (S) 1892

zweet (zie: schuim) *Et schòm van den handel is beter a's de beste boerderij.*

zweet -1- *Eten van een andermans zweet.*

Profiteren van het werk van iemand anders. (Zie ook: lullen -4-) Leende '82

zweet -2- *Het zweet van 'n pèrd is de beste mest voor de boekent. Paardenzweet is de beste mest voor de boekweit. Boerenregel. Oost-Brab. (Re) '60*

zweet -3- *Lui zweet is gauw gereed. Tegen iemand die liever lui dan moe is.* (Zie ook: bakpan.) Alg. Brab. '87

zweet (zie: scheel -2-) *Scheel kijken als een gauw-dief.*

zweet -4- *Z'n zweet nie kunne ruike.* Niet tegen eigen zweetlucht kunnen. Een hekel hebben aan inspanning; lui zijn. (Zie ook: bakpan.) Oost-Brab. '40

zweetvoet *Dor stode me 'w zweetvoewt. Daar sta je met je zweetvoeten. Daar zit je met je gebakken peren;* 1. iets waarvoor men moeite gedaan heeft, is mislukt; 2. als een vrijer door zijn meisje bedankt is. (Voor 1. zie ook: duivel -26-; voor 2. zie ook: bons.) Kempenland (B) '58

zwemmen *Met iemand zwemmen of zinken. Met iemand door dik en dun gaan.* Helmond (F) '30

zwemmen (zie: gans -3-) *Naar de ganzen gaan, maar ophouden waar ze beginnen te zwemmen.*

zwermen (zie: bij -2-) *Dem bie zwermt.*

zweten *Dampen a's ene schorsteen. Zweten als een schoorsteen. Spreekwoordelijke vergelijking. Erg transpireren.* Varianten: *ipv dampen: zweten; ipv schoorsteen: os, paard* (Alg. Brab. '86). (Zie ook: water -22-) Kempenland (B) '58

zweten (zie: eten -6-) *Eten da ge zwit en werken dat ge kouw krijgt, da zijn de gerechtse.*

zweten (zie: geut) *Zo een kan men wel zweten op een koude geut.*

zwetzen (zie: broek -28-) *Zwetzen en in oew broek schijten, da kunde zittende doen.*

zwetser (zie: pocher) *Pochers hebben geen brood. zwienke* (zie: dak -4-) *Iemand op z'n dak komen met 'nen roeiwis, waar de nachtegaal al zeven zomers op heeft zitten speulen.*

zwiet (zie: Made) *Wie wil op de Maai gaan vrijen, die moet hebben een knol op zak en 'n meske om te snijen, want Maaienaars zijn niet mak.*

zwijgen (zie: ouder) *Ouders leren de kinderen praten, maar de kinderen leren de ouders zwijgen.*

zwijger (zie: spreker) *Het zijn goeie sprekers, die een zwijger verbeteren.*

zwijs (zie: Martinus Sint -2-) *Me' Sunte Martijn slacht vèrken èn zwijs.*

zwik (zie: zwakhout) *Et zwàkhaut trekke.*

zwing *In de zwing hangen.* West-Brab. (Bra) 1882

Zwitser *Ene Zwitser in 't water.* Een Zwitser in het water. Kaartterm. Er moet een lage kaart bij gegooid worden. Schijndel (Bi) '40

Zwitser (zie: vloeken) *Vloeken als een ketelbuunder. zwoerd* (zie: spek -1-) ‘t Spek en 't zwaard is van dezelfde aard.

zwoerd *Die hebben ene zwaard op. Die hebben een zwoerd op. Die hebben een dikke huid.* Kempenland (B) '58